VERHANDELINGEN DER

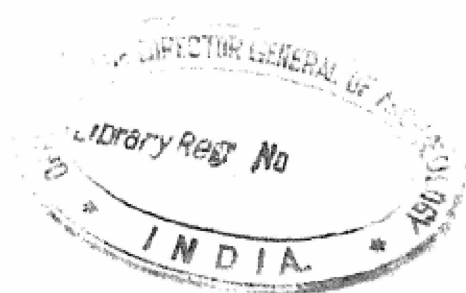
KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

AFDEELING LETTERKUNDE
NIEUWE REEKS DEEL XXVII

UITGAVE DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN
WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM 1928—1931

ENCYCLOPAEDIE DER KARAÏBEN

ENCYCLOPAEDIE DER KARAÏBEN

BEHELZEND TAAL, ZEDEN EN GEWOONTEN DEZER INDIANEN

DOOR

W. AHLBRINCK, C. s. s. R.

GEÏLLUSTREERD DOOR E. LA ROSE,
TEEKENAAR BIJ DEN OPNEMINGSDIENST TE PARAMARIBO

VERHANDELINGEN DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
AFDEELING LETTERKUNDE
NIEUWE REEKS, DEEL XXVII, No. 1

UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM 1931

VOORWOORD

1914—1926

In het jaar 1914 ontving ik mijne aanstelling tot missionnaris der Saramakka, Coppename en Marowijne. Wanneer men de kaart van Suriname naslaat, zal men zien, dat vooral naast of in de nabijheid dier rivieren de Indianen wonen. Dat jaar zag den aanvang van dit werk. Er waren er immers verschillenden onder de Karaïben der Marowijne, die zich bij mijn komst terugtrokken of — zoo blijvend — op al mijn spreken het stilzwijgen deden. Uit onverschilligheid? Neen. Uit schaamte. Zij verstonden het Neger-Engelsch niet, spraken het nog minder. Het nam eenigen tijd vóór ik die reden had ontdekt... toen volgde onmiddellijk de studie van het Karaïbsch.

Ik beperkte me aanvankelijk tot linguistische studies. Deze bestonden in het vragen van woorden, daarna in 't vragen van woorden verband houdend met elkander (attribuut en substantief)... Toen kwamen de vormen: gebiedende wijs, verbiedende wijs. Om in 't leeren geen oponthoud te ondervinden had ik een Karaïbschen jongen, die mij op al mijn reizen nacht en dag vergezelde. Tòch was de vooruitgang langzaam, waren de aanwinsten telkens klein. Nù weet men, dat de Karaïb een idee weergeeft met al haar relaties, dat hij niet alleen samenstelt, maar ook incorporeert, dat hij naar vaste klankwetten een woord verandert, nù weet men tien, twintig, honderd dingen meer. Toèn niets.

Een boek stond mij ten dienste: Etudes linguistiques Caraïbes par C. H. de Goeje. Doch hoezeer ook het boek den schrijver tot eere strekt, van diens schranderheid en ijzeren doorzettingswil getuigt... voor den aanvanger der Karaïbsche studie is het boek nog geen oplossing. Waar rijp en onrijp, waar en onwaar onschuldig elkaar opvolgen, waar veel materiaal niet is verwerkt, waar van het aangehaalde Karaïbsch zooveel schrijfwijzen aangetroffen worden als er schrijvers zijn... ziet de aanvanger der Karaïbsche studie nergens voor zich een pied à terre, voelt hij nergens een houvast. Is men echter van het Karaïbsch een weinig op de hoogte, dan zal men het werkelijk prijzenswaardige boek waardeeren. Zoo heb ik het gewaardeerd en betuig ik den geachten schrijver, tevens hem dankend, herhaaldelijk het te hebben benut.

De studie der taal verbreedde zich met den dag. Kwamen de samenstellingen, de klassen van werkwoorden, de wijzen van vervoeging. De afzonderlijke mappen dragend de vondsten van dit, de vondsten van dat namen in grooten getale toe. Ge stiet daarbij dikwijls op verrassingen. Zoo keekt ge op, wanneer ge van een man, die een kasave-pers vlocht, op uw vraag: Wat maakt ge daar? ten antwoord kreegt: „Ik maak konijnen-tanden." Een ander insgelijks vlechtend man zeide u: „Ik maak een schoone savana." Een vrouw, die een hangmat doorschoot: „Ik maak pakira-nagels." Aanvankelijk waren die uitdrukkingen u duister. Ze spreken immers niet voor zich zelf en de Karaïb verklaart ze u niet. Gij bewaardet ze dan met zorg, totdat bij zekere gelegenheid de zin van de een of andere uitdrukking — hoe, gij weet het zelf niet — plotseling u duidelijk werd en daarmede de zin van al die andere dergelijke uitdrukkingen meer. Maar ge zaagt u zelven hierdoor van het linguistisch terrein op het ethnologisch overgebracht. Een karaktertrek van het volk, de groote liefde van den Karaïb voor de natuur, straalde van uit zijn taal u tegen. En gij gevoeldet, wildet gij den Karaïb werkelijk behulpzaam zijn, dat gij meer moest doen dan aanleeren een doode taal, dat

gij nl. ook zijn gedachten moest kennen, zijn opvattingen, zijn levensbeschouwingen en dergelijke zaken meer. Ik speurde nu naast linguistische gegevens ook naar ethnologische zaken. Het terrein was wederom verbreed.

Die onderzoekingen op linguistisch en ethnologisch gebied duurden jaren voort tot zware malaria-koortsen het rondtrekken mij beletten. Trok ik nu niet meer dag in dag uit de rivieren langs, ik kon nu uitsluitend met het oog op de Karaïbsche studie het een of ander Karaïbendorp bezoeken en er een vijftal dagen blijven. Zoo heb ik al de Karaïbendorpen van Beneden-Suriname bezocht, heb ik overal geruimen tijd vertoefd.

Ik geef dan in dit boek de vruchten dier twaalfjarige studie. Een korte aanduiding hoe de stoffen verwerkt zijn kan zijn nut hebben.

Linguistiek. Wij rangschikken alles onder het stamwoord. Een samengesteld of afgeleid woord (*ẹ-ku-ndï* = hoepel bijv.) wordt onder zijn stam (*ku*) besproken. Wij maken dan bij het aangeven eener samenstelling van scheidingsstreepjes gebruik: *ku* = iets buigen; *ẹ-ku* (verb. refl.) = zich zelven buigen; *ndï* = suffix om substantieven te vormen. Bij 't uitspreken der woorden denke men zich die streepjes geheel en al weg. Niet telkenmale duiden wij met naam en toenaam elk deel eener samenstelling aan, zeggen dus niet achter *ẹ-ku-ndï*: *ẹ* = pron. refl., *ndï* = suffix om substantieven te vormen. 't Boek zou daarmede te zeer in omvang toenemen. Men kan voor zich elk onderdeel van een woord in den dictionnaire verder nagaan.

Wellicht staat iemand verwonderd, dat wij zoo weinig woorden onder de *i* hebben staan. Ik meen bij een schrijver gelezen te hebben, dat de Karaïb de neiging heeft alle werkwoorden met een klinker, vooral de *i*, te doen aanvangen. Dit is echter onjuist. Meestentijds is de *i* pronominaal prefix en behoort zij niet tot het werkwoord. De klinkers *e* en *o* zijn dikwijls reflexieven en behooren dus evenmin tot het stamwoord. Enkele voorbeelden: *ẹ-trou-ma* = trouwen (een huwelijk aangaan; reflexief); *trou-ma* = trouwen (een huwelijk doen aangaan; transitief). *Ẹ-kura-ma* = pronken (reflexief); *kura-ma* = iemand opsmukken (transitief). *Ka* = iets uitdoen (transitief); *ọ-ka* = zich zelven ergens uitdoen, d.w.z. ergens uitkomen (reflexief).

De voorbeelden lezend zegt wellicht de een of ander: De schrijver geeft altijd den modus imperativus en den negatieven vorm van den infinitief. 't Is zoo. Maar deze voorbeelden, hoe gering op zich zelf, zijn om bijkomende redenen van groot gewicht. Want uit het imperatief-suffix, 't welk volgens vaste klankwetten niet of wel, en in 't laatste geval zus of zoo verandert, kan men met vastheid den eind-klinker of eind-medeklinker van 't verbum vaststellen en door het werkwoord in den infinitivus negativus te plaatsen leert men zijn waar suffix kennen.

Ethnologisch. Wij hebben de verzamelde stoffen meestentijds onder één hoofd, onder één woord gebracht. De keuze van het woord was doorgaans niet moeilijk. Onder *mẹ* = teekening, versiering bv. vindt men de geheele leer der Karaïbsche ornamentiek. Zoo behandelen wij de leer over de geesten onder *yọrọka* = booze geest, de leer der bezweringsmiddelen onder *moran*, enz. enz. Bestaat van „verschillende" zaken geen „generiek" woord, dan plaatsten wij de stoffen onder het woord, 't welk alfabetisch 't eerst besproken werd. — Wij merken hier nog op, dat van de gebruiken door ons medegedeeld verschillende al niet meer of al niet meer ten volle onderhouden worden.

Het boek zoo in de wereld zendend kan ik niet nalaten eerst mijn dank te betuigen aan allen, die tot de vervaardiging er van mij de behulpzame hand geboden hebben. Ik noem hier in de eerste plaats den heer P. E. W. La Rose, toen ter tijde teekenaar bij den Opnemingsdienst, Paramaribo. Wat ik in woord geef, geeft hij op werkelijk kunstige wijze in beeld. Verschillende malen vergezelde hij mij op mijn tochten, om natuurgetrouwer zoo mogelijk de voorwerpen te kunnen wedergeven. Ik beschouw hem als medewerker. Mijn gedachten gaan verder naar de EE. Fraters (van Tilburg). Van menigeen onder hen gewerd mij groote steun. Inzonderheid noem ik Fr. M. Aurelianus Vinken. Hij was het, die het stuk: Zur Lautlehre des Karaïbischen, door Anthropos gepubliceerd, welk stuk wij na dit Voorwoord laten volgen, opstelde.

Hadden tijd en omstandigheden het toegelaten, wij waren samen stap voor stap den weg van het Karaïbsch opgegaan, hadden te zamen het werk gepubliceerd. Het zoude grootere waarde gehad hebben. Ik denk verder aan al de moeiten, die ik verschillenden bezorgd heb door hen te vragen met mij te gaan tot 't nemen van foto's of door foto's door mij gemaakt voor mij te ontwikkelen.

Zoo dank ik den Eerw. Frater Jesualdus, Luitenant van Hecke, Commissaris Weyne van Albina, den heer Vasconcellos, Prof. Dr. G. Stahel. In één woord, allen die mij geholpen hebben, hetzij in Holland (ook daar heeft een Frater van Tilburg voor mij geteekend, zie onder *umari* den feesthoed), hetzij hier, allen betuig ik mijn hartelijksten dank.

Het zoude mijnerzijds zeker schandelijk zijn, wanneer ik op den vooravond dezer publicatie nog niet op enkele personen meer wees, die de vervaardiging van dit boek mogelijk maakten. Hiermede bedoel ik in de eerste plaats Mgr. Th. A. L. M. van Roosmalen en mijn klooster-oversten. Hoeveel geld al die reizen en onderzoekingstochten, dikwijls enkel en alleen met het oog op die onderzoekingen gegeven, gekost hebben ... hoeveel er uitgegeven is om de noodige Indiaansche mededeelingen en voorwerpen te erlangen ... weten zij. Doch zij gaven het met bereidwilligheid en hen mag men dankbaar zijn.

Niet minder echter dan aan hen, die medewerkten tot het bijeenbrengen van het materiaal, moet hier dank gebracht worden aan hen, die de uitgave van dit werk mogelijk hebben gemaakt, in de eerste plaats aan de Afdeeling Letterkunde van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, die niet alleen toestond mijn werk in haar Verhandelingen op te nemen, maar bovendien daarvoor zich belangrijke finantiëele offers getroostte. Toen het bleek, dat de kosten van de publicatie haar krachten verre te boven gingen, heeft zij elders subsidies voor dit doel aangevraagd.

Hier worde dan ook mijn oprechte dank gebracht aan de Regeering, die finantieele hulp heeft geboden en aan het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, dat eveneens met een subsidie bijsprong.

Mijn dank ook aan het Bestuur van de Koninklijke Akademie en aan allen, die hun zorgen aan de uitgave en het drukken van mijn werk hebben gewijd.

Ten slotte vraag ik den lezer om zekere schappelijkheid in 't beoordeelen van 't werk. Ik zelf ben de eerste om te erkennen, dat er nog veel aan ontbreekt, om te erkennen, dat ook in het gegevene vele feilen zijn.

Paramaribo, 17 April '26. W. AHLBRINCK, *C. s. s. R.*

KLANKLEER VAN HET KALIÑA.

1. **Accent.** In het volgende is, gelijk in het heele werk, de phonetische transcriptie gebruikt, die door P. W. Schmidt is voorgesteld in zijn tijdschrift Anthropos. De klemtoon wordt niet aangegeven, als hij op de voorlaatste lettergreep valt, anders wel: *püyéi timíčęn*.

Bij de samenvoeging van de verschillende deelen van een woord of zin houde men in het oog:

a) de partikels van twee of meer lettergrepen hebben een eigen klemtoon op de voorlaatste lettergreep en beïnvloeden het accent van het voorafgaande deel niet;

b) de eenlettergrepige partikels zijn enclitisch en laten het accent van het hoofdwoord onveranderd; dat is het geval met de meervoudsuffixen, het possessieve *rï*, *-me* en de andere intensiteitssuffixen, *-me* als aanduider van het praedikaat, *pa* en *ma* in ontkenningen (ook adjektieven), het vragende *ko* en de postposities;

c) de overige eenlettergrepige partikels zijn enclitisch en trekken het accent op de laatste lettergreep van de meerlettergrepige hoofd- of grondwoorden; zooals de verbale suffixen, die nieuwe woorden vormen: *ka*, *ko*, *po*, *ta*: de suffixen van participiale adjectieven: *ke*, *ne*, *re*, *se*, en de suffixen *no*, *ta*, *ro*.

Het emphatische accent gaat samen met sterke melodische stijging.

2. **Klanken.** Het Kaliña heeft geen *v*, *z* of *ž*; *h* en *f* zijn zeldzaam. De konsonanten *b*, *d* en *g* zijn meestal ontstaan door assimilatie, ze staan daarom zelden in anlaut; zoo is het ook gesteld met de *n'* en *s'* en in het algemeen met alle gepalataliseerden.

De konsonantgroepen *mb*, *nd* en *ng* komen in anlaut voor, zelden *tr* en *st*; *bṛ*, *pṛ*, *kṛ*, *gṛ*, *sṛ*, *sc'* *kt* en *ks* eveneens, dit zijn alle, behalve misschien *kṛ* en *gṛ* secundaire groepen, zie 14 a.

In auslaut staan de vokalen, de nasalen *m*, *n* en *ŋ* en in enkele woorden *l* (*ṛ*), *k*, *t* en *f*. In auslaut staan nooit *s* (en *p*?).

3. **Vokalen.** De vokalen hebben een zachten aanslag. De kwantiteit heeft geen merkbaren invloed op de klankkleur. Zij worden gerekt door het zinsaccent en verkort door den bijtoon, zie p. 47 *accent*.

De *a* is die van het Zuidduitsche *Vater* of het Spaansche *padre*; de *e*, *ę*, o en *ǫ* zijn gelijk aan Fransche vokalen in *thé*, *père*, *pot* en *cor*. De geronde klinkers hebben innerlijke ronding. De *ü* en *ö* zijn wijd, vooral de laatste. De *ï* en *ë* komen overeen met de klanken in E. *pretty* en *bird*. In *tï* en *rï* nadert de klank tot *ë*. De vokalen *a*, *ę*, *ǫ* en *u* worden dikwijls genasaliseerd aan het woordeinde door de volgende nasaalkonsonanten *m*, *n*, en *ŋ*, zie 4, d.

De vallende diphthongen *au* (*aw*), *ai*, *ęi*, *ǫi*, *ui*, *öi* en *üi* hebben de syllabische vokalen *a* (soms gerekt), *ę*, *ǫ*, *u*, *ö* en *ü*; *ou* bestaat alleen in (*ę*)-*trouma*, trouwen.

De stijgende diphthong *uí* is altijd aangegeven door het accent.

Opm. In gesloten lettergrepen zijn de *ę* en *ǫ* altijd open, eveneens in de diphthongen. Als men dit in het oog houdt, kan onvolledige noteering geen aanleiding geven tot verwarring; de syllabische vokalen in hiatus zijn aldus aangegeven: *kǫ'i*. *pa'u*, *w-ę'i*, *kwa'i*.

OVERZICHT VAN DE VOKALEN

Palatalen		Geronde palatalen		Velaren
i		*ü*		*u*
	ĭ			
	e	*ö*	*o*	
	ĕ			
	ę		*ǫ*	
		a		

OVERZICHT VAN DE KONSONANTEN

Plosivae	Spirantes	Sonantes	Nasales	
p, b, p', b'	*w w'*		*m, m'*	bilabiaal
	f,f'			labiodentaal
t, d, t', d'	*s, s'*		*n*	mediodentaal
		r, r' (*l, l'*)		postdentaal (alveolaar)
c, j, c', j'	*x, y, š*		*n'* (*ñ*)	palataal
k, g			*ŋ*	velaar
	h			laryngaal

4. **Konsonanten.**

a. Uit bovenstaand overzicht blijkt, dat alle konsonanten gepalataliseerd (gemouilleerd) kunnen worden, behalve de *h* en de velaren; deze laatsten worden onder inwerking van een *i* palataal gearticuleerd en ontwikkelen dan een *y* of *x* na de palataal, d.i. een jod, met of zonder stem, naar gelang van de palataal. Bij uitzondering worden deze affrikaten, d.i. het element *jod* vervangen door *š*, bv. *it'üi*, kruit, poeder; *Maripa it'ui-m'ę ir'aka-ko*, Maak (splijt) dien maripasteel fijn; *pǫm̃ui it'üi*, fijne peper; hier wordt wel *t* + *š* gehoord, eveneens in *siric'o*, ster.

Opm. In de transcriptie van P. W. Schmidt zijn teekens voor de praevelaren (*k, g*) en voor de postdentalen (*ṭ, ḍ*). Gewoonlijk wordt in dit werk die onderscheiding niet gemaakt. Trouwens, het is soms moeilijk de klanken juist waar te nemen. Voor *jaguar* hoort men *kait'usi*, *kaic'usi*, *kaid'usi* (en *kaij'usi*?) Kinderen schenen den tweeden vorm te zeggen. In *kiriri* (bies) en *pikiri* (visch) moest eigenlijk *c* staan i. p. v. *k*. In het woordenboek staat *c'* of *j'* (soms *k'* of *g'*) voor den gepalataliseerden consonant + *jod k* of *g* voor den niet gepalataliseerden.

b. Voor de *b, d, g, f* en *h* aan het begin van de woorden, zie men het woordenboek. In *tef-tef*, fabelachtige vogel, staat de *f* aan het einde. In auslaut schijnt geen *p* voor te komen.

De *w* is bilabiaal, maar de lippen worden niet uitgestoken, 't is de konsonantische *u*.

De *s'* gaat licht over in *š*; zij komt waarschijnlijk alleen in anlaut voor, wanneer ze gepalataliseerd is door een weggevallen *i*. Dat geldt ook voor de gepalataliseerd *en'* en *r'*: (*i*)-*s'ano*, zijn moeder, (*i*)-*n'wru*, zijn tong; (*i*)-*r'ǫmbo*, dood.

De vogel Cassicus heet šakau.

c. Moeilijk te bepalen is de consonant *r*(*l*). Waarschijnlijk is hij alveolaar (postdentaal) of cacuminaal; hij is niet gerold, de tong slaat ééns aan. Volgens den akoestischen indruk is hij als *l* of *r* voorgesteld; *ɼ* is misschien het juiste teeken.

d. De nasale konsonanten *m, n ŋ* in auslaut nasaliseeren de voorafgaande *a, ę, ǫ* en *u*. bv. *bũŋ-bũŋ* of *wũŋ-wũŋ*, opgevouwen blad als zoemplank gebruikt; zie verder.

Het suffix-*mbo* wordt van het voorafgaande gescheiden door den hiatus en bewerkt geen nasalisatie, bv.:

Aútombo, voormalige woonplaats, *Owe-mbo-ko m-opui*? Waar komt ge vandaan?

Opm. De afwisseling van *s* en *ś* (*š*) in sommige woorden wijst op dialektische verschillen, bv. *Kasiri*, Kasavedrank, *Kupirisi*, Bradypus, *Támusi*, hoofdman, God.

De Kaliña aan de Bigi Poika en die bij Lelydorp spraken *s*.

Zie verder over dialekten p. 50 en de woorden *aip'a'uru*, *arja*, *sewo*, *ewaru*, over vrouwentaal *akaya*, *amuya*.

5. **Palatalisatie.** Het kenmerkend verschijnsel in de klankleer van het Kaliña is het palataliseeren (mouilleeren) van den beginkonsonant door een voorafgaande *i*. De *h* wordt niet gewijzigd, de velaren worden palatalen of praepalatalen. De vokalische of stemlooze jod (*y*, *x*) werkt verder in op den volgenden vokaal.

Uitzondering: De konsonant vóór *i*, *ï* of *ë* wordt niet gemouilleerd.

bv. *i-ćuriara-rï*, zijn boot; *poto-me i-ćupo wa*, ik ben grooter dan hij; *me*, teeken, *a-me-rï* uw teeken, maar *i-m'e-rï*, zijn teeken; *amu-no*, wit maken, maar *posi-n'o*, zoet maken; *api-ća*, breed maken; *ko'i ćoro*, vlug!; *ko'i-ńe*, zeer vlug; *a-no-tï*, uw grootmoeder, maar *i-n'o-tï*, zijn grootmoeder. *Uitzondering*: *pipi*, grootmoeder; *kiriri*, bies; *pikiri*, visch Poptella longipennus; *pirićoto*, knijpen; *maritï*, dons; *akuri wë-wë*, zie aldaar en p. 47, *accent*.

Opm. 1. Een nader onderzoek scheen uit te wijzen, dat de regel doorgaat bij *r* vóór *a*, *o* of *e* in den hoofdtoon, maar onzeker is in den bijtoon; zie de woorden beginnende met *id'* of *ir'*, en vgl. *aira*, maar *pair'a*, *pakira*, maar *pira*. De uitgang *ye* bij adjektieven onderstelt een *r'e*.

Voor *u*, *ö*, (en *ü*?) wordt de r niet gemouilleerd: *i-rui*, zijn broer; *irukpa*, goed; *tapiröi*, vogelpijl. vgl. *wireiño*, een geest.

Opm. 2. Een voorafgaande ï heeft geen invloed op den volgenden konsonant: *tï-ka-ke*, vet; *tï-me-re*, geteekend, van rotsen gezegd; *tï-posi-'ne*, zoet; *tï-pui-ńe*, dik.

Opm. 3. naast *aña*, hand, en *maña*, kostgrond, bestaan de vormen *aiña* en *maiña*.

Opm. 4. Als de voorafgaande lettergreep met *i* den bijtoon heeft, blijft de palataliseering wel weg, bv. *pic'am povon*, zie *tï-kami-re*, week; en vgl. *i-p'ori-p'o* onder 9, c en *i-c'ari-p'a* onder 10, c.

Opm. 5. De leenwoorden volgen den algemeenen regel: *sim'aruba*, een boom, uit het Arowaksch; *sim'ona*, roer, naast *tïmona*, *s-ic'oto*, hij snijdt, uit het Negerengelsch; *kamis'a* kleed.

b. Zelfs wanneer de *i* is weggevallen (met name het pronominaal praefix), houdt de palataliseering stand; bv. *i-m'aro* of *m'aro*, met hem; *i-w'a* of *w'a*, aan hem; (*i*)-*m'ariti-rï*, zijn dons; (*i*)-*s'ano*, zijn moeder, naast *a-sano*, uw moeder.

c. Het tweede element van de diphthongen *ai*, *ei*, *oi*, *ui*, *ä* en *ü* heeft dezelfde werking op den volgenden konsonant, bv. *aim'ara*, Hoplias; *pepeit'o*, wind; *urreim'o*, een geest; *tï-koi-m'a*, gekneed; *apo'i-ćo*, pak aan; *amuic'a*, gelooven; *e-köi-n'a*, stofregenen, *it'üi-m'e*, zie 4 a.

d. De konsonantengroepen *mb*, *nd*. en *ng* beletten de palataliseering niet; de laatste konsonant wordt gemouilleerd, bv. *owi'n-mbo'to*, één keer; *akind'a*, lastig vallen; *poinj'o* of *puinj'o* Dicotyles labiatus.

e. De *i* in een gesloten lettergreep palataliseert in het algemeen den beginkonsonant van de volgende lettergreep, bv. *owi'n-b'e* afzonderlijk; *ow'in-n'e*, alleen *owi'n-c'o*, één; uitgezonderd zijn: *pui'l-ta* trouwen; *pil-ta-to*, van een dwarshout voorzien.

f. Voor een klinker of tweeklank ontwikkelt de *i* van de vorige lettergreep dikwijls een *y* als overgangsletter; zie bv. de samenstellingen met *akuri* en *alakuseri*.

Soms bewerkt ze ook den umlaut, bv. *Ay-guran an eta pa wa* (Ik hoor uw spreken niet, vgl. *auran*; *Ir'omene y-epoi-ya komuñe.* Erg heeft me de koorts aangegrepen, vgl. *apoi.*

9. Verdere ontwikkeling van de vokalen na gepalataliseerde konsonanten.

a. Soms bewerkt de mouilleering ook den umlaut van den volgenden vokaal; zoo staat *maip'üri*, naast het gewone *maip'uri*, *i-p'ülti* naast *i-p'ul-tï*, *p'üy'ei* naast *puya'i.* Andere voorbeelden zijn: *s-it'üka-i*, hij schopt; *si-w'öi*, ik heb hem geslagen; *i-c'öma*, mengen; *i-c'üma*, vloed zijn; *tï-piröi-r'e*, hobbelig, ruw.
Geregeld hoort men *ei* i.p.v. *ai* na den gepalataliseerden vokaal, bv. *Woto s-pin'ei*, ik heb een visch gevangen, vgl. *pina*; *k-akim'ei c'oro*, toe, val me niet lastig, man!

b. Zonder voorafgaande *y* gaat *a'i* in *e'i* over bij het ww. *a'i* of *e'i*; *we'-i*, ik ben; *wei'-take*, ik zal zijn.
De *öi* wordt soms gedelabialiseerd tot *ei*: *si-w'öi* = *si-w'ei*, ik stoot; *wewe pona a-pupu-ru kës-iw'ei*, stoot uw voet niet aan den boom.

c. Als *e* en *o* blijven na den gepalataliseerden konsonant, dan worden ze *e*, *o*; bv. *upi-c'o*, zoek het; *a-poko*, met *u*, maar *i-poko*, met hem; *pori*, tak, maar *i-p'ori-p'o*, zijn afgesneden tak (van *pori*, tak; de *i* heeft den bijtoon en palataliseert toch den volgenden konsonant); *opapu-po*, het gevallene, maar *epoi-p'o*, het gesponnene.

10. **Vereenvoudiging en verwisseling van konsonantgroepen.**

a. Het pronominale praefix *i* blijft soms geheel weg en bewerkt dus geen palataliseering: *wetu-ma*, zonder slaap; *oreka-pa*, zonder voedsel. Meestal echter is het aanwezig of wel het is nog aan te wijzen door de palataliseering van den eersten konsonant: *i-m'e-ma*, zonder kind; *i-p'u-ma*: zonder vet; *i-mi-p'a*, zonder wortel; *i-c'ari-p'a*, zonder visch (vgl. 9. c.); *i-pana-pa*, doof; *i-c'owe-pa*, zonder haak; *y-otono-pa*, niet verkouden; (*i*)-*t'uk-me*, stil; (*i*)-*m'-embo*, klein.
De groep *ir'* wordt dikwijls *id'*; bv.: *'ir'o* = *ero* = *id'o*, zie blz, 47. *Adverbia*, vgl. ook *air'e* = *aid'e* = *aig'e* i. v.; *masir'o* = *masid'o-me*, lang; *pir'a* = *pid'a*, zeil; *i-r'ombo* wordt zelfs *i-yombo* of *yombo*, dood; *vruk-pa* = *yuk-pa*, goed; *ko'i-r'ötïn* = *ko'i-yotïn*, vlug toch!; *owi'n-r'otïn* = *owin' otïn*; *i-w'oto-rï* = *yotori*, zijn visch. (Volgens A. P. Penard is dit vooral eigen aan de *Murato*, zie *aya.*) *ow'in c'arin'a* = *owin'arin'a*, een Kaliña.

b. Op dergelijke wijze wordt het suffix *r'e* < *re* = *ye*: *tökarai-r'e* = *tï-karaye*, zwart; *tï-poröir-'e* = *tï-povöye*, ruw.

11. Hier volgen enkele voorbeelden van **assimilatie,** onafhankelijk van mouilleering.

a. rapa, terug, wordt *napa* na *n*: *kono-o tan napa*, hij zal terugkeeren, vgl. *ripo*, *roten.*

b. Vooral de *Tërewuyu* vokaliseeren dikwijls na een vokaal de *p* van de suffixen *pan*, *po*, *poko*, *pun* en *pui.* Zoo vindt men in *Katu-puru*, ruggegraat, dikwijls *b*; eveneens in *tïposi-n'e*, zoet.

c. Wanneer stemlooze explosieven volgen op een nasaal (*m*, *n*, *n'* of *ŋ*), worden zij mediae; de *n* wordt *ŋ* vóór *g* (uit *k*); de *m* wordt *n* of *ŋ*.

Voorbeelden:
α) bij de verba op *mu*(*i*) de volgende vormen: het futurum op *take*, de Imperativus op *ko* (sing.), *toko* (plur.), *ta* (s), *tandoko* (pl.), de Conjunctivus op *tome.*

Awọmu(i), opstaan, *ay-awongo*, sta op; *anumu(i)*, opnemen, *anun-da*, ga het opnemen; *amẹmu(i)*, oprollen; *samũn s-amen-dakẹ o-wa*, ik zal een sigaar voor u rollen; *kusẹwẹ im'ọ-ka-ko, moro apirí-mbo awon-dọmẹ*, kook Bixa Orellana, opdat het roode boven kome; *apemu(i)*, vlechten, *moro pari apen-dọko*, vlecht die mat, d.i. een soort van fuik.

β) bij de daarvan gevormde verba op *ka* (causatief): *awọmu(i)* of *kọmu(i)*, opstaan, *awoŋ-ga* of *koŋ-ga*, doen opstaan; *itópo-mamu(i)*, gespannen zijn, *it'ọpo-maŋ-ga*, spannen.

γ) voor de enclitica: *kẹ*, met; *ko*, vragend partikel; *kọrọ* tot verzachting van gebod of verbod; *pẹ*, met; *pọko*, om; *ta*, in, duidt een rust aan; *taka* in, duidt een beweging aan. „*Aw*", *kaic'usi ken-ga-ton i-m'embo t- auraŋ-gẹ* „ik", zei de jaguar met een fijne stem; *Auraŋ-goro ks-eta-ton*, luister niet naar zijn woorden; *Owín-bẹ kan-atïta-nọ*, zij - de bloemen - groeien afzonderlijk. *A-patï ẹwa-tọko sulabaŋ-bọko*, maakt uw hangmat vast om den balk; *Kaliñ'a-aurán-da*, in de Kaliña-taal.

12. Vokaalharmonie

a. Het suffix *-rï* wordt *-rë* na een u in verbaalstammen: *Kët-opu-i*, kom niet; *a-w-opu-rë se-pas-wa*, uw komen wil ik niet.

Het possessieve suffix *-rï* wordt *-ru* na *u* in nomina; *patï-seśẹwu-ru*, de franjes van mijn hangmat; *urapa sepuru*, de sepu van mijn boog; *i-n'u-ru*, zijn tong; *kurumu ẹnu-ru*, het oog van den aasgier; *o-mu-ru*, uw zoon.

Het versterkend suffix *-su* wordt soms *-so* na *apoto*, groot.

b. Het pronominale praefix in *o-muru*, uw zoon, vervangt het gewone *a*, zooals dikwijls voor *m*, *u*: *a*) *o-me*, uw kind, *o-wa*, aan u, door u; *o-rui*, uw broer; maar *b*) *a-manatï-rï*, uw borst; *a-woto-rï*, uw visch. vgl. 14. c.

Het reflexieve en medio-passieve praefix *tï-* wordt *tu* vóór *m*, *p* of *w* in adjectieven: *tu-weye*, bewoond; *tu-panda-kẹ*, met gewei; *tu-pẹ-kẹ*, met poniehaar; *tu-mapẹrẹkẹ*, beschimmeld; zie verder *qualificatief* p. 56 en *reflexief* p. 57.

w-at, voor reflexieven wisselt af met *wot*, zie *reflexief* p. 57.

c. De vorm *erọ* wisselt af met *ir'ọ*, ook met *herọ*.

In de woorden *ak'ukuwa*, *akusa*, *amurjako*, *kupo*, *peru*, *tuto* en *tupu* wisselt *u* af met *o* (tupo).

13. Bijgevoegde klanken

Over de *y* en *w* in den hiatus zie p. 51.

a(w)ọpu-rë, uw komen; *tu (w)ọpu-rë*, zijn komen.

De *w* (*u*) wordt ook ingelascht na vraagwoorden:

Nokë-ko (w) erọ'-po n-ẹ'i? Wie is hier geweest? *Otï-ako-ko(w) er'ọ-po n-ẹi*? Wanneer is hij hier geweest?

Bij *enï(g)to*, drink, *etï(g)-ka*, vreezen en *otï(g)-to*, kom naar beneden, kan een *g* ingevoegd worden.

Het werkwoord *ma*, hij is, wordt dikwijls *maŋ*; *tamu* wordt *tamun*. De *n* wordt aangehecht, zie suffix *n*.

14. Reduktie

a. De *a* wordt dikwijls afgeworpen door de volgende woorden: *(a)poto*, groot; *(a)pué-m̃ẹ*, veel; *(a)rupota*, moede; *(a)pipi*, ondiep; *(a)šere*, nieuw.

de *e* van *(ẹ)rapa*, weer; ook *tẹrapa*.

de *u* van *(u)piñọ*, onder; *(u)wiñọ*, uit; *(u)pupa*, hoofd; *(u)wa*, neen; *(u)rapa*, boog.

de *i* in vele verba, die met *i* beginnen: *iŕako*, splijten; *ićuka*, schoppen; *ićọna*, afvegen; *ićarara*, braden; *im̃ọka*, doen koken.

b. Het possessieve praefix valt dikwijls weg; zie praefix *a*.

Het reflexieve praefix *tï-* wordt soms *t* voor een klinker, of valt weg, vgl. pp. 56 en 57, *qualificatief*.

tï-mi-čę, met wortel; *tï-mę-kę*, met kind; *tï-apota*, rot; *t-api·-ta*, rood; *t-aluta*, droog; *tï-orakę*, of *t-orakę*, bang; *(tï)-koweyę*, krom; *(tï)kepu-ru*, nat; *(tï)-yana-rę* of *t'anarę*, sterk; *t-orepa-nę*, met voedsel; *t-aura(n)-nę*, met stem; *tï-ketu-kę* wordt zelfs *tu-kę*, zout.

Emę-rę = *t-omerę-sę*, gek; *ęnarï* = *t-ona-ri-kę*, bang; *ęnę-kę* = *t-ona*, gelijkend.

c. De afwisseling van den beginklinker in: *emba*, mijn schouder; *omba*, uw schouder; *imba*, zijn schouder berust ongetwijfeld op versmelting van het possessieve praefix met het substantief, vgl. de woorden *anga-*, *embata*, *enda*, *enu*, en de *o* bij intransitieven naast de *e* van transitieven, bv. *ęma* vgl. p. 57, *reflexief*.

In samenstellingen met *-ma* en *-pa* blijft *i* soms weg, meestal echter is het praefix aanwezig of toont zijn invloed door den volgenden medeklinker vgl. p. 57, *qualificatief*.

wetu-ma, zonder slaap; *i-p'u-ma*, zonder vet; *i-m'ę-ma*, zonder kind; *orepa-pa*, zonder voedsel; *i-mi-p'a*, zonder wortel; *(i)-čǫwǫ-pa*, zonder haak; *i-c'ari-pa*, zonder visch; *y-otono-pa*, niet verkouden.

d. Konsonanten worden uitgestooten tusschen twee vokalen in de woorden: *kǫ(s)i*, vlug; *a(s)imbe*, heet; *a(s)embo*, gereed; *ko(w)e*, haak; *ka(w)o*, hoog; *wǫ(r)i-w'ǫ(r)i*, vuurwaaier. De *n* vóór *s* in *ma(n)sip'ę* of *ma(n)sipnę*, lang; *ya(n)sipę*, diep; *a(n)sičǫ*, genoeg.

Akombi = *akǫpi*, smal; *takombiŕę* = *takopiŕę* = *tambiŕę*, breed; *tï-sano(ŋ)-rę*, koud.

e. *Otï-wa*, waarheen? wordt *o-ya*; *nǫrǫŋ*, nog, *nǫn*; *ir'akǫrǫm*, anders *r'ǫm*.

De eerste klinker wordt soms weggelaten in: *paraná*, zee; *param-baraŋ*, vlinder; *sip'ari*, rog; *siparari*, ijzer; *parapi*, schotel; *siričǫ*, ster, jaar.

Zie verder onder *ariña*, waar een lijst van samentrekkingen gegeven is; onder *iño*. waar voorbeelden staan van versmelting van twee vokalen tot een diphthong.

15. **Dissimilatie**

De *n* van *noroŋ*, slechts, wordt *p* na *n*; *Wokërë pičane poroŋ am tï-ka-sę i-wa maŋ*, nog maar een man-kind is door hem gemaakt.

Het postfixum *taka* wordt bij uitzondering *kaka* in *tuna-kaka*, in het water, en in *tuma-kaka*, in den ketel; maar *it'uk-taka*, in het bosch.

Apoli-rï wordt *apoli-dï*, zijn vleugel, zoo ook *ęmuil-rï*, zijn dochter, *emui(l)-dï*.

Vgl. nog de suffixen *ra* en *ri* en het woord *simiri-dan*.

FR. M. A. VINKEN.

Paramaribo, 31 Dec. '30.

I

INDEX VAN ZAKEN

A

aap (apen) - Het vleesch v. d. — is zeer gewild; de tanden hangt men aan het halssnoer (*engka*). Jonge — worden opgekweekt (*tuwaromu*). Aan den — ontleent men menig scheldwoord, menigen industrie-term (*meku*, n°. 3). Negen — soorten worden opgenoemd onder *meku*, n°. 3.

aardappelen - zie switi patata, N. E.

aarde - De huid der — = zand (*pi*, n°. 3). De zon kruipt bij haar ondergang in de — (*nono*).

aardewerk - Beschrijving der klei en der vindplaatsen van de klei (*oriño*, 1). Men mengt *kwepi*-bast in de klei (2). Werktuigen tot boetseeren (3, 4, 5, 6), tot polijsten (7, 8), tot schilderen van — (9). Over den polijststeen, *takua* genaamd, zijn door de schrijvers de vreemdste meeningen verkondigd (8). Het opbouwen van een stuk — geschiedt volgens de „spiral-wurst-methode" (10). Beschrijving van het bakken van — (11). Tot het — door de Karaïben gemaakt behooren vijf soorten van groote potten (12, a), twee soorten van waterkruiken (12, b), twee soorten van schotels of borden (12, c), verschillende kleinere voorwerpen (12, d) en snuisterijen, vooral nabootsingen van dieren, voor verkoop aan de Blanken bestemd (12, e). De in de kolonie overal verspreide Karaïbsche waterkruik schijnt van oorsprong niet-Indiaansch te zijn (12, b). Het — der Karaïben is forsch en sober en moet sierlijk genoemd worden; hoe men die sierlijkheid bereikt (13). Het — wordt beschilderd (14).

aars - zie *ko* met suffix *rï*. Verschillende woorden worden afgeleid van of samengesteld met het Karaïbsche woord voor —.

aasgier(en) - — = *kurumu*. Oog v. d. — = benaming eener liaan (*kurumu enu-ru*). Kruin v. d. — = benaming eener ananas-soort (*nana*, 4, e). De — ster (*siriïo*, 4, b).

De konings- — = *anuwana*. De — heeft eertijds een Indiaan ten hemel gebracht (*peti*). De — wordt door een lager lid der — familie naar beneden geroepen (*piai'uri*). De — bank (*mure*, 5). De — dans (*uwa*, 8).

Andere soort — zie *kurumu*.

Het verhaal van den Karaïb, die een — werd (*kurumu*, 3).

aboma - zie boa.

abortus - zie *akï*, n°. 4.

afdak - *pataya; auto*, n°. 18.

agama - Zekere wespensoort wordt naar de — genoemd (*tamakare*). Een soort van — (*asarapa*).

aira - *aira*.

akker - zie kostgrond.

alakoeseri - zie verven.

aleen-akka N. E. - zie valken.

alikruiken - zie slakken.

alleen - Men geeft — weer door: één hoofd, één lichaam, enz. (*owin*).

amulet - aan koralen snoeren, zooals gehoorbeentje van de zeekoe, tijgertand, enz. (*engka*, 4, c; *kaikusi*, 2). Aan een gewoon touwtje hangt men vaak als — een stukje v. d. navelstreng (*pgweti*).

ananas(sen) - Men plant — in groote hoeveelheid; dikwijls worden de — geraspt en uitgeperst (*nana*, 1). Enkele termen in de ornamentiek zijn aan

de — ontleend (2). Tot de niet-geplante ananassen behooren een zestal; op één na geven zij alle een verzameling van vruchten (4). Tot de geplante — behooren een tiental (5). De — in de folklore (6). Een bindwijze naar den — genoemd (*ana'i*).

anjoemara - Het vangen v. d. — *aim̃ara*. Met „één schub v. d. —" duidt men dikwijls een geldstuk aan (*pülata*). Om wille van het vangen van een — kwam er eertijds onheil over de menschen (*wirgim̃ǫ*). Bezweringsmiddel v. d. — (*aim̃ara moran*). Waar de — zich bij voorkeur ophoudt (*aim̃ara muŋkararï*).

De — slang. Huid en tand dezer slang komen met de huid en den tand v. d. — overeen. De slang soms gevaarlijker dan maka-slang (*aim̃ara yę-rï*).

apoeroekoeni - zie sap(pen).

ara - De staartveeren v. d. — gebruikt men voor den feesthoed (*umari-rï*); zij zijn keelreinigers bij den piai-leerling (*püyęi*, 22). De — verboden spijs v. d. piaiman (*püyęi*, 57). — bankje (*murę*, 3, b). Soorten van —s (*kënǫrǫ*). Zie parkieten.

arbeid - zie werk.

armband - zie snoer.

Arrowakken - Eertijds voerden Karaïben en — voortdurend krijg. De — werden om hun langen schaamdoek „staart-menschen" genoemd. In een heden nog gezongen lied heeten zij zoo nog (*Aruako*).

asege N. E. - zie kever.

awara - De tong van den — levert vlechtmateriaal (*awara*, 1). De — vrucht eet men afzonderlijk of als een moes (2). Uit de — vrucht haalt men twee soorten van gele en een soort witte olie (3). De vrucht een vischaas (*ipǫwǫnǫ*). Van den — pit snijdt men ringen (*awara*, 5). De — pit roept de zon (6). De — stam levert posten voor het huis (7). Zekere ster (*sirito*, 2, a en 5) en een jaargetijde (*weyu*, 8) worden naar den — genoemd.

Een — variëteit (*tukuma'u*). Tong van de — variëteit = benaming eener slang (*tukuma'u*).

awari - Scheldwoord ontleend aan den — (*aware*, 1). De verhalen over den — in omloop teekenen een karaktertrek v. d. Karaïb (2). Rechtvaardiging dier verhalen (2). De — en de tijger (3). De — en de pingo (4). De — en de tijgervogel (5). De — en de kleine ijsvogel (6). De — en de ponpon (7). De — getuige bij een wedstrijd (*aritawa*). Zekere plant wordt naar den stank, dien de — verspreidt, genoemd (*aware-po-ran*). Klein soort — (*asira*). Zie waterhond.

B

baard - De Karaïb heeft geen —; verschillende scheldwoorden voor be-baarde menschen (*ętasipǫtï*).

baboen - zie brulaap.

baboenhout - De vruchten v. d. — gebruikt men om een soort lamp te maken (*warusi*).

bakken - *ękei*. Zie verder: kasavebrooden.

balata - De bast v. d. — levert een geneesmiddel tegen dyssenterie (*parata*). Vele Indianen doen tegenwoordig mede met het — bedrijf (*pülata*, 3).

bamban - (*alakulę*); de kleine — (*asitaręmu*). Beide leveren vlechtmateriaal.

bamboes - De doeleinden waartoe — gebruikt wordt (*kwama*, 1). Vijf soorten van — (*kwama*, 3).

banaan - Zoo bosch — als gecultiveerde — duidt men aan met *paruru*. De laatste heeft nog een afzonderlijken naam (*tapǫsa*). De bladeren der bosch — gebruikt men voor dakbedekking (*auto*, 14, c). Een tijgersoort wordt naar de — genoemd (*kaikusi*, 8, b). Bacove heet ook *paruru*. Verschillende bacove-soorten (*paruru*, 2).

banaanbek - De groote —. Men eet den vogel niet; zulks zou boschjaws veroorzaken (*yapu*). De groote — was eertijds de vrouw v. d. awari (*aware*).

De kleine —. Zijn eieren doen de kinderen gemakkelijk het Neg.-Eng. aanleeren (*šakawaku*). Waarom hij in de nabijheid der menschen woont (*aričawa*).

Tot dezelfde familie behooren nog: karofowroe N. E. en ponpon; zie de woorden.

bank - Bekend zijn bij de Karaïben de „dieren"-bankjes. Zie *murę*.

bank(en) - *murę*. Men vervaardigt 3 soorten van — (*murę*, n⁰. 1): de kleinste zijn niet bewerkt (n⁰. 1, a), de middelste zijn doorgaans „dieren"— (n⁰. 1 b), de grootste zijn zoo groot als het huis (n⁰. 1, c). Welke dieren men bij het maken der — nabootst (n⁰. 1, b). Onderdeelen der —. Mannen— en vrouwen— zijn niet hetzelfde. De — hebben ornamenten.

barbakot(ten) - De — is een rooster v. groene stokken (*sura*, 1). Men heeft — met 3 en met 4 pooten (1). Het rooken van vleesch en wild boven den — (*anǫ*). Het zolderhuis heet ook — (*auto*, 20). Elk zoldertje in een huis noemt men — (*auto*, 16). Zekere — is ten hemel geklommen en ster geworden (*petï*, 12; *sirilǫ*, passim).

been(en) - = *sęi*. Scheldwoorden voor menschen met lange — (*kumawari*, *kusari*). Kramp in de — (*akinda*). Slaap in de — (*pǫlǫru* en *yana*). Overdrachtelijk wordt — veel gebruikt (*sęi*).

beenband(en) - De mannen dragen enkel bij feesten — boven den enkel (*parandï nanǫ*). De vrouwen dragen altijd — en wel een breeden — boven den enkel, een smalleren onder de knie (*sepu*, 2). De vrouw haakt den — om haar eigen been, de moeder doet het bij haar kind van 3 jaar (*sepu*, 1). De bovenrand en onderrand der — (3). De katoen voor de — (4). De — hebben doorgaans franjes (5, a). Zij worden geverfd of gevernist (5, b). De — worden mettertijd vernieuwd (6). Ook koralen — zijn bekend (7). Vervorming van het been door middel van — is niet bedoeld (8). Ook de boog heeft — (*rapa*, 11).

berg(en) - — = *wuilpï*. Aan den voet der — woont een geest; hij heeft het alleen op vrouwen gemunt (*tǫrǫrǫ*).

bevalling - Uitdrukkingen voor — (*ǫma* onder *ęma*, *ǫnęma*, *kapu*).

De moeder bij de —. Wanneer de tijd der — daar is, wordt voor haar een vertrekje gebouwd (*ǫnęma*, 1). Na de — neemt de moeder een bad (2). De moeder werkt de eerste maand na de — niet en gebruikt geen vleesch (3).

De vader. De vader is één met het kind (4). De eerste 8 dagen na de geboorte v. h. kind moet de vader zich veel ontzeggen (5). De tweede 8 dagen vermijdt hij nog het water, dekt bij een splitsing van 't pad 't éëne pad toe, enz.; reden hiervan zie No. 6. Een maand na de geboorte krijgt hij de moeder te zien (7). Twee maanden na de geboorte kan hij bij de moeder slapen (8).

Het kind. Men bindt het kind dikwijls een stukje v. d. navelstreng om (11). Twee weken na de geboorte wordt het kind aan de bezoekers vertoond (12).

bezem - Voor — gebruikt men den leegen vruchtentros van sommige palmen (*paišawa*); voor blik de bladscheede der palmen (*kuruwęsę*). Men kent ook een hark (*salęi šalęi*). Het huis schoon vegen (*akï* = vuil). Opgeveegd vuil (*wuilï-pǫpǫ*).

bezemkruid - Bij 't kleine kind, dat moeilijk 't loopen aanleert, houdt men verwarmd — tegen de onderdeelen v. 't lichaam (*aparï'i-rán*).

bezoek - Ceremonies bij hem die een — brengt en bij hem die een — ontvangt (*odińa*, 2).

bezweringsmiddel(en) - Het — met behulp van een tajer (*moran*, 1), het — zonder den tajer (2).

Het wezen v. h. — bestaat in zekere relatie, welke er is tusschen het middel dat bezweert en het voorwerp dat bezworen moet worden (3). Waarom vooral de tajer als — uitgekozen is (5). De geest van het te bezweren voorwerp schijnt in den tajer te moeten worden vastgelegd (6). De tajer werkt dan òf alleen òf na andere ingrediënten ontvangen te

hebben (7). Enkele voorbeelden hoe men de —, die klaar zijn, verder gebruiken moet (9—16).

Vele wezens worden door den Karaïb bezworen (*moran*, 17), nl. geesten (18), menschen (19), dieren, visschen, vogels (20), kostgrond (21).

De — in wijderen zin, waarbij de tajer niet gebruikt wordt (22). Een elftal dergelijke — vindt men verklaard in de nummers 23—33.

Uitwerking der — (34). Indirekt werken sommige wel wat uit (35). De jacht — echter hebben grootere uitwerking; zie verklaring (36, 37).

Volgende — o.a. worden in 't boek besproken:

van *dieren*: het — v. h. gordeldier (*kapasi*, 3); het — v. h. hert (*kusari*, 5); v. h. konijn (*akuri ṁoran*); pakira (*pakira*); pingo (*moran*); schapenluiaard (*aipa'ura*); schildpad (*wayamu*); tapir (*maipuri moran* en *wenapo*); tijger (*kaikusi*, 4); watervarken (*kapiwa*).

van *visschen*: het — v. d. anjoemara (*aiṁara moran*); kaoweri (*kauweri*); koemaroe (*kumaru*); lalau (*pâsisi*); pataka (*patakai*).

van *vogels*: het — v. d. anamoe (*iṅamu*, 2); marail (*marái*); patrijs (*tokoro*); pauwies (*woko*).

Bigi Poika - *Akalani*.

bindsel - Verscheidenheid van materiaal 't welk voor — gebruikt kan worden (*mil*, 1). Het — bij wijze van grootjes ooren (*mil*, 2). Het — bij wijze van lus (*mil*, 3). Iets stroppen (*enamu*). Het — van de boogpees kan op twee wijzen worden aangebracht (*rapa*, 10). Het — om kunstjes te vertoonen, zie kunstjes. Figuren — (*mil*, 6). Het voorwerp, dat gebonden wordt, wordt in het werkw. *mil* geïncorporeerd (7).

blaasroer - Het — schijnt nog bekend te zijn (*esapiṁa*, 4; *kwama*, 3, e).

bladscheede - Met de — der palmen spelen de kinderen (*kuruwese*). De — behoort ook tot het huisraad; zie bezem.

bladsnijdster - zie loopmier.

Blanke(n) - verklaring van het Kar. woord voor — (*kërë*). Het bezweringsmiddel v. d. — (*parana*). Verhoudingen der Karaïben met de — (*kaliña*, 25, a, b, c, d).

blik - zie bezem.

bliksem - zie onweer.

bloed - „Met bloed zijn" = lijden aan dyssenterie (zie geneesmiddelen). —ige verkoudheid = tering (zie geneesm.). „Van 't zelfde —" = benaming v. e. tweeling (*ase-munusi*). Bloedverwanten (zie familie). Het — van een geschoten wild wordt met kasavewater gekookt (*menu*). Het neergestorte — der maan (*nuno*, 7).

bloedhout - *watoro*.

bloedzuiger - *oyo'i*.

boa - De water — omkronkelt haar prooi (*kiliu*). De water — naam v. e. sterrebeeld (*sirito*, 4, c en 5, d).

De land — omkronkelt den mensch niet. Haar beet verlamt (*sekuman*). Een derde soort boa moet de *sakombo* zijn.

boeboe N. E. - zie filariosis.

boekoe tapana N. E. - *paya*.

boesi skoutoe N. E. - De —, zekere vogel, heeft een helder en sterk geluid (*paipayo*). De jager den — hoorend ziet er een voorteeken in (*paipayo*). Zekere tijger wordt naar den — genoemd (*kaikusi*, 9, c).

boeta-boeta - De — heeft altijd pijn en klaagt daarom (*woka*, 1). Hij heeft zich eertijds als een mensch vertoond en een zieken Indiaan genezen (*woka*, 1). De — wordt nagebootst; het warimbo-maaksel laat men, door er op te drukken, telkens opspringen gelijk het de gewoonte v. d. — is (2). Men haalt zijn eieren niet uit (3). Andere tot de caprimulgidae behoorende vogels worden opgenoemd onder *woka* 5.

boko-boko wiwiri N. E. - zie *iṙakopi*.

boog - Het hout waaruit de — gemaakt wordt (*rapa*, 1). Uit gemakzucht neemt men den bast v. verschillende palmen (*rapa*, 2). Werktuigen tot het vervaardigen v. d. — (3). De vloer (buitenkant) v. d. — is plat (4). De neus

(binnenkant) v. d. — is rond (5). De plaats waar de —pees bevestigd wordt (6). Men smeert het hout met olie in (7). De lengte v. e. — (8). De „gespannen" stand v. d. b— buigt het hout nog niet (9). De lussen waarmede de —pees bevestigd is (10). De —pees loopt over den rug v. d. — voort en vormt „beenbanden" (11). Het —einde met de „beenbanden" heet „vrouw", het andere einde „man" (12). Bij het schieten staat de „man" boven (13). Natuurlijke middelen om met den — goed te kunnen schieten (14). Bezweringsmiddelen tot ditzelfde doel (15 en 16). De — zal door het geweer nooit verdrongen worden (17). Men schiet met pijl en boog steeds op visschen, 't zij dat men toevallig door een kreek vaart (18), of met opzet tot dat doel langs de groote rivier zich posteert (19). Over visch schieten zie nog bij de vischpijlen opgenoemd onder No. 20. Men schiet met pijl en — doorgaans de leguaan (21), vogels (22). De — komt ook voor in de Ornamentiek (23). Het bankje voor den — = benaming van een touwkunstje (24). Een — in den grond gestoken verdrijft het onweer (25).

boom(en) - Naar de — worden veel kreken en dorpen genoemd (*etī*). Als een — zijn = buiten adem zijn (*wewe*, 4).

boomhoenders - zie marail.

boomkikker - de kleine — roept het hardst (*tutukuri*); de groote — is bekend in de folklore (zie kikkers).

boot(en) - Oorsprong van het Kar. woord; *kuriala* (*kuriala*, 2). Men heeft voor — een tweede woord (*kuriala*, 2). Het vervaardigen v. e. '— (3). De Marowijne — vormen een eigen type (4). Onderdeelen v. e. — (5 en 6). Kalefateren v. e. — (7). Iedereen parelt in de — (8). Bezweringsmiddel voor 't behoud v. d. — (9). Miniatuur- — (*esapiña*, 7 en 10). Termen op de — en op het varen met de — betrekking hebbende (11). Stoom — = iemand met een (rook)pluim (*timirikeŋ*). Stuur, stuurman, enz. (*u-ndī*). Zie parel.

borst - Overdrachtelijk komt het woord — veel voor in de vlechtindustrie (*popu*).

bosch - (*ituk*). Geesten die wonen in 't — (*yoroka*, n⁰. 9). Het geraas v. d. regen in 't — (*konopo*, 2). De Karaïb als — looper (*wotaro*, 1). Tijdelijke woning in 't — (*auto*, 18). Een stuk — wordt kostgrond (*maña*).

boschcacao - De — woonplaats eener fantastische slang (*makao*). De bast v. d. — geneesmiddel tegen verzweringen (*mamao*).

boschduivel - zie kwatta.

boschgeest(en) - *Kurupi*. — is de grootvader v. alle duivels, zijn beschrijving (*kurupi*, 2). Eertijds was — goed (*kurupi*, 1). In Brazilië is dezelfde — bekend (1). — slaat tegen de boomsporen (3). Bezweringsmiddel v. — (4). Een Indiaan was — te slim af (*pakirakira-imo*). Een Blanke heeft — vergiftigd (*kurupi*, 5). Touw v. — = benaming v. zekere liaan (*kurupi simo-rī*).

Masisičërë. — heeft het op de vrouwen gemunt (zie het woord).

Mawarī. —. maakt iemand waanzinnig (zie het woord).

Tïkokë. — doodt elken mensch dien hij tegenkomt; zijn uiterlijk voorkomen (*tïkokë*, 1). Verhaal over — (*tïkokë*, 2).

Wireimo. — sleept de menschen mee in 't bosch of rukt ze de oogen uit. Een groot verhaal over dezen — vindt men onder *wireimo*.

boschhaan - De — verraadt iemands aanwezigheid. Hij is de aankondiger v. d. geboorte v. e. kind (*këritotoko*). In de oude verhalen komt de — voor (*peti*, n⁰. 9).

bosch-kalkoen - zie marail.

Boschneger(s) - Naam dien men aan den — geeft (*uruango*). Naar den — wordt zekere liaan genoemd (*uruango*). Over — zie nog bij *kupanama*.

boschpapaya - Uit de bladstengels v. d. — maken de jongens fluitjes, gedeelten van den stam gebruikt men als kokers, de wortels leveren een geneesmiddel tegen dyssenterie (*yara-yara*).

De tweede soort — heeft kortere blaren en bladeren minder in aantal. Het hout gebruikt men als brandhout bij 't pottenbakken (*sara sara*).

boschrat - zie rat.

boschspin - *moyowai*.

boschvarken - zie bij pakira en pingo.
botje - bij wijze v. e. — = vlechtterm (*aramaya*).
bovenlip - —, snuit, bek v. e. vogel, punt v. e. pijl worden alle met eenzelfde woord aangeduid (*potï*, 1).
braken - Bij drinkgelagen wordt het — met opzet veroorzaakt (*woku*, 7). Over de grammaticale vorming v. h. Kar. woord voor — (*we* = buik, 5).
branti-makka N. E. - De bladeren der — zijn een geneesmiddel tegen verkoudheid; een stuk v. d. — stam wordt vaak voor drijfboei gebruikt; de vrucht v. d. — wordt met een warimbo-reep nagebootst (*aturia*).
breien - *apemu*. Zie verder: naald.
broer - *sewo*.
brood - zie kasave-brood.
bruinhart - *wakapu*.
brulaap (apen) - De troep — is nooit groot. Een kleine — stemt het gehuil aan, de leider neemt het over, waarop heel de troep invalt (*arawata* 1). De tanden v. d. — rijgt men aan halssnoeren (*enka*). Om zijn donker roode kleur geeft de — zijn naam aan zekere rups (*arawataimo*), aan een kolibrie (*arawata lemusi-rï*), aan zekere bij (*arawata wano*). Zekere varensoort doet den Karaïb denken aan den — staart (*arawata andïkërë*). Een mensch met een donker gelaat scheldt men uit met — (*arawata*, 3). Zie apen.
buigen - *kui*.
buik - Het stamwoord v. h. Kar. woord voor — is *we*. Vele woorden zijn van dit stamwoord afgeleid: zich ontlasten (*we*, 1, a); de ingewanden verwijderen (1, b).

„Iemands spoor volgen" beteekent volgens het Kar. woord eigenlijk: de uitwerpselen volgen (*we*, 2).

Het stamwoord levert ook termen aan de katoen-industrie (*we*, 3).

— = *wembo* (*we*, 4); — in overdrachtelijken zin = draaikolk (4).

Braaksel, braken, enz. (*we*, 5); faecaliën (*we*, 6, a). Stengel, navelstreng, franjes (*we*, 6, b).
bij(en) - Princiep voorzittend bij 't geven van namen aan — (*wano*, 1). Opsomming van 16 — soorten (*wano*, 1). Bij volle maan heeft de — geen honig in de raat (sic!) (*wano*, 2). Uitgehaald — nest = naam van een veel voorkomend vlechtpatroon (2). De honig verzuimt men nooit huiswaarts te brengen (*wano*, 2 en *aweiñe*). Was (*wano*, 8). Flambouwen gedrenkt in gesmolten was (*kororeta*).
bijl - De — is ingevoerd (*wuil-wuil*). Een warm gemaakte — in den regen geworpen roept de zon (*konopo*, 4).
bijzit - Benaming der — en verklaring der benaming (*eyatono*). Zie verder polygamie.

C

Calibiten - zie *kaliña*, n°. 2.
Cicada tibicen - zie sieksie joeroe.
Columbidae - zie *akokowa*.
Commewijne - zie *kama'oni*.
compagnie - In — werken; zie *musiro*.
couvade - Verkeerde opvatting der — weerlegd (*emami*, 2, b). Zie verder bij bevalling.
curare - De Karaïben hebben het gif — niet. In de oude verhalen echter maken zij van — gebruik (*urari*).

D

dans(en) - De gelegenheden waarbij allen, waarbij sommigen — (*uwa*, 1). De plaats v. d. — is het huis (*uwa*, 2). Opsmuk bij den — (3). De — geschiedt des nachts (4). Bij den — is er scheiding tusschen mannen en

vrouwen (5). De vrouwen maken de — liedjes (6). Stof der — liederen (7). Aanvang van elk — lied (7, a). Het alledaagsche leven biedt stof voor de — liederen (7, b, c). Een oude vrouw wordt bezongen (7, d). Schalksche liedjes (*esapima*, 3, a en b). Dieren-gezangen (*uwa*, 7, f). Gezangen op vogels (*uwa*, 7, g). Gezangen v. d. ouden tijd (7, h). Begeleiding v. d. — (8). Soorten van — (9). — met de trom (9, a). Andere — (9, b, c, d). Dissel — (9, e). Aasgieren — (9, f). Lever — (9, g). Kwatta — (9, h). Dieren — (*püyëi*, 12). De — op gespannen koorden (*püyëi*, 15). Opmerkingen der toeschouwers ten koste van hen die — (*uwa*, 10).

dansrammelaar - In den — doet men joro-joro pitten; beschrijving v. d. — (*karawasi*, 1). Oude gezangen op den — (3).

dauw - De piaiman gebruikt soms den — als geneesmiddel (*püyëi*, 55).

diarrhee - *kęi*; zie verder geneesmiddel.

dissel - De ijzeren — is geïmporteerd. Een kleine hand — wordt alom gebruikt om booten uit te hollen (*pururę*); de handen van zekeren boschgeest (*kurupi*) gelijken op dezen —. De groote — noemt men *sǫrǫila*. De voeten van bovengenoemden geest gelijken dezen —. De — dans (*uwa*, 9, e).

djaki - de bek v. d. djaki = benaming van een vlechtpatroon (*yaki*).

donder - zie onweer.

dood(e) - — gaan (*rǫmǫ*); — maken (*rǫmǫ, wǫ*). Den stervende laat men niet aan zijn lot over, men blijft bij hem zitten (*rǫmǫ*, 1).

Den doode steekt men met een speld in den hiel, opdat de geest er beter uit kunne (*rǫmǫ*, 2). Men stopt den — een klein insekt in den neus, opdat dit hem ten gids zij op den weg naar 't andere land (3). In den nacht zingt men treurzangen onder de om den balk geslagen hangmat v. d. — (4). De booze geest heeft den mensch gedood (5). De booze geest snijdt den — aan stukken en deelt de stukken aan de niet mee-dansers, die slapen, uit (5, a). Al wie slapen gaat maakt daarom zijn gelaat afzichtelijk (5, a). De geest v. d. — kan ook kwaad doen; men maakt zich dan afstootelijk door een knoflook bad (5, b). Begraafplaats (waar de godsdienst niet is doorgedrongen) is de zandvloer van 't eigen huis (6). Men smukt den — op en geeft hem zijn bezittingen mee, ook kasave en water (6). De — wordt begraven in een stuk v. e. oude boot, in een kist door 't Goevernement bezorgd, eertijds in oude potten (*rǫmǫ*, 6 en *samaku*). Men danst op het graf (*rǫmǫ*, 6). Het rouwfeest 8 dagen na den — schijnt echt-Karaïbsch van oorsprong te zijn (7). Zoolang de — niet begraven was kon hij den hemel niet ingaan (*ęmamu*). Rouw om groote menschen één jaar, om kinderen 6 à 8 maanden (*rǫmǫ*, 8). Bij rouw mag het haar niet of slechts één enkelen keer geknipt worden (8). Bij 't eindigen v. d. rouw worden de haren geknipt, er is groot feest (8). Mooiere voorwerpen v. d. —, die men achtergehouden had, mag men bij 't feest gebruiken, daarna verwijderen òf verkoopen òf begraven (8). Niet zoo spoedig verhuist men om wille v. e. — (9). Over het lot v. d. mensch in 't andere leven, zie hemel. De geest v. e. — is eenmaal den Karaïben verschenen (*ęmamu*).

doorn - *ęki*; middel om een —, die erg diep zit te verwijderen (*mani*).

dorp(en) - Voor — heeft men geen specifieken naam *e'itǫpǫ*, (4). Verklaring van den generieken naam voor — (*e'i*, No. 3, c). De — zijn naast de rivier of in de nabijheid eener kreek op den savanarand (*e'i-tǫpǫ*, 1). De bijeenwoning der families is naar patriarchalen trant (2). Redenen waarom men vaak verhuist (3).

draagband(en) - De — voor de lastkorven zijn gehaald uit den binnenbast van menigen boom (*waruma*, 43).

De — om kleine kinderen te dragen is een miniatuur-hangmat (*sęmbu*). Van zekeren vogel wordt gezegd dat hij die miniatuur-hangmat aanbrengt (*kèrilǫigko*).

drank(en) - Generiek woord voor — (*wǫku*, 1, a). Overdrachtelijk treedt — in vele planten-namen (1, c). Termen bij — bereiding in gebruik (2). De meest gebruikelijke — en hun hoofdbestanddeelen (3). *Kasiri*, *paya* en *payawaru* worden uit de bittere kasave bereid (3, a). Suiker — (3. b). Mais — (3, c). Vruchten — (3, d). Slechts één — wordt gekookt (4). De

gisting wordt bij — bereiding verkregen of door „kauwsel" of door „kasavewater" (5). Alle — behalve de vruchten — worden doorgehaald (6). Beschrijving v. e. drinkgelag (7). De drinkgelagen zijn verderfelijk voor het ras (7). Enkele gelegenheden waarbij een drinkgelag gehouden wordt (8, a—e). De Karaïb is een gelegenheidsdronkaard (9).

drikanti N. E. - benaming eener liaan; levert een der vischvergiften (*kutupu*).

drinken - *enï*; zie drank.

drinkgelag - zie drank.

droge tijd - Aankondigers v. d. — (*kataru, makuku, wayamaka yumaŋ*). Benamingen voor den — (*iřomun* en *weyu*, 8). Waarom in den grooten — de visschen sterven (*ombata-po*). In den — wordt het bosch open gekapt voor den kostgrond (*maña*. 1).

dronken - — maken (*tïmu*, 1); — zijn (*tïmu*, 2). De visschen — maken = de visschen met vergift bedwelmen (3). Dronkaard; zie drank.

droom(en) - Men gelooft aan — (*ongetï*, 2). Enkele voorbeelden van — uitleggingen (2, a, b, c). Een naam of gezang in den — gehoord is welkom (3). — over den watergeest is slecht (*okojumo*, 7).

duif(ven) - Opsomming van enkele — soorten (*akokowa*). De kinderen noodigen de tokeduif tot roepen uit (2, a). Het steenduifje wordt verondersteld bij regenweer de zon te kunnen doen komen (2, b). Het steenduifje moet men niet uithalen (*akokowa*, 2, b en *tonoro*, 3). Naar deze laatste duif worden enkele planten genoemd.

duivel - zie geest.

dij - Met — (*petï*) staat in verband zekere sterrenaam: *petï-ma-ŋ* = iemand die zijn dij(en) mist. Zie dij-looze.

dijlooze - Met — of „iemand zonder dijbeen" wordt aangeduid het „sterrebeeld Orion; zie de rechtvaardiging der vertaling onder *petï*, 1. Het verhaal v. d. — is overal bekend (*petï*, 2). Waarom een Indiaan wraak wilde nemen op zijn vrouw (3). De vrouw moet een korf vlechten in schijn voor wild in werkelijkheid voor haar zelve (3, 4). De man bindt zijn vrouw vast in den korf (5). Hij barbakot haar boven 't vuur (6). De man draagt het gebarbakotte naar huis (7). De moeder der vrouw vindt in de mand de beenbanden v. h. dochter (8). De gang v. h. verhaal is niet overal hetzelfde (8, 9 en 11). De man vlucht weg, hij maakt onderwijl verschillende vogels die hem de komst zijner vervolgers melden (9). Terwijl hij in een boot stapt, wordt hem het eene been afgehouwen (8). De boot drijft met de eb weg, met den vloed terug; de man treurt en verzucht: beter dat ik naar boven ga (10). Overpeinzingen wat hij worden zal (11). De opperste der aasgieren wordt door God naar den — man afgezonden (11). De aasgier draagt den — naar den hemel, waar hij de Orion wordt. Ook de barbakot, de houten rooster, ging mee naar den hemel en werd een ster.

E

ebbe - zie getij.

eekhoorn - *kësipuru*; de — wordt nagebootst bij figuren vlechtwerk.

eekhoorn-aap - zie monki-monki.

eend(en) - de verschillende — soorten; zie *opono*.

eiland(en) - Verzamelingen v. struiken in de savanna's zijn ook —. Het land der Blanken is een —. Overdrachtelijk wordt een haarkuif op een overigens kaal hoofd — genoemd (*pa'u*).

Elizabeths-kreek - Opvallende rivierbocht bij de uitmonding der —; de watergeest speelt aldaar op zijn trom (*amanawa'u*).

epilatie - Men trekt zich de haartjes over het lichaam zeer dikwijls uit, zie wenkbrauwen en haar.

eten - het — v. d. hoofdkost (*enapu*), van toespijs (*ono*). Het groote maal neemt men in den namiddag. Zie verder spijs.

ezel - Paard en — worden door de Karaïben niet gebruikt (*kawari*). In de oude dansliederen worden paard en — bezongen (*karawasi*, 2).

F

fakkel - zie verlichting.
familie - — in algemeenen zin (*omo*); — betrekkingen: zie verwijzingen onder *omo*, 2.
filariosis - De ziekte der — komt bij de Indianen niet voor (*amamu*, *ekata*). Zij wordt naar den boozen geest genoemd (*yoroka* 10).
fisiman N. E. - zie ijsvogel.
flamingo - De roode Ibis wordt door de niet-Indianen foutievelijk — genoemd (*tokoko*). De echte flamingo heet *tokoko*.
fluit(en) - Met de lippen — (*etakiña*). Men — om den wind te roepen (*pepeito*, 3).
- Met instrumenten —. Men maakt onderscheid tusschen fluit en hoorn. Blazen op een fluit is: de fluit „spraak" geven. Blazen op een hoorn wil zeggen: den hoorn „geroep" bezorgen. Zie *eto*.
Men vervaardigt de — uit enkele bamboe-soorten (*siñarï*, 2). Beschrijving der groote dwarsfluit (*kwama*, 2). Wánneer men van deze — en hóe men er gebruik van maakt (*siñari*, 4). Eertijds maakte men ook — uit het gebeente van dieren (*siñari*, 3). Kinderen maken kleine fluitjes uit den papaya-stengel (*sara-sara*) en uit 2 bamboe-soorten (*siñari*, 5).
foecaliën - zie buik.
folklore - spreken, gesprek, enz. *aura*. Zie *tori*.
A. Regels volgens dewelke het ontstaan van vele verhalen verklaard kan worden.
[1]) onwetendheid, het niet begrijpen nl. van vele natuurverschijnselen (*aura*, 9).
[2]) opvallende zaken in planten- en dierenrijk enz. vragen een uitleg (*aura*, 10).
[3]) gevolg der onwetendheid zijn de vreemde opvattingen (11).
[4]) vrees, welke overdrijft (12, 13).
B. De mensch in de folklore. Het gedrag der menschen is over 't algemeen correkt (14, a). Het kwaad wordt afgekeurd (14, b). Beroemde mannen der oudheid (15). Verhouding met andere Indianen (16). Verhouding van den mensch met de dieren (17). Verhouding met de geesten (zie geest), met God (19). Het leven hiernamaals (zie hemel).
C. Inkleeding v. e. verhaal. Door de „onderdeelen" van een voorwerp of de „verschillende handelingen" eener daad na te pluizen bouwt men een verhaal op (21).
D. De wellicht meest opvallende eigenschap van een verhaal is zijn naïveteit (22). De bouw v. e. verhaal brengt er toe (22, a). Zoo noodig wordt een dier mensch, een mensch dier (22, b, c). De geesten treden op als echte dei ex machina (22, d).
franjes - De — zijn als sieraad zeer gewild. Men treft ze aan bijv. bij de hangmat (*nimoku*, 9), bij de beenbanden (*sepu*, n⁰. 5, a), bij den feestelijken lendendoek der mannen, schouderdoek der vrouwen (*kura*, 3, a), bij de pijlen (*purïlwa*, 11), enz. De — aanbrengen: zie *sesewu* en *tutu*.

G

gal - zie onder *ere* = lever. Geneesmiddel tegen gal (*atïwa'ü*).
Galibi - zie *kaliña*, n⁰. 2.
geel - zie kleuren.
geest(en) - Waarom men vooral over „slechte" — spreekt (*yoroka*, 1). De Karaïben kennen ook „goede" geesten (*yoroka*, 1). De goede — zijn sterker dan de slechte (*yoroka*, 1). De twee gevaarlijkste der booze — waren oorspronkelijk goed (2). Wellicht zijn „alle" booze — oorspronkelijk goed geweest (2). Namen der goede — (3). Er is rangorde onder de goede — (*püyei*, 51). Behalve de — zijn er „goede" geheimzinnige krachten (*yoroka*, 6). Evenals de menschen hebben ook enkele dieren en planten buitennatuurlijke beschermers (7). Waarom de „booze" — talrijker zijn (*yoroka*,

nº. 1). Verblijfplaats der — (*yoroka*, 9). Het uiterlijk voorkomen der booze — (10). Afzichtelijke dingen worden door den Karaïb naar den boozen — genoemd (10). Ook slimheid vindt men bij den boozen — (10). Onder de booze — zijn sommigen gevaarlijk voor een ieder, anderen voor enkele klassen van menschen (11). — De booze — hebben elk een speciale boosaardigheid (12). Afzichtelijkheid stoot den boozen — af (13), de — houden immers van opsmuk (13 en 15). De — maken den mensch ziek, zij berokkenen den mensch veel kwaad (*püyei*, nº. 1). Een ziekte genezen is een booze — wegjagen (*püyei*, nº. 1). Over den — bezweerder zie piaiman. Namen der booze — (*yoroka*, 14). Wat men houdt aangaande den — van een afgestorvene, zie dood(e). Het verschijnen v. e. — (*aka*).

geestenbezweerder - piaiman.

gehoorbeentje - zie oor.

geitenmelker - zie boeta-boeta.

gelaat - Beschrijving v. h. — der Karaïben (*kaliña*, nº. 8, d, e en f). Men beschildert het — bij feesten (*yamun*, nº. 10—18). Een verontreinigd — jaagt de booze geesten weg (*romo*, 5). Scheldwoord naar aanleiding van iemands — (*eyu*). Overdr.: het zitvlak v. e. bank, de bovenkant van iets, een kale streek (*embata*, 2). De ster naar het — genoemd, zie *ombatapo*.

geld - Men duidt het geld aan volgens den trant der Zwarte bevolking (*pülata*, 1). Men duidt de verschillende muntstukken ook met „schubben" van kleine, groote, grootere visschen aan (1). Soms worden — stukken aan sieraden gehangen (2). Wat velen doen om geld te verdienen (3).

gember - *sisiperë*.

geneesmiddel(en) - Iemand met — behandelen (*epi* 3, 4). — toedienen is de taak v. d. piaiman (*püyei*, nº. 1). Enkele — hebben zeker kracht, andere hebben zeker geen kracht; zie reden *kaliña*, 9, e. Wij laten hier een lijst volgen van ziekten met aanwijzing der — of der plaatsen waar de — te vinden zijn:

braken: we, nº. 5, c.
brandwonden: *arïrïmei*.
buikpijn: *kororewa; opišamui; simaruba; uruango*.
diarrhee: *arepa*, 13; *awasi*.
dissenterie: *pana-pana*; *palata*; *wa'e*; *waičara*, *yara yara*.
gal: *atïwa'u*.
hartziekte: *wuilne*.
hoest: zie verkoudheid.
hoofdpijn: *wuipole*.
keelpijn: *tonawewe*.
konsakka: *kumišako*, *epi-tï*.
koorts: *anakoko*; *iřakopi*; *kororewa*, *kuasi-bita*; *yoroka pesi*; zie ook zweetbad.
luiheid · *yuku*; *waru waru*.
miltziekte: *alatapari*; *apa'uwa*; *mureru*; *napiran*; *pürai ye-rï*.
muskietenworm: *karapana*.
ontlasting (slechte): *atïta*.
oorpijn: *panaiña*.
rheumatiek: zie zweetbad.
schurft: *akayu ran*; *kororewa*.
setti kuieri N. E.: *arepa*, 13.
slangengif: *okoyu moran*.
splinter: *mani*.
stuipen: *wayopan*.
tandpijn: *kupi'i*.
teenen (vervelling tusschen de —): *samariapo*.
teering: *menu*.
verkoudheid: *akakasin*; *alemiki*; *aturia*; *kurasiwei dapidï*; *tameyu'u*; *tameyu-uri*.
verwondingen: *apa'uwa*; *aporomu*; *mukumuku*; *mure'i*; *wasei*

zandeten: *turara.*
zeere oogen: *alakaidu*; *arawọnẹ sim̃ọrï, kumišako ẹpi-tï*; *mọpe*; *werutọ*; *wọnsẹ.*
zweer: *kusari pumu-po*; *mamao*; *pana pana*; *sẹpupi*; *sikiima.*
Verder: tegen den beet van vleermuizen = *siki'ima*, tegen luizen = *ẹmu.* Om het snorken tegen te gaan (zie bij *enapo*). Tegen te veel last van slaap = *pọmui,* 5, c. Voor 't kind dat 't loopen niet aanleeren wil; *apari'iran, sifupi.* Haargroeimiddel = *kwasisi.* Zweetbad (zie het woord).

getalstelsel - Het — is aan den mensch ontleend (*kaliña,* 31). De getallen van 1 tot 100 (loc. cit.). De grondgetallen van het — worden verklaard (l.c.). Waarom de schrijvers bij 't weergeven v. h. — niet accordeeren (31, b.). Ranggetallen, enz. (31, c). Tellen, zie *ọku* en *uku.*

geschiedenis(sen) - — vertellen (*tori*). Men heeft het Neg. Eng. woord overgenomen. Men heeft ook een eigen woord. Zie folklore.

getij - eb = *apa*; vloed = zie *ku-ma*; springvloed = *tïapo'u.* Bij springvloed bespeelt de watergeest zijn trom (*amanawa'u*), komt de dochter v. d. watergeest heur haar kammen aan den wal, of heeft de laatste gebaard (*ọkọyumọ,* 3 en 10, a). Dood —; zie *sifọ.*

geweer - Elke Indiaan heeft een —. Kogels en hagel worden door den Indiaan zelven veelal gegoten. Zie *arakapusa.* Met warimbo-afkrabsel stopt men de hulzen, *ẹsu.*

gewei - —, hoorn, spriet = *rẹmẹtï.* Het — van het hert geneesmiddel tegen stuipen (*wayọpan*). Herten — = term bij parel vervaardiging in gebruik (*apukuita,* 2).

gezang - zie lied.

God - Over den naam van — (*tamusi,* 3 en *kapu*). De Karaïbsche namen voor — zouden volgens de Encycl. benamingen zijn van „dooden" van den stam, traditioneele „stichters" v. d. stam, niet van God in theologischen zin; weerlegging dezer meening (*tamusi,* 4). Huisdier van — = benaming v. e. vogeltje (*tamusi,* 3). Tajer van — = zekere plant (3). Het water v. — = regenwater (*kọnọpo ai-ćuru*). De stem van — = de donder; — is vertoornd. Er sterft een mensch (*kọnọmẹru,* 4). Men noemt — vader (*kapu,* 5 en 8; *papa*). Uitdrukking als: Als het — belieft (*patọ*). De hemel is het land v. —; zie hemel. Zie verder godsdienst.

godsdienst - De Karaïben gelooven aan één Opperwezen (*kapu,* 5), aan het voortbestaan der ziel (*kapu,* 6). Het kwaad wordt hiernamaals gestraft (7). De geesten spelen een voorname rol in 't —ig leven v. d. Karaïb. De booze geesten brengen onheil, ziekten en dood. Men verjaagt de booze geesten met behulp van God en de goede geesten (*yọrọka*; *püyẹi*). De geestenbezweerder, zie piaiman.

gom - Het bezinksel v. h. uitgeperste kasavewater wordt als — alleen gebruikt voor zeker vischaas (*kunami*). Verder maakt men er pap van (*sipipa*).

gordeldier - Men maakt veel jacht op het — (*kapasi*). De — mand (*waruma,* n⁰. 14 en *yamatu,* n⁰. 5). De — wesp (*kapasi,* 1). De — bank (*murẹ,* 3, b). Vier soorten van —en (*kapasi,* 2). Bezweringsmiddel v. h. — (3).

graf - 's Avonds bij een — komen is niet goed; vrees voor graven is anders niet Karaïbsch, men slaapt immers, eet, enz. boven de graven (*rọmọ,* 6). Zie verder: dood, begraafplaats, begraven.

gritjibi - De Kar. naam voor — beteekent: duikt onder water (*petọko*).

groenhart - De — boom (*arawọnẹ*). Zekere liaan met bloemen als die v. d. — wordt —s-liaan genoemd (*arawọnẹ sim̃ọ-rï*). De liaan een bindsel bij 't uitsleepen v. groot hout, geneesmiddel tegen zeere oogen.

groet - De gelegenheden waarbij men —, de formules v. d. — (*odim̃a,* 1). De gewone — na langere afwezigheid (*mọndo*).

grootmoeder - *pipi.*

H

haai(en) - de gewone — (*aipayawa*); de rondkop — (*tonatapitọ-m̃ọ*); de zoetwater — (zie pireng).

haar (haren) - Voor — v. e. mensch en „veeren" v. e. vogel heeft men dezelfde woorden. Het hoofd — en de kopveeren heeten *u-sẹ* (letterl. de zijden v. h. hoofd, v. d. kop), de — en veeren op al de overige plaatsen v. h. lichaam heeten *pọ*.

— krijgen (*u-sẹ*, 2). Het hoofd — v. d. Karaïb valt nooit uit en blijft altijd zwart; beschrijving v. h. — der Karaïben (*kaliña*, 8). De mannen dragen het — kort (*u-sẹ*, 4). De vrouwen dragen het in vlechten of in dotten (loc. cit.). Zie ponie. Bij feesten doet men dons in 't — (*marilï*). Over het roodverven van geheel het hoofd — of van enkel de ponie: zie onder *api* = rood. Bij rouw mag het — der mannen slechts ééns, de ponie der vrouwen in 't geheel niet afgeknipt worden (*pẹ*; *rọmọ*, 8). Het — kammen (*ẹngona*). Zie kam. Scheiding in 't — (*ema-ka*). Men kamt zich het — niet om den boozen geest van zich af te houden (*yọrọka*, 13). Enkel een —kuif op 't hoofd is een „eiland" (*pa'u*). Kuif (*miri*). Het — der booze geesten is meters lang (*kurupi*, *tïkọké*, 2, enz.).

haas - Het pad v. d. —. Keutels v. d. — = benaming eener koemboesoort (*urana*).

hagedis - Een 12-tal — soorten worden opgenoemd onder *kankasapa*.

hals - *ṕumu*, *enasari*.

halssnoer - zie snoer.

hand(en) - Rechter — (*apotu*). Linker — (*apowe*). Bij het tellen is „de hand aan de ééne zijde" vijf, „de hand aan beide zijden" tien. Zie getalstelsel. Melaatschheid drukt men uit met „kromme —" (*aña*, 2). Met — komen beteekent met geschenken komen (*aña*, 5). Scheldwoorden naar aanleiding van iemands — (*aware*). Het meisje steekt haar — in een kom met mieren (*nọmọ*, 1, f). De voorpooten v. e. dier zijn ook —. Benaming der verschillende vingers (*aña*, 2).

hangmat - De — (*niṁoku*); drukt men bezit uit dan heeft men een ander woord (zie bij *auto*, 10). De — der Karaïben is van katoen, die der Arrowakken van Morisi-touw (*niṁọku*, 1). Het maken der — is het werk der vrouw (*niṁọku*, 1). Het toestel voor het maken der — (2). De lengtedraden der — vormen slechts één enkelen draad (3). Het doorschieten der — (4 en *apẹmu*). Men heeft drie wijzen om de — te doorschieten (*niṁọku*, 5, 6, 7 en 11). De inslagdraden worden bij 't werken aanhoudend recht geklopt (8). De rand der — (9). Het aanbrengen der overgangskoorden (10). Over de vierlijn der — (*ẹwa*). De wijze om de — op te binden (*ẹwa*). Bindt men de — op een verkeerde wijze op, men is op een „duivels"-weg (l. c.). Losmaken der — (l. c.). Het schommelen der — (*ẹwuyuku*). Het muskietenkleed der — (*nọpọ*). Wat de — ontsiert (*niṁọku*, 12). Ongedierte in de — (*niṁọku*, 13 en *akï*). Een kleine soort van — wordt als draagband voor kleine kinderen gebruikt (*sẹmbu*). De — van morisi-touw (*saraw*). De — van zeilgras duurt voor geheel het leven, de katoenen — een 10 tal jaren, die van morisi een 5 tal jaren. De — van „dicht" weefsel (*okatọ*).

hark - zie bezem.

harmonica - De — wordt nagebootst met een reep v. d. maripa-tong (*arumunića*).

harpie - De zool v. d. — poot = benaming eener bindwijze (*kuanọ*). Zie verder: valken.

hars(en) - Opsomming van enkele — (*ẹpu*, 2). Men gebruikt — bij de vervaardiging v. verven (*alakuseri*, 3). — ter vernissing (*simiri*). Met — pekt men de touwen, enz- (*mani*); kalefatert men de booten (*ayawa*). Insgelijks heeft men — ter verlichting: zie verlichting.

hemel - De — is de woonplaats v. God, v. enkele goede geesten, v. d. beschermers v. sommige dieren, v. d. menschen (*kapu*, 5). Zoo lang het lichaam niet begraven was, kon de geest v. e. afgestorvene den — niet ingaan (*kapu*, 6). De moordenaar komt niet in den — (7, a). Dierenmishandelaars ontmoeten op den weg ten — de beschermers der dieren (7, b). Zie uitspansel.

hemelstreek - zie uitspansel.
hert(en) - Het groote, middelsoort en kleine — (*kusari*, 1). Het — wordt ook aangeduid met „langbeen" (2). Het —gewei levert een geneesmiddel tegen stuipen (*wayopan*). De huid v. 't — geschikt voor trommelvel (*sambura*). Uitwerpselen van het — gebruikt men om het kind te spenen (*manati*). Het gewei, de ooren, nek, pooten, knie, kleur v. h. — leveren scheldwoorden of benamingen van planten en dieren (*kusari*, 4). Bezweringsmiddel v. h. — (*kusari*, 5). Het — in de verhalen (*wayamu*). Het — wordt met vlechtreepen nagebootst (*esapiña*, 11).
heupsnoer(en) - Wanneer begint men het — te dragen (*womun*). Men heeft voor — vooreerst gewone katoenen koorden (*mauran*). De vrouwen breien vervolgens mooiere katoenen —, nl. drie soorten met behulp van maripanaalden (zie *kundïnano*, 1, 2, 3), een vierde soort tusschen 2 stukjes pijlriet (*kundï-nano*, 4). De mannen vervaardigen een pronk — uit een liaan (*kundï-nano*, 5).
hoed(en) - Voor — heeft men het Portug. woord overgenomen (zie *sambreru*). De twee soorten van — voor feestelijke gelegenheden; zie hoofdtooisel.
hoenders - Men kweekt kippen. Boom— zie marail.
hoepelboom - Men boort gaten in den — om zijn balsem; de balsem levert een geneesmiddel (*apa'uwa*). De vrucht v. d. — vischaas (*ipowono*).
hommel - Tapana der — = benaming eener plant (*opomu*).
hond(en) - De *Tërewuyu* zeggen voor — *pero*, de *Murato*: *peru*. Wordt bezit uitgedrukt dan gebruikt men *ekë*. Niet alle Indianen jagen met een — (*pero*, 1). Dikwijls wordt de jacht— door een zwarte gedresseerd (1). Het —hok vaak een stuk v. e. oude boot (1). Middel om een kwaden — vast te leggen (1). De beschermer der — zal den —mishandelaar na diens dood straffen (*pero*, 2). Naar de genitalia v. d. — worden sommige planten genoemd (3). Water— (*awarepuya*). Bosch— (*awo*). Krabben—; deze wordt door de Kar. onder de tijgers gerangschikt (*kaikusi*, n⁰. 10); men eet zijn vleesch niet (*wana'u*). Savana —, ten onrechte ook krabben — genoemd (*yoroko*); een mooi vlechtfiguur en een struik met prachtige bloemen worden naar hem genoemd (*yoroko*).
honger - *kumu*.
honig - zie bij(en).
hoofd - *u-pupo*; bij samenstelling en incorporatie enkel *u*. Een 9-tal voorbeelden van gebruik van *u* —, onder *u* — te vinden. Geneesmiddel tegen —pijn (*wuipole*). In overdrachtelijken zin veel gebruikt (*u-pupo* 5, a en b). Voor — (*eme*); men draagt lasten met het voor— (*waruma*, 43). Achter— (*asa*). Scheldwoorden naar aanleiding van iemands — (*akariña, awuru, parara*).
hoofdtooisel(s) - Kinderen vlechten uit spel drie soorten van —, smalle banden nl. (*pürai*, *wateipa*, *woto yepo*). De mannen vervaardigen ware —. Ook hier zijn 2 soorten: het kleinere — (*umari*, 2) en het grootere (l.c.). Papegaaien- en Ara-veeren brengen het kleurige aan.
hoogkijker - zie koetai.
hoorn - De in vroeger dagen uit leem gebakken — (*kuti*); het blazen op een — (zie fluit). Zie nog *totu*.
houtluis(zen) - Men kent grond— en boom—. Voor 't schuim v. een —nest is men bevreesd. Sommige vogels bouwen hun nest in het —nest (*kupiša*). Zie miereneters.
houtskool - Van — maakt men zwarte verf (*wato-po* en *wato* = vuur, 5).
houwer - De ijzeren — is geïmporteerd en overal in gebruik genomen (*sumbala*).
huid - zie vel.
huis(zen) - Voor — heeft men een generiek woord (*auto*, 2). Elk gezin heeft minstens één — (*auto*, 3). Men bouwt in 't „open" — bij sommige gelegenheden een „dicht" vertrek (4). Dansfeest binnen in het — (5). Voor vreemdelingen geen afzonderlijk — (6). Richting waarin het — gebouwd is (*e'i-topo*). Eertijds werd (heden somtijds nog) de doode in zijn — begraven

(*romo*, 6). Ieder bewoner heeft in het — zijn plaats (*auto*, 10). De vloer v. h. — is de savana, bij zolder— een latwerk (*apurupo*). Meubelen en huisraad (12). Bouw v. e. —: de posten (*auto*, 13, a, b, c); het dak 14, a—j). Soorten van —: drie soorten van open —, vier soorten van dichte — (15). Het meest voorkomend type v. e. Indiaansch — (16). Het groote — van feesten en bijeenkomsten (17). Het afdak in 't bosch en elders (18). Het dichte — (19); het zolder— (20); het ronde, boven in een punt uitloopend — (21). Het piai — (22).

huisdier - *ekë*.

hulpwerkwoorden - zijn (*e'i*); kunnen (*ukuti*); niet kunnen (*upi*); gaan (*uto*); komen (*opu*).

huls - zie *esu*.

huwelijk -Echtgenoot (*yo*); echtgenoote (*puil*). De vader of grootvader zoekt een meisje voor zijn zoon of kleinzoon (*puil*, 2). Hij vraagt eerst den vader, dan de overige familieleden v. h. meisje. Aleer hij met zijn aanvraag voor den dag komt, biedt hij een sigaar aan; neemt men ze aan, dan stelt hij zijn verzoek. De vader of grootvader spreekt vervolgens met zijn eigen familieleden. Daarna spreekt hij met zijn zoon of kleinzoon. Deze kan weigeren. Neemt hij het aan, dan gaat hij inwonen bij den vader v. h. meisje. Na een maand is er feest. Men biedt den jongen een drinkschaal. Neemt hij ze aan dan geldt dit als toestemming in het huwelijk (*puil*. 2). De getrouwde vrouw is de dienstbare van den man, niet echter de slavin (*puil*, 3). De vrouw heeft een bezweringsmiddel om den weggeloopen man te doen terugkeeren (*puil*, 5). Titelatuur tusschen gehuwden (*metai*).

I

Ibis - De roode — wordt door de Surinamers foutievelijk flamingo genoemd, door de Karaïben *wara*. De roode — wordt bezongen in de dansliederen (*uwa*). Het nest v. d. — = touwkunstje (*waruma*, 49). Een roode bakovensoort dankt haar naam aan den — (*wara paruru*).

Iengi bangi N. E. - De —slang kan zeer kwaad zijn, bijt niet, doch slaat. Men noemt haar: leegmaakster der booten. Zie reden bij *arawoi*, 2.

Iengi prasara N. E. - De stam v. d. — gebruikt men tot vloerlatten. De — heeft een stoel v. bovengrondsche wortelen; deze worden door een touwkunstje nagebootst (*pasiwü*).

incorporatie - Welke woorden vooral geincorporeerd worden en volgens welke regels de — plaats heeft; zie *yamun* 4—9.

infixen - Opsomming der — (*ki*).

inschriften - zie oudheden.

J

jacht - Grammatische termen betrekking hebbende op de — (*wotaro*; 1, a). Hoe ervaren de Karaïb in de — is (1, b). Middelen om met succes op — te gaan: door het wild te lokken (*wotaro*, 3, a); door het voetspoor te volgen (*wenapo*); door het zetten van vallen, geweren (*wotaro*, 3, c); door het gebruik vooral v. d. bezweringsmiddelen (zie bezweringsmiddel). Hoe na de — het wild thuis gebracht wordt (*wotaro*, 4).

joro joro N. E. - Men doet — pitten in de trom en in den dansrammelaar (*karawasi*).

K

kachiri - De — is de eenige drank, die gekookt wordt; bereiding v. d. — (*kasiri*).

kaiman - Het vleesch v. d. — wordt gegeten (*ekamu*). Tanden v. d. — zijn zeer mooi v. d. halssnoeren (*eneka*, 4 en 4, c). Den — bootst men gaarne na bij de vervaardiging der bankjes, inzonderheid der „lange" banken (*murę*). Er bestaat verband tusschen den — en den geestenbezweerder (*akarę*). Volgens sommigen moet de geestenbezweerder een — bankje hebben (*püyęi*, 43, d). Zekere bij wordt naar den — genoemd (*wanǫ*). De oude Indianen hebben het bestaan van zekeren reuzen —, popaw genaamd, overgeleverd (*akarę*). Een nòg reusachtiger —, de zitbank v. d. watergeest, schudt oever en bosch door zijn geroep (*liriliri*).
kakkerlak - *arawę*.
kalebas(sen) - Van de —schil maakt men waterkruiken, drinkschalen, lepels, spindelschijfjes, boetseerwerktuigen en vooral den rammelaar v. d. piaiman (*kwa'i*). Soorten van — (*kwa'i*, 2). Scheldwoord aan de — ontleend (*kwa'i*, 3). Zie koppen.
Kalebaskreek - Aan de — is een nederzetting v. Karaïben, zeer oud dorp (*amętari*).
kam - de grove — (*ǫngai*); de fijne — (*parira*).
kami kami - Het geroep v. d. — (*akami*). De stuitveer v. d. — strekt tot penseel (*awuleya*). De knie, de kleur, het geroep, zekere lichtplek dicht bij den staart van den — geven hun naam resp. aan zekeren boom (*akami ękuna-ri*), zekere pepersoort (*pǫmui*, 3), zekere tijgersoort (*kaikusi*, 9, a) en aan een bepaalde bijensoort (*akami wanǫ*). Zie nog bij pauwies.
kamina - De — liaan de sterkste der lianen. De mannelijke — (*akawari*), de vrouwelijke — (*simǫsisi*). Beide worden gebruikt tot vervaardiging v. manden. Van *simǫsisi* maakt men een heupsnoer (*kundinanǫ*, 5). Beide zijn puike ankertouwen; men moet echter eerst de vezels losdraaien (*akawari*).
kamp - Het woord — beteekent in het boek niet meer dan een enkel huis, tenzij uit den kontekst duidelijk is, dat een geheele nederzetting bedoeld is. Zie huis, dorp.
kaneelduif - *akokowa*, 2, c.
kankantrie - De — is de reus v. h. woud (*kumaka*, 1). De — is de verblijfplaats v. machtige geesten (3). Verhaal v. e. jongen die in den — opgenomen en aldaar tot machtigen geestenbezweerder opgevoed werd (4). In den — woont ook de wonderbare slang *aramari* (zie het woord).
kannibalen - De Karaïben zijn noch waren ooit — of mencheneters (*kaliña*, 4).
kapoewa - zie watervarken.
Karaïb(en) - Het Karaïbisch woord voor — (*kaliña*) beteekent zoowel — (= naam van den volksstam), als „mensch" in 't algemeen (*kaliña*). *Kaliña* beteekent: mensch (*kaliña*, 1 en 2), beteekent den volksstam (3). Ten onrechte worden de — kannibalen genoemd (4). De naam — is van ouden oorsprong (5). Het land der — (6). De bovenlandsche Indianen behooren tot de familie der — (6). Men onderscheidt de benedenlandsche — in *Tëręwuyu* en *Muratǫ* (7); beider taal verschilt niet substantieel (7). Lichaamsbeschrijving v. d. — (8). Aantal — (9, a). De meest voorkomende ziekten onder de — (9, b). De reden van geringen aanwas der — is dronkenschap (9, c). Oude — treft men ook aan (*kaliña*, 9 f); zij worden over 't algemeen met achting behandeld (*kaliña*, 14, c en vooral 14, f). Levensloop v. d. — (10). Drie eeuwen geleden werd gedurende enkele jaren den — de Christelijke Godsdienst gepredikt (11). Heden ten dage zijn de — katholiek (11). Meening der Encyclop. over den godsdienst der Indianen en weerlegging dezer meening (11, a—d). De — zijn een zedelijk volk (12); bewijzen hiervoor (12, a—f). De — steelt niet (13). De — kennen maatschappelijke beleefdheidsvormen (14, a—f). Liefde voor de natuur is een karaktertrek v. d. — (15, a—e). De — is naief in zijn omgang, in zijn taal; bewijzen hiervoor (16, a—g). Zie dronkenschap. Of de — wraak neemt (18). Voedsel v. d. — (20). Kleeding, enz. v. d. — (21). Kunst en nijverheid onder de — (22). Wapenen der — (23). Folklore der — (*aura*). Verhouding der — met de Blanken (*kaliña*, 25, a): met de Portugeezen (25, b); Hollanders (25, c); Franschen (25, d). Met de Zwarten (25, e); met andere Indianen stammen (*Aruako*, *Sipu*).

karawiroe - De bladeren der — bevatten een roode verfstof (*karawiru*, 1). Bereiding der — verf (1). Tweevoudige aanwending van de — verf (*karawiru*, 2, a en b).

karo N. E. - De — of maïs is een geneesmiddel tegen diarrhee (*awasi*, 1). Uit de — bereidt men een drank (2). De —kolf gebruikt men om te schuren (3). De — wordt fijn gestampt, gebruikt als pap (4). De jonge — wordt geroosterd gegeten (5).

karo-fowroe N. E. - De Karaïben eten den — niet (*akawe̩*). Dons v. d. — = benaming v. e. plant op groot kruiskruid gelijkend (*akuwe̩ maritï-ri*).

kasave - De zoete — (*yupo̩*); deze wordt in de kostgronden verplant (*maña*, 9).

De bittere — (*ki'ge̩rë*). Men plant de — met stekken (*apo*). Tusschen de — planten, midden op den kostgrond, wordt het — bezweringsmiddel geplant (*arepa mu-nu*; *maña*). De — levert het brood, zie — brood(en).

kasave-brood(en) - De ijzeren platen, waarop men — bakt, zijn alom ingevoerd (*ariñatu*; *arepa*, 2). Men bakt 4 soorten v. — (*arepa*, 3). De kasavewortels moeten worden geschild (*arepa*, 4), gewasschen (5), geraspt (6). De echt Indiaansche rasp (*kulaso*) is vervangen door de ingevoerde (*se̩mari*). Men raspt gewoonlijk in 'n soort trog, een stuk v. e. oude boot (zie *kumukan*). De natte brei wordt uitgeperst in de matapi (7). Het van 't water ontdane meel wordt nu fijngestampt in den vijzel (8) en gezeefd (9), daarna gebakken (10). Met den vuurwaaier spreidt men het meel uit, keert men de brooden om, haalt ze v. d. pan af (10). Gevlochten mat waarop onder het bakken de — zoo lang neergelegd worden, zie *waranba*. Men laat de — verder drogen in de zon, bij voorkeur liggend op het hellend dak (*arepa*, 11). Bij regenweer roept de bakkende vrouw de zon (*ko̩no̩po*, 3 en 4). Groote hoeveelheid — bakt men, wanneer men op reis gaat (*arepa*, 12), of dranken maken wil (*wo̩ku*). In 't eerste geval vlecht men afzonderlijke manden er voor (*akasi*). Het — in water opgelost is de gewone drank v. d. dag (*samuru*). Een stukje — geneesmiddel tegen setti kuieri (*ido̩*), tegen diarrhee (*awasi*). — in overdrachtelijken zin helpt om vele plantennamen te vormen (*arepa*, 1, b). Zie kasave.

kasave-pers - zie matapi.

kasave-water - zie kasiripo.

kasiripo - Het uitgeperste giftige kasave-water wordt — genoemd (*kasiripo̩*, 1). Wordt de — gekookt, dan bewaart zij het vleesch voor bederf (*po̩mui*, 4, a; *kasiripo̩*, 2); zij veroorzaakt ook gisting bij drankbereiding (*wo̩ku*, n⁰. 5).

Dik gekookt wordt de — een soort saus (*kasiripo̩*, 3).

't Gif der slangen duidt men ook aan met — (*o̩koyu*, 1).

kasjoen - bosch — (*akayu'u*); savana — (*o̩röi*).

katoen - De bosch — (*ke̩re̩ke̩ru mauru-ru*); de gewone — (*mauru*). Zeven soorten van — worden opgenoemd en beschreven (*mauru*, 1). De —industrie ressorteert onder de vrouw (2). Het plukken v. d. — (3). De — wordt te bleeken gelegd, daartoe ook een nacht buiten gelegd (4). Het verwijderen der pitten (5). Het uitspreiden der —vlokken en het bekloppen (6). Zie verder: spindel, spinnen. Voorwerpen uit — vervaardigd (*mauru*, 9).

kaw-tetei N. E. - Het water v. d. — (zekere liaan) wordt door de kinderen gedronken tegen verkoudheid (*tame̩yu'u*).

kever(s) - Over — en torren (*wakai-wakai*). De dekschilden v. d. Euchroma gigantea leveren een mooi sieraad voor de snoeren (*pe̩re̩peteri*). Insgelijks de hoorns van *wakai-wakai*. —bankje (*mure̩*).

kikker(s) - De — (*po̩lo̩ru*). Met den — behept zijn beteekent slapende beenen hebben (*po̩lo̩ru*, 1). Opsomming van 15 —namen (2). De — heeft een hemelschen beschermer (4); deze zal den mishandelaar der — na zijn dood op den weg ten hemel niet met water laven (4). De Karaïb respecteert den — (4); hij mishandelt den — niet (3, a); ontleent ornamenten aan hem (3, b); eigennamen (3, c). De — in de folklore (*po̩lo̩ru*). De melk— redde eenmaal een Indiaan, hij gaf eertijds bezweringsmiddelen voor een gelukkige jacht. Een groot verhaal toont aan welk groot jager de melk—

is (*kunawaru*). De *kupipi* vooral wordt nagevlochten; deze is het die ten onrechte door de schrijvers voor den „mensch-kikker" gehouden wordt (*mẹ*, nº. 18 en nº. 16, d). *Kurutundu* kruipt tegen de waterkruiken op. Tapana v. d. — = benaming v. e. rankgewas (*pọlọru wọku-ru*).

kind - Voor — heeft men behalve het eigen woord *mẹ* het overgenomen woord: *pičani*. Verschillende namen voor familiebetrekkingen zijn ontleend aan het — (*mẹ*, 4). Titels waarmede men een — aanspreekt, titels èn voor jongens èn voor meisjes gebruikelijk (*mẹ*, 5, a), enkel voor jongens (5, b), enkel voor meisjes (5, c). Verschillende gebeurtenissen van het leven v. e. —, voorschriften geldend voor het — zie de verwijzingen onder *pičani*.

kip(pen) - Verschillende Indianen houden —. Het —kot bouwt men in den vorm v. h. piaihuis (*tọkai*). Buik der — = benaming v. e. der touwkunstjes (*kọrọtọkọ*).

kiskissi N. E. - De —aap (*mẹku*). Tanden v. d. — = benaming v. e. soort hard pijlriet (*purïlwa*, 2). Genitalieën v. d. — = benaming eener bindwijze (*purïlwa*, 12).

kiskissi maka N. E. - Van den harden bast v. d. — maakt men pijlpunten, vischvallen, somtijds bogen. De vruchten worden gegeten. Behalve *amara'ü* zijn er nog 3 andere soorten van —. Zie *amara'ü*.

kleed(ing) - Het Kar. woord voor — en zijn afleiding (*wọmun*, 1, 2, 3). Een klein tractaatje over de — in den ouden tijd vindt men onder *wọmun* (4). Waarschijnlijk droegen de Karaïben schaamdoeken uit vezels bereid (ibidem). Hedendaagsche — voor mannen (*wọmun*, 5, a) voor vrouwen (5, b). In bijzijn v. anderen zal men zich nooit van zijn — ontdoen (5, c). Kleine kinderen zijn dikwijls zonder eenige —.

klei - Over de — voor het potten bakken zie *ọriñọ*. De roode — voor verf gebruikt zie verf(ven) en voor geneesmiddel tegen stuipen zie *kuli*. De voetsporen der —haalster = benaming v. d. Melkweg (*ọriñọ ka-na-ŋ wenẹ-po*). De witte — of pijpaarde wordt als witte verf gebruikt (*tawa*).

kleur(en) - Behalve wit en zwart kent de Karaïb 3 —; zie *kuli*, 20. Om de — aan te duiden gebruikt men vaak de namen van dieren, planten, enz. alwaar bedoelde — bij uitstek gevonden worden (*kuli*, 21).

klimmen - *anuku*.

knie - In overdrachtelijken zin is — samenstellend lid v. vele plantennamen (*ẹku-na*).

knoest - *kundu; porọ̈i*.

knoflook-liaan - De — is geneeskrachtig, wordt gebruikt tegen koorts en rheumatiek. De geur v. d. — jaagt den boozen geest weg (*wuipole*).

knots - Eertijds had men voor wapen een —; zie de afbeelding onder *putu*. Tegenwoordig maakt men de zeekoe nog af met een — (*yarawa*). Zie wapenen.

koe(ien) - De Karaïb wil volstrekt geen — kweeken (*paka*). De piaiman mag geen —vleesch eten, noch melk, enz. (*püyẹi*, 55). Verschillende scheldwoorden zijn aan de — ontleend (*paka*).

koebi - De — is een riviervisch (*akupa*, 1). Pikante scheldwoorden worden aan den — ontleend (2). Zijn otholithen gebruikt men als geneesmiddel tegen de stuipen (3). In de verhalen is de — het opgerolde kasavebrood v. d. watergeest (*ọkọyumọ*, 10, e).

koejake - Zie toekan.

koemaroe - De —, een visch der bovenrivier, heeft zijn bezweringsmiddel (*kumaru*).

koemboe - De — heeft eetbare kool, goede bladeren voor dakbedekking (*kumu*, 1). De — vruchten leveren een soort chocoladedrank (2), ook een haarolie (3). Vier — soorten (6). Een worm, beklimmer v. d. — (8).

koenami - De — levert een der vischvergiften. Het vergif zit in de bladeren (*kunami*). Op twee wijzen kan men met — visschen (1 en 2). Zie verder: vischvergiften.

koenaparoe - De — boom levert een vischvergift. Het gif zit in de bladeren en fijnere stengels (*kunaparu*). Zie: vischvergiften.

koepari - *kupari.*
koeroepi - zie boschgeest.
koertaka N.E. - Het voetspoor v. d. — wordt nagebootst bij 't binden der pijlonderdeelen, 't vlechten, 't beschilderen van aardewerk (*kotaka*).
koesoewe - Bereiding van de — verf (*kusewé* (2—7); wat men met deze door oplossing verkregen verf beschildert (9). Ook met de vruchten zoo van den struik geplukt kan men sommige zaken verven (8).
koetai - Voor het schieten v. d. — heeft men een afzonderlijken pijl (*songa*). Oogen v. d. — = benaming v. e. touwkunstje (*esapiña*, n⁰. 11, c),
koken - *motï.*
kokriki - De pitten v. d. — gebruikt men zelden voor halssnoeren, de bladeren v. d. — worden gekookt tegen koorts (*anakoko*).
kolibrie(s) - Men heeft namen voor 4 soorten van — (*tukusi*). De Karaïbsche namen voor — en éénpuntigen pijl zijn wellicht identiek (*tukusi*, 1, a). Vele planten worden naar den — genoemd; naar den *lemusi* — zekere ananas (*nana*, 5, d), en zekere pepersoort (*pomui*, 2)... naar den *tukusi* — het letterhout (*paira*), een markoesa soort (*mereskuya*), een warimbosoort (*tukusi*, 2, c). Het fladderen v. d. — wordt dansen genoemd (*tukusi*, 3).
konsakka - *kumiśako.* Geneesmiddel tegen — (*kumiśako epi-tï*).
konijn(en) - Men bootst op jacht zijnde het — geroep na (*kio kio*). Bezweringsmiddel v. h. — (*akuri moran*). Men kweekt het — in de kampen (*tuwaromu*). Tanden van 't — = benaming eener veel voorkomende vlechtmethode (*waruma*, 22). Gehoorbeentje van 't — is een soort bezweringsmiddel (*engka*, 4, c). Om wille der roode haren op 't achterlijf geeft het — zijn naam aan de roodstaart slang (*akuri mopi*), aan zekere roode vlieg (*akuri wërë wërë*), aan een bepaalde wesp met rood achterlijf (*akuri yokomo-rï*). Zie *api* = rood, 2. Het kleine soort — of manboera (*akusiwëi*).
konijnen-vogel - *seke.* Over den — beklaagt zich de kolibrie (*tukusi*).
konijnen-wesp - Het achterlijf der — is rood gelijk dat van 't konijn. De larven der — worden gegeten (*akuri yokomo-rï*).
koop (verkoop) - goed—, duur (*epe*, n⁰. 1). Koopen (*epe*, 3). Verkoopen (*ekarama*). Geld zie *pülata.*
koorts - *komu.* Geneesmiddel tegen —; zie geneesmiddelen. Lichte — (*karamamu*). Zie nog *yetanano.*
„koppen" zetten - zie puist.
Koppename - Bewoners der — en zijrivieren (*kaliña*, 9). Namen van enkele kreken uitmondend in de — (*etï*, n⁰. 17). De afstamming der — Indianen (*kupanama*, 3).
koraalslang - De — wordt door de Karaïben vuurslang genoemd (*watoimo*).
koralen - zie hierover bij *kasuru, engka.*
koren-vogel - zie karo-fowroe.
kostgrond - Om de twee jaar wordt een nieuw stuk bosch geveld voor — (*maña*, 1). Hoe het neervellen geschiedt (2). Na den drogen tijd wordt er de brand in gestoken (3). De mannen maken het terrein plantklaar, de vrouwen planten (4). Het bezweringsmiddel v. d. — (5). De geest die in den — woont (6). Het wieden v. d. — (7). Het binnenbrengen v. d. oogst is het werk der vrouwen (8). Wat men op een — plant (9). Na het 2de jaar wordt de — verlaten (10). Verlaten — *maña-po.* Zie nog de op *maña* volgende woorden.
kow-foetoeboi N. E. - Het eten v. d. — brengt ongeluk aan. De veeren v. d. grooten — worden gekookt tegen hartziekte (*wuilne*).
krab(ben) - Beschrijving der — (*kusa*, 1). Waarom de — niet uitsterven (*kusa*, 2). Mand voor het — vangen bestemd (*kweike*). Soorten van — (*kusa*, 5). De grootste der — is de *wayumo*; hoe men ze vangt (*wayumo*, 1); naar haar zou de Wayombo-rivier genoemd zijn (*wayumo*, 2). De — en de piaimansleerling (*püyei*, 19, 20). —peper (*pomui*).
krabboe-dago N. E. - zie hond.
krapa - Hoe men de —olie wint; de —olie is een haarpomade (*karapa*). Niet altijd kan men — boomen vellen (*nuno*, 5).

krape N. E. - de groote zeeschildpad (*kataru*).
kreeft - onderlijf der — = benaming eener bindwijze (*rapa*, 11). — = *śuru*.
kreek(en) - Benedendeel v. d. arm, v. h. been, — duidt men met één zelfde woord aan; de — zijn de onderstukken der rivier (*poli*). Over de — (*poli*, 2). Waarnaar de — genoemd worden (*eti*, n⁰. 17).
krobia - De Karaïb onderscheidt 3 — soorten (*mišo*).
kruidje roer mij niet - De verdroogde tot poeder fijngestampte bladeren van — zijn een geneesmiddel bij verwondingen (*aporomu*).
kruiken - zie aardewerk.
kruin - de — van 't hoofd, v. e. berg, v. e. boom (*reti*). De — des hemels = het Westen (*kapu*, 1). De Karaïb noemt van menige zaak het einde, dat wij 't beneden-einde noemen, het boveneind (*reti*, 2). De — v. d. stinkvogel = benaming eener ananas-soort (*nana*).
kunstjes - Over de beteekenis der — (*esapiña*, 11). Men heeft 3 categorieën van —: De tooverkunstjes; deze zijn 2 in aantal, zie bij *enuriña*. De nabootsingen met behulp van vlechtreepen van dieren, planten, vruchten; zie de opsomming onder *waruma*, 49. De — met behulp v. e. touw; zie de opsomming onder *esapiña*, 11, c. Zie verder spel en vermaak.
kwakwa slang - *kankasapa*.
kwari - Men kent 2 —soorten (*kwari*).
kwasi-bita - Het — levert een geneesmiddel tegen koorts (*kuasi-bita*).
kweeken - De Karaïben — in hun kampen allerlei dieren op (*tuwaro*, 4). Wat zij — wordt een medebewoner van 't huis, wordt later nooit gegeten (4).
kwi-kwi - De Karaïb kent een 6-tal —soorten (*kariẅaru*). De —schubben, bij wijze van pantser om 't lijf zittend, leveren den Karaïb menigen term (*kariẅaru*; *wateipa*).

L

lalau - Naar de voeldraden v. d. — wordt iemand die een baard heeft met — uitgescholden. Bezweringsmiddel v. d. — (*pásisi*).
leem - zie klei.
leguaan - Het vleesch der — is zeer gewild (*wayamaka*). Hoe de Indiaan jacht maakt op de — (*rapa*, 21). Wanneer men den — met den strop vangen kan (*wayamaka*, *enamu*). Een lachende — (*aritawa*). Staart v. d. — = benaming v. zekere liaan (*wayamaka andï-kërë*; *simo*, 2). Kasavebrood v. d. — = benaming v. zekere liaan; zie reden bij *napiran*. Vader v. d. — = benaming v. e. klein reptiel; reden der benaming (*wayamaka yuman*).
lepelbek - *ayaya*.
letterhout - Karaïbsche namen voor het mannetjes — en het wijfjes —; gebruik v. h. — (*paira*).
liaan(anen) - De — is voor den Karaïb van het allerhoogste gewicht, hij kent er een 40 tal (*simo*, 1). Er bestaat voor — een generiek woord; hoe veel specifieke namen ontstaan zijn (*simo*, 2). Men gebruikt de — als bindsel, tot spel en vermaak, tot hoepels der trom, tot opsmuk v. h. lichaam, tot de vischvangst, tot het maken v. vlechtwerk, tot geneesmiddel, tot 't maken v. vuur, enz. (zie *simo* 3, a—j). De — komt ook in de ornamentiek voor (*simo*, 4). De boschgeest bezit ook haar liaan (*kurupi simo-ri*).
lichaam - —s beschrijving v. d. Karaïb (*kaliña*, 8). Zie: getalstelsel. De stam v. e. boom heet ook — (*yamun*, 2). Eén — = een enkele persoon (*yamun*, 3). De namen v. h. — en van de afzonderlijke —s deelen worden bij zinsvorming gewoonlijk in werkw. of bijvglk nw. geïncorporeerd (4, 5). Zie incorporatie. Beschildering v. 't — (10—22). Bij feesten beschildert men zich; wij onderscheiden teekeningen voorkomend op het gelaat en teekeningen voorkomend op andere deelen v. h. — (10). Gelaatsteekeningen: de verf (11), het penseel (12); de teekeningen zijn streepen (14,

15, 16) of figuren (17), meestal zonder naam. Teekeningen op andere deelen v. 't —; wij onderscheiden in het kleuren van geheele —sdeelen (20, 21) en in 't aanbrengen v. figuren (22).

lied(eren) - Over het grammaticale (*ware*), over den inhoud der —, zie dansen.

lip - zie bovenlip, onderlip.

logo-logo - Aan de strepen-teekening welke de — vertoont zijn verschillende technische termen ontleend: de rechtopstaande —, de liggende — zijn benamingen van vlechtmethoden (*woli-woli*). Bij wijze van — = benaming eener bindwijze (*rapa*, 11). — = *arabo.*

lokken - Het — v. e. wild brengt men in praktijk (*ḱo-ḱo*; *akuri*).

lokus - Het hars v. d. — wordt gebruikt ter verlichting (*awei*). Het levert een goed vernis; wijze waarop men dit vernis gebruiken moet (*simiri*).

lomp - Het sterrebeeld de Schorpioen wordt naar den — genoemd (*pakamu*). Water v. d. —, zon v. d. — = benamingen v. d. kleinen drogen tijd (*weyu*, 8). Flambouw v. d. — = benaming eener planeet.

loopmier(en) - De — zijn de plaag van Zuid-Amerika (*kumako*, 1). De — = vlechtfiguur (*me*, 9). Pad v. d. — = benaming eener vlechtmethode (*waruma*, n°. 23). Afbijtsels v. d. — = benaming v. e. mooi vlechtpatroon (*kumako*, 4). Naar den kop of het achterlijf der — kan de kop v. h. spindelstokje bewerkt en genoemd worden (*kuíta*, 2).

luiaard(en) - De groote soort of schapen—' heeft twee namen; zijn bezweringsmiddel niet altijd hetzelfde. Het eene neemt men mede in de jachttasch, het andere wordt uitgestreken over het lichaam (*aipa'ura*).

De kleine soort — heeft op den rug tusschen de schouders een groote, ronde, gele plek, vandaar zon—. Naar den zon— wordt zekere ster genoemd. Eens in 't jaar daalt deze naar de aarde om hare behoeften te doen (*kupirisi*).

luiheid - Lui, —, lui zijn, enz. *akiñu*. Men wendt den beet van zekere mier aan om de lusteloosheid of luiheid bij zich of bij anderen te verdrijven (*yuku*, 1, 2). Het doel bij 't gebruik der mieren is „genezing", niet bestraffing (*yuku*, 3). Vier wijzen, waarop men de „mierenproef" toepast (*yuku*, 2). Verschillende gelegenheden waarbij men zich door mieren bijten laat (*yuku*, 4).

luis(zen) - zie ongedierte.

M

maan - Voor — en maand heeft men eenzelfde woord (*nuno*). Op- en ondergaan der — (*nuno*, 2). Nieuwe — (3). Eerste kwartier (4). Waarom de — zich als een sikkel vertoont (4). Volle — (5). Wat men bij volle — niet moet doen (5). Afnemende — (6). Waarom bij afnemende — de — elken nacht later opkomt (6). —sverduistering; reden er van (7). Vrees voor —sverduistering; wat de Karaïben bij die gelegenheid doen (7).

maand - zie maan, tijdindeeling.

maandstonden - Het meisje dat voor 't eerst de — heeft, wordt opgesloten (*nomo*, 1, a). Voor de geesten, inzonderheid den watergeest, moet zij zich hoeden (*nomo*, 1, b en c en 3). Zij mag haar vertrek niet verlaten (d). Onthouding is voorschrift (e). Een andere vrouw dan de moeder verzorgt haar (e). Deze met de moeder onderrichten haar (e). Ceremonies bij 't eindigen der afzondering (f). Feest (g en h). Men spoort het meisje tot een deugdzaam leven aan (h). De vrouw, die de — heeft, kome niet in de nabijheid van haar man (2). Voor welke geesten zij oppassen moet (3). Geneesmiddel tegen stoornis in den bloedloop (*wiñgkâpuru*). Houding v. d. piaiman tegenover deze vrouw (*püygi*).

maïs - zie karo.

maka-alata N. E. - zie rat(ten).

maka sneki N. E. - zie vonkhout.

maka tetei N. E. - De — wordt als bindsel gebruikt bij de vervaardiging van 't dak, v. d. printa-mat; zie *akïkïwa*.

man - Het Kar. woord voor — is wellicht een samenstelling (*wokërë*). Verwijzingen, die een overzicht geven over het geheele leven v. d. man, vindt men onder *wokërë*. Om een alles overtreffenden trap aan te duiden gebruikt men woorden aan den — ontleend (*tampoko, yuman*).
man-balkrak - Foutievelijk geven de schrijvers den — op als boom, wiens binnenbast het cigarettenpapier leveren zou (*ulëmari*).
manboera - zie konijn.
mani - Waar de —boom groeit. Hoe men den —boom zijn hars ontneemt. Het smelten v. h. —hars. Hoe men de zwartheid v. h. —hars tracht te bevorderen. Het —hars wordt bewaard in een koker of blad. Het —hars wordt gebruikt als pek, stopmiddel, geneesmiddel en handelsartikel (2).
marail(s) - Verschillende —soorten (*kuyuwi*). De grootste onder de — of boomhoenders (*kuyuwi*). De — (*marai*); borst v. d. — = vlechtterm (*marai*), bezweringsmiddel v. d. — (*marai*). De wakkago (*paraka*); naar de nagels v. d. boomhoen worden een pepersoort genoemd (*pomui*, 3) en een boschbloem (*paraka poseikï-rï*).
maripa - De tong der — levert vlechtmateriaal (*waruma*). Voor den nok v. e. huis zijn —blaren het beste (*auto*). Van den —stengel vervaardigt men flambouwen (*turi*), vischmatten (*pari*), vischkorven (*masiwa, miśaka*), tromtongen (*sambura*, 10), enz. De —vrucht wordt afzonderlijk gegeten of als een soort koek (*maripa*, 4). Bereiding v. —olie (5). In —pitten kweekt men vischaas (*ariśa*). De steenen —pit wordt besneden tot een sieraad v. h. halssnoer (7). De — heeft eetbare kool (*sakūra*). De berg— heeft dikkere vruchten; bladeren voor dakbedekking (*kuruwa*).
markoesa - De tuin — (*merëkwya*, 1). Vier andere —soorten kent de Karaïb (2).
Marowijne - Wat de naam — beduidt (*mara'uni*). De namen der dorpen langs de — (*mara'uni*, 1). Over de beteekenis der — (2). De Indianen der — hebben specifiek eigen korjalen (3). De — werd reeds voor ca. 300 jaar door priesters bezocht (4). Met — wordt ook een rivier aangeduid aan gene zijde van 't graf (5).
masklim - de groote — *parakaniru*; de kleine — *kowe*.
matapi - De — dient om de geraspte kasave uit te persen (*matapi*, 1). De twee wijzen waarop de benedenlus der — kan gemaakt worden (1). De methoden waarnaar de — gewoonlijk gevlochten wordt (2). Het vullen der — (3). De —stok en het verzwaren v. d. stok (4 en 5). Het uitpersen (6). Het uitgeperste kasavemeel, de kasave-brood bereiding, enz. zie kasavebrooden. De — om olie uit te persen is van kleinere afmeting (8).
melaatschheid - Naam voor — (*koko*). Omschrijvende benamingen voor de ziekte der — (*aña*, 8: *ayetatamu*). De Karaïben zijn voor — immuun (*koko, kaliña*, 9, b).
melki-todo N. E. - zie kikkers.
Melkweg - zie klei.
membrum virile - *emara, mu*.
mensch - Het Karaïbsche woord voor — is hetzelfde als dat voor Karaïb (*kaliña*, 1, 2, 3). De — in de folklore (*aura*, nº. 14). De — in de ornamentiek (*kaliña*, 27); de — wordt weinig afgebeeld, reden hiervan (*kaliña*, 28); de afbeeldingen v. d. — schijnen van recenten datum (29, 30). Het getalstelsel is aan den — ontleend (31). Bespreking v. h. geheele getalstelsel (l. c.). Over het lichaam v. d. — (*yamun*).
menstruae - zie maandstonden.
merkteeken(en) - In onbekende bosschen jagend maakt men van — gebruik; *wotaro, taiwo, ukrinda*.
miendri-passi duif - zie *akokowa*, 2, e.
mier(en) - Opsomming van 5 —soorten, die op de een of andere wijze door den Karaïb benut worden (*wengosi*, 1): de loop— leveren technische termen (1, a), *omi* geniet zekere vereering (1, b), *tarukua* levert het tonder (1, c). De *yuku*— is zeer belangrijk: Men neemt de *yuku*— òf afzonderlijk, òf in een vlechtwerk, òf in een kom en laat zich zelven of anderen door haar bijten (*yuku*, 1, 2). De eerste bedoeling hiervan is niet straffen, maar

genezen (*yuku*, 3). In welke gevallen men bv. de *yuku*— gebruiken zal (4, a, b, c, d, e). Omschrijvende benamingen worden aan een 6-tal andere —soorten gegeven (*wengosi*, 2). Enkele —soorten meer (3).

miereneters - De groote mierenbeer eet mieren en houtluizen (*tamandua*). Om een band over zijn lichaam heet hij ook: de vader v. d. pakira (*pakira*). De mirafruiti (*wariri*). De dwergmierenbeer of likkihan (*waririya'u*).

mierengordel(s) - Men heeft 2 soorten v. —, één voor den arm, een voor het middel (*waru-waru*, 2). Wijzen waarop de mieren in de — bevestigd worden (3). Wanneer en waarom men de — gebruikt (*waru waru*, 4 en *yuku*). Het werk met den — noemt men iemand roosteren (5).

milt - ziekte der —; geneesmiddelen tegen de —ziekte (*ygta*).

modder - Men strijkt — over het lichaam uit na een maansverduistering (*nung*).

moeder - — zie *tata*; bezitsvorm is *sang*. De zuster v. — wordt ook — genoemd (*tata*). Van het Kar. woord voor — is het werkw. „beminnen" afgeleid (*sanoma*). Schoon— = grootmoeder v. h. kleinkind (*me*, 4). Zie huwelijk, bevalling, enz.

moeras-kikker - De — wordt nageschilderd op aardewerk; zie kikkers.

moko-moko - Van — maakt men vlotten (*muku muku*, 1). Het gele sap v. d. — is slecht voor de oogen (1). De — geleidt de electriciteit niet; men neemt — om den sidderaal te dooden. Met — slaat men het stekelvarken zijn stekels uit (3). De uitspruitsels der — hebben geneeskracht (4); zij verraden de aanwezigheid der zeekoe (5). De schuddende — is 'n beeld v. 'n slecht danser (6).

mollusca - Opsomming v. e. tiental slakken en schelpen (*ari*).

mond - [1]) *enda*. Zijn — opendoen beteekent spreken (*enda*, 2). Den — spoelen (*enda*, 8). Overdr.: de binnenzijde v. 't dak (*enda*, 1), het samenkomen der schalen v. e. vrucht (*enda*, 2, 4). De —hoeken eener slang = benaming eener bekende teekening (*aramari*).

[2]) *pota*. Termen voor de schilderingen om den — (*pota* en *yamun*, 15, 16). De — der matapi, der beenbanden = de bovenrand. Naar den bek v. verschillende visschen worden sommige bindwijzen genoemd (*pota*).

monki monki - De — wordt opgekweekt in de kampen; zijn kleine tanden zijn gewild voor het halssnoer. Het achterhoofd en het gelaat v. d. — leveren scheldwoorden (*akarima*). De hersenpan v. d. — = een bezweringsmiddel (*engko*, 4, c).

mope - De —vrucht wordt met behulp v. e. warimbo-reep nagebootst (*waruma*, 49). Jonge —blaren leveren een geneesmiddel tegen zeere oogen (*mope*).

mora - zie *peto*.

morisi - De — heeft een drinkbaar sap (*murisi*, 1). Van de —vezel maakt men touw (*murisi*, 2). De vrucht v. d. — wordt een dag of drie in den grond geweekt dan gegeten (3). Bast v. d. —vrucht = benaming eener mooie vlechtmethode (*waruma*, n°. 24). Van de —kool eet men den buitenkant (4). De stengel v. d. — levert de katoenstokken (*kupasi*), de miniatuurpijltjes (5).

muis - zie rat(ten).

Mulat - *murato*.

muskiet - Het dooden v. e. —; benaming v. een der touwkunstjes (*karapana*).

muskieten-worm - Door rook wordt de — uitgedreven (*karapana*).

muziek - Zie zang. —instrumenten: *kwama*, *siñari* = fluit; *karawasi* = rammelaar; *sambura* = trom; *kuti* = aarden fluit (v. d. ouden tijd); kleine kinderfluitjes (*kio kio*).

N

naaien - *ato*; zie naald.

naald(en) - Enkele vrouwen kunnen met de ingevoerde — doeken en kleederen naaien (*akusari*). Haak—; stukken v. e. oude paraplue-balein, gevonden in de stad, worden aan het eene uiteinde omgebogen tot een

haak (*sirita*), men maakt er de beenbanden mee (*sepu*). Karaïbisch van oorsprong zijn de brei—, uit maripa-printa's gemaakt, om heupsnoeren te vervaardigen (*siwuil*).

nacht - *koko*.

nachtaap - *kupara*.

nagel(s) - zie spijker. Men maakt onderscheid tusschen vinger— en teen—. Overdrachtelijk komt — veel voor bv. bij hangmatvervaardiging, pijlbereiding, plantennamen (*posgiki*).

napi's - Men plant 4 — soorten (*napoi*).

navelstreng - Twee woorden voor — (*poweti*). Den zuigeling doet men als amulet vaak een stukje v. d. — om (*poweti*).

Neger-Engelsch - Men duidt de — sprekende bevolking aan met *mati* (zie het woord). Het ei v. d. banaanbek eet men om het — gemakkelijk te kunnen aanleeren (*šakawaku*). Zie Zwarten.

negerkop - Drie soorten v. ciconiidae zie *awuru*. Men ontleent scheldwoorden aan den — (*awuru*).

nekoe - zie vischvergiften.

nest - Een val voor den vogel op zijn — (zie vallen). Het — v. d. *tarukua*-mier geeft het tonder (*tarukua*). Het — v. d. rooden Ibis wordt door een touwkunstje nagebootst (*esapima*, 11).

neus - — *emo*. Het gelaat wasschen is: het vuil v. d. — wegnemen (*emo*, 2). Scheldwoorden om wille v. iemands — (*emo*, 3). Het licht der volle maan maakt den — krom (*emo*, 4). Over 't reukorgaan der Karaïben (*kaliña*, 8). Overdrachtelijk: de binnenkant v. d. boog, de middennerf v. e. blad (*emo*, 6); het leggen v. knoopen, het breien nl. van een rand aan een waaier, het vlechten van 't haar (*emo-kapu*).

— *enata*. Overdrachtelijk: het verlengstuk v. d. nok (*auto*); v. d. inslagdraden der hangmat (*nimoku*,); het uiteinde der warimbo-reepen (*waruma*,). Lussen zijn „neuzen" (*mil*, 3).

niezen - Bij het — wordt door een bijstaander of door den niezer zelven een opmerking gemaakt (*adisei-wa*).

O

oeroekoekoe sneki N. E. - *kënoto*.

olie(ën) - Opsomming v. vruchten, waaruit — gewonnen wordt (*ka*, 1 en 2). Men wint — uit het vleesch, 't welk zoowel *in* als *om* den steenen pit zit (*ka*, 2). Beschrijving v. e. —winning (*maripa*, 5). Doeleinden waartoe de — gebruikt wordt (*ka*, 3). Het stollen v. d. — is een „slapen" (*onoki*). Het smelten (*ere*).

omhelzing - De — schijnt vroeger als groet gebruikelijk te zijn geweest (*odi-ma*).

onderlip - De — wordt in de jeugd doorboord (*esipi-ri*). De speld in de — werd eertijds aangenomen wellicht meer om haar nut dan uit mooiheid (2). Overdrachtelijk is — rand. Zie rand.

ongedierte - Luizen. Men vangt ze bij elkander (*emu*). Een middel tegen — levert zekere bast (*karape'u*). Hangmat-vlooien; deze komen vooral in nieuwe hangmatten voor (*nimoki-ran*). Aardvlooien of sika's; aan dit ongedierte ontleent men scheldwoorden *sito*, 2. Koepari's = *kupari*.

onthouden, onthouding - Er zijn verschillende soorten van — (*endatari*, 2). Gezondheid, godsdienst, bijgeloof schrijven soms — voor (ibidem). Kleine kinderen moeten zich — v. d. hersenen v. e. wild (*endatari*, 2, a). Jongens moeten zich — v. h. uiterste beenpuntje v. e. vleugel (2, b). Soms is — v. visch en groot wild voorgeschreven, niet v. klein gevogelte (*nomo*, 1, e). Het meisje na haar eerste maandstonden ete een tijd lang visch noch groot wild (*endatari*, 1, c en *nomo*). De moeder ete na haar bevalling gedurende een maand geen vleesch (*endatari*, 1, d). Voor den piaiman,

piaimans leerling gelden verschillende wetten (*püyëi*, 57). De vader ete de eerste 8 dagen na de geboorte v. e. kind geen peper (*endatarï*, 1, d). Het wegnemen der —, als gevolg eener ziekte, geschiedt door den piaiman (*endatarï*, 1; *püyëi*, 54).

onweer - Bliksem (*kape*). Donder (*konomeru*). Verwijderd — (*konomeru*, 2). Men wordt door den „donder" getroffen en niet door den bliksem (3); Eertijds moet zoo iets gebeurd zijn (*ra*, 2). De donder is de stem v. d. vertoornden God, er sterft iemand (4). Een boog in den grond gestoken bezweert het onweder (5). Zie regenboog.

oog(en) - Benamingen van 't — en onderdeelen v. 't — (*enu*, 1). Het — in overdrachtel. zin (1). Over het gezichtsorgaan v. d. Karaïb (*kaliña*, 8). Scheldwoord naar aanleiding v. iemands — (*eyu*, 2, b). Ziekten, letsel aan de — (*enu*, 4, a—e). 's Menschen — en de booze geest (5, a, b, c). Grammaticale samenstellingen met — (*enu*, 6). Iemand recht in de — zien past niet (*enu*, 1). Treuren is de — omkeeren (6).

ooievaars - zie negerkop.

oor - — beteekent: ronde vlakte (*pakï*, 3). —, vuil in het —, 't reinigen v. 't —, —lel, enz. (*pana*, 1). Het — reinigen met een anamoe veer is slecht (*iñamu*, 3). —pijn (*panaimha*). —ring (*riña*). Scheldwoorden naar aanleiding v. iemands — (*pana*, 3). — in overdrachtelijken zin (*pana*, 4). Het —gebeente v. sommige dieren wordt als sieraad aan den hals gedragen (*takua*, 1). Om zijn ronden vorm noemt men den polijststeen ook —gebeente (*takua*, 2).

opsmuk(ken) - Iemand —, zich zelven —, pronken (*kura*, 1). Over de alledaagsche of blijvende versieringen v. h. lichaam (*kura*, 2). Over den feestelijken — (*kura*, 3). Het al of niet — v. h. lichaam staat soms in verband met hun geloof aan de geesten (4). Ook de geesten houden v. — (5).

ornamenten - Inleiding tot het artikel over de — (*me*, 1). Het terrein, de plaatsen waar men bij den Karaïb — vinden kan (*me*, 2—4). Voornamere regels welke bij 't aanbrengen der — gevolgd worden (5—10). De eerste beteekenis der — (11—13). Een 80-tal benamingen van — (14). Oorsprong der — (15). Bij 't ontwerpen der — heeft men oorspronkelijk de natuur *niet* nagebootst (15, a), men heeft wel de „namen" voor de — aan de natuur ontleend (15, b). Diepere, symbolische beteekenis schijnt in de — — niet gezocht te moeten worden (16). Bewijzen voor deze meening (16, a—c). Jhr. L. C. van Panhuys' bewering dat de symboliek wel bestaat wordt in 't kort weerlegd (16, d). Verspreiding v. Jhr. L. C. van Panhuys' bewering (16, d). Breedere weerlegging dier bewering (17 en volgende n⁰). Algemeene opmerkingen tegen P.'s bewering (17, a, b). P.'s bewijzen en onze weerlegging dier bewijzen (18; 19; 20; 21; 22).

ornamentiek - zie ornamenten.

ouderdom - Oud, oud worden, oud maken, enz. (*atï*). Witte haren zijn „een hoofd in bloesem" (*epuli*). Een kaal hoofd is een „afgebrande kruin (*korotï*, 1). De — wordt gerespecteerd (*kaliña*, 14, f). Oude man (*tampoko*). Het woord „oude man" is een versterkingswoord (*tampoko*, 3). Oude vrouw (*nopoko*). Ooren v. e. oude vrouw = benaming v. zekeren knoop (*mil*, 2). Een met de matapi werkende oude vrouw, het gebeente eener oude vrouw = benaming v. twee touwkunstjes (*nopoko*).

oudheden - *Voorvaderlijke reis.* Alom vertelt men dat de voorvaderen naar een zeer ver afgelegen kreek gegaan zijn, *Sipu* genaamd, heel ver de Corantijn op, in de nabijheid denk ik van het Roraima gebergte. Beschrijving dezer reis (zie *sipu*). Over heel het land bezitten de Karaïbsche vrouwen roode polijststeentjes, die in Suriname niet gevonden worden doch v. d. voorvaderlijke reis afkomstig zijn (*sipu*, 3). Over deze polijststeentjes zijn vele pennen in beweging gebracht (zie het artikel onder *griño*, 8). In de Marowijne vertoonde een vrouw mij een spindel, overblijfsel v. d. voorvaderlijke reis (*sipu*, 2).

Rotsen met inschriften. Waar ter plaatse rotsen met inschriften gevonden worden zie *topu*. Dergelijke rotsen met Indiaansche inschriften zouden

volgens sommige auteurs wel bezweringsmiddelen kunnen zijn; weerlegging dier meening (*topu*).

Indianen-stammen. Enkele namen v. oude Indianen-stammen vindt men opgenoemd bij het verhaal der voorvaderlijke reis (zie *sipu*).

Beroemde mannen. Wat men v. oude, beroemde mannen weet, is niet veel (*aura*, 15).

Oude wapenen, instrumenten, kleeding, enz. Men had 2 soorten van knotsen; zie (ook de afbeelding) bij *putu*). De oorlogs-boog schijnt afzonderlijke afmetingen te hebben gehad (*rapa*, n⁰. 28). Een vischval was in gebruik, die men thans niet meer kent (*kwiama*). Vuur werd door middel v. e. liaan gemaakt (*murewa*). De rasp was een plank waarin steentjes bevestigd waren (*kulaso*). De hoorn werd gebakken; zie de afbeelding onder *kuti*. Wellicht bakte men ook kleine fluitjes (*kio-kio*). Het „dicht" weefsel schijnt bekend te zijn geweest; de vrouwen droegen een schaamdoek van „dicht" weefsel, *wayuku* genaamd (*womun*, 4, N.B.). Lees het geheele tractaat over de kleeding in den ouden tijd gebruikt onder *womun* = kleed. Zie verder: *Aruako*, godsdienst, enz.

P

paard - zie ezel.

paddestoel(en) - Men gebruikt een — bij 't boetseeren (*oriño*, 10). Zekere wesp wordt naar den — genoemd (*urupe-ran*). Men kent 4 eetbare — soorten (*urupe*, 1, a—c) en 5 andere soorten die niet gegeten worden (2, a, b, c). Twee niet eetbare — worden naar den boozen geest genoemd (2, a en b).

pagaai - zie parel.

pagaal - Meestentijds is de — een vierkante mand van ca. een halven □ Meter inhoud. Zij bestaat uit een bovenstuk en onderstuk. Elk dezer heeft een dubbelen wand. Tusschen de twee wanden zijn bladeren. De mand is waterdicht. Zie *yamatu* 1—4. Over het vlechten v. e. — (*yamatu* (5—10). Over de vlechtfiguren voorkomend boven op den deksel v. d. — (7). Over de figuren voorkomend op den wand der — (10). De —, in het Karaïbsch weergegeven door het gelijkluidend woord: *pakara* duidt een andere mand aan (zie *pakara*).

pakira - De — heeft den pingo zijn halssnoer ontnomen (*pakira*). Vader v. d. — = benaming v. d. tamandua. De huid v. d. — is het best voor trommelvel (*sambura*, 4). De tanden v. d. —; de mooiste tandensnoeren worden hiervan vervaardigd (*engka*). De beschermgeest v. d. —; zie het verhaal onder *pakira kira imo*. Bezweringsmiddel v. d. —; wat men zegt onder het bereiden v. h. bezweringsmiddel; hoe men het aanwendt (*pakira moran*, 1). Een tweede wijze van gebruik (2). Nagel v. d. —; term bij hangmatvervaardiging in gebruik (*nimoku*, 6), bij houtsnijkunst (*apukuita*). Hars v. d. — = benaming v. zekeren boom (*pakira sipo-ri*). — bij; deze bij verstopt zich gelijk de — (*pakira wano*).

pakro-akka N. E. - zie valken.

paling - Ruggegraat v. d. —: benaming eener vlechtfiguur (*okomu*), van een bepaald soort heupsnoer (*kundï-nano*, 1), van zeker touwkunstje (*okomu*).

palissade-palm - zie pina-palm.

palm(en) - Opsomming van 24 —soorten (*ara'uwa*, 1). Overzicht v. d. bruikbaarheid en nuttigheid der — in 't algemeen (*ara'uwa*, 2, a... h). Men sla verder elken palm afzonderlijk na.

palmkool - Welke palm heeft — en hoe wordt deze bereid (*sakūra*).

palmworm - De groote — (*atukuma*). Om deze te krijgen boort de Karaïb vinger-diepe gaten in een palmkool. Een snuitkever legt er haar eitjes in. Na 3 maanden zijn de wormen volgroeid. Ze worden gegeten. De kleine — wordt ook gegeten (*sikūri*).

pan - De ijzeren — om brood te bakken is ingevoerd (*ariñatu*). Het blad v. e. boom doet soms dienst voor pan (*ariñatu*).

pap - Van de kasave-gom maakt men een — voor de kinderen (*kuya arï*). Van kasave-brood, geraspte patatten (met kauwsel voor gisting) wordt evenzeer een — bereid, die 's morgens soms verwarmd wordt, op den dag echter afkoelend is (zie *sakura* en *tupuru*, 3). Wanneer deze — verzuurd is, is zij zeer geschikt om sommige krabben te vangen (*wayumo*). Een derde — eet men om zoo te zeggen den geheelen dag door, kasavebrood nl. in water, waarbij dan soms suiker gedaan wordt of 't uitgeknepen sap van awara's, enz. (*samuru*).

papegaai(en) - De — wordt opgekweekt in de kampen (*tuwaromu*). De veeren v. d. — zeer gewild voor versiersel (*umari-rï*). De zool v. d. —poot = benaming v. zekeren knoop (*rapa*, 10). Schijtende — = benaming v. e. touwkunstje (*kurewako*, 1). De — in de dansliederen (*kurewako*, 1). Vijf —soorten (*kurewako*, 2). De —slang gelijkt in kleur, snuit, geroep op den —; *kurewakoimo*. —nagel = benaming v. zekere liaan, die geneesmiddelen verschaft (*pana-pana*). —tong = Neger-Engelsche benaming v. d. Heliconia psittacorum; bladeren leveren dekmateriaal *pariri yarï*. Zie ara.

paramaka - De bladeren der — gebruikt men voor dakbedekking, het kernvleesch v. d. steenpit eet men, van de bladscheede maken de jongens miniatuur-bootjes (*kunana*). Zekere wesp bouwt bij voorkeur haar nest in den — (*kunana yokomorï*).

Paramaribo - Mogelijke verklaring v. d. stadsnaam (zie *Paramuru*).

parel - De echt-Indiaansche parel (*apukuita*, 4) is door de Djoeka-parel verdrongen (*apukuita*, 3). De onderdeelen v. e. — (2). Het boveneind v. d. — kan op vele wijzen bewerkt worden, bv. bij wijze van hertengewei (*apukuita*, 2, a), enz.; insgelijks het beneden-eind (2, c). De kleine kinderen krijgen een miniatuur — om aan het parelen te gewennen (*kuriala*, 8). Den roerspatel noemt men ook — (zie roerspatel).

parkiet - De karoe (koren) — bouwt zijn nest in 't nest v. houtluizen (*kupiša*). Naar den karoe — wordt de wilde katoenboom genoemd (*kërekeru mauru-ru*). Ingewanden v. d. koren — = benaming v. e. veel voorkomende teekenfiguur. Enkele —soorten (*kërekeru*).

pataka - Bezweringsmiddel v. d. — (*patakai*).

patrijs - Bezweringsmiddel v. d. — (*tokoro*). Het gespikkelde letterhout wordt naar den — genoemd (*paira*). De —peper = zekere pepersoort; zie *pomui*. De —mier = zie *wengosi*, 2, f).

pauwies - De kuif v. d. — wordt verkocht; de — wordt gekweekt in de kampen. Waarom de — met den kami-kami en den sabakoe niet huizen kan (*woko*). Staart v. d. — = benaming v. e. varensoort (*woko*, 2). Bezweringsmiddel v. d. — (*woko*, 3). De —ster (zie *sirito*, 2, 3, 4, 5).

pegrekoe - Het hout der — gebruikt als brandhout bij 't potten bakken (*oriño*). De bast is sterk en levert een draagband (*waruma*, 43); De welriekende zaden rijgt men aan snoeren (*engka* 4 c).

pek - zie harsen, mani.

penseel(en) - zie verf.

peper - Ontstaan der namen voor de verschillende —soorten (*pomui*, 1). Tot de groep met „ronde" vruchten behooren 3 soorten (*pomui*, 2). Tot de groep met langwerpige vruchten behooren 7 soorten (3). De Karaïb maakt zeer veel gebruik van — (4). De Karaïbsche —pot (4, a). Hoe men — tot poeder krijgt (4, b). Wanneer men geen toespijs heeft doet men — over 't brood, men werpt zelfs — in 't drinkwater (4, c). — eten = scheldwoord voor een lui mensch (5, a). Eén der piaiman-soorten is de —piaiman (*püyëi*, 1, 2). De — verdrijft den boozen geest (*kurupi*), verdrijft ook den slaap (*pomui*, 5, c). — belet krabbenvangst (5, d). De tak v. d. —struik = een veel voorkomend schilderpatroon. De — v. d. patrijs = benaming van zekere plant (*tokoro*).

pepervreter - zie toekan.

peto - Een booze geest heeft eertijds kinderen verstopt in den wortel v. d. — (*parakua*).

piaiman(nen) - Het wezen v. d. — (*püyëi*, n°. 1). Er zijn drie soorten v. —

(*püyéi*, 2). Onze gegevens over den — en de geesten zijn v. e. — zelven (3). De — gelooft aan zijn macht (4). Ceremonies te volgen door hen die te zamen komen om — te worden (5—31). De leerling begint met tabak te verzamelen (5—6). Een bepaald huis wordt dicht gemaakt, de —leerlingen treden het binnen, een vrouw beschildert ze (7). Een knecht maakt hun de leden v. 't lichaam los (8). De —leerling slikt twee tabaksblaren in (9). Hij gebruikt tabakspoeder (10). Hij drinkt heel den nacht door tabakswater (11). Gedurende den nacht danst men dieren-dansen (12). Overdag slaapt men (13). Geen ander eten wordt den —leerling voorgezet dan tabak (13). Vier dans- en tabaks-nachten volgen (14). In den 5den nacht dans op de koorden, de leerlingen worden naar boven, naar de „moeder v. d. tabak" gebracht (15). Na de hemelvaart krijgt men voedsel, vergezeld van vele voorzorgsmaatregelen (16). Volgt de dans *onder* de hangmatten. Van het vallen of niet-vallen hangt de waarde v. d. lateren — af (17). Het leerlingen-huis wordt open gemaakt (18). Een week later heeft de krabbenvangst plaats (19). Eerst eet men krabben mèt, dan zònder tabakswater (20). 's Avonds optocht van den meester— en de leerlingen, nachtrust in het leerlingen-huis (21). 's Morgens slikt elk leerling twee levende mieren in; van het vast of niet vast blijven zitten der mieren in de keel hangt de waarde v. d. lateren — af (22). Groot feest (23). Optocht naar verschillende kampen (24). Een meisje of vrouw wordt bij den —leerling gebracht (25). De leerling leert de gezangen (26). Bezoek der andere Indianendorpen (27). Een vol jaar is gebruik v. visch verboden (28). Eertijds moest men ook duiken (29). Hoe men takina— wordt (32). De piai-instrumenten: de sigaar (33), de bezweringsrammelaar (34—41), een zoem-plank (42), piaaibank (43). Over het behandelen v. e. zieke: wat onze bevindingen voor waarde hebben (44). Men bouwt naast het huis v. d. zieke een huis voor den — (45). De — tracht èn zich zelven èn den zieke in een hoogeren toestand te brengen (46). De zieke moet zich geheel aan den — overgeven (47). Zijn eentonige gezangen in het piaihuisje (48). Hij wil zich zelven overtuigen dat hij met de geesten spreekt (49). Hij heeft macht over de goede geesten (50). Hij noodigt de goede geesten tot nederdalen uit (51). De zieke wordt in het piai-huis gebracht, berookt, enz. (52). Voorzorgsmaatregelen door den zieke te nemen (53). Voorbeeld v. genezen v. e. jongen die geen spijze inhouden kon (54—55). Na de genezing groot feest (56). — en onthouding (57). — bij de geboorte v. e. kind (58). — en bekoringsmiddelen (59). — v. d. ouden tijd (60). Het huisje v. d. — (*tọkai*). Lever- en kwatta-dans zijn dansen bij gelegenheid v. 't sterven v. e. — (*uwa*, 9, g en h).

piairatel - Over den — en zijn onderdeelen (*püyéi*, 34—41). Een tijger- en een specht-soort worden naar den — genoemd (*maraka*).

pina-palm - De bladeren v. d. — leveren een dakbedekking (*auto*), het materiaal voor spoedkorven (*pẹsiri*, *wayarimbọ*). De bladstengels v. d. — gebruikt men bij de visscherij (*sunsun*). De — heeft eetbare kool (*sakūra*). De vruchten v. d. — leveren een drank (*wasẹi*, 4). De leege vruchtentros dient tot bezem (*paiśawa*). De stam levert goede latten (*auto*, *ra*). De bast v. d. — gebruikt men tegen verwondingen (*wasẹi*, 7). In den ouden tijd haalde men uit den — het zout (8). Tak v. d. — = benaming v. e. vlechtpatroon (*woli-ŵoli*, 2, b en 3).

Over den boven-landschen — zie: Iengi-prasara.

pingo(s) - Voor het schieten v. d. — had men eertijds een afzonderlijken pijl (*purīlwa pọti-rï*). De huid v. d. — is geschikt voor trommelvel (*sambura*, 4). De tanden v. d. — zijn een sieraad aan de halssnoeren (*ẹngka*). De — in de folklore: de — zouden eertijds menschen geweest zijn (*wirẹimọ*); de — is de vrouw geweest v. d. awari (*aware*); de — is bestolen geworden door den pakira (*pakira*). Het bezweringsmiddel v. d. — (*pọindọ moran*). Pingo = *pọindọ*.

pipa-kikker - De — zou volgens een schrijver de cardo zijn, waarom de geheele Karaïbsche ornamentiek draait; hij zou verder het symbool v. d.

mensch zijn. Zie weerlegging dezer meening onder: ornamentiek. De borst v. d. — = schilderpatroon.
pireng - De Karaïb is op zijn hoede v. d. —. Met de tanden v. d. — krabt men zich over den buik, wanneer men lijdt aan opzetting der milt. Tanden v. d. — = benaming v. zekeren hoofdband (*pürai*).
polygamie - De gevallen v. — zijn uitzonderingen. Dikwijls is de reden v. — niet zinnelijkheid maar (volgens hunne principen) noodzakelijkheid. De bijzit is minderwaardig. De — wordt door de meeste Karaïben afgekeurd 't zij uit godsdienstige, 't zij uit huiselijke redenen (*puil*, 4).
ponie - De — is bij vrouwen zeer gewild; soms wordt alleen de — rood geverfd; bij rouw wordt de — niet geknipt. Overdrachtelijk beteekent het Karaïbsche woord voor —: rand, uiterste: de — v. h. huis (drempel), de — v. e. plank (spint), de — v. d. hemel (horizont), de — v. h. kasavebrood (rand). Zie *pe̱* en verder bij: haar.
ponpon - De vogel, — genaamd, is in de folklore bekend (*aričawa*). Waarom de — in de boven-landen verblijft (*aričawa*, n⁰. 1). Hoe de — een weddenschap aanging iedereen aan 't lachen te kunnen brengen (*aričawa*, 2).
posentrie - *asiwakara*.
potten - aardewerk.
prapi(s) - Er zijn 2 soorten v. — of aarden schotels (zie *parapi*).
préfixen - Overzicht der pronominale —, zoo voor 1sten, 2den en 3den persoon, zoo voor enkel- als meervoud, voorkomend zoo bij werkw., substantieven als achtervoegsels (zie *a*, op het einde).
puist - Kleine — (*pikuki*). Groote — (*yuyu*). Rijp zijn v. e. — (*e̱po̱i*; *e̱mbata*, 2). Uitknijpen v. e. — (*e̱tanuku*). Men gebruikt kleine kalebasjes om „koppen" te zetten (*ko̱pu*). De stinkklier bij den pingo is een schouder— (*yuyu*). De stinkklier is noodig bij de vervaardiging v. bezweringsmiddelen (*moran*, 7). Over stinkklier zie nog bij *ko̱*.
pijl(en) - Soorten v. —riet (*purïlwa*, 1). Waarvoor het —riet gebruikt wordt (2, a, b, c). De onderdeelen v. e. —: de rieten schacht (*purïlwa*, 3); het —stokje (4); de —punt (5); het pees-einde v. d. — (6); de veeren (7); de verschillende bindsels (8, a, b, c, d). Wellicht behooren alleen de vogel— veeren te hebben; de veeren zouden een soort bezwering uitoefenen (*purïlwa*, 7). Het —riet wordt gemasseerd met de *to̱nuku* (zie *purïlwa*, 4 en *to̱nuku*). De ornamenten v. e. — brengt men aan door roosteren (*purïlwa*, 9), 't insnijden v. figuren (10), franjes (11), figuren bindsels (zie de opsomming der figuren: 12). De Karaïb heeft 8 soorten v. — (*purïlwa*, 13); 6 soorten met één punt, 2 soorten met meerdere punten (13, a en 13, b) Over het gebruik v. d. — (14). Enkele termen betrekking hebbend op — en boog (15).
pijp(en) - De Karaïb rookt geen — (*paipa*). Zie verder: tabak.
pijpaarde - zie klei.

R

rand(en) - De — der hangmat (*nimo̱ku*, 9); de — der waterkruik wordt glad gestreken met een paddestoel (*urupe̱*). De — der draagmanden kunnen op velerlei wijzen worden vervaardigd (*waruma*, n⁰. 33—36). De — v. 't bosch, v. d. kostgrond (*e̱si-pi-rï*),
rasp(en) - Men vervaardigt — uit de wanden v. e. blik (*se̱mari*). De — v. d. ouden tijd waren plankjes, waarin steentjes bevestigd waren (*kulaso*). Zie nog *arepa*, 6. Het raspen (*kil*).
rat(ten) - —keutels = benaming van zekere pepersoort (*po̱mui*, 3). *Boschrat*: — is een scheldwoord (*sirandu*, 1); tot het vangen der — heeft men een val van eigen maaksel (*sirandu*, 2); de —val wordt in de touwkunstjes nagebootst (3); de — wordt door de maan geroosterd (*nuno̱*, 6). *Savanarat* (kumbo): de oogen der — = benaming v. zekere katoensoort (*mauru*, 1, c); baard v. d. — = benaming v. zekeren boom (*kumbo e̱tasipo̱tï*). De — huizend in boomholen (*sumurukule̱*).

ratelslang - *asakaimo.*
regen(en) - Geraas v. d. aankomenden —; het druppelen v. d. —; hard —: schuilen, bang zijn voor den —; voorbijtrekken, ophouden v. d. —; enz. (*konopo*, 1). 't Geraas v. d. — in 't bosch is 't geraas v. Indianen, voorbijtrekkend in de lucht (*konopo*, 2). De brood-bakkende vrouwen roepen een savanaduif aan dat de — zal ophouden (3). Een geroosterde awara-pit, of verwarmde bijl is een bezweringsmiddel tegen den — (4). De koejake roept den — (5). —water wordt niet voor den drogen tijd bewaard (*konopo ai-ćuru*). De savana-hond v. d. — = benaming v. zekere liaan, welke bij —weer op haar mooist is; lachen met deze liaan doet u de tanden verliezen (*konopo yoroko-rï*). Vader v. d. — = benaming v. zeker vogeltje; dit uithalen zou een zondvloed veroorzaken (*konopo yumaŋ*).
regenboog - De — is gevreesd. Als de — aan den hemel staat, moet men niet uitgaan. De — is de vederkrans v. d. boozen geest (zie *paramu*).
regentijd - Aankondigers v. d. — (*muru*, *wayoko*). Het seizoen v. d. grooten — (zie *sirito*). Zie *kunu*, zie verder: regen.
reiger(s) - Enkele —soorten (*kumawari*, 2). De schuitvormige bek v. d. schuitbek— wordt als palet gebruikt (*arapapa*). De lange pooten v. d. koemawari leveren menig scheldwoord; de piaiman spot er mede (*kumawari*, 1). *Kurasiwëi* staat te dansen naast zijn kreek; een plant met roode bloem wordt naar hem genoemd (*kurasiwëi*).
rheumatiek - — *karuwara*. Geneesmiddel tegen —, zie *aware-po-ran*.
ring - De vinger— wordt tegenwoordig veel gedragen (*riña*). Men maakt er v. d. awara-pit (*awara*), koopt ze in de stad (*riña*; *aña*, 11). Oor— zie *pana*.
rinkelpitten : *karawasi*, *kawai-ćawai.*
rivier - bovenloop der — (*yarï*); benedenloop (*kenï*); stroomversnelling in de — (*ïtautï*); onstuimig water (*sipasiparï*; *tapapuru*); water en — zijn in het Karaïbsch identiek (*tuna*). De kreeken zijn de „eindstukken" der — (*polï*). Zie verder: water, getij, enz.
roepen - — (transitief) *koma*); — (intrans.) *ko-ta*.
roerspatel - De grootere — bij drankbereiding in gebruik *apukuita*; zie ook *kasiri*). De kleinere — (zie *akami eku-narï*). Men gebruikt ook kalebaslepels (*tupo*).
roet - Het — der pan wordt als verfstof gebruikt (*ariñatu kargi-dï*).
rog - zie sparri.
roodstaart-slang - De — is niet gevaarlijk. Zij wordt in het Karaïbsch naar het konijn genoemd (*akuri mopi*).
rooken - Over — (*aima*). Alleen de mannen — (*tamun*, 2). Met — drijft men den muskietworm uit (*karapana*). Met — drijft de piaiman de booze geesten uit (*püyei*, n⁰. 52). Zie verder sigaren, tabak, pijp.
rooster(en) - Om wild of visch te kunnen rooken maakt men gebruik v. e. — van groene stokken; zie barbakot. Men —t ook aan het spit (*pu*). Soms wikkelt men het voorwerp in een warimbo-blad (*urupe*, 1, b). Ook de maan rookt wild op den — (*nuno*, 6). Het vrijwillig laten bijten door mieren heet ook — (*yuku*). Het steken v. d. schorpioen is een — (*sipirirï*). Geroosterd worden (*etori*). Zie barbakot.
rotsblok - — met inschriften: zie oudheden.
rouw - Waarin de — bestaat: zie doode. De term voor het —feest 8 dagen na 't overlijden wordt verklaard onder *emamu*.
rups(en) - Opsomming v. verschillende — en wormen: zie *auruko*.
rijstvogeltjes - zie *sire'u*.

S

sabakoe - Men kent 5 —soorten (*sawaku*). De kleine — heeft de zee onstuimig gemaakt, moest daarom vluchten naar de bovenrivier (*sawaku*). De witte — wordt in de dansliederen aangeroepen (*uwá*, 7).

sagowendje - Het oor v. h. — = wijze om een klein geldstuk aan te duiden (*pülata*). —gezicht = scheldwoord voor iemand wiens gelaat erg klein is (*kusiri*).
salie - Enkele —soorten worden opgenoemd onder *purïlka*.
sap - Het — v. d. palmen wordt gedronken (*mokaya, murisi*). Het — v. d. binnenbast v. d. apoeroekoeni geeft wasch-echtheid aan de verven (*waruma*, n⁰. 5). Het — v. verschillende planten geeft geneesmiddelen (*onu*). Zie verder geneesmiddelen.
sapakara - De — steelt kuikentjes (*sergwai*). Naar de — wordt zekere slang genoemd (*sapakaraimo*).
sapakara-slang - De Karaïbsche benaming v. d. — is van het Neg.-Eng. overgenomen (*sapakaraimo*).
Saramaka - De Karaïben-dorpen v. d. — zie *kaliña*, 7. Enkele namen v. kreeken uitmondend in de — (*eti*, n⁰. 17). De —rivier (*Suramataka*).
saus - zie kasiripo.
savana - De zand— (*aparari*); de struiken in de — heeten eilanden (*pa'u*). Op den rand der — bouwt men de kampen (*e'i-topo*). De — liaan (*aparari*). De gras — (*woi*). Schoone — = benaming eener vlechtmethode (*waruma*, n⁰. 25). —hond = zie hond.
schaaf - De — is ingevoerd (*tonubre*). Schaven = (*anoki*).
schaamdoek - De — der vrouwen is grooter dan die der mannen (*kamiša*). In bijzijn van anderen wordt de — niet afgelegd (*kaliña*, 82, a).
schaamte - zie *pui*; zie verder zedelijkheid.
schaduw - Schaduw = koelte (*sano*); —beeld (*aka*). Naar zijn —beeld zien om den tijd te kennen (*aka*).
schapen-luiaard - zie luiaard.
schelden - Bij het — verwijt men iemand zijn gebreken (*eyu*, 2). Men vergelijkt iemand met zeker dier, plant of levenloos voorwerp alwaar dat gebrek „bij uitstek" te vinden is (*eyu*, 2). Lijst v. scheldwoorden; het menschelijk lichaam wordt hierbij nagegaan (*eyu*, 2, a—n). Over de grammatikale vorming der scheldwoorden (3).
scherm - Men dekt de lading der boot met een gevlochten — (*pamakari*). Soms gebruikt men voor — losse blaren (*nopo*). Tot — voor den al te sterken wind gebruikt men de van haar vezel ontdane morisi-tongen (*murisi*). Ook voor het vuur zet men vaak een — (*atu(g)*). — tegen muskieten (zie hangmat).
schildpad(den) - De vader der — is *wanama* (zie het woord); waar hij woont krioelt het bosch v. kleine —. De gewone — (testudo tabulata; *wayamu*, 1). Het bezweringsmiddel der — (ib.). Naar de — worden genoemd twee ornamenten (zie *yamatu*, 10 en *wayamu*, 2, a); een boschliaan (*wayamu*, 2, b en 4) en een bij (2, c). In de verhalen is de — het hert en den tijger te slim af (*wayamu*, 4). Namen der zee— (5, a), der land— (5, b), der moeras— (5, c). Namen van — in den vreemde voorkomend (5, d). De zee— worden niet gegeten (6).
schimmel(en) - Bij drankbereiding laat men met opzet het brood — (*woku*). Ook het water kan — (*mapere*).
schorpioen - Het steken der — heet „roosteren" (*sipiriri*). Staart v. d. — = schilderpatroon (*me*, 14). —peper = benaming v. e. pepersoort (*pomui*, 3).
schotel - zie aardewerk.
schouderdoek - *anga*, 4; *yon*. De wijze waarop de — gedragen wordt (*anga* 4), waarop hij vastgeknoopt kan worden (*nopoko*).
schuim - — op 't water is — v. d. watergeest (*okoyumo*, 10, c). — v. e. houtluizennest is gevreesd (*kupiša*, 2). — op een kooksel (*akepu, akosa*). — *etakosa*.
schuitbek-reiger - zie reiger.
schurft - — *kumisi*. Geneesmiddel tegen — (*akayuran* en *kororewa*).
schuurpapier - De bladeren v. sommige planten doen dienst voor — (*kurata, puruma*).
seizoen(en) - zie *sirito*.
sesei-fowroe N. E. - De staart v. dezen vogel op een open schaar gelijkend,

wordt nagebootst in de Ornamentiek. De piaiman ontleent een ceremonie aan de vlucht v. d. — (*kamarako*).

sexen - Er is sterke scheiding tusschen de twee —. Bij het eten zitten de mannen en jongens afzonderlijk, zoo de vrouwen en meisjes. Bij den dans zitten de eenen ter eenre, de tweeden ter andere zijde. De gemoedsuitroepen verschillen soms bij de verschillende — (*hen*).

sidderaal - zie bij moko-moko.

sieksie joeroe N. E. - De — moet een grootmoeder zijn die voor haar kleinkind de moeder roept; zie *pari'embo*.

sigaar(aren) - Men maakt — bij wijze van cigaretten. De boom, wiens bast men als cigaretten-papier gebruikt, is niet — gelijk velen schrijven — de barklak, maar de iengi-pipa (*ulemari*, 1). Hoe men den bast uitsnijdt en tot „cigarettenpapier" klaar maakt (*ulemari*, 2). De Indiaansche — is ongeveer 1½ d.M. lang. Het aansteken zijner — laat de man door vrouwen of meisjes doen (*apakani*, 3). De — die de piaiman gebruikt en de vader die aanzoek doet voor zijn zoon zijn langer (*püyei*, 33; *puil*, 2). Het aannemen eener — teeken van inwilliging tot onderhandeling (*puil*).

sika - zie ongedierte.

sipo - Het hars v. d. — is goed voor verlichting (*sipo*). Men gebruikt het —hars voor verven (*kuli*). Voor steel v. d. piairatel neemt men gaarne —hout. De — v. d. pakira = benaming v. zekere houtsoort (*pakira sipo-ri*).

Sipu - zie oudheden.

slabriki - De — levert een geneesmiddel tegen opzetting der milt (*alatapari*).

slak(ken) - Opsomming v. enkele — (*ari*). Twee zoetwater— en één zoutwater— worden gegeten (*kuwe, mari, matuni*). *Kuwe* geeft haar naam aan een vlechtfiguur (*yamatu*, 7), aan een klein speelmandje (*kuwe yene*), wordt met vlechtreepen nagebootst (*kuwe*). De alikruiken zijn zeer gewild (*matuni*); de vrouw schildert een rand v. — op aardewerk, de man vlecht twee —figuren (*matuni*).

slang(en) - Generieke naam voor — (*okoyu*, 1). Gif der — (*okoyu*, 1). Geneesmiddel tegen het gif der — (*okoyu moran*). Het „slaan" der — (*okoyu*, 1). De meeningen over de — zijn niet eensluidend, zijn onduidelijk (2). De eerste — die gemaakt werd was de water— (3). De — waren oorspronkelijk goed (3). De — zijn slecht geworden behalve de water— en de zweep— (3). Waaraan de namen der — ontleend zijn (4). Men geeft ook 5 fantastische — op (5). De meest fantastische — is wel de *aramari*; beschrijving v. d. — en van haar leefwijze (*aramari*, 1, 2). Verhaal v. e. familie die toevallig onder den boom kwam, in wiens takken de — zich genesteld had (*aramari*, 4). De — zou in den watergeest veranderd zijn (*aramari*, 5). De — in de folklore (*okoyu*, 6). De — in de ornamentiek (*okoyu*, 7). Behalve de 5 fantastische — worden er nog 19 — opgenoemd (8). Vervellen v. — (*soro*). Geneesmiddel tegen beet v. — (*okoyu moran*).

slaap - — *wetu*. Geneesmiddel tegen te veel last v. — (*pomui*, 5, c). De — in de beenen (*poloru*, 1).

sneki-koti N. E. - *okoyu moran*.

snoer(en) - I. Soorten v. —:

Halssnoeren: het gewone —, *engka*, 1, a, α; de *sararaban, engka*, 1, a, β; de *laserери*, *engka*, 1, a, γ.

Heupsnoeren: Over de 4 katoenen — en het — uit een liaan vervaardigd zie: heupsnoer. Het — waarbij kraaltjes op katoen vastgenaaid zijn, zie *engka*, n⁰. 1, b.

Armbanden: De — bestaan uit losse snoertjes, soms uit een breede band, waarbij de kraaltjes zonder katoenen ondergrond aaneengeregen zijn (*engka*, 1, c).

Beenbanden (zie het woord).

II. Materiaal der —.

Men heeft vooral koralen —; welke koralen gewild zijn (*engka*, B, 2). — van louter koralen (*engka*, B, 3). Koralen vermengd met vruchtenpitten, dierentanden, enz. (*engka*, B. 4). Welke vruchtpitten men gebruikt (*engka*,

B, 4, a). Welke tanden; hoe men de tanden doorboort (*engka*, B, 4. b). Amuletten in het — (B, 4, c). — uitsluitend van tanden (B, 5). — uitsluitend van pitten (B, 5).

III. Het gebruik der — (*engka*, n⁰. 6). Bij feesten gebruikt men zeer vele — (*kura*), Bij ziekte-behandeling door den geestenbezweerder draagt men geen — (*yorgka*, 13). Den doode worden zijn gewone — medegegeven in 't graf (*romo*, 6). Zijn mooi bewerkte — worden tot 't afleggen v. d. rouw bewaard (*romo*, 8). Een dier, een of ander huishoudelijk artikel krijgen soms — (*engka*, 6).

snorken - geneesmiddel tegen — (*enapo*, *moran*).

snuiven - zie tabak.

snijden - Door— v. e. touw (*apoti*), v. e. stuk hout (*koto*, 1). In kleine stukjes — (*koto*, 3); een vlak weg— (*koto*, 4).

soemaroeba - Het hout v. d. — is geschikt voor trommen (*sambura*, 3), voor zijplanken v. e. boot (*kuriala*, 5). De wortel v. d. — levert een geneesmiddel tegen buikziekten (*simaruba*).

sparri - Enkele der — of rog-soorten zijn: *ereimo*, *sipari*, *tiposi*. In onbekende streken is de Karaïb steeds op zijn hoede voor den — (*sipari*).

specht - De Karaïben geven namen aan vier —soorten (*wetu*, 1). Een tweevoudig touwkunstje bootst de — na (*wetu*, 2).

speeksel - Het — veroorzaakt de gisting bij drankbereiding; zie *kamira* en *woku*.

spel(en) - Zuigelingen — met rammelaar, schelpen, toekan-snavel, enz. (*esapima*, 1). Kleine en groote kinderen bootsen de groote dansen na (*esapima*, 2, 3), bootsen het gezang v. vogels, het geroep v. dieren na (*akokowa*, 2, a; *esapima*, 2, 3). Tekst van twee kinderliedjes (*esapima*, 3, a, b). Bromtol, fluitjes (4). Soort rups (*ilongo*). Blaasroer (*kwama*, 3, e). Dieren en vogels worden opgekweekt (*tuwaromu*). Speelboogjes (*rapa*, 14). Uit enkele vruchten maakt men miniatuur-bootjes (*esapima*, 7), bootjes met zeil (*esapima*, 10). Het nabootsen van visch vangen met de *gren-gren* (*esapima*, 8). De boschliaan als schommel (9). Modderpaard (10). Men doet aan velerlei kunstjes, welke alle onder drie categorieën gerangschikt kunnen worden; zie kunstjes. Zie verder bij *uwa* = dansen.

speld - De vrouwen dragen een — in de onderlip; (*esi-piri*).

spiegel - 's Avonds in de — kijken is niet goed (*aka*).

spin - Het web eener — (*etawe*); de — maakt haar hangmat (*moyowai*).

spindel(s) - Er zijn twee soorten v. — (*kuila*, 1). Het topeinde v. h. —stokje kan op verschillende wijzen bewerkt worden (2). Het —schijfje is vaak besneden of beschilderd (3). Zie verder *kuila*, 4.

spinnen - zie katoen, spindel. Het hanteeren v. d. spindel (*epoi*, 3). De „gesponnen" draad draait men vervolgens ineen (*epoi*, 4 en *eme*). Het — van fijneren draad (*nimo*).

spoedkorf(ven) - Men vlecht in 't bosch zijnde twee soorten v. —; de kleine — zie *pesiri*; de groote — zie *wayarimbo*.

spookvogel - zie boeta-boeta.

springgetij - zie getij.

sprinkhaan - de grootere —; voorpooten v. d. — = term in de ornamentiek; knie v. d. —, kasavebrood v. d. — = benamingen v. planten (zie *kasapa*). De kleinere —; deze komt troepsgewijs voor (*sundati*). Over dezen — in de ornamentiek (*kaliña* 27—30).

spijker(s) - Het Karaïbsche woord voor — is overgenomen v. h. Neg. Eng. (*spikiri*). De Karaïb werkt niet met —; hij bindt met lianen (*mil*, 7).

spijs - Men onderscheide hoofd— en toe—; wat als hoofd— genomen wordt zie *enapu* en vooral *maña*, 9. De toe—: wild, visch, gevogelte, eieren, larven, vruchten, enz. wordt nauwkeurig beschreven onder *ono*. Zie: eten.

sriba - De — (poptella longipinnis) geeft twee, dagelijks voorkomende termen aan de vlecht-industrie (*waruma*, n⁰. 13, 15, 19, 34).

staart(en) - Het Kar. woord voor — beteekent: uitstekend stuk v. d. achterste (*kërë*). De Arrowakken werden spottend — genoemd (*Aruako*). De pape-

gaaien- en ara— worden in de dansliederen bezongen (*andïkërë*, 4). Overdrachtelijk wordt — veel gebruikt om varens aan te duiden; ook in de industrie (*andï-kërë*, 5)

stal(len) - De Karaïb kweekt geen koeien noch geiten, houdt er geen ezel op na. Hij eet niet wat hij opkweekt (*tuwarọmu*). Hij bouwt geen —. Enkel somtijds een hok voor honden (*pero*), een huisje voor kippen (*tọkaï*).

steen - steentje, steen, rotsblok, rots enz. worden met één woord weergegeven (*tọpu*). — v. d. koebie, v. d. zeekoe = otholithen; men gebruikt deze tegen de stuipen (*wayọpan*). — v. d. piai-ratel, zie piai-ratel. Polijst— (*oriño*, 7 en 8).

steenduif - zie duif.

stekelvarken - — *muri'u*. Hoe men het — van zijn stekels ontdoet (*muku-muku*).

stelen - dief, steelsgewijs, stelen, enz.... zie *mọna*. De Indianen stelen niet.

ster(ren) - Voor —, zevengesternte, jaar, heeft men hetzelfde woord (*sirïïo*, 1). Opgaan, ondergaan der — (*sirïïo*, 1, a). Indeeling v. tijd (1, c); zie ook: tijd-indeeling. Oorsprong der —benamingen (2, a, b, c). Grammatische vorming der —namen; is de weergave v. h. woord *yumaŋ* korrekt (3, a) en wat beteekent het woord (3, b). Indeeling der — (4, a, b); de indeeling is echter niet adaequaat (4, c). Enkele — in volgorde v. opkomst (5). De — in de folklore (6). De — in de ornamentiek (7).

stink-klier - zie puist.

stinkvogel - zie aasgier.

stroomversnelling - — *ïïautï*. Waarom er zooveel rotsblokken in de — liggen (*kurupi*, 1).

strop(pen) - — *ẹnamu*. Men maakt gebruik van —; de eerste soort — houdt men in de hand om den leguaan te vangen (*wayamaka*); de tweede soort — zet men in 't kamp tegen de savana-rat (*sirandu*); de derde soort — wordt boven het nest v. e. vogel aangebracht, zie *tọnọrọ*, n⁰. 2, b. Twee touwkunstjes een — voorstellend kent men: het — van zijn hals, het — v. d. savana-rat. Zie val(len).

strijdknots - zie wapenen.

stuipen - Ziekte der — (*wayọpan*). Geneesmiddelen tegen de — (*wayọpan*, 2).

stuur - Het Kar. woord voor — is ontleend aan den nabuur, den Franschman (*simọna*). Over het — der Karaïbsche booten (*kuriala*, 4).

suikerhout - Vier verschillende namen werden mij voor dezen boom gegeven.

suikerriet - De Karaïb kent zeker 3 soorten v. —; hij gebruikt soms het —sap als ingredient bij zijn dranken (*asičaru*).

Suriname-rivier - Over de Karaïben die in de — wonen (*kaliña*, 7). Karaïben-dorpen in de — (*suriñama*). Namen van kreeken uitmondend in de — (*ẹtï*, n⁰. 17).

switi bonki N. E. - *payawa*.

switi patatten N. E. - zoete aardappelen. Het blad v. d. — = een schilderpatroon (*napi*). De donkere — leveren een verfstof (*napi, tupuru*). De twee overige soorten v. — (*napi*, b en c).

T

tabak - Wilde — (*pipa tamu-ru*). Men plant twee soorten —; hoe men de — pittiger maakt, de —s-bladeren prepareert (*tamun*, 1). Men rookt — niet in pijpen, doch bij wijze van cigaretten; zie sigaren. De —s-plant bezit een zeer sterken, goeden geest (*püyẹi*, 1). De —s-piaiman (*püyẹi*, 1). Wie er —s-water drinken moeten (*tamun*, 4). —s rups (*tamun*, 5). De — heeft een hemelschen beschermer (7). Het snuiven v. — is onbekend (*adisẹiwa*). Zie verder rooken.

tajer - De eetbare — wordt op de kostgronden geplant; men kent 3 soorten (*taya*). De wilde — wordt als bezweringsmiddel gebruikt; zie: bezweringsmiddel.

takina-boom - De — maakt iemand takina-piaiman (*püyẹi*, 1, 2 en 32).

tamandua - zie miereneters.
tand(en) - De Karaïb verliest spoedig zijn — (*kaliña*, 8). —, — krijgen (*yę*, 1). Soorten van — (*yę*, 2). Zieke — (4). Geneesmiddel tegen —pijn (*kupi'i*). — trekken (5). Overdrachtelijk wordt — veel gebruikt (*yę*, 7); met — zijn, — hebben, iets — bezorgen beteekent: scherp, scherp zijn, scherp maken (*yę*, 1). Dieren— gebruikt men als sieraad (*ęnęka*). Lachen om zekere bloem doet de — uitvallen (*konopo yoroko-ri*). De — v. d. pireng; zie pireng.
tapana - — is geen Karaïbsch woord. Hoe algemeen in de kolonie ook in gebruik, de Karaïb verstaat het niet. Zie drank.
tapana pot - aardewerk.
tapir - De — levert een scheldwoord (*maipuri*). Bezweringsmiddel v. d. — (*maipuri, wenapo*). De —dans (*püyęi*, 12). De —, man van twee gezusters (*iririfura*). Zin der uitdrukking: De maan roostert een — (*nuno*, 6). De — geeft zijn naam aan verschillende wezens: zie de op *maipuri* volgende woorden. De mopevrucht geliefkoosd voedsel v. d. — (*mopę*).
tapoeroepo - Over den —boom (*tapurupo*, 1). Hoe men de —verf verkrijgt (2). De —verf wordt enkel voor het lichaam gebruikt (2). De zwarte padslang wordt naar de —verf genoemd (*tapurupo-imo*).
taspalm - De — is zeer goed als dakbedekking (*auto*, 14, d). De — maakt het mani-hars zwarter (*mani*).
tatoeeeren - Het — is onbekend (*papoti*).
telwoorden - Zie getalstelsel.
tiengi-moni N. E. - zie *ayawa*.
titulatuur - zie het artikel onder *odi-mo*.
todo-bita N. E. - De bast of de wortel v. d. — kookt men tegen gal (*atiwa'ü*).
toehede sneki N. E. - Deze hagedis woont in 't nest der loopmieren, heet daarom: vader der loopmieren; zij moet de loopmieren voortbrengen (*kumako yumañ*).
toekan - Het vleesch v. d. — is gewild (*kuyakęn*, 1). De snavel v. d. — is speelgoed voor kinderen. Het —bankje (*murę*. 3, b). De —bij (*wano*, 1). De — roept den regen (*konopo*, 5). Drie andere —soorten (*kuyakęn*, 2). Het eten dezer drie vogels zou iemand jong doen sterven (*kuyakęn*, 4).
toke-duif - zie duif.
tonder - zie *kupęsini*.
tong - de — der trommel (*sambura*).
tonkaboom - zie *karapaposi*.
tooverkunstjes - zie kunstjes.
tor(ren) - zie kever.
touw - De Karaïb maakt — van twee vezelsoorten: het zeilgras—, het beste (zie *kurawa*) en het morisi—, het minstwaardige (zie *murisi*). Winkel— zie *kapuya*.
touwkunstjes - De Karaïb doet aan —; karakteristieke houdingen, standen, eigenschappen, enz. van menschen, dieren of planten worden nagebootst (*ęsapima*, 11, c).
trapoen - *aparika*.
treef - zie onthouding.
troeliepalm - De bladeren v. d. — zijn goed voor dakbedekking (*truli*). Een kreek even boven Post Republiek wordt er naar genoemd.
trom(men) - Overal treft men — aan (*sambura*, 1). Afmetingen der — (2). Houtsoorten geschikt voor een — (3). Luchtopening der — (3). Pitten in de — vermeerderen haar geraas (3). Hout en trommelvel worden vaak beschilderd (3). Welke huiden voor —vel geschikt zijn en hoe zij bereid worden (4). Het toedekken der — en het aanbrengen der lianenhoepels (5). Het spannen v. d. — (6). De —stok is dikwijls mooi bewerkt (7). De tong der — verhoogt het geluid (10). Ontspannen der — (12). Stuk slaan v. h. —vel (9). Ook de watergeest heeft een — (13).
trompetter-vogel - zie kami-kami.
tweeling - Men heeft niet gaarne een —; sterft de eene, de andere sterft spoedig daarna (*moran*, 3). Overdrachtelijk geeft men den naam v. — aan

zekere waterkruik (*asę-munusi*) en aan zeker heupsnoer (*kundï-nanǫ*).

tijd-indeeling - Voor „jaar" heeft men een woord (*sirito̧*) en wanneer een jaar voorbij is zal men het wel weten ook zonder almanak. Doch het optellen van jaren kent men niet. Die de scholen niet bezocht heeft, kent zijn leeftijd niet (*sirito̧*, 1, c).

Men deelt het jaar in in seizoenen en ontleent den naam der — meer aan de sterren en planten of dieren dan aan de zon.

Men kent verder maanden, doch de maanden zijn maan-maanden ... de maan ziet men immers verschijnen, veranderen, verdwijnen. Maan en maand geeft men met hetzelfde woord weer (*nunǫ*).

De indeeling der maand in weken hebben zij niet van zich zelven, zij hebben ze overgenomen en gebruiken voor: week het Neg.-Eng. woord: wiki.

De dag wordt genoemd; „in het volle licht" (*kurita*). Met *kurita* duiden zij ook aan het zenith, waarin een ster, de maan staan.

Verdere indeeling v. dag en nacht in uren is niet bekend. Toch heeft men hulpwoorden genoeg om het juiste uur aan te geven. Voor dag en nacht zie *ata*, voor nachten bij afnemende maan zie *nunǫ*, 6.

tijger(s) - Ongelukken door — veroorzaakt zijn zeldzaam (*kaikusi*, 1). Dragen v. e. —tand uit bijgeloovig oogmerk (*kaikusi*, 2). —bankjes (*murę*, 3, b). Het „kruipend" kind heeft den —gang (*kaikusi*, 3, b). Klauw v. d. — wordt nagebootst in spel (3, c), in houtsnijkunst (*apukuita*). De — mier (*kaikusi*, 3, d). Scheldwoorden aan den — ontleend (3, e). De —ster (3, f). De — in de folklore (3, g). Bezweringsmiddel v. d. — (4). De —geest (5). De lijst van — is onvertrouwbaar (6), behelst ook fantastische wezens. Naar de grammatische vorming der —namen zijn er 3 categorieën te onderscheiden (6). Vier enkelvoudige —benamingen (7). Vijf —benamingen met behulp v. h. suffix: *ya* (8). Vier samengestelde —benamingen (9).

tijger-vogel - Het geroep v. d. — gelijkt op het gehuil v. d. tijger (*ǫnǫrę*). De — in de folklore (*aware*).

U

uil(en) - Over de —soorten (*urutaw*). De kleine nacht— (*urukureya*); zijn geroep vreest men (*purǫpǫnǫ*); naar zijn nagels wordt een liaan genoemd (*urukureya amǫsęikï-rï*).

uitspansel - De Karaïb verdeelt den hemel niet in 4 maar in 2 hemelstreken (*kapu*, 1). De horizont (*kapu*, 2). De wolken (*kapu*, 3). Zie verder: zon, maan, ster, enz.

V

vader - Voor — gebruikt men het woord: *papa*. Wordt echter tevens bezit uitgedrukt dan gebruikt men het woord: *yumañ* (*papa*, 1). De broer v. — heet ook — (*papa*, 2). God wordt toegesproken met — (3). Groot — (*tamusi*). Schoon — = grootvader v. h. kleinkind (*mę*, 4). De duim is de — der vingers (*yumaŋ*, 1). Verschillende dierennamen worden met behulp v. h. woord — gevormd (*yumaŋ*, 1, a); insgelijks een 10-tal sterrennamen. Wat in het laatste geval *yumañ* beteekent (*sirito̧*, 3). Het woord — is ook versterkingswoord.

val(len) - De Karaïb kent —; met den grooten — vangt hij kapasi, pakira, pingo, haas, konijn. Een neerploffende boom doodt het wild. Zie *pǫŋga*. Dergelijke —, waarbij nl. een zwaar gewicht (steenen) op de prooi neerploft, had men in den ouden tijd ook voor de visschen (*kwiama*). Voor visch — gebruikt men thans korven, wier open deur door den binnen zijnden visch dicht gemaakt wordt (*yǫmbǫ*) Een — voor de vogels is de *tǫrǫ* (zie het woord). Een andere — voor den vogel op zijn nest, evenals de — voor de savana-rat werken met een strop. Zie strop.

valk(en) - Verschillende — soorten zijn den Karaïb bekend (*apakani*, 1). Hun dons is zeer gewild (*maritï*). Eertijds zou de harpie een kind gestolen hebben (*apakani*, 3).
varens - zie *andïkërë*, 5.
vasten - zie onthouding.
vederdons - Als opsmuk bij feesten wordt — in het haar gestoken (*maritï*).
veenmol - Waartoe men den — gebruikt, zie bij: voet.
verdrinken - *pękï*.
verdwalen - zie *uta*, 2. Middelen om niet te — (*wǫtarǫ*).
verf(ven) - A. De Karaïb vervaardigt vijf roode — (*kuli*, 1), vier zwarte — (2), één witte (3), een bruine — (4). De blauwe — wordt in de stad gekocht (*kuraya*).

B. Voorwerpen die geverfd of beschilderd worden. Men beschildert: het menschelijk lichaam (*kuli*, 6), aardewerk (7), vlechtwerk (8), katoenen stoffen (9), houtwerk (10) en enkele andere zaken (11).

C. Sappen om de — aan te lengen. Zeven vochten worden in den dictionnaire aangeduid (12).

D. Over de penseelen. Men schildert of verft met een printa (13), met de handen (14), met een binnenbast (15), een haartje v. een veer (16), stokje (17), katoenen dot (18).

E. Over de vernissen. Men kent 3 vernissen (19). Zie verder: kleuren.
verfpotjes - De *alakuseri*-verf bewaart men in een stukje bamboe, voorzien v. kalebas-dekseltjes. Het kokertje is versierd met katoenen bindsels of met insnijdingen (*alakuseri yęnë*).

Het mani-hars doet men in een stuk v. d. bosch papaya-stam (*yara-yara*). De harde brokjes *karawiru*-verf in kleine, aardige kalabasjes (*karawiru*). Koeseiwe wordt in een blad gewikkeld (*kusęwe*).
verhuizen - — *ęma* = werpen, no. 5. Reden v. — zijn een twist, een bedreiging (*e'itǫpǫ*, 3); zeer vele sterfgevallen (*rǫmǫ*).
verkeer - Middelen van —. Van de nederzettingen uit gaan verschillende paden naar kreek of rivier, naar het bosch (jachtpad), naar naaste plaatsen, enz. (*e'i-tǫpǫ*; *wǫtarǫ*, 1, a). Het — geschiedt hoofdzakelijk langs waterwegen (*tuna* = rivier; *pǫliri* = kreek).
verkeering : *awasi*.
verkoop - zie koop.
verkoudheid - ziekte der — (*ǫtǫnǫ*). Geneesmiddelen tegen — (zie geneesmiddel). Bloedige — = tering (*męnu*). Hoesten (*sęrę*).
verlichting - licht, licht geven (*awei*). Men onderhoudt 's nachts een vuurtje minder ter — dan ter verwarming (*awei*, 2). Ter — gebruikt men vier harsen (*awei*, 2, a), de vruchten v. d. baboenhout (*warusi*), den stengel v. h. maripa-blad (*turi*). Ook zijn flambouwen in was gedrenkt bekend (*kǫrǫręta*). Zie vuur.
vermaak - zie spel.
vernis - zie verf.
vervoer - Middelen v. —. Visschen rijgt men aaneen met behulp v. e. liaan, takje, enz. (*amǫtï*, 3). Het — v. e. geschoten wild is beschreven onder *wǫtarǫ*, 4. Voor het — van boschvruchten vlecht men een spoedkorf (*pęsiri*). Warimbo, zeilgrasblaren, enz. bindt men tot bossen (*mǫmu*). Men heeft verschillende soorten v. draagmanden (*waruma*, 43), ook manden speciaal voor de reis of voor ééne gelegenheid vervaardigd (*akasi*, *wayarimbǫ*). Boomen worden aan weerszijde eener boot gebonden (*arawǫnę simǫ-rï*). Men kent ook vlotten (*murari*); 'k heb het gebruik ervan echter nooit gezien. Het kind zit op de heup der moeder, de moeder draagt het met behulp v. e. doek of miniatuur-hangmat (*sęmbu*). Karren of wagens, kruiwagens zijn niet bekend, enkel de boot (*kuriala*). Zie verkeer.
visch(sschen) - Het Karaïbsche woord voor — beteekent ook elke toespijs (*wǫtǫ*, 10). De onderdeelen v. e. — (*wǫtǫ*, 1). De Karaïb vangt de — op velerlei wijzen: over haken, hengels, snoeren, lijnen (zie *wǫtǫ*, 2, a).... over korven dienst doende als —vallen (*wǫtǫ*, 2, b).... over de —pijlen

(*purïlwa*).... over het afsluiten eener kreek of uitscheppen v. e. afgedamde plaats (*woto*, 2, d).... over de —vergiften (*etïmu*). Netten tot het vangen v. — zijn onbekend. Bij avond heeft men nog afzonderlijke wijzen om — te vangen (*woto*, 2, g). Zie —aas. Men eet — gewoonlijk gekookt (*woto*, 4). Wie geen — eten mag (4). — als scheldwoord (*pana*, 3). Sterrenamen aan — ontleend (*sirito*). De — in de ornamentiek (7, a en b). De — in de folklore (*aura*).

vischaas - —, — aanbrengen (*ipowono*, 1, 2). Lijst v. vruchten, wormen, kleine krabben, kleine visschen, die als — gebruikt worden (*ipowono*, 3). De kikker wordt uit zekeren eerbied als — niet gebruikt (*poloru*).

vischhaak(en) - Men vischt met ijzeren — (*kowei*, 1). Springhaken zijn ook bekend (*puiyangon*). Men smeert wel eens een bezweringsmiddel over den — (*kowei*, 2). Den — van aas voorzien, enz. (3, 4). In overdrachtelijken zin beteekent —: bocht, krom (5). De Karaïbsche woorden voor aas, snoer, hengelstok zijn samengesteld met *kowei* = vischhaak.

vischvallen - zie val(len).

vischvergift(en) - Men kent zes — (*tïmu*, 4); drie er van worden aangeplant, drie groeien in 't wild. In welk deel der plant het — zit; het — moet worden losgeklopt; vier — kleuren het water; sommige — bedwelmen, andere dooden den visch. Bij het werken met — moet de kreek worden afgezet (*tïmu*, 4). Opsomming der — (5); men sla elk woord in den dictionnaire na.

vlecht-industrie - I. *Over het vlecht-materiaal.* Waarmede men zoo al vlecht (*waruma*, 3, 4). Over het verven v. h. vlecht-materiaal (*waruma*, 5). Over het bewerken (reinigen, splijten, enz.) v. h. vlecht-materiaal (6): v. d. warimbo-stengel (6, a), v. d. *tamutu* (6, b), v. d. boschlianen (6, c), v. d. palmen (6, d).

II. *Over de vlecht-methoden* (in het boek worden deze alle uiteengezet, hier volgt slechts de aangifte er van). Uiteenzetting der door „ons" gevolgde terminologie (7, 8, 9, 10). Waaraan de Karaïb zijn terminologie ontleend heeft (11).

A. De twee-richtingsmethoden;

a. Recht vlechtwerk. De éénslag wordt naar den sriba genoemd (13, 14, 15). De tweeslag (16). De drieslag (17).

b. Diagonaal vlechtwerk. Deze methode wordt 't meeste gevolgd (18). De eenslag wordt naar den sriba genoemd (19). De tweeslag heet: borst v. d. marail (20). De drieslag heet logo-logo (21). Tanden v. h. konijn (22), mierenpad (23), bast v. d. morisi-vrucht (24), schoone savana (25) = vier benamingen voor vier verschillende diagonale vlechtmethoden.

B. De meer dan 2 richtings methoden:

De drie-richtings-methoden worden genoemd: oogen der *kuru-kuru* (27), oogen v. d. sriba (28), bladeren v. d. *pesi* (29). Al deze vlechtmethoden leveren open vlechtwerk.

De vier-richtingsmethoden: de *pamakari*-vlechtwijze (30); varieteit v. d. *pamakari* (31); beide open vlechtwerk. Tanden v. d. pireng (32); dicht vlechtwerk.

Bijvoegsel: over de vervaardiging der randen (33), den sriba-rand (34), den draaikolk-rand (35), den koertaka-rand (36), de randen bij wijze v. bindsel (36, N. B.).

III. *Over het vlechten van figuren.* Welke reepen maken de figuur uit (37). Bij gekleurd vlechtwerk maken de gekleurde reepen de figuur uit (38). Hoe men bij ongekleurd vlechtw. de figuur laat uitkomen (39). Waar vindt men de mooiste figuren (40). Verklaring der figuren, zie ornamentiek.

IV. *Over de voorwerpen die gevlochten worden* (42). Men vlecht acht soorten v. draagmanden (43), vier soorten v. huismanden (44), speelmandjes (45), zeven (46), waaiers (47). Andere voorwerpen onder geen bijzondere categorie terug te brengen zie 48. Een groot aantal speelvoorwerpen 49.

Zie warimbo.

vleermuis(zen) - De kleine — (*lele*, *rere*); de groote — (*okope*). De kleine

zuigt het bloed af bij menschen, de groote (vampier) niet. Afweermiddel van — *sikima*. — liaan (*lele simo-rï*). Tapana der — = benaming v. zekere plant (*lele wokuru*).

vleesch - Het — v. e. mensch, dier, vrucht wordt met één woord weergegeven (*pu*, 1). — beteekent dikwijls: lichaam (*pu*, 1).

vlinder - het ontpoppen v. e. —, enz. (*paran-baran*).

vloed - zie getij.

voet(en) - Men bestrijkt de — om vlug te kunnen loopen (*takërë kërë*). Men steekt na den dood iemand in den hiel opdat de geest er beter uit kunne (*romo*). Scheldwoorden naar aanleiding van iemands — *pupu* 1 en 2. De teenen (*pupu*, 3). Een — bad voor openspringende teenen (*samariapo*). De buikvin v. d. visch wordt ook — genoemd (*pupu*, 8). — pad = *oma*.

voetspoor(en) - Het — volgen is eigenlijk de foecaliën volgen (zie buik). Men kent de — buitengewoon goed (*wenapo*, 1). Welk — v. e. wild men volgt (*wenapo*, 3). In het — v. e. buffel wordt een bezweringsmiddel gelegd (3). Wat men doet om een duidelijker — te krijgen (3).

vogel(s) - Grootere — duidt men aan met *tonoro*, kleinere met *wansiri*. Vele — namen zijn klanknabootsingen (*tonoro*, 1). Twee — pijlen (*purïlwa*, 13, a). Elke voornamere — heeft zijn bezweringsmiddel (*moran*). Val voor den — op zijn nest en een val voor den — elders (zie val). Vele — worden opgekweekt in de kampen (*tuwaro*). Het dons v. d. — een sieraad in 't haar (*kura*). Sommige — eet men niet (*ono*). De jongen mag het uiterste beenpuntje v. e. — vleugel niet eten (*endatarï*, 2, b). Van sommige — durft men de eieren niet uit te halen (*tonoro*, 4). Waarom sommige — met elkaar niet accordeeren (*sawaku*, d en *woko*). — bankjes (*mure*). De water — vooral worden in de dansliederen bezongen (*uwa*, 7). Aan — ontleent men vele scheldwoorden (*eyu*, passim). Technische termen voor ambachten en kunsten worden veel aan de — ontleend (*tonoro*, 7). Elke — heeft zijn plant (7). De — in de folklore (*aura*). — mandje (*tonoro yenë*). — veer = benaming v. zekeren boom (*tonoro po*).

vonkhout - De bladeren v. d. — scheiden een licht ontvlambare stof af, welke door de tarukua mier verzameld wordt; hiervan maakt men het tonder (*kupesini*). Het hout v. d. — gebruikt als brandhout voor aardewerk (*kupesini*), De maka-slang wordt naar den — genoemd (*kupesini polipo*).

voorteeken(en) - De Karaïb kent —, hij gelooft er ook aan (*puropono*).

vrouw - De talrijke verwijzingen onder het woord *wori*, 2 bestrijken het geheele leven der —.

vuur - Eertijds maakte men — met behulp eener liaan (*murewa*). Menigeen gebruikt heden nog het tonder (*kupesini*). — ter verlichting (*awei*), ter verwarming onder de hangmat (*nimoku*, 12). — voor het koken (*arepa*, 2), voor het bakken v. aardewerk (*oriño*, 11), om booten te verbreeden (*kuriala*, 3). — aansteken (*pomamu*), aanwakkeren (*uwlo*), beschermen tegen den wind (*atug*), matigen (*aripapu*), uitdooven (*ewutï*, *wo*). Uitgaan v. — (*e'utï*), vlammen v. h. — (*kamu*). Naar het — worden zekere slang en zekere bij genoemd (*wato*, 4). Houtskool (5). Brandwonden (5).

vuurvlieg - De kleine — (*tamu-tamu*); de groote — (*puiyu*).

vuurwaaier - Onderdeelen v. d. — (*woli-woli*, 2). Hoe de — gevlochten wordt (*woli-woli* 1 en 3). Kleinere afwisselingen bij een — (4). Bijzonder soort (5). Waartoe de — gebruikt wordt (6). De — moet bij 't branden v. e. kostgrond den wind roepen (*pepeito*, 3).

vijzel(s) - Men heeft 2 soorten van —; de rechtopstaande wordt gebruikt voor etenswaren, om ze nl. fijn of los te stampen, de liggende voor den verkoolden kwepi-bast (*ako*). Stampen in den — (*apo*).

W

waaierpalm - zie morisi.

waanzinnigheid - De — wordt veroorzaakt door een der booze geesten (*mawasi*); slechts ééns ontmoet (*emere*).

wakkago N. E. - zie marail.
wakker - — maken = den schouder wegnemen (*ẹmba*); — worden = het hoofd buiten steken (*pa-ka*, 3).
wandelstok - *apọsẹ*.
wane - *wana*.
wapenen - De — v. d. ouden tijd waren de strijdknotsen: de langere op een parel gelijkend (*arasipana*)... de kortere (*putu*). Tegenwoordig niet meer in gebruik. Verder boog en pijlen (*rapa*, *purïlwa*). Heden ten dage ook het geweer (*arakapusa*).
warapa - De — heeft een taai leven (*kunaparu*). Aas om den — te vangen (*ipọwọnọ*). Een suikerriet-soort wordt naar den — genoemd (*asičaru*).
warimbo - De — een der nuttigste planten voor den Karaïb; waarvoor men den — gebruikt (*waruma*). Wortels v. d. — = benaming eener teekenfiguur (*waruma*, 1). Eertijds werd „katoenen stof" met „warimbo" aangeduid (*wọmun*). De — levert het hoofdmateriaal voor 't vlechten (*waruma*, 3). Zie verder vlecht-industrie.
was - zie bij(en).
water - De stam v. h. Kar. woord voor — is *ku* (zie *ku*, 1, 2, 3). *Ku* komt in vele samenstellingen voor zooals in: hars, gal, speeksel, hersenen, traan, enz. (*ku*, 4). Verschillende werkw. worden v. *ku* afgeleid, zooals: vloeden, wasschen, enz. (*ku*, 6). De —voorziening van elken dag op zich reeds een zware taak (*ẹmamï*). Men bakt 2 soorten van —kruiken (aardewerk). Regen— (zie *kọnọpo aičuru*). Na den dood brengt op den weg ten hemel een kikker — aan (*pọlọru*, 4). — en rivier zijn identiek (*tuna*, 3). In de nabijheid v. — bouwt men de dorpen (*e'i-tọpo*). —kuilen (*tupo*, *tọpọnarï*). Het verkeer geschiedt vooral over het — (zie verkeer). In het — zit de voornaamste geest (*ọkọyumọ*). Om wille v. d. geest mag de vrouw dikwijls (*nọmọ*, 1, c en 2) en de man somtijds (*ọnẹma*, 5) niet bij het — komen. Andere vreemde wezens in het — zijn de dolfijn en de zeekoe (zie *iririťura*) en een reuzenkaiman (*tïrïtïrï*). Bij het visschen wordt vaak het — vergiftigd (*tïmu*). Zie verder: getij, rivier, kreek, zee.
waterbies - De — wordt gebruikt om het snorken tegen te gaan (*kïrïrï*).
watergeest(en) - Ontstaan v. d. — (*aramarï*, 5). De — vormen geheele gezinnen (*ọkọyumọ*, 1). De — heeft beneden in 't water wat de Indiaan boven heeft: huis, kostgrond, enz. (*ọkọyumọ*, 2). De — komt zelfs om zeer gewone redenen aan de oppervlakte des waters (3). De — kan verschillende gedaanten aannemen (4). De — bespeelt de trom (*amanawa'u*). De — is de gevaarlijkste aller geesten (6, a—d). Droomen over den — is slecht (7). Bezweringsmiddel v. d. — (8). Vriend v. d. — is de piaiman (9). De steentjes in den piairatel zijn steentjes v. d. — (*püyëi*, 38). Verschijnselen op of in het water worden den — toegeschreven: springvloed (10, a), draaikolk (10, b), schuim (10, c), boom onder water (10, d). Verschillende waterdieren staan den — ten dienste (10, e). Het in het water groeiend pijlriet verschaft pijlen aan den — (*purïlwa*, 1). Groot verhaal over den — (11). De — is oorspronkelijk goed geweest (11, N.B.; *yọrọka*, 2).
waterhond - De Karaïbsche benaming voor — houdt verband met de buidelrat (*awarepuya*). De — is het huisdier v. d. watergeest (*ọkọyumọ*, 10, e). De staart v. d. — levert een vlechtterm (*matapi*, 1). De — wordt niet gegeten. De kleine soort — heet *sarọrọ*; deze leeft niet in troepen, van zijn huid maakt men zakken (*sarọrọ*).
waterkant - *peya*.
waterlelie - De wortel der — geeft een geneesmiddel tegen opzetting der milt (*murẹru*).
waterslang - De — is eertijds niet slecht geworden (*kwasakare*).
waterspin - De — komt in de ornamentiek voor (*mẹ*, 9). De — = *tunapẹwọnọ*.
watervarken - Bezweringsmiddel v. h. — (*kapiwa*). De tanden v. h. — leveren een mooi versiersel (*ẹnẹka*).
wedstrijd - *mọndï*.
weefsel - Is het „dichte" weefsel den Karaïben ooit bekend geweest (*wọmun*, 4, N.B.)?

weekdieren - zie slakken.
wekken - Zie wakker. Bij maansverduistering zal men de kinderen — (*nuno*).
wellevendheid - „Goede manieren" hebben en wijs zijn schijnen identiek te zijn (*eme*, 4). Men spreekt met twee woorden (*a*, *a*). Er bestaat een titulatuur: verschillend zijn de titels voor een man, een vrouw, een bekende, onbekende, oudere, jongere, het hoofd eener plaats, enz. (*kaliña*, 14; vooral *odi-ma*). Zeker suffix duidt achting aan (zie *kon*). Een gebod of verbod wordt verzacht (*koro*). Zie verder: bezoek, groet.
wenkbrauwen - zie epilatie.
werk(en) - De Karaïben schuwen het — niet (*emami*, 2). De mannen zijn niet vadsig, de vrouwen geen slavinnen (2, a). Oordeelvellingen v. reizigers vaak voorbarig (2, a en c). Ten onrechte wordt luiheid aan de couvade verbonden (2, b). De mannen werken ook hard (3). Wel hebben de mannen eer tijd tot rusten dan de vrouwen (4). Drie bewijzen voor den — lust v. d. man (5). Welke de — zaamheden zijn v. d. man (6, a), welke die van de vrouw (6, b)? Wanneer de man, wanneer de vrouw vrij is van alle werk (7).
wesp(en) - Verklaring v. verschillende — namen (*okomo*, 1—4). Van 2 — soorten worden de larven gegeten (*okomo*, 5). De — proef der Bovenlandsche Indianen (verwanten der Karaïben) heeft bij de benedenl. Karaïben haar pendant. Men gebruikt mieren (zie *yuku*). Nog enkele — soorten (*okomo*, 7).
willen - *se*.
wind - Het opkomen, waaien, geraas, keeren, gaan liggen v. d. — (*pepeito*, 1). De — wordt tot komen uitgenoodigd (2). Men roept den — door te fluiten, door hem toe te spreken, door een waaier buiten te hangen (3). Men roept den al te sterken — toe voorbij te trekken (4). Wind v. h. lichaam = adem; zie *ya-pepeito-rï*. Bescherming tegen den — = zie scherm.
wond - *ereke*.
wonen - *e'i*; *emamu*.
woonplaats - *e'i*, 3, c. Zie: dorpen.
worm(en - zie rups(en).
wortel(s) - De — v. e. boom (*mi*). In den — v. d. peto zijn vroeger kinderen opgesloten (*parakua*). De boven-grondsche — v. d. Iengi-prasara worden door een touwkunstje nagebootst (*pasiwü*). De — v. d. hiel = de Achillespees (zie *mi*),
wraak - Heeft onder de Karaïben de bloed — geheerscht (*kaliña*, 18; *uta*, 2)? — nemen, om — roepen (*amo*, 2). — nemers; ver weg moeten zij wonen, zij veranderen zich in dieren om — te kunnen nemen (*kanaimo*).

IJ

ijs-vogel(s) - de groote — (*saka-saka*); zekere ster wordt naar den grooten — genoemd (*sirito*, 4, b).
de kleine — (*kawasi*) was eertijds de vrouw v. d. awari; hij draagt nog een tweeden naam (zie *aware*).
de middelsoort — heet *ture'i* (*saka-saka*).
ijzerhart - Een Indiaan onderscheidde 2 soorten — (zie *ariyana'ë*).

Z

zaagvisch - *karari*.
zand - — *nongpi*, *sakao*. Geneesmiddel tegen de kinderziekte v. — eten (*turara*).
zang - Enkele —wijzen zijn op noten gesteld (*uwa*, n⁰. 6).
zee - Onstuimig water, golven op de bovenrivier worden met hetzelfde woord aangeduid als — (*parana*). Bloem der — = benaming voor de —kwal (*parana*). Uitstekende stukken der — = benaming voor de Blanken (zie *kërë*). —katoen (*mauru*, 1, e). Waarom de — onstuimig geworden is (*sawaku*, d).
zeef(zeven) - Waartoe de — gebruikt wordt (*manari*, 1). Er zijn 2 soorten

v. — (*manari*, 2). Het —vlak kan op menigerlei wijze gevlochten worden (4): bij wijze v. draaikolk (4, a), v. vischgraat (4, b), v. 't schild der schildpad (*wayamu*, 2, a), enz. Versterkingsbanden der — (4, d). Sprinkhanenpooten (4, e). Met naar boven gekeerden rug (4, f). Onderdeelen eener — (5).

zeekoe - Het ontstaan der — (*iririfura*). Men vangt de — met de werpspies, maakt haar af met een knots; zie de beschrijving der jacht onder *yarawa*. Zie ook bij *pina*. Staart v. d. — = term bij parel-vervaardiging in gebruik (*yarawa andï-kërë*). Zeilgras der — = benaming eener waterplant (*yarawa kurawa-rï*). Otholiten der — = gebruikt tegen stuipen (*yarawa topu-po*).

zee-meeuw - De — wordt met vlechtreepen nagemaakt (*wandwanari*). De —bank (*murg*).

zeep - De binnenbast v. zekeren boom geeft een soort van — (*karapg'u*). Zie haar.

zeere oogen - Ziekte der —; geneesmiddelen tegen — zie *onu*.

zeil - Het Kar. woord voor — is overgenomen van den vreemde (*pida*).

zeilgras - Men heeft 2 soorten van —, het — met doorns, het — zonder doorns; het winnen v. d. —vezel; het draaien v. —vezel tot touw (*kurawa*).

Zevengesternte - Naam voor jaar, ster en — identiek (*sirito*). Het — is de voorlooper v. Orion, den dijlooze (zie dit woord); het — is vertoornd en laat het daarom donderen (ib.). Over het ontstaan v. h. — loopen 2 verschillende verhalen: Zeven gebroeders zijn na een jacht ten hemel geklommen (*sirito*, 1); zeven kinderen zijn al spelend ten hemel gevaren (*sirito*, 2).

zieke(n) - De bewering: „— worden met weinig zorg behandeld" diene goed te worden verstaan (*kaliña*, 14, f). Zie verder: ziekte.

ziekte(n) - De — wordt veroorzaakt door een boozen geest (*püygi*, 1). Sommige speciale — worden door speciale, booze geesten veroorzaakt (*yoroka*, 12). Het wegnemen eener — staat gelijk met het wegnemen v. d. boozen geest (men zie piaiman). Bij — is ook de „ziel" v. d. zieke door den boozen geest weggehaald (*aka*). —, ziek zijn, maken = *anïkï*. Verder: *atu* en *ygtu*, *atang*). De namen der verschillende — zal men vinden door de in dezen index aangegeven „geneesmiddelen" na te slaan (zie geneesmiddelen). Zie ook bij *gti*, n⁰. 13.

ziel - Voor „ziel" en „schaduw-beeld" heeft men hetzelfde woord (*aka*). De vader heeft grooten invloed op de „ziel" v. h. pasgeboren kind (*ongma*, 4). De — van het pasgeboren kind zou kunnen verdwalen (*ongma*, 7). Bij ziekten is de — weggehaald door den boozen geest (*aka*).

zoetwaterhaai - zie pireng.

zon - opkomst en ondergang der — (*weyu*, 1). Over het lichten der — (*weyu*, 2); over de hitte der — (3); bezwering der — (4); verduistering der — (5); verhouding tusschen — en maan (6); verhouding tusschen — en sterren (7). Hoe men de seizoenen aanduidt (8). Zie hemelstreek.

zon-luiaard - zie luiaard.

zon-vogel - Om de bewegingen welke de — maakt worden sommige dansers en om zijn dunnen hals worden sommige menschen naar den — uitgescholden (*akerg'i*).

zout - Het meest gebruikelijke woord voor — is overgenomen van het Neg. Eng. (*soutoe*). Men heeft voor — ook een eigen woord (*wayo*). Eertijds wist men — te winnen uit den pinapalm; wijze van — winning *wasgi*, 8. Met behulp v. — kan men booze geesten wegdrijven (*kurupi*, 4). Het zeeoeverhert duidt men ook met — aan (*wayo*).

zuigeling - Het kind neemt soms zeer lang de borst (*manati*). Hoe het kind gespeend wordt (*manati*). Zie *kami*.

zuster - zie *sgwo* (3-7).

zwager(es) - *pamu*.

zwaluw - De — wordt afgebeeld in de ornamentiek (*sororiya*).

zwangerschap - *monoto*.

Zwarten - Men duidt de — aan met *mati* en *mekoro*. Het oor v. e. — = benaming v. e. zwarte paddestoel (*urupg*, 1, a). Peper v. d. — = *pomui*, 3, d. Zie Neger-Engelsch.

II

INDEX VAN GRAMMATICA

accent - Over 't algemeen valt het — op de vóórlaatste lettergreep.
Na aanhechting van het bezits-suffix verspringt het —: *akúri* = konijn, *tasípi* = aarden schotel, maar: *y-akurí-rï*, *a-tasipí-rï* = mijn konijn, uw schotel.
Bij *kuriála* = boot en *sumbára* = houwer verspringt het — niet: *a-kuri-ála-ri*, *a-sumbála-ri*. Maar bij deze twee woorden is het bezitssuffix niet *rï*, maar *ri*.

adjectief(ven) - zie qualificatief.

adverb(ia) - 1) Ook stamwoorden komen als — voor. Zie een lijst van dergelijke — onder *así* = bijna, n⁰. 1.

2) Van de samengestelde (afgeleide) — zijn er zeer vele zoo van plaats of tijd als van hoedanigheid of causaliteit van pronomina gevormd:

a) aanwijzende voornaamw.

plaats: *ero̧* = deze; *ero̧-po* = hier.
ero̧-po̧ko = hieromheen.
eró̧-wa = hierheen.
ero̧-wiño̧ = van hieruit.
mo̧ro̧ = die; *mo̧ro̧-po* = daar.
mo̧ro̧-pato̧ = dien kant uit.
mo̧ro̧-wa = daarheen.
mo̧ro̧-wiño̧ = van daar uit.
mo̧nï = die; *mo̧nï-po* = daar ginds ver.
monï-wa = naar ginds toe.
ȩnï = deze; *ȩnï-wiño̧* = van hier uit.
ȩnï-wiño̧-naka = naar hier toe.

tijd: *ero̧ otï (y)ako* = nog pas.
ero̧ otï (y)ako-mbo = zoo juist.
ero̧-mbo-po̧ro̧n = van nu af aan.
ero̧-mȩ = nu, vandaag.
mo̧ro̧-mbo-ȩngana = daarna.
mo̧ro̧-mbo-papo̧-ta = na dat alles.
mo̧ro̧-mbo-po̧ro̧n = van dat feit af.
mo̧nï-ko̧ñaro̧ = eergisteren.
mo̧nï-ko̧ro̧po = overmorgen.

hoedanigheid: *ero̧-wara* = op deze wijze.
mo̧ro̧ wara = op die wijze.

N. B. Wij brengen hier ook de samenstellingen met *ído̧* onder (*i* = pron.; *ro̧* = versterkingssuffix).

tijd: *ido̧-mbo* = hierna.
ido̧-mbo-wiño̧ = hierna.
ido̧-wara-ata = eerstdaags.

causaliteit: *ído̧-kȩ* = hierom.

b) onbepaalde voornwdn.

plaats: *amu* = iemand; *am-wa* = ergens anders heen.
hoedanigheid: *amu-mȩ* = op een andere wijze.

c) wederkeerige voornwdn.

o = wederk. voórnwd.
o̧-wara = gelijkelijk.
o̧-pato̧-ro̧ = aan weerskanten.

d) vragende voornwdn.

plaats: *ne'i páto̧ ko* = in wat voor streek.
ne'i pó̧ ko = op wat voor plaats.

tijd: *ne'i wara ata ko* = hoe laat.
otï (y)ako ko = wanneer.
hoedanigheid: *ne'i pan go* = wat voor een.
ne'i wara ko = hoedanig.
otï ban go = wat voor een.
otï me ko = op welke wijze.

3) Een — kan soms optreden als:
a) substantief. *Otonome watï* = Een waarom is er niet.
b) adjectief. *Tïkse maña* = een verre kostgrond.

En omgekeerd kan ook somtijds een substantief, absoluut gebruikt, bijwoordelijke beteekenis krijgen: *koko* = nacht, maar ook: *gedurende* den nacht; *kurïta* = dag en *over* dag; *popo* = aarde, grond doch ook *op* den grond.

4) Zie verder nog verschillende — bij: conjunctie, modaliteit, telwoord, vragende wijs.

affix(en) - Tot de — worden teruggebracht de vóórvoegsels of prefixen, de invoegsels of infixen en de achtervoegsels of suffixen.

Met de — hier te behandelen bedoelen wij enkel een „*overzicht*" te geven, zoodat men meer willende weten over onverschillig welk affix *hier* zien zal waar men in den dictionnaire het vinden kan.

I. *Prefixen.*

Wij onderscheiden pronominale en qualificatieve prefixen:

1) De *pronominale* prefixen doen dienst voor:
a) *persoonlijke* voornwdn. Zij kunnen dan staan eerstens voor een werkwoord (de geheele vervoeging door). Staande voor een intransitief duiden zij den handelenden persoon aan, voor een transitief nu eens den handelenden dan den lijdenden persoon.
Vervolgens kunnen zij staan voor postposities (onze voorzetsels) bv. *a-maro* = met u; *i-maro* = met hem.
b) *wederkeerige* vnwdn. Deze kunnen staan voor werkw. en substantieven (adjectieven).
c) *bezittelijke* voornwdn. Deze treft men aan voor substantieven: *a-puil-ti* = uw echtgenoote.

2) Het *qualificatief* prefix dient tot vorming
a) der adjectieven.
b) der participia: het partic. praeteritum nl. en van de intransitieven ook het partic. praes.

3) Een uitgestrekt overzicht der prefixen geven zou ons te ver voeren en in tallooze herhalingen doen vallen. Men sla dus de prefix-lijsten na en zoeke afzonderlijk elk prefix op:

Lijsten van personale en possessieve prefixen:

vóór substantieven en postposities	zie *a* (op 't einde).
vóór intransitieven	zie *a* („ „ „).
vóór transitieven	zie *a* („ „ „).
Lijst van reflexief-prefixen	zie: reflexief.
Over het qualificatief-prefix	zie *t*.

II. *Infixen.*

In verhouding met de prefixen en suffixen is het getal der infixen zeer gering. Lijst van infixen zie bij *kï*.

III. *Suffixen.*

— om verba te vormen. Zie het tweevoudige *ka* en de 17 overige suffixen onder *ka*. Hierbij valt in 't bijzonder op te merken dat men de verba van een andere taal weet te adopteeren; zie suffix *ma*.

— om substantieven te vormen. Zie *n* en onder *n*, n⁰. 2, de opsomming van een 25 tal suffixen meer.

— om adjectieven te vormen; zie *t*.

— om adverbia te vormen; zie in dezen index onder: adverb(ia).

— dienst doende van conjuncties; zie in dezen index: conjunctie.

— dienst doende van: voorzetsels; zie post-posities.

— bezit aanduidend; zie *rï*.

— om de intensiteit uit te drukken; zie *ng* en de opsomming van een 12-tal andere suffixen onder *ng*, n⁰. 2, b en c.

— om meervoud te vormen zoo van substantieven, pronomina, suffixen, vervoegde vormen; zie bij *kon* en de opsomming van een 12-tal suffixen meer onder *kon*.

— om een werkw. te vervoegen; zie in dezen index bij: verba.

— achter een infinitief, zoo deze vergezeld is van een hulpwerkw.; zie in dezen index bij: infinitief.

— in 't algemeen tijd aanduidend: *ako, ata, mg*.

— het verleden aanduidend a) bij verba; zie dezen index: verba b) bij substantieven; zie substantieven c) bij pronomina: zie *mbo*.

— om negatie uit te drukken; zie negatie.

— om een vraag te stellen; zie *ko*.

— om achting uit te drukken; zie *kon*.

artikel - zie lidwoord.
assimilatie - zie klankleer.
attribuut - zie qualificatief, n⁰. 3.
comparatie - zie qualificatief, n⁰. 6.
conjunctie(s) - De nevenschikkende — worden omschreven. Men gebruikt er bv. postposities voor: Ik en Johannes = *Aw Johanisi-ṁaro* (letterl. met Joh.).

Over de onderschikkende — het volgende:

Men onderscheide 2 klassen. De eerste klasse omvat de echte —, de tweede klasse de woorden die bij tijd en gelegenheid als — optreden kunnen.

1) De — der eerste klasse staan nooit aan den kop van den tweeden zin, maar òf in 't midden òf op 't einde en altijd achter den infinitief. Zij kunnen aanduiden:

a) *tijd*:	*ako* = wanneer
	palo = voordat
	po = nadat
	N.B. *Pomero* = nadat en *waporo* = voordat zijn, dunkt mij, onder de 2de klasse op te geven.
b) *doel*:	*mg* = om
	ngmg = opdat
	tomg = opdat
	pona = opdat niet
c) *gebod, verbod*:	*ng*
d) *oorzaak*:	*kono* = omdat
	kowero = dewijl
e) *wensch*:	*sg*
f) *middel*:	*topo*
g) *voorwaarde*:	*ata* = indien
	poto = „

2) De — der tweede klasse zijn ontleend aan enkele bijwoorden, pronominale bijwoorden, voorzetsels. In de twee eerste gevallen staat de — aan 't begin van den zin en het werkw. wordt vervoegd, in 't derde geval staat het wederom in 't midden of op 't einde achter het werkw. en wel achter den infinitief.

a) *bijwoorden*. De als — optredende bijwoorden zijn:
iṙako = anders } vergelijking

owe = waar } plaats
oya = waarheen }
pomero = nadat } tijd
waporo = aleer }
seme = toch { tegenstelling.

N.B. 1. Merk op dat de woorden *owe* en *oya* „betrekkelijk" optredend het vraag-suffix *ko* niet ontvangen.

2. Waarom *pomero* en *waporo* hier opgegeven kunnen worden sla men in den dictionn. na.

b) *pronominale bijwoorden*. Deze zijn:
ido-ke = letterl. met dit, d. w. z. hierom, daarom.
ido-mbo = letterl. dit voorbij, d. w. z. hierna, daarna.

c) *voorzetsels*: *ke* = met. Duidt een reden aan. Zie ook de samenstelling: *ido-ke*, boven sub b.

dialect - — verschillen zijn er in de taal waar te nemen. Men moet de Benedenlandsche Karaïben in twee groepen indeelen: de *Tërewuyu* en de *Murato*. Zie hierover bij *kaliña*, n⁰. 7.

frequentatief(ven) - Er zijn twee soorten van —:
1) Het werkw. is èn in vorm èn in beteekenis —; zie *etï*, n⁰. 5, a.
2) Het werkw. is enkel in beteekenis —. Men lascht er echter een infix in. Zie *etï*, n⁰. 5, b.

genera - 1) Onderscheid tusschen mannelijk en vrouwelijk kent men niet, wèl tusschen bezielde (menschen en dieren) en onbezielde wezens.

2) De pronom^a demonstr. stellen dit onderscheid sterk voor ons oog: *moro* wordt gezegd van onbezielde, *mose* en *moko* van bezielde wezens. Zie bij *enï*, n⁰. 1.

Het persoonl. voornwd van den 3^den pers. is gelijk aan de juist opgenoemde aanwijzende voornwdn.

Ook bij de vragende voornw. treft men dit onderscheid aan. Zie *nokë*, n⁰. 5.

3) Hetzelfde onderscheid ten slotte wordt nog gemaakt door enkele postposities: *ke* = met; *maro* = met. *Ke* wordt gebruikt voor onbezielde, *maro* voor bezielde wezens.

generieke woorden - De Karaïbsche taal bezit ook —; zie *etï*, n⁰. 7.

genitief(ven) - 1) Over den — bezit aanduidend zie bij *rï* = bezitssuffix en bij *etï*, n⁰. 6, c.
2) Over den — in comparatief-samenstellingen; zie *etï*, n⁰. 6, c.
3) Over de plaats v. d. — zie *etï*, n⁰. 6, c.
4) Ook meerdere — kunnen achter elkaar staan; zie *etï*, n⁰. 6, c, derde alinea.

hiatus - Eenerzijds is de taal overrijk aan gevallen van — zoodat zulks den vreemdeling die de taal spreken hoort zelfs opvalt... anderzijds wordt de — door overgangsmedeklinkers weggenomen.

A. *Het behouden van den hiatus.*

1) Bij zeer vele woorden komen twee opeenvolgende klinkers voor, tusschen welke klinkers dan een — gemaakt wordt. Wij geven enkele voorbeelden van woorden aanvangend met a: *ana'i* = ananas; *ana'u* = zekere boom; *ara'arï* = guyake; *ara'uri* = boschspin; *ara'uwa* = koningspalm; *a'uli* = zekere visch.

2) Over 't algemeen maakt men in een woord voor de medeklinkers *m*, *n* en *w* een korte —, alsof men even adem haalt. *O'me* = uw kind; *o-wa* = door u; *a'na* = wij.

3) Het suffix *ï*, geplaatst achter een woord (elk Karaïbsch woord eindigt op een klinker), vormt dikwijls een nieuw woord. Het suffix heeft een hiatus voor zich. *Pakira* = boschvarken; *pakira'ï* = benaming v. zekeren boom.

4) Eindigt het éénе woord op een klinker en vangt het andere met een klinker aan, dan wordt de — gewoonlijk niet weggenomen bv. *kumako ema-rï* = mierenpad; *kumako u-pupo* = mierenkop.

B. *Het wegnemen van den hiatus.*

Zoo de — weggenomen wordt, dan doet men dit vooral door inlassching van overgangsmedeklinkers. Zulks is bv. het geval bij

1) *Pronominale prefixen.*

a) De *personale* prefixen (in de vervoeging dus) ontvangen den medeklinker *w* of *y*. Wanneer *w*, wanneer *y* zie *a* (passim).

b) De *possessieve* prefixen (voor substantieven dus) hebben den medeklinker *y*. Zie *a*.

c) Het *reflexieve* prefix *o* heeft *t*. In twee, drie gevallen is de overgangsmedeklinker de *s*. Verder valt op te merken, dat zoo de aanvangs-klinker v. h. werkw. een *e* is, er geen overgangs-medeklinker gebruikt wordt, maar men de *e* verandert in *o*. Zie *o* = pronom. prefix.

2) Wordt de hiatus tusschen twee nomina weggenomen, dan is de overgangs-medeklinker *y*. *Akuri (y)okomo-rï* = konijnenwesp. *U-(y)apen-dï* = de bovenste (*u* = hoofd) inslagdraad. Zie meerdere voorbeelden bij *y*.

hulpwerkwoord(en) - 1) De — zijn:
amo = beginnen
e'i = zijn
epano = helpen
kama = gaan
opu = komen
se = willen
ukutï = kunnen
upi = begeeren maar niet kunnen
uto = gaan.

2) Begrijpelijk dat de hulpwerkw. „mogen" en „moeten" niet bestaan. De Karaïb immers vraagt geen „verlof", hij zegt eenvoudig dat hij dit of dat „wil". „Dwang" verder is hem onbekend.

Voor het hulpwerkw. „laten" gebruiken zij een suffix, 't welk de beteekenis heeft van: maken dat iets geschiedt. Zie *po*.

3) Over het — „zijn" zie het „zelfstandig werkw. zijn" (in dezen index).

4) Al de boven opgenoemde — treden ook als zelfstandige werkw. op. *Upi* heeft dan de beteekenis van: zoeken (naar een verloren voorwerp bv.).

5) *Kama* treedt alleen in de gebiedende wijs op in den 1sten pers. meerv. en den 2den pers. ekv. en meerv.

6) Het werkw. *se* = willen, zoo zelfstandig als hulp-werkw., kan enkel met behulp van *e'i* = zijn vervoegd worden.

7) Zie infinitief, n⁰. 4.

incorporatie - De namen van het lichaam en van de lichaamsdeelen in letterlijken of figuurlijken zin worden vooral geincorporeerd (zie *yamun*, n⁰. 4 en 5).

2) De — neme men zoo op dat zeer dikwijls ook het objekt van een volledigen zin wordt geincorporeerd.

3) De „plaats" der inlassching is tusschen het prefix en den stam (van het werkw., adjectief, enz.). Zie *yamun*, n⁰. 5.

4) Van het geïncorporeerde woord vervalt het bezitssuffix altijd.... de tot de samenstelling van een woord medewerkende suffixen vervallen soms geheel, soms gedeeltelijk (*yamun*, 6).

5) Bij collisie van klinkers vervalt soms een der klinkers, soms niet en wordt er een overgangsmedeklinker in geschoven (*yamun*, 7).

6) Sommige klassen van samengestelde werkwoorden berusten op de —; zie *yamun*, 8.

7) Tot de — moeten ook teruggebracht worden de stam-iteraties bij de werkw. en adjectieven op intensiteit berustend. Zie intensiteit.

infinitief - 1) De — wordt als substantief beschouwd en heeft prefix en suffix. *T-omami-na-rï ko-maŋ-ga-i* = Hij heeft den geheelen dag doorgewerkt (Letterl. zijn werken heeft het donker doen worden). *I(w)-oma-rï s-ene-i* = Ik zag hem vallen (Letterl. zijn vallen zag ik). Dit verklaart in

vele gevallen de *i*-aanvang van een werkwoord. De *i* behoort dan niet tot het wezen van 't werkw., is pronom. prefix van den 3den pers.

2) Somtijds vervoegt men het werkw. niet en gebruikt men eenvoudig den —. *Ka'o porï mose kurumu arirûmu-rï* = De aasgier vliegt zeer hoog (Letterl. zeer hoog de aasgier vliegen). Dit kan insgelijks bij de passieve zinswending plaats hebben; zie passief.

3) Men heeft in het Kar. ook infinitivi perfecti. Zie hierover onder *po* = suffix, het voltooide eener handeling aanduidend.

4) Over het al of niet gebruik v. e. suffix en van welk suffix achter een —, zoo deze vergezeld is van sommige hulpwerkwoorden, zie *se* en *ye* (als één hoofd te beschouwen), b.

5) Bij conjunctie van zinnen wordt het werkw. van den ondergeschikten zin niet vervoegd doch in den — geplaatst en de conjunctie komt achter den — te staan. Zie conjunctie.

6) De — zoo praesens als perfectus, vergezeld van de postpositie *ke* = met, geeft een reden-gevenden zin weer. Zie *ke*, n⁰. 3.

7) De — gevolgd door *topo* duidt de plaats aan alwaar of het instrument waarmede iets geschiedt. De intransitieven zijn vatbaar voor prefixen. Zie *topo*.

infix(en) - zie affix(en).

intensiteit - De — bij substantieven en adjectieven geeft men weer door iteratie (reduplicatie) of door suffixen. Zie qualificatieven, n⁰. 5 en reduplicatie.

Bij de werkw. wordt de — insgelijks weergegeven door iteratie (zie reduplicatie) en door suffixen. Zie *porï* = suffix achter werkw. komend en *ne*.

intransitieven - De — hebben eigen persoons-prefixen. Zie *a*.

iteratie - zie reduplicatie.

klankleer - De klankleer wordt afzonderlijk behandeld. Men vindt ze onmiddelijk na de Inleiding.

lidwoord - Het — van bepaaldheid wordt vervangen door een der aanw. voornwdn. (zie *enï*, n⁰. 5). Welk aanwijz. voornwd. gebruikt moet worden, bepaalt het genus waartoe het substantief behoort (zie genera).

Het — van onbepaaldheid geeft men weer door een der onbep. voornwdn. Hier wordt geen distinctie tusschen de genera gemaakt. Zie *am*.

meervoud - 1) Het — wordt gevormd met behulp van suffixen. Eén en hetzelfde suffix wordt soms gebruikt voor 't — van substantieven, van pronomina, van infinitief, vervoegden werkwoordsvorm, postpositie.

2) Lijst van —s-suffixen voor:
   a) substantieven, zie *kon*, n⁰. 1 en 5, a.
   b) pronomina „ „ „ , n⁰. 2 en 5, b.
   c) postposities „ „ „ , n⁰. 4 en 5, c.
   d) verba „ „ „ , n⁰. 3 en 5, d.

3) Het „objekt" geeft soms den meervoudsuitgang aan een vervoegden vorm en niet het „subjekt".

4) De weergave van het — wordt dikwijls verwaarloosd. Zie *kon*, n⁰. 7.

5) Soms treft men (waar het concept toch meervoudig is)
   a) èn pron. poss. èn subst. in het enkelvoud aan (zie bv. bij *monï*, n⁰. 1).
   b) soms staat het pron. possess. (demonstrativ.) in het — en het subst. in het enkelvoud (zie een voorbeeld onder *monï*, n⁰. 5; *moro*, n⁰. 6; *mose*, n⁰. 5.
   c) soms staat èn pron. èn subst. in het — (zie *moko*, n⁰. 6; *mose*, n⁰. 5; *kepu* = nat, n⁰. 2).

modaliteit - De — geeft men weer:

1) door modale *bijwoorden*

van *bevestiging*:
- *a*, *a* . . *a* = ja.
- *taro* = zeker.
- *taro porï* = zeer zeker.
- *kole* = immers.
- *paido* = ook.
- *te* = sterk bevestigend in een tegenstelling.

van *ontkenning*: *uwa* = neen.
uwa se̱ = heelemaal niet.
uwa po̱rï = in volstrekt geenen deele.
watï = niet.
pa = niet.
pa po̱rï = volstrekt niet.
añe̱ = is niet? waarop een bevestigend antwoord verwacht wordt.

van *twijfel*: *panari* = misschien.
pai = wellicht.
narï = ongeveer, ergens.
kati = „ , „ .

van *vraag*: *pai* = soms.

van *wensch*: *o̱ro̱* = met of zonder *narï* (zie dit woord) aan 't begin van den zin.

van *verzoek*: *ko̱ro̱*, *to̱*, *se̱*.

van *aansporing*: *to̱*.

van *gebod* en *verbod*: enkel *ko̱ro̱* (*čo̱ro̱*) achter een adjectief drukt vaak gebod of verbod uit.

van *voorwaarde*: *mano̱mbo*.

2) door *hulpwerkwoorden*; zie hulpwerkwoorden.

3) door de *modale wijzen*.

Deze vormt men met bepaalde prefixen en suffixen. Over den modus optativus en conditionalis zie bij: conjuctie ... over den modus imperativus en prohibitivus zie bij verba (vervoeging).

morphologie - zie onomatopee, reduplicatief, frequentatief, samenstelling, incorporatie, adverb, qualificatief, telwoord, intensiteit, conjuctie, n⁰. 2, b.

negatie - 1) Het verbum wordt negatief gemaakt:

a) met behulp v. d. negatie *pa* en het hulpww. zijn. Zie *pa*, n⁰. 1 en *e'i*, n⁰. 2, b.

b) door middel v. h. verbale suffix: *ke̱pu*, 't welk zoowel achter verba als achter nomina staan kan. Dit laatste (het nomen nl.) wordt dan de stam v. e. werkw. Zie *ke̱pu*.

2) Het adjectief wordt negatief gemaakt door de suffixen: *ma* en *pa*. Zie *ma* en *pa*; zie vooral *t*, n⁰. 6 en 7.

3) Andere wijzen om een — te vormen zijn nog: *kapun*, *uwa* en *watï*. Zie in dezen index onder verba (vervoeging) hoe de verbiedende wijs gevormd wordt.

4) De substantieve vormen van een negatief qualificatief zie *n*, n⁰ 1, b en f.

5) *Uwa* = neen; *uwa se̱*, *uwa po̱rï* = in 't geheel niet, volstrekt niet.

6) Over de plaats der — in den zin zie zinbouw.

objekt - 1) Het — staat in allernauwst verband met het werkw. Dit blijkt al uit de plaats welke het — in den zin inneemt. Zie zinbouw.

2) Dikwijls zelfs zal het — in het ww. zelve gëincorporeerd worden. Zie incorporatie.

3) Het —, zoo meervoudig, kan zelfs het meervoudssuffix aan den vervoegden werkwoordsvorm doen verschijnen, niettegenstaande de persoon die handelt enkelvoudig is. Zie *ko̱n*, n⁰. 6.

4) Een werkw. zonder — schijnt voor den Karaïbschen geest iets ondenkbaars. Vandaar wellicht de gewoonte om een transitief werkw., bijaldien het — niet uitgedrukt wordt, reflexief te maken, zoodat de handelende persoon als 't ware — wordt. Zie reflexief.

onomatopee - Vooral namen van vogels, dieren, instrumenten, verder enkele handelingen van levende wezens zijn onomatopeeën. Zie *gtï*, n⁰. 3.

overgangs-medeklinker - zie hiatus.

participium - A. *Participium praesens*:

1) Over de *vorming* v. h. —. Alleen bij de intransitieven komt het prefix voor. Het suffix is *ne̱*. Zie *ne̱*, n⁰. 2.

2) Over het *gebruik* v. h. —. Het — treft men aan:

a) als adjectief, predikatief gebruikt; bv. hij is doodend een mensch. Zie *ne*, n⁰. 2, a.
b) als adjectief, attributief gebruikt; bv. hij is een doodende mensch. Zie *n* = suffix, n⁰. 1, d.
c) als substantief. Men heeft het suffix *nimbo* achter het — geplaatst (een der wijzen om den relatieven zin weer te geven); bv. hij is de moordenaar (hij is de man, die moordt).

B. *Participium perfectum*:

1) Over de *vorming* van het —. Het prefix is niet altijd *t*. Wat de suffixen betreft, wete men het volgende:
a) De regelmatige vorm is: geen suffix.
b) De werkw. op *kĭ*, *tĭ*, *pu* hebben *se*.
c) De werkw. op *mu* en op een *i*-tweeklank hebben: *ye*.
Zie *t* = prefix.
N.B. Ook van de verba intransitiva komt het — voor.

2) Over het *gebruik* van het —. Het — wordt gebruikt:
a) in verband met het hulpwerkw. Zie voorbeelden onder *t* = prefix (a).
b) Dewijl de passieve zinswending gewild is, is het gebruik v. h. — zeer groot. Zie passief.
c) Het — wordt tot adverbiale uitdrukking gemaakt door achtervoeging van *me*. Zie *me* = suffix, n⁰. 1. Deze adverbiale uitdrukking maakt men weder tot substantief door achtervoeging eener *n*. Zie *n*, n⁰. 1, c.
d) Het — kan niet attributief gebruikt worden; zie *n*, n⁰. 1, N.B. Men gebruike in dat geval den infin. perfectus.

passief(ve) - 1) De — zinswending wordt met voorkeur gebruikt om de vervoeging van 't werkw. te voorkomen. Zie *t* = prefix der participia en adjectiva.

2) De gewone passieve zinswending: verleden deelwoord, hulpwerkw. en betrekkingswoord is ook in het Karaïbsch in gebruik. Het lijdend voorwerp v. d. transitieven zin wordt onderwerp van den passieven zin. Het onderwerp v. d. transitieven zin krijgt in den passieven zin het betrekkingswoord: *wa* = door achter zich. Zie de voorbeelden onder *wa*.

3) Men kent ook passieve zinswendingen waarin verleden deelw. en hulpwerkw. niet noodig zijn. Enkele voorbeelden: *Ay-ono-tome o-wa* = Opdat gij door uw moeder opgegeten wordet (zie *tome*, c). *Tuwalo koro ai-ćo, i-wa ay-eka-poto, a-romo-take* = Pas op, als gij door haar gebeten wordt, zult ge dood gaan. *Y-apukuila-rĭ ambotĭ-po-ke i-wa* = Omdat hij mijn parel gebroken heeft.

Soms wordt het werkw. in 't geheel niet vervoegd en geeft men eenvoudig den infinitief. *Oroa ana ata te ne, ero-me amuikĭ-ma-rĭ ana-wa* = Indien wij met drieën zijn, zijn aanstonds (al de awaras) door ons opgeraapt.

4) Is de agens der — zinswending meervoud dan krijgt het suffix *wa* het meervoudssuffix.

postpositie(s) - Onder — verstaan wij: verbindingswoorden. De „voorzetsels" immers en een groot deel der „voegwoorden" worden in het Karaïbsch „achter" het woord geplaatst waarmede zij betrekking hebben. Over de voegwoorden zie conjunctie(s). Over de voorzetsels het volgende.

1) De voorzetsels staan achter het woord waarmede zij betrekking hebben. *Kuriala-ta* = in de boot. *Mure kupo* = op de bank. *Suraban boko* = om den balk.

2) Sommige voorzetsels zijn (zeker wat hun beteekenis betreft) oorspronkelijk substantieven. Zoo is van „achter" de beteekenis: rug (zie *aṅga*, n⁰. 3), van „naast" „vleugel" (zie *apoli-ćo*).

3) De betrekking welke men uitdrukken wil zal somtijds een andere betrekking *veronderstellen*. Een boom bv. *van* een pad nemen veronderstelt dat de boom reeds *op* het pad ligt. De Karaïb drukt dan ook die „veronderstelde" betrekking uit en gebruikt dus twee postposities. *Ća-ko wewe oma-ta wiño* = Neem weg den boom van het pad (*oma* = pad; *ta* = in, op; *wiño* = uit, van). Zie verder bij *kupo* = op, n⁰, 3; *upiño* = onder, n⁰. 2; *po*, n⁰. 2, c en f en vooral bij *naka*.

Opmerkenswaardig is hier vooreerst dat zoodoende soms 3 postposities in een rijtje elkander volgen (zie bv. *po-naka* onder *naka*, n⁰. 2)... en vervolgens: dat twee idees die als ja en neen tegenover elkander staan te zamen gekoppeld worden (zie *naka*, n⁰. 3).

4) Omgekeerd verwaarloost men somtijds het gebruik der —. Bij tijdsbepalingen als: gedurende den nacht enz. gebruikt men geen voorzetsels. Zie voorbeelden bij *kupara*; *nińoku*, n⁰. 1; *kę*, n⁰. 2.

5) Uitdrukkingen als: denken aan, vragen naar, enz. waarbij een voorzetsel-objekt voorkomt, zijn in de Karaïbsche taal ook bekend. Het zijn die gevallen waarin het bij ons transitieve werkw. bij hen reflexief gebruikt wordt en het voorwerp een voorzetsel krijgt. Zoo vertaalt de Karaïb: „ik leer dit" met „ik leer mij zelven met dit". Het voorzetsel is dan altijd *poko*. Zie hierover bij *o*, n⁰. 7.

6) De — kunnen pronom. prefixen krijgen: *i-marǫ* = met hem; *o-wa* = door u.

7) De geheele bijwoordelijke bepaling (nomen nl. en postpositie) wordt substantief gemaakt door het suffix: *nǫ*. *Kuriala-ta* = in de boot; *kuriala-ta-nǫ* = bootsman. *Paramuru-po* = in Paramaribo; *Paramuru-pǫ-nǫ* = inwoner van Paramaribo.

8) zie genera, n⁰. 3.

9) zie conjunctie(s), n⁰. 2, c.

10) De — *kę* en *pę* maken van substantieven adjectieven; zie *kę*, n⁰. 2; *pę*.

predikaat - zie zinbouw.

prefix(en) - zie affix.

pronomina - 1) *Persoonlijke* voornw.

Men onderscheide 2 klassen: de op zichzelf staande en de pronomin. prefixen.

De *éérste* klasse:

Opsomming der — zie *aw*, n⁰. 2. Voor den 3den pers. gebruikt men een aanw. voornaamw. De 3de pers. vervangt ook het lidw. van bepaaldheid (zie *mǫkǫ*, n⁰. 4). Onderscheid tusschen mannelijk en vrouwelijk kent de 3de pers. niet, wel tusschen levend en levenloos wezen (zie *aw*, n⁰. 2). Soms gebruikt men de zelfstandige — ook in de vervoeging (zie *aw*, 3). Zij kunnen soms als „bijvoegelijk bezittend" optreden (zie *aw*, n⁰. 3). Door achtervoeging van *mbo* vormt men ze tot zelfst. bezittel. voornaamwoorden (zie *mbo*). Persoonl. en bezittel. pronomina treden soms tezamen op (zie *moko*, n⁰. 5). Voor den 1sten pers. meerv. heeft men twee woorden: zie *ana* (of *nana*) en *kïko*.

De *tweede* klasse:

Bij de vervoeging v. e. werkw. worden de — weergegeven door prefixen. Deze zijn anders bij transitieven, anders bij intransitieven (waartoe ook de reflexieven).

Insgelijks wanneer een persoonl. voornwd vergezeld is van een postpositie (voorzetsel) wordt het pers. voornwd weergegeven door een prefix: *a-marǫ* = met u (*a* = u).

Men vindt de lijsten der pronom. prefixen onder *a* (op 't einde).

2) *Wederkeerende voornw.* Zie hierover onder reflexief.

3) *Onbepaalde voornw.*

De — zijn: *am* = iemand, iets, sommigen, anderen; *otï* = iets; *papǫ-rǫ* = geheel, allen.

Am vervangt ook het lidw. van onbepaaldheid; zie *am*.

Otï is een substantief en beteekent: zaak, voorwerp.

Papǫ-rǫ bijvoegelijk gebruikt behoeft niet altijd onmiddellijk vóór het substantief te staan. Het kan er van gescheiden zijn: door het werkwoord. *Papǫ-rǫ kën-u-iatǫn kusa* = Alle krabben zullen wegloopen (letterl. alle zullen wegloopen krabben). Door het zoogenaamde lidwoord gelijk bij ons: al de kinderen = *papǫ-rǫ mǫkarǫ pičaničon*. Door adverb. en pronom. bezitsprefix: *papǫ-rǫ terapa y-otï-rï* = al (*papǫ-rǫ*) mijn (*y*) zaken (*otï*) op haar beurt (*terapa*) zijn...... Het substantief op *papǫ-rǫ* volgend heeft niet altijd het meervoudssuffix: *papǫ-rǫ y-otï-rï* in plaats van *papǫ-rǫ y-otï-kǫn*.

Men geeft de *negatieve* onbepaalde voornw. weer door in de bovengenoemde gevallen òf het werkw. òf het pronomen van een negatie- suffix te voorzien.

4) *Aanwijzende voornwdn*:

Opsomming der — zie *enï*, n⁰. 1.

Welk onderscheid van genera de — maken zie *enï*. n⁰. 1, a en b. Zie genera.

De — kunnen zelfstandig en bijvoegelijk gebruikt worden; zie *enï*, n⁰. 2.

De — kunnen tezamen met het bezittel. voornwd optreden; zie *enï*, n⁰. 3.

Zij vervangen het pers. vnd van den 3den pers.; zie *enï*, n⁰. 4.

Zij vervangen het lidwoord van bepaaldheid; zie *enï*, n⁰. 5.

Dezelfde = zie *ido*, n⁰. 7 en 8 en 11.

5) *Vragende voornwdn.*

Nokë = wie (voor bezielde wezens) en *otï* = wat (voor onbezielde wezens); beide worden gevolgd door het vragend *ko*.

Nokë baŋ go = wat voor een.
Nokë moko, nokë mose = wie is hij, die.
Otï ako ko = wanneer.
Otï baŋ go = wat voor een.
Otï ke ko = waarmede.
Otï me ko = waarvoor, waartoe.
Otï narï = wat voor....
Otï poko ko = waarmede.
Ne'i = wat komt alleen bijvoegelijk voor. Zie zijn samenstellingen onder *ne'i*.
Zie verder vragende wijs.

6) *Betrekkelijke voornwdn.*

Deze bestaan niet. Relatieve zinnen worden weergegeven:

a) door het partic. praes. gevolgd van *nimbo*; zie *nimbo*, n⁰. 2.
b) door infinitivi perfecti, welke gevormd worden met behulp v. h. suffix: *po*. Zie *po* = suffix het voltooide... aanduidend, n⁰. 3.

7) *Bezittel. voornwdn.*

Om de — weer te geven gebruikt men:

a) de persoonl. voornwdn. Zie aldaar.
b) de pronom. prefixen. Opsomming dezer prefixen zie *a* (op 't einde). Opmerkenswaardig is hier dat men een afzonderlijk prefix heeft, nl. *t*, om de relatie soi-même (bij den 3den pers.) weer te geven.

qualificatief(ven) - 1) *Stamwoorden* komen als — voor; zie een lijst van dergelijke adverbia onder *asi* = bijna, n⁰. 1... van dergelijke adjectieven onder *t* = prefix. Over de vorming der samengestelde adverbia hebben wij vroeger gesproken (zie adverb). Met vorming der — in 't volgend nummer bedoelen wij vorming v. adjectieven.

2) *Vorming* der —, *predikatief* gebruikt. Men onderscheide twee klassen:

a) De *eerste* klasse krijgt behalve een suffix ook het prefix: *t* (zie *t* = prefix). Het suffix kan zijn: *ke*, *ne* of *re*. In de negatie vervalt het prefix en het suffix verandert in *ma* of *pa*. Zie elk der suffixen afzonderlijk in het woordenboek.
b) De *tweede* klasse krijgt geen prefix, enkel een suffix. Het suffix is *me* of *pe* (*be*, *mbe*). *Me* kan staan achter een substantief, pronomen of partic. perf. en beteekent: bij wijze van. *Pe* heeft de beteekenis van: met. In de negatie vervallen *me* of *pe* en daarvoor komen in de plaats: *ma* of *pa*.

N. B. Wanneer *me* een part. perf. tot adjectief maakt, wordt het prefix *t* gebruikt. Het prefix dankt zijn ontstaan echter aan het partic. perf., niet aan de bijvoeging van *me*.

3) Vorming der —, *attributief* of *substantivisch* gebruikt. Wat boven sub 2 gezegd is, geldt ook hier. Er komt echter nog bij, dat aan de suffixen zoo van affirmatie als van negatie een *n* toegevoegd wordt en dat onder den invloed van deze *n* de klank v. d. voorafgaanden klinker eenigszins gewijzigd wordt (zie *n* = suffix).

4) *Plaats* welke het — inneemt; zie hierover onder zinbouw.

5) *Versterking* v. h. —. Deze geschiedt:
a) door iteratie; zie verschillende voorbeelden onder *ne* = versterkingssuffix, n⁰. 2, a.
b) door suffixen; zie *ne* = versterkingssuffix, n⁰. 1, a—h en een 10-tal andere suffixen meer eveneens te vinden onder *ne*. Soms staan er verschillende intensiteits-suffixen achter één en hetzelfde woord.
6) Het — en de *trappen v. vergelijking*.
a) *Stellende* of *vergelijkende* trap.
Het — blijft onaangeroerd. Achter het substantief, het pronomen, of pronom. prefix echter waarmede iets vergeleken wordt, wordt *wara* = gelijkend op geplaatst. Zie *wara*, 1—5.
Van eenzelfde beteekenis als *wara* is *eneke*; zie het woord.
Merk op dat bij een vergelijking het werkw. *ene* = zien dikwijls ingelascht wordt (zie *ene*, 1, a, *x*).
Het suffix *ra-n* (substantieve vorm van *re*) achter een substantief geplaatst heeft de beteekenis van: iemand die gelijkt op. Zie *ran*.
b) *vergrootende* trap.
Alles gelijk boven; in plaats van *wara* echter komt *kopo* = op, boven (zie *kupo*, n⁰. 2, a—b).
Slaat *kopo* als vergrootingswoord op een werkw., bijvoegel. nwd, bijwoord dan krijgt het het suffix *rï*; zie *kupo*, n⁰. 2, c.
Ćopo-ne heeft een afkeurende beteekenis, nl. ons: te.
Nog, nog meer = *noron* (zie het woord).
c) *overtreffende* trap.
Alleen een absolute superlatif komt voor. Deze drukt men uit door middel van versterkingswoorden bv. *ne* (zie *ne* en *kupo*, n⁰. 2, d), *su* vooral (zie het woord), *tamu-ru* = grootvader (zie *tamusi*, n⁰. 1) en *tampoko-rï* (adverbiale vorm van *tampoko* = oude man).

quantiteit - De — eener syllabe bepaalt in de vervoeging somtijds de tijden.
S-awon-gā-i (gerekte a) = ik hef op; *s-awon-ga-i* (korte a) = ik heb opgeheven. Zie *ya* = suffix v. d. praesens.

ranggetal(len) - zie telwoorden.

reduplicatieven - De meeste onomatopeën zijn —; zie *etï*, n⁰. 3.
Veel — danken hun ontstaan aan de intensiteit; zie *etï*, n⁰. 4, b en *ne*, n⁰. 2, a.
Enkele uitroepen zijn — (zie *hen*), zoo ook enkele van den vreemde overgenomen woorden (zie *etï*, n⁰. 4, d)
Lijst van —; zie *etï*, n⁰. 4, e.
Zie verder qualificatief, n⁰. 5, a.

reflexief(ven) - 1) Bij *werkwoorden*.
a) *Vorming* der —:
Transitieven worden — gemaakt door voorvoeging van *o*; zie *o*, n⁰. 1.
De overgangsmedeklinker (waar noodig) is *t*, uitzonderingsgewijs *s*; zie *o*, n⁰. 2.
Transitieven echter met klinker *e* aanvangend zien de *e* veranderd in *o*; zie *o*, n⁰. 3.
b) *Gebruik* der —:
Veelvuldig gebruik wordt er van gemaakt. Wordt bij een transitief werkw. het voorwerp niet uitgedrukt, dan maakt men het reflexief. Zie *o*, n⁰. 8.
Sommige bij ons transitieve werkw. zijn bij den Karaïb —: *emepa* = (iemand iets) leeren maar *omepa* = (zich zelven iets) leeren. Zie *o*, n⁰. 7.
De — hebben dezelfde persoonsprefixen als de intransitieven; zie *a* (op 't einde).
2) Bij *substantieven* (*adjectieven*)
a) *o* (*t*). Een substantief, gevolgd van zijn adjectief-makend suffix, kan soms het — *o* (*t*) als prefix hebben. Het krijgt dan —e beteekenis. Bv. *ot-omo-me* = familie van elkaar. Zie andere voorbeelden onder *o*, n⁰. 9.

b) *As* en *asa* doen hetzelfde als *ot*; zie *o*, n⁰. 5.
c) *Ase* komt ook een enkele keer voor; zie *ase*, n⁰. 4.
3) Bij *bijwoordelijke uitdrukkingen.*
Ase vormt bijwoordelijke uitdrukkingen met reflexieve beteekenis, zooals: op elkaar, naast elkaar, tegen elkaar, enz. Zie *ase*.
As-ene-ke = op elkaar gelijkend; zie *ene-ke*.
N. B. „Zelf" in uitdrukkingen als: ik zelf, gij zelf, enz. kan men ook weergeven; zie *ase*.

samenstelling(en) - 1) Samenstelling van *verba*.
Over het vormen, afleiden of samenstellen van nieuwe werkwoorden zie men het tweevoudige *ka* = aanbrengen en wegnemen en onder ditzelfde *ka* de lijst van 17 werkwoorden-vormende suffixen.
2) — van *substantieven.*
Men onderscheide 3 klassen:
a) *eerste* klasse. Men kan gebruik maken van een 10-tal suffixen. Het suffix heeft op zich geen nadere beteekenis. Zie *etï*, n⁰. 6, a.
b) *tweede* klasse. Ook hier staan wederom een 10-tal suffixen ter beschikking. Elk der suffixen echter, alhoewel niet op zich bestaande, heeft een eigen beteekenis. Zie *etï*, n⁰. 6, b.
c) *derde* klasse. Elk lid der samenstelling bestaat op zich. Wij onderscheiden 3 onder-klassen:
α) genitief samenstellingen. Het determineerend lid staat voorop.
β) comparatief —. Het determineerend deel staat ook hier voorop.
γ) parasynthetische vormen. Het determineerend deel wordt hoofd-deel gemaakt; staat achterop. Zie *etï*, n⁰. 6, c.
3) — v. *adjectieven* en *adverbia*. Zie hierover bij bijwoord en qualificatief. Zie verder morphologie.

samentrekking(en) - In het Karaïbsch komen — ook voor; zie de lijst onder *ariña*.

stofnaam - De — treedt vaak op voor den voorwerpsnaam en vice-versa de voorwerpsnaam v. d. —. Zie *etï*, n⁰. 9.

subjekt - Over de plaatsing v. h. — in den zin zie zinbouw.

substantief(ven) - 1) Over de vorming van —; zie samenstelling(en).
2) Hoe men — tot qualificatieven maakt zie bij *t* = prefix vormend partic. en adject.
3) Het meervoud der —; zie meervoud.
4) Wanneer het wezen niet meer in den toestand waarin het zijn moet is geeft men dit weer door het suffix *mbo* of *po* achter het substantief te plaatsen. *Kuriala* = boot; *kuriala-mbo* = oude, versleten boot. *Potï* = haar; *po-po* = (afgesneden) haar. De aanhechting dezer suffixen aan het substantief is niet zóó hecht dat de negatie er niet tusschen zou komen. Men zegt: *kuriala-pa-mbo wa* = zelfs geen oude boot heb ik (*pa* = negatie).
De twee suffixen kunnen ook juist het tegenovergestelde beteekenen, nl. bij uitstek. Zij duiden dus de voltooiïng aan, 't zij naar den positieven, 't zij naar den negatieven kant. Zie *mbo* en *po*.

suffixen - zie affix.

telwoorden - Het getalstelsel is aan het menschelijk lichaam ontleend (*kaliña*, n⁰. 31).
De — van 1 tot en met 100 (l. c).
Verklaring der —. 4 = 2 × 2; 5 = de hand aan de éēne zijde (5 vingers); 10 = de hand aan beide zijden; 20 = één mensch (10 vingers + 10 teenen); zie deze en andere verklaringen onder *kaliña*, n⁰. 31.
Eén alleen (zie *owin*); wij getweeën, gedrieën (zie *ata*, 3); één keer, twee keer (zie *mboto*); twee aan twee (zie *pai*).
Ranggetallen zijn onbekend; om van een rei een bepaalden persoon, bepaalde zaak aan te duiden gebruikt men omschrijvingen: zie *tunda*, *imatï*, *koromo*, *owariña*, *wapo*.

transitieven - 1) De — hebben hun eigen persoonsprefixen evenals de intransitieven. Zie *a* (op 't einde).

2) Men is zeer akkuraat in het onderscheiden van — en intransitieven. Waar bv. in het Holl. eenzelfde werkw. zonder eenige vormsverandering nu eens transitief dan intransitief kan zijn, kan dit in het Karaïbsch niet. Men zal het werkw. veranderen. Men doet dit bv.

a) door het werkw. vormend suffix: *ka*. *Im̃ǫtï* = koken (intransitief; *im̃ǫ-ka* = koken (trans.).

b) door het werkw. reflexief te maken: *ęmiña* = opschuiven (trans.); *ǫmiña* = opschuiven (intr.). *Trou-ma* = trouwen (trans.); *ę-trou-ma* = trouwen (intr.).

3) Wanneer het voorwerp niet „uitgedrukt" wordt, maakt men het transit. werkw. gewoonlijk reflexief. Zie *o*, n⁰. 8.

4) Sommige bij ons transitieve werkw. zijn bij de Karaïben altijd reflexief. Zie *o*, n⁰. 7.

Zie verder incorporatie, passieve zinswending, enz.

trappen van vergelijking - zie qualificatief, n⁰. 6.

uitroep(en) - Lijst van — met de gemoedsgesteltenissen welke zij veronderstellen, enz. zie *hęn*.

verba - 1) Over de *vervoeging* der verba.

De vervoeging der — geschiedt met behulp van prefixen en suffixen. Men leze over deze onder: *affixen*. Als algemeene regel het volgende: de prefixen duiden den handelenden of lijdenden persoon aan, de suffixen den tijd en het getal (zie meerv. n⁰. 3).

praesens: over deze vorming zie *ya*.
imperfectum: zie *i*.
futurum: zie *takę*.
conditionalis: zie *manǫmbo*.
conjunctivus: zie in dezen index: conjunctie.
infinitivus / *infinitivus perfectus* } zie in dezen index: infinitief.
participia: zie in dezen index particiep.
modus imperativus: zie *kǫ*.

modus prohibitivus
- bij *intransitieven*:
  - de 2de pers. is de agens: zie *kët*, n⁰. 2.
  - de 3de pers. is de agens: zie *nę*, suffix, n⁰. 2.
- bij *transitieven*; wanneer de 2de persoon inwerkt op:
  - den 1sten pers.; zie *k*, n⁰. 2, b.
  - den 3den pers.; zie *k...s*, n⁰. 2.

modus optativus zie *ǫlǫ*, *nare*. Zie ook modaliteit.

2) De vervoeging tracht men overigens zooveel mogelijk te voorkomen:

a) Men maakt daarom groot gebruik van de passieve zinswending. Zie passief.

b) Men maakt gebruik van een substantieven vorm die verkregen wordt door achter den infinitief een suffix te plaatsen. Zoo zegt men bv. in plaats van: hij eet menschen ... hij is een eter van menschen (zie suffix *tǫ*). Het suffix *tǫ* duidt meer een toestand dan wel een tijd aan, *po* wijst op het verleden.

c) Soms geeft men eenvoudig den infinitief.

3) Over het ontkennend maken der — zie negatie.

4) Over de passieve zinswending zie passief.

5) Over de samenstelling der — zie samenstelling (en).

6) Zie verder: transitieven, intransitieven, reflexief, frequentatief, zelfst. werkw. zijn, hulpwerkw.

verbindingswoorden - zie postposities.

verzamelwoorden - De Kar. taal bezit allerwaarschijnlijkst ook —; zie *ętï* n⁰8.

voegwoorden - zie conjuncties.

voornaamwoorden - zie pronomina.

voorzetsels - zie postposities.
vraag - 1) Suffix om een — te vormen: zie *ko*.
2) Andere wijzen om een — te stellen zie *ko*, n⁰. 5 en 6.
3) Een vraag wordt versterkt door *sẹ*. Zie *sẹ*, n⁰. 2.
4) Bij zindeel-vragen valt in de afhankelijke vraag *ko* weg; zie *owe*.
werkw.(en) zie verba.
zelfst. werkw. zijn - 1) Het werkw. „zijn" wordt vervoegd gelijk de intransitieven. Zie *e'i*.

2) Als *zelfst.* werkw. heeft het de beteekenis van wonen, verblijven (zie *e'i*, n⁰. 1, a), klaar, rijp zijn (*e'i*, n⁰. 1, b); gebruikt men het om een eigenschap, een bezit aan iemand toe te schrijven (*e'i*, n⁰. 1, d). Zoo in 't laatste geval een substantief met het zelfst. werkw. moet worden samengekoppeld, zoo maakt men gebruik van het overgang-aanduidend suffix: *mẹ*. Zie voorbeelden onder *petï*, n⁰. 11.

Als *hulpwerkwoord* treedt „zijn" op om een verbum negatief te maken en te vervoegen... vervoegt het het werkw. *isẹ* = willen (zie *e'i*, n⁰. 2, a, b).
zinbouw - 1) Plaats v. h. *verbum*.
Zie hierover bij de twee volgende nummers.
2) Plaats van het *subject*.
Het subject, 't zij dit een nomen of pronomen is, staat vóór het werkw. Zoo bv.

a) in gewone zinnen: *Auto peya-po man* = (Letterl.) Een huis aan den waterkant staat. *Perọ papọ-rọ otï ena-pu-i* = (Letterl.) De hond alle zaken heeft opgegeten.
b) in afhankelijke zinnen als volgt: *Nokë ko mọkọ mọrọ-po n-a-n, pipi kẹŋ-ga-kọn* = Wie is daar, zeide grootmoeder (letterl. grootmoeder zeide).
c) in vragende zinnen; zie enkele voorbeelden onder *pipi*.
d) in passieve zinnen; zie voorbeelden onder *wa*.

N. B. Men kan het subjekt ook dikwijls achter het verbum plaatsen. De zin klinkt dan zachter of gemoedelijker. Zie *kaliña*, n⁰. 16.

3) Plaats v. h. *objekt*.
a) Het objekt staat vóór het verbum. *Y-ẹrẹkë-rë s-ẹpiñọ-sa* = Ik behandel mijn wond. *Penarọ porï n-ïtọ-n kamiša api-ča* = Sinds lang is zij uitgegaan om kleeren uit te spreiden.
b) Is het verbum behoudens van het objekt nog van andere bepalingen vergezeld, dan staat het objekt liefst onmiddellijk vóór het verbum. *Akuru winọ kusa si-šọkā-i* = Ik trek de krab uit de modder. *Sulaban bọkọ a-patï ẹwa-tọ-ko* = Taai uw hangmat om den balk.
c) Het objekt wordt vaak in het werkw. opgenomen: zie incorporatie.

N. B. Het objekt „achter" het werkw. klinkt naief. *Papọrọ si-ča-ma-i arepa* = Ik heb al mijn kasave uitgedaan.

4) Plaats van het *determinatief* bij de genitief- en comparatief-samenstellingen alsook bij de parasynthetische vormen: zie samenstellingen.

5) Het *attribuut* (adjectief attributief gebruikt) staat vóór het substantief. Zie *n* = suffix. Als attribuut kan ook het partic. praes. optreden. Niet echter het partic. perf. In 't laatste geval neme men den infin. perf., welke vorm dan „achter" het substantief komt te staan. Zie *t*.

6) De plaats v. h. *intensiteits*-suffix is onmiddellijk achter het woord 't welk versterkt moet worden, 't zij dit een nomen, pronomen, adjectief, adverb, conjunctie, postpositie, vervoegde vorm of infinitief is. Zie *nẹ* = versterkingssuffix.

7) Plaats van *negatie*.
De negatie komt onmiddellijk „achter" het negatief te maken nomen, verbum, qualificatief te staan en kan daarvan nooit gescheiden worden. Zij wordt er één mee. Zie *pa*, n⁰. 2.

Hoe sterk de negatie aan het nomen, enz. verbonden is blijkt bv. uit de vertaling van zelfs geen oude boot = *kuriala-pa-mbo* (letterl. boot geen oude).

8) Plaats der *voegwoorden* zie conjunctie.

9) Het *predikaatssubstantief* (substantief + *mę*) staat vóór de copula. *Tampoko-mę a-kopo wa* = Ik ben ouder dan gij.

10) Het *predikaatsadjectief* staat vóór de copula. *Irupa nę man* = 't Is goed ('t Is in orde). *Yukpa rapa tuw-e'i-yę man* = Zij is weer beter geworden. Gewoonlijk wordt het enkelvoudig adjectief echter (in tegenstelling met de samengestelde of afgeleide waarover onder *f*) door middel van *mę* met de copula verbonden. Zie bv. *amuya* = lief, *poi̯io* = *mooi*. De copula behoeft echter niet „onmiddellijk" op het predikaatsadjectief te volgen. Het subject zelfs kan er tusschen geschoven worden. *Tï-yana-rę yumaŋ mosę ęwa-rï na* = Dat (*mosę*) hangmattouw (*ęwa*) is (*na*) zeer (*yumaŋ*) sterk (*tï-yana-rę*).

11) De copula en *sę*.

Sę = willen staat voorop; de copula volgt echter niet altijd onmiddellijk. Modaliteitswoorden — zoo gebruikt — moeten er tusschen geschoven worden, zooals de negatie: *pa*, *noron* = meer, *yumaŋ* = zeer veel, *nę* = zeer veel.

Is het uitgedrukte subject een ander dan het pronom. prefix dan mag men het er ook tusschen plaatsen. *Erǫ-mę t(uw)-ǫka-rï se-pa kǫnǫpo na* = Vandaag (*erǫ-mę*) wil (*sę*) de regen (*kǫnǫpǫ*) niet (*pa*) ophouden (*tuw-ǫka-rï*).

Plaatsbepalingen schuift men er insgelijks tusschen. *Sićǫ ka-sę pupuru wińǫ man* = Wilt (*sę*) gij (*man*) de sika (*sićo*) uit (*wińǫ*) mijn voet (*pupuru*) halen (*ka*)? *T(uw)-ǫ-ka-rï se-pa tï-patï wińǫ man* = Hij wil (*se*) niet (*pa*) uit (*wińǫ*) zijn hangmat (*tï-patï*) komen.

III

LEXICON

A

a - A. Pronominaal prefix van den 2den pers. Het treedt op als pronomen *personale* en als pron. *possessivum*. De overgangsmedeklinker is bij de substantieven en bij de verba transitiva altijd *y*, bij de verba intransitiva somtijds *y*, somtijds *w*, gelijk beneden gezegd zal worden. In plaats van *a* wordt ook wel eens *ǫ* gebruikt. Wanneer dit het geval is zie bij *ë*, n⁰. 2.

Pronomen personale.

I. *Voor verba intransitiva.* Wij bespreken eerst de intransitieven. Twee categoriën van verba zijn hier te onderscheiden.

De verba tot de 1ste categorie behoorend hebben om den 2den pers. aan te duiden èn voor den infinitief (+ infinitief-vormen) èn resp. de geheele vervoeging door het prefix *a*, met *y* als overgangsmedeklinker.

De verba der 2de categorie hebben dit prefix alleen voor den infinitief (en voor vormen met den infinitief betrekking hebbend). De overgangsmedeklinker is *w*.

Het prefix: *a-*, *a-*(*y*); *a-*, *a-*(*w*) duidt altijd den handelenden persoon aan.

1) *Eerste categorie.* Hiertoe behooren: eerstens de van de substantieven door middel van *-na*, *-ta*, *-wa* afgeleide verba ... tweedens enkele andere, meest enkelvoudige verba. Welke voornamelijk deze laatste zijn zal blijken uit de voorbeelden. Zie nog bij *tunda*.

Tot grootere duidelijkheid volgende nadere gebruiksaanduiding van het prefix: *a-*, *a*(*y*)-. Men gebruikt dit prefix:

a) om den 2den pers. enkv. en mv. aan te duiden. *A*(*y*)*-ętaki-ńā-i* = Gij fluit. *A*(*y*)*-atu-na-i* = Zijt ge ziek geweest? *A-kępu-ta-t
akę* = Gij zult nat worden. *A*(*y*)*-ęnapi-ťe-i* = Gij liegt. *Qka-buŋ a*(*y*)*-ęta-tā-i* = Altijd spuwt gij? *A-sęrę-wa-nǫ* = Gij hoest. *A*(*y*)*-adisei-ŵa-nǫ* = Gij niest. *A*(*y*)*-ęnapo-wā-i* = Gij snorkt. *A-rǫmǫ-takę*, *a-rǫmǫ-taton* = Gij (Gijlieden) zult sterven. *A*(*y*)*-uta-takę* = Gij zult verdwalen. Enz.

N. B. Het gebruik van het prefix *a*, *ay* alhier is een uitzondering. De gewone intransitieven hebben: *m*. *M-u-san* = Gij gaat. *M-ǫpu-i* = Gij zijt gekomen.

b) bij den modus imperativus: *A*(*y*)*-ętaki-ńa-ko* = Fluit! *A-ko-ta-ko* = Roep! *A*(*y*)*-uwę-na-ta-ko* = Braak! *A-ware-ta-ko* = Zing! *A-sińa-wa-ko* = Fluit! *A*(*y*)*-awa-ko* = Lach! *A*(*y*)*-awoŋ-go* = Sta op! *A*(*y*)*-ękatuŋ-go* = Loop hard! *A*(*y*)*-u-pa-ka-tǫko* = Wordt wakker (Letterl. Heft uw hoofd op)! *A*(*y*)*-uwa-tǫ-ko* = Danst!

N. B. Het gebruik van het prefix is een uitzondering. De gewone intransitieven hebben in de geb. wijs geen prefix: *ǫ-ko* = kom; *ťaŋ-gō* = ga.

c) bij den modus prohibitivus. *A*(*y*)*-ęnapi-ťe-i ćǫrǫ* = Lieg niet! *A*(*y*)*-ęta-ta-i ćǫrǫ* = Spuw niet! *A-ware-ta-i ćǫrǫ* = Zing niet! *Mǫrǫ-po a*(*y*)*-uwę-na-ta-i* = Braak daar niet! *A*(*y*)*-ęnapi-ŵe-i ćǫrǫ* = Lieg niet! *A*(*y*)*-ękanu-mu-i ćǫrǫ* = Loop niet hard! *A*(*y*)*-utapu-i ćǫrǫ* = Verdwaal niet!

N. B. *A*(*y*) is wederom een uitzondering. Het gewone prefix v. d. 2den pers. bij intransitieven is *kët*. *Kët-ǫpu-i* = Kom niet.

d) vóór den infinitief. Zie bijv. bij de hulpwerkwoorden: *ǫpu* = komen; *ukutī* = weten, n⁰. 2; *upi* = niet kunnen; *utǫ* = gaan, n⁰. 3, c.

e) voor de vormen, ontstaan door achtervoeging van: *ako*, *pǫto*, *pona*,

pomero, tome, topo, enz. *A-mona-wa poto* = Wanneer gij steelt. *A(y)-uwetu-na pomero* = Nadat gij slaap gekregen hebt. *A(y)-utapu-rï pona* = Opdat gij niet verdwalet. *A(y)-u-paka pomero* = Nadat gij wakker geworden zijt (zie *emo* = neus, nº. 2). *Oya-ko m-uto-n a(y)-uta-tome* = Waar zijt ge naar toe gegaan om zoo te verdwalen? Zie de vormen met *ke* en *po*.

2) *Tweede categorie*. De intransitieven hiertoe behoorend hebben de geheele „vervoeging" door in den 2den pers. het prefix *m*. Zij hebben het prefix *a*, met *w* als overgangsmedeklinker, in dezelfde gevallen als boven (Eerste Categorie) opgegeven onder d) en e). *A(w)-ot-aima-rï m-uku-san* = Kunt ge parelen? *A(w)-onëkï-se man* = Wilt gij (gaan) slapen? *A(w)-opu-rï se-pa wa* = Ik wil niet dat gij komt. *A(w)-uto-ri (y)ako* = Wanneer gij henengaat. *A'embo a(w)-e'i-po* = Wanneer gij klaar zijt. *A(w)-oma-poto* = Wanneer gij valt (zie *take*, nº. 1). *A(w)-ot-umuku poto* = Wanneer gij duikt. *A(w)-uto poto* = Wanneer gij henengaat. *A(w)-at-andï-mo-tome* = Opdat gij (gaat) zitten. *A(w)-e'i-topo* = uw woonplaats, uw dorp. *A(w)-ot-andï-mo-topo* = een plaats voor u om te zitten.

II. *Voor verba transitiva*. De overgangsmedeklinker is *y*.

a) Wanneer de handeling wordt uitgeoefend door den 3den pers. op den 2den. *Moko peru a(y)-eka-tan* = De hond zal je bijten. *Peya-wa ero oma a(y)-aro-yan* = Deze weg brengt je bij den waterkant. *Mose a-ko-ma-no* = Hij roept je. *A(y)-ema-no moro mure* = Die bank kantelt (werpt je af).

b) Wanneer de handeling wordt uitgeoefend door den 1sten pers. meerv.: *nana* (*nana* staat gelijk met den 3den pers. enkv.) op den 2den.

Nana a-ko-ma-no = Wij roepen u.

c) voor den infinitief.

Kën-o-tan a(y)-ai-ye = Hij zal je komen halen. *A(y)-amuića pa wa* = Ik geloof je niet. *A(y)-emuma pa wa* = Ik bedrieg je niet. *A(y)-epano-se w-uto-n* = Ik ben je gaan helpen. *O-se pa wa* = Ik bemin je niet. Zie meerdere voorbeelden nog bij *se* = beminnen, nº. 2, b, *β*.

Ook voor den infinitief gevolgd door de suffixen: *ako*, *no*, *poto*, *tome*, enz. *Nokë ko a(y)-emepa-no etï* = Hoe heet hij, die u onderwijst? *A(y)-eka-poto, a-romo-take* = Wanneer zij je bijt, zult ge sterven. *K-ano-kā-i a(y)-ono-tome a-sano-wa* = Ik rooster je opdat je moeder je opete. Zie *ipetïmañ*, nº. 7.

III. *Voor achtervoegsels*. *Nokë norony go a-maro nan* = Wie nog meer is ér bij u? *S-ilri-take o-wa* = Ik zal het aan u geven. *Kupari yumañ a-poko man* = Gij zit vol koepari's.

IV. *Voor ata*. Zie hierover bij *ata*.

Pronomen possessivum:

A(y)-aña-rï = uwe hand. *A(y)-ewa-rï* = uw hangmattouw. *A(y)-use-tï* = uw hoofdhaar. *A-pupu-ru* = uw voet. *A-patï* = uw hangmat. *A-pul-tï* = uw echtgenoote. *A(y)-otï-kon* = uwe zaken. *A-piri-an* = uw jonge broers. *O-ma-kon* = uwe kinderen. Over het bezitssuffix: *rï* (of *tï*), zie *rï*. *A(y)-amamu-po* = uw zweer; zie *po*, nº. 3.

B. *Overzicht der pronominale prefixen*.

Dewijl *a* het eerste prefix is, 't welk in het boek besproken wordt, plaatsen we het overzicht der pronominale prefixen onder *a*. Wil men het gebruik der verschillende prefixen leeren kennen, men zoeke de opgenoemde prefixen in het boek op en zie aldaar.

a) prefixen voor substantieven en achtervoegsels:

1ste pers. *ë*; *y*; dikwijls niets.

2de pers. *a*, *a(y)*; *o*.

3de pers. *i*; *t* (*tï*, *tu*, *tuw*).

1ste pers. mvd. *k* (*kë*, *kï*, *ku*).

2de en 3de pers. mvd. gelijk in het enkvd.; maar het woord krijgt een meervoudssuffix.

b) prefixen voor intransitieven:
1ste pers. *w*; *y*.
2de pers. *m*; *a* (*a*(*w*), *a*(*y*)).
3de pers. *n* (*nï*, *nu*, *kën*, *kun*, *ku*, enz.); *i*(*iw*, *iy*); *t* (*tï*, *tu*, enz.).
1ste pers. mvd. *k..t*.
2de en 3de pers. mvd. gelijk in het enkvd., doch de stam van het werkw. krijgt het meervoudssuffix.
c) voor de transitieven.
Hierover sla men na: *a*, *k*, *ks*, *kt*, *m*, *n*, *s*, *y*.

a - Zie *ai* = geraas.

a, a - ja. *M-u-tan napa idọ-kẹ? A, a; w-u-takẹ rapa* = Zult ge dan weer weggaan? Ja, ik zal weer vertrekken. *A am-ka-nọ* = Gij zegt van ja?

Dikwijls worden de twee *a*'s samengetrokken tot *ahá*, met een forschen klemtoon op de tweede lettergreep; zie het antwoord der schildpad aan den tijger bij *wayamu*. 't Is een sterke bevestiging.

Kinderen zeggen eenvoudig *a*, *a* tot hunne ouders, welke bevestiging zij echter door een nadere verklaring laten volgen: *A, a, w-u-tọn terapa* = Ja, ik ben reeds gegaan. Overigens wordt *a*, *a* doorgaans door een aanspraak gevolgd. Vraagt de man: *m-u-san napa* = gaat gij weer weg? dan antwoordt de aangesproken man: *A, a, ra!* = Ja, vriend! De vrouwen zeggen: *ri. M-u-san napa, wọ? A, a, ri* = Gaat gij weer weg, vrouw? Ja, vriendin. *Ra* en *ri* klinken vriendelijk. Is men toornig dan zegt men: *sẹ. A, a, sẹ! W-u-sa nẹ tọ* = Zeker, man! Maak zoo'n drukte niet! Ik ga, hoor! *Tọ* achter *a, a* toont welgemanierdheid aan. *A, a, tọ* = Ja, man! Ja, mijnheer!

Zie ook het eerbiedssuffix: *kọn*.

aburẹrẹ'u - Mycteria americana; blaasman, negerkop. Zie *awuru*.

a-ĉu-ru - zie *ai-ĉu-ru*.

adisẹi-ŵa - niezen. Samengesteld werkw.: *adisẹi* = klanknabootsing en *wa* = suffix, verba neutra vormend. *Y-adisẹi-ŵā-i* = Ik nies. *Kën-adisẹi-ŵa-nọ* = Hij niest. *Otọnọ mẹ ko ay-adisẹi-ŵa-nọ? Tamun sikïri y-ẹnata-rï taka s-ilrï* = Waarom niest gij? Ik heb tabakspoeder (snuif) in mijn neus gedaan. De Karaïb snuift niet.

Adisẹi-ŵa-po = doen niezen. *Weyu tẹ nẹ y-adisẹi-ŵa-pọ-ya* = De zon doet mij niezen.

Men zegt ook: *akisẹi-ŵa*, enz. *Ay-akisẹi-ŵa-rï* = uw niezen.

Wanneer iemand niest maakt de bijstaander vaak een opmerking. Hij zegt nl. dat op 't oogenblik de „naam" van den persoon die niest door iemand „uitgesproken" wordt. *Ay-ẹyatọ-tọn* = Men noemt (ergens) uw naam. „*A, a, ra* = Ja, man!" zal de niezer antwoorden. Ofwel de niezer voorkomt anderen en maakt zelf de opmerking en zegt bijv.: *Ka! Tata y-ẹyatọ-i* = He! Mijn moeder spreekt mijn naam uit. Ook in het verhaal te vinden onder *kurumu*, n⁰. 3, zegt de koning, wanneer hij niest: „Er is iemand, die mijn naam uitspreekt". Zie suffix *wa*.

a'ẹmbo - klaar, gereed. *A'ẹmbo m-e'i* = Zijt ge klaar? *A'ẹmbo w-e'i* = ik ben klaar. *A'ẹmbo e'i-pa nọrọ wa* = ik ben nog niet klaar. *A'ẹmbo nọ wa* = ik houd er zoo lang mede op. *A'ẹmbo kët-ẹi-ñẹ, amu-y-ako terapa* = Laten wij ophouden, een anderen keer verder! *A'ẹmbo y-ẹmami-bọko wa* = ik ben met mijn werk klaar. *A'ẹmbo!* = Klaar! (bij wijze van uitroep).

ahá - Zie *a,a*.

ai - Hulpwerkw.: zijn. Zie *e'i* = zijn.

ai - halen. *Maña-wa n-u-tọn arẹpa ai-yẹ* = Zij is naar den grond gegaan om kassave te halen. *Tuna-am-ai-ta, t-anọ-sẹ-ŋ kọrọ ẹnẹ-ko* = Ga water halen, breng een volle (kruik) mee! *Ai-ĉọ* = Haal! *Ai-yẹ se-pa wa* = ik wil het niet halen. *S-ai-take-nẹ* = ik zal het halen. *Ai-yẹ-nẹ w-u-takẹ* = ik zal het gaan halen. *S-ai-ya* = ik haal. *S-ai* (*s-ai'i*?) *terapa* = ik heb het reeds gehaald. *Ai-taŋ-go, s-ẹnẹ-sẹ* = Ga hem halen, dat ik hem zie. *Kọrọpo Petrus kọn-ọ-tan ay-ai-yẹ skọrọ-wa* = Morgen zal Petrus je komen halen voor de school.

ai - wellicht is de stam ook *a*; zie beneden n⁰. 5 en 6.

1) *T-ai-kẹ* = met geraas. *Otọnọ-mẹ ko t-ai-kẹ n-a-n* = Waarom maakt hij geraas?

2) *Ọt-ai-ḱa* = verb. refl. geraas maken. *Kọn-ọt-ai-ća-nọ, i-śanọ-wa arọ-ko* = Het (kind) huilt, breng het bij zijn moeder. *Otọnọ-mẹ ko m-at-ai-ḱa-nọ* = Waarom huil je? Zie nog bij *kurẹwako-iḿọ*.

3) *Ọt-ai-ḱa-kẹpu* (zie het negativum *kẹpu*). *Ọt-ai-ḱa-kẹ-ko* = Wees stil, huil niet meer.

4) *Ai-kẹpu. Ay-ai-kẹpu-i a-maña-rï poko amorọ hen! Uwa, mọndọ nọrọ man n-akọtọ-rï* = Zijt ge klaar met het vellen van je bosch (tot kostgrond)? Neen, er is nog een stuk te kappen over. *Ay-ai-ćẹ-tọko* = Houdt op (met spelen)!

5) *A-kẹpu. Pẹpẹiťọ n-a-kẹpu-i* = De wind is gaan liggen. *Orọ pẹpẹiťọ n-a-kẹ-nẹ* = Laat de wind eerst eens gaan liggen!

6) *A-tọpu. Pẹpẹiťọ n-a-tọpu-i* = De wind is gaan liggen. Deze samenstelling is mij echter duister.

ai-ću(ru) - 1) water, sap, vocht, enz. Zie over den stam van dit woord en van zijn afleidingen bij *ku* = water, n⁰. 1 en 2. Zie aldaar nog hoe men ook *a-ću-ru* zegt. *Kọnọpo ai-ću-ru* = regenwater. *Mọkọ pićani rọ'm sakao ẹma-i mọrọ tuma kaka, mọrọ ai-ću-ru anï-ma-i rọ'm* = Het kind heeft zand in den pot gegooid, het heeft de soep bedorven. *Lẹ́miki* (N. E.) *a-ću-ru* = het sap van een lemmetje. *Wọyumọ a-ću-ru tï-kara-yẹ na* = Het water der Wayombo is zwart. *A-ḱu-po s-andï-mọ-ya* = (Enkel) water heb ik op 't vuur gezet (men wil hiermede zeggen, dat 't maar een zeer magere soep is). *Mọrọ a-ću-po asiťọ tï-asako-rẹ iḿọ-ka-ko* = Kook die soep een beetje zuur!

T-ai-ću-rẹ en *t-a-ću-rẹ* = voorzien van water. *T-ai-ću-rẹ kuriala man* = De boot heeft water ingenomen (wegens een lek). *T-a-ću-rẹ yumañ erọ lẹ́miki na* = Dit lemmetje is zeer saprijk. *I-ću-ma pọto t-a-ću-rẹ man* = Als de vloed er is, komt er water (in de kreek).

A-ću-pa = zonder water. *Kuriala-ri á-cu-pa na* = Mijn boot neemt geen water in (heeft geen lek). *A-ću-pa erọ lẹ́miki na* = Dit lemmetje heeft geen sap.

2) *Ai-ću-ka* = het water, het sap wegnemen. *S-ai-ću-ka-takẹ nẹ rapa* = Ik zal het water (de soep) maar weer (uit den ketel) halen (een kind had er n.l. zand ingegooid). *Murisi ai-ću-ka w-u-sa wọku-ru-mẹ* = Ik ga den Morisipalm zijn sap aftappen tot een drank voor me.

3) *Ai-ću-ma* = iets van water voorzien. *Erọ wọku s-ai-ḱu-ma-i* = Ik breng het water aan voor de tapana. *Otï-ako ko m-ai-ću-ma-ton* = Wanneer doet gij er het water bij? *Kọnọpo-wa t-a-ću-ma kuriala-ri na* = Door den regen heeft de boot water ingenomen. *Tuna-kẹ s-a-ḱu-ma-i* (tautologie: *tuna* = water en *ai-ću* = water) = Ik heb er het water bij gedaan.

ai-ću-ka - zie *ai-ću*, n⁰. 2.

ai-ću-ma - zie *ai-ću*, n⁰. 3.

aiďa'u - soort tijger; zie bij *kaikusi*, n⁰. 7, a.

aidẹ - zie *airẹ*.

aigẹ - zie *airẹ*.

aiḿa - rooken. *Tamun aiḿa sẹ ay-ata, am aiḿa-ko* = Indien ge tabak rooken wilt, rook ze. *Kas-aiḿa-i ćọro, iḿẹ-mbo mẹ mana; apoto-mẹ ay-ata m-aiḿa-i* = Rook niet, ge zijt te klein; wanneer ge groot zijt, moogt ge rooken. Over de wijze en gewoonte van rooken, over den tabak en zijn gebruik, enz. zie onder *tamun*.

aiḿa - een boot parelen; zie *ariḿa*.

aiḿara - Hoplias Macrophthalmus (Pellegrin); anjoemara. Men vangt dezen visch met den houten vischval (zie *yọmbọ*) en met springhaken. *Ọwin aiḿara pipọ* = ééne schub van een anjoemara; aanduiding van een muntstuk (zie *pülata*). Hoe eertijds een anjoemara onheil bracht, zie bij *wirẹiḿọ*. Zie volgende woorden.

aiḿara moran - een wit-zwart gevlekte tajersoort, van wier blad en knol men een bezweringsmiddel (*moran*) maakt om den anjoemara (*aiḿara*) te vangen. 't Blad van deze tajer gelijkt op de gevlekte anjoemarahuid.

Kurawa-ke aimara moran kowei poko si-mü-ya = Met een touwtje bind ik het anjoemara bezweringsmiddel aan den vischhaak vast. Een klein stukje van knol en blad wordt er aan vastgebonden. De tajer wordt gekweekt.

aimara muñkara-rï - een vingerdikke, doornige liaan der bovenrivier. Groeit vooral waar geen branti-maka doch moko-moko staat, half onder water, roode bloemen. Beneden rijk aan wier (*wuiya*). Geliefkoosde plek van den anjoemara. In 't wier steekt de anjoemara zijnen kop. Vandaar den naam: anjoemara-keel (zie *mukura*).

aimara ye-rï - (letterl.: anjoemara tand) anjoemara slang. Wit-zwarte waterslang der boven-rivieren, volgens sommigen 1, volgens anderen zelfs 2½ M. lang, met een dikte van 2 à 3 d.M. Volgens nog anderen met de afmetingen der water-boa. Deze slang ontleent haren naam aan den anjoemara, den grooten zoetwatervisch, omdat zij eenzelfde soort huid heeft als hij. Ook haar tanden gelijken op die van den anjoemara. *Aimara ye-rï kowei wara* = de tanden van den anjoemara zijn als haken. Volgens den Indiaan houden de tanden vergift in „*kunaparu wara*" iets gelijk het vischvergift *kunaparu*. Wanneer zij u bijt, wordt uw lichaam koud. *Aimara ye-rï y-eka-i, wato pona w-e-ku-ka-po-ya* (zie *aku*) = Een anjoemaraslang heeft mij gebeten, ik houd de plek tegen 't vuur. Zie *ot-ano-ka* onder het woord *ano*). Beet vaak doodelijk. Wanneer zij kwaad is vooral, kan zij zeer gevaarlijk zijn, erger zelfs dan de maka-slang (*kupesini poli-po*). Zij zit de voorbij varende boot achterna. *Tuwaro koro ai-čo! Aimara ye-rï s-ene-ya moro-po, a-weke-na-tan* = Pas op! Ik zie een anjoemara-slang daarginds, zij zal je achterna zitten. De slang eet ook visschen.

aipapu - verspreiden; zie *aripapu*.

aipa'ura - Choloepus Didactylus; N. E. skapoe-luieri, d. i. schapen-luiaard. Hij is de grootste der twee luiaarden (zie *kupirisi* = de kleinere luiaard). De *Murato* noemen hem ook: *waitorï*. Men gebruikt zijn huid voor trommelvel, zie *sambura*, n⁰. 4.

Waitorï moran = het bezweringsmiddel van den schapen-luiaard. Op de eerste plaats gebruikt men hiervoor de bladeren van zekere tajersoort. De bladeren toonen in vorm overeenkomst met het oor van *waitorï*. *Waitorï pana-rï wara man* = Zij gelijken op het oor van den luiaard. Men doet de bladeren in de jachttasch. *Waitorï moran am s-aro-ya sakiri taka* = Ik draag het luiaard-bezweringsmiddel mee in de tasch (*sakiri* van het Holl. zak). Vervolgens: *Waitorï wo-poto, usa-ku-po am ča-ko* = Wanneer ge een luiaard gedood hebt, neem dan zijn hersenen. Ge vermengt nu de hersenen met de bovenbedoelde tajerblaren, doet er verder nog *kusewe* bij of zachte „tiengi-moni"-gom (*ayawa*), *tï-popo-le i(y)-e'i-tome* = opdat alles welriekend zij en strijkt dit over de voeten uit.

Zie de afbeeldingen zoowel van den twee- als drie-vingerigen luiaard.

aipayawa - Carcharhinus (?); sarki, haai. *Ono-to man aipayawa* = De haai is een (menschen)eter. *Si-nendo-ya aipayawa, ë-koto-tan* = ik heb eerbied voor den haai (ik ben er bang voor), hij zal me aan stukken snijden. Zie andere soort haai: *tonatapoto mo*.

aipo - smal, dun. *Moro wewe kës-akoto-i, t-aipo-re man* = Kap dien boom niet om, hij is te smal (om er bv. een boot uit te maken). *Moko murekoko t-aipo-re man* = Die jongen is smal, slank. *Aipo-ma* = niet smal. Zie *siraipï* en *siwai*.

aira - Galictis; aira. *Asitaru enu-yan aira* = De aira eet (drinkt) suikerriet. De aira houdt van zoetigheid: bacoven, honig enz. Zijn huid wordt door den Indiaan gebruikt voor kleinere trommen.

aire - strakjes, binnen korten tijd. De *Murato* zeggen: *aide, aige, ande*. *Aire-ne katu kë-momo-ko non, ero-me w-o-sa* = Wacht mij slechts een oogenblik, dadelijk kom ik. *Aire-no* (*aige-no*) = (Wacht) een oogenblik! *Ot-ore-ma-ko, anwe te itan-go* = Rust wat uit, strakjes kun je verder gaan. *Ande-ne Kaliña a'uran-da w-e'i-take* = Over eenigen tijd zal ik de Karaïbsche taal kennen. *Aire se, k-akima-i to* = Houd op, man! Val me niet

lastig! *Andę wo, k-akiṁa-i* = Vrouw, houd op! Val me niet lastig! *Anmomokï-rï se-pa aigę-nę wa, ko-maŋ-dakę* = Ik wil niet langer wachten, ik zal mij verlaten.

aiẃo - een rand maken; term vooral bij vlechtwerk gebruikt. *S-ai-ẃo-ya* = ik buig om (tot een rand). *Aiẃo-rï an-ukutï pa wa* = ik ken het ombuigen (der reepen tot een rand) niet. *Aiẃo-po* of *aiẃo-rï* = iets wat omgevouwen is, de rand bv. v. e. vlechtwerk. Zie bij *wo*, n⁰. 9 en bij *awopa*.

ai-yę - halen; zie *ai*.

aka - schaduwbeeld van zich zelven. *T-aka-rï ęnę-ya, kuri-ṫa-nę ęnę-tomę* = Zij ziet naar haar schaduw, om te zien of het het midden van den dag is. *Aka pa man* = Zij werpt geen schaduw af. *Aka* heeft echter nog andere beteekenissen. Wanneer bv. een kind ziek is, zegt de moeder vaak: *T-aka-ka man* = Zijn schaduw (geest) is weggehaald (*ka* = weghalen). *T-aka-ka man yoroka-wa* = Zijn schaduw (geest!) is door den boozen geest weggehaald. Wanneer het kind tegen den avond nog in den spiegel kijkt, waarschuwt de moeder. Zij zegt: *Spikiri-ṫa kët-opo-tï, ay-aka-rï a-tï-ka-tan* = Kijk niet in den spiegel, je schaduwbeeld(!) zal je doen schrikken (*spikiri* van 't Creoolsche: spikiri, 't Hollandsche: spiegel). *Moko okatombo t-aka-kę man* = De geest van een afgestorvene verschijnt. *T-aka-kę moro maña man* = De kostgrond heeft een geest. Zie *maña*, n⁰. 6.

akákasin - Eryngium foetidum L.; N. E. sneki-wiwiri; slangenblad. Men kookt de bladeren, drinkt het aftreksel. Ofwel men knijpt de bladeren stuk en haalt den geur sterk op. Beide tegen verkoudheid.

Akalani - Bigi Poika; de groote Poika, een kreek in de Saramaca-rivier. In deze kreek is eene der grootste Karaïbsche nederzettingen: ca. 100 zielen. Zie *e'i-ṫopo*. Heeft een van 't Goevernement aangestelden kapitein. *Akaláni-ṫa na* = Hij is in de groote Poika. *Akaláni-ẃa w-u-sa* = Ik ga naar de groote Poika. *Akalani-ta-no* = een bewoner der groote Poika.

akami - Psophia crepitans; kami-kami; trompettervogel. Gewilde vogel, in de kampen veel gekweekt. 't Brommend geluid dat de vogel maakt is zeer opvallend. *T-ęnda nanę kën-ęta-no, ido-mbo-wiño t-apï-ta kën-ęta-no* = Hij roept eerst met zijn mond, daarna roept hij met zijn achterste. Vlak vóór den staart heeft de vogel een sterke, opstaande veer. De middennerf dezer veer gebruikt men om een penseel te maken (zie *awuleya*). *Apï-ṗo ṡoka-ko awuleya-mę* = Trek de stuitveer uit voor een penseel. Bij het jagen op den kami-kami bootst men zijn geluid na; zie *wotaro*. Zie volgende woorden.

akami ęku-na-rï - knie van den trompettervogel. Benaming van zekeren boom in 't bosch. *Akami ęku-na-rï am-ćoto-ta moro-po roten, tuma ameŋ-ga-tomę* = Ga een takje van den trompettervogel-knie snijden daar vlak bij, om er mee in den kookpot te kunnen roeren. De takken van dezen boom hebben tal van uitspruitsels, staande in een krans bij elkaar. Zij worden daarom dikwijls tot roerspatels gesneden. Zie een afbeelding van dergelijke roerspatel onder *tupo*.

akami ṗomui-rï - trompettervogel peper. Om wille van den blauwgroenen metaalglans, dien de veeren van den trompettervogel hebben, wordt de blauw-groene pepersoort naar dezen vogel genoemd. Zie *pomui*, n⁰. 3.

akami ṡarï - een tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 9, a.

akami wano - trompettervogel-bij. Deze bij dankt haar naam aan de witte plek, welke zij op het achtereind van haar lichaam heeft, waardoor zij gelijkenis heeft met den trompettervogel, die daar ter plaatse ook wit is. De korf, waarin niet al te beste honig, bevindt zich beneden aan den boom, tot bij den grond bijna, somtijds zelfs onder den grond. Zie bij *kuli*, n⁰. 20.

akandra - van 't Neg.-Eng. kandra = kaars. Zie *awęi*.

akara - open. *Ero auto penato-mbo mę na, t-akara-rę yumaŋ na* = Dit huis is fameus oud, 't zit vol gaten. *I-ṗo-tï t-akara-rę na* = Zijn haren sluiten niet aaneen (gelijk wanneer bv. een beest van kwaadheid zijn haren opzet). *Ero purïlwa t-akara-rę s-ępu-mü-ya* = Ik bind (*imę*) het stokje (*ępu*) van dezen pijl zoo, dat het bindsel open is.

Akara-rǫ = open maken. *Akara-rǫ-ko kǫpo-rï* = Je moet de gaatjes (van je zeef) wat grooter vlechten. De jongen antwoordt zijnen vader: *Ahá! S-akara-rǫ-ya nę* = Ja, ik maak ze nu meer open.

Akara-ta = van openingen voorzien zijn. *Weyu-wa t-apǫi pǫmero, pataya n-akara-ta-i* = Als het afdak veel van de zon geleden heeft, krijgt het gaten.

akarę - caiman; kaaiman.

1) Men maakt jacht op den kaiman en eet zijn vleesch; zie *ękamu*. Hoe de geschoten kaiman thuis gebracht wordt; zie *wǫtarǫ*. De lange, gedeeltelijk holle tanden, *akarę yę-rimbo*, rijgt men aaneen tot halssnoeren; zie *ęngka*, n⁰. 4 en 4, c. *Akarę murę* = kaiman bankje; zie *murę*. *Akarę wanǫ* = kaiman bij; zie *wanǫ*. De kaiman staat ook in betrekking met den piaiman of de piai-leer. Men zegt immers: *Mǫkǫ kaliña akarę püyęi-dï pę man* = Die Karaïb bezit de bezwering van den kaiman.

2) Een tweede soort kaiman is: *pǫpao*. Hij moet zeer lang zijn en zeer hoog, stijgt aanhoudend op om te kijken of er booten voorbij varen. In den nacht zeer gevaarlijk, loopt overal rond. Aldus hebben de oude Indianen die naar de *Sipu* (zie het woord) gingen, hun overgeleverd.

3) De derde soort is *tïrï-tïrï*; zie het woord.

akaręrǫwǫi - een in de moerassen groeiende liaan. De bovenste tromhoepel wordt er uit vervaardigd. Zie *sambura*, n⁰. 5.

akariña - Chrysothrix sciureus; monki-monki; eekhoornaap. Men noemt hem ook „pikien witti braka-mofo kiskissi" = de kleine, witte aap met zwarten bek. Het aangezicht overigens is wit, de buik wit, de staart puntig en zwart aan het uiteinde, de pooten van onderen geel. De oogen zijn klein. Schiet men een monki-monki in den boom, dan valt het jong, de moeder vasthoudend, mee. De Karaïb kweekt het op. De hersenpan van den monki-monki wordt om den hals gedragen; zie *ęngka*, n⁰. 4, c. Zoo ook zijn tanden. Van iemand, wiens achterhoofd opvallend gevormd is, zegt men: *Mǫko wǫ-këÿë akariña asa-kę man* = Die man heeft het achterhoofd van een monki-monki. Men scheldt hem uit met: *Akariña asa-kan!* = Jij, met je monki-monki achterhoofd! *Akariña embata-kę man* = Hij heeft een leelijk gezicht.

akasi - zekere draagmand; zie de afbeelding onder *waruma*, n⁰. 43. Ze wordt niet gevlochten voor langen duur, doch slechts bijv. voor een enkele reis om er de kasavebrooden in te doen. Men volgt dan ook de vlugge vlechtmethode der *kwęikę ęnu-ru*; zie *waruma*, n⁰. 29 a.

akawari - N. E. man-kamina; mannelijke kamina-liaan; grover dan *simǫsisi*, de vrouwelijke kamina; met deze laatste de sterkste van al de lianen. Men splitst haar tot reepen, fijne reepen zelfs, vlecht er manden van, springvallen, de groote *masiwa* enz. Ook veel gebruikt als koord om de korjaal vast te leggen. Men wringt eerst stukje voor stukje de liaan met kracht tusschen de handen, opdat hare vezels losraken, de liaan buigzaam worde. *Akawari si-yakuru-mǫ-ya* = ik wring de akawari los. *Iyakuru-mǫ-ko, kuriala mil-tǫmę* = Wring (de *akawari*) los, om er de boot mee vast te leggen. Over de samenstelling van het woord zie *kuru*.

akawayǫ - zie *kawayǫ*.

akawę́ - Agelaeus icterocephalus; N. E. karo fowroe; korenvogel; kleine savanavogel, met witte borst, overigens zwart. Hij eet graag ananas en zaden van *kusapǫi*. De Arrowakken schijnen hem te eten, de Karaïben niet. 't Vleesch zit volgens hen meestal vol wormen. *Akawę tï-ǫruko-kę man* = De akawe heeft wormen. Hij heeft een kuif: *i-rę-yatï-rï* van 4 à 5 langere veertjes. *Akawę tï-rę-yatï-kę na* = De akawe heeft een kuif. Zie het volgend woord. Zie ook bij *yapu*.

akawę maritï-rï - Letterl.: het dons van den vogel *akawę*. Benaming eener plant, gelijkend op groot kruiskruid; N. E. tabaka matoe.

akaya - uitroep van pijn, smart. *Akaya! Yu-mbe nę pǫmui na, tata!* = Ai! De peper is razend sterk, moeder. Meisjes en vrouwen gebruiken dezen uitroep. Jongens en mannen zeggen: *ękëyę*. Men hoort verder nog: *ękë* en *ǫkǫyǫ*. Over *ǫkǫyǫ* zie bij *wǫka*, n⁰. 1.

akayu-ran - een boom aan den savanarand; meestal echter groeit hij niet hoog op. De binnenbast wordt afgekrabd en gekookt. Met 't nog warme water wascht men zich het lichaam tegen schurft. 't Doet wat pijn. *Akayu-ran-gę s-ępiño-sa kumisi-rï* = Met akayuran behandel ik mijn schurft. 't Woord is wellicht een samenstelling van *akayu('u)* en *ran* = gelijkend op.

akáyu'u - Curatella Americana; boschkasjoen. De boom komt in 't bosch voor; zijn vruchten worden gegeten. De savana-kasjoen zie *oröi*.

akęnęi - *Akęnęi-pa* = niet blauw.

Akęnęi-rǫ = blauw maken. *Akęnęi-rǫ-ko* = Maak het blauw.

Akęnęi-ta = blauw zijn. *Kën-akęnęi-ta-tan* = Het zal blauw worden. *T-akęnęi-yę* = blauw. *T-akęnęi-yę mę-rǫ-ko* = Schilder het blauw. *A-wǫmun t-akęnęi-yę* = Je kleed is blauw. *Ńamu mǫ t-akęnęi-yę* = Het ei van de anamoe is blauw. Zie bij *kuraya* = blauwe verf.

akępu - schuim. *Akępu-ru pa-ko tupo-kę* = Werp het schuim (van de soep) weg met den kalebaslepel. *Ća-ko mǫrǫ akępu-rumbo* = Neem het schuim weg! *Tuna akępu-ru* = Het schuim op rivierwater. *Akępu-pa na* = Er ligt geen schuim op. *Ǫtǫnǫ mę ko erǫ ai-ću-ru t-akępu-rę na* = Waarom ligt er schuim op dit water? *Kupiša t-akępu-rę man* = Het houtluizennest heeft schuim. Zie bij *muru* en *akosa*.

akęrę'i - Eurypyga Helias; N. E. son-fowroe, d. i. zonvogel. Deze hoofdzakelijk witte watervogel nestelt in de moko moko. *Muku muku kupo tï-pǫnï ka-san* = Op de moko moko maakt hij zijn nest. Wanneer het eb is, zoekt hij op de modder de kleine krabben. Hij houdt daarbij zijn staart aanhoudend in beweging gelijk de eenden. *T-an-sę-tï uma-po-san* = Hij wendt aanhoudend zijn achterste (over *uma-po-san* zie *ęma*). Dit is aanleiding, dat men iemand die zekere verkeerde wijze van dansen heeft, spottenderwijze toevoegt: *Akęrę'i wara ay-an-sę-tï m-uma-po-san* = Ge draait uw staart net als de zonvogel. De kinderen letten meer op den nek van den vogel, die zeer dun is en schelden daarom een kind, 't welk een dunnen hals heeft, uit met: *Akęrę'i pumu-kan* = Jij, met je zonnevogelhals! Zie *ęyu*. De Indianen kweeken *akęrę'i* gaarne op in hun kampen.

akï - vuil. *Mǫro akï-rï ipa-ko* = Verwijder het vuil! *Akïg pa na* = 't Is niet vuil. *T-akï-rę na* = 't Is vuil. *Auto t-akï-rę yumañ nan, akoka-ko auto* = Het huis is erg vuil, veeg het huis schoon.

Akï-ka. *Akï(l)-ka-ko* = Maak het huis schoon. Zie ook bij *akoka* = schoonvegen.

Akï-ta = vuil worden. *Auto n-akï-tā-i* = Het huis is vuil. *A-patï kën-akï-ta-tan niñoki-ran-gę* = Je hangmat zal vuil worden met een soort hangmatluizen. Zie *niñǫku*, n⁰. 13.

Akï-tǫ = vuil maken. *Auto s-akï-tǫ-ya* = Ik maak het huis vuil. *Uwa sę mi-putuka-i mǫrǫ-po, m-akï-to-ya mǫro auto* = Doe 't niet! Scheur het daar niet aan stukken, ge maakt het huis vuil. Zie dezen term bij *ǫngma*, n⁰. 6.

akï - 1) *Akï-ka* = knijpen. *Sepu-ru ko'u y-akï-ka-i* = Mijn beenbanden persen mij (snijden mij in 't been). *Mǫrǫ tǫnuku-ru ęnę-ko ë-wa, ǫrǫ ë-pę s-akï-kę-i* = Geef mij die tonuku van me eens aan, opdat ik mijn pijl knijpe. *Ū-ndï akï-ka-ko* = Houd het roer stevig vast! *Tāmu-rï s-akï-ka-i, n-ǫt-apǫi-pǫ-sa* = ik heb mijn tabaksbladeren stevig vastgeknepen, zij zitten vast in elkaar. *Akï-ka-ko* (vlechtterm) = Maak dicht vlechtwerk! *Kusa-wa t-ǫnu-ru t-akï-ka man* = De krab knijpt 'r oogen dicht. *Pipǫ s-akï-kā-i* = ik span het vlies (der trom). *Akï-ka-tǫpǫ* = Middel om te spannen (de bovenste tromhoepel wordt aldus genoemd. *Mǫkǫ s-akï-kā-i asiŋ-baŋ-gę* = Ik maak hem murw met heet water (d.w.z. ik bezorg hem een stoombad).

2) *Akï-ka-po* = doen, laten knijpen. *Erǫ ë-pę s-akï-ka-pǫ-ya* = Ik laat dezen mijn pijl behandeld worden met de *tǫnuku*.

3) *Akï-ka-pǫtï* = aanhoudend knijpen, kneden. *Mani-ri s-akï-ka-pǫ-sa* = Ik kneed mijn mani-hars. *S-akï-ka-po-sa asi-bāŋ-gę* = Ik kneed (behandel) hem met dampend water. *Ǫt-akï-ka-pǫtï* = zich zelven kneden (behandelen met warm water). *W-ǫt-akï-ka-pǫ-sa* = Ik behandel mij met dampend water. Zie bij *aiñara yę-rï*.

4) *Akï-mę. Y-akï-ṁę t-ǫma-po i-ẃa man* (*ęma* = werpen) = Abortum procuravit.

5) *Akï-nǫ-ka. Kięrę-pun s-akï-nǫ-ka-i* = ik pers de kasave-brei in de matapi uit. *Kǫ'i ćorǫ akï-nǫ-ka-ko, kumu-ya yǫ'm, w-ǫs-ękei-śein* = Pers de kasave-brei gauw uit, ik heb razenden honger, laten we bakken. De gebiedende wijs: *akï-nǫ-ko*, die ook voorkomt, schijnt een verkorting te zijn van: *akï-nǫ-ka-ko. Ki'ęrę-pun s-akï-ka-i* en *s-aku-ka-i* beteekenen respect. ik knijp en ik kneed de kasave-brei. Uitpersen is *akï-nǫ-ka*. Zie infix: *nanǫ*.

6) *Akï-pu. Matapi ťaka ki'ęrę-pun s-arï-mǫ-ya, akï-tǫmę* = ik doe de kasave-brei in de matapi, opdat zij uitgeperst worde. *N-akï-pu-i terapa erǫ ki'ęrę-pun; t-akï-sę na erǫ ki'ęrę-pun* = deze kasave-brei is reeds uitgeperst. *Ki'ęrę-pun akï-pu pa na* = De brei is nog niet uitgeperst. *Erǫ-mę rǫten n-akï-tan* = Zij zal zoo aanstonds stijf zijn. *N-akï-sa* = Zij wordt reeds droog (de brei nl. bij 't uitpersen). *Qtǫ-ko morǫ kuriala man? N-akï-pu-i ńę, wewe n-akï-ka-i* = Wat scheelt de korjaal? Ze zit vastgeperst, de boomen persen haar. *Y-aya-rï n-akï-pu-i* = mijn hand is geklemd geweest. *Ki'ęrę-pun n-akï-pu-ma-i* = De kasave-brei is geheel en al uitgeperst.

akï-ka - samenknijpen; zie *akï*.

akï-ka-po - doen samenknijpen; zie *akï*.

akï-ka-pǫtï - sterk samenknijpen; zie *akï*.

akïkïwa - N. E. maka tetei, d. i. doornige liaan. Deze liaan is zeer gewild. Men gebruikt ze vooral om de bladeren voor 't dak aan de sparren te binden, de maripa-printa's aaneen te hechten tot een soort van open mat (zie *pari*), enz. Men moet de liaan eerst ontdoen van haar dikken, met doornen rijk voorzienen buitenbast. De zachte binnenbast, *t-aku-mi-reŋ ipi-ṕǫ*, krabt men vervolgens weg met het mes. Wil dit laatste gelukken, dan zorge men er voor, dat de zon den binnenbast eerst niet beschijne. Valt het warme zonnelicht er op, dan moet de liaan eerst wederom geweekt worden in 't water. *Akïkïwa apo-sę w-u-sa* = ik ga „maka-tetei" snijden. *Akïkïwa-kę iṁę-ko* = Bind het met maka-tetei. Zie *atǫkï*.

akiṁa - plagen, lastig vallen. *K-akiṁę-i ćorǫ, tǫ* = Kerel, val me niet lastig! *Qt-akiṁa* = stechelen onder elkander. *Kët-ǫt-akiṁa-tǫn* = Gij moet niet stechelen met elkaar. Zie *mǫnǫ-mǫnǫ*.

akinda - wellicht afgeleid van *akï*. *Y-ęku-na-rï n-akindę-i* = Mijn knie doet me pijn. Men zegt dit, wanneer van 't lange gehurkt zitten, de knieën vermoeid zijn. Ook van 't slapen der beenen (zie nog bij *pǫlǫru*, n⁰. 1). *Akinda-nǫ* = lastig vallen. *Mǫko pićani tï-sanǫ akinda-nǫ-san* = Dat kind maakt het zijn moeder lastig.

akïnǫka - uitpersen; zie *akï*.

akińu - *Ay-akińu-ru rǫtęn mǫro man, ay-ęmami-sę-pa man* = 't Is enkel luiheid van je, dat je niet werken wilt. *Ay-akińu-ru-mbo si-ća-ę o-wa, tuwalǫ kǫre pićani!* = Ik zal de luiheid er wel eens uithalen bij je, pas maar op kind! Zie bij *yuku* en *waru waru*, hoe de mier de luiheid verdrijft.

Akińu-ma = niet lui.

Akińu-pa-ŋ = luiaard. Meerv.:, *akińu-paŋ-gǫn*. Over *pa-ŋ* zie bij *pę* = met.

Akińu-pę = lui. *T-ǫmami-bǫko akińu-pę yuman man* = hij is zeer lui bij zijn werk.

Akińu-ro = lui maken. *Mǫko pićani m-akińu-rǫ-ya* = Jij maakt het kind lui.

Akińu-ta = lui zijn. *Y-akińu-tā-i* = ik ben lui.

Akińu-ta-ma = ergens heelemaal geen trek in hebben. *Tï-yępǫ-nę yumaŋ mǫsę wǫlǫ na, y-akińu-ta-ma-i ono-ri poko* = Deze visch zit vol graten, ik heb heelemaal geen trek er in hem te eten. Over de bewering dat de Indiaan lui zou zijn, zie *ęmami*, n⁰. 2 en vgld.

akï-pu - uitgeperst worden; zie *akï*.

akisęi-ẃa - niezen; zie *adisęiẃa*.

akïwanǫ - een der booze geesten; zie *püyęi*, n⁰. 42, c.

ako - de houten vijzel, meestal uit *ǫkoipǫ* of *wǫnu* gemaakt. *Ay-ako-rï* = uw vijzel (zie *kwępi*). Men heeft twee soorten van vijzels. De rechtopstaande vijzel wordt gebruikt om rijst te pellen, 't vruchtenvleesch af te slaan van

de pitten enz. De liggende dient om de verkoolde *kwepi*-bast fijn te stampen: *kwepi apo-topo. Topo-ne koro areisi kës-ilri, mi-pa-po-take ro'm* = Doe er (vijzel) niet te veel rijst in, ge zult hem anders er over gooien. Over het stampen in den vijzel zie *apo. Ako-ta-no* = de stamper. De drie afgebeelde vijzels werden door mij aangetroffen in Kalbo (Cottica). Zie de onderschriften aldaar. Op een der foto's onder *oriño* ziet men, dat ook de „staande" vijzel wel eens gebruikt wordt om de *kwepi* fijn te stampen.

ako - wanneer; suffix tijd-aanduidend.

1) Achter een infinitief. Het kan staan achter den infinitief van transitieven en intransitieven. De infinitief heeft dan altijd zijn suffix (*ri, ru*). Alleen de intransitieven hebben een pronominaal prefix. Dit prefix duidt den handelenden persoon aan. *Aw-e'i-topo-wa aw-uto-ri (y)ako, nokë kuriala-ri-ta ko m-o-tan* = Wanneer ge naar je dorp gaat, met wiens boot zul je dan gaan?

Zie meerdere voorbeelden van *ako*-gebruik achter intransitieven bij: *otïgto, oturupo, rapa* en *okoyumo*, n⁰. 6, c.... achter transitieven, bij: *ekaliti, kuru* = suffix, *potï* = bovenlip.

2) achter een substantief. *Sondei-ako rapa w-o-take* = Zondag zal ik terugkomen (Sondei = N. E.).

3) achter pronomina: *Amu-(y)ako* = een anderen keer. *Otï-ako* = onlangs. *Oroa opono otï-(y)ako si-wë-i* = Ik heb onlangs drie eenden geslacht. *Otï-ako-ko* = wanneer? *Otï-(y)-ako ko a-patï m-ewa-to-tan* = Wanneer zult ge je hangmat taaien? *Ero otï-(y)ako* (verkort *erotiako*) = nog pas, dezer dagen. *Ero otï-(y)ako-mbo roten n-i-to-n* = Pas, zoo juist is hij weggegaan.

aköi - plakkerig, kleverig; zie *koiña*.

akoka - (wellicht verkorting van *akoronaka*) vegen. *Moro auto akoka-ko* = Veeg het huis! *S-akoka-i auto terapa, wuirïpopo pa-se w-u-sa* = Ik heb het huis al geveegd, ik ga het vuil wegwerpen. *Y-autï s-akokā-i* = Ik veeg mijn huis. *W-ot-akokā-i* = ik ben aan 't vegen. Ook het werkw. *akï-ka* = vegen bestaat. Zie bij *akï*.

akókowa - 1) (ook *akúkuwa*) N. E. doifi; duif. De vogel, van gewone duifgrootte, is grijs, met gespikkelde borst, houdt zich op langs de rivieren en zit meestal in mangro en parwa.

2) De andere tot de Columbidae behoorende vogels zijn:

a) *matulëru* = *toke* duif; savana-duif. Mooi blauw-groene borst, overigens grijs. De kinderen noodigen, *ma ... tu ... le ... ru* roepend, den vogel tot roepen uit.

b) *tukuruwe* = N. E. stonduifi; steenduifje. Zoo genoemd omdat het is als een steen, het groeit niet. Kleinste der duiven. *Yumo, tukuruwe poka-ko-se, to* = *Yumo*, kom schiet het steenduifje.

Tukuruwe krabt met zijn pootjes den grond weg gelijk de kippen. *Nono topo kën-i-san* = Hij loopt veel over den grond. Bij regenweer wordt hij door de bakkende vrouwen, die de zon verlangen, uitgenoodigd in den grond te krabben; zie *konopo*, n⁰. 3.

De oudere Indianen zeggen van *tukuruwe* = *Moko tukuruwe i-ponen wiño kis-icā-i, kës-ituwaro-mā-i, omi-ta ro'm m-e'i-take* = Haal (het jong van) tukuruwe niet uit zijn nest, kweek het niet op, ge zult anders in moeilijkheden komen.

Enkele planten worden naar deze duif genoemd: *Tukuruwe erepa-rï* = het kasavebrood van de steenduif; zekere plant met witte bloem, zoo genoemd, omdat de duif de zaden van deze plant eet (zie *arepa*, n⁰. 1, b). *Tukuruwe parapi-rï* = het bord van de steenduif; klein soort paddestoel, zie *urupe*, n⁰. 2, c.

c) *tútuku* = kaneelduif; de pooten zijn rood.

d) *warami* = klein, bruin duifje van de savana, zit gewoonlijk op den grond, krabt met de pooten in 't zand gelijk de kippen. *Nono saleića-no* = Hij krabt de aarde weg. Wordt ook kleine koertaka genoemd.

e) *werusi* = N. E. miendri-passi duifi; d. i. midden op den weg-duif. Deze duif zit in kapoeweri, nestelt op den grond. Wanneer zij vliegt is het slechts voor even, zij zet zich weer aanstonds neer. Zij eet gaarne midden op den weg. *Werusi* is van onderen wit.

akombi - (ook *akopi*) 1) *Akombi-pa ero oma man* = Dit pad is smal. *Akopi-mha* = smal; gezegd van den parel (aldus een *Murato*).

2) *T-akombi-re man* = Hij (de ring) is breed, *Oma t-akopi-re yumañ na* = De weg is zeer breed. *Patï t-akopi-re yumañ na* = Mijn hangmat is zeer breed. Zie verder *t-ambi-re* = breed onder *api* = uitspreiden, n⁰. 3.

akopi - breed; zie *akombi*.

akopo - kauwen. *Ako-po-ko moro arepa, m-emoki-se* = Kauw het kasavebrood, (voor) het in te slikken. *Arepa an-akopo-rï se-pa wa* = Ik wil het kasavebrood niet kauwen. Verband met *ako* = vijzel?

akorepe - geruimen tijd. *Akorepe koro kët-e'i moro-po* = Blijf niet al te lang daar! *Akorepe watï tuw-e'i-ye mana* = Gij zijt niet lang daar gebleven. *Akorepe ne an-upi-pa w-e'i-take* = Ik zal er niet lang naar zoeken.

akoroka - verzwikken. *Pupu-ru s-akoroka-i* = Ik heb mijn voet verzwikt. *At-akoro-ka* = verb. refl. *Pupu-ru n-at-akoroka-i* = Mijn voet is verzwikt. *W-at-akorok-i* = Ik heb mij verzwikt.

akoronaka - zie *akoka*.

akosa - schuim. *Parana akosa-rï* = zeeschuim. *Akosa pa man* = (De rivier) heeft geen schuim. *Tuna t-akosa-re man* = De rivier heeft schuim. Ook schuim op een kooksel. *Ero akosa-rï pa-ko ë-wa, wo* = Vrouw, werp dat schuim voor me weg! *Akosa-ri-mbo si-ča-i* (*si-pa-sa*) = Ik neem (werp) het schuim weg. *Akosa-ta* = Schuim krijgen. *Kën-akosa-ta-no* = Het maakt al schuim. Zie ook bij *akepu*.

Okoyumo akosa-rï, zie bij *okoyumo*, n⁰. 10, c.

akoto - het vellen van groote boomen. *Moro wewe akoto-ko* = Kap dien boom om. *Otoro-ko wewe m-akoto-i* = Hoeveel boomen hebt ge al omgekapt? *Maña akoto n-ito-n* = Hij is uitgegaan om een kostgrond te kappen. Het vellen van sommige boomen moet niet op alle tijden geschieden; zie *nuno*, n⁰. 5. Verschil tusschen: vellen, wegkappen, snijden enz. zie *koto*, n⁰. 5.

Ot-akoto = verb. refl. *Y-ot-akoto-rï* (*y* in plaats van *iwi* = pronom. prefix v. d. 3den pers.) = een vlechtterm; zie *woli-woli*, n⁰. 2, d.

aku - Het komt mij voor dat de hier onder staande woorden *aku* tot stamwoord hebben. Of het stamwoord met *aku* juist weergegeven wordt, zie nog beneden, n⁰. 3.

1) uitstrijken. *Apopo-nano moran s-aku-ya* = Ik strijk de tajer (over mijn arm) uit om goed te kunnen schieten. Wellicht is *aku* een verkorte vorm van het volgend werkwoord.

2) *aku-ka* = kneden. *M-aku-ka-i moko woto se* = Zeg, jij kneedt den visch (wordt gezegd, wanneer iemand den visch al te zacht kookt).

Ot-aku-ka = tot een kneedsel overgaan. *Ero-me roten pomui si-pa-sa, n-ot-aku-ka-i* = Ik ga nu den peper wegwerpen, hij is heelemaal zacht geworden. *Aku-ka-rï* = gekneede peper; zie *neke*.

3) *akuman-ma* = niet troebel. *Enïg-ko, yukpun me ne man, akuman-ma man* = Drink het (water), 't is zeer helder, 't is niet troebel.

4) *akumi*.

Akumi-pa = niet zacht. *T-api-re na? Uwa, akumi-pa na* = Is de vrucht rijp? Neen, ze is niet zacht.

Akumi-ta = week worden. *Awara s-amundo-ya, aku-mi-ta-tome* = Ik doe awara's in een doek, opdat zij zacht mogen worden (tot 't uithalen van de olie). *Ki'erë am-ipu-ko wato-ta, akumi-ta tome* = Rooster den kasave (knol) in het vuur, opdat hij zacht worde (dient voor vischaas aan den hengel).

Akumi-tï = het zachte gedeelte. *Ye-kumi-tï* = mijn tandvleesch (*ye* = tand). *A-ye-kumi-tï ni-mhen-da-i* = Uw tandvleesch bloedt. De *a* van *akumi-tï* is in de samenstelling om wille van een voorgaanden klinker vervallen.

T-akumi-re = zacht, week. *T-akumi-re noro na, aru-ta pa na* = (De klei der geboetseerde kruik) is nog zacht, zij is nog niet droog.

5) *aku-mo*. *Tuna s-aku-mo-ya* = Ik maak het water troebel. *N-aku-mo-ya* = Hij maakt het troebel, *Aw s-aku-mo-i* (*s-aku-mo-ma-i*) = Ik heb het (geheel en al) troebel gemaakt. *Aku-mo-rï se-pa wa* = Ik wil het niet troebel

maken. *Aku-mo-pa ne man* = Het is niet troebel. *Woku aku-mo-mbo* = Het bezinksel, dat nog in den drank zit (wanneer men door zeven dit er uitgehaald heeft, heet het: *amipombo*; zie *woku*, n⁰. 6).

6) *aku-ta* = smelten. *I-ća-tï n-aku-tā-i* = Zijn vet smelt. Smelten is ook *ere-na*. Zie *ere* = snel.

7) *aku-tu* (of *akutu?*). Zie het woord afzonderlijk).

8) *t-aku-me*. *T-aku-me man* = Het is troebel (water). *Kës-enë-ri moro tuna, t-aku-me yumañ ne man* = Drink dat water niet, 't is erg troebel. *Woku t-aku-me man* = De drank heeft bezinksel. *T-aku-me s-epu-mil-ya* = Ik maak dicht bindsel om mijn pijlstokje.

9) Zie verder nog bij *kami* en *samurïkï*.

aku'i - een 1 voet lange gele visch met stekels aan de zijden; zeer smakelijk. N. E. *Agoe-noso*. *Aku'i pota-rï* = bek van den *aku'i*; naam eener bindwijze, zie *purïlwa*, n⁰. 12.

akúkuwa - zie *akókowa*.

akuma - boschsapetille. *Akuma po-se w-u-sa* = Ik ga boschsapetilles plukken. De vruchten zijn zoet en worden gegeten.

akumi - zacht; zie bij *aku*, n⁰. 4.

aku-mo - troebel maken; zie bij *aku*, n⁰. 5.

akupa - 1) Cynoscion Acoupa; koebi. Deze visch wordt het geheele jaar door in de rivier, ook in de bovenrivier gevangen. Wellicht een andere, dan die door de Encycl. onder cynoscion Acoupa opgegeven wordt. Volgens de Encycl. zou cynoscion acoupa een zeevisch zijn, die alleen in 't begin van den grooten drogen tijd ook in de riviermonden komt.

2) De kop van den koebi gaat in een krommen bocht over in het lichaam. Vandaar dat men iemand met kromme kuiten uitscheldt met: *Akupa poli-ke ne mana* = Jij hebt koebi beenen. — Bij 't ponsen (zie *etïmu*) maakt de bedwelmde koebi de vreemdste sprongen. Men vergelijkt den man, die te veel tapana ingezwolgen heeft en dronken is en zwaaiend naar zijn hangmat keert met hem. *Akupi w-etïn-ge ne mose, ra* = Hij is dronken als een koebi.

3) *Akupa topu-po* = steenen van den koebi. In den kop van den koebi zitten twee steenen; geneesmiddel tegen *wayoban* (zie dit woord).

4) De koebi is het opgerolde kasavebrood voor de *okoyumo*; zie dit woord.

akupi - besprenkelen; zie *kupi*.

akuri - Dasyprocta aguti; N. E. koni-koni; konijn, *Nokë (y)-akuri-rï ko mose na* = Van wien is dat konijn? Het veel voorkomend konijn is den Karaïb overbekend. 't Levert hem een goed maal. Wanneer hij jacht maakt op 't konijn, bootst hij zijn geroep na en lokt hij aldus het konijn tot zich. Zie bij *kio-kio*. (Over het geroep van 't konijn zie *omiño* en *ken-ken*). Of hij gebruikt het bepaalde bezweringsmiddel; zie *akuri moran*. 't Is hem ook een genot 't jonge, springerig dier op te kweeken in zijn kamp; zie *tuwaro*. 't Konijn springt hem verder bij in 't zich verschaffen van sieraad en opsmuk. Zijn tanden hangen mooi wit aan 't halssnoer van den Karaïb. Zijn gehoorbeentje, *akuri pana takua-po*, wordt door de kinderen soms gedragen evenzeer aan 't halssnoer. Zie *eneka*, n⁰. 4 en 4, c. Is dit laatste enkel en alleen tot opsmuk? Geen wonder dat 't zoo gewilde en in sommige punten opvallend konijn den Karaïb voor den geest komt, wanneer hij zijn terminologie moet verrijken. De snijtanden leveren hem een naam voor zekere vlechtmethode; zie *waruma*, n⁰. 22. Om wille van de roode haren, die 't konijn op 't achtergedeelte van zijn lichaam heeft, geeft 't konijn zijn naam aan die dieren, die insgelijks in die streek rood zijn; zie *akuri mo-pi*, *akuri (y)okomo-rï*. Zie ook bij *api* = rood, *kuli*, n⁰. 20.

Het tweede veel kleiner soort konijn, Dasyprocta Acouchy, heet *akusiwei*. Zie dit woord.

akuri erepa-rï - letterl. het kasavebrood van 't konijn. Naam van een in de savana veel voorkomenden struik, wiens zaden door het konijn gaarne gegeten worden.

akuri këre-rï - konijnen-kasave. Deze liaan heeft knollen, die op de kasave

gelijken en door het konijn gegeten worden. Vandaar haar naam. Vijf-deelige bloem, oranje en geel. Zie *siḿo̱*, n⁰. 2.

akuri ḿo̱-pi - Herpetodryas; konijnen-slang. De ca. 2 M. lange slang wordt zoo genoemd, omdat zij aan haar staart dezelfde bruin-roode kleur heeft, die 't konijn heeft op 't achtergedeelte van zijn lichaam. *T-andïkë-pi-re* (zie *api* = rood) *mo̱ko akuri ḿo̱pi man, i-yamun të-kara-ye̱* = De konijnen-slang heeft een rooden staart, haar lichaam is zwart. Zie bij *akuri*. Over *iḿo̱*, als vormend deel van het woord, zie bij *o̱ko̱yu*, n⁰. 4. De N. E. naam is redi tere = roodstaart. Verder warapa sneki = warapa slang. Zij zit immers veel langs de oevers van moerassen en rivieren en vangt warapa's. Zij bijt niet zoo gauw. Haar beet doet trouwens weinig kwaad. Volgens anderen bijt zij heelemaal niet, maar zij slaat met 'r staart. *Tuw-o̱le̱-ko̱-po̱to̱* (zie *e̱re̱*) *o̱-pokï-ma-no̱* = Als ze kwaad is, slaat ze je.

akuri ḿoran - het bezweringsmiddel van het konijn. Dit is een bepaalde tajer-soort (*turara*). Zie hierover meer bij *moran*. De jager neemt den knol van dezen tajer, snijdt hem stuk en wrijft er mede rondom zijnen mond. Het bijt. Hij plukt een blad van den tajer af en houdt dit in de hand. In 't bosch gekomen bootst hij door middel van dit blad het konij-nengeroep na: *fio̱!... fio̱!...* Met menig blad kan hij zulks doen, maar nu het geschiedt met 't blad van den tajer die van 't konijn is, te meer nu zijn mond met dien zelfden tajer nog besmeerd is, nu heeft dat geroep een bijzondere kracht. De konijnen zullen tot hem komen.

akuri wërë wërë - konijnen-vlieg. Men zegt ook enkel: *akuri*. Om wille harer roode kleur wordt deze vlieg naar 't konijn genoemd. *No̱ng̱o̱ amiṫa-no̱ tu-wo̱to̱-rï il-to̱me̱* = Zij maakt gaatjes in den grond, om er haar eten (kleine sprinkhanen bv.) in te verbergen. Is 't eten er in, dan stopt zij het gaatje dicht.

akuri ye̱-rï - konijnen-tanden. Naam eener bepaalde vlechtmethode, wier beschrijving te vinden is onder *waruma*, n⁰. 22.

akuri (y)-o̱ko̱mo̱-rï - konijnen-wesp; zoo genoemd omdat het achterlijf dezer wesp rood is, gelijk dat van 't konijn (zie *akuri*). *T-apü-pi-re̱* = Haar achterlijf is rood. Zie *api* = rood. Deze wespen leven in kolonie, bouwen een groot tafel- of parasol-vormig nest. Haar larven worden door den Karaïb gegeten. Zie *o̱ko̱mo̱*.

akuru = modder. Heeft het woord verband met: *aku* = uitstrijken, kneden? *Mo̱ko kuriala e̱ma-ko tuna haka, akuru tupo kën-uru-tan* = Stoot de boot in 't water, ze zal vast raken op de modder. *Akuru-ke̱ iċuli-ṗa-ko* = Strijk modder uit over je lichaam; een gewoonte, welke in praktijk gebracht wordt des morgens na een maansverduistering. Zie *nuno̱*, n⁰. 7.

akusa - naald. Tegenwoordig zijn er enkele vrouwen, die werken kunnen met de Europeesche naald. Men heeft verder een soort haaknaald (zie *siriṫa*), waarmede men de beenbanden (*sepu*) haakt en breinaalden. De laatste zijn vervaardigd uit printa's van de maripa. Zie *mariṗa*, n⁰. 2. Men maakt met de breinaald enkele soorten van heupsnoeren (zie *kundï-nano̱*) en een soort breeden heupband voor de vrouwen (zie *e̱nge̱ka*). Met brei-en haaknaald weet iedere vrouw te werken.

akusiẃe̱i - Dasyprocta acouchi; N. E. manboera. Klein soort van konijn. Er schijnt verband te bestaan tusschen de namen: *akusiẃe̱i* ('t hier bedoelde konijn) en *akuri* ('t gewone konijn). *Akusiẃe̱i* is ook een meisjesnaam.

akutu - Vermoedelijken stam van dit woord, zie bij *aku*. *Akutu-ma* = troebel maken. *Kas-akutu-ma-i mo̱ro tuna, am e̱ne-ri se-wa* ≐ Maak dat water niet troebel, ik wil er van drinken.

Akutu-ma = niet troebel. *Akutu-ma na asikūna, ẃo̱-ẃo̱-ko no̱ro* = De asi-kuna maakt 't water (nog) niet troebel, klop er nog wat meer op.

T-akutu-ne̱ = troebel. *T-akutu-ne-ŋ tuna* = troebel water. *T-akutu-ne̱ man, iṫan-go* = 't Is troebel, gooi 't weg. *T-akutu-ne̱ asikuna* = De asikuna heeft melk (waarmede het 't water troebel maakt).

akuwa - een der goede geesten; zie hierover bij *püyei*, n⁰. 51 en bij *yo̱ro̱ka*, n⁰. 1—3.

akuwamai - benaming van een mooi vlechtpatroon. In de verklaring der benaming heerscht geen eenstemmigheid; zie *kaliña*, n⁰. 29, a. Het patroon schijnt een mensch te moeten voorstellen; zie *kaliña*, n⁰. 27—30 en *mg*, n⁰. 17, b en 18, b. Bij *mg*, n⁰. 18, b is de figuur ook afgebeeld.

alakaidu - zekere liaan van het groote bosch. Wanneer men haar doorsnijdt, druppelt er helder water uit. Men laat dit sap in 't oog druppen tegen „zeere" oogen; zie bij *onu*. Ook als bindsel is de liaan zeer gewild. Zij breekt niet. Gele bloem (?). Zie *siñg*, n⁰. 2.

alakairu - Brachyura; kleine, roode krab der boven-rivieren. Zij houdt zich vooral op aan den rand der savana's, *apalari esi-wo*, waar 't water uit het zand sijpelt. Ze zit 'n halven arm diep in den grond. Moeilijk te vangen. *Augta-rï-ta ata, m-amifa-i* = Wanneer ze in 'r hol zit, graaft ge ze uit. Volgens een ouden Indiaan kunt ge ze niet vangen, wanneer ge peper gegeten hebt. Hebt ge geen peper gebruikt, dan krijgt ge ze. *Kon-ono-yaton* = Zij wordt gegeten.

Zie *arakaiyu*.

alakaka - waarschijnlijk cinosternum scorpioides; moeras-schildpad. Zwemt zeer goed, verblijft ook op 't land. Heeft iets van *kataru*, maar is veel kleiner. Het schild niet plat gelijk dat van *kupaiya epe-ri-mbo*. Schild en pooten zwart. Kop gekleurd. *Alakaka u-pupo tï-me-re* = De kop van de alakaka is gekleurd. Legt een 5-tal eieren, 't eene hier, 't andere daar. De schildpad wordt gegeten.

alakule - Desmoncus polyacanthos; N. E. bamban. Een palmsoort als een liaan groeiend naast de rivier, heeft dorens, is dik, groeit hoog op. Wordt gebruikt om de randen van een pagaal te maken: *esi-mil-topo* = middel om den rand te binden.

alakuseri - Neomaenis (?); N. E. redi toeteroe bamban. Kleine, geschubde visch der boven-rivieren, op de *waraku* gelijkend.

alakuseri - 1) 'n Kleine boom, groeiend op savana-randen; volgens v. Coll en Penard: Icica aracouchini; N. E. lakasiri. De Karaïb brengt insnijdingen aan in den boom. Na een achttal dagen vloeit er een witte gom, laxeerbalsem genaamd, uit. *Alakuseri epu-ku-ru ai-ye w-u-sa* = ik ga laxeerbalsem verzamelen. *T-aku-mi-re moro epu-ku-ru* = Zijn gom is zacht.

2) een zekere verf om figuren te schilderen op het gelaat. Deze gelaatsverf wordt *alakuseri* genoemd, omdat de gom van den *alakuseri*-boom er een voornaam ingredient van is. De *alakuseri* gom is op zich zelve geen verf. Zij is wit. Zij is (en om déze eigenschap wordt zij gebruikt) kleverig en welriekend. Zij neemt gemakkelijk kleurstoffen op. Omdat men er nu meestal *karawiru* of *kusewe* indoet, welke beide „roode" verfstoffen zijn, daarom verstaat men onder *alakuseri* vooral roode verf. *Karawiru maro si-čöi-ma-i* = ik vermeng (*alakuseri*-gom) met krawiroe. — Nochtans maakt men, door toevoeging van zwartsel, ook zwarte verf er van. Dan mengt men er houtskool in, welke tot poeder fijngestampt is of roet van de pan. Welke kleurstof men er ook bijdoet, 't mengsel moet duchtig worden gekneed. Ter bevordering hiervan doet men er een weinig olie bij, kokos- of awara-olie. Ook later, wanneer de verf door het lange staan hard en droog geworden is, laat men er een paar druppels olie in vallen. 't Mengsel wordt vervolgens in een stukje bamboe (zie *alakuseri y-enë*) bewaard. Als penseel voor deze stijve verf gebruikt men een printa (zie *mariba*), *esaike* genaamd. Dit dunne en harde, doch zeer buigzame stokje haalt men enkele malen in de stijve, kleverige verf op en neer. Hier en daar blijven er kleine klonten verf aan vastzitten. Met duim en wijsvinger knijpt men die klonten plat en strijkt men de verf gelijkelijk over het benedeneind van het stokje uit. Men drukt vervolgens het stokje stevig tegen 't gelaat aan en de kleur-streep, zwart of rood, blijft op 't gelaat achter. Tot een streepen-teekening, gelijk de beschildering van het gelaat er eene is, is deze verf slechts geschikt. *Otï-ke ko m-gráma-i* = Waarmede beschildert ge je? *Alakuserï-ke* = Met alakoeseri. Zie de afbeelding van een vrouw van Sabakoe (Para) die haar kind beschildert.

3) Zie bij *ayawa* en *sipo*, die de *alakuseri*-gom kunnen vervangen; bij *epu-ku-ru* = hars; verder bij *yamun me-rï* = schilderingen op het lichaam. Vooral ook bij *tapurupo*.

alakuseri (y)enë - N. E. tiengi-godo; kokertje om *alakuseri*-verf (zie boven) te bewaren. Dit kokertje is een niet al te dik stuk bamboe van 1 à 1½ d.M. lengte. Het heeft een dekseltje, meestal van kalebasschil, waarin een gaatje. 't Gaatje is gewoonlijk dicht bij den rand, somtijds in 't midden. Door 't gaatje steekt het penseel: *esaike*. De bodem van het kokertje is insgelijks een stukje kalebasschil. Aan den buitenkant is dit mooi gelijk gemaakt met *mani*. Het kokertje heeft meestal versieringen, bestaande zoo boven als beneden uit een gekleurd bindsel van ca. één duim breedte, welk bindsel, 't eene links, 't andere rechts van het kokertje van twee franjes is voorzien. Ofwel men brandt een sierlijke lijnenteekening in 't hout. Zie de drie afbeeldingen. *Kwama taka si-ilri-ya* = Ik doe (de verf) in het bamboe-kokertje. Zie bij *alakuseri* en *enë*.

alamiru - een boom der savana, met eetbare vruchten.

Alamiru-ran = een andere boom der savana, op de *alamiru* gelijkend; vruchten echter niet te eten.

alaparï (?) - Cassia Occidentalis; N. E. yorka-pesi.

alarupira - een visch der bovenrivier van ca. ½ voet lengte, die gegeten wordt. N. E. alampira.

alata - van 't Creoolsch: alatta, het Holl. rat. *Alata we-tï* = rattenkeutels; benaming van zekere pepersoort, zie *pomui*, n⁰. 3. Ratten en muizen; zie *kumbo, sirandu, sumurukule* en *taporoporo*. Over het roosteren van ratten en muizen door de maan, zie *nuno*, n⁰. 6. „Muisjes-baard" en „muisjes-oogen" zijn benamingen van een zekeren boom en zekeren struik; zie bij *kumbo*.

alatapari - N. E. slabriki. De wortels en de bladeren leveren een geneesmiddel. *Yeta pe mana alatapari m̃o-ka-ko ay-epi-tï me* = Gij hebt opzetting van de milt, kook slabriki tot een geneesmiddel voor je. 't Aftreksel wordt gedronken.

aleisi - van 't Creoolsch: aleisi; Holl. rijst. Rijst pellen, zie bij *pipo*. Rijst planten doen de Indianen niet.

alemiki - Citrus limetta; N. E. lemmiki; H. lemmetje. *Atiu-pa ero lemiki na* = Dit lemmetje heeft geen sap. Lemmetjes-sap drinkt men tegen verkoudheid; ook laat men het in 't oog druppen. Zie *enu*, n⁰. 4.

alonge - vruchteloos, vergeefs. *Alonge roten kon-o-san* = Hij komt heelemaal voor niets.

am (amu) - onbepaald voornaamwoord: iemand, een ander, iets, iets anders. Lidwoord van onbepaaldheid. Men zegt ook: *ambo*. Misschien is *ambo* een sterkere uitdrukking, een samenstelling van *amu* en *mbo*. *Ambo-(y)ako te-ne kumi-m̃e m-an-don* = Een anderen keer zullen zij (de visschen) honger hebben, d. w. z. zullen zij bijten aan den haak. Meervoud van *amu* = *amu-kon*. Men plaatst er dikwijls *nimbo* of *nembo* achter. *Amu-kon-nimbo oko-pai-me, amu-kon-nimbo aña-tone* = Anderen vier, anderen vijf (bedoeld is: sommige kami-kami's hebben 4 eieren, andere 5).

Am wordt zeer veel gebruikt:

Am kaliña n-opu-i = Er is een Karaïb gekomen. *Am n-opu-i* = Er is iemand gekomen. *Mose y-emuil-dï na, mose rapa am* = Dat is mijn dochter en die ook. *Am noro (y)aro-ko ë-wa* = Geef mij er nog een. *Pini-pa wa, a-maro pañari am na, tata* = Een speld heb ik niet, hebt gij er misschien eentje, moeder? *Pülata am-watï maro man, mokë maro te ne am man* = Ik heb geen geld bij me, hij heeft het. *Amu-ne s-il-take o-wa* = Ik zal het u geven. *Am ne s-ilri terapa o-wa* = Ik heb het u reeds gegeven. *Am rapa?* = Is er nog een? *Am watï* = Er is niemand (niets). *Am watï poko na* = Er zijn er geen op mij (geen koeparis nl. op mijn lichaam). *Kama rapa amu-wa* = Laten we weer ergens anders gaan!

Am wordt zeer dikwijls in den zin nog ingelascht, ofschoon het wezen zelf (waarvoor het in de plaats zou moeten komen) ook uitgedrukt wordt.

Wiriwirimbo-po-no amu n-opu-i = Er is een man van Wiriwirimbo gekomen. Zie meerdere voorbeelden bij *se* = suffix, n⁰. 1, a en *uto* = gaan, n⁰. 3, a en c.

Am kan zelfs samengaan met het negatie-prefix: *an*. *Am an-ilri pa noro (s)te ne o-wa wa* = Heb ik het u nog niet gegeven? Zie verder bij *epekatï* = koopen onder *epe*.

Merk op hoe *am* door suffixen gevolgd kan worden. *Amu (y)ako terapa w-o-take* = Op een anderen keer zal ik terugkomen. *Ero amu-me si-ka-sa* = Dit (vlechtwerk) vervaardig ik op een andere wijze. *Am-wa* = naar een andere plaats (zie voorbeeld boven).

Andere onbepaalde voornaamwoorden zijn: *otï* = iets, *papo-ro* = allen.

amamu - zweren. *Y-ama-ya* = Ik heb een zweer. *Y-amamu-ru se-pa wa* = Ik wil geen zweer krijgen. *Y-ekata-rï n-ama-ya* = Mijn been zweert (uitdrukking voor de ziekte in het N.E. boeboe genoemd; zie bij *ekata*).

Amamu-po = zweer. *Y-amamu-po yetu-mbe na* = Mijn zweer doet pijn.

Tuw-e'i-ye na = Zij is rijp (letterl. zij is er). *Poto-me n-e'i* = Zij is rijp (letterl. zij is groot). Nog zegt men: *N-epu-yan*. Is dit *epu* een reflexief van *pu* = roosteren? *N-epu-yan* wordt ook uitgesproken als *n-epoi-yan*; zie de meening opgeschreven onder *epoi*.

Moro ay-amamu-po ni-kunu-ta-i? *A, a* = Komt er etter uit uw zweer? Ja. *Y-amamu-po atonu-ko, i-ćunu-ta-tome* = Knijp mijn zweer eens uit, dat de etter er uit loope!

Behandeling van zweren, zie bij *mamao*. Over het „koppen" zetten bij *kopu*.

amana - wilde ananas-soort; zie *nana*, n⁰. 4, a.

amaña - een der booze geesten; zie *amanawa'u*.

amaña - zie *amaya*.

Amanawa'u - Elizabethskreek; de kreek in de Boven-Saramaca, waar eertijds de posthouder verbleef. De rivier maakt bij de uitmonding dezer kreek een opvallend sterke bocht. Voor de bijgeloovige Indianen is deze bocht als geknipt voor woonplaats van den watergeest. Vandaar: *Tïapo'u ata okoyumo tï-sambura-ke man amanawa'u kenï-po* = Als het spring is, slaat de *okoyumo* op zijn trom aan de uitmonding der Betkreek. *Amaña* zou volgens een Indiaan ook een naam van den watergeest zijn. Dan ware de kreek-naam wellicht een samenstelling: *amana-wa'u*.

amandra - Terminalia catappa L.; N.E. amandra; wilde amandel.

amapa - N.E. mapa; zekere boom op den basterd-bolletrie gelijkend. Hij scheidt veel sap af. Zijn vruchten ter grootte van een alamoen worden gegeten.

amara'ü - Bactris minax Miq.; N.E. kiskissi maka, d.i. doorns voor de apen. Kleine palm, overal langs de kreken voorkomend, wiens stam vol stekels zit. Zijn harde bast, van de stekels ontdaan, wordt gebruikt om pijlpunten te vervaardigen (zie *songa*), tot reepen voor den vischval (zie *miśaka* en *yombo*), soms tot 't maken van een boog (zie *rapa*, n⁰. 2). De vruchten worden gegeten. *Amara'ü epe-rï s-eni-ya, ta-no-mbo s-ena-sa* = De vruchten van den kiskissi-maka drink ik (d.w.z. ik zuig er het buiten-vleesch van af), het binnenste (wat in den steenen pit zit) eet ik. *Tï-yana-re pipo na, a-ye-rï-ke pića-ko* = De schaal (v. d. steenen pit) is hard, breek haar met je tanden).

Er zijn verschillende soorten van kiskissi-maka. De Karaïb noemt nog op:

1) de aan den zeekant voorkomende soort: *kurupi ruwai*, met groote, zwarte, niet te eten vruchten;

2) de *muruku*, die in kapoeweri groeit, met kleine, zwarte, niet te eten vruchten;

3) de *wiri*, de kiskissi-maka der savana, die enkel een tros heeft, zonder vruchten er aan (!).

Zie elk woord afzonderlijk.

amaya - Mangifera Indica; N.E. manja. De Karaïben spreken het woord ook uit als: *amaña*. De *Tërewuyu* zeggen nog: *mangï*. *Mangï-ndï* = zeker dorp in de Marowijnerivier; zie over deze benaming *Mara'uni*.

ambarari - Ambelania Acida, Aubl.; bati-bati genaamd door de Engelschen. De boom geeft een melk, waarvan men zegt dat zij wordt gebruikt om de balata te vervalschen. De vruchten gelijken op groene cacao-noten, doch zijn niet zoo groot. De Indianen eten ze. *Ambarari si-ẁọ-wọ-ya, aku-ta-tọmẹ* = Ik klop op de vrucht, opdat zij zacht worde.
ambo - zie *am* (*amu*).
ambọtï - breken. *Pẹpẹiťo pana-pe-nẹ man, pira-ẹpu n-ambọ-tan* = De wind is zeer sterk, hij zal den mast breken. *Mọko t-apo-lï t-ambọ-se i-ẁa* = Hij heeft zijn arm gebroken. Met *ambọti* = breken drukt men ook uit: het plukken van sommige vruchten. Zie voorbeelden bij *asikuna*.
Ọt-ambọtï = stuk gaan. *Pida ẹpu kën-ọt-ambọ-tan* = De mast zal stuk gaan.
ambu - *S-ambu-mẹ-ya* = ik bind (mijn haren) tot een dot; zie *usẹ*, n⁰. 4. Het woord wordt geincorporeerd. Overigens mij onbekend.
ame - likken. *Kës-amẹ-i mọrọ tuma ai-ĉu-ru* = Lik niet aan de soep. *Amẹ-rï se-pa wa* = Ik wil er niet aan likken. *I-ẹrẹkë-rë amẹ-i mọkọ peru* = De hond lekte zijn wonden af. *Kën-amẹ-yan* = Hij lekt er aan. *Amẹ-ko* = Lik.
Den doode verzoekt men den weg naar het andere land af te likken voor de levenden; zie *rọmọ*, n⁰. 6.
amẹkun - pols. *Y-amẹkun-bọko kasuru si-mil-ya* (*si-yasi-mẹn-bọ-s-a*) = ik bind (wikkel) koralensnoeren om mijn pols.
Amẹkun-dï = armband en *amẹkun-dï-nanọ* = breedere armband. *Ay-amẹkun-dï mil-ko* = Doe uw armband om. Zie hierover bij *kasuru*, n⁰. 2, a.
amẹma - zie *amẹmu*.
amẹmu - 1) rollen, oprollen. *Tamun am s-amẹn-ya* = ik rol een cigaar. *S-amẹmu-i kunuri-ḿan kuiťa pọko* = ik rol den gesponnen draad op den spindel. *Amẹmu-po* = opgerolde katoen. *Mọro kunuriḿan amen-go ẁ-ọmiťọkï-rï pona* = Rol den gesponnen draad op, dat hij niet in de war kome! *Siḿọ amẹmu pona* = een liaan, waarom heen een zaak gewonden moet worden; zie *sambura*, n⁰. 4. Zie bij *oriñọ*, n⁰. 10. *Ọt-amẹmu* = verb. reflex. *Siḿọ w-ọt-amẹ mu-po* = term eener bindwijze bij pijlenvervaardiging in gebruik; zie *siḿọ*, n⁰. 4.
2) *Amẹŋ-bọtï* en het reflex: *ọt-amẹn-bọtï*. Het suffix: *pọtï* geeft de beteekenis van: herhaaldelijk iets doen. *Kunuriḿan wewe poko s-amẹŋ-bọ-sa* = Ik wikkel herhaaldelijk een katoenen draad om het stuk hout; zie bij *püyẹi*, n⁰. 37. *Kën-ọt amẹn-bọ-san* = (De slang) ligt opgerold.
3) *Amẹŋ-ga*. Zie het suffix: *ka*. Wanneer men de regels nagaat, volgens dewelke men met behulp van het suffix: *ka* nieuwe werkwoorden vormt, is de samenstelling: *amẹŋ-ga* niet duidelijk. *Amẹŋ-ga-ko mọro tuma* = Roer dat kooksel goed om! *Tupo ẹnẹ-ko, ọrọ tuma s-amẹŋ-gẹ-i* = Breng eens een lepel, dat ik in den ketel roeren kan (zie bij *akami ẹkuna-rï* en *apukuiťa*). *Arẹisi amẹŋga-tọn* = Zij keeren den rijst om (gelijk bij het drogen pleegt te geschieden.
4) Van eenzelfde beteekenis als *amẹŋ-ga* zou *amẹma* zijn. *Kotaka sarọmbo amẹma-nọ* = De koertaka krabt de bladeren om (bij 't zoeken naar zijn eten). Zie *salẹi-ĉa*.
5) *U-mẹmu* en *yasi-mẹmu* zijn samenstellingen van *u* en *yasi* (?) met *amẹmu*. Zie beide woorden.
6) Zie nog het woord: *Amẹtalï*.
amẹsẹku - de jongste van het gezin; zie *sẹwọ*, n⁰. 6.
amẹtai - steil. *T-amẹtai-yẹ pọrï erọ wuilpï na, këț-ọma-i ĉọrọ* = Deze berg is zeer steil, val niet.
Amẹtarï - Kalebaskreek. Een kreek aan den mond der Koppename-rivier. Hier bevindt zich een tamelijk groote nederzetting van Karaïben; 139 zielen. Kapitein van Goevernementswege. R. K. school en catechist. *Amẹtalï-pọ-nọ* = een bewoner dezer nederzetting.
Amẹtalï werd door de Karaïben weergegeven met = groote bocht. Daar immers, waar het dorp ligt, maakt de rivier een grooten bocht. Zoo kan het wellicht afgeleid zijn van: *Amẹ-mu* = rollen, wenden.
amika - graven, delven. *Gotro* (Creoolsch) *am s-amiĉẹ-i* = ik graaf een sloot.

Puiliku ogta-lï amića-no tï-polë-lë-ke = Het varken graaft een kuil met zijn snuit. *Pupu-ru kës-amiće-i* = Maak geen gat in mijn voet (bij 't uithalen van een sika). *Ogta-ri ma-mića-ma-i terapa* = Hebt gij de kuil al gegraven?

amipo - in 't algemeen elk soort van afval. *Amipo-mbo* = 't bezinksel, 't welk na het zeven van een drank in de zeef achterblijft; zie *woku*, n⁰. 6.

amo - het opzetten, het aanvangen van een werk, van een aardewerk bv. (zie bij *oriño*, n⁰. 10), van een vlechtwerk enz. *Yamatu-ru s-amo-ya* = ik leg de opzet-reepen van mijn pagaal. *Amo-topo* = de plaats waar men het vlechtwerk begint. Zie bij *yamatu*, n⁰. 7. *W-ese-ŋ s-amo-ma-i* = ik ben klaar met de opzet-reepen van den bodem. *Amo-ko koro ë-wa* = Maak het begin voor me. *Amo-rï se-pa noro wa* = Ik wil er nog geen begin mee maken. *T-akosa-ta-rï amo-ya* = (De soep) begint schuim te krijgen.

amo - 1) overgankelijk werkw.

a) iemand beweenen. Wanneer men iemand zegt: *A-rombu-poto kën-ot-amo-taton a-poko* = Wanneer gij sterft, zal men over u weenen, kan men wellicht tot antwoord ontvangen: *Uwa, ise-pa wa, y-amo-rï se-pa ne wa* = Neen, ik wil het niet, ik wil volstrekt niet betreurd worden. Ofwel: *Rombu-poto y-amo-rï se-pa wa, oro ne ero-wara-ro w-e'i, amo-pa w-e'i* = Wanneer ik sterf, wil ik niet betreurd worden, dat ik blijve gelijk ik thans ben, dat ik niet betreurd worde. *Oto watï amo-pa w-e'i-take* = Dank u, ik zal niet betreurd worden.

b) om wraak roepen tegen iemand. *Moro-mbo ay-amo-tan a-rombu-poto* = Die zaak zal tegen je om wraak roepen, wanneer gij sterft. Verwensching welke de Karaïb zich ontvallen laat bijv. tegen hem, door wien hij bemerkt van iets bestolen te zijn.

2) wederk. werkw. *ot-amo* = treuren, weenen. *Oto-no me ko m-at-amo-ya* = Waarom weent ge? *Pićani n-ot-amo-ya* = Het kind schreit. *Peru kën-ot-amo-yan* = De hond jankt. *Kët-ot-amo-i* = Huil niet! *Nopoko w-ot-amoi-rï* = zie *nopoko*.

amo - komt in sommige samenstellingen voor, nl.: *amo-mere-ko* = tot een bol maken, *amo-mere-ta* = rond zijn, *t-amo-mere-ke* = rond. Zie over deze samenstellingen meer bij *mere*. Het eerste lid *amo* is waarschijnlijk identiek met *amomu*. Zie dit woord.

amo-mere-ko - zie bij *mere*.

amo-mere-ta - zie *mere*.

amomu - 1) naar binnen brengen. *Konopo kon-o-san, a-kurawa-rï amoŋ-go* = Er komt regen, haal je zeilgras-vezel binnen. *Konopo w-opu-rï-(y)ako kurawa-rï amon-doko ë-wa* = Wanneer de regen komen mocht haal dan de zeilgras-vezel voor mij naar binnen. *Amomu-rï se-pa wa* = Ik wil ze niet binnenhalen. Men hoort ook *amumu*. *Amaya amuŋ-go* = Raap de manja voor me op. Kan *amun-do* iets inwikkelen van *amomu* afgeleid zijn?

2) *amoŋ-be* = gierig; zóó gestemd zijn, dat men alles „naar binnen brengt". *Amo-ma man* = Gij zijt niet gierig.

3) *t-ame-moŋ-ge* = met velen te zamen; zie voorbeeld bij *asitaremu*. Het woord is een reduplicatief; prefix *t* en suffix *ke* (*ge*) = met vormen adjectieven.

4) *Amomu* komt in enkele samenstellingen voor; zie hierover bij *mere*.

5) *Ot-amoŋ-ga* = piaaien schijnt ook met het hier besproken *amomu* in verband te staan. Zie *ot-amoŋ-ga*.

amoŋ-be - gierig; zie *amomu*, n⁰. 2.

amoŋ-ga - zie *ot-amoŋ-ga*.

amono - 1) *amono-ke*. Beteekent in 't algemeen: niet toereikend. *Amono-ke n-e'i* = 't Is te kort (een touw bv.). *Iñe-mbo ne na, y-aya-rï amono-ke na, emundo-ri s-upi-ya* = (De ring) is te klein, hij past niet aan mijn vinger, ik kan hem niet dragen. *Y-amono-ke sanime mana amoro* = Gij zijt kleiner dan ik.

2) *amono-pu* = missen, falen. *O-pe anuŋ-go, poka-ko ne, kës-amonopu-i ñe koro* = Neem je pijl, schiet, mis niet!

amore - 1) *amore-pa* (*pa* = suffix van negatie). *Uwa, amore-pa-wa* = Neen, ik piaai niet.

2) *amore-pa* (*pa* = suffix verba vormend). *K-amure-pa-ko* = Piaai mij, behandel mij!

Ot-amore-pa = wederk. werkw. *W-ot-amore-pa-i-ñe* = Ik leer het piaaien. *Ot-amore-pa pa ne w-e'i* = Ik heb het piaaien niet geleerd. *W-ot-amore-pa se-wa* = Ik wil piaaien. *W-ot-amore-pa-rï se-pa wa* = Ik wil niet piaaien.

3) *T-amore-ke man* = Piaait gij? *A, a, t-amore-ke wa* = Ja, ik piaai.

amoro - pron. pers. van den 2den pers. enkv.; meervd. *amoy-aro*. Ik vermoed dat *ro* van *amoro* slechts versterkend is. *Amoro te ne a-yakono-wa kaičo* = Zeg gij het aan je vriend. *Amoro enapu-ma-ko* = Eet gij het maar op! *Amoro nane* = Gij eerst. *Amoro ay-otï-rï yepo-mbo* = Die is van u, die (weggeworpen) graat. (Hier is *amoro* bezittel. voornwd.). *Aw-mbo si-ŵeke-nā-i, iŵeke-na-ko amoro-mbo* = Ik volg het spoor van 't mijne (van mijn wild), volg gij het spoor van 't uwe.

Over de pers. voornw. zie bij *aw*.

amose - kleine boom, wiens welriekenden bast men neemt tot draagband voor *kurukuru*, enz. Zie *waruma*, n⁰. 43. Wellicht dezelfde als *aperemu*.

amoseikï - nagels der vingers. *Amo-sei-kï pa na* = hij heeft geen nagels. *Wariri amoseikï-rï* = de nagels van den tamandua. *Ay-amoseikï-rï* = de nagels van je vingers. *W-ot-amosei-ka-i* = ik knip mijn nagels. Voor de nagels der teenen gebruikt men het woord: *poseikï*. Tusschen beide de woorden bestaat wellicht verband: *amo-seikï*, *po-seikï*. *Po* kan vervorming zijn van: *pu* = voet. Zie verder bij *sei*. — Overdrachtelijk gebruikt, zie *urukureya amo-sei-kï-rï*.

amo-tï - 1) pees, snoer, draagband, enz. *O-rapa-rï t-amo-ke man, amo-tï ma man* = Uw boog heeft een pees, heeft geen pees. *Owe-ko o-rapa-rï amo-tï nan?* = Waar is de pees van je boog? *Rapa amo-tï* = boogpees; zie *rapa*, n⁰. 9 en volgende. *Kowei amo-tï* = vischsnoer. *Kurukuru amo-tï* = draagband der manden; zie *waruma*, n⁰. 43. *Nu-ru amo-tï* = snoer voor de trommeltong, zie *sambura*, n⁰. 10. *Tawoto amo-tï* = snoer v. d. *tawoto*-pijl; zie *tawoto*.

2) *Amo-ka* = de pees wegnemen. *Moro urapa s-amo-ka-i terapa* = Dien boog heb ik al van zijn pees ontdaan. *Amo-ka-rï poko wa* = ik ben bezig met de pees er af te halen.

3) *Amo-to* = voorzien van een pees, een snoer. *Anakoko s-amo-to-ya y-eneka-ri me* = Ik rijg kokriki aaneen tot een halssnoer voor me. *Woto amo-to-ko* = Rijg de visschen aan elkaar. Men steekt door de kieuw en den bek een stuk liaan, een takje, of iets dergelijks. *Ipuru-ma pomero, s-amo-to-ya* = Als de tabaksbladeren geroosterd zijn, rijg ik ze aan een touw. *O-rapa-rï amo-to-ko* = Doe een pees aan je boog!

amu - optrekken van een gebouw. *Otï-āko-ko moro kerki* (N.E. kerki) *m-amu-taton* = Wanneer zult gijlieden de kerk optrekken? *Pataya amu w-u-sa* = ik ga een afdakje oprichten. *Akere'i akuru amu-yan t-aponï-me* = de zonvogel bouwt modder op tot zijn nest. *T-amu-ma terapa i-ŵa man* = Hij is klaar met het maken (van zijn nest). *Amu-ko* = Bouw!

amu - wit.

1) *amu-na* = wit worden. *Weyu-taka moro mauru pa-ka-ko, amu-na-tome* = Leg de katoen in de zon, dat zij wit worde! *Amu-na pa kën-e'i-tan* = Zij zal niet wit worden. *Kën-amu-na-tan* = Zij zal wit worden.

U-mu-na = een wit hoofd (witte haren) krijgen (*u* = stam van *u-pupo* = hoofd wordt in het vervoegde *amu-na* = wit worden geïncorporeerd, de aanvangs-*a* van *amu-na* vervalt hierbij). *Kën-u-mu-na-no* = Hij heeft witte haren. *Y-u-mu-nā-i* = Ik heb witte haren. Zie bij *u* = hoofd, n⁰. 9.

2) *amu-no* = wit maken. *Amu-no-ko* = Maak het wit. *S-amu-no-ya* = Ik maak het wit. Over de witte verven zie *kuli*.

3) *amu-nu* = witheid. *Apï amu-nu ene-ke i(ŵ)-e'i-ri-ke moro-wara ana kën-eyato-'yan* = Omdat zij dicht bij den staart wit is, noemen wij haar aldus (zie bij *akami wano*).

4) *amu-nu-ma* (*ma* = suffix van negatie). *Amu-nu-ma na* = Zij is niet wit. *Amu-nu-ma kën-e'i-tan mauru-ru* = Mijn katoen zal niet mooi wit worden.

5) *i-amu-nę* = wit. *T-amu-nę na* = 't Is wit. *T-amu-ne-ŋ kamiša am s-epe-ka-tï* = Ik heb een wit kleed gekocht (zie *n*). *T-u-'mu-nę wa* = Ik heb witte haren (zie bij *u* = hoofd, n⁰. 9).

6) Zie bij *yamun*, n⁰. 2.

amu - onbepaald voornw.; zie *am*.

amuika - gelooven. *Kës-amuikę-i čorǫ a(y)-ęmuma-nǫ* = Geloof hem niet, hij bedriegt je. *K-amuiča-i* = Ik geloof je. *A(y)-amuiča pa wa* = Ik geloof je niet. *A(y)-amuiča-rï se-pa wa* = Ik wil je niet gelooven.

amuikï - oprapen. *Owe-ko a-pirï na?* *Amaya amui-šan* = Waar is je kleine broer? Hij is manja's aan 't rapen. *Amui-čǫ* = Raap ze op! *Amuikï-rï se-pa wa* = Ik wil ze niet oprapen. *Awara kǫ-ta-po s-amuikï karapa-ri mę* = Ik heb bedorven awara's opgeraapt om haarolie te maken.

Amuikï-ma = alles oprapen. *Otǫnǫ-mę ko an-amuikï-ma pa m-e'i* = Waarom hebt gij ze niet allemaal opgeraapt? *S-amuikï-ma-i terapa* = Ik heb ze reeds allen opgeraapt. (Zie *tï-pu-nę* onder *pu*).

amuma - zie *ęmuma*.

amundǫ - inwikkelen; over de mogelijke samenstelling van dit werkw. zie *amǫmu* = naar binnen brengen, n⁰. 1. *Awara s-amundǫ-ya akumi-ta-tǫmę* = Ik wikkel awara's (in een blad), opdat zij (na een drietal dagen) zacht worden. *Awara s-amundǫ-i ičǫ-ta-tǫme* = Ik heb awara's in (een blad) gedaan, opdat ze mogen rotten.

amura'ï - Mouriria; N. E. spikrihoedoe; spijkerhout. Gebruik van dit hout, zie *purïlwa*, n⁰. 4.

amurę - zie *amǫrę*.

amuya - mooi. *Mǫko a(y)-ęmuil-dï amuya mę man* = De dochter van je is mooi. *Yǫ-kę w-ǫkunā-i amuya mę w-e'i-tǫmę, wǫkërë-wa sanǫ-ma-tǫmę* = Daarom kam ik mij, opdat ik mooi zij en door de mannen bemind worde. De vrouw zegt van zich zelve dat zij *amuya* is, de man noemt zich *pǫilǫ*. Andere woorden voor „mooi" zijn nog: *kurangǫn* en *yukpun*.

amuyako - ook *ǫmuyako*; het meisje van 8 tot 16 jaar wordt hiermede aangeduid. Zie bij *mę* = kind, n⁰. 3. *Ǫmuyako si-püyöi-ma-i* = Ik behandel (als *püyei* = piaaiman) het meisje.

an - prefix staande voor den negatieven infinitief bij transitieve werkwoorden. *An-ukutï pa wa* = Ik weet het niet. *Ǫwin-čǫ paidǫ am an-apǫi pa w-e'i* = Ik heb zelfs niet éénen visch gevangen.

an - meervoudssuffix.

1) achter substantieven: *piri-an* = broers; *wǫkëri-an* = mannen; *wori-an* = vrouwen; *kiri-an* (zie bij *mę* = kind).

2) achter enkele pronomina. *Mǫkë* = die daar, *mǫk-an* = die lieden daar. *Mǫsę* = deze, *mǫ(y)an* = dezen. *Nǫkë* = wie, *nǫk-an*.

3) zie verder meervoudssuffix: *kǫn*.

ana - wij, ons. Onderscheid tusschen *ana* en *nana*, zie *kaliña*, n⁰. 7. Invloed van *ana* op de vervoeging zie bij *nana*. *Ana auto-wa n-itǫ-n* = Wij gingen naar huis. *Kën-ipa-san ana* = Dàt gooien we weg. *Papǫ-rǫ erepa-ma ana na* = Wij allen zijn zonder kasavebrood. *Tuw-ǫnëkï-sę ana na* = Wij willen gaan slapen. *Ana an-ęnę pa n-e'i* = Wij hebben hem niet gezien. *Ifu-ta n-uta-pu-i ana* of *ifu-ta ana n-uta-pu-i* = Wij zijn in 't bosch verdwaald. *Wǫtǫ pa ana na* = Wij hebben geen toespijs. Zie andere voorbeelden bij *ęyatǫ* onder *ętï*, *kuru*, enz.

aña - 1) *Aw y-aña-rï, ay-ęña-rï, mǫko aña-rï* = mijn, uw, zijn hand. *Aña* wordt gebruikt door de *Tëręwuyu*. De *Muratǫ* zeggen: *aya*. Ook in de afleidingen en samenstellingen blijft dit verschil. *Y-aya-rï n-akï-pu-i* = ik heb mijn hand geklemd. *Y-aña-rï wiñǫ n-ǫma-i, n-ę-mǫ-i* = 't Is uit mijn hand gevallen, gebroken. *Ay-ęya-rï asitǫ kupo-rï ęmǫ-ko* = Steek je hand er wat dieper in! *Ay-aña-rï kǫro kës-ilri inda-ka, hę!* *Ay-ęka-tan* = Steek je hand niet in zijn bek, hoor! Hij zal je bijten.

2) De vingers der hand. Voor „vingers" in 't algemeen gebruikt men *aña* en ook *aña-nǫ*. *Aña-pun* = zonder vingers (v. e. melaatsche). Verder:

aña yuman = duim, *y-aya-rï yuman* = mijn duim; *yuman-poko-ro-no* = wijsvinger (letterl. de allernaaste van den duim); *owara yaña-no* = de middelvinger; *apowe'irï-poko-ro-no* = de ringvinger (letterl. de allernaaste van den pink); *apowe'irï* = de pink. Zie ook *siki.*

3) *Ay-aya-rï topu-ru* = de palm van je hand.

4) *Os-aya-tï* = zich de handen wasschen. *W-os-aya-s-a, w-os-aya-tï* = ik wasch, wiesch mijn handen. *W-os-aya-tï-rï se-pa-wa* = ik wil mijn handen niet wasschen. Dit werkw. is een samenstelling van *aya* = hand en *atï* = reinigen. Zie dit woord. *Os* = pron. refl.

5) *T-aya-rï-ke w-o-pu-i* = ik heb veel meegebracht. *Aya-rï-pa* (letterl. zonder hand) heeft de beteekenis van: „met leege handen". *Ido-ke am otï an-eng-pu pa m-e'i* = Hebt ge dan niets meegebracht voor me? *Uwa, aya-rï-pa w-o-pu-i* = Neen, ik ben met leege handen gekomen.

6) De handen worden gebruikt bij 't vormen der getallen; zie *kaliña*, n⁰. 31.

7) Scheldwoorden naar aanleiding van iemands handen, zie bij *aware.*

8) Om de melaatschheid uit te drukken zegt men gewoonlijk dat iemand „kromme vingers (handen)" heeft. *T-aña-ta-ta-ye* = zijn vingers zijn krom, d.w.z. hij is melaatsch. *Ay-aya-rï tï-ta-ta-ye man* = je vingers zijn krom, gij zijt melaatsch. Men zegt ook, wanneer men van meerdere zieken spreekt: *Aña-no koko-be man* = de handen zijn melaatsch. Ook heb ik gehoord: *t-aya-kumerei-ye man* = Hij is melaatsch. Zie bij *poröi-poröi-ye.* Zie *ayetata* en *ti-tata-ye.*

9) De voorpooten van een dier worden ook *aña* genoemd: *kaikusi aña-rï* de klauw van een tijger; zie *esapi-ma.*

10) *Aña-po* = handwerk. *Tërewuyu aña-po-lï* = (Dit stuk vlechtwerk) is van de hand van een volbloed Indiaan.

11) *Aña-ta-no* = vingerring. Tegenwoordig draagt men wel eens een gouden of zilveren of blikken ring. Men vervaardigt vaak ringen uit awara- of maripa-pitten. Zie *riña. Y-eya-ri-ta-no t-akï-se (toro-toro-me) man* = Mijn vingerring is te nauw (te breed).

12) *Aña-ta-no ka-topo kapu-rï m-uku-san* = Kent ge het kunstje om den ring er af te krijgen? Een der touwspelen, zie *esapima.* Men bevestigt eenen ring aan een touw, windt het touwtje om de handen en vingers. Wanneer men nu na méér binden en ontbinden trekt, valt de ring tegen den grond.

anaba'ura - een sabakoe-soort; zie *sawaku.*

anabimiseipo - een zwarte sabakoe; zie *sawaku.*

ana'i - zekere ananas-soort; zie hierover bij *nana*, n⁰. 4, b. *Ana'i epi-rï me* = bij wijze van ananas-schubben. Zekere bindwijze bij pijlenvervaardiging in gebruik. Het touw wordt zoo gebonden, dat er een verzameling van schubben ontstaat, die op elkaar liggen als de schubben van een visch of als de schubben van een ananas; zie de afbeelding onder *purïlwa*, n⁰. 12.

anakoko - Abrus precatorius L.; kokriki. De rood-zwarte pitten rijgen zij zelden tot halssnoeren aaneen. *Anakoko (s-amo-to-ya) si-küri-ya y-enghari-me* = Ik rijg kokrikis aaneen tot een halssnoer voor me. De bladeren worden gekookt en met het aftreksel wascht men zich bij koorts.

ananopu - op een hoop leggen. *Ero auto akoka-ko, t-akï-re yumaŋ ne na, paporo moro-kon akï-rï enano-ko* = Veeg dit huis, het is zeer vuil, werp al het opgeveegde op een hoop. *Ero s-anano-pu-ma-i terapa* = ik heb al dit vuil reeds op een hoop gelegd.

aña-pato-le - het getal 10; zie bij *kaliña*, n⁰. 31.

anarïko - een wilde ananas-soort; zie bij *nana*, n⁰. 4, c.

aña-to-ne - het getal 5; zie bij *kaliña*, n⁰. 31.

ana'u - een boom der savana's. De boom scheidt een wit vocht af ter plaatse, waar men hem inkerft. 't Vocht wordt door de vrouwen vaak gebruikt om de verkregen *kusewe*-verfstof aaneen te houden. Een bepaald soort van rups voedt zich met de bladeren. Aangezien ze in klissen op elkaar hier en daar tegen den stam zitten, worden ze aangeduid met: *Ana'i okë-rë*, letterl. de doorns van den ana'u.

andé - zie *airę*.
andï - achterste. *Moko kën-i-san t-andï-po* = Hij kruipt op zijn achterste. *Andï* (of misschien enkel *an* of *a* met het suffix: *dï* of *ndï*) is de stam van enkele andere woorden, welke hier in 't kort verklaard, later, elk op zijn plaats, breeder besproken worden:

1) *andï-këřë* = staart. Zie *këřë* = uitstekend stuk.

2) *andï-mǫ* = iets neerzetten en het reflex.: *ǫt-andï-mǫ* = zich zelven neerzetten, gaan zitten.

3) *an-sę-tï* staande tegenover *u-sę-tï*, resp. staartveeren en kopveeren (hoofdhaar); *u* = hoofd, *sę-tï* = zijn zijde. Merk op dat hier de uitgang *dï* van *andï* vervalt.

andï-kërë - 1) staart. Over de afleiding van dit woord, zie *andï*. *Andï-këřë tuw-ę-kǫtǫ* = Zijn staart is afgesneden. *Nǫkë andï-këřë tuw-ę-kǫtǫ?* = Wiens staart is afgesneden? Zie bij *maipüri* = buffel. *Andïkë pa man* = Hij heeft geen staart. *Warïri t-andï-kę man* = De tamandua heeft een staart. (Let op 't onderscheid tusschen *kę* van dezen en *kë* van den voorgaanden zin. *Kę* = met). *T-ǫkë-rę andï-këřë man, tuwalǫ kǫrǫ* = Zijn staart (v. d. *kupęsini poli-po*) heeft een doorn (een hoornen uitwas), wees voorzichtig.

2) *Andï-ka* = den staart afsnijden. *S-andï-kā-i* = Ik snijd hem den staart af. Hiervan wordt het reflexivum: *ǫt-andï-ka* = den staart afwerpen gevormd: zie voorbeeld bij *kangasapa*. *Andï-kï-ka* = in den staart knijpen; samenstelling van *andï-(këřë)* en *(a)kï-ka* = knijpen.

3) *Andï-këřë* was eertijds een spotnaam door de Karaïben aan de Arrowakken gegeven; zie bij *Aruako*.

4) In de dansliederen is de stof, welke bezongen wordt, somtijds niets anders dan de staart van den een of anderen vogel. Het lied luidt dan als volgt:

kuya-rï andï-kï-po
kënǫrǫ (w)andï-kï-po
kurewako (y)andï-kï-po
sǫrǫsǫrǫ (y)andï-kï-po.

De vogels zijn: papegaai en ara. Over *sǫrǫ-sǫrǫ*, zie het woord. 't Lied werd gezongen in de Cottica. — Een ander dergelijk lied is: *Kënǫrǫ andï-kë-po tï-kęŋ-tï-kęŋ mę* = De staart van den ara schudt op en neer.

5) *Andï-këřë* wordt nog al eens overdrachtelijk gebruikt. In vereeniging met dierennamen vormt het de benamingen van verschillende varens: zie bij *arawata*, *kuyarï*, *wǫkǫ*. Verder om industrie-termen te vormen: *yarawa andï-këřë* = staart van de zeekoe (zie *apukuita*, 2, c); *awarï-puya andï-kë-rë* = staart van den waterhond (zie *matapi*, n⁰. 1).

andï-mǫ - Over de afleiding van dit verbum zie *andï*. Iemand of iets doen plaats nemen. *Mǫsę andï-mǫ-ko, tǫ* = Doe hem neerzitten! *Mǫro tuma andï-mǫ-ko watǫ tupo-naka* = Zet den ketel op het vuur.

Ǫt-andï-mǫ = zich neerzetten. *Mǫrǫ murę am-ęnę-ko, w-at-andï-mǫ-tǫmę* = Breng een bankje, dat ik kan gaan zitten. *W-ǫt-andï-mǫ-tǫpo watï na* = Er is geen plaats om te gaan zitten. Over bankjes zie *murę*.

Broeien van vogels. *Kën-ǫt-andï-mǫ-yan tï-mǫ kupo* = (De vogel) zit op haar eieren (broeit).

añę - Uitroep: Is niet! *M-uku-san, añę* = Gij weet het, is niet!
anema - bederven; zie *anïma*.
anga - 1) *Anga-ma* = doen overhellen. *Pępeitǫ kuriala n-anga-mā-i* = De wind werpt de boot op haar zijde. *Y-autï s-anga-ma-i* = Ik heb mijn huis tegen den grond gegooid.

At-anga-ma = overhellen. *Kuriala n-at-anga-ma-i* = De boot helt naar éénen kant. *Mǫrǫ spiâlari n-at-anga-ma-i* = De ketel helt over. *At-anga-ma-pa na* = Hij helt niet over.

2) *Anga-na-rï* = rug. *Ënga-na-rï* = mijn rug. *Ǫnga-na-rï* = uw rug. *Inga-na-rï* = zijn rug. Men zegt ook: *inda-na-rï*, *anga-na-rï* en *ęnga-na-rï* voor den 3^den persoon. *Inda-na-rï imę-pa* = Zijn rug is niet gespikkeld.

Apoto porï kaičusi s-ęnę-i wuilpï anga-na-rï ta = Ik heb een zeer grooten tijger gezien op den bergrug.

Auto ęnga-na-rï = de buitenkant van het dak (zie over deze uitdrukking: *auto*, n⁰. 14, a). *Auto ęnga-na-rï kupo-naka topǫ́ruka arǫ-taŋ-go* = Ga de kasavebrooden op het dak leggen (opdat zij drogen in de zon).

Kuriala ęnga-na-rï = de onderkant der boot (zie bij *ǫkǫyumǫ moran*). *Ënga-ra-na yętu-mbe na* = 't Midden van mijn rug doet pijn (zie bij *ra*).

3) *Enga-na* = rug, hetzij alleen hetzij vergezeld van een suffix, heeft ook de beteekenis van „achter" en treedt dan als voorzetsel op. *Enga-na* schijnt verkort te kunnen worden tot *'ga-na*.

a) *ęnga-na*. *Mǫrǫ kuru-kuru ęnga-na nę man* = Het ligt achter de mand (*nę* = versterkingssuffix). *Mǫrǫ auto ęnga-na puirę man* = Hij staat achter het huis. *Mǫrǫ mutętę ęnga-na maria man* = Het mes ligt achter de mand. *Mǫ'ę ïtu ęnga-na* = Daar ginds ... achter 't bosch! *Nokë-ko mǫsę ęnga-na n-ǫ-san* = Wie komt daar achter me? *Nokë mǫko ęnga-na nan* = Wie is daar achter me? *Kët-ǫpu-i ęnga-na* = Loop niet achter me!

Mǫrǫ kerki 'ga-na nę man = Het ligt achter de kerk. *Mǫ'ę ... erǫ ïtu 'ga-na tï'apo man* = Daar ginds ... achter dit bosch ligt een moeras.

b) *'ga-na-ka* (*ka* of *ta* = in). *Kuru-kuru 'ga-na-ka ęma-ko* = Werp het in de mand.

c) *ęnga-na-po-ta*. *Paramuru ęnga-na-po-ta ǫyǫ'i apuimę porï* = Achter Paramaribo (in de moerassen) zitten veel bloedzuigers. *Enga-na-po-ta arepa s-arǫ-ya kurukuru-ta* = Ik draag kasavebrooden in een mand op mijn rug. *Ęnę-ko ǫnga-na-po-ta* = Kijk achter je! *Nokë ko mǫko ǫnga-na-po-ta n-ǫ-san* = Wie loopt daar achter je?

d) *ęnga-po*. *Mǫrǫ ïtu ęnga-po tïapo man* = Achter dat bosch ligt een moeras.

N.B. Om het voorzetsel „achter" uit te drukken kan men nog van enkele andere woorden meer gebruik maken, nl. van:

ęnbata = wellicht samenstelling van *ęnba* (vervorming van *ęnga*, *anga?*) en *ta* = in. *Moro wewe ęmbata man* = Hij staat achter den boom. *Moro kurukuru ęnbata man* = Het ligt naast de mand.

latǫ. *Mǫrǫ wewę latǫ man* = Hij staat achter den boom.

mǫ-wiñǫ. *Mǫrǫ ïtu mǫ-wiñǫ tïapo* = Achter het bosch ligt een moeras. *Kuru-kuru mǫ-wiñǫ* = achter de mand. *Mǫrǫ kisi mǫ-wiñǫ s-ęnę-ya* = Het ligt achter de kist (kisi = N. E.; *s-ęnę-ya* = ik zie).

nǫta (een samenstelling van *nǫ* en *ta* = in; wordt beweging uitgedrukt, dan verandert *ta* in *taka*). *Mǫrǫ kuru-kuru nǫta man* = Het ligt achter de mand. *Mǫrǫ kisi ñǫta man* = Het ligt achter de kist. *Kisi ñǫta waïï man* = Het ligt niet achter de kist. *Ęma-ko mǫrǫ kisi ñǫ-taka* = Werp het achter de kist.

4) *Ęnga-yǫn-dï* (*anga-yǫn-dï*) = kleed om den rug te dekken. Met *anga-yǫn-dï* duidt men den doek aan die de vrouwen gewoonlijk over borst en rug dragen. De doek is ter eenre zijde boven op den schouder vastgeknoopt (zie *nǫpǫko*), ter andere zijde loopt zij onder den arm door. Zie *yǫn*. *Aw ęnga-yǫn-dï erǫ idǫ, ǫnga-yǫn-dï-an-ukutï pa wa* = Mijn schouderdoek is deze hier, dien van u ken ik niet. *W-ǫnë-tǫpo ęnga-yǫn-dï* = dekkleed bij 't slapen.

5) *T-ęnga-na-nę* = adjectief, op zijn rug. *Erǫ-wa t-ęnga-na-nę il-ko* = Wend het naar dezen kant uit ... op zijn rug.

T-anga-ma-pa = niet op zijn rug, niet overhellend (*ma* = suffix, voltooiïng der handeling aanduidend; *pa* = suffix van negatie). *Kuriala t-anga-ma-pa kën-i-san* = De boot helt niet over bij 't loopen.

T-anga-pa = met hellende zijde (letterl. met hellende vlakte; zie *pakï* = vlakte). *T-anga-pa apǫi-čǫ mǫrǫ kuriala* = Houd de boot zoo dat zij overhelt. *T-anga-pa čuriála-ri n-ǫ-san* = Zijn boot helt over bij 't varen. *Anga-pa-pa kën-i-san* = Zij helt niet over bij 't varen.

angu - *Murę angu-ru* = de holte der zitbank. *T-angu-rę man* = (Het bankje) is van boven uitgediept. Zie *taŋgu*.

anïki - elke soort van ziekte; inzonderheid kan het „stuipen" beteekenen, zie *wayopa*, n⁰. 2. *Anïkï pa wa* = ik ben niet ziek. *Anïkï-pe wa* ik ben ziek.

Anï-ko = ziek maken. *Moko woto kës-ono-i, ay-anï-ko-tan no'm* = Eet van dien visch niet, hij zal je ziek maken. *Y-anï-ko-i terapa* = hij heeft mij reeds ziek gemaakt. *Ay-ekanen goro, ay-anï-ko-tan* = Loop niet te snel, dat zal je ziek maken.

Anï-ko-po = iemand een zware ziekte bezorgen. *Pari-pe ne ksi-pokï-ma-i, m-anï-ko-po-take lo'm* = Sla hem niet te hard, je zult hem zwaar ziek slaan.

Anïg-pa-n = een zieke (zie *n*). Ook schijnt *anïg-po* = zieke te bestaan. Zie het gebed opgeteekend onder *kura-ma*.

Anïg-ta = ziek worden. *S-anï-ko-po-ya, oro su n-anïg-ta* = ik (sla) hem zwaar ziek, laat hem gerust ziek worden. *Y-anï-ta-i ko'u, ran* = Man, ik ben fameus ziek. *Kan-anï-ta-tan* = Hij zal ziek worden. *Ay-(u)wembo-ta ay-anïg-ta-take* = In uw buik zult gij ziek worden (wanneer gij nl. rookt).

Staat *anï-ma* = iets bederven met *anï-kï* = ziekte niet in verband?

anima - bederven. *Moko pićani sakao pa-pu-i tuma aićuru taka, n-anïma-i* = Het kind heeft zand in de soep gegooid, ze heeft (de soep) bedorven. Men hoort ook *anema*; zie *yoko*.

Ot-anïma = in bederf overgaan. *Y-erepa-rï tuw-ot-anïma* = mijn kasavebrood is bedorven. *Kurama-ko, ot-anïma-pa kën-e'i-lan* = Bewaar het, het zal niet bederven. *Ot-anïma-po pa-ko* = Werp wat bedorven is maar weg. *Kën-ot-anïma-no* = 't Zal bederven.

ano - stam van *anopu* = vol geraken; zie aldaar.

ano - 1) *Ano-ka* = barbakotten, d.i. het drogen en rooken van vleesch en visch op een rooster van groen hout. Men doet dit om 't overtollig gevangene langer te kunnen bewaren. Rooster, zie *sura*. *Moko tongmaŋ ano-ka-ko ë-wa* = Barbakot dat wild voor me.

2) *Ot-ano-ka* = verb. refl. zich zelven barbakotten, d.w.z. een lichaamsdeel boven 't vuur houden na een slangebeet bijvoorbeeld. *Ot-ano-ka-ko, bettrë apoi-lome o-wa* = Houd u boven het vuur, opdat gij beter moogt worden (het tweede zindeel is de letterlijke vertaling van het Surin.: Mi kisi wan bettre = Ik krijg een verbetering). Zie nog bij *aiñara ye-rï*.

3) *Ano-ta* = gebarbakot worden. *Moko woto il-ko sula kupo-naka ano-ta-lome* = Leg den visch op den rooster, opdat hij gebarbakot worde. *T-ano-ta man* = Hij is gebarbakot.

anokï - 1) schaven, veilen. *Y-urapa-rï s-ano-sa* = Ik schaaf mijn boog gelijk. *Ë-pe potï-rï s-ano-sa* = Ik veil de ijzeren punt van mijn pijl gelijk. *S-ano-kui terapa* = Ik heb het reeds afgeschaafd. *Ano-ko* = Schaaf het af. *Kës-anokui ñoro yukpa te ne rapa man* = Schaaf niet verder, de boog is reeds goed. *Anokï-rï se-pa wa* = Ik wil het niet schaven. *S-anokï-ma-i* = Ik ben klaar met het schaven.

De woorden *t-o-(a)nu-bre* en *tonuku* staan hiermede wellicht in verband.

2) *Ano-ta* = geschaafd worden; zie voorbeeld bij *kwama*, n⁰. 1.

3) De werkw. *ano-ka* en *ano-ka-ma* onder *kwama*, n⁰. 1, vertaald door: schaven, staan ethymologisch met *anokï* = schaven niet in verband. Zij zijn afgeleid van den stam *ano* = een volheid aanduidend. Zie *anopu* = vol geraken.

anomu - opnemen. *Moko pićani anoŋ-go moro niñoku wiño* = Neem het kind uit de hangmat! *Anun-da* = Ga het oprapen! *Anumu-rï s-upi-ya* = ik kan 't niet opnemen. *Kës-anomu-i, mose-mbo y-otï-rï me na* = Neem 't niet, 't is van mij. *Anun-go* = Schep op (bij 't eten)! *Nono anu-yan* = zij heft de aarde op (met de tjap); zie *maña*, n⁰. 4.

anopu - vol geraken. *Moro-po il-ko, konopo w-ose'uka-rï-ta ko'i kan-ano-tan* = Zet (de kruik) daar neer, in den drup van den regen zal zij spoedig vol geraken. *T-anopu-rï se-pa na* = Zij wil niet vol komen. *N-anopu-i, t-ano-se ne man* = Zij is vol.

Ano-ka = vol maken. *Moro potïksa ano-ka-ko konopo aićuru-ke* = Vul die kruik met regenwater. *T-ano-ka-ne o-wa man* = Gij hebt er te veel in

gedaan. *Kwe'ike-rï an-anu-ka pa w-e'i kusa-ke* = Ik heb mijn krabbenkorf niet met krabben volgekregen.

an-se-tï - achterste, staartveeren. Een voorbeeld vindt men bij *akere'i*. *Auto an-se-tï* = de buitenkant van het dak. Over de samenstelling van dit woord, zie bij *andï* en *se*.

anuku - 1) klimmen. *O-ko ne, ene-ko se, okoyu n-anu-sa wewe poko* = Kom, kijk eens, er kruipt een slang in den boom. *W-onu-sa wewe kupo* = Ik klim in den boom (beter dan *kupo* is *poko*). *Poko w-onu-sa* = Ik klim er in. *Aw-onuku-ru m-uku-san* = Kunt ge klimmen? *W-onuku-i terapa* = Ik heb reeds geklommen. *Anu-ko* = Klim (aldus een *Tërewuyu*)! *Onu-ko wewe poko* = Klim in den boom! *I-poko onuku pa wa, kao yumañ, w-oma-take* = Ik klim er niet in, hij is te hoog, ik zal vallen. *Kët-onuku-i* = Klim (er) niet (in)! *Tuna yasi-pe man, kët-ome-i i-taka, onuku pa m-e'i-take* = Het water is diep, val er niet in, ge zult niet meer boven komen. Soms wordt het bij het werkw. *anuku* komende *poko* nog vergezeld van *naka*. *Onu-ko wewe poko-naka, moya porï wewe ari-(s)kërë ponaka* = Klim in den boom, tot ginds in den top. *Onu-ko, sarïki* (= N. E.; het Kar. woord is *aipayawa*) *ro'm o-koto-tan* = Kom uit het water, de haai zal je anders letsel aandoen.

2) *anu-toka* = naar beneden komen; zie *enï*.

3) *awonuku* = iets een hoogen kant (oever) optrekken. Zie het werkwoord. Wellicht houdt dit werkwoord ook verband met *anuku* = klimmen. *Wo* duidt een streek, een plaats aan; zie *wo*.

anuru - zie *nu*.

anutoka - zie bij *anuku* = klimmen, n⁰. 2.

anuwana - Gypagus papa; N. E. granman tiengi-fowroe, d. i. hoofdman der stinkvogels; koningsgier. *Anuwana* wordt van uit de hooge luchten naar beneden geroepen door zijn familielid *piai'uri*. In het verhaal van *Petï-man* brengt *anuwana* den Indiaan ten hemel; zie *Petï*, n⁰. 11. *Anuwana mure* = een koningsgieren-bankje; zie *mure*, n⁰. 5. *Anuwana uwa-no* = koningsgieren-dans; een wijze van dansen, zie *uwa*, n⁰. 8, f. Over *anuwana* en andere soorten van aasgieren zie *kurumu*.

apa - het vallen, het ebben van het water. *Iñe-wara-ko tuna ero-me nan? Kën-apa-no* = Hoe is 't water op 't oogenblik? Het valt. *Tuna n-apa-i* = 't Water is gevallen. *Ipoli-rï t-apa-ma man* = De kreek is geheel droog geloopen. *Itu-ma-li me? Uwa, itu-ma pa noro man, apa-li me* = Is het vloed? Neen, de vloed is er nog niet, 't is eb.

Het vastzitten eener boot. *Moro kuriala ema-ko tuna kaka, akuru-tupo kën-apa-tan* = Duw de boot in 't water, ze zal blijven vastzitten op de modder.

Het bedaren, het afnemen eener ziekte; zie *atano*.

Ot-apa. *Woi w-ot-apa-rï* = benaming eener vlechtmethode; zie hierover bij *waruma*, n⁰. 25.

apákani - 1) generieke naam voor: roofvogel; N. E. akka. Met deze benaming worden de Falconidae aangeduid. *Apákani kuriia eta-pa man, koko kën-eta-no* = De akka roept over dag niet, hij roept des nachts. Men heeft voor verschillende soorten roofvogels ook verschillende namen. Zoo kent men:

arapaiło = den rooden roofvogel met witten kop.

kuano = den Harpie, die zich in 't binnenland ophoudt en in 't N. E. „baboen-akka" genoemd wordt, omdat hij zich hoofdzakelijk met brulapen (N. E. baboen) voedt...

kuápipi = den bruinen roofvogel, Rosthramus sociabilis, in 't N. E. met „pakro-akka" aangeduid, omdat hij op schelpdieren (pakro) aast en met „seekanti-akka", omdat hij zich aan den zeekant ophoudt...

piña'e = Leptodon uncinatus (?)...

toma = Herpetotheres cachinnans, in 't N. E. aleen-akka, den regenroofvogel, den kuikendief, die wit en zwart gekleurd is en bij 't aanbreken van den dag zich hooren laat.

Zie verder *këritotoko* = een Ibycter soort.

2) Van deze roofvogels is het dons zeer gewild, van *kuano* inzonderheid

is het groot en fraai. *I-mari-tï po-ka-ton tuw-e-kura-tome* = Zij plukken hem het dons uit om er zich mee op te smukken. Het vleesch wordt gegeten.

2) *Kuano* (Thrasaëtus harpyia) is de reus onder de roofvogels. De Karaïben duiden dit aan door te zeggen: *Apákani kuano tamu-tï pomane-ŋ* = De *apakani* is de sigaren-aansteker van den *kuano*, d. w. z. de *kuano* is zoo groot, dat de *apakani* er niets bij is. Deze is zijn knechtje. De mannen toch laten door de vrouwen en kinderen hun sigaren aansteken (zie bij *tamun*).

Eertijds waren een man en een vrouw op jacht. Zij bouwden een kamp. De man trok het bosch in, de vrouw bleef in 't kamp zitten. *Kuano* streek op het kamp neer. Van het kamp af wierp hij zich op het kind, vloog er mede naar een kankantrie, at het daar op. De vader keerde terug van de jacht. „Zulk een *kuano* heeft mijn kind gestolen. Zie hem daar zitten!" — „Werkelijk? Laten wij gaan!" Zij keeren naar huis terug. Men maakt pijlen, besmeert de pijlpunten met *urari*. Enkel mannen trokken nu uit. Eerst met den honderdsten pijl viel de vogel neer. De vrouw droogde, verbrandde hem. Zij zeide: „Voortaan, wanneer gij een grooten roofvogel ziet, moet gij hem dooden, want hij doet geen goed." Zie verder bij *kuano*.

apakani-ran N. E. - mamantem-hoedoe; morgenhout. Sterk hout maar weinig gebruikt.

apamu - Bestaat dit werkw.? Zie bij *sano* = schaduw, n⁰. 2.

aparari - savana. *Ero aparari ksi-pato-sein* = Laten we deze savana oversteken. *Aparari* is een zandsavana, *wo'i* een gras-savana. De talrijke struiken-verzamelingen in de savana, zie *pa'u*. De rand der savana's de gewone woonplaats der Karaïben, zie *e'i-fopo*. Zie verder bij *wo'i*.

Aparari siṁo-rï = savana-liaan. Van deze liaan maken de stadsmenschen wel eens dunne zwiepstokjes, die men bij 't wandelen in de hand houdt.

Aparari ïtupu-ru = savana-bloem.

apari'ë - Avicennia nitida; de parwa-boom van den zeekant.

apari'i-ran - Scoparia dulcis; N. E. sisibi wiwiri, d. i. bezemkruid. Zeer algemeen voorkomend onkruid, met sterk vertakte stengels. Dit kruid wordt verwarmd boven 't vuur. De moeder drukt het dan herhaaldelijk tegen de onderdeelen van 't lichaam bij 't kleine kind, dat met loopen moeilijkheden heeft. De heetheid van het kruid zet het kind aan. Men gebruikt voor ditzelfde doel ook wel eens: *kusari pana* of *situpi*. Zie *ran*.

aparika - Tarpon Atlanticus; trapoen. *Owin aparika pipo* = ééne trapoen schub; wijze om een groot muntstuk aan te duiden. Zie *pülata*.

apa'uwa - Copaifera Guyanensis Desf.; hoepelboom. De Karaïb boort gaten in den stam van ½ voet diepte, waaruit een balsem loopt. Dezen balsem gebruikt men bij wonden en men wrijft er kinderen mee in, als zij „koekoe" (zie *yeta*) hebben. De vrucht een vischaas, zie *ipowono*.

ape - uitroep van kinderen: Doe het niet! Houd op! Groote menschen zeggen: *añe*.

apei - *Apei-ṁa ero tuna na* = Ik heb nu geen tegenwater. *Apei-ñe s-ambosa* = Ik werk me het tegenwater op. *T-apei-ñe yuman ero tuna na* = Ik heb thans sterk tegenwater.

apemu - breien, knoopen, het doorschieten van de hangmat, van de pari enz. *K-opano-ko se apemu-ru poko* = Kom me helpen met 't breien (van de *pari*). *Patï s-ape-ya* = ik doorschiet mijn hangmat. *Apemu-ru se-pa-wa, koropo te s-apen-dake* = Ik wil ze niet doorschieten, morgen zal ik weer aan 't doorschieten gaan. *Purïlwa-me t-ape-ye man* = Bij wijze van een pijl is de inslag gemaakt. *Apen-dï* = de dwarsdraad. *Apendï enata-rï* = de neus van den dwarsdraad. *U-y-apen-dï* = de uiterste dwarsdraad. Over het doorschieten der hangmat en over de drie wijzen van doorschieten zie *niṁoku*, n⁰. 4—7 en 11. *Pendï* (denkelijk afkorting van *apen-dï*) zie *sambura*, n⁰. 5.

Apemu-ma = klaar zijn met het doorschieten; zie een voorbeeld bij *niṁoku*, n⁰. 1.

aperemu - een mooie, dunne houtsoort. Soms gebruikt tot schacht voor de

pina, dikwijls als hengelstok. De bast is sterk en welriekend, levert een draagband voor *patoto* enz.; zie *waruma*, nº. 43, N.B.

apesiya - Het hout van dezen boom wordt voor posten van huizen gebruikt.

apï - achterste. *T-apï-ta kën-eta-no akami* = De kami-kami roept met zijn achterste. *Apï-po* = rechtopstaande veer welke bij den kami-kami op de basis van den staart groeit (zie *awuleya*). *Po* = haar, veer. *T-apï-pi-re* zie bij *api* = rood. Zie *emata*. *Apu* = rot (en afleidingen) ware wellicht beter *apï* geschreven.

api - 1) *Api-pa* = niet rood, niet rijp. *Moro paruru api-pa man, kës-ena-sein* = Die banaan is niet rijp, laten we ze niet eten.

Api-rï of *api-ri-mbo* = het rood, de roode verfstof. *Kusewe mo-ka-ko, moro api-ri-mbo awon-dome* = Kook de koeseiwe, opdat de roode verfstof naar boven kome.

Api-ro = rood maken. *Kusewe am po-ko waruma-rï api-ro-tome* = Pluk koeseiwe om mijn warimbo rood te verven. *Ot-api-ro* = zich zelven rood beschilderen. *Kusewe-ke kon-ot-api-ro-yaton* = Met koeseiwe maken zij zich zelven rood.

Api-ta = rood worden, rood zijn, rijp zijn. *Amaña n-api-te-i* = De manja is rijp.

T-api-re = rood. *Akuri t-api-re* = het konijn is rood. Wanneer men wil aanduiden, dat het een of ander lichaamsdeel van dit of dat wezen rood is, dan wordt de naam van 't lichaamsdeel in 't woord *t-api-re* geïncorporeerd. De *a* van *api* vervalt dan (zie dergelijk geval bij *upa* = verschaffen). Bv. *t-andïkë-pi-re* = met een rooden staart (zie bij *akuri mo*); *t-apï-pi-re* = met een roode achterste (zie bij *akuri y-okomo-rï*); *të-pe-pi-re* = met roode ponie en *t-u-pi-re* = met een rood hoofd (zie hierover bij *pe* = ponie). Op dezelfde wijze is samengesteld: *u-pi-ro* = het hoofd rood maken. *Aw u-pi-ro-rï se-pa-wa, amoro u-pi-ro-ko* = Ik wil mijn hoofd niet rood maken, maak gij het uwe rood.

T-api-re-n kamiša am se-wa = ik wil een rooden doek. Zie het aangeteekende onder *n*.

2) Een dier of plant, welke òf geheel en al rood zijn òf op een bepaalde plek van 't lichaam, worden vaak de eersten naar den brulaap, de tweeden naar het konijn genoemd. Zie bij *arawata* en *akuri*.

3) Kasavebrooden laat men soms zoo lang staan, tot zij verschimmeld zijn. Zie bij *paya*. Een roode schimmel komt er dan op. Vandaar duidt men de verschimmelde kasavebrooden ook wel aan met: *api-ta-po*, d.i. het rood gewordene.

4) Soep wordt soms rood gemaakt, zie bij *kasiripo*.

5) De roode verven zijn: *alakuseri, krawiru, kuli, kusewe, tëpuru*; zie bij *kuli*.

api - 1) *Api-ča* = uitspreiden, uitrekken, breedheid aanbrengen (*ka*). *Moro ma'uru api-ča-ko yukpa, aru-ta-tome kosi* = Spreid de katoen goed uit, opdat zij spoedig droog zij! *M-api-ča-ma-i a-kuriala-ri* = Ben je al klaar met het breeder maken van je boot (door ze nl. te branden)? *Api-ča-ko* = Trek (om een pijl af te schieten)! *Pipo api-ča-ko sambura kupo* = Spreid de huid uit over de trom. *Ka-ko, amu rapa api-ča-ko* = Neem (den gebakken koek) weg, spreid weer (meel over de pan uit) voor den volgenden (koek).

Ot-api-ča = zich uitzetten. *Moko kuriala ičoro-ka-poto, kën-ot-api-ča-tan* = Bij het branden zal de boot zich uitzetten.

2) *Api-šarï*. *Moro potïksa api-šali-ta il-ko* = Zet de waterkan onder den drup van het dak. Zie *konopo aičuru*.

3) *T-ambi-re* = breed. Het regelmatig gevormde adjectief zou *t-api-re* moeten zijn. *T-api-re* echter bestaat reeds en beteekent: rood. Zie boven. Ter voorkoming van mogelijke verwarring verandert men nu de *p* in *mb* en zegt men: *t-ambi-re* = breed. *Oma t-ambi-re tampoko-rï man* = De weg is zeker breed. *T-ambi-re su nan* = (De ring) is veel te breed. *Patï t-ambi-re yuman na* = Mijn hangmat is goed breed. *T-ambi-re-n nimoku am s-taranga-take* = Ik zal een breede hangmat maken. Zie bij *n*.

api - indoopen. *Api-ćo moro arepa tuma-kaka* = Doop 't kasavebrood in den ketel. *Arepa api-ri se-pa-wa* = ik wil 't kasavebrood er niet indoopen. *S-api-ya* = ik doop in. *S-api terapa* = Ik heb het reeds ingedoopt. *Api-ćo* = Doop het in. Zie ander voorbeeld bij *ṁomokï*.

apipi - ondiep. *I-poli-rï apipi ṁe na* = De kreek is ondiep (zie bij *yansi*). *Ero tuna apipi ṁe na* = Dit water is ondiep. Zie bij *pipi* en *ipipi*.

apipokï - Dit werkw. (wellicht een samenstelling met *apipi* = ondiep) wordt gebruikt om aan te duiden het wegnemen van onderhout (zie *maña*, n⁰. 2), van onkruid, gras enz. *Tiupu apipo-ko* = Snijd het gras weg. *Ero t-apipo-se man* = Deze (grond) is gereinigd. *Oma apipo-tango* = Ga een pad kappen in 't bosch. *Maña apipo-kï-rï se-pa-wa* = ik wil den grond niet reinigen. *S-apipo-sa* = Ik maak het tot vlakken grond.

apiripo - een soort van kleine schildpad. Behoudens de afmetingen gelijkt zij in veel op de *wayamu*. Ze wordt door de Karaïben gegeten.

apiripo - zie *ipiripo*.

apiŵano - geneesmiddel, bezweringsmiddel (!). *Apiŵano moro man* = Zij (*turara*) is een geneesmiddel.

apo - stek. *Kï'erë apo* = kasavestek. *Kï'erë apo poŋ-go nono taka, atï-ta-tome* = Steek de kasavestek in den grond, opdat zij groeie! *Kï'erë apo emo-se* (*po-ye*) *w-u-sa* = Ik ga kasavestekken planten. *Kï'erë apo si-ćoto-po-sa* = Ik snijd de kasavestek tot kleine stukjes. *Kï'erë apo-ma wa, am upi w-u-sa* = Ik heb geen kasavestekken, ik ga er zoeken.

Wellicht is *apo* = stek hetzelfde als *apo* = arm. Maar *apo* = stek heeft de negatie *ma* achter zich en *apo* = arm heeft *pa*. Verder heeft *apo* = arm een suffix en *apo* = stek heeft geen suffix.

apo - arm. *Moko t-apo-lï t-ambo-se i-ŵa* = Hij heeft zijn arm gebroken. *Ay-apo-lï tunda pa kusa-wa man* = Je kunt met je arm niet bij de krab (die in een te diep hol zit) komen. *Apo-pa wa* = Ik ben mijn armen kwijt. *T-apo-po tuw-oma man* = Hij is op zijn arm gevallen. *Ay-apo-li na-rï* = uw elleboog; zie *narï*. *Ay-apo-li po-tï* = het haar op je arm; zie *po*. *Apo-li ćo* = naast; zie dit woord. *Apo-tu* en *apo-we* = rechter en linker-hand; zie elk woord afzonderlijk.

Apo-kumuḷ-ta = onoverg. werkw. *Y-apo-kumuḷ-tā-i, ay-apo-kumuḷ-tā-i* = Mijn, uw arm is vermoeid.

Apo-kumuḷ-ta-nopu = overg. werkw. *Apukuiŕa y-apo-kumuḷ-ta-nopu-i* = De parel heeft mijn arm vermoeid.

Merk op het onderscheid tusschen *apo-lï* = arm en *apoli-dï* = vleugel.

apo - proeven. *Tuma si-ṁo-ka-i, apo-ko posi* = Ik heb 't eten gekookt, proef of 't goed is. *S-apo-i terapa* = ik heb het reeds geproefd. *Apo-rï se-pa-wa* = ik wil het niet proeven.

apo - stampen, kloppen. *Kwepi apo-ko ako-ta* = Stamp den kwepi-bast fijn in den vijzel. *Apo-rï se-pa-wa* = ik wil hem niet fijn stampen. *Apo* is ook het besmeren van het haar met een vet of olie, waarbij ze het hoofd meer bekloppen dan wel bestrijken (zie *karapa*). Zie *arepa*, n⁰. 8.

apoi - 1) grijpen, vasthouden. *Apakani pupu-ru-ke woto apoi-yan* = De valk grijpt den visch met z'n pooten. *Tuna apoi-topo kwama* = een stuk bamboe om water op te vangen. *Woto s-apoi-ya-kon derapa* = Ik heb al wat visschen gevangen. *Apoi-ćo* = Houd vast! *Puime porï woto t-apoi-ye* = Hij heeft heel veel visch gevangen.

Ot-apoi = vastkleven. *Tuw-ot-apoi-ye man* = Zij (twee papiertjes) kleven aan elkaar vast. *I-ñu-ru poko kupiśa tuw-ot-apoi-ye* = De houtluizen kleven op zijn (v. d. miereneter) tong vast. *Woi-yarï-ta yo-ndo-ko, iŵ-ot-apoi-ri pona* = Dommel (de mani) in tasblaren, opdat het hars nergens aan kleve. *Tamu-rï s-akï-ka-i, n-ot-apoi-po-sa* = Ik heb mijn tabak geperst, hij zit erg vast in elkaar.

Vuur vatten. *Ase-kï-ro kon-ot-apoi-ŕan* = Uit zich zelf pakt zij (de *murewa*) vuur.

Elkaar vasthouden. *Oko pai at-apoi-ćoko* = Met z'n tweeën moet gij elkander vasthouden (bij 't dansen)!

Ergens boven op zitten; zie een voorbeeld onder *wewe* = boom, n⁰. 1. 2) *Apoi-po* = vasthechten, doen vasthouden. *Kuitaepupoko ma'uru-ru s-apoi-po-ya* = Ik hecht mijn katoen vast aan het spindelstokje. *S-apoi-po-ya pupu-ru kopo-náka epig-tome* = Ik plak het op zijn voet tot een geneesmiddel.

apoli - *Tonoro apoli-dï* = de vleugel van een vogel. *Woto apoli-dï* = de zijvinnen van een visch. *Purïlwa apoli-dï* = de veeren (vleugels) van een pijl. *Apoli-mıl-po* (*mil* = binden) = het bindsel der vleugels. Zie *purïlwa*, n⁰. 7 en 8. Zie *apo* = arm. *Apoli-si-kërë* = 't Uiterste puntje van het vleugelbeentje, 't welk door de jongens niet gegeten mag worden; zie *enda-tarï*. *Apoli-ća* = de vleugels wegnemen. *Werusi s-apoli-će-i arïrïmu-ru pona* = Ik neem de vleugels van de duif weg, opdat zij niet wegvliege.

Apoli-ćoto = de vleugels wegsnijden. *S-apoli-coto-i* = Ik heb de vleugels weggesneden. *Apoli-to* = naast. Zie dit woord.

Door middel van het suffix *ko* maakt men van *apoli* een reflexief werkwoord: *ot-apoli-ćo* = vleugels krijgen. *Kumako tuw-ot-apoli-ćo* = De loopmieren hebben vleugels gekregen. *At-apoli-ćo pa noro man* = Zij hebben nog geen vleugels. In den tijd dat de loopmieren vleugels hebben worden zij gegeten.

apolito - naast. Afgeleid van *apo* = arm en *apoli* = vleugel. *Y-apolito naka o-ko ne* = Kom naast me (zitten)! *Oma apolito wewe tï-po-ye man* = Naast den weg staan boomen geplant. *Moko wewe apolito* = naast den boom.

At-apolito (ook *as-apolito*). *Oko at-apolito s-eme-ya* = Ik draai tweedraadsch touw (garen). Zie suffix *to*, 't welk van werkwoorden substantieven vormt, n⁰. 2.

apoma - branden (!) *Kës-enapu-i moro pomui, yu-mbe man, ay-apoma-tan* = Eet die peper niet, zij zal je den mond verbranden.

apomotoko - een grassoort, welke twee sprieten uitzendt. Wanneer ge des morgens er langs loopt blijven de kleine topstekels aan de beenen vastkleven.

apo-nano - lange bank; zie *mure*.

aponï - bankje; zie *mure*.

aponï - nest; zie *ponï*.

apopo - *I-rapa-rï te-ne apopo-ma man, do-ke-ne am-wo pa tuw-e'i-ye man* = Zijn boog (geweer) was niet behendig, daarom heeft hij niets geschoten. *Apopo-ma mana* = Gij zijt niet behendig in het schieten. *Mose kaliña apopo-mbe man* = Die Indiaan kan zeer goed schieten. *Apopo-nano moran* = middel om goed te kunnen schieten. Zie *rapa*, n⁰. 15. Waarschijnlijk is *apopo* een reduplicatief, nl. *apo-apo* = armen. *Apo-po-ma mana* zou dan willen zeggen: gij hebt geen armen, d. i. gij gebruikt uw armen niet, gij zijt onbehendig. Zie *apo* = arm. Zie ook *apoponakano*.

apóponákanó - een der huisposten, zie *auto*, n⁰. 16. Deze balk wordt ook *yara-rï apo-nï* d. i. sparrenbank genoemd, omdat de sparren van het dak op dezen balk rusten als op een bank.

aporemun - naam van zekeren geest, zie bij *maña*, n⁰. 6. *Aporemun* misschien verbastering van *aporomu*? Zie dit laatste woord. Zie nog *yoroka*, n⁰. 3.

aporo - membrum virile; zie voorbeeld onder *kunaparu*. Zie verder bij *emara* en *mu*.

aporomu - Mimosa pudica L; N. E. sjeŋ-sjeŋ; kruidje roer mij niet. *Aporomu apoi-poto* (of *wo-poto*), *kën-iromo-san* (*kën-embo-yan*) = Wanneer ge de *aporomu* aanraakt (of: slaat), sterft zij (sluit zij zich toe). *Aporomun weyu taka il-ko, apo-tome* = Leg (de blaadjes van) kruidje-roer-mij-niet in de zon, opdat ik ze (in den vijzel) fijn stampe. Het droge blad wordt tot poeder fijngestampt. Dit legt men op verwondingen. *Arekë epi-tï me aporomu si-kuramā-i* = Ik bewaar de blaren van kr. r. m. n. tot een geneesmiddel voor mijn wonden.

Het dichtgaan der blaadjes duidt men ook aan met *osekema*. Zie dit woord.

Kan deze heester welke langs de kostgronden veel voorkomt niet in verband staan met den „geest", die gezegd wordt in den kostgrond te huizen? Beider naam heeft veel overeenkomst; zie *aporemu*.

aporomu - opgooien. *Mose pićani s-aporo-ya* = ik gooi het kind op (een

moeder met haar baby spelend, 't hoog opheffend en weer neerlatend, al maar door). *Apo̱ro̱n-go* = Hef het op!

O̱t-apo̱ro̱mu = springen. *Mo̱ko kaikusi n-o̱t-apo̱ro̱mu-i mo̱ko to̱no̱mun-wa* = De tijger springt op het wild.

aposai-ṕo̱ - de kleine schaar der krab; zie *kusa*, nº. 1. (*Apotai-ṕo̱* = de groote schaar). 't Woord is waarschijnlijk een samenstelling: *apo* = arm en *sai* (of *se̱i*) = poot.

apo-se̱ - wandelstok. Over de samenstelling van dit woord zie *se̱*, *Owe-ko ay-apo-se̱ nan* = Waar is je wandelstok? *Pamun, mo̱ro̱ y-apo-se̱ e̱ne̱-ko ê-wa* = Broer, reik mij mijn wandelstok eens aan! *T-apo-se̱-ne̱ wa* = ik heb een wandelstok.

Eéne rei pooten (v. e. krab bv.), vingers (v. e. banaan bv.). *Owin apo-se̱-po am y-aro̱-ko* = Geef mij ééne rei pooten (v. d. krab). *Paruru apo-se̱-ka-ko* = Neem één rei vingers van de banaan af.

apotai - *Kusa apotai-dï* = de groote schaar der krab. *Kusa apotai-ṕo̱-ke̱ ay-e̱ka-tan* = De krab zal met 'r groote schaar je knijpen. Verband met *apo* = arm?

apo̱tï - doorsnijden; het doorsnijden nl. van reepen, touwen, lianen (zie *ko̱to*). *Siño̱ s-apo̱-sa* = Ik snijd de liaan door. *S-apo̱tï* = Ik heb ze doorgesneden. *Ero̱ siño̱ apo̱-ko* = Snijd deze liaan door! *Siño̱ apo̱tï-rï se-pa wa* = Ik wil de liaan niet doorsnijden.

Apo̱-po̱-tï = herhaaldelijk (of alles) doorsnijden. *Apo̱-po̱tï-po* = het afgesnedene (zie bij *manari*, nº. 5).

Ot-apo̱tï = stuk gaan (v. e. touw, enz.). *Y-e̱wa-rï n-at-apo̱-tï* = Mijn hangmattouw is stuk gegaan. *Mo̱ko̱ e̱ne̱ka-rï tuw-o̱t-apo̱-se̱ man* = Haar halssnoer is stuk. *Iñe̱-mbo me̱ na, t-o̱nari-ke̱ te̱ ne̱ wa iw-o̱t-apo̱tï-rï pona* = Het (hangmattouw) is erg dun, ik ben bang dat 't stuk zal gaan.

At-apo̱-po̱-tï = heelemaal stuk gaan. *N-at-apo̱-po̱-sa patï-mbo* = Mijn oude hangmat is heelemaal stuk.

Apo̱-tï en *at-apo̱-tï* zijn ook vlechttermen; men duidt er mede aan dat men van de eene vlechtmethode „overgaat" naar de andere.

apotï - hoek. *Aña-to̱me̱ apotï-rï* = Vijf hoeken.

apoto - zie *poto*.

apotu - rechterhand. *Apotu-ma man* = (De boog) heeft geen rechterhand, d. w. z. geen kracht. *Apoto-nano̱-wa* = naar mijn rechterhand toe. *Apotu-nano̱-wiño̱-naka* = naar mijn rechterhand toe (zie bij *naka*, nº. 3). *Y-apotun, ay-apotun* = mijn, uw rechterhand. *Apotun-pa wa* = Ik heb geen rechterhand. Over de samenstelling van het woord, zie *apo* = arm.

apowe - linkerhand. *Apowe-pa wa* = Ik mis mijn linkerhand. *Ay-apowe-rï* = uw linkerhand. *Apo'e-wa* = naar mijn linkerhand toe. Ook zegt men voor dit laatste: *apoye-wiño̱-naka* (zie bij *naka*, nº. 3). Over de samenstelling van het woord, zie *apo* = arm.

apowe'irï - pink. Zie bij *aña*, nº. 2.

apu - 1) *Apu-tï*. *Ayawa amu e̱pu-ka w-u-sa, kuriala-ri apu-tï me̱* = Ik ga hyawa-gom tappen, tot kalefatering van mijn boot.

2) *Apu-to̱*. *Apen-go mo̱ro pari, wo̱to̱ apu-to̱-to̱me̱* = Brei de pari, om de visschen op te sluiten (door de kreek nl. af te zetten). *Wo̱to̱ s-apu-to̱-ya* = Ik zet de kreek af (zie bij *pari*). *Amuyako ni-ñe̱n-da-i, apu-to̱-to̱ko* = Het meisje heeft haar maandstonden, sluit ze op. *Weyu apu-to̱-i e̱köiñe̱* = Een wolk bedekt de zon.

O̱t-apu-to̱ = verstopt zijn. *O̱to̱no̱-pe̱ ay-ata, ay-e̱nata-rï ko̱n-o̱t-apu-to̱-yan* = Als je verkouden zijt, is je neus verstopt.

3) *Apu-to̱po* of *apu-to̱-po* = kamp, 't welk aan al zijn zijden dicht is.

4) In samenstellingen: *ire̱-pu-ru* = het bovenstuk (*ire̱tï-rï*) van een huis dichtmaken; *ire̱-pu-tï* = de nok. De aanvangsklinker van *apu* vervalt hierbij. Zie bij *auto* = huis, nº. 14, e.

apu - *Apu-ta* = rotten. *Ye̱-rï ni-apu-ta-i* = Mijn tand gaat rotten. *Tï-apu-ta ye̱-rï na* = Mijn tand is verrot.

Tï-apu-re̱ = rot. *Ye̱-rï tï-apu-re̱ na* = Mijn tand is rot.

Wellicht wordt dit woord juister als *apï* geschreven.

apuime - zie *puime*.

apukuita - 1) Aspidosperma excelsum; parelhout.

a) De parel of pagaai, uit de taaie veerkrachtige sporen van dezen boom gemaakt, heet insgelijks: *apukuita*. Men neemt echter voor den parel ook wel ander hout, o.a. *awaratara* = N.E. pritiara.

b) De roerspatel, vooral bij het koken der *kasiri* in gebruik, wordt gewoonlijk gesneden in den vorm van een parel. Vandaar dat ook de roerspatel *apukuita* genoemd wordt (zie bij *tupo*).

Apukuita kën-e-kui-yan = De parel buigt door. *Y-apukuita-rï piña-ko ë-wa, w-ot-aima-tome* = Haal mijn parel voor me, dat ik parele.

2) De onderdeelen van een parel zijn: (*i-retï-rï* (generiek woord) = het bovenstuk, het handvat... *i-sei-rï* = zijn been, de steel nl.... *apukuita* = het blad.

a) Het handvat (*i-retï-rï*) kan op verschillende wijzen worden bewerkt. Wij hebben enkele wijzen afgebeeld. De parels zijn van Koppename-Indianen; Parel 1 heeft het handvat bij wijze van „*kaikusi aña-rï* = tijgerklauw; het handvat is grof-rond. Parel 2 is uitgesneden bij wijze van *kariwaku remetï-rï* = hertengewei; men ziet de scherpe punten. *Iremetï-rï me si-ka-take* = Ik zal (het handvat) maken bij wijze van hertengewei. *Y-apukuita-rï s-ireme-to-i* = Ik heb mijn parel van een gewei voorzien. *S-ireme-to-ya* = Ik geef hem een gewei. Parel 3 vertoont *pakira poseikï-rï* = pakira-nagels; men kan zich, het snijwerk ziende, wroetnagels voorstellen. Het handvat van parel 4 heeft geen bijzonderen naam.

Men mag de randen niet te scherp maken. *Pipi-ye ne koro i-retï-rï kës-ilri, ay-eya-rï y-etu-nano-tan* = Maak den kop niet te scherp, hij zal je handen pijn doen.

b) De steel (*i-sei-rï*) is dun, ca. 1½ duim middellijn. *Moro i-sei-rï koro ime-mbo me ne kës-ilri, kën-ot-ambo-tan diakoro'm* = Maak zijn been (nl. den steel) niet te dun, anders zal hij breken. Merk op hoe de sierlijkheid bevorderd wordt door de „lange" rechte lijnen van den steel te onderbreken door „uitwassen" (zie parel 1, 3 en 4) of „insnijdingen" (zie parel 2).

c) Het blad (*apukuita*) van den gewonen parel is ovaal, somtijds meer naar het ronde toe. In 't laatste geval is de parel gemaakt bij wijze van zeekoe-staart = *yarawa andï-kërë me*.

3) De meest gebruikte parel (waarover ook boven, nº. 2, c sprake was) is de Djoeka-parel. De steel loopt geleidelijk in het blad over. Het blad loopt beneden spits uit.

4) De eigenlijke Indiaansche parel, die nu nog door de vrouwen gebruikt wordt, heeft een steel en een blad duidelijk van elkaar onderscheiden. 't Blad is als een langwerpig vierkant, waarvan de vier hoeken gewoonlijk afgerond zijn. Van het ondereind zegt men dan: *Tï-po-mo-mere-ke na* = (De parel) heeft een ronden bek. De afgebeelde parel van Lelydorp-weg heeft spitse punten.

5) Parels „beschilderen" doet men tegenwoordig maar zelden meer. De afgebeelde oud-Indiaansche parel werd op mijn aanvraag gemaakt en beschilderd. Wel brengt men dikwijls kleinere insnijdingen als versierselen aan; zie parel 3 en 4.

6) Zie het aangeteekende over „kinder-parels" bij *kuriala*, nº. 8.

apuru - bodem. *Kuriala apuru* = de bodem der boot. *Tuna apuru* = de bodem der rivier. *At-umu-ko, apuru poko itan-go* = Duik, loop over den bodem! *Apuru apoi tan-go* = Ga den bodem eens aanraken. Is *ru* suffix?

apuru - *Wewe (y)apuru-po* = brandhout. *(Y)apuru-ta pa ero wewe* = Dit hout is niet droog (brandt nog niet). Wellicht verband met *apu* = rot.

apurukuni - *Apurukuni pipo tï-aköi-ñe* = De bast van de apoeroekoeni is kleverig. Men brengt verschillende stukken bast van dezen boom tehuis. De binnenbast wordt er vervolgens afgekrabd. Men knijpt dien uit. Met het vocht kan men wasch-echtheid verleenen aan de roode en zwarte kleuren, aangebracht op den warimbostengel, zie bij *kuli*, en *waruma*.

Men maakt er de beenbanden stijf mede en zwart, zie bij *sepu*, n⁰. 5, b.
apurupo - dicht kamp; zie *auto*, n⁰. 19.
apusuru - een Hibiscus; N. E. okro-hoedoe d. i. okro hout.
apu-to̱ - zie *apu*.
ara'arï - kleine koejake; zie *kuyaken*, n⁰. 3.
arabo - zie *arapo*.
arakaiyu - zeker insekt. Bij sterfgevallen gebruikt; zie *iro̱mo̱*, n⁰. 3.
arakápusa - geweer. *Arakápusa-ta iwo̱-ko* = Schiet hem met 't geweer. *Ńonda-ko mo̱ro arakápusa, tï-tari-ke̱ ne̱ man* = Blijf van 't geweer af, 't is geladen. *Arakápusa si-ŕari-to̱-ya* = Ik laad het geweer. Men schijnt het woord ook te verkorten. *Iŕa pa man w-e'i-ri ke̱ te̱ ne̱, w-o̱nuku-i* = Omdat ik geen geweer had, klom ik in een boom (*iŕa* is hier geweer).

Elk Indiaan bezit tegenwoordig een geweer. Pijl en boog zijn echter niet verdrongen; zie *rapa*, IV. Men giet zelf vaak kogels en hagel van 't lood dat men hier of daar opdoet. Proppen om de hulzen vol te stoppen, zie *waruma*, n⁰. 1.

aramarï - 1) fantastische slang; vertoeft in 't bovenland, waar geen mensch den voet durft te zetten. De woonplaats van dit geheimzinnig dier is de niet minder geheimzinnige kankantrie. *Kumaka poko aramari man* = Aramari zit op den kankantrie. Zóó reusachtig van afmetingen is zij, dat zij de „takken" van den kankantrie, die op zich zelven reeds zoo dik als flinke boomen zijn, met haar kronkelingen zoodanig bedekt, dat er niets meer van te bespeuren valt.

2) Ook de wijze, waarop deze slang haar voedsel weet te bemachtigen, is niet alledaagsch. *Kumaka-re̱-ta t-uto-po̱-se̱ man* = Zij heeft den top (zie *re̱tï*) van den kankantrie in beslag genomen. Niettegenstaande nu de kankantrie volgens Pareau een hoogte van 45 M. bereiken kan, komt de bovenliggende slang met haar kop toch beneden. *U-pu-po t-o̱ma-po po̱po-naka, tu-wo̱to̱-ri apo̱i-ĺome̱* = Haar kop valt tot op den grond, om het voedsel te grijpen. Zij gaat niet op jacht, maar in den boom blijvend wacht zij haar wild op. Dit roept zij tot zich. Haar „obia" (d. i. bezweringsmiddel), haar „winti" (toestand van boven-natuurlijke opwinding), gelijk een Indiaan in het N. E. zich uitdrukte, doet 't wild tot haar komen. *I-ya-pe̱pe̱i-ĺo̱-rï* (zie *pe̱pe̱iĺo̱*) *mo̱ko to̱no̱man ko-ma-no̱ i-wa, ńo̱ro̱-mbo apo̱i-yan tu-wo̱to̱-ri-me̱* = De geest, die in haar is, roept het wild tot haar, daarna grijpt zij het tot haar spijs. *Apo̱i-ṕo̱mero kën-awo̱nu-san, kën-e̱mo̱-san tu-we̱mbo̱ taka* = Nadat zij het gegrepen heeft, klimt zij naar boven en zwelgt het naar binnen.

3) In de vlecht-industrie is *aramarï* bekend. Zij wordt nagebootst a) in haar geheel; een vluchtende *kupipi* voor haar muil. Zie de afbeelding onder *me̱*, n⁰. 18, a. b) gedeeltelijk, *haar kop* nl. *Aramari peta-ya me̱-rï*; *peta* = wang, *ya* (zie het woord) = hoek, *me̱* = teekening, vlek. De slang zou op haar wangen tegen de mondhoeken aan gevlekt zijn. Zie de afbeelding onder *me̱*, n⁰. 13, c: a = *pupo* (kop), b = *inda ya-rï* = kakebeen, c = *yamun* = lichaam. Vier *aramari*-koppen staan er ook op de siermand (*pasuwa*) te vinden onder *waruma*, n⁰. 44. Ook *het kakebeen* alleen vlecht of schildert men; zie de afbeelding onder *me̱*, n⁰. 13, c. Men noemt de figuur nog: *aramari peta-ya me̱nu-ru* = het bloed op de kaken der *aramari*-slang.

4) Ook in de legenden is *aramari* vertegenwoordigd. Volgend gewichtig verhaal is nog in omloop:

Onder een kankantrie vond een meisje de uitwerpselen eener slang (*o̱ko̱yu we̱-tï*). Deze vormden een grooten, witten hoop. Zij dacht, dat het een soort witte klei was en verfde er heur *sepu*'s mede. Nu lag er een water naast den boom. Toen men nu in dat water keek, zag men, 't meisje nl. en haar familieleden, zag men het spiegelbeeld van den boom in 't water, zag men de huid-teekeningen eener slang. Toen eerst blikten zij naar boven, naar den boom. Toen eerst zagen ze de slang, gekronkeld om de takken. Toen wist men, wat die witte klei-hoop was. En de vader zei: „Wat hebt gij u smerig gemaakt met die beschildering! Wasch alles

af!" Het meisje waschte alles af. Men ging henen. Toen ze thuis waren, kwam de tijd dat het meisje voor 't eerst heur maandstonden had. Men bouwde een klein, afgesloten vertrek voor haar. Toen men uitging naar de kostgronden, bleef zij in dat vertrek. *Aramari* kwam tot haar. Maar *aramari* was nu een mooie Indiaan, zoo mooi als iemand zich thans niet voorstellen kan. Hij begon een twistgesprek met het meisje. „Wat hebt gij gedaan met hetgeen onder den boom lag?" 't Meisje: „Niets". De Indiaan: „Werkelijk niets?" 't Meisje: „Ik heb tóch iets gedaan. Ik heb het weer van mijn *sepu* afgewasschen. Zoo wilde mijn vader. Dat heb ik gedaan". De Indiaan lachte, zeide niets, vertrok. Hij werd haar echtgenoot, maar hij bleef niet inwonen bij haar. Hij kwam alleen des nachts, maar hij zeide het meisje niet dat hij haar man was. Hij maakt zich eindelijk bekend. „Ik ben het, wiens zaken gij genomen hebt om op de *sepu* uit te strijken. Gij houdt van mij, ik houd van u". Als de familie en het meisje naar den kostgrond gingen, bracht *aramarï* allerlei wild bij het meisje. 't Meisje zag den man. De vader, de moeder van 't meisje zagen hem niet. De moeder zeide: „Waar haalt gij dit wild vandaan, pauwies, pakira,...? Hebt gij een geest (*yọrọka*) tot man?" 't Meisje antwoordt niets. De moeder: „Ik eet er niet meer van". Het meisje: „'t Is goed". Eén jaar na de eerste ontmoeting heeft het meisje voor den tweeden keer haar maandstonden. *Nọmọ rapa tuw-e'i-yẹ man* = Zij heeft weer haar maandstonden. Zij is nu vrouw geworden. De familieleden hebben haar weer in het kleine vertrek opgesloten en zijn naar den kostgrond gegaan. *Aramari* komt de jonge vrouw opzoeken. *Aramari* is echter vertoornd. De jonge vrouw heeft hem in iets te kort gedaan. *Aramarï* komt daarom niet als Indiaan, maar als slang. De jonge vrouw weeklaagt. *Aramarï* doodt haar, slokt haar in. De menschen keeren terug van de kostgronden. Zij zijn verbaasd geen vuur in 't vertrekje te zien. De moeder kijkt naar binnen. Zij ziet ter plaatse, waar de jonge vrouw gezeten heeft, een slang opgerold liggen. De vader kijkt ook. De slang vult het geheele vertrek. Zij roepen de familieleden. Wat zullen wij doen? Wij zullen haar verbranden. Een ouderling piaait (zie *püyẹi*) eerst. Zij stapelen, stapelen hout op, steken het in brand. De slang roept: O!... Geroep, dat aanhoudt! Nu eerst wist men, dat het *aramari* was. — Waar men de slang verbrandde, groeiden later de tajers op, die de bezweringsmiddelen verschaffen: *akuri moran, maipüri moran, wọtọ moran, pakira —, pasisi —, wọkọ —, marai —, puindọ —, wori —, parana-kërë —*, enz... ál de tajers in één woord, zoowel die welke voor goede, als die welke voor slechte doeleinden worden gebruikt.

5) Volgens het zeggen van een Indiaan zou *ọkọyumọ* oorspronkelijk niemand anders dan *aramari* geweest zijn. Zekere *aramari* immers zat in een kankantrie. Zij groeide al maar door, tot de kankantrie haar niet meer dragen kon. Zij stortte ter neder, viel in 't water en werd *ọkọyumọ*.

aramaya - Achirus; botje. *Mọsẹ wọtọ tï-pi-pa-kẹ man* = Die visch is een platte. *Aramaya-mẹ* = bij wijze van een botje; vlechtterm; zie bij *woli-woli*, n⁰. 4.

arapaitọ - een roofvogel tot de Falconidae behoorend, zie bij *apakani*.

arapapa - Cancroma cochlearia; schuitbekreiger. *Enari-ma man; kọko-ro-kon m-ẹnẹ-ya* = Hij is niet schuw; in de nachten ziet ge hem. *Wọ-kërë pọ-tï t-amu-nẹ man, wori pọ-tï tï-ki-rẹ man* = De veeren van het mannetje zijn wit, de veeren van het wijfje geel. Een ander Indiaan ontkende dit laatste. De veeren van het wijfje zouden zwart zijn en wit. *Mẹnu y-ẹnë-mẹ kën-uya-ton erapa arapapa pọtï-po* = Tot drager van de verf (tot palet) gebruiken ze ook den bek van den *arapapa*. *Krawiru*-verf nl. wordt wel eens in zijn breeden, lepelvormigen bek aangelengd. Zie *kumawari*, n⁰. 2.

arapo - (ook *arabo*). De Encycl. geeft dezen visch op meer dan éćne plaats in haar kolommen aan. Zij noemt hem: gymnotus carapo; gymnotus rostratus; ramphichthys rostratus. Deze smakelijke visch der kreeken heeft zeer fijne schubben, heeft donkere banden over het lijf. Zijn naam, overdrachtelijk gebruikt, ligt iederen dag op de tong van den Karaïb. Hij is een

vlechtterm. Met „*arabo*" wordt bij het vlechten altijd de *diagonale* drieslag, somtijds de *rechte* twee- of drie-slag aangeduid (zie de afbeeldingen onder *waruma*, n⁰. 21 en 17). Verklaring van het geven van één zelfden naam aan twee verschillende vlechtwijzen zie *waruma*, n⁰. 11. Men onderscheidt nog: de „rechtopstaande" logo-logo en de „liggende" logo-logo. Beide soorten ziet men afgebeeld op een waaiersoort *toripun* genaamd; zie de afbeelding onder *waruma*, n⁰. 21. Ook een der bind-wijzen, bv. bij den boog gebruikelijk, heet *y-arabo-rï me* = bij wijze van logo-logo. Zie *rapa*, n⁰. 11.

ararutu - Maranta arundinacea L.; arrowroot; pijlwortel.

arase - Picidae; N. E. timreman; specht. Zie bij *wetu*.

arasigun - (ook *arasićun*) Anona; boschzuurzak. Zie *kurúsurú*.

arasipana - een op een parel (pagaai) gelijkend stuk hout, letterhout gewoonlijk, met scherpe randen. Een der wapenen van vroegeren tijd. Zie *putu*.

arasu - andere benaming voor *kunaparu*; zie aldaar.

araturuka - Cordia Tetandra; N. E. tafrabom; tafelboom. Zijn zaden als vischaas gebruikt; zie *ipowono*.

ara'uri - Araneina; boschspin. Zie *moyowai*.

ara'uwa - Oreodoxa regia; koningspalm. De palm heeft eetbare kool; zie *sakūra*.

Wij geven hier een kort overzicht van alle door ons in dit werk besproken palmen.

1) De namen der palmen zijn:

alakule	= N. E. bamban.
amara'ū	= N. E. keskesi maka.
ara'uwa	= koningspalm.
awara	= awara.
awara'ï	= een awara-soort.
kumu	= koemboe.
kunana	= paramaká.
kurupi ruwai	= een soort keskesi maka.
kuruwa	= bergmaripa.
maripa	= maripa.
mokaya	= N. E. kau-maka.
murisi	= mauritius palm.
muru-muru	= N. E. boegroe maka.
muruku	= soort keskesi maka.
obe	= obe palm.
pasiwū	= Iengi prasara (N. E.).
patawa	= koemboe soort.
porepü	= mokaya soort.
tapúruri	= koemboe soort.
truli	= troelie.
tukuma'u	= N. E. toekoemaw.
urana we-tï	= koemboe soort.
wasei	= palissade palm, pina.
wiri	= soort keskesi maka.

2) De palmen zijn voor den Indiaan allernuttigst. Nauwkeurige beschrijving van elks bruikbaarheid vindt men onder elks naam. Wij geven hier een algemeenen blik:

a) De *bladeren* dienen tot dakbedekking, zie *auto*, n⁰. 14, b. Over den bladstengel, zie *maripa*, n⁰. 2.

b) De *tong* verwerkt men zoo tot nuttige- als tot het spel bestemde voorwerpen; zie bij *aremu*.

c) De *vruchten* van vele palmen worden gegeten hetzij afzonderlijk, hetzij bij wijze van een moes; zie *ono*, n⁰. 8. Men maakt er dranken van; zie *kumu*, *wasei*. Men trekt er de olieën uit, tot verschillende doeleinden bestemd, zie *ka*.

d) De leege *vruchtentros* en *bladscheede* worden overal gebruikt als veger en blik; zie bij *kuruwese*.

e) Verschillende palmen bezitten eetbare *kool*; zie *sakūra*. In de kool wordt de smakelijke *atukuma-worm* (zie dit woord) geteeld.

f) De *stam* levert vaak goede posten voor een huis; zie *awara*.

g) Van menigen palm-*bast* worden bogen gemaakt, zie *rapa*, n⁰. 2.... vloerlatten, zie *auto*, n⁰. 20.... vischvallen, zie *miśaka*.

h) Eindelijk bezitten sommige palmen een drinkbaar sap, zie *mokaya*, *murisi*.

arawata - 1) Mycetes seniculus; N. E. baboen; brulaap. *Arawata etï m-eta-i* = Hoort gij het gebrul van den brulaap? *Tïkse porï te ne moko arawata kën-eta-no* = De brulaap brult heel ver af. *Arawata ye-rï* = de tanden van den brulaap; als versierselen gebruikt aan snoeren, zie *engka*, n⁰. 4 en 4, c.

Over het getal en de soort van brulapen welke gewoonlijk bij elkaar plegen te zijn loopen de meeningen onder de Indianen nog al uiteen. De een zegt: er zijn maar twee grootere exemplaren onder: een mannetje en een wijfje. De ander zegt: er zijn een zeven tot acht groote apen bijeen, maar er zijn meer mannetjes onder dan wijfjes. Een kleine aap begint het gebrul, de „*dominirï*" (misschien van het Holl.: domine) genaamd. Men noemt hem ook *woroloku*. *Woroloku* is echter niet overal bekend. In de Marowijne kent men het woord niet. Behalve „*domini-rï*" heeft men aldaar voor dezen kleinen aap, die een wijfje zou zijn, nog den naam van *masakári* of *i-m̃asakari-rï*. Wanneer deze kleine aap den zang aangeheven heeft, neemt de leider van den troep den zang over en allen vallen in. Zie nog bij *asepuku* en *eyu* = schelden, n⁰. 2, a. Over apen in 't algemeen, zie *meku*.

2) Dewijl de brulaap kort, *rood* haar heeft, worden verschillende dieren, die rood zijn, met den naam van brulaap bestempeld. Zie *api* = rood en de op *arawata* alfabetisch volgende woorden.

Naar den staart van den brulaap wordt zekere varensoort genoemd; zie *andï-kërë*. Zie hierover meer bij *kuli*, n⁰. 20.

3) De brulaap is donker van gelaat, *T-ombata-karai-ye* = hij heeft een donker gezicht. Met *arawata* scheldt daarom de Karaïb dengene uit die te donker van kleur is. *Arawata embata-ka-n su* = Je hebt een brulapengezicht (Je gezicht is te donker). *Ay-embata-rï të-karai-ye su, arawata embata-rï wara* = Je gezicht is verschrikkelijk zwart, 't lijkt op een brulapen-gezicht. Zie *eyu* = schelden.

arawata andï-kërë - letterl.: brulapen-staart. Benaming van een varen-soort, op mannetjesvaren gelijkend. Zie bij *andï-kërë*.

arawataim̃o - samenstelling van *arawata* en *im̃o*. Zie beide woorden. N. E. foekoe-foekoe worom; ruig behaarde rups. Om wille harer roode kleur *arawata* genoemd. Veroorzaakt branding bij wie haar aanraakt. *Yawa me porï moko auruko man*; *akim̃a-poto kini-m̃en-da-no o-tupo-naka* = Heel boosaardig is die rups, als je ze plaagt werpt ze bloed naar je heen.

arawata lemusi-rï - Brulapen-*lemusi*. Er zijn twee soorten van kolibri's, die met *lemusi* aangeduid worden. Het hier bedoelde soort is geheel „rood", vandaar: brulapen-*lemusi*. Zie het woord *arawata* = brulaap, n⁰. 2. Zie over kolibries bij *tukusi*.

arawata wano - Brulapen-bij; roode bij. Zie voor deze benaming bij *arawata*.

arawáuapó - een heel klein vischje, alleen in de bovenkreeken voorkomend; zie bij *puyawusi*. Zie ook het aangeteekende bij *wayapo*.

arawe - Blattiden; kakkerlak. *Arawe kamiśa ena-sa yamatu-ta* = De kakkerlak eet aan de kleeren in de pagaal.

arawoi - 1) Corallus Hortulanus L.; N. E. Iengi sneki, d. i. Indiaansche slang; ook Iengi bangi, d. i. Indiaansche bank. Wellicht „Indiaansche slang" genoemd, omdat het dier een kleur heeft als de Roodhuid. De naam „Indiaansche bank" dankt zijn ontstaan wellicht hieraan, dat de bedoelde slang, in de takken van een boom liggend, gewoonlijk opgerold ligt en dan aan een Indiaansch bankje doet denken. De Karaïbsche naam dezer bruine slang is waarschijnlijk een samentrekking van *arawata* en *im̃o*. Bij de samentrekking zijn enkele woorddeelen van *arawata* geëlideerd, ter voor-

koming van verwarring. *Arawataimo* bestaat reeds en beteekent iets anders (zie het woord). Zie over *arawata* eerst bij *api* = rood, dan bij *arawata*. Over *imo* bij *okoyu*, n⁰. 4.

2) Deze slang wordt ca. 2 M. lang, kan erg kwaad worden, bijt echter niet, maar slaat. Wanneer ge dan ongekleed zijt, gelijk de Roodhuid, kan 't fameus pijn doen. Zij leeft op de boomen, vooral naast het water, naast de rivieren. *Tuwalo koro! Moko ro'm arawoi moro-po na. Mokë ño-ro, wewe poli-rï kupo ken-opo-san* = Wees voorzichtig! Zij daar, arawoi, zit daar. Zij is het, op den boomtak zit zij te gluren. Eertijds moet zij er van gehouden hebben zich in een voorbij-varende boot te laten neervallen. Dan sloeg zij de menschen zoo lang, tot dezen verschrikt het water insprongen. Vandaar zeiden de oude Indianen van haar: *Kanawa-ta-rï ka-po-ne-nembo moko okoyu man* = Die slang is een leegmaakster der kanoa's.

arawone - Tecoma Leucoxylon Mart.; groenhart. In den bloeitijd is de boom één bouquet van gele bloemen. Het harde hout wordt veel gebruikt voor bogen; zie *rapa*, n⁰. 1. De beide soorten van groenhart duidt de Karaïb met het eene *arawone* aan.

arawone simo-rï - Groenhart liaan. De bloem van deze liaan gelijkt op de bloem van den groenhart (*arawone*). Vandaar haar naam; zie *simo*, n⁰. 2. De liaan is sterk en men bindt met haar de gevelde boomen aan weerszijden der boot ter vervoering. Ook wordt haar sap tegen „zeere" oogen gebruikt; zie bij *simo*, n⁰. 3, g.

araya - kleine zout-water-krab. *Kunapo mi-tï poko kun-onu-san* = Zij klautert langs de wortels van de mangrove op. Ze is rood, wordt niet gegeten.

areisi - zie *aleisi*.

are-ma - ademen; zie *ore-ma*.

aremena'u - een tot de Ardeidae behoorende watervogel; zie *sawaku*.

aremu - 1) de tong van een palmblad. *Awara aremu-ru* = de tong van het awara-blad. Deze tong, en die van menigen anderen palm, wordt gebruikt tot 't vervaardigen zoo van nuttige als van speelvoorwerpen. Zie b.v. *awara, maripa, woli-woli*, enz.

Aremu-ta = een tong schieten. *Aremu-ta pomero si-ka-take* = Als zij (de *kurawa*-plant) tongen geschoten heeft, neem ik ze weg.

2) *Purïlwa aremu-ru* = de halm van het pijlgras, waaruit de pijlen worden vervaardigd. *Aremu pa man* = Het (riet) heeft nog geen halm. *T-aremu-ke man* = Het heeft een halm.

3) Overdrachtelijk: *Tukuma'u aremu-ru* = naam van zekere slang; zie bij *tukuma'u*.

arepa - brood, vervaardigd uit de bittere kasave. Zie *ki'erë*.

1) Termen:

a) *Arepa s-ena-sa* = ik eet kasave-brood. *Yukpa koro ay-erepa-rï akopo-ko, irako a-wo-tan* = Kouw uw kasavebrood goed, anders wordt ge er ziek van. *Kë-momo-ko non, y-erepa-rï s-api-ya tuma kaka* = Wacht nog even op me, ik doop mijn kasavebrood in de soep. *Arepa si-ma-ka-i* = Ik heb 't kasavebrood heelemaal op. *Kus-upa-i arepa-ke* = Geef hem geen kasavebrood. *Maña-wa w-uto-se li, erepa-ma wa* = Ik wil naar den grond gaan, ik heb geen kasavebrood. *T-orepa-ne noro wa* = Ik heb nog kasavebrood. *Tu-mapere-ta y-erepa-rï na* = Mijn kasavebrood is verschimmeld. Zie *anï-ma*. *Mose erepa-bu-ŋ* = Dat is iemand die geen brood heeft (zie suffix *ŋ*).

Arepa-pu-mbo = een stuk oud kasavebrood.

Arepa tumuŋ = aardhoop waarin de kasavestek geplant wordt.

b) *Overdrachtelijk. Iñe t-oropa-rï ena-sa maipüri* = Daar ginds... daar vindt de buffel zijn eten. *Korotoko erepa-rï me* = tot voedsel voor kippen.

Verschillende planten worden aangeduid met: *arepa*, voorafgegaan van den naam van 't dier, 't welk die plant bij voorkeur eet. Zie bij *kasápa* = sprinkhaan; *maipüri* = buffel; *tukuruwe* = een soort duif; *wayamaká* = leguaan.

Soms verstaat men onder *arepa* de kasave-*plant*; of den *knol*. *Maña-wa w-uto-n arepa ka* = Ik ben naar den kostgrond gegaan om kasave uit te

middel tegen een ziekte „setti kuieri" in het N. E. genaamd, zie *idǫ-mbo* onder *idǫ* . . . tegen diarrhee, zie bij *awasi*.

arepa mu-nu - zekere tajer, om den kasave-grond te bezweren; zie *maña*.

arepa turára-ri - hetzelfde als *arepa mu-nu*; zie aldaar.

arepa w-ǫnapo-li epi-tï - hetzelfde als *arepa mu-nu*; zie aldaar.

arepawana - Gustavia Augusta; N. E. watra-mama-bobi, d. i. borst v. d. watergeest. Het hout is sterk. De kleinere takken worden gebruikt om den rand der *manari* te maken.

areta - zie *rętï*.

arï - blad. *Arï* duidt bladeren aan, die aan den boom staan; voor „afgevallen" bladeren gebruikt men meer het woord *sarombo* (ook *arï-mbo*, zie beneden). Met *ękata* duidt men enkele palmbladeren aan. *Kumu* (*y*)*arï*; *paruru* (*y*)*arï* = de bladeren van den koemboe palm, van de wilde banaan. *Papasaka* (*y*)*arï* = anijsblad. *T-arï-nę yumañ* = vol blaren. *Arï-ma man* = Hij heeft geen blaren.

Arï-mbo (*mbo* = suffix het verleden aanduidend) = afgevallen blad. *Wewe arï-mbo tuw-ǫma man* = De bladeren zijn van den boom gevallen.

Arï-na = bladeren krijgen. *Wewe n-arï-na i* = De boom krijgt bladeren.

Arï-(*s*)*kërë* = de boomtop; zie voorbeeld bij *anuku* = klimmen. Zie *kërë*.

ari - Verband met bovenstaand *arï* = blad? *Ari katu-puru* = schelpen, schulpen. *Ari pipǫ* = schelpen. *Ari pipǫ patï* = streek (zie *patǫ*) waar schelpen liggen, d. i. schulprits.

Om wille der ingelaschte *i* in *katu-puru*, d. i. haar ruggegraat is er onderscheid gemaakt tusschen *ari* hier bedoeld en bovenstaand *arï* = blad. De *i*, welke een ï-klank heeft, veroorzaakt geen tweede ingeschoven *i*.

Van de weekdieren (mollusca) worden in dit werk opgenoemd:

atïta	= de groote landslak.
kuwę	= zoetwater slakje; eetbaar.
kuwęrǫri	= zoetw. slakje.
lęli	= zoutw. slakje.
makirę	= zoutw. slakje.
mari	= zoetw. slak; eetbaar.
matuni	= zoutw. slakje; eetbaar.
paraka wera	= zoutw. slak.
watapuil	= groote zeeschelp.

arï - In samenstellingen:

1) *Arï-ka. Erepa-lï enapu-ru-yako s-arï-ka-i* = Wanneer ik kasavebrood eet, braak ik het weer uit. *Ki'ere-pun s-arï-ka-i matapi wiñǫ* = Ik haal de geperste kasavebrei uit de matapi. *Y-ękapu-po-san, mañu arï-ka-nǫ* = Hij heeft mij flink gebeten, het bloed loopt er uit. *Q*(*i*)*-dǫ* (zie *yǫ*) *w-ǫpu-potǫ otï-ko m-arï-ka-tan ǫ*(*i*)*-dǫ-wa* = Wanneer je man komt, wat zult ge je man dan te drinken geven (gezegd tot een vrouw die niet voor drinkwater zorgen wilde).

Arï-ka-tǫpo mondo man = Zijn er dingen om uit te deelen?

Qt-arï-ka. Piśawa tuna-kaka s-il-ya, iw-ǫt-arï-ka-tǫmę = Ik leg den kalebas in het water, opdat het vleesch (verrotte en) er uitkome.

2) *Arï-mǫ. Ki'ęre-pun arï-mǫ-ko matapi taka* = Doe de geraspte kasave in de matapi. *Matapi taka ki'ęre-pun s-arï-mǫ-ya, akï-tǫmę* = Ik doe de geraspte brei in de matapi, opdat zij geperst worde.

Wordt het voorwerp verzwegen, dan komt het werkwoord gewoonlijk reflexief voor. *W-ǫt-arï-mǫ-ya*; zie *matapi*, n°. 3. *Nǫpǫko w-ǫt-arï-mǫ-rï*; zie *nopǫko*.

arićawa - Zie *aritawa*.

ari katu-pu-ru - Zie *arï*.

ariki - andere benaming voor *wanuku*; zie aldaar.

ari kǫ-rï - zie *urupę*, n°. 2, b.

ariḿa - pagaaien, parelen. *Kuriala-ri s-ariḿa-i* = ik parel mijn boot. *At-ariḿa*. Het reflexief wordt gebruikt, wanneer men het voorwerp niet uitdrukt. *Pari-pe at-ariḿa-tǫko, icǫ-mamu palǫ kët-tunda-tǫmę* = Parelt snel,

opdat wij voor het donker wordt aankomen. *Wareko w-et-ariḿa-rï* = een zwemmende kikker; schilderpatroon op *sapera*. *Ariḿa* wordt ook samengetrokken tot *aiḿa*.

Dergelijke samentrekkingen hebben in het Karaïbsch meer plaats. Zie bv.

aripa	= verspreiden	; *aipa*.
e̱wuyukï	= schommelen	; *e̱wui-tï*.
mo̱'e̱-wa	= naar ginds	; *mo̱ya*.
ero̱-me̱	= direkt	; *e̱me̱*.
m-e'i-yan	= gij zijt	; *man*.
no̱ro̱n	= nog	; *no̱n*.
otï po̱ko	= hiermede	; *o̱to̱*.
otï po̱ko ko	= waarmede?	; *o̱to̱ ko*.
owe-wa	= waarheen	; *o̱ya*.
owe-wa ko	= waarheen?	; *o̱ya ko*.
pai	= wellicht	; *pańari*.
tukuruwe̱	= soort duif	; *tu . . . we̱*.

arï-mo̱ - zie *arï*.

ariña - zie *riña*.

ariñatu - groote, ijzeren plaat, waarop vooral het kasavebrood gebakken wordt. Zie hierover bij *arepa*, n⁰. 2. De mensch met een al te plat gezicht doet den Karaïb denken aan deze ijzeren plaat. *Ariñatu tampoko-rï bo wato̱n e̱mbata-rï* = Zijn gelaat ziet er precies uit als een pan. Zie volgend woord.

Bij wijze van pan wordt ook wel eens het blad van een boom, van een struik gebruikt; zie bv. *maripa*, n⁰. 4; *o̱no̱*, n⁰. 8; *urupe̱*, n⁰. 1, b.

ariñatu kare̱i-dï of **karai-mbo** - het zwartsel der pan, het roet nl. dat in groote hoeveelheid onder tegen de pan aanzit. Dit roet wordt gebruikt als verfstof. De sappen ter aanlenging zijn echter niet altijd dezelfde. Zie bij *kuli*. Met roet maakt men soms opzettelijk het gelaat leelijk; zie *ro̱mo̱*, n⁰. 5, a. Zie *ariñatu* en *kara*.

aripapu - verspreiden, in kleine stukjes verdeelend iets wegdoen. *Aripa-ko mo̱ro̱ wato̱, spiálari e̱puko̱lotï pa w-e'i-to̱me̱* = Verspreid het vuur, opdat (het eten in) de ketel niet aanbrande! *Aripapu* wordt ook samengetrokken tot *aipapu*. *Awo̱ŋ-ga-ko, aipa-ko ko̱ro̱!* = Maak het open en verdeel alles (onder het gezelschap)! Is *aripapu* geen samenstelling van *arï* (zie boven: *arï-ka* en *arï-mo̱*) en *pa-pu* (*pakï* = vlakte) = wegwerpen?

ari pipo̱ - zie *arï*.

ari pipo̱ patï - zie *arï*.

arïrïme̱'i - een mooie boom met roode bloemen. De binnenbast flink gewreven in de hand, geeft schuim en kan voor zeep dienen. Geneesmiddel tegen brandwonden. Zie *arumarï*.

arïrumu - vliegen. *Po̱po̱ kën-ariru-yan* = Hij vliegt laag. *Kao porï mo̱se̱ kurumu arïrumu-rï* = De aasgier vliegt zeer hoog. Wegvliegen; zie voorbeeld bij *apolï*.

ariśa - de worm, welke vaak in de Maripa-pit zit; gelijkt op *atukuma*, maar is kleiner. Zie *ipo̱wo̱no̱*.

arita - zie *me̱*, n⁰. 14.

aritawa - 1) Pompon; een vogel tot de Icteridae behoorend. Zie *yapu*. De *aritawa* verblijft langs de bovenrivieren. Eertijds — zoo verhaalt men — waren *arićawa* en *śakawaku* „de kleine banaanbek" bijeen. Toen zeide *arićawa*: „Ik, ben een voornaam persoon, ik zal boven blijven in de bosschen". *Śakawaku* antwoordde: „Ik ben maar gering. *Kaliña maro̱ w-e'i-tak e̱* = Ik zal (beneden) bij de menschen wonen. Vandaar dat *arićawa* in de boven-landen, *śakawaku* beneden verblijft.

2) Van *arićawa* verhaalt men verder, dat hij eertijds zich sterk maakte een ieder aan 't lachen te kunnen brengen. „*S-awa-no-po-tak e̱, e̱ne̱-ko ko̱ro̱ aware* = Ik zal ze doen lachen, kijk maar awari!" Hierop riep hij: *tï.. tï.. tï.. tï..* en deed alsof hij viel. De leguaan kon zich niet inhouden en lachte.

Het vleesch van *arićawa* is niet gewild.

aritusa - naam van een Indianenstam; zie *sipu*, n⁰. 1.
ariẘa - zie *mę*, n⁰. 14.
ariyana'ë - Swartzia Tomentosa D. C.; IJzerhart. Het harde hout wordt gebruikt voor bogen, eertijds voor strijdknotsen (zie *putu*), voor wandelstokken voor de Blanken.

Zekere Indiaan onderscheidde twee soorten van ijzerhart. De eene soort noemde hij: *ǫkǫyu werï* (*ǫkǫyu* = slang; zie *we-rï*). De andere *urana bęta* (*urana* = haas; *bęta*?).

arǫ - met zich nemen, wegbrengen. *O-pe arǫ-ko a-marǫ wǫtǫ ipǫ-ka-sę* = Neem je pijl mee om visch te schieten. *Ǫkǫyumǫ moran an-arǫ pa m-e'i?* = Hadt gij geen o. m. bij je? *Pǫmui iťüi a-marǫ man? A, a! Arǫ-kǫ tę rę* = Hebt ge fijngestampte peper? Ja! Kom maar wat halen. Tegenover *arǫ* staat *ęnę-pu*: *arǫ-ko* = breng het weg, *ęnę-ko* = breng het hier!

Arǫ-po = zenden. *Kasuru am s-arǫ-pǫ-takę ǫ-wa* = Ik zal koralen naar u zenden. *Kuriala am arǫ-po sę wa ay-ai-yę* = Ik wil een boot zenden om u te halen.

arǫ - meervouds-suffix voor enkele pronomina: *amǫ-ro* = gij; *amǫ-(y)arǫ* = gijlieden. *Mǫkǫ* = hij; *mǫk-arǫ* = zij. *Kï-kǫ* = wij; *kï-karǫ* = wij. Zie bij *kǫn* = meervoudssuffix.
arǫkï - genitalia; zie *perǫ*.
aru - *Aru-ka* = iets drogen. *Weyu kën-aru-ka-tan* = De zon zal het drogen.

Aru-ka-po = iets doen drogen. *Aru-ka-pǫ-ko mǫrǫ mauru weyu-ta* = Doe de katoen drogen in de zon. *S-aru-ka-pǫ-i terapa* = Ik heb ze al te drogen gelegd. *S-aru-ka-po-takę watǫ pona* = ik zal ze boven het vuur drogen.

Aru-pa = niet droog.

Aru-ta = droog worden, zijn. *Weyu-ta kës-ilri, diakǫrǫ'm kën-aru-ta-tan* = Plaats het niet in de zon, anders zal het uitdrogen.

T-aru-lę = droog. *Aręisi t-aru-lę iṁǫ-ka-ko* = Kook de rijst droog.

Aruako - de Indianenstam der Arrowakken. In vroegere eeuwen heerschte er doorgaans bloedige oorlog tusschen de Arrowakken en Karaïben. Tegenwoordig zijn de onderlinge verhoudingen goed. Een huwelijk echter van een Arrowak en een Karaïb blijft een uitzondering. — De schaamdoek, dien in vroegere eeuwen de Arrowakken droegen, was zoo lang dat men hem opnam op den arm. Vandaar dat de Karaïben hen uitlachten en hen heden ten dage nog „staarten" noemen. *Mǫkarǫ t-andï-kë-rëŋ kën-ǫ-san* = Ziet! Daar komen de staarten aan. En: *t-andï-kë-rë-ta sautu* (N. E. soutoe) *arǫ-neŋ* = hij draagt het zout in zijn staart, d. w. z. als hij inkoopen gaat doen, behoeft hij geen mand, hij kan alles in zijn reuzen-schaamdoek vervoeren. Ook zingt men nog een lied op de Arrowakken naar aanleiding van dien „staart". *Aruako andï-kërë yępǫ-mbo* = Het gebeente dat in den staart van den Arrowak zit. Eertijds moet een Karaïb dat lied in den slaap gehoord hebben. Over het potten-bakken der Arrowakken zie bij *ǫriṅǫ*.

aruka - inleggen, indoen. *Mǫrǫ piťani aruka-ko niṁǫku-ta-po-naka* = Leg het kind in de hangmat. *Arępa aruka-ko kurukuru-taka* = Doe het kasavabrood in de mand. *Kamiša s-aruka-i yamatu taka* = Ik stop de kleeren in de mand. *Kı ęrë aruka-ko, si-čupǫi-sę* = Doe de brei in (de matapi), dat ik ze uitperse.

At-aruka = verb. refl. *At-aruka-ko mǫrǫ kuriala taka* = Stap in de boot. *Sapatǫrǫ apǫičǫ mǫrǫ kuriala tuna iẘ-ǫt-aruka-rï pona* = Houd de boot recht op, dat het water er niet inspringe. *Kǫn-ǫt-aruka-nǫ kuriala taka, m-ǫ-pę-takę kǫlę* = (Het water) springt in de boot, vrind, ge zult verdrinken.

aru-ka - iets drogen; zie *aru*.
aru-ka-po - iets doen drogen; zie *aru*.
arukǫ - rups; zie *auruko*.
arukuma - morgenster. *Arukuma mǫmi-pǫ* = zekere teekenfiguur der vrouwen. Verklaring dezer figuur zie bij *ęmǫmi*.
arukumari - Caryocar Glabrum; N. E. Ningre-noto, d. i. negernoot, Sopohoedoe d.i. zeephout zie *karęipę'i*. Bokkenoot. Het hout wordt ook gebruikt tot vervaardiging van booten. Zie echter bij *sawarana*.

arumunića - afgeleid van het Holl. harmonika. 't Instrument gebruiken zij niet, maar zij kennen het. Zij vlechten uit een maripatong een in elkaar grijpend stuk van ca. 1 duim hoogte, 't welk men gelijk een harmonica in en uit kan trekken. Zie bij *waruma*, n⁰. 49.

aru-pa - niet droog; zie *aru*.

aru-ta - droog worden; zie *aru*.

aruwępę - benaming van een struik (?) en van de zaden van dezen struik. Door de Franschen worden van deze uiterst kleine zwarte zaden snoeren gemaakt welke door de Karaïben, vooral door die der Marowijne, zeer gewild zijn.

as en **asa** - pron^{n} refl^{s}, voorkomend in:
As-apoli-to̧ = tweedraadsch garen. Zie bij *apolito̧*.
Asa-karai-yę = zwart, bedorven bloed. Zie *kara* = zwart, n⁰. 1.
Zie echter wat over *as* en *asa* als reflexieven gezegd wordt onder *o̧*, n⁰. 5.
De overige samenstellingen met *asa* zullen niet *asa* = pron. refl. in de samenstelling hebben, maar *asa* = achterhoofd. Zie volgend woord.

asa - achterhoofd. *Y-asa-rï* = mijn achterhoofd. Wellicht dat *u-pupo* = hoofd er stilzwijgend onder verstaan wordt. *Asa* beteekent op zich: onderste, laagste, achterste. *T-asa-tiña-yamo̧* = met een vlek op de achterste; zie bij *o̧ko̧mo̧* = wesp, n⁰. 2. Naar aanleiding van iemands achterhoofd, zal men hem op velerlei wijzen uitschelden. Zie bij *akarima*, *awuru*, *parara*, alwaar tevens voorbeelden van het gebruik van *asa*.
2) Overdrachtelijk. *Asa-ri ka-ko* = maak eerst zijn achterhoofd. Bedoeld is bij den pijl de plaats onmiddellijk achter de ijzeren punt. *Ko̧ngpo ano̧to̧mę potïksa asa-ri-ka il-ko* = Opdat zij het regenwater opvange, zet de kruik achter het huis, d. i. onder den drup van het dak.
3) In samenstellingen: *asa-paitï-nano̧* = zie beneden; *ay-asa-pumu-rï* = uw nek; *asa-suraban* en *asa-wakapu-ru* = twee bepaalde balken van het kamp (zie *auto*, n⁰. 16); *asa-wara̧kapa-rï* = het benedendak (zie *auto*, n⁰. 16).

asaka - vriend. *T-asa̧ka-ri o̧no̧-yan pataka* = De patakka eet leden van zijn eigen familie op. *Ay-asaka-ri-kon ćo̧-ma-ko* = Roep je vrienden.

asaka-imo̧ - Crotalus terrificus; saka-sneki N. E.; ratelslang. De Karaïbsche benaming is afgeleid, denk ik, van het N. E. sáka, het Holl. zak, waarmede de „ratel" bedoeld wordt. Uitgang *imo̧*, zie bij *o̧ko̧yu*. *T-andï-kë-rë mori-ka-no̧ moko asākáimo̧* = De ratelslang doet haar ratel kletteren.

asakápa - enkel, louter. *Asakápa wori-an* = Enkel vrouwen. *Asakápa wo̧këri-(y)an* = Enkel mannen. *Asakapa tuna s-ęnę-ri* = Louter water heb ik gedronken. *Asakápa m-u-saton* = Gaat gijlieden alleen? (zie *o̧win*). *Kapa* bestaat ook op zich; houdt dit met *asakápa* verband? Andere voorbeelden zie *atï-pu* onder *atï*.

asa-karai-yę - zie *karai*.

asako - *Asako-ta* = zuur worden. *Ni-asako-ta-i* = Het wordt zuur. *I-y-asako-ta-to̧mę, apo-ko* = Stamp (de koenami-blaren) in den vijzel, opdat ze verzuren. *Tï-asako-ta-rï amo̧-yan* = (De paya) begint al zuur te worden. *O̧ro̧ mo̧ro̧ o̧tï ni-asako-ta-n* = Laat die zaak maar verzuren!
Tï-asaka-rę = zuur. *Paya tï-asako-rę na* = De tapana is zuur. *Mo̧ro̧ aću-po asito̧ tï-asako-lę imo̧-ka-ko* = Kook de soep een beetje zuur.

asa-paitï-nano̧ - een kleine schouderdoek. De roode doek is driehoekig. Twee zijden zijn voorzien van lange franjes. De derde zijde sluit boven tegen het achterhoofd en den hals aan. Over de samenstelling van dit woord zie *paitï*.

asaporan - zie *asęra*.

asarapa - een soort agama; deze hagedis zit altijd in de boomen. Zij is het die eenmaal een Indiaan redde; zie het verhaal onder *kurumu*.

asa-suraban - Zie *asa* en *auto*, n⁰. 16.

asa-wakapu-ru - zie *asa* en *auto*, n⁰. 16.

asa-warakapa-rï - zie *asa* en *auto*, n⁰. 14, L.

asę - 1) *Asę-kę*. *Asę-kę n-ęsamano̧ndo̧-i* = Het helt over uit zich zelve.
2) *Asę-kï-ro̧*. *Aw asę-kï-ro̧ w-o̧piño̧pu-i* = Ik heb mezelven zelf behandeld.

Ku-ka-ko ase-kï-ro = Behandel je zelve (bij ziekten)! *Ase-kï-ro kon-ot-apoi-ían* = Uit zich zelve pakt zij vuur (zie *apoi*). *Kasuru s-ene-po-take, asekï-ro m-amuŋ-to-take* = Ik zal koralen zenden, gij zelf moet ze aaneenrijgen. *Am epiña-ko-se ase-kï-ro tï-pui-će wa* = Om zelf het te nemen voel ik mij beschaamd.

3) *Ase-kupo. Ase-kupo mil-ko* = Bind ze (de twee uiteinden van een trommelhoepel) op elkaar vast.

4) *Ase-munu-si* = van 't zelfde bloed. Zie dit woord.

5) *Ase-pona. Ase-pona t-aya-rï wo-yan* = Zij klapt de handen in elkaar. *Ase-pona-ro. Apen-dï ase-pona-ro il-ko* = Plaats de inslagdraden wat dichter bij elkaar.

6) *Ase-potï* en *ase-ra* zijn wellicht ook samenstellingen met *ase*, hier besproken.

7) Ik vermoed dat het woord is: *asekï*. Het bijkomende: *ro* is versterkend. In de samenstellingen vervalt de uitgang *kï*, wat bij meer op *kï* uitgaande woorden pleegt te geschieden. In *ase-ke* is *ke* het suffix: met.

ase-munu-si - van 't zelfde bloed. Over de samenstelling van dit woord zie *ase* en *munu*. *Ase-munu-si pićani* = een tweeling. Men houdt er niet van een tweeling te krijgen. *Owi yam' rombo poto, oko-ro-ro kën-iḿa-taton* = Als de ééne sterft, zullen ze allebei omkomen. Zie *moran*, n⁰. 3.

Ase-munu-si heeten ook de twee of meerdere op gelijke wijze gekneede en geschilderde waterkruikjes, die met een open tuit en een hengsel aan elkaar vast zitten; zie *ariño*, n⁰. 12, d. — Insgelijks de tweede soort van heupsnoer; zie *kundï-nano*.

ase-pató-ro - *Ase-pato-ro ka-ko rï-wa* = Maak den achterkant voor me. Bedoeld zijn de inkervingen van de houtpunt bij de *tangseŋ*.

ase-potï - zeker plankje aan het achtereind der boot; zie *asetï* en *potï*, n⁰. 3.

asepuku - „Suikerhout", waarschijnlijk Sideroxylon guianense, werd door een Indiaan weergegeven met *asépuku*, verbeterd (?) door een ander in *wesépuku*, vertaald door een derde met *paluripo*, door éen vierde met *kurumoto*. De brulaap eet haar vruchten.

asera - Wellicht samengesteld woord, zie *ase*, n⁰. 6. *Asera apo-ko* = Snijd (het touw) middendoor. *Osera ćoto-ko* = Snijd het middendoor. *Asera ne n-e'i nuno* = De maan is al aan 't afnemen.

Oko asera to kën-eme-yan = Hij draait tweedraadsch touw (garen). *Oko aseranbapona* (?) *eme-ko* = Maak tweedraadsch touw. Ik meen ook: *asáporan* gehoord te hebben.

aseremun - Acestrorhynchus Falcatus (Bl.); N.E. dagoe-fisi, hondsvisch.

ase-tï - de bodem, het onderste; zie *ese*. In samenstellingen: *ase-po-tï* = zeker plankje achter in de boot; *ase-wo* = aan de achterzijde (zie bij *wo* = streek, plaats).

asi - 1) bijna. *Asi moro kuriala ẃ-opekï-rï manombo, yukpa an-aro pa w-e'i-poto* = Bijna zou die boot verzonken zijn, als ik ze niet goed gestuurd had. *Asi ẃ-opekï-rï- manombo* = Bijna ware hij verdronken. *Asi roten wo-yan lipo* = Bijna heeft hij mij gedood.

N.B. *Asi* is een stamwoord en treedt als „zoodanig" als bijwoord op. Er zijn in het Karaïbsch meer stamwoorden die zonder bijvoeging van préfix of suffix als „bijwoord" optreden; b.v. *iporo* = precies, *ko'i* = snel, *owe* = waar, *pañari* = misschien, *puire* = recht op, *roten* = slechts, *sapatoro* = rechtop, *tïkse* = ver, enz. Zie dezelfde opmerking aangaande de stamwoorden als adjectieven onder *t* = prefix B, n⁰. 1.

2) *Asi-ḿa. Të-ku-re roten asi-ḿa-ko* = Doe er maar 'n klein beetje water bij. *Arepa samuru-me s-asi-ḿa-i* = Ik maak mijn kassave een beetje week, zoo iets als de *samuru*.

3) *Asi-ne roten. Momo-ko, asi-ne roten* = Wacht, eventjes maar!

4) *Asi paitï. Asi paitï loten goro* = Ik heb maar een beetje (cachiri) meer.

5) *Asi-to*; schijnt „bijvoegend" op te treden. *Asi-to te ne t-onari-ke mandon* = Zij zijn een beetje bang. *Aw asi-to poto-me i-ćopo wa* = Ik ben

een beetje grooter dan hij. *Moro atiupo asi-ío tï-asako-re-imo-ka-ko* = Kook die soep een beetje zuur.

6) *Asi-íoko*; schijnt „op zich staand" op te treden. *Asi-íoko roten maro na* = Ik heb maar een beetje (krawiru) meer. *Am asi-íoko* = (Geef mij) een beetje! *Kun-uku-san asi-íoko* = Hij kent een beetje (van het piaaien). *Woku-ke k-upa-ko, asi-íoko k-upa-ko* = Geef mij tapana, geef mij een beetje.

N.B. Wellicht werden de twee laatste woorden beter geschreven als *asi-ćo* en *asi-ćo-ko* (*asi* n.l. en versterkings-suffix: *ko*).

asi - heet. We hebben *asi* als stam genomen, dewijl wij de *m* als voorkomend in *asimbe* (*asi-m-be*; *be* of *pe* = met) als infix beschouwen. Zie *m* = infix.

1) *Asi-ba-n* (samenstelling van *asi* en *pe* en *n*; zie het substantieven vormend suffix: *n*). *Asi-ba-ŋ-ge ku-ka-ko se* = Behandel mij met een stoombad. Andere uitdrukking voor een „stoombad" zie *akï*. Men zegt ook *asi-mban*.

2) *Asi-mbe* = heet. *Weyu asi-mbe yuman na* = De zon is erg heet. *Asi-mbe ne na* = Het (water) is zeer heet.

Ini-asi-mbe = beetje warm. *Ini asi-mbe weyu na* = De zon is niet erg heet. *Ini asi-mbe roten asi-ńo-ko* = Maak het (water) maar een beetje warm. *Ini-asin-be porï, ero-me kën-eï-ían* = (De zon) zal vandaag niet erg warm zijn. *Ini-asi-mba-n tuna am se-wa* = Ik wil lauw water. Zie *n*.

3) *Asi-ńa*. *N-asi-ńa-i* = Hij verwarmt hem. *Oro moro tuna n-asi-ńa-n* = Laat haar het water maar verwarmen.

T-una n-asi-ńe-i weyu-ta man = Het water wordt warm in de zon. Uit dit laatste voorbeeld zou men besluiten dat *asi-ńa* intransitief is.

4) *Asi-ńano* ook *asim-ńano* = verwarmen op den duur. *Potïksa asim-ńano-san weyu* = De zon verwarmt de kruik. *Kën-asi-nano-san* = Hij verwarmt hem.

5) *Asi-ńe* = zijn warmte, zijn damp.

6) *Asi-ńo* = verwarmen. *Kasiripo asi-no-ko diakoro'm kën-ićo-ta-tan* = Verwarm de kasseripo, anders zal ze bederven.

7) *Asun-ga* = een zweetbad doen nemen. Zie hoe dit geschiedt bij *aware-po-ran*. *Oro k-asun-gā-i* = Laat mij u een zweetbad doen nemen. *S-asum-gā-i* = ik doe hem ... *Y-asun-ga-no* = hij doet mij ....

Ot-asun-ga. *W-ot-asun-ga-i* = Ik neem een zweetbad.

8) *Asu-ta* = Koorts hebben. *Y-asu-ta-i* = Ik heb koorts.

9) *Asi* komt zeer veel in samenstellingen voor, b.v. *asi-wërïrï* = heete vliegen, d.z. muggen; *asi-ću-ru* = heet water, urine; enz. Ook onder de met *asi* aanvangende woorden, wellicht als enkelvoudige woorden aangegeven, zullen samenstellingen zijn met *asi* = heet.

asi-ban - zie *asi* = heet, n⁰. 1.

asibana - een bacove-soort; zie *paruru*, n⁰. 2.

asićaru - Saccharum officinarum L.; suikerriet. Wellicht is 't eerste deel der benaming identiek met *asi* = heet. De Karaïb kent: *t-amu-ne-ŋ asićaru* = het witte suikerriet, *tï-karai-ye-n asićaru* = het zwarte suikerriet en *warapa asićaru* = het warapa suikerriet. Deze laatste benaming doelt op de witte strepen welke het bedoelde suikerriet-soort op den bast vertoont — strepen welke ook op den warapa te vinden zijn.

Asićaru aiću-ru = drank van suikerriet gemaakt. *Asićaru aiću-ru si-ćüri-ya* = ik maak den suikerriet-drank. Om dezen drank te maken doet men het uitgewrongen of in den vijzel uitgestampte sap van het suikerriet in een boot (zie bij *woku*). Men voegt er geraspte doch ongekookte napi's aan toe en een zestal kruiken water. De boot wordt toegedekt. Acht dagen moet dit alles gisten. Zijn de 8 dagen om, dan vervaardigt men *payawaru* (zie bij dit woord) in een andere boot. De *payawaru* wordt, vóór hij zuur is, in de manari gezeefd. Nu worden de dranken der beide booten gemengd. Nadat dit mengsel nog twee dagen gestaan heeft, is de drank klaar. Hij kan lang bewaard worden. 't Is de sterkste drank, die door de Karaïben

gemaakt wordt. Wanneer men *asičaru aiču-ru* drinkt is men 3 à 4 dagen dronken. Wordt in de Koppename zelden of nooit meer gemaakt.

De bladeren v. h. suikerriet leveren een braakmiddel; zie *we*, n⁰. 5, c. Zie volgend woord.

asiƙaru-ran - zie bij *siwiyuru* = sangrafoe. Zie ook bij *ran*.

asikuna - Tephrosia Toxicaria Pers. De Karaïbsche naam van dezen struik is waarschijnlijk een samenstelling: *asi* = heet en *kuna* (*tuna*) = water, welke naam ontleend kan zijn aan het sap van deze plant, 't welk voor de visschen verschrikkelijk is. 't Sap is een visch-vergift. De Indianen cultiveeren den struik. Zij plukken de peulen en zaaien telken jare op hun akker het zaad uit. *Asikuna epe(i)-rï ambo-ko m-ene-pu-se. Pa-se k-ïto-to-se atï-ta-tome* = Pluk de vruchten (de peulen) van de *asikuna* en breng ze. Laten wij ze gaan uitwerpen (n.l. zaaien, zie *papu*) opdat zij opgroeien. *Asikuna am iṁu-ka-ta* = Ga de *asikuna* uittrekken met wortel en al. 't Vergif zit in de „wortels" der plant. Zij halen het vergif uit de lange wortels op dezelfde wijze als bij de *neku*. De wortel wordt n.l. ter plaatse der vischvangst in 't water fijngestampt op een blok of op een steen. Gelijk bij de *neku* drijft ook bij 't uitkloppen van deze plant een witte laag over de wateroppervlakte. Sterk vergif. Doodt den visch, zelfs den anjoemara. Zie *etïmu*.

asikuna-ran - Phyllanthus Niruri L.; N.E. bita wiwiri; bitter kruid.

asi-ṁa - zie *asi* = bijna, n⁰. 2.

asiṁarapi - 1) Aldus door mij het meest opgenomen. Eén keer opgeteekend: *asiṁorapi*, verder één keer: *siṁorapi*. 't Is wel mogelijk dat de laatste opname de beste is. *Siṁo* beteekent: liaan, in het N. E. tetei. De slang nu heet in 't N. E. „tetei-sneki". De Karaïbsche naam kon dan van den N.E. naam overgenomen zijn (zie *asakaiṁo* en *sapakaraiṁo*).

2) een ca. 4 voet lang slangetje van vinger-dikte, groen, in de savana en ook nabij moerassen zich ophoudend. *Oka-to pa man* = Zij is geen bijtster. Doet geen kwaad. Ge kunt ze veilig om de hand en den arm wikkelen. Als ge haar echter plaagt, loopt ze achter je aan en slaat flink. *Asiṁarapi a-wekene-i, ṅorombo a-pokï-ma-i* = De zweepslang loopt je achterna, daarna ranselt ze je af. Ze kruipt zeer snel. *Asiṁarapi s-epo-li, y-enen pomero n-ekatumu-i* = Ik heb een asimarapi ontmoet, toen ze me zag schoot ze snel weg. Ze leeft van muizen en ratten. Deze is waarschijnlijk de Oxybelis fulgidus.

3) Andere zweepslangen zijn: *kurupi siṁo-rï* en *mure-mure-ke*. Zie de woorden.

4) De zweepslangen met *kwasakarë* zijn nooit slecht geworden; zie *okoyu*, n⁰. 3.

asi-mbe - heet; zie *asi* = heet, n⁰. 2.

asi-ṅa - verwarmen; zie *asi* = heet, n⁰. 3.

asi-ṅano - verwarmen; zie *asi* = heet, n⁰. 4.

asiṅao - benaming van zekere ster (sterrenbeeld), van een veel voorkomend patroon in de ornamentiek. Zie bij *sirito*, n⁰. 4, a en n⁰. 7. Wij geven hier afbeeldingen van *asiṅao*, afkomstig van vier verschillende personen. Men leze de onderschriften. Zie *me*, n⁰. 9, b en n⁰. 9, c.

asi-ṅe - zie *asi* = bijna, n⁰. 3.

asi-ṅe - zie *asi* = heet, n⁰. 5.

asi-ṅo - zie *asi* = heet, n⁰. 6.

asira - kleine soort, witte awari; zie *aware*. Hij verspreidt echter geen onaangenamen geur, verblijft bij voorkeur in de boomen.

asiṫaremu - kleine bamban. *Undïl-amo-mon-ge* = Van uit den stoel gaan er veel stengels op. Zie bij *amo*, n⁰. 4. Fijn gesplitst levert hij reepen voor fijn, gekleurd vlechtwerk; zie *siṁo*, n⁰. 3, f. Ook geschikt tot bindsel.

asi-ṫo - zie *asi* = bijna, n⁰. 5.

asiẇakara - Hura crepitans L.; poison-tree; posentrie. Ook de koffi-mama wordt met *asiẇakara* aangeduid.

asi-wërïrï - kleine muggen, die branden in de oogen. Samenstelling van *asi* = heet en *wërë wërë* = vliegje.

asiwo - 1) *Asiwo-ka. Tata tï-me asiwo-ka-i, iw-onë-tome* = De moeder stopt 'r kind met eten vol, dat het doorslape.

2) *Asiwokï. Asiwokï pa wa, kumu-ya porï* = Ik ben heelemaal leeg, 'k heb razenden honger.

3) *Asiwo-ta. Arepa am se'noro man? Uwa, y-asiwo-ta-i, kumu-kepu-i* = Wilt gij nog kasavebrood? Neen, ik ben verzadigd, ik heb geen honger meer.

4) *T-asiwo-ke. T-asiwo-ke wa, kumurï pa wa* = Ik ben verzadigd, ik heb geen honger.

asiwöi - 1) *Asiwöi-ma* = niet helder. *Asiwöi-ma na, ise-pa-wa* = Het (water) is niet helder, ik wil het niet.

2) *Asiwöi-ña* = helder worden, zijn. Zie voorbeeld bij *maripa*, n⁰. 5.

3) *T-asiwöi-ñe* = helder. Zie voorbeeld bij *kumu*, n⁰. 2.

asun-ga - zie *asi* = heet, n⁰. 7.

asu-ta - zie *asi* = heet, n⁰. 8.

at - pron. reflex.; zie bij *ot*.

ata - samenstellend onderdeel van tijdsbepalingen; zie bv. *ne'i wara ata* onder *ne'i*, *ido wara ata* onder *ido*, *irawone ata* onder *irawone*. *Kurita-ne-ne ata* = midden op den dag (12 uur).

Ditzelfde *ata* wordt als voegw. gebruikt. Zie volgend woord.

ata - indien, wanneer. Dit woord treedt als werkwoord op met préfixen en meervoud-suffixen. Staat achter de te bepalen zaak. (Zie het voorgaand *ata*).

1) achter een infinitief: *Purïlwa epe-ka-se y-ata, otoro ko kaliña n-ot-urupo-yan* = Indien ik pijlen koopen wil, wat vraagt de Indiaan er voor? *Sirito etï an-uku-tï pa ay-ata, wapoto-san-wa oturupo-ko* = Als gij de namen der sterren niet kent, vraag ze aan de oude menschen. Zie meerdere voorbeelden van *ata*-gebruik: 2de pers. zie bij *aima, eponumu, etapu*; 3de pers. zie bij *mondo*, enz.

2) achter een adjectief, adverb.: *T-ope-ne ata, kës-epe-ka-tï koro* = Als ze duur zijn, koop ze niet. *Pepeito watï ata, to-pa kët-ei-taton* = Als er geen wind is, zullen wij niet gaan. *Tï-me-ne t-ata, t-oko-ne man* = Als (de zeekoe) jongen heeft, is ze gevaarlijk (*t-oko-ne*? zie *ere*).

3) verder wordt *ata* gebruikt om uitdrukkingen weer te geven als: wij getweeën, wij gedrieën, enz. *Oko ata te ne awo'i-ma man* = Wanneer wij getweeën zijn, is het niet zwaar. *Oroa ana ata te ne ero-me amuikï-ma-rï ana-wa* = Wanneer wij gedrieën zijn, zijn we aanstonds klaar met het oprapen.

atakari - Randia formosa (Jacq.) K. Schum.; N. E. marmadosoe; marmeldoosje. Men kapt den boom om, plukt zijn vruchten en eet ze.

atano - ziekte; wellicht een samentrekking vau *atu-nano* (zie *atu*, n⁰. 3). *Ne'i wara porï ko moro atano m-apoi-yan? Asi-ko ne n-otaba-i?* Hoe sterk is de koorts? (Letterl. hoe sterk grijpt de ziekte je aan?) Neemt zij een weinig af? *Otapa pa ne na* = Zij vermindert niets.

atapa - zekere boom, die in de nabijheid van *mutusi* (bebe-hout) pleegt te groeien. Zijn vruchten, die op het water drijven, worden door de visschen *kumaru* en *pakusi* gegeten. Zie nog bij *enda* = mond, n⁰. 2.

Simo atapa = benaming van zekere liaan, wier vruchten op die van *atapa* gelijken. Zie *simo*, n⁰. 2.

atapirírï - N. E. witti hoedoe, d. i. wit hout. De kleine, zwarte zaden, ter grootte van krenten, worden door de Indianen afgezogen. Ze smaken goed. Het hout gebruikt om een vogel-val te maken; zie *toro*.

atï - vin; zie *atïrï*.

atï - 1) *atï-no-ka* = oud maken. *T-atï-se mana. Uwa, anïkï roten y-atï-no-ka-i* = Gij zijt oud. Neen, de ziekte slechts maakt mij oud.

Atï-pu = oud zijn. *N-atï-pu-i terapa* = Hij is al oud geworden. *Atï-pu pa ne kën-e'i-tan* = Hij zal niet oud worden. *Atï-pu pa noro wa* = Ik ben nog niet oud. *Atï-pu pa noron ne mana* = Gij zijt nog niet oud. *Atï-pu po ene-ke loripo wa, atï-pu pa te ne wa* = Ik schijn oud, maar ik ben niet oud!

T-atï-se mana = Gij zijt oud. *Asakapa t-atï-se kët-a'i* = Wij allemaal zijn even oud.

Ọ-wara-nẹ k-atï-pu-po man = Ik ben net zoo oud als gij.

2) *atï-ta* = groeien. *Tuna ẹsi-ŵọ kan-atï-ta-nọ* = Hij groeit naast de rivier. *Erọ ni-ṗọmu-po atï-ta pa na* = Deze aanplant wil niet. *N-atï-ta-i terapa* = Hij groeit al op. *Atï-ta pa kën-e'i-ṫan mọrọ-po, yawamẹ mọrọ-po* = Hij zal niet groeien daar, hij (staat) daar zeer slecht. Andere voorbeelden: *urupẹ*, n⁰. 1, a.

atï(l) - wasschen, reinigen (van booten, ketels, borden, enz.). *Atï(l)-ko* = Maak ze schoon! *Otï-ko s-atï(l)-tan* = Wat zal ik schoon maken? *Kọmiki (N. E.) atï(l)-ko tuna-kẹ* = Maak het kommetje schoon met water. *Atï(l)-rï se-pa wa* = Ik wil het niet wasschen. *S-atï-ya* = Ik wasch het. *S-atï-ma-i* = Ik ben klaar met 't reinigen. — In samenstellingen: *ọs-aya-tï* = zich de handen wasschen, zie *aña*, n⁰. 4; *ẹnda-tï* = den mond spoelen, zie *ẹnda*, n⁰. 7.

Men zegt ook *atï-wọ*. *Tasipi s-atï-wọ-ya, s-atï-wọ-i terapa, s-atï-wọ-ma-i terapa* = Ik wasch (heb reeds gewasschen) het bord. *Atï-wọ-rï se-pa wa* = Ik wil het niet wasschen.

atïlpïtï - Tibiti, een rivier in de Coppename uitmondend; er is een nederzetting van Karaïben.

atï-pu - oud zijn; zie *atï*, n⁰. 1.

atïrï - Wellicht *atï-rï* (*rï* = suffix). In 't algemeen elk naar boven stekend stuk. *Wọtọ atï-rï* = de rugvin van een visch.

Asa-ri atï-rï = lange, uitstekende veer op het achterhoofd; zie bij *aurutuwa*.

Pana-ạti-rï en *panatïrï* = oorbok; het kraakbeenig uitsteeksel aan den voorrand van het oor, 't welk dikwijls een weinig behaard is.

atïrïrï? - Zie bij *mauru*, n⁰. 1, a.

atï-ta – groeien; zie *atï*, n⁰. 2.

atïta - N. E. pakro; de groote slak. Over haar hoorns zie *rẹmẹtï*. *T-akurẹ-wẹ-kẹ* = Zij scheidt een slijm af.

atïta - ziekteverschijnsel bij kinderen, waarbij de ontlasting in kleine hoeveelheden plaats heeft. *Atïta ẹpi-tï* = geneesmiddel tegen deze ziekte. Dit wordt getrokken uit een kruidachtige plant, genaamd atïta wiwiri = Oldenlandia corymbosa. Zie ook bij *kwẹpi-ran*.

atïwa'ü - zekere boom in het N. E. todo-bita geheeten, omdat de todo, d.i. de kikker van zijn vruchten eten zou. Ook de guyake eet er van. De vrucht moet vergiftig zijn. Bast of wortel wordt gekookt tegel de gal.

atï-wọ - zie *atï(l)* = wasschen.

atọ - aaneenbinden; naaien. *Kamiša atọ-ko* = Naai een kleed. *Atọ-rï anuku-tï pa wa* = Ik kan niet naaien. *Paruru y-arï s-atọ-sa akïkïwa-kẹ* = Ik bind de paruru-blaren aaneen (tot dakbedekking) met *akïkïwa*. *S-atọ-rï terapa* = Ik heb ze al aaneengebonden. *Atọ-nẹ-ŋ* (mv. *atọ-naŋ*) = naaister, naaier.

atọ - hol, gat. *Atọ-pa na* of *atọ-rï watï na* = Er is geen gat in. *Y-ẹyata-rï atọ-rï* = mijn oksel.

Atọ-ka = uithollen. *Kuriala atọ-ka-rï m-uku-san* Kun je booten uithollen? *M-atọ-ka-ma-i a-kuriala-ri?* *A,a, s-atọ-ka-ma-i kuru* = Zijt gij reeds klaar met 't uithollen van je boot? Ja, ik heb ze reeds heelemaal uitgehold. *Erọ wewe s-atọ-kā-i* = Ik hol dit blok hout uit (voor een trom).

Atọ-ta = gaten krijgen. *Alata hoedoe iṗu-wa-pọtọ, kën-atọ-ta-nọ* = Als het alata-hout opgroeit, krijgt het gaten.

T-atọ-rẹ na = Er is een gat in. *T-ato-rẹ-tọ-rẹ man* = 't Zit vol gaten. Zie *atọkï*.

atọkẹ - ontevreden. Is *kẹ* 't zelfde als *kẹ* = met? *A-šanọ atokẹ kën-e'i-ṫan* = Uw moeder zal ontevreden zijn. *Mọrọ-po aw-e'i-rï se-pa ay-ata, a-šanọ atọkẹ kën-e'i-ṫan* = Indien je daar niet blijven wilt, zal je moeder ontevreden zijn. *Y-atọ-kẹ a-pọkọ wa* = ik kan je niet uitstaan.

Atọ-ka-ma pa-nẹ wa = Ik heb heelemaal niets tegen je (tegen hem, enz.).

atọkï - (afgeleid van *atọ* = hol, gat?) de klauwen ergens inslaan. *Mākawa t-amọsẹikï-rï kẹ ay-atọ-san, pāpa atọ-kï* = De makawa slaat zijn klauwen in (je gezicht), mijn vader heeft hij gewond. *Aiṗa'ura ay-atọkï sẹ man* = De luiaard wil je grijpen. *Ay-atọ-tan mọko poes-poesi* = De kat (N. E. poes-

poesi) zal je krabben. *Y-ato-po-tï, asi roten wo-yan lipo* = (De tijger) heeft mij fameus gekrabt, mij bijna gedood.

ato-ndo - zie *atu(g).*

atone - zie *otone.*

atonu - uitknijpen; zie *etanuku.*

a-topu - stilzijn; zie *ai* = geraas.

atu - ziekte. Hoe sommige ziekten haar naam ontvangen hebben, zie bij *eti*, n⁰. 13.

1) *atu-ma* = niet ziek. *Atu-ma wa* = Ik heb geen koorts.

2) *atu-na* = ziek zijn. *Ay-atu-na-i* = Zijt ge ziek? (onovergankelijk werkw.; zie beneden n⁰. 6).

3) *atu-nano* = ziekte van langeren duur. *Atu-nano* = koorts. *Atu-nano-ke wa* = Ik heb de koorts. *Moko pičani atu-nano-pe man* = Dat kind heeft de koorts. *Ne'i ŵara ata ko atu-nano ay-apoiyan* = Hoe laat pakt de koorts je aan? Geneesmiddel tegen koorts, zie *támusi*, n⁰. 3.

4) *atu-nano-pu* = ziek zijn (onoverg. werkw.; zie beneden, n⁰. 6). *Otï nare y-atu-nano-sa an-uku-tï pa wa* = Wat voor ziekte ik heb, weet ik niet. *Mose an-ono-pa man, kën-atu-nano-san ono-poto* = Hij eet (dien visch) niet, hij wordt ziek, wanneer hij hem eet.

5) *atuŋ-gepu* = niet ziek zijn. *A, a, y-atuŋ-gepu-i, n-e-koto-i ñe ë-poko ripo* = Ja, ik ben beter, de (koorts) heeft mij verlaten.

6) Behalve *atu* heeft men voor „ziek zijn" en vooral voor „pijn hebben" nog het woord *yetu.* Tusschen beide woorden bestaat zeker verband, wellicht zijn ze identisch. De *y* kan overgangs-medeklinker zijn en onder den invloed hiervan kan de aanvangs-*a* van *atu* veranderd zijn in *e* = *etu.* Zie dergelijke klinker-verandering bij *aña*, n⁰. 1. Komt dan ook *etu* voor, dan is dit altijd voorafgegaan van de *y.*

Een onderscheid echter schijnt te bestaan bij de van elk afgeleide werkwoorden. De van *atu* afgeleide werkwoorden zijn onovergankelijk, de van *etu* overgankelijk.

Onder *yetu* worden *etu* en zijn afleidingen afzonderlijk besproken.

atu(g) - stut, bescherming, scherm. *Wewe tï-panda-ke am ičoto-ta atu(g)-me* = Ga een stok snijden met een krak voor stut.

Ato-ndo = stutten. *Paruru-ru ato-ndo-tome* = Om mijn banaan te stutten. *Moro wato ato-ndo-ko* = Zet iets bij wijze van scherm voor het vuur (tegen den al te straffen wind). *S-ato-ndo-ya* = ik bescherm; *s-ato-ndo-i* = ik heb beschermd; *ato-ndo-rï se-pa-wa* = Ik wil er geen scherm voor zetten.

atukuma - de grootere palmworm. De Indiaan bevordert het ontstaan dezer wormen. Hij velt daartoe een Mauritius-palm. Een twee voeten onder de plaats, waar de bladeren hun oorsprong hebben, zit de „palmkool" (zie bij *sakïïra*) Op vier, vijf plaatsen nu van dezen kool boort hij een opening van een vinger diepte. Een zekere snuitkever (Rhynchophorus palmarum): *atukuma šano*, de moeder der *atukuma*, ook lïm-lïm genaamd, kruipt in die openingen en legt daar haar eieren. Uit die eitjes komen de dikke wormen, die in twee maanden tijds volgroeid zijn. De Indiaan splijt den kool. 't Krioelt van wormen. Gekookt in den rijst zijn zij voor hem een ongemeene lekkernij. *Atukuma* heeft een zwarten kop.

Over den kleineren palmworm, die ook gegeten wordt, zie *sikïïri.*

atu-nano - langdurige ziekte; zie *atu*, n⁰. 3.

aturia - 1) Drepanocarpus lunatus (G. F. W. Meyer); N. E. branti-makka. Een doornige heester groeiend langs de oevers in de beneden-rivieren. De Karaïb zoekt hierin de leguaan, zie *wayamaka erepa-rï.*

2) *Aturia (y) arï* = bladeren van dezen heester. Geneesmiddel tegen verkoudheid en hoest. *Aturia (y)arï ño-ka-ko m-enë-rï-se* = Kook de bladeren van den heester om (het aftreksel) te drinken. *Y-otono-rï epi-tï me s-enü-ya* = Ik drink het als geneesmiddel tegen mijn verkoudheid.

3) *Aturia epu-mbo* = stam v. dezen heester. Een stuk van dezen stam moet dikwijls dienst doen voor kurk, voor boei; zie *yarawa.*

4) *Aturia epu-po* = vrucht v. den heester. De Karaïb maakt deze vrucht

met warimbo zeer kunstig na. Daartoe wordt één enkele reep genomen, welke spiraalsgewijze opgerold wordt in dier voege, dat drie in elkaar grijpende groepen van cirkels ontstaan. 't Begin zoowel als 't einde der reep zijn daarbij niet te zien. *Aturia ępu-po si-ča-sa* = Ik vlecht een branti-makka vrucht. Afbeeldingen zoo der nabootsing als der vrucht zelve zijn te zien onder *waruma*, n⁰. 49.

aturu - zie *ai-čuru.*

augta - zie *ǫgta.*

a'uli - zekere visch, tot de snoeken behoorend. Er loopt een witte streep over den rug en den kop tot in den bek. Om wille dier lichte streep wellicht wordt de visch ook aangeduid met: *kamu-rï* = iets wat licht, wat flikkert.

aunǫpu - uitlachen. *Mǫrǫ wara ay-ata, ay-a(w)unǫ-po-tatǫn* = Als ge zóó doet, zullen ze je uitlachen. *Tï-sanǫ-mbo aunǫ-potï-rï i-wa* = Hij lacht zijn moeder uit. *Y-ęnari-rï mę ya(w)unǫ-pǫtï-rï na* = Hij is bang uitgelachen te worden. *Nǫkë ko m-a'unǫ-san, aw panarï k-aunǫ-san* = Wien lacht gij uit, mij misschien? *Otï-ko m-aunǫ san* = Wat lach je uit (waarom lach je)? *Ay-ę'unǫ-pu-ru se-pa-wa* = Ik wil u niet uitlachen. Zie meer bij *awa* = lachen. Het is gevaarlijk over zekere bloem te lachen; zie *kǫnǫpo (y)ǫrǫkǫ-rï.*

aura - 1) *Aura-ma* = stil. *Aura-ma ei-čǫ* = Wees stil!

2) *Aura-n* = taal, spraak, stem. *Y-aura-n eta-ko-sę ǫ-konę* = Kom luisteren naar mijn woorden. *Mati aura-n-da k-ïka-ï, kaliña aura-n-da kai-čǫ* = Spreek niet in de taal der Zwarten, spreek in de taal der Karaïben. *Kaliña aura-n an-uku-tï pa wa* = Ik ken de taal der Karaïben niet. *Ay-eura-n an-eta-pa wa, irupa kai-čǫ* = Ik versta niet wat gij zegt, spreek duidelijk. „*Aw*" *kaidusi kïn-ga-kon imę-mbo ko t-auraŋ-gę* = „Ik" zei de tijger met zijn allerfijnste stem.

3) *aura-na* = spreken. *T-ǫmęrę-sęŋ kën-aurǫ-na-nǫ* = Hij (dronkaard) spreekt dwaze taal.

4) *aura-nanǫ* = gesprek. *Aura-nanǫ se-pa-wa* = Ik wil geen gepraat. *A, a, koñarǫ tǫ aura-nanǫ poko w-e'i maro-kon* = Ja, gisteren heb ik nog bij hen zitten te praten. *Penatǫ-nǫ-kǫ aura-nanǫ s-uku-sa* = Ik ken oude dansliedjes.

5) *auranęŋ-dǫ* = belasteren. *Mǫsę auranęŋ-dǫ-ya* = Hij belastert dezen mensch.

6) *t-aura-nę* = in gesprek. *T-aura-nę wa* = Ik ben in gesprek. *T-aura-nę-nę kǫro kët ei'-ton, y-upupo tę ęrę yetu-mbe yuman na* = Laten we niet te druk praten, mijn hoofd doet me zeer veel pijn. *Pičani-čon t-aura-nę-nę na* = De kinderen maken veel leven.

7) Zie *ęru* = verbastering van *aura.*

Karaïbsche Folklore.

8) Wij laten hier een kleine beschouwing volgen over de Karaïbsche Folklore. Wanneer men de in den loop van het artikel geciteerde plaatsen naslaat zal men ongeveer alle bronnen ontmoeten, welke wij gevonden hebben.

Wij geven dan enkele regels waarnaar de verhalen ontstaan zijn. Die regels omvatten echter niet alles. Zoo b.v. is het mij duister, hoe men er toe gekomen is *kunawaru*, een zekeren kikker, als een bekwaam jager te beschouwen, die zijn bekwaamheid ook aan den Indiaan meedeelen kon en meedeelde. Veel echter vindt een redelijke verklaring.

Afzonderlijk bespreken wij of verwijzen wij naar de plaats welke in de verhalen de menschen, de geesten innemen, welke God inneemt; verwijzen wij naar de meening over het leven hiernamaals.

Eindelijk zullen wij doen zien de wijze waarop een verhaal ingekleed, een gebeurtenis medegedeeld wordt, alsmede een der meest opvallende eigenschappen van een verhaal: zijn naïveteit.

A. *Verklarende Regels.*

9) *Onwetendheid*, Zeldzame of — zoo alledaagsche — voor den Indiaan duistere natuurverschijnselen treffen den Indiaan. Zij verlangen een verklaring. De verhalen ontstaan. Geheime krachten zijn er noodig, nl. geesten. Men schept ze.

Over den hoogen waterstand in de rivieren tijdens den springvloed, zie *okoyumo*, n⁰. 10, a.

Waarom in den drogen tijd de moerassen uitdrogen en de visschen sterven; zie *ombata-po.*

De onstuimigheid der zee; zie *sawaku*, d.

Het geruisch van den regen neervallend op het bosch; zie *konopo*, n⁰. 2.

De regenboog is de hoofd-vederkrans van den boozen geest; zie *paramu.*

De donder is de stem van God. Er wordt een mensch door God opgeroepen (er sterft een mensch). Zie *konomeru*, n⁰. 4.

Het afnemen der maan, de schijngestalten der maan een gevolg van haar vechten met de zon; zie *nuno*, n⁰. 4.

Maansverduistering een vechten (als boven) en een slapen; zie *nuno*, n⁰. 7.

Opvallende groepen van sterren, sterren die opkomen wanneer een bepaalde soort vrucht rijp is of wanneer zeker soort wild of gevogelte zich hooren laat, enz.; zie *sirito.*

10) Insgelijks roepen opvallende zaken in 't delfstoffen-, planten- of dierenrijk naar een verklaring. In dit geval geeft de Indiaan ze. Vaak ook zullen de opvallende zaken uit zich zelven den Indiaan een meening opdringen. In beide gevallen is er voor de inwerking van geesten wederom ruim terrein.

a) *delfstoffen-rijk.* Waarom de rotsblokken en rotsendammen in de bovenrivieren liggen; zie *kurupi.*

b) *plantenrijk.* Waarom sommige planten gelijk de peper = *pomui*, de tabak = *tamun* zulke sterke specerijen leveren kunnen? Zij hebben nl. een sterken geest in. De sterke uitwerking (het is nl. vergif) welke het sap van den takina-boom heeft is insgelijks aan een sterken geest toe te schrijven. Deze sterke geest heeft zelfs dieren in 't woud die hem ten dienste staan. Zie bij *püyëi*, n⁰. 32 en *takini.*

De statige peto omsloot eertijds menschenkinderen in zijn wortels (zie *parakua*), insgelijks de machtige kankantree (zie *kumaka*).

c) *vogels.* Waarom van twee vogels eener zelfde familie de eene in 't boven- de andere in 't beneden-land verblijft? Zie *arïtawa*, n⁰. 1.

De ponpon heeft een opvallend geroep; eertijds kon hij daarom een weddenschap aangaan; zie *arïtawa.*

De boschhaan strijkt plotseling in bewoonde streken neer en posteert zich dan op het dak van een kamp. De aanstaande moeder begrijpt die komst. Zie *këritotoko.*

De boesi-skoutoe (N.E.), zekere zwarte vogel, is de eenige vogel dien men in de bosschen overal en het geheele jaar door hoort. Wonder ware het wel zoo de jager de taal niet verstond; zie *paipayo.*

Langs de rivieren klinkt overal het geroep van grietjebie. De opvarenden kennen de overlevering vastzittend aan dit geroep; zie *petoko.*

De kleine banaanbek roept dikwijls en telkens lang achtereen. Zijn eieren zijn goed voor kinderen om 't spreken te leeren. Zie: *sakawaku.*

Het in grooten getale rondzweven door de lucht der aasgieren; zie *kurumu.*
Over den grootsten der roofvogels, zie *kuano.*

Hulp van de zijde der vogels ontvangen; zie bij *ipetïman*, *kurumu*, *ombata-po.*

Zie verder *tonoro.*

d) *Andere dieren.* Let op zekere zwoegende mier, die den geheelen dag vrachten wegdraagt; zie *omi.*

Beschouw het wijze insekt dat des nachts onder den grond zijn weg vindt; zie *romo*, n⁰. 3.

Waarom er zooveel gebroken schelpen liggen langs de rivieroevers? Zie *sawaku*, d.

Asarapa (een agama-soort), een goede boombeklimmer, hielp eertijds een Indiaan die een pijl uit den top eens booms moest halen; zie *kurumu*, n⁰. 3.

Een der zing-cicaden vangt geregeld 's avonds om 6 uur haar scherp haast onuitstaanbaar gekras aan. Dat geregeld terugkomen van datzelfde geluid op datzelfde uur!! Zie bij *parigmbo*.

11) *Vreemde opvattingen*. Gevolg der onwetendheid al of niet vermengd met vrees zijn de vreemde opvattingen. Een feit is nu dat de Indiaan open oog heeft voor de overeenkomsten welke er tusschen twee verschillende wezens bestaan.

Aan overeenkomst met dit of dat wezen danken vooreerst tallooze voorwerpen, planten, dieren enz. hun naam; zie *etï*, n⁰. 18, 19, 21. Verder ligt volgens den Indiaan in die overeenkomst zelfs zeer dikwijls een geheimzinnige, buiten-natuurlijke kracht. Zie hierover *moran*, n⁰. 3 en 22.

a) Over wezens, gelijkenis vertoonend met elkander, zal men gevolgelijk verhalen hebben. Zoo huwt bv. de awari vijf maal. Telkenmale echter neemt hij tot vrouw een geheel ander soort van dier. Doch alle vijf de dieren gelijken in 't een of ander opzicht op den awari (zie *aware*).

Zie nog *pakira* en *tamandua*.

b) Afzonderlijk wijzen wij nog op de in ontelbare variëteiten voorkomende tajerplant. Geen belangrijk dier zal men kunnen opnoemen, waarmede de een of andere variëteit 't zij in blad, 't zij in knol, 't zij in vorm, afmeting, kleur enz. niet eenige overeenkomst vertoont. Over elke variëteit weet de Indiaan U dan ook te verhalen. Zie hierover in den breede bij *moran*.

12) *De vrees*. Het kwaad dat de Indiaan van de zijde der wilde dieren te duchten heeft wordt gevreesd. En met recht! De vrees echter overdrijft. Tal van *fantastische* dieren ontstaan. Men weet te vertellen

van fantastische tijgers; zie *kaikusi*, n⁰. 7.

idem van slangen; *okoyu*, n⁰. 5.

idem van een kaaiman; *tïrïtïrï*.

13) Verder is de vrees oorzaak geweest, dat aan plaatsen, planten, dieren etc., die om de een of andere reden vrees inboezemen konden, verhalen zijn vastgeknoopt en meeningen. Men denkt daarbij vaak aan den invloed van geesten.

a) *plaatsen*. Opvallende bochten der rivier worden als woonplaats van den watergeest beschouwd; zie *amanawa'u* (de Elizabeths-kreek). Eenmaal aangenomen dat de watergeest (*okoyumo*) in 't water woont, worden alle verschijnselen op of in het water waar te nemen met dezen geest in verband gebracht; zie *okoyumo*, n⁰. 10.

Zie nog bij *wayumo*.

Men vreest dat de kostgrond geen of niet genoegzame vruchten zal voortbrengen. Men denkt een geest uit die aldaar alles bederven kan. Zie *maña*, n⁰. 6.

b) *planten*. De reusachtige kankantrie wekt bij een ieder verbazing, bij sommigen overweldiging. Men gevoelt zich als overmeesterd. Er moeten geesten in zitten. Zie de verhalen over hem bij *kumaka*.

Een zeer prachtige, om haar bloedroode kleur werkelijk zeer opvallende bloem is de *kongpo yoroko-rï*. Maar daarom bespot haar niet! Zie het woord.

c) *vogels*. Sommige vogels zijn zoo fraai, zoo kleurenrijk, andere om hun zwarte kleur of hun geroep bij nacht zoo geheimzinnig, enz. dat men niet straffeloos hun nesten verstoren, hen of hun eieren eten kan. Zie *ono*, n⁰. 4; *tongro*, n⁰. 4. Hun geroep zelfs vreest men; zie *puropono*.

Het telkenavond te 6 ure terugkeerend klagend geroep van den spookvogel deed een geest ontstaan; zie *suwi-suwi*.

d) *andere dieren*. Visschen worden in ontzaggelijke hoeveelheden (zie *etïmu*) afgemaakt. Zou zulks geen kwaad kunnen? Honden en kikkers (deze laatsten ook, want zij komen in de open kampen) worden gemakkelijk mishandeld. Doe dit echter niet. De visschen, honden en kikkers hebben hun hemelschen beschermer. Zie *kapu*, n⁰. 7, b.

Zie nog bij *kupiša*.

Wil de geest van den *takini* den mensch kwaad doen, verschillende dieren van het woud springen hem ter zijde. Zie *takini*.

De Mensch in de Folklore.

14) *Gedrag der menschen.*

a) Het gedrag der menschen in de verhalen is over het algemeen correkt. De jonge, getrouwde man, wien men een tweede vrouw opdringen wil, weerstaat ten einde toe zeggende: „Ik heb mijn vrouw". (Zie *kumaka*). De gelukkige jager neemt geen wraak op hen, die hem vroeger in zijn ongeluk bespotten. Zie *kunawaru*. *Ombata-po* echter neemt wraak.

b) Het kwaad dat de mensch doet wordt afgekeurd en gestraft. Zie bv. de geschiedenis der vrouw die haar man niet gehoorzamen wilde bij *tïkokë*, n°. 2. Gestrafte gulzigheid, zie bij *wireimo*. Ook het niet-onderhouden van hetgeen de geest (!) zegt wordt gestraft; zie *kunawaru*.

15) *Beroemde mannen.* Men weet alleen nog te vertellen van wonderbare geestenbezweerders, die zelfs dooden konden opwekken ten leven (zie *kumaka*), die tot in de woning van God wisten door te dringen (zie *püyei*, n°. 60). Men kent verder nog enkele namen (zie *etï*, n°. 10, e).

16) *Verhouding met de andere Indianen-stammen.* Overleveringen betreffende hun omgang met de Arrowakken (zie *Aruako*), met andere Indianenstammen van vroegeren tijd (zie *Sipu*).

17) *Verhouding met de dieren.*

a) Sommige menschen zijn eertijds uit straf (zie *poindo*), andere uit vrije keus (zie *irïüra*) in dieren veranderd.

b) Heden ten dage moeten in een ver land de menschen zich nog in dieren (tijgers, vleermuizen, enz.) veranderen om wraak te kunnen nemen. Zie *kanaimo*.

18) *Verhouding met de geesten.* Zie hierover bij *yoroka*.

19) *Verhouding met God.*

a) De oude piaaïmannen zijn opgeklommen tot God zelven.

b) In ellende baden de menschen om uitkomst tot God (zie *ipetïmaŋ*), of richtten zij hun blikken naar boven (zie *sirito*).

c) God heeft eertijds een afgestorven Indiaan naar het aardrijk, naar de Indianen teruggezonden om hen te onderrichten. Zie *kapu*, n°, 6.

20) *Over het leven hiernamaals.* Zie *kapu*.

De Inkleeding van een verhaal.

21) Zeer opvallend in de Karaïbsche verhalen is het, dat de verteller, waar het mogelijk is de „onderdeelen" van een voorwerp of de „verschillende handelingen" eener daad te beschouwen, zulks ook doet, dat hij ze alle opsomt zonder uitzondering, dat hij na de opsomming van elk nieuw onderdeel dezelfde beschouwing laat volgen als even te voren zonder vrees van in langdradige herhaling of in saaiheid te vervallen.

In het verhaal van *Pakirakiraimo* bv. wil *kurupi* zich overtuigen dat de tusschen de sporen van een boom verborgene werkelijk de pakira-moeder is. „Steek uw rechterhand uit!" zegt *kurupi*. De Indiaan steekt den rechterpoot van een door hem geschoten pakira naar buiten. *Kurupi* zegt: „*E! Pakira kira imo, sulai! E!*".. De verteller houdt de laatste *e* lang aan en op zulke wijze dat de toehoorder *kurupi*'s verwondering begrijpt. *Kurupi* gaat voort: „Steek uw linkerhand uit!" De Indiaan steekt den linkerpoot van den pakira naar buiten. *Kurupi* zegt: „*E! Pakira kira imo surai! E!*".. *Kurupi* spreekt hier op zulk een verrasten toon, alsof hij de rechterhand van *pakira kira imo* nog niet gezien heeft en alsof hij zoo even niet reeds verrast heeft gestaan. *Kurupi* vraagt nu: „Steek je rechtervoet naar buiten!" En wat later natuurlijk: „Steek je linkervoet naar buiten!" Maar eerst moet *kurupi* weer verwonderd staan en die zucht van verwondering slaken.

In het verhaal der zeven broeders, die jaren achtereen den buffel achterna zitten, wordt het naderen van den buffel fijn uitgeplozen. Eerst komen zij bij een plek waar, sinds de buffel er passeerde, de boom tweemaal vruchten gedragen heeft .... dan bij een plek, waar de boom éénmaal gedragen heeft... dan: bloemen gehad heeft... dan: bladeren... dan: pas uit den grond opgeschoten is, enz. En als zij, teruggekeerd van de jacht, van hunne zusters kassavebrood verlangen en zij er om vragen is het eerste antwoord: De zusters zijn naar den kostgrond gegaan. Het 2de antwoord: Ze schillen de kassave ... het 3de: Ze wasschen de kassave ... het 4de: Ze raspen haar ... het 5de: Ze doen de kassavebrei in de matapi ... het 6de: Ze zitten op den matapi-stok en zoo voort tot tien malen toe. En na elk der tien antwoorden, die de broeders krijgen, dezelfde klachten over den grooten honger dien zij hebben.

Zie verder de opsomming der pijlen in het verhaal te vinden onder *awaruwapę*.

N.B. Op dit princiep van uitbreiding eener zelfde zaak berust ook het wezen der Ornamentiek.

Een voorname eigenschap van een verhaal.

22) Een der voornaamste eigenschappen van een verhaal is zijn naïvieteit. Vergelijk hiermede hetgeen onder *kaliña*, n⁰. 16 over de naïvieteit van het Karaïben-volk gezegd is.

a) De geheele samenstelling van een verhaal is naïef. Zie boven n⁰. 21.

b) Als 't noodig is worden verschillende dieren voor een oogenblik mensch. Zie bv. *aramari, kunawaru, woka*. Zij spreken (zie *ombata-po*), werken als menschen (zie *urukua*).

c) Door het aantrekken van een tijgerhuid wordt een mensch daarentegen: tijger. Zie *awaruwapę*.

d) De geesten zeggen tot den Indiaan, dat hij weer naar de menschen moet terugkeeren, *want* zij hooren zijne moeder weenen. Zie bv. *kumaka, kunawaru, okoyumo*. Wel kinderlijk! Want dit zeggen zij, nadat zij den Indiaan sinds lang gevangen gehouden hebben! Alsof al dien tijd de moeder niet zou geweend hebben! Maar de Indiaan heeft van de geesten alles geleerd. Hij is klaar. Hij kan nu gaan. Het weenen der moeder wordt plotseling gehoord. Het past dat de Indiaan ook gaat.

aura-nano - zie *aura*, n⁰. 4.

auruka - (*oruko*). Elke soort van worm en rups. *Tamun (y)oruko-rï* = tabaksrups *Yoruko-ka* = ontrupsen. *Tamun si-yoruko-kā-i, tï-yoruko-kę na* = Ik ontdoe de tabak van de rupsen, ze zit er vol van. *Rï-mę auruko-wa tï-moka na* = Mijn kind heeft wormen. *Auruko-pę wa* = Ik heb 'n muskietenworm. In de ornamentiek komt de worm (rups) ook voor. Zie de afbeeldingen.

De verschillende soorten wormen en rupsen in 't boek besproken, zijn: *arawataimo, ariśa, atúkuma, auruko, karapana-mo, kowę, kuya-kuya, musókoroi, parakaniru, siküri. Atúkuma, parakaniru* en *siküri* worden gegeten.

auruko mo - Volgens een piaaiman een slang van twee vt. dikte die springt. Meer wist hij er niet van te vertellen. Ze is nooit door menschen gezien. Zie *okoyu*, n⁰. 5.

auruko puli - een soort van witten worm, van meer dan vingerlengte, voorkomend in rot hout. De Indianen vertellen dat de *auruko puli*, groot geworden, 't water ingaat en de platkop-kwikwi wordt. Als worm heeft hij naar buitenstaande tanden, als visch niet. Zie *iþowono*.

auruko yuru - benaming van zekeren boom.

aurutuwa - een tot de reigers behoorende vogel. Zijn veeren zijn grijs. Volgens sommige Indianen zou de vogel vergiftig zijn. Achter in den nek heeft hij lang uitstaande veeren: *asa-rï atï-rï* (zie *atï*). *T-asa-tï-rï man* = Hij heeft uitsteeksels aan het achterhoofd.

autï - zie *auto* = huis.
auto - 1) huis, een enkel kamp. *Auto kini-ćo-ta-no* = Het huis lekt. *Papo-ro autọ-po man-don* = Allen zijn thuis. *Auto pe-rï* = De ingang van een huis. Wordt bezit uitgedrukt, dan zegt men *autï*. Waarschijnlijk een samentrekking van *auto-rï*. *Marọ ọ-ko, ay-autï-wa k-arọ-takẹ* = Kom met me mee, ik zal je naar je huis brengen. *Kama rapa k-autï-wa* = Laten we naar ons huis gaan. *Kama-kọn napa k-autï-kọn-wa.* = Laten we naar onze huizen gaan! *T-autï-nẹ wa* = Ik heb een huis. *Autï-ma wa* = Ik heb geen huis.
2) *Auto* is de generieke naam voor elk soort van woning. *Korọtọko autï s-amu-ya* = Ik bouw een kippenkot. *Apurupo se-wa y-autï-mẹ* = Ik wil een dicht kamp tot huis.
Met *auto* wordt ook een „bepaald soort" van kamp aangeduid, nl. het gewone, meest voorkomende type; zie n⁰. 16.
3) Elke familie heeft haar eigen huis of kamp. Dikwijls heeft men er een tweede kamp bij voor den nacht. Is het eerste open, het tweede is dicht. Zie verder *pataya*, no. 18.
4) Wanneer een meisje voor 't eerst haar maandstonden krijgt, wanneer de vrouw bevallen moet, bouwt de man in het open kamp een klein vertrekje van 2 M. lang bij 1 M. breed. Het is geheel uit palmbladeren opgetrokken. *Apu-topo* of *apurupo* wordt het genoemd. Hoe lang het meisje en de vrouw er in verblijven moeten, welke de plechtigheden zijn zie bij *nomọ* (maandstonden) en *onẹma* (bevallen).
5) Wanneer iemand een dansfeest geeft, danst men in diens eigen kamp en het kamp wordt daags te voren leeggedragen.
6) Wanneer een vreemdeling komt, wordt hem door den oudste van het dorp een kamp ten verblijve aangewezen, wiens bewoners op het oogenblik afwezig zijn. Afzonderlijke kampen voor vreemdelingen heeft men niet.
7) Eertijds altijd en heden ten dage nog vaak worden in het kamp zelve de dooden begraven. Zie *romọ*, n⁰. 6; *tumunanọ* = graf.
8) Hoe de richting is der kampen ten overstaan van elkander, wáár de kampen verrijzen, zie bij *e'i-tọpo*.
9) Stallen kent men niet. Zie bij *paka* = koe. Voor kippen bouwt men een huisje; zie *tọkai*, n⁰. 22. De hond woont vaak in het kamp zelf; zie n⁰. 10.
10) Elke bewoner van een kamp heeft in het kamp zijn vaste plek (*patọ*), waar hij zijn hangmat opbindt. De hond zelfs heeft er zijn plaats. *Perọ patï si-ćaraŋ-ga-i api-ća-ri-ta* = Ik maak een plek klaar voor den hond, daar, waar het dak op den grond komt. Zie echter bij *perọ*. Dit gebruik, dat ieder nl. zijn eigen plek heeft, heeft de menschen er toe gebracht het woord: *patï* bezitsvorm van *patọ* (= plek), overdrachtelijk te bezigen voor de hangmat, die boven de plek opgebonden wordt, zoo vaak van de hangmat tevens het bezit moet worden uitgedrukt. Zie *niṁọku*. Ook het huisraad heeft over 't algemeen zijn vaste plaats. Zie n⁰. 12, b.
11) Al de kampen, behalve de *sura*, hebben den grond der savana zelve tot vloer. Wanneer derhalve een man een vlechtwerk „aanvangt" en dus harden gelijken grond noodig heeft, legt hij een plankje voor zich. Wanneer de vrouw, een hangmat doorschietend, de inslagdraden zuiver wil bewaren, spreidt zij *paruru*-blaren onder het getouw over den grond uit. Men houdt den vloer steeds zuiver. De man bv. de warimbo bewerkend binnenshuis houdt den afval zorgvuldig bijeen. Insgelijks de vrouw de kassave schillend. Den afval werpt men later weg.
12) *Meubelen en huisraad.*
a) Men sla hierover na:
arepa; over de werktuigen gebruikt bij de vervaardiging van het kasavebrood.
murẹ; over banken en bankjes.
niṁọku; over hangmatten, die overdag vaak tot bank, 's nachts tot bed dienen.
oriñọ; over borden, kommen, kruiken en potten.
waruma; over manden, zeven, enz.
wọku; over de vereischten bij drankbereiding.

Verder: *apukuita* = spatel; *awei*, n⁰. 2 = over de soorten van kandelaars; *kuruwese* = over blik en veger; *sura* = den rooster; *tupo* = lepel enz.

b) Doorgaans heeft men in den een of anderen hoek van het kamp één of meerdere planken liggen over twee *suraban's*. Hierop wordt veel van het huisraad geplaatst. Verder steekt men veel in het dak. Of men hangt het aan stokken (etc.) die in 't dak gestoken zijn.

13) De *posten* van een kamp.

a) Tot posten van een huis gebruikt men verschillende houtsoorten, o.a. *awara, awaratara, apesiya, kunakepi. kwatïrï, paliwu, wakapu.*

Dewijl *wakapu* d. i. bruinhart wel het beste hout voor posten is en het meest daarvoor gebruikt wordt, heeft *wakapu* een generieke beteekenis gekregen. Men duidt de posten, inzonderheid de zijposten met „*wakapu*" aan, ofschoon zij wellicht van een geheel ander hout zijn. *Kwatïrï si-ńo-ya wakapu-ru-me* = Ik splijt een manbarklak tot posten voor mijn huis.

b) Sommige posten zijn rond (*paliwu*). Men ontdoet ze dan van den bast ter voorkoming van ongedierte. *Y-autï wakapu-ru si-pi-će-i.* Ik ontbast de posten van mijn kamp. Andere posten, gespleten boomen nl., zijn meer buitengewoon dikke planken dan gevierkante houten. De posten, die balken dragen, zijn van boven ingekeept. (zie *ena-sarï*). De bevestiging der posten onderling geschiedt met lianen. Zie *simo* n⁰. 3, a.

c) Het planten der posten in den grond, zie *emokï*, n⁰. 2; *pomu* n⁰. 2. Men gebruikt ook de uitdrukking *epu-ndo*, welke vergezeld moet gaan van het voorwerp: *auto* en meer „het oprichten" „het optrekken van het houtgedeelte" beteekent; zie *epu*.

14) *Het dak.*

a) De uitdrukking: *auto enga-narï* = het dak van een huis werd door een ouden Karaïb afgekeurd. Toch hoort men ze altijd (zie *anga* n⁰. 2). Volgens den man moet men zeggen: *auto amu-n* (wellicht van *amu* = optrekken: zie dit woord). Men zegt verder: *auto enda-rï* = de binnenkant van het huis (v. h. dak nl.); *auto an-se-tï* = de buitenkant van het huis (v. h. dak nl.)

b) Tot dakbedekking gebruikt men palmbladeren. De meest voorkomende zijn: de koemboe-soorten *kumu*; *patawa* en *sapururi*; *kunana*; *kuruwa*; *maripa*; *muru muru*; *paruru; truli; wasei*; *wo'i yarï. Patawa y-arï-ke y-autï s-amu-ya* = Ik dek mijn huis met patawa-blaren. De bladeren worden echter niet groen op het dak gelegd. Ze zouden spoedig door de insekten opgegeten zijn. Men laat ze eerst eenigen tijd drogen in de zon· *Weyu-ta api-ća-ko ayu-ta tome (aru-ta)* = Spreid (de bladeren) uit in de zon, dat zij drogen. Dit uitspreiden schijnt beter te zijn dan 't opstapelen, 't welk door anderen gedaan wordt.

c) Dekt men met de groote palmbladeren, dan splijt men de middennerf van het blad, vouwt het blad toe, legt dit op de sparren van het dak, waaraan men het met lianen vastbindt (zie *simo*, n⁰. 3, a).

De *paruru*-bladeren echter worden (na dichtgevouwen te zijn) eerst op den grond tot een soort matten aaneengebonden. Zie het portret. De stokken, welke men op de matten ziet liggen, dienen als verzwaringsstukken tegen den wind.

d) Om met kleine bladeren (*wo'i y-arï*) te kunnen dekken, heeft men latten noodig. Beneden op den grond bindt men eerst de bladeren aan de latten vast. De latten zijn uit den bast van den prasara-palm. *Wasei epu-mbo poko kas-imü-ya nana* = Wij binden (de blaren) om de presara-latten. *Wo'i yarï s-ape-ya y-autï-me* = Ik brei de tasblaren voor mijn huis. Is men hiermee klaar, dan bindt men de latten, waaraan de bladeren zitten, aan de daksparren vast, van beneden beginnend opklimmend tot den nok.

e) De nok (*i-re-pu-tï*) wordt met meer zorg vervaardigd (zie *maripa*). *Ire-pu-ko-auto* = Maak den nok van het dak. *Otï-ako-ko ay-autï m-ire-pu-tan* = Wanneer gaat ge den nok van je huis maken? *S-ire-pu-ru te ne rapa* en *s-ire-pu-ru-ma-i* = Ik heb den nok reeds gemaakt. Dit werkwoord is een samenstelling uit *retï* = boveneind en *apu* = dichtmaken.

f) Opdat de wind het dak niet beschadige, hangen aan weerszijden verzwaringsstukken van ca. 5 voet van den nok af over het dak neer. *Auto emboitï s-ilri teng rapa* = Ik heb de verzwaringsstukken reeds gelegd. Op de foto's der huizen kan men die verzwaringsstukken zeer goed zien.

g) Tegen het inslaan van den regen neemt men ook voorzorgen. De nok krijgt verlengstukken van palmbladeren. Men noemt ze: *auto enata-rï* = neus van het huis of beter nog: *auto re-pu-tï enata-rï* = neus van den nok van het huis. Zie als voorbeeld het huis van Papa Tam Kondre.

h) Soms is het dak gebroken en begint ietwat lager het tweede gedeelte van het dak. Dit beneden-dak heet: *asa-warakapa-rï*. *Y-autï-asa-warakapa-rï si-petaka-mā-i* = Ik vernieuw (breng nieuwe blaren aan) het onderdak. Men noemt het halve dak ook *poloru pe-rï* = drempel der pad. Zie de afbeelding.

Soms treft men groote daken aan met min of meer convexe buiging. Ik zag dergelijke daken in een Marowijne-dorp en in het Para-district. Zie beide foto's van Christiaan Kondre en Zanderij.

i) Mettertijd verslijt het dak door invloed van zon en regen; zie bij *akara* en *ko*. Men vernieuwt dan de palmbladeren; zie *petaka*. Ook zegt men: *amu-ko rapa* = bouw (dek) het huis opnieuw!

j) Op het dak legt men gaarne de kasave-brooden ter verdere droging; zie *arepa* n⁰. 11.

15) *De soorten van kampen.*

Men kan de kampen onderscheiden in „open" en „dichte" kampen. Tot de „open" kampen behooren: *auto, tapui* en *pataya*. Tot de „dichte" kampen behooren: *apurupo, sura, tukusiban* en *tokai*.

Elk dezer wordt hieronder afzonderlijk besproken.

N.B. De „open" kampen zijn om wille van het ver doorloopend dak aan hunne zijden dicht, aan den voor- en achterkant echter open. Het kamp wordt nu zoo geplaatst, dat de open kanten naar het Noorden en het Zuiden gericht staan, zoodat de regen er niet inslaat. Zie verder boven n⁰. 14, g.

16) *Auto*: Het sub n⁰. 2 bedoelde kamp. Dit soort kamp is het meest voorkomend. Elk Karaïb bouwt het voor zich. Richt hij één of meerdere kampen op, dit ontbreekt nooit. Zie de foto's der huizen uit Papa Tam Kondre en Sabakoe.

Dit kamp heeft doorgaans 3 middelposten (*i-retï-rï*) van 12 à 15 voet hoogte. De eene staat ca. 8 voet achter den andere. Ter hoogte van den schouder eens menschen zijn de drie middelposten door een lengtebalk (*inda-ka-no*, zie *enda*) met elkaar vereenigd. Boven dragen de drie posten den nokbalk (*ire-ta-no*).

Parallel met de drie middelposten staan ca. 8 voet er van verwijderd aan weerszijden drie zijposten (*wakapu*.) Tot aan den schouder eens menschen reiken zij. Elke drie zijposten dragen wederom een lengtebalk (*apoponákanó*), die hen onderling vereenigt.

Van uit de éene rij zijposten loopen verder drie dwarsbalken (*suraban*) langs de drie middelposten naar de andere rij zijposten.

Dewijl het dak doorloopen moet tot op of tot bijna op den grond, staan parallel met de zijposten. ca. 2 voet er van verwijderd, aan weerszijden nog drie kleine posten (*asa-wakapu-ru*) van 1 à 2 voet hoogte. Zij dragen weer een lengtebalk (*asa-surabana*), die hen onderling vereenigt. Deze *asa-surabana* is meer een dikke stok dan een balk.

Nu brengt men de sparren aan voor het dak (zie bij *yara-rï*). *Kumbo etasipo-tï* levert ze vaak. Met lianen bindt men ze vast op de *ire-ta-no*, de *apoponaka-no* (zie dit woord) en de *asa-surabana*. Zij liggen ca. 2 voet van elkander.

Tenslotte bevestigt men vaak aan de *retï-rï*, ca. 3 voet beneden diens top, twee stokken, die, bij wijze van stutten (*imba yepu* zie *emba*) schuin naar den buitenste der sparren loopen.

In de Marowijne-rivier hebben deze open kampen in den een of anderen hoek gewoonlijk een stukje zolder. Deze zolder bestaat uit niets meer dan een vloer van gespleten prasara (*sura*), welke op de *apoponaka-no* en de

surabana bevestigd wordt. Men taait er des nachts de hangmatten boven zie *ra*.

17) *Tapui* Dit gebouw gelijkt in voorkomen op het boven in n⁰. 16 beschreven *auto*. Het verschilt er van, dat zijn afmetingen grooter zijn. De posten zijn meer in aantal en grooter. Omdat het gebouw zoo groote afmetingen heeft, moet bijzonder voor de hechtheid worden gezorgd. 't Karakteristieke van dit gebouw bestaat dan ook hierin, dat geen enkele post alleen, maar alle posten twee aan twee staan. De sparren van het dak zelfs worden twee aan twee gelegd. In vroegere tijden was dit huis vergaderplaats der mannen. De *tapui*- bouwtrant komt nog veel voor, doch de buitengewoon groote afmetingen heb ik slechts zelden aangetroffen: eerstens in de Iengi-Kreek (Indianen-kreek), een kreek tegenover Boston in de Saramaka rivier. Het gebouw bestaat tegenwoordig niet meer. Vervolgens in de Marowijne, tegenover de *tï-mę-rę-ŋ* rots. Ook dit reeds half verrotte huis zal niet lang meer staan. Van dit laatste gebouw namen wij een foto.

18) *Pataya*. Ook dit kampje zij hier aangegeven. 't Is echter niet meer dan een eenvoudig afdak. Men richt het op in 't bosch of op zijn grond om er te schuilen tegen zon of regen en tehuis, naast zijn groot kamp om voorwerpen onder te bergen.

19) *Apurupo*, een klein vierkant of langwerpig vierkant huis, 't welk aan al zijn zijden dicht is, buiten een opening voor deur. Dient tot slaapvertrek. Men zet van binnen, wanneer men slapen gaat, een bladerenscherm bij wijze van deur (zie *etapu-tï* onder *etapu-ru* en *pena*) voor de opening. Niet ieder heeft dit huis. Zie boven n⁰. 3. Men ziet het huis gedeeltelijk op een der foto's onder *ǫriño*.

20) *Sura*, huis met verdieping. Dit vierkante huis ontleent zijn naam aan den barbakot, den houten rooster, waarop men wild en visch rookt en die *sura* heet. Dit huis immers staat op palen, zoodat men een vloer moet maken. Die vloer wordt gemaakt gelijk de rooster. Men splijt daartoe den prasara (*wasei*). Zie bij *ra*. Men legt de latten naast elkaar. 't Huis overigens is geheel dicht.

Men treedt het binnen langs een boomstam, die hier en daar ingekeept, voor ladder dienst doet. Soms plant men daartoe twee posten in den grond. *Oko wakapu poŋ-go, ǫwin sani-ma-ŋ, ǫwin masi-pu-ŋ* = Plant twee posten in den grond, eenen korten, eenen langen. In vroegere tijden schijnt men deze kampen vooral gebouwd te hebben tot betere wering van vijandelijke stammen en wilde dieren. Tegenwoordig treft men ze hier en daar in de Suriname- en Coppename- rivieren nog aan. In de Marowijne niet. Die maken (gelijk in n⁰ 16 onder *auto* gezegd) boven een klein gedeelte van 't open kamp een soort zoldertje. Doch dit zoldertje blijft verder geheel open.

21) *Tukusi- ba-n*, een groote, ronde woning, wier wanden eerst tot manslengte recht opgaan, daarna schuins naar binnen loopen om in hoogen spits te eindigen. Vandaar de naam *tukusiban*, zie *tukusi*. Deze woning is van alle zijden dicht. Over de deuropening, zie boven n⁰. 19.

22) *Tǫkai*, 't kegelvormig huisje van den piaaiman (*püyei*). Van den grond uit loopen de wanden onmiddellijk schuins op. 't Heeft een hoogte van 3 à 4 M., met een grondvlak van 1½ M. middellijn. Tegenwoordig bouwt men ook dergelijke huisjes voor de kippen.

Zoowel in de Marowijne als in het Para-district zag ik piaaihuisjes opgericht, niet buiten het kamp, maar binnen in het kamp zelf, in één der hoeken. Ze gelijken op de kamer, welke voor de moeder die bevallen moet, opgetrokken wordt.

aw - 1) Pron-person. van den 1sten pers. ekvd. „*Aw*", *kaidusi ken-ga-kon* = „Ik", zeide de tijger. *Aw k-ǫpanǫ-sa* = Ik help u (zie echter beneden, n⁰. 3). *Aw a-kǫpǫ tï-plata-kę wa* = Ik heb meer geld dan gij. *Aw-ko* = Ik voor mij; zie bij *ko*. *Aw-nę* = Ik zelf. *Aw-rǫ* = Ik zelf. *Aw-rǫ s-ęnę-i* = Ik zelf heb het gezien. *Aw rǫ-mbo* = Ik zelf, zie *püyei*

2) De persoonlijke voornaamwoorden zijn:

1 ekv. *aw*.

2 „ *amǫrǫ*.

3 ekv. *moko* (voor menschen en dieren).
3 „ *moro* (voor andere wezens)
1 mvd. *ana* en *nana*.
1 „ *kï-ko* en *kï-karo*.
2 „ *amo-yaro*.
3 „ *mok-aro* (meervoud van *moko*).
3 „ *moro-kon* (meervoud van *moro*).

N.B. De opgenoemde voornaamwoorden van den 3den persoon zijn eigenlijk „aanwijzende" voornaamwoorden, die voor persoonlijke dienst doen; zie *enï* n⁰. 4.

3) In de vervoeging treden bovenstaande pronomina niet op, tenzij men op den persoon grooten nadruk leggen wil. Men heeft daarvoor pronominale prefixen; zie hierover bij *a*.

4) Soms treden de persoonlijke voornaamwoorden als bezittelijke op. Vooral geschiedt dit bij aanduiding van familiebetrekkingen alsmede wanneer men zeer grooten nadruk leggen wil. '*Aw tamusi* = mijn grootvader. *Aw sumbára-ri kapun ero man, moko sumbára-ri* = Mijn houwer is deze niet, het is de zijne. *Nokë patï ko ero na?* *Aw* = Wiens hangmat is deze? De mijne.

awa - lachen. Wellicht is de stam van het werkwoord *awa* = lachen: *aw* = ik. *Wa* is dan suffix. *Y-awā-i* = Ik lach. *Y-awa-i* = Ik heb gelachen. *Otono me ko ay-awa-no* = Waarom lacht gij? *Y-awa-rï se-pa wa* = Ik wil niet lachen. *Moko pičani kën-owa-no* = Het kind lacht. *Ay-awa-ko* = Lach! *Oka-buŋ awa-rï* = Hij lacht altijd. *Moko pičani t-awa-rï se-pa man* = Dat kind wil niet lachen.

Awa-po = Fameus lachen. *Moko pičani kën-owa-po-san* = Dat kind lacht fameus.

2) *Awa-no-po* = Iemand aan 't lachen brengen. *K-awa-no-po-i čoro* = Laat me niet lachen! *M-awa-no-po-ya-ton mokaro kaliña* = Gij brengt de menschen aan 't lachen. *Amoro te k-awa-no-po-ya* = Gij, man, brengt me aan 't lachen.

3) *Awa-si* = Vrijer, gezel. Dit woord stamt wellicht af van *awa* = lachen. zie suffix: *si*.

4) *T-a'u-re kopo-rï* = Hij houdt van lachen. Deze adjectiefvorming pleit voor de boven aangeduide meening dat *wa* van *awa* slechts suffix is.

5) Zie bij *parana*, wat men doet om den Blanke te bezweren, dat hij goedig gestemd zij en lache.

6) Zie *aunopu* = Uitlachen.

awalapuku - Leporinus fasciatus; kwasi-mama. Wellicht staat de Karaïbsche naam in verband met *awala* (*awara*), de vrucht welke men in stukjes gesneden als aas aan den hengel doet om hem te vangen. Zie bij *ipowono*.

awami - Een ziekte in het Neg. Eng. „Setti kuieri" genaamd. *Awami pe aw wa* = Ik heb setti kuieri. Geneesmiddel hiervoor zie *ido-mbo* onder *ido*.

awara - Astrocaryum segregatum Drude; awara. Op 't einde van den kleinen drogen tijd zijn al de awara's rijp. Als ze allen afgevallen zijn komen de zware regens om de awara-pitten af te wasschen.

1) *Awara aremu-ru* = De awara-tong. De vuurwaaiers worden hieruit gevlochten (zie *woli-woli*), alsook sommige kleine voorwerpen die men voor de grap maakt (zie *waruma* n⁰. 49). 'n Nat vlies uit de awara-tong helpt soms bij 't schilderen (zie *purïlwa* n⁰. 9).

2) De vruchten zijn een lekkernij. Één voor één bijt men ze af, ofwel men stampt van een groote hoeveelheid vruchten in den vijzel het vleesch af, 't welk men als een gestampte moes nuttigt. *Awara oko si-kiri-ya* = Ik maak awara moes.

3) Zoowel van 't vleesch der vrucht als van den kern, zittend in den steenen pit, maakt men oliën. De eersten zijn geel, de tweede is wit.

a) Een eerste gele olie wordt getrokken uit *versch* awara-vleesch. Nadat men in den vijzel het vleesch van de pitten verwijderd heeft, knijpt men dit in de handen uit. De olie drinkt men zoo, ofwel men doet haar in de *samuru*·

b) Een tweede gele olie trekt men uit *bedorven* awara-vleesch. Men raapt bedorven awara's op, ofwel men laat versche awara's rotten, die men daartoe onder bladeren stopt, en stampt daarna in den vijzel het vleesch van de pitten af. Soms stampt men 't vleesch van versche awara's af en laat dit eenige dagen staan, tot 't begint te rotten. Men perst nu het vleesch uit in kleinere, afzonderlijk daartoe gevlochten matapi's. Deze matapi is van onderen dichtgebonden met een touwtje, waaraan men bij 't persen trekt. 't Uitloopend vocht moet gekookt worden. *Iṁo-ka pa ata, kin-ičo-ta-no* = Als ge 't niet kookt, bederft het. Men gebruikt deze olie als haarolie. *Awara ko-ta-po s-amui-ša karapa-ri me* = Ik raap bedorven awara's op om haarolie te maken. *Awara ka-tï ke y-upupo s-apo-ya* = Ik beklop mijn hoofd met awara olie (zie *karapa*). Deze olie wordt ook gebruikt om bogen in te smeren (zie *rapa* n⁰. 7), verven aan te lengen (zie *alakuseri*).

c) De witte olie, welke uit den kern der pitten gehaald wordt, wordt op dezelfde wijze gewonnen als de maripa-olie (zie *maripa*).

4) 't Gele vruchtenvleesch der awara wordt ook aan stukjes gesneden tot vischaas (zie *ipowono*).

5) Uit den steenen pit snijdt men wel eens vingerringen. Ik zag den pit ook verwerkt tot een bromtol; zie *esapiṁa* n⁰. 4.

6) Wat men met den steenen pit doet om op een regenachtigen dag de zon te doen doorkomen, zie bij *weyu* n⁰. 4.

7) De awara-stam levert goede posten voor den huisbouw en latten om bogen te maken (zie *rapa* n⁰. 2).

8) *Awara weyu-ru* = Kleine droge tijd (zie *weyu*). *Awara yumaŋ* = Awara-ster (zie *sirito*).

9) Een soort van awara is verder de *tukuma'u* (zie dit woord) en de *awara'ï*.

awara'ï - Zekere palm op den *awara* gelijkend. Zijn vruchten, zoeter dan die van den *awara* blijven groen, wanneer zij rijp zijn.

awaratara - Duguetia guianensis D. C. f. (?); een boom door de Surinamers pritiara genoemd. Het hout wordt gebruikt voor huisbouw, zie *auto* n⁰. 13, a en voor parels. Van de wortels trekt men geneesmiddelen bij buikpijn. De stam zit vol doorns; van het hout maakt men geweerkolven.

awara yuman - Awara-ster; zie hierover bij *sirito*.

aware - [1]) Didelphys; N. E. awari; buidelrat. Geen dier is in Suriname zoo verafschuwd als de awari. Hij scheidt een verschrikkelijken stank af. Zie bij *ko*. Hij is een fameuse kippenroover. Zijn voorkomen is ook afstootend: een kop als van een varken, een staart zonder haar als ontveld. De Karaïb scheldt dan ook menigmaal met *aware*. *Aware ene-kan* = Jij, awari! *Aware andïkë-rë waton aya-rï weru-weru-kuru* of ook: *Amoro ay-aya-rï su ne aware andïkë-rë wara man* = Zijn (Uw) handen (die als ontveld zijn) gelijken op een awari-staart. Zie bij *eyu*, n⁰ 2, h.

[2]) Teekenend voor den gedachtegang van den Karaïb zijn de verhalen die over den awari in omloop zijn. „Afschuw" immers heeft de Karaïb voor geen enkel dier (zie het aangeteekende bij *paka*; hier echter komt de afschuw uit niet-natuurlijke gronden voort). Hij kent elk dier. De eigenschappen, die elk dier bezit, komen dat dier toe. Waarom het om wille dier eigenschappen lastig gevallen? Ge moet niemand lastig vallen. Zoo ziet de Karaïb bij de waarde-schatting van den awari het afstootende van zijn uiterlijk over het hoofd en let hij enkel op zijn slimheid en zijn brutaalheid. De awari weet wel hoe aan een vrouw te komen en wanneer hij in gevaar is, ontsnapt hij en hij zingt nog zijn spotlied ten koste van zijn achtervolgers op den koop toe. Hij heeft tot vrouw gehad twee groote dieren uit het bosch en drie vogels. De reden waarom de twee groote dieren uit het bosch genomen werden, de tijger juist en de pingo, is wel te gissen . . . het verband echter tusschen den awari en de drie vogels is mij niet duidelijk. De awari grijpt de kippen en zuigt ze uit . . . Zoo doet de tijger met zijn prooi. Hij heeft een snuit als een varken en graaft in den grond om bij de kippen te kunnen komen. De pingo is het boschvarken en graven, en wroeten is het werk

van elk oogenblik. Tegenover elk der twee echter verdwijnt de awari, wat de prestatie van werk betreft, geheel en al. De tegenstelling is daarom juist zoo kostelijk. Kan een verband tusschen den awari en de drie vogels wellicht hierin gezocht worden, dat de awari (wat zeer opvalt), op jacht zijnde door zijn geroep zijn tegenwoordigheid verraadt, hetgeen die drie vogels ook doen?

3) De *tijger* had zijn dochter tot vrouw gegeven aan den awari. Op zekeren dag zeide de oude tijger, de schoonvader: „Ga eens naar mijn masoewa's kijken, of er wat in zit." De masoewa's (zie *masiwa*) van den tijger zijn de holen van het konijn, den kapasi enz. enz. De awari en zijn vrouw, 's tijgers dochter, trokken er op uit. De vrouw zei: *Gij* steekt den stok in het hol, *ik* vang het wild." De awari zei: „Neen *ik* zal vangen." Hij miste echter zijn slag en ving het wild niet. Bij het volgend hol zei de vrouw: Ziet! Eén keer hebt gij het wild al laten wegloopen, mijn vader zal kwaad worden." De awari zegt: „Ik zal weer vangen." Hij liet niettemin het door zijn vrouw opgejaagde wild wederom ontsnappen. Nu zegt de vrouw: „Nu zal ik vangen." Zij komen bij een nieuw hol. De awari moet met den stok werken, de vrouw zal vangen. De vrouw vángt ook het wild. Tot vijf malen achtereen. De awari zegt, dat *hij* alles gevangen heeft. Thuisgekomen roept 's tijgers dochter haar moeder: *Tai*, haal de haren (van het gevangen wild) van tusschen mijn tanden uit, opdat vader niet zie, dat *ik* het wild gevangen heb." Zoo liep alles goed af . . . . Kort daarop zond de oude tijger hen opnieuw uit. Maar dezen keer volgde hij hen op den voet. En hij zag dat het niet de awari was, die het wild ving, maar zijn dochter. En hij ontstak in toorn. Hij vloog op den awari aan. Gelukkig kon deze nog juist ontsnappen door in een boom te klauteren. Alleen de haren van zijn staart moest hij inboeten, doordat de oude tijger hem aan den staart te pakken kreeg. Toen hij veilig en wel boven in den boom zat begon de awari te spotten. *Tamukon pupu-ru mapu-wa* = De voeten (klauwen) van mijn schoonvadertje zijn krom.

4) Een *pingo* (zie *poindo*) was de vrouw van den awari geworden. Op zekeren morgen zeide pingo, de vrouw: *Ne'i-wa-ne ko kës-a-ton ero-me parï-me kon?* = Waar zullen we vandaag eens naar toe trekken? De awari antwoordt: *Ana'i patï wa* = naar den ananassen-grond. Ze gaan op route, komen bij een moeras. De pingo zegt: „Klauter boven op me, ik zal je overzetten." De awari zegt: Neen, ik zal zelf wel naar den overkant gaan." Hij kruipt over de boomen. Tegen 't midden van den dag is de pingo reeds op den ananas grond. De awari komt er eerst tegen den avond. Hij ziet echter geheel het veld vernield. Hij vindt van ananassen niet meer dan schillen. Hij zuigt ze uit. Dan wordt hij vertoornd, klautert in den boom, en zingt zijn spotlied: *He! Poindo amotï-mbo kwatïrï-mbo!* 't Geen zeggen wil: Van den balkrak-bast zal men een snoer maken om den pingo te binden". De pingo vleit: „Daal af van uw boom, daal slechts een weinig af!" De awari is verstandig genoeg zulks niet te doen. Sinds dien tijd zijn de awari en de pingo geen vrienden meer.

5) De *tijgervogel* (*onore*) is de eerste der drie vogels, die achtereenvolgens door den awari tot vrouw genomen werden. De schoonvader gaf werk aan den awari. Hij moest een bosch vellen en een kostgrond aanleggen (zie *maña*). De awari echter wilde daar niets van weten. De schoonvader riep zijn dochter: „Mijn kind, maak dat je man het bosch voor me velt". De dochter van den tijgervogel bracht haars vader's wensch aan haar man over. De awari werd nu plotseling ziek en zuchtte: *Y-apo-lï* . . . . *y-apo-lï* . . . . *ytu-mbe man* = mijn armen . . . . mijn armen . . . . doen zoo'n pijn! Deze laatse klacht wordt door den verteller gezongen, waarbij de toehoorders lachen.

6) De *kleine ijsvogel* (*kawasi*) is de tweede vogel-echtgenoote van den awari. Daarom wordt deze vogel ook *aware imu-po* genoemd. Men vertaalde mij die uitdrukking met: kleine awari.

7) *Pompon* (*kënoto*) is de derde vogel-vrouw.

8) De awari wordt door *arïtawa* uitgenoodigd om getuige te zijn bij een weddenschap. Zie *arïtawa*.

9) *Asira* = een klein soort van awari. Zie nog de volgende woorden.

aware-po-ran - Dieffenbachia Seguine Schott; donki; boesi-taja. Letterlijk: gelijkend (*ran*) op den stank (*po*) der buidelrat (*aware*). De stengel der plant wordt in stukken gesneden en met de bladeren gekookt. Men plaatst den dampenden ketel tusschen de beenen van den zieke, werpt een doek over beide heen, verschaft den zieke aldus een zweetbad. Zie *asun-ga* onder *asi* = heet, n⁰. 7. De zieke wascht zich daarna met koud water af en kruipt in de hangmat. Tegen kouvatting en rheumatiek.

aware-puya - Lutra Brasiliensis; N. E. watradago; waterhond. Het komt me voor dat de Karaïbsche benaming verband houdt met de *aware* (zie *puya*). Wat de gewone hond is voor den mensch, is de waterhond voor den watergeest. *Aware-puya okoyumo ekë me man* = De waterhond strekt den watergeest tot huisdier. Zie *okoyumo*, n⁰. 10, e. De staart van den waterhond om wille zijner eigenaardige zijdelingsche uitbreidingen levert een term aan de vlechtindustrie; zie *matapi* n⁰. 1. Zijn vleesch wordt niet gegeten; zie *no*. *Aware-puya* leeft in troepen van 10 à 20 stuks, terwijl de kleinere soort waterhond (Lutra felina), *sarpro* genaamd, alleen voorkomt. Deze laatste wordt door den eerste opgejaagd.

awaruwape - 1) De koning van alle tijgers, zit in 't diepe bosch, in 't gebergte. In de fantasie der Indianen neemt deze tijger reusachtige afmetingen aan. Hij is zoo groot als een huis. Roept hij, dan schudt het geheele bosch. 't Meest wonderbare van hem is echter, dat hij zijn tijgerhuid afleggend gewoon mensch wordt, Indiaan. Volgende verhalen zijn over hem in omloop.

2) Een jonge man verstond de kunst van jagen niet. De mannen verachtten hem daarom, gaven hem en zijn moeder van 't geen zij schoten slechts de ingewanden. Niemand wilde hem een vrouw geven. De moeder bedwong zich. De zoon gaf zich over aan God. De jagers wilden den jonkman doen omkomen. Zij hadden 't jachtpad van *awaruwape* gevonden. Ze noodigen den jonkman uit mede te gaan op jacht. Hij zegt: „'t Is goed". Zijn moeder bakt kasave-brooden. Zij gaan dagen ver... komen bij 't pad. Ze zeggen: „Volg dit pad. Wij gaan een andere richting uit, daar ginds zullen wij elkaar ontmoeten". De jongeling gaat het pad op. De jagers keeren in hun boot naar huis terug. De jonkman denkt: Wat voor breede weg is dat hier, midden in 't bosch! Welke menschen wonen hier toch!" Hij komt in 't kamp van *awaruwape*. Hun huid hebben zij afgelegd. 't Zijn Indianen: man, vrouw en kinderen. De vrouw raspt kasave. De man drinkt kasiri. De kasiri is louter bloed. A. vraagt: „Waar gaat gij heen?" De jonkman: „Ik ben op jacht". A. laat door de vrouw kasiri aanbrengen. De jonkman drinkt. Nu ziet hij de tijgerhuid hangen. Hij zegt: „E!... Vandaag is mijn leven geëindigd!" God zegt: „Gij zult niet sterven!" De jonkman had, gelijk bij de oude Indianen de gewoonte was, een bos van verschillende pijlen bij zich. A. neemt een pijl. „Wat schiet gij met dezen pijl?" De jonkman: „Anamoe". A. lacht. A. neemt een volgenden pijl: „Wat schiet gij met dezen pijl?" De jonkman: „Pouwies". A. lacht, lacht meer dan de eerste keer. A. neemt achtereenvolgens al de pijlen in de hand, stelt telkens de vraag, wat de jonkman er mede schiet. De jonkman noemt van alles op, begint met de vogels, gaat door met de dieren. Hij gevoelt dat de tijgermensch het antwoord uitlokt: „Met dezen pijl schiet ik tijgers", want wanneer hij dat zeggen zal, zal A. hem verslinden. Eens zeide hij het bijna. Telkens dat de jonkman een grooter wild opnoemt, lacht A. langer. Ja, hij kent dat wild. 't Is zeer goed enz. enz. Hij knijpt er de oogen bij dicht, rolt zelfs van 't lachen over den grond. Wanneer de jonkman bij den laatsten pijl het groote wild: den buffel opnoemt, lacht A. twee volle uren lang. Hiervan maakt de jonkman gebruik om te vluchten. Hij komt bij een grooten boom, loopt er twee- driemaal om heen. Doet bij een tweeden boom hetzelfde. Om A. te verschalken. Hij hoort niettemin A. achter zich. A. is zóó groot, dat hij alleen op zijn pad het wild bemachtigen kan. De jonkman kruipt in 't bosch, ontloopt aldus den tijger-mensch. Hij komt bij de rivier, bij 't kamp, vanwaar hij uitgegaan is. De jagers weg. De boot

weg. 't Vuur uitgedoofd. Geen kasavebrood. Hij wil huilen, maar geen water komt in 't oog. Hij zegt: „'t Is goed". Hij maakt vuur met *murewa*. Hij taait zijn hangmat, maar zeer hoog. *Kunawaru*, de kikker-mensch, komt nu bij hem en deze is zijn redder. Zie 't verloop zijner redding bij *kunawaru*.

3) Een tweede verhaal luidt als volgt: Een moeder zei tot haar jongen: „Ga je oom opzoeken!" De oom was Awar... Na zeer vele dagen komt de jongen aan. Alleen vrouwen thuis. Een meisje zegt: *Wotaro ṕapa n-u-toṇ* = Vader is op jacht gegaan. *Oya oya-baŋ go n-u-toṇ* = Waar ergens is hij heen getrokken? *Moya, ira-náka n-u-toṇ* = Daar ginds, heel ver weg is hij gegaan. *Ero-mẹ rotẹn napa n-o-tan* = Zoo aanstonds zal hij thuis komen. Het meisje zegt: *O-ko yawo, k-unan-damu-i non* = Kom oom, dat ik je nu verstoppe! Aw. komt thuis. *Purẹ-no po-rï s-ẹtā-i* = Ik ruik levend vleesch. Het meisje: *Aw po-rï su m-ẹta rï, ṕapa* = Mij ruikt ge, papa! Aw. trekt zijn huid uit. Hij is weer gewoon mensch. Hij heeft een buffel meegebracht en eet nu. Het meisje zegt: *A-y-omú-rï* (zie *omo*) *n-o-pu-i o-wa, papa!* = Je familielid is gekomen, papa. *Owe-ko na?* = Waar is hij? *Mokë ño-ro šura-ta* = Daar ginds is hij, op den zolder. *Ai-ṕan-go, s-ẹnẹ-sẹ* = Ga hem halen, dat ik hem zie. Het meisje brengt hem. *Ewama-po iwa* = Hij omhelsde hem. Awar. geeft hem het meisje tot vrouw, dat hem verborgen had. De moeder roept 't meisje. *Y-emui-dï oko-nẹ, ero ewa-to-ta o-yo patï mẹ* = Mijn dochter kom, ga dit taaien tot een hangmat voor je man. Zij krijgen vier kinderen. *Wo-kë-re pičani poron am tï-ka-sẹ i-wa man* = Een mannelijk kind kreeg hij nog daarna. Toen ging de jongen geheel zijne familie roepen en men stichtte daar een groot dorp.

awasi - 1) Zea Mais L.; karo N. E.; mais, Turksche tarwe. *Awasi si-čoro-kā-i arepa-pumbo maro y-ẹpi-tï mẹ* = Ik rooster maiskorrels met stukken oud kasavebrood tot een geneesmiddel. Tegen diarrhee.

2) *Awasi ai-čuru* = Drank uit mais getrokken. Wanneer de mais goed uitgedroogd is in de zon, roept men de jongens en meisjes bijeen om in een 8-tal houten vijzels de maiskorrels fijn te stampen. De fijngestampte mais werpt men vervolgens in de boot (zie bij *woku* n⁰. 7). Een kalabas „gekauwde" mais gaat er eveneens in als *kamira* (zie dit woord). De boot wordt van water voorzien, vervolgens zorgvuldig toegedekt. Na een nacht gestaan te hebben wordt de drank gezeefd. De *samaku*, waarin men bij het zeven den drank opvangt, wordt wederom toegedekt. Na nog een nacht te hebben gestaan is de drank klaar.

3) *Awasi ẹpu-po* = De kolf van den mais. *Awasi ẹpu-po-kẹ spiálari si-čorokā-i* = Ik reinig den ketel met een ouden maiskolf. Zie over het gebruik van den maiskolf nog bij *sepu*, n⁰. 5, b.

4) *Awasi iṕüi* = Fijn gestampte mais. Men maakt er a, pap van en b, een lekkernij, bij de Surinamers bekend onder den naam van: „asogri". *Awasi ayu-ru-mbo s-apo-ya ako-ta, iṕombo s-una-i manari ta, irombo iṕüi-m̃ẹ s-ena-sa* = Ik stamp geroosterde mais in den vijzel, daarna zeef ik ze, daarna eet ik ze als poeder. Aan het fijne mais-poeder wordt echter eerst suiker toegevoegd.

5) *Awasi pu-ru-po* = geroosterde mais. De jonge maïskolven worden geroosterd, maar even nl. in of bij het vuur gelegd. *Awasi pu-ru-po s-ena-sa* = Ik eet geroosterde mais.

awa-si - aanstaande. 't Woord schijnt afgeleid te zijn van *awa* = lachen; zie suffix *si*. *Aw y-awa-si-rï* = Mijn aanstaande (kan zoowel door den jongen als door het meisje gezegd worden). *Owe ko ay-awa-si-rï nan? Mokë ñoro* = Waar is uw aanstaande? Zie haar ginds! *Am watï, y-awa-si ṕa watï* = Er is er geen, ik heb geen aanstaande. Men zegt ook voor „verkeering aangaan": *Mosẹ nẹ mokë maro man* = Hij is (gaat om) met haar.

awẹi - 1) Wellicht komt dit woord als zelfstandig naamwoord of als stam van een werkwoord (van een ander werkwoord nl. dan die zoo aanstonds opgegeven worden) voor. De vorm: *t-awẹi-yẹ*, welke bestaat, zou dan in 't eerste geval een bijvoegelijk naamwoord zijn (gelijk *të-kowẹi-yẹ* = krom

van *kowei* = haak), in 't tweede geval een deelwoord. *T-awei-ye* = vol licht. *Nuno t-awei-ye ata, o-ko-ne* = Kom, wanneer het volle maan is. Staat *awei* in verband met *weyu* = zon?

Awei-pa = licht verspreiden. *Moro sipo poma-ko auto-ta, awei-pa-tome auto-ta* = Steekt het sipiohars in 't kamp aan, opdat het licht verspreide in het kamp.

Awei-ta = verlicht zijn, wit zijn. *Ńo-ko wato-ta, kën-awei-ta-tan* = Laat de kruik nog wat in 't vuur, ze zal wit worden.

2) Blijvend het kamp verlichten doet men des nachts niet. Wel onderhoudt men bij de hangmatten een vuurtje. Dit echter meer ter verwarming, op sommige plaatsen tegen de muskieten, misschien ook wel hier of daar tegen de wilde dieren. — Voor kortere verlichting gebruikt men, behalve een Europeesch olielampje, ook heden nog,

a) de harsen van sommige boomen: *sipo* op de eerste plaats, *ayawa* vervolgens, *simiri* en ook *mani*. Men legt het hars eenvoudig op een stukje plank en steekt het in brand. Ofwel wanneer men niet wil, dat het direkt opbrande, wikkelt men het in een groen blad, in dier voege dat slechts een klein gedeelte er van bloot komt en vuur vatten kan. *Sipo sarombo-ta s-ilri, ko'i imatï-rï pona* = Ik heb het *sipo*-hars in een blad gedaan, opdat het niet te spoedig op zij. Voor kandelaar neemt men een aan zijn top gespleten warimbo-stengel. *Waruma ra-ka-po-taka aru-ka-ko* = Zet (het sipiohars vast in een gespleten warimbo-stengel. Over elk der harsen zie elk woord afzonderlijk.

b) Verder gebruikt men tot verlichting de vruchten van baboenhout zie *warusi*.

c) Men splijt en brandt den stengel van het maripa-blad; zie *turi*.

d) Ook vervaardigt men, of tenminste vroeger, flambouwen; zie *kororeta*.

3) Zie verder bij *murewa* en *wato*.

aweińe - hônig. *Aweińe-ma na* = Zij heeft geen honig. Ander voorbeeld zie bij *pepi wano*. Zie verder bij *wano*. Men zegt echter ook: *eweińi*. *Eweińi-ma noro man* = Er zit nog geen honig in. *Eweini-mbo* = honig. Verder *iweińe*; zie *nuno*.

awei-pa - Zie *awei*.

aweka - Wellicht de benaming van een boom. Deze zou in den bloeitijd overvloed van bloemen moeten dragen. Een zeker vlechtpatroon (zie *yamatu*, n⁰. 10) wordt naar die bloemen *aweka-me* genoemd.

aweko - *Matapi aweko-ko* = Maak de matapi korter (nl. door ze in elkaar te duwen). *S-aweko-ya* = Ik maak ze korter. *S-aweko-i* = Ik heb ze korter gemaakt.

awero - *Awero w-e'i* = Ik ben wat beter geworden (na eene ziekte). *Ne'i wara porï man? Asi-co awero ne w-e'i* = Hoe gevoelt gij u? Ik ben een klein beetje beter.

awiyu - Xylopia frutescens Aubl.; pegrekoe. Zijn hout wordt door de vrouwen gebruikt bij 't pottenbakken; zie * orińo* n⁰. 11. Zijn sterke bast als draagband gewild; zie *waruma*, n⁰. 43. Zijn welriekende zaden worden aaneengeregen tot snoeren; zie *eneka*, n⁰. 4 en 4, c.

awo - Oom, nl. moeders broer wordt bezit uitgedrukt, dan gebruikt men het woord: *katopo*. *A-katopo* = Uw oom.

awo - Icticyon venaticus; N. E. boesidago, dit is boschhond. *Tï-me-re me-re awo* = De wilde hond is gevlekt (zwart met witte strepen).

awo'imbe - Zie *awosimbe*.

awomu - Opstaan. *Y-awo-ya* = Ik sta op. *Ay-awoŋ-go* = Sta op! *T-awomu-rï se-pa-na* = Hij wil niet opstaan. *Ay-awomu-rï se-pa man* = Wilt gij niet opstaan? *Kusewe imo-ka-ko moro api-rimbo awondome* = Kook de koesoewe dat de roode verfstof naar boven kome. *Paramu n-awomu-i* = De regenboog is verschenen. *Pepeito n-awomu-i* = De wind is opgestaan. *Uriña-ko moro arepa, n-awomu-i* = Keer het kasavebrood om, de onderkant is reeds gebakken (letterlijk hij richt zich op).

A-woŋ-ga = Doen opstaan, opheffen, openen. *Moro otï awoŋ-ga-ko* = Pak

die zaak op! *Moro pena awon-ga-ko* = Maak de deur open. *S-awon-gā-i o-wa* = Ik maak ze open voor u. *Onda-rï awon-ga-ko* = Maak je mond open. *Pida epu (pida) awon-ga-ko* = Richt den mast op.(Trek het zeil op). *Yamatu kapasi-rï s-awon-gā-i* = Ik begin van den bodem af naar boven te vlechten (bedoeld is den overgang te maken van den bodem eener mand naar de wanden). Zie *yamatu.*

awonuku - Optrekken. *Kuriala awonu-ko* = Trek de boot op. *Awonuku-ru se-pa wa* = Ik wil ze niet optrekken. *Monï-wa awonu-ta* = Ga ze optrekken naar ginds toe.

awopa - Rand (eener hangmat bv.; zie *niñoku*, n⁰. 9). Waarschijnlijk hetzelfde woord als *aiwo-po* (zie *aiwo*). *Po* is verleden tijd van het werkwoord. *Pa* komt van *pakï* = vlakte, kant.

awopotoka - Hoesten. *Ćopo-ne ay-awopokola-i* = Hoest niet zoo veel!

awosi (ook **awo'i**) - 1) *Awo'i-ña man* = Het is niet zwaar.
2) *Awosi-(m)be* = Zwaar. *Awosi-(m)be ne na, awon-ga-li s-upi-ya* = Het is zwaar, ik kan het niet opheffen. *Awo'i-mbe man* = Het is zwaar.
3) *Awosi-(m)ba-n* = Een zwaar voorwerp. *Awosi-(m) ba-n imil-ko ićupo naka* = Bind er een zware vracht boven op. Over de vorming van dit woord zie *n*.
N.B. Zie infix: *m.*

awuleya - Penseel; een ingekeept stukje hout, bamboe dikwijls, of een samengevouwen stukje warimbo-reep, waarin een bepaalde veer van den kamikami (zie *akami*) is bevestigd. Men beschildert er aardewerk mee; zie *oriño*, n⁰. 14. Het penseel is afgebeeld in het boek.

awuru - Ciconüdae; N.E. Ningre-koppoe; Negerkop. De vogel is kaal en rimpelig achter op den kop en in den nek. 'n Mensch, wiens achterhoofd kaal of rimpelig is, scheldt men uit met *awuru. Awuru asa-kan su!* Jij met je achterhoofd van den negerkop! Zie *eyu* en *párara.* De *awuru*, de kleinere negerkop, wiens borst en rug wit, wiens vleugels echter zwart zijn, is wellicht: Tantalus loculator. Een andere soort ooievaar is de *aburgre'u* (zie dit woord).

aya - Zie *aña* = Hand.

ayaŋ-ga - Vuil maken. *Aw-ne s-ayaŋ-gā-i* = Ik maak (de inslagdraden) smerig. Vernielen. *Ero waruma yawame man, s-ayaŋ-gā-i ema-tome rï-wa* = Dit vlechtwerk is slecht gemaakt, ik verniel het om het weg te gooien.

ayarï - Een boom der savana, welke vischvergift oplevert. Zijn bast wordt fijngestampt in den vijzel. 't Niet al te sterke gif geeft het water een roode kleur, doodt den visch niet, bedwelmt slechts (zie *etïmu*).

ayata - *Y-eyata-rï yepo* = Mijn rib. *Ay-ayata-rï yepo* = Uw rib. *Aw y-eyata-rï alo-rï* = Mijn oksel. (*Yepo* = gebeente; *ato* = Hol).

ayawa - Icica heptaphylla, Aubl., van de familie der Therebiataceae; N.E. tiengi moni en boesiningre-kandra = kaars der Boschnegers; het hars van dezen boom hyawa-gom genaamd. Deze hars verkrijgt men door insnijding van de schors. Zij wordt gebruikt a) om booten te kalefateren. *Ayawa amu epu-ka w-u-sa kuriala-rï aputï-me* = Ik ga hyawa-gom halen om mijn boot te stoppen. *Moro ne yukpa man* — Zij is daar puik voor. Beter dan mani. b) Ter verlichting; zie bij *awei*, n⁰. 2, a, c) als gom voor zekere welriekende gelaatsverf; zie bij *alakuseri.*

ayaya - Ajaja ajaja; roode lepelaar, lepelbek. *Ayaya potï-rï t-akombi-re spiunu wara* = De bek van den lepelaar is breed gelijk aan een lepel. *Tï-po-sa-papa-ke man* = Hij heeft een platten bek. Zie bij *wara.*

ayetatamu - Melaatsch zijn. *Aye* wellicht identisch met *aña*; zie *aña* = hand, n⁰. 8 en *tatumu* = krom zijn. *Moko t-ayetata-ye man. Uwa ayetata e'i-pa man* = Hij is melaatsch. Neen, hij is niet melaatsch. De Karaïb is immuun; nooit was er een Indiaan melaatsch.

ayu'i - Met *ayu'i* werd mij de pisie aangeduid. Een andere Indiaan echter duidde dit houtsoort aan met *wayaka.*

ayupopa - Zie *eyupopa.*

ayu-ru - Verwarmen, roosteren. *Spialari-ta awasi s-ayu-ya* = Ik rooster den mais in den ketel. *Awasi ayu-ru-mbo s-apo-ya ako-ta* = Ik stamp den geroosterden mais fijn in den vijzel.

B.

Met *b* vangen geen Karaïbsche woorden aan. Wel kan de aanvangs-*p* van een woord, om wille van een voorafgaande *m*, verzacht worden in *b*. Men zoeke dus dergelijk woord onder de *p*. De met *b* beginnende woorden zijn aan andere talen ontleend.

b - Infix. Ter voorkoming van verwarring wordt de *b* soms ingelascht. De *b* schijnt een verzachting der *p* te zijn. Zie bij *m̃ǫ* = Breken n⁰. 5.

baniri - Een zeer mooie tot groote hoogte opklimmende liaan, met regelmatig over elkaar staande vette blaren, groeiend aan weerszijden van den stam. Men wikkelt een touwtje om de vrucht, zoodat deze geheel van de lucht afgesneden is, laat haar drogen in de zon. Daarna snijdt men ze in stukjes en doet ze in kokosolie.

bantiri - N.E. banti; H. band.

begi-m̃a - Bidden; afgeleid van het Neg. Eng. begi = Gebed, bidden. Zie suffix: *ma*. *Tamusi si-begi-m̃ā-i* = Ik bid God. *E-begi-m̃a* = Reflexieve vorm (zie *o*, n⁰. 8). *Kerki-taw-e-begi-m̃ā-i* = Ik bid in de kerk (kerki = Neg. Eng).

bęsu - Kleine, ronde kasavebrooden; zie *arepa*, n⁰. 3.

bikiti-ma - N. E. biekti; biechten.

bresi-ma - N. E. bresi; E. to bless; zegenen.

bui - N. E. boei; armband.

bun bun - Ook *wun-wun*; zie onder de *w*.

D.

Wat boven over de *aanvangs-b* gezegd is moet ook gezegd worden over de aanvangs-*d*.

daka - Een der vele kwade geesten; woont in de Tibiti; doodt vele menschen. Zie *yǫrǫka*.

dića - Benaming eener vischfuik uit maripa of kiskissi-maka (zie *amara'ü*) gemaakt. Zoowel de naam van de fuik als de fuik zelve komen mij on-Karaïbsch voor.

domini-rï - Voorganger, van het Hollandsch domine. Zie bij *arawata*.

dubuŋ dubuŋ - Hengel. 't Woord zal klanknabootsend zijn. Naar 't geluid dat de in 't water geworpen dobber maakt.

E.

e - Pron. reflex.; zie bij *ǫ*.

ë - 1) Pronominaal préfix. 't Préfix is echter moeilijk weer te geven. Soms klinkt het als *ĕ*, soms als *rï*. Het duidt den 1sten persoon evd. aan. 't Staat voor een woord met een medeklinker. En dan nog maar uitzonderingsgewijs. Het treedt op als:

a) Pron. personale. *Ë-wa* (*rïwa*) = Aan mij. *Kǫnǫpo ë-sanǫ-rǫ-i* = De regen maakt mij koud. *Tuna sanǫ-ri ë-wǫ-i* = Ik heb dorst.

b) Pron. possessivum. *Ë-mę* = mijn kind; *ë-mu-ru* = mijn zoon; *ë-pę* = mijn pijl; *ë-pǫ-sęikï-rï* = mijn voetnagels; *ë-rapa-rï* = mijn boog; *ë-sęi-rï* = mijn been; *ë-yękë* = mijn huisdier.

2) Wanneer de 1ste persoon *ë* is, schijnt de 2de persoon niet *a* maar *ǫ* te zijn. *Ǫ-wa* = aan u; *ǫ-mę* = uw kind; *ǫ-mu-ru* = uw zoon.

3) Hoe de 1ste persoon, 't zij persoonlijk 't zij bezittelijk voornaamwoord overigens uitgedrukt wordt, zie bij *y* = pronominaal préfix.

e'i - Zijn. *E'i* of *a'i*? Zie beneden n⁰. 4. *E'i* (*a'i*) wordt gebruikt:

1) Als *zelfstandig werkwoord* in den zin van:

a) wonen, verblijven, blijven. *Mǫrǫ-po w-e'i-rï se-pa-wa, wǫtǫ watï man* = Daar wil ik niet wonen, er zit geen visch. *Paramuru-po aw-e'i-sę man* = Wil je in Paramaribo blijven? *Akorępę e'i-pa w-e'i-take* = Ik zal er niet lang verblijven. *Uwa m-a-kon* = Gij waart niet aanwezig.

b) 't Bestaan ontvangen hebben, klaar zijn, rijp zijn enz. *E'i-pa norọ man* = De (vrucht) is nog niet rijp. *Amaña tuw-e'i-yẹ man* = De maña is rijp. *Tuw-e'i-yẹ man* = Ze is klaar, ze is genoeg gebakken. (Een juist gebakken waterkruik wordt uit 't vuur gelicht. De vrouw toont ze aan anderen en vraagt of zij genoeg gebakken is. Antwoord der anderen: *Tuw-e'i-yẹ man*). Het negatief is: *tuw-e'i-ṁa* = niet meer zijnde. *An-uku-tï pa tuw-e'i-ṁa wa* = Dat weet ik niet meer. *Idọ-kẹ ne'i-ẁara-ko w-e'i-ṫan, mẹtai?* = (Als dat geschiedt) wat zal ik dan beginnen (letterlijk: zijn), vrouw!

c) *Olọ n-ẹi-ñẹ* = Laat 't maar zijn! *Morọ-po n-ẹi-ñẹ* = Laat 't maar rusten! Zie *ẹrẹ-ma* = niet snel onder *ẹrẹ*.

d) Om een eigenschap, hoedanigheid, het bezit eener zaak aan iemand toe te schrijven. *Y-ẹmuil-dï yẹtu-mbe na* = Mijn dochter is ziek. *Otorọ-ko kuriala a-marọ nan* = Hoeveel booten hebt ge? *Tï-plata-kẹ wa* = Ik heb geld. *Pülata-pa wa* = Ik heb geen geld. *Pẹpeiṫọ pana-pe nẹ man* = De wind is zeer sterk.

2) Als hulpwerkwoord.

a) Om een werkwoord negatief te maken en te vervoegen. *An-eta-pa wa* = Ik hoor het niet. *An-eta-pa w-e'i-ṫakẹ* = Ik zal het niet hooren. *An-ẹnẹ-pa a'i-ċọ* = Kijk dan niet (als je niet kijken wilt)!

b) Om het werkwoord *isẹ* = willen te vervoegen. *Iśẹ-wa* = ik wil. *Iśẹ-pa wa* = ik wil niet.

3) In vele uitdrukkingen.

a) Met *pọko* beteekent het: zich bezig houden met iets. *Otï-pọko-ko a-yumaŋ na?* = Waar is je vader mee bezig? *Sumbála-ri s-uta-ka-i, penarọ porï upi-ri pọko w-e'i* = Ik heb mijn houwer verloren, ik ben hem lang aan 't zoeken geweest. *I-ṗọko kët-e'i* = Blijf er af! *Erọ-mbo-pọ-ro kawai ṗọko watï w-e'i-ṫakẹ* = Van nu af zal ik me niet meer met vechten ophouden. *Otï-ban ọmami-ṁa-nọ pọko ko man* = Wat voor werk hebt ge? Zie andere voorbeelden bij *penarọ, tori, u-ka*.

b) Met *ta*. *Iẁọrọkọ-ta* (van 't N.E. wroko = werk) *pa kën-e'i-ṫan* = Hij zal niet behoeven te werken. *Andẹ-nẹ Kaliña a'uran-da w-e'i-ṫakẹ* = Eerstdaags zal ik de Karaïbsche taal kennen.

c) Met *tọpo*. *E'i-tọpo* = plaats om te zijn, woonplaats, dorp. *Owe-ko aw-e'i-ṫọpo na* = Waar is je woonplaats? *Tuw-e'i-ṫọpo-po man* = Hij is in zijn dorp. Zie over de dorpen der Karaïben het woord *e'i-tọpo* afzonderlijk.

4) De stam van het werkwoord kan evengoed *a* als *e* zijn. Is de stam eigenlijk *a*, dan moet men aannemen dat om wille der volgende *i* de *a* veranderd is in *e*, wat een gewoon verschijnsel is.

a) In de vormen treft men dikwijls èn de *a* èn de *e* aan: *wa*; *man*; *man, nan* = ik ben, gij zijt, hij is. Maar ook: *w-e'i-ya*; *m-e'i-yan*; *n-e'i-ya*. *Otọ-kọ n-e'i-yan morọ kawọ* = Wat doet zij daarboven? *W-e'i-kọn* en *w-a-kọn* = Ik was. *Otorọ ko yuru*. (N. E. joeroe = uur) *kët-a-tọn* (*kët-e'i-ṫọn*) = Hoe laat hebben we 't? Letterlijk: zijn we? *W-a'i-takẹ* en *w-e'i-takẹ* = ik zal zijn, enz. *Aw-e'i-rï* en *aw-a'i-rï* = uw zijn.

c) Het werkwoord „zijn", gevolgd door het negatieve *kẹpu*, heeft tot stam de *a* en niet de *e*: *a-kẹpu* = niet meer zijn. *N-a-kẹpu-i t-ọmami ḃọko* = Hij is klaar met zijn werk (is niet meer bezig met zijn werk). *Y-a-kẹ-pu-i* = Ik ben klaar.

e'i-ṫọpo - verblijfplaats, woonplaats, dorp. Over het grammaticale van dit woord zie *e'i* = zijn, wonen, n⁰ 3, c.

1) De Karaïben bouwen hun kampen naast de groote rivieren of - zoo zij min of meer van de groote rivieren verwijderd wonen - naast of in de nabijheid eener kreek. In 't eerste geval zoeken zij een hoogen, zanderigen oever, in 't tweede een savana-rand.

2) De nederzettingen zijn over 't algemeen niet uitgestrekt. Op de meeste plaatsen (in de Marowijne-rivier bijv.) treft men telkens maar 4 à 5 kampen bijeen. Het bijeen wonen geschiedt naar patriarchalen trant. Men schaart zich om den stamvader. Wanneer een dochter des huizes uitgehuwelijkt wordt, vergroot zich de nederzetting. Er komt een nieuw kamp bij. De jongen toch, die in 't huwelijk treedt, komt bij de familie van 't meisje wonen.

Ook daar waar men in grooteren getale bijeen is, zooals in de Bigi Poika (*akalani*), een kreek der Saramakka-rivier, alwaar ca. 150 Indianen wonen, bestaat de nederzetting eigenlijk meer uit het bijeen zijn van verschillende afzonderlijke groepen. Elke groep van 4 à 5 kampen is gescheiden van de andere hetzij door afstand, hetzij door boomen en struiken.

3) Niet slechts de zucht naar algeheele onafhankelijkheid, waardoor men door niemand of niets lastig gevallen wil worden, is oorzaak dat zoo menigeen verhuist en een ander dorp of de eenzaamheid opzoekt, maar ook de vrees zijn leven te verliezen. Wanneer bv. na drankpartijen twisten overblijven en bedreigingen worden geuit, bedreigingen welke men ook vaak vervult, dan ontloopt men ze liever door te verhuizen. De andere partij is daarmede ook tevreden gesteld.

4) Eigenlijke dorpen, gelijk wij die kennen, kent de Karaïb niet. Vandaar heeft hij ook geen specifieken naam voor dorp. *E'i-ṭọpo* is élke plaats, een klein plekje in 't bosch zelfs waar eèn houthakker bv. een afdakje opricht; élke plaats waar men wat langer (al zij het ook geheel alleen) verblijft.

ẹka - Bijten. *Kọiñarọ perọ lipo y-ẹka-nọ* = Gisteren heeft een hond mij gebeten. *Peru y-ẹka-kọn* = Een hond heeft mij gebeten. *Y-ẹka-i* = Hij heeft mij gebeten. *Yẹ-rï y-ẹka-po-po-san* = Mijn tanden doen mij zeer veel pijn (zie *yẹ*, n⁰. 4). Wordt het voorwerp niet uitgedrukt, dan treedt *ẹka* reflexief op. *Ọka-tọ pa man* = Zij (*asiṁarapi*) bijt niet.

Kauwen. *Arepa s-ẹkā-i* = Ik kauw kasavebrood.

Plukken (het wegnemen nl. van sommige vruchten. *Mauru ẹka w-u-sa, tuw-ẹmọ man* = Ik ga de katoen plukken, zij is rijp (de katoen-vlokken worden met een ruk uit haar doosje gehaald). *Ẹ-pẹ man ẹka w-u-sa* = Ik ga mijn pijlen snijden (den uit het pijlriet opschietenden halm). Zie verder over „plukken" bij *pọtï*. Het halen van de vezel uit *kurawa* en *murisi*; zie voorbeelden bij *kurawa*.

ẹka - Dit woord schijnt een versterkingssuffix te zijn en heeft de beteekenis van: juist, precies, ten volle. *A-wara-rọ ẹka na* = Zij past je precies (zie *ipetï-ma-ŋ*, n⁰. 4). *Yukpa ẹka m-amọ-tọ-i* = Gij hebt de pees er goed aan bevestigd. *Iporọ ẹka mu-ka-nọ* = Spreekt gij de volle waarheid? *M-ẹ-tuma-mọ-ka-ma-i ẹka* = Zijt ge al klaar met 't koken van 't eten? *A, a, ra! Tï-pu-nẹ yumañ ẹka n-utọ-po-saton* = Ja, zeker! Zij (de boschvarkens) loopen in groote troepen.

ẹkaliti - zeggen, spreken. Onregelmatig werkwoord. *Mọko-nẹ ka-pa na* = Hij spreekt niet. *Ọtọnọ mẹ ko mọrọ-wara a-šanọ-wa m-uka-nọ* = Waarom spreek je aldus tot je moeder? *Korọpo mokë t-ito-ri ẹkali-šan* = Hij zegt dat hij morgen weg-gaat. *Kai-čọ, kai-čọ-ko* = Spreek, spreekt! *Kës-ẹkalitï* = Zeg dat niet! *Y-ẹtï ẹkalitï-rï (y)ako, kë-wọ-takẹ* = Als gij (hem) mijn naam zegt, zal ik je slaan. *An-ẹkalitï pa ay-ata kë-pọ-takẹ* = Als gij het niet zegt, zal ik je slaan. *Y-ẹyu-ma-po ẹka-rï ọ-wa s-ẹta-i* = Ik hoor, dat ik door u uitgescholden ben. *Ọ-rui ọpu-po ẹka-rï kuru s-ẹta-i Paramuru-wa* = Ik heb hooren vertellen, dat uw broer naar Paramaribo gekomen is. *A-uymañ ẹka-rï yẹtu-mbe s-ẹta-i* = Ik hoor dat je vader ziek is. *I-ṁẹ ẹka-rï-nẹ s-ẹta-i yẹtu-mbe* = Ik hoor dat zijn kind ziek is. *Ọ-mu-ru rọmbu-po ẹka-ri s-ẹta-i* = Ik hoor dat uw zoon dood is. *Aha! W-ọturu-po-takẹ, s-ẹta-takẹ ẹka-rï owe ẁ-e'i-rï* = Ja! Ik zal (naar hem) vragen, ik zal informeeren waar hij zich bevindt.

ẹkamu - ronddeelen. *Wọku ẹkaŋ-go* = Deel den drank rond. *S-ẹkamu-i (s-ẹkamu-ma-i)* = Ik heb (alles) rondgedeeld. *Ẹkamu-ru se-pa wa* = ik wil het niet ronddeelen. *Akarẹ sikiri-ṁa-ko, m-ẹkamu-sẹ* = Snijd den kaiman aan stukken om hem rond te deelen. Zie nog een voorbeeld bij *kurupi*, n⁰. 1.

ẹkanọpu - denken. *Iporọ tẹ nẹ s-ẹkanọpu-i* = Ik hield het voor waar. *An-ẹnẹ-pa (ay-ẹnẹ-pa) pañari w-e'i-pọ m-ẹkanọ-san* = Denkt gij soms dat ik hem (dat ik u) niet gezien heb?

ẹkanumu - op een draf loopen. *A(y)-ekanuŋ-go* = Loop hard! *A-ẹy-kanumu-i čọrọ, m-oma-po-takẹ lọ'm* = Loop niet te hard, anders zul je vallen. *Kapu ẹkanumu-ru* = De wolken jagen voort. *Y-ẹkanuŋ-dakẹ* = Ik zal wegloopen.

Ay-gne-i akuri, n-ekanumu-i = 't Konijn zag je, liep weg. Over 't ontstaan van dit woord, zie *ekatumu*.

ekarama - verkoopen. *Otoro-ko moro m-ekarama-no* = Voor hoeveel verkoop je dat? *Ekarama-ko ë-wa owin mišo pi-po* = Verkoop het mij voor de schub van een krobia (zie bij *pülata* = geld). *Puime yuman pülata poko s-ekarama-i* = Ik heb het voor zeer veel geld verkocht. *Papo-ro woto-rï s-ekarama-ma-i terapa* = Ik heb al mijn visch al verkocht.

ekaru - *Ekaru* en *ekaru-mamu* beschouwe men in verband met *ewaru* en *ewaru-mamu*, welke woorden beiden: donker en donker worden beteekenen. De eerste woorden worden gebruikt door de *Murato*, de laatste door de *Tërëwuyu*. *T-okaru-me yumañ* = 't Is fameus donker. *N-ekaru-mamu-i, oma an-ene pa wa* = 't Is erg donker, den weg zie ik niet. Is *ekaru* identiek met *ewaru*? Of is *ekaru* een vervorming van *karà* (*i*) = zwart? In de samenstelling heeft *emamu* de aanvangs -*e* laten vervallen. Zie meerdere dergelijke samenstellingen onder *emamu* = aanvangen.

ekaru-mamu - zie *ekaru*.

ekata - *Owe-ko o-me nan* = Waar is je kind? *Patri ekata man* = De pater verzorgt het. *Moko ekata-no, ay-ekata-no* = de zieke, uw zieke (de, uw verzorgde).

ekata 1) Het bovenbeen van den mensch. Het woord *ekata* gebruikt de Karaïb om de in het land algemeen verspreide ziekte der boeboe (N. E.) = filariosis aan te duiden. Onder de Indianen komt de ziekte echter niet voor. *Moko ekata-rï kan-ama-yan* = Zijn bovenbeen zweert (hij heeft de ziekte der boeboe). *Ay-ekata-rï yetu-mbe na?* = Doet je bovenbeen pijn (hebt gij boeboe)? Zie ook *yoroka*, n⁰. 4. Van *ekata* = bovenbeen schijnt afgeleid het werkwoord: *ekatumu* = op een draf loopen.

2) Sommige bladeren, nl. de lange bladeren van palmen, ananassen en dergelijke. *Wasei ekata-rï* = het blad van den pinapalm. Hiervan is afgeleid: *ekata-ka* = bladeren afsnijden. *Kurawa am ekata-ka w-u-sa* = Ik ga zeilgrasblaren afsnijden. *S-ekata-ka-take* = Ik zal ze afsnijden.

ekatï - eerst. *Moro mure ekatï kapu-ma-ko* = Maak eerst het bankje af. Zie *nanei* = eerst. *Ekatï* schijnt een verkorting van *enekatï*. Zie aldaar.

ekatombo - zie *okatombo*.

ekátumu - op een draf loopen. Wellicht afgeleid van *ekata* = bovenbeen. *Y-ekatu-ya* = Ik loop hard. *Iñero kën-ekatu-ya-ton* = Zij loopen direkt weg. *Y-ekatu-mu-i, y-apoi-pa n-e'i* = Ik liep hard, hij kon mij niet krijgen. *Y-ekatu-mu-i yumañ lipo, seme an-apoi-pa w-e'i* = Ik heb erg hard geloopen, toch kreeg ik hem niet. *Ay-ekatun-go* = Loop hard! Zie het werkw. *ekanumu* met dezelfde beteekenis. Zie prefix *a*, I, eerste categorie.

ekë - (of *yekë*?) benaming van elk dier dat in de kampen opgekweekt wordt. *S-tuwaro-mā-i y-ekë me* = Ik kweek hem (den vogel) op tot een huisdier voor me. *Nokë ekë ko moko woko* = Wiens dier is die pauwies? Zie het verhaal onder *ombata-po*. *Ekë-ma wa* = Ik heb geen hond. Met *ekë* wordt inzonderheid de hond aangeduid, wanneer tevens bezit moet worden uitgedrukt; zie bij *pero*. De waterhond het huisdier van den watergeest; zie *awarepuya*. De dans-rammelaar wordt overdrachtelijk het huisdier genoemd; zie *karawasi*, n⁰. 2.

ekë - uitroep; zie bij *akaya*.

ekë - doorn; zie *ekï*.

ekei - bakken. *Arepa s-ekei-ya ariñatu kupo* = Ik bak het kassavebrood op de pan. *Arepa t-okei-ye na* = 't Kassavebrood is al gebakken. *Arepa ekei-pa noro na* = 't Kassavebrood is nog niet gebakken. *Ekei-čo* = Bak! *Ot-ekei-čoko-se* = Komt bakken! Zoo hoort men vaak een vrouw roepen ter waarschuwing dat zij met het bakken gereed is. Dan kan een ander die nog brood bakken moet, zoo zij wil, haar nog warme pan en haar vuur benutten. Over het reflexivum, hier gebruikt, zie *ot*. Het bakken van kassavebrooden, zie *arepa*.

ekemamu-po - Zie *arepa*, n⁰. 3, b.

ekepu - Zie *okepu*.

ekërëka - *S-ekërë-kā-i* = Ik krab alles bij elkaar. *Moro mure yaro-wa ekëri-*

ka-ko = Schuif het bankje hier naar toe. *Okëri-ka* = verb. refl. zelf opschuiven; zie voorbeeld bij *enï*.

ekëye - Uitroep; zie *akaya*.

ekï - 1) Doorn, splinter. Men hoort *ekï* en *ekë*. *Ekë rï-wo-i* = Een doorn heeft mij gestoken. *Ekë-rï pupu-ru-tana* = Er zit een doorn in mijn voet. *Ekïg-pa man* = Hij heeft geen doornen. *Awara t-okï-re yumaŋ man, ekë-rë emiña-ko* = De awara-palm zit vol doornen, neem de doornen weg. *T-okë-re andï-kërë man, tuwalo koro* = Haar staart (van zekere slang n.l.) heeft een stekel, pas maar op! *T-okï-re ne man* = Hij heeft veel doornen. *T-okë-re-ŋ kurawa* = de zeilgrasplant met doornen. *Poŋ-go moro ekë-bu-ŋ kurawa* = Plant het zeilgras-soort 't welk geen doornen heeft. Verwijderen van een doorn zie *mani* B. n⁰, 3.

2) Stekels van het stekelvarken; zie hoe deze verwijderd worden bij *muku-muku*, n⁰. 3. Het hoornachtig uitsteeksel op het achtereind van den staart bij sommige slangen; zie bij *andï-kërë*, *sapakara-iño*. De kleinere hoekige graten (*yepo*) van een visch. *T-okï-re yumañ mose woto na* = Deze visch heeft zeer veel lastige graten.

3) *Ekï-ka*. *A, a, s-ekï-ka-i terapa sumbâra-ke* = Ja, ik heb (van de bladeren der boegroe-makka) de doornen reeds afgehaald met den houwer. *Ekëri-ka-ko* = Neem de doornen weg! *Ekë-ri-ka* is ook een piai-tem; zie *püyei*, n⁰. 52.

eko - kwaad, gevaarlijk. *Kët-e-tï(y)-ke-i, mose peru eko-ma man, mokë te t-oko-ne man* = Wees niet bang, deze hond is niet kwaad, die daar is kwaad. *T-oko-ne-ŋ peru* = een kwade hond. *Eko-mu-ŋ* = iemand die niet gevaarlijk is. Zie voorbeelden bij *aremu-ru* en *tukuma'u*.

eköi - *eköi-ña*. *T-aru-ta man, eköi-ña porï man* = Het (*sipó*-hars) is droog, het geeft in 't geheel geen rook af.

Eköi-ña = rook afgeven, motregenen, misten. Rooken; zie *konopo*, n⁰. 4. *N-eköi-ñe-i* = Het motregent.

Eköi-ñe = rook, mist. *Kë-wo-ya to tamun eköi-ñe-ke* = Ik zal je doen stikken, vrind, in den tabaksrook. *Eköi-ñe w-e-pa-ka-rï nono wiño* = Het mist (letterl. een rook komt uit den grond). *Eköi-ne pëg pa na* = 't Mist niet.

T-oköi-ne T-oköi-ñe yumañ ero wato na = Dit vuur geeft veel rook af. *T-oköi-ne-ŋ konopo* = motregen.

ekonda - zie *ekosa*.

ekosa - bij *Parana-kërë y-ekosa na* = Een blanke is bij mij (op bezoek). *Y-ekosa ne man* = Hij is bij me. *Ay-ekosa noŋ w-e'i se-wa* = Ik wil zóo lang bij je blijven. Van dezelfde beteekenis als *ekosa* is *ekonda*; zie *uwa* = dansen, n⁰. 7, d. 't Is mogelijk dat *eko* het stamwoord is en *nda* en *sa* suffixen zijn.

eku - probeeren. *Nare w-eku-ya iñe-ro-rï poko* = Ik zal probeeren het te schilderen. *Eku-ko-se* = Kom, probeer het eens!

eku-baitï - band, welke om het middel gedragen wordt. Het woord is een samenstelling van *ekui* = zich buigen (zie *kui*) en *baitï* = stuk, streek (zie *paitï*).

e-kui - verb. refl. zich buigen; zie *kui*.

eku-na - knie; het woord is een samenstelling van *e-kui* = zich buigen (zie *kui*) en *na-rï* = suffix, rondheid aanduidend. *Y-eku-na-rï* = mijn knie. *Ay-eku-na-rï* = uw knie. Scheldwoord naar aanleiding van iemands knieën, zie *eyu*, n⁰. 2, k.

Overdrachtelijk wordt *eku-na* gebruikt tot aanduiding van planten (zie *akami*, *kasapa*), van schilderpatronen (zie *kusari*, *kasapa*).

Eku-na-ma. *S-eku-na-ma-i-* = Ik zet hem op de knieën. Hiervan het reflex. *oku-na-ma*. *Oku-na-ma-ko popo naka* = Kniel neer!

Oku-na-mo = de knie stooten. *W-oku-na-mo-i* = Ik heb mijn knie gestooten. *Tuwalo koro kët-oku-na-mo-i* = Pas op, dat gij je knie niet stoot.

Oku-na-poŋ-ga. *W-oku-na-poŋ-ga-i* = Ik heb mijn knie gestooten (zie *pomui* = planten).

eku-ndï - buiging, wending, band. Samenstelling van *e-kui* = zich buigen (zie *kui*) en suffix: *ndï*. Zie de woorden: *eku-baitï* = band om het middel

en *ku-ndï-nano* = heupsnoer. *W-oku-ndï ka-topo* = instrument om de heupsnoeren te breien, n.l. breinaalden uit *maripa* (zie *siwuil*). *Sambura eku-ndï* = hoepels der trom (zie *sambura*, n⁰. 5; *tenga*).

eku-nu - heup. *Y-eku-nu, ay-eku-nu, mokë eku-nu* = mijn, uw, zijn heup. *T-oku-nu tupo pičani aro-ya* = Zij (n.l. de moeder) draagt haar kind in de heup. Men kan ook zeggen: *t-omata-rï tupo*. Zie *emata*. Zie *sembu*.

e-ku-pi - refl. werkw. baden; zie *kupi*.

e-kura-ma - pralen, pronken. Zie *kura*.

eku-sa - kin. = *Y-eku-sa-rï si-čarai-do-ya* = Ik maak mijn kin zwart (met *tapurupo*). *Ay-eku-sa-rï* = uw kin. *Kusari yepo* = kinnebak. Ook zegt men voor dit laatste *pasa*. *Eku-sa* is een waarschijnlijke samenstelling van *ekui* en *sa-rï*; zie *kui*.

ema - 1) werpen. *Pero s-emā-i tuna kaka iromotome* = Ik werp den hond in het water opdat hij sterve. *Olo-ro me ko moro topu m-ema-no i-wa* = Waarom werpt ge steenen op hem? *Moko kuriala ema-ko tuna kaka* = Stoot die boot in 't water. *Ero wewe imi-pa na, pepeilo kën-ema-tan* = Deze boom heeft geen wortels, de wind zal hem omverwerpen. *Ay-ema-no moro mure* = Dat bankje kantelt (letterl.: werpt je af).

2) *Ema-po* = ter neder werpen. *Tuwaro koro, oma pato ne wewe tuw-oma man, ay-ema-potan* = Pas op, daar is een boom dwars over den weg gevallen, hij zal je ter neder werpen (doen struikelen). *Mani ś-ema-po-ya* = Ik werp het mani-hars neer; zie over dezen term bij *mani*.

3) *Emiña* = opschuiven. *Moro kurukuru emiñako ero-wa* = Schuif die mand wat hier naar toe.

4) *Oma* (verb. refl.) = vallen. *W-omā-i* = ik val. *Kën-oma-ne goro, kën-e-mo-tan* = Laat ze (de kruik) niet vallen, ze zal breken. *I-wo-oma-po* = het bezinksel (de gomma bv. in het kassave-water). *Oma se ne moko pičani man* = 't Is een pas geboren kindje. *Koñaro n-oma-i* = Gisteren is het kind geboren. Zie de aanmerking bij *o-pa-pu* onder *pa-pu*, no. 3.

Oma-po-tï *Moko n-oma-potï, tï-ye-potï-rï-mbo ambotï* = Hij is fameus gevallen, hij is zijn voortanden kwijt.

5) *Omiña* (verb. refl.) = zelf opschuiven; verhuizen *Omiña-ko moro-wiño, oro w-utamu-i moro pato* = Ga uit den weg, dat ik er door kan. Andere voorbeelden zie *mo'e*, n⁰. 3, *non*. *Koropo kët-omiña-taton amu-wa terapa* = Morgen zullen wij weer naar elders verhuizen.

Omima-ma = klaar zijn met verhuizen; zie voorbeeld bij *papo* onder *paporo*.

6) Sommige woorden worden in het werkw. *ema* = werpen geïncorporeerd. De woorden die ik ontmoet heb zijn *ra* = bodem, benedeneind en *u* = hoofd, boveneind. Duidt men nu bv. het te water brengen eener boot met: in 't water „werpen" aan, ook het wenden van een reeds in 't water liggende boot wordt met „werpen" weergegeven. Naar gelang men nu òf den achtersteven òf den kop der boot wendt, lascht men resp. *ra* in of *u*. De aanvangs-*e* van *ema* vervalt hierbij.

Iŕa-ma (*ra* + *ema*) = den achtersteven wenden. *Iŕa-ma-ko rapa* = Wend nu weer den achtersteven! *Si-ŕa-ma-i terapa* = Ik heb den achtersteven reeds gewend.

U-ma (*u* + *ema*) = den kop, het boveneind wenden. *Kuriâla-ri s-u-ma-take* = Ik zal den kop mijner boot wenden. *U-ma-ko moro pida* = Wend het zeil. *U-ma-ri s-upi-ya* = Ik kan het niet wenden.

Ot-u-ma (verb. refl.) = zich zelven wenden. *Pepeilo n-ot-u-ma-i* = De wind is gekeerd. *Ot-u-ma-ko* = Keer je eens om!

ema - weg; zie *oma*.

ema-ka - een scheiding aanbrengen, zie *oma* = weg.

emami - *emami* = werk, bezigheid, *Y-emami-wa w-u-sa* = Ik ga naar mijn werk. *A'embo y-emami-boko wa, koropo te rapa* = Ik ben klaar met mijn werk, morgen opnieuw.

Emami-ma = zonder werk. *Ma* is hier suffix van negatie. *Emami-ma wa* = Ik heb geen werk, ik ben werkeloos.

Ęmami-ña = werken. Zie over enkele persoonsprefixen van dit werkw. onder *a*, I, eerste categorie. *Y-ęmami-ña-i* = Ik werk. *Aw a-kopo y-ęmami-ñę-i* = Ik werk meer dan gij. *Ęrǫ kurita y-ęmami-ña-rï si-kǫ-maŋ-ga-i, w-esamanga w-u-sa* = Vandaag heb ik heel den dag door gewerkt, ik ga wat rusten. *Erawǫ-ma nę ay-ęmami-ña-i* = Gij zijt langzaam bij 't werken. *Kǫ'i watï kën-ęmami-ña-nǫ* = Hij is niet vlug bij 't werken. *Ǫmami-ña ǫ-ko maña-wa* = Kom mee werken op den kostgrond.

Ęmami-ñanǫ = bezigheid van langeren duur. Zie suffix: *nanǫ*. *Oti-ban ǫmami-ñanǫ upi čǫ* (vragend: *ko*) *m-u-san* = Wat voor een werk gaat gij zoeken?

T-ǫmami-ñe = met werk. *Ǫpu pa w-e'i-takę, t-ǫmami-nę wa* = Ik zal niet komen, ik heb werk.

T-ǫmami-ñę-ŋ = werkman; zie over deze vorming bij *n*.

T-ǫmami-ña-mon = werklieden.

2) De Karaïben schuwen het werk niet. Sommige reizigers hebben wel eens op de Karaïbsche mannen gescholden:

a) de mannen zouden vadsig zijn, zij zouden daarentegen hunne vrouwen als slavinnen laten werken.

Deze bewering berust niet op de werkelijkheid. Wellicht gaf de toevallige omstandigheid, waarin de reiziger een Indiaansche familie aantrof, den reiziger die voor de mannen zoo onteerende oordeelvelling in. Hij trof den man bezig bv. met pijlen-bereiding, een licht werk en de vrouw met zwaren handarbeid: het raspen der kassave. Daarbij kwam dan nog dat de man de vrouw niet hielp. Want dit geschiedt nooit. De man heeft zijn werk, de vrouw het hare. Vrouwen-arbeid doen zou voor den man onteerend zijn. Vaak zouden zij elkander ook niet kunnen helpen. Vraagt ge een man uitleg van vrouwen-arbeid, hij verwijst je naar de vrouw. En omgekeerd, de vrouw, door u aangezocht om mannen-arbeid te verklaren, verwijst je naar den man.

b) De couvade (zie *ǫnęma*, n⁰. 5) zou het toppunt van 's mans luiheid en baatzuchtige hardvochtigheid zijn. Hij zou in genot die dagen van niets doen doorbrengen en zich verlustigen in de felicitaties die de vrouw eigenlijk moest ontvangen.

Wat onjuiste voorstelling der couvade! De man werkt 8 dagen niet, omdat 't welzijn des kinds zulks verbiedt. De vrouw werkt zelfs een heele maand niet. De vrouw zoekt men niet op, omdat zulks niet geoorloofd is. De man zelf mag zelfs niet bij de vrouw komen. Zie meer hierover bij *ǫnęma*. De luiheid heeft met couvade niets uit te staan.

c) Verbleven de ééndags-reizigers eens wat langer onder de Indianen, zij zouden die oordeelvellingen niet neerschrijven.

3) De mannen ook werken hard. Men lette bv. bij de Indianen aan den zeekant op den man, die ná een dag visschen op de zee met een door de zon opgezet gelaat terugkeert... of bij de Indianen elders op den jager, die den geheelen dag door in den regen of de brandende zon heeft rondgezworven en 's namiddags nog uren lang een zware vleeschmassa, 'n pingo, 'n kaiman huiswaarts torsen moet.

Tehuis doet de man veel aan vlechtwerk. Wanneer het volle maan of daaromtrent is, werkt hij meer. 't Is langer licht.

4) Wel is het waar, dat de man eerder een tijd tot rusten kan vinden dan de vrouw. Doch is dit bij een gewoon gezin van blanken ook niet het geval?

Ook moeten de meisjes eerder aan 't werk dan de jongens. Doch ook dit volgt uit de werkverdeeling. Kassave van den grond naar huis dragen, kassave schillen en raspen is vrouwenwerk, kan ook het meisje doen, in kleinere hoeveelheden ten minste. 't Meisje móet het dan ook doen. Maar jagen in 't dichte bosch, visschen op de groote zee kan de jongen nog niet. Hij is er dan ook vrij van. En meer tijd tot spelen heeft hij gevolgelijk dan zijn zusjes. Gaat vader echter ééns in 't jaar een stuk bosch kappen voor zijn akker, dan helpt de jongen ook mee.

5) Bewijzen voor den werklust van den man vindt men nog:

a) in 't gebruik der yuku's. Zie bij *yuku* hoe men soms door vrijwillige pijniging den werklust in zich opwekt.

b) in de algemeene verachting waarin de luiaard staat. En men spot algemeen met hem en zegt: hij leeft van peper. Zie *pomui*, n⁰. 5, a.

c) in het bezweringsmiddel 't welk de vrouwen bezitten en aanwenden om den ontrouwen man te doen terugkeeren. Ware de man een luiaard, de vrouw slavin, de vrouw zou den man niet terugroepen.

6) Wij geven hier de werkverdeeling tusschen man en vrouw:

a) Tot de werkzaamheden van den „man" behooren: het vellen van een stuk bosch tot een akker (zie *maña*); de jacht (zie *wotaro*); de visscherij (zie *woto*); het maken van vlechtwerk zoo voor gebruik in het huisgezin als voor verkoop (zie *waruma*); het bouwen der woningen (zie *auto*); het uithollen der bankjes (zie *murę*), der houten vijzels (zie *ako*); het vervaardigen van booten en parels (zie *kuriala*), van boog (zie *rapa*) en pijlen (zie *purïlwa*), van trommels (zie *sambura*), spindels (zie *kuila*) enz.

Tegenwoordig zijn er ook veel mannen die aan den houtkap doen of een contract aangaan als balata-bleeder, 't geen te betreuren is.

b) De „vrouwen" beplanten den grond (zie *maña*), torsen de voortbrengselen ten hunnen tijde naar huis (zie *wemun*), bereiden dagelijks het kasavebrood (zie *arepa*), hebben 't wild en de visch, door den man aangebracht, te reinigen en te bereiden; zij maken de dranken (zie *woku*). De vrouwen bakken het aardewerk zoo voor gebruik in huis, als voor verkoop (zie *oriño*), maken de verven hiervoor benoodigd (zie *kuli*). Zij spinnen de katoen (zie *mauru*) en vervaardigen hangmatten (zie *niñoku*) enz.

Verder — niet het minste voorwaar — dag en nacht de zorg voor de kinderen (zie *pičani*).

7) Vrij van alle werk is een maand lang het meisje dat voor 't eerst de maandstonden heeft, zie *nomo*... een maand lang verder de kraamvrouw, zie *ongma*, n⁰. 3... enkele dagen de vrouw die in haar menstruae is, zie *nomo*.

De man. werkt niet tijdens de dagen der couvade; zie boven, n⁰. 2, b en *ongma*

emamu - 1) verblijven, wonen. *Owe-ko ay-ema-ya-ton* = Waar woont gijlieden? *Iñe'i-pan boko ay-ema-yan Paramuru-po* = Bij wien verblijft gij in Paramaribo? *Arawong-ta kali-ña kën-ema-yan* = In de Groenhart (kreek) wonen Karaïben. *T-oman-do ïtu-ta* = Zij woonde in het bosch. De groote-menschen wenschen de aankomende vrouw toe: *Ïro-po-tï-pa iwo-e'i-tome, yukpa emaŋ-dome* = Dat zij niet moge rondloopen (gelijk sletten), goed in haar huis moge blijven!

Emaŋ-ga. Dit werkw. schijnt een samenstelling uit *emamu* = wonen en *ka* = veroorzaken. Ethymologisch is er geen bezwaar. Bij samenkomst van werkw. op *mu* en *ka* moeten beide medeklinkers iets inboeten. De *m* van *mu* wordt *n*, de *k* van *ka* wordt *g*. Maar *emaŋ-ga* heeft de beteekenis van „treuren, rouwfeest vieren". Kan *emaŋ-ga* dan nóg van *emamu* afstammen? 't Schijnt van ja. De legende leert dat bij het laatste treuren, waarbij men dan ook eindelijk den doode begroef, dán eerst de doode kon gaan „wonen" in het „andere" land. Vandaar is de term „doen wonen" voor dat latere rouwfeest (tegenwoordig 8 dagen na 't afsterven) wel geijkt. Zie *romo*, no. 7 en *kapu*, no. 6 en *uwa* = dansen, no. 9, g.

Omaŋ-ga = verb. refl. Van zekere slang werd gezegd: *Warā ro kën-omaŋ-ga-no, tuna-ka, tuna upiño kën-omaŋ-ga-no, kawo kën- omaŋ-ga-no* = Overal verblijft ze, in het water, onder het water verblijft ze, boven (op het droge) verblijft ze.

2) aanbreken, aanvangen. Of *emamu* = aanbreken zeker geïdentificeerd moet worden met *emamu* = wonen durf ik niet te beweren. Ik „denk" het slechts.

Het werkw. komt op zich staande voor. *Kën-emayan* = de dag breekt aan. *N-emamu-i* = de dag is aangebroken. *T-omañe te man* = totdat het

dag wordt. *Qwara ęmamu-rï (y)ako* = bij volle maan (zie *nunǫ*). *Ęmamu-rï-wa n-e-pa-ka-i* = Tegen het aanbreken van den dag komt zij (de maan) op.

Verder in verschillende samenstellingen:

a) *ićǫ mamu* = duister worden (*Ko*, de stam van *koko* = nacht of van *kǫ-yę* = namiddag en *ęmamu* = aanbreken). *Ńę'i ṕǫko weyu na? Mǫnïṕe-rï po. O! Tï-kǫ-ma-yę terapa* = Waar staat de zon ergens? Daar ginds aan den horizont. O! Dan is 't al laat (De zon is nog niet onder, *ko* in *tï-ko-ma-yę* zal dus geen „nacht", maar „namiddag" beteekenen). *Ćǫ-ma-ya terapa* = 't Wordt al donker. *Kin-ićǫ-ma-yan* = 't Is in den namiddag. Zie nog een voorbeeld bij *palǫ*.

Ićǫ-mamu heeft ook de beteekenis van „zich verlaten". Zie een voorbeeld bij *airę*. Dit werkw. kan men ook gebruiken, wanneer men zich verlaat heeft in de „morgen"-uren. Zie voorbeeld bij *kusari*, n⁰. 2.

Van *ićǫ-mamu* wordt door achtervoeging van *ka* een nieuw werkw. gevormd: *komaŋ-ga* = volhouden, doorzetten. De letterlijke beteekenis is: donker (*kǫ*) doen (*ka*) worden (*ęmamu*), werken tot den donkere. *T-ǫmami-ḿa-rï ko-maŋ-ga-i* = Hij is blijven werken tot den donker. *Erǫ-mę konǫpo tuw-ǫpu-rï kǫ-maŋ-ga-tan* = Vandaag zal het heel den dag blijven regenen. Zie ander voorbeeld bij *ęmami-ḿa* onder *ęmami*.

b) *kǫkǫ-mamu* = nacht worden. *Ni-ćǫkǫ-mamu-i* = Het is nacht. Zie het voorbeeld bij *püyei*, n⁰. 12.

c) *ękaru-mamu* en *ę-waru-mamu* beide met beteekenis van: donker worden, donker zijn. Zie over deze samenstellingen *ękaru* en *waru*.

Van *ę-waru-mamu* wordt door achtervoeging van *-ka* wederom een verb. trans. gevormd. *N-ęwaru-maŋ-ga-i konopo* = De regen maakt den dag donker.

d) Staan met *ęmamu* = aanbreken ook volgende woorden in verband?

ćära-mamu = koorts krijgen.

ťopǫ-mamu = gespannen worden.

ękę-mamu-po = zie *arepa*, n⁰. 3, b.

ęmamuka - een draaiende beweging krijgen; zie *mamu*.

ęma-ñę - *A-pǫko ǫma-ñę wa* = Ik ben jaloersch op je. *Qtǫnǫ mę ko ǫma-nę m-a-n sę* = Waarom ben je jaloersch? *Ęma-ñę ma wa* = Ik ben niet jaloersch.

ęmaŋ-ga - treuren; zie bij *ęmamu* = wonen.

ęmara - membrum virile. *Męku ęmara-rï* = genitalia van den aap. *Męku ęmara-rï* wordt ook zekere bindwijze, bij pijlenvervaardiging gebruikt, genoemd. Zie *purïlwa*, n⁰. 12. De pijl-punt duidt men vaak aan met *ęmara*; zie *purïlwa*, n⁰. 5.

ęmari - *Kuiťa ęmari-rï* = het schijfje van den spindel. Zie de beschrijving van dit schijfje bij *kuiťa*.

ęmata - Achterste. Zie ook bij *apï*. *Ęmata-rï yępǫ* = het bekken. Ook: heup. *Ay-ęmata-rï* = uw heup. *T-ǫmata-rï tupo pićani arǫ-ya* = Zij (de moeder) draagt het kind in de heup. Zie ook bij *ękunu*.

ęmba - schouderblad (*mǫtari* = schouder). *Ěmba, ǫmba, imb́a* = mijn, uw, zijn schouderblad. Het woord is wellicht *mba*, gelijk voor „mond": *nda*. *Kë-kǫpu-ma-ko-sę tǫ, ëmba-rï yętu-mbe na* = Zet een kop bij me, vrind, mijn schouder doet me pijn. *Imb́a (y)ępų* = schouder-stokken, n.l. stokken die moeten stutten, zie *auto*, n⁰. 16. *Imb́a yuyu-ru* = schouder-puisten, n.l. stinkklier b.v. v. d. pingo.

Ęmba-ka = wakker maken (letterl. den schouder wegnemen). *Parana pari-pe ẃ-e'i-d́ü-kę kën-ęmba-ka-nǫ* = Omdat de golven onstuimig zijn, wekken zij hem. Over het wakker maken der maan, zie *nunǫ*, n⁰. 7. Wakker worden = *u-pa-ka*; zie *pa-ka* = buiten zetten.

ęmbata - 1) gelaat, aangezicht. *Ay-ęmbata-rï s-uku-sa, ay-ętï poko tuwarǫŋ-gępu-i* = Uw gelaat ken ik, uw naam ben ik vergeten. *Irǫmǫ parǫ korǫ n-ǫ-sein, ęmbata-rï ęnę-tǫmę* = Dat zij (de kinderen n.l.) voor haar (v. d. moeder) sterven komen, om haar aanschijn nog eens te zien.

Beschrijving van het gelaat der Karaïben, zie *kaliña*, n⁰. 8.

Bij feesten wordt het gelaat beschilderd. Men gebruikt daarvoor afzonderlijke verven. Zie het artikel onder *yamun* = lichaam, n⁰. 11 – 18.

Teekeningen op 't gelaat hebben ook uitwerking op de geesten. Sierlijke teekeningen nooden de goede geesten tot een spoedigere komst, vuile zwarte roetstrepen daarentegen schrikken de booze geesten af. Zie bij *rọmọ*, n⁰. 5 en bij *yọrọka*, n⁰. 5 en 13.

Naar aanleiding van het gelaat zijner evenmenschen heeft de Karaïb menig scheldwoord te zijner beschikking. Zie hierover bij *eyu*.

2) het bovenvlak, de buitenkant van iets.

Zoo heet de zitting van een bankje: *ẹmbata-rï*. Zie bij *murẹ*, n⁰. 4, a. — De buitenkant van de *kwẹpi*-bast wordt insgelijks met *ẹmbata* aangeduid, terwijl de binnenkant „gespleten kant" heet. Zie *iŕa-ka*. *Erọ wewe pi-ṕo t-ọmbata-po na* = Deze bast van den boom ligt met zijn buitenkant naar boven (om te drogen bv.).

Ẹmbata-ma. *Mọro wewe pï-ṕọ ẹmbata-ma-ko* = Leg dien boombast met den buitenkant naar boven. Zie *iŕa-ka*.

Ẹmbata-tọ = van een gelaat voorzien. *Murẹ s-ẹmbata-tọ-ya* = Ik maak het gelaat (de zitting nl.) van het bankje.

Ọmbata-ka (verb. refl.) = een gelaat krijgen, een vlakte worden. *Mọsẹ* (*w*) *e'i-ťọpọ tuw-ọmbata-ka* = Die plek gronds heeft een gelaat gekregen, is een vlakte geworden (wordt gezegd van een plek welke opengekapt is in 't bosch). *Ọmbata-ka* wordt ook gezegd van 't rijpen van een puist of zweer, zoodra deze van boven een korst begint te vertoonen. Zie voorbeeld bij *pikuku*.

3) *Ọmbata-po* = het gelaat; benaming van zekere ster (zie bij *ọmbata-po*).

ẹmbọitï - zie bij *auto*, no.

ẹmbọka en **ẹmbọnaka** - losgaan; zie *mọ* = breken, no 4.

ẹmẹ - samentrekking van *erọ-mẹ* = aanstonds, nu. *Itïk-mẹ ai-çọ*, *ẹmẹ kë-wọ-ya* = Wees stil, aanstonds sla ik je. Zie *ẹrọ* = deze.

ẹmẹ - het tot éénen draad draaien van twee „gesponnen" draden, 't zij deze van katoen zijn of van zeilgras. *Mauru ẹṕọi-ṕọ* = gesponnen katoen; *mauru ẹmẹ-po* = ineengedraaide katoen. Zie bij *kurawa* en *mauru*, no. 7. *Ẹmẹ-kọ* = Draai een draad! *Ẹmẹ-rï se-pa-wa* = ik wil geen draad draaien. *Erọ t-ọmẹ man kunuri-dï* = Deze bal katoen is reeds gedraaid. *Ẹmẹ-pa nọrọ man* = 't Is nog geen gedraaide (enkel gesponnene). Zonder uitgedrukt voorwerp reflexief; zie bij *ọt*. *W-as-ẹmẹ-ya* = ik draai. *Kuiťa w-as-ẹmẹ-tọpo* = een spindel om draden ineen te draaien. Zie bij *kuiťa*. Tweedraadsch, zie *apoliťọ* en *asera*.

ẹmẹ - manieren. *Ẹmẹ-ri-kon rọ mọrọ man*, *ọwin ťọ tï-mẹ ata* = Zoo zijn hare manieren, wanneer zij (de moeder) maar één enkel kind heeft. Zie bij *manati*. Is *ẹmẹ* de stam van *ẹmẹ-pa* = onderwijzen, *ẹmẹ-pü* = voorhoofd enz.? Zie volgend woord, n⁰. 4.

ẹmẹ 1) *Ẹmẹ-pa* = onderrichten. Samenstelling van *ẹmẹ* (?) en *pa* = uitspreiden: zie *pa*, suffix. *Nọkë ko ay-ẹmẹ-pa-tan* = Wie zal je onderrichten? *Ẹmẹ-pa-ko* = Onderricht hem! *K-ẹmẹ-pa-ko koro*, *hẹ* = Onderricht mij, zeg! — *Ẹmẹ-pa-mu* = gewennen, gewoon geraken. *S-arọ-ya y-autï-wa*, *kën-ẹmẹ-pan-dan kọsi* = Ik breng hem (*wọko*) naar huis, hij zal spoedig gewennen. *Y-ẹmẹ-pa-mu-i* = Ik ben al gewend geraakt. *T-ọmẹ-pa-yẹ kasuru ẹmun-dọ-ri pọko nandọn* = Zij zijn er gewoon aan veel koralen te dragen. — *Ọmẹ-pa* (verb. refl.) = zich zelven onderrichten. Wanneer het voorwerp uitgedrukt wordt, heeft dit *pọko* = met bij zich. *Ọmẹ-pa-ko* = Studeer! *Erọ kareta pọko w-ọmẹ-pā-i* = Ik leer dit boek (onderricht mij met behulp van dit boek). *Ẹṕọi-ri pọko tuw-ọmẹ-pa man* = Zij leert spinnen.

2) *Ẹmẹ-pü* = voorhoofd. Het tweede lid *pü* wordt op dusdanige wijze uitgesproken, dat 't mij niet doenlijk is 't juist weer te geven. Soms meent men *pül* te hooren en *l* schijnt diep uit de keel voort te komen. *Y-ẹmẹ-pü*, *ay-ẹmẹ-pu* = mijn, uw voorhoofd. *Ẹmẹ-pü-s-iŕa-ka-po* = het splijtsel van het voorhoofd; benaming der strepen-teekening op het voorhoofd. Zie hierover bij *yamum*, n⁰. 11-18.

3) *Eme-suruku-ru* = wenkbrauwen. Zie bij *suruku*. *Y-eme-suruku-ru si-čā-i* = Ik trek mijn wenkbrauwen uit. *Y-eme-suruku-ru čako mawasa-ke* = Neem mijn wenkbrauwen weg met het scheermes. *Y-eme-suruku-ru po-tï ča-ko* = Trek de haartjes van mijn wenkbrauwen weg. Men heeft slechts weinig haartjes op de wenkbrauwen; men trekt ze uit, of scheert ze af. Dit echter niet zoo te verstaan, dat iedereen het doet. Dan schildert men later bij feesten de wenkbrauwen er weer op. Zie den term: *w-ome-suru-y-epu- ndo-i* bij *yamu*, n⁰. 15.

Eme-ta-rï = het gebeente beneden het voorhoofd, onmiddellijk boven het oog.

4) Bovenstaande woorden zijn samenstellingen met *eme*. Welk *eme* is hier bedoeld? 't Kan zijn dat *eme-pü* = voorhoofd het grondwoord is, waarvan (na weglating van *pü*) de andere woorden gevormd zijn. 't Kan echter ook zijn dat het hooger op besproken woord *eme* = manieren den grondslag vormt. 't Kan verder zijn dat *eme* van beide woorden identisch is. Voor „wijs, verstandig" heeft men geen met „*eme*" verwant woord. Men gebruikt het N. E. koni, het Karaïbsche *tuwomuka* en de omschrijving: „zaken kennen". Zoo ook zegt men voor „dom": hij kent geen zaken. Zie bij *otï*.

5) *Eme-re* = gek, dwaas en zijn afleidingen schijnen ook hier ondergebracht te moeten worden. Doch dat *re*, een suffix of een woord (gedeelte van een woord), het vermogen zou hebben 't voorafgaande geheel te ontkennen, kan ik van elders met geen enkel voorbeeld aantoonen. Vandaar is de samenstelling mij niet geheel en al klaar. 't Woord wordt hieronder afzonderlijk besproken.

eme-pa - onderwijzen; zie *eme*, no. 1.

eme-pamu - gewennen; zie *eme*, no. 1.

eme-pü - voorhoofd; zie *eme*, no. 2.

emere - gek, dwaas. *Aw eme-re pa wa* = Ik ben niet gek. *Amoro t-ome-re-pe man* = Gij zijt gek. Ook: *t-omere-se*. *T-omere-se man ča-tome o-wa* = Gij zijt dwaas, dat gij ze weggenomen hebt. *Enu* = oog kan in 't woord *t-omere-se* gëincorporeerd worden; zie *enu*, n⁰. 4, f. *T-omere-sa-mon wengosi* = dwaze mieren; benaming van een soort heel kleine miertjes die als dwazen aanhoudend op en neer loopen.

Emere-ka = iemand van de wijs brengen. *Tuwalo koro, m-emere-kā-i* = Pas op, gij brengt hem geheel in de war. *Si-ñondā-i moro omami-ñano angene, y-emere-ka-tan* = Ik laat dat werk zoo lang loopen, het maakt me gek.

Over den zin van dit woord zie *eme*, no. 5 en voorgaande nummers.

Een der booze geesten maakt den mensch waanzinnig; zie *ñawasi*.

eme-suruku-ru - wenkbrauwen; zie *eme*, no. 3.

emetai - *Emetai pa na* = (De plaats) is niet hoog (niet bergachtig). *T-ometai-ye na* = De plaats is bergachtig.

eme-tarï - zie *eme*, n⁰. 3.

emi - alleen in samenstellingen voorkomend met de beteekenis van: oppervlakte, buitenkant.

1) *Emi-čo* = uitslag, schimmel; samenstelling van *emi* en *ko* = bederf. *Emi-čo-rï iča-ko* = Haal er de schimmel af. *Emi-čo-rï kës-enapu-i* = Eet de schimmel niet op. *Emi-čo-rï ipa-ko* = Werp de schimmel weg. *T-omi-čo-re* = beschimmeld. *Ki'ere-pun t-omi-čo-re na* = De uitgeperste kasave is gaan schimmelen. Hiervan zijn afgeleid:

a) *Emi-čo-ka*. *Kiere-pun emi-čo-ka-ko* = Haal de schimmel van de geperste kasave af! *S-emi-čō-ka-take* = Ik zal er de schimmel afhalen.

b) *Emï-čo-ta*. *Ki'ere-pun n-emi-čo-ta-no* = De uitgeperste kasave schimmelt.

2) *Emi-čo-kï* = verfrommelen. Staat dit werkw. ook met *emi* in verband. Zie het woord zelf.

3) *Emi-po*. *Yoroka w-ot-emi-po* = benaming van een stank verspreidenden paddenstoel; zie *urupe*, n⁰. 2, b.

4) Wellicht komt *emi* ook voor in de woorden = *emo-mi-po* en *soro-mi-po*. Dan zou de aanvangsklinker van *emi* wegens collisie van klinkers er bij ingeschoten zijn. Zie verder *emomi* en *soromi*.

émi-ćo - zie *emi*, n⁰. 1.
emi-ćo-ka - zie *emi*, n⁰. 1, a.
emi-ćo-kï - verfrommelen, in de war brengen. *M-imi-ćo-san* = Gij verfrommelt (het kleed). *Yukpa koro im(b)o-ka-ko moro kurawa, kës-imi-ćo-kï ćoro, diakoro'm e-m(b)o-ka-po pa kën-e'i-ťan* = Haal het zeilgras goed uit elkaar, breng het niet in de war, anders zal het nooit meer uit elkaar komen.
Omi-ćo-kï = verb. refl. in de war geraken. *W-omi-ćo-kï poto, e-m(b)o-ka-po pa kën-e'i-ťan* = Als het in de war gekomen is, komt het niet meer uit elkaar. *A-kunuri-rï ameŋ-go, kën-omi-ćo-tan* = Rol uw katoen op, hij zal in de war geraken. *Ameŋ-go moro kunuri-maŋ wö-omi-ćo-kï-rï pona* = Rol den katoendraad op, dat hij niet in de war gerake. *Tüw-omi-ćo-se man* = Hij is in de war. *N-omi-ćo-kï* = Hij is in de war.
Emi-ćo-ka = ontwarren (*ka* = wegnemen). *S-emi-ćo-ka-take* = Ik zal den draad ontwarren.
Omi-ćo-ka = verb. refl. ontward worden. *N-omi-ćo-ka-i* = Het is weer uit de war.
emi-ćo-ta - zie *emi*.
emiña - opschuiven; zie *ema* = werpen.
emo - 1) neus. (Ander woord voor neus zie *enata*.) *Y-emo-rï, ay-emo-rï* = mijn, uw neus. *Y-emo-rï śakü-ra-rï* = 't zachtere (vleesch)gedeelte van den neus.
2) Zeker omdat bij de kinderen de neus vooral het gelaat verontreinigen kan, gebruikt men voor „het gelaat wasschen" den term: het vuil (*ko*) van den neus (*emo*) afvegen (*na*). 't Werkwoord is transitief en wordt bij verandering der aanvangs-*e* in *o* reflexief. *Emo-s-ićo-na-ko* = Wasch zijn gelaat! *Emo-s-ićo-na-ta* = Ga hem zijn gelaat wasschen. *Ay-u-paka po mero ay-embata-rï omo-s-ićo-na-ko* = Na het opstaan moet ge je gezicht wasschen. *T-ombata-rï kon-omo-s-ićo-na-no* = Hij wascht zijn gelaat. *W-omo-s-ićo-nā-i* = Ik wasch mijn gelaat. *Omo-s-ićo-na-ko* = Wasch je gelaat.
3) Naar aanleiding van menigen neus heeft de Karaïb aanstonds een scheldwoord te zijner beschikking. *Yawa-nimbo ne su roten t-omo-poröi-yeŋ* = Wat ben je toch een leelijkerd, jij bultige neus! Den platneuzige vergelijkt hij met den tijger, zie *kaikusi*, n⁰. 3, e ... den kromneuzige met de kromme kalebas, zie *kwa'i* enz.
4) Geruimen tijd in 't licht der volle maan zitten is niet aan te raden voor iemands neus; zie *nuno*, n⁰. 5.
5) Over 't reukorgaan der Karaïben, zie *kali-ña*, n⁰. 8.
6) Overdrachtelijk; *urapa emo-rï* = de neus van den boog. *Urapa t-omo-ke ića-ko* = Maak mijn boog met een neus. Een werkwoord is er van gevormd: *emo-ka* = den neus (den gebogen binnenkant) van den boog maken. Zie verklaring van deze termen bij *rapa*, n⁰. 5. — Ook de middennerf van een blad wordt met *emo* aangeduid. Zie voorbeeld bij *tamun*, n⁰. 1. Denkelijk omdat de omtrekken der doorsnee, wanneer de middennerf doorgesneden is (juist gelijk bij den doorgesneden boog), de omtrekken van den neus vertoonen. — *Emo* is nog de kam van een vogel, v. e. haan bijv. — Zie verder *emo-ka*.
e-mo - verb. refl. breken, zie *mo*, n⁰. 2.
emo-kapu - het knoopen van een rand (aan een vuurwaaier bijv.) het knoopen van 't hoofdhaar der vrouw tot vlechten. Het werkwoord is een samenstelling: *emo* = neus en *kapu* = maken. Het wordt vervoegd gelijk *kapu*. *Woli-woli s-emo-ka-sa* = Ik knoop een rand aan den vuurwaaier. *U-se-tï s-emo-ka-sa* = Ik vlecht mijn hoofdhaar. *Oko roten s-emo-ka-sa* = Ik vlecht maar twee vlechten. *Owin am s-emo-ka-sa.* = Ik brei één vlecht. *Otono me ko ay-u-se-tï an emo-ka pa man* = Waarom vlecht gij je haren niet? *U-se-tï emo-ka-pu-rï se-pa wa* = Ik wil geen vlechten breien. *Woli-woli emo-ka-pu-rï se-pa wa* = Ik wil geen rand aan mijn vuurwaaier maken. *Ay-u-se-tï emo-ka-pu po* = uw haarvlecht.
Omo-ka-pu pa man = Zij vlecht zich de haren niet.
emokï - Dit werkw. heeft in 't algemeen de beteekenis van: verplaatsen,

zenden. Het schijnt dat de klemtoon, bij verschil van beteekenis insgelijks verschilt: *emókï-rï* = schieten, *emokï-rï* = slikken.

1) iemand zenden. *Oya-ko m-emo-san* = Waar zendt gij hem heen? *Moya preti* (N. E.) *ai-ye s-emo-sa* = Naar ginds zend ik hem om een bord te halen. *Am-s-emo-take Paramuru-wa* = Ik zal iemand naar Paramaribo zenden. *Kasuru emokï-rï se-pa wa* = Ik wil geen koralen zenden.

2) insteken, instooten, inwerpen. *Kuriala emo-ko tuna kaka* = Stoot de boot in 't water. *Ay-aya-rï asi-ćo kopo-rï emo-ko* = Steek je hand er wat dieper in. *Emokï-ri se-pa wa* = Ik wil ze er niet insteken. *Emo-ko moro matasapoi matapi taka* = Steek den zitstok in de matapi. *Kunami emo-ko woto w-e-ten-dome* = Werp de koenami (in 't water), om de visschen te bedwelmen. *Auto wakapu-ru emo-se w-u-sa* = Ik ga de posten van het huis oprichten (in den grond steken). *Ki'ere apo emo-se w-u-sa* = Ik ga kasave-stekken planten, letterl. steken (n.l. in den grond).

3) pijlen zenden, n.l. schieten. *Emo-ko* = Schiet! *Emo-ko moro purïlwa* = Schiet dien pijl! *Purïlwa emokï-rï an-ukutï pa wa* = Schieten met pijl en boog kan ik niet. *Ken-emo-san* = Hij schiet. Schieten met 't geweer wordt op andere wijze uitgedrukt. Zie *arakapusa*.

4) inslikken, naar binnen zwelgen. *Emo-ko ay-uwembo taka* = Slik het in! *Emokï-rï se-pa-wa* = Ik wil het niet inslikken. *Emokï-rï s-upi-ya* = Ik kan het niet inslikken. Andere voorbeelden van: inslikken, zie *akopo* ... inzwelgen, zie *okoyumo*, n⁰. 6, c.

5) samenstellingen:

a) met suffix: *po* = maken dat iets geschiedt. *Woto s-emo-po-i y-aya-rï wiño* = De visch ontsnapte aan mijn handen.

b) met suffix: *potï* = versterkend. *I-taka kurawa n-emo-po-san* = Daar haalt hij enkele malen het touw door.

emomi - wellicht een samenstelling van *e-mo* = zich openbreken en *mi*.

1) *Arita momi-po* en *ariwa momi-po* = benamingen van zekere teekenfiguur; zie bij *me*, n⁰. 14. Wellicht zijn beide woorden identiek met *aritawa* = banaanbek. Deze vogel (aldus de verhalen) liet zich vallen om anderen te doen lachen.

2) *Arukuma momi-po* = teekenfiguur. De figuur moet een wezen voorstellen, 't welk zijn huid verwisseld heeft (*arukuma* = morgenster).

3) *Okoyu momi-po* = een slang die verveld is. Hiervan het werkw. *emomi-ća*. *Kën-e-mo-mi-ća-no* = Zij vervelt.

4) *Sirićo momi-po* = vallende, gevallen ster. Aldus vertaalde men de uitdrukking. Men duidt er mee aan een kleine, met lucht gevulde blaas, groeiend onder de bladeren aan den kasave-stengel.

5) *Okoyu soromipo* = de afgeworpen huid der slang.

emondo - een wedstrijd aangaan; zie *mondï*.

e-mo-po - verb. refl., met kracht open, stuk springen. Zie *mo*, n⁰. 2.

emo-po - verb. trans., sterk of dikwijls iets ergens door heen halen. Zie *emokï* = zenden, n⁰. 2.

emo-s-ićo-na - zie *emo* = neus, n⁰. 2.

emu - luis. *Emu-ma wa* = Ik heb geen luizen. *O-ko-ne y-emu-rï am-apoi-ćo-se* = Kom, om mijn luizen te vangen. *T-omu-ke man* = Jij hebt luizen. Tegen luizen dient het aftreksel van zekeren bast. Zie *karape'u*.

emu - zie *mu*.

emü - 't Woord schijnt te bestaan. De beteekenis is mij onbekend. 't Komt voor in de benaming van een der piaiman-soorten. Zie *püyei*, n⁰. 2, c.

emui - (*emuil*) dochter. *Y-emul-dï yetu-mbe na* = Mijn dochter is ziek. *Owe-ko ay-emuil-dï na* = Waar is je dochter? *Moko emuil-dï* = zijn dochter. *Mose y-emuil-dï na, mose rapa am* = Deze is mijn dochter, deze ook. Men zegt ook: *y-emui-rï* = mijn dochter. *Owe-ko ay-emui-rï-kon nan* = Waar zijn je dochters? *Y-emuil-dï wapoto-li-kon* = mijn oudste dochters. *Emui-rï-ma wa* = Ik heb geen dochter. *T-amui-rï-ne wa* = Ik heb dochters. 't Woord kan ook wel *amui-rï* zijn.

emuil - zie *emui*.

emuilkara-rï - de borststreek van een visch werd met dit woord aangeduid.

emuma - bedriegen. *S-emumā-i* = Ik bedrieg hem. *K-omumā-i* = Ik bedrieg u. *Ay-emuma-pa wa* = Ik bedrieg je niet. *Ay-emuma-rï se-pa wa* = Ik wil je niet bedriegen. *K-omume-i ćoro to, he* = Bedrieg mij niet, vrind! Ander voorbeeld zie *amuika*. Zie nog *enapi-ṁa* = bedriegen onder *enapi*.

emundo - 1) vasthouden dragen. *Mose emundo-ko, se* = Zeg, houd het (n.l. een schreiend kind) even vast voor me. *Uwa, emundo-rï se-pa wa, t-omamińe ne wa* = Neen, ik wil het niet vasthouden voor je, ik heb massa werk.
2) aantrekken van een kleed. *Womun s-emundo-ya* = Ik trek een kleed aan. *A-womun (a-kamiśa-rï) emundo-ko* = Doe uw kleed (uw lendendoek) om. *Tu-womun emondo-ya* = Zij doet haar kleed aan. *Kasuru emundo-yan* = Zij draagt koralen. *T-api-re-ŋ musu* (N. E.) *emun-do-ya* = Zij draagt een roode muts. Zie *wa*, n⁰. 2 en *riña* = ring. *Ay-emui-rï kamiśa-rï emundo-ko* = Doe uw dochter haar lendendoek om! — Het werkw. kan versterkt worden door het suffix: *potï*. *Kasuru emundo-po-san* = Zij draagt massa koralen.

ena - tusschenschot.
Kwama ena-rï = de tusschenschotten in de bamboe.
Ena-kuru = traan.
Ena-tarï = de neus, n.l. het opstaande stuk (*ta-rï*) dat in 't midden is (*ena*) tusschen de oogen.
Ena-sarï = hals; n.l. het stuk tusschen hoofd en hals.
Bij zekeren man was de neus zoo vergroeid, dat 't ééne oog niet meer zien kon (zie *ene*, zien, n⁰. 1, a). Op de vraag: *Oto ko man* = Wat scheelt hem? werd geantwoord: *Anïkï-wa moro-wara t-ona-enu-ru man* = Door een ziekte is dat ééne oog zoo geworden. Hetzelfde *ena* (denk ik) wordt hier terug gevonden.

ena - Dit woord wordt gëincorporeerd. Welke is zijn grondbeteekenis? *Kën-ena-piriŋ-ga-no* = Hij wordt dronken. *Tuw-ena-piriŋ-ga man* = Hij is een beetje dronken. Is het het stamwoord van *ena-sarï* = hals?

e-na - zie suffix *nano*, n⁰. 2, b.

ena-kuru - traan; zie *ena*.

enamei - *T-onamei-ye moro akayarï epu man* = De stam van den akayarï is glad. *T-onamei-ye* = 't Is glad (gezegd van een weg).
Enamei-do (zie suffix *ro*). *Konopo-wa oma t-onamei-do man* = Door den regen is de weg glad gemaakt. *Konopo n-enamei-döi* = De regen heeft hem glad gemaakt.
Enamei-ta = glad worden. *N-enamei-tā-i* = Hij wordt glad.

ena-mu - met den strop iets vangen. 't Werkw. is afgeleid van *ena-sarï* = hals; zie suffix: *mu*. *S-ena-ya* = Ik strop hem. *Ena-mu-rï se-pa wa* = Ik wil hem niet stroppen. *Enaŋ-go to* = Strop hem, vrind! *Sï-ća-sa enaŋ-dome* = Ik maak (iets) om met een strop wat te vangen. *T-onaye me wayamaka s-apoi-ya* = Met een strop heb ik de leguaan gevangen. *Pero enamu-po* = een hondenstrop; benaming van de allereenvoudigste lus. Zie meer over lussen bij *ṁil*, n⁰. 3. *W-onamui kapu-rï m-uku-san* = Kent gij het kunstje met den strop? Men windt zich een touwtje op verschillende wijzen om den hals in schijn altijd vaster en vaster ... trekt dan, zoodat een met het kunstje onbekende denkt, dat men zich de keel zal toetrekken. Het touwtje integendeel raakt los en wordt van hals en keel afgetrokken. Zie *esapiṁa*. Over het stroppen der boschrat zie *wotaro*, n⁰. 5, c; der leguaan zie *wayamaká*; der vogels zie *tonoro*, n⁰. 2, b.

enapi - 1) *Kës-amui-će-i ćoro, enapi-rï moro man* = Geloof hem niet, hij is een leugenaar.
2) *Enapi-ṁa* = bedriegen (bedriegen is ook: *emuma*). *Enapi-ṁa-ko* = Bedrieg hem.
3) *Enapi-ta* = liegen. *Y-enapi-tā-i* = Ik lieg. *Ay-enapi-tā-i* = Gij liegt. *Kën-enapi-ta-no* = Hij liegt. *Enapi-ta pa wa* = Ik lieg niet. *Y-enapi-ta-ri se-pawa* = Ik wil niet liegen. *Ay-enapi-ta-i ćoro* = Lieg niet!

4) *Enapi-w̃a* = liegen. *Y-enapi-w̃e-i* = Ik heb gelogen. *Ay-enapi-w̃e-i čoro* = Lieg niet!
5) *T-onapi-m̃e. Kës-amui-če-i auran, moko-ne t-onapi-m̃e man* = Geloof zijn woorden niet, hij houdt van liegen. *T-onapi-m̃e mana* = Gij liegt.
T-onapi-m̃a-ŋ = leugenaar; zie *n*. *Amoro t-onapi-m̃a-ŋ* = Jij, leugenaar! *T-onapi-m̃a-ŋ borï moko man* = 't Is 'n groote leugenaar.

enapi-m̃a - zie *enapi*, n⁰. 1.

enapi-t̃a - zie *enapi*, n⁰. 2.

enapo - het snorken (verband met *ena-sa-rï* = hals ?). *Kiriri ya-rï ay-enapo-rï epi-tï-me* = de waterbies tot geneesmiddel tegen het snorken (zie beneden). *T-onapo-re yuman mana* = Gij snorkt erg. *Enapo-pa wa* = Ik snork niet. *Enapo-wa* = snorken. *Y-enapo-wa-i* = Ik snork. *Ay-enapo-wa-i* = Gij snorkt.
Wanneer iemand erg snorkt, behandelt men hem (in wakenden toestand zijnde) met een waterbies, *kiriri* genaamd. De bies, welke men aan de twee uiteinden vasthoudt, haalt men enkele malen over de keel van den patient op en neer. *Kiriri am si-tengā-i a-mukurari-po o-wa a-y-enapo-ke-tome* — Ik haal de bies over uw keel op en neer, opdat gij zult ophouden met snorken. Het op en neer halen bij de behandeling snijdt een weinig in de keel, vandaar dat de waterbies in 't algemeen ook *y-ena-koto-i* (letterl. zij snijdt mij in den hals) genoemd wordt. *Y-ena-kotoi-ke ay-ena-sa-rï m̃erema-ko enapo-pa a-w-ei-tome* = Strijk met de halssnijdster over je hals, opdat gij niet snorket. Wanneer men de bies uitrekt, geeft zij een zacht sputterend, snorkend geluid. Wellicht ligt hierin de reden verborgen, waarom de bies heet het snorken te kunnen verdrijven. Zie *moran*, n⁰. 25.

enapo - zie *wenapo*.

ena-poröi-d̃ï - zie *ena-sarï* = hals.

enapu - eten. Dit werkw. wordt gebruikt wanneer er sprake is van het nemen van den hoofdkost: kasave, patatten, brood enz. Het eten van toespijs: wild, visch, gevogelte wordt door een ander werkw. weergegeven, door *ono*. *Ena-pu* is afgeleid van *ena-sarï* = hals. *Arepa s-ena-sa* = Ik eet kasavebrood. *Tuma mo-ka-ko kët-ona-pu-se* = Kook, opdat wij kunnen eten! *Peru-wa t-ona-se man* = De hond heeft het opgegeten. *Pičani yetumbe man, tuw-onapu-rï se-pa man* = Het kind is ziek, het wil niet eten. *Kumu-ya ona-pu pa kowero wa* = Ik heb honger, want ik heb niet gegeten. *Otono me ko moro pataya m-amu-yan? W-ona-tome* = Waarom trekt ge dat afdakje op? Om (er onder) te eten (bij 't aanleggen nl. van een kostgrond). (*W*)*ona-topo* = instrument om te eten (lepel, vork, bord). *Aw-ona-topo, iw̃-ona-topo* = uw, zijn lepel, enz.
Enapu-ma = alles opeten. *Amoro enapu-ma-ko, aw we-me* = Eet gij alles maar op, ik ben vol.
Wordt het voorwerp niet uitgedrukt, dan gebruikt men het werkw. vaak reflexief. *W-os-enapu-ma-i terapa* = Ik heb alles al op. Zie boven meerdere voorbeelden.
Om in zijn levensonderhoud te voorzien legt men kostgronden aan. Zie hierover bij *maña*. Zie aldaar al wat men plant. 't Groote maal gebruikt men eerst in den namiddag tegen den avond. De vrouw bereidt het, zet het den man voor. Vrouwen en mannen eten afzonderlijk. Over het gebruik van een lepel zie *tupo*.

enari - *Enari-m̃a ai-čo* = Wees niet bang! *Uwa, enari-m̃a wa* = Neen, ik ben niet bang.
T-onari-ke man = Zijt ge bang? *Amoro t-onari-ke-ŋ* = Jij, bangerd! (zie *n*). Bang zijn zie *tï-tï-tï*.

ena-sa-rï - hals. 't Woord is een samenstelling van *ena* = tusschenschot en *sarï* = suffix; zie beide woorden. *Ay-ena-sa-rï boko kasuru im̃e-ko* = Bind kralen om je hals (doe een halssnoer om; zie *enka*). *Y-ena-sa-rï si-m̃ori-ka-i* = Ik doe mijn keel geraas maken, ik hoest. *Otono y-ena-sa-ke-ka-i, ido-ke ne y-a'uran e-pa-ka pa na* = Verkoudheid krabt mij in de keel, daarom komen er de woorden niet goed uit. *Ena-sa-rï sepere-rï* = keellellen (v. e. haan).

Van *ena-sarï* zijn verschillende woorden afgeleid, andere zijn er mee samengesteld.

Afgeleide woorden:

Ena-mu = iemand een strop om den hals doen.

Ena-po en *ena-po-wa* = gesnork, snorken.

Ena-pu = eten.

Samengestelde woorden:

Ena-koto. Y-ena-koto-i = zij snijdt mij in den hals; benaming van zekere bies. Zie bij *ena-po.*

Ena-poröi-dï = bult. Werd gezegd van den bult dien het hert in den nek heeft. Ook gebruikt voor bultige, knoestige uitwassen aan boomen, *Monï-wa, Ena-poröi-dï-wa onu-ko* = Tot ginds, tot aan het uitwas klim (in den boom)! *Ena-poröi-pa man* = Hij heeft geen knoesten.

Ena-sa-ka = inkepen van een balk. *Wakapu-ru s-ena-sa-kā-i* = Ik keep den post van me in. *Ena-sa-ka-po*, zie bij *si-ña-rï* = fluit.

Ena-sa-koto. S-ena-sa-koto-ya = Ik snijd zijn hals af.

Ena-uru-ka = de keel toeknijpen. Zie *uru.*

ena-si-wa - druppelen; zie *enata* = neus.

ena-ta - neus. Over het reukorgaan van den Karaïb zie *kaliña*, n⁰. 8. *Ena-ta-rï* is een samenstelling van *ena* = tusschenschot en *tarï*. Zie dit woord. *Ay-ena-ta-rï ćo-ka-ko* = Snuit je neus! *Y-ena-ta-rï ke otï si-ponu-sa* = Met mijn neus ruik ik. *Ay-enata sin-ga-tan* = Het zal je neus prikkelen. *Otono-pe ay-ata ay-ena-ta-rï kon-ot-apu-to-yan* = Wanneer ge verkouden zijt, is je neus verstopt. *Y-ena-ta-rï n-at-apu-to-i* = Mijn neus is verstopt. Tegen verkoudheid drinkt men lemmetjessap; zie ook bij *kurasiwei. Maipuri ena-ta-rï* = de snuit van den buffel.

Auto ena-ta-rï = het verlengstuk van den nok; zie *auto*, n⁰. 14, g. *Apen-dï ena-ta-rï* = de neuzen der inslagdraden; zie *nimoku*, n⁰. 9. Het leggen van „lussen" duidt de Karaïb aan met *enata-mil* en *enata-to* = een neus binden en een neus aanbrengen. Zie *mil*, n⁰. 3.

Ena-si-wa = het druppelen van den opkomenden regen schijnt ook van *ena-ta-rï* = neus afkomstig te zijn. *S* of *si* = infix. *N-ena-si-we-i* = het druppelt al.

Ena-ta-koto. A-waruma-ri s-ena-ta-koto-ya ro'm o-wa = Ik keep de warimbo-reepen in voor je. Zie *waruma*, n⁰. 6, a.

Voor „neus" heeft men nog een tweede woord, n.l. *emo*. Zie dit woord.

enautï - zuster; zie *sewo*, n⁰. 3.

enbata - achter; zie over dit woord bij *anga*, n⁰. 3, N. B.

enda - 1) mond. Het woord is wellicht *nda* (gelijk *mba* in plaats van *emba* = schouder). Ander woord voor „mond" is *pota. Enda-rï yetu-mbe na* = Mijn mond doet zeer. *Ića-ko onda-rï wiño* = Haal het uit je mond! *Onda-rï awon-ga-ko, tapu-ko* = Open, sluit je mond! *Inda-rï* = zijn mond. *Paka w-enda-me-ka-n* (scheldw.) = Je eet gelijk 'n koe! *Auto enda-rï* = de binnenkant van het dak. *Indá-ka-no* = samenstelling van *enda* en *ka* (*ta*) = in en *no* = substantief-vormend suffix; letterl. die in het midden staat. Bedoeld is de middelbalk van het kamp; zie *auto*, n⁰. 16. Men zegt ook *inda-ga-no*. Eénmaal *inda-no* gehoord. *Inda-no ka-ko* = Neem den middelbalk weg.

2) *Inda-ka* = iemands mond openen. *Weyu kën-inda-ka-no atapa epe-rï* = De zon maakt den mond der atapa-vruchten open (doet ze aan het uiteinde openspringen).

Enda-ka = verb. refl. zelf den mond open doen. *O-wa rapa w-enda-kā-i, wawa* = Tot u spreek ik wederom, zuster (refrein uit een kinderliedje). *Kën-enda-ka-no* = De (*atapa*-vrucht) barst open. Zie ook beneden, n⁰. 4.

3) *Enda-ka-pa. W-enda-ka-pā-i* = Ik gaap.

4) *Inda-mo* = den mond openbreken. *Weyu kën-inda-mo-ya atapa epe-rï* = De zon breekt den mond der atapa-vruchten open.

5) *Enda-mo-rï* = 't geluid dat de mond maakt bij 't eten. Ook *iña-mo-rï* en *inda-mo-rï.*

Dewijl onder de snoeren het „halssnoer" wel het voornaamste is plaatsen we onder het woord *engka* een beschouwing over *al* de snoeren.

A. *Soorten van snoeren.*

1) Wij onderscheiden a) halssnoeren, waartoe ook teruggebracht zijn de snoeren die over den schouder of over rug en borst loopen; b) heupsnoeren (waaronder niet besproken worden het eenvoudige katoenen koord om 't middel, nòch de vier elk op een andere wijze mooi gebreide katoenen heupsnoeren, nòch het heupsnoer uit *simǫsisi,* waarover onder het woord *kundï-nanǫ*); c) armbanden; d) beenbanden.

a) *halssnoeren.*

α. de gewone, alledaagsche snoeren. Bij de mannen zijn de halssnoeren over 't algemeen niet wijd, zij zijn weinig in aantal, zeer dikwijls bestaan zij uit een enkel dun snoertje. Bij den echten Indiaan, den *Tërgwuyu,* zal het halssnoer nooit ontbreken. Bij de vrouwen zijn de haast ontelbare snoeren zeer wijd en zij hangen over de geheele borst.

β. *Sarăraban* = een dwars over de borst heenloopend snoer. 't Loopt òfwel over den rechterschouder onder den linkerarm òfwel over den linkerschouder onder den rechterarm door. Soms draagt men ze op beide wijzen, draagt men dus twee dergelijke snoeren. Voor feestelijke gelegenheden. De vrouw op de foto is van Zanderij. Haar *Sararaban* is geheel en al van koralen gemaakt. Meestentijds echter maakt men ze van katoenen koorden, hier en daar voorzien van katoenen dotjes. Zie de foto van den jongen. De jongen is van de Surinaus-kreek.

γ. *Lasërgrï.* Dit snoer, door de vrouwen vooral gebruikt, zag ik bij een rijk uitgedost meisje, 't welk mét een feest den huwbaren tijd intrad. Het in tweeën gesplitste snoer lag op de beide schouders, liep van voren op de borst en achter boven op den rug wederom in elkaar en daalde dan zoo van voren als van achter tot aan de knieën neer. 't Dikke kralensnoer was rijk voorzien van gekleurde kwastjes en kleine belletjes. In vroegere tijden — zegt de Indiaan — werden er geldstukken aangehangen. 't Woord *lasërgrï* komt me echter niet Karaïbsch voor. Zie de foto van het meisje uit de Surinaus-kreek.

b) *heupsnoeren.*

Een vrouw van het Para-district had een breeden, eigen geknoopten katoenen band met koralen zoodanig bestikt, dat van de katoen niets meer te zien was. De koralen waren van twee kleuren: vaal rood en blauw. De blauwe koralen vormden een figuur. De figuur werd genoemd: *warusi motarï.* De band, enkel op de feestdagen voor den dag gehaald, werd om het middel gewonden en diende om de kleurige doeken op te houden. Zie bijgaande teekening.

Een tweede dergelijke heupband (zie bijgaande afbeelding) was insgelijks met koralen van verschillende kleuren bestikt. De ontstane figuren echter hadden verder geen beteekenis.

c) *armbanden.*

Armband = *amękun-dï.* Ook deze wordt veel gedragen. 't Is gewoonlijk een dun snoertje van blauwe kralen, 't welk een 5 à 15 malen naast elkaar om den pols gewonden is. Zie bijv. de foto van het meisje van Papa-Tam-Kondre onder *kaliña* (zie *amękun*).

Amękundï-nanǫ = breedere armband. Een Poika-vrouw had zulk een armband, een maaksel van uit de dagen harer jeugd. Zie bijgaande afbeelding. In tegenstelling met den heupband, boven sub b genoemd, alwaar de koralen op katoen zijn vastgestikt, heeft deze armband *geen* katoenen ondergrond, zoodat aan weerszijden dezelfde koralen te zien zijn, dezelfde figuren. Voor de figuren had men geen naam. Men noemde den band ook *kasuru kapu-po* = een maaksel van koralen.

Een vrouw uit Zanderij (Para-district) droeg een koralen armband met lange franjes. De franjes liepen echter van den band uitgaande niet in de richting van den arm maar van de hand. Zie bijgaande foto.

d) ***beenbanden.***

In plaats van den bovensten katoenen beenband (*sepu*) of soms mèt den katoenen band te zamen draagt men wel eens koralen banden. Het zijn eenvoudige, dunne snoertjes enkele malen om het been gewonden. - Bij een meisje in de Saramacca was op een feestdag een koralen snoertje tot een waar versiersel verwerkt om het been gewonden. Zie de teekening en foto's der beenbanden onder *sepu*.

B. *Materiaal der snoeren.*

2) Heden ten dage leveren *vooral* de Europeesche koralen (*kasuru*) het materiaal, waaruit de snoeren vervaardigd worden. Koralen met schelle kleuren zijn niet gewild. Donkerroode, donker blauwe en paarse vinden de voorkeur. De koralen zijn ook altijd van één en dezelfde afmeting en vorm. Groote koralen zijn voor de Boschnegers, Karaïben willen slechts heele kleine kraaltjes.

3) Men draagt dan vooreerst louter koralen-snoeren. Deze worden gewoonlijk tot bossen in elkaar gedraaid. Elke bos van 10 à 20 snoeren. Een 3- tot 5- tal van die bossen draagt men soms. Zij zijn zwaar en wegen verschillende ponden. De pronkzieke vrouw echter telt dat gewicht niet. Het heet: *T-omepa-ye kasuru emun-do-ri poko mandon, ambo yako pai kasuru awo'i-mbe e'i-pa ı-wa-ńe* = Zij zijn er gewoon aan geworden kralen te dragen, nooit zijn koralen haar zwaar. Bij feesten doet men alle snoeren om. Omdat de bossen van verschillende wijdte zijn, liggen zij — op de borst vallend — niet óp maar ónder elkaar.

4) Men maakt verder koralensnoeren in dien geest, dat men op geregelde afstanden pitten of vruchten tusschen de koralen mengt, of dierentanden of andere voorwerpen. Zie *icöma*. De tusschen de koralen geregen pitten, tanden enz. zijn meestal telkenmale maar één enkele in aantal. Sommige pitten worden telkens met tweeën aangeregen; het zijn die pitten welke met een harer vlakken op elkaar passend een enkel aaneengesloten geheel vormen (bv. de kleine, onrijpe maripa-pitten; zie *maripa*). Op de tanden maken de *kapiwa*-tanden een uitzondering. Deze worden aan hun twee smalle zijden afgeslepen, dusdanig vervolgens doorboord dat zij met tweeën of drieën stevig naast en aan elkaar gebonden kunnen worden. De drie tanden maken dan één geheel uit.

a) De voornaamste *boschvruchten* (pitten) voor pronksnoeren zijn: *awiyu, kawai-ćawai, maparaba, mara mara, maripa epu-po, pararapo, purïlka epe-rï, simo epe-rï, tawasi, tenda kamo, wa'e. Awiyu* en *wa'e* zijn welriekend, *kawai-ćawai* rinkelt, *maripa* wordt besneden. Zie overigens elk woord na.

b) De *tanden* zijn o.a. *akare ye-rimbo* = kaiman-tanden, *akuri ye-rï* = konijnentanden; tanden van *arawata* = brulaap, *kaikusi* = tijger, *kapiwa* = watervarken, *pakira, puindo, mèku* = aap enz. Zie het afgebeelde snoer van *Kupari-ma-n.*

Om de tanden beter te kunnen doorboren worden zij eerst enkele dagen en nachten te weeken gelegd in 't water. Daarna slijpt men ze aan den voet aan twee zijden af, zoodat zij daar ter plaatse dunner worden. Men maakt dan gebruik van een spitse ijzeren naald. Het ijzer vindt men bij de blanken, de balein bv. van een oude paraplu. Het ijzer aanspitsen doet men zelf. De naald, van onderen verwarmd, wordt nu snel tusschen de handen rondgedraaid. Omdat de warmte zich over de geheele naald verspreidt, doen de handen al spoedig danig pijn en is het doorboren van tanden een lastig en moeilijk werk.

't Kan wel zijn dat het dragen van dezen of dien tand somtijds geschiedt uit een of ander bijgeloovig oogmerk. Zie bv. *kaikusi*, n⁰. 2.

c. Andere voorwerpen, welke men tusschen de koralen rijgt zijn: *akarima u-sa-ku-po ye-po* = de hersenpan van den monki-monki- (eekhoorn-aap), *akuri takua-po* = het gehoorbeentje van het konijn, *wakai-wakai remetï-po* = de hoornen van zekeren kever, *yarawa takua-po* = het gehoorbeen van de

zeekoe. Van deze laatste dingen echter (behalve van *wakai wakai*) moet men zeggen, dat zij meer als „bezweringsmiddelen" dan als „pronkvoorwerpen" gedragen worden. Zoo doet men als „bezweringsmiddel" het kleine kind ook soms een touwtje om met een stukje van de *po-we-po*.

5) Niettemin treft men ook thans nog snoeren aan, welke uitsluitend pitten hebben of uitsluitend tanden. Zoo zag ik een *sararaban* van *kawai-čawai*, een *eneka* van *maparaba*, enz. Een dierentanden-snoer nam ik van een Indiaan uit Lakoeka (Suriname rivier) mede, opdat het kon worden nageteekend. Zie bijgaande afbeelding. 't Snoer bestaat uit louter pakira-tanden. Elke tand is aan den voet min of meer gevierkant. In de dwarste is de voet doorboord. Van uit den bodem van den voet loopt nog een tweede doorboring naar de eerste toe. Dunnere snoeren, door de doorboringen loopend, binden elken tand aan het groote, dikkere snoer vast. De twee dunne touwtjes, op de teekening naar binnen vallend, dienen om het snoer achter in den hals vast te binden. De katoenen koorden (hier gedeeltelijk gevlochten, gedeeltelijk los) moeten van achteren neerhangen over den rug.

In Zanderij (Para-district) konden wij (Prof. Stahel en de schrijver) later nog een dubbele foto nemen van een Indiaan (*Muralo*), dragend het pakira-tandensnoer. De eene foto vertoont den man van voren, de andere foto denzelfden man van achteren. Men ziet hoe de helwitte katoenen koorden tot zeer diep over den rug neerhangen.

C. *Gebruik der snoeren.*

6) De snoeren zijn voor den Indiaan een voornaam bestanddeel van den opsmuk; draagt hij bij feesten er zeer vele, ook op gewone dagen draagt hij er. Zie bij *kura*.

Wat men met de snoeren van een afgestorvene doet zie bij *romo*, n°. 6 en 8.

Soms doet men wel eens een koralen snoer om den nek van een hond, den poot van een vogel. Lees over den legendarischen vogel *teftef* genaamd onder *kanaimo*. Ook huishoudelijke artikelen zijn soms van miniatuur-snoertjes voorzien.

Snoeren met een (of meer) amulet (ten) voorzien zijn meestal eenvoudige touwtjes, waaraan dan het amulet. Zie *yoroka*.

Wanneer men echter geen pronk-snoeren dragen mag, zie bij *yoroka*, n° 13.

enekatï - eerst. *Oro tuna enekatï no am s-eno-rui* = Laat mij eerst water drinken, *Oro patri enekatï no s-ene-i* = Laat mij eerst den pater gaan opzoeken. Zie ook bij *ekatï*.

ene-ke - gelijkend op. Waarschijnlijk een samenstelling: *ene* = zien en *ke* = met. *Ene-ke watï wa* = Ik gelijk er niet op. *Ene-ke watï man* = Hij gelijkt er niet op. *Ene-ke borï man* = Hij gelijkt er erg op. *Kusa ene-ke man* = Zij (spin) gelijkt op de krab. *Mose pičani tï-sano ene-ke man* = Dat kind gelijkt op zijn (haar) moeder. *T-ona tï-yumaŋ mose pičani* = Dit kind lijkt zeer veel op zijn (haar) vader. *T-ona borï mose pičani tï-yumaŋ na* = Erg veel gelijkt dit kind op zijn vader. De vorm „*t-ona*" in de laatste twee zinnen kan wellicht verkeerdelijk als dusdanig door mij zijn opgevangen. Misschien is het *t-one*. *Peru ene-ka-n* = Jij, die op 'n hond gelijkt! (Scheldwoord). Over de vorming van dit woord zie *eyu*, schelden no. 3, a.

Om gelijkenis uit te drukken herhaalt men vaak nog het werkw. *ene* = zien; zie *ene*. n°. 1, a.

Synoniem van *ene-ke* is *wara*.

As-ene-ke en *os-ene-ke*. *As-ene-ke* (*os-ene-ke*) *m-an-don* = Zij gelijken op elkaar. *As-ene-ke ŵ-e'i-šan* = Dat zij op elkaar gelijken (heb ik nooit gezien). Waarschijnlijk een samenstelling van *asekï* en *ene-ke*. In de samenstellingen vervalt *kï* van *asekï* (zie dit woord). Bij de ontstane collisie der twee *e's* is de eene er uitgeworpen.

ene-po - doen zien, toonen. Zie *ene* = zien.

ene-po - opzenden. Zie *ene* = mand, enz.

ene-pu - aanbrengen. Zie *enë* = mand, enz.
enga-na - rug; zie *anga*.
enga-yo-ndï - schouderdoek; zie *anga*, n⁰. 4.
enge - *Poindo en-ge s-etā-i* = Ik hoor het geroep der pingos. Zie een tweede voorbeeld van *enge* — gebruik onder *woko* = pauwies. Eenzelfde beteekenis als *enge* heeft *ken-ken*. Wellicht staan de twee woorden met elkaar in verband.
engona - kammen. De Tërewuyu zeggen: *okuna*. *Y-u-se-tï s-engonā-i* = Ik kam mijn haar. *Ay-u-se-tï engo-na-ko* = Kam je haren. *Otï-ke-ko pičani m-engo-na-i* = Waarmee kamt ge het kind? *O-ko-ne wodi, k-ongo-nā-i* = Kom, meisje, dat ik je kamme!
Ongona = zich zelven kammen; verb. refl. *W-ongonā-i* = ik kam mij zelven (het voorwerp *u-se-tï* of *pe-rï* niet uitgedrukt). *Yo-ke w-okunā-i, amuya me w-e'i-tome* = Daarom kam ik mij zelven, opdat ik mooi moge zijn. Zie over dit gezegde *sano-ma*. Ook de watergeest kamt zich; zie *okoyumo*, n⁰. 3. Over den kam zie *ongai*.
enï - mvd. *enï-kon*, aanwijzend voornaamwoord: deze, dit. Duidt levenlooze voorwerpen aan, treedt zoowel zelfstandig, als bijvoegelijk op. *Enï spiālari* = deze ketel. *At-andï-mo-ko enï tupo* = Zit op dit (ding). *Enï-wiño* = van hier uit. *Enï-wiño-naka* = naar hier toe. *Enï-wiño-naka okëri-kako* = Schuif wat dezen kant op. *Enï-wiño-naka il-ko* = Plaats het hierheen. *Enï-ya* = naar hier toe.
Volgende werkwoorden zijn allerwaarschijnlijkst samenstellingen met het pronomen *enï*:
enï(g)-to = naar je toe halen. *Moro pida enï(g)-to-ko pepeičo kini-seka-tan* = Haal het zeil naar beneden, de wind zal het scheuren. Zie *wiño*, n⁰. 1.
enï(g)-to-ka = met dezelfde beteekenis als *enï(g)-to*. *Pida enï(g)-to-ka-ton pepeičo pana-pe w-e'i-dü-ke* = Zij haalden het zeil naar beneden, omdat de wind sterk was.
Onu-to-ka = verb. refl. neerdalen. *Kon-onu-to-ka-no tu-woto-ri apoi-ye* = Hij (*puyawusi*) strijkt neer om zijn prooi te grijpen. *Anu-to-ka-ko* = Kom naar beneden.
Bovenstaande samenstellingen zijn duister. Is *to* misschien geen suffix maar verkorte vorm van *toka*? Wat is *toka*? *To* en *toka* komen in een andere samenstelling voor eveneens beide met dezelfde beteekenis: *otïg-to* en *otïgtoka* = verb. refl. naar beneden komen. — Kan *onu-to-ka* (*anu-to-ka*) ook niet in verband staan met *anuku* = klimmen?
Aangezien *enï* alfabetisch het eerst besproken aanwijzend voornwd. is, geven wij onder *enï* een korte beschouwing over de aanw. voornwden.
1) De aanw. voornwden zijn:
a) voor levenlooze voorwerpen en planten:
enï en *ero* = deze; mvd. *enï-kon*, *ero-kon*.
moro = die; mvd. *moro-kon*.
monï = gene; mvd. *moni-kon*.
b) voor menschen en dieren:
mose = deze; mvd. *mo-yan*.
moko = die; mvd. *mok-aro*.
mokë = gene; mvd. *mok-an*.
2) Al de opgenoemde aanw. voornwden. kunnen zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt worden.
3) Zij kunnen soms te zamen mèt het pronominaal préfix één en hetzelfde wezen aanduiden. *Ero y-autï* = dit huis van mij. *Moro a-kowei-rï* = die vischhaak van je. *Moro a-sepu-ru* = die beenbanden van je. *Moko ay-emuil-dï* = die dochter van je.
4) De aanw. voornwden: *moro* en *moko* vervangen het persoonlijk voornwd van den 3den persoon. Somtijds doet *mose* dat ook (zie *mose*, n⁰. 4).
5) De aanw. vooornwden van n⁰. 4 vervangen ook het lidwoord van bepaaldheid (*am* = onbepaald voornwd. vervangt het lidw. van onbepaaldheid).
6) Versterking der aanw. voornwden. zie *ne*, n⁰. 1, b en n⁰. 3; *ro*.

7) Zie ook de opmerking onder *mo'e*, n⁰. 4.
8) Zie *i* èn pers. èn aanw. voornaamwoord.

enï - drinken. Men hoort het werkw. uitgesproken op velerlei wijzen, nl. *ene, enï, enïg, enu. Otï ko m-enï-yan* = Wat drinkt ge? *Tuna am s-enu-ya* = Ik drink water. *Yawa-nimbo tuna s-enï-ya* = Ik drink slecht water. *Moko pičani tuna enu-yan* = Het kind drinkt water. *Kasiri s-ene-ri* = Ik heb kachiri gedronken. *S-ene-ri te ne rapa* = Ik heb reeds gedronken. *Monï nuno-ta woku hës-enu-ta-ton* = De volgende maand zullen wij een drinkgelag houden. *Enïg-ko moro a-woku-ru* = Drink uw tapana op! *Moro paya enï-ko, to* = Drink de paya, vrind! *Kas-akutu-ma-i moro tuna, am ene-ri se-wa* = Maak het water niet troebel, ik wil drinken. *Kasiri ene-ri se-pa wa* = Ik wil geen kachiri drinken. *Yawa-nembo tuna t-onu-ye i-wa* = Hij heeft slecht water gedronken.

Enï beteekent ook: zuigen. *Maripa s-enu-ya* = Ik zuig een maripa-vrucht af. *Manatï enu-yan moko pičani* = Het kind neemt de borst. Zie *ñu* = zuigen.

Enï-po = zeer veel drinken. *Oroa kurita woku tampoko-rï enï-po-i* = Drie dagen lang heeft hij fameus gedronken.

enï(g)-to - naar beneden halen; zie *enï*.

enï(g)-to-ka - naar beneden halen; zie *enï*.

ensuma - buigen. *Wewe s-ensuma-i* = Ik buig het stuk hout. *Moro simo ensuma-ko* = Buig de liaan wat door. Zie een ander voorbeeld bij *pona*.

Onsuma = verb. refl. zich buigen. *Onsuma-ko, wewe a-wo-tan* = Buig u, de boom zal u stooten. *Tuw-osuma man* = Hij buigt door.

enu - drinken; zie *enï*.

enu - 1) oog. *Y-enu-ru ke w-opo-sa* = Met mijn oog kijk ik. Zien = *ene*. *Otono me ko ay-enu-ru poto-mbo ne su man* = Waarom is je oog zoo verschrikkelijk groot? *Irupun me ay-enu-ru man* = Uw oogen zijn zeer goed. *T-okaru-me y-enu-ru man* of *y-enu-ru t-owaru-me* = Mijn oogen zijn slecht (letterl. donker). *(Y)apotu wiño y-enu-ru* = mijn rechter oog. *Apo'erï wiño y-enu-ru* = mijn linkeroog. *Ay-enu-ru čarei-dï* = de pupil (letterl. het zwart) van uw oog. *Ay-enu-ru kariña-rï* = het manneke in uw oog. *Enu-ru-ta ne* = recht in het oog. *Y-enu-ru-ta ne y-ene-yan* = Hij kijkt mij recht in de oogen. *Otono me amoro erapa enu-ru-ta ne an-ene-pa m-e'i* = Waarom hebt gij op uw beurt hem ook niet recht in de oogen gekeken? *Enu-ru-ta ne kës-ene-i* = Kijk hem niet recht in de oogen! *Otono me an-ene-pa enu-ru-ta ne w-e'i-tan* = Waarom zal ik hem niet recht in de oogen kijken! *Ay-eyu-tan t-onu-ru-ta ne t-one-rï (y)ako* = Hij zal je uitschelden met zijn oogen terwijl gij hem aankijkt. *Ay-enu-ru pipo* of *ay-epi-rï* = uw ooglid. *Ay-enu ipo-tï* of *ay-epi ipo-tï* = uw ooghaartjes. *Y-epi yaya-rï* = ooghoek. *Y-enu-ru augta-rï* = mijn oogkassen. *Papo-ro y-enu-ru-ta man* = Alle (schilderpatronen) ztten in mijn oog (d. w. z. Ik ken ze van buiten). *Paranbaran enu-ru* = het oog van den vlinder (teekenfiguur). *Kuru-kuru enu-ru* = de oogen eener mand; zie beneden *enu-to*. *Kurumu enu-ru* = stinkvogel oog; benaming eener liaan (zie *simo*, n⁰. 2). *Maraka-rï enu-ru* = de ronde opening in den piairatel. *Weyu enu-ru* = de zon. *Weyu enu-pa na* = De zon is verduisterd. *Weyu enu-si-ña-to me* = Opdat het zonnelicht verwarme. Over dezen laatsten vorm zie *konopo* = regen, n⁰. 4.

2) Over het menschelijk orgaan, zie *kaliña*, n⁰. 8.
3) Scheldwoorden naar aanleiding van iemands oogen, zie *eyu*, n⁰. 2, b.
4) Ziekten, letsel aan de oogen, enz.

a) *blindheid*. *Enu-pa* = blind. *Enu-bu-ŋ* = een blinde (zie *n*). *Enu-bu-ŋ, ay-ene-pa man* = 't Is een blinde, hij ziet je niet. — *Ontsteking*; *zeere oogen*. Zie wat hierover opgeteekend staat onder *onu*.

b) *gele oogen*; oorzaak er van zie bij *tororo*.

c) *jeuken der oogen*. *Y-enu-ru tï-si-si-če na, alemiki atu-ru y-enu-ru-taka s-iri-ya* = Mijn oogen jeuken, ik doe wat lemmetjessap in mijn oogen.

d) in de oogen steken of stooten:

Enu-ka. Dit werkw. beteekent eigenlijk: de oogen „uitrukken"; samenstelling van *enu* = oog en *ka* = wegnemen. Zie een voorbeeld van deze

beteekenis onder *kurupi*, n⁰. 4. 't Wordt ook gebruikt om in de oogen „stooten" aan te duiden. *Ičoto-ko, y enu-kā-i pe-rï* = Snijd ze (ponie) af, mijn ponie steekt me in de oogen. Zie ander voorbeeld bij *wewe* = boom, n⁰. 1. *Onu-ka* = het voorafgaande werkw. doch reflexief gebruikt. *W-onu-ka-i* = Iets heeft me in de oogen gestoken. *Asi roten w-onu-ka-i* = Bijna stak me dat ding in 't oog. *Kën-onu-ka-no ripo asi roten* = Bijna stak hem dat ding in 't oog.

Enu-pai-ča (*enu* = oog; *paitï* = stukje, gedeelte; *ka* = wegnemen). *Wewe-me y-enu-pai-ča-i* = Een tak heeft mij in 't oog gestooten. Hiervan (als boven) het reflexieve: *onu-pai-ča*. *W-onu-pai-ča-i* = Iets heeft me in de oogen gestooten.

e) een stofje, vliegje in de oogen; zie *wërë-wërë*.

5) Het oog in verband met de booze geesten:

a) Zekere boschgeest rukt den Indiaan de oogen uit; zie *wirgimo*.

b) De Indiaan op zijn beurt tracht een anderen boschgeest hetzelfde kwaad aan te doen; zie *kurupi*, n⁰. 4.

c) *Tororo*, een andere der talrijke geesten maakt de oogen van den Indiaan geel.

6) Samenstellingen:

Enu-ka = de oogen uitrukken; zie boven, n⁰. 4, d.

Enu-ke-ka = de oogen verblinden; iemand als zonder oogen maken. *Weyu-taka w-opotï poto weyu y-enu-ke-kā-i* = Wanneer ik in de zon kijk, verblindt de zon me.

Enu-ki-ro = de oogen geel maken. Zie een voorbeeld bij *tororo*.

Enu-meŋ-ga = waarschijnlijke samenstelling van *enu* = oog en *ameŋ-ga* (zie *amemu*) = omkeeren. Dit werkw. schijnt (als transitief) niet te bestaan, wel als reflexief: *onu-meŋ-ga* = nadenken, treuren, of voorzien van het suffix: *po*, nl. *enu-meŋ-ga-po* = doen treuren. *Otï poko ko m-onu-meŋ-ga-no* = Waarover denkt ge? *Onu-meŋ-ga-ko, amu rapa upi-čo* = Denk eens na, zoek er nog eentje bij. *Moko pičani yumañ tï-romo-se man, kën-onu-meŋ-ga-no tï-yumaŋ poko* = De vader van dit kind is gestorven, 't kind treurt over zijn vader. *W-onu-meŋ-gā-i* = Ik heb verdriet. *Kët-onu-meŋ-ga-i čopo-ne* = Heb niet te veel verdriet! *Moko pičani tï-sano enu-meŋ-ga-po-yan* = Dit kind geeft zijn moeder verdriet.

Enu-pai-ča = in de oogen steken; zie boven, n⁰. 4, d.

Enu-pu = in 't oog springen (gezegd van een sap, van water en van elk vocht dat in 't oog springt). *Pu-nu taka si-pi-če-i, afu-ru y-enu-pu-i* = Ik heb bij 't schillen tot in 't vleesch gesneden, het sap sprong mij in 't oog. *Y-enu-sa nipo* = Bijna springt het mij in 't oog. Het komt ook als reflexief voor: *onu-pu*. 't Beteekent dan: zich de oogen wasschen, doppen. Zie voorbeeld bij *onu* = zeere oogen.

Enu-tarï-mo = iets in iemands oogen gooien (zie *tarï* = inhoud en *mo* = werkw. vormend suffix). *Sakao-ke s-enu-tarï-mo-i* = Ik heb zijn oogen vol met zand gegooid. Ook als reflexief voorkomend. *Ero ene-ko se rï-wa* = Kijk eens bij me naar deze zaak! *Otï-ko moro na* = Wat is het? *W-onu-tarï-mo-i* = Er is iets in mijn oog gekomen. *Otï ko moro n-uto-n ay-enu-ru-taka* = Wat is het dat in je oog gekomen is? *Oho! An ukutï pa wa, ka'o-mbo n-oma-i y-enu-ru-taka* = O! Dat weet ik niet, van boven is 't neergevallen in mijn oog.

Enu-to = van oogen voorzien; vlechtterm voor open vlechtwerk. Zie *waruma*, n⁰. 27.

T-onu-mere-se wa = Alles draait me voor de oogen (zie *emere* = gek).

enu-bu-ŋ - zie *enu* = oog, n⁰. 4, a.
enu-ka - „ *enu*, n⁰. 6.
enu-ke-ka - „ „ „
enu ki-ro - „ „ „
enu-meŋ-ga - „ „ „
enu-meŋ-ga-po - „ „ „
enu-pa - „ „ , n⁰. 4, a.

enu-pai-éa - zie *enu*, n⁰. 6.
enu-pu - zie *enu*, n⁰. 6.
enurimа - 1) iets uit het oog verliezen, den weg verliezen. *Uto-topo s-enuri-ma-ma-i* = Ik ben de plaats waar ik gaan moet heelemaal kwijt.

Onurima = verb. refl. verdwalen, rond waren. *W-onuri-me-i* = Ik ben verdwaald. *Kaidusi-me kën-onuri-ma-ton* = Zij waren rond als tijgers. Zie nog een voorbeeld bij *kanaimo*.

2) *Yoroka w-onuri-ma-po* = een duivel die den weg kwijt geraakt is. Benaming van zekere kunstjes die worden verondersteld zoo moeilijk op te lossen te zijn, dat de duivel zelfs, wanneer hij het probeert, de kluts kwijt raakt.

a) Twee stukjes pijlriet, kunstig opengesneden, grijpen in elkaar. Men vraagt zich af, hoe zijn die twee kunstig gesneden stukjes toch in elkaar gewerkt. Ten slotte bemerkt men, dat de twee stukjes uit één stuk gesneden zijn. Zie bijgaande afbeelding.

b) Ze nemen een stuk pijlriet van ca. 2 voet lengte, boren er drie openingen in: een in 't midden en een aan elk der twee uiteinden. Ze vouwen een katoenen koord dubbel, steken het door de middelopening en stroppen het daar vast in dier voege, dat de twee uiteinden van het koord naar beneden hangen. Twee stukjes pijlriet van 1½ duim lengte, in 't midden doorboord, worden over de twee uiteinden geschoven tot dicht bij de middelopening. Komend uit deze kleine stukjes pijlriet verspreiden de twee uiteinden zich, het eene naar de linker-, het andere naar de rechter-opening. Alvorens ze echter daar vast te binden, schuift de Indiaan over elk der twee koord-uiteinden wederom twee stukjes pijlriet, eveneens in 't midden doorboord. Dan bindt hij de uiteinden vast. De moeilijkheid is nu om de twee stukjes pijlriet, welke zich links bevinden, over de middelstukjes heen naar de stukjes pijlriet te brengen (*epuima*), die zich rechts bevinden of vice-versa. De oplossing is niet gemakkelijk, nochtans mogelijk. Wanneer men bijgaande teekening aandachtig beschouwt, zal men de oplossing ongetwijfeld vinden.

Aangaande de teekening enkele opmerkingen.

Wij hebben duidelijksheidhalve overal één stukje pijlriet gebruikt. Kan men het kunstje met één stukje pijlriet oplossen, dan kan men het ook wanneer men op de drie plaatsen meerdere stukjes aanbrengt. De oplossing berust op 't zelfde princiep. Men lette er dan op alvorens van stand 3 tot 4 over te gaan éérst de lus door het andere (de andere) middelstukje (s) te trekken. Men kan zoo, als men „meerdere" stukjes gebruikt, de stukjes of één voor één, of meerdere gezamenlijk overbrengen. Wij laten op de teekening het stukje van links naar rechts overgaan. Het linksche stukje is zwart, het middelstukje wit. Stand 2 is dezelfde als stand 1 en insgelijks stand 6 dezelfde als stand 1. De teekening spreekt overigens voor zich zelve. *Epuima-ko ero apotu-nano wino naka* = Breng deze (stukjes) over naar je rechterzijde toe. *Epuima-ko ero apoye wino naka* = Breng deze (stukjes) over naar je linkerzijde toe.

Wanneer iemand beweert slim te zijn vraagt men hem: *Yoroka w-onurima-po kapu-rï m-uku-s-an* = Kunt gij „yoroka w-onurimapo's" maken (uitvinden)? zie bij *esapima*, n⁰. 11.

3) Staat *enuri-ma* wellicht in verband met *enu* = oog?

e-pa-ka - verb. refl.; zie *pa-ka* = buiten zetten.
epana-ma - luisteren; zie *pana* = oor, n⁰. 1.
epanga - aansteken. *Moro wewe icoto-ko, wato am s-epanga-se* = Kap dat hout aan stukken, dat ik het vuur aanmake. *Wato epanga-ko* = Maak vuur aan.

O-panga = verb. refl. *Tuw-opanga* = Zij is verbrand. Wordt gezegd van een waterkruik, die in 't vuur gebakken gedeeltelijk verbrand is, zoodat er een stuk is uitgesprongen.

Zie *poma*.

epanopu - helpen. *K-opano-sa* = Ik help u. *Moko y-epanopu-rï se-pa man* = Hij wil mij niet helpen. *K-opano-ko se, se, se* = Hulp! Hulp! Zie andere

voorbeelden bij *kurama* = bewaren; *ño* = breken, n⁰. 3; *püyei* = piaiman; *wemun*.

e-papotï - verb. refl. zich tatoeeeren; zie *papotï*.

e-pa-to - verb. refl. voorbij trekken; zie *pa-to*.

epe - 1) *Epe-ma* (*ma* = ontkennings-suffix) = zonder prijs, d. w. z. goedkoop. *Epe-ma-mbo* = 't Is iets dat goedkoop is. *T-ope-ne* = met prijs, duur.

2) *Epe-ma* (*ma* = suffix om werkwoorden te vormen) = betalen. *Ë-me epi-ño-ko, irukpa iw-e'i-poto k-ope-ma-take* = Behandel mijn kind, wanneer het genezen is zal ik je betalen. *Ay-epe-ma-i* = Hij betaalt u. *M-epe-ma-i* = Gij betaalt hem. *Epe-ma* wordt ook gebruikt met de beteekenis van: iemand iets betaald zetten; zie een voorbeeld bij *ombatapo*. Wellicht is deze uitdrukking overgenomen van het N. E. of van het Hollandsch.

3) *Epe-katï* = koopen. *T-ope-ne ata, am an-epe-katï pa w-e'i-take* = Als het duur is, zal ik het niet koopen. *Pe-katï-rï se-pa wa* = Ik wil het niet koopen. *Arepa s-epe-ka-take a-wiño* = Ik zal kasavebrood van je koopen. *Otï epe-ka-se ko m-uto-n* = Wat zijt ge gaan koopen? Verkoopen: *ekarama*. Geld = *pülata*.

epe - vrucht. *Simo epe-rï* = de vruchten van zekere liaan; zie *engka*, n⁰. 4, a. *Epe-rï tuw-e'i-ye terapa man* = De vruchten zijn reeds rijp. Zie *popo* = welriekend.

Epe-pa. *Mauru epe-pa noro man* = De katoenboom heeft nog geen vruchten. *T-ope-ke*. *Mauru t-ope-ke yumañ man* = De katoenboom staat vol vruchten.

Epe-ta = vruchten krijgen. *Kurawa epe-ta pomero, kini-pu-wa-ke-san* = Wanneer de vrucht bij het zeilgras zich eenmaal gezet heeft, worden (de bladeren) niet langer meer.

Over bloem en zaad, zie *epuli*.

epe-katï - koopen; zie *epe*, n⁰. 3.

epe-ma - betalen; zie *epe*, n⁰. 2.

epena - uitmonden; wellicht *e-pena* = verb. reflex., afgeleid van *pena* = deur. *Otï-ban tuna-wa ko n-epeña-no ero pori-rï* = In welke rivier mondt deze kreek uit.

e-petaka-ma - verb. refl. van gedaante veranderen; zie *petaka*.

epetembo - Onjuiste benaming van sommige schrijvers voor Orion. De juiste naam is: *ipetï-ma-ŋ*. Zie bij *petï* = dij.

epi - hoek. *Yamatu-ru epi-rï tï-apu-ta man* = De hoeken der pagaal zijn kapot. *Epi ya-si-memu-rï m-uku-san, hen?* = Gij kunt de hoeken vlechten, is niet? *W-opi-tiña-po* = Hoekstippels, term der ornamentiek; zie *me*, n⁰. 9.

epi - geneesmiddel. 1) *Owe-ko ay-epi-tï nan* = Waar is je geneesmiddel. *Moro-ne yukpa man epi-tï* = Dat is een goed geneesmiddel. *Ay-epi-tï enï-ko yukpa aw-e'i-tome* = Drink je geneesmiddel, opdat ge gezond moogt worden. *Epitï-ma wa* = Ik heb geen geneesmiddel. *Epi-tï man ai-ta* = Ga een geneesmiddel halen! *Okoyu epi-tï* = geneesmiddel tegen slangenbeet. *Epi-tï me* = tot een geneesmiddel (zie *enapo* = snorken). Overdrachtelijk: *kumišako epi-tï* = geneesmiddel tegen konsaka; benaming van zekere plant (zie het woord).

2) *Opi-ñano*. Het suffix *nano* duidt lengte aan van zaken, tijdsduur enz. *Kinini ne irukpun borï opi-ñano, moro enï-ko* = Kinine is een zeer goed geneesmiddel, drink dat.

3) *Epi-ñopu* (wellicht een verkorting van *epi-ñano-pu*). *Moko yetu-mba-n epi-ño-ko* = Behandel dien zieke met geneesmiddelen. *Nokë ko ay-epiñopu-i* = Wie heeft je behandeld? *Pupu-ru s-epi-ño-sa etï-tome* = Ik behandel (de wond) van mijn voet, opdat zij opdroge. *Tï-manatï-rï epi-ño-pu-i* = Zij behandelde hare borst bij 't spenen van een zuigeling; zie *manatï*. *Otonome an-epi-ña-pu pa ay-erekë-rë* = Waarom hebt ge je wond niet verzorgd? Merk op dat het werkw. hier *epi-ña* en niet *epi-ño* is. Zie boven.

4) *Opi-ño-pu* = verb. refl. zich zelven behandelen. *Aw ase-kïro w-opi-ño-pu-i* = Ik heb me zelven behandeld.

5) Over ziekten, geneesmiddelen enz. zie het opgeteekende onder *kaliña*, nº. 9.

epi - ooglid. *Ay-epi-rï ïï-po-ke* = Er zit een haartje in je oog. Dit woord zou wel een samenstelling kunnen zijn, zie *pi*, nº. 3. Zie ook bij *enu* = oog.

epiḿada - dik worden; zie hierover bij *pui*, nº. 3.

epiña - zie *piña*.

epo - boven. *Epo il-ko* = Zet het boven (op de bovenste plank). *Epo-no sepu-ru* = de bovenste beenband. Zie ander voorbeeld bij *yamun* = lichaam, nº. 3. *Tuna epo* = boven het water (zie *makaw*).

epoi - *Epoi-ṕa noro man* = (De puist) is nog niet rijp. *Tuw-epoi-ye terapa man* = Zij is al rijp. Het woord is mij van elders niet bekend. Duister. Misschien reflexief van *apoi* = krijgen. In het N. E. bstaat de uitdrukking: a kisi of a kisi hemsrefi = zij heeft het doel bereikt, zij heeft zich gekregen. Dan zou de uitdrukking van het N. E. overgenomen kunnen zijn. Zie ook wat opgeteekend staat onder *amamu*.

epoi - spinnen zoowel van vezel tot touw, als van katoen tot draad. *Kurawa-rï s-epoi-ya* = Ik spin mijn zeilgras. *Epoi-rï m-uku-san? Epoi-rï an-ukutï pa wa* = Kunt gij spinnen? Ik kan niet spinnen. *Epoi-rï poko tuw-omepa man* = Zij leert spinnen. *Epoi-rï se-pa wa* = Ik wil niet spinnen. *Owara epoi-ćo* = Spin overal even dik. *Poröi-ṕoröi-ṕa kës-epoi ćoro* = Spin den draad niet met bulten! *Mauru epoi-ṕo* = gesponnen katoen.

1) Over de soorten van katoen, over de bewerking die de katoen moet ondergaan aleer deze tot draad gesponnen kan worden, zie *mauru*.

2) Over de twee soorten van spindels, over de onderdeelen van een spindel, over dezes bewerking, zie *kuiťa*.

3) De katoenvlokken worden in langen sliert losjes om den linkerarm gehouden. De vrouw rekt dan het eene uiteinde tot dunnen draad uit en bevestigt dezen boven aan het spindelstokje. *Epu poko s-apoi-ṕo-i* = Ik heb den draad (aan het stokje) bevestigd. *Si-mil-ya* = Ik bind hem (aan het stokje).

Het boveneind van het spindelstokje tusschen de vingers nemend, geeft zij den spindel een draaiende beweging en laat hem los. *S-u-me-ya* (zie *umemu*) = Ik draai aan het boveneind. De draaiende neerhangende spindel rekt door zijn gewicht de vlokken uit. Met beide handen helpt de vrouw mede dat alles gelijktijdig uitgerekt en gesponnen worde.

Wanneer er een stukje draad van ca. 1 M. gesponnen is, wordt dit onmiddellijk op den spindel gewonden. *S-i-ṕoko-nondo-ya* = Ik wikkel den draad er op. Wellicht is dit werkw. een samenstelling van: *i* = pronomen, 3ᵈᵉ pers. (de spindel); *poko* = voorzetsel: op, om; *yo-ndo* = inwikkelen. Ook gebruikt men het werkw. *amemu* (zie aldaar). De vrouw spint dan weer voort . . telkens het gesponnen stukje om den spindel windend.

Is de spindel vol, dan neemt men een tweeden. *Kuiťa tu-wema-ke man* = De spindel is vol. Zie bij *wema*. Zie aldaar ook de van *wema* afgeleide werkwoorden: *wema-ka* (*o*) en *wema-ta*. Het winden van den draad om den spindel moet gelijkelijk geschieden, zonder bulten. Met „bulten" zie *we*, nº. 4.

4) Wanneer men klaar is met „spinnen", worden de gesponnen draden „ineengedraaid". De spindel, hiervoor bestemd, gelijkt in alles op den eersten spindel, behalve dat hij grooter is (zie *kuiťa*). Over het ineendraaien zie *eme*. Tweedraadsch, zie *apoli-ťo* en *asera*.

5) Dikwijls na het spinnen, altijd na het ineendraaien wordt de draad, *kunuri* genaamd (zie aldaar), opgerold tot een bol. Het oprollen heet: *amo-mere-ko*, zie bij *mere*.

6) Over het spinnen van fijneren draad, zie bij *nimo*.

7) In de war brengen van den draad, zie *emiťokï*; het ontwarren zie *tara* en *emićokï*.

8) Over de voorwerpen uit katoen gemaakt, zie *mauru*, nº. 9.

9) Een en ander van 't boven gezegde kan men in beeld zien op de twee bijgaande foto's. Zij werden genomen in Sabakoe (Para-district).

epoli - vinden, ontmoeten. *Monï koñaro k-opoli oma-ta* = Eergisteren heb

ik u op 't pad ontmoet. *Sumbálari s-uta-ka-i, s-epoli ne rapa sumbála-ri* = Ik heb mijn houwer verloren, ik heb mijn houwer weer terug gevonden. *Wori warë epo-yan* = De vrouwen maken de liedjes (bij dans). *Owe-ko tuna s-epo-tan* = Waar zal ik water vinden (om te drinken)? *Itu-ta kaidusi i-wa t-opo-ye* = In 't bosch ontmoette zij den tijger. *Itu-ta kaidusi epo-ya* = In 't bosch ontmoet zij den tijger.

Epo-po = doen ontmoeten, twee uiteinden bij elkaar brengen; zie *sambura*, n⁰. 5.

eponumu - zwemmen. 1) *Kën-eponu-ya* = Hij zwemt. *W-eponumu-rï anukutï pa wa* = Ik kan niet zwemmen. *W-omepa se-wa w-eponumu-rï poko* = Ik wil leeren zwemmen. *Tuna-ka itï-eponumu-ru rupo ni-rombu-i* = Toen hij zwemmen ging is hij verdronken.

2) *Tï-po-ne man, hen?* = Kunt ge zwemmen? *Tï-po-ne wa* = Ik kan zwemmen. *Ipo-ma wa* = Ik kan niet zwemmen. *Ipo-ma ay-ata ro'm a-romo-take* = Indien gij niet zwemmen kunt, zult ge verdrinken (sterven). In hoeverre staat dit *po* met *eponumu* in verband?

3) De Indianen zwemmen allen, mannen, vrouwen, meisjes en jongens. Zelfs zeer kleine kinderen van 4 à 3 jaar spartelen in 't water rond. Zie bij *kuruwese*. Ze halen bij het zwemmen de armen niet horizontaal door het water, maar verticaal. Ze zwemmen gelijk honden. Op den rug zwemmen = *tï-ra-ka-pa*. Zie bij *ra-ka*.

e-pota-si-raka - term der ornamentiek; zie *yamun*, n⁰. 15.

e-potumo - reflex. werkw. struikelen. *W-e-potu-mo-i moro topu pona* = Ik ben gestruikeld over den steen. *Tuwalo koro, moro topu pona aw-e-potumo-rï pona* = Wees voorzichtig, dat gij niet struikelt over den steen. *T-okaru-me romero na, wewe oma-ta na, tuwalo koro, kët-e-potumo-i i-pona* = 't Is donker, er ligt een boom over het pad, pas op, dat gij niet er over struikelt.

Potumo-po = doen struikelen. *Aw ne si-potumo-po-i* = Ik heb hem doen struikelen.

epu - 1) stam, stok, stokje. Het suffix van dit woord is *ru*. *Maraka epu-ru* = de stok die door den rammelaar van den *püyei* steekt. Gewoonlijk echter hoort men een soort *l* achter het woord. *Awasi epul* = de maiskolf (zonder de korrels). *Kowei epul* = de hengel-„stok". *Kuila epul* = het stokje van den spindel. *Pida epul* = de mast. *Purïlwa epul* = het pijlstokje (zie *purïlwa*, n⁰. 4). *Tarukua epul* = benaming van zekere houtsoort (zie het woord). *S-epu-mil-ya* = ik bind het stokje vast en *epu-mil-po* = het bindsel van het stokje; zie *purïlwa*, n⁰. 8.

2) *Epu-ku-ru* = het vocht (*ku-ru*) dat uit den gekneusden stam of stengel vloeit: boomsap, olie, hars. *Epu-ku-pa noron na* = (De boom) heeft nog geen hars. *T-opu-ke porï na* = Hij heeft veel hars.

De Karaïb gebruikt verschillende harsen: *alakuseri, ayawa* en *sipo* tot vervaardiging van gelaatsverven (zie *yamun*, n⁰. 11); *mani* tot pekken, *simiri* tot vernissen (zie *kuli*, n⁰. 19); *ayawa, simiri, sipo* tot verlichting; zie *awei*; tot kalefateren van booten: *ayawa*. Over de harsen zie elk woord afzonderlijk.

3) *Epu-ka* = het wegnemen van een boomhars. *Ituk-taka w-u-sa parata am-epu-ka* = Ik ga naar het bosch om balata te tappen. Uit zich zelf kennen de Karaïben het balata-tappen niet. Ze hebben het geleerd van de maatschappijen. *Sipo, simiri s-epu-ka-i* = Ik neem het hars van den sipo, van den locus. *Ere-ma n-ei-ne, kës-epu-ka-i coro* = Laat het (hars) nog wat zitten, neem het niet weg.

4) *Epu-ndo* = een stok, een post enz. aanbrengen. *S-epu-ndo-ya y-autï* = Ik richt de posten van mijn huis op. *Auto epu-ndo w-u-sa* = Ik ga de posten van het huis oprichten. *Monï wiki-ta* (N. E. wiki) *epu-ndo-tōko kerki* (N. E. kerki) = Richt de volgende week de posten van de kerk op. *Y-autï s-epu-ndo-ma-i* = Ik heb de posten van mijn huis reeds opgericht. *Karawasi epu-ndo-ko rï-wa, si-morï-ka-i* = Bevestig het mandje met joro-joro zaden aan den stok, opdat ik leven kunne maken.

Epu-ndo is ook een term in de ornamentiek, zie bij *yamun*, n⁰. 15.

ẹ-pu - verb. refl. zich laten bijten door een mier; zie *pu* = roosteren.
ẹpui - stijgen van het water. *Tuna tuw-ẹpui-rï sẹ-pa na* = Het water wil niet stijgen. *Tuna n-ẹpui-ya* = Het water stijgt. *Tuna 'pui-yẹ* = Het water is hoog. Het wassen der maan. *Ko'i-ñẹ nunọ w-ẹpui-rï* = De maan is al vol.
Ẹpui-m̃a = ergens over henen gaan. *Morọ wewe ẹpui-m̃a-ko* = Stap over dien boom. *Wẹtu w-ọpui-m̃a-rï* = benaming van zeker kunstje; zie bij *wẹtu*.
ẹ-puka - verb. refl. stuk springen. Zie bij *pu* = vleesch, n⁰. 2.
ẹpu-ka - het hars van een boom weghalen. Zie *ẹpu* = stok, n⁰. 3.
ẹpu-ka - blusschen, zie *ẹwuitï*.
ẹpu-kọrọtï - aanbranden (van eten bijv.). *Aripa-ko morọ watọ spialari kën-ẹpu-kọrọ-s-an* = Verspreid het vuur, het eten brandt aan. *Ẹpu-kọrọ-tï pa man* = Het is niet sterk aangebrand. *Tu-pu-kọrọ-sẹ man* = Het is sterk aangebrand. Dit werkw. is wellicht een samenstelling van *ẹpu-tï* = uitgaan (van vuur) en *kọrọtï* = branden.
ẹpuli - bloem. *Wewe ẹpuli-rï* = de bloem van een boom. *Ẹpuli-pa man* = (De boom) heeft geen bloemen. *Ẹpul-po* = het zaad. *Ẹpul-po-ta-nọ* = het vleesch wat binnen in een steenen pit zit, bv. in een awara-pit. Sommige pitten bootst men na met warimbo-reepen; zie *aturia*, *mọpẹ*. De geheele vrucht wordt aangeduid met *ẹpẹ*. *T-ọpuli-kẹ* = met bloemen. *T-ọpuli-kẹ yumañ erọ wewe-mẹ-mbo ra* = Deze struik staat vol bloemen. *Ẹpuri-ta* = in bloei staan. *Wayama kën-ẹpuri-ta-nọ* = De pampoen staat in bloei. „In bloei staan" wordt ook gezegd van iemand die witte haren heeft. *T-ọpuri-kẹ yumañ mọsẹ ra, t-atï-sẹ porï* = Die daar heeft sneeuwwitte haren, is zeer oud.
ẹpu-ndọ - zie *ẹpu* = stok; n⁰. 4.
ẹputï - uitgaan van vuur; zie *ẹwutï*.
era - Misschien is *era* de stam van *era-ma* = terugkeeren op zijn schreden en van *era-pa* = niet terug, d.w.z. opnieuw, nog een keer. *Rapa* zou de verkorting kunnen zijn van: *era-pa*. *Rapa*, door mij gebruikt, werd eens verbeterd in *era-pa*. *Terapa* ook veel voorkomend zal een samentrekking zijn van *tẹ* en *erapa*. Zie echter de woorden afzonderlijk.
era-ma - terugkeeren. *Kën-era-ma-nọ* = Hij keert terug. *N-era-ma-i* = Hij is teruggekeerd. *Era-ma-po* = gaan en komen, op en neer gaan. Zie een voorbeeld in het verhaal der schildpad: *wayamu*, n⁰. 4. Zie over den stam van dit werkw. bij *era*.
erama - iemand beschilderen. *S-eramā-i* = Ik beschilder hem. *Otï pọko ko s-erama-tan* = Waarmee zal ik hem beschilderen? *Mọkọ wodi erama-ko* = Beschilder dat meisje. *K-alamā-i* = Ik beschilder u.
Ọrama = zich zelven beschilderen. *Otï-kẹ ko m-oramā-i? Alakuseri-kẹ* = Waarmee beschildert gij u? Met alakoeseri. *W-ọramā-i* = Ik beschilder mijzelf.
Zie *yamun mẹ-rï* = lichaams-teekeningen, onder *yamun*, n⁰. 10—22 en *kuli* = verven.
ẹramu - *Ẹramu-kọ* = doen zweeten. *Erọ auto y-ẹramu-kọ-ya* = Dit huis (een stadshuis nl. met zinken dak) doet me zweeten.
Ẹramu-ku-ru = zweet. Zie het woorden-vormende *kuru*. *Y-ẹramu-ku-ru* = mijn zweet.
Ẹramu-ta = zweeten. *Y-ẹramu-tā-i* = Ik zweet. *Ay-ẹramu-tā-i tampo-ko-rï, ọrẹma-ko kupo-rï* = Gij zweet verschrikkelijk, rust nog een beetje. Zie ander voorbeeld bij *ẹ-ku-pi* = baden.
era-pa - zie *rapa*.
erawọ - *Erawọ-ma* = niet vlug. *Erawọ-ma man* = Hij loopt niet vlug.
T-ọrawọ-nẹ = vlug. *T-ọrawọ-nẹ korọ, këï-tunda-tọmẹ icọ-mamu palọ* = Vlug! Dat we nog voor den donker aankomen! *T-ọrawọ-nẹ ẹ-tuma-mọ-ka-ko* = Kook spoedig! *Mọkọ wọkërë t-ọra'ọ-nẹ yumañ man* = Die man is verbazend vlug.
Zie beneden bij *ẹrẹ*: *t-ọrẹ-nẹ* = snel en *ẹrẹ-ma* = langzaam.
ẹrẹ - 1) *Ẹrẹ-ma* = niet snel. *Kupirisi ẹrẹ-ma man* = De luiaard is langzaam. *Ẹrẹ-ma n-ẹi-ñẹ* = Laat het dan maar rusten! *Ẹrẹ-ma rọtẹn man* = Hij

blijft maar thuis (werkt niet). Wordt *ere-ma* substantivisch gebruikt, dan lassche men *nï(g)* in. *Ere-nï(g)-mu-ŋ* = iemand die langzaam is. *Ere-nï(g)-no-n se-pa wa* = Ik wil geen lieden die langzaam zijn.

Ere-na = smelten. *Tonomaŋ ka-tï kën-ere-na-no* = Het vet smelt. *Karapa-rï kon-onë-san, weyu-taka pa-ka-ko ere-na-tome* = Mijn olie is gestold, plaats haar in de zon dat zij smelte. *N-ere-na-i* = Hij valt flauw. *Y-ere-nā-i, okoyu wo-ya* = Ik verlies mijn bewustzijn, een slang heeft mij gebeten.

Ere-na-ka.' Ongana-wo kë-wo-take, k-ore-na-ka-take = Ik zal je op je rug slaan, ik zal je doen flauw vallen. *Okoyu n-ere-na-ka-ï* = Een slang heeft hem (gebeten en) doen flauw vallen. Hiervan het reflexief: *ore-na-ka. N-ore-na-ka-i* = Hij is flauw gevallen.

T-ore-ne = snel. *T-ore-ne watï kën-i-san* = Hij gaat niet vlug. *T-ore-ne koro, kumu-ya romero* = Maak voort (met het bakken), ik heb ergen honger. Zie boven *erawo* = snel.

ere - lever. *Y-ere-rï, ay-ere-rï* = mijn, uw lever. *Yetu-mbe y-ere-rï na* = Ik heb leverziekte.

Ore-ko = kwaad worden. *Ore-ko pa wa* = Ik ben niet kwaad. *Nokë maro ko m-oreko-i* = Op wien waar je kwaad? *W-ore-ko-take a-poko* = Ik zal kwaad op je worden. *Ore-ko* = verb. reflex.

Ere-ko-po = kwaad maken. *S-ere-ko-po-take* = Ik zal hem aanzetten tot toorn. *M-ere-ko-po-take* = Gij zult hem kwaad doen worden. *Amoro k-ore-ko-po-i* = Maak mij niet kwaad. Zie ander voorbeeld bij *uwa* = dansen, n⁰. 7.

Ore-ma = ademen; zie dit woord.

Ere-na = smelten; zie bij *ere* = snel. Heeft dit woord verband met *ere* = lever?

Ere-pipo = het klein, rond stukje schaal op den buik der krab, 't welk men gewoonlijk 't eerste wegneemt, wanneer men de schaal opent. *Kusa ere-pipo ka-ko* = Haal de lever-plaat der krab weg.

Ere-si-ku-ru = gal. *Ere-si-ku-po* = uitgestorte gal. Samenstelling van *ere* = lever en *ku-ru* = vocht, sap, water. *Si* = infix. Geneesmiddel tegen gal, zie *atïwa'ü*. Voor gal zegt men: *ere kusiri*.

T-ale-ke = kwaad, toornig. *T-ale-ke mana* = Gij zijt vertoornd. *T-ale-ke porï waiforï* = De luiaard is grimmig. *Otonome-ko t-ole-ke poko man, hen* = Waarom ben je kwaad op me? *T-ore-ke-ŋ* = een vechtlustig mensch.

T-ore-ne = snel; zie *ere* = snel. Verband met *ere* = lever?

Zie *ereimo*.

ereimo - N. E. poesi; een sparri- of rog-soort in zout water levend van de afmetingen der Karaïbsche pannen (*arinatu*). Zie *sipari*. — Het woord kan wel een samenstelling zijn van *ere* = lever en *imo*. Zie dit laatste woord.

erekë - wond, zweer. *Erekë-pa wa, to* = Ik heb geen zweren, vrind. *T-orekë-ke mana, to* = Vrind, ge zit vol zweren. *Y-erekë-rë n-e-mo-i, ni-kunu-tā-i* = Mijn zweer is opengebroken, zij ettert. *Uwa! Ks-isi-si-čo-i! Ay-erekë-rë mi-mo-take* = Neen! Krab hem (uw voet) niet! Ge zult je wonden openen. *Alekë epi-tï* = geneesmiddel tegen verzweringen. Zie bij: *kusari pumu-po, mamau, panapana, sikiima*, enz. Opdrogen van zweren zie *etïpu*.

ere-ko-po - kwaad maken; zie *ere* = lever.

eremamu-po - zie bij *arepa*, n⁰. 3, b.

ere-na - smelten; zie *ere* = snel.

erenïma - langzaam; zie *ere* = snel.

erepa - zie *arepa* = kasavebrood.

ere-pipo - zie *ere* = lever.

ere-si-ku-ru - gal; zie bij *ere* = lever.

ere'u - naam van zekere plant; de krabben moeten haar blaren eten.

ereyuru - forsche boom der bovenrivier; met gescheurden bast. Het hout wordt gevierkant. Een Indiaan hoorde dat men op de plantages zijn bast opkocht.

eriye - scherpe kant. *Kutupu t-ari-ye-ke na* = De ruggegraatsliaan heeft scherpe kanten. *Eriye* heeten ook de scherpe kanten van den boog. Het woord heeft wellicht verband met *ye* = tand. Men merke hierbij op dat

het suffix van *ẹriyẹ tï* is en van *yẹ rï*. Doch ik geloof of vermoed dat het suffix *tï* met opzet wel eens gebruikt wordt, wanneer men iets van grootere „lengte" wil aanduiden.

Ẹriyẹ-ka = de scherpe kanten wegnemen. *S-ẹriyẹ-kā-i* = Ik snijd wat van de kanten af. *Eriyẹ-ka* is ook een term in de ornamentiek. *Erama-ko alakuseri-kẹ, irǫmbǫ-kǫrǫ ẹriyẹ-ka-ko kuraya-kẹ* = Beschilder hem (haar) met alakoeseri, omrand daarna (de roode teekening) met blauw.

erǫ - mvd. *erǫ-kǫn* (zie voorbeeld bij *mǫnï*, n⁰. 5). Aanwijzend voornwd.: deze, dit. Zie enkele generieke regels over de aanw. voornwden onder *ẹnï*. *Erǫ* duidt levenlooze voorwerpen aan en planten. Het kan zelfstandig optreden en adjectievisch. *Erǫ enï-ko* = Drink dit. *Erǫ il-ko mǫrǫ-po* = Zet dit daar neer. *Erǫ wara-rǫ man* = Deze (een ring nl.) past u. *Yǫ, erǫ am, tǫ* = Dat is goed, hier hebt ge er eentje (een sigaar). *Nokë ote-rï ko erǫ nan* = Wiens zaak is dit? *Erǫ-nẹ mǫrǫ oma kapun* = Dit is de weg niet. — *Erǫ kǫyẹ* = dezen namiddag. *Erǫ kǫkǫ-rǫ* = dezen morgen. *S-anǫka-ma-i erǫ y-autï* = Ik heb dit huis bevloerd. *Erǫ wewe tï-pu-wa man* = Deze boom groeit mooi op. *Erǫ ṕoli-rï-ta* = in deze kreek. *Erǫ kuriala* = deze boot. *Erǫ sumbala arǫ-ko* = Neem dezen houwer mee.

Erǫ-mbo. *Erǫ-mbo si-m̃ẹ-rǫ-ya no'm* = Dit schrijf ik op. *Erǫ-mbo s-arǫ-ya* = Dit draag ik. *Erǫ-mbo an-arǫ-pa wa, awǫsi-mbe konon na* = Dit draag ik niet, want het is te zwaar. *Erǫ-mbo-taka kasuru s-aru-ka-takẹ* = Hierin zal ik de kraaltjes doen. *Erǫ-mbo kës-ipiña-i, mǫrǫ-mbo piña-ko* = Neem dezen (houwer) niet, neem dieṇ.

Erǫ-mbo-pǫro (zie *pǫron*). *Sikǫrǫ* (N. E. skoro) *taka iťǫ pa erǫ-mbo-pǫrǫ w-e'i-ťakẹ* = Van nu af aan zal ik niet meer naar school gaan. *Erǫ-mbo-pǫrǫ ťǫ-pa wa* = Van nu af aan ga ik niet meer.

Erǫ-mẹ. Dit woord, vaak samengetrokken tot *ẹmẹ* (zie dit woord), beteekent: vandaag, direkt, aanstonds. *Erǫ-mẹ sǫndẹi* (N. E. sondei) *mẹ, man, a-wrǫko-ta-i* (N. E. wroko), *m-ǫ-wǫ-takẹ rǫ'm* = Vandaag is het Zondag, werk niet, anders krijgt ge een ongeval. *Erǫ-mẹ-mbo lǫtẹn kën-i-san rapa* = Zoo aanstonds gaat hij weer uit. *Erǫ-mẹ rǫtẹn kǫn-ǫ-tan napa* = Zoo aanstonds zal hij terugkeeren.

Erǫ-otï-yako (verkort: *erǫtiako*) = nog pas, dezer dagen. Zie voorbeeld bij *ako*, n⁰. 3.

Erǫ patǫ = in deze buurt, in deze richting. Zie *patǫ*.

Erǫ-po = hier. *Sondẹi-ako erǫ-po era-pa m-e'i-ťan* = Zult ge Zondag weer hier zijn? *Tata wati erǫ-po na* = Moeder is niet thuis. *Uwa erǫ-po man* = Hij is niet thuis. *Erǫ-po ai-čǫ* = Blijf hier. *Erǫ-po kë-mǫmǫ-ko* = Wacht me hier op! *Nokë-ko erǫ-po na* = Wie is hier? *Erǫ-pǫ-nǫ* = een persoon van hier. *Erǫ-pǫ-nǫko* = Menschen van hier.

Erǫ-pǫko. *Erǫ-pǫko w-ǫwa-tǫ-ya* = Ik taai mijn hangmat hierom.

Erǫ-wa. *Erǫ-wa ǫ-ko-nẹ* = Kom naar hier! *Erǫ-wa ǫmiña-ko* = Schuif wat naar hier toe!

Erǫ-wara = aldus. Zie *wara*.

Zie verder bij *ẹnë* en *mǫsẹ* = deze.

ẹru - 1) *Eru-pa* = transitief werkw. iemand spreken. *Mǫkǫ ẹru-pa-ko* = Spreek met hem! *Ǫwin nunǫ an-ẹnẹ-pa w-e'i, ẹnẹ sẹ yumañ ẹru-pa-tǫmẹ wa* = Gedurende een maand heb ik hem niet gezien, ik verlang ten zeerste om hem te spreken. *Otǫnǫ mẹ ko a-puil-tï ẹnẹ-pu-rï se-pa man ẹru-pa tǫmẹ rï-wa* = Waarom brengt gij je vrouw niet mee, dat ik haar kunne spreken. Zie ander voorbeeld bij *ripo*.

Ǫru-pa = wederk. werkw. Het komt op drie wijzen voor:

a) met wederkeerige beteekenis. *Mǫ-yan ǫkǫ-nǫ-kǫn n-ǫru-pa-tǫn napa* = Die twee spreken weer met elkaar (zijn wederom verzoend met elkaar).

b) met transitieve beteekenis; het voorwerp echter wordt niet uitgedrukt (zie *ǫ*, n⁰. 8). *Mǫkǫ marǫ w-ǫru-pa sẹ-wa* = Ik wil met hem spreken. *Kwami m̃arǫ w-ǫru-pa-ma-i* = Ik heb met Kwami gesproken.

c) met de beteekenis van: konkelen, kwaadspreken, lasteren. *Tuw-ǫru-pa-kẹ man* = Hij konkelt. *Mǫkǫ-nẹ tïw-ǫru-pa-kẹ yumañ man, tuwalǫ kǫrǫ*

ai-čo = Die man konkelt verschrikkelijk, pas voor hem op. *A-sano poko kët-oru-pa-i, yawa-me man* = Spreek geen kwaad van je moeder, dat is slecht.
2) *Eru-po* = overgankelijk werkw. *Kës-eru-po-i noron goro, a-yenono-sa ne* = Zeg het niet, hij wordt kwaad op je. *Eru-po pa noro man* = Het (kind) kan nog niets zeggen. *T-oru-po-re man* = Kan het al iets zeggen?
3) *Eru-po-ta*. *Eru-po-ta pa noro man* = Het kan nog niet praten. *Koromo kën-eru-po-ta-no* = Het kind praat pas. Deze samenstelling is opvallend. Zie *ta*, het werkwoorden-vormend suffix. Wellicht kan *ta* ook achter een werkwoord staan, aanduidend de „wording", het „begin" der handeling, uitgedrukt door het werkwoord. Of is *po-ta* op te vatten als één woord, nl. *pota* = mond?
4) *Eru-to* = taal geven, geluid geven aan iets. *A-si-ña-rï eru-to-ko* = Geef taal aan je fluit, d. i. blaas er op! *M-eru-to-ya* = Gij blaast (op je fluit). Zie *e-to*.
5) Zie *a'ura*.

esaike - zeker stokje, bij wijze van penseel gebruikt. Zie hierover bij *alakuseri*.

esaña - zie bij *esapiña*.

esamanga - *W-esamaŋ-ga w-u-sa* = Ik ga rusten. *Tuw-esamaŋ-ga-rï se-pa na* = Hij wil niet rusten. *Esamaŋga-ko* = Rust.

esamanondo - overhellen; zie voorbeeld bij *ase-ke* onder *ase*.

esapiña - spelen. *Esapiña-ko* = speel! *Pičani, esapiña tan-doko* = Kinderen, gaat spelen! *Kët-esapiñe-i ñoro* = Houd op met spelen! *Tuw-esapiña-i yuman ne man* = Hij speelt veel. *W-esapiña-rï se-pa wa* = Ik wil niet spelen.
Men hoort ook: *esaña* (een samentrekking van het eerste werkw.). *W-esaña se tene wa* = Ik wil spelen. *Kën-esaña-ton* = Zij spelen.
Verder: *asayaba* en *asayamba*. *Asayaba-ko, mami* = Kind, (ga) spelen. *Asayamba-ko-se* = Kom hier spelen (met me)!
1) Heel kleine kinderen spelen met schelpen; vader vlecht dikwijls een schelpen-korfje daartoe, *kuwe (y)enë*. Ze hebben een rammelaar uit warimbo gevlochten, *maraka* genaamd of *pičani mori-ka-rï* = kinder-rammelaar. Soms bindt moeder twee kleine kalebasjes aan elkaar, weer bij wijze van rammelaar. Zie bijgaande teekeningen.
2) Kleine kinderen zag ik in een dorp dansen rondom een kinderhangmat, buiten het kamp aan twee lage stokken gespannen, in welke hangmat een zuigeling lag.
3) Ook dansen de meisjes zonder dergelijk middelpunt te hebben. Van twee dier dansen heb ik de begeleidende zang opgeteekend. Eén dezer gezangen echter is duister voor me:

a) *O-wa rapa w-enda-kā-i, wawa* 3 ×.
W-etumu-po a'uran botorï si roten de-ne.
O-wa rapa w-enda-kā-i, wawa.
Maña-rï esi-wo ay-etakï moro-po s-añöi yo.
Si-ñe, si-ñe yo.
Ik open mijn mond voor u, zuster.
Gelijk de zang van een drinker klinkt mijn fluitje (?)
Ik open mijn mond voor u, zuster.
Naast den kostgrond daar heb ik uw fluitje gelaten (?)
Het fluitje, het fluitje.

b) *Kuta'i-m o am-poka kama*
Oto-re mu-ka-no? 2 ×.
Laten wij de koetai's gaan schieten!
Wat zegt gij?

Kutai's zijn visschen, die weinig gewild zijn.
4) Een tol, van Indiaansch maaksel, heb ik eenmaal slechts gezien. Een Indiaan van Rijsdijkweg had voor zijn jongen een bromtol gemaakt van uit een awara-pit. Zie de foto en de afbeelding. Fluitjes maakt men echter in allerlei soorten van bladstengels en takjes, enz.; zie bij *siñarï*. Het blaasroer schijnt als spel nog wel eens voor te komen; zie *kwama*, n°. 3, e.
5) Een ontspanning (ook voor de grooten) zijn de dieren en vogels

welke men in de kampen kweekt; zie *tuwarǫmu*. Ook met kleinere vertegenwoordigers van het dierenrijk weten de kinderen zich te vermaken. Zie bij *itǫngo*. *Mǫnǫ-mǫnǫ* vervangt onzen meikever.

6) De kleine boogjes (speelboogjes meer) zijn om zoo te zeggen niet uit de handen der jongens; zie *rapa*, n⁰. 14.

7) Jongens maken mooie bootjes uit de scheede van *kunana*, voor deze zich geopend heeft om de bloeitros er uit te laten. Twee bootjes uit ééne scheede. Men heeft de scheede eerst te reinigen van de kleine stekels enz. *Wǫnu-ru sï-sę-sę-čā-i* = Ik krab er het vuil af.

Ook de vrucht van den *pandara* wordt daartoe gebruikt en de stengel van den moko-moko. *Muku-muku si-čǫtǫ-ya kuriala-ri mę* = Ik snijd een bootje uit een stuk van den moko-moko stengel.

Men bindt dan de bootjes achter een echten korjaal en neemt ze op sleeptouw. *Kuriala-ri si-kiriri-ka-i* = Ik sleep mijn boot. Men parelt woest en tracht het water te bewegen zoo veel men kan, om meer van zijn kunstgewrocht te genieten, ziende hoe dit tegen de golven zelfs bestand is. Zie n⁰. 10.

8) Meisjes zag ik het visschen met de *gręngręn* nabootsen. Een groote, sterke liaan had het grootste meisje uitgeworpen. Het eene eind hield zij in de hand, het andere liep over de savana achter een struik. Achter den struik stonden verschillende meisjes. Een dezer greep dan het uiteinde van de liaan vast, waarop de anderen „*gręn-gręn*" riepen, 't geen de hengelaarster beduiden moest, dat zij beet had en kon inhalen. 't Geen dan geschiedde.

9) Nabij zeker dorp werd een van een zeer hoogen boom neerhangende boschliaan (*wamę*) door de kinderen bij wijze van schommel herhaaldelijk gebruikt. Men hield zich aan de luchtwortels vast en zwaaide met reuzenzwaaien door de lucht.

10) In Galibi kennen de jongens het „modderpaard", een zekere plank, waar men zich met den buik op nederlegt. Men stoot met de voeten herhaaldelijk naast de plank in de modder en verkrijgt zoodoende een snelle vaart. De modderbanken worden aldus door hen bereden. De Galibi-jongens maken ook bootjes (zie n⁰. 7). Doch deze zijn kunstiger dan die der andere rivieren. De echte booten der Galibi-Indianen dragen zeilen, de speelbootjes der kinderen hebben die zeilen ook. Ze weten door stukken ijzer aan den bodem der bootjes te bevestigen enz., door de zeilen vast te binden, de bootjes zoodanig te maken dat zij in snelle vaart de golven der zee opgaan.

11) Men vermaakt zich ook met kunstjes. De meeste zijn ingewikkeld en worden vertoond door de grooten, sommige zijn eenvoudig en voor de kinderen. Wanneer men tapana drinkt en men is nog bij den aanvang van het feest, dan vraagt men elkaar: „Kunt gij dít maken... dát maken?" En de kunstjes komen los. Eertijds hebben ze wellicht vele dier kunstjes gehad en zeer ingewikkelde. Een oude Indiaan zeide: „Eertijds kon een man geen vrouw krijgen, als hij die kunstjes niet kende". Wat aan te nemen is. Iemand immers die niet door en door het Indiaansche kunnen zich toegeëigend had, verstond die kunstjes niet, was dus tot trouwen nog niet genoeg ontwikkeld. Drie soorten van kunstjes onderscheid ik:

a) *Eérste soort*. Hiertoe behooren de tooverkunstjes: *yǫrǫka w-ǫnuri-m̃a-po* genaamd, d. i. iets wat den duivel zelfs op een dwaalspoor brengen zal. Zie hierover bij *ęnurim̃a*.

b) *Tweede soort*. Hiertoe behoort het „vlechten" van allerlei voorwerpen, die nabootsingen zijn van dieren, planten en vruchten. Zie *waruma*, n⁰. 49.

c) *Derde soort*. De kunstjes met behulp van een stukje touw. Een touwtje, waarvan de uiteinden aaneengebonden zijn, als een riem zonder eind, windt men om de handen, de vingers, de voeten of elders... Men laat een gedeelte los, bindt weer, verwisselt enz. Men geeft ten slotte een laatsten ruk èn... 't beoogde is bereikt. Ofwel wat men verwachtte stevig vast te zitten is los òfwel mooie figuren zijn er ontstaan. De namen der windfiguren volgen hier. De beschrijving van elk vindt men onder het hoofdwoord.

aña-ta-no ka-topo = 't wegnemen van een vingerring.
karapana wo-rï = 't dooden van een muskiet, ook *maparawa-mbo* genaamd.
korotoko wembo = kippenbuik.
kurewako we-ka-rï of *iẁ-ese-pi-rï* = de achterste van den papegaai.
kuta'i enu-ru = de oogen van koetai ('n visch).
maparawa-mbo = zie *karapana wo-rï*.
nopoko w-ot-amoi-rï = oude vrouw die kasave in de matapi doet; zie bij *rapa*, n⁰. 24.
nopoko yepo = gebeente van een oude vrouw.
okomu = paling.
pasiwü mi-tï = de wortels van den Ingi-prasara.
rapa aponembo = bankje waar de boog op ligt. Zie bij *rapa*, n⁰. 24.
sirandu enan-dopo = een boschrat stroppen.
šuru = kreeft.
wara ponembo = nest van den flamingo.
wayamu munepu-ru = trap van de schildpad (een boschliaan).
wetu w-opuiña-rï = een overstekende specht (vliegend van den eenen boom naar den andere).
wetu arïrumu-rï = wegvliegende specht.
wonemui = strop. In de Marowijne *aneka-mbo* genaamd.

N.B. Twee dezer kunstjes vereischen dat men, na het touw op de vereischte wijze op de vingers der linkerhand gewonden te hebben, met de rechterhand aanhoudend korte rukken geve, nl. *kurewako we-ka-rï* en *nopoko w-ot-amoi-rï*.

De meeste touwkunstjes zijn hier afgebeeld. De foto van den „Iengi-prasara" werd door mij genomen in een bosch nabij Matta (Para). De naast den boom staande Indiaan is een Arrowak. De jongen, de wortels v. d. Iengi-prasara vertoonend, is een Karaïb.

12) Zie verder het artikel over „dansen" onder *uwa*.

ese-pi-rï - bodem (van een mand, een kruik, enz.). Het tweede lid van het woord: *pi-rï* vervalt somtijds geheel, somtijds gedeeltelijk. Zie hierover bij *pirï*. *Iẁ-ese-pi-rï* = zijn bodem. *W-ese-pi-rï amo-ko* = Begin met den bodem te maken (zie *oriño*, n⁰. 10). *W-ese-pi pa noro na* = De bodem is nog niet klaar. Om den bodem eener mand hechter te krijgen steekt men er vaak 3 stokjes (*epu*) in, gespleten uit den stengel van het maripa-blad, 3 printa's (N.E.) = *išiwü*. *W-ese yepu-ma iẁ-e'i-ri-ke, pipi-me man* = Omdat de bodem geen printa's heeft, is hij slap. *Išiwü s-il-ya, topome iẁ-e'i-tome* = Ik doe er printa's in, opdat hij stevig zij.

Tuw-ese-po kama-kon = Laten wij achteruit gaande dansen (zie *po*, n⁰. 2, e).

W-ese y-undï = 's menschen achterste; zie bij *kanaimo*. *Kurewako iẁ-ese-pi-rï* = benaming van zekere bindfiguur; zie bij *kurewako*. *Kuru-wese* = bladscheede is waarschijnlijk een samenstelling van *kuru* = water (zie *ku*) en *ese* = bodem. Op den bodem der bladscheede immers blijft het water staan. Zie *asetï*.

esi-pi-rï - 1) Dit woord duidt in het algemeen aan: een rand. Wanneer het tweede lid van het woord: *pi-rï* vervalt, wanneer het gedeeltelijk blijft, zie bij *pi-rï*.

2) *Esi-pi-rï* = de onderlip van den mensch. Bovenlip = *potï*. *Wori-an t-ïsi-piri-kon pu-ka-ton pini-ke* = De vrouwen doorboren haar onderlip met 'n speld.

Het doorbooren der onderlip geschiedt in de jeugd. De moeder doet het bij haar dochtertje. Een vaste leeftijd is daarvoor niet aangewezen. Soms is 't kind 4 jaar, soms 7. Een ander Indiaan hield: *mana-ta pomero* = nadat de borsten opgekomen zijn.

Wanneer de moeder de lip voor 't eerst doorboord heeft, laat zij de speld er in zitten. Een draadje, dikwijls nog met mani bestreken, wordt om de speld gewonden, zoodat deze er niet uit verwijderd kan worden.

Is de wond eenmaal genezen, dan neemt men het draadje weg. De vrouwen zijn zeer vaardig in het hanteeren dezer speld. Enkel met de tong halen zij de speld naar binnen, vertoonen ze door de opening van den mond, brengen haar weer terug in de opening der lip.

De speld in de onderlip strekt tot sieraad (zie *kura*, n⁰. 2). Nochtans zal de speld of eertijds doorn of graat aanvankelijk wel meer uit utiliteitsprinciep daar zijn geplaatst. Men kende immers geen zakken, geen kleeren, waarin men dergelijke dingen bewaren kon. Men zegt dan ook: *Oro ay-esi-pi-rï si-pu-ka-i pini-ke, a-wo-wo-po ka-tome* of *ekërë-ka-tome* = Laat mij uw onderlip met de speld doorboren, om te verwijderen wat u gestoken heeft of om de doorns te verwijderen. Men gebruikt de speld om doorns, aardvlooien enz. uit het lichaam te verwijderen.

3) *Nimoku esi-pi-rï* = de rand eener hangmat, zie *nimoku*, n⁰. 9. Over den rand der waterkruiken, zie *urupe*. Over de wijzen, waarop de randen van draagmanden vervaardigd worden, zie *waruma*, n⁰. 33—36. *Išano s-esi-mü-ya* = Ik bind (*mil*) een rand (*esi*) aan het binnenstuk van den pagaal. *Esi-mil-tï* = het bindsel van den rand (bij vlechtwerk). *Esi-mil-topo* = iets om den rand te binden; zie bij *alakule*.

4) *Esi-wo*; samenstelling van *esi* = rand en *wo* = streek (zie dit woord), beteekent = langs den kant. *Oma esi-wo s-ene-i* = Ik heb (den boom) langs den kant van den weg gezien. *Maña-rï esi-wo* = langs den rand van mijn kostgrond; zie *esapima*, 3, a. *Tuna esi-wo kan-atï-ta-no* = Het groeit langs den waterkant. *Esi-wo itan-go* = Vaar langs den oever.

Esi-wo-naka. Mo-ya esi-wo-naka ay-uwena-ta-ta = Ga daar ginds, aan den rand (van het bosch) braken!

e-si-si-čo - zich krabben; zie *si* = steek.

esi-wo - zie *esi-pi-rï*, n⁰. 4.

esu - *waruma esu-po* = het afkrabsel van een warimbo-stengel. Waarvoor dit nog dient, zie *waruma*, n⁰. 1.

Van *esu* denk ik, is het werkwoord: *išu-ka* afgeleid. Zie aldaar.

eta - 1) hooren, verstaan. *Pari-pe kopo-rï kai-čo an-eta pa wa* = Spreek wat harder, ik kan er niets van verstaan. *Ay-e'ura-n an-eta-pa-wa, irupa kai-čo* = Ik versta niets van wat ge zegt, spreek duidelijk. *Mati aura-n eta-no mose amuyako* = Verstaat dat meisje Neger-Engelsch (zie bij *šakawaku*)? *Kapitein* (N.E.) *w-opu-po ne s-eta-i Paramuru-wa* = Ik heb gehoord dat de kapitein naar de stad gekomen is.

2) *Eta* komt ook reflexief voor. *N-ota-i* = (Overal) wordt het gehoord; zie bij *karawasi*, n⁰. 2.

3) *Eta* schijnt ook „ruiken" te beteekenen, zie de voorbeelden bij: *awaruwape*, n⁰. 3, *kusa*.

4) *Ay-eta w-opu pa w-e'i* = Ik ben je niet komen opzoeken.

eta - het roepen of zingen van vogels. Zie voorbeelden bij *akami*, *iñamu*, *prikoko*. Zie verder over de afleiding van dit werkwoord bij *etï* = naam, n⁰. 2.

etakiña - fluiten, met de lippen nl., zonder een speeltuig te gebruiken. *Y-etakiña-i, ay-etakiña-i, n-etakiña-i* = Ik, gij, hij fluit. *Ay-etakiña-ko pepeičo koma-tome* = Fluit, om den wind te roepen; zie *pepeito*. Over den stam van dit werkwoord het volgende: Wellicht is de stam *etakï*. Zie dit woord in het kinderliedje, te vinden onder *esapima*, n⁰. 3, a. Wellicht hebben de woorden: *eta-kiña, eta-kuru, eta-si-po-tï* alle eenzelfde woord tot stam. Fluiten met behulp van een speeltuig, zie *siñarï*. Men kent ook het fluiten in de handen (zie *wotaro*, n⁰. 3). — Behalve het fluiten om wind, fluit men nog in sommige gevallen bij 't visschen (zie *woto*, n⁰. 2, c) en op de jacht (zie *wotaro*, n⁰. 3).

etakosa - het melksap dat bij het aanwenden van sommige vischvergiften boven het water komt drijven. *Neku t-amu-ne etakosa-rï* = het witte schuim van de nekoe. *T-amu-ne etakosa-rï* = het witte schuim (v. d. *kutupu*). Zie *etïmu*. Wellicht is het woord een samenstelling van: *eta* = speeksel (stam van *eta-kuru*) en *akosa* = schuim.

eta-ku-ru - speeksel. Samenstelling van *eta* en *ku-ru* = water, vocht enz.

Wanneer het tweede-lid van het woord: *ku-ru* vervalt, zie bij *ku-ru*.
Eta. T-ota-ke ne mana, murekoko! = Altijd spuwt ge op den grond, jongen (bij wijze van afkeuring gezegd).
Eta-ku-ru. Y-eta-ku-ru, a-yeta-ku-ru = mijn, uw speeksel. Wanneer het speeksel eenmaal uit den mond is, zal men om het aan te duiden, achter *eta-ku-ru* het suffix: *mbo* plaatsen, 't welk 't verleden aanduidt, 't niet meer bestaande. *Nokë ko u ero-po n-e'i, ene-ko moro eta-ku-ru-mbo* = Wie is hier geweest, zie dat speeksel daar?
Eta-ta. Oka-bun ay-eta-ta-i = Altijd spuwt gij. *Aw-ne y-eta-ta-i* = Ik heb gespuwd. *Kën-eta-ta-no* = Hij spuwt. *Ay-eta-ta-i čoro* = Spuw niet!

etamu - toerijgen. *Yukpa koro kweike etan-go, papo-ro kën-i-taton kusa* = Rijg den krabbenkorf goed toe, alle krabben zullen (anders) wegloopen. Met een band, uit den binnenbast van een boom gemaakt, rijgt men gewoonlijk den krabbenkorf toe. Zie een ander voorbeeld bij *Ipetïmañ*, nº. 5.

etanuku - uitknijpen. *Yuyu-ru etanu-ko* = Knijp dat puistje van me uit. *Tupuru s-etanu-sa aïu-ru w-os-e'uka-tome* = Ik knijp de roode patatten uit, opdat het sap er uitloope. *S-etanuku-i terapa* = Ik heb ze al uitgeknepen. *Etanuku-ru se-pa wa* = Ik wil ze niet uitknijpen.

etapu - toemaken. *Monï koropo s-etapu-take, eku-ndï s-otï-ma-i terapa* = Overmorgen zal ik (de trom) toemaken (het vlies over de trom spannen) de hoepels heb ik alle reeds gemaakt.
Etapuru-ma. Etapu-ru-ma-ko = Doe het goed dicht.
Etapuru-ma-ka = openen. *Kosi etapuru-ma-ka-ko ero auto rï-wa* = Doe dit huis spoedig open voor me. Ander voorbeeld zie *pakara*.
Etapu-tï = iets wat sluit, dicht maakt:
a) deur. *Am-ema-ko moro auto etapu-tï, omu-ko i-ïaka* = Duw de deur weg, kom binnen. De deur is gewoonlijk een scherm, uit bladeren vervaardigd, 't welk men ter zijde duwt om in of uit te gaan.
b) deksel. De bovenste mand van de *yamatu*, die als deksel optreedt, wordt *etapu-tï* genoemd; zie *yamatu*, nº. 2 en 3.
Otapu-to. Y-enata-rï n-otapu-to-i = Mijn neus is verstopt. *Otono-pe ay-ata, ay-enata-rï kon-otapu-to-yan* = Wanneer ge verkouden zijt, is je neus verstopt.
In het N. E. zegt men voor „dichtmaken" insgelijks: tappoe. Wellicht stamt het Karaïbsche *tapuru* enz. hiervan af. Zie nog *apu* = dichtmaken.

etasipo-tï - (ook *etasipo-nano*; zie suffix *nano*) baard. Het woord kan een samenstelling zijn uit *eta*, het infix: *si* en *po-tï* = haar òf (wanneer men aanneemt dat het woord niet met *e* maar met *ye* aanvangt) uit *ye* = tand en *ta* = onder, enz.; zie hierover bij *ta-rï*, nº. 4. *T-otasipo-ke mokë, ra* = Wat heeft die man daar een baard! *Y-eta-si-po-tï si-čuwekë-ma-i* (N.E. kweki = groot brengen) = Ik laat mijn baard groeien. *Tuwaromu* is een ander werkwoord voor: laten groeien. Zie *kësi'u*. *Y-eta-si-po-tï yawa-me na sa-san-ga-i* = Een baard is niet goed, hij steekt je. *Ay-eta-si-po-tï mansi-pe man, ičoto-ko koro* = Je baard is lang, snijd hem af. Afsnijden van den baard, scheren zie nog *ka-ka* onder *ka*. De Karaïb heeft geen baard. Naar aanleiding van iemands baard zal men hem gemakkelijk uitschelden, zie bij *kësi'u*, *pakarambo*, bij *pásisi*.

etawë - *Moyowai etawe-tï* = 't Web eener spin. *Etawe pa na* = Zij heeft geen web. Wellicht samenstelling van *eta* = speeksel en *we-tï* = uitwerpselen.

etï - 1) *naam*. *Aw y-etï* = mijn naam. *Ay-etï* = uw naam. *Nokë ko ay-etï na* = Hoe is uw naam? *Ay-etï an-ukutï pa wa* = Ik ken uw naam niet. *Ay-etï s-uta-ka-i* = Ik ben uw naam vergeten. *Ay-etï s-uku-sa* = Ik ken uw naam. *Ne'i wara ko ay-etï nan* = Hoe is je naam? *Moko etï* = zijn naam. *Nokë ko mose yo etï* = Hoe heet haar man?
Etïmân is wellicht *etï-ma-n* (samenstelling van *etï*, *me* en *n*). *Aw etï-ma-n s-il-take* = Ik zal wel een naam geven. *Etï-ma-n s-ilri* = Ik heb hem een naam gegeven. *Ay-etï-ma-n s-ilri-ya* = Ik geef u een naam. *Y-etï-ma-n ilri* = Hij gaf mij een naam. *Etï-ma-n s-ilri i-wa* = Ik gaf hem een naam. *Ay-etï-ma-n s-il-ya o-wa* = Ik geef u een naam.

Etï me. Noke ko ay-etï me nan = Hoe is uw naam?

T-otï-ne = met een naam. *T-otï-ne wa* = Ik heb een naam. *Ero me-rï t-otï-ne nan* = Is deze (zijne) teekening ook een naam rijk?

Etï-ma = zonder naam. *Etï-ma wa* = Ik heb geen naam. *Etï-ma noron mose pičani na* = Dat kind heeft nog geen naam.

Etïlka = doen heeten, een naam geven. *Nokë ko n-etïlka-no* = Wie geeft hem een naam? *S-etïlkā-i* = Ik geef hem een naam. Samenstelling van *etï* = naam en *ka* = aanbrengen.

Eyato = iemands naam uitspreken. *Ay-eyato-ton* = Men spreekt uw naam uit. *Moro wara ana kën-eyato-yan* = Zoo noemen wij hem. *S-eyato-ya* = Ik noem zijn naam. *T-oyato kët-a-ë* = Wij zijn geroepen (zie *kïko*). *Y-eyato-no* = mijn naamgenoot. Het uitspreken van iemands naam als verband houdend met het niezen zie *adiseiwa*.

Eyatopo. M-eyato-po-sa = Gij spreekt zijn naam uit (de zin is: spreek zijn naam niet uit! Uit den toon moet men dit opmaken).

2) *geroep van een dier. Arawata etï* = het gebrul van den brulaap. *Tonoro etï s-etā-i* = Ik hoor het geroep van den vogel. *Okoyu etï m-eta-no* = Hebt gij het gesis der slang gehoord? *Wagi etï* (*w*)*opu-rï* = De trein fluit (de naam v. d. wagen komt).

Eta = roepen, schreeuwen van dieren; wellicht samenstelling van *etï* = naam en het suffix: *ta* (vormend verba neutra). Zie *eta*.

Eto = doen roepen, geluid bezorgen aan iets; wellicht samenstelling van *etï* en *to* = suffix met de beteekenis van: iets aanbrengen. Zie *eto*.

Etïpo = roepen van een trom, van een fluit. *Etïpo pa na* = De (bamboefluit) geeft geen geluid. *Etïpo pa man* = De trom roept niet, heeft geen klank. *T-otïpo-re yumañ* = Zij heeft een sterken klank.

Etïpo-ro = doen roepen. *Sambura s-etïpo-ro-ya* = Ik span de trom, d. w. z. ik doe ze roepen.

Onder het woord *etï* = naam willen wij een korte verhandeling schrijven over de „*namen*" die men aan menschen geeft, aan dieren, planten, levenlooze voorwerpen... over de principepen die bij het namen-geven voorgezeten hebben, en zoo meer.

3) *Onomatopeën*. Verschillende benamingen zijn klanknabootsingen, zoo bv. vele benamingen van:

a) *vogels*; wellicht zijn deze nog veel meer in aantal dan wij vermoeden (zie *tonoro*, n⁰. 1).

andere dieren: poro-poro = zekere wesp; *takërë-kërë* = veenmol.

b) *instrumenten: dubun-dubun* = hengel, dobber; *kërë-kërë* = vijl; *wuil-wuil* = bijl; *wun-wun* = schwirbrett; *sa-sa* = zaag.

c) handelingen van levende wezens: *adisei-wa* = niezen; *kenken* = konijnengeroep; *tïtï* = beving, siddering.

4) *Reduplicatieven*. De Karaïb heeft in zijn taal zeer vele reduplicatieven. Al aanstonds valt het op, dat er weinige onder zijn die aanvangen met een klinker.

a) De meeste „onomatopeën" (zie boven, n⁰. 3) zijn reduplicatieven.

b) Vele reduplicatieven danken hun ontstaan aan de „intensiteit": *kape-kape* = het bliksemt; *tï-kara-karai-ye* = pikzwart; *tï-pipa-pipa-ke* = vierkant; *tï-po-po-re* = welriekend; *tï-poro-poröi-ye* = zeer geplooid; *tangu tangu* = vol gaten; *toro-toro* = slap, ruim; *tï-si-si-če* = zeer bijtend; *tu-wembo-wembo-ne* = vol bulten; enz. N. B. Soms wordt het préfix ook herhaald: *t-owe-t-owe-ke*; zie *we*, n⁰. 6, N. B.

c) Enkele uitroepen; zie *ken*.

d) Overgenomen woorden: *paraŋ-baran* = vlinder; *gran-gran* = zekere luis; *greŋ-greŋ* = bepaalde vischwijze; *poko-poko* = zeker reptiel, welke woorden ook in het Neg.-Eng. voorkomen.

e) Volgt hier een lijst van reduplicatieven. De lijst is niet volledig, is opgesteld na een vluchtig doorbladeren van 't boek enkel om het groot aantal reduplicatieven te doen zien. Volgende verkortingen zijn gebruikt: pl. = plant; vi. = visch; vo. = vogel.

Karai-ćarai (vo.)
Kara-kara (kikker)
Kára-kara (vo.)
Kari-ćari (vo.)
Karu-karu (vi.)
Kawai-ćawai (pl.)
Ko-ko (nacht)
Kuru-kuru (mand)
Kuya-kuya (worm)
Kuyo̧-kuyo̧ (vo.)
Kuyu-kuyu (vo.)
Lȩlu-lȩlu (tor)
Mara-mara (pl.)
Matuwi-tuwi (vo.)
Mo̧no̧-mo̧no̧ (vlieg)
Muku-muku (pl.)
Murȩ-murȩkȩ (slang)
Muru-muru (pl.)
Pana-pana (pl.)
Pa-pa (vader)
Pi-pi (dun)
Poli-poli (pl.)
Po̧-po̧ (aarde)
Pula-pulari (vi.)
Pu-pu (voet)
Puto̧-puto̧ri (spijker)
Puli puli (vo.)
Rȩ-rȩ (vleermuis)
Sali-śali (vi.)
Sapera-pera (vo.)
Sara-sara (vi.)
Takërë-kërë (veenmol)
Tamu-tamu (vuurvlieg)
Tarun-darun (kikker)
Tata (moeder)
Tȩf-tȩf (vo.)
Tȩn-tȩn (schokken)
Tïrï-tïri (kaiman)
Tï-tï-tï (beving)
Tri-tri (geest)
Turú-turú (pl.)
Wakai-wakai (kever)
Wara-wara (vi.)
Waru-waru (instrument)
Wa-wa (zuster)
Wërë-wërë (vlieg)
Wȩru-wȩru (ruigheid)
Woli-wóli (waaier)
Wo̧ro̧-wo̧ro̧ (pl.)
Wuil-wuil (bijl)
Yo̧ko̧-yo̧ko̧ (mes)

f) Zie de frequentatieven, n⁰. 5, a.

5) *Frequentatieven.*

a) Men vormt eerstens frequentatieven door het werkwoord òf geheel òf gedeeltelijk te redupliceeren. De handeling, door het nieuw ontstane werkwoord uitgedrukt, heeft dezelfde beteekenis als 't oorspronkelijk werkw., behoudens dat zij zwakker en meerdere malen gesteld is:
ȩ-tï(g)-ka = vreezen; *ȩtï(g)-tï(g)-ka* = bibberen.
ka = wegnemen; *ka-ka* = wegkrabben.
tȩŋ-ga = uittrekken; *tȩŋ-tȩŋ-ga* = korte rukken geven.
wo̧ = slaan; *wo̧-wo̧* = kloppen.

b) Tweedens vormt men sommige werkwoorden met frequentatieve beteekenis, zonder frequentatieven vorm echter door middel van infixen:
ȩma = werpen; *ȩ(mï)ma* = iets opschuiven.
o̧ma = vallen; *o̧(mï)ḿa* = zelf opschuiven.
o̧-sȩka = scheuren; *o̧-sȩ(rï)-ka* = langzaam los glijden.

6) *Samengestelde woorden en afleidingen:* Ontelbaar zijn de woorden welke onder dit hoofd terug gebracht moeten worden. Wij onderscheiden 3 klassen van samenstellingen:

a) Samenstellingen of afleidingen door middel van suffixen; de suffixen hebben verder op zich geen nadere beteekenis.

ŋ. Alle adjectieven, 't zij affirmatief 't zij negatief, maakt men substantieven door achtervoeging eener *ŋ* (zie *n*, 1, a-i); de klinker van het adjectief-suffix verandert doorgaans ietwat van klank. Het suffix: *ran* (*rȩ* en *ŋ*) heeft de bijbeteekenis van: gelijkend op.

No̧ maakt bijwoorden, bijwoordelijke uitdrukkingen, sommige adjectieven en sommige verbale stammen tot substantief: *kuriala* = boot; *ta* = in; *kuriala-ta-no̧* = iemand die in de boot is, d.i. een bootsman (zie *no̧*).

To̧ vormt substantieven van verba: *o̧no̧* = eten; *o̧no̧-to̧* = een eter (zie *to̧*).

Si is insgelijks een substantieven-vormend suffix.

Nimbo kan achter een pronomen, telwoord, adjectief of particip. praesens staan; het maakt deze tot substantieven (zie *nimbo*).

Ya vormt van substantieven verschillende dieren-namen.

Wellicht zijn hier ook op te merken als suffixen: *ndï* (*tï*), *ro̧* en *sȩ*.

Opvallend ten slotte is het suffix: *mbo*. Eenerzijds vormt *mbo* nieuwe substantieven of geeft het oude substantief de beteekenis bij van: bij uitstek... anderzijds vernietigt *mbo* het te voren genoemde substantief. De bijbeteekenis van: „niet meer bestaan" geeft ook het: suffix *po* aan de substantieven (zie *mbo*, *po*).

b) Samenstellingen door middel van suffixen, die wel is waar op zich zelve nog niet bestaan, doch reeds een „eigen" beteekenis hebben, welke beteekenis zelfs door het ander samenstellend lid van 't woord, 't zij substantief, 't zij verbale stam, nader omschreven wordt:

imo = verafschuwd wezen. *Watoimo* = het beest (*imo*) van vuur (*wato*), nl. de vuurslang. *Kurewakoimo* = het papegaaien (*kurewako*) beest (*imo*), nl. de papegaaien-slang, enz.

kërë = uitstekend stuk. *Andï-kërë* = het uitstekend stuk (*kërë*) der achterste (*andï*), nl. de staart. *Parana-kërë* = het uitstekend stuk (*kërë*) der zee (*parana*), nl. de Blanke. *Arï-(s) kërë* = het uitstekend stuk (*kërë*) der bladeren (*arï*), nl. de boomtop, enz.

kuru = vocht, sap. *Epu-kuru* = het vocht (*kuru*) v. h. hout, den stam (*epu*), nl. hars; *ere-kuru* = het vocht (*kuru*) van den lever (*ere*), nl. gal; enz.

nano = lengte, uitgestrektheid. *Aponï* = éénspersoons bankje; *apo-nano* = lange bank. *Tumun* = klein aardhoopje; *tumu-nano* = grafheuvel.

narï = rondheid. *E-ku* = zich buigen; *e-ku-narï* = een zich buigende rondheid, d. i. de knie; enz.

piri (?) = buitenlaag eener zaak (zie *pi*, n⁰. 3).

puru = iets wat „staat". *Pu-puru* = voet; *kutu-puru* = ruggegraat; *mune-puru* = ladder.

sarï = zijde, kant (vlakte?); zie *sa*.

tarï = voetzool; dit woord bestaat op zich; hie hierover bij *tarï*, n⁰. 3.

topo = plaats alwaar of instrument waarmede de handeling geschiedt: (*w*)-*onë-topo* = slaapplaats; *ra-ka-topo* = instrument om te splijten.

c) Samenstellingen, waarvan elk lid ook op zich bestaat.

Bij de genitief- en comparatiefsamenstellingen staat het omschrijvend woord voorop, het te omschrijven woord achteraan.

Voorbeelden v. genitief samenstellingen: *pida epu*(*l*) = zeilstok, d. i. mast; *kowei epu*(*l*) = haak, stok, d. i. hengel; *kuita epu*(*l*) = spindelstok. *Matutu sei-rï* = de pooten (*sei-rï*) der mand. *Pupu-ru ra-rï* = de zool (*ra*) v. d. voet; *rapa ra-rï* = de buitenkant v. d. boog. *Korotoko wembo* = kippenbuik. Men kan zelfs twee genitivi naast elkaar hebben: *wayumu engana me-rï* = teekening v. den rug der schildpad; *matuni pota me-rï* = teekening v. d. opening der alikruik.

Voorbeelden van comparatief samenstellingen; de konijnen-wesp; de brulaap-kolibrie; de aasgier-kruin (benaming eener ananas-soort); enz. Zie deze en andere dergelijke dieren- en plantennamen in het Karaïbsch beneden, n⁰. 18, d, e, f en n⁰. 19, d, e.

Bij de parasynthetische vormen wordt integendeel het omschrijvend woord hoofdlid der samenstelling. Dit hoofdlid staat dan achteraan en ontvangt het substantieven-vormend suffix. Voorbeelden: *pun-gowei-ya* = benaming eener schildpad die in schuinsche richting kop en nek uit het schild steekt; letterlijk niet: de krom-nekkige maar de nek-krommige. *Poli-ya-tï* = benaming eener kapasi-soort; letterl. de been-bultige (niet: bult-beenige). *T-enda-kolamo* = benaming eener mier; letterl. de mond stinkende. — Hetzelfde verschijnsel (het omschrijvend woord achteraan) treft men ook aan bij de gesubstantiveerde adjectieven, waarin het te omschrijven woord geïncorporeerd is: *T-u-pi-re-n* = letterlijk niet de roodhoofdige, maar: de hoofd-roodige. Al de incorporatie-vormen vertoonen het verschijnsel.

7) *Generieke woorden*. Men heeft woorden die een geheele soort van wezens aanduiden, terwijl de individuen van het soort of minstens zeer vele hunner een eigen, afzonderlijken naam hebben. Enkele voorbeelden: slang = *okoyu*; tijger = *kaikusi*; grootere vogels = *tonoro*; kleinere vogel

= *wansiri*; wesp = *okomo*; bij = *wano*; visch = *woto*; elke welkdanige toespijs = *woto*; elk welkdanig wild = *tonoman*; ster = *siričo*; vet = *ka-tï* ('t zij plantaardig, 't zij dierlijk). Onder de meeste hier opgenoemde woorden zal men in den dictionnaire de namen der afzonderlijke soorten vinden.

8) *Verzamelwoorden* bestaan wellicht ook. *Gezelschap* = zie *musiro*. Voor: *bos* heeft men: *iṁomu-po* = het saamgebondene. Voor *troep* gebruikt men een afleiding van hetzelfde werkw. *momu* = samenbinden, nl, *tï-mon-ge*.

9) *Stofnamen*. De stofnaam treedt vaak op voor den voorwerpsnaam: *kwama* = bamboe en fluit uit bamboe vervaardigd; *purïlwa* = pijl-riet en pijl; *spiálari* = ijzer en ketel; *wame* = boschliaan en tromhoepel. Doch men bedenke dat zulks niet uit armoede voortkomt. Men heeft „eigen" woorden die evengoed gebruikt kunnen worden. Fluit, hoorn = *kio-kio*, *siñari*, *kuti*, *tutu*. Pijl = *pe*. Ketel = *tuma*. Hoepel = *kundi*.

Omgekeerd gebruikt men ook soms den voorwerpsnaam in plaats v. d. stofnaam. *Maipuri an-ono pa wa* = Ik eet geen buffel, (geen buffelvleesch nl.). *Tuna* = rivier, maar ook: water om te drinken. *Wewe* = boom, stok, stokje; zie *sambura*.

10) *Persoons-namen*.

a) Elk Karaïb heeft een naam. Volgens Penard heeft een ieder 2 namen: een geboortsnaam en een reisnaam. Bij verschillenden heb ik twee namen aangetroffen. Bij een jongen was de eerste naam *yakabi* bij de geboorte gegeven door den vader, de tweede naam *kayunawaran*, toen het kind opgegroeid was, door de moeder.

b) Ook de grootvader geeft dikwijls den naam.

c) De oorsprong van een naam is soms de droom. In den droom heeft men een naam gehoord en dien geeft men dan aan het kind. Zoo de naam *yanure*.

d) Er is onderscheid tusschen jongens- en meisjesnamen. Een Karaïb zeide me van elken naam te kunnen zeggen of hij van een man of van een vrouw was. Hij kon mij echter het onderscheid niet verklaren. En het princiep wat hier voorzit heb ik niet kunnen ontdekken. Slechts een drietal namen heb ik ontmoet die èn aan mannen èn aan vrouwen gegeven werden, nl. *mome*, *piriïara* en *tusi*.

e) De meeste namen hebben (voor ons ten minste) geen beteekenis. Wij kunnen hun oorsprong niet verklaren. Ook de Karaïben zelven weten geen verklaring te geven. Van sommige namen zeggen zij, dat ze zéér oud zijn, zoo bv. de mannennamen: *kaparumarï*, *kayanarepuil*, *mayawari*, *tunakayarï*, *yunarewa* en de vrouwennaam: *tunaraiṁe*.

f) Vele persoonsnamen zijn namen van dieren, vogels, planten, levenlooze voorwerpen bv. de drie vrouwennamen: *akusiẃei* = klein soort konijn; *piriïara* = een kikker; *wengosi* = mier en de vier mannennamen: *yakarawa* = hert; *yuku* = mier; *yuku-me* = miertje; *wetasi* = sprinkhaan. Verder de vrouwennamen: *kiowasi* (kaw . . .) = een watervogeltje; *nana* = ananas, *wuil-wuil* = bijl. En de mannennamen: *yupo* = zoete kasave; *sabatu* = schoen en *sipu* = zekere kreek (zie dit woord).

g) Enkele namen komen ons voor ontleend te zijn aan de Boschnegers. Ze werden in de Marowijne gehoord. Mannennamen: *kokobresi*, *mamba*, *wittiman* = witte mensch. Vrouwennamen: *abenni*, *abimbi*, *dïgkoya*, *matrosi* = matroos.

h) *Tërameyari* is een mannennaam voorkomend in een der gezangen; zie *uwa*,

i) Overzicht der door mij opgeteekende namen:

Mannennamen:

amesi'u
aretï-po
arï
ariẃa
barambata

burúŋburún
kaparumarï = soort visch; oude naam.
kapurapuil
kayanarępuil = een oude naam.
kayunawaran
kokobręsi
korokïrë
kupa = misschien verkorting van *akupa* = een visch.
kurialiwa
kutę
loksien = wellicht van het N. E. loksi = locus-boom.
madia
maïtawe
mamba
manawapo
manawayęŋ
manawayuwari
mariwayu
mayawarï oude naam
momę ook vrouwennaam
otïokę
pioiyawa
pitono
róhiri
sabatu v. h. Portug. = schoen.
sipu een ver verwijderde landstreek; zie het woord.
tawaru
tawayu
tëramęyarï = naam voorkomend in een gezang.
tukuyanarï
tuna-ka-yarï = zou moeten beteekenen: een man die in 't water staat. Oude naam.
tusi = zie tusi bij vrouwennamen.
tutuyęŋ
urakari
urarimari
warokiyarï
wetasi = sprinkhaan.
windi
wittiman van het N. E. = witte man.
yakabi
yakarawa = hert
yanumesi
yękaruwan; zou moeten beteekenen: hij gelijkt op mijn tand.
yuku = mier.
yuku-mę = kleine mier.
yumę yuwan
yunarewa; oude benaming
yupo = zoete kasave.

Vrouwennamen:

abęnni
abimbi
akusiwęi
amimi
amuŋtirumaŋ
anuwi
ariyęmo
arutewamo
arutï

awayukami
aweyamu
aya
beseẽkeru
dĩgkoya
itaaruman
kanari
kaño
ka'uruman
kinkiyamu
kilbükẽ
kiowasi (*kawasi*) = een watervogel.
kumara
kuna araman
kuna emo
kure emo
maiyu
makai
makari
manerumãn
matrosi v. h. N. E. matrosi; het Holl. matroos.
meyo
mimi
mirami
mome is ook een mannennaam.
moya
murikemo
nana = ananas
onoko
papuruman
para
piritara = een kikker; is ook jongensnaam.
putĩ = echtgenoote
sione
sitoko
tanu imĩl
taposu
tiakuramu
tiayamun
tipa
tunaraime = een oude naam
tusi = grootvader; smal hoofd. Is ook jongensnaam
tutui
ulakarime
wana
wengosi: mier.
witiwi
wori = vrouw.
woisi'u
woito'e
woi yarĩ
wuil-wuil = bijl.
yanure werd in een droom gehoord.
yuneke ime

11) *Scheldnamen*. Bij 't uitschelden vergelijkt men om 't een of ander gebrek dat de tegenstander heeft den persoon met een dier, plant, enz. bij wie dat verschijnsel (afkeurenswaardig in den mensch) in sterken graad voorkomt. Men zie een lijst van scheldwoorden onder *gyu*, n⁰. 1. Over de 3 wijzen volgens welke de scheldnaam grammaticaal gevormd wordt, zie *gyu*, n⁰. 2.

12) *Stam-namen*. De Karaïben noemen zich: *kaliña*, welk woord „mensch" beteekent; zie de verklaring v. h. woord onder *kaliña*.

Namen van vreemde Indianen-stammen heb ik slechts vier kunnen achterhalen: *Akawayo* of *Kawayo*; *Iłoto*; *Sparaŕiťya* en *Ariťusa*. Wellicht staat de eerste naam in verband met *kawarï* = paard; het suffix *yo* zou identiek kunnen zijn met *no*; de naam zou dan kunnen beteekenen: ruiters. In den derden naam zijn te herkennen: *spiálari* = ijzer, ijzeren ketel en *ya* = suffix; wellicht menschen die het gebruik van ijzer en ijzeren voorwerpen kennen. De andere namen zijn mij duister.

De Blanken noemt men: *parana-kërë* = uitstekende stukken der zee. Zie *kërë*.

13) *Ziekte-namen*. Opvallend zijn enkele ziekte-benamingen. *Otono-pe wa* = Ik ben met snot, d. i. verkouden. *Onu-pe wa* = Ik ben met oogen, d. i. ik heb zeere oogen. *Tï-kei-će wa* = Ik ben met uitwerpselen, d. i. ik heb diarrhee. Ik ben met bloed, d. i. ik heb dysenterie (zie *menu*). *Sere-pe* = met hoest, d. i. tering. De oorspronkelijke beteekenis der woorden wordt dus een weinig gewijzigd. De zaken, wier „bezit" men in gezonden toestand niet „gevoelt", gevoelt men eerst bij ziekte.

14) *Geesten-namen*. Onder *yoroka* worden een 20-tal namen van geesten opgesomd. Twee er van zijn samengesteld met *yana*; wellicht dat dit woord *kracht* beteekent. Overigens valt er niet veel van te zeggen. Penard geeft nog het woord: *yumu* = geest. Ik geloof dat *yumu* = geest niet te verdedigen is. Zie *siriĉo*, n°. 3.

15) *Dorps-namen*. De dorpen worden (gelijk door de Zwarte Bevolking) nooit genoemd naar den bewoner of stichter, maar naar de een of andere omstandigheid daar ter plaatse waargenomen. Enkele voorbeelden: Met *tï-me-re-ŋ* = de beteekende (rots) duidt men in de Marowijne ook het Indianen-dorp aan, gelegen tegenover het bekende rotsblok. *Ametarï* (= de bocht) is de naam v. h. dorp, gelegen dicht bij de Kalebaskreek, waar ter plaatse de Koppename een grooten bocht maakt. „Plaats zonder koeparis" en „Plaats zonder vogels" zijn namen van dorpen in de Marowijne. Vooral planten daar ter plaatse groeiend of gegroeid hebbend moeten den naam leveren. In de Marowijne bv. de manjaboom, de kwasini, de kankantrie (= Albina), de Maripa = alle evenzooveel namen van dorpen. In de Suriname-rivier: Paramaribo (zie *paramuru*). In de Saramakka: de wane-boom (= Post Uitkijk).

16) *Rivier-namen*. Over de namen der groote rivieren weet de Karaïb weinig. Zijn zij of de meeste hunner Arrowaksch van oorsprong? Den uitgang wini kent de Karaïb niet; hij zegt dan ook *oni* of *uni*. Ziehier de meeste rivier-namen. Men zoeke elk woord op: *Atïlpïtï* = Tibiti; *Kamaoni* = Kommewijne; *Kupanama* = Koppename; *Kurumoto* = Kourmotibo; *Mara'oni* = Marowijne; *Suramataka* = Saramakka; *Suriñama* = Suriname; *Wayumo* = Wayombo.

17) *Kreken-namen*.

a) De namen der kreken zijn gedeeltelijk voor ons verklaarbaar, gedeeltelijk onverklaarbaar. Van de 41 door ons opgeteekende kreken-namen zijn er 21 duidelijk, 20 niet.

b) Van de bedoelde 21 kreken zijn er dan genoemd, 2 naar visschen die, 't kan zijn, veel in die kreken zich ophielden . . . 2 naar vogels, die langs hun oevers genesteld hebben of geschoten zijn . . . 5 naar andere dieren die men bij een eerste invaring der kreek ontmoet kan hebben . . . 11 naar planten, naar boomen vooral, die dicht bij de uitmonding groeien of groeiden (de plantennamen vindt men vooral in de Koppename-rivier) . . . 1 naar een bepaalde aardlaag, die er gevonden werd.

c) Wat de „vorming" der namen betreft, hebben van de 41 namen 25 namen geen enkele nadere aanduiding bij zich, hetzij in den vorm van een substantief, zooals: *aiĉuru* = water, hetzij in den vorm van een of andere suffix. *Arawone* bv. beteekent: groenhart. Maar als krekennaam moet *arawone*

zonder meer beteekenen: groenhart-kreek. *Arawone-ta Kaliña wati man* = In de groenhart-kreek wonen geen menschen.

d) De overige 16 kreken-namen hebben ter nadere aanduiding een substantief of suffix achter zich. Wij laten hier die namen volgen, achter den kreken-naam den verkorten naam voegend der groote rivier, waarin de kreek uitmondt. Kop. = Koppename-rivier; Mar. = Marowijne; Sar. = Saramakka-rivier; Sur. = Suriname-rivier.

— bijvoeging van *aiču-ru* = water.
aimara aiču-ru = anjoemara water (kreek); Mar.
kuruwa aiču-ru = berg-maripa water (kreek); Mar.
paira aiču-ru = letterhout water (kreek); Mar.
kurumu aiču-ru = stinkvogel water (kreek); Sar.; N. E. Frans-kriki.
kuruwai aiču-ru = bergmaripa water (kreek); Kop.
parakua aiču-ru = mora (peto) water (kreek); Kop.

— bijvoeging van *keni*. Dit woord beteekent benedeneind, uitmonding. Zie het woord. De namen-vorming met behulp van *keni* komt vooral bij de *Murato* voor.
ana'i keni = ananas mond (kreek); Kop.
kwama keni = bamboes mond (kreek); Kop.
mope keni = mope mond (kreek); Kop.
kumaka-ndi keni = kankantrie-stam (undi) mond (kreek); Kop.
awa'i keni = ? mond (kreek); Kop.
musu keni = ? mond (kreek); Sar.

— bijvoeging van *mān*. Opvallend dat deze uitgang ook nog al eens bij persoons-namen voorkomt. Zie *akukuwa-mān* = duiven-kreek (*akukuwa* = duif; N. E. Gosteeri.

— bijvoeging van *poli-ri* = kreek. Zie het woord.
maišaro ipoli-ri = ? kreek; Sur.
kupirisi poli-ri = luiaard-kreek; Sar.

— bijvoeging van *pul*.
maipüri pul = buffel-kreek (*maipüri* = buffel); Mar.

e) Andere verstaanbare krekennamen zijn:
kutuwaw (*tukumao*) = zekere palm-kreek; Mar.
wengo-pa = zonder mieren-kreek; Mar.
arawone = groenhart-kreek; Sar.
tawa = pijpaarde kreek; Sar.
waririya'u = dwergmierenbeer kreek; Sar.; N. E. Boekroe-kriki.
parakaru = koningsbloemen kreek; Sar.; N. E. Doengroe-kriki.
siwao = zekere kleine visch kreek; Kop.
kwasi yumān = de moeder, beschermster v. d. kwasi-kwasi; Kop.

f) De onverstaanbare krekennamen zijn:
maraka'm; Mar.
arumata; Mar.
araka; Mar.
kasipuri; Sur.
maišaro ipoli-ri; Sur.
rakuka; Sur.
mareworí; Sar.; N. E. Tobi-kriki.
kauwusari; Sar.; N. E. biri-hoedoe.
akalani; Sar.; N. E. bigi poika.
iriwa; Sar.; N. E. Cabenda kriki.
aričawaka; Sar.; N. E. Gardeyn kriki.
imawauw; Sar.; N. E. Brakka watra, d. i. zwart water.
amanawa'u: Sar.; N. E. Betkreek. Zie dit woord.
musu keni; Sar.; N. E. gronkriki.
kuru muku; Sar.; 1.
akara muku; Sar.; N. E. Pikien poika.
mao; Sar.

awa'i kenï; Kop.
inupisi; Kop; N. E. nobsi kriki.

18) *Dieren-namen.*

a) Men heeft dikwijls een naam voor de geheele soort; zie boven: *generieke woorden*, n⁰. 7.

b) De verschillende species worden aangeduid of met een eigen, zelfstandigen naam òf met een samengestelden naam.

c) Een samengestelde naam bestaat doorgaans uit den generieken naam (zie boven, a) en een bijzonderen naam v. e. dier, plant, voorwerp, enz., waarmede het te benoemen dier eenige overeenkomst heeft.

d) Overeenkomst v. kleur zal dikwijls een naam bezorgen. Zoo heeft men bijv. de konijnen-slang (*akuri m̃opi*), de konijnen-vlieg (*akuri wërë-wërë*), de konijnen-wesp (*akuri (y)okomo-rï*), omdat deze dieren op 't achtereinde v. 't lichaam rood zijn, gelijk het konijn op 't achtereinde v. den rug rood is. Een andere bij, welke daar ter plaatse wit is, heet kami-kami bij, omdat de vogel van dien naam dáár wit is. De brulaap-rups, de brulaap-kolibrie, de brulaap-bij zijn heelemaal rood gelijk de brulaap heelemaal rood is. De *tapurupo* slang is een zwarte slang, de vrucht v. d. *tapurupo* levert immers de zwarte verf. Zie hierover meer bij *kuli*, n⁰. 21.

e) Overduidelijk is het dat overeenkomst van „kleur" niet de eenig mogelijke relatie is. Zoo vormt men met behulp van het woord *yumañ* = vader, beschermer (zie aldaar) enkele diernamen. Door de verwijzingen onder *yumaŋ*, n⁰. 1, a na te slaan, zal men de relatie zien. Men kan verder naslaan de woorden: *okomo* = wesp, *okoyu* = slang, *wano* = bij, *wayamu* = schildpad, *wengosi* = mier.

f) Tal van dieren-namen zijn loutere metaphoren: de vrucht v. d. gobaya, de bijl van den boozen geest = benamingen v. twee schildpadden (zie *wayamu*); de anjoemara tand (*aim̃ara ye-rï*), de tak v. d. foengoeboom (*kupesini poli-po*), het touw v. d. boschgeest (*kurupi sim̃o-rï*), de tong van zekeren palm (*tukuma'u aremu-ru*) zijn benamingen van vier slangen.

g) De Karaïb ten slotte kent ook omschrijvende benamingen: de beenige, d. i. het hert (zie *ipolïpaŋ*), de met een stinkenden mond voorziene, d. i. zekere mier (zie *t-enda-ko lamo*), de beenbultige, d. i. zekere kapasi (zie *poliyalï*).

19) *Planten-namen.*

a) b) c) Wat bij de dieren-namen onder de 3 eerste nummers gezegd is, moet (servatis servandis) ook van de plantennamen gezegd worden.

d) Samengestelde planten-namen als bij de dieren-namen onder d bedoeld is zal men genoeg vinden zoo men de lijsten naslaat onder *andïkë* = staart, *arepa* = kasavebrood, *maura* = katoen, *nana* = ananas, *pomui* = peper, *sim̃o* = liaan, *woku* = tapana. Men noemt bv. zekere katoen: de zee-katoen omdat zij van over zee ingevoerd is . . . een andere: kankantrie katoen, omdat dat soort katoen reuzachtig groot is. Zoo heeft men onder de lianen de groenhart-liaan, dewijl de bloem van deze liaan op de bloem van den groenhart gelijkt.

e) Overgroot is het aantal plantennamen die loutere methaphoren zijn. Wij geven hier de verklaring der benaming niet op, men kan ze naslaan in den dictionnaire. Volgen hier dan enkele voorbeelden: de aasgier-kruin, de buffel-kop = twee ananassen (zie *nana*); de nagels van zeker boomhoen, de kolibrie-kop, de ratten-keutels = drie pepersoorten (zie *pomui*); de stinkvogel-oog, de hertennek, de ruggegraat, de nachtuil-nagel = vier lianen (zie *sim̃o*); het korenvogel-dons = zeker kruiskruid (zie *akawe marïtï-rï*); de sprinkhanen-knie (zie *kasapa eku-na-rï*); de duivels-schurft = zekere paddestoel (zie *urupe*).

f) Omschrijvende benamingen zijn talrijk. Hiertoe behooren al de samenstellingen met *ran* = gelijkend op. Zie de lijst planten-namen onder *ran*. Samenstellingen met *epi-tï* = geneesmiddel: *atïta epi-tï*, *kumišako epi-tï*, *sere epi-tï*, enz. Met *moran*; bv. *pakira moran* = het bezweringsmiddel v. d. pakira (zie *moran*). Een omschrijving is ook de benaming van een

vrucht op de markoesa gelijkend: „de maan heeft haar in den steek gelaten"; zie *nuno ni-ño-po.*

20) *Sterren-namen.* De meeste sterren worden genoemd naar de plant, wier vrucht rijp is... naar het dier 't welk schreeuwt enz... ten tijde dat bedoelde ster 's morgens aan de kim verschijnt. Het woord *yumañ* komt dan dikwijls in de benaming voor. Zie de verhandeling hierover onder *siriço.*

21) *Technische termen.* De termen bij 't uitoefenen der kunsten en ambachten zijn ontleend aan de natuur. In den loop van dit boek is er herhaaldelijk op gewezen. Om niet in herhalingen te vervallen moge ik hier volstaan met enkele verwijzingen. Men leze eerst het artikel onder *me* over de ornamentiek en wel n⁰. 15 en n⁰. 15, b. Men kan bv. de „benamingen der vlechtmethoden" nagaan onder *waruma,* n⁰. 11 en n⁰. 13—36. Men zie eindelijk hoe sommige instrumenten of voorwerpen gemaakt worden, zoo bv. *apukuita* = parel. *kui.a* = spindel, *nimo-ku* = hangmat; *rapa* = boog; *purïlwa* = pijl; enz. enz.

22) *Namen van ornamenten.* De namen zijn evenals de technische termen meestal aan de natuur ontleend. Men leze het artikel onder *me* = teekening.

23) *Namen van geldstukken.* Men gebruikt òfwel de benamingen der Zwarte Bevolking òfwel men duidt ze aan met „schubben" van visschen van verschillende grootte.

24) *Overgenomen benamingen.* Verschillende benamingen van geïmporteerde huisdieren, kleedingstukken, instrumenten, enz. zijn door de Karaïben overgenomen van de Portugeezen, Spanjaarden (zie *kaliña,* n⁰. 25, b).

Van de Hollanders nam men slechts indirekt over (25, c).

Van de Franschen een enkel woord (25, d).

Van de Zwarten verschillende woorden (25, e). Opvallend is de Karaïbsche benaming van zekere slang. Men heeft voor de slang een eigen naam. Men neemt echter ook den Neg.-Eng. naam over en zet er dan een Karaïbsch suffix achter (zie *sapakara-imo*).

Van de Arrowakken wellicht ook verschillende woorden: *samariapo, kusa, kweike.*

e-tï(g)-ka - verb. reflex. vreezen, beangstigd zijn, zie *tï-tï-tï.*

etï(l)-ka - iemand een naam geven; zie *etï,* n⁰.

e-tïmu - verb. refl. dronken zijn; vergiftigd worden (van visschen gezegd, die met vischvergiften gevangen worden); zie hierover bij *tïmu,* n⁰. 3.

etiñaperï - het spint van een boom, een plank. Het zachtere gedeelte aan den buitenkant, aan den rand, 't welk men verwijdert. 't Woord is klaarblijkelijk een samenstelling. *Etiña* is mij onbekend. Over *perï* zie *pe* = ponie.

etï-po - het roepen (eener trom bv.); zie *etï.*

ètï-po-ro - doen roepen; zie *etï.*

etïpu - *Pupu-ru sepiño-sa etï-tome* = Ik behandel de wonde van mijn voet, opdat zij opdroge. *A, a, asi-ço ne n-etï-pu-i* = Ja, (mijn voet) is een beetje beter. *Y-ergkë-rë t-otïpu-rï se-pa man* = Mijn zweer wil maar niet opdrogen.

eto - Dit werkw. is waarschijnlijk een samenstelling van *etï* = naam, geroep en *to* = iets aanbrengen. *Kwama-rï s-e-to-ya* = ik bezorg geluid aan mijn bamboe, d. i. ik blaas er op. *Totu e-to-ko* = Blaas op den hoorn! Zie een ander voorbeeld, 't welk ook de boven-aangeduide samenstelling bewijst, bij *mukura* = keel. Zie *etï* = naam, n⁰. 2.

Wanneer men niet op een hoorn doch op een fluit blaast en verschillende tonen voortbrengt, zegt men liever *eru-to* = taal, spraak geven aan iets; zie bij *eru,* n⁰. 4.

etorï - geroosterd worden. Dit werkw. schijnt een reflex. te zijn. Voor het transitieve werkw.: roosteren gebruikt men een ander woord, nl. *pu. N-etorï terapa moro arepa* = Het kasavebrood is reeds geroosterd. *Wato uwlo-ko, ko'i arepa eto-tome* = Blaas het vuur aan, dat de kasave spoedig geroosterd zij. *Ero-wara ne etori pa man* = Zóó . . . wordt hij nooit geroosterd. *Yawa-me n-eto-ya* = 't Is slecht zoo, 't wordt niet geroosterd.

e-trou-ma - verb. refl. trouwen; zie *trou-ma.*

e'uka - zie *eyuka.*

e'utï - uitgaan van vuur. *Tuwaro koro, moro wato kën-e'u-ne* = Pas op, 't vuur gaat uit. *Kët-e-tïg-ke-i, e'utïg pa kën-e'i-tan* = Wees niet bang, 't zal niet uitgaan. *Wato t-o'u-se na* = 't Vuur is uit. Dit werkw. is hetzelfde als het verder op besprokene: *ewutï*.

ewa - hangmattouw, de vierlijn. *Owe-ko ay-ewa-rï nan* = Waar is je vierlijn? *Ewa-pa wa* = Ik heb geen hangmattouw. Zie *nimoku*, nº. 10 en volgende. Dit touw is steeds eigen maaksel van zeilgras; zie *kurawa*.

Ewa-ka = letterl. de touw wegnemen, de hangmat losmaken. *Patï ewa-ka-ko* = Maak mijn hangmat los. *Owa-ka* = verb. reflex. *Kën-owa-ka-tan* = Ze (de hangmat) zal losschieten (omdat de knoop niet goed gelegd is). *Ewa-to* = letterl. een touw aanbrengen; de hangmat vastbinden, taaien. *Surabañ boko a-patï ewa-to-ko* = Taai je hangmat om den balk.

De Indiaansche wijze om een hangmat te taaien (op te binden) geschiedt zonder het leggen van een knoop, zoodat men ze los willende maken met een enkelen ruk zulks doet. Heeft men een horizontalen balk voor zich, dan begint men met het uiteinde der vierlijn „over" den balk te gooien. Begon men „onder" den balk, men zou te hooren krijgen: *Moro-wara kës-ewa-to-i, yoroka ema-ri-ta man* = Taai niet op die wijze, ge zijt op een duivelsweg. 't Uiteinde over den balk neervallend wordt dan links van de vierlijn naar voren gehaald. Het loopt vervolgens „over" de vierlijn. Men vouwt het uiteinde tot een lus. Het voorste deel der lus wordt één- of tweemaal om het over den balk loopend touw gehaald. Men trekt alles aan. Hoe zwaarder de hangmat bevracht is, hoe sterker het bindsel aangetrokken wordt. Door een enkelen ruk aan de lus maakt men alles wederom los. Zie bijgaande teekening.

ewai - Dit woord komt in enkele samenstellingen voor: *y-ewai-pu-ru* = mijn kuit; *a-ye-ta-wai-rï* = uw tandvleesch.

ewai-puru - kuit (onder-been); samenstelling van *ewai* (?) en *puru* = suffix. Zie dit laatste woord. *Y-ewai-pu-ru, ay-ewai-pu-ru, ewai-pu-ru* = mijn, uw, zijn kuit. Men zegt ook voor kuit: *i-sai-pu-nu*; zie *se*, nº. 1.

ewa-ka - zie *ewa*.

ewama - omhelzen. Zie een voorbeeld bij *awaruwape*, nº. 3. Zie verder bij *odima* = groeten.

ewapo - *Mose ewapo-pa na* = Hij is niet blij. Ook mag de negatie *ma* zijn. *Ewapo-ma wa* = Ik ben niet blij. *Aw t-owapo-re wa* = Ik ben blij. *Okabun t-owapo-re kën-e'i-tan moro-po* = Altijd zal hij aldaar blijde zijn.

Ewapo-ro = blijde maken. *Ero-me k-owapo-ro-ya* = Nu maak ik je eerst blij. *S-ewapo-ro-take* = Ik zal hem blijde maken.

Ewapo-ta = blijde zijn. *Otonome-ko ay-ewapo-ta-i* = Waarom ben je blij? *Y-ewapo-ta-take* = Ik zal blijde zijn. *Ime-ro poto o-wa papo-ro, y-ewapo-ta-take* = Wanneer gij alles opteekent, zal ik blijde zijn.

e-waru-mamu - donker worden; zie *waru*.

ewa-to - een hangmat opbinden; zie *ewa*.

ewe - zie *we* = buik.

ewei-nimbo - zie *aweiñe*.

e-womun-do - zie bij *womun* = kleed.

ewuikï - zie *ewuyuku*.

ewutï - uitgaan van vuur. Men hoort ook *e'utï*; zie dit woord. De *w* schijnt daarenboven te kunnen overgaan in een *p*. *N-ewu-tï* = 't Vuur is uitgegaan. *Moro wato wo-ko, epu-tome* = Sla op het vuur, dat het uitga.

't Werkwoord *epu-koro-tï* vindt wellicht hier zijn verklaring; een samenstelling nl. uit *eputï* = uitgaan en *korotï* = verbranden. Want gemakkelijk kan de rijst bv., wanneer deze boven het bijna uitgebrande vuur nog wat blijft staan, hetgeen gewoonte is, aanbranden.

Ewu-ka = uitdoen. *Ewu-ka-ko yukpa, diakoro'm ituk kin-icoro-tan* = Doe het vuur goed uit, anders zal het bosch gaan branden. *Ewu-ka-ko tuna-ke* = Maak het met water uit. *Pepeito kën-ewu-ka-tan* = De wind zal ze (lucifer) uitblazen. *A-kandra-rï* (N. E. kandra) *ewu-ka-ko* = Doe je kaars

uit. Ook hier wederom verandert soms de *w* in *p*. *Wato epu(l)-ka-ko* = Doe het vuur uit!

ewuyuku(ï) - 1) *Ewuyu-ko moko pičani, oro n-onu-ne* = Schommel het kind, dat het inslape. *S-ewuyuku-ma-i terapa* = Ik heb het al geschommeld. *Ewuyuku-ru se-pa-wa* = Ik wil het niet schommelen. *Patï ewuyu-ko* = Schommel mijn hangmat. Verb. refl.: *owuyuku*. *T-owuyuku-ru se-pa mose pičani na* = Dat kind wil niet geschommeld worden.

2) *Ewuyuku* wordt vaak samengetrokken tot *ewuiku* en *owuiku*. *Patï-ta w-owui-ša* = Ik schommel in mijn hangmat. *Patï ewui-čo* = Schommel mijn hangmat. *Moko pičani ewui-čo* = Schommel dat kind. *Ewui-čë-rë se-pa-wa* = Ik wil het niet schommelen. *Pičani ewui-čo ŵ-onu-tome* = Schommel het kind, dat het inslape. *A-patï-ta-po owui-čo* = Schommel in je hangmat. *W-owuikï-ri se-pa-wa* = Ik wil niet schommelen. Merk op dat het suffix v. d. infinitief niet langer *ru* is, maar *rï*.

3) De *w* gaat soms over in *y*. *Nimoku-ta w-oyu-sa* = Ik schommel in de hangmat.

eya - *Kën-eya-ne* = Zij houdt veel van pronken. Overigens dit woord nooit gehoord. Zie bij *kura*, n⁰. 1.

eyato - iemand's naam noemen; zie *ëtï*, n⁰. 1.

eyatono - *Eyatono* is de benaming a) welke de vrouwen van twee broers elkander geven b) welke de wettige vrouw geeft aan de bijzit van haar man.

Het woord schijnt te zijn: *eyato* = iemands naam noemen en *no* = suffix om substantieven te vormen. Het boven-aangegeven tweevoudig gebruik van *eyatono* strookt met deze verklaring. De aangegeven personen dragen nl. of willen dragen elkanders namen. Het reflexieve *os-eyato-no-ko* (meervoud van suffix: *no* = *noko*), aangehaald onder *puil* (echtgenoote), n⁰. 4 zou men dan kunnen vertalen met: „de twee die elkaar's naam dragen" (den naam nl. van echtgenoote).

Over *eyato-no* als bijzit zie het opgeteekende onder *puil* = echtgenoote, n⁰. 4.

eyu - 1) iemand uitschelden. *Y-eyu-i* = Hij heeft mij uitgescholden. *Kës-eyu-i čoro* = Scheld hem niet uit. *K-oyu-i čoro* = Scheld mij niet uit. *Ay-eyu-ru se-pa-wa* = Ik wil u niet uitschelden. *Otono-me-ko k-oyu-yan* = Waarom scheldt ge mij uit?

Eyu-ma = flink uitschelden. *Y-eyu-ma-po eka-rï o-wa s-etā-i* = Ik hoor dat ik door u flink uitgescholden ben. *Otono-me-ko k-ayu-mā-i* = Waarom scheldt ge mij zoo verschrikkelijk uit?

2) Het schelden bestaat hierin, dat men iemand op pijnlijke wijze zijn lichamelijke of moreele gebreken verwijt. De Karaïb is vlug in 't opmerken. Iemands gebreken ziet hij bij eersten oogopslag. Krijgt hij nu ruzie met zoo iemand, hij zal dan den persoon om wille van die gebreken vergelijken met dát dier, dié plant, dát voorwerp, bij wie het in den mensch opgemerkte verschijnsel in groote mate aanwezig is. De Karaïb zal bv. iemand uitschelden

a) om zijn gelaat. Een te donker gelaat herinnert hem aan den brulaap (*arawata*), een te plat gelaat aan de kasave-pan (*arinatu*), een te rond gelaat aàn den tijger (*kaikusi*), een te breed gelaat aan de koe (*paka*), een te klein gelaat aan 't sagoewijntje (*kusiri*).

b) om zijn oogen. Te kleine oogen doen hem denken aan den tapir (*maipuri*), te groote oogen aan de koe (*paka*).

c) om zijn neus. Een platte neus is een tijgerneus (*kaikusi*), een kromme neus is een kromme kalebas (*kwa'i*).

d) Een breeden mond scheldt hij uit met koeienbek (*paka*).

e) Iemand met kleine ooren is 'n visch (*woto*), met groote ooren een hert (*yakarawa*).

f) Het achterhoofd kan — zoo het opvallend gevormd is — bv. uitsteken òfwel kaal en rimpelig zijn. De mensch is dan een eekhoornaap (*akarima*) of een „negerkop" (naam van een vogel met kalen kop; *awuru*).

g) Heeft iemand een dunnen hals, hij wordt „zonvogel" (*akere'i*) genoemd: een langen hals, hij heet „hert" (*yakarawa*).

h) Is het vel der handen hier en daar met witte plekken voorzien, „buidelrat-staart" scheldt hij den persoon uit (*aware*).

i) Een groote buik wordt vergeleken met de koe (*paka*).

j) Lange beenen zijn den watervogel (*kumawari*) en het hert (*yakarawa*) eigen.

k) Knieën kunnen vergeleken worden met knoesten aan boomen (*wewe kundu*).

l) Kromme kuiten gelijken op den visch *akupa*.

m) Platte voeten zijn „planken" (zie *pu-puru*).

n) De dronkaard is een *akupa* (zekere visch); de onkundige in het dansen is een *akerę'i* (zonvogel), of een *muku-muku* (moko-moko stengel); de luiaard, die te lui is om te werken, een „peper-eter" (*pomui*), te lui om de aardvlooien uit de voeten te verwijderen, een aardvloo zelf (*sito*). Iemand die een baard bezit wordt vergeleken met zekeren baard-aap (zie *kësi'u*) of met zekeren visch die lange gevoelsdraden heeft (zie *pásisi*).

3) Over de grammaticale vorming der scheldwoorden:

a) Eerste wijze en meest gebruikte wijze. De adjectieven, gevormd door de suffixen: *kę, nę, pę* enz., worden substantieven door achter de suffixen een *n* te plaatsen. De klinker *e* gaat hierbij over in *a*. Zie bij *n*.

Kę: *Maipuri ęnu-ka-n* = Jij met je buffeloog!
Yakarawa pana-ka-n su = Jij, met je hertenooren!
Kumawari sęi-čan su = Jij, met je koemawari pooten!
Nę: *Paka wembo-na-n su* = Jij, met je koeienbuik!
Pę: *Akiñu-pa-n* = Jij, luiaard!
Sito-ba-n su = Jij, met je aardvlooien!

b) Tweede wijze. Men gebruikt het woord *wara* = gelijkend op. *Ayembata-rï tï-kara-yę su, arawata embata-ri wara* = Je gelaat is verschrikkelijk donker, net een brulapen gelaat. Zie ander voorb. bij *paka*.

c) Derde wijze. Het woord: *watǫn* wordt ingelascht. Dit woord echter is mij duister. Wellicht dat het verband houdt met *wara* = gelijkend op. *Ariñatu tampokorï bo watǫn ęmbata-rï* = zijn gelaat gelijkt op een groote kassave-pan. *Paranga bo watǫn pu-pu-ru* = Zijn voeten zijn net planken.

ęyuka - het sap ergens uithalen. *Kumišako ępi-tï s-ęyukā-i y-ęnu-ru taka* = Ik knijp het sap van een plantje (*kumis. ęp.* genaamd) boven mijn oogen uit. *Ǫs-ęyuka* = oplossen. *N-ǫs-ęyuka-mati* = Het heeft zich opgelost. Men hoort ook *ǫs-ę'uka*. *Otï ko morǫ n-ǫs-ę'uka-nǫ* = Wat is dat dat daar opgelost wordt? *Mani aiču-ru* = Het manihars. *Tuna erǫ n-ǫs-ę'ukā-i* = 't Lekt hier.

ęyuku - antwoorden. *Kët-ǫturupǫ-i i-wa, ay-ęyuku-pa kën-ę'i-tan* = Vraag het hem niet, hij zal je niet antwoorden. *Ay-ęyuku-po w-ę'i-takę* = Ik zal je niet antwoorden *A-sanǫ w-opu-rï poto, k-ǫyu-ko-sę* = Als je moeder komt, zeg het mij. *K-ǫyu-kǫ* = Antwoord mij. *Ay-ęyuku-ru se-pa wa* = Ik wil u niet antwoorden. *Ǫtǫnǫ mę ko y-ęyuku-ru se-pa man* = Waarom wilt gij mij niet antwoorden?

ęyupo - ook *ayupo* (zie bij *sepu*, n⁰. 1) en *ǫyupo*. *Tuw-ǫyupo-rę wa* = Ik heb gaarne....
Aw ǫyupo-pa wa = Ik heb spijt. *Ęyupo-pa wa* = Het verveelt mij. *Ęyupo-pa man* = Gij verveelt u.
Ǫyupo-ta = blijde zijn. *Yakǫnǫ ępoli pǫmero w-ǫyupo-tā-i* = Ik ben blij mijn vriend ontmoet te hebben.

F.

fi - klank-nabootsing; zie bij *maña*, n⁰. 6.

fiǫ - Uitroep, 't zij slechts één enkele maal, 't zij meerdere malen achtereen, wanneer men iemand of iets tot komen uitnoodigt; zie *akuri moran*; *kǫnǫpo*, n⁰. 4; *pakara*; *pępeičǫ*.

G.

gana (gana-ka) - zie *aŋ-ga*.

grangran - platte luis.

grengren - een vischlijn, welke aan een in den grond staanden stok bevestigd is. Aan den stok hangt een flesch, waarin wederom een spijker of een stukje ijzer hangt. Zoodra de visch bijt en aan de lijn trekt, beweegt hij den stok en de flesch. Het stukje ijzer slaat tegen de flesch en maakt geraas. Dit geraas verraadt den visch. De visscher snelt toe. Het geraas klinkt als: gren-gren. Vandaar de benaming dezer vischwijze. Gewoonlijk zijn er maar 2 haken aan de lijn. De Surinamers kennen deze vischwijze ook. Van hen denk ik dat de Karaïben èn deze vischvangst èn dezer benaming overgenomen hebben.

H.

hen - (ook *he*) Uitroep. *S-upi-me-i dombo rupo moro oma, hen!* = Ik heb overal naar den weg gezocht, wees daarvan verzekerd! *An-ene-pa ido-ke m-e'i, hen?* = En gij hebt hem niet gevonden, in 't geheel niet? *Ni-ču-ma-i tuna, he* = 't Is toch vloed, is niet?

Wij laten hier een lijst van uitroepingswoorden volgen. Elk wordt overigens op zijn plaats besproken.

akaya = Uitroep van pijn.
añe = Is niet?
ape = Houd op!
fo, fo-fo = Uitnoodiging.
ka = Verwondering.
këko = Medelijden.
ko = Verwondering.
kono = Verachting.
ko'u = Aansporing.
murï murï = Kijk! Kijk!
na'ë = He!
ndo = Verwondering. Ook: zie hier!
oho = Instemming.
puil = Verwondering.
ssss = Afweer.
sia = Vrees.
yo = Instemming.

N. B. Men heeft uitroepen die voor groote menschen zijn, andere die voor kinderen zijn. De eersten zeggen bv. voor: houd op! *añe*, de tweeden *ape*. Sommige uitroepen verder zijn voor mannen, andere voor vrouwen. Voor: o, wee! zegt de vrouw: *akaya*, de man: *ekëye*.

I.

i - Over den *aanvangsklinker i* der werkwoorden zie in den index der grammatica onder het woord: infinitief, n⁰. 1. Dewijl deze *i* volgens ons meestal pronominaal praefix is en niet tot den stam van het werkwoord behoort, hebben wij bij de alfabetische plaatsing der werkwoorden dezen klinker verwaarloosd. Men zoeke dus: *ikapu* = maken niet op onder de *i*, doch onder de *k*; *ikil* = raspen, zie *kil*; *imatï* zie *matï*; *ipapu* zie *papu*; *išanoma*, zie *šanoma*; enz. enz.

i - Over de *i* ingelascht achter een medeklinker om wille der *i*, reeds staande vóór dien medeklinker, zie na de inleiding het artikel over de „klankleer".

i - Voornaamwoord:

1) persoonlijk. Als prefix is *i* pers. voornwd. van den 3den pers. Zie beneden.
2) aanwijzend. *I* versterkt met *ro* is aanwijzend voornwd. Zie *ido*.
Zie *enï*, n⁰. 8.

i - Pronominaal. praefix van den 3den persoon.

1) Het staat voor zelfstandige naamwoorden en voor achtervoegsels. Is de 3de pers. meervoud bedoeld, dan krijgt het woord een meervouds-suffix.

a. voor *zelfst. nw. I-yę-rï* = zijn tand. *Morǫ i-ćuriála-ri* = Die boot is van hem. *I-autï* = zijn huis. *I-ętï* = zijn naam.

b. voor *achtervoegsels. Í-ẁa* = door hem. *I-ḿarǫ* = met hem. *Tuna il-ko i-íaka* = Doe er water in. *Tï-sęi-rï t-ambǫ-sę i-ẁa man* = Hij heeft zijn been gebroken (Zijn been is gebroken geworden door hem).

N. B. α) In plaats van het pronom. praefix *i* staat in het laatst gegeven voorbeeld *tï* (*tï-sęi-rï*). Zie hierover bij *t*.

β) Het pronom. praefix vervalt dikwijls; zie Inleiding.

2) *I* met den overgangsmedeklinker *w*, aanduidend den 3[den] persoon ev. en mvd., staat voor onovergankelijke werkwoorden, doch alleen wanneer het werkwoord als zelfstandig naamwoord beschouwd wordt, hetgeen het geval is bv. wanneer het werkw. voorkomt in den infinitief, wanneer het gevolgd wordt door *tǫmę* (zie dit woord) enz. *Murę am-ęnę-ko iẁ-ot-andï-mǫ-tǫmę* = Breng een bankje dat hij zitten kan. *Iẁ-ǫpu-rï an-ukutï pa wa* = Of hij komt weet ik niet. De *iẁ* gaat dikwijls over in *y* (zie *y*).

ï - Suffix wellicht met de beteekenis van: gelijkend op. *Pakira* = pakira; *pakira'ï* = pakirahout. Zoo *awara* en *awara'ï*. Zie nog *amara'ï*, *atïwa'ü*. Men hoort ook *ü*.

i - suffix, voorkomend in de vervoeging der werkwoorden.

A. Suffix van den tegenw. tijd; zie hierover bij *ya*, n⁰. 2.

B. Suffix van den verleden tijd; zie beneden.

C. Suffix van de verbiedende wijs. Voor de intransitieve werkw. zie bij *kët*, voor de transitieve bij *k . . . s*.

Over de vorming van den verleden tijd:

1) De gewone wijze om een verleden tijd te vormen is de achtervoeging eener *i*. Voorbeelden van werkwoorden op:

a *Silǫ si-ća-i* = Ik heb een aardvloo uit (mijn voet) gehaald.
Sakao ęma-i = Zij heeft zand gegooid (in den ketel).

e *Penarǫ yǫmbǫ s-ęnę-i* = Lang geleden heb ik hem gezien.

o *Mǫkǫ nǫpǫko ǫnǫ-i* = Hij at grootje op.
Ǫkǫyu wǫ-i = Hij heeft een slang gedood.

u *W-ǫnuku-i terapa* = Ik heb reeds geklommen.

mu *Wǫtǫ pañari n-ǫmu-i* = Misschien is er een visch in gekomen.
Ni-ćǫ-mamu-i = 't Is reeds donker.

pu *Ǫwin ńę m-ǫpu-i* = Zijt gij alleen gekomen?

N. B. a) De werkw. op *i* of op een *i*-tweeklank behouden de *i*. Een tweede *i* wordt er niet bijgevoegd. *Y-erępa-rï s-api terapa* = Ik heb mijn kasave reeds (in de soep) gedoopt. *S-upi terapa* = Ik heb er reeds naar gezocht. *Mǫkǫ-wa s-ilri* = Ik heb het hem gegeven. *S-ękaliti kaba ǫ-wa* = Ik heb het u reeds gezegd. *Tata kuku ękei* = Moeder heeft koeken gebakken (*kuku* van het Neg.-Eng.: koekoe).

b) De werkwoorden op *kï* en *tï* behouden dezen uitgang. De verledentijds-*i* wordt er niet achter geplaatst. Toch is het deze *i*, denk ik, die de oorzaak is dat de *ï*-klank van *kï* en *tï* gewijzigd wordt. De gewijzigde klank ligt tusschen *ï* en *ui*. *N-ǫpękï terapa* = Zij is reeds gezonken. *Awara s-amuikï* = Ik heb awara's opgeraapt. *Ë-rapa-rï n-at-ambǫtï* = Mijn boog is gebroken. *Ni-ḿǫtï terapa* = Het heeft reeds gekookt.

c) De eindklinker, een *a* zijnde, wordt vlug uitgesproken. *Si-ḿǫ-ka-i* = Ik heb gekookt. Rekt men den klinker: *si-ḿǫ-kā-i*, dan vormt men den tegenw. tijd = Ik kook. *S-awǫŋ-ga-i* = Ik heb (de zaak) opgeheven; *s-awǫŋ-gā-i* = Ik hef ze op. Zie bij *ya*, n⁰. 2.

d) De eindklinker *a* en *o* veranderen door den invloed der *i* dikwijls in resp. *ę* en *e* of *ö*. *Si-ćę-i* = Ik heb hem uitgehaald (van *ka*). *Si-ẁę-i* en *si-ẁö-i* = Ik heb hem gedood (van *wǫ*). De eind-*i* vormt met den voorgaanden klinker een twee-klank.

e) De verleden tijd kan versterkt worden met *nę*; zie dit suffix.

2) Door achtervoeging van: *kǫn*. *Peru y-ęka-kǫn* = Een hond heeft mij gebeten. *Apui mę siritǫ́ Batavia-po kën-a-kǫn* = Veel jaren heeft hij in Batavia

gewoond. *Kin-ga-kǫn* = Hij zeide. *W-a-kǫn* en *w-e'i-kǫn* = Ik was. Wellicht dat dit suffix hoofdzakelijk achter een *a*-klank komt.

3) Door achtervoeging van *po*; zie bij *po*, suffix het voltooide, het verleden aanduidend, no. 2.

4) De woorden: *kuru*, *pǫmbo*, *ripo* (*yǫmbo*?) staande bij een werkwoord duiden insgelijks het verleden aan en staan gelijk met ons: reeds, al.

5) *Ma* achter een werkwoord duidt de voltooiïng der handeling aan. Zie verder nog *manǫmbo*.

ićǫ - zie *kǫ* met suffix: *rï* = opening.

ićöińa - zie *kǫińa*.

ićǫmamu - zie *ęmamu*, no. 2, a.

ićǫna - zie *kǫ-na*.

ićǫpǫmamu zie *tǫpǫmamu*.

ićǫrǫka - zie *kǫrǫka*.

ićǫta - zie *ko-ta* = roepen.

ićǫta - zie *kǫ-ta* = bederven.

ićǫtǫ - zie *kǫtǫ* = snijden.

ićupǫi - ergens boven op gaan zitten; zie *kupo*, no. 5.

idakǫrǫ'm voegw. anders; zie *iŕako*.

idǫ - ook *iŕǫ* en *ńǫ* en *yǫ*. Het woord is waarschijnlijk een samenstelling, bestaande uit het pronomen *i* en het versterkings-suffix: *rǫ* (zie *i*). Het komt op zich staande voor, doch vooral als lid eener samenstelling of voorzien van suffixen. *Erǫ-nę idǫ* = Hier is hij (de houwer nl.). *Idǫ kapu* = Deze is het niet (niet de kreek die wij in moeten).

1) *Idǫ-kę* = met dit (*kę* = met), d. w. z. om deze reden, hierom. *Tuna t-apę-ńę yumań na, idǫ-kę kuriala iŕǫ-pa takanę na* = Het is sterk tegentij, daarom loopt de boot niet vlug. *Yǫ-kę w-ǫkunā-i, amuya-mę w-e'i-ŕǫmę* = Hierom kam ik mij, opdat ik mooi zij. *Am-an-apǫi-pa w-e'ī-ŕan idǫ-kę* = Krijg ik dan niets (nu gij zooveel meegebracht hebt)? *Uwa pori* = Neen, hoegenaamd niets.

2) *Idǫ-kę-nę* = item als boven, doch sterker uitgedrukt. *Kuriala pa man, idǫ-kę-nę ŕǫ-pa n-e'i* = Hij heeft geen boot, dat is de reden dat hij niet gegaan is. *Si-wö-i, dǫ-kę-nę n-ǫt-amǫ-yan* = Ik heb hem geslagen, om die reden huilt hij.

3) *Idǫ-mbo* = na dit, hierna. *Arepa s-ękā-i, irǫ-mbǫ si-yǫ-ndǫ-ya šarǫmbǫ-ta, irǫ-mbǫ si-pu-ya watǫ-ta, irǫ-mbǫ si-mil-ya pupu-ru tupo* = Ik kauw kasavebrood, hierna wikkel ik het in een blad, dan rooster ik het op 't vuur, dan leg ik het op mijn voet (geneesmiddel tegen *awami*).

4) *Idǫ-mbǫ-rǫ* = Klaar! (Een uitroep).

5) *Idǫ-mbǫ-rǫ-ta*.

6) *Idǫ-mbǫ-wińǫ* = hierna. Een voorbeeld hoe dit voegwoord gebruikt wordt, vindt men bij *akami*.

7) *Idǫ-mę* = dezelfde. *Iŕo-mę-nę morǫ man* = Dat is dezelfde (teekening).

8) *Iŕǫ-nęmbo* = het ware, het echte. *Iŕǫ-nęmbo erǫ man* = Dat is de echte.. de goede. Bij de laatste splitsing (bij het bereiden der warimboreepen) houdt de Karaïb twee reepen in de hand, waarvan de eene de goede is, de andere een waardelooze. Van de eerste reep zegt hij het boven aangehaalde.

9) *Iŕǫ-ne-mę Iŕǫ-nę-mę y-ępǫi-ya kǫmu-ńe* = De koorts heeft mij zwaar aangegrepen. *Iŕǫ-nę-mę nę kǫrǫ kës-iŕari-tǫ-i* = Laad de mand niet te zwaar! *Pępeitǫ idǫ-nę-mę pori n-ǫt-uwlǫ-yan* = De wind huilt verschrikkelijk. *Pǫmui an-ilri pa idǫ-ne-mę nę w-e'i* Ik heb er niet te veel peper ingedaan.

10) *Ńǫ-rǫ*. *Ńǫ-rǫ mę kapun* = Zijn kind is het niet. *Ńǫ-rǫ ętï t-api-rę sambreru-ru* = Haar naam was Roodkapje. *Mǫkë ńǫ-ro* = Daar is hij, dàt is hij.

11) *Ńǫ-rǫ-mbo*. *Ńǫrǫ-mbo mǫko man* = Ja, ja hij is het.

12) *Idǫ-wara-ata*. *Idǫ wara-ata w-u-take* = Eerstdaags zal ik vertrekken. Zie verklaring dezer uitdrukking bij *wara*.

idǫ-kę - zie *idǫ*.

idǫ-mbǫ, ido-mbǫ-rǫ, idǫ-mbǫ-rǫ-ta, idǫ-mbo-winǫ - zie *idǫ*.
idǫ-me - zie *idǫ*.
ido-nę-mbo, idǫ-nę-mę - zie *idǫ*.
ido-wara-ata - zie *idǫ*.
ikalikanari - Acrodiclidium canella; kaneelhout. Een ander Indiaan noemde het kaneelhout; *seitape*. *Ikalikanari* wordt gevierkant. Zijn bast levert een geneesmiddel tegen buikpijn. Zie *seitape*.
ikanuma - *Ikanuma erǫ kuriala na* = Deze boot loopt niet. 't Woord is maar ééns door mij gehoord.
ikapu - maken; zie *kapu*.
ikika - dik koken, iets tot stroop koken. Zie een voorbeeld bij *kasiripǫ* no. 2. Hiervan het wederkeerig werkw. *ę-kika*.
ikil - raspen; zie *kil*.
ïkirïnǫpu - *Këï-ïkirïnǫpu-i* = Plaag, treiter mij niet!
il - zie *ilri*.
ilri - geven. Soms hoort men de *i*-klank en de twee medeklinkers *l* en *r* zeer duidelijk, soms klinkt alles ongeveer gelijk *ü*. *Am'nę s-il-takę ǫ-wa* = Ik zal het u geven. *Am nę s-ilri* (*s-üri*) *terapa ǫ-wa* = Ik heb het u reeds gegeven. *Apuimę wǫtǫ s-pinę-i, am s-ü-ya ǫ-wa* = Ik heb veel visch gevangen, ik geef u een weinig. *Kës-ilri ćorǫ iwa, yawamę rǫ man* = Geef het hem niet, hij is een zeer slecht mensch.

Ilri wordt veelvuldig gebruikt met verschillende beteekenissen: iets ergens insteken, indoen; een val gaan zetten, enz. *Ay-ęya-rï korǫ kës-ilri inda-ka hę, ay-ęka-tan* = Steek je vinger niet in zijn bek, hij zal je bijten. *Mišaka s-ilri-yę w-u-sa* = Ik ga den vischval zetten. *I-pil-tari* (zie *piltï*) *s-ilri-ya* = Ik zet er een dwarshout tusschen. Meerdere voorbeelden zie bij *idǫ́*, n⁰. 9; *ipetï-man*, n⁰. 6; *apukuita*, n⁰. 2, b; *tapiröi*; *ipǫwǫnǫ*, n⁰. 3.
imamuru - zie *mamu*.
imba - zie *ęmba* = schouder.
imbǫ - Bestaat dit woord als suffix? *Amǫ-imbǫ́* = de uwe; zie bij *ipetï-man*, n⁰. 4.
imbo-ka - losmaken; zie bij *mǫ* = breken, n⁰. 3.
imę : binden; zie *mil*.
imę - 1) Dit woord is identisch met het onder *m* besproken *mę* = kind. Zie aldaar n⁰. 2. Verschillende woorden zijn er van afgeleid.

2) *Imebiki* - *Imębiki kuriala* = een kleine boot. *Erǫ imębiki kuriala-ta iǫ-pa wa* = Met deze kleine boot ga ik niet. *Ime* (*m*)*biki mę nunǫ* = De maan neemt af.

3) *Imę-ma* het gelijk strijken der klei-rollen bij 't vervaardigen van aardewerk. *M-imę-ma-nǫ terapa* = Hebt gij ze al gelijk gestreken? *Oweko ay-otï-rï imę-ma-tǫpo na* = Waar is je ding om de rollen gelijk te strijken? Zie *orinǫ*, n⁰. 5.

4) *Imę-mbo*. *Imę-mbo-ta w-u-takę* = Met de kleine (boot) zal ik gaan Zie n⁰. 6.

5) *Imę-mbǫ-kǫ*. *Patï imę-mbǫ-kǫ mę na* = Mijn hangmat is te klein. *Imę-mbǫ-kǫ mę erǫ ęwa-rï na, n-ǫt-apǫ-tan* = Het touw is te dun, het zal kapot gaan. „*Aw*" *kaidusi kęŋ-ga-nǫ imę-mbǫ-kǫ t-a'uraŋ-gę* = „Ik" sprak de tijger met fijne (nagebootste) stem. *Ime-mbǫ-kǫ murę am si-ka-sa* = Ik maak een klein bankje. *Nunǫ imę-mbǫ-kǫ mę* = De maan is afnemend. Zie *ko* onder *kupo*, n⁰. 2, b.

6) *Imę-mbo-męnę*. *Imę-mbo-męnę man* = Het halssnoer is te nauw. *Morǫ i-sęi-rï korǫ imę-mbo-męnę kës-ïlri* = Maak zijn steel niet te dun (zie *apukuita*, n⁰. 2, b). Zie *męnę*.

7) *Imę-ta* = fijn worden. *Imę-pa nǫrǫ man, apo-ko porï imę-ta-tǫme* = (De peper) is nog niet fijn, stamp ze nog wat, dat ze fijn worde.
imę-biki - zie *imę*.

imę-ma - zie *imę*.
imę-mbo, imę-bo-ko - zie *imę*.
imę-mbo-męnę - zie *imę*.
imę-notï - schoonmoeder; zie *mę* = kind.
imerǫ - onmiddellijk; zie *mero*.
imę-ta - zie *imę*.
imę-tamu-ru - schoonvader; zie *mę* = kind.
imǫ - breken; zie *mǫ*.
imǫ - Wellicht bestaat dit woord niet op zich. 't Schijnt enkel als suffix op te treden. Waar het optreedt, worden dieren aangeduid, die verafschuwd zijn gelijk slangen, gevreesd gelijk haaien of die uitsteken door grootheid van afmeting.

De aanvangs-*i* schijnt niet bijkomstig te zijn, maar tot het woord zelve te behooren, want ook in die samengestelde benamingen, wier eerste lid zeker geen *i* heeft, komt de *i* voor. Daarenboven wordt de aanvangs-*i* van *imǫ* met den slotklinker van het voorgaande woord tot een tweeklank versmolten. *Watǫ* = vuur; *watoimǫ* = vuurslang.

Dierennamen: *manuraimǫ* = de grootste kapasi-soort.
Slangennamen: *asākaimǫ* = ratelslang.
aurukoimǫ = zekere geheimzinnige slang.
kurewakoimǫ = papegaaienslang.
sapakaraimǫ = sapakara slang.
topurupoimǫ = padslang.
watoimǫ = vuurslang.
Visschen: *ęreimǫ* = een groote rog-soort.
karalawaimǫ = geelbagger.
muruwaimǫ = de grootste schubbenvisch v. Suriname.
tonotapitoimǫ = ronde kop haai.
Geesten: *pakirakiraimǫ* = de beschermgeest der pakira's.
wireimǫ = een boschgeest.

imǫmipǫ - zie *mǫmipǫ*.
imǫnatǫ - stelen; zie *mǫna*.
imǫtï - koken; zie *mǫtï*.
imǫwayu - Ilisha flavipinnis; sardijn. *Kuasini ępęrï mǫwayu piña-tǫpǫ erapa mǫrǫ man* = Ook de vruchten van den kwasini zijn een aas om de sardijn te vangen. Zie *ipǫwǫnǫ*.
iña - dien kant op; zie *iñę*.
iña - uitrukken; zie *na*.
iñamu - 1) Anamoe. *Iñamu kën-ęta-nǫ kǫyę* = De anamoe roept bij 't vallen van den avond. *Iñamu andïkë pa man* = De anamoe heeft geen staart. Naast de sporen der boomen maken *iñamu* en zijn verwanten gewoonlijk hun nest. *Wewe mi-tï-ta - kën-ęmǫ-ka-nǫ* = Zij legt haar eieren naast de boomsporen. *Iñamu* heeft 6 à 7 groote, blauwe eieren. Jacht op den anamoe zie *wǫtarǫ*, n⁰. 3.

2) *Ñamu moran* = het bezweringsmiddel van den anamoe. Men neemt van zekere tajersoort het blad en den knol. De knol heeft eenige overeenkomst met den kop en den nek van den anamoe. *Imę-mbǫ-kǫ mę kǫ ñamu pumurï* = De nek van den anamoe is dun.

3) *Iñamu tamu-ru* = de grootvader (beschermer) van den anamoe. Deze maakt geraas in je ooren, terwijl ge op jacht zijt, wanneer ge een veer van den anamoe gebruiken zoudt om de ooren te reinigen.

4) Met „anamoe" duidt men verschillende staartlooze boschhoenen aan, die gerangschikt moeten worden onder de genera Tinamus en Crypturus. De Karaïb heeft voor verschillende soorten afzonderlijke namen. Tot de „anamoe's" brengt hij terug:

a) *kusapi*; een kleine, rossige soort, in de kapoeweri voorkomend, met kleine, roode pooten. Men schiet er op met de *tapiröi*.

b) *mākawā*; zie hierover in den dictionaire.

c) *mawi*; een niet al te kleine soort anamoe. De vogel is zwart, heeft twee roode eieren.

d) *sọlọi*; kleine, rood en wit gekleurde anamoe, legt twee roode eieren.

e) *suwi*; kleine, roode anamoe, legt soms een, soms twee, soms drie eieren.

íńa-wa - (?) *Batra il-ko, íńa-wa-tọmẹ i-ẃa* = Doe de (*waikara*-bast) in een flesch (batra = Neg. Eng.), opdat hij afgetrokken worde. *Ni-ńa-wa-ma-i* = (De bast) is geheel afgetrokken.

inda - zie *enda*.

inda-ka-nọ - zekere balk van het kamp; zie *enda*, n⁰. 1.

inda-na-rï - zijn rug; zie *aŋga*.

íńẹ - *Íńẹ t-arepa-rï ena-sa* = Daar ginds eet hij (de buffel) zijn kasavebrood. *In-ya* = samenstelling van *íńẹ* en *wa* = naar. *In-ya ọkerika-ko asiḟọ* = Schuif wat naar dien kant op.

íńeku - Lonchocarpus spec.; nekoe; stinkhout; N. E. tiengi-hoedoe. Deze liaan geeft wel het sterkste vischvergift. Het doodt elken visch. De stam der liaan wordt uitgeklopt bij het water, in het water vervolgens uitgewasschen, opnieuw geklopt, opnieuw uitgewasschen enz. tot al het gif er uitgetrokken is. Een laag wit melksap drijft over de oppervlakte. 't Water met nekoe-sap vermengd verschroeit niet gelijk de *kunaparu* het menschelijk lichaam. Men zou het echter niet kunnen drinken. Over het visschen met vischvergiften, over de soorten van vischvergiften, zie *tïmu* = dronken maken.

íńendọ - eerbiedigen; zie *nẹndọ*.

ini - Dit woord schijnt de beteekenis te hebben van: een beetje, een weinig. Deze beteekenis heeft het ten minste in de voorbeelden aangehaald onder *asi* = heet, n⁰. 2.

íńọ - verlaten; zie *nọ*.

íńọnda - zie *nọ*.

íńọndapo - zie *nọ*.

íńọrọ - zie *idọ*, n⁰. 10.

íṕapama - vastkloppen; zie *pakï*.

íṕapu - wegwerpen; zie *ṕapu*.

íṕẹ'i - zie *pui*.

íṕẹnga - wegsnijden; zie *pẹn-ga*.

íṕẹtaka - zie *ṕetaka*.

íṕẹtï-maŋ - naam eener ster (Orion): zie hierover bij *petï* = dijbeen.

ipića - schillen; zie *pi-ća*.

ipï'i - zie *pui*.

ipiltï - zijn echtgenoote; zie *pil-tï*.

ipińa - grijpen; zie *pińa*.

ipińọ-nọ - de onderste; zie *pińọ*.

ipiriṕọ - afval; datgene wat bij het zeven der fijngestampte *kiẹre-pun* in de zeef overblijft; zie *arepa*, n⁰. 2. *Ipiriṕọ unsi-ḟa pomero kọn-ọt-apọi-ḟan* = Nadat zijn (van de *murẹwa*) afval zich tot een hoop gevormd heeft, pakt het van zelf (vuur). Men zegt ook *apiriṕọ*. Over de afleiding van het woord zie *pi*, n⁰. 1, c.

ipiḟọrï - wordt gezegd van iemand die zich zelven verontreinigt.

íṕọ-ka - ontharen; zie *pọ* = haar.

íṕọ-ka - schieten; zie *ṕọ-ka*.

íṕoliṕọ - zie *kupẹsini poliṕọ*.

íṕọlirï - kreek; zie *poli*.

íṕọmamu, íṕọmaŋga zje *pọmamu*.

íṕọmu planten; zie *ṕọmu*.

íṕọrọ - waar, juist, precies passend. *Iṕọrọ man, aw-rọ s-ẹnẹ-i* = 't Is waar, ik zelf heb het gezien. *Iṕọrọ-nẹ tï-ka-sẹ rï-wa na amọ-imbọ* = 't Is door mij juist passend voor u gemaakt. Zie dit laatste voorbeeld in *Iṕetïmaŋ*, n⁰. 4. Andere voorbeelden, zie *tarọ*.

íṕọtï - plukken; zie *ṕọtï*.

ipowono - 1) Aas om visch te vangen. Men gebruikt ook het Neg.-Eng. beti. *Na'e! Beti-pa wa, woto-mbo am huku* (Neg.-Eng.) *rito se-wa kumi-ñe pañari n-an-don* = He! Ik heb geen vischaas, ik wil gaan visschen met den hengel, wellicht bijten ze. *Powono watï* = Er is geen aas. *Na'e! Parakaniru am upı-ta se kowei powono me, wewe yapurupo-ta m-epotan* = Wel! Ga 'n masklimworm, zoeken voor me voor mijn hengel, in rot hout zult g'er vinden. *Kowei-dï powono man upi w-u-sa parakaniru* = Ik ga masklimwormen zoeken tot aas voor mijn vischhaak. *Powono n-o-ka-i* = Het aas is er af (van den haak af nl.).

2) *Ipowono-ndo Yombo powono-ndo-ko* = Doe aas in den vischval. *Kowei si-powono-ndo-ya* = Ik doe aas aan den vischhaak.

3) *Nokë-ban i-taka m-ilri, nuro-no-n irombu-po* = Wat voor aas doet ge er in (in den vischval), iets wat leeft of iets wat dood is?

Voor aas neemt men:

vruchten = de hoepelboom-vrucht (*apawa epe-rï*), wanneer men *kumaru* wil vangen; de awara vrucht (*awara*) om den kwasimama, den warakoe te krijgen; de vruchten van den *karapa* voor *kumaru* en *pakusi*; de knol van de kasave (zie *kunami*, n⁰. 2); de *mope* vrucht voor den *pakusi*; de *tapurupo*-vrucht voor *onoya*;

wormen = *ariša*, den worm die in verrotte maripa-pitten voorkomt, tot het vangen van sardijn (*iñowayu*); *parakaniru*, den grooten masklim, tot het vangen van logo-logo, onoya, yaki, warapa, enz. *Parakaniru-ke si-powono-ndo-ya* = Ik doe den masklim aan mijn haak.

kleine krabben = *Kumaru piña w-u-sa sarara poko* = Ik ga koemaroe vangen met sarara.

kleine visschen = Pataka's en warapa's bv. vangt men met stukgesneden logo-logo, trapoen met warapa, anjoemara met pataka, warapa, logo-logo, enz.

kikkers = *poloru, kïto*. De Karaïben leggen niet gaarne kikkers als aas in de vischvallen. Zie de reden bij *poloru*.

Wanneer men in 't geheel geen aas heeft, neemt men jonge uitspruitsels van den moko-moko, verwijdert den harden buitenbast, snijdt het zachtere binnengedeelte tot kleine stukjes. Hebben ze honger, dan willen de visschen hieraan wel bijten.

ipu - waarvan *ipu-ro* = nat maken en *ipu-ta* = nat worden; zie bij *kepu*, n⁰. 4.

iputuka - aan stukjes bijten, snijden. *Uwa se n-iputuka-i moro-po, m-akïto-ya moro auto* = Hei daar! Scheur het niet aan stukken, ge maakt het huis vuil. *Si-putuka-i*; *kini-putuka-i* = ik (hij) maak(t) het vuil. *Kumako ni-putuka-po* = overblijfselen van stroopende bladsnijdsters, stukjes blad nl. en stengel. Benaming van een sierlijk vlechtpatroon, zie *kumako* n⁰. 4.

ira-ka - splijten; zie *ra* = vloer n⁰. 2.

irako - groote, zwarte mier; haar beet is pijnlijk. Zij maakt holen in den grond. *Irako pamun* = zwager van de *irako*; benaming eener mier op de *irako* gelijkend. Dezer beet echter is niet pijnlijk. Over mieren zie *wengosi*.

irako - 1) voegwoord: anders. Men versterkt het met *ro'm*. *Irako-ro'm* spreekt men ook uit als: *dako-ro'm* en *nako-ro'm*. *Sula kupo ano-ka-ko moko woto, nako-ro'm kin-ico-ta-tan* = Barbakot den visch op den rooster, anders zal hij bederven. *Ay-erepa-rï yukpa koro akopo-ko, irako a-wo-tan* = Kauw je kasavebrood goed, anders wordt ge ziek. *Sapatoro koro ita, irako-ro'm ay-uta-take itu-ta* = Ga recht door, anders zul je verdwalen in 't bosch. *Ironeme-ne koro kës-itari-to-i, idako-ro'm awo'i-mbë ne kën-e'i-tan* = Vul de mand niet al te zeer, anders wordt zij te zwaar. Men zegt ook enkel: *no'm*.

2) Een overzicht der „echte" voegwoorden en der woorden voor voegwoorden dienst doende vindt men in den grammatica-index onder het woord; *voegwoord*.

irakopi (ook *yarakopi*) N. E. fajapan. Deze boom groeit in kapoweri, verspreidt een aangenamen geur. Zijn bladeren stampt men wel eens fijn, doet ze dan in een bekken met water. Met het aftreksel wascht men zich tegen koorts. Men wascht zich dan des morgens en des avonds. Wanneer kleine

kinderen de koorts krijgen, schilt men wel eens dėn bast van een dun takje af, rolt dezen op tot kleine bolletjes, en bindt ze vervolgens aan een touwtje. Het touwtje wordt het kind om den hals gehangen. 't Schijnt dat er ook een bijgeloovige kracht aan toegedacht wordt.

De zaden van dezen boom op den grond gevallen (aldus de Karaïb) schieten uit en krijgen bladeren: *yakopi ya-rï* = N. E. boko-boko wiwiri. De Encycl. noemt de boko-boko wiwiri: Ageratum conyzoides L.

iŕakopi-ran - gelijkend (*ran*) op den *iŕakopi*; benaming van een roode wikke-soort.

iŕa-ma - den achtersteven wenden; zie *ema* = werpen, n⁰. 6 en *ra* = bodem, n⁰. 3.

iŕana - zie *owariana.*

ira-ndo - een vloer aanbrengen; zie *ra* = bodem, n⁰. 4.

ira-pi-ća en **ira-pi-ṕo** - zie *ra* = bodem, n⁰. 5.

ira-puŋ-ga - zie *ra* = bodem, n⁰. 6.

ira-sa-sa-ka - zie *ra* = bodem, n⁰. 7.

irawone - middernacht. *Irawone ata y-upaka-i.* = Te middernacht werd ik wakker. *Irawone papo me o-ko-ne* = Kom als het ten volle middernacht is! Waarschijnlijke verklaring van dit woord zie bij *owara*, n⁰. 2.

iri - geven; zie *ilri.*

iriṕara - een bamboessoort; zie *kwama*, n⁰. 3, a.

iripere - zekere mierensoort; zie *wengosi*, n⁰. 3.

iriŕitura - Coryphaena hippurus L.: N. E. prophosoe; dolfijn. Twee gezusters kweekten een buffel, totdat deze, groot geworden, hun echtgenoot werd. Haar drie broers, nieuwsgierig waar de gezusters elken dag spijzen en drank naar toe mochten brengen, kwamen door bespieding achter het geheim. De vrouwestem nabootsend riepen zij den buffel en doodden hem. De gezusters, den buffel dood vindend, gingen naar den waterkant, zwommen en doken. „Ik wil een dolfijn worden" zeide de jongste. „Ik een zeekoe", de oudste. De gebroeders zagen ze nooit meer terug. Ze waren veranderd. De jongste was een dolfijn, de oudste een zeekoe. Zie *auran.*

iŕo, iŕo-ne-mbo, iŕo-ne-me - zie *iđo.*

iromo - sterven; zie *romo.*

irombo, irombo-ka - sterven, doen sterven; zie *romo.*

iromboro - zie *yombo.*

iŕomun - het droge seizoen, de droge tijd. *Iŕomun me na, papo-ro n-apa-i terapa te'apo* = Het is droge tijd, al het water der moerassen is al gevallen. *Kunu kini-ḿa-tan, iŕomun poro kën-e'i-ťan* = De regentijd is aan 't ophouden, 't zal nu voortaan drogetijd zijn. *Opoto porï iŕomun na* = 't Is een zeer sterke drogetijd. *Iŕomun-yako* = Tijdens den drogetijd. Andere benamingen voor den drogetijd zie bij *weyu*, n⁰. 8. Waarom de visschen in dezen tijd in zoo grooten getale sterven, zie *ombatapo.* Bij 't begin van den drogetijd worden de kostgronden gekapt, bij 't einde gebrand; zie *maña.* Aankondigers van den drogen tijd zie *wayamaka yumaŋ.* Hoe men bij regen den drogen tijd roept, zie *kongpo*, n⁰. 4.

iŕo-ne-me - zie *iđo*, n⁰. 9.

irupa - goed, gezond. Men zegt ook *yupa.* Valt daarenboven nog op te merken, dat men meestal het woord uitspreekt, alsof er tusschen de *u* en de *p* nog een *k* staat = *irukpa. Wori irupa ata, trou-ma-ko* = Als het een goede vrouw is trouwt ze. *Yukpa koro ai-ćo* = Houd u goed (afscheidsgroet van den vertrekkende)! *Irukpa koro iŕa* = Ga goed (groet tot den vertrekkende)! *Yukpa koro onë-ko* = Wel te rusten! *Irupa roribo man-don eropo-noko* = Maken de menschen van hier het goed? *Irupa kopo-rï ay-a'uran eta-tome rï-wa* = Opdat 't geen gij zegt beter door mij verstaan zal worden. *Tata kuku* (N. E. koekoe) *ekei n aro-rï me pipi-wa, irupa jiw-e'i-ťome* = Mijne moeder heeft koeken gebakken die ik naar grootmoeder brengen moet opdat zij gezond worde. *Yukpa rapa tuw-e'i-ye man* = Zij is weer beter geworden. *S-ukutï-ne, irupa ne man* = O! Dan wist ik het al! In orde!

irupu(n) - mooi. Men zegt ook *yupun* en lascht, gelijk bij *irupa* = goed eveneens de *k* in. *Yukpun męnę i-pǫ-tï w̆-e'i-dü-kę tęnę si-wę-i* = Omdat zijn (pauw) veeren (de kuif nl.) zoo buitengewoon mooi zijn, heb ik hem geschoten. *Yukpun borï kamiśa* (*kasuru*) = een zeer mooi kleed (kralen). *Irupu-mę n-aru-ta-i* = Het droogt mooi op. *Enï(g)-ko yukpu męnę man* = Drinkt het, 't is zeer helder.

Irupun beteekent ook: goed. Zie het voorbeeld onder *ęnu* = oog. Ik vermoed dat *irupa* = goed en *irupun* identiek zijn, doch het tweede woord is de zelfstandige vorm van het eerste. Zie suffix: *n*.

iśaka - zie *sa*.

iśami-ka - zie *sami*.

iśanǫ - schaduw; zie *sanǫ*.

iśanǫ - moeder; zie *tata*.

iśanǫ-ma - beminnen; zie *sanǫma*.

iśarę́ika - zie *salęi-ča*.

iśawǫ - zie *śawǫ*.

isę - willen; zie *sę*.

isǫka - zie *śǫka*.

iśuka - doorhalen van dranken enz. in een zeef. Het werkw. is wellicht een samenstelling van *su* zie *ęsu* en *ka* = wegnemen. *A-wǫku-ru mi-śuka-ma-i terapa* = Hebt ge je drank al gezeefd? *Kusęwe si-śuka-m-i, si-śuka-ma-i* = Ik heb de kusoewe gezeefd. Zie *kusęwe*, n⁰. 4.

iśúkuśúku-ma - *A-pupu-ru-kę iśúkuśúku-ma-ko* = Verspreid met je voet (de in het water geworpen fijn-gestampte *kunami*).

iťararaka - beter wellicht - *ičararaka* = braden. *Mǫkǫ wǫtǫ iťararaka-kǫ* = Braad dien visch. Het werkwoord zal een samenstelling zijn met *ka*. Wellicht bestaat *ičarara-ta* = braden (onoverg. werkw.) ook.

iťararaka - ontwarren; zie *tara*.

iťautï - stroomversnelling. *Tautï kǫpǫrï erǫ tuna-ta* = Er zijn veel stroomversnellingen in deze rivier, *Erǫ tuna tï-ťautï-kę na, i-ťautï(g) pa na* = Deze rivier heeft stroomversnellingen, heeft ze niet. Waarom er in de stroomversnellingen rotsblokken liggen, zie bij *kurupi*.

iťę - een beetje. *Otï-ko m-ęnę-yan mǫrǫ-pǫ? Iťę k-upa-ko* = Wat drinkt gij daar? Geef mij (ook) een beetje.

iťęręrę́ka - zie *kęręrę*.

itï - zie *tïmu* = dronken maken.

itïk - stil. *Pičani itïk mę ai-čǫ* = Kind, wees stil! *Itïk-mę pępęičǫ na* = De wind is gaan liggen. *Tïk-mę pępęičǫ n-e'i* = De wind is stil.

Itïk-na = stil zijn. *Pępęičǫ n-itïk-na-i* = De wind is gaan liggen.

Itïk-na-po = doen stil zijn. *Mǫkǫ peru itïk-na-po-ko* = Doe dien hond stil zijn.

itińa - spikkelen; zie *tińa*.

itǫ - zie *utǫ* = gaan.

iťǫngo - een soort van kleine rups, die een zeer smallen maar resp. zeer langen gang van ca. 3 d.M. recht den grond in graaft. De kinderen vermaken zich door een langen grasstengel in den gang te steken en de rups er zoo uit te wippen. *Wusi-wusi-kę iča-ko* = Haal ze met een grasstengel er uit.

iťǫpǫnarï - zie *tǫpǫnarï*.

iťǫtǫ - naam van een Indianenstam; zie bij *sipu*.

itüi - poeder. Men zet voor het woord en zijn afleidingen vaak een *s*. *Pǫmui iťüi* = fijn gestampte peper; zie bij *pǫmui*, n⁰. 4, b. *Awasi itüi* = fijngestampte mais, zie *awasi*, n⁰. 4.

I-tüi-ḿe. Maripa s-tüi-ḿę ira-ka-ko = Splits den maripa stengel zeer fijn. Zie echter bij *siki* of het juist is dit woord afzonderlijk op te geven.

iťu(k) - bosch. *Ińǫ-tï t-ǫman-dǫ poto iťu-ta* = Haar grootmoeder woonde in een groot bosch. *T-uta-sę iťuk-ta* = Hij is verdwaald in 't bosch. *Ęma-ko iťuk-tąka* = Werp het in 't bosch.

Geesten die in 't bosch wonen, zie *yǫrǫka*, n⁰. 3; regen in 't bosch, zie

konopo, n⁰. 2; de Karaïb als woudlooper, zie *wotaro*, n⁰. 1; tijdelijke woning in 't bosch, zie *auto*, n⁰. 18; jaarlijks kapt men een stuk bosch om voor kostgronden, zie *maña*.

iťuka - *Moro wewe pona pupu-ru si-ťuka-i* = Ik heb met mijn voet tegen een boom gestooten. *Iťuka-ko a-pupu-ru-ke* = Schop hem met je voet. Dit werkw. kan wel overgenomen zijn van het N. E. toeka. Men heeft voor „struikelen" een ander Karaïbsch woord: *epotumu*.

iťupoi - ergens boven op gaan zitten; zie *kupoi*.

iťüringa - *Kës-iťüringa-i* = Raak hem niet aan.

iťuru - zie *ku*.

iẃei-ne - honing; zie *awoińe*.

iẃöi - fantastische slang 10 à 20 voet lang, 1½ voet dik, van allerlei kleur, heeft een fijn geluid op dat van den uil gelijkend, roept des nachts. Zij gaat niet op jacht, maar blijft steeds op eenzelfde plek. De kracht die in haar zit roept het wild tot haar. *Turára-ri roten ẃoto ri ene-san iẃöi-ẃa* = Enkel de bezwering brengt het wild bij haar. Pakira en hert enz. zijn haar spijze. Den mensch doet zij geen kwaad. Over slangen zie *okoyu*.

iwöiyu - ook *wiyu* Minguartia guyanensis Aubl.; N. E. alata-hoedoe, d. i. rattenhout, zoo genaamd om de gaten of holen die er in zijn; konthout.

iyakurumo - ook *yasikurumo* het aanhoudend ronddraaien van een liaan om haar buigzaam en lenig te maken. *Iyakurumo-ko, kuriala mïl-tome* = Buig ze (de liaan), opdat ik er de boot mee vastlegge. *Akawari si-yakurumo-ya* = Ik draai de *akawari* (liaan), (om ze lenig te maken).

't Werkw. is wellicht een samenstelling: *ya* (*yamun*) = lichaam, *kuru* = sap, *mo* = suffix om werkw. te vormen, of wel *mo* = breken, òfwel *emo* = werpen. Door 't ronddraaien werpt men er het sap uit. *Si* in *yasikurumo* schijnt infix te zijn; zie *s* = infix.

K

k - *kë*, *kës*, *kët* enz. pronominaal praefix.

1) *k* met of zonder overgangsklinker duidt den 1sten pers. mrv. aan.

a) voor zelfst. nwden. *Kë-pari-rï ene kamaton, n-apa-ma-i ya* = Laten wij naar onze pari gaan kijken, het water is reeds gevallen. *Kë-patïta-ponaka kët-ot-aruka-n* = Laten we naar onze hangmatten gaan.

b) voor achtervoegsels. *Kë-wa-ñe* = door ons. *Monï am kuriala w-uto-rï kë-wapo-ne*. Zie die boot daar voor ons uit gaan.

c) voor infinitivi en sommige infinitiefvormen die als substantieven beschouwd worden. *K-utapu-ri-kon bai* = opdat wij wellicht niet verdwalen (zie meervouds-suffix: *kon*).

2) *k* met of zonder overgangsmedeklinker, staande voor een overg. werkw., duidt den 1sten pers. ev. of mvd. aan:

a) wanneer de 1ste pers. inwerkt op den 2den. *Aw k-opano-sa* = Ik help u. *Owe-ko k-one-i* = Waar heb ik je gezien? *Owe-ko k-opo-tan* = Waar zal ik je ontmoeten? *Kë-wo-take* = Ik zal je slaan.

b) wanneer de 2de pers. inwerkt op den 1sten. *K-opano-ko* = Help mij. *Kalińa a'uran-boko k-ome-pa-se* = Wil mij de Karaïbsche taal leeren. *K-oka-i čoro* = Bijt mij niet (tot een hond). *K-akińe-i čoro to* = Val me niet lastig. *Kë-momo-ko* = Wacht mij op.

c) wanneer de 3de pers. inwerkt op den 1sten pers. mv. *Konopo kë-kepu-ro-taton* = De regen zal ons nat maken. *Pepeito k-akińa-ton* = De wind valt ons lastig. *K-apoi pa ne kën-e'i-tan, apuime polï kat-aińe* = Hij zal ons niet krijgen, wij zijn met zoo velen.

3) *k...s* met overgangsklinker tusschen de *k* en de *s* staat voor overgankelijke werkwoorden:

a) wanneer de 1ste pers. mv. inwerkt op den 3den. *Kës-iẃokena-sein* = Laten wij het spoor volgen. *Otï-ko kës-ena-tan kuriťa-ne-ne ata* = Wat zullen we van middag eten? *Am kas-apoi-se woto* = Laten we visch gaan

vangen! *Ero-po pataya kas-amu-sein* = Laten we hier een afdak oprichten. *K-opano-ko kuriala kës-ema-n ipoli-rï taka* = Help mij dat wij de boot te water krijgen.

b) om zekere modus prohibitivus te vormen. Zie echter hierover onder *k..s*.

4) *k...t*, pronominaal praefix voor onovergankelijke werkwoorden,

a) duidt aan den 1sten pers. mv. *Erepa-ma-ne kët-a-ton* = Wij hebben geen kasavebrood. *Kët-onë-sein napa* = Laten we gaan slapen (avondgroet). *Kët-tunda-tome* = opdat wij aankomen.

b) vormt zekere modus prohibitivus; hierover echter onder *kët*, n⁰. 2.

ka - 1) Met *ka* = vet wordt aangeduid evenzeer het vet van een dierlijk wezen als de olie getrokken uit de een of andere vrucht. *Tonomān ka-tï* = het vet van een wild. *Awara ka-tï* = awara olie. *Kumu ka-tï, maripa ka-tï* = koemboe olie, maripa olie. *Kusa ka-we-po* = zie *kawepo*. *Tï-ka-ke man* = Hij is vet. *Ika-pa* = niet vet. *I-ća-tï n-aku-ta-i* = Het (letterl. zijn) vet smelt. Ook *ere-na* is smelten, zie *ere*. *Onekï* = slapen wordt gebruikt om het stollen van een olie of een gesmolten vet aan te duiden. *Paruru tï-ka-ke porï, pu-wa-rï* = De stam van de banaan is dik, zij groeit goed.

2) Van verschillende palmen wordt de olie gewonnen. Buiten de reeds genoemde heeft men nog de *kunana* = paramaka en de *muru-muru* = N. E. boegroe-makka. Men haalt de olie òfwel uit het vleesch dat in den steenen pit zit, wat gewoonlijk geschiedt (zie de beschrijving hiervan bij *maripa*, n⁰. 5), òfwel uit het vleesch dat om den pit zit, wat minder voorkomt. Zie over dit laatste *awara*, n⁰. 3, a en b en *kumu*, n⁰. 3.

3) De oliën worden gèbruikt tot bereiding van het eten, tot pomade voor het haar (zie *karapa*), tot verzachting van de huid (zie *kumu*, n⁰. 3), tot versterking van den boog (zie *rapa*, n⁰. 7), tot aanlenging van verven (zie *kuli*, n⁰. 12, g).

ka - uitdoen, wegnemen. *Kï'e-rë ka w-u-sa* = Ik ga kasave uitdoen. *Siño si-ćā-i* = Ik haal een sika (uit mijn voet). Tanden-trekken = zie *ye*, no. 5.

Ka-ka = verb. redupl. krabben. *Pupu-ru si-ća-kā-i, tï-si-si-će na* = Ik krab mijn voet, hij jeukt mij. *Wewe apoli-rï, meku ka-ke-i* = Een boomtak, een aap heeft mij gekrabd. *Simo si-ća-kā-i* = Ik krab een liaan af. *Ay-etasi-po-tï cá-ka-ko* = Krab je baard af.

Ka-ma = geheel wegnemen. *Ni-ća-ma-i i-wiño* = Hij heeft er alles uit weggenomen.

Ka-po. *Ero-po ks-ika-po-sein konopo wiño*. = Laten we hier schuilen voor den regen.

O-ka = verb. refl. ergens uitkomen. *Tuw-o-ka-lï se-pa tï-patï wino na* = Hij wil niet uit zijn hangmat komen. *Pini at-apoi pa na, kën-o-ka-tan* = De speld zit niet vast, zij zal er uit vallen.

Ka vormt werkwoorden; zie hierover beneden.

ka - een woord, 't welk werkwoorden vormt. Zijn beteekenis is tweevoudig: aanbrengen en wegnemen. Wellicht dat het identisch is met de werkwoorden: *kapu* = maken en *ka* = wegnemen (zie boven). Het werkwoordenvormende *ka* met de beteekenis van „aanbrengen" wordt echter niet gelijk *kapu* = maken vervoegd. Het wordt nl. vervoegd gelijk de werkwoorden uitgaande op *a* en niet gelijk die op *pu*.

Ka kan staan achter een zelfstandig naamwoord of achter een werkwoord. Wij geven hier van elk enkele samenstellingen. Onder de respect. stammen zal men voorbeelden vinden:

1) *ka* aanbrengen.

a) achter zelfst. nw.:

ema = weg *ema-ka* = een weg aanbrengen.
woto = toespijs *woto-ka* = iemand van toespijs voorzien.

b) achter werkwoorden:

imotï = koken *imo-ka* = doen koken.
romo = sterven *romo-ka* = dooden.
uru-pu = vastzitten *uru-ka* = vastzetten.

2) *ka* = wegnemen.

a) achter zelfst. nw.:

amo-tï = pees *amo-ka* = de pees wegnemen.

ewa = touw *ewa-ka* = de hangmat losmaken.

yana = kracht *yana-ka* = de kracht ontnemen

b) achter werkwoorden:

etapuru-ma = sluiten *etapuru-ma-ka* = open maken.

ko-ro = vuil maken *ko-ro-ka* = reinigen.

Dewijl *ka* alfabetisch het eerste woord is dat als werkwoorden-vormend suffix optreedt, worden onder *ka* al de verdere suffixen opgenoemd, die werkwoorden kunnen vormen. Sommige dezer suffixen zijn zuivere op zich staande werkwoorden, te dezer plaatse als suffixen dienst doende. In de lijst staan zij aangegeven. Wanneer men deze laatste klasse van suffixen uitzondert, kan men verder zeggen: de suffixen eindigend op *a* (uitgezonderd *ma*) vormen intransitieven, die op *o* vormen transitieven, die op *u* èn transitieven èn intransitieven.

- *ka* = bestaat op zich; vormt 4 klassen van transitieven.
- *kepu* = vormt negatieve werkwoorden.
- *ko* = „ transitieven.
- *ma* = „ „
- *ma* = bestaat op zich; vormt transitieven en intransitieven.
- *mo* = vormt transitieven.
- *mu* = „ „ en intransitieven.
- *na* = „ intransitieven.
- *ndo* = „ transitieven.
- *no* = „ „ .
- *pa* = bestaat op zich; vormt transitieven.
- *po* = vormt transitieven.
- *potï* = „ „ en intransitieven.
- *pu* = „ „ „ „ .
- *ro* = „ „ .
- *ta* = „ verba neutra.
- *to* = „ transitieven.
- *wa* = „ intransitieven.

Elk der bovenstaande suffixen wordt in het woordenboek afzonderlijk besproken.

ka - uitroep van smart en verrassing. *Ka! Y-otï-rï tï-mona-to* = Kijk eens! Ze hebben dit ding van me gestolen. De uitroep kan wel overgenomen zijn van het Neg.-Eng. Over uitroepen zie *hen*.

ka voorzetsel: in — *Tuna-ka* = in het water. Zie hierover bij *ta* = in.

kai - zie bij *kei*.

kaikusi - felis; tijger. Onder *kaikusi* verstaat men de bepaalde soort „felis onca", de jagoear en verder in 't algemeen elke soort van tijger.

1) Van menschelijke ongelukken, door tijgers veroorzaakt, hoort men in Suriname niet veel. In de laatste 10 jaren kwam het bij niet-Indiaansche bevolking twee of driemaal voor dat door den tijger een kind geroofd werd. Bij de Indianen geschiedde zoo iets naar mijn weten nooit. Men neemt dan ook voorzorgen tegen tijgers. In de Marowijne slaapt men bv. op een zoldertje, zie bij *auto*, n⁰. 16. In de andere streken van het land slaapt men in dichte kampen, of, zoo men in open kampen slaapt, onderhoudt men een vuur. Dieren, zooals honden en varkens (deze laatste bij niet-Indianen), worden daarentegen nog al eens geroofd.

2) De Karaïb schiet menigmaal een tijger. Hij gebruikt diens tanden om als sieraad aan een halssnoer te rijgen (zie *engka*, n⁰. 4, b). Penard zegt dat men den kleinen kinderen een tijgertand omdoet, om ze daardoor den moed van den tijger te geven. Dat vooral de kleine kinderen dikwijls met een „grooten" tijgertand pronken is een feit. De groote menschen nochtans dragen ze ook. Mij zeide een vrouw hieraangaande: *kaikusi-wa epo-li pona* = Ik draag dien tand „opdat ik den tijger niet tegenkome".

Meestal draagt men die tanden heden ten dage enkel voor den pronk. De tijgerhuid verkoopt men in de stad.

3) De Karaïb kent den tijger genoeg:

a) De zitbankjes, die 't voorkomen van het een of ander dier hebben, vertoonen ook vaak den tijger (zie *murę*, n⁰. 3, b).

Het handvat van den parel moet soms den „tijgerklauw" voorstellen; zie de afgebeelde parels onder *apukuita*.

b) Het kleine kind, dat slechts „kruipen" kan, heeft den tijgergang. *Kaikusi-mę kën-i-san* = Het loopt als een tijger, d.w.z. het kruipt. Een andere benaming voor „kruipen" heb ik niet kunnen vinden.

c) Onder de nabootsingen der natuur, welke men spelenderwijs uit vlechtreepen vervaardigt, behoort ook *kaikusi aña-rï* = klauw van den tijger. Dit stuk speelgoed bestaat uit een 3 d.M. lange, samen-gevouwen warimbo-reep. In het midden is deze reep omwonden, opdat zij niet losschiete. Aan haar beide uiteinden (waarom het te doen is) loopt de samengevouwen reep uiteen en is zoo geknoopt, dat zij vijf lussen vormt, zittend om een in 't midden zich bevindend oog. Die vijf lussen zijn de vijf teenen; 't geheel is de klauw van den tijger. Zie de afbeelding onder *waruma*, n⁰. 49.

d) De tijger geeft een eigenaardigen, sterken geur van zich af, insgelijks bekend aan den Karaïb. Vandaar dat een kleine, bijtlustige, zwarte mier, die tusschen de vingers stuk gewreven een zelfden geur verspreidt, door hem *kaikusi węngosi* = tijger-mier genoemd wordt.

e) Ook komt de tijger hem voor den geest, wanneer hij sommige menschen uitschelden wil. De tijger immers heeft een rond gezicht: *t-ǫmbata-mǫ-mę-rę-kę-ŋ su* = hij, met zijn rond gezicht! Hij heeft een platten neus: *t-ǫmǫ-pipa-kę-ŋ su* = hij, met zijn platten neus! Wil nu de Karaïb iemand uitschelden, wiens gelaat te rond of wiens neus plat is, dan heet het: *Kaidusi ęmbata-ka-ŋ su* = Jij, met je tijgergezicht! *Kaidusi ęmǫ-ka-ŋ su* = Jij, met je tijgerneus. Zie bij *ęyu* = schelden.

f) Zelfs met de sterren aan den hemel verbindt de Karaïbsche geest den tijger. *Kaikusi yumãŋ* = tijgerster. Wanneer deze ster even vóór het aanbreken van den dag opkomt, is het de Kleine Drogetijd. Dan schreeuwt de tijger. Vandaar: tijger-ster. De reden, waarom de tijger in den Kleinen Drogentijd meer schreeuwt, ligt volgens sommige Indianen hierin, dat hij in dien tijd meer last heeft van het ongedierte, zooals muskietenwormen.

g) 't Spreekt dat ook in de folk-lore de tijger tot zijn recht komt. *Awaruwapę* bv. is een reusachtige tijger, groot als een huis. Wanneer hij echter zijn huid aan den balk hangt, is hij een gewoon Indiaan. Zie hierover bij *awaruwapę*.

Diep in 't bosch wonen de *kanaimǫ*, die zich, om beter wraak te kunnen nemen, in willekeurige dieren veranderen. Dat zij zich dan ook somtijds in tijgers veranderen spreekt. Zie bij *kanaimǫ*.

Onschuldiger is het verhaal van de schildpad en het hert, waarbij de tijger wel den buit krijgt, doch tenslotte nog overwonnen wordt. Zie bij *wayamu*, n⁰. 4.

Dat de tijgersdochter de vrouw wordt van den awari dient meer om met den awari te kunnen lachen, dan wel om met den tijger te kunnen spotten. Zie *aware*, n⁰. 3.

4) Ook de tijger, gelijk trouwens elk wild, heeft zijn bezweringsmiddel: *kaikusi moran*. Penard deelt het mede op blz. 193 van zijn boek. Door dat middel wordt de jager rechtstreeks naar den tijger gevoerd. Toen ik een ouden Karaïb naar de *kaikusi moran* vroeg, antwoordde hij: *Pǫko watï wa, tǫ* = Man, ik heb met hem (den tijger) niets uit te staan. *Si-pa-takę kaidusi moran-mę-mbo, tǫ* = Vrind, ik zal al de uitspruitsels van den tijger-tajer wegsmijten. Men graaft de knollen uit en werpt ze weg, zoodat ze niet meer groeien kunnen. Dan komt de tijger niet meer. Zou men ze bewaren, men zou aanhoudend op tijgers stuiten. Zie bij *moran*.

5) Volgens de oude Karaïben weten de machtige geesten (zie bij *püyei*,

nº. 1 en 2), die andere geesten zoo goede als kwade onder zich hebben, ook den tijger-geest te benutten. Zoo staat den geest van den tabak, die den mensch tot geesten-bezweerder maakt, onder de slechte geesten ook de tijger-geest ten dienste.

6) Een duidelijk overzicht geven van de tijgers en tijgerkatten, steunend enkel op gegevens van Karaïben is niet zoo gemakkelijk. De Karaïb beschrijft niet veel. De korte beschrijving is nog onduidelijk. Donker grijs, bruin, blauw en zwart heet allemaal „zwart". Strepen over het lijf, kringen, vlekken enz. heeten: *tï-mę-rę* = geteekend. Twee namen heeft men wellicht voor één dier. Enz. Wij laten dan ook hier enkel de „namen" volgen der tijgers en tijgerkatten, met enkele aanmerkingen er bij, gelijk de Karaïben ze mij opnoemden, het aan anderen overlatend alles te schiften en te ordenen. Er zijn ook fantastische wezens bij, die echter volgens den Karaïb in werkelijkheid moeten bestaan. Welke deze zijn, zal uit de beschrijving wel blijken. Wij geven hier de afbeeldingen van den jagoear en den poema.

Men heeft drie soorten van benamingen: a) enkelvoudige benamingen; b) afgeleide namen door middel van het suffix: *ya*; c) samengestelde.

7) Tot de eerste soort van namen behooren:

a) *aida'u*, groot als een paard (!); donker, in de bergen.

b) *awaruwapę* = de koning van alle tijgers. Zie dit woord.

c) *kumbosikïi*, groot als een koe (!); staart van een vinger lengte, gevlekt, onder de kin zwart. 't Mannetje en 't wijfje trekken steeds tezamen uit op de jacht. Vallen den buffel aan. In bergland.

d) *waru* N. E. foekfoekoe tigri = de ruige tijger, gelijkt op een geit, jaagt op konijnen, donker. *Waru* als stamwoord beteekent: zwart.

8) Tweede soort. Verschillende tijgernamen worden gevormd door 't suffix *ya* te voegen achter den naam van 't een of ander wezen, waarmede de tijger eenige overeenkomst vertoont. Zoo heeft men:

a) *maraka-ya*, de kleine, overal voorkomende tijgerkat. Deze rolt zich gaarne op tot een bol. Als dusdanig roept zij den Karaïb het beeld voor den geest van den piai-rammelaar: *maraka*. Zie *püyei*, nº. 34-41. Vandaar haar naam.

b) *paruru-ya* = de roodgevlekte tijger. Deze groote tijger houdt zich op in 't groote bosch, langs de boven-rivieren. Hij dankt zijn naam aan de *paruru* = wilde boschbanaan. Wanneer nl. de bladeren van deze plant rijp zijn, scheiden zij een bruin-rood vocht af, 't welk als een netwerk, een teekening van mazen, op het blad komt te liggen. Zoo is de bedoelde tijger gevlekt.

c) *tupuru-ya* = de groote, zwarte tijger, voorkomend volgens den eenen aan den zeekant, volgens een ander diep in 't binnenland, in 't gebergte. De benaming is waarschijnlijk afgeleid van *täpuru* (*tupuru*), een donkerroode aardvrucht, wier knollen en stengels beide donker zijn. Zie dit woord.

d) Op dergelijke wijze kunnen de namen van van nog twee andere tijgersoorten gevormd zijn:

kinini-ya = groote tijger aan den zeekant, gevlekt, volgens den eenen donker, volgens den anderen niet donker, valt den buffel aan.

tamenu-ya = kleine tijgerkat, donker, in de flanken een weinig gevlekt.

9) Derde soort:

a) *akami šarï*. N. E. kami-kami tigri. Deze tijger schreeuwt als de vogel kami-kami. Zie bij *akami*. Vandaar de naam. Zij leven in groote troepen gelijk de pingo's (!). Boven in 't bergland. Zullen een boom, waarin de jager gevlucht is, ontwortelen. Enz. enz.

b) *kusari wara kaidusi*; felis concolor; de koegoear of puma; de roode tijger. De Karaïb noemt hem: den tijger (*kaidusi*), gelijkend (*wara*) het hert (*kusari*), Beiden hebben immers de bruine rossige kleur. *Kusari wara s-ępo-lï* = Ik ben den rooden tijger tegengekomen.

c) *paipayo kaidusi-rï* = een tijger, roepend gelijk de boschvogel *paipayo* (zie dit woord), Lathria cinerea.

d) *tï-me-re-ŋ kaikusi* = de gevlekte tijger, aan den zeekant.

10) *Wana'u* = Procyon cancrivorus, wordt door de Indianen ook voor een tijger gehouden, maar voor een tijger die in 't water woont (de waterhond).

kaikusi aña-rï = tijgerklauw; zie *kaikusi*, n⁰. 3, c.

kaikusi moran = tijger-bezwering; zie *kaikusi*, n⁰. 4.

kaikusi wengosi — tijgermier; zie *kaikusi*, n⁰. 3, d.

kaikusi yumãŋ = tijgerster; zie *kaikusi*, n⁰. 3, f.

kaiwiriri - Dendrocygna discolor; N. E. skroerki, wisi-wisi. De laatste N. E. benaming naar het geluid dat deze vogels maken. Zie bij *opono* = eend.

kaka - voorzetsel: in. Zie bij *ta* = in.

ka-ka - krabben. Zie bij *ka* = uitdoen, wegnemen.

kakaka - andere benaming voor *marai*. De naam is een nabootsing van 't geroep des vogels.

kákasín - Eryngium foetidum L.; Neg. Eng. sneki-wiwiri = slangenblad; zekere kruidachtige plant.

kaleweri - Curimatus spilurus; N. E. makka-fisi = graten-visch. Zoo genoemd omdat er zooveel graten in dezen visch zijn.

kali-ńa - Het woord *kalińa* heeft een tweevoudige beteekenis a) die van „*mensch*", b) die van „*Karaïb*". Wij zullen die tweevoudige beteekenis aantoonen in een eerste artikel: *Beteekenis van kali-ńa*. Een tweede artikel: *Kali-ńa = Karaïb* zal daarop volgen en handelen over den (Karaïb) Indiaan, zoo als enkeling, zoo als stam. Het derde artikel: *Kali-ńa = mensch* zal enkele Karaïbsche beschouwingen geven over den mensch in 't algemeen.

A. *Beteekenis van kali-ńa.*

1) *Eerste beteekenis*: mensch. Het woord *kali-ńa* is een samenstelling van *kali* en *na-rï*.

Kali of *ka-rï* komt op zich staande voor; *na-rï* alleen als samenstellend lid. (De *rï* van *na-rï* is bezits-suffix en vervalt wanneer er geen bezit uitgedrukt wordt. Zoo ook kan *kali-ńa* het bezits-suffix *rï* achter zich hebben).

Kali is een adjectief en beteekent; menschelijk. *Tïkoke koti moro kari ćo-tï* = Het geroep van *tïkoke* (een boozen geest) is een menschelijk geroep. *Moro kari etï wirgeimo etï* = Het geroep van *wirgeimo* (boozen geest) is een menschelijk geroep. (Zie bij *etï* = naam, hoe voor den Karaïb een dier met zijn geroep zijn „naam" noemt en daarom *etï* evenzeer „naam" als „geroep" beteekent).

Na-rï als samenstellend lid vormt zelfstandige naamwoorden. Het duidt iets „ronds" aan. Zie voorbeelden van samenstellingen bij *narï*.

Kali-ńa of *kari-ńa* (evenzeer gebruikelijk) beteekent dus volgens zijn samenstelling: mensch. Ook heeft het volgens den zin, dien de Karaïben er aan hechten, deze beteekenis.

2) Het Karaïben-dorp aan de uitmonding der Marowijne-rivier wordt door de Surinamers Galibi genoemd. De Karaïben zelven noemen hun dorp: *Kali-bi*.

D. Charles de Rochefort schrijft A⁰ 1662 op blz. 285: „sij ... gelooven ... gekomen te zijn van de Calibiten of Galibis, Bewoonderen van het Zuyderlijke Amerika, in dat geweste ... die gemeenlijk wordt genaamt Guyana, of Wilde Kust".

Kali-bi en Calibiten zullen beide afstammen van boven aangegeven: *kali* of *kari*. Waar echter de uitgang: *bi* vandaan komt, is mij onverklaarbaar. 't Schijnt mij niet Karaïbsch toe. Waarschijnlijk Arrowaksch.

3) *Tweede beteekenis*: Karaïb. Duidt *kali-ńa* den „mensch" aan in 't algemeen, *kalińa* is ook de benaming van den stam.

Met „*kali-ńa*" duiden de Indianen zich zelven aan. *Nokë-ko a-kali-ńa-rï etï* = Hoe is je Karaïbsche naam (in tegenstelling met je Europeeschen, je doopnaam)?

De oude schrijvers geven insgelijks dezen naam als stamnaam. L. M. B. A⁰. 1789 schrijft p. 128: „Les anciens habitans de l'Amérique se nomment entr'eux; *Calinas*".

4) *Afleidingen van k a l i ñ a.*

Van „*kali-ña*" is verkeerdelijk „kannibaal" ontstaan. De benaming „kannibaal" komt van Columbus. Dr. J. B. Weisz schrijft in zijn Weltgeschichte p. 195: „Colon misshörte den Namen (*kalina*) als lautete er Kaniba, woher das Wort „Kannibalen" und war dadurch in seiner Überzeugung, dass er in Ostasien gelandet sei, nur bestärkt; denn Kaniba, bemerkt er in seinem Tagebuche, kann nichts anderes heissen, als *völker des Khan*, also muss dieser in der Nähe residieren. Sie selben nannten sich *Kalina*, enz.

Dat de Karaïben ooit „kannibalen" of „menscheneters" geweest zouden zijn, strijdt ook geheel en al met hun karaktertrekken. Wel klinkt het aannemelijk, hetgeen sommigen beweren, dat zij van gedoode vijanden, die uitblonken door moed en kracht, een of ander lichaamsdeel namen, onder elkaar verdeelden en opaten om zoodoende de dapperheid van den tegenstander in zich over te storten. Zulk een gedachte strookt met den Karaïbschen geest. Een stukje schil b. v. van den kalebas, die licht is en in 't water drijven blijft, gemengd in het vischaas, zal den visch die van dat aas eet ook licht maken en boven doen drijven (zie *kunami*, n⁰. 2). Zie verder de leer over *turara*, bij *moran*.

5) Van „*kaliña*" of „*kariña*" ontstond verder: Karaïb. Het woord „Karaïb" is van ouden datum. Charles de Rochefort A⁰. 1662, schrijft p. 282, dat de Indianen van zich zelven zouden gezegd hebben (de blanken napratend), in „hare gebrokene tale, Moy bonne Caraibe".

B. *K a l i-ñ a = Karaïb:*

6) *Land der Karaïben.* De Karaïben bewonen de Noordkust van Zuid Amerika, de kustlanden nl. der drie Guyana's. In Britsch-Guyana zijn zij slechts schaars vertegenwoordigd. Eén enkel dorp slechts moet er zich bevinden. In Fransch Guyana of Cayenne zijn zij talrijker, het talrijkst echter in Hollandsch Guyana of Suriname.

In Suriname bevinden zij zich in de strook lands liggend tusschen de Coppename- en Marowijne-rivieren. Zij hebben hun dorpen langs de beneden-rivieren en in de kreken (zie *e'i-topo*).

Verwant met hen zijn de Indianen van het Bovenland: de Trio's, Oyana's, enz. Doch de Bovenlandsche Indianen dalen nooit of nimmer naar de kustlanden af. Van onze Karaïben, de Benedenlandsche, herinner ik mij bij een schrijver gelezen te hebben: dat zij zijn: the true Caribs ofwel the Caribs amongst the Caribs.

Met „roodhuiden" worden zij door de Blanken in Suriname nooit aangeduid. Bij onze buren echter in Cayenne is die naam in gebruik: „Les Peaux Rouges".

Zie de benaming Karaïb, boven n⁰. 5.

7) *Indeeling van den Karaïben-stam.* De Benedenlandsche Karaïben kan men in twee soorten onderscheiden.

Die tot de eerste soort behooren noemen zich: *Tërewuyu*. Wat *Tërewuyu* beteekent, kon men niet zeggen. Allerwaarschijnlijkst is het woord een samenstelling: *tërë* en *wuyu*. *Tërë* zal „man" beteekenen of „mannelijk" (Zie bij *tërë*). Zij zijn van zuiver Indiaansch bloed. Zij bewonen vooral de Boven-Suriname, het Para-district en de Marowijne-rivier. Zij houden zich over 't algemeen met de tweede soort Indianen, die door hen *Murato* genoemd worden, weinig of niet op. Enkelen groeten hen zelfs niet, zoo zij ze in Paramaribo toevallig ontmoeten.

De *Murato* (afgeleid van mulat = kleurling) wonen hoofdzakelijk in de Coppename met haar zij-riveren de Tibiti en Wayombo en in de Saramakka. Zeer velen onder hen vertoonen door de eenigszins donkere kleur hunner

huid of 't min of meer gekroesde van hun haar een vroeger plaats gehad hebbende vermenging van 't Indiaansche en 't Zwarte ras. Zie de geschiedenis, welke onder de Surinaamsche (Coroniaansche) bevolking gaat bij *kupanama*, n⁰. 3.

In taal verschillen *Tërẹwuyu* en *Muratọ* wel, maar het is geen substantieel verschil.

De *Tërẹwuyu* verzachten dikwijls een scherpen medeklinker, de *p* b.v., ook al is deze niet voorafgegaan van een *m* of *n*. Zij zullen zeggen: *ọkọ-bai-mẹ* = 4, *aña-batọre* = 10, *kutu-buru* = ruggegraat, *arabo* = logo-logo, terwijl de *Muratọ* zeggen: *ọkọ-pai-mẹ, aya-patọre, kutupuru, arapo* enz.

De *Tërẹwuyu* geven het zuivere woord, de *Muratọ* plaatsen er wel eens een klinker voor: *Tërẹwuyu* = *nuru* = de trommeltong; *Muratọ* = *anu-ru*.

Hier volgen nog enkele voorbeelden van verschil:

Tërẹwuyu	*Muratọ*.
y-aña-rï = mijn hand.	*y-aya-rï*.
aña-tọne = 5.	*aya-tọne*.
aña-batore = 10.	*aya-patọre*.
nana = wij.	*a'na*.
perọ = hond.	*peru*.
w-okuna-i = ik kam mij.	*w-ọnguna-i*.
korona = diep.	*kọmọna*.
t-amu-nẹ = wit.	*t-aimu-nẹ*.
t-awaru-mẹ = donker.	*t-okaru-mẹ*.

De *Muratọ* nemen meer N. E. woorden over; zie beneden, n⁰. 25, e. Zie echter de opmerking ten gunste der *Muratọ*, wat aangaat het spreken der taal, onder *ọkọyumọ*, n⁰. 1.

8) *Lichaamsbeschrijving*.

a) De *kleur* der huid is verschillend. Bij de *Tërẹwuyu* is zij gelijk aan die van rood koper, bij de *Muratọ* is zij eenigszins donker, gaande zelfs bij enkelen tot bijna zwart toe.

b) De *huid* is glad, glanzend en mooi, bij oude menschen echter buitensporig gerimpeld. Zij is weinig of niet behaard. De epilatie gewoonte brengt daar ook veel toe bij. De dij b.v., waarop men de vezel tot touw draait, duldt geen enkel haartje. De overigens lichte wenkbrauwen rukt menige *Tërẹwuyu* zich geheel uit en trekt ze met verf dan weer opnieuw op. Okselhaar komt bij allen voor. Baardhaar bij niemand. Haar op de bovenlip echter bij verschillenden, ook bij de *Tërẹwuyu*.

c) Het *hoofdhaar* is golvend, donkerzwart en vooral van wege de oliën glanzend. Het blijft zwart en valt niet uit, ook niet op hoogen leeftijd. De mannen dragen het haar kort. De vrouwen dragen haar prachtig haar meestal in vlechten, somtijds vrij loshangend. Sommige vrouwen in de Beneden-Marowijne binden de vlechten achter en bezijden het hoofd tot vreemde knutten, 'n kapsel overgenomen waarschijnlijk van de Fransche buren. Van algemeene gewoonte onder de vrouwen is de ponie. De *Muratọ* hebben min of meer het kroeshaar der Negers. Zie verder *usẹ*.

d) De *oogen*. Zij hebben een scherp gezicht. Onbegrijpelijk bijna hoe zij al voortparelend in de kreeken toch de visch ontdekken, zie bij *rapa*, n⁰. 18. Insgelijks verwondert gij u hoe een klein kind, toch nog niet tegen vader aanstaande, een klein insekt, als een speldepunt, op de roode huid van vader ontdekt.

e) De *neus*. Dit orgaan insgelijks is sterk ontwikkeld. Mij vertelde een Indiaan, dat hij, op jacht zijnde, vaak door den reuk alleen reeds wist of hij een wild op 't spoor was en welk wild, een pakira b.v., een kwaskwassie, een pingo, een buffel, enz. Zie bij *po* = stinkklier.

f) De *mond*. Opvallend dat bijna alle Karaïben, ook jeugdige personen, een gebrekkig gebit hebben. Tanden vallen ontijdig uit. Vooral de voortanden. Men wijt het wel eens aan 't daaglijksch gebruik van het kasavebrood. 't Vergiftig sap immers kan aan de kasavevrucht niet geheel onttrokken worden.

g) De *beenen*. De beenen der vrouwen worden niet met opzet misvormd, gelijk sommige schrijvers beweren. Zie hierover bij *sepu*, n⁰. 8.

h) De spieren der teenen zijn zeer ontwikkeld. De teenen worden immers vaak bij wijze van vingers gebruikt. Zit men in de hangmat, men raapt met de teenen bij zich liggende voorwerpen van den grond op. Maakt de man een vlechtwerk, dan wordt bij den aanvang van dit vlechtwerk evenveel inspanning gevorderd van de verschillende teenen als van de vingers (zie bijgaande foto). Tusschen den grooten en tweeden teen is daarenboven een ruimte. Dit komt hiervan, dat de twee genoemde teenen voortdurend als knijpers of vasthouders dienst moeten doen. Zoo houden zij b.v. den warimbo-stengel vast, dien de man schoon krabt. Zie *waruma*, n⁰. 6, a. Zoo houden zij het éene beentje van de *tonuku*, enz. De vrouw laat die teenen de mauritius-tong vasthouden, wanneer zij de vezel er uit verwijdert, enz. Zie de foto onder *murisi*.

i) Het Karaïbsche ras over 't algemeen is een fraai ras. Wij later hier enkele portretten volgen van Karaïben, zoo mannen als vrouwen, jongens als meisjes, ouden als jongen. Men leze de onderschriften.

9) *Aantal Karaïben, ziekten, toename of afname.*

a) Begin 1924 werd door pater F. Morssink een nauwkeurige telling gehouden. Behalve drie streken werden alle plaatsen persoonlijk door hem bezocht. De bevolking der drie niet-bezochte streken werd geschat. De schatting komt mij akkuraat vóor. Wij zetten nochtans een vraagteeken achter die cijfers. Het aantal is dan:

Boven-Saramakka (Poika, enz.)			177
Grankreek			24
Combe (bij Groningen)			42
Koppename =	Kalebaskreek	139	
	Goede Hoop	21	
	Cornelisk.	87	
	Donderkr.	88	
	Bov. Koppen.	29	
	Tibiti	65	
			429
Marowijne:	Albina	48	
	Tapoe hoekoe	41	
	Galibi enz.	109	
	Boven Tam	30	
	Bigiston enz.	54	
			282
Surnauskreek			37
Pierre-kondre enz.			35
Lakuka			44
Lelydorp, Giryapur enz.			60 (?)
Zanderij, Biserie, enz.			70 (?)
Cottica			40 (?)
	Totaal		1240

Den missionarissen komt het voor dat het aantal der Karaïben in de laatste 20 jaren stabiel blijft, zoodat men noch van toe-, noch van afname spreken kan.

b) De meest-voorkomende *ziekten* zijn:
koortsen (niet echter de malaria-koorts, tenzij wanneer men als balatableeder de kampen verlaten heeft), dysenterie en tering (tuberculose).

Rheumatiek komt somtijds voor.

Een algemeene kwaal in den drogentijd is „ontsteking der oogen". Zie bij *onu*.

Anchylostomiasis of mijnwormziekte heb ik bij geheele gezinnen aangetroffen.

Voor melaatschheid is de Karaïb, wat opvallend is, geheel immuun; zie *koko*.

Aangeboren misvormingen heb ik slechts bij één persoon gezien. Ook één persoon slechts ontmoet, die van haar verstand beroofd was.

Verwondingen aan het been hebben velen, 't zij dat de houwer, een visch (sparri) of een doorn of tak in 't bosch hen gewond hebben.

De overige ziekten zal men vinden door achteraan den Index der geneesmiddelen na te slaan.

c) De groote *reden van verzwakking* en ziekte bij velen moet men — naar 't mij voorkomt — zoeken in de groote drinkgelagen. Niet hierin dat men dram of taffia drinkt, maar in de wijze waarop zij hun eigen dranken gebruiken. De inspanningen, welke den geheelen nacht door van het lichaam gevorderd worden, zijn onmenschelijk, onnatuurlijk. Wie immers kan begrijpen hoe een zoo ruwe, zoo lang aangehouden, zoo afmattende dans voor een mensch mogelijk is! Het door den dans en den drank verhitte lichaam wordt dan in de tijden van rust plotseling nog afgekoeld door de koude van den nacht. Volgen op het drinken dikwijls twisten en slagen. Binnen het verloop van één jaar werden in twee dorpen één man en één vrouw na zulk drinkgelag gedood. Bij een andere gelegenheid werd een jonge vrouw die zwanger was tegen den grond geworpen en mishandeld. Liggen de groote menschen na afloop van het drinkgelag dronken in de hangmatten, dan is er niemand die naar de kinderen omziet. Ik zelf heb eenmaal in zulke omstandigheid een kind moeten behandelen, dat na een val met bebloeden mond rondliep en niemand der zijnen vond om het bij te staan. Zie *woku*, n⁰. 7, *etïmu*.

d) De Karaïb schrijft de ziekten toe aan invloeden van booze geesten; zie *püyei*, n⁰. 1 en *yoroka*, n⁰. 6.

e) *Geneesmiddelen* heeft men tegen alle ziekten. Dat men onder de geneesmiddelen ook zeer goede bezit, zal wel niemand betwijfelen. Tegen dysenterie: *waičara, pana-pana* en *yara-yara*. Tegen rheumatiek: zweetbaden, zie bij *awareporan*. Tegen „zeere" oogen, zie bij *onu*. Verwondingen: *wasei*, n⁰. 7, *uruapepo*, enz. Zweren: *aporomu, mamao, pana-pana, samariapo*. Toch treft men onder de geneesmiddelen er ook aan, die hoegenaamd geen geneeskracht bezitten kunnen. Het zijn die geneesmiddelen, welke berusten op de Karaïbsche opvattingen, uitgelegd onder *moran*, n⁰. 3 en volgende nummers. Zij zijn eigenlijk „bezweringsmiddelen", ook al weet de Karaïb, die ze thans gebruikt, zulks niet meer. En over de kracht dier geneesmiddelen moet dan gezegd worden, wat gezegd werd over de kracht der bezweringsmiddelen (zie *moran*, n⁰. 34 en volgende). Als dusdanig geneesmiddel beschouw ik b.v. het geneesmiddel te vinden onder: *moran*, n⁰. 25; *pomui*, n⁰. 5, c; *pürai*.

f) *Ouden van dagen*, zoo mannen als vrouwen, komen in alle dorpen voor. Naar verhouding van het geringe aantal der Indianen wordt het getal der ouden van dagen door de schrijvers te gering aangeslagen. Zie beneden, n⁰. 14, f.

g) *kinderziekten*, zie bij *pičani*.

10) *Levensloop van den Karaïb.*

Wij geven hier slechts enkele woorden. Zij zijn echter als hoofden, waaronder òf de stoffen geheel behandeld òf met verwijzingen aangewezen worden: het kind, zie *pičani*; het huwelijk = *puil*; de man = *wokëré*; de vrouw = *wori*; werkverdeeling = *emami*; de dood = *romo*; het leven hiernamaals = *kapu*.

11) *Geloof, godsdienst*, enz.

Onder de Karaïben (van de Marowijne ten minste) werd het Katholiek geloof reeds zeer vroeg gepredikt. C^a 1640 waren de Fransche Jezuïten in de Marowijne. Velen namen den Christelijken godsdienst aan. In 1654 werden de Jezuïten Aubergeon en Gueimod vermoord. In 1655 gaf pater Pelleprat een grammaire en dictionaire der Karaïbsche taal uit. De verjaging der Jezuïten in 1792, door den hertog de Choiseul, vernietigde ook

hier de heerlijke vruchten ten koste van veel zweet en martelaarsbloed verworven.

Heden ten dage zijn de Karaïben allen gedoopt en Katholiek. Een groote uitzondering is het, wanneer men iemand ontmoet die niet gedoopt is. Dit vergemakkelijkt het onderzoek naar het preciese van hun voormalig geloof juist niet. Onverantwoordelijk echter zijn de zonder bewijzen neergeschreven meeningen, welke de Encycl. p. 109 en 110 over de godsdienstige begrippen der Indianen mededeelt. „Ten einde voortaan alle „misverstand te vermijden" — aldus de Encycl. — „moet er hier met nadruk op gewezen „worden, dat het begrip van één enkel Opperwezen ... geheel in strijd is „met de oorspronkelijke denkwijze der Indianen ... Alle Indianen van Guyana „zijn oorspronkelijke animisten ... Het behoeft dan nauwelijks gezegd dat „de Indianen ... van straffen en belooningen in het hiernamaals hoegenaamd „niets weten ... enz." Waaruit blijken — zoo vragen wij — al die door de Encycl. opgezette meeningen.

Onze, met bewijzen gestaafde, meeningen zijn de volgende,

a) Allerduidelijkst is het uit hun folk-lore alleen reeds, dat ook eertijds geloofd werd aan een groot en machtig Opperwezen, tot wien men bad, wanneer men in nood was (zie *Ipetimañ*, n⁰. 11). Over dit Opperwezen en Zijn benamingen, zie *kapu*.

b) Men geloofde en gelooft aan het voortbestaan der ziel. Zie bij *romo*.

n⁰. 2, hoe men na den dood het uittrekken der ziel uit het lichaam tracht te bevorderen,

n⁰. 5, b, hoe men bevreesd is voor de ziel van een afgestorvene,

n⁰. 6, hoe men de ziel een goeden tocht toewenscht en haren bijstand voor zich inroept.

Zie bij *kapu*, n⁰. 6 hoe een afgestorvene verscheen.

c) Er is een ander land waarheen de afgestorvenen gaan; zie *kapu*.

d) Er is hiernamaals belooning en straf voor goed en kwaad, zie *kapu*.

De *geesten* grijpen het meest in het dagelijksch leven van den Karaïb in, inzonderheid de „booze" geesten. Welke zij zijn, waar zij zich bevinden, welk kwaad zij doen, hoe men zich er tegen verdedigt zie *yoroka*. Zie aldaar ook hoe verschillende tegenwoordig „booze" geesten oorspronkelijk „goed" moeten geweest zijn.

De *geestenbezweerder* heeft macht over hen, zie de verhandeling onder *püyei*.

De *bezweringsmiddelen*, zie *moran*.

12) *Zedelijk volk.*

a) Zoowel de mannen als de vrouwen hebben de schaamdeelen bedekt. De *kamiša* der vrouwen dekt de geheele lendenstreek (zie *kamiša*). In bijzijn van anderen zal men de *kamiša* nooit afdoen. Bij het werk hebben de vrouwen de borsten bloot. Komt onverwachts iemand in het kamp, of gaan zij uit dan bedekken zij ook deze lichaamsdeelen met een doek. Zie verder bij *womun* over den schaamdoek van vroeger tijden.

b) Er is sterke scheiding tusschen mannen en vrouwen. Zoo zullen bv. de mannen en jongens nooit met de vrouwen en meisjes te zamen eten. Zij eten afzonderlijk.

Bij den dans zitten de toeschouwers, de mannen eenerzijds, de vrouwen anderzijds. Toch geloof ik, dat tegenwoordig de mannen en vrouwen ook te zamen dansen.

Jongens en meisjes kennen reeds die scheiding. Vandaar van ongeoorloofden omgang onder hen geen sprake.

't Komt mij voor dat het volgens echt-Karaïbschen geest voor den „man" min of meer zwak en verlagend is ten aanschouwe van anderen blijken van liefde aan vrouwen te geven. Zie ook het opgeteekende onder *ne* = versterkingssuffix, n⁰. 2, b.

c) De moeder verbiedt den jongen zekere spijze, opdat hij zich niet vergrijpen zal aan de meisjes en vrouwen (zie bij *enda-tari*, n⁰. 2, b).

d) Het opgeschoten meisje krijgt na haar afzondering (zie *nomo*) van de bevolking den raad huiselijk te zijn en niet rond te loopen (gelijk sletten doen).

e) Dewijl de kampen (huizen) open zijn en alles wat er in het kamp geschiedt door een ieder kan gezien worden, bouwt men een klein, afgesloten vertrekje in het kamp zoodra de moeder bevallen moet. En de geheele eerste maand ná de bevalling door is het haar verboden dit vertrekje om wat voor reden ook te verlaten (*ǫngma*).

f) Zekere vrouw quae abortum procurare solebat verhuisde naar een ander dorp. De bevolking van dit dorp vermeed haar en vroeg mij tot haar verwijdering mede te werken.

g) Over polygamie:

Zie bij *puil*, n⁰. 4.

Wanneer men den jongen Indiaan, waarvan de Folklore spreekt (zie *kumako*), die reeds een vrouw heeft, een tweede vrouw wil opdringen, is zijn eenige gemotiveerde weigering: „Ik heb er eene".

13) *Diefstal* is den Karaïb onbekend. Alles staat dan ook veilig in de open kampen.

14) *Maatschappelijke beleefdheidsvormen.*

a) Zie bij *odi-m̃a* hoe iemand, een Karaïbendorp bezoekend, eerst het hoofd moet begroeten en hoe het hoofd den bezoeker ontvangt.

b) Vaste begroetingsformules zijn er, *odi-m̃a*, n⁰. 1.

c) Men heeft aanspraken, titels — anders voor mannen (*ra, tǫ*), anders voor vrouwen (*ri,wǫ*) zie bij *a, a*. Oude menschen worden uit achting toegesproken met *tamusi* (grootvader) en *pipi* (grootmoeder) vrienden met *pamu* (zwager), enz.

d) Men spreekt met twee woorden, zie *a, a*.

e) Een afzonderlijk suffix is er, 't welk achting uitdrukt en liefde, zie *kǫn*.

f) De meening welke de Encycl. p. 108 geeft: „Oude lieden worden „liefdeloos behandeld... en niet meer dan geduld. Ook zieken worden „met weinig zorg behandeld" is niet waar.

Men houde echter in 't oog, dat de uiterlijke, openbare liefdesbetuigingen tusschen verwanten en vrienden bij de Indianen niet zijn gelijk bij de Blanken. Bij de Indianen geen hangen van kinderen om moeders hals of aan moeders schoot. Geen kussen. Gevoelens des harten en meeningen des geestes worden trouwens toch niet of maar zeer zelden geopenbaard. De Indiaan wil zich zelfs niet aan 't gevaar bloot stellen uitgelachen te kunnen worden. Waar zoo de openbare verhoudingen zijn tusschen ouders en kind, kan men zeker niet verwachten, dat zij anders zullen zijn tusschen jongeren en ouden.

Maar de liefde en de achting is er.

Het achtings-suffix: *kǫn* zet men achter hun naam als men van hen spreekt (zie *kǫn*).

Men verzorgt hen. Zij deelen in den buit, dien de kinderen en kleinkinderen gewinnen. Om voor de ouden van dagen eenmaal te zorgen, bestaat juist de gewoonte-wet dat de jongen zal gaan inwonen bij de ouders van zijn meisje.

Irǫmǫ palǫ kǫrǫ n-ǫ-sein ęmbata-rë ęnę-tǫmę = Dat zij voor haar sterven komen om haar gelaat nog eens te aanschouwen. Sterft iemand zonder verwanten na te laten, dan zal een ieder dit juist als reden beschouwen om nu niet achter te blijven in 't rouwbeklag, 't welk anders hoofdzakelijk van de familieleden moet uitgaan, zie *rǫmǫ*, n⁰. 4. Zie boven, n⁰. 9, f.

Dat de *zieken* met weinig zorg behandeld worden is, wanneer het al eens voorkomt, niet te wijten aan liefdeloosheid, onverschilligheid, enz. Weinig behandeling immers geeft men van zelf, wanneer men niet weet wat er aan te doen. Ook in deze gevallen houdt men een Indiaan nog maar zeer moeilijk in het R.K. Ziekenhuis, waar toch zusters den zieke verplegen en de pater die den Indiaan kent den Indiaan bezoekt. Men prefereert de kampen van zijn dorp.

15) *Liefde voor de natuur* is de karaktertrek van den Karaïb. Geen wonder! Hij kent de kleinste insekten, de geringste kruiden, de visschen, de vogels, de dieren. Bosch en savana en kreek en rivier „leven" voor

hem. Zij spreken tot hem. De dieren doen gelijk hij. Zij gaan des morgens naar „hun werk", zij gaan „op jacht", zij zorgen voor „het huisgezin". Alles, wat ook hij, de Indiaan, doen moet. Hij gebruikt de natuur, voor zoover hij ze noodig heeft. Voor zoover zij hem niet dienen moet, heeft zij ook haar rechten.

a) De natuur spreekt tot hem. Elk wezen wijst hem zijn nuttigheid aan. Elk dier dat roept, roept zijn naam hem toe. Zie bij *a'uran* (folklore) hoe er vele planten en dieren en sterren zijn die den Karaïb een verhaal te vertellen hebben.

b) Hij tracht de natuur zooveel mogelijk in zijn toch reeds open kamp binnen te brengen. Zie bij *tuwaromu* hoe hij tal van dieren, zelfs in schijn de daartoe minst geschikte, in zijn kamp opkweekt. Het in 't kamp opgekweekte wordt later nooit gegeten. Zie bij *mure* (bank), hoe hij aan zijn zitbankjes en banken den vorm van dieren geeft.

c) Zijn spel bestaat in het nabootsen van in de natuur opvallende wezens. Met behulp van warimbo-reep of draad of vlies eener palmtong bootst hij ze na en vertoont ze den omstaanders; zie bij *esapiṁa*.

d) De natuur is de voornaamste bron waaruit hij zijn terminologie put bij 't uitoefenen van ambachten en kunsten. Zie b.v. bij *apukuita* en *kuita*, n⁰. 2 hoe de parel en de spindel bewerkt worden, bij *manari* hoe men de zeef vlechten kan. Zie welke namen men gegeven heeft bij *waruma*, n⁰. 11—36 aan de talrijke vlechtmethoden, bij *me* aan de vlechtpatronen. Zie bij *ime* hoe de verschillende lussen, bij *purïlwa*, n⁰. 12 hoe de verschillende bindwijzen, bij *niṁoku*, n⁰. 5 en 6, hoe de verschillende wijzen om den inslag te maken genoemd worden. Enz. enz.

e) Vooral wanneer hij opgewekt is door vroolijkheid of toorn en hij zijn gemoed luchten moet, is de natuur zijn gewenschte gezellin. Zie bij *eyu* = schelden de lange lijst van uitdrukkingen welke de natuur hem in den mond legt.

16) *Naïveteit*. Men kan aan het Karaïbsche volk en aan zijn wijzen om zich uit te drukken zekere naïveteit niet ontkennen.

a) vragen die affirmatief bedoeld zijn worden negatief gesteld: *Mari-tï am-watï a-maro nan, suwi* = Hebt gij geen vogeldons (voor me), zuster?

b) het onderwerp plaatst men dan achter het werkwoord: *Ni-ṁapere-ta-i y-erepa-rï* = Het is bedorven, mijn kasavebrood. Zie nog andere voorbeelden bij *aipayawa, apï, païpa, prikoko*.

c) Te zamen met het persoonl. of bezitt. voornw. wordt het aanwijzend voornaamwoord gebruikt, gelijk ook in het Hollandsch geschiedt, wanneer men elkander goed kent en vertrouwelijk met elkander kan omgaan. *Moko ay-emuil-dï amuya me man* = Die dochter van je is mooi.

d) De groet kan niet eenvoudiger: *Mondo roribo* = Ik ben er (de groet bij aankomst). *W-u-sa rapa* = Ik ga weg (de gewone afscheidsgroet). *M-opu-i terapa* = Gij komt weer! (wijze om iemand te groeten die zich verwijderd had en teruggekeerd is). En het antwoord: *a, a* = ja.

e) De aanspraak. *Suwi* = zuster, *pamu* = zwager enz. woorden, waarmede men elkander aanspreekt· Ook de toon, waarop men vaak spreekt. is naief. Goede voorbeelden hiervan zijn de woorden: *suwi* = zuster, *mami* = kind, enz., *tata* = moeder. De lettergrepen worden gescheiden, de eerste laag en lang, de laatste hoog en zangerig uitgesproken.

f) De talrijke uitroepen van verwondering, enz. en de naïve herhalingen: *Püi! Moko porï woto! Kas-apoi-se moko woto!* = He! Wat een macht visschen! Laten we gaan vangen die visschen!

g) Ook drukt men met een enkel pronomen verachting uit, gelijk in 't Hollandsch door den toon waarop b.v. „den die'ë" uitgesproken wordt, groote verachting te kennen kan gegeven worden. Zie bij *mose*.

17) *Dronkenschap* is de grootste kwaal van het volk. Ze zijn echter gelegenheids-drinkers", zie *woku*, n⁰. 9. Gevolgen der dronkenschap, zie boven, n⁰. 9, c en *woku*, n⁰. 7.

18) *Wraak* te nemen wordt den Karaïben toegeschreven. Zonder het te

ontkennen, wil ik het ook niet bevestigen. Ik heb persoonlijk geen ondervinding er van. Wel heb ik medegemaakt dat de oudste van een dorp niet dan na langen tijd er van af te brengen was een jongen man, die in dronkenschap een ander mishandeld had, een geducht pak slaag toe te dienen. Doch dit is nog geen wraak. Men houdt: het kwade moet gestraft worden. Men tracht de verdiende straf te ontloopen door een bezweringsmiddel (zie *moran*) ofwel men verhuist.

19) *Woningen en huisraad*, enz. Zie de verhandeling onder *auto* = huis en *e'i-topo* = dorp.

20) *Voeding, middelen om er in te voorzien.*

a) zie *enapu* en *ono* = eten. Vooral *ono*. Verder *enda-tarï* = onthouding.

b) vischvangst, zie *woto*.

c) jacht, zie *wotaro*.

d) landbouw, zie *maña*.

21) *Kleeding, opsmuk, feesten*, enz.

a) kleeding, zoo vroeger als thans, zie *womun*.

b) opsmuk, zie *kura*.

c) beschildering van 't lichaam, z. *yamun*.

d) dans, z. *uwa*.

e) dranken, z. *woku*.

f) spelen, z. *esapiña*.

g) muziek, z. *siñari, karawasi, sambura*.

22) *Kunst en nijverheid*,

a) het booten maken, z. *kuriala*.

b) het vlechten, z. *waruma*.

c) het touw slaan, z. *kurawa*.

d) het hout snijden, z. *mure*.

e) het spinnen, enz., z. *mauru* en *nimoku*.

f) het pottenbakken, z. *oriño*.

g) ornamentiek, z. *me*.

23) *Wapenen*. Eertijds had men twee soorten van knodsen: *aripiśana* en *putu*. Zij worden thans niet meer vervaardigd, tenzij b.v. om gedragen te worden in een optocht in de stad, zooals onlangs bij het jubileum der koningin. Het geweer (*arakapusa*) is overal ingevoerd. Pijl en boog blijven echter in gebruik. Zie bij *purïlwa* en *rapa*. Gevechten hebben er niet meer plaats.

24) *Folklore*, zie *auran*.

25) Verhoudingen tot de andere rassen en volkeren.

a) *Blanken*. De Blanken komen van de zee. Zij zijn „uitstekende stukken der zee". Dat is de beteekenis van den naam „*parana-këyë*, dien de Blanken ontvangen hebben (zie bij *këyë*). Hun land moet een eiland zijn en wel „het" eiland. *Pa'u-wa w-u-sa* = Ik ga naar het eiland, d.w.z. ik ga naar het land der Blanken (zie *pa'u*).

b) *Portugeezen* en *Spanjaarden*. Van dezen hebben de Karaïben tal van woorden overgenomen, de namen nl. der dieren, kleedingstukken, instrumenten, voorwerpen door die vreemdelingen ingevoerd. De v der Portugeezen klinkt als een p bij de Karaïben; de t verandert in s.

Dieren: *kapara* = schaap; *kapirita* = geit, *kawari* = paard, *paka* = koe, *pakeru* = ezel, *peru* = hond.

Kleedingstukken: *kamisá* = lendendoek, doek; *sambreru* = hoed; *sapato* = schoen.

Instrumenten: *akusa* = naald, *arakapusa* = geweer, *pida* = zeil, *sambura* = trom.

Andere voorwerpen: *kapuya* = winkeltouw, *kareta* = papier, boek.

c) *Hollanders*. Van de Hollanders hebben de Karaïben enkele woorden overgenomen, nadat deze door de Neger-Engelsch sprekende bevolking ver-negerengelscht waren. Zie beneden, onder *e*. De Hollanders daarentegen in Suriname hebben zeer vele woorden van de Karaïben overgenomen.

Dieren: awari (*aware*), kapasi (*kapasi*), kapoea (*kapiwa*), pakira (*pakira*), pingo (*poindo*), tamanua (*tamandua*). Wellicht ook: kaiman (*akare*).

Vogels: kami kami (*akami*), anamoe (*iñamu*), guiake (*kuyaken*), marai (*marai*).

Visschen; anjoemara (*aimara*), koebi (*akupa*), koemaroe (*kumaru*), noya (*nuya*), patakka (*pataka*), pireng (*pürai*), sparri (*sipari*), warappa (*warapa*).

Planten: awara (*awara*), koemboe (*kumu*), maripa (*maripa*), obe (*obe*), troeli (*truli*), kopi (*kupi'i*), krapa (*karapa*), kwarie (*kwari*), kwepi (*kwepi*), mani (*mani*), mope (*mope*), balata (*palata*), warimbo (*waruma*), nekoe (*iñeku*), napi (*nápi*), koesoewe (*kusewe*), mokko mokko (*muku muku*).

Verder: manari (*manari*), matapi (*matápi*), pagaal (*pakara*), korjaal (*kuriala*), kaseripo (*kasiri-po*), koeroekoeroe (*kurukuru*), piai (*püyei*), yorka (*yoroka*).

d) *Franschen.* De Marowijne-Indianen duiden het stuur aan met: *simona* van het Fransche; timon.

e) *Zwarten.* De Karaïben noemen de Zwarten: *mati*, een N.E. woord, van het Hollandsch: maat = vriend. Verder: *mekoro* en *uruango.* Zie beide woorden.

In vroegere tijden heeft een vermenging plaats gehad van een gedeelte van het roode ras met het zwarte ras. Zie *Kupanama* en boven, n⁰. 7.

De verhoudingen tusschen de Zwarten en de Indianen zijn zeer goed. Toch staat een echt Indiaan zijn dochter aan een Zwarte niet af.

Verschillende woorden zijn van het Neger-Engelsch overgenomen: *alata* (rat), *aleisi* (rijst), *bantiri* (leeren band), *barki* (bark), *brantwini* (brandewijn), *beti* (aas), *datra* (dokter) *kommiki* (kom), *kopu* (kop), *mati* (maat, vrind), *soutu* (zout), *spikiri* (spijker), enz.

Kerkelijke termen ontleent men insgelijks aan het Neg. Eng. Men verkaraïbst de werkwoorden echter, door het suffix: *ma*. *Bikiti-ma* (bikiti = biechten), *bresi-ma* (bresi = zegenen), *dopu-ma* (dopoe = doopen), *e-trouw-ma* (trouw = trouwen), *kerki* (kerk), enz.

De *Murato* nemen ook wel eens de Neg. Eng. voegwoorden over: na bakka (daarna), effi (indien), dan enz. De Karaïbsche taal heeft echter op zich die hulp niet noodig. Ook het Neg. Eng. woord „kaba" dat het verleden aanduidt, wordt door hen veel gebruikt. *S-ene-i čaba* = Ik heb het reeds gezien.

Alle Karaïben (uitgezonderd enkele vrouwen en meisjes in de Marowijne) kennen tegenwoordig min of meer het Neger-Engelsch. Wat men doet om de kinderen die taal te doen aanleeren, zie *sakawaku.*

f) *Andere Indiaansche stammen.*

1) Arrowakken, zie bij *Aruako.*

2) *Akawayo*, (*Kawayo*), *Ifoto*, *Spararilï-ya* en *Arilusa.* Met de twee eerste stammen hield men vroeger ruilhandel. Zie over al de 4 stammen bij *sipu.*

C. *Kaliña = mensch.*

26) De mensch in de *folklore* zie *a'uran.*

27) De mensch in de *ornamentiek.* De menschelijke gestalte komt niet veel voor in de Karaïbsche ornamentiek.

Op „vlechtwerk" vindt men den mensch op 2 wijzen afgebeeld. De 1ste wijze: zie de afbeelding, te vinden onder *me*, n⁰. 18, b. De tweede wijze: zie de figuur te vinden verder op onder n⁰. 29, c. De tweede figuur schijnt mij een afleiding te zijn van de eerste. Ik heb ze slechts één keer ontmoet. De eerste figuur meerdere keeren.

Op „aardewerk" vond ik de mensch-figuur slechts eens, en dan nog niet eens gestyleerd (zie de afbeelding onder *me*, n⁰. 10, b).

Ook werd zij eens geteekend in mijn schetsboek; zie bijgaande teekening.

28) Het weinig-voorkomen van de menschelijke figuur stemt overeen met de meeningen, welke wij onder *me* over de Karaïbsche ornamentiek uiteen hebben gezet.

a) De Karaïbsche ornamentiek heeft geen symbolische beteekenis (zie bij *mg*, n⁰. 16 en vgld,) en gevolgelijk — zoo besluiten we — geen of zeer weinig menschelijke gestalten. Waar immers de symboliek heerscht, treedt vóór alles de „mensch" op. De mensch staat den mensch het naaste. De mensch moet er optreden met al zijn relaties, al zijn zielsuitingen, enz. Waar de symboliek niet heerscht (gelijk bij de Karaïbsche ornamentiek) bestaat die noodzakelijkheid niet. Geen menschelijke gestalten dus, of slechts zeer weinige.

b) De Karaïbsche ornamenten zijn volgens òns wel niet ontstaan in nabootsing van natuurobjecten, maar toch na ontstaan te zijn genoemd naar natuurobjecten. Het opvallende van dit of dat natuurobject gaf zijn naam aan dit of dat ornament. Nu ... in den mensch vindt de Karaïb geen opvallende zaken. De kennis echter der natuurwezens buiten hem gewordt hem met dagelijksche verrassingen. Vandaag ziet hij plotseling een dier, 't welk hij jaren niet heeft ontmoet, morgen merkt hij 't opvallende van een plant, 't geen hem altijd ontgaan is, enz. enz. Vandaar „geen" benamingen aan den mensch ontleend, „alle" benamingen ontleend aan natuurobjecten buiten hem.

29) De afbeeldingen des „menschen" komen ons voor van recenten datum te zijn; zij stammen niet af van de oude Indianen.

a) De mensch-figuur op vlechtwerk, volgens de eerste wijze gevlochten (zie boven, n⁰. 27), alhoewel op meerdere plaatsen door mij aangetroffen, is niet algemeen verspreid. Niet iedereen vlecht ze. Niet overal komt zij voor. In de verklaring er van is geen éénstemmigheid. De een noemt ze een mensch, de ander een kikker langs de zee, de derde een groote watervogel. Ware de figuur een over-oude figuur, men zou éénstemmig zijn in hare verklaring, gelijk men dat bij andere, minder belangrijke figuren is.

b) De verklaring die de vervaardigers zelven van de figuur geven wijst op haar recenten oorsprong. Zij zeggen dat de figuur een mensch voorstelt, maar een bepaalt soort mensch, nl. een soldaat. Een oude piaiman, die ze vlocht, zeide mij: dat de figuur een soldaat voorstelt die op wacht staat bij den goeverneur. De stokken, die hij in de handen houdt, moeten het geweer verbeelden. Nu ... bij den goeverneur op wacht staande soldaten waren er in den ouden tijd niet.

c) De mensch-figuur op de tweede wijze gevlochten (zie bijgaande afbeelding) werd door den vervaardiger (Suriname-rivier) *sundatï*, d. i. sprinkhaan genoemd. *Sundatï* verschilt nog wel iets van het N. E. soerdati = soldaat. Dus òf is deze figuur een afleiding van de juist besproken menschfiguur, òf zij staat er in 't geheel niet mee in verband en komt dan van een andere figuur (zie de aanvulsel-figuren, te vinden naast het vlecht-figuur *asiñao* genaamd, onder het woord *asiñao*), welke figuur in de Marowijne *tunapewono* genoemd wordt, d. i. de springende waterspin,

d) de niet-gestyleerde figuur op aardewerk is een unicum in de Karaïbsche ornamentiek.

30) Ook Dr. Walther Roth (aangehaald onder *mg*, 17, *b*) zegt bij de Indianen in Britsch-Guyana, die verwanten van de Karaïben zijn, de menschelijke gestalte niet gevonden te hebben. „In none of these Pomeroon district patterns has a representation of the human form been met with: indeed no record of it has been obtained throughout the Colony".

31) *Getalstelsel.*

Aan het menschelijk lichaam is het stelsel ontleend om de getallen te vormen.

a) Wanneer de Karaïb behalve hoorbaar ook „zichtbaar" voor je tellen wil, dan wijst hij u één voor één de vingers aan, eerst die van de linker- dan die van de rechter-hand. Vervolgens wijst hij naar de teenen van de voeten.

Wij laten de getallen hier volgen:

1 *owin*
2 *oko*
3 *oroa*
4 *oko-bai-me*
5 *aña-tone*
6 *owin tuw-opui-ma*
7 *oko* „
8 *oroa* „
9 *owin tuw-apo-si-kërë* (*owin ambo-si-kërë*)
10 *aña-batoro*
11 *aña batoro kupo-naka owin*
12 „ „ „ „ *oko*
13 „ „ „ „ *oroa*
20 *owin yariña*
21 *owin yariña kupo-naka owin*
30 *owin yariña kupo-naka aña-batoro*
40 *oko kaliña*
50 *oko kaliña kupo-naka aña-batoro*
60 *oroa kaliña*
70 *oroa kaliña kupo-naka aña-batoro*
80 *oko-bai-me kaliña*
90 *oko-bai-me kaliña kupo-naka aña-batoro*
100 *aña-tone kaliña.*

Volgen hier verklaringen en ophelderingen van enkele getallen:

4 = wellicht samenstelling van *oko* = 2 en *pai* = telkens.

5 = samenstelling van *aña* = hand en *otone* = de eene zijde (zie dit woord). Dus: de hand aan de eene zijde, d. z. 5 vingers.

6, 7, 8 = *Tuw-opui-ma.* Komt van *opu* = komen. *Tuw* = pronomen van den 3den persoon. *Ma* duidt voltooiing van de handeling aan. Dus: (bij de hand) zijn er, 1, 2 of 3 bijgekomen = 6, 7 of 8. Ook 9 kan men zoo vormen en zeggen: *Oko-pai-me tuw-opui-ma* = vier komt er bij.

Tuw-opui-ma mag ook samengetrokken worden tot *toima* (achter een *n* volgens de regels der phonetiek *doima*). 6 = *owin doima*, 7 = *oko toima*, 8 = *oroa toima.*

9 Zoowel van de *Tërewuyu* als van de *Murato* herhaaldelijk gehoord: *owin apo-si-kërë.* Eén keer van een *Tërewuyu* gehoord: *owin ambo-si-kërë.*

De uitdrukking is niet duidelijk. Wanneer ik verklaring vroeg, was het antwoord in het N. E. steeds: „wan mankeeri", d.i. één ontbreekt er (één nl. van de 10 vingers). Maar hoe met deze verklaring de uitdrukking overeen te brengen?

Het woord *apo-si-kërë* is van elders bekend. Zie bij *endatarï* = onthouding, n⁰. 2, b. Het beteekent: het uiterste (zie *kërë*) van een vleugelbeen. De jongens mogen dit puntje niet eten, moeten zich er van onthouden. Zouden ze door dit woord, als getal gebruikt, te kennen willen geven: „bij het tellen moeten wij ons van den uitersten vinger, van den pink n.l., onthouden" dus niet verder gaan dan negen? Het klinkt aannemelijk.

Owin ambo-si-kërë is minder klaar. *Ambo* of *ambotï* = breken. *Si* = veel voorkomend infix zonder nadere beteekenis. *Kërë* = uitstekend stuk. Wellicht (als 't woord tenminste meer voorkomt): één uitstekend stuk is gebroken, de ééne pink nl., telt dus niet mee.

10 *aña-patoro.* Samenstelling van *aña* = hand en *opatoro* = aan weerszijden (zie dit woord). Dus: de handen aan weerszijden of 10 vingers.

De getallen boven 10 worden gevormd met behulp van *kupo-naka;* zie hierover bij *kupo*, n⁰. 3.

20 = *owin yariña,* d.i. één mensch. Nu moeten alle uitstekende stukken van een mensch te tellen zijn: de 10 vingers der handen, de 10 teenen der voeten. Eén mensch is dus: 20.

b) Het niet accordeeren der schrijvers bij het weergeven der cijfers

5 en 10, zoo ook het voorkomen van een *b* bij den eenen van een *p* bij den anderen in een en hetzelfde cijfer is hieraan te wijten, dat de eene een *Tërẹwuyu*, de andere een *Muratọ* tot voorlichter had. Zie hierover boven, n⁰. 7.

c) Eén alleen, gij alleen; zie *ọwin*.
Wij getweeën, gedrieën zie *ata*; n⁰. 3.
Eén keer, twee keer enz.; zie *mbọtọ*.
De eerste; zie *kọrọmọ, tunda, wapọ*.
De laatste, voorlaatste; zie *iṅatï*.
De middelste, zie *owariña*.
Twee aan twee, drie aan drie; zie *pai*.

32) Het lichaam, zie *yamun*.

kama - gaan. *Kama* treedt als zelfstandig- en als hulpwerkwoord op. 't Schijnt echter niet te worden vervoegd. Alleen het suffix der gebiedende wijs: *kọ* en de meervoudsvorm: *kon* staan er wel eens achter. *Ko* echter zelden. *Kama* is op zich reeds een gebiedende wijs.

a) zelfstandig werkwoord: *Iśanọ-ta kama-ko* = Loop in de schaduw. *Ipọri-rï-wa kama to, sẹwọ* = Laten we naar de kreek gaan, broer! *Ipọri-rï-wa kama-kọn dọ* = Laten we (tot velen) naar de kreek gaan. *K-autï-wa*) (*rapa kama-kọn* = Laten we weer naar onze kampen gaan!

b) hulpwerkwoord bij overg. werkwoorden: *Kama maña ẹnẹ* = Laten we den kostgrond gaan bezichtigen! *Kï'ẹrë ai-yẹ kama-kọn, erepa-ma-nẹ këï-a-tọn* = Laten we kasave gaan halen, wij hebben geen kasave-brood. *Ọkẹpu una-yẹ kama-kọn* = Laten we den doode gaan begraven! *Kọrọpo wọ-nẹ kama-kọn dọ* = Laten we morgen gaan schieten (*nẹ* achter *wọ* is versterkingssuffix). Zie andere voorbeelden nog bij: *maña*, n⁰. 4; *ọmbatapo*.

c) hulpwerkw. bij onoverg. werkw: *Ọnu-sẹ kama, ni-ćọ-mamu-i* = Ga slapen, de nacht begint. *Ẹ-ku-pi kama* = Ga een bad nemen.

d) Wanneer *kama* als hulpwerkw. optreedt, heeft de infinitief van het zelfst. werkwoord somtijds een suffix achter zich nl. *sẹ* of *yẹ*, somtijds in het geheel niets. Zie hierover bij *sẹ* (suffix).

kama'oni - Commewijne-rivier.

kamárakó - zekere vogel, in 't N. E. sesei-fowroe genaamd, d.i. schaar-vogel. De vogel wordt zoo genoemd, omdat zijn staart gelijkenis heeft met een openstaande schaar. De vogel is den Karaïb opgevallen:

a) vooreerst om zijnen staart. *Kamarako andï-këïë* = staart van den schaarvogel is een teekening voorkomend op aardewerk en op het menschelijk lichaam. Zie de afbeeldingen onder *mẹ*, n⁰. 8, *b*.

b) De piaiman verder bezingt zijn vlucht en zijn vreemde wijze om een blad af te rukken van een boom en bootst dit alles met zijn leerlingen na; zie hierover bij *püyei*, n⁰. 12.

kamárarẹi - bloem ter grootte en van de kleur van onze goudsbloem. De rijpe zaden worden gegeten.

kamẹyawa - benaming van twee soorten van wespen (vespariae), die tot de *fossores*, de gravers of metselaars behooren. Zij metselen haar nest uit klei, de eene een klein, rond nest met de afmetingen eener kers — de andere een ronde, langwerpige gang ter lengte van een halven vinger. Zij dragen er een lichtgroenen worm in, dien zij eerst doorstoken hebben, zoodat hij verlamd is = 't voedsel voor de larf. Ze metselen daarna het nest dicht. *Akuru ka-san t-autï-mẹ kamẹyawa* = De metsel-wesp metselt klei tot een huis voor haar. Zie bij *ọkọmọ* = wesp.

kami - De oude Indianen gebruikten het woord *kami* vooral om hun jongeren broer aan te duiden. *Tï-kami-rẹ* = week, zacht. *Tï-kami-rẹ mọsẹ rï-mẹ na* = Mijn kind is nog week, d.w.z. een pas geboren kind.

Kami-ra = generieke benaming voor mais, kasave-brooden, roode napis, die, naar gelang den te bereiden drank, gekouwd worden en als „kouwsel" worden gebruikt om de gisting te verwekken. *Kami-ra-rï s-ẹkā-i* = Ik kouw mijn kamira. *Esi-pi-rï s-ẹkā-i kamira-mẹ* = Ik kouw den rand (van het kasavebrood) om kamira te hebben. Zie bij *ra (rï)*, samenstellend lid

van een woord. Zie het opgeteekende onder *aku*, n⁰. 3 en onder *sami*.

kami-ra - zie *kami*.

kamiśa - 1) de katoenen doek of lap, zoowel door de mannen als de vrouwen gebruikt. De vrouwen dekken met dezen doek de geheele lendenstreek. De mannen halen den lap tusschen de beenen door, houden dien op door middel van een katoenen snoer, 't welk rond hun lichaam loopt. Over dit snoer en de wijzen van dezes bewerking zie *kundïnanǫ*. De doorgaans roode lap der mannen is bij feestelijke gelegenheden zeer lang, voorzien van lange franjes, zoodat zij tot beneden de knieën reikt. De vrouwen dragen dikwijls een „blauwen" heupdoek. Over het gekleed zijn der huidige en voormalige Karaïben, zie *wǫmun*, n⁰. 4 en 5.

2) *Kamiśa* duidt verder ook elk ander mogelijk kleedingstuk aan. *Kamiśa atǫ-ko* = Naai een kleed (voor me). *Penarǫ porï n-utǫ-n kamiśa api-ća* = Al 'n tijd geleden is zij weggegaan om de kleederen uit te spreiden (in de zon). *Kamiśa watï marǫ-na* = Zij heeft geen kleed (wel den schaamdoek). *Kamiśa-mbo* = elk stuk of lapje oud goed. *Ićǫ-na-ko kamiśa-mbo-kę* = Veeg het af met een ouden lap.

kamu - *I-ćamu-ru* = zijn vlam (van het vuur). *Ćamu pa erǫ wewe* = Dit hout geeft geen vlam.

Ćamu-ka. *Ćamu-ka-ko* = Steek het vuur aan.

Ćamu-ta. *Watǫ ni-ćamu-ta-i* = 't Vuur geeft al vlam. *Kapę kin-ićamu-ta-i* = Het bliksemt.

Ćamu-ta-pǫtï = sterk lichten. *Kin-ićamu-ta-pǫ-san* = Het bliksemt fel.

Tï-kamu-rę = vol vlammen, blinkend. *Tï-kamu-rę na* = Er slaan vlammen op. *Kamu-rę weyu-ta* = Het flikkert in de zon.

N.B. 1. De *m* van *kamu* schijnt te kunnen overgaan in de *p*. *Ćapu-ru se-pa na* = 't Wil niet branden. Zie bij *m*.

2. *Tamu-tamu* = vuurvlieg.

kamulę - klein vischje, dat graag in de holen der krabben zit; 't is gevormd gelijk de lomp. Zie bij *puyawusi*.

kamu-rï - andere benaming voor den visch *a'uli*.

kamuwata - zekere dunne bamboes-soort; zie hierover bij *kwama*, n⁰. 3, b.

kan - pronom. prefix v. d. 3 pers.; zie *n*.

ka ŋ - samengesteld suffix; zie hierover bij *n*, n⁰. 1 en n⁰. 1, a.

kanaiḿǫ - een soort van dier-menschen, welke ergens in een streek, heel ver weg, te vinden moeten zijn. In die streek nl. kunnen de menschen zich zelven naar willekeur veranderen in 't een of ander dier. *Kaićusi ḿę kën-ǫnuri-ḿa-tǫn* = Zij waren rond in de gedaante van tijgers. *Papǫ-rǫ rerę mę kën-ǫnuri-ḿa-tǫn* = Zij allen fladderen rond als vleermuizen. Zij doen zulks, wanneer zij een ander kwaad willen doen. In een der savana's, grenzend aan de Tibiti-rivier en waar een Karaïbsche nederzetting is, moet in vroegeren tijd op zekeren dag een vreemde vogel neergestreken zijn, Deze vogel, *tęf-tęf* genaamd, had kralen-snoeren om de pooten. De vogel was een *kanaiḿǫ*, een mensch in vogelengedaante, die kwaad kwam stichten. De *kanaiḿǫ* waart alleen bij nacht rond. Daarom bouwen de menschen in bovenbedoelde streek de ronde, spitse gebouwen, die geheel gesloten zijn, *tukúsi-pan* genaamd. Daar gaan zij (zoo zeggen onze Karaïben) 's avonds in en komen er om geen enkele reden voor den morgen weer uit. Ook niet om aan natuurlijke behoeften te voldoen. Noodlottig ware het, deed men zulks. *Wësë-y-undï sǫka-nǫ* = De *kanaiḿǫ* neemt den (vermetele) zijn achterste weg. De mensch gevoelt niets van die operatie. Maar wanneer hij even daarna weer in zijn hangmat ligt, ligt hij er . . . dood in.

kanari - Euphonia finschi; N.E. blauwdassi; blauwdas. Een veel in de huizen der Surinamers gekweekt vogeltje.

kanasaru - zekere mierensoort; zie *wengǫsi*, n⁰. 3.

kanawa - naam waarmede in vroegeren tijd altijd en thans zeldzaam de boot aangeduid wordt. Zie over *kanawa* bij *kuriala*.

kankasapa - Thecadactylus rapicaudus; N.E. kwa-kwa sneki d.i. kwaka slang; een plompe hagedissoort. Volgens den Indiaan doet zij geen kwaad, kan

zij des nachts zelfs over uw gelaat loopen. Plaagt gij ze, dan bijt ze. Haar beet echter doet geen pijn. Raakt haar staart de verwonde plek aan dan wel. *Kangasapa wo-poto n-ot-andï-ka-i* = Wanneer de kwakwa slang geslagen wordt werpt zij haar staart af.

Van de hagedissen (Lacertilia) worden verder in dit boek nog opgenoemd: *asarāpa, karuwa, kwirifgi, makaku, panatakawai, poliku, tamakare, waimha, waipisika, waitmg* en *wayamaka.*

Zie ook bij *kumako yuman.*

ka'o - hoog. *Asi-mbe yumān ne ka'o man* = 't Is boven verbazend heet. *Moko rapa ka'o?* = Wat (voor beest) zit weer daarboven? *Oto-ko n-e'i-yan moro ka'o?* = Wat doet (dat beest) daar boven? *Ka'o-ne ks-gwa-to-i* = Bind je hangmat niet te hoog.

Ka'o-naka = naar boven. *Ka'o-naka mose t-ito-se na* = Hij wil naar den zolder gaan. Zie *naka.*

Ka'o-no-n. Ka-o-no-n auto am s-amu-ya = Ik bouw een hoog huis. Over de vorming van dit woord zie *n.*

Kao-wiño = zie *wiño.*

kapa - Dit woord schijnt te bestaan

a) op zich. Zie het voorbeeld bij *undï-ma* onder het woord *u*, n⁰. 2, c.

b) in samenstellingen; zie bij *asa-kapa.*

kapara - schaap.

kaparumarï - naam van zekeren visch. *Kaparumarï* is ook een vrouwennaam.

kapasi - 1) Benaming vooreerst van een bepaald soort, vervolgens generieke benaming voor élk soort van gordeldier. De Karaïb maakt er veel jacht op. *Kapasi ema-rï* = het pad, waarlangs de kapasi gewoonlijk loopt; zie *wotaro*, n⁰. 6. De *kapasi* geeft zijn naam aan den binnen-wand van zekere mand (zie *yamatu*, n⁰. 3 en verwijzing aldaar) en aan zeker mandje zelve (zie de afbeelding onder *waruma*, n⁰. 44). Beide hebben den gebogen vorm van den *kapasi.* Verder aan een wespensoort, die in kolonie leeft en een nest maakt op 't schild der kapasi gelijkend: *kapasiy-okomo-rï* = gordeldier wesp. Bankjes worden ook naar het gordeldier vervaardigd, zie *murg*, n⁰. 3, b.

2) Van de gordeldieren zijn den Karaïben 4 soorten bekend:

a) *katupgru* (*katubgru* in de Marowijne) = Xenurus unicinctus; de kleinste der kapasi's. Verblijft vooral in de savana's, is een uitmuntend graver. Moeilijk te krijgen. Terwijl men hem uitgraaft, graaft hij bijna even vlug verder voort.

b) *kapasi*, in de Marowijne ook *tïraki* geheeten, de kleine, gewone kapasi, heeft kleine nagels.

c) *poli-yatï*, van *poli* = been en *yatï* = kant, zijde. Dit gordeldier heeft in 't midden van zijn pooten huidplooien en haar. *Tï poli-yatï-re na.* Vandaar den naam. De *Murato* noemen het ook *po-no*, omdat het een stank (*po*) afgeeft. Leeft in 't bosch.

d) *manuraiño*; Priodontes giganteus; N.E. granmankapasi; reuzen-amadil. Zijn vleesch wordt gegeten.

N.B. *a*) Een Indiaan uit de Lakoeka-kreek noemde nog een vijfde (!) soort gordeldier met den naam: *parākata.* Een Indiaan uit de Marowijne echter ontkende het en zeide dat *parakata* zekere vischlijn is (zie het woord).

b) *Katupgru* en *manuraiño* hebben een staart, die weinig of niet beschubd is. Bij *kapasi* en *poli yatï* is de staart beschubd. De staart is bij hen ook niet rond, maar plat.

3) *Kapasi moran am watï a-maro na? A, a, mondo moro man. Am se man? A, a.* = Hebt gij bezweringsmiddelen voor den kapasi? Ja, die heb ik. Verlangt gij er naar? Ja. *Munu-mbo kusewe-ke ićöiña-ko, irombo wotaro aw-uto-ri yako apoli-ri poko aro-ko moran* = Meng den knol (van zekere tajersoort) met koesoewe, daarna terwijl gij op jacht gaat draag het bezweringsmiddel om je armen. Men smeert het bezweringsmiddel ook over de voeten uit. De knol van de tajer toont eenige overeenkomst met den snuit van den kapasi,

Kapasi - y-okomo-rï = kapasi-wesp; zie *kapasi*, n⁰. 1.

kapaya - Carica Papaya L.; papaya. Van de holle bladstengels maken de kinderen fluiten; zie *siñarï*.

kapẹ - 1) bliksem. *Kapẹ kapẹ* = Het bliksemt. *Kapẹ kin-ićamu-ta-i* = Het bliksemt. *Kin-ićamu-ta-po-san* = Het bliksemt fel. Over het onweer, zie *kọnọmẹru*. Getroffen door den bliksem of volgens den Indiaan door den donder, zie *iŕaka*.

2) *Kapẹ-po man* = 't Is mooi glad. Gezegd van een gesneden bankje in tegenstelling met *tï-pọröi-yẹ* = vol bulten.

3) *Tï-kapẹ-rẹ* = glimmend. *T-u-kapẹ-rẹ na* (zie bij *u* = hoofd) = Hij heeft een glimmend hoofd. Gezegd van iemand die kaalhoofdig is. Zie beneden,, n⁰. 6.

4) *Kapẹ-rọ* = poetsen, doen glimmen (een waterkan bv.) *Ćapẹ-rọ-ko sapatu* = Poets de schoenen.

5) *Kapẹ-ta* = glimmen. *Kumẹtï-kẹ nọ sepu-ru s-apọ-i, ćapẹ-ta-tọmẹ* = Ik heb mijn beenbanden met kumetï-sap ingesmeerd, opdat ze glimmen mogen.

6) *Kapẹ-tọ* schijnt ook te bestaan. *T-u-kapẹ-tọ-yẹ man* = Hij heeft zijn haren geknipt. Zie boven, n⁰. 3.

kapẹsẹ'u en *kapẹsẹwu*. Wespen van een halven vinger lengte, wier steek verschrikkelijk is; vandaar door de bevolking „Franschman-waswassi" = Fransche wesp genoemd. Onder Franschman verstaat de bevolking de Fransche gestraften uit Cayenne. Ook „bronwaswassi" d.i. brandende wespen worden zij genoemd. De *kapẹsẹ'u* laten haar groot nest van 1½ M. lengte neerhangen van een boomtak. In alle boomen huizen ze. Een voorkeur echter hebben ze voor den vonkhout (*kupẹsini*). *Kapẹsẹ'u kupẹsini pọko man* = De kapese'u huist in den vonkhout. De larven van deze wesp worden gegeten door den Karaïb. De Karaïb jaagt met een in brand gestoken stuk van een oude hangmat de wespen eerst weg. De raten in den korf zijn zeer hoog. Zie hierover meer bij *ọkọmọ*, n⁰. 5. De *kapẹsẹ'u* komen niet veel voor.

kapiriťa - geit.

kapiŵa - Hydrochoerus capybara; N.E. kapoewa; watervarken.

Kapiŵa moran = bezweringsmiddel van het watervarken. Een tajersoort met witte bladeren. *Kapiŵa pọ-tï ŵara-rọ porï* = De haren van het watervarken gelijken er zeer sterk op. Deze zijn geel-wit. De tajer-bladeren, medegenomen door u, zullen het watervarken naar u doen komen. *Ari-mbo a-sakiri-rï ẹmọ-ko, kan-arọ-tan ọ-wa* = Doe de bladeren in je jachttasch (Neg.-Eng. sakki), zij zullen het (watervarken) naar u brengen.

Kapiŵa yẹ-rï = de tanden van het watervarken. Deze leveren een zeer mooi versiersel aan het halssnoer. Zie hierover bij *ẹngka*, n⁰. 4 en n⁰. 4, b.

kapiŵairï en **kapiweirï** - Het woord is wellicht een samenstelling: *kapu* = hoog en *(w)ei* = zijn. *Maipuri kapiweirï* = de opstaande rugborstels van den buffel. *Ćapiweï-pọ* = zijn borstels op den rug. *I-pọtï ćapiwei-rï* = Zijn haren staan overeind.

kapu - Onder *kapu* = hemel verstaat de Karaïb zoowel het uitspansel als het huis, de woonplaats van God. Naar aanleiding der tweederlei beteekenis een tweevoudig artikel.

A. *Het Uitspansel.*

1) De indeeling in vier hemelstreken kennen de Karaïben niet. Zij deelen den hemel in tweeën. Om 't duidelijk te maken spreken zij van een boom (*wewe*). Het onderstuk heet *wewe undï*, het bovenstuk: *wewe rẹtï-rï*. Zoo is 't ook met den hemel. De éėne helft van den hemel is het onderstuk: *kapu undï*, de andere helft het bovenstuk: *kapu rẹtï-rï*. *Kapu undï* is de streek waar de zon opkomt, *kapu rẹtï-rï* of *arẹtï-rï* waar de zon ondergaat.

Om 't Noorden en 't Zuiden aan te duiden gebruiken zij omschrijvingen. *Weyu patọ-nẹ iťaŋ-go* = Ga dwars van de zon. Nader aanduidend zeggen ze: *Ay-apowe-rï wiñọ-naka iťaŋ-go, weyu w-ọtïtọ-tọpo wiñọ naka aw-ọpọtï-rï yako* = Sla aan je linkerhand af, als je met je gezicht staat naar de plaats waar de zon ondergaat. *Ay-apotuŋ wiñọ-naka iťan-go, arẹtï-rï-wa*

t-opo-ne ay-ata = Sla aan je rechterhand af, als je naar 't Westen kijkt. *Weyu w-epaka-topo-wa ay-ata t-opo-ne, ay-apowe-rï wiño naka iťa* = Wanneer ge met je gezicht naar de opgangsplaats der zon staat, sla dan links af.

2) De horizont heet *kapu pe-rï* of enkel *pe-rï*, wanneer 't overigens duidelijk is dat *kapu pe-rï* bedoeld is. *Pe-rï* zijn ook de haren hangend over het voorhoofd, de ponie. *Ne'i-po ko weyu na? Monï... pe-rï-po. O! Tï-koma-ye terapa* = Op welke plaats ergens staat de zon? Daar ginds... aan den horizont. O! Dan is het al laat. *Owe-ko na? Monï... pe-rï-po* = Waar (vliegt) hij (een vogel)? Daar ginds... tegen den horizont.

3) Ook duidt men de „wolken" met *kapu* aan. *Kapu ekanumu-rï* = Ziet de wolken eens jagen! Ook het meerv. *kapuruton*.

4) Wat de Karaïben van het uitspansel weten zie bij: *konomeru* = donder; *nuno* = maan; *paramu* = regenboog; *siriťo* = ster; *weyu* = zon.

B. *De hemel.*

5) *Kapu* beteekent: de woonplaats van God. God wordt dan ook aangeduid met *kapu-ta-no* = hij die in de hemelen is. Zie bij *ta* en *no*.

Andere benaming voor God is *tamusi*. Vandaar dat men den hemel ook aanduidt met: *tamusi ŵ'e'i-topo* = woonplaats van God.

Wanneer men God aanspreekt, gelijk bv. de biddende piaiman, dan noemt men God *Papa* = Vader. Ook in andere gevallen zegt men *Papa*. *Papa pato* = Als God belieft. Zie *pato*.

Ook goede geesten wonen daarboven. Sommigen dalen langs een ladder af (zie *püyei* n⁰. 5). Slechte geesten kunnen daar niet komen.

Verder treft men boven aan de beschermers van sommige dieren, die door den Oppergeest daar geplaatst zijn (zie n⁰. 7, b) de beschermer van den tabak (zie *püyei*, n⁰. 15).

De hemel is ook voor de menschen.

6) Wanneer een Indiaan stierf bleef zijn lichaam eertijds lang boven aarde, tot één week toe, aleer men het begroef. Maar zoo lang het lichaam onbegraven bleef, kon de mensch den hemel niet ingaan. Kwam immers een afgestorvene bij God aan (voor zijn lichaam nl. begraven was) dan werd hij teruggezonden door God. Dit zijn de Karaïben ten slotte te weten gekomen, omdat een afgestorvene hun verschenen is en het hun heeft medegedeeld: *Iťan-go nonapa! Paporo ekaliťaŋ-go: Tamusi y-emokï rapa. Yombu* (zie *romo*) *pa ne wa. Kït-onu-meŋ-ga-i. W-onëkï yoten* (zie *roten*) *ne* = Keer terug zoo lang! Zeg alles (aan uw verwanten): God heeft mij teruggezonden. Ik ben niet dood. Treur niet. Ik slaap slechts. Hield men dan op met treuren, d. i. begroef men hem, dan stond de doode op. *Iťo-rï iťo-rï Tamusi ŵ-e'i-topo-wa* = Hij ging onmiddellijk naar de woonplaats van God.

Zie den met deze meening overeenstemmenden term *emaŋ-ga*, welken men gebruikt om het rouwgeklag 8 dagen na den dood aan te duiden, bij *romo*, n⁰. 7 en vooral bij *emamu* = wonen, n⁰. 1.

7) Niet „allen" Indianen echter gelukt het den hemel in te gaan:

a) Den *moordenaar* o.a. vergaat het slecht. Hij moet een afzonderlijk pad op. De aanvang van dit pad is een en al bloed. De moordenaar dit pad opgaande komt bij een grooten boom. Bij dezen boom staat de persoon, dien hij vermoord heeft. De persoon is door God daar geplaatst. Hij wacht zijn moordenaar op en wanneer deze gekomen is doodt hij hem.

b) de *dierenmishandelaars* ondervinden insgelijks tegenkantingen op den weg die ten hemel leidt. De menschen nl. die sommige dieren: padden en honden, mishandeld hebben, worden op dien weg opgewacht door de hemelsche beschermers dier dieren, die wraak zullen nemen.

De *poloru-tamuru* zit midden op een hemelweg. Hij laat zulk een mensch van dorst versmachten. Zie hierover meer bij *poloru*.

De beschermer der honden is een reusachtige hond. Hij houdt de wacht langs de oevers der *Marayuni*, een reusachtige rivier, die de doode over

moet. *Mo'e* . . . *kapu-ta* . . . daar ginds . . . daar boven is die rivier. (De grensrivier tusschen Hollandsch en Fransch Guyana draagt denzelfden naam.) De God der menschen heeft den beschermer der honden daar geplaatst. Deze, de God der menschen, komt er insgelijks, naar 't schijnt, in een met fameuze paarden bespannen wagen. Gelijk nu de mensch bij zijn leven gedaan heeft, zoo moet hem thans na zijn sterven ook overkomen. Heeft hij honden mishandeld, de hond aan de rivier zal hem inzwelgen.

De beschermer der visschen zit insgelijks daar boven: *woto yopotoli* = de opperste der visschen. Hij woont in de rivier van God. Dit hebben de dooden die men niet aanstonds begroef en daarom terugkwamen, weer verteld. Wanneer de doode die rivier wil oversteken, dan tracht de „Opperste der visschen" den doode in te slikken. Want tijdens zijn leven heeft deze diens kinderen, de visschen, in grooten getale gedood.

8) Uit bovenstaande gegevens, hoe vreemd en hoe weinig ook (zoekende op de eerste plaats naar gegevens over de taal vroeg ik nergens naar de meeningen omtrent God en godsdienst enz. 't Boven meegedeelde gewerd mij meer toevalligerwijze) kan men — dunkt mij — veilig besluiten, dat de Karaïben aan een Opperwezen geloofden waarheen de menschen zich te richten hebben, zeker ten minste éénmaal, nl. ná hun dood . . . dat zij hielden aan 't voortbestaan der ziel . . . dat zij zich zelven beschouwden als kinderen van God, die eenmaal bij God zouden aanlanden, tenzij zij om misdaden straf verdienden, welke straf den misdadiger ook overkomen zou.

Zie verder bij *kaliña*, n⁰. 11 en bij *a'uran*, n⁰. 9 en bij *romo* = sterven.

kapu - iets maken. *Yamatu si-ka-sa* = Ik maak een pagaal. *Ero-me porï s-kapu-i manari ra, wapo-ne ni-ćapu-po ero na* = Vandaag heb ik mijn manari klaar, vrind, het eerste maaksel van mij is deze zaak. *Mi-ća-tan* = Zult gij . . . . maken (zie *mure*, n⁰. 3, b)? *Oriño kapu-rï poko tuw-omepano* = Zij heeft het potten bakken geleerd. *Wokërë pićani poron am tï-ka-se i-wa man* = Zij beviel nog van een jongen. *Kapu-ma* = iets geheel en al afmaken. *Mi-ćapu-ma-i moro yamatu* = Hebt gij de pagaal heelemaal af? *Ćapu-ma-ko* = Maak het heelemaal af (zie *nangi*).

kapun - bijwoord van ontkenning; staat achter zelfst. nw., voornaamwoorden, bijwoorden. *Aw sumbara-ri kapun ero man, moko sumbara-ri* = Mijn houwer is deze niet, de zijne is het. *A-pićani-rï kapun aw wa* = Uw kind ben ik toch niet (twee jongens die ruzie hebben). *Sano kapun moko man, tata t-romo-se* = Mijn moeder is dat niet, mijn moeder is dood. *Uwa, o-me kapun* = Neen, uw kind is 't niet. *Aw kapu* = ik niet. *Otï-ko moro i-ća na? Tuna kapun* = Wat zit daar in? 't Is geen water. *Ido kapun* = Hier is 't niet. *Osei-rï kapun moro, penato moro man* = Dat is niet nieuw, 't is oud.

Over de andere wijzen om een ontkenning uit te drukken, zie *pa*.

kapuya - winkeltouw. Zie *kurawa*.

karai - een nachtvogel; zie bij *woka*, n⁰. 5.

karai - (of: *kara?*) zwart.

1) *Karai-dï* of *karai-mbo* of *karaiye* = zwartsel. *Ariñatu karai-dï* = roet der pan. 't Roet wordt als verf gebruikt; zie *ariñatu karei-dï Asa-karai-ye* = de uitgang: *ye* is waarschijnlijk foutief opgenomen. Beter komt mij voor: *dï*. Beteekent: eigen (*asa* = reflexief) zwartsel, nl. het vuile, donkere bloed 't welk uit een abces vloeit. *Tuw-asa-karai-ye (dï) išoka-i* = Hij zuigt er het vuile bloed uit (zie bij *kopu*). *Asa-kari-ta* = zie beneden, n⁰. 3.

2) *Karai-do* = zwart maken. De uitgang *ro* is hier om wille der voorafgaande *i* veranderd in *do*. *Tapurupo-ke y-amekun si-ćarai-do-ya* = Met tapoeroepo maak ik mijn pols zwart. *Karai-do-ko* = Maak hem zwart. *E-karai-do* = (wederkeerig werkw.) zich zelven zwart maken. Zie voorbeeld bij *tapurupo*, n⁰. 2.

3) *Kara-ta* = zwart worden. *Konopo ni-ćara-ta-i* = De lucht is zwart van den regen (letterl. de regen is zwart). Hier zou men zeggen dat de stam de *i* niet wil en *kara* is. In een samenstelling echter vond ik wederom de *i*. *Asa-kari (ai?)-ta* (zie *asa-karai-ye*, boven n⁰. 1) = het te zamen komen van het vuile, donkere bloed. Zie een voorbeeld bij *topurupoimo*.

4) *Të-kara(i)-ye* = zwart. *Woyumo ai-ću-ru të-kara-ye* = 't Water der Wayombo is zwart. *Tï-kara-kara-ye* = zeer zwart. Ook hier ontbreekt de *i* in den stam. Was zij er in, 't woord ware: *tï-karai-ćarai-ye*. *Tï-kara-mišasai-ge* = zeer zwart. *I-ćarai-pa ne ne man* = 't Is heelemaal niet zwart. *Pa* werd afgekeurd en veranderd in *pa*.

5) Over de zwarte verven zie *kuli*, n⁰. 2.

6) Soms wordt *kara* gebruikt voor „verf" in 't algemeen, zonder dat speciale kleur uitgedrukt wordt. *Kusewe am-po-ko, waruma-rï kara-ye-tome* = Ga koesoewe plukken tot een verf voor mijn warimbo. Koesoewe is een vuur-roode verf.

7) Zie *ekaru* en *ekarumamu*.

karai-ćarai - een papegaai-soort; zie *kurewako*, n⁰. 2, a.

kara kara - Anura; boschkikker. Benaming naar 't geluid dat de kikker maakt. De kikker roept: kra ... kra ... Roept alleen in den regentijd.

ḱara kara - Stadsstinkvogel; zie hierover bij *kurumu*.

karalawaimo - Sciadeichthys Luniscutis; N.E. jarabakka, pansoe; geelbagger. *Moko sipipa-po otï-kon apoi-po-topo na* = Zijn blaas dient om voorwerpen aaneen te plakken. De luchtblaas van den geelbagger levert een uitstekende vischlijm.

karamamu - lichte koorts krijgen. *Karama-ya, a-karama-yan, kini-ḱarama-yan* = Ik, gij, hij krijg(t) koorts. *Ni-ćara-mamu-i* = Hij heeft koorts gekregen. 't Woord is waarschijnlijk een samenstelling van *kara* = zwart en *emamu* = aanvangen. De zin der uitdrukking is dan: hij begint er donker uit te zien (als gevolg van de koorts). Zie *emamu* = wonen, n⁰. 2, d.

karanari - benaming van zekere palmsoort op de warimbo gelijkend. De bladeren zijn echter grooter. Men maakt er zelden (voor matapis nl.) gebruik van, omdat de reepen te weinig buigzaam zijn en men bij de bewerking daarvan gemakkelijk de vingers verwondt.

karanga - en zijn refl.: *o-karanga*; zie bij *tara*.

karapa - Carapa guyanensis Aubl.; krapa-boom. Ook de karapa-olie duidt men met *karapa* aan. Nadat men de pitten gekookt heeft, breekt men ze open en haalt er het vleesch uit. Dit legt men in de zon bv. op een stuk boomschors. 't Vet smelt en wordt opgevangen in een kalebas. *Ai-ću-ru kën-osgiyu-ka-no* = Zijn vocht loopt er uit. De olie wordt gebruikt als pomade voor het haar. *Moko karapa-ke ay-upu-po apo-ko* = Beklop je hoofd met krapa-olie. Men strijkt de olie over de handen uit en klopt er dan mede flink op 't hoofd; tot de olie van de handen af is.

Karapa is ook haar-olie in 't algemeen. *Awara ko-ta-po s-amuikï karapa-ri me* = Ik heb bedorven awara's opgeraapt om karapa-olie (d.w.z. awara-olie) te maken. Behalve awara-olie gebruikt men ook nog koemboe-olie. Zie *kumu*. n⁰. 3.

Over het vellen van karapa-boomen; zie *nuno*, n⁰. 5.

karapana - muskiet. Voorbeeld van gebruik van *karapana*, zie *te*, n⁰. 3.

Karapana-mo = muskietenworm. *Ay-upupo-ta karapana-mo man, śoka-ko* = Er zit 'n muskietenworm in je hoofd, haal hem er uit.

Karapana wo-rï = letterl. een muskiet doodslaan. Benaming eener zeer mooie wind-figuur. Zie *esapima*, n⁰. 11, c. Wanneer men het touw goed om de vingers heeft gelegd en men trekt het aan, dan ziet men in 't midden een knoop verschijnen, die meer en meer toegaat, eindelijk vast aangetrokken is. Dan slaat de vertooner de eene hand tegen de andere, alsof hij daar een muskiet dooden wil, laat intusschen enkele der windingen van de pinken schieten en trekt de handen weer uit elkaar. Bij 't uit elkaar gaan der handen is de vastgelegde knoop plotseling verdwenen. 't Touw is weer gelijk bij den aanvang. De Indianen van Britsch-Guyana, die dicht bij de Braziliaansche grens wonen, verwant aan onze Karaïben, hebben zeer vele windfiguren. Ik herinner mij, dat pater Cary Elwes S. J., die hen bezoekt en hun kunstjes nadoet, ook de *karapana wo-rï* vertoonde. Hoe hij echter dat kunstje noemde, weet ik niet meer.

In de Marowijne wordt de *karapana wo-rï* aangeduid met *maparawa-mbo*, een insgelijks zeer pijnlijk stekend insekt.

karapana-mo - zie *karapana*.

karapana-wo-rï - zie *karapana*.

karapaposi - Dipteryx odorata Willd.; tonka. De Karaïbsche naam houdt wellicht verband met: *karapa*. *Posi* = zoet; de tonka-boontjes zijn om haar aangenamen geur overbekend.

karaparu - Laurenskatti; visch aan den zeekant. Men wascht hem goed met lemmetjessap en warm water af, alvorens hem te koken. *Tï-no-re yumāŋ karaparu w-e'i-dü-ke, si-ćumi-śa lemiki-ke tuna asi-ban maro* = Omdat de Laurenskatti te rauw is, wasch ik hem eerst af met lemmetjessap en met warm water.

karape'u - N.E. sopo-hoedoe, d.i. zeephout. Zie echter bij *arukumarï*. De vrouwen nemen den binnenbast om er de haren mede te wasschen. De binnenbast geeft een schuim af. Tegen luizen. Misschien heeft de naam verband met *karapa*, om wille van den boom, of van de haarolie uit de vruchten van den boom getrokken. Men zegt echter ook: *kareipei* en *kareipei-u*. Zie nog bij *arïrïmei*.

karara - Plotus anhinga; duikelaar. *Tuna korona kën-i-san* = De duikelaar loopt onder in het water.

kararaka - braden; zie *itararaka*.

kararawa - Ara ararauna; N.E. Tjamba-raaf; de blauwe-rug raaf der savana's. Zie bij *kënoro*.

karari - Pristis Pectinatus; N.E. krari; zaagvisch. *Tuwaro koro ai-ćo, karari yo'm a-pa-koto-po-tan tuna-ka* = Pas op, anders zal de zaagvisch heele stukken van je afsnijden in het water. *Karari potï-rï t-okï-re na* = Zijn bek is getand.

kararuwa - een zeeschildpad; zie *wayamu*, n⁰. 5, a en 6.

kararuwari - Phytolacca Rivinoides; N.E. Gogomago. Kruidachtige plant; bladeren gegeten.

karasawa - Hoplosternum littorale; N.E. soke kwi-kwi. Zie bij *kariwaru*.

karaw - Aramus scolopaceus; N.E. krau-krau; kraanral. Leeft van schelpdieren.

karawasaka - zekere ananassoort; zie *nana*, n⁰. 4, d. De Karaïbsche vrouw schildert het neergevallen *(o-papu)* blad *(apoli)* van deze ananassoort op haar aardewerk: *karawasaka apoli w-opapu-po*. Zie de afbeelding der teekening onder *me*, n⁰. 22, b.

karawasi - Thevetia Neriifolia; joro joro; een vergiftige boom. Met „*karawasi*" worden èn de boom èn de zaden of pitten van den boom aangeduid èn zekere rammelaar, waarin de karawasipitten gedaan worden.

1) De pitten zijn hard. De Indiaan gebruikt ze om het bij feesten noodzakelijke lawaai te kunnen maken. Hij doet de pitten in een warimbomandje *(pamakari)*. Dit mandje van ca. ½ voet breedte en van minder dan ½ voet hoogte is tamelijk plat. Beneden is het 2 à 3 duim breed, boven loopen de wanden ineen. Het mandje wordt dwars aan een 4 à 5 voet langen stok bevestigd *(epu-ndo)*, op één voet afstand van dezes top. Danst men, dan hebben twee of drie der dansers zulk een rammelaar in de hand. Zij houden hem vast gelijk een wandelstok, stappen er mede rond, slaan er mede van tijd tot tijd hard op den grond, wat het gewenschte geraas veroorzaakt. *Karawasi si-mori-ka-i* = Ik doe mijn karawasi lawaai maken.

2) De karawasi rammelaar is den Karaïb zeer dierbaar. Dit blijkt ook uit het volgende. Bij de invoering van paard en ezel door de blanken deed het hoefgetrappel dier dieren den Indiaan denken aan „'t getrappel" van zijn *karawasi*. Hadden de blanken hun „dieren", die lawaai konden maken met de pooten, hij, de Karaïb had ook het zijne. En hij bezingt zijn *karawasi*. 't Oude danslied, 't welk ook thans nog gezongen wordt, luidt:

ë-yekë pakëru-ro ta-mo-rï n-ota-i
ë-yekë kawarï-ro ta-mo-rï n-ota-i
ë-yekë karawasi-rüŋ-be.

hetwelk beteekent: Het geraas *(mọrï)* der hoeven *(ta)* van mijn huisdier *(yẹkë)* den ezel *(pakeru)* wordt overal gehoord (*ọta* is reflex. van *ẹta* = luisteren). Het geraas der hoeven van mijn huisdier het paard *(kawari)* wordt overal gehoord. Het huisdier dat ik heb (*bẹ* van *pẹ* = bezit aanduidend suffix) en dat geraas maakt is mijn *karawasi*.

3) De Karaïb werpt ook gaarne enkele *karawasi*-zaden in zijn trom, opdat deze te meer geraas maken zal. *Karawasi sambura-ta-ka m-ïlri-, hẹn!* = Ge hebt de joro-joro zaden toch in de trom gedaan, is niet?

karawasi-ran - zekere struik met lancetvormige bladeren, gele bloem, waarin een dikke stamper. Over de benaming zie *ran*.

karawiru - 1) Bignonia chica; een boschliaan. Zij wordt echter door de Karaïben ook geplant, om wille der roode verfstof, insgelijks *karawiru* genaamd, welke uit de rijpe bladeren getrokken wordt. De blaren zijn rijp in den grooten drogentijd. Ze zijn dan vuurrood. De Karaïbsche plukt een groote mand vol. Zij kookt ze in de *waresa*. Opdat de verfstof goed loslate, werpt men de aan stukken gebroken bast van den rooden kwari, *wọsiẃọsi* genaamd (zie bij *kwari*), en de bladeren van een heester: *pirapisi* in het kooksel. Zoo sterk en zoo lang brandt het vuur, dat alles tot een stroop verkookt wordt. Men spant nu een doek uit, gelijk men een hangmat spant, in 't volle bereik der zon. Het kooksel wordt in den doek overgebracht, nadat men echter eerst dit door een zeef gehaald en van alle grove bestanddeelen heeft gezuiverd. 't Water druppelt gedeeltelijk weg, gedeeltelijk verdampt het. Een bezinksel blijft er over. Dit wordt geleidelijk hard. Deze harde brokken, die in den doek overblijven, zijn de krawiroe-verf.

2) De krawiroe-verf wordt op twee wijzen gebruikt:

a) Vooreerst als min of meer *harde* verf. Zij is dan in een boomgom gemengd en dient ter beschildering van het gelaat. Zie hierover bij *alakuseri*.

b) Tweedens als *vloeibare* verf. Zij moet dan worden opgelost en dient ter beschildering van aardewerk, vooral van de *sapera*. Voor vocht, waarmede men een klein stukje *karawiru* oplost, neemt men het sap van een boom, *murọtọtọ'u* genaamd, wiens binnenbast men uitknijpt. Men kan ook *kasiri-ṕọ* gebruiken. Sommigen nemen het sap van *kẃasisi*. Men wrijft de blaren dan sterk rond in vochtig gemaakte handen, knijpt ze vervolgens uit. Voor palet neemt men gaarne den lepelvormigen bek van den watervogel: *arapapa*. Voor penseel: de *awuleya*. Opdat de figuren waschechtheid ontvangen, wordt de geheele schildering gevernist met lokus-hars (zie *simiri*). Over de figuren, zoowel op aardewerk als op het lichaam, zie *mẹ* en *yamun*. Bij ontstentenis van *karawiru* neemt men *tupuru*.

karë - In 't verhaal van den kankantrie, zie *kumaka*, n⁰. 4 komt *karë* voor met de beteekenis van: wellicht, somtijds. 't Kan ook verkeerd verstaan zijn en *katï* (zie dit woord) moeten wezen.

kare - komt voor in de uitdrukking: *perọ ćare-narï*; zie *perọ*.

kareiṕei - zie *karapẹ'u*.

kareta - papier, boek. *Kareta mẹ-rï* = de teekeningen van een boek, de letters nl. *Kareta mẹ-rï pọkọ nẹ w-ọmẹpa se-wa* = Ik wil de teekeningen van het boek leeren (Ik wil leeren lezen en schrijven). *Kọ'i ćọrọ kareta ṁẹ-rọ-ko* = Schrijf vlug!

kari - mensch, menschelijk. Zie bij *kaliña*, n⁰. 1.

karï - visch. *Tï-karï-kẹ yumãŋ mọrọ ću-po* = Die waterkuil zit vol visch. *I-ćarïg pa na* = Hij houdt geen visch in. Over de afleiding van dit woord zie *ta* = in, n⁰. 3 en 6.

kari-ćari - N.E. aleenfowroe; regenvogel.

kárikárima - een kwi-kwi soort der boven-rivieren. Als ge hem aanraakt, scheidt hij een vocht af. Zie *kariẃaru*.

kariẃaku - het kleinste soort hert. Zie hierover bij *kusari* = hert.

kariẃaru - elke soort kwi-kwi. *Kariẃaru-nẹ* = N.E. hei-hede kwikwi, d.i. de hooge-kop kwikwi; de echte kwikwi. *Kariẃaru pi-ṕọ* = schubben van den hooge-kop kwikwi; benaming eener bind-figuur (zie *purïlwa* n⁰. 12). *Ṕọ-mil-po kariẃaru piṕọ-mẹ si-ća-sa* = Ik bind de ijzeren punt aan het

pijlstokje met draad zoodanig vast, dat de draad de schubben vertoont van den hooge-kop kwikwi. Ook bootst de vrouw uit de reep eener morisitong spelenderwijs de schubben van dezen kwi-kwi na. Ze „maakt" dan kwi-kwi schubben. Zie de vrouw bezig op de foto onder *gsapima*, n⁰. 11, b; zie de afbeelding der morisi kwi-kwi-schubben onder *waruma*, n⁰. 49.

Tot de kwi-kwi-soorten behooren verder nog: *karasawa* (soke kwikwi); *karikarima*; *panapuku* (Catharina kwikwi); *wateipa* (platkop kwikwi); en *wara wara* (riba kwikwi). De harde schilden, het pantser waarin deze visch steekt, gaven den Karaïb enkele termen. Zie ook bij *wateipa*.

karukaru - Van de Coelenterata kent men een kleine kwal, *karukaru* genaamd en een groote, welke den naam van *parana epuli-rï* heeft, d.i. bloem der zee.

karu kuri - Alles wat blinkt, koper bv. wordt zoo genoemd.

karume - zekere landschildpad van bosch en savana; verblijft in een hol. *Auta-rï-ta kon-onu-san* = Zij slaapt in een hol. Het gewelfde schild vertoont duidelijke teekeningen en is rood. Roode pooten. Heeft volgens een Indiaan tien, volgens een anderen twintig eieren. Wordt gegeten. Schildpad zie *wayamu*.

karuru - Solanum oleraceum; N.E. agoema; kruidachtige plant wier bladeren gegeten worden.

karusako - een eetbare paddestoel; zie *urupe*, n⁰. 1.

karuwa - kleinere soort leguaan; zie *wayamaka*.

karuwara - rheumatiek. De ziekte wordt ook met: *pirinda* aangeduid. *Karuwara-pe wa* of *pirinda-pe wa* = Ik heb rheumatiek. Behandeld met *awarepo-ran* (zie dit woord).

kasapa - de grootere sprinkhaan. De kleinere soort heet *sundatï* (zie dit woord). N. E. djompo-djompo, d. i. springer. De scherphoekig-buigende pooten van den sprinkhaan zijn den Karaïb opgevallen. *Kasapa apo-lï* = de armen (voorpooten) v. d. sprinkhaan zijn voor de vrouw een schildering op haar aardewerk, voor den man een vlechtwijze van zijn zeven (zie *manari*, n⁰. 4, e).

Kasapa ekuna-rï = knie van den sprinkhaan. Benaming van een blauw lipbloempje. Het plantje heeft overstaande takken, bijna zittende blaadjes.

Kasapa erapa-rï = het kasave-brood van den sprinkhaan. Benaming van een soort kruiskruid, wit en rood. Zie *arepa*, n⁰. 1, b.

kasiri - N.E. dreima; een gladvisch van 1½ voet lengte, op de boven-rivieren voorkomend.

kasiri - de eenige drank, die „gekookt" wordt. Men raspt bittere kasave (zie *ki'erë*) en *tupuru napi*. 't Geraspte kookt men in den *spialari* (ijzeren ketel) of in den *parapi* (aarden pot) of zoo men veel, wellicht twee volle manden, geraspt heeft in den *waresa*. Onder het koken moet men steeds blijven roeren. *S-amen-ya kasiri-rï* = Ik roer in mijn kachiri. Men heeft er een soort houten lepel voor, die veel op den parel gelijkt en daarom ook *apukuita* genoemd wordt. Na het koken wordt er water bijgedaan. *Kamira* (zie dit woord) gaat er ook in, ter bevordering van de gisting. *Kasiripo* niet. Deze zit immers nog in de geraspte kasave, die te voren niet uitgeperst werd. Intusschen heeft men den drank overgebracht in den *samaku*, den grooten aarden pot, die nu met bladeren flink toegedekt wordt. Een nacht moet de drank nog uitwerken. En hij is klaar. Men zeeft hem. Aanvankelijk zoet, wordt hij met verloop van den dag zuur. Zie verder over dranken bij *woku*.

kasiri-po - 1) 't Woord heeft waarschijnlijk verband met bovenstaand: *kasiri*. Er wordt mede bedoeld: 't vergiftig water, dat bij het uitpersen der geraspte bittere kasave langs de matapi naar beneden stroomt. Zie *arepa*, n⁰. 7. *Puiliku kasiri-po eni-rï poto, kën-iromo-tan* = Als 't varken het bittere-kasave water drinkt, gaat het kapot. *Kasiri-po kës-eni-ri čoro, a-romo-ka-tan* = Drink het kasave-water niet, het zal je doen sterven. Over het bezinksel der *kasiripo*, zie *sipipa*. Overdrachtelijk: *I-časiri-po-lï i-ye-rï-ta man*: Zij (de slang) heeft haar kasavewater (d. i. haar vergif) in haar tand.

2) Wordt het kasave-water gekookt, dan verliest het zijn gifdeelen. Tot twee doeleinden kookt de Karaïb een weinig van dit water. Vooreerst om zijn „peperpot" te maken. Zie hierover bij *pomui*, n⁰. 4, a. Vervolgens om een soort saus te verkrijgen. In 't laatste geval moet het water ca. twee uur koken. *Kasiri-po ikika-ko* = Maak het kasave-water tot een stroop. 't Water wordt rood en dik als stroop. *N-e-kikama-i ne* = 't Is al stroop geworden. *Kasiri-po kën-e-pima-da-no* = De kaseripo wordt al dik. *Ika-ko rapa, nekï-ro n-e'i* = Haal 't kooksel van 't vuur weer af, 't is genoeg gekookt. Men doet de roode stroop nu in een flesch. Men behoeft, om ze te kunnen bewaren, er verder niets meer aan te doen. Men doet als men trek heeft een weinig er van bij wijze van specerij in het eten. *Kasiri-po am-iandoko tuma-taka, t-api-re i-wo-e'i-tome* = Doe wat kaseripo-stroop in 't eten, opdat dit rood worde.

3) De kasiripo, gekookt, maar niet tot stroop gekookt, wordt nog gebruikt om dranken te doen gisten; zie *woku*, n⁰. 5.

Somtijds gebruikt men den kaseripo ook tot aanlenging van verven; zie *kuli*, n⁰. 12, e.

kasuru - 1) koralen, kraaltjes. *Yukpun (kuran-gon) borï kasuru* = zeer mooie koralen. *Apuime yuman kasuru t-omun-do o-wa man! Awo'i-m-e wati na?* = Wat draagt gij een vracht kralen! Is dat niet zwaar? Zie *engka*, n⁰. 3. Kraaltjes behooren tot de beste geschenken, welke men den Karaïb geven kan. Over het soort van kraaltjes. zie *engka*. Over het verwerken der kraaltjes tot allerlei snoeren, zie insgelijks *engka*. Zie *papu*, n⁰. 2 en 3.

2) Wellicht vindt men in 't boek een verwijzing naar kasuru; men zoeke dan onder *engka*.

kataru - Chelone Mydus Lin.; N.E. krape; groote zeeschildpad. Legt in 't begin van den drogen tijd; zie *wayamu*, n⁰. 6. *Sakao ami-ća-no tï-mo arïka-tome* = Zij graaft in het zand om er haar eieren in te leggen. Zie over schildpadden *wayamu*.

katï (katu) - *Aw kabun y-eta-ta-i, noke katu n-eta-ta-i ero-po rapa* = Ik heb hier niet gespuwd, wie ter wereld heeft hier dan gespuwd? Zie nog bij *aire*. *Ero-me katï n-o-tan* = Wellicht zal hij vandaag komen. *Tuna se katï nan, oturupo-ka i-wa* = Wellicht wil hij drinken, vraag het hem. *Owe katï ko moro oma nan* = Waar ergens is het pad? *Owe katï ko moko rui nan* = Waar is je grootere broer?

katopo - bezitsvorm van *awo* = oom. Zie aldaar.

katu - zie *katï*.

katuperu - gordeldier; zie bij *kapasi*.

katu-puru - ruggegraat. Men hoort ook: *kato-puru* en *kutu-puru*. *A-kutu-pu-ru* = uw ruggegraat. Over het tweede lid van het woord zie bij *puru;* het vervalt altijd in samenstellingen. *Tï-kato-posi-će* = zijn ruggegruat (is) scherp (zie bij *woli-woli*, n⁰. 4). *Tï-kato-kowei-ye* = ze is krom (gezegd van een lijn, die krom getrokken werd). Ook al schijnt het woord geen samenstelling te zijn, dan toch vervalt *puru* somtijds. *I-kato sapatoro ïse-wa* = Ik wil zijn ruggegraat rechtop; zie bij *woli woli*, n⁰. 4.

Maripa katu-puru = de harde achterkant van den stengel van het maripa-blad (zie *maripa*). *Okomu katu-puru* = ruggegraat van den paling; zie bij *okumu*. *Kutupu* = ruggegraats-liaan; zie dit woord. *I-ćatu-puru yepo* = het gebeente van den ruggegraat.

katura - Dit werkwoord schijnt te bestaan, beteekent dan: donker worden; zie *püyei*, n⁰. 12.

kauweri - N.E. kaoweri; zekere visch *Kaweri moran* = het bezweringsmiddel van den kaoweri; een tajer-soort met gespleten blad.

kawai - *Kawai poko mandon* = Zij zijn aan 't vechten. *Ero-mbo poron kawai poko watï w-e'i-take* = Van nu af zal ik mij met vechten niet meer ophouden.

kawai-ćawai - wellicht cucumis anguria; N.E. joro joro. Wel te onderscheiden van *karawasi*, die in 't N.E. insgelijks joro-joro genoemd wordt. Deze liaan groeit niet in 't diepe bosch, slechts op de rivieroevers. Ze heeft bruine of roode vruchten. *T-api-re-n ipipo m-aku-ka-i tuna maro* = De roode bast (het vleesch) der vrucht kneedt gij stuk met behulp van

water. Drie à vier pitten komen nu te voorschijn. De pitten snijdt men van boven in, geeft ze daar den vorm der halve maan. *Kawai-ćawai t-ona-so-ka-me ićoto-ko* = Snijd halzen in de kawai-tiawai pitten. Het kernvleesch neemt men er uit, zoodat alleen de harde schil overblijft. De onderkant der pit is dun en min of meer spits. Deze wordt doorboord: *Powe-tï pu-ka-ko.* Men rijgt vervolgens deze pitten aaneen tot snoeren; zie *eneka*, n⁰. 4 en 4, c. *Kawai-ćawai* pitten worden tot gewone halssnoeren (*eneka*) verwerkt en tot grootere snoeren (*sararaban*) zie *eneka*, n⁰. 1. Deze snoeren zijn zeer gewild en worden aan vreemdelingen nog al duur verkocht. Ze rinkelen als schellen.

kawaiyo - naam van zekeren Indianenstam. Wellicht staat de naam in verband met *kawari* = paard. Zie meer bij *sipu*, n⁰. 1.

kawana - zeeschildpad; zie *wayamu*, n⁰. 5, a.

kawari - paard. Zoowel het paard als de ezel (*pakeru*) hebben niet nagelaten diepen indruk te maken op de oude Indianen. Zie bij *karawasi*, n⁰. 2 hoe beiden in een hunner oude dansliederen herdacht worden. Noch paard, noch ezel treft men bij de Karaïben aan.

kawasi - een tot de Alcedinidae behoorende vogel. Zie hierover meer bij *saka saka*.

kawawayu - een der wespensoorten. Zij maakt haar nest tegen de spooren der boomen. Over wespen, zie *okomo*.

kawepo - *kusa ka-we-po* = het krabbenhuis. *Ća-we-po s-amen-ya arepa-ke* = Ik meng het binnenste der krab met kasavebrood. Ik denk dat het woord een samenstelling is van *ka* = vet en *w-e'i-po* = plaats, verblijfplaats.

kaweri - zie *kaoweri*.

kayanurawa - zekere goede geest; zie *püyei* n⁰. 51 en *yoroka*, n⁰. 3.

ke - 1) met behulp van. *Po-ka-ko purïlwa-ke* = Schiet hem met den pijl. *Kowe-ke woto s-apo-i* = Met den hengel heb ik den visch gevangen. *Kë-wo-ya to tamun ekõi-ñe-ke* = Gij doodt mij, vrind, met je tabaksrook. *Ako-ta-no-ke apo-ko* = Stamp het fijn met den stamper. *Otï ke ko pićani m-engona-i* = Waarmede kamt gij het kind?

Wanneer „met" op *personen* slaat in wier gezelschap de besproken persoon zich bevindt, dan wordt „met" vertaald door „*ekosa*" of „*maro*".

2) *a*, Wanneer vóór een woord *t* en achter dat woord *ke* geplaatst wordt, dan wordt er een adjectief gevormd, 't welk een bezit uitdrukt. Maakt men het negatief dan vervallen *t* en *ke* en in plaats van *ke* komt *pa*: *Aw a-kopo tï-plata-ke wa* = Ik heb meer geld dan gij. *Plata-pa wa* = Ik ben arm. *Tu-pe-ke wa* = Ik heb ponie. *Pe-pa wa* = ik heb geen ponie. *Tï-ye-ke* = met tanden voorzien, d.w.z. scherp; *ye-pa* = bot. *T-u-se-ke* = met haar; *u-se-pa* = kaal. — Twee uitzonderingen zijn er bij 't vormen der negatie. Men zegt nl. *ma* in plaats van *pa* achter de woorden *enari* en *maña*. *Maña-ma wa* = Ik heb geen kostgrond.

b. Op dezelfde wijze als boven (2, a) de substantieven, maakt men vervolgens ook een verbalen stam tot adjectief. *Karapa tuw-o-ra-ka-ke na* = De karapa-boom pleegt te splijten (als ge hem bij volle maan kapt). *Tuw-e-kura-ma-ke porï moko wori man* = Die vrouw houdt veel er van zich op te smukken. Zie andere voorbeelden nog onder *eru*, n⁰. 1, c en *korotï*.

c. *Paka enu-ka-ŋ* = Jij, koeienoogige! (Scheldwoord). Hier blijft *ke*, gevolgd van *n*, geen bijwoord meer, maar het treedt in het substantief zelve in. Over de adjectieven op *ke* substantivisch of attributief gebruikt zie *n*.

3) *ke* wordt achter een infinitief (zoo deze praesens is, vergezeld van zijn suffix . . . zoo perfectum, zonder suffix) geplaatst, wanneer men een redengevenden zin wil weergeven. *Woto ono-ri-ke awalepuya tï-no-re porï man* = Omdat de waterhond altijd visch eet, is zijn vleesch erg rauw. *Ito-ri s-upi-ya yetu-mbe w-e i-ri-ke* = Ik kan niet gaan om reden dat ik ziek ben. *Otonome ko i-maro m-ore-ko-i? Y-apukuiła-rï ambotï-po-ke i-wa* = Waarom zijt ge kwaad op hem? Omdat hij mijn parel gebroken heeft. *E-tï(y)-ka pa tuw-e'i-ye, yawa-nimbo tonomaŋ me iwe'i-rï an-ukutï pa tuw-e'i-ri-ke* = Zij was niet bang, dewijl zij niet wist dat (de tijger) zoo'n verschrikkelijk dier was. Zie andere voorbeelden bij *ese-pirï, pipi*.

Ke achter den infinitief kan ook de beteekenis hebben van: of. *Apo-ko soutu-pe iẁ-e'i-de* = Proef of er zout in is. *Oturupo-ko i-ẁa, rï-wa tuw-opu-se iẁ-e'i-de* = Vraag hem of hij bij mij komen wil.

kë - uitroep van verwondering. Uitroepen zie *hen*.

kë - pron. préf. v.d. 1sten pers.; zie *k*.

ke - zie *kei*.

kei - Men zegt *kei* en *kai*. *Tïg-kei-tï aw wa, tïg-kai-će aw wa, tï-kai-ce wa* = Ik heb diarrhee. *Ikeitïg pa wa, we-tï tï-yana-re na* = Ik heb geen diarrhee, mijn ontlasting is weer normaal. Geneesmiddel tegen diarrhee zie *awasi*. Van *kei* schijnen afgeleid: *ke-ka* en *ke-ke-ka*.

ke-ka - zie *kekeka*.

kekeća - Waarschijnlijk samenstelling van het reduplicatief: *keke* en *ća*. Om wille van den *i*-klank achter de *c* van *ća* is het substantief waarschijnlijk: *ke-kei* of *kei-kei* (de *kei* welke boven staat?) *ća* komt van *ka*. *Moro ki'erë s-kekeka-ma-i* = Ik heb de kasave afgekrabd. *Kekeća-ko, asi-ño-ko, ẁo-wo-po si-ću-ka-se* = Krab (de liaan) wat af, kook het afkrabsel en dop met het water op de wond.

Ook *ke-ka* bestaat; zie het voorbeeld onder *ena-sarï* = hals.

keko - Uitroep van medelijden. *Keko! Mose kota-me, ra* = Ziet toch eens! Die man verkeert in groote ellende.

këko - wij; zie *kïko*.

kën - pronominaal praefix; zie *n*.

kenï - ook *kenu*; zie beneden.

keŋ-ken - *Akuri keŋ-ken ne s-etā-i* = Ik hoor het geroep van het konijn. *Keŋ-keŋ-wa* = roepen. *Ni-keŋ-keŋ-wā-i* = Het (konijn) roept. Zie *enge*.

kënoro - Ara macao; bokraaf; de roode raaf der boven-rivieren. De groote staartveeren worden in de *umari-rï* gestoken. De *kënoro*-staartveer is ook keelreiniger bij den piaimans-leerling, zie *pïlyei*, n⁰. 22. De *kënoro* daarom verboden spijs voor den piaiman: zie *püyei*, n⁰. 57. *Kënoro mure* = raven-bankje; zie *mure*, n⁰. 3, b.

Andere tot de ara's behoorende vogels zijn *kararawa* = Ara ararauna en *wayana* = Ara severa. Zie ook bij *kuyarï*.

Over de tot de conurinae behoorende parkieten, zie *kërekeru*.

kënoto - groote banaanbek; zie bij *yapu*.

kënoto - Lachesis atrox (?); N.E. oeroekoe sneki, atjaka. De slang wordt 3 tot 4 voet lang, 4 duim dik, is donker, houdt van moerassige plaatsen en parasara-bosch. Haar beet is gevaarlijk. Gewoonlijk ligt de slang opgerold. *Tuw-ot-ame-ye man* = Ze ligt opgerold. *Kon-ot-ame-yan tuw-onë-tome* = Zij rolt zich op om te slapen.

kënoto epu - purperhart.

kenu - ook *kenï*: benedeneind van een pad, uitmonding van den stroom. *Monï otï ai-tañ-go, oma kenï-po ne man* = Ga dat ding halen, 't ligt op het einde van den weg. *Woyumo kenu-po* = de uitmonding der Wayombo. *Pepeito kenu-wa kën-ot-uwlo-yan* = De wind blaast stroomafwaarts.

Kenï = wordt in de Coppename vooral gebruikt tot 't maken der krekennamen; zie *etï* = naam, n⁰. 17.

kepu - 1) *kepu-ro* = nat maken. *Konopo kë-kepu-ro-taton, konopo wiño këtot-unen-sem* = De regen zal ons nat maken, laten wij voor den regen schuilen. *Konopo-wa mure të-kepu-ro nan* = Door den regen is de bank nat gemaakt. *Kepu-ro-ko ẁ-omirirï-ko-tome* = Maak het (touw) nat, opdat het inkrimpe!

2) *kepu-ta* = nat worden. *Kurando-naka kët-e-pa-ka-i, a-kepu-ta-take* = Ga niet naar buiten, ge zult nat worden. *Ni-ćepu-ta-i* = Hij is nat geworden. *Kepu-ta-san* = voorwerpen die nat zijn. *Api-ća-ko moro-kon kepu-ta-san, aru-ta-tome* = Spreid die natte dingen uit, dat ze droog worden. *Moro-kon kepu-ta-san ka-ko kuriala wiño* = Haal al die natte dingen uit de boot.

3) *Tï-kepu-re* = nat. *Të-kepu-re ay-embata-rï man* = Je gezicht is nat.

4) Bovenstaande werkwoorden komen ook „afgekort" voor: *pu-ro* en *pu-ta*. *Ipu-ro-ko, oro n-omiriri-ko-n* = Maak het nat, dat het inkrimpe. *Papo-ro terapa y-otë-rï ni-pu-ta-i* = Al mijn zaken zijn weer nat.

kepu - werkwoord van ontkenning. Staat òf achter een ander werkwoord (onovergankelijk), 't welk dan de gewone pronominale praefixen heeft òf achter een zelfstandignaamwoord.

a) Achter werkwoorden: *Kumu-rï* = honger hebben; *kumu-ke sa, kumu-kepu-i* = ik heb geen honger, ik had geen honger. *O-pu* = komen: *n-o-kepu-i* = hij is niet gekomen. *Pu-wa* = groeien; *pu-wa-kepu* = niet meer groeien. *Tuwaromu* = opkweeken; *tuwaron-gepu* = vergeten. *A'embo! Moro wara aw-e'i-rï poko ay-ei-ce-ko* = Houd op! Ga niet meer door aldus te doen. *Momo-ko, oro pepeico n-a-ke-ne* = Wacht tot de wind is gaan liggen. *Ero-po ni-cumu-ke-ton* = Hier hebben zij geen honger (bijten niet aan 't aas). *N-orema-kepu-i* = Hij kan geen adem meer krijgen.

b) *Kepu* kan het suffix: *ka* (maken dat iets geschiedt) achter zich hebben. Bijv. *yetun-gepu* = geen pijn doen; *yetun-ge-ka* = maken dat iets geen pijn doet. *P-aporo yamun yetu-mbe na, y-epi-tï s-ene-ri, iro te ne ni-wetun-ge-ka-i* = Heel mijn lichaam doet pijn, ik heb een geneesmiddel genomen, dat zal maken dat de ziekte me geen pijn meer doet.

c) *Kepu* staat soms achter substantieven. *Ye-kepu-ma-i* = Ik ben al mijn tanden kwijt. *T-arï-(n)ge-se ero wewe na* = Deze boom is zijn blaren kwijt. *T-ura-re* = stout; *n-ura-kepu-i* = Het is niet stout, 't is zeer stil.

d) Andere wijzen om ontkenning te vormen zie *pa*.

kerapo-ran - Allamanda Cathartica; Wilkens bita. Over den uitgang ran zie *etï*, n⁰. 19, f.

kërë - duidt in 't algemeen aan: een uitstekend stuk. Komt slechts als samenstellend lid van een woord voor. *Andï* = achterste; *andï-kërë* = staart. *Apoli* = vleugel; *apoli-si-cërë* = het uiterste stukje van den vleugel (zie *endatarï*, n⁰. 2, b). *Ari-(s)kërë* = top van den boom (*arï* = bladeren) *Ekui* = buigen; *eku-si-cërë* = een uitstekend stuk dat met een buiging, door het naar 't midden gaande steeds meer uit te hollen, gemaakt is. Zie *kui*, n⁰. 3. *I-topu-ru si-coto-ya eku-si-cërë-me* = Ik maak het handvat met een buiging naar het midden. *Potï* = bek; *i-po-si-kërë* = zijn scherpe punt (zie hierover bij *potï* n⁰. 2). *Parana* = golven; *parana-kërë* = blanke (een uitstekend stuk der golven); *wo* = vrouw; *wo-kërë* = man. Zie nog bij *sa*, n⁰. 1.

kërëkërë - vijl.

kërekeru - Conurus leucophthalmus; N.E. karoe-prakiki; mais-parkiet. Deze parkiet bouwt zijn nest in 't nest van de houtluizen, zie *kupiśa*. *Kërekeru wetï* = ingewanden van de maisparkiet; zekere teeken-figuur op de sapera. Zie hierover onder *me*, n⁰. 8, c. Naar dezen parkiet wordt de boschkatoen genoemd: *kërekeru mauru-ru* (*mauru* = katoenboom). Zie het volgend woord. Tot de parkieten worden verder door de Karaïben teruggebracht: *kuripiśa, merei* en *puli puli*.

kërekerú mauru-ru - boschkatoen. De Karaïbsche naam beteekent: katoen van den *kërekerú*, zekere parkiet; zie boven. De boom wordt zoo genoemd, omdat hij eerstens een soort katoen oplevert, door niet-Indianen voor kussens gebruikt en tweedens druk bezocht wordt door bovengenoemden parkiet, die zijn zaden eet. Eertijds werd van zijn hout zekere vischval maakt, zie bij *kwiama*. Thans gebruiken de vrouwen zijn binnenbast nog voor draagbanden; zie *waruma*, n⁰. 43.

kerem... - Wellicht bestaat het substantief of het verbum: *keremu*. Een afleiding er van schijnt te zijn *keren-gã*. *Si-ceren-ga-i* = Ik maak (de tabaksblaren na het drogen) van den draad los. Zie bij *tomun*. *O-keren-ga* = loslaten. *Tu-w-o-keren-ga* = Het (hert) liet (de liaan) los. Zie het verhaal bij *wayamu*. Zie verder het opgeteekende onder *kerere*.

kerenga - zie bij *kerem...*

kerere - Dit stamwoord schijnt met *k* of *t* te kunnen aanvangen, onverschillig of voor de *k* een *i* staat of niet.

1) *kerere-ka* = ontrollen, ontrafelen. *Kunuriman terere-ka-ko* = Ontrol den bol katoen. *Si-cerere-ka-i* = Ik heb hem ontrold. *Tuw-opi-kerere-ka man yamatu-ru* = Mijn mand is aan de hoekeu kapot (de reepen zijn er losgerafeld.

2) *o-terere-ka* = verb. refl, zich ontrollen. *N-o-terere-ka-i* (ook: *kën-o-terere-ka-no*) = Het (snoer) wikkelt zich (van de pijlschacht) af. Zie verklaring dezer uitdrukking bij *tawoto*.

3) Zie *kerem* ...

këritotoko - een roofvogel tot het genus Ibycter behoorend; N. E. boesikaka; boschhaan. Zoodra de vogel iemand ziet, begint hij te roepen. *Këritotoko* heeft, gelijk de ooievaar, relatie met de kleine kinderen. Wanneer hij op het dak van een kamp komt zitten en roept, zeggen de menschen tot de aanstaande moeder: *O-me sembu-ru aro-yan* = Hij brengt het hangmatje voor je kind. *Ipetimaŋ* op zijn vlucht vervaardigde een *këritotoko*; zie *ipetimaŋ*, n⁰. 9.

këriwano - schurft; zie bij *kumusi*.

kës - pron. prefix; zie *k*, n⁰. 3.

kësipuru - Sciurus aestuans; eekhoorn. Het beestje wordt nagebootst in gekleurd vlechtwerk; zie *me*, n⁰. 12, a.

kësi'u - Pithecia chiropotes (?); met zwart gelaat en zwarten baard, rood (bruin) op den rug, zwart op den buik. De staart heeft een pluim = *Tuworoṛo-ke man*. *Parana-kërë-wara 't-otasipo-tï tuw-aroma-no kësi'u* = De kësi'u kweekt zijn baard gelijk de blanke. Zie verder over apen bij *meku*.

këši'u - zekere kever, heeft twee sprieten; hij zaagt takjes der boomen door.

kët - pronominaal praefix:

1) aanduidend den 1sten pers. meerv. bij verba intransitiva; zie hierover bij *k*, n⁰. 4, a.

2) vormend den tweeden persoon van den modus prohibitivus bij verba intransitiva: *Kët-e-tïg-ke-i ome poko* = Wees niet bezorgd voor uw kind. *Kët-opu-i, aw-apu-rï se-po-wa* = Kom niet, ik wil niet dat gij komt, *Wena-po-ta koro ket-opu-i* = Loop niet vlak achter me. *Akorepe koro kët-e'i (kët-e'i-ton) moro-po* = Blijf (blijft) niet lang daar! *T-aura-ne ne koro kët-e'i-ton* = Weest toch niet zoo druk met praten.

N.B. Sommige klassen van werkw. echter hebben het pron. pref. *kët* niet, maar *a, ay*. Welke werkwoorden dit zijn, zie bij *a*, Eerste Categorie, c.

Verzachting van verbod zie bij *koro*.

ketu - zout. *Ketu-pa na* = 't Is niet zout. *Tï-ketu-ke na* = 't Is zout. Zie het aangeteekende bij *wayo* = zout.

ki - 1) *I-ki-pa ne man* = Het is niet geel. *Tï-ki-re* = geel.

2) *Ni-ki-ta-i terapa* = Het wordt al geel. *Ni-ki-ta-ma-i terapa* = 't Is al geheel en al geel.

3) *Ki-ro* = geel maken. *Ay-enu-ki-ro-tan ay-apoi-poto tororo* = Tororo zal je oogen geel maken, als hij je te pakken krijgt (zie *tororo*).

4) *Si-ki-tanopo-ya-ne* = Ik maak geel. Duistere uitdrukking.

ki - wellicht infix. *Eta* = roepen; *eta-ki-ña* = fluiten. De infixen zijn: *ki*, *m* (*mi*), *n*, *na*, *ri*, *si* en *no*. Verder wellicht *b* (= *p*), *d*, *me*.

ki'erë - Manihot utilissima Pohl; bittere kasave. Wordt door allen in groote hoeveelheid gecultiveerd; zie *maña* = kostgrond. De kasave op den kostgrond heeft haar bezweringsmiddel; zie *maña*, n⁰. 5. De bittere kasave levert het daaglijksch brood, heet dan *arepa* (zie dit woord). Van de bittere kasave maakt men dranken; zie *woku*, n⁰. 3. *Ki'erë apo* = kasavestek (zie *apo* = stek). *Ki'erë pipo* = kasaveschil; benaming van zeker lipbloempje, witte bloemenkransen in de oksels. *Ki'erë-pun* = zie het woord. *Akuri kërërï* = konijnen kasave; benaming van zekere liaan (zie het woord).

ki'ere'ï - Bastaard-locus. Men maakt er booten uit, vierkant het ook voor den handel.

ki'ere-pun - de uitgeperste kasavebrei die in de matapi achterblijft; zie *matapi*, n⁰. 7. Verklaring van het woord zie *arepa*, n⁰. 7.

kïkaro - zie *kïko*.

kïko - pron. person. van den 1sten pers. meervd. *Kïko oko-ro roten kës-ipiña-tan ero wewe* = Wij getweeën, wij alleen zullen den boom wel buiten krijgen (buiten het bosch nl.). *Kïko ne oko t-oyato kët-a-ë* = Wij getweeën zijn geroepen. *Otono me ko kïko te k-oyaio-ton soso me t-oyato kët-a-ë* =

Waarom hebben zij ons geroepen, voor niets (*soso* = Neg. Eng.: zijn wij geroepen). *Kïkaro oroa roten kës-ipiña-taton ero kuriala* = Wij alleen, wij gedrieën krijgen de boot buiten, (nl. 't bosch uit 't water in). *Kïkaro oroa t-oyato kët-a-ton* = Wij gedrieën zijn geroepen. Merk op dat zoodra er sprake is van meer dan twee personen de meervoudsvorm *kïkaro* gebruikt wordt en ook het werkw. den meervoudsuitgang ontvangt. Zie verder bij *ana* en *nana* = wij en pron. pref.: *k.* Wellicht is *kïko* een samenstelling van *kë* = pron. prefix v. d. 1sten pers. en *ko* = suffix, vooral achter pronomina voorkomend (zie *ko*).

kil - polijsten, raspen.

Owe ko topu na kil-topo = Waar is het polijststeentje? *Ikil-ko topu-ke* = Polijst (de kruik) met het steentje (zie *oriño*, n⁰. 7 en 8). *Kir-lï se-pa wa* = Ik wil ze niet polijsten. Men polijst de aarden kruiken bij 't boetseeren reeds met een paddestoel (*urupe*), later met steentjes. De boog wordt geschuurd met bepaalde bladeren (zie *rapa*). Elk bindsel verder wordt glad gestreken.

Kil-ko moro ki'ere = Rasp de kasave. *Ki'ere ki-yan ne* = Zij raspt de kasave. *Ki'ere kö-rï se-pa wa* = Ik wil de kasave niet raspen. *Matapi-taka ikil-po arï-mo-ko* = Doe het geraspte in de matapi. Men hoort het werkw. op verschillende wijzen uitgesproken. Zoo heb ik opgevangen: *si-ki-ya, si-kiri-ya, si-kiri-ya, si-čö-ya, si-čü-ya, si-čüri-ya.* Wordt het object niet uitgedrukt, dan gebruikt men het werkw. vaak reflexief (zie *o* n⁰. 8). *W-o-kï-ya* = ik rasp; *w-o-kï-rï se-pa wa* = ik wil niet raspen; *w-o-kï-ma-i* = ik ben klaar met raspen.

Nana ikil-pa ata ... = Wanneer de ananas niet geraspt is ... *Tapurupo kil-ko rë-wa, w-e-karai-do-tome* = Rasp de tapurupo-vrucht opdat ik me zwart kunne make. *Kuya arï am sikiri-ya* = Ik rasp (het hard geworden) meel om een pap te maken. *Woku si-kiri-ya* = Ik rasp (aardvruchten voor den) drank. De rasp; zie *semari.* De trog waarin men raspt, zie *kumuilkan.*

Kil-ma = klaar zijn met raspen, polijsten. *Penaro-ne m-ikil-ma-i* = Al lang zijt ge klaar met raspen. *S-ki-ma-i, s-ki-ma-i, s-čü-ma-i* = Ik ben klaar met het raspen.

kiliu - Eunectes Murinus; N.E. watra aboma, water-boa. *Kiliu a-mil-po-san* = De waterboa omkronkelt je. *Yakarawa t-apoi-ye i-wa man, ti-mil-po-tï-ma i-wa, t-ambo-se i-wa, ñorombo t-omo-se* = Het hert wordt wordt door haar aangegrepen, omkronkeld, stuk geknepen, daarna ingezwolgen. De slang bereikt een lengte van 15 voet.

Kiliu is ook de benaming van een sterrebeeld; zie *sirito.*

kin - pronom. pref. v. d. 3den pers.; zie *n.*

kiña - zie *onema*, n⁰. 5.

kininiya - een tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 8, d.

kire (?) - eigendom, bezitting; meegegeven in 't graf. Zie *romo.* n⁰. 6.

kiri - Titel waarmede de oudere broer den jongere wel eens aanspreekt (zie ook *kami*). *Kiri* = een jongeling van ca. 20 jaar. *Kiri-me* = een jongetje van 1—8 jaar. *Otoro ko o-ma-kon* (zie *me*) *kiri-an na* = Hoeveel jongens hebt ge?

kïrï - stevig. *Kïrï-me si-möi-ya* = Ik bind het stevig vast (zoodat 't niet meer los te krijgen is). Zie *sirïgka. Kïrï* beteekent ook: man. *Noke kïrï rapa-lï moro man* = Van welken man is die boog. Hiervan zal de beteekenis „stevig" afgeleid zijn.

kïrï-kïrï-ma - iets bestrijken, besmeren. Zie voorbeeld bij *patakai* en *okoyumo*, n⁰. 8. Wellicht is dit werkw. afgeleid van *kërë-kërë* = vijl.

kirimasa - kleine toekan; zie over dezen vogel bij *kuyaken*, n⁰. 2 en 4.

kiriri - waterbies. De waterbies haalt men over de keel tegen het snorken. Vandaar draagt zij nog een anderen naam. Zie pij *enapo* = snorken.

kiririka - slepen. *Moro wewe kës-ikiririka-se* = Laten we dien boom (uit het woud) slepen. Zie een ander voorbeeld bij *kurupi*, n⁰. 2. *Kuriála-ri si-kiririkā-i* = Ik sleep mijn boot (zie bij *esapi-ma*, n⁰. 7). Men hoort ook *keririüka. Parana-kërë timiriken tï-poko kiririüka-i* = De stoomboot van den blanke nam ons op sleeptouw. Zie nog *pomui*, n⁰. 4, c.

Q-kiriri-ka = zich zelven voortslepen. *Mapo-naka erq-wara kèn-q-kiriri-ka-nq* = Op deze wijze sleepte zij zich voort naar den wal (met gesties en hoofdbewegingen bootste de verteller het voortslepen van *ombatapo* na).

kïru - een toekan-soort; zie *kuyaken*, n⁰. 2.

kïtq - Anura; N.E. todo; kikker. Een kleine, langs de rivier-oevers voorkomende groene kikker. Hij kruipt graag langs den moko-moko stam op. Zie *tarun-darun*. Over de larven van *kïtq*, zie *kumiya*.

kq - 1) met suffix: *rï* = opening, lek, aars, bederf, stank, stinkklier. *Korï ka-ko* = Neem zijn stinkklier weg (bij den pingo). *Icq-mil-po* = het bindsel (*mil-po*) van zijn achterste. In het N.E. vertaalde men *kq* met: hem gogo, d.i. zijn achterste. Zie verklaring van dezen term bij *somorq*. *Icq-ri-mbo* = iets wat bedorven is, stinkt, een kreng nl. Stinkklier wordt ook weergegeven door: *pq* en *yuyu*; zie aldaar.

Tï-kq-ne = vuil. *Tï-kq-ne yumañ mana* = Je lichaam is erg vuil.

Kq-pa = niet stinkend, niet lekkend. *Kq-rï ka-ko, kq-pa i-e'i-fome* = Neem zijn stinkklier weg, dat het vleesch niet stinke. *Icq-pa na* = Het stinkt niet. *Kuriala icq-pa man*; *konopq te ne n-a-cu-ma-i* = De boot heeft geen lek, de regen heeft er het water ingebracht.

Të-kq-re = lekkend, vol gaten. *Kuriala, auto tï-kq-re na* = De boot, het huis (het dak nl.) lekt. *Të-kq-re-ŋ wotq* = bedorven visch (zie het voorbeeld onder *patq*). Over de vorming van het woord zie *n*.

Merk het onderscheid tusschen *tï-kq-ne* en *tï-kq-re*.

2) Verschillende werkwoorden schijnen van dit *kq* afgeleid of er mede samengesteld te zijn. Wij sommen ze hier enkel op, geven uitvoeriger bespreking onder elk woord afzonderlijk:

a) *kq-ka* = wegnemen (*ka*) van vuil (*kq*). Gebruikt voor: den neus snuiten.
b) *kq-mu* = opstaan (*kq* = achterste).
c) *kq-na* = vuil (*kq*) wegnemen (*ka*), d.i. afvegen.
d) *kq-rq* = bederf (*ko*) veroorzaken (*rq*), d.i. iets bederven.
e) *kq-rq-ka* = het aangebrachte (*rq*) vuil (*kq*) wegnemen (*ka*); d.i. iets reinigen.
f) *kq-ta* = tot bederf overgaan.
g) *emi-cq* = uiterlijk bederf, schimmel.

kq - 1) met suffix: *tï* = geroep. *Erq kqkq-ne y-upaka-i, korqtqkq kq-tï ne s-eta-i* = Dezen nacht werd ik wakker, ik hoorde het gekraai van den haan. *Morq kare cq-tï* = Dat is een menschelijk geluid.

2) *kq-ma* = overg. werkw. iemand roepen. *Kë-kq-ma-i kulu ripo, otqnq-me ko qpu-pa m-e-i* = Ik heb je zoo geroepen, waarom ben je niet gekomen? *Aw paidq kè-kq-ma-i* = Ik ook heb je geroepen. *Kuriala-ta-nqkq kq-ma-ko* = Roep de bootslieden.

3) *kó-ta* = onoverg. werkw. roepen (zie het aangeteekende onder *ko-tá* = *Ni-cq-ta-i mqko picani mqya porï* = Het kind roept daar ginder ver. *Korqtqkq kini-cq-ta-nq* = De haan kraait. *Pari-pe-kq-ta-i* = ik roep hard. *Pari-pe-ne a-kq-ta-pa m-a-na* = Gij roept niet hard. *A-kq-ta-ko, kën-eta-tan* = Roep (maar), hij zal het wel hooren.

4) Zie bij *kq-kö* = fluitje.

kq - suffix achter zelfst. nw. staande maakt overgankelijke werkwoorden:
amq-mere-kq = opwinden tot een bol; zie *mere*.
anï-kq = ziek maken; *anïkï* = ziekte.
eramu-kq = doen zweeten; *eramu* = zweet.
kure-kq = de knieën doen knikken; zie *kure*.
meme-kq = zacht maken.
sisi-cq = krabben; zie *si* = steek.
uwema-ko = zie *we*.

ko - 1) Suffix om de gebiedende wijs te vormen; meerv. is *tqko*.

a) *Tamun aiña-ko* (*aiña-tqko*) = Rook (t) een cigaar. *Pari-pe at-ariña-tqko* = Parelt snel! *Mqkq yetu-mba-ŋ epi-ñq-ko* = Behandel den zieke! *Aw-e'i-fopq-wa k-arq-ko* = Breng mij naar uw huis! *Kqkq-rq-ne k-qmba-ka-ko* = Wek mij heel vroeg! *K-amepa-ko* = Leer mij!

K-ang-ko y-enu-ru ta = Kijk mij in de oogen! *Kë-ko-mako* Roep mij. *Mose emepa-ko* = Leer hem. *Kopose-naka ana aroko* = Breng ons naar den overkant. *Ana emepa-ko* = Leer ons. *Ana čoma-ko* = Roep ons.

b) Als algemeene regel geldt dat in de gebiedende wijs het werkwoord *geen* persoonsprefix heeft. Sommige klassen van werkw. echter hebben het prefix wel. *Ay-etaki-ña-ko* = Fluit! *Ay-uwena-ta-ko* = Braak! *A-siña-wa-ko* = Fluit! *Ay-awa-ko* = Lach! Zie *a*, Eerste Categorie.

c) Om de gebiedende wijs te vormen zet men dikwijls *ta* achter den stam van het werkw. Dit *ta* is een verkorting van *taŋ-go* = ga (*itamu* = gaan). Zie *tarï* = voet, n⁰. 3. *Anun-da* = Ga het oprapen! *Ena-ta* = Ga eten! *Epe-ka-ta* = Ga het koopen! *Ko-mata* = Ga hem roepen. *Upi-ta* = Ga het zoeken. *Moro-po ay-uwena-ta-ta* = Ga daar ginds braken!

d) Een soort van gebiedende wijs wordt gevormd door het suffix *ne* achter intransitieven; zie hierover bij *ne*, n⁰ 1.

2) Volgens de regels der phonetiek verandert *ko* achter een *i*-klank in *čo*: *E-kupi-čo* = Neem een bad! *Upi-čo* = zoek het! *Kai-čo* = spreek! *Ekei-čoko* = bakt (brood)! *Ičupoi-čo* = zit er boven op i! *Apoi-čo* = grijp het! *Amui-čo* = verzamel het!

3) Volgens dezelfde regels verzacht de *k* van *ko* en de *t* van *toko* achter een *m* of *n* in *g* en *d*: *Ameŋ-go* = draai het om (*amemu*)! *Apen-doko* (*apemu*) = breit het! *Ay-awon-go* (*owomu*) = sta op!

4) Het gebod wordt versterkt door achtervoeging van: *ne*. *O-ko-ne* = kom toch!

5) Het wordt verzacht door *koro* (zie dit woord) of door achtervoeging van *se*. *Aw-e'i topo-wa to-pa noron ay-ata, k-one-ko-se rapa* = Wanneer ge nog niet terugkeert naar je dorp, kom me dan nog eens opzoeken. *Eku-ko-se* = Probeer het maar! *Moko-wa oma ene-po-ko-se* = Toon hem den weg! *Papa, k-aro-ko-se aw-e'i-topo-wa* = Vader (God), breng mij naar Uw land! *Pa-ko-se, wori* = Vrouw, werp het weg! *K-opano-ko se, se se* = Hulp, hulp!!..

Se dringt wel aan, doch niet bij wijze van gebod, maar bij wijze van verzoek.

6) De gebiedende wijs, gevolgd door *se*, vormt ook een modus conjunctivus; zie bij *se*.

7) Over verbiedende wijs zie *k..s* en *kët*.

ko - 1) Versterkingssuffix. *Owin ño me ko s-ene-i* = Ik heb hem maar ééns gezien. *Ido-ke ko oma pa man* = Dat is de reden dat hij niet valt. *Asi-ne ko roten epoli i-wa* = Bijna is het (touw) groot genoeg (reikt het ver genoeg). *Mose erepa-bu-ŋ, aw ko t-orepa-ne wa* = Dat is iemand die geen brood heeft, ik voor mij heb wel brood. *Kï-ko* = wij. — *Ko* heeft soms de beteekenis van: te. *Sanime ko* = te kort (zie *kupo*, n⁰. 2, b).

2) *To*, voorkomend in de beneden aangegeven gevallen, schijnt identiek te zijn met het hier besproken *ko*. Het werde dan beter weergegeven met *čo*. *Tamusi owin-to na* = Er is maar één God. *Owin-to maro na* = Ik heb er maar één. *Owin-to paido am an-apoi pa w-e'i* = Ik heb er zelfs niet ééntje gevangen. *Asi-to-ko* = een beetje (verdubbeling van *ko*).

ko - meervoudssuffix; zie het substantieven-vormend suffix *no*.

ko - 1) suffix om een vraag te vormen. *Otï* = zaak; *otï ko* = wat voor zaak, wat; *otï-ko mu-ka-no* = wat zegt gij? *Otï-ako* = onlangs; *otï-ako-ko* = wanneer. *Otï-ato-ko rapa m-o-tan* = wanneer zult gij terugkeeren?

2) *ko* staat niet altijd onmiddellijk achter het vragend voornaamwoord: *Otï-ban yetu-nano-pe ko man* = Met wat voor een ziekte zijt ge behept? *Otï epe-ka-se ko m-uto-n* = Wat zijt ge gaan koopen? *Otï se ko man* = Wat wilt ge? *Nokë patï ko ero nan* = Van wien is deze hangmat? *Noke noron go ero-po nan* = Wie nog meer is hier?

3) Volgens de regels der phonetiek verandert *ko* achter *m* of *n* in *go*, achter een *i*-klank in *čo*. *Otï-ban omami-ñano upi čo* (= vragend *ko*) *m-u-san* = Wat voor werk gaat ge zoeken?

4) Welluidendheidshalve wordt achter *ko* soms een *u* ingelascht. *Nokë*

ko u ero-po n-e'i = Wie is er hier geweest? *Otï-ako ko u ero-po n-e'i* = Wanneer is hij hier geweest? Zie *u*.

5) Een zin wordt verder vragend gemaakt:

a) door de vragende woorden: *ne'i*; *nokë* = wie; *otï* = wat; *otonome* = waarom; *otoro* = hoeveel; *owe* = waar, en hun samenstellingen, die gewoonlijk gevolgd zijn door *ko*.

b) door in den 3den pers. evd. van het hulpwerkw. *e'i* achter den stam een *n* te plaatsen. *Oto ko śano nan* = Wat scheelt zijn moeder? *Yetu-mbe i-śano man* = Zijn moeder is ziek. *Otï-ban yetu-nano-pe ko nan* = Wat voor een ziekte heeft zij? *Atu-nano-pe ne man* = Zij heeft koorts. *Pülata a-maro nan* = Hebt gij geld?

c) door op vragenden toon den zin uit te spreken.

6) Zie ook bij *wa* (of *wane*?). Wellicht is *wa* een suffix aan het vragend *ko* gelijk.

ko - Uitroep van verwondering. *Ko*! *S-uku-tï terapa* = Ah! Dan wist ik het al!

ko'i - Als uitroep om iets „vlug" te doen meestentijds gevolgd door *koro* (zie dit woord). *Ko'i ćoro* = Gauw! Snel! Sommigen lasschen in *ko'i* (gelijk ook elders wel geschiedt) eene *s* in en zeggen: *kosi* en *ko'i-s-ćoro*.

Ko'i roten = maar eventjes. *Ko'i roten w-u-sa monë-wa* = Ik ga maar eventjes naar gindsche plaats. *K-opano-ko ko'i roten* = Help mij maar eventjes.

Ko'i watï = langzaam; zie voorbeeld bij *emami* = werk, n⁰. 1.

koi-ḿa - mengen. *Oriño maro tï-koiḿa kwepi* = Ik heb de kwepi-bast met de klei vermengd.

Om wille eener voorafgaande *i* verandert *oi* in *öi*. *Oriño maro si-ćöiḿa-i kwepi* = Ik heb de kwepi-bast met de klei vermengd. *Uwa, an-ićöima pa noro wa* = Neen, ik heb ze nog niet gemengd.

Tï-aköi-ñe = plakkend, kleverig. *Apurukuni pipo tï-aköi-ñe* = De bast van den apoeroekoeni is kleverig. Waarom in dit woord de *öi*-klank?

koiñaro - gisteren. *Monï koiñaro* = eergisteren. Zie *monï* Men hoort ook *koñaro* en *koiyaro*.

ko'i-s-ćoro - zie *ko'i*.

ko-ka - Over de samenstelling van dit woord zie *ko* met suffix *rï* n⁰. 2, a. *Ay-enata-rï ćo-ka-ko* = Snuit uw neus!

koki - jongen; bij aanspraak gebruikt.

koko - kokosboom; kokosnoot.

koko - 1) nacht. *Ko-ko* is een reduplicatief. Uit de samenstellingen met *emamu* = worden, beginnen blijkt dat duidelijk. *Ko*, alleen voorkomend, duidt het „begin" van het duister, van den nacht aan; *koko*, reduplicatief, beteekent den vollen nacht, Zie bij *emamu*. Wordt het reduplicatief: *ko-ko* wederom versterkt, nl. met *ro*, dan duidt het „het einde van den nacht" aan, nl. den vroegen morgen.

2) *Ero ko-ko-ne y-upaka-i* = Dezen nacht werd ik wakker. *Ko-ko kurando n-ei-ñe* = Laat (de katoen) gedurende een nacht buiten staan.

3) *Ko-ko-mamu*) = nacht worden, nacht zijn; zie *emamu*, n⁰. 2, b.

4) *Ko-ko-ro* = 's morgens vroeg. *Ko-ko-ro o-ko-ne* = Kom 's morgens vroeg! *Ero ko-ko-ro mondo noro man* = Dezen morgen was er nog wat.

5) *Ko-mamu* (*ićo-mamu*) = laat worden en *ko-maŋ-ga* = doorzetten met iets tot aan den donker; zie hierover bij *emamu*, n⁰. 2. a.

koko - melaatschheid; zie hierover bij *aña* = hand, n⁰. 8. Wellicht is *koko* een N.E. woord. De Indianen worden door de melaatschheid nooit aangetast, 't geen een opvallend verschijnsel is. Geen enkel ander ras in Suriname is er overigens vrij van. De Karaïbsche benamingen voor deze ziekte (behalve *koko*) zijn omschrijvingen. Zie *aña*, n⁰. 8.

ḱo ḱo - Benaming van het fluitje dat men eertijds uit klei bakte om er het konijn mede te lokken. Dikwijls heb ik doch vergeefs naar dit fluitje gevraagd. Een oude Indiaan eindelijk wist hoe men het vervaardigde. Hij nam een dikke scherf van een weggeworpen pot, sneed er een driehoek uit, rondde den eenen hoek af, Zie de teekening onder *siñari*. De scherf werd nu

uitgehold, De stippellijn wijst den loop en de diepte der uitholling aan. Daarna maakte hij er boven een gaatje in, welk gaatje met de uitholling verband hield. Wil men het nu bespelen, dan steekt men het met den stompen kant in den mond, zóó diep als de stippellijn a aangeeft. Men heeft er den mond vol mee. De kant, waarin het middelgaatje is, moet in den mond beneden gehouden worden; hierdoor blaast men met korte stooten de lucht. *Akuri am ko-ma-ko ko-ko poko* = Roep het konijn met het fluitje.

Tegenwoordig maakt men het fluitje niet meer. Een ander fluitje, ook *kó-kó* genaamd treft men nog welaan. 't Is gemaakt van een *murisi*-tong en heeft het voorkomen van een klein trechtertje. Zie de afbeelding er van onder *siñari*. Men houdt het met zijn spits uiteinde tusschen de lippen, haalt vervolgens de lucht snel naar binnen, doet zulks herhaaldelijk achter elkaar en verkrijgt zoo een schel geluid op het geroep van 't konijn gelijkend. 't Konijn komt er ook op af.

Men kan 't konijn ook roepen door een gewoon blad te gebruiken; zie *akuri*.

Over den grooteren „hoorn" die eertijds gebakken werd, zie *kuti*.

Zie verder bij *ko*, met suffix *tï* = geroep.

Ko-ko werd mij door een ouden Indiaan, door hem die het fluitje maakte, verbeterd in *koŋ-koŋ*.

ko-ko-mamu - nacht worden; zie *koko*, n⁰. 3.

kole - zekere vogel, die door de Karaïben tot de marails teruggebracht wordt; zie *kuyuwi*. De vogel verblijft langs de boven-rivieren in de savana's en staat wat grootte betreft tusschen *marai* en *kuyuwi* in. Misschien papale Cumanensis.

kole - versterkt; *kole-ro* = tusschenvoegsel met de beteekenis van: immers, toch enz. *Maritï s-il-ya y-upupo-poko, moya kole-ro w-uto-po-se* = Ik steek vederdons in mijn hoofd (haar), ik ga immers ginds naar toe. *Otï ko mi-taranga-no? Patï kole-ro si-taranga-i* = Wat zijt ge daar aan 't maken. Ik maak toch immers mijn hangmat. *Am kole ene-ko* = Ga maar eens zien. *Oto-ko penaro y-eyuku pa m-ei-ñe? Tuwaroŋ-ge-ne de* (zie *te*) *kole, ra* (*ri*) = Waarom hebt gij mij daar al niet sinds lang op geantwoord. Man (vrouw), ik heb dat immers vergeten. Zie *kolu-rupo*.

kolurupo - *Kë-ko-ma-i kolurupo otono me ko opu pa m-e'i* = Zoo lang reeds heb ik je geroepen, waarom ben je niet gekomen? 't Woord zal wel een samenstelling zijn van *kole* = immers en *rupo* = suffix, verleden aanduidend.

ko-ma - roepen; zie *ko* met suffix *tï*, n⁰. 2.

ko-mamu - laat, donker worden; zie *koko* = nacht, n⁰. 5.

komaŋ-ga - doorzetten van een werk; zie *emamu*, n⁰. 2, a.

komona - diep. *Ekë-rë pupu-ru-ta na komona yumän, ka-lï s-upi-ya* = Er zit een doorn in mijn voet heel diep, ik kan hem er niet uitkrijgen. *Tuna komona wiño n-uta-i-ñe* = Hij kwam boven (drijven).

Komona wordt gebruikt door de *Murato*, terwijl de *Tërewuyu korona* zeggen. Voorbeelden van *korona*-gebruik zie bij *mi* = wortel, *piña* = halen, *takërëkërë*.

komu - *Komu-ña* = de koorts hebben. *Komu-ña-i* = Ik heb de koorts.

Komu-ne. Ironeme y-epoi-ya komu-ne, lomo-take = De koorts heeft mij flink aangegrepen, ik zal er van sterven.

Tï-komu-ñe. Asiïoko tï-komu-ñe wa = Ik heb een weinig de koorts. *Tï-komu-ñe man* = Hij heeft de koorts.

Geneesmiddel tegen de koorts, zie *anakoko; irakopi; kororewa; kuasi-bita; yoroka pesi*.

Gewoonlijk drukt men de „koorts" uit met: *yetu-nano* = lange ziekte. Zie ook den term: *karamamu*.

ko-mu - Over de afleiding van dit werkwoord zie *ko* (met suffix: *rï*, n⁰. 2, b.

1) Opstaan, zich oprichten. *Ko-ya* = Ik sta op. *O-koŋ-go* = Sta op. *Paramu ro'm ni-comu-i* = De regenboog is opgekomen. *Am porï il-ko i-taka, icomu pa na* = Doe er nog meer (*sara sara*-bast) in, (de roode verfstof) komt nog niet naar boven. Zie *nimoku*, n⁰ 8.

2) *Kon-ga* = doen opstaan, *Moro sara sara ipi-ča-ta, oro kusewe-rï si-kon-gapu-i* = Ga sara sara ontbasten, opdat ik mijn koesoewe (de roode verfstof) naar boven doe komen.

3) *Ay-embata-rï kon-go, he! A-koro-ka-tan* = Licht je hoofd op! (De vlam) zal je branden. Werd gezegd tot een kind dat van te dicht bij het vuur aanblies. 't Werkwoord is hier intransitief gebruikt, wellicht omdat de handeling op den handelenden persoon zelven terugslaat.

kon - pronom. prefix v. d. 3den pers.; zie *n*.

kon - suffix om meervoud te vormen.

1) achter substantieven. *Me* = kind; *o-ma-kon* = uwe kinderen. *Pičani* = kind; *pičani-čon* = kinderen. *Ene* = mand, kist, enz.; *ene-kon* = manden, enz. *Otï* = zaak; *otï-kon* = zaken. *Isipiri-kon* = de lippen. *Mona-ma-n* = dief; *mona-ma-n-gon* = dieven. *Akiñu-pa-n* = luiaard; *akiñu-pa-n-gon* = luiaarden. *Yetun-ba-n* = zieke; *yetun-ban-gon* = zieken. Zie suffix: *n*.

2) achter pronomina. *Amu* = een ander; *amu-kon* = sommigen. Zie de eerste soort aanwijzende voornaamwoorden onder *enï*.

3) achter infinitieven. *Otoro iẃ-e'i-kon an ukutï pa wa* = Met hoevelen zij zijn, weet ik niet. *Ito-pa kët-ei-šein k-utapu-ri-kon bai* = Laten we niet uitgaan, dat we misschien niet verdwalen (*bai* zie *panarï*) *Otï-ako ko iẃ-opu-rï-kon an-ukutï pa wa* = Wanneer zij gekomen zijn weet ik niet. Dergelijke infinitiefvormen in het enkelv. zie bij *po*.

4) Achter suffixen: *A, a, koiñaro te auranano poko w-e'i ñaro-kon* = Ja, gisteren heb ik lang met hen gesproken.

5) Andere meervouds-suffixen zijn:

a) voor substantieven:

- *an*
- *ko*
- *mon*
- *ñ*
- *san*
- *ton* (?)

b) voor pronomina:

- *an*
- *aro*

c) voor suffixen:

- *ñe*

d) voor de vervoeging der verba:

- *n*
- *san*
- *sein* (?)
- *to* (?)
- *ton*

6) Ofschoon het handelend subject enkelvoudig is, zal het verbum toch dikwijls den meervoudsuitgang ontvangen, wanneer nl. het lijdend object maar meervoudig is. *Koko-ro wara-ro pičani-čon si-čo-ma-ton* = Alle morgens roep ik de kinderen. *Pepeičo k-akiña-ton* = De wind valt ons lastig. *S-oku-ma-ton derapa* = Ik heb ze reeds geteld. *S-apoi-ya-ton derapa* = Ik heb er al veel (visschen, nl.) gevangen. Zie meerdere voorbeelden nog onder *ene* = mand; *potï* = plukken; *k*, no. 2, c.

7) Zeer dikwijls wordt het weergeven van het meervd. door de Karaïben geheel verwaarloosd. De samenhang duidt reeds genoeg aan, dat er van meerdere sprake is. *Papo-ro y-otë-ri ni-pu-ta-i* in plaats van: *papo-ro y-otë-kon ni-pu-ta-ton* = Al mijn zaken zijn nat geworden. *Wiriwirimbo-po kaliña yumañ kën-ema-ya-n* (in plaats van: *kën-ema-ya-ton*) = In Wiriwirimbo wonen zeer veel Karaïben. *Owe ko pičani-čon na* = Waar zijn de kinderen (in plaats van *n-an-don*)?

kon - suffix om een verleden tijd te vormen; zie hierover bij *i*.

kon - suffix om achting aan te duiden. *Pipi* = oude vrouw, grootmoeder. Wanneer men echter van zijn eigen grootmoeder spreekt, voegt men er

gaarne *kon* achter: *pipi-čon*. Zoo ook is *tamu-kon* = grootvader eerbiediger dan *tamusi*. In het verhaal te vinden onder *kurumu* no. 3, zegt *kara kara* dan ook van zijn grootvader: *Oro tamu-kon non n-o-ne-ton* = Laat de grootvader eerst komen! Met *pamum* = zwager kan men elken bekenden man aanspreken. *Pan-gon* noemt men een echten zwager.

Wellicht is in: *Itan-go kon* = Ga! het woordje: *kon* uit achting er bijgevoegd.

ko-na - afvegen. Waarschijnlijke samenstelling van *ko* = onreinheid, vuil en *na* = uittrekken, wegnemen. *Ko-na-no* = Hij veegt (zijn gelaat) af. *Konopo-wa mure te-kepu-ro na, ičo-na-ko kamiša-mbo-ke* = Door den regen is de bank nat geworden, veeg ze af met een ouden doek. *Ay-embata-rï ičo-na-ko* = Veeg je gezicht af! *Ay-enata-rï čo-na-ko* = Veeg je neus af! (De neus snuiten, zie *ko-ka*).

Wanneer *emo* = neus in het ww. *ko-na* geincorporeerd wordt dan beteekent het nieuwe ww. *emo-si-čo-na* een reinigen meer van het geheele gelaat dan wel van den neus afzonderlijk. Zie hierover bij *emo* = neus, n°. 2.

koñaro - zie *koiñaro*.

kono - uitroep: *Mose kono!* = Hm! Deze man! Over uitroepen zie *hen*.

kono - het voegwoord: omdat. *Kono* staat echter niet aan het begin van den reden-gevenden zin, maar onmiddellijk achter het werkwoord. Is het werkwoord negatief, dan komt na het werkwoord eerst de negatie, dan *kono*, vervolgens het hulpwerkwoord. *Yu-wetu-na-i kono* = Omdat ik slaap heb. *Emami-ma kono wa* = Omdat ik geen werk heb. *Y-enautï t-oleke man poko, pulata an-iri pa kono w-e'i i-wa* = Mijn zuster is kwaad op me, omdat ik haar geen geld gegeven heb. *An-ukutï pa kono ne w-e'i* = Omdat ik het niet wist. *Plata pa kono wa* = Omdat ik geen geld heb. *Kuriala pa kono w-e'i* = Omdat ik geen boot had.

konomeru - 1) donder. *Konomeru w-e-mo-po-tï-rï* = Het dondert. *Konomeru kën-e-mo-po-san* = Het dondert. Zie verklaring van dezen term bij *mo*, no. 2. Ook zegt men: *konomeru ni-mori-wa-i* = Het dondert.

2) Donder wordt ook uitgedrukt door: *tërïrï*. *Tërïrï mo-rï* = het geraas van den donder. *Tërïrï mo-rï mo'e porï* = De donder rommelt ver af. *Tërïrï* schijnt bij voorkeur „verwijderd onweer" aan te duiden. *Tërïrï morï kapun moro man* = Dat is geen donder.

3) De Karaïb zegt: „door den donder getroffen" en niet: door den „bliksem" Zie *iraka*.

4) Men hoort in den donder de stem van God. God is misschien vertoornd op een mensch, doodt hem nu en werpt hem weg. *Tërïrï mo-rï ran! Amu yano të-romo-se, ra! Tamusi a'uran ne moro man* = De donder! Daar is een mensch gestorven! Dat is de stem van God! Of: *Tërïrï mo-rï! Am*) (*yano tï-romo-se nan! Tamusi a'uran ema-po-topo* = Het dondert! Daar is een mensch gestorven! Gods stem (komt) om (den gestorvene) te verwerpen.

5) Wanneer het erg onweert steekt men een boog in den grond. *Urapa am emo-ko nono taka tërïrï a-ke-tome* = Steek een boog in den grond, opdat de donder ophoude. Wanneer tijdens het onweer iemand zich op de rivier bevindt, dan wordt dit door de familieleden voor hem gedaan.

6) Over den bliksem, zie *kape*. Over den regenboog en de meeningen daaromtrent, zie *paramu*. Zie verder: *kapu* = hemel, uitspansel.

7) Zie volgend woord.

konomeru yeri-mbo - tand van den donder, benaming der oude steenen bijlen.

1) Van de steenen bijlen eertijds door de Indianen gebruikt, weten de huidige Indianen niets meer af. Zij houden dat de bijlen welke men hier en daar vindt door den „donder" op de aarde geworpen zijn. Het zijn zijn tanden. Een oude Indiaan zeide: „de steenen mét inkervingen van boven zijn *vrouwelijke*, die zónder inkervingen *mannelijke* tanden.

2) De bijl, welke hier nageteekend is, is dezelfde als bijl 1 van de foto. Zij werd met het aanleggen van den nieuwen Weyne-weg onlangs (1926) opgegraven. Onderdeelen van een „dondertand" volgens een Karaïb: a = *u-pupo* = zijn hoofd; b = *pumu-rï* = zijn nek; c = *eneka-rï* = zijn kraag; d = *yamun* = zijn lichaam; e = *ye-rï* = zijn tand.

3) Foto's van steenen bijlen. Door bemiddeling der E. E. Fraters v. h. St. Paulus-huis, Mgr. Wulfinghstraat, Paramaribo, werd een mooie collectie bijeengebracht en gephotographeerd. Steen 1 van den vinder (op den Weyne-weg), de overige uit de collectie van het St. Paulus-huis.

a) Eerste Foto.

1 en 2 zijn afzonderlijke typen.

1 tot en met 9 zijn ingekeept, de overige niet.

3, 4 en 5 zijn min of meer rondbuikig, 6 tot en met 10 zijn plat.

6, 7, 8 en 9 zouden volgens een kenner de echt Karaïbische vorm bezitten.

11 en 14 en wellicht ook 12 en 13 schijnen gebruikt te moeten worden bij wijze van beitel.

15 en 16 zijn een soort maalsteenen of verbrijzelaars. Denk bv. aan het breken van pitten.

b) Tweede Foto.

Dezelfde steenen als boven doch thans rechtop gezet, de rug naar boven, de sneê in 't zand. Men ziet nu duidelijk het „ronde" van bv. steen 5, het „platte" van steen 6, 7.

De sneê der steenen bijlen schijnt nergens zoo accuraat afgewerkt te zijn als bij steenen gevonden in Frankrijk en West-Indië.

konopo - regen.

1) *Kóye-wá konopo kon-o-tan* = Tegen den middag zal er regen komen. *Uwá, konopo ópu-pá kën-ei-tan* = Neen, de regen zal niet komen. *Konopo morï s-eta-i* = Ik hoor het geraas van den (aankomenden) regen. *K. tïkse yumañ noro man* = De regen is nog ver af. *N-ená-si-wé-i* = Het druppelt al. *Konopo ni-čára-té-i* = De lucht is donker van den regen. Donker zijn om wille van den regen drukt men ook uit met *e-waru-mañ-ga*; zie bij *waru*. Hard regenen. *Apoto-me porï konopo n-o-pu-i* = Er is een zware regenbui gevallen. Ook zegt men: *ču-nu n-oma-i* = water is er gevallen, water nl. in verschrikkelijke hoeveelheid. *Konopo o-ka-bûn kn-o-san* = Zonder ophouden valt de regen. *Ero-me konopo tu-w-opu-rï kom añ-ga-tan* = Vandaag zal de regen altijd door blijven vallen. Motregenen zie *ekëi*. Schuilen. *Konopo kon-o-san, konopo wiño ket-ot-une-se* = De regen komt, laten we schuilen voor den regen. Zie verder bij *ensuma* en *ka*. *Konopo a-képu-ro- tan* = De regen zal je nat maken. *Konopo-wa te-képu-re ero mure na* = Door den regen is deze bank nat geworden. *Konopo yána-ká pa man* = De regen zal mij mijn kracht niet ontnemen. *Konopo an-iñendo pa wa* = Ik heb geen eerbied voor den regen. *Konopo e-tïg-ka pa wa* = Ik ben niet bang voor den regen. De laatste drie uitdrukkingen willen zeggen, dat men volstrekt niet bevreesd is in den regen te loopen, te werken enz. Voorbijtrekken. *Konopo n-e-pá-to-i* = De regen trekt voorbij (valt elders). Over *e-pá-to* zie *pakï*. Verminderen. *Konopo n-ópi-če-i* = De regen vermindert. Ophouden. *Konopo oká-pa kën-ei-tan* = De regen zal niet ophouden. *Momo-ko kosi-ne roten, kën-oka-tan banarï* = Wacht maar eventjes slechts, waarschijnlijk zal 't ophouden.

2) Wanneer ge bij regen in het bosch zijt, dan hoort ge een geluid of er menschen aan 't spreken zijn. Men zegt dan, dat er Indianen door de lucht trekken.

3) De vrouwen hebben wel eens last van al te lang aanhoudenden regen. Zij moeten kassavebrooden bakken en deze drogen nergens zoo goed als in de zon. Ze luchten dan haar ontevredenheid door een soort van duif, *tukúruwé* genaamd, toe te spreken, 't zij dat de vogel juist aanwezig is, 't zij niet. *Tukúruwé* heeft de gewoonte bij 't zoeken van zijn voedsel met z'n pootjes den grond los te krabben, gelijk de kippen doen. Maar dit lukt hem slechts in den drogen tijd. Wanneer het lang regent wordt de savanagrond hard en wordt het loskrabben hem onmogelijk gemaakt. De vrouw zal hem dan tot krabben uitnoodigen. *Išárei-ká-ko tu . . . wé !* = Krab den grond los, tukuruwe ! 't Woord „*tukúruwé*" spreekt zij dan niet geheel uit, alleen de eerste en laatste lettergreep er van, terwijl de middel-lettergrepen weergegeven worden met een klapperen van de tong en de lippen.

4) De bakkende vrouwen hebben ook een soort bezweringsmiddel tegen

den regen. De vrouw zal immers, wanneer de regens te lang aanhouden, tot een harer dochters zeggen: *Awara ĝpu-pó am-ićóroká-ko, wo, weyu ási-ńa-tóme* (of *weyu ĝnu-si-ńa-tóme)* = Rooster een awara-pit, meisje, opdat de zon verwarme (het oog der zon verwarme). Het meisje legt dan de awara-pit in 't vuur, laat deze zoo lang er in liggen tot zij op 't punt staat te verbranden, haalt haar dan er uit en werpt haar buiten in den regen. *Fio!* zegt het meisje er bij, *Fio! Iŕomũŋ... ŕómũŋ... rómũŋ... fio!...* Kom, droge tijd... droge tijd... kom! De gloeiende pit geeft rook af, *kën-ĝköi-ńá-no*, verdrijft den regen, roept de zon. Inplaats van een awara-pit verwarmt men ook wel eens een bijl, die in den regen gelegd begint te sissen. De aldus verwarmde voorwerpen roepen volgens de Karaïbsche idee de zon. Zie over het wezen van dergelijke bezweringsmiddelen onder *moran*, 24.

5) Wanneer het langen tijd blijft regenen, zegt men: *Kuyaken no'm rapa konopo ko-má-no* = De koejakè (een vogel) roept den regen al maar door. Deze vogel heeft de eigenaardigheid vooral bij regen zich te laten hooren.

6) Over den sterken, plots opkomenden wind die de zware regenbui voorafgaat, zie *pepeito*. Over onweer, zie *konómeru*. Over den regenboog, zie *paramu*. Zie verder volgende woorden.

konopo ai-ću-ru = regenwater. Goten of regenbakken om 't regenwater op te vangen of te bewaren heeft men niet. Wel zal men kruiken en potten onder den drup van het dak zetten. Voor dien dag ten minste hoeft men het water al niet meer van uit de kreek te gaan halen. *Móro potisá ano-ká-ko konopo ai-ću-ru ke* = Vul die kruik met regenwater. Zie *api-śá-rï* onder *ápi*. Het regenwater wordt in tegenstelling met kreken- en rivierwater *tamusi tuna-rï* = Gods water genoemd. Zie bij *wayopa*, n⁰. 3.

konopo támu-ru = letterl. grootvader van den regen. *Konopo támu-ru na* = Er valt een verschrikkelijke regen.

konopo y-ako = letterl. tijdens den regen. Bedoeld is hiermee: de groote regentijd. Meer maakt men echter gebruik van *kú-nu* = water. Zie dit woord.

konopo yoroko-rï = Norantea Guianensis, Aubl.; letterl. de savana-hond van den regen. Deze veel langs de kreken voorkomende liaan heeft een mooie bloem. De bloem bestaat uit hangende vezels. Zij gelijkt op een haarkam. Vandaar heet de liaan in het Neger-Engelsch: pauwisi-kankan, d. i. kam van den powies. De powies (zie *woko*) heeft een kuif, kan dus een kam gebruiken. Wanneer het regent krijgt de bloem eerst haar volle pracht. Ze is vuurrood. 't Is of de vezels bloeden. De savana-hond eet de vruchten dezer liaan. Door de twee laatste gegevens wordt de Karaïbsche benaming der plant verklaard. Volgens den Karaïb mag je met de bloem niet lachen. *Moro konopo yoroko-rï koro kes-auno-pu-i, a-ye-rï pa-po-tan ro'm* = Lach niet met deze bloem, zij zal je uw tanden doen verliezen. De liaan wordt gebruikt tot hoepel voor de trom.

konopo yumãŋ = letterl. vader van den regen. 'n Klein vogeltje, zwart en wit; houdt zich gaarne op in de moerassen en naast de kreken. Het legt maar één ei. *Kes-ića-ton goro, konopo a-wo-táton* = Haalt dat niet uit, de regen zal ulieden verpletteren. Men haalt dit vogeltje niet uit.

konosa - Renealmia exaltata L.; masoesa.

kopo - voorzetsel: op. Zie kupo.

kopose - overkant. *Kopose me kën-ema-yan* = Hij woont aan den overkant. *Kopose me man* = Hij is aan den overkant (der rivier bv.). *Kuriala am upi-tango, am-epo-li-poto kopose-naka k-aro-tango* = Ga een boot zoeken, als gij ze gevonden hebt breng mij dan naar den overkant. *Mok-aro kopose-no-kon pićani-ćon ćo-ma-ko yaro-wa* = Roep de kinderen van den overkant naar hier.

kopu - 'n Klein soort bosch-kalebas. De vruchten, niet grooter dan een ganzen-ei, scheiden een onaangenamen geur af. Ze worden gebruikt om „koppen" te zetten. De Karaïb snijdt de vrucht middendoor. *Asera-ne (owariana) koro ćoto-ko* = Snijd ze middendoor. Hij verwijdert uit een der helften het vleesch, doet er dram (spiritus) in en steekt deze in brand.

Onmiddellijk daarop plaatst hij den kop op de plek van het lichaam, waar hij pijn gevoelt en waar hij ter verwijdering van het vuile bloed eerst een lichte insnede heeft gedaan. *Ero-po-ne koro kopu apoi-po-ko, i-m̃enu-ru šoka-tome* of *iñu-tome i-wa* = Zet den kop hier (op den arm bv.) opdat hij het bloed er uit hale of opdat het door hem er uitgezogen worde. *Ero pato iñu-ko* = Zuig hier ergens! *Tuw-asa-karai-ye išoka-i* = Hij haalt er het zwarte bloed uit. Is de vrucht vol gezogen, dan laat zij van zelve los. *Ase-kï-ro kën-oka-tan* = Zij valt van zelve af.

Het Karaïbsche *kopu* komt van het N. E. kopoe, 't Holl. kop. *Kopu-ma* = een kop zetten. *Kë-kopu-ma-ko-se to, emba-rï yetu-mbe na* = Zet een kop bij me, man; mijn schouder doet pijn.

koro - 1) verzacht de gebiedende of verbiedende wijs: *K-emepa-ko koro hen* = Wil mij onderrichten! *Yukpa koro ai-čo* = Houd u goed (gewone groet bij 't afscheid)! *Yukpa koro imil-ko kuriala, ilo-pa w-e'i-lome* = Bind de boot goed vast, dat zij niet wegdrijve.

2) *koro* verandert in *čoro* en *goro*; zie de verandering der *k* van *ko*, suffix om gebiedende wijs te vormen, n⁰. 2 en 3. *Auran goro ks-ela-ton* = Luistert niet naar zijn woorden! *Kës-ambotï čoro* = Breek het niet! *Ks-amuiče-i čoro* = Geloof hem niet!

3) *koro* achter een adjectief maakt dit tot een gebod: *ko'i čoro* = gauw! (Doe ... het snel, loop snel!)

koro - N. E. godo; kalebas. *Koro tuna-kaka ema-ko, i-la-no čo-ta-tome* = Werp den kalebas in het water, opdat zijn binnenste (het vruchtenvleesch) moge rotten. De schoongemaakte kalebas is dan een waterkruik. Zie hierover bij *kwa'i* = kalebas. Zie ook bij *oriño*, n⁰. 12, b.

ko-ro - 1) iets bederven. Over de afleiding van dit woord zie *ko* (met suffix: *rï*), n⁰. 2, d. *Tuna maña umu-ka-i, papo-ro arepa tï-ko-ro i-wa man* = Het water heeft den kostgrond overstroomd, al de kasave is door het (water) bedorven.

2) *ičoro-ka* = het bederf, de onreinheid wegnemen. *Mome o-ko-ne spiâlari čo-ro-ka-ko-se* = Mōme, kom eens om den ketel schoon te maken. *Waruma si-ko-ro-ka-i* en *waruma s-undï-ko-ro-ka-i* en *waruma si-re-ko-ro-ka-i* = Ik krab de vuiligheid van den warimbo-stengel af, ... van zijn benedeneind, ... van zijn boveneind". Zie *waruma*, n⁰. 6, a.

ko-ro-ka - reinigen; zie *ko-ro*, n⁰. 2.

koro-ka - doen branden; zie *korotï*, n⁰. 2.

koromo - onlangs, nog pas geleden. *Koromo kën-erupo-ta-no* = Het (kind) praat nog niet goed (letterl. praat pas). *Koromo epe-ta-rï* = Hij heeft pas vruchten. *Oweko m-ema-yan koromo-ne* = Waar heb je pas voor dezen gewoond?

Koromo-no. Koromo-no ne Sondei-(y)ako Akalanipo w-e'i-ñe = Den laatsten Zondag ben ik in de Groote Poika geweest (Sondei = Neg. Eng.). *Koromo-no ne ipoli-rï taka ilan-go, moro-po Kaliña autï man* = Ga de eerste kreek in, daar hebt ge Karaïbsche kampen. *Koromo-no ne auto-ta man* = Hij woont in het voorste huis.

korona - diep; zie *komona*.

koron-goro - reduplic.; puto clunes.

koropo - morgen. *Monï koropo* = overmorgen. *Koropo alepa ka w-u-take* = Morgen zal ik kasave gaan uitdoen.

koro-ran - gelijkend (*ran*) op den kalebas (*koro*); een komkommersoort; N. E. poen.

kororeta - fakkel, vervaardigd uit stukken eener versleten hangmat, gedrenkt in gesmolten was (*wano-ndï*). Of ze heden ten dage nog gemaakt worden weet ik niet. Over verlichting bij nacht, zie verder *awei*.

kororewa - Leonotis Nepetaefolia; N. E. bradi bita. *Kororewa yarï* = bladeren van bradi-bita. Men laat ze aftrekken in water. Met 't water wascht men zich tegen schurft (*kumisi*). Op andere plaatsen werd een afkooksel der blaren gebruikt tegen buikpijn en koorts.

Ook boesi-bita = solanum diphyllum, een in het oerwoud voorkomende heester werd mij met *kororewa* aangeduid.

korotï - 1) branden, aanbranden. *Uriña-ko koro moko woto, kini-korọ-nẹ korọ* = Keer den visch om, dat hij niet aanbrande. *Wewe korotï-po eng-ko* = Zie dien boom die te branden staat. *Kini-čorọ-san* = De (rijst) brandt aan. *Epu-korotï* = aanbranden; een samenstelling met het hier besproken *korotï*. Zie onder de *e* het woord zelf.

Tï-re-koro-ke man = Hij heeft een kaal hoofd. (*Re* zie *retï* = kruin; *korọ* = *korotï* = branden. Of *ko-ro* = bederven ?).

2) *Korọ-ko* = doen branden, uitbranden. *Kuriala si-čorọ-kā-i* = Ik brand een boot uit. *A-pota korọ-ka-tan* = Het zal je mond verbranden.

korotoko - kip. *Korotoko n-e-mo-ka-i* = De kip legt eieren. *Korotoko w-ot-andï-mo-po* = De kip is broedsch. *Wokërë korotoko* = de haan. *Korotoko wembo* = kippenbuik. Benaming van zeker kunstje. Men knoopt een touwtje zoo, dat men de figuur van het cijfer 8 krijgt, steekt vervolgens het eene uiteinde eerst door het onderstuk, dan door 't bovenstuk van de 8. Men moet zoo geknoopt en gestoken hebben, dat, wanneer men nu aan de twee uiteinden van het touw trekt, alles wederom loslaat. Zie de afbeelding onder *esapima*, n⁰. 11, c.

korotopu - Termitidae; de houtluizen der savana. Ze bijten. Zie bij *kuripiša*.

kosi - snel; zie bij *ko'i*.

kosiri palata-rï - naam van zekere plant.

kota - 1) *Epano-ko, kota me ne man* = Help hem, hij verkeert in groote ellende. *Mose kota me ra* = Hij is in ellende.

2) *Kota-ma. Moko peru kota-ma-rï ne yawa me man* = Het is slecht den hond te mishandelen. *Tï-sano kota-ma-non* = Zij mishandelen zijn moeder.

3) *Kota-ma-po. Tï-sano kota-ma-po-yan* = Hij is oorzaak dat men zijn moeder mishandelt.

4) *Kota-no. A-kota-no-rï s-ene-ya se* = Ik heb medelijden met u. *Čota-no-rï eng-ko* = Heb medelijden met hem. *Kota-no-rï ene-ko* = Heb medelijden met mij.

kó-ta - roepen; zie *ko* met suffix: *tï*, n⁰. 3.

ko-tá - bederven, lekken. Over de afleiding van dit werkwoord zie bij *ko* (met suffix: *rï*), n⁰. 2, f. Ter onderscheiding van *ko-ta* = roepen schijnt *ko-tá* = bederven den klemtoon te hebben op de laatste letter-greep en *kó-ta* = roepen op de eerste lettergreep. *Sula kupo ano-ka-ko moko woto, nakoro'm kin-ičo-tá-tan* = Droog den visch op den rooster, anders zal hij bederven. *Woto pa-ko tï-ko-tá man* = Werp den visch weg, hij is bedorven. *Ičo-tá-po ono-yan mose kurumu* = De stinkvogel eet krengen. *Awara ko-tá-po s-amuikï* = Ik heb bedorven awara's opgeraapt. *Auto kini-čo-ta-no* = Het huis (dak) lekt.

kotaka - Aramides Cayanea; N. E. kriko; een tot de Rallidae behoorende vogel. *Kotaka (u) waru-kuru-ta t-aponeŋ amu-ya* = De kriko bouwt zijn nest in 't dicht gebladerte. Nestelt niet hoog. Wanneer de moerassen uitgedroogd zijn, krabt hij met zijn pooten bladeren en zand weg om naar visch te zoeken. *Kotaka sarombo ame-ma-no* = De kriko krabt de blaren met zijn pooten weg (gelijk de kip).

Kotaka wena-po = voetspoor van den kriko; benaming van:

a) zekere bindfiguur voorkomend bij de pijlen vervaardiging, zie *purïlwa*, n⁰. 12.

b) zekere rand-bewerking der mand, *patoto* genaamd; zie de teekening *waruma*, n⁰. 36.

c) een teekenfiguur op aardewerk.

Over de identiciteit dezer drie in schijn verschillende figuren zie bij *me*, n⁰. 13, b.

koto - 1) snijden. *Moya tupu am-ičoto-ta kawari erepa-rï-me* = Ga ginds gras snijden tot voer voor het paard. *Woto apoli-rï ičoto-ko* = Snijd de vinnen van den visch af. *A-pe-rï ičoto-ko* = Snijd uw ponie af. *Kurawa ičoto-ko* = Snijd de zeilgras-blaren af (het doorsnijden van *kurawa* = touw heet *apo-tï*). *Wewe si-čoto-ya* = Ik snijd een stok af. *Moro wewe ičoto-ko, wato am s-epaŋ-ga-se* = Snijd dat stuk hout in stukjes, dat ik het vuur

aansteke. *Otoro ko si-ćoto-tan?* = In hoeveel stukjes zal ik het snijden? *Oroa ćoto-ko* = Snijd het in drie stukken. *Aiṗayawa o-koto-tan* = De haai zal je aan stukken snijden.

2) *Ćoto-nimbo yaro rï-wa* = Geef het afgesneden stuk aan mij.

3) *Ćoto-potï* = in kleine stukjes snijden. *Ulemari si-ćoto-po-sa* = Ik snijd de ulemari aan kleine stukjes. *Ćoto-po-tï po* = afsnijdsel.

4) *Pa-koto* = een vlak wegsnijden. Verklaring der samenstelling en voorbeelden van gebruik zie bij *pakï* = vlak, n⁰. 3. *Pa-koto-po* = in meerdere stukken snijden; zie voorbeeld bij *karari*.

5) vellen van een boom, zie *akoto*; wegkappen van laag hout, zie *apiṗo*; doorsnijden van een touw, liaan enz. zie *apotï*.

6) *E-koto* = verb. refl. Ik denk dat in den zin: *Andï-kërë tuw-e-koto* = Zijn staart is afgesneden (zie *maiṗuri*) *e-koto* reflexief is. *E-koto* duidt ook aan het „wegblijven" der koorts (zie *atu*, n⁰. 5). Wellicht is de term van het Neg.-Eng. overgenomen: Na koorsoe koti kaba = De koorts blijft al weg. Het Neg.-Eng. koti beteekent: snijden.

7) *Koto* en *koto-potï* zijn ook termen welke in de ornamentiek voorkomen. Zie bij *yamun*, n⁰. 20. *Watoimo tï-koto-po se* = De vuurslang is in stukken gesneden (bedoeld is: haar huid wordt door verschillende kleuren in verschillende vakken ingedeeld).

ko'u - of *ko'u ran*: uitroep, kracht en grootheid aanduidend. *Y-anï-ta-i ko'u ran* = O, man! Ik was toch zoo verschrikkelijk ziek! *Si-mil-ya ko'u* = En nu... nu... bind ik hem! *Ićura-ma-ko ko'u* = Smuk (het kind) nu op, fameus hoor!

kowaromo - klein. *Kowaromo y-aponï* = een klein zitbankje.

kowe - de kleine masklimworm; de groote masklimworm, zie *parakaniru*.

kowei - 1) vischhaak. Tegenwoordig gebruikt men overal „ijzeren" haken. Behalve bij den gewonen hengelstok gebruikt men nog haken bij de *grengren*, de *paran* en de *sunsun*. Ook heeft men spring-haken; zie bij *puiyunga*. De afbeelding van een springhaak; zie bij *woto*.

2) De haken worden alvorens te water te gaan dikwijls met een bezweringsmiddel ingesmeerd, zie bv. bij *aimara moran*.

3) *A-kowei-rï beti-ṫo-ko* = Doe aas aan je haak. *Beti-ṫo* is afgeleid van het N. E. beti = aas. Men heeft echter ook een eigen woord; zie *iṗowono*. Zie bij hetzelfde woord wat voor aas men zoo al gebruikt.

4) *Kowei ema-ko tuna-kaka* = Werp den haak in het water. *Ṫen-denga-ko* = Geef er korte rukken aan. Zie bij *ten-ga*. *Ipiña-ko* = Haal op! *Kowei-ke woto s-apo-i* = Met den haak heb ik visschen gevangen. *Kowei an-apoi-ṗa mandon* = De (uitgezette) haken hebben niets.

5) Van *kowei* = haak maakt men adjectieven en verba, waarbij *kowei* de beteekenis heeft van: krom:

Ićowei-ḋo = krom maken. *Ićowei-ḋo-ko* = Buig hem!

Ićowei-ṗa = niet krom. *Ićowei-ṗa man moro wewe* = Die boom is niet krom.

Ićowei-ṫa = krom worden, zijn. *Moro simo wato-taka il-ko, ićowei-ṫa-tome* = Houd die liaan in 't vuur, dat zij krom trekke.

Tï-kowei-ye = krom. *Tï-kowei-ye ero tuna na* = Deze rivier heeft bochten. *Tonoro potï-rï tï-kowei-ye* = De bek van den vogel is krom. *Kowe-kowe-ye ne* = zeer krom (zie *ene*, 1, a, α). Zie volgende woorden.

kōwei amotï - het vischsnoer. Zie *kowei* en *amotï*.

kowei epu - de stok voor een hengel. Zie *kowei* en *epu*.

kowei po'ono - vischaas. *Moro kowei ṗo'ono ene-ko* = Reik me dat vischaas eens aan. Gewoonlijk zegt men *iṗowono*. Zie dat woord.

kowero - dewijl. *Owe-ko s-il-taton, y-ene-kon watï kowero na* = Waar zal ik ze indoen, dewijl ik geen manden of kisten heb? Zie ander voorbeeld bij *enapu* = eten.

koweyupa - een vogeltje, door de Karaïben nader aangeduid met: kleine grikibi. Grikibi = *petoko*. Dit vogeltje komt voor in de geschiedenis van *ombata-po*. Zie aldaar.

koye - namiddag. 't Woord houdt waarschijnlijk verband met *ko-ko* = nacht. *Ero koye o-ko-ne* = Kom vanmiddag. *Koye-wa konopo kon-o-tan* = Tegen den namiddag zal het regenen.

koyo-koyo - zie *koyowa*.

koyowa - een soort kow-foetoeboi (N. E.), ook *koyo-koyo* genaamd. Zie *wuilne*.

kresipo - N. E. kotkoti; een soort veenmol. De veenmol (*takërë-kërë*) echter kruipt in den grond, *kresipo* blijft altijd boven den grond. Men hoort *këresipo, kiresipo, kuresipo*. De *kresipo* bederft vaak de daken der kampen, vooral wanneer de dak-bedekking uit koemboe-blaren bestaat. *Kumu yarï se yumañ ro'm kërisipo man* = De *kresipo* houdt zeer veel van koemboe-blaren.

kri kri - N. E. margiki. Genaamd naar het geluid dat het vogeltje maakt. *Kupiša-ta tuw-e-mo-ka man kri kri* = Margiki legt haar eitjes in een houtluizen-nest.

kri kri-wano - N. E. peppre honi; d. i. peper-bij. Een kleine, zwarte bij, wier steek een brandende pijn veroorzaakt.

k....s - Pronominaal praefix, met overgangs-klinker tusschen *k* en *s*. Wordt gebruikt bij „transitieven":

1) om den 1sten pers. aan te duiden. Zie hierover bij *k*.

2) om de verbiedende wijs te vormen. *Moro sumbala kus-unemu-i* = Verberg den houwer niet! *Yukpa koro ćurama-ko, ksi-seke-i ćoro* = Bewaar het goed, verscheur het niet. *Kës-anomu-i, ay-eka-tan no'm* = Pak hem niet, hij zal je anders bijten. *Auran goro kës-eta-ton* = Luistert niet naar zijn woorden! *Kommiki-ri ks-imo-ton* = Breekt mijn kommetje (N. E. kommiki) niet!

k....t - zie *k*, n⁰. 4.

ku - 1) *Ku* = water, vocht enz., met of zonder suffix: *ru*, komt als substantief niet voor tenzij voorafgegaan of gevolgd van een nadere bepaling of als samenstellend lid van een woord.

2) De nadere bepaling, welke voorafgaat, is *a* of *ai*. Wat *a* en *ai* beteekenen is mij onbekend. De *k* van *kuru* verandert volgens de gewone regels der phonetiek achter *ai* in *ć*. Ook achter *a* heeft die verandering plaats, 't geen niet volgens de regels is. Zie over dit woord en over zijn afleidingen onder: *ai-ću-ru*.

3) De nadere bepaling, welke volgt, is *po* = plaats. *Ići-po* = plek waar water is. *Tï-kari-ke yumãn moro ću-po* = Die waterkuil zit vol visch. *Ići-po-wa w-uto-n* = Ik was naar de waterplekken (in 't bosch) gegaan.

4) Als samenstellend lid van een woord duidt het de vochten aan, de sappen enz. die zich bevinden in 't deel van een menschelijk lichaam, van een dier, een plant aangeduid door 't eerste lid van het woord. *Epu-ku-ru* = hars, gom. *Epu-ku-pa noro man* = (De boom) geeft nog geen hars. *Eramu-kuru* = zweet. *Ere-si-ćuru* = gal. *Ere-si-ću-po* = gal (van een geslacht dier) welke wegloopt. *Eta-kuru* = speeksel (in den mond); *eta-kumbo* = speeksel (op den grond bv.) *U-sa-ku-ru* - hersenen. *Ena-ku-ru* = traan. Wellicht is in de volgende woorden ook het hier besproken *kuru* te vinden: *eme-suru-kuru* = wenkbrauw; *pasaru-kuru* = haar langs de slapen; *po-suru-kuru* = snor; *waru-kuru* = duisternis (zie *kotaka*); *weru weru kuru*.

5) Het adjectief *të-ku-re* bestaat. Zie een voorbeeld bij *asi-ma* onder *asi* = bijna, n⁰. 2.

6) Van *ku* worden enkele werkwoorden afgeleid. Wij sommen ze hier op, bespreken ze echter op hun plaats in den dictionnaire uitvoeriger. Merk op, dat wij de woorden ginds met *k* laten aanvangen (om wille der gemakkelijkheid), terwijl wij ze hier laten aanvangen met *ć*, wat accurater is:

ću-ka = zie voorbeeld bij *keke-ća*.

ću-ma = vloeden, het oploopen van zee- en rivierwater.

ću-mi = wasschen..

ću-pi = wasschen; hiervan het reflexivum *e-ku-pi* = baden. Waarschijnlijk zijn *ku-mi* en *ku-pi* identisch. De *m* en *p* verwisselen wel meer.

7) Volgende woorden houden wellicht ook verband met *ku*:
kunu = regentijd, zware regenbui. Wellicht is *nu* siffix.
kunu = etter. Hierbij echter op te merken, dat de stam niet *ku*, maar *kunu* is. *Yuyu kunu-ru* = de etter van een puist.
tuna = water, rivier. *I-ťuna-rï* = zijn water. *Narï* is dikwijls samenstellend lid van een woord.

kua-kua - de Europeesche eend; naam is klanknabootsing. Zie *opono*.

kuama - zie *kwiama*.

kua-nana - gans; zie *opono* (*Nano* wijst op uitgestrektheid, lengte. *Kua-nana* = lange eend.)

kuano - Thrasaëtus harpyia; N. E. granheddeman hakka, d. i. de koning der roofvogels; harpie. *Apakani kuano tamu-tï poma-ne-n* = Apakani (kleinere roofvogel) is de sigaren-aansteker van den Harpie. Zoo zeiden de oude Indianen. Een vergelijking wellicht. Gelijk de kinderen en vrouwen geroepen worden om voor den man de sigaar te gaan aansteken, zoo is ook de *apakani* de dienstknecht, de mindere van den *kuano*. *Kuano ta-rï* = de zool van den harpie-poot; term bij boogvervaardiging in gebruik. Zie *rapa*, n⁰. 10. Over den *kuano* bestaat nog een verhaal; zie bij *apakani*, n⁰. 3.

kuápipí - een tot de Falconidae behoorende roofvogel. Zie bij *apakani*.

kuapitano - een houtsoort voor bogen wel eens gebruikt. Wellicht een samenstelling gelijk: *mañatano* = iets (*no*) wat in (*ta*) den kostgrond (*maña*) groeit.

kuasi - Nasua rufa (?); kwasi-kwasi.

kuasi-bita - Quassia amara L.; N. E. kwassi-bita. *Kuasi-bita am sei-sei-ča-toko, tuna-ka il-toko w-eneri se* = Krab wat van den kwasi-bita-bast af, doet het in 't water, dat ik het drinke (geneesmiddel tegen de koorts).

kuasini - zekere boom; zijn machtigen geest trachtte men eertijds in zich op te nemen om geestenbezweerder te worden; zie *püyei*, n⁰. 2. Zijn vruchten zijn een aas om den sardijn te vangen; zie *imowayu*.

'**kuata** - Ateles paniscus; N. E. kwatta; boschduivel, slingeraap. De boschduivel heeft zeer lang, zwart haar. Zijn aangezicht is naakt en rood gekleurd. De kwatta is de goede geest van den takina-boom; zie *püyei*, n⁰. 32. De takina-piaiman beschouwt daarom den kwatta als verboden spijs; zie *püyei*, n⁰. 55. De kwatta-dans een piai-dans; zie *uwa*, n⁰ 9, h. Zie verder over apen bij *meku*.

kuata tuma-rï - Lecythis; N. E. kwatta pattoe = eetketel van den kwatta. De vorm, welke de vrucht vertoont, heeft de Neg.-Eng. en Karaïbsche benaming gegeven. De schaal der vrucht, welke op een pot met deksel gelijkt, is zeer hard, wordt gebruikt als vijzel om er zout, peper, enz. in fijn te stampen.

kui - 1) buigen. *Apukuiťa romero si-čui-ya* = Ik buig den parel sterk door. *Ičui-čo* = Buig hem. *Apukuiťa kui-rï se-pa wa* = Ik wil den parel niet doorbuigen. *Kës-ičui ironeme koro apukuiťa, diakoro'm kën-ot-ambo-tan* = Buig den parel niet te sterk door, anders zal hij breken. *Apukuiťa kui-ya romero mose pičani* = Dat kind buigt den parel fameus.

2) *E-kui* = wederk. werkw. buigen. *Apukuiťa n-e-kui-ya* = De parel buigt door. *Tuw-e-kui-dï se-pa na* = Hij wil niet doorbuigen. *E-kui-čo* = buig! *E-kui-ma* = doen buigen, wenden. *Kuriala e-kui-ma-ta, wewe poko kës-awonuku-i* = Ga de boot wenden, trek ze niet op het stuk hout.

3) De werkwoorden „buigen, zich buigen" zijn ongetwijfeld „*kui, e-kui*" en niet „*ku, e-ku*". Dat de *i* tot den stam behoort blijkt uit de verandering der *k* in *č* bij het suffix: *ko* van de gebiedende wijs, uit de verandering der *r* in *d* bij het suffix *rï* achter den infinitief, uit de inlassching der *i* achter de *m* van het werkwoorden-vormende: *ma*. De afleidingen echter van *kui* en *ekui* werpen allen de *i* weg:
ku-ndï-nano = langere buiging, nl. het heupsnoer;
ku-re = buigend, knikkend en *ku-re-ko* = knikken (met de knieën nl.).
e-ku-baiťï = band.
e-ku-na = buigende rondheid (zie suffix: *narï*), nl. de knie.
e-ku-ndï = buiging, nl. een hoepel, tromhoepel.
e-ku-sa = buigende zijde (zie *sarï*), nl. de kin.

e-ku-si-kërë = buigend uitstekend stuk (zie *kërë*), nl. een handvat 't welk schotelsgewijze uitgesneden is.

Bovenstaande woorden worden afzonderlijk besproken.

kuipari - Mimosa guyanensis; slangenhout.

kuipewa - zie *kupe*, n⁰. 2.

kuita - 1) spindel. *Owe-ko a-kuita-ri na* = Waar is je spindel? Men heeft twee soorten van spindels. De eene „*kuita mauru epoi-topo*" dient om de katoen te spinnen tot draad. De andere: *kuita kunuri-me eme-topo* of *kuita w-as-eme-topo*, die grooter is, dient om twee of drie gesponnen draden ineen te draaien tot draad, geschikt voor vervaardiging van hangmat enz.

2) *Kuita epu* = het spindelstokje. Dit stokje is gewoonlijk van letterhout. Het wordt van boven (*u-pupo*) bewerkt. (*u-to*, afgeleid van *u*. Zie *u*, n⁰. 7 hoofd), d. w. z. voorzien van 4 à 5 inkeepingen, zoodat men den draad vasthechten kan. De inkeepingen kan men aanbrengen op twee wijzen, bij wijze van *kumako u-pupo* = bladsnijdster kop of van *yuku emu-ru* = 't achterlijf van de *yuku*. Verklaring hiervan zie bij *me*, n⁰. 15, b. Een derde wijze vond ik er later bij: *yuku upupo* = kop der yuku mier. De ruimte tusschen twee inkeepingen is wel klein, doch niet rond, gelijk bij den kop der *kumako*. Over het midden der tusschenruimte loopt een scherpe, vooruitspringende lijn. Alle drie de wijzen van spindel-top bewerking mèt den spindel zelven zijn hier afgebeeld.

3) *Kuita emari-rï* = spindelschijfje. Het schijfje is meestal een dubbel stukje bast van de kalebasvrucht (*kwa'i*). De twee concave stukjes, met de opening naar elkander toe, sluiten soms op elkaar, soms niet. 't Bovenste is vaak versierd met strepen, kriskras of systematisch aangebracht, met figuren, zooals: visschen. Het onderste draagt een afzonderlijken naam. Het heet: *ira-papo-no* (over deze samenstelling zie *papo* = geheel, N. B.). Soms levert de schildpad (zie *torekaya*) het schijfje. Zie ook *warara*. Het schijfje bevindt zich dicht bij het ondereind (*kuita undï*) van het stokje.

Wij geven hier enkele voorbeelden van spindel-schijfjes-versieringen:

a) De meeste zijn van de Marowijne: 2, 4 en 6 van *Tï-me-re-ŋ*, 9 van Langaman-kondre, 7 van Pierre-kondre. Enkele van de Para: 1 en 5 van Dorus-kondre, 10 van Sabakoe.

b) Alle schijfjes waren van kalebasschil, behalve schijfje 9. Dit is van een schildpad en behoort bij den ouden spindel, waarover onder *sipu*, n⁰. 2 gesproken is.

c) De meeste figuren zijn door inkrassing ontstaan. Bij enkele heeft men door de omtrekken weg te snijden de figuren opgewerkt (relief); zoo de schijfjes 3 en 4. Bij andere zijn de figuren er op geschilderd; zoo de schijfjes 6 en 7.

4) Elke vrouw heeft een flink aantal spindels. Over het werken met den spindel, zie *epoi* = spinnen. Over het vol zijn van den spindel, zie *wema*. Katoen, zie *mauru*.

ku-ka - met water ergens op doppen. Het werkw. is afgeleid van *ku* = water (zie *ku*, n⁰. 6). Zie bij *keke-ca* een voorbeeld van gebruik.

kulasi - een rasp van vroegeren tijd; zie *arepa*, n⁰. 6.

kuli - een soort roode klei, welke hier en daar aangetroffen wordt, zooals bij Carolina in de Boven-Suriname, te Heidotti in de Boven-Coppename. De klei wordt eerst gezuiverd. Dan kneden zij haar met water. Wordt bewaard in stukjes. Gebruikt een enkele keer als geneesmiddel (zie *wayo-pan*), hoofdzakelijk als verf. Opgelost in water levert zij voor aardewerk een puike roode verfstof. De geboetseerde voorwerpen (zie bij *oriño*), na in de zon te zijn gedroogd, worden alvorens in 't vuur te komen er mede geverfd of beschilderd. Soms verft men er 't geheele voorwerp mee rood, soms (bij waterkruiken) de onderste helft. Meestentijds echter wordt de opgeloste *kuli* gebruikt om er dikke strepen mee over het aardewerk te trekken ter indeeling van een vlak in vakken, ter afsluiting van een rand, enz.

Met *kuli* en *kuli-pa* = roode klei uitstrijken duidt men ook „verf" in 't

algemeen en „verven" aan. *Otoro ko moro kuriala kuri-pa-po m-epe-ma-i* = Hoeveel hebt gij voor 't verven van die boot betaald?

Wij willen dan onder het woord *kuli* een korte beschouwing geven over de verven, welke de Karaïb gebruikt... over de voorwerpen die geverfd worden met de voor hen vereischte verven... over de sappen welke voor het aanlengen der verven gebruikt worden... over de wijzen van verven of schilderen... over de vernissen. Deze beschouwing, bedoeld om een overzicht te geven, raakt slechts algemeenheden aan. De nauwkeurige beschrijving van 't een en ander zal men onder 't respectievelijk woord moeten opzoeken. Over de figuren zelve, de regels van dezer ontstaan, over dezer beteekenis zie bij *me*.

I. Over de *verven*.

1) Roode verven: a) *alakuseri* = Op zich zelf is *alakuseri* geen verf. 't Is een boomhars. Er wordt roode verf ingemengd.
b) *karawiru* = bladeren-extract.
c) *kuli* = roode klei. Zie boven.
d) *kusewe* = zoowel de versche vrucht zelve, als de verfstof, welke van de vruchten getrokken en bewaard wordt.
e) *tëpuru* = extract van roode aardappelen.
2) Zwarte verven: a) *wato-po* = houtskool met alakuseri.
b) *mani* = boomhars.
c) roet = met *apurukuni*-sap.
d) *tapurupo* = boomsap.
3) Witte verven: *tawa* = pijpaarde.
4) Bruine verven: *kumetï* = boomsap.
5) Blauwe verven: *kuraya* = zie het woord.

II. Over de *voorwerpen*, die geverfd of beschilderd worden, en de verven voor elk vereischt.

6) Voor het menschelijk lichaam:
a) *alakuseri*, zoowel de roode als de zwarte, doch alleen voor het gelaat.
b) *kuraya*, op 't gelaat, als omranding der roode strepen.
c) *kusewe*, over het geheele lichaam, behoudens het gelaat, tenzij (wat het gelaat betreft) als ingredient van *alakuseri*.
d) *topurupo*, voor geheel het lichaam, behalve het gelaat, tenzij (wat het gelaat betreft) den omtrek van den mond.
7) Voor aardewerk:
a) vóór het bakken: *kuli*.
b) ná het bakken: *karawiru, kumetï, kusewe, tawa, tëpuru*.
8) Voor vlechtwerk:
a) vóór het splijten van den stengel: *kusewe*, roet met *apurukuni*.
b) ná het splijten: de een of andere reep soms met *mani*.
9) Voor katoenen stoffen, touwen enz.:
a) voor de hangmat: *kusewe*.
b) voor de *sepu*: *kumetï, kusewe, mani*.
c) voor touwtjes enz.: *mani*.
10) Voor houtwerk:
a) voor banken: *kumetï, tawa*.
b) voor fluiten: *kusewe*.
c) voor ronde stokken in de zeef b.v.: *mani*.
11) Voor verscheidene andere zaken:
a) voor honden: *kusewe*.
b) voor dranken: *tëpuru*.

III. Over de sappen om verven *aan te lengen*.

12) Als aanlengings-sappen gebruikt men:
a) water: voor de *kuli*.

b) *apurukuni*: voor het roet of de *kusewe*, wanneer de warimbo geverfd moet worden.

c) *murototo'u*: voor de *krawiru*.

d) *kwásisi*: idem als c; maar minder goed.

e) *kasiri-po*: voor *kalawiru* en *tawa*.

f) *kumetï*: voor het roet en de *kusewe* op aardewerk.

g) olieën o.a. *karapa*-olie, *awara*-olie. Deze zijn voor de *alakuseri* en voor de *kusewe*, wanneer deze laatste over groote gedeelten van het lichaam moet uitgestreken worden.

IV. Over de *penseelen* (!).

13) *Esaite*. Tot de harde verven behoort de *alakuseri*. Om deze op het gelaat te krijgen gebruikt men een printa, *esaite* genaamd. Deze printa, waaraan de verf blijft vastplakken, wordt stevig tegen het gelaat aangedrukt, waardoor de verfstreep ter dikte van de printa op het gelaat achterblijft (zie *alakuseri*).

14) De handen zelven. Om met de hard geworden *kusewe*-verf het lichaam te kunnen besmeren, kneedt men eerst een stukje verf in de handen met behulp van de een of andere olie (zie boven). Van de handen wordt de verf overgebracht op het lichaam.

15) De binnenbast. Met den binnenbast van den *apurukuni* zelf, waarin het lijmerig sap zit, smeert men het roet op den warimbo-stengel.

16) *Awuleya*. Om de vloeiende *kumetï*-verf op aardewerk te krijgen, gebruikt men, waar fijne strepen getrokken moeten worden, een penseel. Zie bij het woord: *awuleya*.

17) Een stokje. Om de dikkere *kumetï*-strepen op aardewerk, of de *tapurupo*-strepen op het menschelijk lichaam aan te brengen, neemt men een stokje. Of men doet het eenvoudig met den vinger. De Encycl. spreekt van een vingervormige stift, uit kleiaarde gebakken. Deze echter heb ik nergens gezien.

18) Katoenen dot. Deze gebruikt men om de *kulï*-strepen te maken. Sommige oude vrouwen kunnen geen fijne strepen op aardewerk meer trekken en ze teekenen alle *kumetï*-strepen insgelijks met een katoenen dotje.

V. Over de vernissen.

19) Als vernis gebruikt men:

a) *kumetï* of *apurukuni*, voor aardewerk en *sepu*. Men zorge echter dat er geen water bij komt, want dan wordt het sap zwart.

b) *simiri*, voor aardewerk.

VI. Over de kleuren.

20) Behalve wit (*t-amu-ne*) en zwart (*tï-karai-ye*) kent de Karaïb 3 kleuren: *t-akenei-ye* = blauw, *t-api-re* = rood, *tï-ki-re* = geel. Tot blauw wordt groen, tot rood bruin teruggebracht, enz.

21) Verschillende namen van dieren, planten enz. treden als adjectieven op, aanduidend de kleur, welke zij op opvallende wijze bezitten. De brulaap bv. (*arawata*) is roodachtig. Men zegt nu: *arawata lemusi-rï* = de roode kolibrie ter onderscheiding van een andere *lemusi*- of kolibrie-soort, welke niet rood is. Zoo kan men naslaan: *akami* = kamikami, *akuli* = konijn, *arawata* = brul-aap, *tapurupo* = zekere boom, *tupuru* = roode napis, *wana* = wane, *wara* = roode Ibis, *wato* = vuur, enz.

ku-ma - 1) vloeden van zee-, rivier water. Over de afleiding van dit woord, zie *ku* = water, n⁰ 6. *Ni-ću-ma-i tuna, he* = 't Water loopt al op, is niet? *Iću-ma poto, w-u-take* = Als 't vloed is, zal ik vertrekken. *Ero koye iću-ma-rï poko w-u-sa rapa* = Dezen namiddag met den vloed vertrek ik weer. *Ićuma-rï imomo-ko m-uto-se* = Wacht tot den vloed, dan kunt ge gaan.

2) *Ni-ću-ma-i, ni-mapere-ta-i* = 't Is vloed, er komt schimmel op 't water. Wanneer 't water gevallen is, brandt de zon de bovenlaag van de zachte oevermodder min of meer hard. Wanneer nu de vloed opkomt, licht deze de

hardere laag op en breekt haar. Schilfers verharde modder drijven dan op 't water. Hieraan weet men zeker dat de vloed doorgekomen is.

3) Over den springvloed, zie *tïapo'u*. Zie aldaar ook hoe de watergeest met den vloed in verband staat.

kumaka - 1) Ceiba Pentandra Gärtn.; kankantrie; katoenboom. De hoogste en breedst-vertakte boom van geheel het Surinaamsche woud.

2) *Kumaka* is ook de Karaïbsche naam van het dorpje: Albina in de Marowijne-rivier. *Kumaka-wa w-u-sa* = Ik ga naar Albina. Zie hierover bij *etï*, n⁰. 15.

3) De kankantrie is voor een groot deel der zwarte bevolking een boom, waarin machtige geesten hun tenten hebben opgeslagen. Ook voor den Karaïb is hij dat, wás hij dat tenminste in den ouden tijd zeker. Toen, in den ouden tijd, trachtte de Indiaan, die geestenbezweerder wilde worden, de goede geesten van den kankantrie over te nemen. Zie *püyei*, n⁰. 1 en 2. Het sub 4 medegedeelde verhaal getuigt er ook van.

De kankantrie is ook de woonplaats van een allerwonderlijkste slang; zie bij *aramarï*.

4) Een Karaïbsche ging naar haar kostgrond. De man bleef thuis. De kleine jongen wilde moeder achterna. Moeder verlangde het niet. Een kankantrie stond naast den weg. Een mensch, gelijk aan een Indiaan, kwam uit den kankantrie. Hij zegt: „Beter dat gij met me medegaat". Hij en de jongen gaan den kankantrie in. De ouders zien hun kind niet meer. De goede geest van den kankantrie ((*kumaka akï-rï*) doodde den kleinen jongen niet. Hij leerde hem piaaien. Hij groeide in een oogwenk op. De geest, de moeder van den *kumaka*, gaf hem een vrouw. De moeder van den *kumaka* hoorde de moeder van den jongen weenen. Zij zegt: „Beter dat gij naar je moeder terugkeert. Er is iemand ziek. Morgen sterft hij. Ga hem behandelen". De jongen gaat. De moeder herkent hem. De piaimannen kunnen bij den reeds gestorvene niets meer uithalen. Hij, er uitziende als iemand van 9 jaar, zegt: „Laat mij den zieke behandelen, hij zal opstaan". Men spot met hem: *Okë ban kari pičani! Püyei-mẹ karë man* = Wat voor 'n mensch ben jij, kind! Jij hebt 't piaaien toch niet geleerd". De knaap zegt: „'t Is goed". De knaap vraagt een sigaar. Men spot. Hij vraagt: „*Tamusi, amẹŋ-go tamun rï-wa, ọrọ s-ẹnẹ-i yetumban* = Heer, rol mij een cigaar, dat ik den zieke behandel! Men wil niet. Hij zelf maakt er eene, een zeer lange van ca. ½ Meter. Hij gaat naar den doode... voelt hem met de hand in de streek van den lever = *Ẹrẹ-rï-po t-apọi-ya t-aña-ri-kẹ*. Hij rookt, slikt den rook in, ademt den rook op de streek van den lever uit. De doode beweegt zich. Een tweede maal berookt hij hem. Een derde maal! De doode leeft. De moeder van den kumaka was er bij. Niemand zag haar. De jongen zegt: „*Tamusi, erọ kokọ w-ọtamuŋ-ga w-ọ-takẹ o-wa* = Heer, vannacht zal ik bij u komen piaaien". Spot houdt aan. De jongen komt des avonds, heeft een *maraka*, doch die maar half zoo groot is als die van een gewoon piaiman. De groote piaiman gaat zijn *tọkai* binnen. De jongen: „*W-ọ-pu-i ọ-wa, tamusi* = „Hier ben ik, heer!" De piaiman zegt: „*Pari! M-ẹtigka-ma-takẹ nọ'm* = „Kind, je zult bang worden!" De jongen zegt: „'t Is goed". De piaiman zingt. Er komen geesten. „*Tamusi*" — zegt de jongen — „komen er niet meer? Beter, dat ik eens een lied zing!" De piaiman: „Als ge wilt, zing!" De jongen zingt. De geesten komen, *he!*... de geesten, de geesten!!.. Gelijk menschen! Ze schudden het piaihuis, alsof het in elkander moet storten. De groote piaiman wordt bang. Hij zegt: „Deze jongen overwint ons".

De knaap sliep nooit tehuis, altijd in den kankantrie. Wanneer er iemand ziek was onder de menschen, behoefde men geen bericht te sturen. Die daar in den kankantrie wisten het. Maar eerst nadat iemand gestorven was, kwam de knaap om te piaaien. Eens kwam hij bij een doode vrouw. Hij joeg de treurende dansers weg... deed de doode levend opstaan. Nu wilde men haar hem opdringen. Een ieder deed hierin mee. Hij zeide: „Ik heb mijn vrouw".

kumaka mọ mauṛu - zekere katoensoort; zie *mauru*, n⁰. 1, b.
kumako - 1) Atta cephalotes; loopmier, bladsnijdster; de buitengewoon schadelijke mier van Zuid-Amerika. Zij brengt groote verwoestingen aan. In één nacht ontbladert zij een geheelen boom. De Karaïb heeft er ook last van. Zijn kasavegrond wordt soms door deze mier overvallen. Of, 's morgens merkt hij, dat in den nacht de *kumako* zijn gebakken kasavebrood gestolen heeft. De Karaïb kent ze dus.

2) 't Valt dan ook niet te verwonderen, dat een klein figuurtje, 't welk bij patronenvlechten herhaaldelijk gemaakt móet worden, om zijn kleinheid met den naam van mier aangeduid, den specifieken naam van *kumako* krijgt. Zie over dit figuurtje bij *mẹ*, n⁰. 9.

3) Andere dingen zijn er nog rondom deze mier die opvallen. Vooreerst het oprukken in sterk aaneengesloten rijen. In den nacht zoo'n weg te zien, waarlangs zij optrekken, is fantastisch. *Kumako ẹma-rï* = weg der loopmieren is dan ook de benaming van zekere vlechtmethode. De verklaring van deze vlechtmethode vindt men onder *waruma*, n⁰. 23.

4) Wanneer men de plaats bezoekt, waar de bladsnijdster huis gehouden heeft, ziet men den grond bezaaid met kleine stukjes blad en groen. Men hoeft die maar te volgen om tot 't mierennest te komen. Dit voor oogen houdend zal de benaming van zeker vlechtpatroon „*kumako n-iṕutuka-po* = de bladsnijdster heeft hier alles stuk gesneden" geen verwondering wekken. De figuur bestaat uit een bovenlijn, loopend als de omtrek van een trapgeveltje en 2 c.M. daaronder een dito onderlijn. Elke lijn bestaat uit verschillende aaneengesloten geveltjes. Tusschen de twee lijnen nu en tusschen de geveltjes, overal waar 't maar eenigszins mogelijk is, zijn heel kleine figuurtjes, kruisjes nl., de bovenbedoelde *kumako's* gevlochten. Die kleine figuurtjes verbeelden hier de stukjes blad en stengel die de loopmier, na haar strooptocht gehouden te hebben, op den grond achterlaat. Zie bijgaande afbeelding van 't vlechtpatroon.

5) Zie verder nog bij *kuiḟa*, n⁰. 2, hoe het spindelstokje van boven bewerkt is: *kumako u-pupo-mẹ* = bij wijze van bladsnijdster-kop.

6) Zie verder over mieren bij *wengosi*.
kumako ẹma-rï - zie *kumako*, n⁰. 3.
kumako n-iṕutuka-po - zie *kumako*, n⁰. 4.
kumako u-pupo - zie *kumako*, n⁰. 5.
kumako yumãŋ - Amphisbaena; N. E. toehede sneki, d. i. tweekoppige slang; ringhagedis; een soort pootlooze hagedis. Verblijft onder den grond, vaak bij de loopmieren (*kumako*). *Kumako tumuŋ-da na* = Zij verblijft in den heuvel der loopmieren. Volgens de Indianen is zij de moeder der loopmieren. Vandaar den naam: *kumako yumãŋ* = moeder der loopmieren. Zij graaft de loopgangen onder den grond en dan volgen de mieren, haar kinderen, haar.
kuma kuma - Sciadeichthys emphysetus; N. E. koema koema.
kumapepẹi - Chilopoda; N. E. loesoembe of doezoenbe (doezoen = duizend); duizendpoot. Zie over het nateekenen van den duizendpoot bij *mẹ*, n⁰. 10.
kumaru - Acnodon oligocanthus; N. E. koemaroe. Deze visch verblijft boven in de stroomversnellingen. Met het hooge water zakt hij tot de stad af. *Mutusi ẹpuli-rï ena-san kumaru* = De koemaroe eet de bloemen van den bebe. Men vangt hem met den haak. Vischaas: de vruchten van *apa'uwa*, *araturuka* en *atapa*. Zie *iṕọwọnọ*.
Kumaru moran = het bezweringsmiddel van den koemaroe. Hiervoor wordt zeker tajerblad gebruikt, 't welk zeer breed is, breed gelijk de koemaroe. Zie *moran*.
kumawari - 1) De groote, witte watervogels noemt men zoo; het zijn reigers van de geslachten: Ardea en Herodias. De lange pooten van den *kumawari* vallen den Karaïb zeer op. Menig scheldwoord ontleent hij er aan voor dengene, wiens beenen erg lang zijn. *Kumawari w-utọ-kaŋ su* = Je hebt een kumawari gang. *Kumawari w-ọmapu-naŋ su* = Je zit net als een kumawari. *Kumawari sẹi-ćaŋ su* = Je beenen zijn als de kumawari-pooten.

Kumawari pu-kaŋ su = Je teenen (*pu* = stam van *pu-puru* = voet) zijn als die van den kumawari. Zie bij *eyu* = schelden. De piaiman neemt die pooten tot vroolijke stof van een zijner gezangen, *I-sei-ri-kon su pari pari-kon* = Zijn pooten zijn pari's. (Een pari is een open mat van gespleten takken vervaardigd om de kreeken af te zetten. Zie bij *pari*). Zie verder bij *tonuku*.

2) Tot de reigers (ardeidae) behooren verder: *arapapa* = schuitbekreiger, *kurasiwei* (?), *onore* = tijgervogel, *puyawusi* (?), *sawaku*. Zie elk woord afzonderlijk. Zie bij *sawaku* de verschillende sabakoe-soorten.

kumbo - kleine savana-rat met witten buik en rooden rug. *Nuno kumbo pu-yan* = De maan roostert een savana-rat. Zie beteekenis dezer uitdrukking bij *nuno*, n⁰. 6. Zie verder volgende woorden. Over ratten en muizen zie *alata*.

kumbo enu-ru - letterl.: muizen-oogen. Benaming van zekere katoensoort. Zie *mauru*, n⁰. 1, c.

kumbo eta si-po-tï - letterl.: muizen-baard. De boom, die tot sparren van het dak wordt gebruikt, wordt zoo genoemd, omdat hij half doorgekapt, vervolgens omver gehaald, op de plaats zijner breuk in tal van splinters verbreekt. De splinters doen denken aan den baard der muis. Volgens anderen heet hij zoo, omdat de muis of rat (*kumbo*) haar nest en jongen veelal in dien boom heeft. De boom lijkt op den vonkhout (*kupesini*) en wordt daarom ook bastaard-foengoe genoemd. Foengoe is N.E., beteekent vonkhout.

kumbosïküi - een zekere tijgersoort. Zie *kaikusi*, n⁰. 7, c.

kumbosomororï - wellicht samenstelling: *kumbo* = rat, *somoro* en *rï* = suffix. Benaming van zeker kruid, wiens vruchtenhoofdjes aan de kleeren blijven vastzitten. N.E. toriman = verklikker.

kumerei ? - zie bij *aña* = hand, n⁰. 8.

kumetï - kleine boom in 't bosch. De binnenbast wordt afgekrabd, 't afkrabsel uitgeknepen boven een kalebas, 't vocht bewaard in een flesch. Dit sap, ook *kumetï* geheeten, kan wel een jaar bewaard worden. *Tapurupo*-sap daarentegen maar 8 dagen. Het sap wordt gebruikt om er aardewerk mede te beschilderen. 't Is een bruine verf. Ook sepoe's (*sepu*) kleurt men er mede. Wil men de verf flink zwart maken, dan doet men er roet in. *Kumetï* wordt ook gebruikt bij wijze van vernis. Zie uitvoeriger over *kumetï* onder *kuli*.

kumi - honger hebben; zie *kumu*.

ku-mi - Over de afleiding van dit woord en zijn identiciteit met *kupi*, zie *ku*, n⁰ 6. *Y-embata-rï si-ču-mi-ša* = Ik wasch mijn gelaat. *Ero spiálari si-ču-mi-ša* = Ik wasch dezen ketel. *Ay-aya-rï tu-wuiya-ke man, ču-mi-čo* = Je handen zijn vuil. *W-e-pu-kumi-ša* = Ik wasch mijn voeten (*pu*-stam van *pupu ru* = voet). Andere werkw. voor „reinigen" zie *atï, ko-ro-ka, sawo*.

kumi(-tï) - zie *aku*, n⁰. 3.

kumišako - N.E. konsakka; zekere verweeking van de huid tusschen en onder de teenen. *Kumišako-pe wa, pupu-ru tï-si-si-ke yumäŋ na* = Ik heb konsakka, mijn voet jeukt verschrikkelijk. Geneesmiddel, zie volgend woord. Zie ook *kumi-ya*, n⁰. 2.

kumišako epi-tï - geneesmiddel tegen konsakka; 'n ganzevoetsoort. Het kruid wordt genoemd naar 't voornaamste doeleinde waartoe het gebruikt wordt. Men kookt het kruid nl. en neemt het water tot voetbad voor voeten, die konsakka hebben. *S-umu-ka-i pupu-ru i-taka* = Ik steek mijn voeten er in. Ook knijpt men de plant uit en laat het vocht in „zeere" oogen vallen. *Kumišako epi-tï s-eyuka-i y-enu-ru taka* = Ik knijp den ganzevoet boven mijn oogen uit. Zie *saku saku*.

kumisi - N.E. kraskrassi; schurft. De ziekte wordt ook *këriwano* genoemd. *Kumisi-pe* (*këriwano-pe*) *wa* = Ik heb schurft. *Akayu-raŋ-ge s-epi-ño-sa kumisi-rï* = Met (den binnenbast van den) akayu-ran behandel ik mijn schurft. Zie *akayu-ran*. Ander geneesmiddel is *kororewa*.

Met *kumisi* = schurft staat waarschijnlijk *kumiśako* in verband; *kumiśako* is de benaming van een ziekte insgelijks der huid. Zie *kumiya*, n⁰. 2.

kumiya - 1) naam, waarmede de larven van *kïtǫ* aangeduid worden, die in zwermen door het water trekken. *Kën-ǫt-andï-ka-nǫ kïtǫ-mę kën-ǫ-ka-san* = Zij werpen haar staart af en komen dan als *kïtǫ* (kikker) te voorschijn.

2) Het woord is waarschijnlijk een samenstelling: *kumi* (zie *akumi*) = iets wat zacht is en *ya* = suffix om namen van dieren te vormen.

Insgelijks met „*kumi* (*akumi*) = iets wat zacht is" schijnen de bovengenoemde woorden verband te hebben: *kumi-si* = schurft en *kumi-śako* = konsakka.

kumu - Oenocarpus Batava Mart.; koemboe-palm.

1) Onder de meest gewilde palmen behoort de koemboe. Zijn bladeren leveren een dakbedekking. Hij bezit eetbaren kool; zie *sakïra*.

2) De vruchten, geweekt in heet water, gestampt in den houten vijzel, worden in een zeef gedaan. Men werpt er telkens water bij en knijpt ze in de zeef uit. De drank *kumu ai-ćuru* gelijkt op chocolade. *Si-śuka-e, t-asiẅöi-ńę iẅ-e'i-ťǫmę* = Ik zeef (den drank), opdat hij helder zij. *Sukru-kę pósi-ńanǫ-ko* = Maak hem flink zoet met suiker (sukru = N. E.).

3) Ook perst men uit de vruchten een olie: *kumu ka-tï* = koemboe vet, welke men niet nuttigt, doch waarmede men hoofd en lichaam insmeert. Men verkrijgt deze olie door de in heet water geweekte, in den vijzel losgestampte vruchten uit te persen in een kleine matapi. Het neerloopend vocht is de olie.

4) De van zijn vruchten ontdane vruchtentros strekt tot bezem (zie *paiśawa*), de scheede tot blik (zie *kuruwęsę*).

5) Uit den bast maakt men bogen (zie *rapa*, n⁰. 2).

6) Men heeft behalve den *kumu* nog 3 andere soorten: de *patawa*, de *sapururi* en de *urana wę-tï*. *Urana wę-tï* zijn hazenkeutels, zoo genoemd omdat de ronde vruchten van deze koemboe-soort zeer klein zijn. Wat van de *kumu* gezegd is, geldt van de drie andere soorten ook. De vrucht van de *sapururi*, die niet overal voorkomt, is de grootste, doch die der *kumu* de zoetste. *Patawa y-arï-kę y-autï s-amu-ya* = Ik dek mijn kamp met patawa-blaren.

7) Volgens de schrijvers zou het Zuidelijk grensgebergte: Tumac-Humac genaamd, *kumu-kumu* heeten, dus: koemboe gebergte.

8) Een zekere blauwe (groene) worm, die om zich te kunnen voortbewegen de voorste helft van het lichaam telkens rechtop ten hemel steekt, heeft zijn naam aan den koemboe te danken. *Ene-ko mǫkǫ kumu-pǫko ǫt-ambǫtï-po* = Zie hem daar die in den koemboepalm geklommen en neergevallen is.

kumu - honger hebben. *Kumu-ya porï, arepa am ena-sę w-u-sa* = Ik heb grooten honger, ik ga kasavebrood eten.

Kumu-kępu = geen honger hebben. *Kumu-kę-sa* = Ik heb geen honger meer. *Kumu-kępu-i terapa* = Ik had wederom geen honger. *Kama rapa am-wa, erǫ-po ni-ćumi-kę-tǫn* = Laten we ergens anders gaan, hier bijten ze (de visschen) niet meer (letterl. hebben ze geen honger meer).

Kumi-ḿa-mbo mǫ-yan wǫtǫ, ambo-(y)ako tę nę kumi-ḿę man-dǫn = De visschen hebben geen honger (ze bijten niet), een anderen keer hebben ze wel honger.

Kumi-ḿę wǫtǫ na = De visschen bijten.

Kumu-nǫ. Kumu-nǫ nę terapa na = Men lijdt er honger. *A, a, ra!* *Kumu-nǫ yumań rǫ nę na* = Ja, vrind, men lijdt er zeer grooten honger.

kumuiḷkan - stuk van een afgedankte boot, als trog dienst doende in de kampen. Ze raspen er kasave in en *tëpuru*, enz. Zie *arepa*, n⁰. 6. Zie bijgaande foto.

kumuilta en **kumuiltanǫpu** - Beide werkw. resp. intransitief en transitief komen voor in samenstelling met *apo* = arm. Zie aldaar. Overigens mij onbekend.

kun - pron. prefix v. d. 3den pers.; zie *n*.

kunaitepï - (ook *kunakepï*) Matayba Camptoneura Radlk. Het hout wordt voor posten van het kamp gebruikt.

kunami - Ichthysthere cunabi Mart. Een der planten, welke een vischvergift leveren. Tot dit doeleinde wordt zij gecultiveerd. Men zaait haar zaden uit. Het vergif wordt getrokken uit de bladeren. De wijze van visch vangen met *kunami* is tweevoudig:

1) *Eerste* wijze: De bladeren worden fijn gestampt in den vijzel (*ako*). Ze blijven vervolgens een nacht staan tot ze verzuren. *Iy-asako-ta-tome apo-ko, etï-ye k-ito-tose koropo* = Stamp (de koenami), dat ze verzure, dat wij morgen (de visschen) kunnen bedwelmen. Daags na het stampen zoekt men een min of meer van den stroom afgesloten gedeelte der kreek op. In groote hoeveelheid werpt men de *kunami* er in, verspreidt die met de voeten. *A-pu-puru-ke išukusuku-ma-ko* = Verspreid ze met uw voet.

2) *Tweede* wijze. De bladeren worden gestampt als boven. Een stuk van de papa-godo (*pišawa*), 't welk te voren verkoold werd, wordt te gelijker tijd er mede fijn gestampt. Als derde ingrediënt komt nog het bezinksel (*iwo-oma-po*) van het uitgeperste kasave-water, de gomma nl. (*sipipa*). De reden, waarom papa-godo en gomma in de *kunami* gemengd worden, is deze. De papa-godo is licht en drijft op het water. Zij zal den visch, door de *kunami* bedwelmd, ook licht maken en naar boven doen komen. De gomma houdt de ingrediënten aaneen. Want men maakt van de fijn gestampte *kunami* en papa-godo kleine balletjes. Heeft men geen zuivere gomma, dan neemt men den kasave-knol zelven, waar de gomma natuurlijk nog in zit, roostert dien en stampt dien fijn. Is alles dan gereed, dan werpt men de balletjes naar alle zijden in 't water, zooveel men maar wil. *Kunami emo-ko, woto wo-eten-dome* = Werp de *kunami*-balletjes in het water om de visschen te bedwelmen. De visschen bijten toe. De rest volgt van zelf.

Kunami bedwelmt den visch, doodt hem niet. De visch springt boven het water uit. Men moet er gauw bij zijn, de vrouwen met manden, de mannen met houwer of pijl, want de visch duikt spoedig en herstelt zich weer. Zie verder bij *etï-mu*.

kunamiñoko - gras- of patatten-luizen; de larven van microthronbidium batatas.

kunami-ran - de bastaard-koenami met witte en roode bloemen. Zie bij *ran*.

kunána - Astrocaryum Paramaca. Mart. Paramaka. De bladeren van dezen palm gebruikt men tot dakbedekking; zie *auto*, n⁰. 14. Van de scheede, alvorens zij opengebroken is om den bloeitros uit te laten, maken de kinderen mooie bootjes, twee uit ééne scheede. De witachtige kern in den steenen pit wordt gegeten. *Kunána epu-po imo-ka-ko a-ye-rï ke, i-ta-no ena-ko* = Breek de pramaka pit met je tanden, eet zijn inhoud op! *Kunana yarï si-ka-sa pasiri-mbo-ri me* = Ik vlecht paramaka blaren tot een noodmandje.

kunana y-okomo-rï - N. E. Paramakka waswassi; paramaka wesp. Zie bij *okomo* = wespen. Deze soort van pijnlijk stekende wesp dankt haar naam aan 't feit, dat zij haar klein nest bij voorkeur in den paramaka palm maakt.

kunaparu - Euphorbia Cotinoides Miq. Deze plant, welke met stekken voortgeplant wordt, levert een sterk vischvergift. Men vult een moetete met haar bladeren en fijnere stengels, bindt de mand af en werpt ze in de kreek, die men afvisschen wil. Met fijn aangespitste stokjes doorsteekt men haar. *Sipuka-po-sa, epu-kuru wo-tome* = Ik doorboor haar flink, om het melksap er uit te slaan. Is zoodoende reeds veel melksap er uit getrokken, dan lichten twee mannen haar op en met zware stokken slaan zij het overblijvend gif los, werpen haar opnieuw in 't water, stampen er met de voeten op. 't Water wordt zwart. 't Gif vervelt ook 't menschelijk lichaam, ten minste de minder geharde deelen. *Aporo m-o-pi-ka-po-san, i-taka aw-oma-poto* = Gij maakt dat je lichaam zich vervelt, als je er in valt. Zie *aporo*. De Indiaan met pijl en boog blijft dan ook aan den wal.

't Gif is sterk. De kleinere visschen, zooals pataka's, kwi-kwi's sterven er van. Niet zoo gemakkelijk doodt het den anjoemara. Opvallend dat de warapa het gif weerstaat. Wel wordt hij bedwelmd, wordt zijn kop ontveld,

maar hij herstelt zich. De visschen, nog op afstand zijnde, ruiken de *kunaparu* al en vluchten. Doch dan vangt de *masiwa* hen op. Komt men den volgenden dag bij de kreek, dan vindt men langs de oevers nog talrijke doode visschen, sommige reeds in staat van ontbinding. Zie verder bij *etïmu*.

Kunaparu wordt ook aangeduid met *arasu*. *Arasu am-po-ta tuna am tï-ye k-ito-toko-me* = Ga *kunaparu* plukken, opdat wij het water gaan vergiftigen (zie *tïmu*),

kunapo - Rhizophora Mangle; mangro. Zie bij *nopo*.

kunapo-ran - gelijkend op den *kunapo* (zie *ran*); andere benaming voor zekeren boom, den *kusapoi* nl. Zie aldaar.

kunawaru - N. E. melki-todo; melk-kikker. Deze kikker verblijft in de boomen, zit gewoonlijk in 't een of ander boomhol. Is er water in 't hol, dan roept hij. Hij schreeuwt gelijk kleine kinderen: *wa* ... *wa* ... Zie *tutukuri*.

De tegenwoordige Indianen zeggen dat de oude Indianen dezen kikker gebruikten als een „bezweringsmiddel" om iemand gelukkig te doen zijn op jacht. Hoe hij echter aangewend werd, weet men niet meer. In de oude mythen is *kunawaru* zelf een eerste jager en maakt ook jagers.

Het verhaal van den ongelukkigen jager met *awaruwape* aangevangen (zie dit woord) heeft met *kunawaru* zijn verloop als volgt. De Indiaan, buiten raad, hoorde plotseling *kunawaru* roepen. *Kunawaru* riep: „*wa* ... *wa* ..." Hij roept altijd maar door. De Indiaan zegt: „*Kunawaru hé Kunawaru k-aro-ko-se omuka-pa w-e'i-ri-ñe* = *Kunawaru*, och! *Kunawaru* kom mij halen, omdat ik toch niet jagen kan". Onmiddellijk zwijgt de kikker. Hij is een mensch geworden. De Indiaan ziet een mensch komen. Die mensch: „*Tïwo*! = Zwager! Gij hebt mij geroepen". De Indiaan: „Ik heb *kunawaru* geroepen". De mensch: „Dat ben ik. Daal neer uit uw hangmat". De Indiaan daalt uit zijn hangmat. *Kunawaru* bekijkt de pijlen van den Indiaan. De pijlen zitten vol paddestoelen (*urupe*). *Kunawaru*: „Om wille van de paddestoelen schiet gij niets". Hij haalt ze er af ... haalt ze er af. *Kunawaru*: „Kom mee naar mijn huis". De Indiaan gaat mee. *Kunawaru* heeft een mooi huis, een vrouw, mooie kinderen. *Kunawaru* haalt de paddestoelen weer van de pijlen af. *Kunawaru* zegt: „Morgen gaan wij op jacht". Zij gaan. *Kunawaru* en de Indiaan wisselen van pijl. Zij schieten beiden zeer veel. De Indiaan ziet nu, dat het huis van *kunawaru* vol vleesch is: ongekookt vleesch, gekookt vleesch, gerookt vleesch. Daarin gaat *kunawaru's* leven op, in 't jagen, in 't opstapelen van geschoten wild. Men jaagt den tweeden dag. Den derden dag hoort *kunawaru* dat de moeder van den Indiaan weent. Hij zegt: „*Tïwo*! *A-sano kën-otamo-ya* = Zwager, uw moeder weent. Beter dat ik je maar naar huis breng!" *Kunawaru* brengt den Indiaan naar huis. Zij gaan niet gelijk menschen, maar zij springen .. gelijk kikkers. Ook de Indiaan springt. Hij was veranderd in een kikker: *Tï-petaka-ma-n kunawaru-me*. De moeder ziet hem aankomen. Blijde. Hij brengt een vollen korf mede: *tonomaŋ ano-ka-po* = gerookt vleesch en *iseirï tonomaŋ* = versch vleesch. De menschen verbaasd: „*Nei-wara-ko n-o-pu-i! Kaidusi yopo sekano-san*(?) = Hoe is hij terug gekomen? Heeft de tijger hem dan niet verscheurd (?)!" De volgende dagen brengt hij telkens veel wild thuis. De menschen komen wat vleesch vragen. De moeder denkt aan hun vroegere hardvochtigheid. De zoon: „Geef!" Men vraagt zich af, wie hem het jagen zoo geleerd heeft. *Kunawaru* heeft gezegd: „Gij moogt mij niet bekend maken". De Indiaan verraadt niets. Men geeft hem een vrouw. De moeder wil niet dat hij een vrouw neemt. Men dwingt hem. Hij neemt een vrouw. Hij krijgt een kind. Wanneer men zich wasschen gaat, doet de man niet mee. De vrouw: „Wasch je!" De man: „Neen". De vrouw spoort onophoudelijk aan. De man weigert altijd. 't Kind wordt grooter. De vrouw: „Wasch je!" De man: „Met dit water wasch ik mij niet. Ik heb mijn plaats, waar ik me wasch". Hij ging zich wasschen bij het hol van een boom, met het water van de *kunawaru*. De vrouw: „Ik gooi water op je". De vrouw doet het. 't Kind was bij haar. Wèg is plotseling het kind. Ook de man is weg. Men hoort hen in een boomhol: *wa* ... *wa* ... Men kapt den

boom om. In een anderen boom, een weinig verder op, roepen zij weer: *wa... wa...* Ook dien boom kapt men om. Vergeefs! Verder op klinkt het opnieuw: *wa... wa...* Heel den dag door vervolgt men hen zonder succes. Zij waren kikker geworden. Zij hadden hun treef verbroken. 't Water, dat zij hadden moeten vermijden tot reiniging van 't lichaam, hadden zij niet vermeden. *Kunawaru* had ze medegenomen.

kundï-nanǫ - heupsnoer. Over de samenstelling van dit woord zie *kuï*. Wanneer men het heupsnoer begint te dragen, zie *wǫmun*. 't Breien der katoenen heupsnoeren is 't werk der vrouwen. Ze breien vier soorten, de eerste drie soorten met behulp van maripa-naalden (zie *siwuïl*), de vierde soort met behulp van pijlriet. De mannen vervaardigen nog een vijfde heupsnoer uit *simǫsisi*.

1) De *eerste* soort. Eén enkele maripa-naald wordt slechts gebruikt. Het snoer is vierkantig. 't Zijn als vier kolommen, stevig aan en in elkaar. Bij nauwkeuriger onderzoek blijkt dat éene kolom der vier een samengestelde is. *Okomu kutu-puru* = ruggegraat van den aal wordt dit snoer genoemd. Ook *ǫwin-ñǫ* = een enkelvoudige. *Ǫwin-ñǫ ća-ko rī-wa, okomu kutu-puru-mę* = Maak een enkelvoudige voor me, eene gelijkend op den ruggegraat van den aal.

2) De *tweede* soort. Twee naalden gebruikt men. Met twee naalden breit men twee snoeren van de eerste soort op, die in elkaar grijpend één snoer vormen. De twee snoeren grijpen niet met hun volle zijden, elk met twee kolommen nl. in elkaar, doch slechts met de halve zijden, elk nl. met slechts één kolom: de samengestelde. *Asę-munu-si* = van 't zelfde bloed, tweeling of wel *ǫkǫ-nǫ* = een dubbele heet dit snoer. *Asę-munu-si am-sę-wa* = Ik wil een tweeling.

3) De *derde* soort. Men gebruikt drie naalden. Drie snoeren van de eerste soort worden gelijkelijk opgebreid. Ze grijpen zoo in elkaar, dat het middelste naar voren uitspringt. Twee kolommen van het middelste snoer liggen bovenop. Aan den achterkant van dit snoer is in zijn midden dus over de geheele lengte een diepe groef. *Oroa-nǫ* = een drievoudige noemt men het snoer. *Oroa-nǫ akundï-nanǫ am sę-wa* = ik wil een drievoudig heupsnoer.

4) De *vierde* soort heupsnoer wordt gemaakt met behulp van twee stukken pijlriet. Bij 't breien komt hetgeen reeds gebreid is tusschen die twee stukken in. 't Wordt in de breedte uitgeperst, in zijn lengte samengedrongen. Is 't snoer klaar, dan rekt men het uit. 't Is vierkantig, gelijk 't snoer van de eerste soort, doch het zit losser in elkaar en alle vier de kolommen zijn enkelvoudig. De stukken pijlriet geven dit snoer zijn naam. *Otï-baŋ-go kundï-nanǫ am se-man?* = Wat voor een heupsnoer verlangt ge? *Purīlwata-nǫ am-sę-wa* = Ik wil er een, dat tusschen het pijlriet gezeten heeft.

5) Een *vijfde* heupsnoer is er nog, dat in den ouden tijd bij feestelijke gelegenheden gedragen werd, enkel voor den pronk, 't welk door de mannen vervaardigd wordt. Men breit het uit *simǫ́sisi*. Men neemt van deze liaan een fijne, maar zeer lange reep van 6 tot 8 Meter. Een rond stuk hout van 1½ duim dikte is noodig. *Wewe poko kin-iča-saton* = Op een stuk hout breit men (het snoer). 't Werk is vervelend. Men breit het snoer op eenzelfde wijze, als waarop men van koperdraad pijpekoppen vervaardigt. Maar omdat men voor elk oogje dat men breit de verschillende meters lange reep telkens twee keer door de vingers moet laten gaan, den eersten keer nl. om de reep zóó bij haar uiteinde te krijgen, dat zij niet gedraaid is, den tweeden keer om, na 't uiteinde ingestoken te hebben, geheel de reep er door te krijgen, is het haast een werk zonder einde. Men breit uren achtereen, tot men een lengte van ca. 4 d.M. bereikt heeft. Dan schuift men het stuk van den stok af en rekt het uit. 't Wordt nu zoo lang, dat het bijna 't middel van een mensch omsluit. Aan de twee uiteinden worden dikke, ineengedraaide katoenen draden bevestigd, echter meer ter versiering. Want twee dunnere draden aan dezelfde uiteinden bevestigd dienen om 't snoer van voren vast te binden. 't Krijgt vervolgens hier en daar nog

sierkwasten van katoen. 't Snoer is mooi en zal niet hinderlijk zitten. 't Neemt de houding van 't lichaam aan. Wellicht om 't vervelende van 't werk dat dit snoer in onbruik is geraakt. Toch heb ik een ouden Indiaan het op mijn verzoek zien maken. Men kent het in allen gevalle nog.

kundu - bult, knoest. *Erǫ wewe tï-kundu-kę na* = Deze boom heeft knoesten. *Erǫ tï-kundu-kę na* = Hier is nog een bult (op een vlak van een bankje). Zie ander voorbeeld bij *ęyu* = schelden, n⁰. 2, k. *Kundu-pa na* = Er is geen bult. Het woord is waarschijnlijk overgenomen van het Neg.-Eng. Men heeft een eigen woord: zie *poröi*. Zie ook *ena-poröi-dï* onder *ena-sarï*.

kunu - (Over de afleiding van dit woord zie *ku* = water, n⁰. 7,) Regentijd. *Kunu kini-ḿa-tan* = De regentijd gaat eindigen. *Kunu-yako mǫrǫ patǫ íǫ-pa mana* = Tijdens den regentijd kunt ge daar niet gaan.

Zware regenbui. *Kunu n-ǫma-i* = Daar valt een massa water.

kunu - etter. *Yuyu kunu-ru n-ǫ-ka-ma-i* = De etter is geheel en al het gezwel uit. *Etanu-ko, ćunu-ru wǫ-tǫmę* = Knijp (op den puist), om de etter er uit te krijgen. *Tu-kunu-rę* = met etter voorzien.

Kunu-ta = etteren. *Y-amamu-po atǫnu-ko ićunu-ta-tǫme* = Knijp op mijn zweer, opdat de etter er uit kome.

Over het verband van *kunu* = etter met *ku* = water, zie *ku*, n⁰. 7.

kunuri - 1) de voltooide draad katoen. *Aw kunuri-rï, i-ćunuri-rï* = mijn, haar draad. *A-kunuri-rï amęŋgo, kën-ǫmi-ćǫ-tan* = Rol je draad katoen op, hij zal in de war geraken. *Kunuri-rï amǫmęrę-kǫ-ko* = Rol mijnen draad op tot een bol! *Nokë kunuri-dï ko mǫro man* = Van wie is die draad? *Kunuri-dï mǫ'ë man* = Mijn draad ligt ginds. *Erǫ t-ǫmę man kunuri-dï* = Dit is tweedraadsche katoen (*ęmę* = ineendraaien).

2) Wanneer geen bezit uitgedrukt wordt, gebruikt men om den voltooiden draad aan te duiden meestal het woord: *kunuri-ḿan*. *Kunuri-ḿan am wati nan a-marǫ* = Hebt gij geen voltooiden draad bij de hand? Ander voorbeeld zie bij *amęmu* = oprollen.

Zie bij *ma'uru* = katoen; *niḿǫ* = fijnere draad.

kunuri-ḿan - zie bij *kunuri*, 2.

kupaiya - Jacaranda Filicifolia; N. E. gobaya, kandrahoedoe d. i. kaarsenhout. Zie volgende woorden.

kupaiya ępę-ri-mbo - (letterl.: vrucht van den gobayo) een soort van schildpad in vorm op de gobaya-vrucht gelijkend. Een soort alakaka, behalve dat zij plat is. De kop is gekleurd, het schild zwart (donker). Over schildpadden zie *wayamu*.

kupaiya-ran - zekere liaan met vruchttrossen op bezems gelijkend. Zie *siḿǫ*, n⁰. 2. Over het tweede lid van 't woord zie bij *ran*.

kupanama - 1) de rivier de Koppename. Niet ver van de uitmonding ligt het Karaïbendorp *Amętarï* (zie dit woord), door de Surinamers aangeduid met Kalebas-kreek. De rivier is slechts schaars bewoond. De bewoners (benedenwaarts wel te verstaan) zijn allen Karaïben. Zie hun aantal bij *kaliña*, n⁰. 9. Twee zijrivieren der Koppename zijn: *Atïlpïtï* = Tibiti en *Wayumǫ* = Woyombo (zie bij *wayumǫ* = krab), beide ook door Karaïben bewoond. Zie elke rivier afzonderlijk.

2) Enkele namen van kreeken, die in de Koppename uitmonden, vindt men onder *ętï*, n⁰. 17. Zie onder hetzelfde woord *ętï*, n⁰. 17 de speciale wijze, waarop de Koppename-Indianen de namen aan hun kreeken gegeven hebben.

3) Volgens oude Coronianen werden de Karaïben, die eertijds langs de Kust (Coronie) woonden, lastig gevallen door de weggeloopen plantage-slaven. Dezen schuilden in de Peruvia-kreek. De Peruvia-kreek verbond de Kust met de Koppename-rivier. Wanneer de Karaïben door die kreek trokken, werden zij door de negers die geen vrouwen hadden herhaaldelijk van hun vrouwen beroofd. Dit verdroot den Karaïben ten slotte, zoodat zij naar de Koppename en Tibiti trokken. De afstammelingen van deze Indianen alsook van de weggeloopen negers met hun Karaïbsche vrouwen zouden

thans de Koppename bewonen en haar zijrivieren. De Marowijne-Indianen noemen hen: *Murato.* Zie *kaliña*, n⁰. 7.

4) In deze rivier werkte eertijds de Dienaar Gods, pater Donders. De Karaïben der Koppename kennen nog een Karaïbsch lied, een smeekgebed tot God, 't welk van den Dienaar Gods afkomstig zou zijn. 't Komt mij voor, dat 't gezang met den loop der jaren onverstaanbaar is geworden. De Karaïben verhalen ook hoe de Dien. Gods wenschte, dat zij voor 't woord „*Maria*", d. i. mes, een ander woord zouden gebruiken. Om wille van de overeenkomst met den naam der Moeder Gods

De Karaïben der Koppemame-rivier zijn allen katholiek. Ze hebben twee scholen en vervullen over 't algemeen ook hun Paaschplichten. »

kupara - Nyctipithecus; N. E. neti-kiskissi; nacht-aap. Rolstaart-beer. Wit. *Koko kën-do-po-san* (zie *uto*, n⁰. 2), *kuriïa kën-onï-san* = 's Nachts loopt hij rond, overdag slaapt hij. *T-andï-kërë umemu-i wewe poko, oma-pa kën-e'i-ïan* = Hij heeft zijn staart om een tak geslingerd, hij zal niet vallen. Bij 't schieten van menigen aap moet men er op rekenen dat deze zijn staart om den tak slingert, niet valt en dan dikwijls niet te bereiken is. *Kupara n-o-serere-ma-i* = De nachtaap hangt (aan een tak). Zie *serere*.

kupari - Amblyomma americanus; N. E. koepari; Amerikaansche boschluis. *Wewe a-wo-po, kupari yumäŋ a-poko man* = Gij hebt je aan een tak gestooten, gij zit vol koepari's.

kupari-ma-ŋ - letterl. iets waar geen koepari's zijn; benaming van zeker Karaïbendorp. Zie *Marauni*.

kupasi - een stok uit den Mauritiusstengel vervaardigd (zie *murisi*) bij de katoenindustrie in gebruik (zie *mauru*).

kupe - 1) *Kupe-ma* = het glad maken van een nog niet gebakken aardewerk. *Kwama-ke si-kupe-mäi* = Met een stukje bamboe strijk ik (de kruik) gelijk. Ander voorbeeld bij *oriño*, n⁰. 5.

2) *Kupe-wa* = getand stukje kalebas-schil, boetseer-instrument, zie *oriño*, n⁰. 4 en 10. Men zegt ook *kuipe-wa*.

kupe-ma - zie *kupe*.

kupeśini - Parinarium Campestre, Aubl.; N. E. foengoe-bom; vonkhout. De bladeren van den boom scheiden aan den onderkant een licht ontvonkbare stof af. De *tarukua*-mieren verzamelen deze stof om er haar groot nest (*tarukua poneŋ*) van te bouwen. Om de stof nog beter te doen branden neemt de Indiaan de harde nerven van het tabaksblad, verkoolt die, vermengt de asch met de stof. Het tonder heet *fungu*, zoowel in 't Karaïbsch als in 't Neger-Engelsch. *Fungu am-ai-ye w-u-sa, wato apoiïopo* = Ik ga tonder halen, om vuur te maken. — De vrouwen splijten zijn hout voor haar vuren bij 't aardewerk bakken. — *Kapese'u* bouwt gaarne in dezen boom haar reuzen nest. — De gevaarlijkste slang wordt naar den *kupeśini* genoemd; zie volgend woord.

kupeśini poli-po - Lachesis mutus; de gevaarlijkste van alle giftige slangen. Zij wordt 6 voet lang. „Gij alleen" — zegt de Indiaan — „kunt haar niet aan. Gij moet met tweeën zijn". Den naam „tak (*poli*) van den foengoeboom (*kupeśini*)" dankt zij aan haar overeenkomst hiermede. *Kupeśini poli-po wara moro okoyu man* = Die slang gelijkt op een tak van den foengoe-boom. Zij heeft in het Karaïbsch nog een anderen naam, nl. *parara*, doch deze wordt minder gebruikt. De slang verblijft bij voorkeur in het hol van den kapasi. *Kapasi augta-li se kopori moko poli-po man* = Die „tak" (de slang nl.) houdt veel van het kapasi-hol. Zij slaapt er met den kapasi te zamen. Ook overdag schijnt zij er te verblijven. *Kapasi augtali-ta kën-ema-yan tu-woto-ri poru-ka-topo-po* = In het kapasi-hol, haar bezweringsplaats van haar prooi verblijft zij. (Over het werkw. *poru-ka*, zie *puropono*). Vandaar dat zij in het N. E. ook kapasi-sneki, d. i. kapasi-slang heet. Op het uiteinde van den staart is bij deze slang een hoornachtig uitsteeksel. Zie *ekï*. Daarom heet zij in het N. E. nog maka-sneki, d. i. doorn-slang. Zie verder over slangen bij *okoyu*.

kupewa - zie *kupe*.

kupi - 1) over de afleiding van dit werkwoord en zijn identiciteit met *ku-mi* = wasschen, zie bij *ku* = water, n⁰. 6.

2) *A-ku-pi* = besprenkelen. *Paya s-a-ku-pi-ya sarombo-ke* = Ik besprenkel de paya-brooden met een vochtig takje. Dit werkwoord wordt allerwaarschijnlijkst het best teruggebracht naar *ku* = water, als naar zijn stam. Zie ook bij *ku*, n⁰. 2, hoe het substantief *ku-ru* = water van *a* of *ai* voorafgegaan wordt.

3) *e-ku-pi* = wederk. ww. baden. *Asi-mbe porï weyu na, w-e-ku-pi se wa* = De zon is erg heet ik wil een bad nemen. *Y-eramu-ta-i yumäŋ, w-e-ku-pi w-u-sa tuna-wa* = Ik zweet verschrikkelijk, ik ga baden in de rivier.

kupi'i - Goupia glabra, Aubl.; N. E. kopi. De bast wordt gebruikt tegen tandpijn.

kupipi - Anura; de kleine, overal voorkomende kikker. Hij roept; oui, oui. De vlechtende Karaïb bootst hem na; zie de teekening onder *me*, n⁰. 18. Deze kikker is het, wiens afbeelding (ten onrechte) voor een kikker-menschfiguur gehouden werd. Zie hierover de verhandeling onder *me*, n⁰. 18 en n⁰. 16, d.

kupira - Sciadeichthys Proops; N. E. koepira; Christusvisch. Volgens mijn verslaggever tot de „glad-visschen", de ongeschubde visschen behoorend, gelijkend op den pasisi. Zeevisch. Het kopskelet van dezen visch is een handelsartikel (voor niet-Indianen). De binnenzijde van het skelet heeft immers overeenkomst met Christus aan het kruis. De twee gehoorsteentjes, die rammelen, bij elke beweging, doen denken aan de dobbelsteenen. Men beschildert ook vaak het skelet om de gelijkenis nog meer te doen uitkomen.

kupirisi - Bradypus tridactylus; N. E. son-luieri, d. i. zon-luiaard en ook faja-bakka luieri, d. i. vuur-rug luiaard. Zoo genoemd omdat deze luiaard op den rug tusschen de twee schouders een groote, ronde gele plek heeft. Volgens de Encycl. heeft deze luiaard de grootte eener kat. In werkelijkheid is ze echter eens zoo groot. *Kupirisi tï-w-o-serere-ma man wewe poli-rï wo* = De luiaard hangt aan den boomtak. *Kupirisi wara ne koro rapa k-ïto-n* = Ge moet nu ook weer niet gaan gelijk een luiaard (zoo langzaam nl.). *Kupirisi* is de kleinere soort luiaard, de grootere soort heet *aipa'ura*. Zie aldaar. Zie aldaar ook beider afbeelding.

Zekere ster wordt naar den luiaard: *kupirisi yumaŋ* = luiaard ster genoemd. De ster staat in 't begin van den grooten drogen tijd dicht bij den horizont. De Karaïb zegt dan van de ster: *Moko kupirisi we-ka kën-otïto-ya popo naka, owin sirito weka pa man* = De luiaard (de ster nl. van dien naam) daalt naar de aarde af om zijn behoeften te doen, het geheele jaar heeft hij zijn behoeften niet gedaan. Het verband van den luiaard met de ster is, dat de luiaard roept in den zelfden tijd dat de ster zoo laag komt.

kupiša - 1) Termitidae; N. E. hoedoe-loso; houtluizen. In levenswijze hebben deze houtluizen overeenkomst met de „witte" mieren (*korotopu*). Men kent 2 soorten. De eerste woont en bouwt haar nest in de savana. Ze heet: *woi kupiša-rï* = savanna houtluis en *popo-no kupiša-rï* = grond houtluis. De tweede soort woont in 't bosch en laat haar nest van een tak afhangen. Men duidt haar aan met *kawo-no kupiša* = hooge houtluis. Beider nesten hebben soms een hoogte van meer dan 1½ Meter.

2) Het houtluizennest geeft een schuim af, door de geestenbezweerders onder de Zwarten zeer gezocht. Ook de Karaïb schijnt er een geheime kracht aan toe te kennen. Wanneer hij in 't bosch zulk schuim opmerkt, is hij niet zeer gerust. Wellicht dat hij een omweg maakt en plotseling een andere richting inslaat. Volgens sommigen schijnt een geest dat schuim voort te brengen. Het schuim heet: *kupiša tota-po-sarï*, zie *ko-ta* bij *ko*.

3) Sommige vogels hollen het nest van de *kupiša* uit en bouwen er hun nestje in, zie *kërekeru*, *krikri* en *urukua*. Die vogels eten nl. de houtluis. Andere vijanden der *kupiša* zijn de miereneters. Met hun lange, scherpe nagels rijten zij het harde nest open. Zie bij *tamandua*.

kupo - ook *kopo*, *tupo* = op.

1) *Mure kupo* = op het bankje. *Sula kupo ano-ka-ko moko woto* = Rook

den visch op den rooster. *Akuru tupo kën-oru-tan* = (De boot) zal vastraken op de modder.

2) *Kopo* helpt tot het vormen der trappen van vergelijking: vergrootenden trap (zie a, b, c), alles overtreffenden trap (zie d).

a) *Tampoko-me o-kopo wa* = Ik ben ouder dan gij. *Aw poto-me i-ćopo wa* = Ik ben grooter dan hij. *A-kopo otï s-uku-sa* = Ik ben slimmer dan gij. *Woto se tonomãŋ kupo wa* = Ik houd meer van visch dan van vleesch. *Owin sirito kopo maro-ne n-e'i* = Meer dan één jaar is hij bij me geweest. *A-kopo ṁokï-ri* (*emoki*) *uku-san* = Hij kan beter schieten dan gij.

b) *Kopo* schijnt verkort te kunnen worden tot *ko*, staat dan achter adjectieven en heeft den zin van: te.

sani-ṁe ko = te kort.

c) *Kopo* achter een werkw., een bijv. nw., een bijwoord wordt *kopo-rï*. *Pari-pe kopo-rï kai-ćo, an-eta pa wa* = Spreek wat luider, ik versta het niet. *Ore-ma-ko kopo-rï* = Rust nog wat uit!

d) *Ćopo-ne* heeft een afkeurende beteekenis: *Ćopo-ne kës-enë-ri* = Drink niet te veel! *Kët-onu-meŋ-ga-i ćopo-ne* = Treur niet te veel! *Ćopo-ne ay-awopokota-i* = Hoest niet zoo veel!

3) Wanneer tevens beweging uitgedrukt wordt, moet *kupo* vergezeld zijn van *naka* (zie dit woord). *Auto engana-rï kupo-naka toporuka aro-tango* = Ga de brooden op het dak leggen. *Yayuwaka mure kupo-naka o-ko-ne* = Yayuwaka kom op de bank zitten. *Urapa kupo-naka unema-ko* = Leg hem (den pijl) op den boog.

4) *Kupo-naka* vormt de getallen boven 10, 20, 30 enz. *Aña-bato-rï kupo-naka owin* = 11. (Letterlijk: de beide handen, 10 vingers nl.; daar boven op: één). *Owin yariña* (*kaliña*) *kupo-naka oko* = 22 (één mensch, daar boven op twee). Zie *kaliña*, n⁰. 31.

5) Van *kupo* is een werkwoord gevormd: *kupoi*, *ićupoi* = ergens boven op gaan zitten. *Matasapoi ćupo si-ćupoi-ya* = Ik zit op den matapi-stok. Andere voorbeelden zie *matapi*, n⁰. 5.

kura - 1) Of het werkw. *kura-ma* met de beteekenis van: iemand opsmukken bestaat, weet ik niet. *Kurama* = bewaren, bestaat wel.

Kura-ma-po = iemand zeer veel opsmukken. *Ero-me y emuil-dï si-ćura-ma-po-ya* = Vandaag smuk ik mijn dochter buitengewoon mooi op. Karakteristieke uitdrukking tevens voor: „Vandaag komt mijn dochter uit haar maand van afzondering". Zie *nomo*. Bijgaande foto geeft een voorbeeld van een opgesmukt meisje. Lees het onderschrift.

E-kura-ma = zich zelven mooi maken, pronken. *W-e-kura-ma-i* = ik praal. *Tuw-e-kura-ma-ke porï moko wori man* = Die vrouw houdt veel van pralen. *I-ṁaritï po-ka-ton tuw-e-kura-ma-tome* = Zij plukken zijn dons uit om er mee te pronken.

E-kura-ma-po. *Kën-e-kura-ma-po-san* = Zij praalt fameus veel.

Kura-ŋ-go = mooi. *Kura-ŋ-go niṁoku* = een mooie hangmat. *Kura-ŋ-gon borï kasuru* = zeer mooie koralen.

Kën-eya-ne = zij pronkt. Ook deze uitdrukking gehoord. Wellicht een verkorting van 't een of ander werkwoord, òfwel 't reflexief *e* optredend als werkwoord, met *ya* = suffix, den tegenwoordigen tijd aanduidend en *ne* = suffix van versterking.

2) Wij laten hier een artikel volgen over den „opsmuk" bij de Karaïben en bespreken in dit nummer de alledaagsche, de blijvende versieringen van het lichaam.

De vrouwen dragen ponie-haar, de mannen houden het haar kort. Zie *kaliña*, n⁰. 8. Men houdt van haarolieën (zie *karapa*). Zie de foto's van haardracht onder *use*.

De vrouwen en meisjes hebben de onderlip doorboord en dragen in de opening een naar buiten stekende speld; zie bij *esi-pi-rï*. Zij alleen ook hebben blijvende beenbanden aan onder den knie nl. en boven den enkel; zie de foto's bij *sepu*.

De beenbanden der mannen (*parandï-nano*) bestaan meer uit een bos

franjes, die boven den enkel om het been vastgebonden worden en neerhangen tot op den grond. Zij werden ook enkel bij feesten gedragen. Of ze nu nog gebruikt worden weet ik niet. Bij een optocht in de stad verschenen ze. Zie een foto bij *parandï-nano*.

De doeken tot dekking van het lichaam bestemd zijn steeds kleurig, rood nl. en somtijds blauw.

Snoeren ontbreken nooit. Zij bestaan uit kleine koralen, boschvruchten, pitten en dierentanden. Welke snoeren men vervaardigt, door wie en waar op het lichaam ze gedragen worden enz. zie de artikelen onder *engka* en *kasuru*, n⁰. 2.

Ringen (*riña*, van het N. E. linga, d. i. ring) en zilveren of nikkelen armbanden (*bui* afkomstig van het N. E.) zijn heden ten dage door enkele Karaïben overgenomen.

3) De feestelijke opsmuk.

a) De gewone kleederen worden bij feesten door fraaiere vervangen. De *enga-yo-ndï* der vrouwen, de *kamiša* der mannen hebben dan lange, sneeuwwitte franjes, door henzelven uit katoen vervaardigd.

De heupsnoeren der mannen zijn dan kunstig gebreid of geknoopt; zie de verschillende soorten bij *kundï-nano*, Het boschlianen-heupsnoer is buitengewoon fraai; zie *kundï-nano* n⁰. 5.

Soms verschijnt bij de een of andere vrouw een breede katoenen heupband, geheel en al met kralen figuurgewijze bestikt; de teekening er van onder *engka*, n⁰. 1, b.

De *sepu* wordt weer eens van nieuwe en langere franjes voorzien (*sepu* n⁰. 5, a). Men bindt er koralen-snoertjes om of men vervaardigt daar ter plaatse een geheel nieuw koralen sieraad (*sepu*, n⁰. 7). Men haalt wellicht een koralen armband voor den dag met lange, sierlijke franjes (zie de foto onder *engka*, n⁰. 1, c).

De snoeren, neerhangend over de borst, nemen zeer in aantal toe en vormen een aanzienlijk gewicht (*engka*, n⁰. 3). Men draagt wellicht ook de groote snoer *lasërerï* of *sararaban*; zie de foto's onder *engka*, n⁰. 1, a, α en β.

b) Nieuwe kleedingstukken komen er bij. De mannen hadden de twee soorten van feesthoeden (zie *umari-rï*), heden ten dage wellicht niet meer in gebruik, tenzij bij optochten in Paramaribo. De vrouwen nemen bij de gewone doeken nog een driehoekigen schouderdoek, voorzien wederom van lange franjes.

c) Men verft en beschildert het lichaam. Welke deelen van het lichaam geverfd, welke geschilderd worden welke figuren men er op brengt, met wat voor verf zulks geschiedt enz. enz. zie het artikel: *yamun me-rï* = teekening op het lichaam onder het woord *yamun*, n⁰. 10—22.

d) Men steekt dons in het haar; zie *maritï*. Men draagt wellicht de gekleurde haar-franjes; zie bijgaande teekening en foto v. h. meisje uit Zanderij.

e) Tatoeeeren (*epapotï*) doen de Karaïben niet.

4) Het al of niet opsmukken van het lichaam staat soms in verband met hun geloof aan de geesten. De piaiman-leerling bv. wordt iederen namiddag door zijn verpleegster opnieuw met zorg beschilderd (*püyei*, n⁰. 7), opdat de goede geesten genoegen in hem vindend, tot hem zullen komen. De zieke daarentegen (*püyei*, 53), het meisje dat in afzondering is (zie *nomo*) enz. moeten elken opsmuk vermijden, zelfs de gewone lichaamsverzorging, zooals: het haarkammen, zich wasschen, opdat de slechte geesten geen vermaak in hen vindend uit hen mogen gaan of hen niet komen opzoeken. Zie verder *yoroka*, n⁰. 7.

5) Ook de geesten doen aan opsmuk. De ladder waarlangs zij nederdalen is versierd; zie *püyei*, n⁰. 51.

6) Behalve het eigen lichaam smukt men soms ook andere zaken op, een dier bv., een huishoudelijk artikel. Zie bij *engka*, n⁰. 6. Zie bij *alakuseri yenë*, *kwama*, *putu* enz.

7) Zie verder bij *kuli* = verven; *me* = ornamentiek.

kurahara - N.E. koerahara. Volgens sommige schrijvers is het Karaïbsche

woord: *kuriala* = boot afgeleid van het oorspronkelijk Arrowaksche: *kurahara. Kurahara* is zekere boom, waaruit men gaarne booten maakt.

kurama - bewaren. *Pipo-mbo si-pa-sa, i-ta-no si-ćuramä-i* = Den bast werp ik weg, het binnenste bewaar ik. *Papa! K-opano-ko anïg-po poko ne kura-ma koro hen, Papa!* = Vader! Help ons dezen zieke toch te bewaren, Vader (God)! Gebed van den püyei. Zie *kura* = opsmuk.

kurando - buitenlucht. *Kurando ne man* = Hij is buiten. *Kurando naka kët-e-paka-i, konopo a-kepu-ro-tan* = Ga niet uit, de regen zal je nat maken. Zie *mauru*, n⁰. 4.

kura-ŋgo - zie hierover bij *kura*, n⁰. 1, achteraan.

kurarasi - Thallassochelys caretta Lin.; de kleinere zeeschildpad. Heeft een donker, niet al te gewelfd schild. Onder de schildpadden legt de *kurarasi* het eerst. Zij wordt ook *warana* geheeten. Zie verder bij *wayamu*.

kuraru - zekere tabaksoort; zie bij *tamun*.

kurasiŵei - een vogel, wellicht tot de Ardeidae (zie *kumawari*, n⁰. 2) behoorend. Hij vangt de kleine sriba's (*pikiri*). Men heeft een danslied op hem: *Kurasiŵei n-ot-apoporöi-ya tï-tuna-ri y-esi-ŵo-ro* = Naast zijn kreek staat *kurasiŵei* te dansen, te springen. Een zekere plant met roode bloem wordt naar dezen vogel genoemd: *kurasiŵei d-api-dï* = het rood van den *kurasiŵei*. Men kookt de blaren van deze plant en drinkt het aftreksel tegen verkoudheid (*otono*).

kurasiŵei d-api-dï - zie bij *kurasiŵei*.

kurata - zekere boom, in de savana groeiend. Zijn stekelige blaren doen dienst voor schuurpapier. Zie *rapa*, n⁰. 3.

kurawa - Bromelia pinguis L.; N.E. siengrassi; zeilgras. Onder *kurawa* verstaat men 1°) de plant zelve; een wilde ananassoort, die door de Karaïben echter ook geplant wordt. *Maña-ta kurawa-rï si-po-ya* = Ik plant mijn zeilgras in den grond (akker). *Waruma-ke moro a-kurawa-rï mon-go* = Bind je zeilgras-blaren met een warimbo-reep tot een bos (om ze zoo huiswaarts te dragen). 2°) de vezel, uit het blad getrokken. *Konopo kon-o-san, a-kura-wa-rï amon-go* = Er komt regen, haal je zeilgras-vezel binnen. 3°) het koord, uit de vezel vervaardigd. *Kurawa ićoto-ko* = Snijd het touw door.

De Karaïben planten twee soorten van zeilgras. De eerste soort, *t-oki-len kurawa*, heeft dorens. Zij is de minstwaardige. Als de vezel uit het blad gehaald is, moet zij eerst gekookt worden. Anders rot zij al na een paar weken.

De tweede soort is de doornlooze *kurawa*. Deze is de beste. Haar blad, 5 à 6 voet lang en 1 à 2 duim breed (zie bijgaande foto), geeft een vezel sterker wellicht dan hennep en een vezel, die tevens uiterst blank is. Als de bladeren rood worden, snijdt men ze af (*ekataka*). Ten onrechte zegt de Encycl. dat het *kurawa*-blad eerst eenigen tijd in het water weeken moet. Dit is niet het geval. Wel met het *murisi*-blad. En ook dit blijft geen dagen in 't water. Men wascht het even of beter men kookt het en legt het dan te drogen in de zon. Het halen (*eka*) van de vezel uit 't blad geschiedt als volgt. Aan een balk van het huis of buiten om een dunnen boom is een touw bevestigd, uitloopend op een lus (*kurawa eka-topo*). Het eene uiteinde van 't kurawa-blad wordt „door" de lus gestoken en teruggevouwen tegen het blad. Men legt echter eerst een klein, rond, dik stokje er tusschen. Dit om bij 't harde rukken (*teŋ-ga*) het blad beter te kunnen vasthouden. Een paar korte rukken ... de lus of strop is aangetrokken. De man laat nu het uiteinde, 't welk hij tegen het blad teruggevouwen had, los. Een forsche ruk ... 't uiteinde wordt met geweld door den strop gehaald, het vleesch (*epipo-mbo*) wordt er afgetrokken, de vezel slechts blijft over. Hij bindt nu de vezel vast aan 't stokje en behandelt vervolgens op eenzelfde wijze 't overige ('t grootste) gedeelte van 't blad. Zie bijgaande foto's van zeilgras-plant, van den lus, het stokje, enz. — De zuivere vezel wordt nu te drogen gelegd in de zon. Een geheele week door. Dan is zij geschikt om tot touw verwerkt te worden. Met het vlak zijner hand draait de Indiaan de vezel op het vlak van zijn dijbeen tot draad. Hij draait van zich af =

Ay-apotun-wa epoi-čo = Spin naar je rechterhand toe. Het overtollig gesponnene windt hij weer los doordat hij ná van zich afgedraaid te hebben, ook telkenmale langzaam weer naar zich toedraait. *Ay-apowe-rï wa epoi-čo* = Spin naar je linkerhand toe. Twee of drie van deze draden (*asapolito*) worden tot touw ineengedraaid (*eme*). Is het touw klaar, dan houdt men het even boven 't vuur, zie *mišu*.

't Zeilgrastouw wordt gebruikt tot vischsnoeren, boogkoorden, tot vierlijnen der hangmat, enz.

Zie verder bij: *kapuya* = winkeltouw, *kurawa nana*, *yarawa kurawa-rï*.

kurawa nana - een ananassoort; zie *nana*, n⁰. 5, c.

kuraya - blauwe verf. Zie bij *eri-yetï*. Adjectief: blauw, zie *akenei*.

kure - *O-ko-ne ku-re* = Knik met je knieën, kom! (Piaigezang: zie *püyei*). *Kure-ko* = met de knieën knikken. *Iku-re-ko-ko* = Knik met je knieën! *Y-eku-na-rï si-ku-re-ko-ya* = Ik knik met mijn knieën. Zie over dit woord meer bij *kui* = buigen, n⁰. 3.

kureku - N. E. nekoe-hoedoe; nekoe-hout. Kapt men in den boom, dan scheidt hij een groote hoeveelheid slijmerig sap af. Dit ruikt als de nekoeliaan; vandaar den naam nekoe-hout.

kurewako - 1) Psittacidae; N. E. popokai; papegaai. Men kweekt dikwijls papegaaien in de kampen. De veeren als versierselen aan pijl; *umari-rï* en elders zeer gewild. De zool van den papegaaien-poot, *kurewako ta-rï*, door het intrekken der teenen tot een ingewikkeld kluwen vervormd, levert een naam aan zekeren ingewikkelden knoop, zie *rapa*, n⁰. 10. *Kurewako we-ka-rï* en *kurewako ü-ese-pi-rï* = achterste van den papegaai, zijn benamingen van een touwkunstje (zie *esapima*). Het touw is als het cijfer 8, aan weerszijden door een streep geflankeerd, om duim en wijsvinger der linkerhand gespannen Hef den wijsvinger op, de figuur vergroot zich. Trek aan het touw, de wijsvinger zakt, de figuur krimpt ineen. Men herhaalt nu beide bewegingen enkele malen snel achtereen. De papegaai wordt ook in dansliederen aangesproken: *Irama-ko rapa yo, kurewako! Ira-ma-ko rapa yo, kuyo kuyo!* Keer je om, keer weer terug, papegaai! Breng alles terug! De papegaai heeft nog zijn naam gegeven aan zekere slang. Zie *kurewakoimo*.

2) Men heeft aan verschillende papegaaiensoorten eigen namen gegeven:

a) *karai-čarai*; kleiner dan *kurewako*. *Emepü t-u-pi-re* (zie *api*) = Zijn voorhoofd is rood. Verblijft in de sabana's.

b) *kurewa-rewa*. Dezen hebben ze niet gezien, maar hij moet volgens hen toch bestaan.

c) *kurisiri*; kleine soort papegaai. N.E. margiki.

d) *kuyo kuyo*.

e) *soroma*; N. E. mason, de groote papegaai. *Soroma enu-ru t-amu-ne man* = de oogen van den mason zijn wit.

3) Over ara's zie *kënoro*; over parkieten zie *kërekeru*.

kurewakoimo - Corallus caninus; papegaai-slang. Deze ca. 1 Meter lange slang leeft vooral, gelijk *arawoi*, in de boomen. Zij heeft een bek gelijkend op dien van den papegaai (*kurewako*), zij heeft de mooie groene kleur van den papegaai en roept ook gelijk de papegaai. Vandaar haar naam: *kurewako-imo*. Over het tweede lid *imo* zie *okoyu*, n⁰. 4. *Kurewako wara etï man moko kurewakoimo* = De papegaaislang roept gelijk de papegaai. *Kon-ot-ai-ča-no kurewako a'uran-da* = Zij schreeuwt in de taal van den papegaai. Haar beet is pijnlijk, niet doodelijk echter.

kurewa-rewa - zie bij *kurewako*, n⁰. 2, b.

kuri - zenith. *Nuno kuri-ta ne na* = De maan is op haar hoogst. Hiervan zal het woord *kurita* = dag afgeleid zijn, 't welk dan beteekenen zal: in het volle licht. Is *kuri* identisch met *turi* = flambouw? *Kuri* = licht; zie *kusewe*, n⁰. 6.

kuriala - 1) boot, korjaal. Het bezits-suffix van *kuriala* is niet *rï* maar *ri*. *Ero imebiki kuriala-ta to-pa wa* = Met deze kleine boot ga ik niet. *Moro yamatu aro-ko kuriala taka* = Breng die mand naar de boot. *O-ka-ko ku-*

riala wiño = Kom uit de boot. *Yukpa korọ imil-ko kuriala, itọ-pa w-e'i-tọmẹ* = Bind de boot goed vast, dat ze niet wegdrijve. *Owe-ko i-čuriala-ri na?* = Waar is zijn boot? *Ikanuma erọ kuriala na* = Deze boot loopt niet. *Kuriala-mbo* = een versleten boot. *Kuriala-tạ-nọ* = bootsman (zie suffix: *nọ*). *I-kuriara-bu-ŋ* = iemand die geen boot heeft; zie het suffix: *n*.

2) Volgens pater v. Coll zou *kuriala* afstammen van het Arrowaksche: kurahara. Kurahara is een boom, die veel voor korjalenbouw gebruikt wordt. Charles de Rochefort (a⁰. 1662) zegt op blz. 471: „*Couliala* = klein schip van de Wilden, dat wij canot noemen. *Canaouwa* = Pirauge, of groot schip van de Wilden". Het woord *kuriala* is dus zeker reeds van ouden datum.

Kanawa is bij onze Karaïben ook bekend. Het komt voor in het lied: *Tẹmbọtọ kanawa-rï*, hetgeen wellicht beteekent: mijn korjaal is als een stoomboot (v. h. N. E. steamboto). Ook in de oude verhalen wordt er van *kanawa* gesproken, zie *wirẹiño*. Een zekere slang, die de booten der Indianen placht leeg te maken, heeft aan „*kanawa*" haar bijnaam te danken. Men noemt haar: *kanawa-ta-rï ka-po-nẹ-nẹmbọ*. Zie verklaring van deze uitdrukking bij den naam der slang: *arawọi*.

Timiriken = stoomboot.

Boomschors booten, zie n⁰. 3.

3) Verschillende soorten hout gebruikt men tot 't maken van booten: *kurahara, kwari semariapo* = ceder; *wano* = wane enz.

De verwanten der Karaïben, die diep in 't binnenland wonen in de Corantijnstreek, maken de booten uit boomschors. Zoo deden de voorvaderen onzer Karaïben ook, wanneer zij op reis waren (zie *sipu*).

Tot het uithollen van een boom heeft men tegenwoordig Europeesche instrumenten: den kleinen handdissel, *pururẹ* genaamd, den beitel = *tan dan*, enz.

Opdat de uitgeholde boom zich uitzette wordt er een vuur onder gebrand, 't welk fel is maar kort van duur. Men wringt dan telkens grootere stokken tusschen de wanden, totdat den boot haar vereischte breedte heeft.

4) De Karaïbsche booten in de Marowijnerivier zijn breeder uitgebrand dan die der andere rivieren. De Marowijne-booten zijn immers berekend voor de zee en voor onstuimig rivierwater. Zij dragen dan ook een zeil en hebben zelfs een stuur, dat bij 't uitvaren met hengsels aan de boot bevestigd wordt. Over het stuur zie bij *simọna*, beneden n⁰. 6 en bij *undï*.

De foto's welke wij in de Marowijne namen zijn voor een groot gedeelte mislukt. Nochtans geven wij hier een eenigszins bruikbare. Men ziet de binnenzijde der boot, de twee zeilen, de twee planken waarover in 't volgend nummer. Wij namen de foto in de Ben. Marowijne, toen de jongens met hun boot van de onze weggingen. Een Indiaan v.d. Ben. Marowijne in de stad komend gaf ons later de gelegenheid een foto te nemen van een Marowijnsche boot met opgetrokken zeil. Zie de tweede foto.

5) Bijna alle booten hebben aan weerskanten overlangs één plank, of twee planken *papaya* (N.E. of Karaïbsch?) genaamd of *simarupa-rï* (*simarupa* = soemaroeba-hout), welke planken even onder den rand der boot aan de boot bevestigd zijn, waardoor deze weer breeder of dieper wordt.

6) Onderdeelen van een boot:

pọtï-rï = de voorplecht. Letterlijk: haar bek. *Pọtï-rï tuw-ẹ-mọ* = De voorplecht is gespleten.

asẹ-pọtï = het plankje bij den achtersteven, staande tusschen de twee papaya's. De stuurman zit er met zijn rug tegenaan.

kuriala apuru = de bodem der boot, de binnenkant nl. Is in *apuru ru* suffix?

kuriala ẹnganarï = de bodem der boot, de buitenkant nl.

šọrọpa-rï = de wanden.

pil-tarï (zie *piltï*) = de dwarslatjes in de boot, waarop men plaats nemen kan. Deze latjes worden echter op de eerste plaats niet aangebracht om er op te kunnen zitten, want men zit gewoonlijk op den bodem der

ondiepe boot, maar om de boot daardoor een zekere hechtheid te geven. Het hout zal nu niet zoo gemakkelijk trekken door de hitte der zon en de boot zal haar slanken vorm beter bewaren.

simona = stuur. Dit woord echter wordt alleen gebruikt door de Karaïben der Marowijne, de grensrivier tusschen Hollandsch en Fransch Guyana. Het woord is aan de Franschen ontleend. Een ander woord voor stuur is *undï*, een generiek woord. Zie bij *undï*.

7) Spleten en lekken worden gestopt met uit de boomen verkregen harsen, zie *ayawa* en *mani*.

8) Wanneer een gezin uittrekt met de boot, stuurt de man. Hij is het hoofd. Elk lid der familie parelt mee. Ook de kleinste kinderen. Zij hebben echter parels passend aan hun geringe kracht. Klein van afmetingen, miniatuur pareltjes. Maar de geregelde parel-bewegingen moeten toch worden gemaakt en het parelen wordt aldus vroegtijdig aangeleerd. De vrouw, de moeder nl., parelt dikwijls in het geheel niet.

9) De Indianen-boot wordt met ondergang bedreigd door den watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 6, b. Bezweringsmiddel uitgestreken over den bodem der boot, enz. zie *okoyumo moran*, onder *okoyumo*, n⁰. 8.

10) Een vermaak is het voor de jongens kleine bootjes vooral uit boschvruchten te maken; zie hierover bij *esapima*, n⁰. 7 en 10.

11) Enkele termen: uithollen der boot = *ato-ka* (zie *ato*); uitbranden = *api-ča* (zie *api*, n⁰. 1) en *koro-ka* (zie *korotï*, n⁰. 2); het te water laten = *emokï*, n⁰. 2 en *ema*; parelen = *arima*; zeil = *pida*; het wenden eener boot met den achtersteven = *irama*, met den voorsteven = *uma*. (Zie beide termen onder *ema* = werpen, n⁰. 6); het rollen eener boot = *t-ori-me* (zie *uri*); het overzij loopen = *t-anga-pa* (zie *anga*, n⁰. 5); het meeren eener boot (zie bij *waiwaru*); het losmaken der boot = *imbo-ka* (zie *mo* = breken, n⁰. 3); laden en lossen = *itari-to* en *itari-ka* (zie bij *ta* = in); lekken (zie *ko* met suffix *rï*); scheuren (zie *e-mo*); op het droge brengen (zie *awonuku* en *mapo*); stranden = *urupu*; zinken = *pekï*. De boot voor dranken bestemd zie *woku* n⁰. 5.

12) Over den parel, zijn onderdeelen, de soorten van parels zie *apukuita*.

kurimata - Curimatus Schomburgkii; koeroemata. Zie echter bij *waraku*.

kuri-pa - verven; zie bij *kuli* = roode klei.

kuripiša - N.E. aleisi-prakiki; rijst parkiet; de kleinste parkiet, geheel groen. Zie *kërekeru*.

kurisiri - klein soort papegaai; zie *kurewako* n⁰. 2, c.

kurita - dag. Over de afleiding van dit woord zie *kuri*. *Apakani kurita eta pa man* = De hakka (N.E.) roept niet overdag. Uitdrukkingen als: „over twee dagen", zie *papo*. *Kurita-ne* of *kurita ne ne ata* (zie *ata*) = 12 uur in den middag. *Kurita ne watï noro man* = 't Is nog geen 12 uur. Even over twaalven = zie bij *papo* = vol. *Nuno kuri-ta na* = zie *kuri*.

Over jaar, week en dag zie *sirito*, n⁰. 1, c.

kuru - suffix dat het verleden uitdrukt:

1) achter een vervoegd werkw. *A a, s-ato-ka-ma-i kuru* = Ja, ik heb ze (de boot) reeds uitgehold. *N-o-pu-i čuru* = Hij is reeds gekomen. *Kaidusi ene-i kuru ana* = Wij hebben een tijger gezien. *Otono me ko y-aponï an-ene-pu pa lapa m-e'i, alo-ri-yako kuru moro w-uka-i o-wa* = Waarom heb je mijn bankje niet teruggebracht, toen je het wegnaamt zeide ik u dat. *Kaidusi tampoko-rï y-epo-ri, ido-ke kuru w-onuku-i* = Een reusachtige tijger kwam mij tegen, daarom ben ik geklommen (in een boom). *Konaro si-ta-ranga-i kuru* = Gisteren heb ik den draad al gespannen voor mijn hangmat.

2) alléénstaande: *Moro-wara kuru, hen!* = Mooi zoo! Gelijk ge deedt, zoo had het moeten gedaan worden.

3) Soms staat *kuru* vóór het werkwoord: *Ido-ke kuru w-onuku-i* = Daarom was ik in den boom geklommen.

ku-ru - water, sap, enz.; zie *ku*.

kurukaka - N.E. koni-koni fowroe; konijnenvogel. Zie *seke*.

kurukuru - generieke naam voor mand, zoo voor huis- als draagmand; zie

de afbeelding der draagmand onder *waruma*, nº. 43 en de twee huismandjes onder *waruma*, 44. *Kurukuru enu-ru* = benaming eener open vlechtmethode; zie *waruma*, nº. 27. *Kurukuru-mbo* = schilderpatroon; met *tapurupo* schilderen ze strepen op 't lichaam die loopen gelijk de reepen der *kurukuru*. Ze vormen openingen of oogen.

kurumoto - Courmotibo-rivier. Verband met *ya-kurumo*? De naam zou dan beteekenen: kronkelaar. Het suffix: *to* maakt substantieven.

kurumoto - zekere boom; zie *asepuku*.

kurumu - 1) Catharista atrata; N.E. tiengi-fowroe; d.i. stinkvogel; aasgier. *Iko-ta-po ono-yan mose kurumu* = De aasgier leeft van krengen. *Kawo porï mose kurumu arirúmu-rï* = De aasgier vliegt zeer hoog. Naar het oog van den aasgier wordt zekere liaan genoemd, zie *kurumu enu-ru*. Naar den naakten kop zekere ananassoort: *kurumu retï-rï*; zie *nana*, nº. 4, e. Ook kent men de aasgier-ster = *kurumu yumañ*; zie hierover bij *siriko* = ster, no. 4, b. De Catharista atrata wordt nog met een anderen naam aangeduid: *kiara-kara*.

2) Tot de Carthartidae behooren verder nog: *anuwana* = gypapus papa en *piai'uri* = Cathartes burrovianus. Over deze beide aasgieren zie het aangeteekende onder elk woord afzonderlijk.

3) Over de aasgieren bestaat het volgende verhaal:

Eertijds wenschte een Indiaan de veeren van *anuwana*. Hij verontreinigde dan zijn lichaam. Hij trok naar 't bosch en maakte een strijdknots (*putu*). Dan bleef hij stil liggen. *Kiara kara* daalde het eerst neer. Daarna volgde *piai'uri*, ook *aponï ene-ŋ* genaamd: de bankjesdrager. Want hij draagt het bankje voor *anuwana*, den koningsgier. *Kiara kara* wil aanstonds beginnen met het maal. *Apo-neŋ* zegt: *Uwa koro* = Neen, doe het niet. *Oro tamu-kon non n-o-ne-ton* = Laat de vader van mijn vrouw (nl. *anuwana*) eerst komen! *Anuwana* komt ten slotte. De Indiaan blijft roerloos liggen. Men denkt dat hij dood is. Plotseling staat hij op en slaat met den *putu anuwana* dood.

Apo-neŋ is bang en zegt tot *kiara kara*: Wat zullen we doen? 't Ware 't beste, dat die mensch maar *anuwana* werd. De Indiaan zegt: hij heeft er niets op tegen. Zij trekken hem dan de veeren van *anuwana* aan. Een heele week blijven zij daar mee bezig. Wanneer hij wat lichter geworden is lukt het ook met 't vliegen. Dan vliegen zij met hem weg.

De koning der *anuwana*, die nooit naar de aarde afdaalt, vraagt, zoodra zij aankomen: „Waar is mijn *kasiri*? (De aasgieren noemen de krengen hun *kasiri*, hun *woku*). Ze antwoordden: Er was bijna niets. Ze blijven eenen dag.

De gedoode *anuwana* had twee vrouwen. Dezen zeggen haren vader: Deze hier (de Indiaan) is mijn meester (echtgenoot) niet. De vader zegt: „'t Is goed, ik zal hem het werk te doen geven dat de andere had moeten doen."

De Indiaan moet nu gedurende de eerste week een *anuwana*-bankje maken (zie bij *mure*), 't welk hem precies gelijkt.

De Indiaan trekt naar 't bosch en denkt na, denkt na. Hoe zal ik een *anuwana*-bankje maken, die nog niet een gewoon bankje maken kan! Uit deze verlegenheid wordt hij gered door een vogeltje, *urukua* genaamd. *Urukua* vliegt dan naar den koning der *anuwana*, om hem en inzonderheid zijn gelaat eens fijn op te nemen. Hij kruipt zelfs tot in den neus van *anuwana*. *Anuwana* niest er van en zegt: daar spreekt iemand mijn naam uit. *Urukua* keert dan terug en maakt het bankje in minder dan een oogenblik. De Indiaan brengt het bankje bij zijn lastgever.

Den volgenden dag zeggen de kinderen: „Niet hij heeft het bankje gemaakt". De vader geeft den Indiaan thans een ander werk op. Hij heeft een pijl afgeschoten. De Indiaan moet naar het bosch en uit den top van zekeren boom den pijl gaan halen.

De Indiaan komt bij den boom. De boom is zeer hoog. Hoe klimt hij er in? Hij is ten einde raad. *Asarapa* (een agama-soort) ziet hem. Deze

redt den Indiaan. De koning der aasgieren, den pijl ziende, twijfelt niet meer over zijn schoonzoon.

De kinderen zeggen: „Toch is hij haar man niet". De vader zegt: „'t Is goed, laat hem dan een noot plukken van den kokosboom". De Indiaan doet het. Maar hij klimt, gelijk het een mensch doet. Dan zeggen allen: „Hij is het niet. Laten wij hem dooden." Hij vlucht weg, vliegt gelijk een aasgier, tot hij op aarde komt. Wanneer hij op aarde zijnde zijn vleugels heeft afgeworpen, trekken zijn vervolgers ook terug.

Van tijd tot tijd deed de Indiaan zijn vleugels weer eens aan en vloog dan wat rond. Maar zoodra dan de aasgieren op hem afkwamen, daalde hij weer aanstonds neer.

Op zekeren dag had een ander Indiaan ook wel eens trek zoo rond te vliegen en voorzichtig stal hij de veeren uit de pagaal. Hij trok ze aan en vloog. Maar hij kon niet remmen. Hij vloog maar door tot hij kwam bij de woning van *Anuwana* zelf. Terugkeeren kon hij ook niet. Zoo werd hij aangegrepen, van zijn vleugels beroofd. Hij viel toen ter neder naar de aarde. Hij doorboorde de aarde, zoodat hij aan de andere zijde er uit kwam. Men vertelt dat de man nog leven moet.

kurumu enu-ru - Mucuna urens D. C.; N. E. kaw-hai d. i. koeien-oog; een liaan vol fijne stekels, die bij aanraken in de hand blijven zitten. De liaan heeft groote peulen, waarin groote, ronde, zwarte zaden, die aan oogen doen denken. Vandaar den naam: oog van den aasgier. *simo*, n⁰ 2.

kurumu retï-rï - zekere ananas-soort; zie *nana*, 4, e.

kurumu yumañ - aasgier-ster; zie *sirito*, n⁰. 4, b.

kurumuri - kleine, witte krab zoo in de beneden- als bovenrivieren voorkomend. Men treft ze altijd op de oevermodder aan. Over krabben zie *kusa*.

kurupara - kruit.

kurupi = naam van zekeren bosch-geest.

1) Eertijds, toen alles nog „leefde", was *kurupi* een „goede" geest. Hij hielp de Indianen bij hun werk. Hij zette met hen de kreken af, schepte met hen vervolgens het water uit, waardoor de visschen op 't droge kwamen en voor 't grijpen lagen. Vandaar dat op de stroomversnellingen der groote rivieren heden ten dage nog de talrijke rotsblokken liggen. Die heeft *kurupi* er eertijds neergelegd, om de rivier af te dammen tot 't vangen van visch. *Tuna ekâ-ya kurupi woto poko* = Kurupi schept het water uit om de visschen te vangen.

Zie Anthropos, band I, heft I, bladz. 24 en volgende: Overal waar in Brazilië de „lingoa geral" gesproken werd, zou zekere geest bekend zijn met name: *korupira*. Ook deze geest (waarschijnlijk dezelfde als de Karaïbsche *kurupi*) zou behalve kwaad ook veel goed gedaan hebben. Zie l. c. de verschillende meeningen over *korupira*.

2) Tegenwoordig is *kurupi* slecht. Een oude piaiman noemde hem „den grootvader van alle duivels." Kurupi's voorkomen moet zijn als volgt. Haren van ca. 6 M. lengte. *U-se-tï kiririkâ-no* = Hij sleept zijn hoofdhaar achter zich aan. Krom gebogen handen: *aya-rï pururę wara* = zijn handen zijn gelijk aan een dissel. Ze hebben ongewone nagels: *Mo-seikï--rï mási-dó-me porï* = zijn nagels zijn zeer lang. De voeten wijken insgelijks van den gewonen vorm af. *Pupu-ru sorgila wara* = zijn voeten gelijken op kromgebogen hakbijlen.

3) Wanneer *kurupi* zijn tochten maakt door 't bosch, heeft hij de gewoonte doffe, dreunende slagen te geven tegen de sporen der boomen. *Wewe mi-ti morï-ka-no kurupi* = Kurupi doet de sporen der boomen dreunen. Bekend is, dat het slaan op boomsporen zeer ver gehoord kan worden. Verdwaalden maken er wel eens gebruik van. Kurupi hamert met zijn voeten. *Tï-pupu-ru-ke kën-iwo-yan kurupi wewe mi-tï* = Met zijn voet slaat kurupi tegen de boomsporen.

4) Als ge in 't bosch zijnde die dreunende slagen hoort, huiver dan, kurupi is in aantocht. Hebt ge peper bij de hand of zout, dan kunt ge nog ontkomen. Gij ontsteekt onmiddellijk een vuurtje, werpt de peper of 't zout

er in. Gij zijt gered. Kurupi is tegen de sterke brandlucht niet bestand. *Mǫkǫ kurubi pǫmui kën-âpǫrǫ-kâ-nǫ ćǫrǫ-ka-rï watǫ ta-ka* = De peper ontneemt kurupi zijne kracht (zie nadere beteekenis bij *apǫrǫ*), wanneer (?) zij verbrandt wordt in het vuur. *Wayǫ ṕa-tǫ́-ko watǫ ta-ka ęnu-ka-tǫ́mę* = Werpt zout in het vuur om hem (*kurupi*) zijn oogen uit te rukken.

5) De geschiedenis verhaalt van een Indiaan, die door slimheid aan de klauwen van kuripi wist te ontkomen. Zie hierover bij *pakirakira iḿǫ*.

Verder verhaalt zij van een blanke, die in de Tibiti-rivier kurupi water zou gegeven hebben ter lessching van diens dorst. De blanke moet een soort vergift in het water hebben gedaan. *Kurupi* ging daarna henen, hij sloeg tegen de boomsporen, kwam bij zijn hol, gaf nog een laatsten buitengewoon sterken schreeuw en . . . stierf.

6) In de Surinamerivier weet men nog te vertellen, dat *kurupi* in de Marowijne-rivier veel pakro's (slakken) moet eten.

7) Zie verder over booze geesten bij *yǫrǫka*.

kurupi ruwai - een Bactris-soort; zie bij *amǫra'ü*.

kurupi siḿǫ-rï - letterl. boschliaan (touw) van den boschgeest — zeer dunne slang van 1½ M- lengte. Ze bijt niet, slaat niet, doet geen kwaad. Men kan er mee spelen. Verblijft in bosch en savana. Haar snuit is zeer lang. Kleur: zwart, rood, groen. Zij zal waarschijnlijk de oxybelis acuminatus zijn. Zie hierover meer bij *asiḿarapi*. Over slangen zie *ǫkǫyu*.

kururaru - de roode kwastjes aan een Arrowaksche hangmat.

kururu - een vischje van 1½ vinger lengte, op den kaleweri gelijkend, zwemt in troepen. De Indiaan hoort den troep voorbijzwemmen.

kurúsurú - Anona muricata; zuurzak. Zie *arasigun*.

kurutundu - 'n heel kleine kikker, die veel in de huizen zit. Hij klautert tegen de wanden op en tegen de voorwerpen die op tafel staan. Hij zit vaak in de waterkruiken en voelt koud aan.

kuruwa - awara-maripa; N.E. heigron-maripa = bergmaripa. Heeft vruchten gelijk de maripa maar dikkere; de boom is van menschengrootte. De bladeren voor dakbedekking.

kuru-w-ęsę - bladscheede. *Mariṕa kuruwęsę-rï* = bladscheede van den maripa. De Maripa-scheede is de meest gewilde. Die van den *kumu*-palm is kleiner. Men gebruikt de scheede bij wijze van blik (zie bijgaande foto) om 't opgeveegde te kunnen verwijderen: *wuirïpǫpo pa-tǫpo* (zie bij *paiśawa* = veger), om kasave die gezeefd wordt op te vangen, om katoen te drogen te leggen in de zon enz. *Kuruwęsę-ta ikiri-ko mǫrǫ sakura* = Rasp de sakura (d.w.z. de roode napi's bij de *sakura* gebruikt) in de bladscheede. Kinderen spelen er bootje mee en de allerkleinsten, die leeren zwemmen, gebruiken haar soms als boei om boven te kunnen blijven. Over de samenstelling van dit woord zie *ęsę*.

kus - pron. préfix; zie *ks*.

kusa - Brahyura; krab. Benaming eener bepaalde soort zout-water-krab, welke door de Indianen aan den overkant van Paramaribo gewoonlijk gevangen wordt en generieke benaming voor elk soort krab. *Kusa apǫiy-ę w-u-sa* = Ik ga krabben vangen. *Kusa-rï nǫpǫ-mę* = tot dekking voor mijn krabben (zie *nǫpǫ*).

1) De pooten der krab = *apoli*. *Tatą, apoli-mbo ąm sę ngro wa* = Moeder ik wil nog een (krabbe) poot. *Apo siḱi-rï*, zie *sikirï* *Apo-sę-po* = een rei pooten. *Owi apo-sę-po am yarǫ* = Geef mij een rei pooten. De kleine schaar der krab, zie *apo-sai-po*. De groote schaar, zie *apotai*. Het kleine, ronde stukje schaal op de borst der krab, zie *ęrę*. Over de schaal en het innerlijke der schaal, zie *kawepo*. Voedsel der krab, zie *ęrę'u*.

2) De Indianen op krabbenvangst zijnde hebben afzonderlijke manden waarin zij de krabben doen. Zie over deze mand en over de krabbenvangst bij *kwęikę*. Zij zeggen dat de krabben uit den bodem der rivier opduiken en dat zij daarom nooit zullen uitsterven. In sommige tijden van het jaar (in den paartijd) vieren de krabben feest op de modderbanken en dan is het goed krabben vangen.

3) De piaimans-leerlingen gaan op 't einde van hun leertijd op krabbenvangst (zie *püyei*, n⁰. 19) en krijgen krabben met of zonder tabak toebereid te eten (*püyei*, n⁰. 20).

4) Opvallend dat de beide Karaïbsche woorden voor de meest-voorkomende zoutwaterkrab en voor de krabbenmand gelijkluidend zijn met de Arrowaksche. De Arrowakken noemen de krab: *kua* en de krabbenmand: *kuweke*.

5) De namen der krabben in dit werk aangehaald of besproken zijn: *alakairu*, *araya*, *kusa*, *piriña*, *sarara*, *sirika*, *wararu*, *wayeye*, *wayumo*, *tëpoko* en *kurumuri*.

6) Al de sub 5) genoemde krabben, behalve *araya* en *kurumuri*, worden gegeten.

7) *Kusa pomuï-rï* = Krabben peper; zie *pomui*.

kusapi - een anamoe-soort; zie *iñamu*, n⁰. 2, a.

kusapoi - kleine ca. 3 Meter hooge savanaboom, ook *kunapo-ran* geheeten. Zijn zaden worden gegeten door *akawe*. De opgegroeide boom droogt van zelf op. Veel als brandhout gebruikt.

kusari - 1) Van de herten (cervidae) komen er in Suriname drie soorten voor:

Het grootste wordt door de Karaïben aangeduid met *yakarawa*. 't Is het roodbruine hert van den zeeoever. Wellicht dat het aan zijn verblijfplaats zijn tweeden naam *wayo* (= zout) te danken heeft. Zijn gewei *remetï* is getakt (*panda*).

Het middelsoort-hert, het bosch- of savanahert, duidt men aan met *kusari*, 't welk insgelijks getakt gewei heeft.

Het derde en kleinste soort, in het N.E. onder den naam van boesikrabita, d.i. bosch-geit bekend, wordt *kariwaku* genoemd. Dit hert is witachtig en heeft twee niet vertakte hoornen, van slechts een vinger lengte.

2) Naar aanleiding der hooge pooten, welke het hert bezit, wordt het hert ook aangeduid met: *ipori-ni-pan*. Letterlijk vertaald beteekent het woord: iemand die beenen heeft. *Poli* = been. *Pan* is de substantieve vorm van *pe* = met. *Ero kokoro iïu-ta komamu-i ipori-ni-pa-ŋ bōko* = Dezen morgen heb ik mij verlaat om wille van den langbeen.

3) Het hert is van groot nut voor den Indiaan. Een zeer gewilde en veel voorkomende buit. Zijn vleesch is smakelijk.

Het *gewei* levert een geneesmiddel. Men krabt het af; 't afkrabsel wordt gedronken. *Yakarawa iremetï-rï si-keke-ča-ï pičani epi-tï-me* = Ik krab het hertengewei af, tot een geneesmiddel voor mijn kind. Tegen stuipen (*wayopan*).

De *huid* verwerkt men tot trommelvel (zie *sambura*).

De uitwerpselen (*yakarawa wetï-mbo*) worden door de moeder gebruikt om het kind te spenen; zie *manatï*.

4) Het hert vertoont in den bouw van zijn lichaam voor den Karaïb menige bijzonderheid, welke den Karaïb te pas komt in zijn geven van namen. Benamingen naar aanleiding van

a) het hertengewei; zie bij *apukuita*.

b) het herten*oor*. *Kusari pana* = benaming van zekere plant (zie *situpi*). *Yakarawa pana-kan su!* = Scheldwoord zie bij *pana*, n⁰. 3.

c) den herten*nek*. *Kusari puŋu-po* = benaming van zekere boschliaan, Zie beneden. *Yakarawa pumu-kan-su* of *yakarawa puŋ-gaŋ-su!* = Je hebt een hertennek. Scheldwoord waarmede men iemand met een langen hals uitscheldt (zie ook *akere'i*).

d) de *pooten* van het hert. *Yakarawa sei čan su* of *yakaraw poli kan su* = Jij, met je hertenpooten! Gezegd van iemand, die lange beenen heeft.

e) den *knie* van het hert. *Kusari ekuna-rï* = knie van het hert en *kariwaku w-oku-na-ma-po* = een knielend hert zijn beide benamingen van schilderingen op aardewerk. Over de eerste figuur zie *me*, n⁰. 8, a. Over de tweede figuur zie *me*, n⁰. 15, a.

f) de *roode kleur* van het hert. Zie bij *kaikusi*, n⁰. 9, b.

5) Het bezweringsmiddel van het hert. *Po-ko moro yakarawa moran*,

irombo a-pota-rï poko aro-ko ćoma-tome o-wa = Pluk het bezweringsmiddel van het hert (een tajersoort, wier blad op den hertenkop gelijkt) en draag het met je mond opdat het het hert naar u roepe. Men houdt het blad in den mond en roept. In 't bosch zelve echter roept men niet meer. Anderen besmeren met het bezweringsmiddel de beenen, opgaande van de teenen naar de knie. Om 't hertengeluid daarna beter na te bootsen roepen ze, terwijl ze met de hand den neus toehouden. *Kariẃaku moran* ziet er uit als *yakarawa moran*, behalve dat het blad smaller is.

6) In de folklore hoort het hert tot de zwakkere. Het moet het in slimheid afleggen tegen de schildpad. Zie bij *wayamu*, n⁰. 4.

6) Bij wijze van vermaak bootst men het hert na met warimbo-reepen, zie *esapiḿa*, n⁰, 11.

kusari-ṕa-ŋ - andere benaming voor *sikupi*; zie aldaar.

kusari ṕumu-po - zekere liaan. Deze liaan heeft overal kleine uitwassen, gelijk bulten. Omdat de hertennek een knobbel heeft, wordt de liaan „nek van het hert" genoemd. Zie *siḿo*, n⁰. 2. De liaan levert een geneesmiddel tegen zweren (zie *ereké*). De afgekrabde schil nl. wordt gekookt. Met 't aftreksel, zoodra het koud geworden is, dopt men op de zweer.

kusari-ẃara - zekere tijger; zie *kaikusi*, n⁰. 9, b.

kusari yepo - kinnebak.

kusewe - 1) Bixa Orellana L.; N.E. koesoewe: roekoe, orlaan. Onder *kusewe* wordt verstaan *a*) de struik zelve, *b*) de roode verfstof van de vrucht, *c*) de verfstof, welke na in 't water te zijn opgelost en wederom van 't water te zijn gescheiden, bewaard kan blijven. *Kusewe epuli-rï* = de bloem van den koesoewe. *Kusewe epu-po* = het zaad, de pitten van den koesoewe, waar de roode verfstof om henen zit. *Ṕopo-ma man* = (De koesoewe) ruikt niet lekker. *Kusewe puiltï* = de echtgenoote van den koesoewe: zie beneden, n⁰. 4.

Kusewe is een voornaam middel van opsmuk; zie hierover bij *kura*.

Het droomen over *kusewe* is dikwijls een slecht voorteeken; zie bij *onetï* = droomen, n⁰. 2.

2) *Kusewe po-se w-u-sa* = Ik ga koesoewe plukken. *Ṕu-ka-ko kusewe* = Haal de pitten uit de koesoewe-vrucht. *O-toko ne, mami, ero kusewe kës-iṕu-ka-se* = Komt, kinderen, om de pitten uit deze koesoewe te halen. *Ṕu-ka pomero ṕa-ko ipiṕo-mbo* = Wanneer ge de pitten er uit gehaald hebt, werp den bast weg.

3) De pitten (*kusewe epu-po*) werpt men aanstonds in een aarden pot, waarin te voren water gedaan is. *Waresa-me-mbo-ta aiku-ma-ko* = Doe water in den aarden pot. Men roert de pitten goed rond en laat ze eenigen tijd staan in den pot, die zorgvuldig toegedekt moet zijn. De verfstof lost zich van zelve op: *n-os-eyu-ka-ma-i* = zij heeft zich opgelost.

4) *Kusewe si-śukā-i* = Ik haal de koesoewe door. Geheel het aftreksel wordt nu gezeefd in de *manari*. De pitten blijven achter en worden weggeworpen. Het zuivere, roode vocht vangt men op in een grooten *prapi*. Opdat nu de verfstof beter zich van het water scheiden en rijzen zal, wordt in den pot *sara-sara*-bast geworpen)zie *koŋ-ga*, onder *ko-mu* = opstaan, n⁰. 2). Men heeft dezen bast eerst fijn gestampt in den vijzel. Ook voegt men er wel eens het sap van den *apurukuni*-bast bij. In het Para-district wierp men er *sara-sara*-bast bij en bladeren van den *takurewe* (zie dit woord). Deze bladeren vereenigen zich met de koesoewe en daarom wordt de *takurewe* ook *kusewe puil-tï* genoemd = de echtgenoote van den koesoewe. Zie nog bij *ana'u*. De *parapi* wordt insgelijks zorgvuldig toegedekt en alles blijft één nacht staan = *Owin koko n-e'i*. Des morgens ligt de roode verfstof boven op het water.

5) Wanneer echter de verfstof niet gerezen is, dan doet men meer *sara-sara*-bast in den prapi (zie *ko-mu* = opstaan, n⁰. 1) ofwel men „kookt" het aftreksel (zie *awomu* = opstaan, n⁰. 1).

6) Met de handen schept men nu de verfstof er af. Men doet deze in een niet al te dicht geweven doek. *T-akara-reŋ kamiśa-taka anuŋ-go* =

Neem (de verf) in een niet al te dicht geweven doek. Het water loopt zoodoende gemakkelijk weg. Men legt de verf in de zon. *Weyu-taka s-il-ya, aru-ta-tome* = Ik leg (de verfstof) in de zon, opdat zij droog worde. *Kuri-ta koro anuŋ-go* = Leg (je verf) in het licht! De verfstof wordt droog en hard.

7) Om beter de verfstof te kunnen bewaren geeft men haar een vorm. Men maakt ze dan kneedbaar door er een weinig olie aan toe te voegen. *Kurukuru-me-mbo am ka-ko kusewe-rï y-enë-me* = Maak een klein mandje om mijn koesoewe te bewaren: Men bewaart de verf dikwijls in een mandje. Ofwel: *si-yo-ndo-ya sarombo-ta* = Ik wikkel haar in een blad.

8) Met de verfstof „zoo van den struik" verft men:

a) *warimbo*. Zie de wijze, waarop dit geschiedt, bij *waruma*. n⁰. 5. De verf is wasch-echt. Zie zekeren term bij *karai*, n⁰. 6.

b) *waterkruiken*, enz. Wanneer deze al gebakken zijn, brengt men er somtijds nog strepen op aan van *kusewe maro-ro kumetï* = koesoewe met koemeti-sap (zie *kuli*, n⁰. 12). Doch hier geeft de koesoewe af en de Europeanen hebben die beschildering op het aardewerk liever niet.

c) *hangmatten*. De hangmat wordt eenvoudig in het water gelegd, waarin te voren de verfstof, rondom de koesoewe-pitten zittend, zich heeft opgelost. De katoenen draden zuigen alles op. *Patï s-anu-ya weyu-taka aru-ta-to-me* = Ik hang mijn hangmat uit in de zon, opdat zij droge. Straks is zij droog en rood. Ook hier geeft de verf af.

d) *honden*. Men werpt hen het roode koesoewe-water over het lijf. *Y-ekë api-ro-ka rï-wa, wo, yukpun me i-e'i-tome* = Maak mijn huisdier (hond) rood, vrouw, opdat hij mooi zij. Om andere redenen echter schijnt hij ook vaak met koesoewe ingesmeerd te worden. De koesoewe is dan een der ingrediënten van het „bezweringsmiddel". De hond zal dan een goede jachthond zijn.

9) Met de door oplossing verkregen koesoewe-verf beschildert men:

a) het *menschelijk lichaam* (buiten het gelaat). Welke deelen van het lichaam met koesoewe geverfd worden en hoe men de verf aanbrengt, zie *yamun me-ri* = lichaamsbeschilderingen onder *yamun* n⁰. 10-22.

b) het *gelaat*. De koesoewe wordt dan in de *alakuseri* gemengd. *Kusewe alakuseri epu-kuru-ke čöima-ko, tï-popo-le iwo-e'i-tome* = Doe koesoewe in de alakoeseri, opdat zij welriekend zij. Hoe de verf gemaakt en op het gelaat gebracht wordt, zie bij *alakuseri*.

c) de *beenbanden* (*sepu*). Met behulp van karapa-olie (zie *kuli*, n⁰. 12) brengt men de verf er op.

10) Zie verder over de verven bij *kuli* = roode klei.

kusewe-ran - Lühea Rugosa, Pulle. Een veel langs de kreken voorkomende boom. De bladeren gelijken op de bladeren van den *kusewe*. Vandaar den Karaïbschen naam; zie *ran*.

kusipo - vlooi.

kusiri - Hapale midas; N.E. sagoewenki. Men duidt dit kleine aapje ook aan met: pikien brakka monki-monki = de kleine, zwarte monki-monki. De echte monki-monki heet in 't Karaïbsch: *akarima*. *Kusiri* wordt vaak gekweekt in de kampen. *Kusiri pana-po* = het oor van sagowendje; zie *pülata* = geld. *Kusiri embata-ke man* = Hij heeft een sagowendje-gezicht. Gezegd van hem, wiens gelaat erg klein is. Over apen zie bij *meku*.

kusiya - N.E. Njoenwendje-bobi; borsten van een meisje. Benaming van zekeren boom, wiens vruchten eigenaardig gevormd zijn.

kusowine - Coesewijne-rivier. De benaming schijnt niet oorspronkelijk Karaïbsch.

kuta'i - Anablebs Anablebs; N.E. koetai; hoogkijker. Dezen in troepjes zwemmenden visch schiet men met een afzonderlijken pijl. *Songa-ke kuta'i si-po-kā-ï* = Met den songa schiet ik hoogkijkers. De hoogkijker wordt gegeten, behoudens zijn kop. Niet smakelijk echter.

De oogen van dezen visch puilen uit en steken boven het water uit. Den Karaïb staan deze twee opvallende oogen natuurlijk voor den geest. Een zekere windfiguur (zie de teekening onder *esapima*, n⁰. 11, c) ver-

toont twee dicht bij elkaar staande kleine lussen. „*Kuta'i enu-ru* = oogen van den hoogkijker" heet die windfiguur. — Insgelijks worden twee dicht bij elkaar staande sterren *kuta'i enu-ru* genoemd, zie *sirito* = ster, n⁰. 2, c.

kuti - hoorn uit klei gebakken. *Kuti e-to-ko* = Blaas op den hoorn. Een blaasinstrument van den ouden tijd. In de Iengi-kriki zeide men dat de hoorn rond was en den vorm had van een groote schelp. Hij wordt heden ten dage niet meer gebakken. Zie bij *oriño*, n⁰. 12, d. Een oude vrouw wist er onlangs een voor mij te bakken. Zie de afbeelding er van onder *siñari*. De hoorn was met pijpaarde wit geschilderd en had franjes van onderen. De teekeningen met *kumetï*-sap.

kutupu - ruggegraat; zie *katu-puru*.

kutupu - Serjania spec.; ruggegraats-liaan (zie *katu-puru*); N. E. dri-kanti, d. i. drie kanten, drie zijden. Beide benamingen heeft de lange, dunne liaan om haar gedaante. *T-ari-ye-ke na* (*eri-ye-tï*) = Zij heeft scherpe randen. Zie *simo*, n⁰. 2. Volgens den Karaïb heeft zij geen bloemen. De liaan houdt een vischvergift in. De Karaïb snijdt de liaan tot stokken. De stokken, na elk afzonderlijk te zijn stuk gestampt, worden op elkander gestapeld tot bossen. De bossen legt men in de kreek. 't Water wordt wit. 't Gif bedwelmt den visch, doodt hem niet. De anjoemara weerstaat het gif.

kutuwa - de groote boscheend; gelijkt op de Europeesche eend. Zie bij *opono*.

kuwe - soort kleine eetbare slak. *I-kuwe-rï* = benaming der zandlooperfiguur, voorkomend op de *yamatu*; zie dit woord, n⁰. 7. *Kuwe y-enë* = zeker soort mandje; zie *maipüri wembo*. *Kuwe w-ese-n* = slakkenhuis. Dit bootst de Karaïb na. Men neemt een blad uit de Maripa-tong, trekt het blad aan weerszijden van de nerf een flinken d.M. ver los. Men breit deze twee losse stukken in elkaar, in dier voege dat er een zestal cirkels op elkaar komen te liggen, de kleinste onder, de grootste boven. 't Breiwerk heeft kronkelingen gelijk het slakkenhuis. Zie de afbeelding van 't slakkenhuis onder *waruma*, n⁰. 49. Over slakken zie *arï*.

kuwerema - Mugil Brasiliensis; N. E. kweriman.

kuweroro - kleine, platte, ronde slak; wordt niet gegeten. Over slakken zie *arï*.

kuweyuru - zie *woka*, n⁰. 4.

küya - aroewepi. Aroewepi-snoeren worden door de Indianen van de Marowijne veel gedragen. Zij ontvangen ze van de Franschen.

kuya arï - pap. *Kuya arï am si-kiri-ya* = Ik rasp (maak) pap. Het bezinksel van 't kasavewater, de gomma nl., wordt fijngeraspt om er pap van te maken.

kuyakëköi - een soort worm. *Kuyakëköi apoli* = Arm (?) van den *kuyakëköi*; naam van zekere bindwijze bij pijlen gebruikelijk. Zie *purïlwa*, n⁰. 12.

kuyakén - 1) Rhamphastos erythrorhynchus; N. E. Koejake; toekan of pepervreter. Zijn vleesch en 't innerlijke van den snavel is gezocht. De enorm groote snavel speelgoed voor kinderen. Bankjes worden naar dezen vogel vervaardigd: *kuyakén mure* = toekan bankje; zie *mure*, n⁰. 3, b. Zekere bij wordt naar hem genoemd, zie *wano*, n⁰. 1. De toekan als roeper van den regen, zie *konopo*, n⁰. 5.

2) Tot de Rhamphastidae behooren nog: *ara'ari*, *kirimasá* en *kïru*. De twee eersten worden in 't N. E. aangeduid met: „pikien koejake" = kleine toekan.

3) *Ara'ari* heeft een term gegeven aan de vlecht-industrie: *ara'ari popuru* = borst van den kleinen toekan; zie bij *yamatu*, n⁰. 7. De vogel wordt door velen niet gegeten, zie n⁰. 4.

4) *Kirimasa* wordt niet gegeten. *Kirimasa ne koro kës-ono-i, poito me romo-no yamun moko man* = Eet den *kirimasa* niet, want anders zult ge jong sterven. Het tweede zinsdeel moet letterlijk — aldus denk ik — als volgt vertaald worden: hij heeft een lichaam dat mooi (d. i. jong) sterft.

Hetzelfde wordt ook gezegd van *ara'ari*; zie bij *ono*.

kuyaken wano - zekere bij; zie *wano*, n⁰. 1.

kuya-kuya - een onder rottend hout zittende worm; zie *auruko*.

kuyarï - een op een ara gelijkende vogel, met langen staart gelijk de ara. Zie *andïkërë* = staart.

kuyarï andïkërë - = staart van den ara (zie boven); benaming van zekere varensoort.
kuyo kuyo - zie *kurewako*, n⁰. 2, d.
kuyu - *Kuyu-ma* = rood maken. *Moko wori kuyu-ma-ko kusewe-ke* = Maak die vrouw rood met koesoewe. *Moko wo-kë-rë pu-kuyu-ma-ko* = Maak dien man zijn beenen rood. *E-kuyu-ma* (reflexivum). *Kusewe-ke w-e-kuyu-me-i* = Met koesoewe maak ik mij rood. *W-e-kuyu-ma-rï se-pa-wa* = Ik wil mij niet rood verven.

Kuyu-ro = rood maken. *A-pupu-ru si-ćuyu-ro-ya* = Ik maak uw voeten rood (met koesoewe).

Kuyu-ta = rood worden. *Kën-ikuyu-ta-no* = Het (aardewerk, dat gebakken wordt), wordt rood.

Tï-kuyu-re = 't Is gebakken. Men zegt dit van aardewerk als het uit 't vuur kan; 't is dan licht-rood. Ook van kasavebrood gezegd, wanneer het de pan af kan.
kuyu kuyu - zie *kuyuwi*.
kuyuwi - Penelope jacupeba; N. E. boesikrakoen, d. i. bosch-kalkoen, de grootste der boomhoenders of marails. Men hoort ook *kuyu kuyu* en *kuyuyu*. De vogel heeft een witten kop.

Tot de boomhoenders behooren verder: *marai*, *paraka* en wellicht ook *kole*. Zie de afzonderlijke woorden.
kuyuyu - zie *kuyuwi*.
kwa'i - Crescentia Ciyete L.; kalebasboom. De dunne maar sterke schil van de kalebasvrucht wordt tot vele doeleinden gebruikt. Om een geheel gave schil te krijgen, geschikt tot waterkruik, boort men een opening in de vrucht ter plaatse, waar zij vast gezeten heeft aan den stengel. *Kwa'i i-po-we-tï pato s-pu-ka-i* = Ik doorboor de kalebas ter hoogte van den navel. Daarna wordt de vrucht in het water gelegd, waardoor haar vleesch (zie *ta-no* onder *ta*) van zelve verrot. Dit verwijdert men dan met een stokje.— Men vervaardigt lepels (zie *tupo*) uit de kalebasschil. Men snijdt daartoe de vrucht overlangs door in verschillende stukken.— Verder drinkschalen. Men snijdt de vrucht overdwars door in twee helften. 't Vleesh verwijderen levert in de laatste gevallen geen moeilijkheid. Om 't vleesch er nog beter af te krijgen, kookt men ook wel de helften en stukken, nadat men ze eerst ruw weg van 't vleesch ontdaan heeft. Drinkschaal heet insgelijks *kwai*.— Van oude kalebasschil maakt men spindel-schijfjes (zie *emori*), afsluitsels van de verfbusjes (zie *alakuseri yeni*), boetseerwerktuigen (zie *kuipewa*) enz.— Onmisbaar is de mooi-ronde, harde kalebasschil voor den piaiman. Hoe hij de vrucht uitholt voor zijn bezweringsrammelaar, zie *maraka*.

In de Marowijne zag ik een leeggemaakte kalebas, wier kleine opening door een stuk hout en mani weer dicht gemaakt was, dienst doen voor drijfboei. Bevestigd aan de vischlijn wees zij de plaats dezer lijn aan. Zie bijgaande afbeelding der boei.

2) Zeer verscheiden in grootte en vorm zijn de kalebasvruchten. Er zijn er van zeer groote afmetingen. Puike waterkruiken. Zie *koro* en *pišawá*. Andere kalebassen hebben vruchten ter grootte van een kippenei. Die gebruikt de Indiaan bij wijze van doosjes, om er snuisterijen in te bewaren. Of hij wendt ze aan om koppen te zetten tot 't aftappen van 't vuile bloed. Zie *posi* en *kopu*. Een andere kalebas levert insgelijks kleinere vruchten, die daarenboven zeer grillig van vorm zijn. De kleine kinderen vermaken er zich mee. Zie *murutuku*. *Murutuku* wordt ook bij wijze van beker gebruikt. Zie bijgaande teekeningen van 't een en ander. Zie ook de teekening der speel-kalebasjes voor heel kleine kinderen onder *esapima*, n⁰. 1.

3) Aan de kleine, *kromme* kalebasvrucht denkt de Karaïb, wanneer hij een mensch met een krommen neus ziet. *Kwa'iiráka-pó embata kaŋ su* = Je gezicht (je neus nl.) is net een doorgesneden kalebasvrucht (die krom is). Zie *eyu* = schelden.
kwama - 1) Bambusa; bamboes; de dikste soort bamboes, met ver van

elkaar verwijderde tusschenschotten. *Kwama ena-rï* = de tusschenschotten van de bamboe. *Enami-pe man* = Zij heeft tusschenschotten. *Ena-ri po kës-icoto-i* = Snijd niet op de plaats waar het tusschenschot is. De groote bamboes-soort: *kwama* wordt gebruikt tot het opvangen van regenwater, zie *apoi*, n⁰. 1; tot het boetseeren van aardewerk, zie *oriño*, n⁰. 5 en 10; tot vervaardiging van fluiten, zie beneden, n⁰. 2; tot het opvangen en bewaren van de gesmolten *mani*. Als koker voor de *mani* wordt de *kwama* wat dunner gemaakt. *Kwama pipo-ka-ko mani y-enë-me* of *pipi yano-ta-tome* = Haal wat van den bast van het bamboes af tot koker voor de mani, opdat het dunner worde. *Pipi y-ano-ka-ko* = Schaaf het dun. *Si-pipi-yano-ka-ma-i* = Ik heb (het bamboe) dun geschaafd. Deze laatste werkwoorden hebben verband met *anokï* = schaven.

2) de groote dwarsfluit uit *kwama* vervaardigd. De fluit heeft een lengte van 2 à 3 d.M. Het eene uiteinde, het mond-uiteinde heeft nog het tusschenschot, het andere is open. Ca. één duim van het mond-uiteinde, van het binnenschot af is een staande spleet aangebracht, waardoor men bij 't fluiten de lucht inblaast. De spleet heet *pena-rï* = zijn deur of *ato-rï* = zijn opening.

Dikwijls maakt men uit één stuk bamboe twee fluiten, die aan elkaar vastzitten. Dan zijn de mondspleten (*pena-rï*) aan de uiteinden en is in het midden een groote opening aangebracht *enasa-ka-po* genaamd (van *enasa-rï* = hals en *ka* = wegnemen). Deze opening dient om de ingeblazen lucht te laten ontsnappen, vandaar ook de naam: *pepeilo w-e-paka-topo*. Men kan door de hand meer of minder op deze opening te leggen het hooger of lager gaan van het geluid regelen. *Awoŋ-ga-ko ay-eya-rï* = Hef uw hand op. *Etapu-ko ay-aya-ri ke* = Bedek (de opening) met uw hand. Deze fluit heeft een lengte van 5 d.M. Zij is gewoonlijk beschilderd en versierd met katoenen franjes en kwastjes. Zie de afbeeldingen van enkele bamboe-fluiten onder *siñari*.

Kwama-rï s-eto-ya = Ik blaas op mijn fluit. Ook *eru-to* = stem geven (aan de fluit), zie *eru*, n⁰. 4. Verder: *etï-po pa na* = Zij geeft geen geluid (zie *etï* = naam, n⁰. 2).

Over het gebruik der *kwama*, zie *siñarï*.

3) Over de bamboe-soorten het volgende:

a) *iripara*; dik bamboe, met dicht bij elkaar staande tusschenschotten, heeft kleine doorns. *T-okë-re na*.

b) *kamuwata*; dunne, gladde bamboes zonder doorns, wordt door de Europeanen gebruikt om standaarden te maken. De kinderen der Karaïben maken er fluitjes uit (*siñari*). Aan enkele Indianen niet bekend. Zie *sareke*.

c) *kwama*, de boven aangegeven (n⁰. 1) bepaalde soort; verder generieke benaming voor élk soort van bamboe.

d) *naporaŋ*, bamboe van 1 d.M. dikte, met tusschenschotten op 3 à 4 d.M. afstand van elkander. Wordt ook *taputei* genoemd. Men maakt er fluiten van.

e) *tamakuši*, zeer fijne bosch-bamboes, van niet meer dan vinger-dikte, mooi rond, met tusschenschotten op ca. ¾ Meter afstand van elkander. De kinderen maken er fluitjes van en ook blaasroeren. Voor projectielen nemen ze bolletjes harde leem. Men schiet er mee op vogeltjes. Zoo zeide mij een oude Indiaan. Ik heb echter het blaasroer nergens gezien. Het blaasroer noemt men *rapa-rï* = boog en ook *pokopaw*. Dit laatste woord is ook Neger-Engelsch. Wie echter het woord het eerst bezat kan ik niet uitmaken.

4) Zie *kwamaraka*.

kwamaraka - een der booze geesten. Zie bij *yoroka*. Zijn voorkomen is dat van een witten vogel. Hij roept: *a... a... a... Pemu-rï ambo-sa* = Hij breekt eens (menschen) nek. Wellicht houdt met deze eigenschap van hem de naam, dien hij draagt, verband. *Kwama* beteekent bamboes en *ra-ka* = splijten.

kwapo'u - Clusia; N. E. a brasa = hij omhelst; zoo genoemd, omdat deze plant met haar wortels den boom omstrengelt, vaak doodt. De Indiaan

gebruikt deze liaan bij vlechtwerk. Om den bovenrand der *matutu* hechtheid te geven. De vier pooten der *matutu* zijn insgelijks liefst van *kwapo'u*.

kwari - Qualea coerulea en vochysia. De Karaïb kent twee soorten *kwari*: den *kwari* met den rooden bast, welke *wosi-wosi* genoemd wordt of *wana kwari* of *kwari-ne* en dien met den witten bast: *woto kwari-rï*, d. i. visch kwari, omdat hij naast het water groeit. Van dezen laatsten boom maakt men dikwijls booten. Van den *wosi-wosi* gebruikt men den bast wel eens bij de bereiding van de *karawiru* verf; zie *karawiru*. Over de benaming: *wana kwari*, zie *kuli*, n⁰. 20.

kwasakare - Hydrops triangularis; N. E. watra-sneki, waterslang. *Akuru-ta mose kwasakare na, tïkse-ne k-ïto-n, kwasakare lo'm ay-eka-tan* = Daar zit 'n waterslang in de modder, ga niet verder, anders zal zij je bijten. Toch houden de Karaïben dat zij niet bijten. Zij, met de zweepslangen, zij alleen zijn onder de slangen niet slecht geworden. Zie hierover bij *okoyu*, n⁰. 3. Zie aldaar ook waarom de slang in 't water zit.

kwasi-mama - zie *awalapuku*.

kwásisí - matrozendruif. Het sap van deze plant uit de bladeren geknepen wordt door sommige vrouwen gebruikt om haar krawiroe aan te lengen. Anderen echter willen het niet. Ze zeggen, het is te donker. Zie *karawiru*.

De vruchten der *kwásisí* moeten een bitter smakend sap bevatten. De moeder, die haar kind spenen wil, zal daartoe somtijds het vocht der *kwásisí*-vrucht op haar borst uitstrijken (zie *manatï*).

In de Para nemen de Indianen den wortel van dezen heester, stampen hem fijn in den vijzel en koken hem. Met het water wasschen zij zich de haren. Dit opdat de haren beter mogen groeien.

In strijd met 't bovenstaande zeide een Indiaan, dat de *kwásisí* de matrozendruif niet is. *Kwásisí* is de (N. E.) braka makka, d. i. de zwarte doorn. En matrozendruif zou in 't Karaïbsch heeten: *parémurú*. De Encycl. geeft: Solanum lanceaefolium = matrozendruif, brakka makka. Volgens de Enc. zijn matrozendruif en brakka makka dus dezelfde.

kwátïrï - Eschweilera longipes Miers; manbarkrak. De boom levert goede posten voor 't huis. Zijn binnenbast dient tot draagband; zie *waruma*, n⁰. 43. Foutievelijk wordt door de schrijvers gezegd, dat de binnenbast van *dezen* boom als cigarettenpapier door de Karaïben gebruikt wordt; zie hierover bij *ulemari*. De vrouwelijke barklak heet *toko*.

kwe'ike - 1) krabbenkorf. De korf is om den hem eigen vorm tot krabbenvanger zeer geschikt. Hij is plat. De opening derhalve is lang, doch zeer smal. Bij een lengte van 4 d.M. is zij slechts een halve d.M. breed. Zoo kan met de ééne vrije hand de korf gemakkelijk geopend en onmiddellijk weer toegeknepen worden. — De korf is open vlechtwerk. Haar vlechtwijze neemt een eigen plaats in onder de drie-richtings-methoden. Zij wordt genoemd: *kweike enu-ru* = oogen der *kweike*. Zie bespreking en afbeelding dezer vlechtmethode onder *waruma*, n⁰. 29, a. De mand zelve vindt men afgebeeld onder *waruma*, n⁰. 43.

2) Men neemt, wanneer men op jacht gaat, meerdere korven mee. *S-ano-ka-i terapa kuweike-rï* = ik heb mijn krabbenkorf al vol. *Kuweike-rï (a)n-anu-ka-pa w-e'i kusa-ke* = Ik heb mijn korf nog niet volgekregen met krabben. Heeft men een korf gevuld, dan rijgt men hem van boven toe met een stuk binnenbast of warimbo-reep (zie *etamu*). Men spoelt den gevulden korf enkele malen in 't water om en dekt hem vervolgens in de boot met mangro-blaren tegen de zon (zie *nopo*).

3) Over het Karaïbsch woord: *kwe'ike* zie *kusa* = krab, n⁰. 4.

kwepi - Couèpia guianensis Aubl.; volgens de Encycl. Couèpia Glandulosa; kwepi-boom. De bast van dezen boom wordt gebruikt bij het vervaardigen van aardewerk. Zie hierover bij *oriño*, n⁰. 2. *Kwepi-rï apo se ay-ako-rï-ta wa* = Mag ik mijn kwepi bast in je vijzel fijn stampen?

kwepi-ran - letterl.: gelijkend op den kwepi-boom. Wellicht dat de bladeren van deze plant op de bladeren van den kwepi-boom gelijken. De plant heeft eetbare (zoete) vruchten. Geheel het kruid wordt ook gekookt, 't

water vervolgens gedronken door de kinderen als geneesmiddel tegen *atïta.* Is *kwepi-ran* dezelfde als *atïta epi-tï?* Zie bij *atïta.*

kweyu - schaamdoek der vrouwen. Met *kweyu* schijnt men echter meer stijve doeken aan te duiden, die met kralen bestikt zijn, gelijk men ze eertijds in de *Sipu* halen ging. De tegenwoordige schaamdoeken duidt men altijd aan met *kamiša,* nooit met *kweyu.*

kwiama - ook *kuama.* Eertijds moeten de voorvaderlijke Karaïben een eigenaardig soort vischval gehad hebben. Een niet al te diep water, twee stokken elk van een krak voorzien er in, op de twee stokken een breede strook van den binnenbast van den boschkatoen (*hërë keru ma'uru-ru*), de strook van boven met steenen bezwaard, van beneden met vischaas voorzien. Had de visch het ongeluk aan het aas te trekken, hij kreeg de strook en de vracht steenen op het lijf en stierf er spoedig van. Nu weet men dien val niet meer te zetten. Over den naam zelfs twijfelt men. *Kwiama? Kuama?* Kan het geen *kwama* = bamboes zijn? Werden wellicht geen twee bamboesstokken in het water gestoken? Zie *etï,* naam n⁰. 9.

kwiriťei - een soort hagedis van ca. 1 d.M. lengte. Zij metselt haar langwerpig-vierkante woning tegen den stam van een boom aan. De Indiaan noemt die woning bij wijze van beeldspraak: pagaal, mand en gebruikt dan den geheelen term: *kwiriťei pakara-rï,* d. i. pagaal van de hagedis om zekere vlechtfiguur aan te duiden. Zie de afbeelding dezer figuur onder *me* n⁰. 15, a. Merk bij deze figuur op, dat — volgens de verklaring van den Indiaan die deze figuur vlocht — alleen het middelstukje, 't welk langwerpig vierkant is, de pagaal of het nest van de *kwiriťei* voorstelt en al het andere (de hoofdzaak volgens ons) maar bijzaak, omlijsting is. Zie hierover bij *me,* n⁰. 15, geheel het stuk onder a.

L.

De woorden welke men hier niet vindt zoeke men onder de r.

lasëreri - een soort van pronk-snoer. Zie *eneka,* n⁰. 1, c.

lato - zie anga.

lele - vleermuis; zie *rere.*

lele-sim̃o-rï - vleermuis-liaan. De liaan heeft slechts aan den top bladeren, heeft beneden nagels. *Lele amosekï-rï wara man* = Zij gelijken op de nagels van de vleermuis. Zie *sim̃o,* n⁰. 2. De liaan wordt als bindmiddel gebruikt bij het bouwen van kampen.

lele woku-ru - drank van de vleermuis; benaming van zekere plant.

leli - kleine, zoutwaterslak, die zich aan de muren der sluizen en aan den bodem der booten vasthecht.

lemu lemu - een soort van tor, met fijnen mond en scherpe nagels. Wanneer men ze grijpt, boort ze in de hand. Zie *wakai-wakai.*

lemusi - 1) de kleinere soort kolibrie. De oorspronkelijke benaming schijnt *yaremusi* te zijn. Zie dit woord. *Lemusi* heeft een witten staart. De andere kleine kolibrie-soort, die rood is, heet *arawata lemusi-rï.* Zie *arawata.* Over deze wijze van naam-geving, zie *kuli,* n⁰. 20.

2) de kleine kolibrie geeft zijn naam aan sommige planten; *lemusi nana* = ananas-soort; zie *nana,* n⁰. 5, d en *lemusi pupo* = kolibriekopje; benaming van een kleine, ronde peper-soort, zie *pomui,* n⁰. 2.

3) Over kolibries zie *tukusi.*

M.

m - pronominaal préfix van den 2den pers., personale nooit possessief. Het duidt den handelenden persoon aan en wordt gebruikt:

1) voor *intransitieven.*

Bij intransitieven treedt *m* op alleen in de vervoeging, niet voor den infinitief (voor den infinitief 't zij op zich staande, 't zij gevolgd van de suffixen: *ako*, *tomę*, enz., enz., in welke gevallen het préfix *a* gebruikt wordt). *M-uku-san*, *añę* = Dat weet gij, is niet? *A'gembo m-e-i* = Zijt ge klaar? *M-opu-i terapa* = Zijt ge daar weer? *Oya ko m-u-san* = Waar gaat gij heen? *Owe ko m-ei-ńę* = Waar zijt ge geweest? *Koropo rapa m-o-taton* = Morgen zult gij weer terugkeeren.

N. B. Enkele klassen van intransitieven zijn echter uitgezonderd. Het préfix van den 2den pers. is daar: *a*. Zie *a*, verba intransitiva, eerste categorie.

2) voor *transitieven.*

M treedt op wanneer de handeling uitgeoefend wordt door den 2den pers. op den 3den of op den 1sten pers. mvd.: *nana*, doch alleen wederom in de vervoeging (zie boven). *Otï m-uka-no* = Wat zegt gij? *Otoro ko woto m-apo-i* = Hoeveel visschen hebt gij gevangen? *Owe ko a-patï m-ewa-to-tan* = Waar zult gij je hangmat taaien? *Amoro nana m-ipano-san* = Gij helpt ons.

N. B. Overzicht der pronom. préfixen zie *a* (op het einde).

m (mi) - infix (?). Het schijnt dat *m* (*mi*) als infix voorkomt.

1) *Api* is een stamwoord, 't welk de beteekenis heeft van „rood", doch ook van „breed". Volgens de gewone regels nu vormt men een adjectief door *t* vóór en *rę* achter het stamwoord te plaatsen. *T-api-rę* zou dus beteekenen zoowel „rood" als „breed". Ter voorkoming dan van verwarring wordt in *t-api-rę* = breed de *m* ingelascht en zegt men *t-ambi-rę*.

Dergelijke woorden met infix *m* schijnen ons nog te zijn: *asi-(m)be* = heet; *a(n)si-čo-ko* = een beetje; *awosi-(m)be* = zwaar; *ma(n)si-pe* = lang; *yetu-(m)be* = ziek.

2) De werkw. gevormd door achtervoeging van *ndo* en *nga* schijnen samenstellingen te zijn, ontstaan door achtervoeging van *to* = aanbrengen en *ka* = wegnemen en door inlassching der *m*. Deze inlassching is gewenscht dewijl een gelijkluidende samenstelling met *to* en *ka* reeds bestaat. Bij het samentreffen der ingelaschte *m* met de *t* van *to*, met de *k* van *ka* boeten beide medeklinkers in. De *m* wordt *n*, de *t* en *k* verzachten in *d* en *g*. Zie bv. *sa-sa-ŋga* onder *sa*, n⁰. 2; *serę-serę-(n)ga* = aanraken; *si-(n)ga* = steken, prikkelen.

3) Wellicht vinden de suffixen: *mbę*, *mbo*, *ndï* eveneens hier hunne verklaring.

4) Bij *ę-mi-ma* = opschuiven, afgeleid van *ema* = werpen geeft het infix: *mi* een wijziging aan de beteekenis van 't grondwoord. De handeling wordt verzacht.

5) Over infixen zie infix: *ki*.

ma - suffix, makend een substantief tot een verbum transitivum bv. *epe-ma* = betalen; *ko-ma* = roepen; *pakï-ma* = vlak maken; *pana-ma* = hooren; *ś-ano-ma* = beminnen enz. De substantieven *epe*, *ko* enz. zoeke men in het woordenboek. Vooral met behulp van deze *ma* verkaraïbscht men menig vreemd woord: *bikiti-ma* = biechten, *bresi-ma* = zegenen; *dopu-ma* = doopen; *ę-trouw-ma* = trouwen, enz. (Uit 't N. E., Holl., Engelsch).

ma - Dit suffix achter een werkw. staande duidt aan dat de handeling, door 't werkw. uitgedrukt, voltooid is. Het suffix zal wel identisch zijn met den stam van *ma-tï* = eindigen en *ma-ka* = doen eindigen, voltooien. Het wordt echter vervoegd niet gelijk de werkw. op *tï* maar als die op *a*. *Kurukuru si-kapu-ma-i* = Ik ben klaar met het maken der mand. *Mi-mo-ka-ma-i terapa* = Ben je al klaar met het koken? *Paporo si-ča-ma-i* = Ik ben klaar met 't uitdoen (der kasave). *M-ato-ka-ma-i a-kuriála-ri* = Ben je klaar met 't uithollen van je boot? Het nieuwe met *-ma* ontstane werkwoord is transitief of intransitief naar gelang het oorspronkelijk werkwoord was. *Y-akiñu-ta-ma-i ono-ri poko* = Ik heb er heelemaal geen trek in dat te eten. *W-onapu-ma-i yombo* = Ik was klaar met eten. Zie andere voorbeelden o.a. bij *ata* = indien, n⁰. 3; *matï* = eindigen, n⁰. 1; *wo* = slaan; *wo-ma* = vechten.

ma - suffix dienend om een adjectief negatief te maken. *T-autï-ne* = met een huis; *autï-ma* = zonder een huis. *Tï-me-ne* = met kinderen; *me-ma* = zonder kinderen. Wordt het door *ma* negatief geworden adjectief weder substantief gemaakt door achtervoeging eener *n*, dan verandert de klinker *a* in *u*: *me-mu-ŋ* = iemand die geen kinderen heeft. Zie hierover bij *n*, n⁰. 1, b. Wanneer *ma* gebruikt moet worden zie bij *ne* = Suffix adjectieven vormend.

maipuri - Tapirus; N. E. boffroe; tapir, buffel. *Maipuri an-ono pa wa* = Ik eet geen buffelvleesch. De buffel heeft kleine ronde oogen. Men scheldt iemand uit met: *Amoro maipuri enu-ru* = Jij, buffeloog! *Maipuri enu-kan* = Jij, die een buffeloog hebt (zie *eyu*). Hij heeft een zeer bewegelijken snuit, zie *potï*. Wanneer de kleine kinderen voor 't eerst een geschoten buffel zien, maken zij de opmerking: *Andï-kërë tuw-ekoto* = Zijn staart is afgesneden. Jacht op den buffel: kogel en een tajerblad in zijn voetspoor, zie *wenapo*. Zie verder *maipuri moran*. „Buffeldans", een dans uit te voeren door den leerling-piaiman, zie *püyei*, n⁰. 12. Een danslied op den buffel is nog het volgende: *Ni-coko-mamui to tërë toro-katï yano mokë itu wopoto-rï pu-nu tenteŋ wano*, hetgeen volgens een piaiman zou beteekenen: Het is nacht (zie *koko*). Zoo is het. Het groote (*yopotori*) vleesch (*pu-nu*) van het bosch (*itu*) schudt zich (zie *teŋ*) ten dans (*wano*). Met het „groote vleesch" is hier de buffel bedoeld. Beteekenis der uitdrukking: „De maan roostert een buffel", zie bij *nuno*, n⁰. 6. Een buffel eertijds de man van twee vrouwen, zie bij *irirïtüra*. Zie volgende woorden. De buffel is afgebeeld in 't boek.

maipuri erepa-rï - kleine soort bies of zegge, door den buffel zeer gewild. (Letterl.: het kasavebrood v. d. buffel). Zie *arepa*, n⁰. 1, b.

maipuri moran - een tajer-soort; middel om den tapir te bezweren. Het jonge blad is rood; wanneer het rijp is, is het donker-zwart, heeft het de kleur van den buffel. Het blad is ook breed, gelijk de buffel. Met dit blad strijkt men over het geweer. Verder gebruik van deze tajer zie bij *wenapo*.

maipuri u-pu-po - kop van den buffel. Bedoeld is hiermee een der geplante ananas-soorten. Zie *nana*, n⁰. 5, e.

maipuri wano-rï - buffel-bij; groote, zwarte bij. De cellen van haar raat moeten ook zeer groot zijn en om haar afmetingen onder de andere bijencellen opvallen gelijk de buffel om zijn dikte opvalt onder de andere dieren van 't woud.

maipuri wembo - buik van den buffel. Een van warimbo-reepen gevlochten buikig bloemenkorfje tot den verkoop aan Blanken bestemd. De kinderen gebruiken het ook om er mede te spelen en bewaren er schelpjes in. Vandaar ook de benaming *kuwe-yenë* = schelpen-bewaarder. Zie over dit korfje bij *waruma*, n⁰. 19.

maka - aarden pot van ca. ½ M. hoogte om cachiri te koken. Zie *oriño*, n⁰. 12, a en n⁰. 13.

makaku - een kleine hagedissoort door de Surinamers „kamra-wendje" d. i. kamerjuffer genoemd; aankondigster van den drogen tijd.

makao - een dunne slang van 4 voet lengte; gekleurd. Zij behoort tot die slangen waarvan men veel vertelt, die men echter nooit ontmoet heeft. Zij moet, vooral in de Saramacca-rivier, van af de takken der boomen loeren naar haar prooi. *Tuna epo mamao poko kopotï man-don* = Massa's zitten er op de takken van den bosch-kakao boven het water. Haar kop, na iemand gebeten te hebben, laat van 't lichaam los. *Makao-wa eka-poto, tu-pupo no-yan a-poko* of *kën-ot-u-ka-no a-poko* = Wanneer ge door de makaw gebeten wordt, laat zij haar kop in u(w lichaam) achter.

makari - enkel. *Makarï-rï wewe-wa w-o-po* = Ik heb mijn enkel aan een stuk hout gestooten. Zie bij *piri-ña*. *A-makarï-rï, makarï-rï* = uw, zijn enkel.

mákawá - kleine anamoe. 't Vogeltje zit meestal op den grond, vliegt nooit hoog, slaat met zijn klauwen. Zie bij *atokï*. De Karaïbsche naam is naar het geluid dat de vogel te voorschijn roept: *má.... kawá! má.... kawá.* Sommigen eten zijn vleesch niet. Verblijft in de savana. Zie *iñamu*.

makire - klein zeeslakje; zou *parakawera* uit diens schulp verdrijven om in die schulp zijn woonplaats te vestigen.
mako - Anopheles; makoe. Zie *karapana*.
makoki - kleine, sierlijk gevlochten warimbo-voorwerpen, zooals: sigarenkokers. 't Woord is wellicht enkel N. E.
mamao - Pachira aquatica Aubl.; N. E. boesi-cacao; bosch cacao. Een flinke, veelal naast de rivier staande, boom met vruchten, op de cacao-vrucht gelijkend. Hij zendt zijn takken horizontaal uit. *Tu-pa-ye man mamao* = De mamaw is plat. Van zijn bast krabt men den buitenkant af om kleine verwondingen die zweren te behandelen. *Mamao pi-po si-ke-ke-ka-i wo-wo-po epi-tï me* = Ik krab de mamaw bast wat af tot geneesmiddel voor mijn verwonding. Zie nog bij *makao*.
mami - Met *mami* duidt men een kind aan, 't zij jongen 't zij meisje, van zuigeling af tot een kind van ca. 8 jaar. *Mami, o-ko-ne* = Kind, kom! *Mami ero-po na* = Het kind is hier. *Mami kn-otamo-yan* = Het kind huilt.
Ook groote menschen, die van de familie zijn, worden wel eens met *mami* toegesproken.
Zie verder bij *me* = kind, n⁰. 3, a.
mamu - draaikolk. *Moro i-mamu-ru taka kës-ema-i a-kowei-rï* = Werp je vischhaak niet in het draaiend water, in dien draaikolk.
E-mamu-ka = een draaiende beweging hebben. Aldus denk ik. *E* = pron. reflex. *Sakao kën-ometáka-no, kën-e-mamu-ka-no* = Het zand laat los (aan den oever nl.), het maakt een draaiende beweging. (In het Neg.-Eng. werd het Karaïbsch vertaald door: a meki drai = het maakt een draaiende beweging.
Het transitivum *imamu-ka* = een draaiende beweging geven zal — vermoed ik — ook wel bestaan.
Draaikolk wordt ook weergegeven met *we-mbo* = buik; zie *we*, n⁰. 4.
man - suffix. Voorbeelden: *mona-man* = een dief. *Ëpe-man* = tot een pijl voor mij (zie *eka* = bijten). Het suffix *man* is de substantieve vorm van *me*. Zie over deze vorming bij *me* = wijze, trant, n⁰. 3, b en n⁰. 4 en bij *n*, welke medeklinker substantieven vormt.
Wat wij voor den 3den pers. ev. van het hulpwerkw.: zijn aanzien zal in zeer vele gevallen in 't geheel geen werkwoord zijn, maar de hier bedoelde substantieve vorm.
maña - akker, kostgrond. *Maña-li tïkse watï man* = Mijn kostgrond ligt niet ver af. *Owe-ko a-maña-rï na* = Waar ligt je kostgrond? *Tï-maña-ke man* = Hebt gij een kostgrond? *Maña-ma wa* = Ik heb geen kostgrond. *Maña-po w-e'i* = Ik ben op mijn kostgrond geweest. *Maña-wa w-uto-n kï'erë ka* = Ik ben naar den kostgrond gegaan om kasave uit te doen.
1) Elke familie legt een kostgrond aan. Tegen 't begin van den grooten drogen tijd zoekt men in 't bosch een gunstige plek uit, welke opengekapt wordt. Tot 't openkappen van kostgronden helpt men gewoonlijk elkander. *Musiro-me kët-ei-śein maña akoto-ri poko* = Laten we een kompagnie vormen om den grond open te kappen. Men geeft dan gewoonlijk een klein tapana-feest. *Musiro si-kiri-ya* = Ik geef een drinkgelag, opdat men mij helpen zal. Zie *woku*, n⁰. 8.
2) Men kapt eerst 't lage onderhout weg. *Maña apipo-kï-rï poko kët-ei-śein* = Laten we ons eerst met 't kappen van 't lage hout bezig houden. Dat zijn de struiken en vooral de talrijke boschlianen. Bij 't omkappen der groote boomen zou anders de bijl er in kunnen vastraken, den houtkapper letsel kunnen bezorgen. Nadat het bosch gezuiverd is, gaat men over tot het kappen der groote boomen. Dit alles is 't werk der mannen.
3) De droge tijd gaat nu den grond over en droogt alles uit, zoodat men even vóór de regentijd invalt den grond schoon branden kan. Opdat de brand den grond zoo zuiver mogelijk make, is een sterke wind gewenscht. Wat men doet opdat het dien dag flink waaien zal, zie bij *pepeito* = wind. Het branden kan de familie, welke den grond bezit, alleen wel af.
4) Komt thans het beplanten. Weer trekken de mannen in gezelschap op. *Werï pa-se kama-kon musiro-me* = Laten we gezamenlijk de verbrande

stompen en boomen opruimen. De „groote" boomen worden echter niet opgeruimd. De vrouwen zijn ook meegegaan. Terwijl nu de mannen strook voor strook plantklaar maken, worden zij op den voet gevolgd door de vrouwen. *Samba-ke wori-an nońo anu-yan maña poŋ-dome* = Met de tjap diepen de vrouwen de aarde uit, om den kostgrond te beplanten. In de gaten planten zij de kasavestekken, enz.

5) De kostgrond krijgt ook zijn bezweringsmiddel. Dit is een tajer, gelijkend op de *parakaru*. De tajer heeft naar buiten komende knollen, *i-ḿu-nu*, gelijkend op de kasave-knollen. Zij wordt *arepa turara-ri* genoemd, d. i. bezweringsmiddel van de kasave en ook *arepa mu-nu*, d. i. kasaveknol. Men plant den tajer midden in den kostgrond. Een Indiaan zeide: *Ero arepa mu-nu si-po-ya, y-erepa-rï mu-na-tome* = Deze tajer plant ik, opdat mijn kasave goede knollen krijge.

6) De kostgrond heeft daarenboven nog een „geest". Deze geest, *aporemuŋ* of *maña aporemuŋ* genaamd, houdt voor den Karaïb een oogje in 't zeil. In 't begin van den drogen tijd roept hij: *fi!*... Hij doet de menschen wel eens schrikken. *T-aka-ke moro maña man* = De kostgrond heeft een geest, zegt men dan. Maar overigens doet hij enkel goed. *Maña t-aporemuŋ-ke man* = De kostgrond heeft een *apore-muŋ*.

7) Nadat er 4 maanden voorbijgegaan zijn, staat de kostgrond vol onkruid. „*Maña i-ṫupu-ta-poto* = wanneer de kostgrond vol onkruid staat", dan waarschuwt de vrouw den man: *kis-iña-n se musiro-me* = Laten wij gezamenlijk den grond schoon maken. Dit geschiedt dan.

8) Is de tijd van oogsten daar, dan valt al het werk den vrouwen ten deel. Alleen wanneer men een groot drinkgelag geven wil en dus een groote hoeveelheid kasave noodig heeft, gaan ook de mannen mee om de kasave van den grond te halen en thuis te brengen. Zie op bijgaande foto man en vrouw met vollen draagkorf komend van den kostgrond.

9) Op de kostgronden wordt van alles geplant. Men plant pêle-mêle. Men vindt er vooreerst: bittere kasave (zie *ki'ere*), zoete kasave (*yupo*), njams (*yamusi*). Men kan er aantreffen enkele soorten van patatten (zie *napoi*), van napi's (*napi*), taja's (*taya*). Verder peper (*pomui*), tabák (*tamun*), ananas (*nana*), suikerriet (*asićaru*), bananen (*paruru*) en bakoven (*matuku*), zeilgras (*kurawa*), katoen (*mauru*), enkele vischvergiften (zie *ṫimu*). Geen vruchtboomen echter en geen rijst. Over paddestoelen op een kostgrond zie *urupe*, n⁰. 1, a.

10) Wanneer men 't volgend jaar den oogst binnenhaalt, beplant men geleidelijk aan bij 't uitdoen en wegnemen der vruchten den grond voor een tweeden keer. Na het tweede jaar kapt men een nieuwen kostgrond open. Verlaten kostgrond = *maña-po*.

manaiŕamono tukusi = de grootste der kolibries; zwart van kleur. (Staat de benaming in verband met *manurai-ḿo*?). Zie bij *tukusi*.

manana - N. E. gron-waswassi, d. i. grond-wespen. Deze wespen maken een nest van bijna 1 Meter lengte. 't Nest zit even in den grond, reikt vervolgens boven den grond tot aan kniehoogte. De wesp is een weinig grooter dan de gewone vlieg. De benaming *manana* staat wellicht in verband met *maña* = akker, grond. Zie verder bij *okomo*.

maña-po - verlaten kostgrond. Zie suffix: *po*.

maña-po-ta-no - iets wat op 'n verlaten kostgrond groeit. Zie bij *ta* = in.

maña-po-wewe - algemeene benaming voor elken op een verlaten kostgrond groeiende boom; inzonderheid zekere boom, wiens blad op 't blad van de cacao gelijkt.

manari - zeef. 1) Men gebruikt de zeef vooreerst tot het fijn maken der *ki'ere-pu* (uitgeperste kasavebrei) en van den verkoolden *kwepi* bast. Men duidt dit zeven aan met: *una* = vegen. *Kwepi* (*ki'ere-pu*) *una-ko manari-ṫa* = Veeg de kwepi (het kasavemeel) uit in de zeef! Zie over dezen term en andere termen voorkomend bij het zeven van het kasavemeel onder *arepa*, n⁰. 9. Zie ook *oriño*, n⁰. 2.

Vervolgens tot het doorhalen van dranken. Men legt dan te voren al of niet een doek in de zeef. Het doorhalen noemt men *iśuka*. Zie hierover bij *woku*, n⁰. 6.

2) Men heeft 2 soorten van zeven: de *manari* en de *woka* (over deze laatste benaming zie *woka*). De eerste wordt èn door Indianen èn door niet-Indianen gebruikt, de tweede alleen door Indianen. Deze, de *woka*, verschilt van de *manari*, dat zij dieper is. Heeft de *manari* een randwerk van acht stokken, aan elk der vier zijden nl. twee, de *woka* heeft het dubbele aantal, aan elke zijde nl. vier. Die stokken zijn echter in den rand ingewerkt en steken aan de hoeken er niet uit. Zij is hooger opgebouwd en het zeefvlak ligt dieper. Zij kan meer verwerken. Van beide zeven geven wij een afbeelding.

3) Het zeef-vlak heeft kleine of groote openingen. In 't eerste geval spreekt men van een *sekïgsï manari* = een fijne zeef. In 't tweede geval zegt men: *Tonusara wara tï-ka-se man* = Zij (de zeef) is gemaakt bij wijze van *tonusara*. De laatste uitdrukking zal wel een samenstelling zijn van *enu* = oog en *sa-ra*, zie *sa*.

4) De grootste verscheidenheid bestaat er in 't maken van 't zeefvlak. Dit vlak, ofschoon altijd „recht" vlechtwerk (zie *waruma*, n⁰. 16), kan op menigerlei wijze worden gemaakt. Ofwel men vlecht figuren (zie hieronder a, b, c en d), ofwel men zoekt de afwisseling in het aanbrengen der versterkingsbanden:

a) Men vlecht *zóó*, dat de boven-komende reepen een groep van regelmatige vierkanten vormen, die al kleiner zijn naar gelang zij dichter bij het midden der zeef komen. Men denke zich deze vierkanten als cirkels (zuivere cirkels „vlechten" kan men immers niet) en de benaming: *yuwe-mbo* = draaikolk, zal men gelukkig noemen. *Yuwe-mbo-rï me manari-rï si-ka-sa* = Ik maak mijn zeef bij wijze van een draaikolk. Zie bijgaande afbeelding.

Een klein zeefje, niet voor het gebruik maar voor den verkoop aan blanken bestemd, had een dubbel zeefvlak, elk volgens de „draaikolk-methode" gevlochten. Men noemde dit zeefvlak: *yuwe-yuwe-mbo-rï*.

b) De bovenkomende reepen vormen niet één groep, maar vier groepen. Elk der vier groepen bestaat uit meerdere lijnen die twee aan twee in rechten hoek elkaar ontmoeten. Dergelijke lijnen-ontmoeting heet in de Karaïbsche ornamentiek *woto yepo* = vischgraten (zie *me*, n⁰. 15, a; op het einde). Ook deze wijze van een zeef vlechten heet: *woto yepo*. Zie bijgaande afbeelding.

c) Dikwijls vertoonen de zeven de *wayamu engana me-rï* = de vlekken van den schildpadrug. Zie bijgaande afbeelding. Een andere vlechtfiguur van denzelfden naam komt bij de zeven niet voor, wel bij mandenvervaardiging. Zie de figuur onder *wayamu*. Men kan de zeef nog vlechten volgens de wijze *wayamu pipo* = schild v. d. schildpad. Ook deze figuur ziet men afgebeeld onder *wayamu*.

d) Het zeefvlak vertoont „diagonale" strepen. Zie bijgaande dubbele afbeelding van den man die vlecht en van het zeefvlak zelve. Dergelijke diagonale strepen, 't zij volgens den twee-slag (gelijk hier), 't zij (gelijk elders) volgens den drieslag, 't zij bij recht (gelijk hier), 't zij bij diagonaal vlechtwerk duidt men steeds aan met *arabo-me* = bij wijze van logo-logo.

e) Opdat de zeef grootere hechtheid hebbe, zorgt men er steeds voor „versterkingsbanden" aan te brengen. Onder „versterkingsbanden" versta ik drie reepen, die in afwijking van de andere reepen vast aaneengesloten zijn. Waren alle reepen vast aaneengesloten, men zou er niet door kunnen zeven. Waren „alle" reepen daarentegen van elkander verwijderd, het vlechtwerk zou niet sterk zijn. Daarom versterkingsbanden.

Men noemt deze banden: *ema-rï*, d. i. wegen. Men maakt ze wel eens zwart met *mani*. *Manari ema-rï mani-ke si-mani-pa-i* = Ik bestrijk de wegen der zeef met *mani*.

Een andere benaming is *ẅ-yepo-koto-rï* = snijdster der reepen. Zie verklaring van dezen term onder *yamatu*, n⁰. 7.

Soms heeft een zeef 3 of 4 versterkingsbanden, alle in een en dezelfde horizontale richting loopend. *Kasapa apoli* = sprinkhanen-pooten werden deze banden genoemd. Zie de afbeelding.

f) Alle bovengenoemde zeven zijn volgens den tweeslag (zie *waruma*, n⁰. 16) gevlochten. Een andere, zeer mooie zeef, die wij thans bespreken, vlecht men *pikiri-mę* (zie *waruma*, n⁰. 13) volgens den één-slag. Om nu het voorkomen, 't welk de hierbij afgebeelde zeef (zie de teekening) vertoont, te krijgen gaat men aldus te werk. Om beurten laat men een 8-tal reepen nu met haar binnenzijde, dan met haar bast-zijde het binnenvlak der zeef uitmaken. Dewijl nu de bast van den rijpen warimbo donkerbruin is, zal men dan in het binnenvlak der zeef de donkere teekening zien, welke onze bijgaande afbeelding vertoont. De vlechtmethode heeft behalve *pikiri-mę* nog den naam van: *t-ęngana-po* = met zijn rugzijde en *tï-raka-ba (pa)* = met zijn gespleten zijde naar boven.

5) Onderdeelen der zeef. *Manari ępu-ru* = de randstokjes. *Manari apoka-mil-po* = het bindsel dat de stokjes te zamen houdt. *Ińana* (van *ęngana*) *kapu-po* = het maaksel van den rug, d. w. z. de laatste vlechtsteken, welke aan den onderkant der zeef uitsteken. *Apo-pǫ-lï-po* (van *apǫtï*) = het afgesnedene; de laatste steken nl. worden afgesneden.

manatï - vrouwenborst; *a-manatï-rï*, *ṁanatï-rï* = uwę, hare borst. *Manatï ęnu-yan mǫkǫ pičani* = Het kind neemt de borst. *Manatï-rï pǫtï-rï* = de tepel der borst. *Manatï-rï undï* = het onderste gedeelte der borst. *Samaku manatï-rï* = kleine uitsteeksels als sieraden aan de groote drankpotten; zie *oriño*, n⁰. 13. *Mana-ta* = het opkomen der borsten.

Om het kind te spenen gebruikt de moeder opgedroogde uitwerpselen van het hert: *yakarawa węti-mbo aru-ta-po*. *Yakarawa węti-mbo-kę tï-manatï-rï wǫ-yan, manatï nǫn-da-tǫmę mǫkǫ pičani wa* = Met herten uitwerpselen slaat de moeder op haar borst, opdat het kind de borst verlate. Men kan ook het bittere sap der kwasisi vrucht nemen; zie *kwasisi*. Tegenwoordig gebruikt men ook aloë, gelijk de Surinaamsche vrouwen. Men zegt verder: *Tï-manatï-rï ępi-ñǫ-pu-i pičani-wa ęnu-rï pona* = Zij heeft haar borst behandeld, opdat het kind niet meer zuige. Wanneer de moeder maar één enkel kind heeft, laat zij dit 2 à 3 jaar de borst nemen. 'k Heb kinderen van 6 jaar zelfs dit zien doen. Zie verder bij *kami* en *picani*.

manatï eni tǫpo - letterl. middel om de borst te nemen; melktanden. — Zie *yę*.

maŋgï - zie *amaya*.

mani - A. Moronobea coccinea Aubl. (volgens Hering); Symphonia Globulifera Linn. (volgens Encycl.); N. E. mani, matakki. *Mani tï'apo-ta na* = De matakkiboom staat in een moeras. Vooral om zijn hars, insgelijks *mani* (verkorting van *mani ępu-kuru*) geheeten, aan den Karaïb bekend. *Owe-ko mani-rï na* = Waar is mijn mani-hars? Dit hars vloeit overal uit den boom, bij oudere exemplaren van zelf, bij jongere na insnijding. Om het hars te krijgen kapt de Karaïb vaak den geheelen boom om. *Mani si-ka-i yamun wiñǫ* = Ik haal het mani-hars van den stam af. Het versche mani-hars ziet er geel uit. Het wordt een drie-tal dagen te drogen gelegd in de zon. Hierna wordt het gebrand. *Mani s-pǫma-i* of *mani s-ęma-pǫ-ya*. Men gebruikt daartoe twee oude potten: de eene pot, *mani ęma-po-tǫpo* (zie *ęma*) genaamd, is voorzien van gaten. Het hars, in dezen pot in brand gestoken, druppelt als vloeibare zwarte pek door de gaten weg. Men heeft er voor gezorgd, dat onder den *mani-ęma-po-tǫpo* een tweede, met water gevulde pot staat, die het gesmolten, neerdruppelend mani-hars (*mani aiču-ru*) opvangt. *Mǫrǫ tuna-y-ęnë yǫpaita-tǫpo*; zie *paitï*. Terwijl het mani-hars brandt, werpt men er groene bladeren van den zwarten katoenboom (*tupuru mauru*) in en droge bladeren van den taspalm (*wǫ'i yarï*). Dit, opdat het hars mooi zwart worde. Gewoonlijk brandt men het hars tegen dat het donker wordt, omdat dan de wind is gaan liggen. De *węrunupo-lï* = overblijfselen in den *mani-ęma-po-tǫpo* werpt men weg. Het in 't water neergedruppeld hars laat men staan tot den volgenden morgen. Het is

hard geworden. *Mani epu-kuru ni-yana-ta-i.* Hiermede is het pek klaar.
Om het mani-hars beter te kunnen bewaren, moet het nog een vorm krijgen. Men smelt het, zonder dat men er water bij doet en laat het in een stuk bamboe of *sara sara* loopen, als in een koker. *S-arï-ka-i kwama ta-ka.* 't Wordt spoedig hard als een steen. Ofwel men verwarmt het in warm (niet echter in kokend) water en kneedt het tot een ronden vorm. *Mani-rï s-akï-ka-po-sa; mani-rï s-amomere-ko-ya* = Ik kneed mijn mani-hars, ik rol het. Men wikkelt het vervolgens in een blad. *Wo'i yarï-ta yondo-ko, iwo-ot-apoi-rï pona* = Wikkel (het hars) in een blad van den taspalm, dat het nergens aan blijve kleven.
B. Het mani-hars wordt veel gebruikt: 1) *bij wijze van pek* a) om touw of garen sterker te maken b) *purïlwa ki-rï-tome* = om pijlen te polijsten. Bedoeld is: het bindsel van den pijlpunt onder een laag mani-hars te zetten. Zie bij *purïlwa*, n⁰. 12 c) om een bind-figuur beter te doen uitkomen. Men maakt daartoe het laatste stukje van het witte bindgaren zwart. Zie *purïlwa*, n⁰. 8. 2) *als stopmiddel.* Zie bv. bij *alakuseri-y-enë*, hoe men met mani-hars den bodem van het kokertje vasthecht; om oude booten te kalefateren, zie *kuriala*, n⁰. 7. 3) *als geneesmiddel.* Wanneer een doorn te diep in 't vleesch doorgedrongen is, dan dat men dezen er nog uithale, plakt men een weinig mani-hars op de bewuste plek. Het hars trekt den doorn naar boven. 4) *als handelsartikel.* Men verkoopt het in de stad.
Mani-pa = met mani-hars iets bestrijken. *A-kurawa-rï mani-pa-ko, o-pe epu-mil-tome* = Strijk mani-hars over je zeilgrastouw, om het stokje aan den pijl te binden. *S-imani-pa-ma-i terapa* = Ik heb het al met mani-hars bestreken. *Imani-pa-rï se-pa-wa* = Ik wil het niet pekken.

manombo - suffix om een „voorwaardelijken" tijd te vormen. Het suffix kan wel een samenstelling zijn: *ma*, voltooiïng eener handeling aanduidend en *nombo* = suffix, substantieven vormend (zie *nembo*). *Yukpa an-ene-pa w-e'i-poto, urupu-rï manombo* = Als ik niet goed uitgekeken had, was ik met de boot vastgeraakt. *Monï wiki* (N. E.)*-ta uto-ri manombo Akalani-wa; yetu-mbe w-e'i-dü-ke ne monï wiki-ta to-pa w-e'i* = Verleden week zou ik naar de groote Poika gegaan zijn; omdat ik ziek was ben ik verleden week niet gegaan. *Am watï maro na. Koyaro am upi w-e'i-to-poto am s-epoli-ma-nombo* = Ik heb er geen (veeren nl.). Ware ik gisteren gaan zoeken, ik zou er gevonden hebben. Zie meerdere voorbeelden bij *asi* = bijna en *opotï* = kijken.

mansi-pe - zie *masi.*

mañu - zie *munu.*

manuraimo - N. E. granman kapasi; zie hierover bij *kapasi.*

mao-mao - pachira aquatica; N. E. boesi-cacao; boschcacao. Zie *mamao.*

mapara - Wat *mapara* beteekent wisten de vrouwen, die ik het vroeg, niet. Toch teekenen dezen de figuur „*mapara ye-rï* = tand van de mapara" op aardewerk. Eén Indiaan vond ik die een uitleg gaf. Volgens hem zou *mapara* een soort mier zijn, die twee tanden heeft. Die tanden zijn hoekig, als van een haak voorzien.

mapáraba - Hevea; de ronde, donkerbruine vruchten worden als sieraden om den hals gedragen. Zie *eneka*, n⁰. 5.

maparawa - een soort van groene vlieg, in het N. E. broko-ston, d. w. z. gebroken steen of die een steen breekt, genaamd. Zoo fameus is haar beet. *Maparawa oka-to* = Maparawa is er eene die bijt. Zie *pewerï.* Met *maparawa-mbo* werd door een Marowijne-Indiaan het touwkunstje aangeduid elders *karapa wo-rï* = het dooden van een muskiet genoemd. Zie bij *esapima*, n⁰. 11, c.

mapere - *Maperekï-po* = het verschimmelde. Uitgeperste kasave bv., welke een dag of tien is blijven liggen en schimmelt, wordt zoo genoemd.
Mapereki-rimbo. Maria-ke caka-ko moro mapereki-rimbo = Krab met een mes de schimmel er af. Zie *arepa*, n⁰. 7. *Ay-erepa-rï tu-mapere-ke na* = Uw kasavebrood is beschimmeld. *I-mapere pa na* — Het is niet verschimmeld. *Mapere-ta* = verschimmelen. *Ni-mapere-ta-i y-erepa-rï* = Mijn

kasavebrood verschimmelt. Zie bij *kuma*, n⁰. 2 in welken zin men zegt: Het water schimmelt. Over het laten schimmelen van kasavebrooden voor drankbereiding, zie *paya*.

mapiri - Simulium; N. E. mampira; kriebelmuggetjes.

mapo - oever, wal. *Mapo-naka o̱-ko-ne̱* = Kom, aan wal! *Moro̱ kuriala ipiña-ko mapo-naka* = Trek de boot op den wal.

marai - Penelope marail; N. E. marail; een bruin-zwart boomhoen met gestreepte borst. Zie bij *kuyuwi*. *Marai po̱pu-ru* = borst van den marail; benaming van zekere vlechtmethode (zie bij *waruma*, n⁰. 20). *Marai* wordt ook aangeduid met *kakaka*; zie aldaar. Jacht op den marail; zie *wo̱taro̱*, n⁰. 3.

Marai moran = bezweringsmiddel van den marail. Een tajersoort met gespikkeld blad dient daarvoor. De borst van den marail is immers gespikkeld. Het blad wordt fijngeknepen en men strijkt er mede over den voet en het been.

maraka - de piairatel van den piaiman. De ratel is beschreven onder *püyei*, n⁰. 34—42. Naar den mooi-ronden ratel zijn genoemd zekere tijger- en specht-soort. Zie bij *maraka-ya* en *we̱tu maraka-si*.

maráka-ya - een tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 8, a.

mára-mára - 1) een struik (?) op de bergmaripa (zie *kuruwa*) gelijkend. De struik komt voor op den savana-rand (in moerassen). *Aparari e̱si-wo̱ kan-atï-ta-no̱* = Zij groeit op den savana-rand.

2) de pitten van dezen struik. De gladde, zwarte, min of meer ronde pit vertoont aan het éene uiteinde een duidelijke indeeling van drie bolle vlakken. Deze drie bolle vlakken zijn elk voorzien van een kleine holte. Een driehoekige opening is er daarenboven, waar de drie vlakken elkaar ontmoeten. De pit vertoont zoodoende het voorkomen van een menschelijk gezicht. De drie holten zijn nl. de twee oogen en de mond. De in het midden staande driehoekige opening verbeeldt den neus. Het andere uiteinde van den pit loopt min of meer spits uit. Dit uiteinde wordt doorboord. Men rijgt de pitten aan halssnoeren. Zie *e̱ne̱ka*, n⁰. 4 en 4, c.

mara'uni - de grensrivier tusschen Hollandsch- en Fransch-Guyana; Marowijne; Maroni (Fr.); A. Cabeliau (1599) noemt haar Marawini. De naam dezer rivier zal ontleend zijn aan planten (boomen of bloemen) van dezen naam en die in de rivier in groote hoeveelheid voorkomen of eertijds voorkwamen. Dit denk ik omdat de naam van zeker plantje het bestaan der *mara'uni* plant veronderstelt. Bedoeld plantje heet: *mara'uni-ran*, hetgeen letterlijk vertaald beteekent: (plantje) gelijkend op de *mara'uni*. Zie bij *ran*. En rivieren of kreeken naar planten noemen is iets gewoons.

1) Alleen de Hollandsche oever van den benedenstroom is met Karaïben bewoond. Het zijn allen *Tëre̱wuyu* (zie *Kali-ña*). Zij vormen enkele heel kleine dorpjes. De dorpen zijn:

Kali-bi, door de Surinamers als Galibi uitgesproken. 't Ligt aan den zeepunt en telt slechts een drietal kampen. Over dezen naam zie *Kali-ña*, n⁰. 2.

Kupari-ma-ŋ en *Mangï-ndï*. Beide dorpjes liggen een weinig de rivier op. De Surinamers noemen het eerste dorp: Christiaan kondre, d. i. Christiaan dorp, het tweede: Langa man kondre, d. i. dorp van den langen man. *Kupari-ma-ŋ* beteekent: plaats die vrij is van koepari's (*kupari* = zie het woord; *ma* = suffix van negatie; *ŋ* vormt substantieven). *Mangï-ndï* beteekent: onder den manjaboom (*mangï* = manjaboom; *undï* = stam).

Kwasini-ndï, even boven *maŋgï-ndï*, is insgelijks genoemd naar een daar ter plaatse groeienden boom, nl. den *kwasini*. De uitgang *ndï* afkorting van *undï*.

Kumaka. Zes uren den stroom op stichtte Kappler het Surinaamsche dorp, naar den naam zijner vrouw Albina geheeten. De Karaïben noemen het: *Kumáka* = kankantrie.

Vaart men nu nog verder den stroom op, dan ontmoet men na één uur het dorp: Papa-Tam-kondre (N. E.) d. i. dorp van vader Tam. — De Karaïben noemen het: *Maripa-undï* = maripa boom.

Twee uur verder de rivier op ligt in de rivier, 3 à 4 Meter van den

Hollandschen oever verwijderd, het rotsblok met oude Indiaansche inschriften. Naar dit rotsblok heet het dorp: *Tï-mẹ-re-ŋ*. Zie verklaring van den naam onder *mẹ*.

Tọnorọ-ma-ŋ = plaats zonder vogels (*tọnorọ* = vogel; *ma* = suffix van negatie; *n* vormt substantieven) nog hooger liggend, is verlaten.

Behalve op de opgenoemde plaatsen wonen verder tusschen het *tï-mẹ-rẹ-ŋ* rotsblok en *Kali-bi* hier en daar nog afzonderlijke families van Karaïben. 't Geheele aantal Karaïben in de Beneden-Marowijne bedraagt 282.

2) De *Mara'uni* wordt wel overal door de Karaïben van Suriname als de voornaamste woonplaats der Karaïben beschouwd. Iemand die in deze rivier piaiman geworden is geldt als de beste. De *Mara'uni* heeft betrekking met Holl. en Fransch Guyana. Door Wane-kreek en Courmotibo dringt men Holl. Guyana in en komt men in de Cottica, alwaar zich ook de *Tërẹwuyu* bevinden. Vaart men daarentegen de rivier uit en slaat men de punt om dan gaat men langs de Mana-rivier Fransch Guyana in, alwaar zich wederom tal van *Tërẹwuyu's* moeten ophouden.

3) De Marowijne-Indianen maken korjalen, die eigen zijn aan hen alleen. Zij zijn dieper en worden breeder uitgebrand dan de overige korjalen. Zie hierover meer bij *kuriala*. De breede uitmonding der rivier, de zee zelve waarover zij met hun korjalen vaak naar de stad gaan, vereischen vanzelve breedere booten.

4) Reeds in 1640 werden de Karaïben van de Beneden-Marowijne door de paters Jezuieten bezocht, o.a. door Méland en Pelleprat. In 1654 werden twee paters vermoord. In 1655 gaf Pelleprat de Karaïbsche grammaire en Dictionaire uit.

5) Met „*Mara'uni*" wordt ook de rivier aangeduid, waarover volgens een ouden piaiman de gestorven mensch henen moet, wil hij in 't land van hiernamaals aankomen.

mara'uni-ran - benaming van zeker plantje; zie *mara'uni*, n⁰. 1.

mari - een zoetwaterslak der boven-rivieren. De schulp krult zich rechtwaarts op met steeds breedere wendingen. *Pui-mẹ mari amui-rï-sẹ-man rï-wa*? = Wilt gij vele van die slakjes oprapen voor me? De Karaïb, op de vallen ze ziende, brengt ze mee naar huis. Smaken zeer goed.

maría - mes. *Ĉa-ka-ko marïa-kẹ* = Krab met het mes (het vuil) er af! Andere voorbeelden zie bij *mapẹrẹ*; *niṁọku*. Mes van den ouden tijd, zie *yọko-yọko*.

mariṗa - naam eener bacove-soort; zie *paruru*, n⁰. 2, c.

mariṗa - Maximiliana Maripa, Drude; maripa. Van dezen palm trekt de Karaïb zeer veel nut.

1) Van de bladeren uit de maripa-*tong* breit of knoopt hij speelvoorwerpen (zie bij *waruma*, n⁰. 49). Gebruikt men de tong tot dakbedekking, dan houdt het dak buitengewoon lang.

2) Van den *bladstengel*, fijn gesplitst aan zijn top, maakt de Karaïb een flambouw (zie *turi*), grof gesplitst over geheel zijn lengte een mat (zie *pari*) en korven of vallen (zie *masiwa* en *miŝaka*) ter vischvangst. Verder maakt hij uit het harde gedeelte van den stengel, uit zijn *katu-puru* = zijn ruggegraat de „tong" der trom (zie *sambura*, n⁰. 10), het onderdeel eener zekere boschlamp (zie *warusi*) en een penseel ter schildering van het gelaat (zie *esaikẹ*). De vrouw snijdt er haar breinaalden uit (zie *siwuil*), enz. enz.

3) De *bladscheede* wordt tot tal van doeleinden gebruikt (zie *kuru-wẹsẹ*).

4) Van de *vruchten* zuigt men het vleesch af. Een lekkernij. *Mariṗa s-ẹnu-ya* = Ik eet (letterl. drink) maripa's. Soms kookt men ze en eet ze dan. Soms krabt men van veel vruchten het vleesch af, legt dit vleesch in een blad op de pan, maakt een soort pannekoek. — Kinderen eten de witte zaden in den steenen pit.

5) De steenen *pitten* worden bewaard op een droge plaats in de zon. Heeft men er genoeg, dan verbreekt men ze. *Mariṗa ẹpu-ṗo si-ṁọ-ya* = Ik breek de maripa-pitten open. Men haalt er 2 à 3 witte zaden uit.

Maripa epu-po si-ṗu-ka-i = Ik haal de zaden uit de maripa-pitten. Deze zaden worden nu gestampt in den vijzel, gekookt. *I-ća-tï n-awomu-i* = Zijn vet (de olie) is boven komen drijven. *Ṣ-ano-ya* = Ik schep (de olie) er af. De olie wordt opnieuw gekookt = *Si-ḱararaka-i, asiwöi-ña-tome* = Ik kook haar, opdat zij zuiver zij. Deze olie, *maripa ka-tï*, wordt bij 't bakken en koken gebruikt.

6) Men laat ook maripa-pitten rotten, opdat in de witte zaden een zekere worm (*ariša*) kome, als vischaas zeer gezocht (zie *ṗowono*).

7) Van den steenen pit maakt men nog een sieraad om aan een touwtje aan den hals te hangen. De pit is dan mooi bewerkt. Van onderen vier glad geslepen zijden, van boven met cirkels en schuins op en neergaande strepen voorzien. Deze bewerkte pit is c[a] één duim lang. — De niet-rijpe, vroeg-afgevallen maripa-pitten leveren een ander soort versiersel. Men snijdt van die pitten nl. de puntjes af. Ze vormen kleine kegeltjes. Men rijgt ze nu aan een touwtje op dusdanige wijze, dat elke twee kegeltjes met hun basis op elkaar sluiten. Zie *eneka*, n⁰. 4.

8) De palm heeft een eetbare kool (zie *sakūra*).

9) Een palm tot de Maripa-soort behoorend is de *kuruwa*. Zie dit woord.

10) *Mariṗa paruru* = een zeer zoete bakove-soort; zie bij *paruru*, n⁰. 3.

mariṗaka - zoetwatervisch van c[a] 1½ voet lengte, gelijkend op den tijgervisch of spikrikatti (zie *uruwi*), doch van kleiner afmeting dan deze.

mariṗa paruru - een bacove-soort; zie *paruru*, n⁰. 2.

marišapa - Cichla ocellaris; zonnevisch.

ḿari-ṫa - ? Zie voorbeeld van gebruik bij *uwa*, dansen, n⁰. 7.

maritï - vederdons. 't Zachte dons van onverschillig wat voor vogel wordt door mannen en vrouwen gebruikt om bij feestelijke gelegenheden zich het hoofd op te smukken. Zij steken de vlokken in de haren. Koesoewe en olieën, welke rijkelijk op de haren liggen, houden het dons te zijner plaatse. *Oweko maritï-rï na* = Waar is het dons van me? *Y-use-tï-ta* (*y-upupo poko*) *s-ilri-ya* = Ik bevestig het dons in mijn hoofdhaar (op mijn hoofd). *Mose tonoro ḿaritï pa na* = Die vogel heeft geen dons. Wij geven twee foto's van de wijzen waarop het dons in 't haar gestoken wordt.

maro - met. *Nokë maro ko m-o-pu-i* = Met wie ben je gekomen? *Tata maro* = met mijn moeder. *A-maro* = met u. *Maro* = met hem. *Maro* wordt ook veel gebruikt om bezit uit te drukken. *Ero a-maro terapa man* = Hebt gij deze al? *Arakăpusa am watï i-ḿaro-ne* = Zij hebben geen geweren.

masakari - brulaap; zie hierover bij *arawata*, n⁰. 1.

masaku - jonge uitspruitsels; zie bij *paruru*. *Ameseku* heeft dezelfde beteekenis. Misschien wordt 't eene voor planten, 't andere voor menschen gebruikt.

masi - soms hoort men *mansi*; zie infix *m*.

a) *masi-do-me*. *Masi-do-me use-tï* = Zijn hoofdhaar is lang. *Amoseikï-rï masi-do-me porï* = Zijn vingernagels (van *kurupi*) zijn zeer lang. *Do* schijnt mij de vervorming te zijn van het versterkingssuffix: *ko*, ook voorkomend bv. in *owin-ćo* = één alleen.

b) *masi-ḿe Masi-ḿe porï i-ñu-ru* = Zijn tong is zeer lang.

c) *masi-pe*. *Patï masi-pe yumañ na* = Mijn hangmat is zeer lang. *Aw ćopo masi-pe wa* = Ik ben langer dan hij. *Oma masi-pe porï* = De weg is zeer lang. *Masi-pe kën-o-teŋ-ga-tan* = Het touw zal zich sterk uitzetten. *Ay-etasi-ṗo-tï mansi-pe man, ićoto-ko* = Uw baard is lang, snijd hem af. Tegenover *masi-pe* = lang staat *sani-ḿe* = kort.

d) *masi-ṗu-ŋ*. *Masi-ṗu-ŋ kuriala am ća-ko* = Maak een lange boot. *Masi-bu-ŋ parapi* = een lange (d.w.z.) ondiepe prapi. *Pu-n* is ontstaan uit *pe*, gevolgd door een *n*. Zie over deze vormen bij *n*.

masi-do-me - zie *masi*.

masi-pe - zie *masi*.

masisi-ćërë - een der booze geesten, die zich diep in 't bosch ophoudt. Deze, gelijk *tororo*, heeft het vooral op de vrouwen gemunt. De lucht der vrouw, die haar menstruae heeft, kan hij niet uitstaan. Zie bij *tororo*.

masiẃa - een groote, vijf à zes voet lange vischval, uit *amara'ü* of *mariṗa*

vervaardigd. Wanneer men de kreek met de *pari* (zie dit woord) afzet, vooral bij 't visschen met vischvergiften, zet men deze vischval vaak in 't midden van de *pari*. Andere visch-vallen zijn *mišaka* en *yombo*. Zie bij *woto*, n⁰. 2, b.

matápi - matapi; vlechtwerk uit warimbo-reepen om kassave te persen.

1) *Voorkomen en onderdeelen*: buis- of slangvormig, van 1½ à 2 M. lengte, met een middellijn van 1½ à 2 d.M. bij gewonen stand. *Upupo* (hoofd) = de lus aan 't boveneind, ook *pemu-u* (hals) genaamd. De lus onderaan wordt op twee wijzen vervaardigd. De eerste wijze is de eenvoudigste. Met *kurawa* wordt de lus vastgebonden. Men noemt haar *emokapupo*. Op de tweede wijze komt er geen „touw" bij te pas. De dubbel-reepen loopen in elkaar. Men noemt de lus dan: *awarï-puya-andïkërë* = staart van den waterhond. Zie het portret, de twee wijzen van beneden-lus-vervaardiging voorstellend. Het onder-eind heet ook *topu-ru*. De „opening" aan 't boven-eind heet *pota* (mond), de rand der opening *esipi* (lip).

2) *Vlechtmethoden:*

a) *akuri ye-rï*, zie *waruma*, n⁰. 22. Volgens de „konijnentanden"-methode worden de meeste matapi's gevlochten. De matapi heeft dan echter zoowel boven als beneden een rand van ca. 1 d. M. breedte uit „logo-logo". (Zie *arabo*).

b) *kumako ema-rï*, zie *waruma*, n⁰. 23. De „mierenpad"-matapi's ziet men vooral bij de *Tërewuyu* in de Marowijne en de Para. Ook bij deze matapi's is de rand, gelijk sub a) aangeduid, van logo-logo.

c) *arabo*, zie *waruma*, n⁰. 21. Somtijds wordt de geheele matapi volgens de „logo-logo"-methode gevlochten.

3) *Het vullen der matapi*. Wanneer men de geraspte kasave-brei uitpersen wil, hangt men (*serere-ma*) de matapi met haar bovenlus aan een uitstekenden stok, die tot dat doeleinde vaak aan de *retï-rï* en de *suraban* met lianen vastgebonden is. Men drukt daarna de matapi te zamen, zoodat zij korter wordt, doch veel breeder. *Matapi aweko-ko!* Men kan er dan de brei gemakkelijk indoen. *Ki'erë aru-ka-ko moro matapi ta-ka* = Doe de kassave in de matapi. *Matápi ta-ka ikil-po arï-mo-ko* = Doe de geraspte brei in de matapi. Dit laatste woord: *arï-mo* is de karakteristieke uitdrukking voor het vullen der matapi, zelfs voor de geheele persbewerking door middel van de matapi. *W-ot-arï-mo-ma-i* kan men vertalen met: „ik ben klaar met 't uitpersen van kassave".

4) *De matasapoi*. In de beneden-lus wordt nu een stok gestoken, *matásapói* genaamd. Over de samenstelling van dit woord, zie *matasapoi*. *Emoko moro matasapoi matapi ťa-ka* = Steek den stok in de matapi. De *matasapoi*, in de lus zittend, loopt schuins op. 't Benedeneind er van wordt vastgezet. Om dit te kunnen doen heeft men bv. aan de *retï-rï* ca. één voet boven den grond een kleinen stok stevig vastgebonden, die schuin den grond inloopt. Deze twee: *retï-rï* en schuine stok vormen dus een mik. Daarin nu steekt men het benedeneind van de matasapoi.

5) *Het verzwaren der matasapoi*. 't Boveneind van de *matasapoi* moet vervolgens worden verzwaard. Daartoe gaan de vrouwen gewoonlijk er op zitten. *At-andï-mo-ko matasapoi kupo* = Ga op den stok zitten. *Ićupoi-ćo* = Ga er boven op zitten. Dit laatste is weer de meest gebruikelijke term. Men hoort vaak roepen: *Ku-kupoi-ćo-se* = Komt, laten wij op den stok gaan zitten! In sommige kampen heeft men zware steenblokken, die men, na zelven de matapi uitgerekt te hebben, aan de matasapoi bindt. *Awosiŋban emil-ko i-ćupo naka* = Bind er zware lasten op.

6) *Het persen*. Doordat men de matapi sterk uitrekt, maakt men haar smaller en smaller, perst men gevolgelijk de brei meer en meer: *akï-ka* en *akï-no-ka*. *Ko'i ćoro akï-no-ka-ko, kumu-ya, w-os-ekei-šein* = Pers gauw, ik heb honger, dat wij bakken kunnen. Over 't water dat daarbij in stroomen langs de matapi afloopt en beneden opgevangen wordt, zie *kasiri-po*. Na een tijdje staat men van de *matasapoi* op. Men licht de matapi een

weinig op, zoodat zij weer korter en breeder wordt. Men drukt dan met de hand de uitgerekte brei weer zooveel mogelijk tot een bol en gaat opnieuw persen. Ook legt men, wanneer men nl. reeds een matapi uitgeperst heeft, even een stuk van het slangvormig samengeperste, droge, thans harde kassavemeel er boven in, waardoor de nog niet geheel droge brei van zelven naar beneden zakt. Men perst tot de brei geheel droog en hard is. *Awekǫ-ko, n-akï-pu-i* = Maak de matapi kort (d. w. z. om de brei er uit te halen), de brei is samengeperst (is reeds droog).

7) *De ki'ere-pun.* Het uitgeperst kassavemeel heet thans *kiẹrẹpun.* Zie dit woord. *Kiẹrẹ-pun arï-ka-ko matapi wińǫ* = Haal de kierepun uit de matapi.

Over het bakken van brooden, zie bij *arepa.* Over zekere wind-figuur, zie *arï-mǫ.*

8) Behalve de boven beschreven matapi heeft men nog een matapi van zeer kleine afmetingen, niet langer dan 2 d.M., met een middellijn van ca. 2 duim: *matapi-ḿẹ-mbo* = een klein matapietje. 't Ding heeft van onderen niet de lus, waardoor bij de groote matapi de persstok gestoken wordt. 't Is er open, zoo lang men tenminste het niet afbindt met een touwtje. Overigens in alles gelijk aan de groote matapi. Wordt gebruikt om vruchtenvleesch uit te persen (zie bij *awara* en *kumu*), om er de olie uit te krijgen. Wanneer men perst, trekt men aan bovengenoemd touwtje.

9) Bijgaande foto's toonen zeer duidelijk hoe een matapi in elkaar gedrukt zeer breed, en uitgerekt zeer smal wordt.

matásapǫ́i - Zie *matapi,* n⁰. 4. *Matasapǫi ḱupo si-ćupǫi-ya* = Ik ga op den matapi-stok zitten. 't Woord is wellicht een samenstelling van *mata-pi* (zie dit woord) en *apǫi* = grijpen. De *s* is dan verbindingsmedeklinker. Ofwel: *mata(pi) s-apǫi* = ik grijp de matapi vast. De *s* is dan pronomen.

matawari - Crenicichla saxatilis; N. E. matoiri, datra (dokter), don kodjo, bakkadam snoekoe. Kleine visch, wiens bek gevormd is als die van den snoek. *Matawari pota-rï mẹ* = bij wijze van den matawari bek; term bij hangmatvervaardiging in gebruik. Zie *nimǫku,* n⁰. 9.

mati - N. E. mati (van het Holl.: maat). De Karaïben hebben het woord overgenomen om er de Zwarten mee aan te duiden. *Mati auran* = de Neger-Engelsche taal. *Mati ṕana-po* = een neger-oor; bedoeld is hiermee een zwarte soort paddestoel. Zie *urupẹ,* n⁰. 1, a. *Mati ṕǫmui-rï* = negerpeper. Zie bij *pǫmui,* n⁰. 3, d. Het gebruiken van zeker vogel-ei om de taal der Zwarten te kunnen spreken, zie *śakawaku.*

matï - 1) eindigen, ophouden. *Erǫ ǫtǫnǫ iḿatï-pa pǫko na* = Deze verkoudheid raak ik niet kwijt (houdt bij mij niet op). *Pẹpẹićǫ ni-ḿatï* = De wind is gaan liggen. *Wǫku ni-ḿatï* = De tapana is op. *Tï-ma-sẹ na* = 't Is op (na een uitdeeling). *Iḿatï-rï yẹ-rï* = de achterste tand. *Iḿatï-rï auto-wa ḱaŋ-go* = Ga naar het achterste huis. *Mǫnï iḿatï-rï auto-ta man* = Daar in het achterste huis woont hij. *Mǫrǫ iḿatï-rï pǫko-rǫ-nǫ-ta pańari man* = Misschien is hij in 't voorlaatste huis.

sterven; zie voorbeeld bij *asẹ-munu-si. P-apǫ-rǫ tï-matï-ma m-an-don* = Allen zijn gestorven. Merk op hoe ook *matï* nog door *ma* (zie beneden, n⁰. 3) aangevuld kan worden.

2) *Iḿa-ka* = voltooien. *Arepa s-iḿa-ka-i* = Ik heb al het kasavebrood op.

3) Over het suffix *ma,* 't welk achter een werkw. staande de voltooiïng der handeling aanduidt, 't welk wellicht identisch is met 't hier beproken *matï,* zie *ma.*

matuku - een bacove-soort; zie *paruru,* n⁰. 3.

matulẹru - zie *akokowa,* n⁰. 2, a.

matuni - een klein zeeslakje, kreukels, alikruiken. Wordt gegeten. De kinderen zijn er verzot op. In *Kalibi* zal men de menschen vaak aantreffen, terwijl ze kreukels koken. Wanneer men van de rivieren en kreeken naar Paramaribo komt en de kreukels zijn aan den overkant op de modder te vinden, dan zullen de kinderen bij vader aandringen er henen te varen. De *matuni* is den Karaïb dus goed bekend. Hierom zeker dat de vrouw

den matuni-rand schildert op haar aardewerk, dat de man zelfs twee verschillende matuni-figuren vlecht. Zie hierover bij *mę* = teekening, nº. 13, a.

matutu - een sierlijk gevlochten warimbo-mand zonder deksel, vooral tot het opvangen van het gezeefde kasavemeel bestemd. Men treft er aan zònder, andere mèt pooten. De pooten: *matutu sęi-rï* zijn gemaakt uit *siïaipǫ* of uit *kwapǫ'u*. Ook de rand is doorgaans uit *kwapǫ'u*. Opvallend is bij dit soort van manden de naar buiten overhellende rand. Op elk der 4 wanden is dikwijls ter versiering in 't midden een katoenen kwastje aangebracht: *i-ćuwasi-ri* (van 't Neg. Eng. kwasi, 't Holl. kwast) of *ïutu-ru* genaamd. Zie twee *matutu*-afbeeldingen onder *waruma*, nº. 44. De mand zonder pooten vertoont het vlechtpatroon: *wanǫ peŋ-ga-po* = uitgehaalde bijen.

matuwi tuwi - snip.

mauran - katoenen heupsnoer. Verschillende soorten van heupsnoeren; zie bij *kundï-nanǫ*.

mauru - de katoenstruik (Gossypium); de katoen zelve. 1) De Karaïb kent verschillende katoensoorten. Ze met den wetenschappelijken naam aan te duiden is mij niet mogelijk. Hij heeft: a) *atïrïrï mauru*, lage struik, fijn blad, zeer kleine zaaddoos. b) *kumaka mǫ mauru*. Deze katoenstruik wordt naar den reusachtigen kankantrie (*kumaka*) genoemd, omdat zij vele takken uitzendt. Wordt geplant. c) *kumbo enu-ru mauru* = muisjesoogen katoen. Deze minderwaardige katoensoort heeft zaden op de oogen (*ęnu*) van muizen (*kumbo*) gelijkend. d) *mauru-nę* = de eigenlijke katoenstruik. e) *parana mauru-ru* = de zeekatoen; de sea-island coton. f) *t-ǫpuilpo wǫnureŋ mauru*. De zaden in de zaaddoos zitten aan elkaar. De zaaddoos is behaard. Wat den naam betreft: *ępuil-po* = zaad; *ęnu* = oog. g) *tupuru mauru* = zwarte katoen. De stam en takken zijn donker.

2) Het plukken, reinigen van de katoen, het spinnen, 't vervaardigen van katoenen voorwerpen is 't werk der vrouwen.

3) *Mauru ę-mǫ-pa man* = De katoen is niet rijp. *Mauru kën-ę-mǫ-yan yuman* = De katoen is flink rijp. *Mauru ęka w-u-sa, tuw-ę-mǫ man* = Ik ga de katoen plukken, zij is rijp. *Ę-mǫ* is het verb. reflex. van *mǫ* = breken. De katoen breekt dus zich zelve d. w. z. het zaaddoosje breekt zich zelve, wanneer het rijp is, open. Deze uitdrukking kan oorspronkelijk Karaïbsch zijn. Zij kan echter ook overgenomen zijn van het Neg. Eng. In 't N. E. zegt men, wanneer de katoen rijp is: a broko kaba, d. w. z. zij is reeds opengebroken.

4) De geplukte katoen, nog van de pitten voorzien, wordt in een bladscheede van een palmboom buiten het kamp in de zon te drogen (zie *api-ća* onder *api* = breed) en te bleeken gelegd. Ook gedurende één nacht laat men haar buiten liggen, opdat zij mooi wit worde. *Kurando-naka ipaka-ko, amu-nu-tǫmę; kǫko kurando n-ęi-ńę* = Breng haar naar buiten, opdat zij wit worde; laat haar een nacht buiten blijven. *Amǫŋ-go* = Breng ze (weer) binnen! Zie de foto.

5) Komt nu het verwijderen der pitten of zaden. *Mauru pu-ka-nǫ* = Zij verwijdert de katoenpitten. *Mauru si-pu-ka-i; mauru an-ipu-ka pa nǫrǫ wa* = Ik verwijder; ik verwijder nog niet de katoenpitten. Deze *pu-ka* zal een samenstelling zijn van *ka* = wegnemen met *pu* = vleesch (niet *ępu-po* = zaad).

6) Stukje voor stukje moet de geheele hoop katoen vervolgens gelijkelijk worden uitgespreid. Zij wordt verder met behulp van morisi-stokken, *kupasi* genaamd, geslagen om smedig te worden (zie bijgaande afbeelding en foto). De vrouw spint haar dan gemakkelijker tot draad. *Mǫkǫ kupasi-rï ęnę-ko rï-wa, mami, mauru-ru wǫ-wǫ-tǫmę* = Breng dien morisi-stok eens hier, kind, opdat ik mijn katoen (fijn) sla. *Mauru-ru si-wǫ-wǫ-ya ińę-ta-tǫmę* = Ik sla op mijn katoen, opdat zij fijn worde.

7) Over het spinnen (*ępǫi*) der vlokken, het ineendraaien (*ęmę*) van twee dunne draden tot een dikken draad, zie bij *kuita*.

8) Over den voltooiden draad zie *kunuri*.

9) Gebruik van de katoen. De Karaïben maken een groot gebruik van de katoen. Zij vervaardigen er de hangmatten van (zie *nimǫku*), draag-

banden voor kleine kinderen (zie *sembu*), heupsnoeren (zie *kundï-nanọ*), somtijds de beenbanden (zie *sepu*). Men gebruikt de katoen als bindgaren bij verschillende voorwerpen zie bv. *alakuseri y-enë*, tot 't aanbrengen van franjes aan kleedingstukken, fluiten enz. Oude vrouwen nemen wel eens een dotje katoen bij wijze van penseel bij 't beschilderen van 't aardewerk.

mauru-pa ya-rï - Waltheria Americana L.; N. E. foekfoekoe wiwiri; malva. Kruidachtige plant, met wollig behaarde bladeren. De Karaïbsche naam is een samenstelling van *mauru* = katoen, *pa* (*pakï*) = vlakte, *ya-rï* = blad.

ḿawarï - een slechte geest (boschgeest); maakt den mensch gek (zie *yọrọka*). Misschien is de uitgang *rï* enkel suffix.

mawasa - scheermes.

mawi - een anamoe-soort; zie bij *íńamu*, n°. 2, c.

mayẹ - zie *mọ'ẹ*.

mba - schouder, zie *ẹmba*.

mbẹ - Over dit suffix zie wat er staat bij het suffix: *pẹ*.

mbo - Suffix met twee tegenovergestelde beteekenissen: 1) *mbo* vernietigt de te voren genoemde zaak. *Auto-mbo* = een oud, vervallen huis. *Kuriala-mbo* = een versleten boot. Staat er een negatie bij, dan komt deze negatie te staan tusschen het substantief en het suffix. *Kuriala pa mbo wa* = ik heb zelfs geen oude, versleten boot. In 't gebruik van *mbo* zijn zij zeer accuraat. Zie de volgende voorbeelden: *Mọko-wa y-otëri-mbo s-ilri* = Ik heb mijn zaak (die nu natuurlijk de mijne niet meer is) aan hem gegeven. *Tata, apoli-mbo am sẹ nọro wa* = Moeder, ik wil nog een poot hebben (van een „gekookte" krab). *Mọkọ yẹpọ-mbo ẹma-ko* = Werp die vischgraat weg. Identisch met *mbo* is *po*. *Pọ-po* = „afgesneden" haar wat bv. ergens op den grond ligt.

2) *mbo* bevestigt de te voren genoemde zaak of doet ze op den voorgrond treden en kan nieuwe substantieven vormen. *Pọmui-mbọ rọtẹn amẹ-yan* = Hij eet niets dan peper (wijl hij geen toespijs heeft). *Owin pupo kuriala kapu-rï se-pa wa, pamu, k-ọpanọ-ko sẹ kuriala-mbo pọko* = Ik alleen wil geen boot maken, zwager, help mij met die boot (te maken). *Ikumi-ḿa-mbo mọyan wọtọ* = De visschen bijten niet. *Kës-anọmu-i mọsẹ-mbo* = Pak dit niet weg. *Iẃẹkena-ko amọrọ-mbo* = Volg gij het spoor van den uwen (van den buffel, dien gij aangeschoten hebt).

3) *Mbo* is wellicht hetzelfde suffix als *po* (zie aldaar). De *m* is dan ingelascht. Zie infix: *m*.

mbọtọ - suffix achter telwoorden, met de beteekenis van: maal. *Otọrọ-mbọtọ-ko Paramuru-wa m-u-ton* = Hoeveel malen zijt gij naar Paramaribo gegaan? *Oko-mbọtọ, apuimẹ-rọ-mbọtọ* = twee, zeer vele malen. *Okọ-mbọtọ s-ẹnẹ-i* = Ik heb hem tweemaal gezien.

mẹ - vlek, teekening, inschrift, letter, enz. *Kareta mẹ-rï* = de teekeningen van een boek (nl. de letters). *Sapera mẹ-rï* = teekeningen op de sapera (een aarden kom) en in 't algemeen op elk stuk aardewerk. *W-aruma mẹ-rï* = teekeningen op warimbo, d. w. z. teekeningen door den afwisselenden loop der vlechtreepen ontstaan. *Yamun mẹ-rï* = teekeningen op het lichaam. *Kareta mẹ-rï pọko nẹ w-ọmẹ-pa se-wa* = Ik wil de letters leeren.

Ḿẹ-pa = onbeschilderd, enz. *Iḿẹ-pa mọrọ tọpu na* = Dat rotsblok heeft geen inschrift.

Mẹ-rọ = schilderen, enz. *Tupuru s-etanu-sa sapera mẹ-rọ-tọmẹ* = Ik knijp het vocht van de (geraspte) *tupuru* uit, om er sapera's mede te beschilderen. *Mẹ-rọ-rï an-ukutï pa wa* = Ik kan niet schilderen. *Erọ-mbo si-ḿẹ-rọ-ya nọ'm* = Dit schrijf ik op.

Mẹ-rọ-nẹ-ŋ (men zegt ook: *amẹ-rọ-ne-ŋ*) = schilder; zie over deze vorming bij letter *n*.

Mẹ-ta = teekeningen krijgen; zie een voorbeeld bij *purïlwa*, n°. 9.

Tï-mẹ-rẹ = met vlekken, teekeningen voorzien. *Urana śọrọ-pa-rï tï-mẹ-rẹ-mẹ-rẹ* = De zijden van den haas zijn sterk gevlekt. *Tï-mẹ-rẹ-ŋ kaiḱusi* = de gevlekte tijger. *Tï-mẹ-rẹ-ŋ sapera am s-epe-ka-tï* = Ik heb een beschil-

derde sapera gekocht. Over de *tï-me-re-ŋ topu* = de met inschriften voorziene rotsblokken zie bij *topu*.

Wij laten hier een verhandeling volgen over de Karaïbsche Ornamentiek.

INLEIDING.

1) Onder „ornamentiek" kan men in 't algemeen verstaan elke versiering, elke opsmuk van welkdanig voorwerp ook. Zoo verstaan wij hier het woord niet. Een verhandeling over opsmuk vindt men onder het woord: *kura*. Hier bedoelen wij met „ornamentiek" meer in het bijzonder: de *figuren*, voorstellingen van wezens, die ter verfraaiing op 't een of ander voorwerp aangebracht zijn.

Ter meerdere waardeering van 't geen wij zullen beweren moge volgende opmerking vooraf gaan.

Vooreerst hebben wij in al de rivieren van ons land verschillende Karaïbsche vrouwen (het schilderen met 't penseel is enkel vrouwen-werk) laten teekenen in ons schetsboek. De eene teekende met het potlood, de andere met onze vulpen. Een derde nam de *awuleya* (zie dit woord) en schilderde met *kumeti* en roet, een vierde met *krawiru*. Een oude vrouw in de Marowijne-rivier wees al de bovengenoemde instrumenten van de hand en nam een katoenen dotje, doopte dit in *tapurupo*, kneep het toen tot een klein bolletje en schilderde er mee. Over de honderd figuren verzamelden wij zoo.

Vervolgens hebben wij Karaïbsche mannen tal van figuren laten vlechten, welk vlechtwerk wij kochten. Wij hebben de mannen, nu deze dan gene, nu hier dan daar figuren laten „binden", zoodat materiaal ter vergelijking ons niet ontbrak.

Wij hebben ten slotte jaren lang, telkens dat wij een Indiaansch kamp bezochten of wanneer de Indianen bij ons kwamen, al hun aarde- en vlechtwerk, al hun hebben en houden nauwkeurig mogen onderzoeken. Voorzien dus van een waren overvloed van materiaal, voorgelicht daarenboven door de Karaïben zelf, meenen wij dat de regelen en meeningen, die wij hier doen volgen, niet van vertrouwbaarheid ontbloot zijn.

I. *Het Terrein der Karaïbsche Ornamentiek.*

2) De figuren kunnen aangebracht worden:

a) met verven (zie bij *kuli*). Men beschildert nl. het menschelijk lichaam, men schildert aarden kommen, ook sommige voorwerpen uit hout, de trom b.v., de fluit, den piai-ratel. Ook heb ik ééns een lange beschilderde bank gezien (zie *mure*, n⁰ 6).

b) door *snijwerk*. Met het aangeven der „dierenbanken" heeft men 't voornaamste en ook bijna het eenigste op dit gebied aangeduid. De trommelstok (zie *sambura*, n⁰. 7) kan wel eens zeer mooi besneden zijn, doch dergelijke stokken heb ik alleen in de Marowijne aangetroffen. Algemeen is het besnijden der spindelschijfjes met figuren (zie *kuiïa*, n⁰. 3). Insgelijks zag ik een maripa-pit en den hals van zekeren pijl (*tapiröi*) met gesneden figuren versierd. De inkervingen in rotsblokken kunnen ook hier ondergebracht worden.

c) door *binden*. Men weet het bindgaren, 't welk òf twee onderdeelen aaneenbindt òf als versiersel om een voorwerp heen gewonden wordt, op dergelijke wijze te binden dat er een figuur ontstaat. Men kan bindfiguren aantreffen op pijlen, op den boog, op kokertjes. Parelschortjes hooren tot deze categorie. Koralen van één en dezelfde kleur worden met behulp van een draad tusschen de koralen van andere kleur volgens regelmaat geleid en bevestigd, waardoor weer figuren ontstaan. Parelschortjes heb ik echter bij onze Karaïben nooit gezien, wel een parel-band. De band was van hetzelfde maaksel als de schortjes, maar hij was langer dan gene en smaller (zie *enka*, n⁰. 1. b).

d) door *vlechten*. De Karaïb verstaat de vlechtkunst. Hier beoefent de man vooral de „ornamentiek". De „patronen" immers, die hij vlecht, zijn

zoo talrijk. Behalve hier wordt ook onder *waruma*, n⁰. 37—41 daarover gesproken.

e) door *bakken*. Sieraden aan te bakken voorwerpen bakken doet de Karaïb niet. Eéne versiering slechts aan een gebakken voorwerp (de *manati* nl. bij de *samaku*) zou hier kunnen opgenoemd worden. Men zie hierover meer bij *oriño*, n⁰. 13. De snuisterijen, welke de vrouwen tegenwoordig bakken voor de Blanken, de kleine sier-voorwerpen als: vogeltjes, boschdieren, bloemvaasjes enz. zijn alle eigenlijk niet Indiaansch (buiten de *asę-munu-sï* kruik). Zij zelven gebruiken de snuisterijen niet. Die worden hier verder niet meer besproken.

3) Wij deelen de stof niet in volgens sub 2) gegeven onderdeelen, zoodat wij verschillende groepen van figuren zouden krijgen, nl. schilder-figuren, snij-figuren, bind-figuren enz. Dit zou in herhaling doen vallen. Dezelfde figuren immers komen vaak op verschillend gebied voor. De man vlecht, de vrouw schildert ze. De vrouw zal bij het schilderen der figuren de rechte streep der warimbo-figuur somtijds bewaren, somtijds zal zij de hoeken afronden. Nemen wij de figuur: stengel van zekere orchidee (*turú-turú apo-lï*) als voorbeeld. Zie de 3 teekeningen. *Turú-turú apo-rï*, n⁰. 1 stelt de figuur voor gelijk de man ze vlecht; n⁰. 2 heeft de rechte vlechthoeken bij 't schilderen afgerond; n⁰. 3 heeft ze bewaard. Alle drie de figuren zijn van verschillende personen, van twee verschillende streken.

4) Op welk gebied een figuur voorkomt zal ten overvloede beneden in n⁰. 14 aangegeven worden. De beschildering van 't menschelijk lichaam echter, de dierenvormen der bankjes, de figuren door binden ontstaan bespreken wij ook afzonderlijk, onder *yamun*, n⁰. 10—22 (lichaam), *murę*, n⁰. 3, b. en c. (bank), *purïlwa*, n⁰. 12 (pijl).

II. *Regels bij 't aanbrengen der ornamenten gevolgd.*

5) Men werkt alleen met lijnen en stippels (zie *itiña*). Het invullen van een vlak of van een gedeelte van een vlak is uitzondering. Bij de beschildering van een trommelvel heb ik het eens aangetroffen (zie de afbeelding onder *sambura*, n⁰. 37) en ook bij gelaatsteekeningen. In het trekken van lijnen is men zeer vaardig (zie beneden, n⁰. 10). Als voorbeelden halen wij de beschildering eener *sapera* aan. De figuur *turú-turú apo-rï* = stengel v. e. boomorchidee versierde den bodem der kom, de figuur *kusari u-pupo* = kop (gewei) van 't hert den binnenwand. Van deze laatste figuur stonden er verschillende naast elkaar, afwisselend nu het bovenstuk boven, dan het bovenstuk onder. Wij hebben de figuur slaafsch nageteekend, zonder verbetering, zonder een lijn b.v. rechter te trekken, of eerder te doen ophouden, enz.

6) Men kent geen schaduw, geen perspectief.

7) Men verstaat de kunst om bepaalde strepen, die men op den voorgrond stellen wil, te doen uitkomen. Men trekt ze dikker, of men trekt ze dubbel (gelijk meestal de omtrek-strepen) of men teekent er een stippellijn naast.

8) Men is sterk in het parallel-strepen trekken, d.w.z. men teekent een kleine figuur, die middelfiguur worden zal, somtijds uit niet meer dan 1, 2 of 3 strepen bestaande. Al de andere strepen worden aangebracht parallel loopend met de strepen der middelfiguur, welke parellel-strepen meer of minder in aantal zijn naar gelang het vlak dat ingevuld moet worden grooter of kleiner is. Als voorbeelden nemen wij volgende figuren:

a) *Kusari ęku-na-rï* = knie van het hert (zie haar verschillende afbeeldingen). N⁰. 1, 2 en 3 stellen de oorspronkelijke, *enkelvoudige* figuur voor; n⁰. 1 en 2 werden geteekend door een vrouw van de Koppename, n⁰. 3 door een vrouw van de Marowijne-rivier. In de volgende teekening n⁰. 4, die ook „herten-knie" genoemd werd, is de oorspronkelijke zigzaglijn met parallel-strepen verrijkt. Ze is nu vergroot, vermenigvuldigd. Bij oppervlakkige beschouwing zelfs ziet men, dat dezelfde zigzaglijn zich in 't midden der teekening bevindt, dat die zigzaglijn de „beteekenis" der

teekening uitmaakt, dat de overige lijnen parellelstrepen van haar zijn.

b) *Kamarako andï-kë-rë* = staart van den schaarstaart-vogel. Zie de twee teekeningen. N⁰. 1 stelt de enkelvoudige figuur voor, moet den staart van genoemden vogel voorstellen. De groote teekening n⁰. 2 draagt denzelfden naam. Men ziet de geheele teekening bestaat uit een parallel-strepen trekken rondom een kleine middel-figuur, welke dezelfde is als die van n⁰. 1. — Men bedenke, dat beide teekeningen (gelijk ook bij de overige het geval geweest is) gemaakt werden door verschillende vrouwen op verschillende tijden en plaatsen, zonder dat zij eenige betrekking hadden met elkander, zonder dat de eene vrouw b.v. de teekening van de andere gezien had. Elke vrouw niettemin, die naar verkiezing teekenen kon wat haar inviel, gaf aan hare teekening den naam, zoo even door mij medegedeeld. De groote teekening: „*kamárakó andï-kë-rë*" wordt vaak aangebracht op het lichaam v. d. mensch, beneden nl. op den rug.

c) *Kërg-kgru wg-tï* = Ingewanden van den maisparkiet. Een duidelijke illustratie van boven opgezetten regel leveren de teekeningen der parkiet-ingewanden. *Kërg-kgru wg-tï* (n⁰. 1) vertoont de oorspronkelijke figuur. Een vrouw van de Suriname-rivier teekende ze voor mij. Een andere teekening, n⁰. 2, vervaardigd door een vrouw van de Koppename, is reeds met enkele parallel-strepen verrijkt. De teekening n⁰. 3 eindelijk, aangebracht door een oude vrouw van de Marowijne, met behulp van een katoenen dotje, bezit zooveel parallel-strepen, dat men de oorspronkelijke figuur haast over 't hoofd zou zien. Wij hebben de figuur aangewezen met pijltjes en de letter *a*. De vrouwen onafhankelijk van elkander noemden elk hare teekening: *kërg-kgru wg-tï*.

d) Het te beschilderen voorwerp zelf zal somtijds punten of plekken opleveren, die uitspringen of opvallen. Men kan er dan verzekerd van zijn, dat de Karaïbsche schilderes die plekken als *middelfiguren* beschouwt en ze benut. Ze trekt verschillende lijnen parallel loopend met die plekken. Een duidelijk voorbeeld levert de piai-ratel. Zie zijne beschrijving bij *püyei*, n⁰. 34 en volgende. De twee ronde openingen, waar de stok door henen steekt, worden bv. omgeven eerst door een kleinen cirkel, daarna door een grooteren, dunnen cirkel. De vier *gnu-ru*, vier lange in de schaal aangebrachte splitsingen, waarvan er 2 horizontaal, 2 verticaal staan, worden insgelijks van parallelloopende strepen voorzien. Zie de aangehaalde plaats. De rest der schildering is eigenlijk meer aanvulsel.

9) a) Er zijn hoofd-figuren en aanvulsel-figuren. De laatste worden genoemd *iwo-gpi-tiña-rï*, een samenstelling van *gpi* = hoek en *tiña* = stippelen, dus: hoekstippels. Ook noemt men ze: *gpi-ma-tgpg*. Dit laatste woord staat òfwel in verband met *gpi* = hoek òfwel met *pui*. Zie *pui* = veel, n⁰. 3. Dan zou het beteekenen: middel om aan te dikken. Een voorbeeld ziet men in de hier bij gaande figuur. De figuur stelt teekeningen voor, aangetroffen op de binnenzijde eener *sapera* (drink-kom). *A* is een randteekening, *matuni* en *matuni pgta mg-rï* genaamd (zie over dezen rand, n⁰. 13, a van dit artikel); *b* en *c* zijn teekeningen op den wand, *d* is de bodembeschildering. *C* wordt genoemd *wgtg yepg* = vischgraat. *B* is een aanvulsel, heeft geen bijzonderen naam, slechts den boven-aangeduiden generieken naam: *iwo-gpi-tiña-rï*, gelijk de schilderes verklaarde. Fig. *b* moet de opening, door het teekenen van den vischgraat ontstaan, aanvullen.

b) Bij vlechtwerk, dat figuren vertoonen moet, is men vaak *gedwongen* „aanvulsel"-figuren te vervaardigen. Wanneer iemand bv. verschillende „*wang pgnga-po*"-patronen (zie bijgaande teekening) naast elkaar (niet: aan elkaar) vlecht, dan moet hij van de zwarte reepen, die het patroon zullen vormen, sommige soms boven laten komen, ofschoon het patroon zelve zulks niet verlangt. Maar dat bovenkomen wordt verlangd door de techniek van 't vlechtwerk. Kwamen die zwarte reepen niet boven, ze zouden dan onder 7, 9, 11 witte reepen moeten doorgaan en 't vlechtwerk zou daar ter plaatse zwak worden. Nu komen ze even boven en de hechtheid van 't vlechtwerk blijft bewaard. Boven komend hebben ze kleine figuurtjes

gevormd: kruisjes (zie dezelfde teekening). Die kruisjes staan bv. altijd bij figuren, die aan de hoeken inspringen, gelijk bv. het „*wanọ penga-po*"-patroon er eene is. Die kruisjes worden aangeduid met *iẁ-ọpi-tiña-rï*, d. i. hoekstippels. Maar ook al staan zij niet op de hoeken, zooals bij *asiñao*, *aurukọ*, enz. (zie de teekeningen onder de resp. woorden) dan toch worden zij *iẁ-ọpi-tiña-rï* genoemd. Een specifieken naam nog hebben deze door de techniek van 't vlechtwerk gewilde aanvulselfiguren: *kumako*, d. i. mier. „Mier" heeten die figuurtjes om hun kleinheid. — Dat louter technische redenen oorzaak zijn dat deze kleine figuurtjes gevlochten worden, ontdekte ik insgelijks door 't gezegde van een Indiaan. „Zie" — zoo sprak de man, mij wijzend op de kleine kruisjes — „deze figuren *moeten* wij maken", waarop de boven aangegeven verklaring volgde.

N. B. Omgekeerd kunnen ook die kleine figuurtjes ontstaan, doordat sommige zwarte reepen, die om wille der figuur boven moesten blijven nu om wille der hechtheid onder gaan. Er ontstaan dan „*witte*" kruisjes. Zie bv. onder *mẹ*, n⁰. 18, a hoe het lichaam der slang en van den kikker met *witte* kruisjes is bezaaid. Het lichaam van beide moest eigenlijk geheel zwart zijn. De zwarte reepen hadden eigenlijk — zoo wilde het patroon — boven moeten blijven. Maar 't vlechtwerk ware in dit geval daar ter plaatse slap geweest, van weinig waarde. Ook de witte kruisjes dragen den naam van *kumako*.

c) De „aanvulsel"-figuren kunnen somtijds groot zijn, wanneer nl. ('t geen duidelijk is) de aan te vullen ruimte groot is. Zoo wordt bv. de middelruimte tusschen twee naast elkaar staande „*asiñao*"-patronen (zie onder het woord) gewoonlijk aangevuld met de figuur *tunapẹwọnọ* genaamd. In dit geval spreekt men echter niet van *iẁ-ọpi-tiña-rï*.

10) De figuren zijn altijd gestyleerd.

a) Niet dat de Karaïbsche niet in staat zou zijn een vrije teekening, een naar de natuur getrouwe weergave te leveren. Zij heeft immers een vaste hand. Zij hanteert sedert haar jeugd het fijne penseel (zie *awuleya*). Zij is daarbij ook een fijne opmerkster der natuur. Zij ziet het karakteristieke van elk wezen. Zie bv. de vrije teekeningen door een Karaïbsche vrouw in mijn schetsboek met mijn vulpen aangebracht: Fig. a = *kërẹ këru wẹ-tï* = ingewanden van een parkiet; fig. b = *arawẹ* = kakkerlak; fig. c = *mọyọwai* = spin; fig. d = *sibiridi* = schorpioen; fig. e = *kumapẹpẹi* = duizendpoot. Maar zij wil die teekeningen op haar aardewerk niet.

b) In al de jaren van mijn snuffelen heb ik slechts één keer een beschilderd voorwerp aangetroffen, in strijd met den hier opgezetten regel. In de Marowijne nl. zag ik een waterkruik. Op elk harer vier zijden (als ik bij een ronde kruik van vier zijden spreken mag) stond slechts één enkele figuur. En die figuur niet gestyleerd, maar zoo getrouw mogelijk naar de natuur weergegeven. Zie bijgaande teekening. Fig. a en b = *kariña* = mensch; fig. c = *yọrọka* = slechte geest; fig. d = kwasi-kwasi. Ten bewijze hoe (zeker in dezen tijd) dergelijke schilderingen bij de Karaïben niet gewild zijn, wijs ik nog op de verwondering die mij, deze figuren ziende, beving en op de vragen die ik hun stelde: of zij zelven werkelijk die figuren geschilderd hadden ... of zij wellicht aan den Franschen kant een beschilderde kruik hadden gezien en zoo op de idee waren gekomen hunne kruik op een dergelijke wijze te beschilderen.

c) Dat de man bij 't vlechten „gestyleerde" figuren maakt ligt voor de hand. Waar de reepen elkander ontmoetend steeds „hoeken" maken, is de „gebogen" lijn per se al uitgesloten.

III. *De ornamenten zelven. Hun eerste beteekenis.*

11) De figuren stellen wezens voor, voorkomend in de den Karaïb omgevende natuur: sterren, planten, visschen, vogels, savana -- en boschdieren enz. Het zijn echter die wezens, welke òf overal òf dáár ter plaatse om de een of andere reden bijzonder opvallen.

12) De figuren stellen òfwel geheele wezens voor òfwel een enkel gedeelte nl. 't welk wederom bij het wezen opvalt.

a) Geheele wezens zijn bv. bij 't vlechten: de slang, de eekhoorn, de kikker, zwaluw, waterspin enz. . . . op aardewerk: de slang, kikker, schildpad.

b) Gedeelten van wezens bv.: de staart van den schaar-staart vogel, 't gewei en ook de buigende knie van 't hert, de poot en ook de knie v. d. sprinkhaan, de mondopening der alikruik, de genitalia van den aap, 't oog van den vlinder, borstbeen van de pipa americana, tak van den peperstruik, staart v. d. schorpioen, het blad van de napi, wortel van de warimbo, vlekken op het schild der schildpad, graten v. e. visch, voetspoor van menigen vogel enz.

c) De voorstellingen van „geheele" wezens zijn schaars, van „gedeeltelijke" wezens talrijk. In den loop van dit artikel en elders zal men de meeste opgenoemde figuren afgebeeld zien. Enkele vertoonen wij hier.

13) De figuur toont somtijds weinig overeenkomst met het wezen, wiens naam zij draagt. Toch staat zij er mede in verband. Eén dezer drie gevallen bv. kan dan plaats hebben.

a) De figuur, ofschoon op zich zelve staand, blijkt eigenlijk het onderdeel te zijn eener andere figuur, welke met het wezen, wiens naam beide dragen, wèl overeenkomst heeft.

Een voorbeeld. De zigzaglijn vooreerst, als randteekening voorkomend op de *sapera* waarover in n⁰. 9, a en welke wij hier wederom afbeelden, werd door een Karaïbsche vrouw genoemd: *ṁatuni-rï* = zijn (v. d. *sapera*) zeeslak, door een ander: *matuni ṗọta mẹ-rï* = teekening van de mondopening der alikruiken. Hoe staat die zigzaglijn echter met de alikruik in verband?

In de Para verder zag ik een stuk vlechtwerk. Het was gevlochten volgens de methode: „*murisi piṗọ* = bast v. d. Mauritius-vrucht". 't Was gekleurd vlechtwerk, zoodat de ontstane figuur goed te zien was. Nu, de figuur welke een dergelijk gevlochten werk vertoont, is een verzameling van onder elkander staande zigzaglijnen. Zie bijgaande teekening, *matuni*, n⁰. 2. De man zeide van zijn vlechtwerk: *matuni-rï s-amọ-ya* = ik ben mijn zeeslakken aan 't vlechten. Ook bij 't vlechtwerk dus wordt de zigzaglijn *matuni* genoemd.

Nu, de benaming *matuni* voor de zigzaglijn zal gerechtvaardigd zijn, wanneer wij, een andere figuur beschouwend, die ook naar de *matuni* genoemd wordt en die ook werkelijk de *matuni* weergeeft, wanneer wij dan — zeg ik — de zigzaglijn als een onderdeel dier figuur erkennen. (Zie *matuni*, n⁰. 3). „*Matuni ṗota mẹ-rï* = teekening van de mondopening der alikruiken" heet die figuur. Elk groot vierkant stelt één alikruik voor, één zeeslakje, één *matuni*. De kleinere vierkantjes midden-in worden nader aangeduid met *i-ṁọ* = haar eitjes. De aan elkaar zittende alikruiken vormen zoowel boven als beneden twee zigzaglijnen, die ook afzonderlijk geteekend en gevlochten worden en dan ook maar den naam van „*matuni* = alikruiken" ontvangen.

b) De figuur blijkt een samengestelde te zijn, nl. een enkelvoudige figuur die talrijke malen vermenigvuldigd is. Toont nu de samengestelde figuur geen overeenkomst met het wezen, wiens naam zij draagt, de enkelvoudige figuur, die denzelfden naam draagt, toont die overeenkomst wèl.

Wij geven ter illustratie van dezen regel 3 teekeningen:

Voetspoor van den koertaka (n⁰. 1) = teekening door een Marowijnsche vrouw in mijn schetsboek aangebracht. De teekening komt aldus op aardewerk voor. De vrouw noemde de teekening: *kotaka wena-po* = voetspoor v. d. koertaka.

Voetspoor v. d. koertaka (n⁰. 2) = naam dien een Karaïb der Saramakkarivier gaf aan de wijze waarop hij de onderdeelen van zijn pijl aaneen bond. Men vindt in de bindfiguur het voetspoor niet aanstonds terug. Doch beschouwt men de teekening aandachtig, dan ziet men dat de bindfiguur een vermenigvuldiging der aardewerk-figuur is.

Voetspoor v. d. koertaka (n⁰. 3) = algemeene benaming, gegeven aan zekere wijze van rand-vervaardiging (zie *waruma*, n⁰. 36). Uit bijgaande

teekening ziet men het verband tusschen deze wijze van randvervaardiging en de aardewerk-figuur.

c) De oorspronkelijke figuur of een gedeelte der figuur heeft zich tot nieuwe figuren ontwikkeld. Zoo verklaart men wellicht den eenen en den zelfden naam voor de drie figuren: *aramarï pęta-ya mę-rï* = vlekken op de kaken van zekere slang. Zie de drie bijgaande teekeningen. N⁰. 1 stelt den geheelen kop voor (snuit en kaken) en een gedeelte van 't lichaam. N⁰. 2 is een rand-versiering, bestaande uit verschillende kaken, n⁰. 3 een zelfstandige figuur weer uit kaken gevormd.

Wanǫ pęŋ-ga-po (n⁰. 1) stelt een uitgehaald bijennest voor. De benaming is juist. Het nest der boombijen moet er zoo uit zien: een centrale as, waaromheen verdiepingsgewijs de raten. Van deze figuur is de kleinere kruisfiguur gevormd, die denzelfden naam draagt (zie *wanǫ pęŋ-ga-po*, n⁰. 2).

14) De figuren, welke wij ontmoet hebben, volgen hieronder. De letters die er achter staan duiden het gebied aan waarop zij voorkomen: a = aardewerk, l = lichaam, vl. = vlechtwerk. De bind-figuren worden opgesomd onder *purïlwa*, n⁰. 12 en *mil*, de gesneden figuren onder *murę*, de gebakken figuren onder *oriñǫ*. Een vraagteeken achter een naam beduidt dat ook de Karaïb zelve de figuur niet verklaren kan.

akuwamai (vl.) = zie het woord.
andïkï-po (vl.) = ? Letterlijk: verwijderde staart.
ara'ari pǫpu-ru (vl., a.) = borst van den guiake.
aramari (vl.) = voorwereldlijke slang.
aramari peta męnu-ru =
ariña (vl.) = ?
arita momipǫ } (vl.) = ?
ariwa momipǫ }
aruko (vl.) = worm.
asakaimǫ (vl.) = ratelslang.
asiñao (vl., a) = sterrenbeeld.
auruko mę-rï (a) = geledingen v. d. worm.
aweka (vl.) = plant.
i-siki'i-ri (a) = pinken.
kaliña (a, vl.) = mensch.
kaliña umari-ta (a) = mensch met hoofdversiersel.
kamarako andï-kërë (vl., a, l.) = staart v. d. schaarvogel.
kamararǫi ępuli-rï (vl.) = bloem.
karawasaka apoli w-ǫpapu-po (a) = neergevallen blad v. e. boschananas.
kariwaku w-ǫkuna-ma-po (a) = knielend hert.
kasapa ękuna-rï (a) = knie v. d. sprinkhaan.
kërę kęru wę-tï (a) = ingewanden v. e. parkiet.
kësipuru (vl.) = eekhoorn.
kiru (a) = slang.
kitǫ (a) = kikker.
kǫrǫlǫko wena-po (a) = voetspoor v. d. kip.
kotaka wena-po (a) = voetspoor v. d. koertaka.
kota-pǫ (a, vl.) = ingewanden (v. d. slang).
kumako (vl.) = loopmier.
kumako niputuka-po (vl.) = afbijtsels v. d. loopmier.
kumawari wena-po (a) = voetspoor v. d. kumawari.
kupipi (vl.) = kikker.
kurukuru-mbo (l.) = draagmand.
kusari ękuna-rï (a) = hertenknie.
kusari upupumbo (a) = kop (gewei) v. h. hert.
kuta'i mę-rï (a) = teekening v. d. kutai.
kuwę (vl.) = zeeslak.
kwasakara pi-pǫ (vl.) = schubben v. e. kwikwi.
kwasi-kwasi (a) = kwasi kwasi.
kwiritęi pakara-rï (vl.) = pagaal v. zekere hagedis.

mapara yę-rï (a) = tanden v. zekere mier.
marai pǫpu-ru (vl.) = borst v. d. marai.
matuni (a, vl.) = zeeslakje.
matuni pǫta mę-rï (a, vl.) = teekening v. d. mondopening der alikruik.
męku ęmara-rï (vl.) = genit. v. d. aap.
mǫyǫwai w-ęnda-ka-po (a) = bijtende spin.
napǫ yarï (a) = napi blad.
ǫkomu kaiupu-ru (vl.) = ruggegraat v. d. paling.
ǫkǫyu (a) = slang.
ǫkǫyu węmbo }
ǫkǫyu węmbo-ta-nǫ } (a) = ingewanden v. d. slang.
ǫmbatapo (vl.) = sterrenbeeld.
param-baran ęnu-ru (a) = oog v. d. vlinder.
pasuwa (a) = ?
pipa pǫpu-ru (a, vl.) = borst der pipa americana.
pǫlǫru (a) = kikker.
pǫmui ępuli-rï (vl.) = bloem v. d. peperstruik.
pǫmui poli-pǫ (a, vl.) = tak v. d. peperstruik.
rapa-mbo (a, l.) = boog.
simǫ (a) = boschliaan.
simǫ w-ǫpapu-po (a) = neergestorte boschliaan.
sipiridi andï-kërë (a, l.) = staart v. d. schorpioen.
sirita ęrę-pi-rï (a, l.) = borstbeen v. zekere krab.
sǫlǫliya (vl.) = zwaluw.
tunapęwǫnǫ (a) = waterspin.
turu turu apoli (a, vl.) = blad v. zekere boomorchidee.
wana'u weyamba-po (a, vl.) =
wanǫ penga-po (a, vl.) = uitgehaald bijennest.
wareko w-et-arima-rï (a) = zwemmende kikker.
waruma mi-tï (a, vl.) = wortel v. d. warimbo.
warusi mǫta-rï (a, vl.) =
wasęi ękata-rï (vl.) = tak v. d. pinapalm.
wayamu (a) = schildpad.
wayamu ęngana mę-rï (vl.) = vlekken op 't schild der schildpad.
wayamu pi-pǫ (vl.) = schild der schildpad.
wǫtǫ yępǫ (vl., a) = vischgraten.
yaki upupumbo } (vl.) = kop v. d. djaki.
yaki upaira-rï } (vl.) =
yorǫka (a) = geest.
yǫrǫko ta-rï (vl.) = onderpoot v. d. savanahond.
yuwęmbo-rï (vl.) = draaikolk.

IV. *Oorsprong der Ornamenten.*

15) Naar aanleiding der ornamenten kan men de vraag stellen: Heeft de Karaïb de natuur tot voorwerp van studie genomen en bij het uitoefenen der schoone kunsten de natuur nagebootst? Of is — juist daartegenover gesteld — de evolutie der ornamentiek geheel en al onafhankelijk van de den Karaïb omringende natuur? Heeft hij nl. maar figuren ontworpen en na ze ontworpen te hebben ze genoemd naar die wezens uit de natuur, waarmede zij eenige overeenkomst vertoonen?

Wij geven over dit vraagstuk onze bescheiden meening en wij zeggen: de Karaïb heeft (zeker in den aanvang) de natuur niet nagebootst.

Hij zelf ontwierp, of liever de wijze, waarop hij te werk ging, ontwierp voor hem de eerste figuren. Die figuren gaf hij namen. Dat „geven van namen" is hem eigen, gelijk ook de „wijze", welke bij het namen geven gevolgd wordt, hem eigen is. Hij houdt er immers van elk voorwerp en elk onderdeel van het voorwerp een naam te geven, een naam ontleend aan 't een of ander voorwerp uit de natuur. Uit diezelfde bron nu, uit de „natuur", is de titulatuur der ornamenten ontstaan. De Karaïb is de natuur-

mensch. Eenmaal op weg zijnde kan de Karaïb er wel toe gekomen zijn (wie zal 't loochenen!) 't een of ander voorwerp nit de natuur onmiddellijk na te bootsen. Doch die nabootsingen zijn volgens ons zéér weinige.

a) De „wijze van werken" ontwierp voor hem de figuren.

Bij het „vlechtwerk" kwam 't mij sinds geruimen tijd voor dat de techniek van 't vlechtwerk hem de figuur aan de hand deed. De techniek alleen. De verwijderde overeenkomst der gevlochten figuur met het „wezen der natuur", de groote massa figuren deed mij reeds twijfelen aan een geïntendeerde nabootsing. Was de eerste bedoeling „nabootsen", de Karaïb, de kunstenaar in 't vlechten, zou het veel beter hebben kunnen doen en hebben gedaan. 't Aantal figuren ware dan ook zoo groot niet geweest. Het leeuwendeel der figuren zou daarenboven niet „onderdeelen" van wezens vertoonen, wat nu het geval is, maar veel meer „geheele" wezens, welke thans een zeldzaamheid zijn. Nu, de techniek van 't vlechten, de volgens vaste regels aangebrachte afwisseling der verschillende vlecht-methoden, brengt van zelve tot die halve figuren, gelijk ik de groote hoop der vlechtfiguren betitelen wil. 't Werken met gekleurde reepen doet de figuren naar voren springen. Die figuren dan ziende maakte hij aanstonds verband tusschen deze en de natuur om hem heen en noemde ze naar 't een of ander wezen uit de natuur.

Zoo was mijn meening toen ik een verwijzing vond naar Max Schmidt: Ableitung Süd-Amerikanischer Geflechts-muster aus der Technik des Flechtens. Zeitschr. für Ethnol., Jahrg. 36; 1904. 't Boek echter heb ik niet kunnen naslaan.

Bij aardewerk-beschildering bracht insgelijks de „wijze van werken" tot figuren, niet de geest van nabootsen. Geheel de ornamentiek (bij aardewerk) doet zich voor niet als vertoonster van mooie, op zich zelf staande figuren, maar als kunstige vulster van een vlak. Geheel het vlak, zoo in 't midden als in de uiterste hoeken, moet worden gevuld. Geen plekje mag er open blijven. Hoe gaat men nu hierbij te werk! Men gebruikt het allereenvoudigste en tevens het meest afdoende middel: het trekken van parallelstrepen. De plek, waarom de parallelstrepen getrokken moeten worden, wordt vaak door het te beschilderen vlak zelve aangeduid. Zie boven n⁰. 8, d. Zoo niet, dan schept men zich mogelijkheden tot 't trekken van parallelstrepen. Is 't vlak klein, dan maakt men middelpunten, dan teekent men nl. juist in 't midden één enkele, dikkere streep (zie bijgaande teekening: *tamun yenë*, A), of twee strepen in den vorm van het × teeken of van het Andreaskruis of van boven-beschreven (n⁰. 8, b) *kamarako andï-kërë* patroon, òf men trekt drie strepen, die alle drie naar één middelpunt loopen (zie de teekening v. d. peperstruik-tak), of men trekt een kleine figuur min of meer overeenkomend met den omtrek van heel het te beschilderen vlak (zie de teekening van *tamun yenë* (B)). De geheele schildering heet dan naar dat kleine middelfiguurtje. De figuur met het × teeken: *pipa popu-ru*... *kamarako andï-kërë*, boven genoemd... de 3 strepen: *pomui poli-po* = tak v. d. peperstruik. Is 't vlak groot, gelijk bij waterkruiken. bij prapi's, dan deelt men eerst het vlak symmetrisch met dikke strepen, scheidingsstrepen genaamd. De nu aan te brengen lijnen zullen geheel of gedeeltelijk parallel loopen met de scheidingsstrepen. Ofwel de door de scheidingsstrepen ontstane kleine vakken krijgen een middelpunt, bestaande uit ééne eenvoudige streep, uit twee strepen enz., gelijk boven gezegd, welk middelpunt dan van parallelstrepen voorzien wordt. Nu, dergelijke schilderkunst, dat is duidelijk, is geen figurenschildering, bedoelt niet nabootsingen te leveren. De voortbrengselen van deze kunst zijn meer beïnvloed door de afmetingen en de gedaante van het te beschilderen vlak dan door de fantasie van den denkenden geest.

Naar gelang nu het centrum verschilt, zullen ook de parallelstrepen verschillen. Eigen vernuft daarenboven en goede smaak houden hen van een „slaafsch" parallel-strepen-trekken af. De streep krijgt in 't midden bv. een boogje, en zoo voort. Zoo krijgt men nog groote verscheidenheid.

De ontstane parallelstrepen toonen soms overeenkomst met een wezen uit de natuur. Dat wezen geeft dan zijn naam aan dat ornament. Twee lijnen bv. (door de kunst van parallel-strepen trekken aangegroeid tot 6, 8 of meer lijnen), die elkander in rechten of stompen hoek ontmoeten, gelijken op een vischgraat. De figuur (zie boven, n⁰. 9, a) heet *woto yepo* = vischgraat. Twee lijnen (vermenigvuldigd al dan niet), die in scherpen hoek elkander ontmoeten, gelijken op een gebogen knie. De twee hier afgebeelde figuren heeten dan ook *kariwaku w-okuna-ma-po* = knielend hert of *kusari ekuna-rï* = hertenknie. Anderen noemen dergelijke lijnen *kasapaekuna-rï* = sprinkhanenknie. De bij 't parallel-strepen trekken ontstane figuren treden dan later als op zich staande figuren op.

N. B. Ook bij het vlechtwerk komt het voor, dat van een groote figuur het kleine middelfiguurtje ('t welk door een ieder over 't hoofd gezien wordt) de hoofdzaak is en de groote omtreklijnen (die voor een ieder hoofdzaak zullen zijn) niets anders dan omlijning der middelfiguur zijn. Zie bijgaand vlechtpatroon (*kwiriïei pakara-rï*).

b) De Karaïb is gewoon namen te geven 't zij aan geheele voorwerpen, 't zij aan onderdeelen, ook zelfs aan handelingen, bij 't uitoefenen van kunsten en ambachten gesteld. Hij is daarbij gewoon die namen te halen uit de natuur. Zie hierover meer bij *etï* = naam.

Om enkele voorbeelden te geven ter verduidelijking. Beschouw bij 't vlechten de overal bekende, vaste vlechtmethoden. De Karaïb geeft ze namen. Het rechte vlechtwerk, 't allereenvoudigste wat er is, noemt hij = *pikiri*, d. i. sriba, (een klein, onooglijk vischje). Het diagonale vlechtwerk „twee óp-twee neer" = *marai popu-ru* borst v. d. marai . . . 't zelfde diagonale vlechtwerk, maar „drie óp-drie neer" = *arabo* = logo-logo. En hij zal zeggen, wanneer hij „recht" vlechtwerk maakt: *pikiri si-ća-sa* = ik maak mijn sriba. En zoo verder: ik maak mijn logo-logo, enz. En terwijl hij dit zegt, terwijl hij met den mond getuigt een figuur te vlechten, is er toch in werkelijkheid van figuren vlechten geen sprake, evenmin van een nabootsen van een te voren vooropgesteld patroon. Hij volgt eenvoudig een enkele, overal bekende, klassieke vlechtmethode. Maar zijn neiging om alles met de natuur te vereenigen moest vervuld. En dat deed hij door naar het wezen, waarmede de vlechtmethode eenig verband toonde, de vlechtmethode te noemen. Zie over de vlechtmethoden onder *waruma*.

Bewerkt de man den top van het spindelstokje, dan moet hij er inkeepingen aanbrengen, waaraan de vrouw den draad vasthechten kan. Hij kan dat doen bij wijze van „bladsnijdster kop" of bij wijze van „achterlijf der *yuku*". Zie hierover bij *kuita*. Is dat een nabootsen der natuur? Neen. Brengt hij twee inkepingen dicht bij elkaar, dan is de ruimte tusschen die twee inkepingen klein en rond, brengt hij ze aan relatief genomen ver van elkaar, dan is de tusschenruimte lang. In 't eerste geval doet de tusschenruimte hem denken aan een hoofd, in 't tweede geval aan een lang achterlijf.

Maakt hij een parel (*apukuita*) en is het blad van den parel van onderen spits, hij maakt dan een spitsen „bek" . . . is 't blad rond, hij maakt dan een „zeekoe-staart." Is het handvat concaaf, zoodat er twee punten uitstreken op de hoeken, hij maakt een „hertengewei", enz. enz. Zie bij *apukuita*.

De vrouw, de hangmat doorschietend, maakt een „pijl" als zij op eenvoudige wijze te werk gaat, „pakira-nagels" als de schering ingewikkeld is. Ze brengt daarna „borsten" aan (overgangskoorden), een „lip" (den versieringsrand), bestaande uit „bekken van den snoek" (vierkante mazen). Enz. enz. Zie bij *nimoku*.

Zoo ontmoet men beeldspraak bij elke schrede. Niet een patroon er navolging heeft men voor zich gehad, maar 't voltooide werk werd naar een wezen uit de natuur als naar zijn patroon genoemd.

Zoo houden wij dat over 't algemeen ook de meeste namen der vlecht-, aardewerk-, bind-figuren en andere boven aangegeven figuren zijn ontstaan.

V. *Tweede beteekenis of diepere zin bij de ornamenten.*

16) De vraag of er in de figuren een diepere zin gezocht moet worden, of de figuren symbolische beteekenis hebben, schijnt volgens ons insgelijks ontkennend te moeten worden beantwoord. De gronden voor deze meening zijn:

a) Waar aanvankelijk bij het vervaardigen der ornamenten de nabootsing der natuurwezens zelfs niet geïntendeerd werd, daar kan men nog veel minder spreken van een geïntendeerde symbolische beteekenis, voortspruitend uit de natuurwezens.

b) Dat de symbolische beteekenis later aan de figuren vastgehecht zou zijn, nadat deze nl. reeds ontstaan waren, schijnt evenmin aannemelijk. Men moest dan immers die symbolische beteekenis thans nog kennen of ten minste men moest van zulk een zaak de sporen nog kunnen ontdekken. Doch niets daarvan. Geen enkele Karaïb (en overal hebben wij onderzocht) weet er van. Ook niet onbewust. 't Zou immers kunnen zijn dat hij — zonder het te kunnen verklaren — dit soort figuren hiervoor, dát soort däärvoor gebruikt. Doch ook dát onderscheid maken valt niet waar te nemen. Een jonge man b.v., die voor zijn aanstaande vrouw een mooie *pasuwa* vlecht, vlecht er dezelfde figuren op als op welk ander figuren-rijk vlechtwerk ook. De vrouw schildert op den piairatel van den geestenbezweerder (zie bij *pü'yei* 34—41) geen andere figuren dan die, welke zij op een alledaagsche, gewone drinkkom (*sapera*) aanbrengt.

c) Had men symbolische beteekenis gehad, de menschelijke gestalte zou in de ornamentiek meer voorkomen. Nu ontbreekt ze bijna geheel. Zie *kaliña*, n°. 27—30.

d) De „Proeve eener verklaring van de Ornamentiek van de Indianen in Guyana door Jhr. L. C. Van Panhuys" (Internationales Archiv für Ethnographie. Band XI, Heft II. Leiden 1898), welke proeve aantoonen wil eerstens dat de pad of kikker het symbool is van den mensch en tweedens dat tot de mensch-kikker figuur al de ornamenten teruggebracht moeten worden, toont in geenen deele het symbolisme aan.

Al de gronden waarop de verklaring der ornamenten steunt zijn valsch, zij druischen recht tegen de verklaringen der Indianen in.

De ornamenten op zich beschouwd zijn evenmin voor P.'s verklaring.

De Karaïbsche Folklore steunt deze verklaring ook niet. Want al kent de Karaïbsche folklore een feit dat een mensch eens in een kikker veranderde (zie *kunawaru*), dit feit alleen is nog niet voldoende de idee van den „kikker-mensch" zoo op te schroeven, alsof alles er naar terug gebracht zou moeten of kunnen worden. De Folklore spreekt van zoo vele dieren, waarin menschen veranderd zijn, zie bij *iririťüra, manatï, poindố, kanaïmo.*

De meening van Jhr. L. C. Van Panhuys heeft eenigen opgang gemaakt. Zie bv. de Goeje: Internationales Archiv für Ethnographie. Supplement zu Band XVII, 1906, blz. 22 en 23, alwaar de schrijver Jhr. Panhuys naspreken het heeft over „den kikker of mensch", afsof de zaak reeds uitgemaakt is. Zie verder Encycl. p. 107: „Wat de ornamentiek betreft.... is het de verdienste van Jhr. L. C. Van Panhuys, het eerst op de diepere beteekenis daarvan te hebben gewezen. Enz..... Verder heeft de schrijver in 1902 op de 13de bijeenkomst van het Americanisten-Congres te New-York nogmaals zijn meening uiteen gezet.

Dit alles overwegende meenen wij niet beter te doen, dan die „Proeve van verklaring...." in 't kort te bespreken.

17) Algemeene opmerkingen:

a) Een eerste zeer gewichtige opmerking op P.'s artikel is dat geheel de „Proeve" subjectief is, nergens objectief. Hiermede bedoel ik dat, wanneer een Karaïbsch ornament eene beteekenis krijgt, die beteekenis aan het ornament is vastgehecht door P., niet door de Indianen. P. heeft de verklaringen der Indianen niet gekend. Ziehier wat hij getuigt:

Op blz. 53. De Indianen aan de Marowijne hielden daarentegen de beteekenis hunner ornamenten zorgvuldig verborgen.

Op blz. 56. Daar de Indianen aan de Marowijne de beteekenis van hunne ornamenten zorgvuldig hebben weten geheim te houden, moeten wij ons bij de gemaakte veronderstelling bepalen.

En op het einde (bldz. 68) verhalend hoe een dronken Karaïb hem verklaarde, dat een bepaald ornament een vogel voorstelde, gaat hij door: „Dit is het eenige geval dat ons is voorgekomen, dat een Indiaan aan de Beneden-Marowijne van een ornament uitlegging gaf. Met de vermelding van dit heugelijk feit besluiten wij ons opstel".

Nu, een artikel, dat niet objectief is, kan niet op groote waarde bogen.

b) In de Karaïbsche ornamentiek komt de menschelijke gestalte voor. Wij geven de afbeelding verder op onder n⁰. 18, b. Roth kent die figuur ook (Some technological notes from the pomeroon District, British Guiana Part IV, by Dr. Walter E. Roth. Published by the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland). Hij geeft ze (blz. 536) en zegt dat hij ze heeft overgenomen van W. Joest. Waarom geeft P., die het heeft over de menschelijke gestalte in de Karaïbsche ornamentiek, waarom geeft hij deze voor zijn artikel zoo belangrijke figuur ook niet? Waarom verzwijgt hij die figuur? Hij heeft ze immers gekend. Iemand, die een verzameling aanlegt van Karaïbsche ornamenten, moet, wanneer hij de zaak ernstig opneemt, die figuur al spoedig ontmoeten. Daarenboven P. heeft het boek van Prof. Joest, die een 5-tal jaren vóór hem over de Surinaamsche Karaïben geschreven had, in handen gehad. Hij bespreekt dat boek herhaaldelijk. Nu, prof. Joest geeft maar een enkel voorbeeld van vlecht-figuren en dat éćne voorbeeld is juist: de menschelijke gestalte. Zie W. Joest, Ethnographisches und Verwandtes aus Guayana 1893, p. 90.

't Komt ons voor dat P. door deze figuur te verzwijgen het wezen der kwestie ontloopen heeft.

18) Zien wij nu Panhuys' bewijzen.

Eerste bewijs: Dit vindt P. in de figuur, welke wij hier afbeelden. Hij zegt: 't Is een menschelijke gestalte, maar in de beenen zijn 3 buigingen aangebracht (de buiging bij den voet niet medegerekend), waardoor de menschenfiguur het voorkomen van een kikker krijgt.

Ons antwoord:

a) Geen enkelen Karaïb hebben wij ontmoet, die in de figuur een mensch zag. Men lachte er mee. Elk noemde de figuur een kikker. 'k Heb 14 namen van kikkersoorten genoteerd. Den kikker der figuur noemde men overal *kupipi*. De *kupipi* is de alledaagsche, meest voorkomende kikker. Behalve de naam wijst de verklaring der figuur, welke de Indianen geven, insgelijks op een „gewonen" kikker. Hij hoort voor den kop eener slang te zitten, die jacht op hem maakt. Zie het bijgaand vlechtpatroon. *Mọsẹ* = hij daar (zoo zegt men dan, wijzend op den kikker) *i-ŵọtọ-ri m̃ẹ* = hij daar is haar toespijs.

b) Wanneer men de figuur plaatst naast de door ons boven (n⁰. 17, b) aangeduide figuur, welke laatste figuur P. verzwegen heeft, dan komt het „geheel" kikker zijn der figuur schitterend naar voren.

Merk het onderscheid! (Bezie beide figuren).

Bij de figuur, door de Karaïben met den naam van „mensch" bestempeld, is het hoofd gescheiden van den romp. Het hoofd „staat" op den romp. De beenen hebben maar éćne buiging (de voetbuiging niet medegerekend), die der knieën.

Bij de figuur, door de Karaïben *kupipi* = kikker genoemd, loopt de kop geleidelijk in het lichaam over, wat natuurgetrouw is en de beenen, insgelijks natuurgetrouw, hebben drie buigingen. Zie boven.

De door P. gegeven figuur, die volgens P. van boven mensch en van onderen kikker zou zijn, blijkt dus èn uit den naam èn uit de verklaring die de Karaïben geven èn uit de bestudeering der figuur zelf enkel kikker te zijn.

19) Tweede bewijs. Tot beter begrip van 't geen volgt enkele mededeelingen vooraf. Een twintigtal dagen varens de Marowijne- en Lawa-rivier

op, komt men bij de Roekoe-Indianen. Men heeft daartoe de Boschnegers moeten passeeren. Deze laatsten laten niet toe dat de Roekoe-Indianen de rivier afzakken. Nu, bij de Roekoe-Indianen heeft Dr. Crévaux een teekening gevonden. Wij geven ze hier: draken en tusschen de draken een kikker. „La grenouille représente le Roucoyenne", zegt Dr. Crévaux. En dat de kikker werkelijk een Indiaan moet voorstellen — merkt P. terecht aan — blijkt nog uit de streepjes welke boven op het hoofd van den kikker staan. Die streepjes op een hoofd zijn ook in de Boschneger-ornamentiek in gebruik om den Indiaan aan te duiden. Die streepjes beduiden het Indiaansche hoofdsiersel, de vederenkroon. De zin der teekening is deze. Wanneer de Indiaan het wagen zou de rivier af te zakken om langs de kust de blanken op te zoeken, dan zouden de draken hem aangrijpen, 't zou hem slecht vergaan. De kikker is dus bij de „benedenlandsche" Karaïben het symbool voor den mensch.

Ons antwoord:

a) Al zou de teekening werkelijk van Indiaanschen oorsprong zijn, dan bevat zij nog niet de gevolgtrekking welke P. maakt. Welke gevolgtrekking kunnen wij, de authentieke verklaring der teekening voor oogen houdende, uit de aandachtige beschouwing der teekening maken? Enkel deze: Dat de kikker door den teekenaar gebruikt wordt om 't lot aan te duiden, dat den Indiaan wacht, die zich op de rivier waagt met het doel de blanken te bezoeken. Maar zij bewijst in geenen deele, dat de kikker het symbool is voor den „mensch".

Om 't dreigend lot aan te duiden van den over de rivier varenden Indiaan is het beeld van den kikker zeer mooi gevonden. De kikker is immers langs de kreeken en rivieren de zwakste partij. Slangen en groote visschen zijn verzot op hem. De kikker is bij niet-Indianen het algemeen gekende visch-aas der groote vischvallen.

b) Maar de teekening is niet-Indiaansch. Al werd zij bij Indianen gevonden, zij is daarom nog niet Indiaansch van oorsprong. Er bestaat een allerlevendigste ruilhandel tusschen de Bovenlandsche Indianen en de Boschnegers. Deze laatsten hebben den Indiaan de teekening verschaft. De teekening is een Boschneger-product. Dit blijkt:

α) uit den zin der teekening. De teekening heeft een strekking. Zij bedoelt den Bovenl. Indiaan vrees aan te jagen, opdat hij zelf maar niet naar de blanken zal gaan en aldaar zich Europeesche voorwerpen zal aanschaffen. De Boschneger kan dus verondersteld worden zulk een teekening te vervaardigen. Hij heeft er belang bij. De ruilhandel is voor hem een goed zaakje. Moeilijker kan men aannemen dat de Indiaan zelve zulk een schildering maken zou. Wie zal zijn eigen vreesachtigheid aan de kaak stellen?

β) uit de teekening zelve. Heeft P. Boschneger-ornamenten gezien en is hij in 't dorp van Apatou geweest, wij hebben meer betrekking gehad met de Boschnegers. Behalve in 't dorp van Apatou zijn wij enkele jaren ook boven de vallen geweest, zoowel in de Marowijne als Suriname-rivier. Wij hebben weken lang in verschillende Boschnegerdorpen vertoefd. Wij zagen er allerlei Boschneger-ornamenten. Nu, de teekening, die P. geeft, is een echte, door en door, volbloed Boschneger-teekening. *Zóó* teekent de Boschneger de draken, zoo den kikker. Ook andere paters, die geregeld èn Indianen èn Boschnegers bezochten, zijn het hierin volkomen met ons eens. Plaats daarentegen die „draken-teekening" te midden van Indiaansche ornamenten. Zij vloekt er, zij hoort er niet thuis.

Weerlegging eener objectie:

Dat Apatou, de Boschneger, over een Boschneger-ornament aan het Indianenhoofd uitleg vragen moest is slechts een schijnbare moeilijkheid tegen onze meening. Want volgens P. zelf teekent ieder Boschneger-teekenaar z'n eigen ideeën, die je dus eerst dán goed kennen kunt, wanneer hij zelf ze u uitlegt. „Each artist" — zegt P. — has his own individual work and makes his own combinations, yet the ornaments are strongly

under the same (tribal) stile." Zoo kon de Boschneger uitleg vragen over een Boschneger-ornament.

20) P. voegt er nog bij: Het kikvorsch-figuur komt ook in de Boschneger-ornamentiek voor en wordt pipa-todo genoemd. De Boschneger heeft dus behalve het ornament ook de benaming van het ornament van den Indiaan overgenomen.

Ons antwoord:

a) Bewijzen dat de Boschneger overnam van den Indiaan geeft Jhr. Pankhuys niet. Dus: zonder bewijzen door hem beweerd, zonder bewijzen door ons genegeerd.

b) Dat de Boschneger ook de benaming overnam is moeilijk aan te nemen. Want gelijk boven (n⁰. 18, a) gezegd is en verderop (n⁰. 22, a) nog gezegd zal worden, wordt de kikker der Karaïbsche ornamenten nooit met *pipa* aangeduid. Een benaming, die niet bestaat, kan al moeilijk overgenomen worden.

21) De verklaring waarom de kikker, inzonderheid de pipa, door den Indiaan als symbool voor den mensch genomen zal zijn, omdat nl. de pipa 'r jongen op den rug heeft, is dus ook van nul en geener waarde. De besproken kikkerfiguren zijn nu eenmaal de pipa niet. En wanneer de Karaïb de pipa nabootst (dit laatste woord goed te verstaan), dan teekent hij hem „gedeeltelijk", en het gedeelte dat hij nateekent is niet de rug, die zoo opvallend is, maar de borst en nog wel het „gebeente" in de borst (zie *pipa*). De afbeelding van den kikker en dat gebeente geven wij hier.

En om te verklaren hoe toch de Karaïb dit gebeente in den pipa heeft kunnen ontdekken, behoeft men wederom bij den Karaïb geen buitennatuurlijke meeningen aangaande den pipa te veronderstellen. Want de pipa is de eenige waterkikker die tamelijk algemeen na gestroopt te zijn gekookt en gegeten wordt. En al kluivende komt men dan van zelf bij 't gebeente.

22) De bewijsvoering is nu eigenlijk afgeloopen. De schrijver toont nu aan, welke gedaante de padfiguur in de ornamentiek aanneemt. Hij komt bij de figuren met het penseel aangebracht op hout en aardewerk. Volgende opmerkingen geven wij:

a) Schrijver is het ontgaan, dat de schilderende vrouw een anderen kikker wil voorstellen dan de vlechtende man. Vlecht de man den land-kikker, de vrouw schildert den water-kikker. Zij teekent: *wareko w-et-ariṁa-rï* = zwemmende zwamp-kikker (zie bijgaande teekening). Verder: *kïto* (zie de twee teekeningen) en *pologu* (zie de teekening). Geen van beiden derhalve, evenmin de vrouw, schildert de *pipa*. Vergelijk dit met P's bewering, boven in n⁰. 21 aangegeven.

b) Schrijver is het verder ontgaan dat, al toont een figuur eenige overeenkomst met de kikkerfiguur, daarom de figuur nog niet noodzakelijk de kikkerfiguur moet zijn. Zoo bv. is de door hem gegeven figuur n⁰. 5 in waarheid een kikkerfiguur (*wareko w-et-ariṁa-rï*), maar fig. 6 en 7, die er wel op gelijken, zijn volgens de Karaïbsche geen kikkers. Zij stellen voor *asiñao*, ook door ons weergegeven, 't welk een sterrenbeeld aanduidt. Men zoeke de teekening op het woord *asiñao*.

De door P. gegeven figuren 13 en 13*a*, door P. op aardewerk gevonden en verondersteld „kikvorschenpooten te zijn, werden door ons ook op aardewerk gevonden maar door de Karaïbsche aangeduid met *woto yepo* = vischgraten. Zie boven, n⁰. 9, a.

Fig. 14 volgens P. boven- en middellijf van een kikker is volgens de Karaïbsche: *karawasako* = een soort boschananas en de ronde figuur is de bloem. Wij geven er hier de afbeelding van.

c) Nog erger wordt het, wanneer men, door zijn fantasie en niet door gegevens van den ontwerper zelve geleid, zijn toevlucht neemt tot „vervormde" of „gestyleerde" paddepooten, „vervormde padfiguren", „overgangsfiguren" enz. Dan heeft het veel, gelijk de schrijver zegt, van puzzles oplossen, van moeilijke legkaarten naar de vereischte orde te leggen. Dat is dan ook inderdaad zijn werk. Hij houdt zich bezig met

puzzles op te lossen, een aardige, vermakelijke, ook vernuftige ontspanning, maar geen wetenschappelijke. Een werk, 't welk onzerzijds verdere bespreking niet meer behoeft!

23) Zie echter 't geen ten gunste der symboliek-theorie aangehaald kan worden onder het woord: *okatọmbo.*

mẹ - 1) *kind. Nọkë mẹ ko mọsẹ* (*mọkọ*) *nan* = Wiens kind is dat? *Ọ-mẹ mọsẹ nan* of *amọrọ mẹ* = Uw kind is het. *Uwa, ë-mẹ kapun* = Neen, mijn kind is het niet. *I-m̃ẹ* = zijn (haar) kind. *Kaliña mẹ* = een Karaïbsche kleine. *Tï-mẹ-nẹ mạn, hen* = Heb je kinderen? *Tï-mẹ-nẹ-nẹ yumañ wa* = Ik heb veel kinderen. *Uwa, im̃ẹ-ma nọrọ wa* = Ik heb nog geen kinderen.

2) *'t jong van een dier. Akami m̃ẹ* = 't jong van een kami-kami. *Kọrọtọkọ tï-mẹ-ne yumaŋ na* = De kip heeft 'n troep kuikens. 't Jong der zeekoe, zie *ata*, n⁰. 2.

3) *Het meerv.* heeft verwisseling van klinker. *Oroa rï-ma-kọn man* = Ik heb drie kinderen. *Mọkọ i-m̃a-kọn ọkọ-pai-mẹ man* = Hij heeft vier kinderen. *Ọtọrọ ko ọ-ma-kọn kiri-an nan* = Hoeveel jongens hebt ge? *Ọtọrọ ko wori ọ-ma-kọn nan* = Hoeveel meisjes hebt ge?

4) *Benamingen aan het kind ontleend.* Opvallend hoe verschillende benamingen van bloedverwanten aan het „kind" (kleinkind) ontleend zijn. Gehuwden duiden hun schoonvader of schoonmoeder aan met grootvader of grootmoeder „van het kind": *I-m̃ẹ tamu-ru* = zijn (haar) schoonvader (grootvader van 't kind); *i-m̃ẹ nọ-tï* = schoonmoeder (grootmoeder van 't kind). En de schoonouders duiden hun schoonzoon of schoondochter aan met „vader of moeder van hun kleinkind": *pari-mañ* = schoonzoon (*pari* = kleinkind, *mañ* = afkorting van *yumaŋ* = vader); *pari sañọ* = schoondochter (moeder van 't kleinkind). Ook de man zal dikwijls zijn vrouw aanduiden met: *mami śanọ* = moeder van het kind.

5) *Benamingen waarmede men een kind aanspreekt.*

a) Gemeenschappelijke namen die èn voor *jongens* èn voor *meisjes* dienen:
mami = van zuigeling tot kind van ca. 8 jaar (zie echter *mami*).
pičani = kind.
wawa = zie hierover bij *sẹwọ*.

b) Namen voor *jongens*:
kiri-m̃ẹ = jongetje.
kọki = jongen.
murẹkọkọ = grootere jongen.
kïrë = jongeling.
Zie verder bij *sẹwọ* = oudere broer.

c) Namen voor *meisjes*:
wori-m̃ẹ = meisje.
wodi = meisje van 4 tot 8 jaar.
suwi = zie bij *sẹwọ*.
ọmuyako = van 8 tot 16 jaar (zie *nọmọ*, n⁰. 1).
miya = zie bij *sẹwọ*.

6) Een zoon = zie *mu*; een dochter = zie *ẹmui*. Over het verloop van het leven eens kinds zie *pičani*.

7) *Klein. Mẹ* heeft ook de beteekenis van „klein". In dit geval is het een verkleinwoord. *Kiri-mẹ* = jongen (*kiri* = man); *wewe-mẹ* = stokje (*wewe* = boom, hout); *wori-m̃ẹ* = meisje (*wori* = vrouw).

Mẹ = klein is wellicht de stam van de volgende woorden: *im̃ẹ-biki, im̃ẹ-ma, im̃ẹ-mbo, im̃ẹ-mbọko, im̃ẹ-ta,* welke alle onder *im̃ẹ* besproken worden.

mẹ - binden; zie *mil.*

mẹ - Kan *mẹ* ook infix zijn? Zie bij *ki* = infix.

mẹ - suffix.

1) *Mẹ* staande achter een substantief, pronomen of participium vormt een adjectief of adverb en beteekent: bij wijze van. Het nieuw-gevormde adjectief heeft alleen de *t* als prefix achter de participia. *Aramaya-mẹ* = bij wijze van een botje. *Pïkiri-mẹ* = bij wijze van een sriba. *Yuwẹmbọ-ri-mẹ si-ča-sa* = Ik maak ze bij wijze van een draaikolk. *Otï-ban go u murẹ mi-ča-tan?*

Kaikusi m̃e si-ka-sa = Wat voor bankje zult ge maken? Een in den vorm van een tijger. *Purïlwa-me t-ape-ye* = Pijlsgewijs is zij (de hangmat) doorstoken. *Tampoko-me* = oud (bij wijze van een ouden man). *We-me* = verzadigd (bij wijze van een vollen buik). *Mona-me* = steelsgewijs. *Kumi-m̃e* = hongerig. *Akï-me* = door te persen. Zie verder dergelijke vormingen bij: *apipi-m̃e, pipi-m̃e, poto-me, poti-me, tïkme, topo-me, yawa-me*, enz. *Amu-me si-ća-take* = Ik zal 't op een andere wijze maken. *Otï-me ko m-u-san* = Wat gaat gij er doen (letterl. Als wat, aan wat gelijk gaat gij er)? *T-ona-ye me (onamu) wayamaka s-apoi-ya* = Ik heb de leguaan gevangen door ze te stroppen. *Tï-pu-ye me s-ena-take* = Ik zal kasavebrood eten dat geroosterd is.

N. B. Vier adjectieven op *me* heb ik aangetroffen die de *t* als préfix hebben: *t-okaru-me* = donker; *t-onapi-m̃e* = leugenachtig; *t-ori-m̃e* = rollend; *tï-pui-m̃e* = dik.

2) *Me* duidt het doel aan waartoe iets strekken moet. *Me* met doel aangevende beteekenis komt voor.

a) Achter *substantieven*. Het substantief krijgt zijn suffix. *Y-epitï-me* = tot een geneesmiddel voor me (zie bij *sarombo*). *Y-enka-ri me* = tot een halssnoer voor me (zie *anákoko*): *Awara kota-po s-amui-kï karapa-ri me* = Ik verzamel bedorven awara's tot ('t vervaardigen van) haarolie. *Kasiri-po se-wa tuma-ri me* = Ik wil kasiripo voor mijn peperpot. Het substantief kan ook een samenstelling zijn. *Okoyumo topu-ru s-epo-li maraka-li-ta-no-me* = Ik heb *okoyumo* steentjes gezocht voor mijn piairatel. De samenstelling heeft echter niet het suffix.

b) Achter *verba* en wel

α) achter een *infinitief*.

De *transitieven* hebben het persoonspréfix. *Tata kuku* (van het Neg.-Eng.) *ekei n-aro-ri m̃e pipi-wa, irupa iw-e'i-tome* = Moeder heeft koeken gebakken om ze naar grootmoeder te brengen opdat zij gezond worde. *Monin goropo w-u-take tata ene, do-ke ne ripo n-omi-te-i tonomuŋ upi-ri poko kën-aro-ri-me* = Overmorgen zal ik mijn moeder gaan bezoeken, daarom heeft hij (de man nl. der spreekster) moeite gedaan een wild op te sporen om (voor de moeder) mee te nemen.

De *intransitieven* hebben dit préfix niet. *Apa-li me* = 't Is eb. *Ićuma-ri me* = 't Is vloed.

β) achter den *imperatief*, zoo enkel- als meervoud.

De transitieven hebben het persoonspréfix. *Okoyumo kun-uta-no kë-wa-ñe, kë-pe-toko-me* = De watergeest rijst voor ons op, om ons te verdrinken. (Merk op den meervoudsvorm. De handelende persoon is enkelv., het lijdend voorwerp echter meervoud). *Yuku emo-toko-me* = om yuku-mieren in het vlechtwerk te steken (zie *waru-waru*, n⁰. 3). *Enaŋ-go-me* = om hem te stroppen.

De *intransitieven* hebben het préfix niet. *Irupa koro e-tiŋ-go-me* = om eens flink dronken te worden (zie *ipetï-ma-ŋ*, n⁰. 7). *(W)-e-pa-ka-toko-me* = opdat zij er uit komen (zie *yuku*, n⁰. 1).

γ) Over het *conjunctief* vormend *tome* zie bij *tome* zelf.

3) In bovengenoemde gevallen kan men het nieuw-gevormde adjectief weer substantief maken door achtervoeging eener *n*. *Mona-me* = steelsgewijs; *mona-ma-n* = dief. *Sumbala am s-epe-ka-tï* = Ik heb een houwer gekocht. Maar: *Sumbala-ri-ma-n am s-epeka-tï* = Ik heb dien „tot-een houwer-voor-mij" gekocht. Zie hierover meer bij *n*.

4) In *ero-me* is *me* een bepaling van tijd. *Ero* beteekent: deze, dit. *Ero-me* = deze dag, vandaag, dit uur. Dit tijdbepalend *me* schijnt ook voor te komen in: *mero, im̃ero, m̃ero*. *Ro* is slechts versterking. Het beteekent dan ook: onmiddellijk, direkt. Zie bij *mero*.

mekara-rï - zie *woto* = visch, n⁰. 1.

mekoro - benaming der Zwarten; zie bij *püyei*, n⁰. 2.

meku - 1) Cebus apella; N. E. keskessi; aap. Zwart aapje, leeft troepsgewijs, plundert de cacao- en maisvelden. *Meku ye-rï* = apentanden (benaming van een hard soort pijlriet); zie *purïlwa*, n⁰. 2. *Meku emara-rï* = zekere

bindwijze; zie *purïlwa*, n°. 12. Jacht op den *meku*, zie *wotaro*, n°. 3.

2) Apenvleesch is een lekkernij; de gelegenheid om een aap te schieten zal de Karaïb daarom nooit verzuimen. Apentanden, die van *akarima* vooral en *arawata* en *meku*, zijn zeer gewild voor de halssnoeren (zie *engka*). Jonge apen kweekt men gaarne op in de kampen. Menige aap is den Karaïb behulpzaam in 't uitschelden van zijn naaste (zie bv. *akarima*, *arawata*, *kusiri*), of levert hem termen bij 't uitoefenen der ambachten (zie *arawata*, *kusiri*, *meku*). De *kuata* is den *püyei* min of meer heilig.

3) De namen der in dit boek besproken apen zijn:
akarima = Chrysothrix sciurens; monki-monki.
arawata = Mycetes seniculus; brulaap.
kësi'u = Pithecia chiropotes.
kuata = Ateles paniscus; boschduivel.
kupara = Nyctipithecus; nachtaap.
kusiri = Hapale midas; sagoewenki.
meku = Cebus apella; keskessi; aap.
wanuku = Pithecia-soort; wanakoe.
yarakaru = Pithecia leucocephala; witkop aap.

meme - 't Gebruik van *meme* vertoont eigenaardige verschijnselen. Of de eene *e* of de beide *e*'s veranderen soms in *i*. Achter *meme* komt nu eens *mi* dan *si*.

a) *meme-ko* = zacht maken. *Y-amaya-rï si-memi-ko-ya* (*si-mimi-ko-ya*) *iñu-tome* = Ik maak mijn manja zacht (door er op te slaan, te knijpen, enz.), om ze dan uit te zuigen.

b) *Ni-meme-mi-še-i* = hij is al zacht.

c) *Ero amaya tï-meme-si-če* = Deze manja is zacht.

mene - versterkingssuffix. *Yetu-mbe mene na* = Hij is zeer ziek. *Sepu-ru yawa-nembo mene na* = Mijn beenbanden zijn zeer slecht. Zie nog twee voorbeelden onder *ime* = klein, n°. 6 en ook onder *irupun*.

Wellicht is 't suffix een samenstelling van *me* (een woord gebruikt als translatief) en *ne* = versterkingssuffix.

menu - Het Karaïbsche woord voor „bloed" heb ik op verschillende wijzen hooren weergeven: *mañu*, *menu*, *monu* en *munu*. Noch *mañu*, noch *menu* — zeide een Karaïb — maar *munu* moet het zijn. Om wille eener afleiding neem ik *menu* tot stamwoord. *Tonomüŋ munu-ru* = het bloed van een wild. *I-menu-ru s-uwekene-i* = Ik heb zijn bloed(spoor) gevolgd. *Menu pa man* = Hij heeft geen bloed.

Tï-munu-re = bloedig, bebloed; zie voorbeeld bij *waririya*. Ook *tï-menu-re*. *Moko tï-munu-re-ŋ-be man* = Hij heeft dysenterie. *Aw tï-munu-re-ŋ-be wa* = Ik heb dysenterie. Geneesmiddel tegen dysenterie zie bij *palata*, *panapana*, *waičara*, *yara yara*. — *Tu-munu-re-ŋ otono* = bloedige verkoudheid, tering namelijk. *Moko tu-munu-re-ŋ otono be na* = Hij heeft de tering. Zie *sere epi-tï*.

Men-da = bloeden, bloed afgaan. Zie voorbeeld bij *arawata imo*. Ook gezegd van de vrouw die haar menstruae heeft. *Amuyako ni-men-da-ï* = Het meisje heeft hare menstruae. Zie hierover bij *nomo*.

't Bloed van een geschoten wild wordt dikwijls gekookt met kaseripo en peper. De harde bloedkorrels zijn een toespijs bij het kasavebrood. *Tonomañ monu-po am koro yaro, wo* = Vrouw, geef mij 't gekookte bloed van 't wild!

Ase-munu-si = van 't zelfde bloed (tweeling; overdrachtelijk naam van zekere waterkruik). Zie het woord.

Nuno menu-po = 't Neergestorte bloed der maan. Zie bij *nuno*.

mere - *mere-ma* = met een voorwerp ergens over strijken. Zie voorbeelden bij *enapo* = snorken en *takërë kërë* = veenmol.

Mere-mere-ka = het maken der lange, uitgerekte kleirollen bij aardewerk-vervaardiging. *Si-mere-mere-ka-i terapa* = Ik heb de rollen al gemaakt. *Mere-mere-ka-ko* = Maak de lange rollen.

Amo-mere-ko = iets tot een bol maken. Een samenstelling van *amo*

(*amomui* = naar binnen brengen) *mere* en *ko* = suffix om werkw. te vormen. *Kunuri-rï amo-mere-ko-ko* = Rol mijn gesponnen katoen op tot een bol. *S-amo-mere-ko-ya* = Ik rol ze op tot een bol.

Amo-mere-ta = rond zijn. *N-amo-mere-ta-ma-i* = Het is geheel en al rond. *T-amo-mere-ke* = rond. *T-amo-mere-ke kwa'i wara* = zoo rond als een kalebas. In dit adjectief wordt het woord: *potï* = bek geïncorporeerd, waarbij de aanvangs-*a* van *amo* vervalt. *Tï-po-mo-mere-ke* = met ronden bek. Voorbeeld zie bij *tapiröi*.

merei - Psittacula guianensis; oker-parkiet, van de grootte als *kërekeru*. Zie dit woord.

merekuya - 1) Passiflora Laurifolia L.; N. E. Kapoeweri of Para markoesa. De groote tuinmarkoesa = Passiflora Quadrangularis L. wordt ook met *mere-kuya* aangeduid.

2) Andere markoesa-soorten zijn:

a) *Nuno ni-ño-po*, Passiflora Vespertilio L.; naast het water groeiende klimplant met kleine, zwarte, eetbare vrucht. De Karaïbsche naam beteekent: de maan (*nuno*) heeft haar in den steek gelaten (*no*). Zoo genoemd omdat de plant arm aan vruchten is; gewoonlijk staat er maar een enkele vrucht aan.

Sosóporo. Passiflora foetida; N. E. sneki-markoesa, d. i. slangen-markoesa. Groeit naast de rivier, tusschen de moko-moko; heeft kleine, gele, eetbare vruchten; is welriekend. In de savana's groeit nog een *sosóporo* met groene vrucht. Verder kent men nog: *tukusi sosóporo-rï* d. i. kolibrie markoesa. Kolibrie vindt er zijn voedsel. Niet eetbaar.

mere-ma - zie *mere*,

mere-mere-ka - zie *mere*.

merï - Melicocca Bijuga L.; blakka berry; zwarte bes. De bessen worden gegeten. Men stampt ze ook fijn in een kalebas, drinkt ze dan bij wijze van *samuru*.

mero - ook *mero*, *imero* = aanstonds, direkt. Wellicht samenstelling van: *me* = tijdaanduidend woord en *ro* = suffix ter versterking. Zie, hierover bij *me* = suffix tijdaanduidend en bij *pomero* (*po-mero*?) = nadat. *Wo-ko mero* = Dood hem direkt! *Arakápusa ene-poto te ne, imero kën-ekatu-yaton* = Als zij het geweer maar zien, vluchten zij onmiddellijk. *Aw-uto-ri mero aw-e'i-topo-wa, o-ko ne non rï-wa* = Zoodra gij terugkeert naar je dorp, kom even bij me. *Tuna-wa w-uto-se w-e-kupi mero* = Ik wil naar 't water gaan enkel om te baden.

Mero schijnt ook een versterkingswoord te zijn. *Iïari-to-ko moro kurukuru imero tupo* (*kupo*) *se, pana-pe ne aw wa* = Doe nog meer in de mand, ik ben sterk, hoor! Zie *romero*.

mesekupo - zie *sewo*, n⁰. 6.

metai - 1) *Metai* of *metano* is de titel, waarmede gehuwden elkander aanspreken. De man noemt de vrouw en de vrouw noemt den man aldus. *Metai, Paramuru-wa romero w-u-sa* = Vrouw, ik ga direkt naar Paramaribo. *Ido-ke ne'i-wara-ko w-e'i-tan, metai?* = Als dat zoo is, wat zal ik dan beginnen, man? *Yukpa era-pa ne man, metai* = Dan is het weer goed, vrouw!

2) De titels *metai* en *metano* klinken juist hetzelfde als de vervoegde vormen *m-eta-i* en *m-eta-no* = Hoort gij het? Wellicht zijn die titels identisch met de vervoegde vormen.

3) Andere titels waarmede men elkander aanspreekt zie *to* en *wo*. Zie ook bij *me* = kind den titel: *mami šano* = moeder van het kind.

metano - zie *metai*.

metaton - schoonzuster; zie *pamu*, n⁰. 2.

mi - wortel. *Wewe mi-tï* = de wortels van een boom. *Moro wewe mi-tï tene korona yumañ man* = De wortels van dien boom gaan zeer diep. Zie bij *parakua* over „kinderen" opgesloten in 'n boomwortel. De bovengrondsche wortelen van zekeren palm worden door een windingkunstje nagebootst; zie *pasiwü*.

boom-sporen. *Wewe mi-tï-ta kën-emo-kano* = (De anamoe) legt haar

eieren tusschen de sporen van een boom. Een zekere boschgeest slaat altijd tegen de boomsporen; zie *kurupi*.

Iïapuru mi-tï = de Achillespees.

Tï-mi-ke = met wortels voorzien.

Imi-pa noro man = Hij heeft nog geen wortels. *Ero wewe imi-pa na, pepeičo kën-ema-tan* = Deze boom heeft geen wortels, de wind zal hem omgooien.

Mi-ta = wortels schieten. *Otï-ako narï kinimi-ta-tan* = Wanneer zal hij wortels schieten? *Tu-mi-ta te rapa man* = Hij heeft al wortel geschoten.

mi - infix; zie *m*.

mil - binden. *Kuriala imil-ho* = Bind de boot vast. In de vervoeging neemt de *i*-klank allerlei variaties aan. *Kuriala mo-yaton* = Zij leggen de boot vast. *Simü-ya* = Ik bind hem. *Kïs-imü-i* = Bind hem niet!

Mil-potï = herhaaldelijk, stevig binden. *Kiliu a-mil-po-san* = De aboma slang omkronkelt je. *Si-mil-po-sa waruma-ke* = Ik bind (de tabaksbladeren) stevig vast met een warimbo-reep. *Si-mil-potï-ma-i* = Ik heb ze al stevig omwonden.

Mil-po = doen binden, iets stroppen. *Moko si-milpo-i* = Ik heb hem gestropt.

E-mil = verb. reflex.; zie beneden, n⁰. 3.

1) In het binden is de Karaïb, evenals in het vlechten, allervaardigst. Aanstonds heeft hij, waar hij zich ook bevindt, 't voor elke zaak vereischte bindsel bij de hand. Hij gebruikt daartoe den binnenbast van sommige boomen (zie *amoti*), de vezel van een blad, de katoen, het zeilgrastouw (zie *kurawa*), lianen (zie *simo*, , n⁰. 3), warimbo-reepen, enz. Soms levert het voorwerp zelve, dat gebonden moet worden, het bindsel. Zoo de *ulemari*-cigaar. Een dun reepje van de *ulemari* gescheurd wordt om de cigaar gewonden.

2) Voor „knoop" heeft hij geen afzonderlijk woord. *Iwo-emil-po* (misschien van *e-mil* = verb. refl.) noemt hij hem. Den schouderdoek knoopen de vrouwen op den schouder vast met twee knoopen. De laatste knoop heeft twee uitsteeksels, die aan „ooren" doen denken. Vandaar: *nopoko pana-rï me si-mü-ya* = ik bind (den doek) bij wijze van grootjes ooren". Een vernuftige wijze heeft men om een bindsel te sluiten, daar waar men slechts over één uiteinde beschikken kan en geen knoop leggen kan. Zie bijgaande teekening.

3) Om „lus" weer te geven gebruikt hij *enata* = neus in overdrachtelijken zin met het werkw. *mil*. *S-enata-mü-ya* = Ik leg een lus. Ofwel hij vormt van *enata* een overgankelijk werkwoord door achtervoeging van: *to*. *S-enata-to-ya* = Ik geef (het vischsnoer) een neus, d.w.z. een lus.

Wanneer men te kennen wil geven, dat men met een lus een mensch of dier „stropt", dat men met den „strop" iets vangt, gebruikt men geen *mil* meer, doch een werkwoord, dat afgeleid is van of samengesteld met *ena-sarï* = hals. Zie *enasa*.

Zich zelven stroppen, in een strop vast geraken geeft men wederom weer door het verbum *mil*, door zijn reflexivum namelijk *Tonoro iwo-e-miltopo* = een instrument waardoor de vogel zich zelven bindt (in een strop komt) is de benaming voor zekere vogelval, besproken onder *tonoro*, n⁰. 2, b. Zie de afgebeelde lussen om een hond vast te binden onder *pero*, om een rat te stroppen onder *sirandu*, om een hangmat op te binden onder *ewa*.

4) Een geheel afzonderlijk bindsel wordt gebruikt om de pees aan het boveneind van den boog vast te hechten. Op twee wijzen kan het worden aangebracht. Zie de benamingen er van onder *rapa*, n⁰. 10.

5) Door het leggen van ingewikkelde knoopen en lussen vertoont men ook kunstjes. Zie hierover bij *enurima*. Ook maakt men figuren door naar vaste regels een stuk touw op de vingers en elders te binden en weer te ontbinden. Zie hierover bij *esapima*.

6) Wanneer de onderdeelen van een pijl te zamen gebonden worden,

wikkelt men vaak het bindsel op dusdanige wijze, dat er wederom figuren ontstaan. Zie *purïlwa*, n⁰. 12. 't Zelfde dient gezegd over de wijze, waarop de *sepu* om den boog gebonden worden. Zie *rapa*, n⁰. 11. De rand der hangmat wordt geknoopt. De mazen hierdoor ontstaan hebben haar afzonderlijken naam. Zie *nimo̱ku*, n⁰. 9.

7) De Indiaan bindt veel. Spijkers immers kent hij niet. Al de onderdeelen van een huis bv., of van een pijl worden met bindsels te zamen gehouden. Wanneer men het binden van zulk een onderdeel wil uitdrukken, dan wordt de naam van het onderdeel doorgaans in het werkw.: *mil* geïncorporeerd. Zoo zegt men bv. bij de pijlen-bereiding: *Si-po̱-mü-ya* = ik bind den bek, d. w. z. ik bind de ijzeren pijlpunt aan het houten pijlstokje. *Po̱* is de stam van *po̱tï* = bek. Zie verder bij pijlbereiding, *purïlwa*, n⁰. 8. Bij de mandenbereiding: *s-e̱si-mü-ya* = ik maak den rand, letterl. ik bind er een lip aan. *E̱si* stam van *e̱sipi* = lip, enz. Bij hangmatbereiding: *po̱ne̱pu-ru s-u-mil-ya* = ik maak het boveneind-bindsel der overgangskoorden. *U* = hoofd. Zoo zegt men nog: *Y-use̱-tï s-a̱mbu-me̱-ya* = Ik bind mijn haren tot een dot.

8) Zie verder over „open" bindsel *akara* . . . aaneengesloten bindsel *akï* . . . voorloopig, los zittend bindsel *sirïgka* . . . blijvend, vast bindsel *kïrï*.

mimi-ko - zacht maken; zie *me̱me̱*.

miri - kuif. *Mo̱ko̱ tu-miri-ke̱ man* = Hij heeft een kuif. Zie *o̱miririko̱*.

miro̱mo̱ka - knijpen. *Y-apo-rï miro̱mo̱kā-i* = Hij knijpt me in den arm. Wellicht is dit werkw. anders op te vatten, nl. *mi-ro̱mo̱-kā-i* = Gij doodt mij (den arm). Een uitdrukkingswijze voor den Karaïb zeer goed mogelijk. Over knijpen zie: *muriča* en *piri-čo̱to̱*.

mišaka - ook **bišaka**; kleine, spits uitloopende korf tot vischvangen gebruikt; gemaakt uit *amarau* of *maripa*. Wanneer de visch aan het aas (dikwijls: *parakaniru*) bijt, springt de korf, nadat het deurtje dichtgevlogen is, de hoogte in boven het water. *Mišaka il-ko* = Zet de vischval. *I-ča rapa w-u-sa* = Ik ga ze wegnemen. *Am watï ne̱ ro̱ na* = Er zit niets in. *Am i-ta na* = Er zit iets in. *T-awo̱-ye̱ na to̱, awo̱ŋ-ga-ko̱* = (De korf) is opgesprongen, man maak hem open. *Awo̱'im-bé na, tï-ta-rï-ke̱ na* = Hij is zwaar, hij is geladen. Zie bij *masiwa*.

mišo̱ - Krobia; ouroe weifi, d. i. oude vrouw. De Encycl. geeft als wetenschappelijken naam voor krobia: Aequidens Geayi en Cichlasoma. De Indianen onderscheiden de geel gekleurde krobia der boven-rivieren, die zij *mišo̱* noemen en de zwart-gekleurde, die door de Encycl. beschreven wordt en *po̱le̱pulu* genoemd wordt. *Kaparumarï* moet ook een soort krobia zijn. *Mišo̱* is ook een vrouwennaam. Eén krobia-schub is gelijk aan 10 cent. Zie *pülata*, n⁰. 1.

mišu - de baard van een nieuw gemaakt touw. *Y-e̱wa-rï tï-mišu-ke̱ na* = mijn hangmattouw heeft een baard. *Mišu-ka* = den baard wegnemen. *Y-e̱wa-rï si-mišu-kā-i* = ik neem den baard bij mijn hangmattouw weg. Wanneer het touw gesponnen en in elkaar gedraaid is (zie bij *kurawa*), haalt men het even door het vuur, opdat de uitstekende vezels verbranden. Men zegt ook: *Y-e̱wa-rï tï-po̱-ke̱ na* = . . . heeft haren.

mirali - Nickerie-rivier.

miya - *Miya* en *takano̱* beteekenen: nicht, nl. zusters dochter. Zusters zoon heet: *patumaŋ*.

Broers „zoon" heeft een eigen naam, nl. *po̱se̱*. *Se̱wo̱ me̱* = kind van mijn broer kan zoowel een jongen als een meisje zijn. Wil men zich duidelijk uitdrukken, dan zegt men: *se̱wo̱ mu-ru* = de zoon van mijn broer of *se̱wo̱ ye̱mui-rï* = de dochter van mijn broer.

Miya beteekent ook: jongere zuster, meisje. Zie bij *se̱wo̱*, n⁰. 5.

Over familie zie *o̱mo̱*. Zie ook elk woord afzonderlijk.

mo̱ - ei. *Kataru mo̱* = schildpad ei. *Ko̱ro̱to̱-ko̱ tï-mo̱ kupo na* = De kip zit op haar eieren (d. i. broedt). *E̱mo̱-ka* = eieren leggen, een nest hebben. *Tuw-e̱mo̱-ka nandon* = (De kippen) leggen. *Pu-puru-ta sito̱ kën-e̱mo̱-ka-no̱* = In mijn voet heeft 'n sika haar nest gemaakt.

mo̱ - 1) *Imo̱* = breken, stuk maken. *Kës-imo̱-i čo̱ro̱* = Breek het (een bord

nl.) niet. *Yana-pa ye̱-rï man kunana imo̱-to̱po* = Mijn tanden zijn niet sterk genoeg om de paramaka-vrucht stuk te krijgen. *Imo̱-ka moro̱ wewe* = Splijt dat stuk hout! *Wewe am icoto̱-ta, ulémari imo̱-to̱me̱* = Ga een stok snijden, om den *ulémari*-bast los te kloppen. *Si-mo̱-ma-i* = Ik heb hem reeds losgeslagen.

2) *E̱-mo̱* = verb. refl. stuk gaan, openbreken. *Ko̱miki* (N. E. *tuw-e̱-mo̱ man* = Het kommetje is stuk. *Paipa-rï kën-e̱-mo̱-yan* = Mijn pijp is stuk (*paipa* van het Neg. Eng. pipa). *Kën-e̱-mo̱-tan* = Het zal stuk gaan. *E̱-mo̱-pa moro̱ kuriala man, ko̱no̱po̱ te̱ne̱ n-afu-ma-i* = De boot heeft nergens een scheur, de regen heeft, er het water ingebracht. *E̱-mo̱-po e̱ma-ko* = Werp het gebrokene weg. *W-e̱-mo̱-rï-ne̱ s-e̱ta-i* = Ik hoor de kruik springen (bij het bakken nl.).

Het „openbreken" van sommige vruchten wordt ook met *e̱-mo̱* weergegeven; zie *mauru*, n⁰. 3.

E̱-mo̱-po in den zin: *Ko̱no̱me̱ru kën-e̱-mo̱-po-san* = Het dondert zal ook tot dit *e̱-mo̱* teruggebracht moeten worden. *Po* is versterkingssuffix. *E̱-mo̱-po* = met kracht openspringen.

3) *Im(b)o̱-ka* = losmaken (letterl. doen breken). *Kuriala-ri s-im(b)o̱-kā-i w-uto̱-to̱me̱* = Ik maak mijn boot los om te vertrekken. *Im(b)o̱-ka-ko moro̱ kuriala* = Maak de boot los. *Kuriala n-uru-pu-i, im(b)o̱-ka-li po̱ko̱ k-o̱pano̱-ko-se̱* = De boot is vastgeloopen, help ons ze los te krijgen. Zie nog *sambura*, n⁰. 12.

Hiervan: *im(b)o̱-na-ka*. *Im(b)o̱-na-ka-ko moro̱ kuriala* = Maak de boot los. Verder *i-tara-mo̱-na-ka*; zie *tara*, n⁰. 5.

4) *E̱-m(b)o̱-ka* = verb. refl. los gaan. *Kuriála-ri n-e̱-m(b)o̱-ka-i* = Mijn boot is los geraakt. Zie *sambura*, n⁰. 12.

Hiervan: *e̱-m(b)o̱-na-ka*. *N-e̱-m(b)o̱-na-ka-i* = (De boord) is losgegaan.

5) De twee laatste samenstellingen hebben een *b* ingelascht. Dit zal gedaan zijn — denk ik — ter voorkoming van verwarring. *Imo̱-ka* = losmaken ware anders gelijkluidend met *imo̱-ka* = doen koken (zie *mo̱tï*); *e̱-mo̱-ka* = losgaan met *e̱mo̱-ka* = vastknoopen.

6) Houdt *mo̱-ma* = wegjagen ook met dit *mo̱* verband?

mo̱ - suffix gebruikt om zekere „gevreesde" wezens aan te duiden; zie bij *imo̱*.

mo̱ - Is *mo̱* wellicht een stam van de aanwijzende woorden? Zie *mo̱'e̱*.

mo̱ - suffix om werkw. te vormen. Men sla bv. de volgende werkwoorden na:
andï-mo̱ = iets neerzetten (zie *andï*).
arï-mo̱ = iets ergens indoen.
e̱nu-tarï-mo̱ = iets in de oogen werpen.
i-yakuru-mo̱ = iets ronddraaien.

mo̱'e̱ - 1) daar ginds. *Owe-ko m-e̱ma-yan? Mo̱'e̱ itu-ta* = Waar woont gij? Daar ginds in 't bosch. *Owe-ko k-o̱po-tan? Mo̱'e̱ ipo̱ri-rï ke̱nu-po* = Waar zal ik je treffen? Daar ginds bij den mond der kreek. *Mo̱'e̱ po̱rï man* = Heel ver (diep nl.) zit ze (de sika in iemands voet).

2) *Mo̱-ya*, uitdrukkend een „beweging naar", schijnt een samentrekking van *mo̱'e̱* = daar ginds en *wa* = naar. *Mo̱-ya w-u-sa w-o̱tawa* = Ik ga naar ginder om te wandelen. *Mo̱-ya n-u-to̱n, wayamaka poka tï-wo̱to̱-ri-me̱ n-u-to̱n* = Hij is ginder wijd heengegaan, hij is leguanen gaan schieten voor zijn toespijs. *Mo̱-ya ne̱ kës-ami-ce̱-i* = Zóó diep moet ge niet graven (bedoeld is: niet te diep in den voet te steken bij 't verwijderen van een sika). *Mo̱-ya-ro̱-ne̱ to-pa wa, lupo̱-ta-take̱ tampo̱ko̱-rï* = Heelemaal tot ginder ga ik niet, ik zal razend moe worden.

3) Men hoort ook somtijds: *maye̱*. *O̱t-apo̱ron-go maye̱-wino̱ ko̱po̱se̱-naka* = Spring er over heen! *Maye-ro̱-mbo ko̱no̱po kën-o̱-san* = Van dien kant komt de wind. *Maya-wa o̱mima-ko, aw w-at-andï-mo̱-se̱* = Schuif wat dien kant op, dat ik kan zitten.

4) Opmerking verdient wellicht dat vele „aanwijzende" woorden met *mo̱* aanvangen: *mo̱-nï* = daar ginds; *mo̱'e̱* = daar heel ver weg; *mo̱-se̱* = deze; *mo̱-ro̱* = die (onbezielde wezens); *mo̱-ko* = die (bezielde wezens); *mo̱-kë* = gene daar ver.

mok-an - meervoud van *mokë*; zie aldaar.
mok-aro - meervoud van *moko*; zie aldaar.
mokaya - Acrocomia sclerocarpa Mart.; groote palm der savana's, wiens bladeren op die van den kokos gelijken, wiens vruchten gegeten worden. De palm heeft ook een smakelijk drinkbaar sap. Om het te verkrijgen velt men den boom, brengt in het midden van den stam een holte aan en laat er het sap te zamen komen. Een op de *mokaya* gelijkende palm is *porepü*. Dezen plant men.

mokë - mvd. *mok-an*; aanw. voornwd. gene, die daar. Zie de generieke regels over de aanw. voornwdn. onder *enï*. *Mokë* wordt gebruikt om bezielde wezens (menschen en dieren) aan te duiden. Het kan zoowel zelfstandig als bijvoegelijk optreden. *Mokë murekoko* = die jongen daar. *Mokë ňoro* = die man daar! *Mokë rapa-rï te moro man* = Dat is de boog van dien man daar. *Mose tonoro kës-iwö-i, mokë te wo-ko* = Dood dezen vogel niet, dood dien daar! Zie verder tal van voorbeelden van *mokë*-gebruik onder *mose* = deze. Meervoud van *mokë* = *mok-an*; voorbeelden zie bij *mose*.

moko - 1) mvd. *mok-aro*, aanw. voornwd. die. Zie de generieke regels over de aanw. voornwdn. onder *enï*. *Moko* wordt gebruikt om bezielde wezens (menschen en dieren) aan te duiden. Het kan zelfstandig en bijvoegelijk optreden. *Mose kapun, moko-wa te il-ko* = Geef het niet aan dezen, geef het aan dien. *Mose ë-mu-ru moko man, moko Kwami mu-ru moko man* = Deze is mijn zoon, die is Kwami's zoon.

2) *Moko* (zie ook bij *moro*) vervangt het persoonlijk voornwd, van den 3den persoon. In den zin staat *moko* onderwerp zijnde voorop. *Moko nopoko ono-i* = Hij at grootmoeder op. *Moko-ne ni-wo-i* = Hij heeft hem gedood. *Moko kën-o-san kï-wa-ňe* = Hij komt naar ons toe. *Moko-ne kapa na* = Hij spreekt niet. *Moko-ne t-onapi-ňe man* = Hij is een leugenaar.

N. B. Is *moko* onderwerp van een predicaat met copula dan staat het predicaat voorop. *Mose aw sano moko man* = Deze is mijn moeder. *Kaliňa moko man* = Hij is een Karaïb. *Y-ekë moko man* = Het is mijn huisdier. *Okoyu moko man* = Het is een slang. *T-onapi-ňa-ŋ pori moko man* = Hij is een groot leugenaar.

3) *Moko* kan dan ook bezit aanduiden; zie bij *aw*, n⁰. 4. *Moko sano* = zijn moeder. *Moko rui* = zijn oudere broer.

4) *Moko*, bijvoegelijk gebruikt (zie dit ook bij *moro*), vervangt het lidwoord van bepaaldheid. *Ene-ko moko woto* = Zie den visch. *Moko peru ay-eka-tan* = De hond zal je bijten. *Moko woto u ka-ko* = Snijd den visch zijn kop af.

5) Soms komt bij de algemeene aanduiding van het aanw. voornwd. nog de nadere aanduiding van het bezitt. voornwd. *Moko ay-emuil-dï amuya me man* = Die dochter van je is mooi.

6) Meerv. = *mokaro*. *Mok-aro pičani-čon čo-ma-ko* = Roep de kinderen. *Oya-ko mok-aro pičani-čon n-uto-ton* = Waar zijn de kinderen naar toe gegaan? *Papo-ro mok-aro pičani-čon si-co-ma-i* = Ik heb alle kinderen geroepen. Zie bij *awa*, n⁰. 2; *ru*, n⁰. 3. *Mok-aro ňoro* = Daar zijn ze!

7) *Nokë moko* = zie *nokë*.

ňoma - wegjagen. *Moko peru ňoma-ko* = Jaag den hond weg. *Ay-ekë ňoma-ko* = Jaag je huisdier (den hond) weg. *Iňoma-rï se-pa wa* = Ik wil hem niet wegjagen. Zie *mo* = breken, n⁰. 6.
momipö - zie bij *emomi*.
ňomipö - navelstreng. Ook gebruikt men hiervoor het woord: *po-we-tï*.
ňo-mi-tï - buikvin (*mitï* = zijn wortel); zie bij *woto*, n⁰. 1.
momokï - wachten. *I-čuma-rï iňomo-ko m-uto-se* = Wacht op den vloed om te vertrekken. *Ero-po kë-momo-ko* = Wacht hier op mij! *Ke-momo-ko non, y-erapa-rï s-api-ya tuma kaka* = Wacht eventjes op mij, ik doop mijn kasavebrood in de soep.
momu - tot een bos binden. *Waruma-ke moko kurawa ňoŋ-go* = Bind de

zeilgras-blaren met een warimbo-reep tot een bos. *Mǫmu-ru se-pa wa* = Ik wil ze niet tot een bos binden. *Iṁǫmu-po* = een bos.

Y-usę-tï si-ṁö-ya = Ik vlecht mijn haren. *Y-usę-tï si-ṁǫmu-i terapa* = Ik heb mijn haren al gevlochten. *Y-usę-tï ṁǫmu-po* = haarvlecht

Tï-mǫŋ-gę = troepsgewijze. *Mǫkǫ pǫindǫ tï-mǫŋ-gę kën-i-san* = De pingos loopen troepsgewijs.

T-amǫ-mǫŋ-gę zie *amǫ*, n⁰. 4.

mon - meervouds-suffix. *T-ǫmami-nę-ŋ* = werkman; *t-ǫmami-ŋa-mon* = werklieden. *Wǫ-nę-ŋ* = moordenaar; *wǫ-na-mǫn* = moordenaars. *Iṁę-rǫ-nęŋ* = schilder; *iṁę-rǫ-na-mǫn* = schilders. Zie ook verschillende mierennamen onder *węngǫsi*, o. a. n⁰. 2, c. d. e.

mǫna - *Mǫna-ma-ŋ* = dief. Meerv. = *mǫna-ma-ŋ-gǫn*. *Erǫ kǫkǫ mǫna-ma-ŋ n-ǫpu-i* = Dezen nacht is er een dief gekomen.

Mǫna-mę. *Mǫna-mę man* = Hij is een dief. *Mǫna-mę tuw-ęmę-ka-man* = Steelsgewijze heeft zij het kind gekregen (filius illegitimus). Deze uitdrukking echter kan ook overgenomen zijn van de Creolen. Zij gebruiken om filius illegitimus weer te geven het woord: foefoeroe pikien = gestolen kind. Op een foefoeroe-fasi (diefstals-gewijze) heeft de moeder het gekregen.

Mǫna-tǫ = stelen. Dit werkw. wordt gebruikt, wanneer het voorwerp van den diefstal ook uitgedrukt wordt (zie bij *tǫ*, verbaal suffix). *Nǫkë nale ni-ṁǫna-tǫ-i* = Wie heeft dat gestolen? *Mi-ṁǫna-tǫ-i kapun mǫrǫ sumbala* = Gij hebt den houwer niet gestolen. *Mǫrǫ swafuru* (N. E.) *ṁǫna-tǫ-ko* = Steel de lucifers. *Kuriála-ri mǫna-tǫ-tǫn* = Men heeft mijn boot gestolen. *Pülata arǫ-ri sepa w-e'i mǫna-tǫ-ri pona* = Geld heb ik niet willen meenemen, dat het niet gestolen zou worden. *Sumbala-ri tǫ-mǫna-tǫ* = Mijn houwer is gestolen.

Mǫna-tǫ-ŋembo. *An-ukutï pa man mǫkǫ ṁǫna-tǫ-nęmbo* = Kent gij den dief niet?

Mǫna-wa = stelen. Dit werkw. gebruikt men wanneer het voorwerp niet mede uitgedrukt wordt. *Mǫna-wā-i* = ik steel. *Mǫna-wa pa nę tę w-e'i* = Ik heb niet gestolen. *A-mǫna-wa-i tę nę* = Gij hebt gestolen. *A-mǫna-wa-pǫtǫ, ay-ętï-man m-ǫnïma-takę (anïma)* = Wanneer gij steelt, zult gij een slechten naam krijgen. *A-mǫna-wa-ko nę kǫrǫ* = Steel! *Mǫna-wa-rï se-pa wa* = Ik wil niet stelen.

De Karaïben stelen niet; zie *kaliña*, n⁰. 13.

mǫna-ma-n - zie *mǫna*.

mǫna-mę - zie *mǫna*.

mǫna-tǫ - zie *mǫna*.

mǫna-tǫ-nembo - zie *mǫna*.

mǫna-wa - zie *mǫna*.

mǫndï - *Aw kï-mǫndï a-kǫpǫ y-ęmami-nę-i* = Ik overtref u, ik werk meer dan gij.

Mǫn-do. *Kï-mǫn-dǫ-ya* = Gij overtreft mij. *Aw kï-mǫn-dǫ-i, purïlwa a-kǫpǫ s-ęmǫ-sa* = Ik heb je overwonnen, ik schiet beter dan gij.

E-mǫn-dǫ. *Kët-ę-mǫn-dǫ-n k-ǫmami-ña-rï pǫkǫ* = Laat ons eens strijden wie 't hardste werken kan! Zie ander voorbeeld bij *nare*.

mǫndǫ - aanwezig, present. *Mǫndo-nę man, erǫ-po* = 't Is er! Hier! *Mǫndo nǫrǫn dę nę man* = Zijn er nog meer? *Mǫndo uwa na* en *mǫndo watï na* = Hij is niet thuis. *Arepa mǫndo na a-marǫ* = Hebt gij kassavebrood? *A, a, mǫndo am na* = Ja, er is (kassavebrood). *Erǫ kǫkǫ-rǫ mǫndo nǫrǫn man* = Vanmorgen was er nog iets. *Pępeičǫ mǫndo ata k-u-tatǫn* = Als er wind is, zullen wij gaan. *Mǫndo-nǫmbo rǫkǫn s-il-takę ǫ-wa* = Wat ik (aan veeren) hier heb, zal ik je geven.

Mǫndo in vereeniging met *rǫripo* is de gewone groet waarmede men iemand, dien men opzoekt, aanspreekt. Ik denk dat *rǫ* van *rǫripo* op 't voorgaande woord, nl. *mǫndo*, slaat. Een versterkingssuffix. *Ripo* duidt de voltooiïng aan. *Mǫndǫ-rǫ ripo* = Hier ben ik.

mǫnï - 1) mvd. *mǫnï-kǫn*; aanwijzend voornaamw. die daar, dat ginds. Zie de generieke regels over de aanw. voornwdn onder *ęnï*. *Mǫnï* duidt leven-

looze voorwerpen aan en planten. Het kan zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt worden. *Monï spiálarï* = die ketel. *Ero kapun, monï te* = Deze (hoed) niet, maar die. *Monï- mbo ai-čo* = Haal dien (houwer) daar! *Ero spiálari kës-ipiñe-i, monï te ipiña-ko* = Neem dezen ketel niet, neem dien daar! *Ero kasuru i-ope-ne man, monï te epe-ma man* = Deze koralen zijn duur, die zijn goedkoop. *Monï otï* = die zaak ginder ver (zie *kenu*).

2) *Monï-po man* = Hij is daar ginder. *Owe-ko n-a-n? Monï* = Waar is hij? Daar ginds (wellicht wordt achter dit laatste moni het woord *po* = plaats bijgedacht). Zie *otï*, n⁰. 2. a. *Monï-wa w-u-sa koï döten* (*roten*) = Ik ga maar eventjes naar ginder.

3) Als tijdsbepaling duidt *monï* een tijd aan die verwijderd is. Bijkomende bepalingen, (of de zin van 't gezegde) moeten uitmaken of de verwijdering op de toekomst of op 't verleden slaat. *Monï konaro* = eergisteren; *monï koropo* = overmorgen. *Monï sričo w-opu-rï-ta w-u-take* = In het komende jaar zal ik gaan. *Monï sričo ťo-po-ta w-uto-n* (*ťopo* = verleden deelwoord; zie *uto*) = Verleden (in het voorbij gegane) jaar ben ik gegaan.

4) Soms wordt achter *monï* een *n* (*m*) gelascht. *Monïŋ goropo kën-i-tan* = Overmorgen zal hij heen gaan. Zie infix *m*.

5) Meerv. *monï-kon*. *Ero-kon y-otë-rï moro man, monï-kon de ko u yaya otë-rï man* = Deze (dingen) mijn zaken zijn zij, die (dingen) mijns oudsten broers zaken zijn zij.

mono mono - N.E. dreitem-flei, d.i. drogetijdsvlieg. *Akiña-to-ne terapa mose mono mono, ra* = Man, die drogetijdsvlieg is lastig. Ze gaat soms met de korjaal lange einden mee en plaagt de inzittenden. De vlieg graaft bij den aanvang van den drogen tijd op zonnige zandplekken overal in den grond. *Tu-puka-po-se sakao i-wa moro wono wono-wa* = Het zand wordt overal doorstoken door haar, door de drogetijdsvlieg. *M* en *w* schijnt men wel eens te verwisselen.

monoto - zwangerschap. *Monoto me wa* = Ik ben zwanger. *Monoto pa wa* = Ik ben niet zwanger. *Monoto ne man* = Zij is zwanger.

monseigno - N.E. monseigno; een soort gras. De Karaiben zullen dit woord, 't welk niet overal door hen gekend is, wel overgenomen hebben.

monu - bloed; zie *menu*.

mope - Spondias lutea L.; N. E. mope; mopeboom. *Mope epu-po* = mopevrucht; naam van een kunstig stukje vlechtwerk. Uit een enkele warimbo-reep n.l. vlecht men met regelmatige steken een hollen bol ter grootte eener mope-vrucht. Zie de afbeelding van dit product onder *waruma*, n⁰. 49. De mope-vrucht is 't geliefkoosde voedsel van den buffel. Jonge mope-blaren kneep men in Sabakoe uit boven „zeere oogen" (*onu*). De mope-vrucht als vischaas zie *ipowono*.

mora - Fourcroya gigantea Vent.; N.E. lengisopo, d.i. Indiaansche zeep. De Indianen gebruiken deze plant echter niet.

moran - bezweringsmiddel. *Aiñara moran* = het bezweringsmiddel van den anjoemara (grooten zoetwatervisch). *Woko moran, yakarawa moran* = het bezweringsmiddel van den pauwies, van het hert. *Otono me ko okoyumo moran an-aro pa m-eï* = Waarom hebt gij het bezweringsmiddel van den watergeest niet medegenomen? Over het uitstrijken van een bezweringsmiddel over het lichaam zie *aku*.

1) Wanneer men van „*moran*" spreekt, dan bedoelt men altijd een bezweringsmiddel, waarbij de een of andere tajersoort (zekere plant) wordt aangewend. Het bezweringsmiddel is dan of de tajer alleen of de tajer (blad of knol) vermengd met andere voorwerpen. De tajerplant heet *turara*. De tajer verwerkt tot bezweringsmiddel heet: *moran*.

2) Men heeft ook bezweringsmiddelen, waarbij de tajer niet verschijnt. Dit zijn bezweringsmiddelen genomen in wijderen zin. Wijl zij echter op hetzelfde beginsel rusten als de eerste (zie n⁰. 3), worden zij ook in dit artikel besproken (zie n⁰. 22—33).

A. *Het wezen van een bezweringsmiddel.*

3) Dit moet volgens mij gezocht worden in de overeenkomst, welke er bestaat tusschen het middel (nl. de tajerplant) en het te bezweren voorwerp, of beter tusschen een „gedeelte" van de tajer (haar blad bv.) en een „gedeelte" van het te bezweren voorwerp (bv. het oor v. d. pakira).

Het kan niet ontkend worden, dat de Karaïb tusschen twee wezens relatie ziende, 't zij essentieele relatie gelijk tusschen man en vrouw, vader en kind, tusschen tweelingen, 't zij accidenteele relatie, doordat beide wezens bv. een zelfde kleur hebben, een zelfde voorkomen, enz..... dat hij aan die relatie een soort „magische" kracht toeschrijft.

Die „magische" kracht bestaat dan hierin, dat de twee wezens naar elkanders vereeniging streven. Zij roepen elkander, zoeken elkander op. Zij deelen elkander elks hoedanigheden mee.

a. *Essentieele Relatie*:

Sterft van een tweeling het eene kind, het andere kind zal ook spoedig sterven (zie *asemunusi*). Zou gedurende de eerste weken na de geboorte van een kind de vader werken, uitgaan naar het bosch, enz. het kleine kind zou ook vermoeid worden, het zou kunnen verdwalen, enz. Zie *ǫnema*.

Mag de vrouw somtijds niet bij het water komen, de man mag het dan ook niet. Zie *nomǫ*.

b. *Accidenteele Relatie.*

De vuurwaaier wakkert het vuur aan, doordat hij den wind bij het vuur brengt. Er bestaat dus een relatie tusschen den wind en den vuurwaaier. De waaier zal dus den wind roepen en de wind, geroepen door den waaier, zal gaarne komen. Zie verder n⁰. 23.

Tal van voorbeelden van accidenteele relatie worden verder gegeven in de nummers 23—33.

4) Men zal dus altijd, wil men de tajer als bezweringsmiddel gebruiken, een tajer-variëteit moeten opzoeken, welke in een harer onderdeelen met het te bezweren voorwerp overeenkomst heeft. Dit doet men dan ook daadwerkelijk.

Bij het bezweringsmiddel van het hert (*yákarawá*) zoekt men een tajer, wier blad den vorm heeft van den hertenkop. Het bezweringsmiddel van den anamoe (*iñamu*) heeft een knol, die op den kop en den nek van dezen vogel gelijkt. De knol van de tajer, waarmede men het gordeldier (*kapasi*) bezweert, gelijkt op diens snuit, de knol van het boschvarken (*pakira*)-bezweringsmiddel op diens neus. De knol waarmede men den pauwies (zie *wǫkǫ*, n⁰. 3) bezweert, heeft scherpe uitsteeksels op een vogelbek gelijkend, Het oor van den schapenluiaard (*waiťori*), het oor van het boschvarken (*pakira*) gelijken elk op het blad van twee verschillende tajers. Sommige tajers hebben bladeren die gespikkeld zijn. Naar gelang zij nu gelijken op de gespikkelde borst van den marail of op de wit-zwart gespikkelde huid van den anjoemara (*aimara*), op de huid van den pasisi zullen zij voor de een of ander dienstig zijn. Het watervarken (*kapiwa*) heeft witte haren. Een tajerplant met witte blaren kan men nu nemen. De buffel daarentegen is donker gekleurd en zeer groot van afmetingen: een tajer moet men nu hebben wier blad insgelijks donker is en zeer breed. Een ander blad, dat zeer breed is, is zeer geschikt voor den *kumaru* (een breeden visch). Het schildpad-bezweringsmiddel (*wayamu*, n⁰. 1) is een tajer, wier blad op den lever der schildpad gelijkt. Enz. enz.

5) Waarom men nu juist de tajer en niet een andere plant uitgekozen heeft om voor bezweringsmiddel te dienen, komt mij voor te zijn om de volgende redenen:

Eerstens wordt het ontstaan van de tajer als bezweringsmiddel aan buiten-natuurlijke oorzaken toegeschreven. Zie het ontstaan van de tajer bij *aramari*, n⁰. 4 op het einde.

Tweedens — en dit schijnt mij de hoofdreden toe — de tajer groeit gemakkelijk, groeit overal en komt voor in haast ontelbare variëteiten. Men

heeft er wier bladeren dik zijn, andere hebben dunne bladeren. Ze kunnen zijn: breed of smal, groen of wit of donker, rood-gespikkeld of zwart-gespikkeld, zij kunnen glad zijn of gekruld, enz. Insgelijks is bij den knol groote verscheidenheid. In de familie der tajers in een woord zal men altijd een of ander lid vinden, dat overeenkomst vertoont met welk wezen ook dat men bezweren wil.

6) Somtijds legt men in de tajer, die om haar overeenkomst met dit of dat wezen geschikt is om als zijn bezweringsmiddel op te treden, eerst den „geest" van het te bezweren wezen vast. Dit vastleggen geschiedt hierdoor dat men zaken, die van het voorwerp afkomstig zijn, met de nog groeiende tajer in verband brengt. Een eerste wijze: Men snijdt een opening in den knol, men legt vervolgens in de ontstane opening iets van het haar van den persoon die bezworen moet worden of een weinig zand 't welk zijn voeten aangeraakt hebben of iets dergelijks. Een tweede wijze: Men late de tajer maar groeien doch bemest ze met het bloed van dat wild, van den buffel bv. waarvoor de tajer een bezweringsmiddel worden moet, enz., enz. Die geest zal volgens de idee van den Karaïb gemakkelijk zich laten vastleggen, ook wederom vanwege de boven besproken overeenkomsten.

Dit vastleggen van den „geest" is echter niet altijd vereischt; uit zich zelve alleen bezitten vele bezweringsmiddelen reeds de kracht.

7) De voor „bezwering" geschikte tajer kan nu optreden en haar werk doen. Zij doet het òf alleen zonder verdere hulp van iemand of iets, òf te zamen met gedeelten van andere wezens.

Een voorbeeld van een op zich zelf werkende tajer is de *parana-kërë moran* = bezweringsmiddel van den Blanke. Heeft deze tajer den geest der Blanken eenmaal in zich opgenomen, dan plant men de tajer eenvoudig naast het pad of nabij zijn huis (het huis nl. van den Karaïb), zoodat de Blanke, die den Indiaan bezoeken wil, er langs moet komen. De Blanke zal dan door de „tajer" bezworen worden. Ofwel, wanneer de Indiaan naar den Blanke toegaat, neemt hij den knol van de tajer eenvoudig op zak mede. Zij doet dan haar werk en bezweert den Blanke.

Voorbeelden van tajers, vermengd met gedeelten van andere wezens zijn bijna alle jachtbezweringsmiddelen. Men raspt den knol, men stampt hem fijn, men stampt de bladeren, vervolgens mengt men er de hersenen in van 't een of ander dier, iets van de stinkklier, enz.

Een nauwkeurige beschrijving der bezweringsmiddelen vindt men bij Penard I, blz. 177—224.

8) De tajer is nu machtig. Zij roept het wild (die *kusari*, n⁰. 5), brengt het bij den jager (zie *kapiwa*).

B. *Het gebruik van een bezweringsmiddel.*

9) Streven (op de eerste plaats om wille van onderlinge overeenkomst) het bezweringsmiddel (de tajer) en het te bezweren voorwerp naar elkanders vereeniging (zie boven n⁰. 3), de Indiaan zal het bezweringsmiddel gebruikend die vereeniging zooveel in zijn macht is in de hand werken.

10) Hij plant daarom het bezweringsmiddel ter plaatse waar het voorwerp dat bezworen moet worden is of komen zal. Zie het opgeteekende over het bezweringsmiddel der Blanken boven n⁰. 7. Zie bij *maña*, n⁰. 5 hoe het bezweringsmiddel der kasave midden in den kostgrond geplant wordt.

11. Hij neemt het mee naar de plaatsen waar het werken moet. Zie boven (n⁰. 7 over *parana-kërë moran*), hoe hij in de stad zich beschermt. Gaat hij op jacht, het bezweringsmiddel vergezelt hem in de jachttas (zie *aipa'ura; kapiwa; woko*, n⁰. 3), om den arm (zie *kapasi*, n⁰. 3) in de hand of in den mond (zie *kusari*, n⁰. 5).

12) Hij strijkt het uit op zijn lichaam, om zijn mond b.v. waarmede hij straks het wild roepen zal (zie *akuri moran*)... over den voet, het been,

dewelke hem straks naar het wild brengen moet (zie *kapasi*, n⁰. 3; *marai moran*; *pakira moran*; *waifgrï; wayamu*, n⁰. 1; *yakarawa*).

13) Hij bestrijkt met het bezweringsmiddel de instrumenten waarmede hij het wild verschalken zal of bindt het middel daaraan vast. Zoo doet hij met den loop van het geweer (zie *maipuri moran*), met den vischhaak en de vischval (zie *aimara moran pasisi*).

14) Reeds terwijl hij het bezweringsmiddel uitstrijkt over zichzelven of over de instrumenten gaan de gedachten van den Indiaan naar dat dier uit. Hij zegt den pakira wat deze te doen heeft (zie *pakira moran*). Het hert zal hij roepen, diens geluid met gesloten neus nabootsend (zie *kusari*, n⁰. 5). De schildpad moet weten, dat hij, de Indiaan, haar ontmoeten wil (zie *wayamu*, n⁰. 1).

15) Kan hij het te bezweren wezen niet bereiken, dan is hij blijde de plek te bezitten, waar het te bezweren wezen ten minste „geweest" is. Zoo strijkt de vrouw, die haar weggeloopen man tot terugkeeren bezweren wil, het bezweringsmiddel uit over den balk, waaraan hij zijn hangmat bond (zie *puil*, n⁰. 5). Den buffel zal men bezweren door het bezweringsmiddel te leggen op het spoor van den buffel (zie *wenapo*).

16) Geheel logisch door geredeneerd is het gebruik van het *kaikusi moran* = het bezweringsmiddel van den tijger. Den tijger te ontmoeten verlangt geen mensch. De Indiaan zal daarom het bezweringsmiddel van den tijger niet uitstrijken over zijn voeten, zijn beenen, zal het niet meedragen, enz. Dit zou alle tijgers op hem doen afkomen. Hij is verstandiger. Hij rukt de knollen van de tijger-tajer uit, werpt ze weg, belet ze verder te groeien, vernïetigt ze. Dan zullen zij den tijger niet langer meer kunnen roepen. En hij, de Indiaan, zal den tijger dan ook niet kunnen ontmoeten.

C. *Wezens, die bezworen worden.*

17) De Karaïb maakt een uitermate groot gebruik van bezweringsmiddelen. Wat hij vreest of verlangt tracht hij door bezwering van zich af te wenden of te verkrijgen.

18) Hij bezweert: de geesten. Zie ook bij *okoyumo*, n⁰. 8, hoe men den watergeest, den voornaamste der geesten, bezweert.

19) Hij bezweert: menschen.

a) De Blanken waren eertijds den Karaïb zeer vijandig gezind. En ook nu nog zijn vele Karaïben, die met de Blanken niet veel in aanraking komen, op hunne tegenwoordigheid weinig gesteld. Men tracht daarom den slechten invloed, die van hen moet uitgaan, af te weren door bezweringsmiddelen. Zie bij *parana* en boven n⁰. 7.

b) Een Karaïb hoort dat een ander Karaïb hem haat en dooden wil. Hij zal dan den knol van zekere tajer koken. Met het aftreksel wascht hij zich en zegt daarbij: *Y-omo-rï me aw-ai-ri ke te, a-poka watï wa* = Omdat gij een familielid van me zijt, heb ik niets tegen u. Ofwel: *Y-omo-rï me aw-ai-ri ke te, oto ay-ilri pawa* = Omdat gij een familielid van me zijt, doe ik u niets. Wanneer hij dan morgen of overmorgen den man ontmoet, zal hij die woorden voor hem herhalen en de man zal antwoorden: *Oto watï man, moro mbo-poro a-poko watï wa* = Er is niets meer, van nu af heb ik niets meer tegen je.

c) Om wederkeerige genegenheid op te wekken bij een beminden persoon gebruikt de jongeling een middel ten overstaan van het meisje zijner keuze en omgekeerd doet het meisje zulks ten overstaan van een jongen man. Heeft tweedracht de gehuwden gescheiden, met behulp van een bezweringsmiddel roept de achtergebleven vrouw den man naar het kamp terug (zie *puil*, n⁰. 5).

d) Zich zelven bezweren om de een of andere eigenschap te verwerven is niet minder in gebruik. Zie *apopo-nano moran* bij *rapa*, n⁰. 15.

20) Hij bezweert: dieren.

Elk noemenswaardig wild van bosch of savana, elke vogel, elke visch

heeft zijn eigen bezweringsmiddel. Gaat de Indiaan op jacht, hij maakt van die bezweringsmiddelen gebruik.

21) De kostgrond zelfs wordt bezworen, zie *maña*, n⁰. 5.

D. *Bezweringsmiddelen in wijderen zin.*

22) Volgen hier enkele gewoonten en gebruiken der Karaïben, die in wijderen zin bezweringsmiddelen genoemd kunnen worden. Zij berusten alle op den boven opgezetten regel, dat er nl. een soort magische aantrekkingskracht bestaat tusschen twee wezens, die op elkander gelijken (zie boven n⁰. 3). Zij versterken en bevestigen daarenboven den daar opgezetten regel.

23) De vuurwaaier brengt den wind bij het vuur en wakkert het zoo aan. Men zal, wanneer men sterken wind noodig heeft, gelijk bij het afbranden van een stuk omgekapt bosch voor den kostgrond, thuis den waaier aan een stengel hangen. De waaier roept den wind (zie *pepeito*, n⁰. 3).

24) De pit van den awara, kleine drogetijdsvrucht (*awara weyu-ru* = awara zon, zie *weyu*, n⁰. 8) of een bijl, beide eerst verwarmd in 't vuur, vervolgens buiten geworpen in den regen, worden verondersteld de zon te kunnen roepen, den regen gevolgelijk te doen ophouden. (zie *konopo* n⁰. 4).

25) Wanneer de waterbies (*kiriri*) uitgerekt wordt, geeft zij een zacht sputterend, snorkend geluid. Men neemt deze bies en haalt ze enkele malen op en neer over den keel van hem die des nachts veel snorkt. Dat middel zal hem van 't snorken afhelpen. Zie *enapo*.

26) De kalebasschil is zeer licht en drijft op het water. Deze schil door den visch gegeten zal ook den visch licht maken en naar de oppervlakte van 't water jagen. Zie bij *kunami*.

27) De banaanbek (zekere vogel) roept hard, roept dikwijls en roept lang achtereen. Zijn eieren, door de kinderen genuttigd, zullen bij dezen het aanleeren en spreken der vreemde taal (het Neger-Engelsch) vergemakkelijken. Zie bij *sakawaku*.

28) De vleugel draagt den vogel naar verre plaatsen. De moeder verbiedt haar jongen het uiterste beenpuntje van den vleugel op te eten, opdat hij óók niet wegvliege achter de vrouwen nl. en de meisjes. Zie *endatari*, n⁰. 2, b.

29) Het eten van menschenvleesch, zoo eertijds de Karaïben daaraan hebben gedaan (zie het opgeteekende onder *kaliña*, n⁰. 4) moet dan toch als bezweringsmiddel worden beschouwd, om nl. door het nuttigen van dit vleesch den moed of een andere goede hoedanigheid van den overwonnene in zich op te nemen.

30) *Arakaidu*, een klein insekt, kruipend in den nacht en kruipend daarenboven onder den grond en vindend niettegenstaande dat alles zijn weg, moet wel een goede gids zijn. *Arakaidu* wordt den gestorven Karaïb meegegeven in het graf, opdat het hem een gids zij naar het andere land. Zie *romo*, n⁰. 3.

31) De veenmol is vlug in zijn bewegingen, graaft zich spoedig den grond in. Men haalt den veenmol enkele malen over den voetzool op en neer om vlug te kunnen loopen. Zie *takërëhërë*.

32) De verklaring der droomen geschiedt insgelijks volgens boven opgezetten regel (n⁰. 3). Droomen over *kusewe* bv. (de roode verfstof) vindt zijn verklaring hierin dat er dien dag bloed vloeien zal. Zie *oneti*.

33) Geheel het wezen der „geesten-bezwering" berust ten slotte op dit princiep. Waarom houdt men dat de sterke goede geesten, welke de Karaïb die geesten-bezweerder worden wil in zich opnemen moet .... waarom houdt men dat die geesten huizen in tabaksplant en in de peperstruik? Waarom anders dan omdat deze planten ter zelfder tijd dat zij zoo nuttig, zoo gewild zijn ook zoo sterk zijn? En hoe neemt men den geest van den tabak of van de peper over? „Tabaks-geesten-bezweerder" wordt men door nachten achtereen niets anders dan tabak te nuttigen. Zoo nuttigt men de peper om „peper-geesten-bezweerder" te worden. Zie over dit alles het artikel onder *püyei* = geestenbezweerder.

E. *Uitwerking der bezweringsmiddelen.*

34) Dat de Indiaan aan de kracht dezer middelen gelooft spreekt van zelf. Evenzeer van zelf sprekend is het dat die middelen die kracht niet bezitten.

35) Wel werken zij (sommigen ten minste) op indirecte wijze tot de bereiking van het doel. Zij vermeerderen nl. het vertrouwen bij den gebruiker. De gebruiker van het bezweringsmiddel zal nu durven of pogen wat anders niet het geval was. Hij zal bij voorkomende moeilijkheden den moed niet zoo spoedig verliezen. Enz.

36) De middelen bij de jacht gebruikt hebben zelfs grootere kracht. Het schijnt dat die middelen werkelijk het dier aantrekken. Doch die aantrekkingskracht moet niet gezocht worden in geheimzinnige, in buiten- of boven-natuurlijke krachten, alsof het dier „bezworen" zou zijn door een geest, uitgaande van het middel... maar in geheel natuurlijke dingen. Het dier, dat zich *in de buurt* van den jager bevindt komt nl. af op den geur, op de *lucht* welke van het bezweringsmiddel uitgaat. Bevinden zich nu dergelijke dieren niet in de naaste omgeving van den jager, dan zal deze het gewilde dier ook niet zien, ook al smeert hij geheel zijn lichaam met bezweringsmiddelen in.

morï - geruisch. *Konopo (pepeito) morï s-etā-i* = Ik hoor het geruisch van den regen (den wind). *Enda morï* = zie *enda*. *Morï-ka* = doen ruischen. *Ero karawasi ṁori-ka-ko* = Doe den rammelaar lawaai maken. *T-andï-kërë morï-ka-no moko asakaiṁo* = De ratelslang doet 'r staart ratelen. Hiervan het reflexivum: *e-morï-ka. Sambura n-e-morï-ka-i irupa* = De trom maakt een flink lawaai. *Morï-ka-topo* = stok om op de trom te slaan; zie *sambura*, n⁰. 7. *Morï-wa* (verb. intrans.) = bulderen. *Pepeito kën-iṁorï-wa-no* = De wind buldert. *Konomeru ni-ṁorï-wā-i* = De donder raast. *Sambura kën-iṁorï-wa-no* = De trom maakt geraas. *Ta-mo-re* = met geraas; *ṁori-ma na* = 't Is zonder geraas.

mori'u - zie *murï'u*.

moro - mvd. *moro-kon*; aanwijzend voornwd. die, dat. Zie de generieke regels over de aanw. voornwdn onder *enï*. *Moro* wordt gebruikt om onbezielde wezens aan te duiden.

Dat de grondbeteekenis van *moro* „aanwijzend" is, blijkt overduidelijk uit de samenstellingen met *moro* (zie beneden, n⁰. 7). Overigens, gelijk uit de voorbeelden genoeg blijken zal, doet *moro* dienst voor het lidwoord van bepaaldheid en het vervangt (evenals *moko*) het persoonlijk voornwd. van den 3den persoon. *Moro* wordt zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt.

1) Zelfstandig gebruikt. *Nokë mauru-ru ko moro nan* = Wiens katoen is dat? *Moro enï-ko* = Drinkt dat! *Moro-ro-ne s-eta-kon* = Dåt hoorde ik. *Otï-ko moro-ta na* = Wat zit er in? *Ë-mu-ru rapa-rï te moro man* = Mijns zoons boog is dat. *Moko rapa-rï te moro man* = Zijn boog is dat. *Y-otë-rï moro man* = Dat is van mij. *Maria-ri moro man* = Dat is mijn mes.

2) Merk op de herhaling van het pron. *moro* bij 't uitdrukken van een bezit. Men zegt niet: „Deze is mijn boot", maar: „Deze mijn boot is zij". *Ero kuriala-ri moro man, moro yaya kuriala-ri moro man* = Deze mijn boot is zij, die mijn oudste zusters boot is zij. Zie ook bij *moko*.

3) Bijvoegelijk gebruikt. *Moro sumbala* = dien houwer. *Moro peru wo-ko* = Sla den hond. *Uma-ko moro pida* = Keer het zeil! *Api-ca-toko moro kuriala* = Brandt de boot! *Iṁoko moro wewe* = Splits (kloof) het hout! *Moro mure am-ene-ko* = Breng een bankje!

4) *Moro* behoeft niet altijd onmiddelijk voor het woord te staan 't welk het bepaalt. *Moro ene-ko apo-nano* = Breng de groote bank.

5) *Moro* komt somtijds voor te zamen met een pronom. prefix. *Moro a-kowei-rï kës-ema-i* = Werp je vischhaak niet uit. *Moro a-sepu-ru* = die beenbanden van je (zie *sepu*, n⁰.).

6) meerv. = *moro-kon. Moro-kon wewe ako-to-ko* = Kapt die boomen om. Zie andere voorbeelden bij *kepu*, n⁰. 2 en *taiwo*.

7) *Moro* in samenstellingen:

moro kawo = daar boven; zie voorbeeld bij *oto*.

moro-mbo. Piña-ko moro-mbo = Neem dat!
moro-mbo-engana = daarna.
moro-mbo-papo-ta = na dat alles. *Moro-mbo-papo-ta am wotaro-toto moko nopoko autï pato t-uto-n* = Nadat dat alles geschied was, kwam er een jager voorbij het huis van grootje.
moro-mbo poro(n) = van dat feit af. *Moro-mbo-poro moro wara kët-e'i* = Doe na dit voortaan zoo niet meer. *N-e-piña-ma-no moro-mbo-poron* = Daarna (na zijn afsterven) heeft hij pijnen te ondergaan.
moro pato = dien kant. *K-ïto-n (k-ito-ton) moro pato, óma yawa-me man* = Ga (gaat) dien kant niet uit, de weg is slecht.
Moro-po = daar. *Moro-po man* = Het ligt daar. *Oka-bun tuwaporï kën-e'i-tan moro-po* = Altijd zal hij gelukkig zijn aldaar. *Moro-po-ro n-ei-ñe* = Laat het dan maar daar (uitroep van verveling)!
moro-wa = daarheen. *Moro-wa k-ïto-n* = Ga daar niet heen.
moro-wara = op die wijze; zie voorbeelden bij *wara*, n⁰. 6.
moro-wiño = vandaar uit; zie voorbeeld bij *omiña* onder *ema*.

morotóto'u - een zachte houtsoort met lange blaren. De blaren ter lengte van een arm. Het hout wordt gebruikt om trommen te vervaardigen. De binnenbast knijpt men uit tot aanlengingssap voor *krawiru*-verf. Wellicht kasaba-hoedoe.

mose - 1) mvd. *mo-yan*; aanw. voornwd.: deze, dit. Zie de generieke regels over de aanw. voornwdn onder *enï*. *Mose* wordt hoofdzakelijk gebruikt om bezielde wezens (menschen en dieren) aan te duiden. Het treedt zoowel bijvoegelijk als zelfstandig op. *Tuw-omuka mose peru na* = Deze hond is slim. *Moko püyei čo-ma-po-toko more enda-ta-rï topo* = Roept den geestenbezweerder om deze (een meisje) te helpen.

2) Vooral in tegenstellingen komt de „aanwijzende" kracht van *mose* uit. *Mose kapun, mokë te* = Dit (kind) niet, maar dat (heeft het gedaan). *Mose s-uku-sa, mokë an-ukutï pa wa* = Dezen ken ik, dien ken ik niet. *Mose-wa thoro kës-ilri, mokë-wa te il-ko* = Geef het niet aan dezen, geef het aan gene. *Mose tata moko man, mokë te wawa moko man* = Deze is mijn moeder, die daar mijn oudste zuster.

3) Als „zelfstandig" optredend met of zonder *mbo* kan *mose* ook onbezielde wezens aanduiden. *Kës-anomu-i, mose-mbo y-olï-rï me na* = Pak 't niet, dit is iets van mij. *Kumišako kapun mose na* = Dit is geen consakka.

N. B. „Bijvoegelijk" gebruikt duidt *mose* geen levenlooze voorwerpen aan. *Mose spiálari* = deze ketel ware foutief. *Mose rapa-rï* is goed. Maar men vertale het niet met: „deze boog" maar met: „de boog van dezen (man)". *Rapa* immers heeft het bezitssuffix.

4) *Mose* kan wel eens *moko* vervangen om het persoonl. voornwd. van den 3den persoon aan te duiden. Doch *mose* klinkt altijd min of meer geringschattend. In uitdrukkingen als de volgende zal de man *mose* gebruiken. *Mose maro w-u-sa* = Ik ga met haar (d. w. z. met mijn vrouw). *Ko'i čoro! Mose ro'm n-at-amo-ya* = Gauw! Hij huilt! (Aldus roept de vader de buiten het kamp zijnde moeder, wanneer het kleine kind schreit).

Men gebruike dus *mose* als persoonl. voornwd. zeer voorzichtig. Zoude een man bv. een voorbijgaande vrouw aanduiden met: *Mose koro ene-ko* = Zie haar! de vrouw zou zich wellicht omkeeren en den man rekenschap vragen: *Otono me ko mose-me k-oyato-yan, a-puil-tï pañari aw wa* = Waarom duidt gij mij aan met *mose*, ben ik soms je vrouw? Of zij zou hem bits toevoegen, wanneer zij niet veel woorden aan hem verspillen wilde: *A-mose-rï* (*a* = pron. prefix van den 2den pers.; *rï* = bezits-suffix).

5) Meervoud van *mose* = *mo(y)an*. *Mo-(y)an pičani-čon s-uku-sa, mok-an an-ukutï pa te wa* = Deze kinderen ken ik, die daar ken ik niet. *Mo-(y)an woto yupa man, mok-an tï-kota man* = Deze visschen zijn goed, die daar zijn bedorven. *Mo-(y)an an-ene-pa noron w-e'i-ñe* = Deze (wespen nl.) heb ik nog nooit gezien. *Y-epanopu-rï se-pa mo-(y)an n-e'i, ra* = Niemand wou me helpen. *Monï koropo mo-(y)an pičani-čon kon-o-taton* = Overmorgen zullen de kinderen komen. *Ikumi-ña-mbo mo-(y)an woto* = De visschen bijten niet.

motarï - sleutelbeen; zie *para-sarï*.
motï - 1) koken (intransitief). *Algisi* (N. E.) *imotï pomero etapu-ko, yukpa aru-ta-tome* = Wanneer de rijst kookt dek hem dicht opdat hij goed droge. *Eki-motï* = Het heeft al gekookt.
2) *Imo-ka* = doen koken, koken (transitief). *Argisi mo-ka-rï m-uku-san* = Kunt ge rijst koken? *Ansi-čo-ko algisi tï-mo-ka o-wa na, am porï il-ko* = Gij hebt te weinig rijst gekookt, doe er wat meer in. *Kasiri si-mo-kā-i enï-tome* = Ik kook kasiri om te drinken. *Mi-mo-ka-ma-i terapa* = Ben je al klaar met koken?
3) *Tuma*, welk woord zoowel den ketel als toch vooral het eten, 't welk in den ketel is, beduidt, kan in het werkw. *mo-ka* gëincorporeerd worden. *M-e-tuma-mo-ka-ma-i eka* = Zijt ge al klaar met 't koken van het eten? *Ko'i e-tuma-mo-ka-ko* = Kook gauw het eten. De aanvangs-*e* zal wellicht reflexief zijn.
motiase - Uitroep: Houd op!
mowusa - schoonbroer, schoonzuster; zie bij *pamu*, n⁰. 2.
mo-ya - naar ginder; zie bij *mo'e*.
mo-(y)an - meervoud van *mose* = deze; zie aldaar.
moyo'i - zie *moyowai*.
moyowai - Araneina; N. E. anansi; spin. *Moyowai eta-wetï* = spinneweb. *Moyowai okato ka-san* = De spin maakt een hangmat (webbe). Het spinneweb is een middel tegen het braken; zie *we*, n⁰. 5, c. Boschspin = *ara'uri*. *Moyo'i* zou nog een andere soort boschspin moeten zijn.
mu - a) met suffix: *nu*. Knol van een plant. *I-mu-nu* = haar knol. *Ero mu-ma na* = Deze plant heeft geen knol. *Tu-mu-ne man* = Zij heeft een knol. *Mu-ka* = de knol van een plant uitdoen; zie voorbeeld bij *asikuna*. *Mu-na* = knollen krijgen; zie voorbeeld bij *maña*, n⁰. 5.
b) met suffix: *ru*. Pars membri virilis. *Ta-mu-ke* = voorzien van het lidmaat. *Yuku emu-ru* = het achterlijf der *yuku*-mier; industrie-term zie *kuita*, n⁰. 2.
Mu met suffix: *ru* beteekent verder: zoon. *Rë-mu-ru, o-mu-ru, i-mu-ru* = mijn, uw, zijn zoon. *Ë-mu-ru rapa-rï te moro man* = Dat is de boog van mijn zoon. *Ë-mu-ru yetu-mbe na* = Mijn zoon is ziek. *Owe-ko o-mu-ru nan* = Waar is je zoon? Wordt het bezit niet mede uitgedrukt, dan gebruikt men geen *mu*, maar men zegt: *wokërë pičani* = mannelijk kind. Zie bij *pičani*.
mu (of **mui?**) - Waarschijnlijk zijn al de verba op *mu* (*mui*) te beschouwen als afleidingen van substantieven of van stamwoorden. *Mu* zou dan een werkwoorden-vormend suffix zijn. Voor sommige werkwoorden klinkt dit zeer aannemelijk.
Ekata = been; *ekatu-mu* = loopen.
Ena is de stam van *ena-sarï* (zie *sarï*) = hals. Van *ena* worden afgeleid de verba *ena-mu* = stroppen, iets met den strop vangen en *ena-pu* = eten (zie suffix *pu*).
Ko = achterste; *ko-mu* = opstaan.
Po = vin; *e-po-nu-mu* = zwemmen.
Po = plek, plaats; *po-mu* = planten.
Ta = voet, voetzool; *uta-mu* = gaan en *uta-pu* = verdwalen.
De werkw. op *mu* zijn naar gelang hunne beteekenis transitief of intransitief. De *m* van *mu* verzacht in de vervoeging vaak tot *n*. Zie bv. bij *ko* = suffix van den imperatief en bij *take* = futurum's suffix. Het verleden deelwoord is *ye*.
mu-ka - knollen uitdoen; zie *mu*, a.
múku múku - Montrichardia arborescens var. aculeata (Schott) Engl.; moko-moko.
1) In de Marowijne-rivier binden de Fransche gestraften veelal de moko-moko-stengels tot bossen, om er vlotten van te maken ter ontvluchting. Ook de Karaïben maken er wel eens vlotten van. *Muku muku čoto-ko a-murari-rï me, tuna mi-pa-to-se kopose nāka* = Snijd moko moko af tot

een vlot voor je, om over de rivier te gaan naar den overkant. Bij het kappen past men op voor het gele sap. *Muku muku epu-kuru a-sisi-to-tan* = Het muku muku sap zal je bijten.

2) De moko-moko is merkwaardig om haar vermogen de electriciteit van zich af te stooten. Den sidderaal kan men niet afmaken met den houwer of met een stuk hout. Met een moko-moko stengel doet de Karaïb het. *Purake muku muku wo-ko* = Dood den sidderaal met moko-moko.

3) Insgelijks is de moko-moko een uitkomst om het stekelvarken (*muri'u*) van zijn stekels te ontdoen. Gewone stokken zijn niet geschikt. Men neemt kleine stukken moko-moko-stengel, slaat er het dier mee. De stekels blijven in de moko-moko achter. Vier à vijf stukken stengel slaat men met stekels vol: *Muku-muku-ke ekï-ka-ko muri'u.*

4) De jonge uitspruitsels hebben geneeskracht. *Muku-muku y-akï-rë sesei-ča-ko epi-tï-me* = Krab wat van de jonge moko-moko-uitspruitsels af om 'n geneesmiddel te maken. Men gebruikt dit afkrabsel op verwondingen, door een houwer bv. veroorzaakt.

5) De moko-moko verraadt ook de aanwezigheid der zeekoe. Deze eet de jonge uitspruitsels. *Muku-muku akï-rë ena-sa yarawa* = De zeekoe eet de ..... Het inwendige dier uitspruitsels *muku-muku-ta-nombo* eet zij, de bast laat zij liggen = *pipio-mbo rokon no-yan.* Ook eet zij van de blaren. Wanneer de Karaïb voorbij vaart en de zeekoe is daar juist aan 't eten geweest, dan merkt hij het op. Over de jonge uitspruitsels als aas bij 't visschen, zie *ipowono.*

6) Wanneer het rivierwater flink aan 't vallen is worden de meer naar voren staande moko-moko-stengels door den stroom hevig bewogen en stengel en blad schudden en springen en maken de vreemdste bewegingen. Vaart men voorbij, men zal er soms lachend naar wijzen: *Muku muku w-owuitï-rï, ran! Owe-ko na? Monï!* Zie die moko-moko eens schudden, man! Waar staat hij? Daar ginds. De schuddende moko-moko is 'n beeld van 'n gebrekkigen danser. Wanneer de vrouwen spotten willen met een man, die niet goed dansen kan, zeggen ze: *Muku-muku w-ari-mbo-me ay-uwa-i* = Je danst net als 'n moko-moko blad. 't Zelfde zal men een slechten danser antwoorden, die vraagt: *Yukpa-ne y-uwa-i* = Heb ik niet netjes gedanst? *Uwa, muku* .... Neen. je danst net ... als boven.

mukura - keel. *Mukura-rï s-eto-ya* = Ik blaas op mijn keel; term van den piaiman (zie *püyei*, n⁰. 48). Geneesmiddel tegen pijn in de keel zie bij *tonawewe. Aimara muŋkara-rï* = anjoemara keel; zie het woord. Zie *muŋkara.*

muleko̱ko̱ - een jongen van cª 8 jaar wordt zoo genoemd. *Moko mulekoko-ne rï-wo-i* = Die jongen daar heeft me geslagen. *T-ota-ke ne mana, mulekoko* = Altijp spuwt ge, jongen (dat past niet)!

mu-ŋ - substantieve vorm der negatie: *ma. Me* = kind; *ime-ma* = kinderloos; *ime-mu-ŋ* = iemand die geen kinderen heeft. Zie hierover meer bij *n*, n⁰ 1, b.

mu-na - knollen krijgen; zie *mu*, a.

munepu - trap, ladder. *Penaro wayamu wo-onuku-po-mbo tï-munepu-ru kupo* = Eertijds klom de schildpad op haar ladder (aanvang van een verhaal). *Kayanurawa munepu-ru* = de ladder, waarlangs Kayan, een voorname geest, naar den piaiman afdaalt. Zie bij *püyei*, n⁰. 51.

muŋkara - keel. Men hoort voor keel nu eens *muŋkara* dan *mukura* (zie aldaar). Voor *muŋkara* pleit het volgend woord.

muŋ-ka-si wano - zekere soort kleine bij. Zij woont bij voorkeur in den kankantree, maakt er haar groot nest, 't welk van alle kanten tal van openingen bezit. Haar steek is venijnig. Haar naam staat wellicht in verband met *muŋ-kara* = keel.

munore - naam van zekere waterplant.

munu - bloed; zie *menu.*

mura - Fourcroya gigantea; N.E. Iengi sopo, d. i. Indiaansche zeep. Zoo genoemd omdat het sap der blaren sterk schuimt. De Karaïben gebruiken *karape'u.*

murari - vlot. Voorbeelden van gebruik van dit woord zie bij *muku-muku*, n⁰. 1.
muratǫ - N. E. malata; mulat. Sommige Indianen worden *muratǫ* genoemd. Zie *kaliña*, n⁰. 7.
murę - zitbankje. *Mǫrǫ murę am-ęnę-ko, w-at-andï-mǫ-tǫmę* = Breng dat bankje, dat ik kan gaan zitten. *Ay-ęma-nǫ mǫrǫ murę* = Dat bankje kantelt (letterl. werpt je af).

1) Wanneer men tevens het bezit wil uitdrukken, dan gebruikt men het woord *apǫnï*, 't welk met *pǫnï* = nest verwantschap toont. *Otǫnǫ-mę ko y-apǫnï an-ęnępu pa lapa m-e'i, alo-ri-yako kuru mǫrǫ w-uka-i ǫ-wa* = Waarom heb je mijn bankje niet teruggebracht, toen je 't wegnaamt, zeide ik je zulks te doen. *A-y-apǫnï* = uw bankje. *Apǫnï-ma wa* = Ik heb mijn bankje niet. *T-apǫnï-nę wa* = Ik heb mijn bankje. Kleine kinderen zeggen wel eens: *a-murę-rï*, maar dan wordt dit beschouwd als gezegd door eene, die de taal niet kent.

Overdrachtelijk: *Yara-rï apǫnï* = benaming van zekeren balk in het huis; zie *apoponakanǫ*. *Yę-rï aponï* = benaming voor „tandvleesch"; zie *yę*, n⁰. 1.

Zekere bindfiguur heet *urapa apo-nęmbo*; zie *rapa*, n⁰. 24.

2) Van *apǫnï* is afgeleid: *apo-nanǫ* (suffix *nanǫ* duidt uitgestrektheid aan) = lange bank. *Apo-na-tǫ* schijnt ook te bestaan.

3) De bankjes worden vervaardigd uit ceder en uit elk ander soort hout dat niet te hard is. Zij zijn van verschillenden vorm en verschillen zeer in afmetingen. De banken en bankjes onderscheiden wij als volgt:

a) de *éénspersoons*-bankjes. Tot deze categorie brengen wij 3 soorten terug:

α) de allerkleinste en allereenvoudigste; niets meer dan een blokje, weinig of in 't geheel niet uitgehold; 1 d.M. hoog en breed, 2 d.M. lang. Schijnt met voorkeur soms gebruikt, gelijk bij 't warimbo-splijten.

β) de middelbankjes. Zij zijn 3 tot 4 d.M. lang; zij zijn laag gelijk de vorige soort, maar meer bewerkt. Wij geven enkele afbeeldingen. Het ronde bankje: *t-amǫ-mę-rękę-ŋ murę* genaamd, d. i. rond bankje heb ik slechts in één kamp gezien. Er waren er twee, 't grootste (hier afgebeeld) voor den man, 't kleinste (van een zelfden vorm) voor zijn kleindochtertje 'n kind van 3 jaar. Soms hebben deze zeer lage bankjes al den dierenvorm, zie de afbeelding *akarę* = kaiman (bankje).

γ) de grootere bankjes. Zij zijn 3 à 6 d.M. hoog. Zij komen 't meeste voor. Zij zijn meestal (niet altijd echter, zie de afbeelding) gesneden in den vorm van een of ander dier. De kop en de staart, die de twee handvatsels van 't bankje genoemd kunnen worden, toonen dan vooral aan, welk dier de kunstenaar heeft willen uitbeelden. *Otï-ban go u murę mi-ča-tan* = Wat voor een bankje zult ge maken? *Kaikusi-mę si-ča-sa* = Ik maak er een bij wijze van een tijger. *Murę si-ka-sa küyakę wara* = Ik maak een bankje gelijkend op den guiake. Velerlei dieren bootst men na. Op de eerste plaats den *akarę* = kaiman (zie hierover bij *püyei*, n⁰. 43), verder *kaičusi* = tijger (zie *kaičusi*, n⁰. 3a), *kapasi*, *tamandua*, *wayamu* = schildpad (kenbaar aan haar platten kop, breeden bek, diepe mondopening) enz.... verschillende vogels: *kënorǫ* = raaf (kenbaar aan den krommen snavel), *küyakęn*, *tǫkǫkǫ*, *wanawanari*. Zelfs de tor, in 't N. E. *asęgę*, in 't Karaïbsch *wakai-wakai* genaamd, kan den kunstenaar inspireeren: *wakai-wakai-murę*. Om de oogen van 'n dier feller te doen uitkomen, werkt men soms glazen koralen in het hout. Verschillende dier dierenbankjes hebben wij hier afgebeeld.

b) de *twee-persoons* bankjes. 'n Kaimanbank, welke ik eens in de Marowijne zag, had twee uitgeholde zitplaatsen (zie bijgaande teekening). Of dergelijke bank als on-Indiaansch beschouwd moet worden, ook al heb ik dergelijk werk nergens anders ontmoet durf ik niet te beweren. Men zal tot de vervaardiging van zulk een bank niet spoedig overgaan. Zij vraagt veel werk en is on-practisch.

c. de *meer-persoons-banken*. Dit zijn vierkante boomen, die dezelfde lengte hebben als 't kamp. Soms hebben ze een ruw afgewerkte kop en staart, zoodat de aandacht er niet op valt en men eerst later merkt, dat ze bv. een kaiman voorstellen. Andere keeren zijn kop en staart geheel

en al natuurgetrouw afgebeeld. Van onderen — op de uiteinden na — is het hout gewoonlijk ca. één duim weggenomen, zoodat die banken op de twee uiteinden (1½ voet lang) rusten. Deze banken heeten niet *mure*, maar *apo-nano*. Zie boven n⁰. 2. Zie meer over deze banken beneden n⁰. 6. We geven hier enkele teekeningen en een foto.

4) Volgen hier de onderdeelen van een bankje, inzonderheid van het bankje boven sub b) bedoeld;

a) *Emba-tarï* = het zitvlak. Dit kan plat zijn of uitgehold. Bankjes met bol zitvlak heb ik niet aangetroffen. *Embatarï pipa-kïrï* = een platte zitting. *Tï-pipa-ke man* = (De zitting) is plat. Voor uitgehold zegt men: *Embatarï t-osa-ye* of *t-ansa-ye* of *n-at-ansa-ye*. *Embatarï t-ansa-ye il-ko* = Maak de zitting uitgehold. Ook *an-guru* = de holte en *t-angu-re* = (De zitting) is hol.

b) *Petï* = de flanken, de dijen. *Ipipi il-ko* = Maak ze dun. *Ipipi-ye-no-ka-ko* = Maak ze nog dunner. *Sï-pipi-ye-no-ka-i* = Ik maak (de dijen) nog dunner. *Të-pui-me kopo-rï il-ko* = Maak de flanken nog wat dikker. (De samenstelling *ipipi-ye-no-ka* is mij duister. Zie het infix *no*.)

c) Bij de volledige dierenbankjes heeft men natuurlijk nog meer onderdeelen. Zoo bv. bij 't raven-bankje: *upupo* = de kop, *inda-rï* = zijn mond, *potï-rï* = zijn bek: *pumui-rï* = zijn hals *peseri-rï* = zijn strot, *andi-kërë* = zijn staart enz. *Petï* = dij deelt men dan nog gaarne in: *wembo* = buik ('t bovenste stuk v. d. flank) en *pupu-ru* = voet, poot (het onderste stuk v. d. flank).

5) *Mannen-, vrouwen-bankjes.* En mannen, èn vrouwen maken gebruik van de bankjes. Bij de Trio's — volgens de Goeje — de vrouwen niet. Bij onze Karaïben echter hebben de vrouwen minderwaardige bankjes. De mannen-bank is bewerkt, heeft den dierenvorm gewoonlijk, werd eertijds (zoo zeide me een Indiaan) door de oude Indianen *anuwano* genoemd, in tegenstelling met het vrouwenbankje, 't welk geen naam had en eenvoudig met *mure* werd aangeduid. Het vrouwen-bankje heeft den dierenvorm niet, is niet bewerkt, wordt gewoonlijk met den ruwen houwer gekapt.

6) *Ornamenten.* De voornaamste ornamenten der bankjes bestaan in de dieren-vormen welke men aan de bankjes geeft. Beschilderen doet men de boven onder n⁰. 3, a en b aangegeven soorten nooit. De lange banken (n⁰. 3, c) echter beschildert men wel eens. Een kaiman-bank, van eenzelfde lengte als het kamp waarin zij lag, vertoonde het volgende. Over de heele lengte harer flank een rei witte ruiten, elke ruit in 't midden met een zwarte streep doorsneden. De geheele witte-rei op 'n zwarten achtergrond. De zwarte achtergrond van boven en beneden door een witte lijn afgezet. De witte lijn boven had in zich een lijn van zwarte stippels. Dit wat haar ééne flank aangaat. Ook de nek en de staart deelden in de beschildering. Beide hadden op regelmatigen afstand zwarte dwarsstrepen, de einden der schubben aanduidend. De witte kleur was aangebracht met pimba-klei (zie *tawa*), de zwarte met *kumetï*. Zie de teekening der bank van Langaman-kondre.

De zijflanken der bankjes zijn vaak wigvormig ingesneden in dier voege, dat de punt der wig dicht bij de zitting is, de basis der wig beneden. Bij vrouwen-bankjes worden de twee scherpe punten, door deze wig-insnijding ontstaan, vaak weggesneden en afgerond.

mure'i - een aan den savana-rand groeiende groote boom. Zijn bast wendt men voor geneesmiddel aan, wanneer de voet verwondingen heeft gekregen, bijv. met den houwer.

murekoko - zie *mulekoko*.

mure-mureke - Oxybelis argenteus; een vuil-witte, cª 2 voet lange slang, met de dikte van een pink, Leeft in 't bosch. Komt veel voor in de savana. Zie hierover meer bij *asimarapi*.

mureru - Nymphaea ampla D. C. var. Speciosa Casp. N. E. pankoekoe, d.i. pannekoek; waterlelie. Van den wortel kookt men een geneesmiddel tegen *yeta*. *Mureru yarï* = de bladeren der waterlelie.

murewa - benaming van een soort zacht pijlriet. Zie *purïlwa*, n⁰. 1.

murewa - naam van zekere boschliaan. *Murewa am icoto w-u-sa wato-ri-*

ḿę = Ik ga een stuk murewa snijden, om vuur [te maken]. Vroeger werd deze liaan tot het vuur maken gebruikt. Men sneed er een stokje van, liet het goed drogen in de zon. Dan draaide men het snel tusschen de handen op den grond (?). Het stokje rafelde dan van onderen los en ontvlamde van zelf. *Asë-kï-rǫ kǫn-ǫt-apǫiťan* = Van zelf zal het vuur pakken. Zie bij *ipiripó* of *unsï-ťa*.

murića - (*muri-ća? muriťa?*) knijpen. *Si-muri-ćę-i* = Ik knijp hem. *K-apo-muri-će-i; yętu-mbe man* = Knijp mij niet in den arm (*apo*), het doet pijn. *Mǫkǫ ǫwi yam' n-apo-muri-će-i* = Hij daar heeft het (kind) in den arm geknepen. Zie ook *piri-ćǫtǫ*.

murï-murï - Uitroep met den zin van: Kijk eens! Zie eens daar!

murisi - Mauritia flexuosa L.; N. E. Morisi; waaierpalm.

1) *Murisi aiću-ru* = het sap van den Morisi. De Indianen vellen den boom, hollen hem uit over de lengte van c^a^ 1 Meter. 't Sap loopt daar te zamen. 't Is zoet, 'n lekkernij. Met kalabassen schept men het uit, drinkt men het. *Murisi aiću-ka w-u-sa wǫku-ru mę* = Ik ga den Morisi van zijn sap berooven tot een drank voor me.

2) *Murisi aręmu-ru* = de tǫng van den Morisi, ook *turisiri* genaamd. Maken de Arrowakken van de Morisi-vezel, uit de tong gehaald, een veelvuldig gebruik, de Karaïben gebruiken ze zeer weinig; zie bij *kurawa*, n⁰. 3 en *niḿoku*, n⁰. 1. Nadat men den vezel verwijderd heeft (zie de twee bijgaande foto's), wordt deze gekookt, daarna uitgewrongen en te drogen uitgespreid in de zon. Het schijnt dat de vezel overdag zich niet zoo gemakkelijk tot touw laat draaien. Bij de Arrowakken staan sommige vrouwen daarom in den nanacht, omstreeks drie uur, reeds op om het morisi-touw te vervaardigen.

Wanneer men de vezel uit de morisi-tong gehaald heeft, zal men soms enkele reepen der tong nemen om er speelvoorwerpen van te vlechten. Zie *ęsapiḿa*, n⁰ 11, b. — De oude morisi-tongen (waar de vezel uit is) worden soms nog lang bewaard. Ze worden dan aan den buitensten *suraban* gehangen en moeten dienst doen van windbrekers, dat de wind nl. niet al te sterk in 't kamp waaie.

3) *Murisi ępu-po* = de vrucht van den Morisi. Ofschoon de Encycl. de vruchten niet eetbaar noemt, worden zij toch veel gegeten. De Karaïb graaft ter plaatse, waar hij water verwachten kan, een kleine kuil, werpt in den kuil de harde vruchten. 't In den kuil loopend water weekt de vruchten. Met bladeren dekt hij den kuil toe, opdat de zon de vruchten wederom niet verharde. Binnen drie dagen zijn zij zacht. Hij krabt ze los, vult er soms een geheele kalebas mede, roert er suiker in om en eet ze als een soort stijve pap. — *Murisi pipǫ* = bast v. d. morisi (d. w. z. van de vrucht van den morisi, die eenigzins op een dennenappel gelijkt); benaming eener vaste vlechtmethode, zie *waruma*, n⁰. 24.

4) *Murisi śakura-rï* = de kool v. d. Morisi (over den palmkool zie bij *sakura*). Van dezen kool wordt de buitenkant gegeten. Zuurachtige smaak. Men boort in den *Murisi*-kool gaten, om den palmworm te telen; zie hierover bij *atukuma*.

5) De stengel van het morisi-blad. De goed uitgedroogde stengel wordt in tweeën gespleten en tot stokken gesneden van ca. 1 Meter lengte. De *murisi*-stokken, *kupasi* genaamd, dienen om de katoen te kloppen; zie *mauru*, n⁰. 6. Van fijn gesplitste reepen maakt men verder miniatuur-pijltjes, welke als curiosa aan de Blanken verkocht worden.

murisiran - (murisi en ran) letterl.: gelijkend op Morisi. Benaming van een grassoort op het pijlriet gelijkend. 't Groeit in de savana, wordt ca. 1 M. hoog.

muri'u - (ook mǫri'u) Coendu prehensilis; N. E. djien-djie makka; stekelvarken. Hoe men het dier van zijn stekels ontdoet, zie bij *muku-muku*.

murǫkǫ'u - Chalceus Macrolepidotus Cuv.; N. E. moroko. Zeer smakelijke visch. De Indiaan meedrijvend met den stroom, daar waar vruchten en bladeren op het water drijven, hengelt er naar. *Murǫkǫ'u poťa-rï* = bek van den moroko. De visch heeft een breeden, platten kop. De bovenkaak

is iets langer dan de onderkaak. „Bek van den moroko" is een bind-figuur, bij het vervaardigen der pijlen voorkomend, zie *purīlwa*, n⁰. 12.

mu-ru - zoon; zie *mu*.

muru - Bufo marinus; de reuzenpad. Deze groote pad is rood gekleurd met zwarte vlekken. Zij woont gewoonlijk in kleine waterholen in 't bosch. Zij maakt een soort schuim op 't water, alsof het zeepsop ware. *Muru t-akepu-ru ka-san, i-ta tuw-ei-tome* = De muru maakt haar schuim, om er in te kunnen zitten. Zij slaapt ook in 't water. In den Drogen Tijd wordt zij niet gehoord. Kort voor de Regentijd aanvangt begint zij te roepen. Met *wayoko* voor den Karaïb een teeken van aankomenden Regentijd.

muruku - een soort kis-kissi-maka; zie bij *amara'ü*.

muru-muru - Boegroe makka. Zijn bladeren zijn zeer lang. Men moet echter eerst de doornen verwijderen, aleer ze voor dakbedekking te kunnen gebruiken. Het kernvleesch, 't welk in den steenen pit der vrucht zit, wordt gegeten.

murútukú - een Crescentia of Lagenaria-soort; de kleine papogodo. Speelgoed voor kinderen, zie *kwa'i*. Ook tot beker strekt de uitgeholde grilliggevormde vrucht.

muruwaimo - Hypoplectrus unicolor chlorurus; N. E. granmorgoe; grauwmunnik, zeebaars. De grootste schubbenvisch van Suriname.

musiro - gezelschap, vereeniging. Voorbeelden van gebruik van dit woord zie bij *maña* = kostgrond, n⁰. 1, 4 en 7.

musokoroi - worm.

mutaperë - een bacove-soort; zie *paruru*, n⁰. 12.

mutu - klein boschvogeltje met lange staart. Het graaft in den grond en legt er 3 tot 5 witte eitjes. *Mutu-wetī* = uitwerpselen van dit vogeltje (benaming eener koemboe-soort. Zie bij *kumu*.

mutusi - Pterocarpus Draco L.; N. E. bebe-hoedoe, d.i. bebe-hout. Zijn bloemen strekken tot voedsel voor den *kumaru*.

mutusi-ran - (zie *ran*) laaglandsch of basra bebe.

N.

n - (*ni, nu, kn, kën, kin, kun*) pronom. prefix van den 3den persoon. Het prefix wordt gebruikt:

1) Voor transitieven.

a) in de vervoeging. Wanneer de handeling door den 3den pers. of door *nana* (zie dit woord) uitgeoefend wordt en op den 3den pers. of op *nana* overgaat. Zeer dikwijls wordt ook in dit geval het prefix verzwegen. *N-anïmā-i* = Hij bederft het. *Pepeito kën-ewu-ka-tan* = De wind zal (het licht) uitblazen. *Kën-emba-ka-no* = Hij wekt hem. Voorbeelden zonder prefix: *Tata kuku ekei* = Moeder heeft koeken gebakken. *A-pota koro-ka-tan* = Het zal je mond verbranden. *Okoyu wo-i* = Hij heeft een slang gedood. *Maria pupu-ru puka-i* = Een mes heeft in mijn voet gestoken. *Ana kini-ća-tan* = Wij zullen het maken.

b) bij enkele infinitief- of conjunctiefvormen, bv. op *me*. *Kën-aro-ri me* = om mede te nemen. De handeling wordt wederom uitgeoefend door den 3den persoon.

c) Merk op de vormen op *-po*. *Koñaro ni-pen-ga-po* = Gisteren uitgehaalde (honig).

2) Voor intransitieven.

a) in de vervoeging, wanneer de handeling wordt uitgeoefend door den 3den pers. of door *nana*. *Tuna n-apa-i* = 't Water is gevallen. *Apukuita kën-e-kui-yan* = De parel buigt door. *Kuriala kën-i-san* = Er gaat een boot. *Ni-ću-mā-i* = 't Is vloed.

b) in den conjunctief zoo gevormd door *ne* of *se*. *Moro-po n-ei-ñe* = Laat het daar blijven! *N-opu-se* = Dat hij kome! Zie verder bij *ne* en *se*.

c) in den 3den pers. van den modus prohibitivus. *Kën-oma-ne-goro* = Dat het niet valle!

n - 1) Suffix. Men plaatst een *n* achter het adjectief of particiep, wanneer men dit attributief of substantivisch gebruiken wil. De klinker *e* der verschillende suffixen, die de adjectieven of participia vormen, verandert daarbij dikwijls in *a* of *u* en wellicht ook in *o*.

N.B. Bedoeld is hier het partic. praesens. Het partic. perf. kan niet attributief optreden. Voor uitdrukkingen als: „een opgerolde slang" gebruikt men dus niet het particiep, maar een anderen vorm dien wij elders infinitivus perfectus noemen. Zie *po*. Deze infinitivus perfectus komt ook „achter" het substantief te staan, terwijl het attribuut er „voor" staat. Zie grammaticalen inhoud: zinbouw.

a) *kẹ*. Voorbeelden van adjectieven op *kẹ* zie onder *ẹyu* = schelden, n⁰. 3, a.

b) *ma* = suffix van negatie. *Iṁẹ-ma wa* = Ik heb geen kinderen; *iṁẹ-mu-ŋ kaliña* = een mensch die geen kinderen heeft. *Yẹpọ-mu-ŋ wọtọ s-ọnọ-ya* = Ik eet een graatloozen visch. *Aw patï-ma-ŋ, owe nale w-ọnë-takẹ* = Ik ben iemand zonder hangmat, waar ergens zal ik slapen?

c) *mẹ*. *S-ani-ṁẹ* = kort; *sani-ṁu-ŋ kurawa* = een kort stukje touw. *Mọna-mẹ* = steelsgewijs; *mọna-ma-ŋ* = dief; mvd. *mọna-ma-ŋ-gọn*. *Tï-kọ-ta-ma-ŋ pa-ko* = Werp het bedorvene weg.

d) *nẹ*. *S-awọ-nẹ* = licht; *erọ sawọ-na-ŋ* = dit lichte ding. *T-amu-nẹ* = wit; *t-amu-nẹ-ŋ kamiśa* = een wit kleed. *Mẹ-rọ* = schilderen; *mẹ-rọ-nẹ* = schilderend; *mẹ-rọ-nẹ-ŋ* = schilder; mvd. *iṁẹ-rọ-na-mọŋ*. *T-ọmami-ñẹ* = met werk: *t-ọmami-ñẹ-ŋ* = werkman; mvd. *t-ọmami-ña-mọŋ*. *Wọ* = dooden; *wọ-nẹ* = doodend; *wọ-nẹ-ŋ* = moordenaar; mvd. *wọ-na-mọn*. *Ẹnẹma-pọ-ne -ŋ* = vroedvrouw. *Otï ku-nẹ-ŋ parana-kërë* = een geleerde blanke. *Oriñọ ka-na-ŋ wena-po* = voetspoor van haar die klei halen (*Ku-nẹ-ŋ* en *ka-ne-ŋ* = enkelvoud; *ku-na-ŋ* en *ka-na-ŋ* = meervoud. Aldus een Indiaan(!).

e) *nọ*. *Ka'ọ* = hoog; *ka'ọ-nọ-n auto* = een hoog huis. *Pọpọ* = laag; *pọpọ-nọ-n auto* = een laag huis.

f) *pa* = negatie-suffix. *Ẹkë-bu-ŋ kurawa* = het doornlooze zeilgras. *Ẹnu-bu-ŋ* = een blinde. *Ẹrepa-buŋ* = iemand zonder kasavebrood. *Yẹ-bu-ŋ* = een mensch zonder tanden. De vorm *pa-ŋ* (negatie) zal veranderd zijn in *pu-ŋ* (*bu-ŋ*) ter onderscheiding van *pa-ŋ* (affirmatie), waarover hieronder in g.

g) *pẹ*. *Asi(m)-be* = heet; *asi(m)-ba-n tuna* = heet water; *asi-ba-ŋ-gẹ* = met warm water. *Awọsi(m)-be* = zwaar; *awọsi(m)-ba-ŋ* = een zwaar voorwerp. *Masi-pe* = lang; *masi-pu-ŋ kuriala* = een lange boot. *Pana-pe* = sterk; *pana-pu-ŋ bọrï pẹpẹitọ* = een zeer sterke wind. *Yẹtu(m)-be* = ziek; *yẹtu(m)-ba-ŋ* = een zieke; mvd. *yẹtu(m)-ba-ŋ-gọn*. *Akiñu-pe* = lui; *akiñu-pa-ŋ* = luiaard; *akiñu-pa-ŋ-gọn* = mvd.

h) *rẹ*. *T-ambi-rẹ* = breed; *t-ambi-rẹ-ŋ niṁọku* = een breede hangmat. *T-api-rẹ* = rood; *t-api-rẹ-ŋ kamiśa* = een rood kleed. *Tï-kọ-rẹ* = bedorven; *tï-kọ-rẹ-ŋ wọtọ* = bedorven visch. *Tï-sanọ-rẹ* = koud; *tï-sanọ-rẹ-ŋ tuna* = koud water.

i) *sẹ*. *T-ọmẹrẹ-sẹ* = dwaas. *T-ọmẹrẹ-sa-maŋ wengọsi* = dwaze mieren.

N. B. *Yọrọka-n mọkọ man* = Zij hoort tot de geesten. Werd gezegd van zekere slang, *urupere* genaamd. Wellicht is *yọrọka-n* verkorte vorm van *yọrọka-ka-n*.

Zie ook bij *ra-n*.

2) Andere suffixen om substantieven te vormen zijn: *ï*, *mbo*, *ndï*, *nẹ*, *nimbo*, *nọ*, *po*, *ran*, *rọ* (?), *sẹ* (?), *si*, *tï*, *tọ* en *ya*. Verder de woorden waarvan sommige ook op zich bestaan: *iṁọ*, *kërë*, *ku-ru*, *nanọ*. *na-rï*, *pa-rï*, *pi-rï*, *pu-ru*, *sa-rï*, *ta-rï*.

3) Onder de *n* als eindmedeklinker van een woord meenen wij nog de volgende verschijnselen in de Karaïbsche taal te moeten vermelden.

a) Alle enkelvoudige Karaïbsche woorden gaan uit op een klinker. (De enkele op een *w* uitgaande woorden kan men even zoo goed op een *u* laten eindigen.

b) Alle samengestelde Karaïbsche woorden gaan uit op een klinker of op den medeklinker *n* (*ng*).

c) De vervoegingsvormen kennen ook geen anderen uitgang dan den klinker of den eenen medeklinker *n*.

d) De enkelvoudige woorden die niet op een klinker doch op een *n* eindigen (in tegenstelling met den boven sub a opgezetten regel) zullen bij nader onderzoek wellicht blijken geen enkelvoudige maar samengestelde woorden te zijn. Zoo is *moran* wellicht een samenstelling van *mo̱* en *ran*.

n - meervoudssuffix in de vervoeging. *Kë-p-atï-ta-po-naka kët-o̱t-aru-ka-n* = Laten we naar onze hangmatten gaan! *Kët-o̱tïgto̱-n napa* = Laten we naar beneden gaan! *Kët-e-pa-ka-n* = Laten we naar buiten gaan! *O̱-ko̱-ne̱ k-uwa-n* = Kom, laten we dansen.

n - infix. Zie hierover bij infix *m*, welke consenant voor *k*, *p* of *t* verzacht in *n*.

na - a) uittrekken (van gras bv.)., *Moro̱ ťupu ńa-ko i-mi-tï maro̱* = Trek dat gras uit met wortel en al. *Tupu na-rï se-pa wa* = Ik wil het gras niet uittrekken. *Tï-na man* = 't Is uitgetrokken. *Si-ńa-i ńe, si-ńa-ma-i* = Ik heb het allemaal uitgetrokken. *Ńa-pa man* = 't Is nog niet uitgetrokken. *Iťupu na w-u-sa* = Ik ga het gras uittrekken. Zie *mańa*, n⁰. 7.

b) Wellicht is ditzelfde *na* in de volgende samenstellingen aanwezig:

iťo̱-na = afvegen (zie *ko̱* met suffix *rï*, n⁰. 2, c);

piri-ńa = ontvellen (zie *pi*, n⁰. 2, c);

u-na = afvegen. *U* = hoofd, boveneinde. De zin van „afvegen" is toch: dat wat ergens boven op ligt verwijderen.

Voor de meening pleit dat het andere, hieronder besproken *na* enkel intransitieven vormt.

na - suffix; achter een substantief geplaatst maakt het dit een intransitief werkwoord. Voorbeelden:

amu-na = wit zijn
arï-na = in bladeren staan.
asi-ńa = warm zijn.
atu-na = ziek zijn.
e̱köi-ńa = motregenen.
e̱re̱-na = smelten.
itïk-na = stil zijn.
ko̱mu-na = koortsig zijn.
we̱tu-na = slaperig zijn.

Over den 1sten en 2den pers. ekv. en mvd. van deze klasse van werkw. zie bij *a* en *y*. Transitieve werkw. worden gevormd door het suffix: *no̱*. Over de werkw. vormende suffixen zie Index van Grammatica onder het woord: *affix*.

N. B. Een uitzondering is *ye̱tu-na* = ziek maken. *Ye̱tu-na* is transitief. Zie echter bij *atu*, n⁰. 5.

na - infix bij werkw.; zie *nano̱*, n⁰. 2, a.

na'e̱ - Uitroep; zie voorbeelden bij *ip̂o̱wo̱no̱*. Over uitroepen zie *he̱n*.

naka - naar. *Naka* heeft dezelfde beteekenis als *wa*. 't Onderscheid tusschen beide is dat *naka* achter bijvglke nwd., bijwoorden en bijw. uitdrukkingen geplaatst wordt en *wa* achter zelfst. nwd. en voornaamwoorden.

1) *Po̱po̱-naka aro̱-ko* = Breng het naar beneden. *Ka'o̱-naka mo̱se̱ t-ïto̱-se̱ na* = Hij wil naar boven (den zolder) gaan. *O̱nu-ko ka'o̱-naka* = Klim naar boven. *O̱-ko ne̱ mapo-naka* = Kom aan wal. *Ko̱po̱se̱-naka k-aro̱-taŋ-go* = Breng mij naar den overkant. *Kurando-naka* = Naar buiten.

2) Staande achter een bijwoordelijke uitdrukking, achter een ander voorzetsel (!), duidt *naka* aan de „beweging" ergens naar toe en het andere voorzetsel de plaats alwaar (na de beweging) de persoon of zaak blijven moet. Bijv.

e̱si-wo̱- naka = naar den rand toe. Zie hierover bij *e̱si-pi-rï*, n⁰. 4.

kupo-naka = ergens boven op; term ook voorkomend in getalstelsel. Zie over *kupo-naka* onder *kupo*, n⁰. 3 en 4.

po-naka. Zie verklaring van deze samenstelling onder *po* = plek, plaats, n⁰. 2, e. *Patï-ta-po-naka w-u-sa* = Ik ga naar mijn hangmat. *Mo̱se̱ pičani aruka-ko p̂atï-ta-po-naka* = Leg het kind in zijn hangmat. Zie ander voorbeeld bij *n* = meervoudssuffix.

poko-naka. *Ńoro-mbo t-ito kapu-poko-naka* Daarna ging zij naar den hemel. Zie ander voorbeeld bij *ombata-po*.

upińo-naka; zie bij *upińo*, n⁰. 2.

3) Opmerkenswaardig is de samenkoppeling van *wińo* en *naka* achter één en hetzelfde woord. Duidt *wińo* de „verwijdering" aan van de zaak of de plaats, aangeduid door het hoofdwoord, *naka* onmiddellijk daarop volgend duidt wederom aan de beweging „er naar toe". Voorbeelden: *enï-wińo* = van hier; *enï-wińo-naka* = naar hier toe (zie *enï*). *Owe kati ko moro oma nan? Ay-apotun-wińo man* = Waar ergens is dat pad? Aan je linkerhand is het. *Ay-apotun-wińo-naka ita* = Sla rechts af! Zie verder de voorbeelden bij *apotum* = rechterhand; *apowe* = linkerhand; *enurima*, n⁰. 2, b; *kapu* = uitspansel, n⁰. 1.

nakōrō'm - zie *iŕako* = anders.

nana - Bromeliaceae; generieke benaming voor elk soort ananas.

1) De Karaïben houden veel van ananassen. Men kan ze des namiddags vaak thuis zien komen met korven vol. Sommige ananassen (*ananiko*) worden geroosterd, omdat zij anders te scherp zijn op de tong. Andere (*ana'i*, *tokomo*, *lemusi nana*) worden geraspt, vervolgens uitgeperst. Het uitgeperste sap, aangelengd met water, drinkt men zoo, of gekleurd met het *tupuru*-sap, of men doet het in de cachiri om deze een anderen smaak te bezorgen.

2) De ornamentiek ontleent aan de niet-geplante ananassen twee termen, nl. *ana'i epi-rï* (zie bij *ana'i*), een zekere bindwijze bij pijlenvervaardiging in gebruik, en *karawasaka apoli w-opapu-po* = een *sapera*-teekening (zie bij *karawasaka*).

3) Tot de ananassen worden door de Karaïben verschillende planten teruggebracht. Of ze echter alle werkelijk tot de ananassen behooren kan ik niet uitmaken, evenmin of wellicht de een of andere plant niet met twee namen prijkt zoodat, waar er hier twee soorten opgenoemd worden, er in werkelijkheid maar ééne soort is. Men onderscheidt niet-geplante en wel-geplante ananassen.

4) Tot de niet-geplante ananassen behooren een zestal. *Ana'i* alleen geeft slechts één enkele vrucht. De overige geven een verzameling van vruchten.

a) *amana*, met een menigte kleine vruchten. Men eet er het vleesch niet van, doch uit den steenen pit, die in het vleesch zit, haalt men den witten kern en eet dien.

b) *ana'i*; savana-ananas, de vrucht is lang maar smal. Zij wordt veel geraspt (n⁰. 1). Anderen rangschikken *ana'i* onder de geplante soorten. Zie verder bij *ana'i*.

c) *anarïko*; bosch-ananas. Deze ananas heeft zeer groote blaren, doch heel kleine, ronde vruchten. Ze zijn rood en zitten met vele bij elkaar. De vruchten smaken goed, maar moeten eerst geroosterd worden (zie n⁰. 1).

d) *karawasaka*; savana-ananas, met goed-smakende, kleine, zwarte vruchten. De vruchten met vele bijeen. Zie dit woord.

e) *kurumu retï-rï*. Deze ananas geeft in den top een verzameling van kleine, gele vruchten op de *panasuwiri* gelijkend. Die lichtende plek boven in 't donkere groen herinnert den Karaïb den kalen, glimmenden schedel van den aasgier. Vandaar de naam: *kurumu retï-rï* = schedel van den aasgier.

f) *panásuwiri* = savana ananas. Deze plant geeft een verzameling van zwarte vruchten, elk van een halven vinger middellijn. De vruchten smaken goed. Wanneer men ziek is, is deze vrucht een verfrissching in den mond.

5) Tot de geplante ananassen behooren:

a) *ana'i*; zie boven, n⁰. 4, b.

b) *kurawa*, Bromelia pinquin L., waaruit het sterke touw vervaardigd wordt. Zie het woord. Geeft geen eetbare vrucht.

c) *kurawa nana* of *nana-rï*; de plant gelijkt op de *kurawa* sub b genoemd. Geeft een groote, ronde, witte vrucht. Eetbaar.

d) *lemusi nana* = kolibrie ananas; ananas met kleine vrucht. De vrucht wordt geraspt, zie n⁰. 1. Het is, meen ik, deze ananas, die ook aangeduid wordt met *waraku nana* = walakoe ('n visch) ananas. Omdat er tusschen de teekeningen, welke de huid van dezen visch en de schil van dezen ananas vertoonen, overeenkomst is.

e) *maipüri u-pupo* of *poto u-pupo* = buffelkop, groot hoofd. Naam van een ananas-soort met groote, ronde vrucht.

f) *taresi nana* = lange, roode vrucht.

g) *tokomo* = groote, ronde vrucht; hoofdkleur is rood; wordt geraspt, zie n⁰. 1.

h) *topiša*; niet zoo groote, maar zeer zoete ananas.

i) *tusi nana*; roode vrucht, die van boven spits uitloopt.

j) *waraku nana*, zie boven d.

6) De kolibrie dansend boven de ananas, zie *tukusi*, de awari op den ananas-grond, zie *aware*, n⁰. 4. *Nana* is ook een vrouwen-naam.

nana - wij, ons. Onderscheid tusschen *nana* en *ana* zie *kaliña*, n⁰. 7. *Nana* wordt gebruikt door de *Tërgwuyu*. Het werkw. voorafgegaan door *nana* (*ana*) wordt vervoegd alsof de 3de pers. ekvd. voorafging. *Nana n-uwā-i* = Wij dansen. *Papo-ro nana* = ons allen, geheel het menschdom (zie *ne*, adjectief vormend suffix, n⁰. 2, a). Zie *kïko* = wij.

nane - zie *nangi*.

nangi - (ook *nane*) eerst. *Amoro nane* = Gij eerst! *Iwo-ta, to, amoro nane* = Ga schieten, man, gij het eerst! *Pota-rï nangin kili-ko* = Maak eerst de bovenlus (v. d. matapi). *Worolоku nangi n-etā-i* = De kleine (brulaap) brult het eerst. Zie andere voorbeelden bij: *akami*, *ten*, n⁰. 1. „Eerst" wordt ook weergegeven door „*ekatï*" en „*engkatï*".

nano - 1) *suffix*. *Nano* als suffix vormt van substantieven nieuwe substantieven en duidt „lengte, uitgestrektheid" aan, 't zij materieele lengte, 't zij lengte van tijd, enz.

aponï = bankje; *apo-nano* = lange bank.
apotu = rechterhand; *apotu-nano-wa* = naar mijn rechterzijde toe.
auran = gesprek; *aura-nano* = langer gesprek.
atu = ziekte; *atu-nano* = ziekte van langeren duur, inzonderheid: de koorts.
eku-ndï = hoepel; *ku-ndï-nano* = heupsnoer.
emami = werk; *emami-ñano* = blijvende bezigheid.
epi-tï = geneesmiddel; *opi-ñano* = algemeen erkend geneesmiddel.
tumuŋ = aardhoopje; *tumu-nano* = grafheuvel.
we-mbo = buik; *we-mbo-nano* =
use-tï = hoofdhaar; *use-nano* = lange hoofdharen.

2) *infix*. Dat de beide hier besproken infixen: *na* en *no* met *nano* geïdentificeerd moeten worden is enkel een gissing van mij. Reden der gissing is: de beide infixen hebben dezelfde beteekenis als *nano*. *Na* en *no* zijn dan verkorte vormen van *nano*.

a) infix: *na*.

Asi-ño = verwarmen. *Kasiri-po asi-ño-ko* = Warm de kasiripo op. *Asi-ña-no* = langzaam aan verwarmen. *Potïksa asi-ña-no-san weyu* = De zon maakt de kruik langzaam aan warm.

Posi-ño = zoet maken; *posi-ña-no* = langzaam zoet maken. *Sukru-ke posi-ña-no-ko* = Doe er suiker (Neg. Eng. sukru) bij totdat het zoet is.

Im(b)o-ka en *im(b)o-na-ka* = losmaken.

Kën-e-na-no = Hij is (duidt zekeren blijvenden toestand aan). *I-wo-wo-ma-san, yawa-me ipu-nu e-na-no* = Zij hebben gevochten, zijn vleesch is slecht (d. w. z. hij heeft verwondingen gekregen). *Yawa-me yamun e-na-no* = Mijn lichaam is slecht (ik ben ziek). Zie nog bij *tororo*.

b) infix: *no*.

Akïka = knijpen; *akï-no-ka* = uitpersen.
Atï-pu = oud zijn; *atï-no-ka* = heel oud maken.
Atu-na = ziek zijn; *atu-na-no-pu* = langen tijd ziek zijn.
Awa = lachen; *au-no-pu* = uitlachen.

; *awa-nǫ-po* = aan 't lachen brengen.
Pipi-yę = dun; *pipi-yę-nǫ-ka* = dun maken.
Sama-nę = overhellend; *sama-nǫ-ndǫ* = doen overhellen.
Yętu-na = ziek maken; *yętu-na-nǫ-pu* = ziek maken.

nanǫ-pi - zand, rood zand. Zie over dit woord *nǫnǫ* = aarde.

napa - zie *rapa*.

napi - N. E. switi patatta; zoete patatten. De Karaïb duidt met *napi* zoete patatten aan, terwijl hij het woord *napoi* gebruikt om napi's aan te duiden. *Napi-ran* = wat op de zoete patatten gelijkt (zie het woord). *Napi ya-rï* = blad van de zoete patat; veel voorkomend schilderpatroon op aardewerk (zie *mę*, n⁰. 12, b). Verschillende soorten zoete patatten worden gegeten en daarom geplant:

a) *tupuru napi* = zwarte patatten. De vruchten zijn van buiten en van binnen donkerrood. Behalve dat ze gegeten worden leveren ze nog een roode verfstof. In den breede wordt dit alles besproken onder het woord: *tupuru*. Zie aldaar.

b) *t-amu-nę-ŋ napi* = witte patatten. De schil dezer patatten is donker. Verwijdert men echter de schil, dan is de vrucht verder wit.

c) *kǫrǫtǫkǫ mǫ napi* = kippenei patatten. De schil dezer patatten is wit, ook het vruchtenvleesch is wit, behoudens de kern die rood is. Vandaar de benaming: Kippenei.

napi-ran - gelijkend (*ran*) op de zoete patatten (*napi*); benaming van een zeer dunne liaan, groeiend in de branti-maka (zie *siṁǫ*, n⁰. 2). Haar bladeren worden door de leguaan gegeten. Vandaar de andere benaming: *wayámaká erepa-rï* = kasavebrood van de leguaan (zie *arepa*, n⁰. 1, b). Men kookt er een geneesmiddel van tegen opzetting der milt. Een viertal literflesschen krijgt men te drinken.

napǫi - napi. Onderscheid tusschen het Karaïbsche *napi* en het hier behandelde *napǫi* zie boven bij *napi*. Verschillende soorten van napi's worden geplant:

a) *tëpuru napǫi* = de donkere napi. De knollen zijn geheel en al donker rood.

b) *rapun napǫi* = de vrucht is wit en donkerrood. De benaming is mij duister.

c) *t-ęnga-pi-rę-ŋ napǫi* = de vrucht heeft een donkerroode schil, het vruchtvleesch echter is wit. Over de benaming: *t-api-rę* = rood; *ęnga* of *anga* = rug is geïncorporeerd (over deze incorporatie zie bij *api* = rood); *ŋ* = suffix (zie bij *n*).

d) *t-amu-nę-ŋ napǫi* = witte napi's.

napo-ran - een soort dikke bamboe; zie *kwama*, n⁰. 3, d. Het woord kan een samenstelling zijn van *napǫi* en *ran*.

narï - woord, 't welk onzekerheid aanduidt van de plaats alwaar of van den tijd waarop iets plaats grijpt, iets zich bevindt. *Otï narï y-atu-na-nǫ-sa an-ukutï pa wa* = Wat voor ziekte ik heb, weet ik niet. *Otï ako narï ǫpǫnǫ am-wǫ m-u-takę, an-ukutï pa nǫrǫ wa* = Wanneer ik een doks zal gaan schieten, weet ik nog niet. *Owe narï nandon an-ukutï pa wa* = Waar zij ergens zijn weet ik niet. *Ǫya narï* = Waar ergens henen; zie voorbeelden bij *san* = meervoudssuffix. Zie nog bij *wayamu*, n⁰. 4.

Narï met of zonder *ǫrǫ* is zeer geschikt om een modus optativus weer te geven. *Nare ǫrǫ w-ęku-i aw pǫrǫn* = Laat mij het ook eens probeeren (zie *wayamu*). *Narï w-ęku-ya iṁę-rǫ-rï poko* = Dat ik eens probeere het te schilderen. *Narï asićǫ kët-ǫru-pa-n* = Laten wij de zaak eens bespreken!

narï - suffix aanduidend een zekere „rondheid". Het vormt nieuwe substantieven:

anga = hellen; *anga-narï* = rug (hellende rondheid).
apoli = arm; *apoli-na-rï* = elleboog.
ę-ku = zich buigen; *ę-ku-na-rï* = knie (buigende rondheid).
kare; *ćare-na-rï*, zie *perǫ*, n⁰. 1.
pakï = vlakte; *pa-na-rï* = oor (vlakke rondheid).

pato-ne = dwars; *pato-na-rï* = dwarsbalk.
sawo-ne = licht; *sawo-na-rï* = drijvende boei.
si = stamw. fluiten; *si-ña-rï* = fluit.
Verder *topo-na-rï* (zie dit woord), misschien ook *tuna* = rivier) *tu* of *ku* = water + *na-rï*), *ware-na-rï* = holte onder den knie, *uwe-na-rï* = braaksel.

nda - mond; zie *enda*.

ndï - suffix om enkele substantieven te vormen. Wellicht is dit suffix geen ander dan het suffix: *tï*. De *n* (verzachting van *m*) is slechts ingelascht. Zie infix *m*. Zie dergelijk geval bij *ndo*.
wano = bij; *wano-ndï* = was.
eku = buigen; *eku-ndï* = buiging, nl. hoepel.
u = hoofd; *u-ndï* = kapitein, grondslag.
Zie nog *yon*.

ndï - Is *ndï* ook meervoudssuffix? *Wawa* en *miya* hebben in 't meervoud *wawa-ndï* en *miya-ndï*.

ndo - 1) Uitroep van verwondering, gelijk wanneer iemand vol verbazing zeggen zou: „Hebt gij dat niet gehoord". Zie bij *hen*.
2) Ook bij 't overreiken van iets zegt men: *ndo*, alsof het beteekende: „Hier! Neem aan!"

ndo - suffix; maakt een substantief tot een verbum. 't Verbum is transitief. *Ndo* is identisch met het suffix *to*. (Zie infix: *m*.) Het beteekent dus: .... voorzien van iets.
Ato = stut; *ato-ndo* = (een banaan) van stutten voorzien.
epu = stok; *epu-ndo* = het gebinte aanbrengen, oprichten.
nopo = dekking; *nopo-ndo* = iets van een dekking voorzien.
powo'ono = aas; *powo'ono-ndo* = (een vischval) van aas voorzien.
ra = vloer; *ira-ndo* = (een huis) een vloer bezorgen.
yara = spar; *yara-ndo* = (een huis) van sparren voorzien.
To en *ndo* willen het voorwerp uitgedrukt hebben, waarop de handeling overgaat. Ik leg een vloer mag dus niet vertaald worden met: *s-ira-ndo-ya* maar met: *auto si-ra-ndo-ya* (letterl. ik voorzie het huis van een vloer).

ne - 1) suffix, dienend om een woord te versterken. Het komt zeer veel voor en kan haast overal achter geplaatst worden:
a) achter een *substantief*. In dit geval duidt het vaak de volmaaktheid der zaak aan.
kurita = dag; *kurita-ne* = de volle dag, 12 uur nl. in den middag.
paruru = wilde boschbanaan; *paruru-ne* = de gekweekte banaan.
b) achter een *pronomen*: *aw-ne* = ik voor mij. *Moko-ne ni-wo-i* = Hij heeft hem gedood. *Moko-ne ka-pa-na* = Hij kan niet praten.
c) achter een *infinitief* en achter elken *vervoegden vorm* van een werkwoord: *Moya maipüri ereparï aro-ne n-u-ton woku-ru maro; kasiri aro-ne n-u-ton* = Naar ginds is zij gegaan om den buffel zijn kasavebrood te brengen en zijn tapana; kasiri is zij gaan brengen (uit het verhaal onder *iriritüra*). *S-uku-sa-ne* = Ik weet het zeer goed. *W-o-sa ne* = Ik kom, hoor. *O-ko-ne* = Kom, toch! *Kë-wo-ma-take-ne roten* = Ik zal je fameus slaan. *S-aiku-ka-take-ne rapa* = Ik zal de braf (soep) maar weer er uitdoen. Zie *mono-mono*.
Achter een „verleden tijd" staande maakt het dezen tot een „meer dan verleden tijd". *Owin sirito kopo yetu-mbe w-e'i-ñe* = Meer dan een jaar ben ik ziek geweest. *W-e'i* ware verkeerd.
d) achter een *adjectief*. *Aw pana-pe-ne wa* = Ik ben zeer sterk. *T-ura-re-ne na* = (Het kind) is zeer stout. *Tï-posi-ñe-ne man* = Het is zeer zoet.
e) achter een *adverbium*. *Ero-po-ne patï s-ewa-to-take* = Hier juist zal ik mijn hangmat taaien.
f) achter een *voegwoord*. *An-ukutï pa kono-ne ñ-e'i* = Daarom! Omdat ik het niet wist.
g) achter een *ontkenning*. *Soutoe-pa-ne man* = Zij heeft heelemaal geen zout. *Uwa, se-pa-ne wa* = Neen, ik wil het volstrekt niet. *An-ene-pa-ne*

w-e'i = Ik heb het heelemaal niet gezien. *Maka-ri-rï piriña-i, ïo-pa-ne wa* = Mijn enkel is ontveld, ik kan volstrekt niet gaan.

h) achter een *voorzetsel. Uwa, sewo maro-ne w-opu-i* = Neen (niet alleen), mét mijn broer ben ik gekomen.

2) Andere wijzen om een woord of werkwoord te versterken zijn:

a) herhaling van het woord: *Të-kara-kara-ye* = zeer zwart; *tï-poro-poröi-ye* = zeer hobbelig; *tu-wembo-wembo-ne* = vol bulten; *t-ato-re-to-re man* = 't zit vol gaten; *tï-pipa-pipa-ke il-ko pumurï* = maak zijn nek vierkant; *tï-po-si-si-če* = zeer scherp; *tï-ketu-ketu-ke* = zeer zout.

Yuwe-we-mbo-rï si-ka-sa = Ik maak mijn dubbele draaikolk (vlechtterm; zie *manari*, n⁰. 4).

Soro-ro-ka = een „lange" reep uit den bast snijden.

b) tal van andere suffixen. Wij noemen ze hier enkel op. Men sla ze na in 't woordenboek: *eka*; *me-ne*; *mero* (zie *romero*); *po*; *porï*; *ro*; *ro'm* of *yo'm*; *romero*; *su*; *tampoko-rï*; *yombo*; *yumaŋ*.

Bijzondere opmerking verdienen hier de twee woorden: *tampoko* = grootvader en *yumaŋ* = vader. Bij de Karaïben treden deze twee woorden als versterkingswoord op. De Zwarten daarentegen gebruiken het woord: „moeder" als versterkingswoord: een moeder-boom, d.i. een zeer groote boom.

3) Soms worden meerdere versterkings-suffixen achter een en hetzelfde woord geplaatst: *Aw-ne-ro* = Ik voor mij. *T-onari-ke-su-ne wa* = Ik ben zeer bang. *Yetu-mbe yumañ lomero na* = Hij is zeer ziek. *Moro-ro-ne s-eta-kon* = Dat heb ik gehoord.

ne - 1) *Ne* achter een zelfstandig nw., voorafgegaan van een *t*, vormt een bijvoegelijk nw.; één der wijzen om bezit uit te drukken. Bij de „ontkenning" vervalt de *t* en in plaats van *ne* komt *ma*: *Tï-me-ne terapa man?* = Hebt ge al kinderen. *Uwa, iñe-ma noro wa* = Neen, ik heb nog geen kinderen. *T-orepa-ne noro wa* = Ik heb nog kasavebrood. *Arepa-ma wa* = Ik heb geen kasave-brood. *Tï-yepo-ne* = vol graten; *yepo-ma* = zonder graten. *T-omami-ne* = met werk; *emami-ma* = zonder werk. *T-ope-ne* = duur; *epe-ma* = goedkoop. *T-apei-ñe* = tegenwater; *apei-ma* = gunstig water. *Tï-pu-ne* = dik; *pu-ma* = mager. *Tï-posi-ñe* = zoet; *posi-ma* = niet zoet. *T-autï-ne* = de eigenaar van het huis.

N.B. *Yo* = echtgenoot is een uitzondering op den regel. Dit heeft in de ontkenning: *pa*. *Yo-pa wa* = Ik heb geen man.

2) *Ne* achter den verbalen stam vormt een tegenwoordig deelwoord.

a) bij transitieven. De *t*, welke bij de adjectiefvorming als prefix optreedt, komt hier niet voor. *Papo-ro nana ene-ne owi amoro mana* = Gij alleen, o God, gij ziet ons allen (zijt ziende). *Y-ene-ne man am watï man* = Ik heb niemand die mij verzorgt. Zie meer voorbeelden bij *n* = substantieven vormend suffix, n⁰. 1, d.

b) bij intransitieven. De *t* schijnt hier op te treden. *Weyu w-e-pa-ka-topo-wa ay-ata t-opo-ne* ... = Wanneer ge met uw gezicht naar de opgangsplaats der zon staat (letterl. wanneer ge kijkende zijt naar ...); zie *kapu*, n⁰. 1.

N.B. Wanneer het partic. praesens attributief gebruikt wordt of als substantief, zie bij *n* en *nimbo*.

3) De adjectieven op-*ne* substantivisch of attributief gebruikt, zie *n*.

4) Over de andere wijzen om adjectieven te vormen zie *t*.

ñe - Suffix om meervoud te vormen. Komt enkel achter voorzetsels voor. *O-wa-ñe* = door u lieden. *Ay-ata-ñe* = indien gij lieden ... Zie verder de voorbeelden bij: *k*, n⁰. 1, b; *maro* = met; *we-napo* n⁰. 0.

ne - suffix achter intransitieven, vormt een soort van gebiedende en verbiedende wijs. Het werkwoord krijgt de persoonsprefixen.

1) *Gebiedende wijs. A-sano čo-ma-ta ko'i čoro n-o-ne* = Roep uw moeder dat zij spoedig kome! *A'embo kët-ei-ñe, amu-(y)ako terapa* = Laten wij ophouden, een anderen keer opnieuw. *Moro-po n-ei-ñe* = Laat hem dáar blijven! *Ero pato kët-ot-une-ne* = Laten we hier schuilen!

2) *Verbiedende wijs. Kën-oma-ne goro, kën-e-motan* = Laat het niet vallen,

het zal breken. *Uriña-ko koro moko woto kini-koro-ne koro* = Keer den visch om, dat hij niet aanbrande!

ne'i - vragend voornwd., komt echter alleen adjectivisch voor:

a) *ne'i-pan-go* = welke dezer? *Ne'i-pan-go a-sumbála-ri me nan* = Welke (van de twee) is uw houwer? *Ne'i-pan-go poito me nan* = Welk (van de twee) is het mooiste? *Iñe'i-pan se ko man* = Welk der twee wil je? Zie *pan*.

b) *ne'i pato* = welke streek? *Ne'i-pato ko wotaro-topo nan* = Welken kant uit is het jachtpad? *Iñe'i-pato ko moro oma nan* = Welken kant uit is de weg?

c) *ne'i-po ko* = waar ergens? *Po* = plaats, plek. *Ne'i-po ko weyu nan* = Waar staat de zon ergens?

d) *ne'i-wara-ata-ko* = hoe laat? Verklaring der uitdrukking zie bij *wara*. Voorbeeld zie bij *atu*, n⁰. 3.

e) *ne'i-wara-ko* = hoedanig. Verklaring der uitdrukking zie bij *wara*. *Ne'i wara ko tuna nan* = Hoe is het water? *Ne'i-wara ko kë-me-ro-tan* = Hoe zal ik je beschilderen? *Ne'i-wara ko ay-etï nan* = Hoe is je naam? *Ne'i-wara ko tuna ai-ye n-ulo-ton* = Hoe (met welke bergingsmiddelen zijn zij water gaan halen? *Sani-me ko ewa-ri na, ne'i-wara ko w-owa-totan* = Het touw is te kort, hoe zal ik taaien?

nekë - zie *nekï*.

nekï - aanwezig, klaar, voldoende, genoeg.

a) *neke-ma* = voldoende aanbrengen. *Aku-ka-rï an-neke-ma pa wa* = Ik heb niet genoeg geknede peper er in gedaan.

b) *nekï ño-ro*. *Moko w-oma-ri ene-ko nekï ño-ro* = Zie hem daar vallen.

c) *nekïro*. *Ika-ko rapa, nekï-ro n-e'i* = Haal (het kooksel van 't vuur) af, 't is genoeg (gekookt). *Urapa topo-me nekï-ro man* = De boog is straf genoeg.

nembo - zie *nimbo*.

neme (ne-me) - suffix om een conjunctief te vormen. Wellicht komt *ne* achter intransitieven (zie *ne*), *ne-me* achter transitieven. *Kaliña me am s-upi-ya kaliña auran boko y-emepa-ne-me* = Ik zoek een Karaïbschen jongen opdat hij mij het Karaïbsch leere. *Amu s-upi-ya oma ene-po-ne-me rï-wa* = Ik zoek iemand om mij den weg te wijzen.

nendo - eerbiedigen. *Pokï-ma-ko nendo-to pa man* = Sla hem flink, hij heeft voor niemand eerbied. *Konopo an-iñendo pa wa* = Ik heb geen eerbied voor den regen. Uitdrukking om te kennen te geven dat men voor den regen niet vervaard is. Zie *konopo*, n⁰. 1. Ander voorbeeld zie *aipayawa*.

nga - suffix om werkwoorden te vormen. Het is identisch met *ka*. Zie infix *m*.

nimbo - suffix

1) staande achter een pronomen, telwoord of adjectief maakt het dit een substantief of een adjectief „attributief" gebruikt. De *i* van *nimbo* verandert wel eens in *e* en *o*, de *n* in *r*. *Amu-kon-nimbo* = sommigen; zie bij *am*. *Oroa-nombo mero čo-ma-toko* = Roep er maar drie. *Yawa-nimbo* = een leelijkerd; zie *emo* = n⁰. 3. *Čoto-nimbo yaro kï-wa* = Geef het afgesneden stuk aan mij. *Ero sawo-na-nimbo s-aro-ya* = Dit lichte zaakje draag ik. *Ewei-nimbo* = honig. *Mapereki-rimbo* = schimmel; zie *mapere*. *Sepu-ru yawa-nembo me ne na* (*sepu*, n⁰. 6) Mijn beenbanden zijn leelijke. *Mondo-nombo* = Wat voorradig is; zie bij *rokon*. *Yawa-nimbo tuna t-onu-ye i-wa man* = Hij heeft slecht water gedronken. *Yawa-nimbo tonomañ* = een verschrikkelijk wild dier (zie *ke* = met, n⁰. 3). *Popo-nombo areisi* = rijst die op den grond gevallen is (zie *popo*). *Ero-kon otï-kon-nimbo* = deze dingen (zie *romo*, n⁰. 8). In den laatsten zin staat het suffix achter een substantief.

2) Om een relatieven zin weer te geven plaatst men achter het tegenw. deelw. een suffix. Dit suffix maakt het tegenw. deelw. substantief of adjectief, attributief gebruikt. De suffixen zijn: *nimbo*, *no* en *po*. *Owe-ko moko kaliña maipuri wo-ne-nimbo nan* = Waar is de Karaïb die den buffel geschoten heeft? *Owe-ko moko ko-ma-ne-nimbo nan* = Waar is hij die mij geroepen heeft?

Zie verder bij *no* en *po*.

nimo - 1) katoenen draad die fijner gesponnen is dan die welke bestemd is voor de hangmatten (zie *kunuri*). Men breit er de beenbanden van *sepu* genaamd. *Nimo sepu-ru me s-epoi-ya* = Ik spin fijnen draad om sepoe's te maken.

2) klosje naaigaren, bol fijne katoen. Deze worden in de winkels gekocht.

N. B. Verband tusschen *nimo* en *nimo-ku?*

nimoki-ran - een soort klein ongedierte op vlooien gelijkend. Een „nieuwe" hangmat, vooral die der vrouwen, zit er wel eens vol van. 't Schijnt dat de vele olieën welke de vrouwen op het haar doen de nieuwe hangmat voor dit ongedierte aantrekkelijk maken. *A-patï nimoki-ran-be man* = Je hangmat zit vol ongedierte. Zie nog *akï-ta* onder *akï* = vuil. Het woord schijnt een afleiding te zijn van *nimoku* = hangmat.

nimoku - hangmat. *Ato-pa na nimoku ewa-to-topo* = Er is geen hol (achter den post) om de hangmat te taaien.

Moet tevens „bezit" worden uitgedrukt, dan gebruikt men het woord *patï*. *Patï* (*a-patï, i-patï*) *wino o-ka-ko* = Kom uit mijn (uw, zijn) hangmat. *Tuw-o-ka-lï se-pa tï-patï wino na, akinu-pe porï man* = Hij wil niet uit zijn hangmat komen, hij is zeer lui. *Kë-patï-ta-ponaka kët-ot-aruka-n* = Laten wij naar onze hangmatten gaan! *Tï-patï-ne m-opu-i* = Zijt ge met je hangmat gekomen? *Y-autï-wa rapa w-u-sa, p-atï-ma w-opu-i* = Ik ga terug naar huis, ik heb mijn hangmat niet meegebracht. *Aw patï-mu-ŋ* (zie *n*, n⁰. 1, b) = Ik ben iemand zonder hangmat. Over den oorsprong der benaming: *patï*, zie *auto*, n⁰. 10.

1) 't Vervaardigen van een hangmat is het werk der vrouwen. Zij maken haar van katoen, in tegenstelling met de Arrowaksche vrouwen, die nooit katoen gebruiken, doch touw, gesponnen en gedraaid uit Mauritius-vezel of zeilgras. Haar hangmatten zijn open weefsel. Of zij in vroegeren tijd het gesloten weefsel gekend hebben, zie *womun*, n⁰. 4. Een hangmat van gesloten weefsel noemen zij *okato*, de Mauritius-hangmat *saraw*.

2) Wanneer de vrouw een hangmat vervaardigen wil, plant zij in haar kamp twee ronde stokken in den grond: *Patï taraŋ-ga-topo si-po-ya* (zie *pomu*). De afstand tusschen de twee stokken is de lengte der te maken hangmat. Opdat de stokken niet zullen overhellen, wordt op den grond tusschen hen beiden een horizontaal liggende stok (*i-pil-tarï*) gedreven. Soms boven ook. *I-pil-ta-rï s-ilri-ya patï topo-me iw-e'i-tome* = Ik leg dwarsstokken, opdat mijn hangmat gespannen blijve.

3) Nu wordt de draad om de twee stokken gewonden (*taraŋga*). De vrouw moet er aanhoudend bij in de rondte loopen. Telkens moet zij zeer akkuraat de eene wending *boven* de andere, niet *op* de andere, op de stokken leggen. *Op* de andere zou verkeerd zijn. *Tïw-omilo-se man* = 't Is in de war. Eén voet boven den grond ongeveer begint zij met omwinden. Dewijl deze omwindingen (bij een gewone hangmat ca. 400 in aantal) de lengtedraden (*i-puire-no-rï*) der hangmat zullen vormen, is het duidelijk, dat de lengtedraden eener hangmat uit éénen doorloopenden draad bestaan. De hoogte verder dezer omwindingen geeft de halve breedte der hangmat aan. De halve zeg ik. Want de draden aan den voorkant (400 in ons geval) en die aan den achterkant (insgelijks 400), straks door de inslag-draden *naast* elkaar gebonden, geven de volle breedte (800 draden).

4) Komt nu het doorschieten (*apemu*). De vrouw spreidt eerst doeken of banaan-bladeren over den grond uit, opdat de lange, telkens neervallende inslagdraden (*apen-dï* of *pato-na-rï*) niet vuil zullen worden (zie *wuiya*). *Kao wino-mbo kës-apemu-i, popo wino-mbo te ne apeŋ-go kao-naka* = Doorschiet de hangmat niet uitgaande van boven, maar doorschiet ze uitgaande van den grond naar boven.

5) Op drie wijzen kan een inslagdraad worden aangebracht (zie bijgaande teekening):

De *éérste* wijze is de minst sterke. Twee dwarsdraden, aan elken kant der lengte-draden één, gaan op en nemen twee lengtedraden, één van den

vóór-, een van den achterkant in hun midden. Dit gebeurt, doordat de vóór-dwarsdraad achter de lengtedraden komt, en de achter-dwarsdraad er voor. Dan nemen zij de twee volgende lengtedraden, door wederom van plaats te verwisselen. En zoo voort tot bovenaan toe. Op deze wijze de hangmat doorschieten gaat vlug. Vandaar den term: *purïlwa-mẹ. Purïlwa-mẹ patï s-apen-ya* = Bij wijze van „pijl" doorschiet ik mijn hangmat.

6) De *tweede* wijze is de sterkste. Vier dwarsdraden, aan weerszijde twee, gaan op en grijpen telkens twee lengtedraden, éénen van den vóór-, éénen van den achterkant, gelijk boven bij den „pijl-inslag" is gezegd. Wikkelt men dezen inslagdraad los, dan ziet men, dat hij uit twee „pijl-inslagen" bestaat, waarvan de eene van links, de andere van rechts naar het midden toeloopt. Beiden grijpen dus in elkaar, 't geen nog te hechter zijn zal, te zwaarder de hangmat belast is. *Pakira pọseikï-rï* = nagel van den pakira heet deze inslagdraad.

7) Volgens de *derde* wijze wordt alleen de rand-inslagdraad gemaakt. Deze wordt eerst later vervaardigd. Hierover beneden in n⁰. 11.

8) Een flinke hangmat krijgt tot 20 inslagdraden, elk op bijna 1 d.M. afstand van de andere. De eerste en de laatste inslagdraad (niet medegerekend de rand-inslagdraad), ca. 3 d.M. van de stokken verwijderd, zijn meestal „pijl-inslagen". De overigen zijn òfwel enkel „pakira-nagel", òfwel om beurten „pakira-nagel" en „pijl". Opdat de dwarsdraden mooi rechtop zullen gaan, worden ze onder 't werk van tijd tot tijd met 't heft van een mes recht geklopt. *Maria-kẹ iwọ-ko, sapatọrọ icọ-tọmẹ* = Sla hem met het mes, opdat hij recht naar boven ga.

9) Zijn de inslagdraden aangebracht, dan vervaardigt men den rand: *nimọku awọpo* of *nimọku ẹsi-pi-rï*. Iedere nette hangmat heeft over haar geheele lengte aan weerszijden een breeden (soms een dubbelen) neerhangenden rand. Om dien te kunnen maken had men de draden voor den inslag bestemd zeer ruim berekend, zoodat er, na den inslagdraad voltooid te hebben, aan weerskanten nog lange stukken overblijven. Van die stukken maakt men den rand. Eerst worden zij, onmiddellijk tegen de hangmat aan, over de uitgestrektheid van een halven duim, met een met mani bestreken touwtje zeer stevig omwonden. Dit opdat de inslagdraad niet losschiete. Die kleine omwonden stukjes heeten: *apẹn-dï ena-ta-rï* = de neus van den inslagdraad. Daarna verspreiden zich de overschietende stukken. De vrouw knoopt ze nl. tot een netwerk, bestaande uit 2 à 3 rijen van vierkante mazen, *matawari pota-rï* = bek van den matawari (soort snoek) genaamd. De onderste rij van mazen krijgt dan nog franjes (*sẹsẹwu-ru*). Soms knoopen ze er ook gekleurde katoen aan, afkomstig van de winkels.

10) Na den rand komen de overgangskoorden. Deze koorden (*pọnẹpu-ru*) maken aan weerszijden den overgang van de hangmat naar de groote vierlijn (*ẹwa*). De overgangskoorden zijn òfwel eigen maaksel (katoen) òfwel van den winkel. Ze bestaan uit één enkel koord. Dit koord echter gaat in ca. 30 wendingen van ca. 4 d.M. lengte op en neer. Beneden grijpt elk der 30 wendingen ca. 25 lengtedraden vast. Boven worden de 30 wendingen gewoonlijk samengebonden. *Pọnẹpu-ru s-u-mil-ya* (*u* = hoofd; *mil* = binden). 't Bindsel heet: *u-mil-tï* = het bindsel van het hoofd. Dit opdat alles steviger zij voor de vierlijn.

11) Nu kan de hangmat de stokken af. Men bindt vierlijnen aan de hangmat en taait ze (*ẹwa-tọ*). In de hangmat zittend maakt de vrouw, zoo aan 't hoofd- als aan 't voeten-eind den rand-inslag, *u-y-apẹn-dï* genaamd (*u* = hoofd). Zoo lang de lengtedraden nog om de stokken gewonden waren was daar geen gelegenheid voor. De rand-inslag zit onmiddellijk tegen de wendingen der *pọnẹpu-ru* aan. Hij bestaat uit éénen draad. Deze wordt echter niet geknoopt, doch gebreid. Elke lus grijpt twee lengtedraden. Deze gebreide rand-inslag vertoont zich aan den bovenkant dik en als opgelegd, aan den onderkant dun. Hij is dezelfde als de beneden-rand van de onderste *sepu* der vrouwen. Hij wordt daarom ook wel *sepundï*

(*sepu* en *undï*) genoemd. Ook deze inslagdraad, de hangmat uitkomend, wordt aan weerszijden over de lengte van een halven duim met een met *mani* bestreken koordje stevig omwonden. Dan draait men 't overschietende vaak tot een ca. 2 voet lang koord, dat, beneden een kwastje hebbend, als versiersel neerhangt (*u-y-apęn-dï ena-tarï*).

12) Over 't verven der hangmat zie *kusęwe*, n⁰. 8, c. Een hangmat verliest al spoedig het mooie dat er aan is. Zij wordt ook overdag veel gebruikt als stoel of bankje, ofschoon men bankjes heeft (zie *murę*). Daarenboven steekt men des nachts tegen muskieten en wilde dieren en ook tegen de koude een vuurtje aan, 't zij onder, 't zij onmiddellijk nabij de hangmat. Ze wordt op den duur gerookt, gelijk 'n visch op de barbakot.

13) Ongedierte in de nieuwe hangmatten, zie *nimǫki-ran*. Over het goed of verkeerd opbinden (taaien) eener hangmat zie bij *ęwa*. De opbindingslus is in teekening gebracht onder *ęwa*.

14) 't Maken van een nieuwe hangmat is een groot werk. 't Plukken van de katoen, 't geschikt maken van deze om gesponnen te kunnen worden, 't spinnen van den draad die weer dikker moet zijn dan de gewone, dat alles neemt maanden in beslag. Is de draad eenmaal voltooid, dan duurt de rest zoo lang niet meer. *Oroa kurifa s-apęmu-ma-takę* = In drie dagen zal ik heel mijn hangmat doorschieten.

nǫ - 1) verlaten, in den steek laten, achter laten. *Íńǫ-ko mǫrǫ spiálari* = Laat den ketel maar daar! *Ńǫ-ko mǫ'ę am' ępǫ-takę* = Laat hem maar liggen, ik zal wel een anderen vinden. *Sumbála-ri korǫ kës-íńö-i autǫ-po* = Laat mijn houwer niet thuis liggen. *Otǫnǫ mę ko tupo mi-ńö-i* = Waarom heb je den lepel (in den ketel) laten staan? *Maipuri lupo si-wǫkęna-i, ë-nǫ-i rapa* = Ik heb het spoor van den buffel gevolgd, hij liet mij eindelijk in den steek. *Ńǫ-ko mǫkǫ peru* = Laat den hond achter! *Wǫkërë tu-puil-tï nǫ-ya* (*nǫ-ya-kǫn*) = De man verlaat (verliet) zijn vrouw. *Aw erapa nę a-nǫ-rï se-pa wa* = Ik ook wil je niet verlaten. *Kę-nǫ-ya* = Ik verlaat je. *Kë-nǫ-ya nǫn* = Ik verlaat je voor een tijd. *Nǫ* = scheiden kan een scheiding aanduiden van korten duur, gelijk wanneer de man een reis maakt, ook een scheiding van langen duur, gelijk wanneer man en vrouw het huwelijk verbreken.

Nunǫ ni-ńǫ-po = De maan heeft haar verlaten; benaming eener plant, zie *męrękuya*.

2) *ńonda* heeft niet zoozeer de beteekenis van: achter laten, in den steek laten maar meer van: ergens van afblijven. In hoeverre is er verband tusschen deze twee werkwoorden? Zie verder bij *ńonda*.

ńǫ - zie *yǫ*, echtgenoot.

nǫ - onsmakelijk, rauw. *Awarepuya tï-nǫ-rę yumaŋ, an-ǫnǫ-pa wa* = (Het vleesch van den) waterhond is te rauw, ik eet het niet. *I-ńǫ-pa na* = Het is niet rauw. Ander voorbeeld zie bij *karaparu*. Zie aldaar ook wat men soms doet om de „rauwheid" van het vleesch te verwijderen.

nǫ - Het suffix *nǫ* (mvd. *nǫ-ko*) maakt substantieven. Het kan staan:

1) Achter bijwoorden en bijwoordelijke uitdrukkingen

ępǫ = boven; *ępǫ-nǫ* = dat wat boven is.
ta = in; *i-ta-nǫ* = zijn inhoud.
upińǫ = onder; *upińǫ-nǫ* = dat wat onder is.
ako-ta = in den vijzel; *ako-ta-nǫ́* = stamper (wat in den vijzel is).
ęrǫ-po = alhier; *erǫ-po-nǫ́* = de bewoner van deze plaats.
kapu-ta = in den hemel; *kapu-ta-nǫ́* = God.
kuriála-ta = in de boot; *kuriala-ta-nǫ́* = bootsman.
maña-ta = op den kostgrond; *maña-ta-nǫ* = wat op den kostgrond groeit.
pana-ta = in het oor; *pana-ta-nǫ* = oorring.
tuna-ka = in het water; *tuna-ka-nǫ* = waterdier.
Amętarï-pǫ-nǫ aw = Ik ben iemand van de Kalebaskreek.
Wiriwirim ǫ-pǫ-nǫ = iemand van Wiriwirimbo.
Kuriala-ta-nǫ-ko čǫ-ma-ko = Roep de bootslieden! *Erǫ-pǫ-nǫ-ko* = de lieden van hier.

2) achter sommige adjectieven wanneer zij substantivisch of attributief gebruikt worden. *Poto-no s-apo-i* = Ik heb 'n grooten gevangen (grooten visch nl.)

3) achter den verbalen stam. *Kumu-no ne terapa na* = Er heerscht honger. Vooral kan men door middel van dit *no* relatieve zinnen weergeven: *Nokë ko ay-emepa-no etï* = Hoe heet hij die u onderricht? *Orema-pa tuna-ka w-ei-ño man* = Hij die in 't water is kan niet ademen.

N. B. Merk het gebruik van *no* op in volgende gevallen:

a) *Ero ewa-to-ta o-yo-no patï me* = Ga dit taaien tot een hangmat voor je man (zie *awaruwape*).

b) *Ka'o* = hoog: *ka'o-no-n auto* = hoog huis.

Popo = grond, laag; *popo-no-n auto* = laag huis.

no suffix om transitieve werkw. te vormen (*na* vormt intransitieven).
amu-no = wit maken (*amu-na* = wit zijn).
asï-ño = warm maken.
epi-ño = iemand met geneesmiddelen behandelen.
posi-ño = iets zoet maken.

no - suffix, vormend een praesens. Vooral om een blijvenden toestand aan te duiden kan men van dit suffix gebruik maken. Het komt alleen voor achter verba uitgaande op *a*. *O-ka-bun y-akima-no* = Altijd plaagt hij mij. *Iporo eka m-uka-no* = Spreekt gij de waarheid? *Otï poko ko k-omepa-no* = Wat leert ge mij? *T-ombata-rï kon-omo-si-co-na-no* = Hij wascht zijn gelaat. *Koromo kën-eru-po-ta-no* = Het kind spreekt nog niet goed (spreekt pas). Andere suffixen om den praesens te vormen zie bij *i*.

no - (*nota, notaka*) achter; zie bij *anga*.

no - Bestaat het meervoudssuffix *no*? Men zegt: *woto* = visch; *woto-yo* = visscher; *woto-yo-no* = visschers. Meervoudssuffixen zie *kon*, n⁰. 5.

no - infix, voorkomend bij werkwoorden; zie *nano*, 2, b.

ñō - zie *ido*.

nokë - 1) mvd. *nok-an*; vragend voornaamwoord: wie. *Nokë* duidt bezielde wezens aan. *Nokë ko ero-wa n-opu-i* = Wie is er hier gekomen? En wanneer men het antwoord dan niet goed verstaat zal men opnieuw vragen: *Nokë* = Wie? *Nokë ko moro-po nan* = Wie is daar? *Noke ko ay-emepa-tan* = Wie zal je onderwijzen? *Noke noron go a-maro n-a-n* = Wie nog meer is er bij je? *Nokë maro ko m-opu-i* = Met wie ben je gekomen? — Wiens. *Nokë patï ko ero nan* = Wiens hangmat is dit? *Nokë ekë ko moko woko* = Wiens vogel is die pauwies?

2) *Nokë-ban*. *Noke-ban tonoro ko poiro me man* = Wat voor vogel is de mooiste vogel? *Nokë-ban peru ko ë-me eka-i* = Wat voor hond heeft mijn kind gebeten? *Nokë-ban woto ko m-ene-nein?* = Wat voor visschen brengt gij mee? Zie nog bij *ipowono*, n⁰. 3 en bij *pan*.

No-kan ban-gon is de meervoudsvorm. *No-kan ban-gon mo-yan* = Wat voor soort (wespen) zijn deze?

Nokë-ban-go moko; zie bij *wori*, n⁰. 1.

3) *Nokë moko*. Dit kan men vertalen met: wie is hij, die. *Nokë ko moko n-ïto-n monï-wa* = Wie is hij die daar ginds henengegaan is? *Noke moko kuriala-ta nan* = Wie is hij die (daar) in de boot zit? Zie nog bij *anga*, n⁰. 3, a.

4) *Nokë mose*. *Nokë ko mose engana n-o-san* = Wie is deze die daar achter me loopt?

5) De vragende voornaamwoorden zijn: *nokë* (voor bezielde wezens); *otï* (voor onbezielde wezens): *ne'i* = wat voor een (enkel bijvoegelijk gebruikt); de samenstellingen met elk der drie.

6) Over het suffix om een vraag te vormen, zie *ko*; over de verschillende wijzen om een vraag te stellen, zie *ko*.

no'm - zie *ro'm* = anders.

nombo - zie *nimbo*.

nomo - wordt gezegd van het meisje of de vrouw, die haar menstruae heeft. Voorbeelden van gebruik zie in den loop van het artikel.

1) a) Wanneer dit bij het meisje voor den *éérsten* keer plaats heeft, bouwt men een klein vertrek in het kamp. *Amuyako ni-męn-da-i* (zie *menu*), *aputo-toko* = Het meisje heeft haar maandstonden, sluit haar op. Zij wordt een geheele maand opgesloten in dat vertrek.

b) Geen enkel werk mag zij daar doen, tenzij katoen spinnen. Opschik is haar verboden. Slechte kleeren dekken haar. Zij mag het haar zelfs niet kammen. Dit opdat elke *yorǫka*, in haar geen behagen vindend, haar met rust zal laten.

c) Vooral is het haar verboden aan den waterkant te baden (in haar vertrek echter wascht zij zich). Deze laatste omstandigheid schijnt van gewicht te zijn. Zij is karakteristiek. Want, wanneer men in een dorp zulk afgezonderd meisje aantreft en men wil weten, wanneer haar tijd van afzondering om is, dan kan men vragen: „*Otï ako ko n-ę kupi-ían* = Wanneer zal zij gaan baden?" Of, wanneer iemand u zeggen wil, dat de tijd van afzondering reeds geëindigd is, dan zegt hij: „*N-ę-kupi rapa* = Zij is reeds gaan baden". De reden, waarom men van het water weg moet blijven, hetzij om zich te wasschen hetzij om er iets anders te verrichten, is: *ǫkǫyumǫ*. *Ǫkǫyumǫ* kan den geur der vrouw, die in haar menstruae is, in het geheel niet uitstaan. Kwamen zij toch, *ǫkǫyumǫ* zou vertoornd worden en haar kwaad doen.

d) Om geen enkele reden trouwens mag zij haar vertrek verlaten. Zelfs de natuurlijke behoeften moeten daar worden gedaan. Men graaft er een kuil in den grond.

e) De geheele maand door heeft zij onthouding. Visch mag zij niet eten, noch wild. Gevogelte wel en kasavebrood. Evenmin krijgt zij dranken, tenzij de *samuru* en water. Niet de moeder verzorgt haar dochter gedurende de maand van afzondering, doch een andere vrouw doet dat, een vroedvrouw: *ęnema-po-nę-ŋ*. Zij, met de moeder, leeren het meisje wat het als vrouw weten moet.

f) Is de maand voorbij — alvorens het meisje nochtans voor den tweeden keer de menstruae heeft — dan gaat de verzorgster des morgens zeer vroeg naar haar toe. *Mauru pu-ka-tǫn aya kini-ṕǫma-ri komę* = Zij halen de pitten uit de katoen om de hand aan te steken. Men doet de eene hand van het meisje vol met gezuiverde katoen, steekt de katoen in brand. 't Meisje slaat er de andere hand onmiddellijk op en werpt het vuur omhoog. *Asę-pona t-aya-rï wǫ-yan, mauru pǫma-pǫmerǫ*. Wanneer zij bang is, grijpt *ęnęma-pǫ-nęŋ* haar bij de polsen en zij slaat haar handen dicht. Beide handen moeten het vuur krijgen. „*Akińu-ma iẃ-eï-ťomę* = opdat zij niet lui zij" heet het, dat men dit doet. Hierna brengt men *yuku*-mieren aan. Men kan een *waru-waru* gebruiken of wel men doet de mieren in een *sapera*. 't Meisje houdt er haar hand in. *Mǫkǫ ęnęma-pǫ-nę-ŋ yuku amęŋ-ga-po-tan i-wa* = De vroedvrouw keert de *yuku*-mieren op haar (lichaam) om. *Yuku-kę kini-ṕu-tan* = Met mieren zal zij haar roosteren. Men doet dit: *kosi rǫtęn* = tamelijk vlug. Ten slotte laat de verzorgster haar braken. *Kun-uwę-na-ka-tǫn wǫku-kę* = Zij doen haar braken door middel van tapana. Deze tapana is aangelengd met tabakswater. *Tamun aiču-ru wǫku-taka il-ko ęnë-tǫmę* = Doe tabakswater in de tapana, opdat zij dat drinke.

g) De dag breekt nu aan. 't Meisje wordt zoo mooi mogelijk opgesmukt. De familieleden ook geven sieraden (zie *kura*). 't Meisje wordt zoo mooi, dat de moeder den sluitdag der afzonderingsmaand evengoed kan aanduiden met: „*Erǫ-mę y-ęmuil-dï sičura-ma-pǫ-ya* = Vandaag smuk ik mijn dochter terdege op", als met: „*Erǫ-mę y-ęmuil-dï s-ęnda-ta-ri-tǫ-pǫ-ya* = Vandaag neem ik de vasten (zie *ęndatarï*) bij mijn dochter weg. Ook de eerste uitdrukking is karakteristiek voor dezen dag.

h) Alle soort van spijs wordt vervolgens gekookt en het meisje voorgezet. Er wordt groot feest gehouden den geheelen dag door. Van 's morgens vroeg af komen de groote menschen. Zij sporen het meisje aan niet slecht te zijn „*iťǫ-po-tï-pa iẃ-e'i-ťǫmę* = dat zij niet rondloope" gelijk

sletten doen. Zij wenschen, dat zij huiselijk zal zijn: *yukpa eman-dome*. Men drinkt *payawaru*. Men danst. De trom is er bij. Naast elkaar staan de mannen aan de ééne, de vrouwen aan de andere zijde. Bij dezen dans blijven de dansers op dezelfde plek staan (zie *uwa*, n⁰. 9, a). Andere soorten van dansen volgen. 't Meisje zelf danst mee.

i) Met geheel deze behandeling, de geheele maand door, bemoeit de piaiman zich niet, tenzij het meisje ziek geworden zou zijn. Zie beneden, n⁰. 5.

2) Wanneer de getrouwde vrouw de menstruae heeft, mag zij al dien tijd niet bij haar man blijven noch hem verzorgen. *Nomo mana, o-yo-wa h-ïto-n, kus-upa-i alepa-ke* = Gij hebt uw regels, ga niet naar uw man, breng hem het kasavebrood niet. 'n Ander, de moeder bv., zorgt dan voor hem. Zij gaat ergens anders wonen. Zij zegt: *Nomo w-e'i, monï-wa w-u-sa* = Ik heb mijn maandstonden, ik ga daar ginds (om er zoo lang te wonen). Al dien tijd komt ze ook niet bij 't water uit vrees voor *okoyumo*.

3) Behalve voor *okoyumo* zijn er nog twee andere geesten voor wie het meisje en de vrouw, die in haar maandstonden zijn, oppassen moeten. Zie hierover bij *tororo*.

4) Geneesmiddel bij stoornis van den bloedloop, zie *wiñe-wakapu-ru*.

5) Houding van den piaiman ten overstaan van deze vrouwen en meisjes, zie *püyei*, n⁰. 58.

non - nog, nog eventjes, voor een oogenblik.

1) *Non* schijnt een samentrekking te zijn van: *noron*. Zie over samentrekkingen bij *ariña* Vergelijk immers de twee eerst volgende voorbeelden. *Nuro noro man* = Het leeft nog ('t Is nog groen hout). *Nokë-ban i-ťaka m-ilri: nuro non irombu-po* = Wat voor aas legt gij er in (in de vischval nl.), wat nog leeft of wat dood is? *Omiña-ko non olo w-ot-andï-mo-i non* = Schuif wat op opdat ik even zitte! *Mure kupo w-ot-andï-mo-i non* = Ik ga even op de bank zitten. *Orema-ko non, ero-me tïkse kopo-rï m-u-take* = Rust nog eventjes uit, dadelijk kunt gij verder gaan. *Kareta am ai-ye non w-u-sa si-me-ro-se* = Ik ga even een schrift halen om het op te schrijven. *O-ko ne non* = Kom nog eens! *Kë-no-ya non* = Ik laat je zoo lang alleen. Zie andere voorbeelden bij *ekosa*, *ñomokï*, *sepu*, n⁰. 5, b en 6.

2) Een samenstelling van *non* (*noron*) en *napa* schijnt *nonapa* te zijn. Zie *nonapa*.

nonapa - samenstelling van *non* = voor een oogenblik en *napa* = terug. Analoge samenstellingen zie *pomero*. *Tan-go nonapa, aiye terapa m-u-taton papo-ro* = Ga zoo lang henen, strakjes kunt ge allen weer terugkomen (juister ware het: *Tan-do-ko* = gaat). *Ïťan-go nonapa* = Keer voor een oogenblik (naar de aarde) terug! (aldus God tot een afgestorven Indiaan; zie *kapu*, n⁰. 6)! *Ay-autï-wa nonapa ťan-do-ko* = Gaat zoo lang naar uw huis! Men hoort ook *rorapa*. *Ro* zal wel versterkingssuffix zijn hoorend tot het voorgaand woord. *Aide me w-u-s-a, ero-me-ro rapa w-o-take* = Ik ga eventjes weg, ik kom direkt terug.

ñonda - 1) ergens van af blijven. Verband met: *no* = verlaten? Zie *no*, n⁰. 2. *Urapa topo-me yuman man, ñonda-ko* = De boog is zeer straf, blijf er van af. *Ñonda-ko moro arakäpusa, tï-tari-ke ne man* = Blijf van het geweer af, 't is geladen. *Ñonda-ko moro spiälari* = Blijf van den ketel af. *Si-ñonda-take* = Ik zal er van afblijven. *Ero nonda-rï se-pa wa* = Ik wil hiervan geen afstand doen. *Oko siriťo nonda-pa kën-e'i-ťan* = Twee jaren zal (de ziekte) niet van mij afblijven (twee jaren zal ik wel ziek blijven) *Kënondā-i* = Ik trek mij van u terug (voor altijd).

2) *nonda-po*. *Ñonda-po-ko* = Zorg dat men hem met rust late!

3) *iñonda-ka* schijnt ook te bestaan met de beteekenis van: breken met iemand.

nono - 1) aarde; grond (ander woord voor: grond: *popo*). *Ki'erë-apo poŋ-go nono-taka, atï-ta-tome* = Plant de kasavestekken in den grond, dat zij groeien.

2) *nono-pi* = zand. Verklaring van dit woord, zie *pi*, n⁰. 3. *Spiälari*

si-čo-ro-kā-i nono-pi-ke = Ik maak den ketel schoon met zand. Ander woord voor zand is *sakao*. Zie het aangeteekende daar.

Zand, nl. de bovenlaag van den grond. *Apipoko nono-pi aru-ta-tome* = Kap het kreupelhout weg, opdat de grond kunne drogen.

3) *Nono-wiya-rï* = mos (wier der aarde). Zie bij *wuiya*.

nono-pi - zie *nono* = aarde, n⁰. 2.

nono-wiyarï mos; zie *nono* = aarde, n⁰ 3.

nopo - in 't algemeen iets om te dekken. *Wasei (y)arï am ipo-ko kë-nopo-me* = Snijd parasara-blaren af tot een beschutting voor ons (tegen den regen nl.). *Kunapo arï s-ambo-tï kusa-rï nopo-me* = Ik heb parwa-blaren geplukt om een beschutting te hebben voor mijn krabben (de zon brandt op de open boot, men werpt bladeren over de manden met krabben). *Konopo yana-ka-i, ïnopo-ma w-e'i* = De regen heeft mij mijn kracht ontnomen, ik had niets om mij het lichaam te dekken. In 't bijzonder: de doek waarmede de vrouwen het boven-lichaam dekken (zie *womun*).

Nopo-ndo = den doek aandoen, de beschutting aanbrengen. *Kamiša-ke ńopo-ndō-ko* (*ńopo-ndo-toko* = Dek (dekt) u met uw kleed! *Si-ńopo-ndo-ya* = Ik doe het een doek om. *Ńopo-ndo-rï se-pa-wa* = Ik wil het geen doek omdoen. *A-patï ńopo-ndo-ko* = Doe een muskietenkleed om je hangmat. Zie nog bij *yon*.

nopoko - oude vrouw. Over de mogelijke samenstelling van dit woord zie *tamusi*, n⁰. 4. *Mose nopoko-me tuw-e'i-ye na* = Zij is een oude vrouw geworden. *Moko nopoko ono-i* = Hij at grootje op (uit een sprookje).

Nopoko pana-rï = grootjes ooren. Wijze waarop de vrouw den schouderdoek kan knoopen. Zie *mil*, n⁰. 2.

Nopoko wot-amoi-rï = een andere benaming voor de wind-figuur, opgegeven onder *rapa* = boog. Die figuur zou moeten beteekenen een oud vrouwtje, 't welk de matapi opligt, opdat de geraspte brei er dieper in neerzakke (*w*)-*ot-amoi-rï* zou geen „weenen" beteekenen.

Nopoko yepo = 't gebeente van een oude vrouw. Benaming van een andere wind-figuur; zie bij *esapiña*, n⁰. 11, c. De fig. wordt ook genoemd: *nopoko apu-kara-po*. Bij de verklaring van dezen laatsten term zeide men, dat het beteekent: „'t gebeente eener oude vrouw". En men wees daarbij ter verduidelijking de streek aan boven 't bekken. Ik denk dat de fig. voorstelt het skelet eener buigende, oude vrouw: beenen, bekken en aanvang van den rug. Zie *apu* en *apï*.

Over de achting welke een oude vrouw gegeven of onthouden wordt, zie *kaliña*, n⁰. 14, f.

ńoro - Over *no-ro* en *ńo-ro-mbo* zie *ido*, n⁰. 10. *Ńoro* is ook pron. person. v. d. 3den pers. Zie bv. *nuno*, n⁰. 4, op 't einde.

noro(n) 1) nog, daarenboven. Men hoort *noro* en *noron*. De *n* schijnt toch er bij te hooren, want een op *noro*(*n*) volgende *k* of *t* veranderen in *g* en *d*. *Nokë noron go na* = Wie is er nog meer? *Am noro yaro rï-wa* = Geef mij nog wat. *Am se noro man* = Wil je nog meer? *Ičú-ma pa noro man* = De vloed is nog niet begonnen. *Mondo noron dene man* = Daar zijn er nog. Zie andere voorbeelden bij *eru*, n⁰. 2.

2) de aanvangs-medeklinker verandert vaak in *p*. Zie bij *poron*.

3) *Noron* wordt vaak samengetrokken tot *non*. Zie *non*.

nota - achter; zie hierover bij *anga*.

noten - zie *roten*.

notï - zie *pipi* = grootmoeder.

noya - Trachycorystes Galeatus (L.); zeer smakelijke visch der kreeken. Over het vangen van onoya zie *sunsun*.

nu - tong. *Iya tene i-ńu-ru man* = Zijn tong is zwaar (wordt gezegd van iemand die het Karaïbsch willende spreken moeilijkheid er mede heeft; *iya* zie *yana*). *Wariri ńu-ru muso-koroi wara* = De tong van den miereneter lijkt op een worm. *Sambura nu-ru* = de tong der trom. *I-ńu-ru amotï* = het koord waaraan de tong bevestigd is. Zie *sambura*, n⁰. 10. De *murato* zeggen: *anu-ru*.

Nukuta-rë = de huig is wellicht een samenstelling van *nu* = tong en *kuta* of *ku-ta* = ? Zie het woord.

ńu - zuigen; zie voorbeelden bij *kopu*.

nu - bezitssuffix; zie hierover bij *rï*.

nukutarï - (*nu-kuta-rï, nu-ku-ta-rï*? Zie *nu* = tong, n⁰. 2) de huig. *I-ńukuta-ri tuw-oma-man, sipunu topu-ru-ke awon-ga-ko* = Zijn huig is naar beneden gevallen, licht ze op met den steel van een lepel. (N.E. spoen, Eng. spoon = lepel).

nuno - 1) *maan. Ne'i wara ko nuno na* = Wat voor maan hebben we? *N-ekaru-mamu-i, oma an-ene-pa wa. Nuno a-weyu-ru na, s-ene-take ne oma* = Het is donker, ik kan het pad niet onderscheiden. De maan zal zon voor je zijn, ik zal den weg wel erkennen.

Nuno beteekent ook: maand (maan-maand) *Monï nuno-ta w-u-sa Kupanama-wa* = De volgende maand ga ik naar de Koppename (zie *monï*, n⁰. 2). Over indeeling van tijd in maand en jaar enz. zie *siričo*, n⁰. 1, c.

Nuno ni-ńo-po = de maan heeft haar in den steek gelaten; benaming van een markoezasoort (zie *merekuya*, n⁰. 2, a).

2) *Op- en ondergaan der maan. Nuno n-e-pa-kā-i* = De maan komt op. *Tuw-e-pa-ka nuno ra* = De maan is op. *Nuno (w)opu-rï* = De maan komt. *Kuri-ta ne n-e'i* = Zij staat op haar hoogtepunt. *Nuno n-epu-seku-ma-ï* = De maan is aan 't dalen. *Epu-seka-ma pa noro man* = Zij daalt nog niet. *Nuno n-omu-i* = De maan is onder gegaan (zie *omu* = binnentreden).

3) *Nieuwe maan. Nuno n-o-kepu-i* = De maan komt niet. *Nuno kënewaru-mamu-i* = De maan is donker. *T-okaru-me na* = Zij is donker. — Bij elke nieuwe maan bestrijkt men den linkerarm met een zekere tajer om goed te kunnen schieten; zie *rapa*, n⁰. 15.

4) *Eerste kwartier, wassende maan. Nuno tuw-e-pa-ka* = De maan verschijnt. *Ime-mbiki me nuno* = (letterl.) zeer kleine maan.

Men zegt ook den scherpen, dunnen sikkel der wassende maan ziende, dat de maan op haar „kant" gaat. *Pa-sa-wo nuno kën-i-san* = De maan gaat op haar kant. *E-pa-ka-rï ne ata nuno pa-sa-wo kën-i-san* = Ten tijde dat de maan wederom te voorschijn treedt, gaat zij op haar kant. *Pa-sa-wo* is een samenstelling van *pakï* = vlakte, *sa-rï* = zijde en *wo* = suffix, plaats aanduidend.

Pa-sa-po is evenzeer gebruikelijk. *Pa-sa-po me n-e'i* = Zij staat op haar kant. *Pa-sa-po me su* = Zij staat erg op haar kant ('t Is een zeer dunne sikkel). Zie hierover *po* = suffix, plaats aanduidend.

Dat er enkel een stuk van de maan aan den hemel staat is een gevolg van het vechten der zon met de maan. De zon heeft haar in dien toestand gebracht. *Weyu ni-pa-koto-i* = De zon heeft er een stuk uitgekapt. *Ńoro pa-koto-i weyu* = De zon heeft bij haar een stuk weggekapt. *Pa-koto* = samenstelling van *pakï* = vlakte en *koto* = snijden.

5) *Volle maan. Ko'i ne nuno (w)epui-rï* = De maan is bijna vol. *Owara kën-e'i-yan derapa* = Zij zal reeds vol zijn. *Owara nuno n-e'i* = De maan is vol. *Owara nuno-ta w-u-take* = Met volle maan zal ik gaan. *Owara emamu-rï (y)ako* = Bij het aanbreken der volle maan (zie voorbeeld onder *ra* = bodem, n⁰. 2). *Nuno t-amo-mere-ke* = De maan is rond.

Wanneer de maan vol is moet er een mannetje inzitten. Men noemt het: *yoso nuno-ta-no* = de man die in de maan is. *Owara emamu-rï (y)ako yoso m-ene-ya* = Wanneer de maan vol is, ziet ge het mannetje. Een vrouw teekende dit mannetje, toen ze enkele *sapera*-teekeningen (zie *me* = teekening) in mijn schrift maakte. In het N. E. heeft men het woord „*yos-yosi*", 't welk klein kind, kereltje beteekent. Of het Karaïbsche *yoso* van het N. E. yos-yosi, de idee van het „mannetje in de maan" van de andere bevolking overgenomen is, weet ik niet.

Bij volle maan zetten de mannen na den werkdag het werken vaak 's avonds nog voort. Het licht immers is er. Men vlecht dan. Hierbij echter is men bezorgd om zelf niet in het maanlicht te gaan zitten. Langen tijd zulks doen veroorzaakt opzwellingen bij het lichaam. De Karaib

waarschuwt er ook tegen en zegt: *Moro wara-ro tapapo man, hen!* = Zit ge daar zoo maar neer, zeg! (Bedoeld is: zoo... in 't volle licht der maan?) *Nuno lo'm ay emo-kowei-ro-tan* = De maan voorwaar zal je neus krom maken.

Wanneer het volle maan is, velt men geen karapa, geen wane-boomen en in 't algemeen geen enkele zachte houtsoort. *Owara emamu-rï (y)ako karapa kës-akoto-i, iŕako ro'm kën-o-ra-ka-tan* = Vel geen karapaboom bij volle maan, anders zal hij splijten (*o-ra-ka* = zie *iŕa-ka* onder *ra* = bodem).

Evenmin haalt men dan bijen uit (zie *wano*), want wanneer het volle maan is, moet er volgens de Karaïben geen honig te vinden zijn. *Wano iweiñe-ma man* = De bij heeft geen honing.

6) *Afnemende maan.* *Asera ne n-e'ï nuno* = De maan is al aan 't afnemen. *Nuno kini-ḿa-san ko'i ńe* = De maan eindigt spoedig.

Het telkens later opkomen der maan geeft men op schilderachtige wijze weer. Alom volgt men dezelfde beeldspraak. Men zal bv. zeggen: *Ko'i ne te; nuno kumbo pu-yan* = Heel gauw (komt zij op); de maan roostert een savana-rat. Men stelt zich nl. voor dat de maan des avonds het wild roostert, 't welk zij overdag geschoten heeft. Hoe grooter het wild dus is dat zij roosteren moet, hoe later zij klaar is, hoe later bijgevolg ze opkomt. Op den dag der volle maan is het dus een klein wild: *taporoporo* = een muizensoort of *kumbo* = een rat. Elken volgenden dag na volle maan stijgt het wild in grootte. *Sirandu pu-yan* = Zij roostert een stekelrat (de maan komt ca. 7 uur op). *Akuri pu-yan* (of *urana*) = Zij roostert een konijn (of een haas... de maan komt ca. 8 uur op). In volgorde worden nu genoemd: *pakira, puinuo, yäkaramá, tamandua, kariẃaku* en andere. Den laatsten nacht dat de maan opkomt heeft zij het groote wild: den buffel te roosteren. *Maipuri pu-yan* = Zij roostert den buffel. Komt zij niet meer op, dan heet het: *Nuno maipuri pu-kepu-i* = De maan houdt op met buffels te roosteren.

7) *Maansverduistering.* Over maansverduistering heeft een en dezelfde Karaïb twee opinies, die met elkaar in strijd schijnen te zijn. Men zegt immers dat de maan „slaapt" en dat ze met de zon „vecht". Wellicht moet men die twee handelingen zoo verstaan, dat het „vechten" eerst plaats gegrepen heeft en ná het vechten het rusten, het „slapen" komt.

Wanneer dan maansverduistering plaats heeft, zal men de „slapende" maan trachten te „wekken". *Nuno emba-ka-toko* = Maakt de maan wakker. Men wekt de kinderen en zegt hun zooveel geraas te maken als maar eenigszins mogelijk is. *Otï-kon mori-ka-toko, ariñatu mori-ka-toko nuno u-pa-ka-tome* = Maakt geraas met alles, maakt geraas met de (ijzeren) braadpan, opdat de maan wakker worde.

Bij het aanbreken van den dag trekt men naar de kreek. Immers „*nuno n-o-wo-i weyu maro* = de maan heeft gevochten met de zon" en als gevolg van dat gevecht is gedurende dien tijd het bloed der maan naar beneden gedruppeld. Dat bloed is den Karaïben op het lichaam gevallen en moet nu van het lichaam worden verwijderd. Men besmeert zich eerst met de modder welke langs den oever ligt, wascht zich vervolgens met water geheel en al schoon. *Aku-to-ku, nuno menu-po ko-na-tome* = Besmeer u met modder om het bloed der maan van u af te wisschen.

nuno ni-ńo-po - benaming eener markoesa-soort; zie *merekuya* n⁰. 2, a.

nuperï - een bakove-soort; zie *paruru*, n⁰. 3.

nupo - zie *ripo.*

nuro - levend. *Nuro noro man* = Zij leeft nog (werd gezegd van een plant). Zie ander voorbeeld bij *ipowono* = aas, n⁰. 3. *Kën-ano-ka-no nuro-ro* = Hij roosterde haar levend (zie het verhaal van *Ipetï-ma-ŋ*, n⁰. 6.)

O.

O - A. Pronom. préfix van den 2den pers. *O-me* = uw kind. *O-mu-ru* = uw zoon. Gewoonlijk treedt als pron. préfix. voor den 2den pers. *a* op. Wan-

neer *a*, wanneer *o*, zie bij *a*. Dit *o* wordt hier verder niet meer besproken.

B. Pronomen reflexivum. Onder dit reflexief zullen wij alle reflexieven bespreken.

1) Men maakt transitieven tot reflexieven door voorvoeging meestentijds van *o*, zeer dikwijls van *e*. *Ka* = iets ergens uitdoen; *o-ka* = zich zelven ergens uitdoen, d.i. ergens uitkomen.

Wo = iemand slaan; *o-wo* = zich stooten.
Seka = iets verscheuren; *o-seka* = scheuren, stuk gaan.
Kupi = iets nat maken; *e-kupi* = baden.
Kura-ma = iemand opsmukken; *e-kura-ma* = pronken.
Pa-ka = iets buiten zetten; *e-pa-ka* = naar buiten gaan.
Pu-ka = iets doorboren; *e-pu-ka* = stuk springen (een trommelvel).

2) Vangt het transitieve werkw. aan met een klinker (de klinker *e* uitgezonderd), dan is het reflexivum altijd *o* en de overgangsmedeklinker gewoonlijk *t*.

Ambotï = iets stuk maken; *ot-ambotï* = stuk gaan.
Andï-mo = iets neerzetten; *ot-andï-mo* = zitten.
Unema = oplichten; *ot-unema* = ergens opklimmen.
Unemu = iets verbergen; *ot-unemu* = schuilen.
Uriña = iets omkeeren; *ot-uriña* = omrollen.

N. B. Men hoort ook dikwijls *at* in plaats van *ot*. *At-ariña* = paarlen. *At-aru-ka* = ergens ingaan.

In enkele woorden is de overgangsmedeklinker *s*. *Os-aya-tï* = zich de handen wasschen. *Osama* = zich buigen (indien ten minste *osama* geen samentrekking van *onsuma* is). *Os-eyuka* = zich oplossen.

3) Vangt het transitieve werkw. aan met den klinker *e*, dan verandert de *e* in *o*.

Ema = werpen; *o-ma* = vallen.
Eme-pa = iemand onderrichten; *ome-pa* = studeeren.
Emiña = iets opschuiven; *omiña* = zelf opschuiven.

N. B. Enkele werkw. met *e* aanvangend zien de *e* niet veranderd. *O* daarentegen wordt er voor geplaatst met *s* als overgangsmedeklinker. *W-os-ekei-ya* = Ik bak (zie beneden, n⁰. 8). *Os-e'uka* = zich oplossen (zie *eyuka*).

4) Men vormt nog reflexieve werkwoorden en reflexieve uitdrukkingen met behulp van het woordje: *asekï*. Zie de gevallen onder *ase*.

5) *As* en *asa* treden ook wel eens als reflexieven op. Zij staan dan voor substantieven. Zie *as* en *asa*. Maar men zij voorzichtig. De meeste samenstellingen met *asa* zijn niet samengesteld met *asa* = reflexief, maar met *asa* = achterhoofd, achteraan. Zie n⁰. 9.

6) *U* wordt door de schrijvers opgegeven als reflexief. Ik betwijfel hun meening. De mij bekende samenstellingen met *u* zijn samenstellingen met *u* = hoofd, bovenaan.

7) Sommige, bij ons transitieve werkwoorden, zijn bij de Karaïben reflexief. Zij hebben dan het voorzetsel *poko* bij zich. Zie bv. *omepa* = leeren, *oturupo* = iets vragen, *tuwaroŋ-gepu* = iets vergeten (zie *tuwaro*).

8) De Karaïben maken een veelvuldig gebruik van de reflexieven. Zij hebben de gewoonte de transitieve werkwoorden, bijaldien het voorwerp niet afgedrukt is, reflexief te maken. *Kuriala-rï s-ariñā i* = Ik parel mijn boot. Maar: *Aw-ot-ariña-rï m-uku-san* = Kunt gij parelen? *W-ot-ariña-rï an-ukutï pa noro wa* = Ik kan nog niet parelen. Zelfs werkwoorden, die toch voor het reflexief in het geheel niet vatbaar zijn, worden in dit geval nog reflexief gemaakt. *Aw paido w-ono-sa* = Ik ook ga eten. *W-os-ekei-ya* = Ik bak. *A'embo*! *Os-ekei-čo-se*! Klaar! Kom bakken! (Men roept somtijds aldus, wanneer men met 't brood bakken klaar is. Dan kan een ander van de nog heete pan gebruik komen maken.

9) Even als *as* (n⁰. 5) treedt ook *o* (*ot*) op als reflexivum voor niet-verba. In *ot-omo-me* = familie van elkaar is het reflexivum geplaatst voor het

substantivum *omo* = familie, tot adjectief gemaakt door het suffix: *me*. Zie nog: *o-pato-ro* en *o-wara*.

o - stam van *opu* = komen; zie *opu*.

obe - Elaeis guianensis L; obe, oliepalm. Over de palmen, zie *ara'uwa*.

odi-ḿa - iemand groeten. Het Kar. woord is afgeleid van het N. E. *odi* = groet door middel van het werkwoorden vormend suffix: *ma*. Een eigen woord voor „groet" en „groeten" kon ik niet vinden. Dit bewijst echter nog niet dat het woord niet zou bestaan. De maatschappelijke beleefdheidsvormen worden onderhouden (zie bij *a*, *a* en bij *kaliña*, n⁰. 14).

1) *De Groet*. Men groet elkander bij ontmoeting des morgens, des avonds, op het pad, bij terugkomst na verwijdering, enz. Vroeger schijnt men de „omhelzing" gekend te hebben. Zoo zeggen zij ten minste. *Kët-ot-apoi-ñe* = Laten wij elkaar omhelzen (letterl. grijpen). *Yukpa roribo pipi* = Maakt gij het goed, grootmoeder (tot elke oude vrouw)? *Yukpa roribo, tákano* of *yawo* = Maakt gij het goed, zwager, oom (de volwassen man tot elken anderen bekenden man)? *A, a, ra* = Ja zeker, vrind (de man tot den man). *A, a, wo* = Zeker, vrouw (de vrouw tot de vrouw). *Ko-mamu-i rapa, tïwo* of *pari* = De dag is al aangebroken, zwager (tot volwassen man) of kleinzoon (oude man tot jongeling). *Ni-ćo-mamu-i rapa, kët-onu-sein napa* = Het is al donker, laten we gaan slapen. *M-opu-i rapa?* = Zijt ge weer terug (wanneer iemand zich verwijderd had en weer terugkeert)? *A, a, ra* = Ja, vrind. *M-opu-i rapa, wo* = Zijt ge daar weer, vrouw? *Penaro porï kët-one-ke-nen* = Sedert lang hebben we elkaar niet meer gezien (zie *ene*, n⁰. 1). *Mondo su loripo w-e'i-dü-me* = En toch ben ik er altijd geweest (ben ik niet gestorven).

2) *Bezoeken*. Komt iemand in een dorp, dan zoekt hij eerst het hoofd op en groet hem. *Yukpa roribo, tamusi* = Maakt gij het goed, grootvader? Is de bezoeker zelf een ouderling of een voornaam persoon, dan laat hij den titel *tamusi* weg en spreekt hij het hoofd aan met *tïwo* of *pamui*, 't geen zwager beteekent. Het hoofd beantwoordt den groet. Tot een jongere: *A, a, se, pari. Amoro rapa?* = Ja zeker, kleinzoon (ik maak het goed. En gij ook? Tot een oudere: *A, a, se, tïwo! Amoro rapa?* Het hoofd laat nu een bankje halen: *Mure-mbo am ai-ta, to, pari aponï-me* = Vriend (tot een derde), ga een bankje halen, tot zitbankje voor mijn kleinzoon. Wanneer het bankje gebracht is, zegt hij: *Mure bo se, pari! At-andï-mo-ko! Pop'ai-ćo* = Daar is een bankje, kleinzoon! Zet u neer! Wees op den grond (d. w. z.: zit). En de bezoeker antwoordt: *yo* = graag. Voor een voornameren bezoeker, d.w.z. voor iemand die zoo oud is als hij of ouder, laat het hoofd nog een cigaar maken. *Tamun-bo am amen-doko to* = Gaat (tot een derde) een cigaar maken, vriend! Even daarna reikt men den bezoeker de cigaar over en het hoofd zegt: *Tamun-bo, to! Tïwo!* = Daar is een cigaar, vriend! Zwager!

3) *Titulatuur*. Spreekt men iemand aan, dan noemt men zijn naam, ofwel men geeft hem een titel. 't Gebruik van een titel is niet willekeurig. Anders is de titel wanneer men achting, anders wanneer men liefde toonen wil. Zie boven, n⁰. 1, hoe de een het hoofd eener plaats aanspreekt met het eerbiedvolle *tamusi*, de ander met het vertrouwelijke *tïwo*, hoe het hoofd de jongeren begroet met *pari* = kleinzoon, de ouderen echter met zich zelven gelijk stelt door het woord: *tiwo* = zwager. Zie het achtings-suffix: *kon*.

Anders zijn de titels voor kinderen, anders voor grooteren en ouden. Titels voor kinderen, zie bij *me*. Voor grooteren en ouderen: *kiri* = man, *pamu* = zwager; *tamusi* = grootvader; *wori* = vrouw, *pipi* = grootmoeder. *Pamu* en *pipi* zijn vertrouwelijker. *Mami* en *suwi* worden alleen gebruikt wanneer men van de familie is of om bijzondere reden tot de familie gerekend kan worden.

Verwanten, bloed- of aanverwanten, duiden in hun aanspraak die verwantschap aan; zie bv. bij *sewo* = broer en *yawo* = oom. Oudere broers, oudere zusters hebben afzonderlijke titels; zie bij *sewo*. Zie ook *kami*. Gehuwden onder elkander, zie *metai*.

ogta - (ook *augta*) hol. *Kusa ogta-rï* = krabbenhol. *Kusa s-apoi-ya augta-rï ta* = Ik vang de krab in het hol. (*W*)-*èsè-pi augta-ri ta il-ko* = Steek (den stok) in de opening van het schild (der schildpad). Zie *ato* = hol.

oho - uitroep van verwondering, verrassing. Zie voorbeeld bij *enu* = oog, n⁰. 6, op 't einde.

oka - ophouden. *Tuw-oka-lï se-pa konopo na* = De regen wil niet ophouden. *Konopo n-oka-i* = De regen houdt op. *Konopo* (*w*)*oka pomero k-ito-tose* = Als de regen ophoudt laat ons dan verder gaan.

Oka-bun = onophoudelijk. *Bun* is waarschijnlijk *kapun* (*kabun*) = niet, waarvan de eerste lettergreep om herhaling te voorkomen vervallen is. *Oka-bun y-akima-no* = Altijd valt hij mij lastig. *Konopo oka-bun kon-o-san* = De regen valt zonder ophouden.

o-ka - verb. refl. ergens uitkomen. Zie *ka* = uitdoen.

oka-bun - onophoudelijk. Zie *oka* = ophouden.

okato - een bepaald soort van hangmat wier weefsel dicht is. Bij de Karaïben niet in gebruik. Of de Karaïben in vroegeren tijd het gesloten weefsel gekend hebben, zie *womun*, n⁰. 4, N. B. Over de open hangmat, zie *nimoku*. Zie *moyowai* = spin.

okatombo - 1) Een geest; inzonderheid de geest van een afgestorvene. *Moko okatombo t-aka-ke man* = De geest verschijnt (zie *aka*). *Moko okatombo iñe n-eta-i* = De geest roept daar ginds (gezegd, wanneer des avonds zekere vogel fluit).

2) *K-ito-n, okatombo m-ene-take, ay-apoi-ían* = Ga niet, gij zult den geest van den afgestorvene tegenkomen, hij zal je aangrijpen. Voor den geest der afgestorvenen is men bang. De geest kan de levenden komen lastig vallen (zie *romo*, n⁰. 5). Een kind, iets vragend, zeide: Geef het mij, dan kom ik na mijn dood niet bij u. Zie bij *romo*, n⁰. 5, b hoe men, wanneer iemand gestorven is, zich tegen den geest beschermt.

3) *Koye-ne koro tumu-nano-wa k-ito-n, okatombo ay-apoi-ían* = Ga tegen den avond niet naar een graf, de geest zal je aangrijpen. Vrees voor een graf is echter den Karaïb niet eigen. Zie bij *tumu-nano*.

4) De oude Indianen noemden de teekeningen op vlechtwerk: *okatombo* (zie *me*, n⁰. 23).

5) Met *okatombo* of *yoroka* = booze geest duidt men ook een der meest gevreesde inheemsche ziekten aan; zie *yoroka*, n⁰. 4.

okë - doorn, stekel. Zie *ekï*.

okepu - doode, lijk. Meeningen aangaande een afgestorvene zie bij *romo* = sterven. Voorbeelden van gebruik van het woord zie bij *unamu* = begraven en *u-ta* = boven komen (drijven). *Tonomaŋ ekepu-po* = een kreng.

oko - moes; zie *awara*, n⁰. 2.

oko - twee. Over het getalstelsel zie *kaliña*, n⁰. 31.

Oko-bai-me = 4. Dit getal is afgeleid van *oko* = twee; zie *kaliña*, n⁰. 31.

Oko-ko = weinige. *Oko-ko s-amui-kï* = Ik heb er maar weinige opgeraapt. Het woord zal een reduplicatief van *oko* = twee zijn. De aanvangsklinker is bij de herhaling vervallen.

Oko-mboto eto pomero o-toko ne = Wanneer ik tweemaal (op den hoorn) geblazen heb, moet gij komen.

Oko-ro of *oko-ro-ro* = allebei, beide. *Oko-roro s-aro-ya* = Ik draag ze allebei (de manden, nl.). Zie voorbeeld van *oko-ro* = beiden onder *asemunu-si* = tweeling.

Andere woordvormingen met *oko*, zie *kaliña*, 31, c.

oko-bai-me - vier. Zie *okopaime*.

okoipo - een houtsoort in 't N.E. amandra-hoedoe, d.i. amandel-hout genaamd. Men disselt het hout tot posten voor 't huis. Men maakt er ook wel eens de houten vijzels (*ako*) uit.

okomo - Vespariae; N.E. waswassi; wespen. *Okomo* is de generieke benaming voor wesp. De benamingen voor de verschillende wespen-soorten (een 15-tal) zijn veelal volgens de onder *etï*, n⁰. 18 opgegeven regels ontstaan.

1) Om een roode vlek op 't achterlijf wordt zekere wesp genoemd naar

het konijn (zie bij *akuri*); om den vorm van haar nest ontleenen drie andere wespensoorten haar naam aan het schildvarken (zie bij *kapasi*), aan de agama (zie bij *tamakari*), aan den paddestoel (zie *urepe*). De prasara-palm wordt door een andere wespensoort graag bezocht. Die palm geeft zijn naam aan dat wespensoort (zie *kunana*). Om haar vreesachtigheid worden weer andere wespen genoemd naar de vrouw: *wori y-okomo-rï.*

2) *Tasatiñayamo* is de benaming van een kleine niet stekende wesp. Ze is zwart, heeft gele ringen dwars over 't lijf, heeft verder op 't uiteinde van haar lichaam een gelen spikkel. Naar dien spikkel wordt zij genoemd: *t* = pron. van den 3den persoon, *asa* = achterste gedeelte, *tiña* = spikkelen. *Yamo* is òfwel identisch met *yamu* = lichaam òfwel een samenstelling van *ya* (= *yamu*) en *mo* (een woord veel gebruikt om dierennamen te vormen).

Toripota, een andere wespensoort, kan op dezelfde wijze gevormd zijn: *t-ori-pota. Pota* = mond.

3) 't Geluid dat 'n bepaalde soort van wesp maakt heeft deze wesp den naam bezorgd van *pro-pro*.

4) *Okomo-to* schijnt ook samengesteld te zijn, mits *to*, in den zin als hier bedoeld, als samenstellend woordlid kan optreden.

5) Van sommige wespen worden de larven gegeten. Het zijn *akuri y-okomo-rï* en *kapesewu*. Men houdt eene met larven gevulde raat boven 't vuur totdat de larven geroosterd zijn. Men klopt vervolgens de raat boven een sapera uit.

6) De wespenproef, welke bij de aan de Karaïben verwante Indianen-stammen der Bovenlanden in zwang is, heeft bij de Benedenlandsche Karaïben haar pendant. Ook de Karaïben kennen een vrijwillige tuchtiging van het lichaam. Zij gebruiken daarvoor niet de wesp, doch de mier. Zie hierover bij *yuku* en verdere daar aangegeven verwijzingen.

7) Andere hier nog niet aangestipte in 't boek echter besproken wespen-soorten zijn nog: *kamġyawa, kawawayu, manana, tapiyuka.*

okomoto - zeker soort van wesp. Zie bij *okomo*. Haar steek is pijnlijk. Zij maakt haar nest, gelijkend op een soldatenkepi of op een urn, gewoonlijk zeer hoog aan een der takken van een boom. Het nest wordt als curiosum vaak door de blanken gekocht. *Okomoto* is afgeleid van *okomo*, generieke benaming voor wesp. Ze wordt ook *poro-poro* genoemd. Zie dit woord.

okomu - Symbranchus marmoratus, Bl. (Encycl.); N.E. sneki-fisi; aal, paling. *Okomu katu-puru* = ruggegraat van den aal; benaming eener vlechtfiguur veel voorkomend op pagalen. Ook een bepaald soort heupsnoer wordt met „*okomu kutu-puru*" aangeduid; zie *kundï-nano*, n⁰. 1.

Met *okomu* duidt men ook een wind-figuur aan. Zie bij *esapiña*, n⁰. 11, derde soort. Men houdt het touwtje aan zijn eenen kant vast met den grooten teen. 't Andere uiteind windt men met de vrije rechterhand om en tusschen de vingers der linkerhand. Is dit klaar, dan neemt men 't touw van den grooten teen af. Men verzoekt u een kleine lus vast te houden, die zich bij den pink der linkerhand bevindt. Ge strekt uw hand uit, ge wilt de lus grijpen... weg is zij, weg is geheel het touw dat in schijn onwrikbaar vast om de vingers zat. Zoo schiet ook de paling weg, zijn hol in, als ge hem grijpen wilt.

okopaime - telw. vier. Over de waarschijnlijke samenstelling van dit woord, zie *kaliña*, n⁰. 31.

okope - vampier. Over vleermuizen zie *rere*.

okoro - N. E. okro. *Yoroka iokoro-rï* = N. E. yorka pesi = boontjes v. d. boozen geest.

okowe - de kleine masklim. Over den grooten masklim zie *parakaniru*.

okoyo - uitroep; zie *akaya*.

okoyu - 1) Ophidia; N.E. sneki; slang. *Okoyu* is de generieke naam voor elk soort slang. Het vergif der slang duidt men aan met: *i-ćasiripo-lï* = haar kaseripo. De *kasiripo* (zie dit woord) is het uit de kasavebrei geperste vergiftige water. *Okoyu etï* = het gesis der slang. *Okoyu epi-tï* = genees-middel tegen (den beet der) slang of *okoyu moran* (zie dit laatste woord).

Het „slaan" (*pokï*; zie bij *asimarapi, sapakaraimo*) der slangen wordt ook zeer gevreesd. Want voor hem, die, gelijk de Indiaan, weinig of niet gekleed is, is het slaan zeer pijnlijk. Een opgerolde slang zie *unsi*. Over het „vervellen" der slangen, zie *emomi*.

2) De *meeningen* over de slangen zijn niet eensluidend. Sommigen zeggen dat een slang bijt, een ander zegt dat zij slaat, enz. In de beschrijving eener slang drukt men zich onduidelijk uit. Zwart bv. kan zwart zijn, maar ook bruin, donker-groen, donker-rood enz. *Tï-me-re* = gevlekt heet elke soort teekening: gespikkeld, geringd, enz. Zeker dus dat onder de door ons opgegeven beschrijvingen van slangen hier of daar fouten zullen zijn.

3) *Oorsprong* en later *bederf* der slangen. De eerste van alle slangen die gemaakt werd was de waterslang: *kwasakare*. Na *kwasakare* eerst verschenen de overigen.

De slangen waren toen niet slecht en boosaardig, gelijk zij heden ten dage zijn. Zij zijn slecht geworden. Men weet niet wat voor „slecht bezweringsmiddel" zij gedronken moeten hebben. *Tuw-ot-amorepa mandon* = Zij zijn bezworen (ten kwade). Dat bezweringsmiddel heeft haar zoo kwaad gemaakt. *Kwasakare* met zweepslangen (zie *asimarapi*) alleen zijn goed gebleven. *Kwasakare* daarenboven schaamde zich over de boosheid harer verwanten en sprong in 't water.

4) *Namen* der slangen. De meeste slangen ontleenen haar naam aan andere dieren of aan voorwerpen, waarmede zij eenige gelijkenis of verband hebben, bv. „de tong van den toekoemaw (palm)" omdat de slang ter hoogte van deze palmtong zich schuil houdt om de vogels te vangen... het „vuurbeest", omdat de kleur dezer slang vuur-rood is op zwarten achtergrond. Zie verder de slangen-namen onder n⁰. 8.

Wat de grammaticale vorming der namen betreft, bij verschillende geschiedt deze met behulp van het suffix *imo* (zie dit woord), bv. *asakaimo, kurewakoimo, sapakaraimo, watoimo*.

5) *Fantastische slangen*. Behalve de echte heeft men ook nog denkbeeldige slangen, die echter volgens de meening der Indianen in werkelijkheid moeten bestaan. Die denkbeeldige slangen zouden de wonderbaarlijkste vermogens hebben. Zij zijn: *aramari, iwöi, makaw, auruko mo, urupere*. Van *aramarï* is een groot verhaal in omloop. Zie het woord.

6) De slang in de *folklore*. Zie oorsprong der slangen, n⁰. 3; fantastische slangen, n⁰. 5; zie inzonderheid: *aramari*; het ontstaan der bezweringsmiddelen uit het doode lichaam eener slang, *aramari*, n⁰. 4.

7) De slang in de *ornamentiek*. *Okoyu wembo* en *okoyu wembo-ta-no-mbo* = ingewanden der slang zijn twee schilderfiguren op de *s-apera*. Zie verder de teekeningen van *aramarï* onder dit woord.

8) De door ons in dit boek aangegeven of besproken slangen zijn, behoudens de sub 5 reeds opgenoemde fantastische slangen, de volgende:

a) *aimara ye-rï* = tand van den anjoemara (grooten zoetwater-visch).

b) *akuri mo-pi* = Herpetodryas; huid (*pi*) van het konijn (*akuri*) — beest (*mo*).

c) *arawoi* = Corallus Hortulanus; N.E. Iengi-sneki, d.i. Indiaansche slang en Iengi bangi = Indiaansche bank. De Karaïbsche naam beteekent wellicht: brulaap-slang. Zoo genoemd naar de roode kleur.

d) *asakaimo* = Crotalus terrificus; N.E. saka-sneki, d.i. zak (ratel) slang; ratelslang.

e) *asimarapi* = Oxybelis fulgidus; N.E. tetei-sneki, d.i. touw-slang.

f) *kënoto* = Lachesis atrox; N.E. ouroekoekoe-sneke, d.i. uilen-slang en atjaka.

g) *kiliu* = Eunectes murinus; N.E. watra-aboma; water-boa.

h) *kupeśini poli-po* = Lachesis mutus; N.E. kapasi-sneki, d.i. kapasi-slang en maka-sneki, d.i. doorn-slang. De Karaïbsche naam beteekent: tak van den foengoe-boom.

i) *kurewakoimo* = Corallus caninus; papagaai-slang.

j) *kurupi simo-rï* = Oxybelis acuminatus; N. E. tetei-sneki, d. i. touwslang. De Karaïbsche naam beteekent: liaan (touw) van den boschgeest.
k) *kwasakare* = Hydrops triangularis; N. E. watra-sneki; waterslang.
l) *muremureke* = Oxybelis argenteus; N. E. tetei-sneki, d. i. touw-slang.
m) *parára* = andere naam voor *kupesini poli-po*.
n) *sakombo* = een soort boa-constrictor.
o) *sapakaraimo* = spilotes pullatus (?); het sapakara-beest.
p) *sekumäṅ* = Boa-constrictor; N. E. dagowe-sneki d.i. dagowe slang en Leigron-aboma, d.i. aboma van het land.
q) *tapurupo imo* = Phryonax sulphureus: N. E. todo-sneki, d.i. padslang. De Karaïbsche naam is: tapurupo beest. *Tapurupo* is een zwarte verf uit den boom van denzelfden naam getrokken.
r) *tukuma'u aremu-ru* = tong van den tockoemaw (een palmensoort).
s) *watoìmo* = Elaps Surinamensis; N. E, faja-sneki, d. i. vuurslang; koraalslang. De Karaïbsche naam van *wato* = vuur en *imo*.

okoyumo - (De *Murato* zeggen *okoyumbo*) = de groote watergeest. Volgens het zeggen van een Indiaan zou deze geest uit een slang ontstaan zijn (zie *aramari* n⁰. 5). Neemt men aan dat de meening over het ontstaan van dezen geest uit een slang algemeen is, dan zou de benaming *okoyumbo* opgehelderd zijn en *okoyumo* onverklaarbaar blijven. *Okoyu* = slang; *mbo* = suffix aanduidend iets dat niet meer bestaat; *okoyu-mbo* = iets wat vroeger slang was. Wel meer zijn de *Murato* wat het onderhouden der taalregels aangaat correkter dan de *Tërewuyu*. Zie bij *kaliña*, n⁰. 7 hoe de *Tërewuyu* willekeurig de *Murato* enkel naar vaste regels den medeklinker verzachten.

1) Alhoewel de veel en overal voorkomende okoyumo's gezinnen vormen, gelijk bv. blijkt uit het verhaal beneden sub 11 medegedeeld, antwoordde men mij toch op de vraag: „Is de okoyumo een man of een vrouw?" met: „Het is een vrouw".

2) Beneden in 't water heeft de O. alles wat de Indianen boven hebben: een kamp, een grond, bananen enz. Alleen kassavebrood ontbreekt haar. Doch deze leegte wordt aangevuld door den koebi (zie *akupa*). Om wille zijner rondheid wordt deze visch daarom door de Karaïben aangeduid met: het opgerolde kassavebrood van de O...

3) O. komt ook op de oppervlakte van het water zitten. In vroegere tijden hebben de Indianen haar gezien. De lange haren hingen haar over het voorhoofd en de oogen. Ook nu nog vertoont zij zich wel eens. Zij gelijkt dan op een blanke of op een Indiaan. Om geheel gewone reden ook kan de O. aan wal komen. *W-óngona kën-o-san moko okoyumo mapo naka* = Zij komt aan wal om zich de haren te kammen. Wanneer ge haar dan snel in de rivier ziet springen, weet ge dat zij het was.

4) O. kan overigens verschillende gedaanten aannemen. *Ken-é-petákamá-no* = zij verandert zich zelve. Behalve als mensch komt zij nog te voorschijn als: slang, kikker. *Ïsé t-ata, kon-one-po-yan wewe y-apuru-po wara* = Wanneer het haar lust, vertoont zij zich als een stuk verrot hout. In de Saramakka-rivier, even beneden Santi holo, heeft zij zich vertoond als een boom.

5) O. speelt op de trom (zie *amanawau*).

6) O. is de gevaarlijkste aller geesten.

a. Wanneer ge naar een verafgelegen streek verhuisd zijt, dan nóg kan de O. der plaats, waar ge eerst verbleeft, je ziek maken. Ge wascht dan je zelve met *okoyumo werï*. En als ge dan beter wordt, weet ge dat O. je ziek gemaakt had.

b. O. doet de booten der Indianen vergaan. Op de rivier zijnde zal men daarom beangstigd somtijds uitroepen: *Okoyumo kun-uta-no kë-wa-ñe, kï-pé-to-ko-me* (zie *peki*) = Daar stijgt okoy op om onzentwille, om ons te doen vergaan.

c. O. wordt verondersteld op de loer te liggen, wanneer de menschen duiken of baden. *Ket-ot-umu-kui, a-w-ot-umuku-poto okoyumo a-y-emo-tan* =

Duik niet, wanneer ge duikt zal O. je inslikken. *Y-e-kupi-ri-y-ako okoyumo-wa t-omo-se man* = Bij het baden is hij door O. ingeslikt.

d. Buitengewoon vertoornd wordt de O. wanneer de vrouw, die in haar maandstonden of in de eerste weken na haar bevalling is, te dicht bij het water komt. O. kan de geur dier vrouw volstrekt niet uitstaan. Het zou der vrouw zeer slecht vergaan.

7) Iedereen heeft dus op te passen voor O. Geen wonder dat het „droomen over *okoyumo*" onheilspellend, is. *Okoyumo w-one-ka-i, táta* = Ik heb over O. gedroomd, moeder. *Sa!* zal de moeder haar kind beklagen. Dat is 'n slechte droom geweest.

8) Gelukkig dat men O. nog bezweren kan. Men maakt daartoe gebruik van de tajer, welke O. toebehoort, de: *okoyumo moran*. Men neemt nl. de bladeren van deze plant, doet die in water en met dit kruidenbad wascht men zich. Of wanneer men op reis gaat bestrijkt men met den knol van deze tajer den onderkant der boot. *Okoyumo moran aro-ko, a-kuriála-rï enga-na-rï poko kirikiri-ma-ko* = Neem o.m. mee, strijk die uit over den onderkant van je boot. De knol van deze tajer wordt geraspt en dan uitgestreken, gelijk gezegd. O. zal er nu van afzien den lieden kwaad te doen.

9) Wie van O. niets te duchten heeft? De piaiman. De piaiman staat zelfs zeer goed met O. Zie bv. bij *embatá-po*, hoe de piaiman de O. opwekt een vrouw kwaad te doen. O. helpt den piaiman. Voor zijn rammelaar zendt zij hem de steentjes, die de opdracht hebben hem ten dienste te staan (zie *püyei*, n⁰. 37). De piaiman is dan ook op een zelfde wijze gezind als de *okoyumo*. Ook hij kan de vrouw, die in haar maandstonden is of die pas bevallen is, niet uitstaan (zie *püyei*, n⁰. 56).

10) Waar nu O. eenerzijds erg gevaarlijk is en anderzijds in het water woont, daar spreekt het van zelf, dat de bijgeloovige Indianen menige zaak, welke in of op het water om eenige bijzondere reden opvalt, aanstonds met okoyumo in verband brengen.

a. Zoo b.v. zeggen de mannen, wanneer het springvloed is en hier en daar het water buiten de oevers treedt: *okoyumo omui-ye ro'm n-onema-i* = de dochter van okoyumo heeft gebaard.

b. Waar een draaikolk is of in minder of meerder mate het water rond draait heet het: *okoyumo parúru-ru arï w-ol--amën-gá-rï* = de bladeren der bananen, die O. (geplant heeft), gaan op en neer. De lange bananenbladeren immers, aangegrepen door den wind, draaien elk op zijn stengel en alle dusdanig door elkaar, dat zij aan een draaikolk doen denken.

c. Schuim op de rivier of in de kreek, wanneer het in groote hoeveelheid aanwezig is, heet *okoyumo akosá-rï*.

d. Ligt er midden in de rivier een flinke boom, die door 't water geheel bedekt is, die vast zit in de modder, dan is deze de woonplaats van *okoyumo*. Men duidt den boom aan met: *okoyumo wakapu-ru*.

e. Verschillende waterdieren staan O. ten dienste. De koebi (*akupa*) is haar opgerold kassavebrood. De groote kaiman (*tïrï-tïrï*) is haar zitbank (*okoyumo aponï*). De waterhond (*awarëpuya*) is haar huisdier (*okoyuno ekï*).

11) Verhalen spreken ook van Indianen uit den ouden tijd, die bij *okoyumo* op bezoek waren geweest. Volgend verhaal is mij medegedeeld:

Er was eens een Indiaan. Zijn vrouw was bevallen des nachts. Den daaropvolgenden morgen gaat de Indiaan visschen. Hij vangt veel visch, vangt, vangt. Plotseling rijst *okoyumo* uit het water op. Zij rijst op uit het water als een vrouw. Zij schrijdt naar hem toe. 't Water is niet diep voor haar. Zij schrijdt tot zij komt bij de boot, waar de Indiaan vischt. De Indiaan ziet dat het een mooie vrouw is. De vrouw zegt: „Mijn vader zendt mij, om u mede te nemen". De man is bang en zoekt aan wal te komen. De vrouw vleit den Indiaan. De Indiaan geeft half toe en laat den éénen voet in 't water zakken. 't Water is voor hem niet diep. „Kom! Laten wij gaan tot de bocht daar ginds!" De man geeft toe. De vrouw geeft hem de hand. Zij gaan tot 't midden der rivier. „Nu duik je hoofd

onder!" Zij duiken. Hij ziet een zoo groot huis met menschen, hij ziet den vader der vrouw. Alles is er: bakove, napi, tapana. De vader geeft hem een zitbank. De zitbank opent haar mond. De Indiaan wordt bang, hij ziet immers dat de bank een kaiman is. De *okoyumo* ziet den kaiman aan als een bank, de menschen van boven als een kaiman. Hij blijft heel den dag daar, de nacht gaat voorbij. De dag breekt aan, de nacht vervliegt. Den derden dag gaan zij naar den wal. De vader der vrouw zegt: „Beter dat gij je dier (je vrouw) aan den wal gaat opzoeken, beter dat gij ze gaat bezoeken. Ze is pas bevallen. Breng haar deze bakove's". De Indiaan neemt de dochter van *okoyumo* tot zijn vrouw, de vader gaf haar aan hem. Zij gaan naar den wal. In 't midden rijzen zij op, wandelen. 't Water is niet diep. Zij wandelen tot zij den wal bereiken. Zij droegen rijpe bakove's. Hij was drie dagen onder water geweest. Zij komen in het huis. De vrouw, de vrouw nl. van den wal, begint haar man uit te schelden: „Waar ben je geweest? Drie dagen zijt ge niet gekomen. Een vrouw zijt ge gaan zoeken!" Aanstonds neemt de vrouw, die bevallen was, een houwer. Zij kapt er de vrouw van het water mede. De vrouw van het water vlucht, snelt naar de rivier. De man wil haar achterna. 't Meisje roept: „Neen! Kom niet!" De man daalt in 't water af. 't Water is thans diep voor hem. De vrouw van 't water is kwaad. De man keert terug. De vrouw van 't water komt bij haar vader. Was niet haar lichaam bebloed? De vader is vertoornd. „Wilde ik de lieden van het land geen goed doen?" Later wilden die van het water naar de menschen van den wal gaan. Maar er was nu eenmaal ruzie tusschen hen. „Nu, goed dan! Maar nu zal ik ook u allen kwaad doen!"

N. B. Uit dit verhaal blijkt dat *okoyumo*, de gevaarlijkste van alle „slechte" geesten, oorspronkelijk niet slecht was, maar den menschen goed wilde doen. Zie hieraangaande het aangeteekende onder *yoroka*, n⁰. 2.

okoyumo akosa-rï = het schuim v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, c.

okoyumo aponï - de bank v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, e.

okoyumo ekë - het huisdier v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, e en n⁰. 11.

okoyumo emul-dï - de dochter v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, a en n⁰. 11.

ōkoyumo moran - het bezweringsmiddel v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 8.

okoyumo parúru-ru - de bananen v. d. watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, b.

okoyumo pe - de pijl van *okoyumo*; zie *purïlwa*, n⁰. 1.

okoyu moran - geneesmiddel tegen slangengif (zie *moran*). N. E. sneki-koti. *Asaka-imo u-pupo kan-ano-ka-ton* = Zij drogen den kop van de ratelslang (boven het vuur). Deze wordt vervolgens fijn gestampt, vermengd met de bladeren van zekere tajersoort en van andere planten (zie bv. *wayamaka andïkë-rë*). Men drinkt het.

okoyumo topu-ru - steentjes van den watergeest. Zie hoe de piaiman ze gebruikt bij *püyei*, n⁰. 38.

okoyumo wakapu-ru - verblijfplaats van den watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, d.

okoyumo werï - kleine plant met gele bloem, overblijvende kelk, zaad met vier groeven. De plant levert een bezweringsmiddel van den watergeest. Zie *okoyumo*, n⁰. 6, a.

oku - tellen. *Oku-ko* = Tel! *Oku-ru an-uku-tï pa wa* = Ik kan niet tellen. *S-oku-ma-ton derapa* = Ik heb ze al geteld. Men zegt ook: *uku*. Zie dit woord.

okuna - kammen; zie *engona*.

oleko - kwaad worden; zie *ere* = lever.

olo - zie *oro*.

oma - weg, pad. Somtijds *ema*. *Oma uku-sa-ton ne* = Zij kennen den weg zeer goed. *Oma s-uta-ka-i, y-ema-rï s-uta-ka-i* = Ik heb den, mijn weg verloren (ik ben verdwaald). Den weg zoeken = zie bij *upi*. *Kaliña wenapo oma-ta t-ïto-n* = Er gaan voetsporen van een mensch over den weg. *Wewe oma-ta man* = Er ligt een boom over het pad. *Ca-ko wewe oma-ta wiño* = Verwijder den boom van den weg. *Wotaro topo oma* = het jachtpad (zie *wotaro*). *Tïkse porï peya ema-rï na* = 't Pad naar den waterkant is zeer lang. *Peya-wa ay-aro-yan* = Het (pad) voert je naar den waterkant.

Urana ema-rï = het pad, waarlangs de haas pleegt te loopen; zie het aangeteekende onder *wotaro*, n⁰. 3, c. *Oma masi-pe porï* = De weg is zeer ver. *Yawa-me porï oma* = De weg is zeer slecht. Een weg vol kuilen, zie *taŋgu*. *Oma esi-wo* = naast den weg; zie *esi-pirï* = lip, n⁰. 4. *Oma w-o-panda-ka-ri epo-li poto, owin yam oma etapu-ko* = Als ge bij de splitsing van het pad komt, bedek één der twee paden (zie *onema* = bevallen, n⁰. 6). *Oma kenï* = het einde van het pad (zie *kenu*).

Overdrachtelijk: *Kumako ema-rï* = het pad der loopmieren (benaming eener vlechtmethode, zie *waruma*, n⁰. 23). *Manari ema-rï* = de wegen eener zeef (zie bij *manari*, n⁰. 4, d).

Ema-ka = een weg maken. Schijnt alleen overdrachtelijk gebruikt te worden, n.l. een scheiding brengen in 't haar. *Ay-use-tï ema-ka-ko* = Breng een scheiding in uw haar. *Oma-ka* schijnt reflexief te zijn en gebruikt te worden wanneer het voorwerp (*use*) niet uitgedrukt wordt. *Poito-me oma-ka-ko* = Breng een mooie scheiding in je haar! *W-oma-kā-i, n-oma-kā-i* = Ik (hij) breng(t) een scheiding aan.

oma - verb. refl. vallen; zie *ema* = werpen.

omaŋ-ga - zie *emaŋ-ga*.

ombata-po - benaming v. e. sterrebeeld.

De benaming dezer ster is identisch met *embata* = gelaat. Waarom de ster zoo genoemd wordt, is duidelijk, wanneer men den oorsprong dezer ster verneemt. Een grootmoeder had, dewijl dochter en schoonzoon te lang uitbleven, door honger gedreven enkele visschen uit de *masuwa* van den schoonzoon genomen. De schoonzoon werd vertoornd. Hij was een *püyei*. Hij piaaide nu een geheelen nacht, sprak met de *okoyumo*. Den volgenden morgen zei hij tot zijn schoonmoeder: „Ga naar den waterkant en licht de *masuwa*." *Ńorombo kën-ï-san ene t-okë* (zie *ekë*) *maro-ro. Koweyupa aro-yan kurukuru iḿe-mbo-ta* = Daarna gaat zij (naar den vischval) kijken met haar huisdier (een vogel nl.). Koweyupa (den vogel) draagt zij in een klein mandje. *Kama y-ekë, tu-wotori man apoi-ye kama* = Kom, vogeltje, kom, laten we onze toespijs (nl. de visschen) gaan nemen!" Ze komt bij de masuwa. Ze is blij. Ze ziet visschen, vischen, niets dan visschen. Het kleine vogeltje roept: „*koweyupa ... köweyupa !*".. Het waarschuwt: „*Wo-tayonotan* (*woto ay-onotan*) = de visschen zullen je opeten". „Neen" — zegt de vrouw — „wij zullen de visschen eten". Zij stapt in 't water, wil de masuwa ophalen. De pataka's echter vallen haar aan, ze beginnen stuk voor stuk haar op te eten. Al de lichaamsdeelen, die onder water waren, werden aangevallen. Zoo kwam alleen het hoofd en een gedeelte der borst aan den wal. Nog leefde zij. Het vogeltje zat in haar nabijheid. *Ńorombo kën-onumenga-no* = Ze dacht na. *Oto-ko w-e'i-ian* = Wat zal ik worden! Voeten en onderlijf heb ik niet. Alleen het hoofd nog. *Kapu poko naka w-u-sa w-ope-ma-tome, woto s-iḿa-ko-se* = Ik zal naar den hemel gaan, om 't hun betaald te zetten, om de visschen te verdelgen. Wanneer de groote droge tijd komt, zal ik verschijnen en de moerassen en vischholen doen uitdrogen. De visschen zullen omkomen. *Weyu apolimāŋ me w-e'i-tome, w-opema-tome* = Dat ik de rechterhand der zon voor hen zij, om het hun betaald te zetten. *Ńorombo t-ito kapu poka naka* = Daarna steeg zij ten hemel.

Ombata-po weyu-ru = de *ombata-po* zon; zie bij *weyu*, n⁰. 7 en 8.

Een mooi vlechtpatroon (wij geven hierbij de afbeelding) moet *ombata-po* voorstellen.

omepa - verb. refl. studeeren; zie *eme*, n⁰. 1.

ometaka - Dit verbum slechts ééns ontmoet. Wellicht is de aanvangs *o* reflexiefvormend. Samengesteld werkwoord? *Sakao, akuru kën-ometaka-no, kën-e-mamu-ka-no* = Het zand, het slijk laat los (aan den oever), het draait rond (in den stroom).

omi - een soort rood-bruine mier. Haar beet is niet erg pijnlijk. Deze mier draagt allerlei afval aan 't achtereinde van het lichaam. Heeft zij haren „draagkorf" (*i-wemun*), dan heeft zij genoeg te eten en gij, die haar ont-

moet, zult het ook goed hebben. Heeft zij den „korf" niet, dan lijdt zij gebrek. Volgens de oude Indianen moet gij de *omi* niet dooden. *Omi še kës-iwo-i, tu-wemun-ne borï* = Dood de *omi* niet, zij heeft een vollen korf bij zich. *Moko omi kës-iwo-i, omi a-wo-tan* = Dood de *omi* niet, de *omi* zal u dooden. *T-engana-po-ta arepa aro-yan, ïwo-poto a-romo-take* = Zij draagt kasavebrood op 'r rug, als ge ze doodt zult ge sterven. Gij vindt dan geen eten meer en sterft gevolgelijk. *Omi-ta a-romo-take* = Gij zult sterven met veel pijnen.

Het werkw. *omita* = moeite doen staat wellicht in verband met *omi*, de hard werkende, zorgzame mier. *Ta* vormt werkwoorden.

omiḿa - verb. refl. opschuiven; zie *ema* = werpen.

omińo - roepen van pleizier. *Omińo-ko* = Roep (bij een feest aansporing tot juichen)! *Akuri w-omińo-rï tïkse* = 't Geroep van 't konijn is ver af.

omiririko - Door middel van het werkwoorden vormend suffix: *ko* wellicht afgeleid van *miri* = kuif (*miri* is gerepliceerd). De aanvangs-o zal het tot verbum reflexivum vormen. *Ipuro-ko, oro n-omiriri-ko-n* = Maak het touw nat, dat het inkrimpe. *Omiriri-čo pa na* = Het krimpt niet. *N-omiriri-čo-i* = Het krimpt.

omita - moeite doen. *Poto-me w-omite-i ay-epo-tome* = Ik heb veel moeite gedaan om je te vinden. *M-omite-i* = Gij doet moeite. *T-omita-to čapu-rï man* = 't Is moeilijk om het te maken. Over de mogelijke afleiding van dit werkw., zie *omi* = roode mier.

omo - 1) familie. *Ay-omo-rï aw wa, am yaro kï-wa* = Ik ben immers familie van je, geef het me. *Owe-ko u ay-omo-rï nan* = Waar woont je familie? *Y-omo-rï watë ero-po na* = Mijn familie is hier niet. *Y-omo-rï watï na* = Ik heb geen familie. *Y-omo-rï mose man* = Hij daar is mijn familie. *Moko omo-rï kën-ema-yan moro-po* = Zijn familie woont daar ginds. *Omo-ma wa, owin-ńe w-e'i pa* = Ik heb geen familie, 'k ben heelemaal alleen (*pa*?) *Omo-ma-mbo-ne man* = Hij heeft heelemaal geen naastbestaanden (zie *romo*, n⁰. 4). *T-omo-ne man* = Hebt gij familie? *A, a, t-omo-ne (yuman) wa* = Ja, ik heb (veel) familie. *Aw te-ne apuime prrï t-omo-ne wa* = Ik voor mij heb zeer veel familie. *Ot-omome watï 'ana ḿaro man* = Wij zijn geen familie van elkaar. *Ot-omo-me nana ḿaro man* = Wij zijn familie van elkander.

2) Over de bloed- en aanverwanten zie *tamusi* = grootvader, *pipï* = grootmoeder, *papa* = vader, *tata* = moeder, *yo* = echtgenoot, *puil* = echtgenoote, *me* = kind, *pari* = kleinkind. Over broers en zusters, zie *sewo*; over schoonouders, schoonzoon, schoondochter, zie *me* = kind, n⁰. 4; over zwager, schoonbroer, enz. zie *pamu*; over oom en tante, zie *yawo*; over neef en nicht, zie *miya*.

omo-si-čo-na - zijn gelaat wasschen; zie *emo* = neus, n⁰. 2.

omu - ingaan, binnentreden. *Am ema-ko moro auto etapu-tï, omu-ko i-taka* of *Am ema-ko moro pena, m-omu-se i-taka* = Werp de deur open, kom binnen. *Auto taka ńorombo n-omu-i* = Hij ging toen het huis binnen. *Tuw-omu-pomero moko nopoko ono-i* = Nadat hij (het huis) was ingegaan, at hij grootje op. *Mišaka ene w-u-sa, woto pańari n-omu-i i-taka* = Ik ga naar den vischval kijken, misschien zit er een visch in. *Oto ko man*? „*Y-atunā-i*," *Seme te weyu-ta man*? *Moro-mbo kën-omu-tan a-pu-nu taka* = Wat scheelt er aan? „Ik heb koorts". En toch staat gij in de zon? Dat zal je kwaad doen (letterl. zal ingaan in je vleesch). *Wewe mi-tï nono-taka tuw-omu-rï sepa na* = De wortels van den boom willen den grond niet indringen. *Omu* = ondergaan der zon; zie *weyu*. Zie *ema-ńe*.

omuka - slim, kundig, op de hoogte. *Tuw-omuka mose peru na* = Is 't een goede jachthond? *A, a, tuw-omuka ne na* = Ja, 't is een puike (zie *wotaro*). *Waruma poko omuka pa man* = 't Vlechten (letterl.: warimbo) verstaat hij niet. *Orińo poko mose wori omuka pa man* = 't Potten bakken (letterl. klei) verstaat die vrouw niet.

De behendigheid bij 't een en ander wordt o.a. bevorderd door den beet eener mier; zie *yuku*, n⁰. 4, c.

omuyako - zie *amuyako.*
oneka - zie *onetï.*
onëkï - 1) slapen. *W-onë-sa* = Ik slaap. *M-onë-san* = Slaapt gij? *Tuw-onë-se man* = Hij slaapt. *N-onë-sa-ton* = Zij slapen. *W-onï-kï terapa* = Ik heb al geslapen. *Onë-ta* (*onë-taŋ-go*) = Ga slapen! *W-onëkï-rï se-pa wa* = Ik wil niet gaan slapen. *Aw-onïkï se man* = Wilt gij gaan slapen? *Tuw-onëkï se ana na* = Wij hebben slaap. *Tuw-onëkï se nandon* = Zij hebben slaap. *Onëkï* = ergens wonen; zie *yuku,* n⁰. 1.

2) het stijf worden, het stollen van een vet of olie. *Karapa-rï kon-onï-san* = Mijn olie stolt. Weer vloeibaar worden zie *ere-na.*

3) droomen; zie *onetï.*

onema - Dit werkw. heeft de beteekenis van a) baren en b) geboren worden. *M-onema-i terapa* = Hebt gij reeds een kindje gehad? *Koñaro n-onema-i* = Gisteren is zij bevallen. *I-pilïï tuw-onema man* of *n-onema-i* = Zijn vrouw is bevallen. *Onema pa noro man* = Zij is nog niet bevallen. *Kën-onema-no* = Zij bevalt van een kind. *W-onema-i ñe* = Ik ben bevallen. Opdat de vrouw voorspoediger bevalle, drinkt zij het afkooksel van een soort brandnetel, *weruto* genaamd, N. E. krassi wiwiri. *Owe-ko m-onema-i* = Waar zijt gij geboren! *Kupanama po w-onema-i* = Ik ben in de Koppename geboren. *Ero-me am pičani tuw-onema-n* = Vandaag is er een kindje geboren. — Voor „geboren worden" gebruikt men nog het werkw. *oma* = vallen (zie *ema,* n⁰. 4); voor „bevallen" ingsgelijks *oma* en *kapu.* Dit laatste is wellicht overgenomen van het N. E.: meki (het Eng. to make). Procuratio abortus, zie *ema* en *akï.* Filius illegitimus, zie *emeka* en *mona.*

A. *De Moeder.*

1) Wanneer de tijd daar is dat de vrouw bevallen zal, bouwt de man in zijn kamp een afgesloten vertrekje. *Apurupo-ne s-amo-ya, puil-tï w-onema-tome* = Ik bouw de apurupo, opdat mijn vrouw bevalle. Dit vertrek blijft drie maanden staan. De eerste maand na haar bevalling blijft de vrouw absoluut opgesloten in dat vertrek, eet er, slaapt er, doet er zelfs haar behoeften. De tweede en derde maand mag zij wel het vertrek verlaten, doch nog niet het kamp.

2) *Šano kën-e-kupi-yan* = De moeder wascht zich zelve. Wil de moeder na de bevalling zich niet wasschen met koud water, dan neemt zij een zweetbad. *Kon-ot-akï-ka-po-san* (zie *akï*) *asibaŋ-ge* = (letterl.). Zij maakt zich zelve murw met heet water. Een oude Indiaansche vrouw hoorde ik het sterven eener jonge moeder toeschrijven aan 't mogelijk verzuim dezer wassching.

3) De geheele eerste maand door mag zij niet werken. Een ander komt het huiswerk doen. Zij mag gedurende deze maand ook geen vleesch gebruiken.

B. *De Vader.*

4) Zoowel op het lichaam als op de ziel van het kind kan de vader slecht inwerken. Vandaar heeft hij voorzorgen te nemen, grootere in de éérste acht dagen, minder groote in de tweede acht dagen na de geboorte van het kind.

5) Gedurende de eerste 8 dagen moet de vader thuis blijven. Hij mag nergens heengaan, ook niet op jacht gaan in 't bosch. 't Zou een afmatten zijn van 't kind. Hij mag niet werken, niet vlechten (toch ziet men dit laatste tegenwoordig) „*moko pičani kiñarï pona* = opdat hij het lichaam van 't kind geen pijn veroorzake". Hij mag zelfs niet koken. Een ander kookt voor hem. Evenmin mag hij naar den waterkant gaan. *Tï-po-re ne man* = Hij heeft den geur (der vrouw nl.) bij zich. Hij dus, evenzeer als de vrouw kan *okoyumo* verstoord maken. Hij ook kan kwaad van haar afroepen. Hij mag echter alles eten, behalve peper. (Dit laatste — denk ik — zal wederom gedacht worden een te sterke spijze te zijn voor het kind).

6) Zijn de 8 dagen om, dan gaat hij uit. Niet ver echter en met voorzorgen. Een kreek vermijdt hij. *Okoyumo kan-apoi-tan* = Okoyumo zal

zijn kind (anders) grijpen. Komt hij bij de splitsing van een pad, dan dekt hij het ééne pad toe met bladeren. *Oma w-o-panda-ka-ri epoli-polo, owin yam' oma etapu-ko* = Ontmoet gij een splitsing, dek den éénen arm dicht. Ook zegt men: *Akïto-ko koro moro owin yam' oma* = Maak het ééne pad vuil. Vraagt men, waarmede men het pad dicht maakt, dan antwoordt men: *sarombo-ke* = met bladeren. De vader bedekt het pad, opdat de ziel van het kind er niet op ga en zoo alleen zijnde den weg verlieze: *akarï w-utapu-rï pona* = opdat de ziel van het kind niet verdwale.

7) Twee weken na de geboorte eerst krijgt de vader zijn kind te zien (zie beneden n⁰. 12). De moeder echter mag hij in haar vertrek nog niet opzoeken. *Kurando roten tï-puil-tï erupa-no* = Slechts buiten staande spreekt hij met zijn vrouw. Een maand na de bevalling eerst spreekt hij met zijn vrouw. Een maand na de bevalling eerst ziet hij haar. Zie boven n⁰. 1.

8) Twee maanden na de bevalling kan hij in het vertrekje bij de vrouw wederom slapen.

C. *Het Kind.*

9) Termen om een pas geboren kind aan te duiden, zie bij *kami* en *oma* (onder *ema*).

10) Gedurende de eerste 2 weken na de geboorte houden zoowel de ziel als het lichaam van het kind een zeker verband met den vader (zie boven, n⁰. 4, 5, 6).

11) 't Schijnt tamelijk veel voor te komen, dat men het kind een stukje van de navelstreng, hangend aan een touwtje, om den hals bindt. *Ipo-wepo imil-ko i-wa atu-na-rï pona* = Bind zulks het kind om, dat het niet ziek worde. Of deze gewoonte ook Karaïbsch van oorsprong is, betwijfel ik. De mindere bevolking onder de Zwarten doet het. Drie maanden omtrent draagt het kind dit amulet.

12) *Oko wiki iw-onema-po-papo-ta pičani kin-ipa-ka-ton, i-yuman-wa ene-tome* = Wanneer twee weken na de bevalling verstreken zijn, brengen zij het kind naar buiten, opdat de vader het kunne zien. Niet de moeder, een ander brengt het buiten het vertrekje. *Puime kon-o-saton pa-ka-rï ene* = Vele menschen komen naar het naar buiten gebrachte (nl. het kind) kijken. Men geeft het geschenken. 't Kind blijft een uur buiten ongeveer. Men viert feest. *Payawaru* wordt gedronken. Geen dans echter.

13) Over een tweeling zie *ase-munu-si.*

14) Houding van den piaiman bij en na de geboorte van een kind, zie *püyei*, n⁰. 58.

15) Zie verder over de jeugdige jaren van een mensch bij *pičani.*

onetï - 1) droomen. *W-one-sa* = ik droom. *Kët-one-tï ero koko* = Droom van nacht niet! *W-one-tï-rï se-pa wa* = ik wil niet droomen. *Ero koko yawa-me (yukpa porï) w-one-tï* = Van nacht heb ik slecht (zeer goed) gedroomd. Ook *ono-ka* = droomen bestaat. *Okoyumo w-one-ka-i, tata* = Ik heb over den watergeest gedroomd, moeder. *W-one-ka-rï sepa ne wa* = Ik wil er niet over droomen. Ik denk dat *onetï* intransitief en *one-ka* transitief is. Zie bij *onë.*

2) Over 't algemeen gelooft men aan droomen, maar de uitkomst leert eerst wat de droom zeggen wil.

a) Ge droomt b.v. dat met de roode kuseiwe-verf iemand u het lichaam insmeert. Schiet ge nu overdag een wild (waarbij dus bloed vloeit), de droom was een goed voorteeken. Krijgt ge zelf daarentegen een of ander ongeluk, de droom was een kwaad voorteeken.

Volgens een Indiaan zal het u na over kuseiwe gedroomd te hebben en na daarop vruchteloos op jacht te zijn geweest zeker en gewis slecht vergaan. Gij zult ziek worden of een ander zal u ziek maken.

b) Ge droomt dat ge vischhaken gaat koopen. Wellicht zullen slangentanden dien dag u bijten.

c) Iemand droomde dat een hond hem beet. Een doorn stak overdag hem diep in den voet.

3) Wanneer men in den droom een naam hoort of een gezang, men zal dien naam geven aan een kind, men zal het gezang zingen bij den dans.

4) Het droomen over *okoyumo* is nooit goed. zie *okoyumo*, n⁰. 7.

ongai - de grove kam. De fijne kam heet *parira*. Kammen zie *engona*.

ongona - zie *engona*.

ono - eten. 1) Dit werkw. wordt gebruikt, wanneer er sprake is van het nuttigen eener toespijs, zooals: wild, gevogelte, visch, eieren enz. Voor het nuttigen van hoofdkost: kasavebrood, aardvruchten gebruikt men het werkw. *enapu*. *Woto s-ono-ya* = Ik eet visch. *S-ono-i* = Ik heb gegeten. *Moko nopoko ono-i* = Hij (de tijger) at grootmoeder op. *Maipuri an-ono pa wa* = Ik eet geen buffelvleesch. Zie *wuilne*.

2) De toespijs (toespijs = *woto*; van toespijs voorzien = *woto-ka*, *e-woto-ka*; zie *woto*, n⁰. 10) vindt de Karaïb hoofdzakelijk door jacht (zie *wotaro*) en visscherij (zie *woto*).

3) De Karaïb eet allerlei *wild*. Apenvleesch behoort tot het gewone menu. Den kaiman versmaadt hij niet. De leguaan is een lekkernij. Van de schildpadden eet hij de land-schildpadden, die der zee wil hij niet. Evenmin wil hij den waterhond. Zijn vleesch is te rauw (zie *no*). Ook niet dwerg-mierenbeer (*waririya'u*).

4) Onder de *vogels* zijn er enkele die nooit gegeten worden. Zie bij *kuyaken*, n⁰. 4, hoe twee vogels degenen, die ze eten, vroeg doen sterven. *Aurutuwa*, een reigersoort, wordt voor vergiftig gehouden. *Wuilne* vreest men met een soort bijgeloovige vrees; *koyowa* misschien ook. *Yapu* zou boschjaws geven.

5) De Karaïb eet *kikkers*. Een oude Indiaan zeide me dat heden ten dage nog de kikker veel gegeten wordt. Men eet nl. den pipa-kikker. Deze na gestroopt te zijn wordt gekookt. Insgelijks wordt door velen nog de *wayoko* gegeten. Men zoekt het dus alleen onder de „water-kikkers".

Mieren. Van de mieren eet men de *kumako* = de loopmier en wel in den tijd dat ze vleugelen krijgen. Dit is omtrent nieuwjaar. Ze komen dan in grooten getale uit haar reuzenverblijf. De Karaïb verzamelt ze en bakt ze in een prapi (zie *apoli*).

Hij eet verder den palmworm (zie *atukuma*), verschillende soorten van land-slakken, zoet- en zoutwater slakken (zie *ari*).

6) Hij gebruikt de eieren van vogels (op enkele na, die hij uit bijgeloovige vrees niet durft uit te halen, zie *tongro*, n⁰. 4), van land- en zeeschildpadden zie *wayamu*, n⁰. 1 en 6), van de leguaan, de larven van sommige wespen (zie *okomo*, n⁰. 5), den honig van tal van bijen (zie *wano*, n⁰. 2), het afzonderlijk hard gekookte bloed van 't een of ander wild (zie *menu*).

7) De toespijs (wild of visch) wordt gekookt of geroosterd. Kleine vogeltjes roostert men onmiddellijk. Wil men de toespijs bewaren, gelijk wanneer men een groote hoeveelheid visch gevangen heeft, wanneer men op reis gaat, dan wordt het vleesch of de visch altijd gerookt op den barbakot (zie *sura*). Het overschietende van een maal bewaart men in de *kasiripo*; zie dit woord. Elke toespijs van wild of visch wordt sterk gekruid met peper (*pomui*). Over het ontharen van het wild, zie *štung*.

8) Verschillende wilde gewassen geven den Karaïb nog een toespijs. Hij eet sommige paddestoelen (zie *urupe*, n⁰. 1), de vruchten van talrijke boomen. Gaarne krabt of stampt hij in den vijzel van een groote hoeveelheid vruchten het vruchtvleesch af en eet dan dit vleesch met of zonder suiker als een moes (zie bv. *awara*, n⁰. 2 en *murisi*). Soms kookt hij 't vruchtenvleesch, stampt het fijn in den vijzel en roostert het dan als een soort pannekoek (zie *maripa*, n⁰. 4 en *sawari*). Of hij neemt het vruchtenvleesch, perst dit uit en drinkt het sap op, zoo op zich zelve (*awara*, *kumu*, *ana'i*) of gemengd in dranken (*kasiri*, *samuru*).

9) Vruchtboomen planten doet de Karaïb niet. Zijn akkerbouw is immers roofbouw; zie *maña*.

Wild of gevogelte dat hij in het kamp opgekweekt (zie *tuwaromu*) heeft, eet hij later niet.

10) Wanneer er geen enkele toespijs is, dan treedt de „peper" nog wat meer op den voorgrond. Zij wordt dan èn gegeten èn gedronken. Zie hierover bij *pomui*, n⁰. 4, c.

11) Zie bij *enda-ta-rï* de tijden waarop en de personen voor wie „onthouding" voorgeschreven is en waarin die onthouding bestaat.

onókokóro - een vischje van 1½ vinger lengte, van 1½ duim breedte, met gebogen bek, op de *pikiri* gelijkend.

onore - Tigrisoma lineatum; N. E. tigri-fowroe; tijgervogel. De vogel maakt een geluid op dat van den tijger gelijkend; vandaar zijn Neger-Engelsche naam. In het Karaïbsch zegt men: *Kaikusi wara etï man* = Zijn geroep is als dat van den tijger. Hij vangt kleine vischjes; zie bij *kumawaru*, n⁰. 2.

In de Folklore komt *onore* voor als de vrouw van den awari. Zie het verhaal onder *aware*.

onu - ziekte der zeere oogen. 't Woord zal wel identiek zijn met *enu* = oog. *T-onu-pe wa* = Ik heb zeere oogen (letterl. Ik ben met oogen). Over deze wijze van ziekte aanduiden, zie bij *etï*, n⁰. 13.

De ziekte der „zeere oogen" komt bij de Karaïben en de andere Indianen in den drogen tijd zeer veel voor (zie *kaliña*, n⁰. 9, b). Geen wonder. Zij wonen meestal in de savana's (zie *e'i-topo*). Het witte zand kaatst er de felle lichtstralen terug. 't Is soms bezwaarlijk om in het te felle licht langen tijd in de savana te loopen. *Tata, y-enu-ru yetu-mbe na* = Moeder, mijn oog doet pijn. *Oto ko man* = Wat scheelt er aan? *Onu-pe wa* = Ik heb „zeere oogen". *Onu-ko tëlero* = Dop de oogen dan met iets. *Otï-ke ko w-onu-tan* = Waarmede zal ik ze doppen? *Wonse-ke* = Met het sap van de *wonse*. *W-onu-pu-rï se-pa wa* = Ik wil er geen vocht opdoen. Over *onu* = de oogen doppen, zie *enu* = oog.

Als geneesmiddel tegen zeere oogen gebruikt men o.a. het koelend sap van menige liaan. Een gezond mensch kapt een stukje van een stuk liaan af en laat het uitdruppelend vocht in de oogen van den zieke vallen. Wanneer het druppelen ophoudt, legt hij het stuk liaan weg. Straks kapt hij er een nieuw stukje af en opnieuw begint het te druppelen. Opnieuw de behandeling. En zoo den geheelen dag door. 't Geneesmiddel helpt. Zie bij de lianen: *alakaidu*, *arawone simo-rï*, *kumišako epi-tï*, *weruto* en *wonse*. Zie ook *simo* = liaan, n⁰. 3, g.

Ook het jonge mope-blad levert een geneesmiddel; zie *mope*.

onuku - klimmen; zie *anuku*.

onumeŋ-ga - treuren; zie *enu* = oog, n⁰. 6.

onutoka - afdalen; zie *enï*.

opaita - een voorbeeld hoe dit werkwoord gebruikt wordt vindt men onder *manï*. Nog heb ik gehoord: *N-o-pai-ta-i*, wat vertaald mag worden met: Het druppelt weg, het verspreidt zich. Ik denk dat het werkw. een reflexief is afgeleid van *pai* door middel van het suffix: *ta*. Over dit *pai* zie bij *paitï*.

o-panda-ka - zich splitsen; verb. reflex. Zie bij *panda*.

opatoro - aan weerszijden. Het woord is wellicht een samenstelling: *o* = pron. reflex.; *pato* = streek, vlakte; *ro* = versterkingssuffix. Zie *o*, n⁰. 9. *Opatoro me-ro-ko* = Beschilder (het vel papier) aan weerszijden. Zie *olone*. *Opatoro* is samenstellend deel van het Karaïbsch getal 10; zie de verklaringen bij *kaliña*, n⁰. 31.

o-pekï - verb. refl. verdrinken; zie *pekï*.

o-pi-ća - ontvellen en *o'-pi-ća-po*; zie *pi-ća*.

opi-nano - geneesmiddel; zie *epi*, n⁰. 2.

opišamui - zekere plant. Een afkooksel van haar bladeren wordt gedronken tegen buikpijn. Het woord kan een samenstelling zijn: *opi* (*epi*) = geneesmiddel.

opomotoko - een grassoort, twee sprieten uitzendend. Loopt men in den morgen er tegen aan, dan blijven de harige zaden aan de kleederen vastkleven.

opomu - groote bromvlieg. *Opomu woku-ru* = de tapana der bromvlieg. Benaming van een over den grond kruipende plant, op wier bloemen de hommel veel zit. Zie *simomo*.

opono - eend. Tot de Anatidae behooren: *kaiwiriri* = Dendrocygna discolor, N. E. Skroerki; *kutuwa* = wellicht Cairina moschata en *opono*.
De Europeesche eend heet *kua kua* (klanknabootsing), waarvan door het suffix: *nano*, hetwelk iets „langs" aanduidt, *kua-nano* = gans gevormd is. Over de stinkklier der Cairina moschata zie *po* en *wo*.

opotï - kijken. *Y-enu-ru-ke w-opo-sa* = Ik kijk met mijn oogen. *W-opotï-rï se-pa wa* = Ik wil niet meer kijken. *Opotï pa w-e'i poto, w-oma-ri-ma-nombo* = Als ik niet (goed) gekeken had, zou ik gevallen zijn. *Otono-me ko moro-po m-opo-san* = Waarom staat ge daar te kijken? *Otï se ko man* = Wat wilt gij? *Otï sepa wa* = Ik wil niets, *w-opo-sa roten* = ik kijk enkel. Zie meerdere voorbeelden bij *enu* = oog, n⁰. 4, f; *kapu* = uitspansel, n⁰. 1.

opoto - groot; zie *poto*.

optïka - (*opëka, opuka*) losgaan. *Konopo-lï* (N. E. konopu) *n-optïke-i* = Mijn knoopje is los gegaan. *Kuriala n-opëka-i* = De boot komt los. *N-opuka-i* = (Het mesje) is uit het heft. *Opuka pa noro man* = Het is er nog niet uit. Het werkw. is waarschijnlijk een reflexivum (zie *o*). Misschien samenstelling met suffix: *ka*.

opu - 1) komen. *W-o-sa* = Ik kom. *W-o-sa ne* = Ik kom (*ne* is versterkingssuffix). *M-opu-i rapa, suwi* = Zijt ge weer terug, zuster (wijze van groeten; zie *odïmа*)? *Owe-mbo-ko m-opu-i* (*m-o-ton*) = Waar zijt gij (gijlieden) vandaan gekomen? *Owin Sondei kaba* (de beide laatste woorden zijn N.E.) *w-opu-po* = Ik ben al een week hier. *W-o-take rapa* = Ik zal terugkomen. *Koye-wa konopo kën-o-tan* = Tegen den namiddag zal de regen komen. *Ero-me koye n-o-naton napa* = Vandaag in den namiddag zullen zij terugkeeren. *Monï koropo moyan pičani-čon kon-o-taton* = Overmorgen zullen de kinderen komen. *W-onëkï-rï poto, mona-ma-ŋ tuw-o-se man* = Toen ik sliep, is er een dief gekomen. *O-ko* = kom (gewoonlijk gevolgd door het versterkingssuffix: *ne*). *Wenapo-ta koro kët-opu-i* = Loop niet zoo achter me! *Kët-opu-i aw-opu-rï se-pa wa* = Kom niet, ik wil niet dat gij komt. *Opu-pa w-e'i* = Ik ben niet gekomen.
N.B. *Opu* vergezeld van een infinitief. De infinitief der werkwoorden op: *kï, tï, pu* krijgt het suffix: *se*, op *mu* of een *i*-tweeklank het suffix: *ye*, de infinitief der overige werkwoorden krijgt niets. *W-onu-se o-toko* = Komt slapen. *Tïwo, ay-ai-ye w-opu-i to* = Zwager, ik kom u halen, hoor! *Pui-me kon-o-sa-ton paka-rï ene* = Velen komen naar het naar buiten gebrachte (kind) kijken.
2) *Opui-ma* = klaar zijn met komen. Een verleden vorm hiervan wordt gebruikt:
a) tot 't vormen eener tijdsbepaling. *Oroa tuw-opui-ma kurita* = Na 3 dagen.
b) tot 't vormen der getallen 6, 7 en 8. Zie het getalstelsel onder *kaliña*, n⁰. 31.
3) Wanneer *opu* als hulpwerkw. optreedt, heeft de infinitief van het zelfst. werkw. soms een suffix: *se* sf *ye*, soms niets. Zie hierover bij *se*. *Tïwo, ay-ai-ye w-opu-i to* = Zwager, ik ben gekomen om je te halen. *Y-auran eta-ko-se o-ko-ne* = Kom eens hooren naar wat ik te zeggen heb (zie suffix: *ko*). *Puime kon-o-saton paka-rï ene* = Velen komen om het pasgeboren kind te zien.

opuka - zie *optïka*.

ora - zie *ura*.

o-ra-ka - splijten; zie *ra* = bodem, n⁰. 2.

ore-ko - kwaad worden; zie *ere* = lever.

ore-ma - ademen. Over de afleiding van dit werkw. zie *ere* = lever. Zie echter ook beneden, n⁰. 5. *W-ore-ma-i* = Ik adem. *Kon-ore-ma-no* = Hij ademt. *Owariana augta li man w-ore-ma-tome* = Middenin is een opening waardoor zij (de trom) ademt (zie *sambura*, n⁰. 3). *W-ore-ma-rï si-teŋ-gã-i* = Ik adem. *W-ore-ma-rï ne tuna-ka y-ata kën-iña-san* = Als ik onder water ben, kan ik mijn adem niet lang inhouden (houdt mijn adem op).
2) *Ore-ma-kepu. N-ore-ma-kepu-i* = Hij ademt niet meer, hij is dood.
3) Buiten adem zijn en iemand buiten adem brengen, zie *wewe*, n⁰. 4.

4) *Ot-are-ma* = rusten, uitblazen. *Ot-are-ma-ko, a-rupo-ta-i* = Rust een weinig, gij zijt moe. Zie *esamaŋ-ga.*

5) Wellicht is het werkw. niet *ore-ma*, maar *are-ma.*

ori - stamwoord; zie bij *uri.*

oriño - klei. Ook: het potten bakken. *Oriño poko mose wori omuka pa man* = 't Potten bakken verstaat deze vrouw niet. Men wil dat het potten bakken oorspronkelijk den Arrowakken eigen was, niet den Karaïben. De laatsten zouden het van de eersten overgenomen hebben. Tot staving dezer meening heb ik geen enkel bewijs gevonden.

Wij laten hier een kleine verhandeling volgen over het potten bakken. Wij deelen de stof in 6 artikelen in: 1) over de bestanddeelen der potten, 2) de werktuigen, 3) het boetseeren, 4) het bakken, 5) de voorwerpen die gebakken worden, 6) voorkomen van het aardewerk en zijn ornamenten.

I. *Bestanddeelen.*

1) *oriño.* De grondstof van het aardewerk is een soort van klei, die afwisselend van kleur is, soms lichtblauw, soms grijs, soms wit met roode aders, die hier minder, ginds meer van vreemde bestanddeelen moet worden gezuiverd. Komt op zeer veel plaatsen voor, volgens Penard (I p. 127) vooral in de savanestreek, volgens pater v. Coll (p. 41) daar waar de alluviale bodem in de savanestreek overgaat. Mij werd gezegd dat zij haar vooral zoeken *tuna esi-wo* naast het water der boven-rivieren en kreken. Overal in de Tibiti bv. en dichter bij de stad in het Wanica-kanaal vindt men haar. Volgens Penard zou men verder de klei verzamelen vooral bij nieuwe en volle maan. Mij zeide men: elken dag doen wij het, maar bij eb, bij laag water. Uit het water immers, aan den oever, halen zij de klei op. Aangezien nu de tijd van nieuwe en volle maan de hoogste vloeden en laagste ebben heeft, zal die tijd wel het meest geschikt er voor zijn. In elk kamp ziet men droge, harde kleiklompen liggen (zie bijgaande foto), die te gelegener tijd zullen worden verwerkt. Eer men de klei tot potten enz. boetseert, wordt zij vermengd met de verkoolde asch van den kwepibast. Om dit beter te kunnen doen, stampen sommige vrouwen de harde kleiklompen eerst tot poeder in een afzonderlijken vijzel (zie *ako*).

2) *kwepi.* De kwepi-bast wordt gebruikt bij 't pottenbakken. De bast wordt daartoe gedroogd in de zon: *Moro kwepi aripa-ko, weyu-wa aruka-tome* = Verspreid den kwepi-bast, opdat hij gedroogd worde door de zon. Verdere termen zie bij *iraka.* De bast wordt vervolgens verkoold, in den kwepi-vijzel fijn gestampt (zie bijgaande foto), gezeefd en in de klei gemengd (*koi*). De reden, waarom men er *kwepi* indoet, is volgens sommigen hierin te zoeken, dat de *kwepi* de koelkruik poreus maakt. Doordat zij nu poreus is, zweet zij en houdt het water koel. Doch hiertegen staat, dat men ook in de kookpotten, die toch zeker 't water niet koel moeten houden en eveneens in de groote tapana-potten *kwepi* doet. En ten slotte, de Karaïbsche zegt dat zij er *kwepi* bij doet, omdat anders de klei niet houdt. De verhouding van het klei-kwepi mengsel is 1 tot 1.

II. *Werktuigen.*

3) een plankje. De vrouw zittend op den vlakken grond, houdt een klein, vierkant plankje op haar knieën. Op dit plankje bouwt zij den aarden pot op. Aanhoudend wordt onder het boetseeren dit plankje omgedraaid.

4) *kupewa* (zie dit woord); een min of meer rond schijfje, uit den kalebasschil gemaakt, somtijds voor de helft, somtijds geheel en al getand. Dient om de overtollige klei weg te krabben.

5) *kwama* = bamboe; een smal, glad bamboe-stokje van 1 à 1½ d.M. lengte. Gebruikt om de natte klei gelijk te strijken: *kwama kupe-ma-topo* of *kwama ime-ma-topo* = bamboes om gelijk te strijken. Zie bijgaande teekening van *kwama* en *kupewa.*

6) *urupe*; een soort roode paddestoel. Zie beneden, n°. 10.

7) *topu*; *topu* is rotsblok, steen, steentje. Hier is bedoeld een kleine,

ronde kiezelsteen om de harde kruiken en potten te polijsten. *Owe ko topu na kil-topo* = Waar is het steentje om te polijsten?

8) *takua.* In zeer vele kampen treft men een opvallend polijststeentje aan. 't Is rood van kleur, gewoonlijk min of meer rond van vorm, soms plat en langwerpig vierkant. Over dit roode polijststeentje heeft menig reiziger geschreven. Prof. Joest verhaalt in zijn werk (p. 88), dat bij zijn aankomst een Karaïbsche het snel verborg. En wat hij ook in het werk stelde, hij kreeg het steentje niet meer te zien. Joest haalt dan nog enkele schrijvers met hun getuigenissen aan. Wij laten ze hier volgen. Rob. Schomburgh schrijft: „Die Indianer brachten mir Stücke einer rothen Steinart, welche sie als eine grosse Merkwürdigkeit ansahen, und die sie nach ihrer Erzählung fünf Tagereisen hinter Pirara auf den westlichen Bergen des Pacaraima zwischen 4 und 50 nördl. Breite geholt hatten. Ich halte sie für rothen Jaspis". (Rob. Schomburgh: Reisen in Guiana und am Orinoco 1835—39. Leipzig 1841, p. 105). Im Thurn in zijn werk: Among the Indians of Guiana. London 1883, schrijft (p. 267): „Suitable porphyry pebbles rounded by the action of water, occur in many of the smaller rivers of the interior; these are collected and form a regular article of trade. If I am not mistaken, these so called „charm stones" which Schomburgh and others obtained from the Indians under the impression that they were worn into their present shape merely by being long held in the hands of Indian children, in a form of divination are in reality the natural waterworn pebbles used by potters". Verder nog H. J. Perkins, gezel van Im Thurn (H. J. Perkins Globus 1885 nach der Proceedings der K. G. S. p. 190): In der Nähe des Ireng-Flusses (südostlich vom Roraima) fanden wir Stücke von einem dunklen Gestein, einer Art Serpentin von purpurrother Farbe, welches die Eingeborenen „yarowah" nannten und... zu Aexten und allerlei Spielzeug, wie Pfeifen u. s. w. verarbeiteten". Op dit laatste getuigenis maken wij een aanmerking. Het Karaïbsche: *yarọwa* beteekent: geef hem aan mij. Wellicht hebben de Indianen, die verwanten van de Karaïben zijn, dien steen aan Perkins gevraagd. Pfeifen zal wel een drukfout zijn en pfeilen moeten wezen: pijlen, nl. pijlpunten. Joest sluit met: „In ieder geval, deze polijststeenen bezitten als ethnographica wel hooge waarde".

Wij hebben die roode polijststeentjes herhaaldelijk gezien, we mochten ze ook gerust in de handen nemen. Wanneer we echter vroegen of ze er afstand van wilden doen, zeiden ze van neen. 't Geen niet te verwonderen valt. De steentjes komen naar het weten der Karaïben in Suriname niet voor. Zij hebben ze van den vreemde, bewaren ze dus met zorg. Zoowel bij de *Tërewuyu* in de Marowijne (grensrivier tusschen Fransch- en Hollandsch Guyana), Suriname-district als bij de *Muratọ* in de Saramaka en Koppename hoorden wij van de Karaïben, dat hunne voorouders vroeger een reis gemaakt hadden naar de *Sipu*, een kreek denk ik, en vandaar hadden zij de steentjes medegebracht. Van een enkele vrouw slechts hoorden wij, dat zij haar steentje (dit was plat en langwerpig vierkant) had gekocht. Om bij de bovengenoemde *Sipu* te komen moet men de Corantijn (grensrivier tusschen Engelsch- en Hollandsch-Guyana) opvaren en dan zooveel (?) dagen loopen en dan weer booten maken uit boomschors. Dan komt men er. Zie over deze reizen meer bij het woord: *sipu*.

De benaming van het roode steentje is typisch. Het heet *takua*. Dit woord is hier waarschijnlijk overdrachtelijk gebruikt. *Takua* beteekent in eersten zin; het ronde gehoorbeentje. Hoe het ronde gehoorbeentje van sommige dieren gewaardeerd wordt zie bij *takua*. Om den ronden vorm van beiden zal waarschijnlijk de naam ook aan het steentje gegeven zijn.

9) *Awuleya.* Penseel om aardewerk te beschilderen. Zie dit woord.

III. *Het Boetseeren.*

10) Het natgemaakte mengsel van klei en *kwẹpi* wordt met de handen

duchtig gekneed (zie *šami*). De aanvang van elk aardewerk is de bodem: *ïb-ęsę-pi-rï amǫ-ko* = maak den bodem. Een stuk van 't gekneede deeg wordt daartoe plat geduwd op het plankje. Met de vrije hand snijdt de vrouw er een cirkel in. 't Buiten den cirkel liggend deeg verwijdert ze. Ze neemt nu een nieuw stuk van 't deeg en rolt dit tot een lange rol (*męrę-męrę-ka*) als tot een slangetje. Deze rol wordt op den rand van den bodem gelegd (*amęmu*), zóó, dat de twee uiteinden elkaar ontmoeten. Die rol wordt vastgekneed aan den bodem. Een tweede rol komt op den eerste. Een derde volgt, en zoo voort... totdat de geheele kruik of pot uit die rollen opgetrokken is. (Spiralwursttechnik). Aanhoudend worden daarbij de rollen gekneed en met de *kupęwa* en de *kwama* in dier voege bewerkt, dat ze in elkander overloopen en alles één geheel is. Is de kruik voltooid, dan wordt de hals of liever de mondopening, en deze alleen, van binnen bestreken met den oorvormigen, rooden paddestoel, *urupę* genaamd. Dit opdat de mond der kruik mooi glad zij. De kruik wordt nu te drogen gezet eerst op een koele plek in de schaduw. Is er zoodoende al veel water uitgetrokken, dan plaatst men haar in de zon. *T-aku-mi-rę nǫrǫ na, aru-ta pa na*; *weyu-taka pa-ka-ko, aru-ta-tǫmę* = (De kruik) is nog zacht, zij is niet droog, zet haar in de zon, opdat zij droog worde. Na gedroogd te zijn in de zon, is zij reeds tamelijk hard. Men polijst ze met den *tǫpu* of *takua*. Komt nu het „rood" verven of beschilderen der kruik met behulp van de *kuli* (zie dit woord). Wederom in de zon, wederom polijsten.

Geen zouten noch zuren mogen met 't boetseersel in aanraking komen. 't Zou springen bij 't bakken.

In den regentijd droogt het boetseersel zoo gemakkelijk niet op, vandaar maakt men in dien tijd die potten niet.

IV. *Het Bakken.*

11). Het bakken (*uka*) geschiedt midden op den dag in de gloeiende zon, opdat het te bakken aardewerk reeds een zekere hitte in zich opgenomen hebbe. Men spreidt eerst over den grond oude potscherven uit. Hierop legt men een laag droge boomschors. Op de boomschors plaatst men de te bakken voorwerpen. Is alles goed op de schors gerangschikt, dan steekt men de boomschors aan. Volgt nu een gejaagd opstapelen van stukken brandhout rondom de te bakken voorwerpen. Want zoo aanstonds zal 't aangestoken vuurtje in lichtelaaie overslaan. Zij stapelt de stukken op in den vorm van een kegel. Wanneer zij de laatste stukken aanbrengt, slaat de vlam er reeds boven uit. Heeft zij een ijzeren hoepel, dan werpt zij dien nog van boven over de stukken brandhout heen, opdat deze zoo lang mogelijk overeind zullen staan. Met een langen stok verzet de pottenbakster, zoo noodig, de potten in de overblijvende gloeiende asch. Zij steekt soms den stok in de opening eener kruik, licht haar op en toont haar aan bijstaanders, die dan zien of de bodem goed is. Is een plek een weinig donker, dan stapelt men daar wat meer vuur bij. *Tuw-e'i-yę na* = Zij is goed gebakken. *Tï-kuyu-rę na* = Zij is rood (in tegenstelling van zwart). *Tu-pasa-kara-yę* (zie *pasa*) = Een kant is wat zwart. *Yawa-mę man, tëkara-kara-yę na, ęma-ko* = Zij is slecht, zij is heelemaal zwart, werp haar weg. *Tuw-opaŋ-ga* (zie *epaŋ-ga*) = Een stuk is er uitgebrand (er is een gat in). *Tuw-ęmǫ man* = Zij is gesprongen.

V. *Voorwerpen die gebakken worden.*

12) De voorwerpen, welke eertijds gebakken werden of heden nog gebakken worden, kunnen we tot 5 klassen terugbrengen:

a) de *potten*. Tot de groote potten, wier hoogte varieert tusschen 1/2 en bijna 1 1/2 meter, behooren: *makå, samaku, waresa*; tot de kleinere: *tuma y-ęnë* en *waresa-ban*. De twee laatste *tuma y-ęnë* = pot om eten te koken (zie *ęne*) en *waresa-ban* = pot op *waresa* gelijkend, waarin water gekookt wordt, zijn heden ten dage veel verdrongen door de ijzeren potten,

spiálari genaamd. Over 't doel der groote potten sla elk woord afzonderlijk na. Wij geven van al deze potten foto's en afbeeldingen. Men leze de onderschriften.

b) de *waterkruiken*. De in Suriname overal gebruikte koelkruiken „watra-kan" genaamd, worden door de Karaïbsche vrouwen gebakken. Penard (I, blz. 127—8) zegt, dat zij een imitatie zijn van de *kolo*, een vrucht op den pompoen gelijkend. Zoo ook spreekt de Encycl. p. 107. Tevens worden zij door hen aangegeven als oorspronkelijk Indiaansch aardewerk. Beide meeningen betwijfel ik. Zeer bevreemdend immers is het, dat, waar men voor zooveel voorwerpen die men bakt telkens een eigen naam heeft, men juist daar geen naam heeft voor dát voorwerp, 't welk 't meeste voorkomt, 't meest gebakken wordt. De bedoelde koelkruik immers heeft in het Karaïbsch geen eigen benaming. De Karaïbsche duidt haar aan met het N. E.: watrakan = waterkan (kruik). *Moro watrakan ene-ko* = Breng die waterkruik eens!

Volgens De Goeje kennen ook de Bovenlandsche Indianen, stamverwanten der Karaïben, de bedoelde waterkruiken niet. Zij gebruiken uitsluitend kalebassen. Zij noemen dan ook de koelkruiken der Benedenlandsche Indianen (Karaïben): „Europeanen-kalebas".

Onder Europeeschen invloed dus schijnt de „watra-kan" te zijn ontstaan.

Van echt Indiaanschen oorsprong is wellicht de minder voorkomende koelkruik, *tukuwale* genaamd. Deze koelkruik heeft een ander voorkomen dan de „watrakan". Zij heeft een zeer breeden hals en een breede mondopening. Zij wordt niet door de bevolking, doch enkel door de Karaïben gebruikt.

't Meest gebruikt echter van alle waterkruiken is een bepaald soort van ingevoerde, steenen kruiken, die een groote hoeveelheid water bevatten kunnen. De Karaïben noemen haar: *polïksa*. Heeft dit woord verband met potiya = watermeloen?

Wij geven hier 6 afbeeldingen van kruiken: de 3 eerste noemt men „watrakan", de 3 laatste *tukuware*. Men ziet bij de eerste de smalle, bij de tweede de breede mondopening. Van de „watrakan" is a de algemeen voorkomende vorm; dikwijls heeft zij nog een oor gelijk bij kruik b te zien is. Kruik b vertoont een menschelijk gezicht. Neus en ooren zijn er op gebakken. Voor den mond is een holte. Het menschelijk gelaat is verder beschilderd gelijk de Karaïb zijn eigen gezicht beschildert. Kruik c heeft twee ooren of hengsels. Dit soort kruiken wordt gemaakt en verkocht om als sieraad bv. op een kast te staan bij de Blanken en anderen. Van de drie *tukuware's* is kruik d de gewone vorm. Kruik e (van groote afmetingen) draagt weer een menschelijk gelaat, 't welk wederom in de kruik „gebakken" is. Kruik f is grillig en komt niet veel voor.

Elken dag de leden van 't gezin van water voorzien is voor de vrouwen en meisjes een zware taak die telkens terugkeert.

c) *Kommen en borden*. De „grootste der kommen is de *prapi* of *parapi*. In de stad gebruikt men ze veel om voorwerpen te kunnen dragen. Zie bijgaande teekening. De *sapera* is een drinkschaal, waaruit men de tapana (zie *woku*) drinkt. De rand der *sapera* is doorgaans gekarteld. Op bijgaande foto ziet men voor de te drogen liggende waterkruiken 3 *sapera's* staan. De *tasipi* is zooveel als een bord waarvan gegeten wordt. Zie bij elk woord.

d) *kleinere Indiaansche voorwerpen*. Hiertoe behooren twee soorten van blaasinstrumenten, waarop gelijk op een hoorn geblazen werd. Zie bij *ko-ko* en bij *kuti*. Beide afbeeldingen vindt men onder *siñari*. Beide zijn niet meer in gebruik. Tot deze categori brengen wij nog terug de waterkruikjes *ase-munu-si* genaamd. Ze zijn echt Indiaansch en worden heden ten dage nog gebakken, doch minder voor eigen gebruik, meer voor verkoop aan de blanken. De Encycl. zegt er van: „De oud-Amerikaansche vorm der dubbele kruiken, van twee- tot vier-dubbel, met hengsels aan elkaar verbonden, komt ook in Suriname voor." Zie verder beschrijving

van deze kruikjes bij *asẹ-munu-si*. *Asẹ-munu-si* beteekent: van 't zelfde bloed. *Asẹ-munu-si pičani* = een tweeling, drieling. (De kruikjes zijn hier afgebeeld).

e) *snuisterijen voor den verkoop aan blanken*. Voor den handel met de blanken bakt de Karaïbsche allerlei snuisterijen. Deze bestaan hoofdzakelijk uit nabootsingen van dieren bv. van het gordeldier, de schildpad en vogels. Men bakt waterkruiken met menschelijke gezichten op een der zijden. Ook Europeesche voorwerpen bootst men na. 't Surinaamsche kooktoestel is een zeer gewild model. Sierlijke vazen weten sommigen te bakken, of een slanke karaf met dunne glaasjes en presenteerblad. Vele dier voorwerpen zijn werkelijk fraai en getuigen van goeden smaak. Andere, gelijk de kruiken, die met menschelijke gezichten prijken, maken een misselijken indruk en getuigen van wansmaak. Wij geven hier enkele afbeeldingen.

VI. *Voorkomen van het aardewerk. Ornamenten.*

13) Het aardewerk der Karaïben moet sierlijk genoemd worden. De sierlijkheid ligt vooral in de juiste proportie, waarin de onderdeelen van elk voorwerp, 't zij klein 't zij groot, tot elkaar staan. Alles is volgens de symmetrie. Verder in de soberheid en de kracht. Er is niets overtolligs aan. Evenmin mist men er iets.

Het plompe, 't welk bij groote potten vaak opgemerkt wordt, vermijdt de Karaïbsche bij haar *samaku's* en *waresa's*, doordat zij de bovenste helft dier reuzenpotten bij wijze van „randen" opbouwt. Bijvoorbeeld de eerste rand schiet schuin naar binnen, bij den eenen pot in de rechte, bij den anderen in gebogen lijn. De tweede rand gaat opwaarts òf steil òf bijna steil. De derde rand springt weer naar buiten.

Waar de groote pot (*samaku*) het breedst is, wordt deze breede omtrek gebroken, doordat aan den omtrek op regelmatige afstanden telkens twee heel kleine uitsteeksels, *manatï* genaamd, gebakken zijn. Met deze *manatï* is de rand weer niet overladen, slechts enkele zitten er aan. Zie een der afgebeelde potten onder n⁰. 12, a.

14) De sierlijkheid, vooral bij kleiner aardewerk, wint nog doordat men een voorwerp verft, beschildert en soms vernist. Over de verven en vernissen, zie bij *kuli*. Over de *sapera mẹ-rï* = de teekeningen voorkomend op aardewerk zie *mẹ* = teekening.

oriñọ ka-na-ŋ wena-po - de voetsporen der klei-haalster; benaming van den Melkweg. In vroegeren tijd — aldus de Indianen — gingen de vrouwen klei halen. Alleen vrouwen liepen daar aan den hemel (klei halen voor het pottenbakken is ook het werk der vrouwen). De sporen van haar voetstappen bleven toen aan den hemel achter. *Oriñọ* = klei; *ka-na-ŋ* = zelfst. nw., gevormd door *n* te voegen achter het tegenw. deelw. van *ka* = halen (zie bij *n*); *wena-po* = voetspoor.

ọrọ - voegwoord. Het vormt een conjunctief. Gewoonlijk staat het vooraan van het zindeel. Het kan het best vertaald worden door ons: laten. *Ọrọ mọrọ ọtï ni-asako-ta-n* = Laat dat ding maar verzuren! *Mọrọ tọ̈nukü-ru ẹnẹ-ko ë-wa, ọrọ ë-pẹ s-akï-ke-i* = Reik mij mijn tonuku eens aan, opdat ik mijn peil knede. *Ọ-ko-nẹ wọkërë, ọrọ k-uwa-n* = Kom man en laat ons (samen) dansen! *Ọlọ n-ei-ñẹ* = Laat 't dan maar, lijk het is (uitroep)! *Ọrọ k-ọngona-i* = (Kom), dat ik je haren kamme! *Kai-čọ rapa, ọrọ aw tẹ s-ẹta-i* = Zeg het nog eens, dat ik het versta. Zie verder bij *amẹmu*, n⁰. 3; *ẹsipi*, n⁰. 2; *ọmiririkọ*; *tarï*, n⁰. 4; enz.

oroa - drie. Over het getalstelsel, zie *kaliña*.

oröi - de kasjoe der savana. De saprijke vruchten worden gegeten. De bast v. d. kasjoe wordt gekookt; geneesmiddel tegen verwondingen. De boschkasjoe zie *akayu'u*.

ọrọrọ - waarschijnlijk van het Neg.-Eng. „rọlo", 't Holl. „rollen". *Ariki andï-kë-rë tuw-ọrọrọ-kẹ man* = De staart van den bruinen rolaap heeft een kwast. *Ot-ọrọrọ-ka* = verb. refl. *Simọ n-ọt-ọrọrọ-ka-nọ* = De boschliaan ligt op een hoop. (Wanneer nl. de tak, waaraan een liaan hing, afbrak,

tuimelde de liaan naar beneden. Zij ligt nu als opgerold op den grond). *Simo w-ot-ororo-ka-po* = Term eener bindwijze; zie de verklaring bij *simo*, n⁰. 4.

oruko - zie *auruko*.

os - pron. refl.; zie *o*.

osama - uitwijken, op zijde gaan. *Ero-wa kët osama-sein konopo wino* = Laten we hierheen gaan om voor den regen te schuilen. *Osama-ko, w-omu-se* = Ga uit den weg, dat ik naar binnen ga.

Wellicht is *osama* een samenstelling van *os* = pron. refl. en *ama* of *ema* = werpen; zie de twee afleidingen van *ema* onder *ema*, n⁰. 3 en 5. Zie *onsuma* onder *ensuma*.

os-aya-tï - verb. refl. zich de handen wasschen; zie *aña* = hand, n⁰. 4.

oseirï - nieuw. *Oseirï sumbala s-epe-ka-tï* = Ik heb een nieuwen houwer gekocht. *Oseirï kamiša t-omundo o-wa* = Gij draagt een nieuw kleed. *Seirï am-watï a-maro nan* = Hebt gij geen nieuwe?

osekëma - verb. refl. zich sluiten. *Apoi poto papo-ro arï kën-osekëma-no* = Wanneer ge (kruidje roer mij niet) aanraakt, sluiten al zijn bladeren zich toe. *N-osekëma-i* = Het sluit zich. Zie bij *aporomu*.

osera - zie *asera*.

oserëma - zie bij *aporomu*.

oserika - afschuiven, losglijden. *Iwo-o-se-ri-ka-li pona* = opdat (de pees) niet (van den boog) afschuive. *Yukpa owa-to-ko ewa diakoro'm kën-o-se-ri-ka-tan* = Bind de hangmat goed, anders schuift ze weg.

Ik denk dat *oserika* een verkleinwoord is van het reflexief: *oseka* = scheuren. *Ri* is dan als infix ingelascht. *O-seka* = scheuren komt van het trans. *seka* = verscheuren.

os-e'uka - zie *eyuka*.

osi-ča - urineeren. *Moko pičani kën-osi-ča-no* = Het kind urineert. *Moro-po kët-osi-če-i čoro* = Urineer daar niet! *W-osi-če-i* = Ik urineer. *Si-čuru* (*asi* = heet; *kuru* = water) = urine. Wellicht behoort *kuru* bij het werkwoord *osi-ča*, doch is het kortheidshalve weggelaten.

o-soro-mi-ča - zie *soro*.

ot - pron. refl.; zie *o*.

ot-amo - weenen; zie *amo*.

ot-amoŋga - piaaien. *W-ot-amoŋ-gā-i*; *aw w-at-amuŋga-i* = Ik piaai. *Mose kën-ot-amoŋ-ga-no*; *moko te kon-otamuŋ-ga-no* = Hij piaait. *Kët-ot-amoŋga-i čoro* = Piaai niet! *At-amuŋ-ga-rï an-ukutï pa man* = Hij kent het piaaien niet.

Ik denk dat het werkw. verband houdt met *amomu*. *Amomu* = naar binnen brengen; *amoŋ-ga* = naar binnen doen brengen (?); *ot-amoŋ-ga* = in zich zelven keeren.

Zie ook bij *amore* = piaaien; *püyei* = piaaiman.

ot-arema - zie *orema* = ademen.

otaro - zie *wotaro* = jacht, jagen.

otawa - wandelen. *Otawa-ta* = Ga wandelen! *Kën-otawa-non* = Zij gaan wandelen. *Moya w-u-sa wotawa* = Ik ga daar wat kuieren. *W-otawa ne w-uto-n* = Ik was gaan wandelen. Reflexief van *awa* = lachen? Verband met *otaro* (zie *wotaro* = jacht)?

otï - 1) zaak, ding. *Moko pičani otï unemapo-san* = Het kind zet iets neer. *Pero papo-ro otï ena-san* = De hond eet alles op. *Monï otï ai-taŋ-go* = Ga dat ding daar halen. *Otï se pa wa* = Ik wil niets. (Letterl. een zaak wil ik niet). *Otï* (*otï-mbo, otï-kon*) *an-ukutï pa man* = Hij kent geen zaken. (Uitdrukking voor: hij is dom. Zie andere uitdrukkingen hiervoor bij *ukutï* = kennen). *Ay-otï-rï epiña-ko* = Neem je ding mee. *Ay-otï-kon* = Uwe zaken. *Nokë otï-rï ko ero na* = Wiens zaak is dit? *Otï-(y)ako* = zekeren dag, onlangs; zie *ako*, n⁰. 3. *Otï-mbo* (*mbo* = versterkend) *paido am watï ne maro man* = In één woord hij had absoluut niets. *Moko-wa y-otëri-mbo* (*mbo* = verleden) *s-ilri, t-otë-ri-mbo ilri rï-wa* = Mijn zaak (die nu natuurlijk niet meer van mij is) heb ik hem gegeven, zijn zaak (die nu de zijne niet meer is) heeft hij mij gegeven.

2) vragend voornaamwoord. *Otï* wordt dan van het vragend suffix: *ko* vergezeld.

a) *Otï ko moro-ta na* = Wat zit daarin? *Otï-ko monï-po m-ene-i* = Wat ziet gij daar ginds? *Otï se ko man* = Wat wilt gij? *Otï epëka-se ko m-uto-n* = Wat ben je gaan koopen? *Otï po-ye ko m-u-san* = Wat ga je planten? *Otï epu-po ko moro na* = Wat voor zaad is het?

b) Het vragend *otï* kan door verschillende woorden (zie boven, n⁰. 2, a) en suffixen nader bepaald worden.

Otï-ako . . . ko = wat voor tijd, d. i. wanneer? Zie *ako*, n⁰. 3.

Otï-ban-go = wat voor een. Zie *pan*.

Otï-ke ko. = met behulp van wat. Zie *ke* = met, n⁰. 1.

Otï-me ko = waarvoor. Zie *me*, b.

Otï-narï = wat voor. Zie *narï*.

Otï-poko ko (samengetrokken tot *oto . . . ko*) = waarmede. Zie *e'i* = zijn, n⁰. 3, a; *poko*, n⁰. 1 en *oto*. *Otï-poko ko moro-po m-e'i* = Waarvoor zijt ge daar geweest? *Otï poko watï w-e'i* = Nergens voor ben ik er geweest.

3) werkwoord. *Otï* wordt ook als werkwoord gebruikt met de beteekenis van: iets maken, iets doen. *S-otï terapa o-wa* = Ik heb het al voor je gedaan. *Otï-rï se-pa o-wa wa* = Ik wil het niet voor je doen. Zie nog een voorbeeld bij *urupe* = paddestoel.

Otï-ma = klaar zijn met het maken van iets. *Monï koropo s-etapu-take, eku-ndï s-otï-ma-i terapa* = Morgen zal ik het vlies over de trom spannen, met haar hoepels ben ik reeds geheel klaar.

4) Zie *oto*.

otï(g)to - 1) *Otï(g)to-ko* = Kom naar beneden! *Këi-otï(g)to-n napa* = Laten we naar beneden gaan. *Weyu w-otïto-topo* = De plaats waar de zon ondergaat, het Westen. Zie *kapu*, n⁰. 1.

2) *Otï(g)to-ka. Popo-naka aw-otï(g)to-ka-li (y)ako, am otï aro-ko* = Als je naar beneden gaat, draag dan wat mee naar beneden. *Aw-otï(g)to-ri (y)ako* is in den aangehaalden zin ook te gebruiken.

3) De verklaring van bovenstaande werkw. is niet te geven. Wellicht bestaat *toka*. *Otïgto* zou men dan een verkorten vorm van *otïgtoka* kunnen noemen. Over het mogelijk bestaan van *toka* zie bij *anu-toka* = naar beneden komen onder *anuku* = klimmen, n⁰. 2.

4) De bovenstaande verba zijn reflexieven. De daarmede overeenstemmende transitieve verba zijn: *enï(g)to* en *en(ï)gtoka*. Ook in deze verba de samenstelling met *to* en *toka*. Zie *enï(g)-to*.

oto - 1) Waarschijnlijk een samentrekking van *otï* en *poko*. *Oto-ko m-e'i-yan* = Wat doet gij (Waarmede zijt gij bezig)? En het antwoord luidt: *Y-akuwa rï s-erupä-i* = Ik ben met mijn geest aan 't spreken. *Oto-ko n-e-yan moro kawo* = Wat is zij daarboven aan 't doen (de kat nl. in een boom)? *Oto-ko m-e'i* = Wat hebt ge gedaan (waarmede hebt gij u bezig gehouden)? *Oto* (niet *otï*) *m-uka-no* = Waarover spreekt gij? (*Otï m-uka-no* = Wat zegt gij?) *Oto-ko a-pupu-ru na* (ook: *Otï a-pupu-ru poko na?*) = Wat hebt ge aan je voet? *Oto-ko man se* = Wat doet ge (uitroep)! *Oto noŋ go ero nan* = Waartoe dient dit nog meer (*noŋ* = samentrekking van *noron*)? *Oto watï man, se* of alleen *oto watï* = Daar is niets op tegen. (Zie bij *Ipetïmaŋ*, n⁰. 11: geëikte term om te bedanken, wanneer men iets gekregen heeft). *Oto te w-e'i-tamba* = Wat zal ik worden (waarmee zal ik mij ophouden). Zie bij *Ipetïman*, n⁰. 11.

2) In *otonome ko* = waarom schijnt het hier besproken *oto* teruggevonden te moeten worden. *No* = suffix om nomina te vormen; *me* = overgangssuffix. „*Oto-no-me ko opu pa m-e'i* = Waarom zijt ge niet gekomen" zou dan letterlijk vertaald moeten worden met: Gij zijt iemand die bezig is waarmede (?), gij zijt niet gekomen.

Oto . . . ko (zonder *no* en *me*) heeft op zich reeds somtijds de beteekenis van: waarom? *Oto-no-me ka-tai-yan, oto ko u, kïrë, y-etan-dome o-wa* = Waarom bindt gij mij vast, waarom, man, word ik vastgeregen door u. Zie nog een voorbeeld bij *u-ka* = onthoofden.

otone - de ééne zijde. *Uriña-ko, otone n-etorui* = Keer het brood om, de ééne zijde is gebakken. *Otone tu-mero man, otone me-ro pa man* = De eene zijde is beschreven, de andere niet. *Otone ene-ko* = Kijk aan de andere zijde (van het papier). *Otone roten ḿe-ro-ko* = Beschilder het papier maar aan éénen kant (zie *opatoro*). Zie nog *ene* = zien, n⁰. 1, a.

Otone wordt ook gebruikt om van een langwerpig voorwerp het ééne uiteinde, 't zij boven-, 't zij beneden-eind aan te duiden. Zie *ten*, n⁰. 1.

Otone helpt het getal 5 weer te geven. Zie bij *kaliña*, n⁰. 31.

Men hoort ook soms *atone*. *Atone-naka il-ko* = Zet het naar dezen kant.

otono - verkoudheid. *Otono-pe wa* = Ik ben verkouden. *Otono-pe watï wa* of *yotono pa wa* = Ik ben niet verkouden. *Ero otono iḿatï pa poko na* = Deze verkoudheid bij me houdt maar niet op. *Y-otono-rï šoka-ko* = Neem mijn verkoudheid weg. *Tono y-enasa k-eka-i, ido-ke ne y-auran e-pa-ka pa na* = Verkoudheid bijt mij den hals, daarom komt mijn taal niet naar buiten (kan ik niet praten). *Tono-rï kon-o-san* = Zijn neus loopt.

Geneesmiddel tegen verkoudheid: zie *aturia*, n⁰. 2; *kurasiwei d-api-dï*; *tameyu'u*.

Tu-munu-re-ŋ otono = tering. Zie *menu* = bloed.

otono-me - gevolgd door het vragend: *ko* = waarom? Over de samenstelling van dit woord zie *oto*, n⁰. 2, b. *Oto-no me ko opu pa m-e'i-yakon* = Waarom zijt gij niet gekomen? *Otono me ko w-o-tan* = Waarom zal ik komen?

Wanneer men op een met *otonome* aanvangende vraag niet antwoorden wil, zegt men soms: *Otono-me watï* = Er is geen waarom. Zoo antwoordt men in 't Hollandsch: om daarom niet.

otoro - hoeveel. Voorbeelden van *otoro*-gebruik zie bij *ata*, n⁰. 1; *kuli* = roode klei. *Otoro-mboto* = hoeveel keeren; zie bij *mboto*.

ot-uro - verb. refl. blazen; zie bij *uwlo*.

oturupo - verb. refl. vragen. Het heeft *poko* bij zich. *Otï poko ko m-oturupo-i* = Wat vraagt ge? *Soutu* (N. E.) *poko oturupo-ko a-šano-wa* = Vraag wat zout aan uw moeder. *S-oturupo-i terapa* = Ik heb het reeds gevraagd. *Kët-oturupo-i i-wa* = Vraag het hem niet. *S-uturupo-ya* = Ik vraag het. *Aw-oturupo-rï (y)ako an ekaliti pa wa* = Wanneer gij het vraagt, zeg ik het niet.

owanama - *Kën-owanama-no mose kurumu* = De aasgier beschrijft cirkels in de lucht. Het werkw. zal afgeleid zijn van *owara*, door middel van het suffix *ma*. De *r* van *owara* is dan overgegaan in *n*.

owara - wellicht een samenstelling uit *o* = pron. refl. en *wara* = woord om den vergelijkenden trap te vormen.

1) *owara*. *Owara epoi-čo* = Spin gelijk (overal even dik). *Owara emamu-rï (y)ako* = bij volle maan. *Owara nuno-ta w-u-take* = Bij volle maan zal ik gaan.

Hiervan is wellicht afgeleid het werkw. *owanama* = al vliegend cirkels beschrijven. Zie het woord.

2) De volgende woorden schijnen samenstellingen van *owara* en *iŕa-na*. Het woord *iŕa-na* bestaat. *Iŕa-na kama* = Vaar in het midden (v. d. rivier). 't Komt wellicht afgekort ook voor in *irawone* (*ata*) = middernacht. 't Woord zou dan beteekenen: *ira* = het midden van *one* = droomen (slapen).

a) *owa'-ŕa-na*. *Owa-ŕa-na augta-li man* = In 't midden van de trom is een opening.

b) *owar'-ida-na*. *Moro paruru awar'-ida-na ičoto-ko* = Snijd de banaan middendoor. *Moro maña owar'-ida-na pori-rï man* = Tusschen de gronden loopt een kreek. *Kë-maña-li owar'-ïda-na poli-rï man* = Tusschen onze gronden loopt een kreek. *Owar'-ida-na man* = 't Staat in 't midden. Dat het woord zeker met *owara* verband houdt toont ook volgende samenstelling. *Ipoli-rï owara-patana tïapo man* = Tusschen de kreken is een moeras. *Pata* of *patana* is mij onbekend. Misschien verband met *pato* = streek.

c) *owar'-iña-no*. *Moro owar'-iña-no taka i-ta* = Ga in het middelste (huis). *Ra* van *iŕa-na* is weg gevallen; *no* suffix om nomina te vormen.

d) *owar'-iña-ya*. *Owar' iña-ya itaŋ-go* = Vaar midden op de rivier.

e) *owa' ya-na*. *Y*-vervorming van *iri*. *Kwa'i ćoto-ko owa'-ya-na* = Snijd de kalebasvrucht middendoor.

N.B. *Asera* = middendoor schijnt insgelijks een samenstelling te zijn van het reflexieve *ase* en van *ra*. Zie *ase*, n⁰. 6; zie *ase-ra*. Zie *ra* = vloer, bodem.

owe - 1) Betrekkelijk bijwoord. *Owe narï nandon, an-ukutï pa wa* = Waar ze ergens zijn weet ik niet. *Owe narï iẃ-e'i-ṕo an-ukutï pa wa* = Waar ergens hij vertoeft weet ik niet.

2) *Owe-ko* = waar? *Owe-ko a-patï na* = Waar is je hangmat? *Owe-ko Poloru na* = Waar is Poloru? Zie het vragend *ko*.

3) *Owe-mbo ko* = Waar vandaan? *Owe-mbo-ko m-opu-i* = Waar kom je vandaan? Zie *mbo*.

4) *Oya* = (samentrekking van *owe* en *wa* = naar) waarheen. Betrekkelijk bijwoord. *Oya narï iťo-san an-ukutï pa wa* = Waar zij naar toe zijn gegaan weet ik niet.

5) *Oya-ko* (*oya* = zie boven; *ko* = vragend woord) = waarheen? *Oya-ko m-u-san* = Waar gaat gij heen?

owi - één; zie *owin*.

owin - (ook *owi*) = één. Over het getalstelsel zie *kaliña*.

Owin- e (*pe* = met) = afzonderlijk. *Owin-ḃe t-ito man* = Zij loopen niet troepsgewijs. *Owin-ḃe kan-atï-ta-no* = Zij groeien hier één, daar één.

Owin-mboto = één keer; zie *mboto*.

Owin-ńe = alleen. *Owin-ńe m-opu-i Paramuru-wa* = Zijt ge alleen in Paramaribo gekomen? *Aw owin-ńe* = Ik alleen.

Owin-ńo me (misschien identisch met *owin-ťo-me*) = op zekeren keer. *Owin-ńo me am wori-ḿe kën-a-kon* = Er was eens een meisje.

Owin-ṕupo = ik (gij, enz.) alleen. *Owin ṕupo an-amuikï-ma pa w-e'i-ťake* = Ik alleen kan ze allemaal niet oprapen. Zie hierover bij *u-ṕupo* = hoofd, n⁰. 1.

Owin-ťo = een enkele; zie bij *ko* = versterkingssuffix.

Owin-yamun = ik (gij, enz.) alleen; zie bij *yamun* = lichaam.

Zie *asakápa*.

owin-ḃe - zie *owin* = één.

owin-mboto - zie *owin* = één.

owin-ńe - zie *owin* = één.

owin-ńo-me - zie *owin* = één.

owin-ṕupo - zie *owin* = één.

owin-ťo - zie *owin* = één.

owin-yamun - zie *owin* = één.

owuikï - zie *ewuyuku*, n⁰. 2.

oya - zie *owe*.

oya-ko - zie *owe*.

oyo'i - Hirudinida; bloedzuiger. *A-pu-ka-no, t-asiẃo-ta pomero kon-oma-tan* = Hij bijt je, als hij vol gezogen is, valt hij af.

P.

p - Deze medeklinker treedt soms op als infix; zie bij *b*.

pa - bijwoord van ontkenning.

1) Achter werkwoorden. 't Werkwoord door *pa* negatief gemaakt verliest zijn persoonspraefixen en zijn suffix en wordt vervoegd met behulp van het werkwoord: *ai*, *ei* = zijn. *Oto-no me ko o-pu pa m-ei*? Waarom zijt ge niet gekomen? *Ero pataya-ta ei-pa w-ei-ťake* = Onder dit afdak zal ik niet blijven.

Bij transitieve werkw. wordt *am* (zie dit woord) veranderd in *an*: *Angkarama pa wa* = ik verkoop het niet. *An-eta pa w-ei* = ik heb het niet gehoord.

2) Achter zelfst. naamwoorden. *Pülata pa wa* = ik heb geen geld (*tï-pulata-ke* = affirmatief). *Aw emere-pa wa* = ik ben niet gek (*t-omere-pe* =

affirmatief). *Yana-pa y-ewa-rï na* = Mijn hangmattouw is niet sterk (*tï-yana-re* = affirmatief).

De negatie wordt zóó één met het woord, dat een nieuw bijkomende bepaling van het woord niet achter het woord maar achter de negatie geplaatst wordt. *Kuriala-pa-mbo wa* = Ik heb zelfs niet een oude versleten boot.

De substantieve vorm van *pa* is niet *pa-ŋ* , maar *pu-n*. Zie **n**, n⁰. 1, f.

3) De negatie *pa* kan versterkt worden. *To-pa w-e'i-take* = Ik zal niet gaan. *To-pa porï w-a'i-take* = Ik zal zeer zeker niet gaan.

4) Andere wijzen om een ontkenning te vormen zie bij *kapun, kepu, ma, uwa, watï*.

pa - zie *upa* = verschaffen.

pa - suffix; het maakt het substantief waarachter het komt te staan tot verbum. *Pa* heeft de beteekenis van: uitstrijken (zie bij *pakï* = vlakte. n⁰. 5, a).

Kuli = roode verf; *kuri-pa* = verven.

Mani = een harssoort; *mani-pa* = met mani bestrijken.

Eme-pü = voorhoofd; *eme-pa* = iets iemand leeren. Zie nog *amore*, n⁰. 2; *awei*, n⁰. 1 en *eru*, n⁰. 1. Over de suffixen die verba vormen zie *ka*.

pai - telkens. *Pomui-bo* (*mbo*) *su pai s-enapu-rï* = Hij eet aanhoudend peper (zin dezer uitdrukking zie bij *pomui*, n⁰. 5) *Oko* (*oroa*) *pai ot-epoi-to-ko* = Telkens twee aan twee (drie aan drie) moet gijlieden u vasthouden (bij 't dansen). *Kët-onu-sein napa, koropo pai terapa* = Laten we gaan slapen, morgen (beginnen we) weer opnieuw.

Deze *pai* is wellicht dezelfde als de *pai* voorkomend in *okopaime* = vier. *Okopaime* zou dan een samenstelling zijn van *oko* = twee en *pai* = telkens en *me* (zie dit woord).

Paido (zie beneden) = ook is denkelijk evenzeer samengesteld uit de hier bedoelde *pai* en *ro*.

Amu-yako = een andere keer en *pai* = telkens, zoo te zamen voorkomend, hebben van een negatie voorzien zijnde de beteekenis van nooit. *T-omepa-ye kasuru emundo-ri poko mandon, ambo-yako pai kasuru awo'i-mbe eï pa i-wa-ne* = Zij zijn gewoon (massa) kralen te dragen, nooit of te nimmer zijn zij zwaar voor haar.

pai - waarschijnlijk een samentrekking van: *pañari* = misschien, wellicht. Zie andere gevallen van een dergelijke samentrekking onder: *eme, non*. *To-pa-wa y-uta-pu-rï pai* = Ik ga niet, opdat ik wellicht niet verdwale. *Ito-pa kët-ei-sein k-uta-pu-ri-kon bai* = Laten wij niet gaan, opdat wij niet mogen verdwalen! *K-ito-n aw-oma-ri pai* = Ga niet opdat gij niet vallet! *Tï-pu-ne pai n-uto-po-saton? A, a, ra* = Loopen zij (de boschvarkens) soms troepsgewijs? Ja, zeker.

pai - zie *paitï*.

paida - zie *paira*.

pai-do - ook. Wellicht samenstelling van *pai* en *to*; zie *pai*. *Aw pai-do kë-ko-ma-i* = Ook ik heb je geroepen. *An-uku-tï pa pai-ro wa* = Ik weet het zelfs niet, ik heb er zelfs niets van gehoord. *Am aunopu-rï se-pa pai-do wa* = Ik wil volstrekt niemand uitlachen.

paipa - pijp. *Paipa aima-no papa* = Mijn vader rookt een pijp. *Paipa w-aru-kä-i tamun-ke* = Ik stop een pijp (met tabak). *Paipa-rï kën-e-mo-yan* = Mijn pijp is gebroken. Over het woord: *paipa* en over de zaak: het pijpen rooken zie bij *tamun*, n⁰. 2. Men hoort ook *pipa*. *Pipa tamu-ru* = wilde tabaksplant; haar bladeren rookt men niet.

paipayo - Lathria cinerea; N. E. boesi-skoutoe, d. i. bosch-politie-agent; zwarte vogel, met sterk en helder geluid als van den merel. Men hoort hem 't geheele jaar door in al de kreeken der bovenrivieren. De vogel houdt van zwampen. Wanneer twee Indianen op jacht zijn en een hunner maakt wellicht om wille van het luid geroep van *paipayo* de opmerking dat het een slechte jacht worden zal, dan zal de ander antwoorden: Wees onbezorgd! *Paipayo kën-enda-pi-ro-po-san, ere-me tonomäŋ am kës-iwo-take* = *Paipayo* heeft zijn mond verbrand (d. w. z. hij heeft overvloed gehad, hij

heeft kunnen koken zooveel hij wenschte, hij heeft bij 't haastig eten zijn mond zelfs verbrand), wij ook zullen dadelijk een wild schieten. Zie volgend woord. — Andere tot de Cotingidae behoorende vogels zijn: *paka-paka* en *tonorori*.

paipayo kaidusi rï - een tijgersoort, naar den vogel *paipayo* genaamd, zie *kaikusi*, n⁰. 9, c.

paira - (ook *paida*) Brosimum Discolor, Schott; letterhout. Men onderscheidt het wijfjes- en het mannetjes-letterhout. 't Eerste is donker tot zwart toe, 't tweede is rood. 't Eerste wordt om zijn spikkels door den Karaïb aangeduid met: *tokoro apoli me-rï paira-rï* = het letterhout met de spikkels van den tokoro-vleugel... het tweede met *tukusi paira-rï* = kolibrie letterhout. Het wijfjes-letterhout wordt gebruikt voor bogen (*rapa*) en knodsen (*putu*).

pairo - zie *pai-do*.

paiśawa - de vruchtentros der palmen, bezem. De van zijn vruchten ontdane vruchtentros der koemboe- en palissade-palmen wordt bij wijze van veger gebruikt. Als blik neemt men de bladscheede van sommige palmen. Zie *kuruwese*.

paitï - (of *pai-tï*; *tï* = suffix) gedeelte, stukje. Het woord heb ik meestal in samenstellingen ontmoet. Zie bv. *asa-paitï-nano* = schouderdoek; *asi paitï* = een klein beetje (onder *asi* = bijna, n⁰. 4); *enu-pai-ka* = in 't oog steken (onder *enu*, n⁰. 4, d); *o-pai-ća* = wegdruppelen; *u-pai-ra-rï* = kakebeen. Verder *eku-baitï* (zie het woord).

paka - koe. 't Gebruik van koevleesch is den piaiman verboden: zie *püyei*, n⁰. 55. Koeien kweeken doet een Karaïb nooit. Toen 't Goevernement een koeien-kweek wilde beginnen in de Saramacca-rivier en daarvoor tegen goede betaling de hulp inriep der Karaïbsche nederzetting in wier nabijheid de gewenschte savana zich bevond, zeiden de Karaïben te zullen verhuizen, zoo 't Goevernement zijn plan doorzette. De koe levert den Karaïb menig scheldwoord. *Paka pi-ća-po-enu-kan* = Je hebt oogen als van een gevilde koe! *Paka embata-kan su* ofwel *paka embata-rï wara su ne ay-embata-rï man* = Je hebt 'n gezicht net als de koe! *Paka w-endame kan* = Je eet precies als 'n koe! *Paka wembo nan* (of *kan?*) *su* = Je hebt 'n buik als 'n koe.

pa-ka - buiten zetten. 1) *Kurawa-rï pa-ka-ko weyu-taka, aru-ta-tome* = Leg mijn zeilgrasvezel buiten in de zon, opdat zij droog worde. *Pari-pe ay-auran ipa-ka-ko, an-eta-pa wa* = Spreek harder, ik versta u niet. *Aw owinńe an-ipa-ka pa w-ei-take* = Ik alleen zal (den boom) niet buiten (het bosch) kunnen slepen. *Puime kon-o-saton pa-ka-rï ene-tome* = Velen komen om het naar buiten brengen van het kind (of: om het naar buiten gebrachte) te zien (zie suffix *rï*).

2) *E-pa-ka* (verb. refl.) = naar buiten gaan. *Weyu asin-be yumań na, kurando-naka w-e-pa-ka-rï se-pa wa* = De zon is zeer heet, ik wil niet uitgaan. *Ka, ë-mu-ru! N-e-pa-ka-i akuri augia-rï wińo* = He, jongen! (Kijk eens!) 't Konijn springt zijn hol uit. *Weyu e-pa-ka pa noro man* = De zon is nog niet op. *Weyu w-e-pa-ka-topo* = de plaats waar de zon opkomt. *E-pa-ka* = het opkomen der tanden, zie *ye*, n⁰. 3. *E-pa-ka* = het ontpoppen van een vlinder, zie *paran-baran*.

3) *U-pa-ka* = wakker worden, opstaan. Letterl. het hoofd buiten steken. *N-u-pa-ka-i* = Hij wordt wakker. *Ay-u-pa-ka-ko, n-emamu-i* = Sta op, de dag is reeds aangebroken. Ander voorbeeld onder *emo* = neus, n⁰. 2. *U* = hoofd wordt in 't werkw. *pa-ka* geïncorporeerd. Wakker maken zie bij *emba*.

4) Over het ontstaan van *pa-ka* en zijn afleidingen zie bij *pakï*, n⁰. 5.

pakamu - Batrachoides Surinamensis; N. E. lompoe; lomp. De ca. 1½ voet lange kustvisch heeft een opvallenden kop. De voorhoofdstreek is breed, een weinig plat. De kop van zeker sterrebeeld vertoont overeenkomst met den kop van den lomp. Het sterrebeeld heet daarom *pakamu*. Zie bij *sirito*. Zie volgende woorden.

pakamu ku-nu = kleine regentijd; zie *sirito*.

pakamu turí-rï = letterl. de flambouw der pakamu; zie *sirito*.
pakamu weyu-ru = kleine drogentijd; zie hierover bij *sirito* en *weyu*, n⁰. 7 en 8.
paka-paka - Xipholena pompadora; N. E. baga baga; donkere vogel met wit op den rug en op de vleugels; zie *paipayo*.
pakara - een bepaald soort van deksel-looze mand, die anders is voor mannen, anders voor vrouwen:

1) De *pakara* der *mannen* heeft een houten onderstel. Dit onderstel gelijkt somtijds op de kiel eener boot. Het vlechtwerk zit dan in de kiel vastgewerkt. Het mandje kan gevolgelijk niet staan. Het wordt steeds opgehangen. — Dikwijls is het onderstel een houten raam. Het raam heeft dan den vorm van een langwerpig vierkant. Zie de afbeelding van deze laatste wijze onder *waruma*, n⁰. 44. — De *pakara* heeft vervolgens zoo tot sieraad als tot nut katoenen koorden, welke op geregelde afstanden van katoenen dotjes voorzien zijn. Gaat de man uit en hij neemt zijn *pakara* mee, dan hangt hij deze met de katoenen koord over zijn schouder. De *pakara* doet dan dienst voor reiszak. Hij bewaart er tabak in en *ulemari*, mani, zeilgras, *tónukú* en dergelijke kleinere, maar aanhoudend gewenschte dingen. Het mandje is gewoonlijk kunstig gevlochten. 't Is gekleurd vlechtwerk. De mondopening is rond. De mand is een siermand.

2) De pakara der *vrouwen* heeft een vierkanten bodem en een ronde mondopening, eveneens de katoenen koorden. De mand is ca. $1^1/_2$ voet hoog. De vrouw gebruikt de mand om er de van pitten ontdane katoen in te bewaren. De „echte" siermand echter der vrouwen heeft een deksel en heet *pasuwa*; zie aldaar.

3) Met het N. Eng. woord: pagara en het Holl.: pagaal (beide van het Kar.: *pakara* afkomstig) wordt een andere dan de hier besproken mand aangeduid, nl. de *yamatu*.

4) Over de zon sprekend zal men het somtijds ook hebben over een pagaal, waarin als het ware het licht opgesloten ligt. *Fio! A-pakará-rï etápuru-ma-ká-ko, Pápa!* Och! Maak Uw pagaal open, o Vader (o God)! Zoo roept men tot God, wanneer de zon met wolken bedekt is en men tot 't drogen van 't een of ander voorwerp toch de zon noodig heeft. Volgens anderen behoort men niet *Papa* te zéggen maar: *pararï* en roept men niet God aan doch een soort waterdiertje. Zie bij *pararï*.

5) *Kwirirei pakara-rï*; zie bij *kwirirei*.

pakara'mbo - een rups met lange, weinige, verspreid staande haren. Vandaar het scheldwoord: *Pakara'mbo etasi-po-ka-n su* = Je hebt 'n baard als de *pakara'mbo*-rups. De rups dient ook wel eens als patroon bij 't figuren vlechten.
pakawaku - zie *śakawaku*.
pakeru - ezel. Zie bij *kawari* en bij de verwijzing aldaar.
pakï - 1) Dit woord beteekent in 't algemeen iets wat vlak, wat plat is. Het kan praefix en suffix hebben. *I-pakï-rï* = de voet van den berg. In het N. E. gebruikt men het woord „platta" d. i. plat, wanneer men aangeven wil dat een kreek of rivier ondiep is. A watra platta = Het water is plat, d. w. z. ondiep. Ofschoon de Karaïben een eigen woord voor „diep" hebben (zie *yansi*), hebben zij de gewoonte der Surinamers overgenomen en ook zij noemen het „ondiepe" water „plat". *I-pakï-pa na* = Het water is niet plat (niet ondiep). *Tï-pa-ke ero tuna na* = Dit water is plat (ondiep). *Tï-pa-ke ero anga-narï na* = Deze berghelling is vlak.

Wellicht is van *pakï* de stam: *pa* en *kï* of *kï-rï* suffix. Hiervoor pleiten de samenstellingen en afleidingen, waarin vaak alleen *pa* voorkomt. Verder de uitdrukking: *Tu-pa-ye man* = (De kruin van den boom) is plat (zie *mamaw*). Dan zou wellicht het werkw. *pa-mu* kunnen bestaan. De werkw. op *mu(i)* hebben in het verl. deelw.: *ye* (zie: *se* of *ye*).

2) *Afleidingen:*

I-pakï-ma = vlak maken. *Kï'ere-pu kin-ipakï-ma-no* = Zij maakt de *kï'erepun* (de grove stukken nl.) fijn (met de vingers).

Pa-pa-ma = het vast aaneenkloppen van de *kï'ere-pun*, wanneer deze op de plaat ligt om tot koeken gebakken te worden.

Pe-pa-pa-ma = de rand er aan kloppen. *Woli-woli-ke ay-erepa-rï pe-pa-pa-ma-ko* = Klop met den waaier een opstaanden rand aan je kassavebrood. *Pe* = ponie, rand enz. Zie dit woord.

3) Samenstellingen, wier eerste lid *pakï* of *pa* is.

Pa-koto = een vlakte wegsnijden. *Otï-ko a-pa-koto-i* = Wat hebt je gekapt? *Weyu-ni-pa-koto-i* = De zon heeft er een stuk afgekapt. Dit laatste zegt men van de maan, wanneer zij afnemende is. Zie *nuno*, n⁰. 4.

Pa-narï = oor. Letterlijk: ronde vlakte. Zie bij *narï*.

Pa-sarï = slapen (de streek bij de ooren). Letterlijk: zijde-vlakten. Zie bij *sarï*. Insgelijks: *pa-sai-kï* = de haren welke men over de slapen laat doorgroeien.

Pa-to = iets oversteken; iets van een vlakte voorzien, zoodat men er nu over henen kan. Hiervan weer het verb. refl.: *e-pa-to* = voorbijtrekken.

4) Samenstellingen, waarbij *pa* of *pakï* als laatste samenstellend lid optreedt:

Pi-pa. Men mag zeggen: *embata-rï pi-pa-kï-rï*, alsook: *Embata-rï tï-pipa-ke man* = Het zitvlak der bank is plat. Samenstelling dus uit *pakï* en *pi* = bovenste laag. Zie dit woord. *Tï-pipa-pipa-ke* = voorzien van vele platte zijden, vierkant nl.

Raka-pa. *Ero wewe pi-po tï-ra-ka-pa na* = Deze boomschors ligt met de gespleten zijde naar boven (om uit te drogen). Zie *ra* = vloer.

T-anga-pa = met hellende zijde. Zie *anga*.

5) Staan volgende woorden ook met *pakï* = vlakte, zijde in verband.

a) het suffix = *pa*, 't welk de beteekenis heeft van uitstrijken. Zie het woord.

b) *pa-ka* = buiten zetten, waarvan het reflexivum: *e-pa-ka* = zelf naar buiten gaan, verschijnen en het met *u* = hoofd geïncorporeerde verbum *u-pa-ka* = wakker worden.

c) *pa-pui* = wegwerpen, waarvan het refl.: *o-pa-pui*.

d) *pa-to* = streek waarvan *pa-to-nan*, *pa-to-narï*, *pato-ne*.

6) De meeste hier opgesomde woorden worden afzonderlijk besproken.

pakï-ma - zie *pakï*, n⁰. 2.

pakira - De pakira (Dicotyles tajacu) gelijkt op de *poindo* (Dicotyles labiatus). Hij is echter kleiner en heeft een licht gekleurden band over de schouders. Naar aanleiding van dien band heet het: *Pakira poindo eneka-rï-bo tï-mona-to, do-ke poindo ene-rï se-pa man* = De pakira heeft het halssnoer van den pingo gestolen, daarom kan de pingo de pakira niet meer luchten noch zien.

Om wille van dienzelfden band brengt men verder den pakira in verband met den *tamandua*. Tamandua heeft aan weerszijde van den romp een zwarte streep. Hij heet daarom *pakira yumañ* = vader van de pakira.

De pakira-huid is de beste om tot trommelvel verwerkt te worden (zie *sambura*, n⁰. 4). Van pakira-tanden maakt men de mooie, groote tandensnoeren. Zie de afbeelding van een pakira-tanden snoer en de foto's van den man die zulk een snoer draagt onder het woord *eneka*, n⁰. 5.

Wij geven hier twee foto's: de eene stelt den *pakira* voor, de andere een tajersoort waarmede de *pakira* bezworen wordt. Over bezweringsmiddel zie: *pakira moran*.

pakira kira imo - de moeder der pakira's. Er bestaat een verhaal over haar. De nacht overviel een Indiaan, die een pakira geschoten had. Tusschen de sporen van een boom slaat hij zoo goed en kwaad als't kan, zijne schuilplaats op. Hij hoort *kurupi* komen... hoort zijn slagen al dichter en dichter. *Kurupi* is er, slaat tegen de sporen aan, waartusschen de Indiaan zit. Uit angst geeft de Indiaan een schreeuw. *Kurupi* zegt: „Zoo lang sla ik reeds op de sporen der boomen, maar nooit hoorde ik zulk geluid". Hij onderzoekt, vindt een mensch. *Kurupi* vraagt: „Wie zijt gij?" De Indiaan: „Ik? Ik ben *pakira kira imo*". *Kurupi* zegt: „Steek dan je linkerhand eens uit!" De Indiaan steekt de linker-voorpoot van de pakira naar

buiten. *Kurupi* zegt „*E!... Pakira kira iṁo sulai!...* Kijk! Dat is *pakira kira iṁo!*" Achter elkaar heeft nu de Indiaan de drie andere pooten nog naar buiten te steken, telkens beantwoord met *Kurupi*'s verwondering: „*E! Pakira kira iṁo!*" Nu zegt de Indiaan: „Toon mij uw vingers!" *Kurupi* steekt zijn hand naar binnen, die lang-genageld en ruig behaard is. De Indiaan steekt er zijn pijl in, besmeerd met 't doodend *urari*. *Kurupi* trekt zijn hand terug en huilt: „*Pakira kira iṁo y-gka-se* = ... heeft mij gebeten". Hij loopt heen, roepend en roepend: *Pa... y-gka-i se!* 't Wordt dag. 't Wordt drie uur in den namiddag. Hij bereikt zijn steenen hol... sterft er.

pakira moran - 1) een tajer-soort (zie bijgaande foto). Het blad van deze tajer gelijkt op het pakira-oor; in de knollen meent men ook vaak den pakira-neus te ontdekken. Daarom maakt de jager, wanneer de pakira hem te slim af is, van deze tajer gebruik als van een bezweringsmiddel. Iets van het blad en van den knol worden te zamen met kuseiwe, met behulp van hoepelolie gekneed en gemengd. Onder het bereiden van het bezweringsmiddel zegt men bv.: *Pakira me ro tuwaro-pa y-eng-buŋ wara n-ei-ńe; mo'e-ro i-ata, n-ot-ai-ťan* = Dat de pakira niet slim zij, dat hij weze als iemand die niet ziet; wanneer hij ginds is, zal hij schreeuwen (en daardoor dus zijn aanwezigheid verraden). Men strijkt daarna het mengsel uit over het onderbeen, van den knie gaande naar de opening tusschen den grooten teen en den teen daarnaast.

2) *pakira turara* = de tajer van den pakira. Een ander Indiaan zeide me: Ge neemt de blaren van de pakira-tajer, kneedt ze, haalt ze eenmaal van voren over het been, opgaande van beneden den voet af naar boven tot het middel van uw lichaam, waarbij ge het geluid van den pakira nabootst: *wu... fu... Y-oťi-rï te am s-aku-ya* = Ik strijk een ding van me (het bezweringsmiddel nl.) (over mijn been) uit.

pakira po-sei-kïrï = nagel van de pakira. Term bij hangmatvervaardiging in gebruik; zie *niṁoku*, n⁰. 6.

pakira sipo-rï: N. E. pakira-hoedoe; pakira-hout. Het hout van dezen boom heeft de lucht van den pakira. De vruchten worden gegeten. (*Sipo* = welriekend haar). Zie bij *purïlka*.

pakira wano = een bijensoort. Deze bij wordt naar de pakira genoemd, omdat zij, evenals de pakira, zich verstopt en moeilijk te vinden is.

pa-koto - een samenstelling van *koto* = snijden en *pakï* = vlakte. Zie dit laatste woord, n⁰. 3.

pakuku - bacove; zie *paruru*, n⁰. 2.

pakuli - Platonia insignes; geelhart. De vrucht heeft een sap gelijk de cacao-vrucht. Ze wordt gegeten.

pakusi - een vischsoort der boven-rivier. Ze eet de *atapa*-vruchten.

palata - zie *parata*.

paliwu - Eperua Falcata Aubl.; N. E. biri-hoedoe; bijlhout, wallaba. Het hout wordt gebruikt voor posten van 't huis; zie *auto*, n⁰. 13.

palo = voegwoord, als suffix achter den infinitief staande; beteekent: aleer, alvorens. *Aw-uto-palo, o-ko-neë-wa* = Alvorens weg te gaan, kom bij me. *Kuriala ko'i ćoro ïťa-ri-to-to-ko, tuna apa-ma palo* = Laadt snel de boot, aleer het water geheel en al gevallen is. *Pari-pe at-arïṁa-to-ko, iĉo-mamu palo kët-tunda-tome* = Parelt vlug, opdat wij aankomen aleer het nacht is. Kan *palo* geen samenstelling zijn? *pa* = ontkenning (zie dit woord) en *lo* of *ro* = versterking.

paluripo - benaming van zekeren boom; zie *asepuku*.

pamakari - 1) een soort scherm uit pina-blaren gevlochten, met *dubbelen* wand en *pururu*-blaren in de tusschenruimte. Met warimboreepen worden de gevlochten pinablaren verder nog vastgebonden. Het scherm heeft een lengte van 8 bij een breedte van 3 voet. Dient om de lading der boot tegen regen te beschermen. Op de bijgaande foto hebben we bedoeld scherm rechtop gezet tegen een boomstam. Men ziet duidelijk de vlechtwijze.

2) Met *pamakari* wordt bij het vlechten de vier-richtings methode aangeduid en inzonderheid de draagmand gevlochten naar de methode. Zie de afbeelding der vlechtmethode en der draagmand onder *waruma*, n⁰. 30 en 43.

pamu - (*pamun*) zwager, schoonbroer.

1) De *man* noemt den man van zijn zuster *tïwǫ* of *pamu* en de vrouw van zijn broer: *mǫwusa* (*rï*) ofwel *sęwǫ puil-tï* = vrouw van mijn ouderen broer en *piťǫ puil-tï* = vrouw van mijn jongeren broer.

De *vrouw* noemt den man van haar zuster: *mǫwusa* (*rï*) en *wawa ńǫ* (= man van mijn zuster) en de vrouw van haar broer: *yęrutï* en *mętaton*.

2) Met *pamu* en *tïwǫ* spreekt men vooreerst een echten zwager aan en vervolgens elken man dien men vriendelijk toespreken wil. Met *paŋ-gǫn* (samenstelling van *pamu* en het eerbiedssuffix: *kǫn*) alleen den echten zwager.

Volgens sommigen zou *pamu Muratǫ* zijn en *tïwǫ Tëręwuyu*.

Tïksę a-maña-rï man hę, tïwǫ = Ligt je kostgrond ver af, zwager (vrind)? *Iŕako pamun* = de zwager van *iŕako*; benaming van zekere mier. Zie *iŕako*.

3) De broer van den man is geen familie van de vrouw, de zuster van de vrouw geen familie van den man. Wanneer de vrouw sterft, mag de man de zuster van zijn vrouw nemen. Wanneer de broer van den man sterft, dan neemt de man, als hij nog geen vrouw heeft, de vrouw van zijn broer. Soms neemt hij, reeds een vrouw bezittend, haar als tweede vrouw er bij.

4) Over familie zie *ǫmǫ*.

pan - suffix. *Nokë-ban tǫnǫmaŋ yę-rï mǫrǫ na*? *Kapiŵa yę-rï* = Wat voor dierentand is dat? Kapoewa-tand. *Nokë-ban tǫnǫrǫ ko mǫko nan* = Wat voor een vogel is dat? *Nokë-ban pater* (N. E. en H.) = Wat voor een pater? *Otï-ban wewe ko erǫ nan* = Wat voor een boom is dit? *Otï-ban ware m-uku-san* = Wat voor een liedje ken je? — *Otï-ban* (*iñe'-i-ṕan*) *sę ko man* = Welk der twee wil je? *Ne'i-ṕan* (*otï-ban*) *go pǫiťǫ mę nan* = Welk van de twee is het mooiste? *Otï-ban go a-marǫ na* = Wat voor (kasavebrood) hebt ge? — *Kǫñarǫ-ban am-apǫi-čǫ* = Breng er mij juist een gelijk die van gisteren? *Owe-pan go man* = Waar ergens woont gij? *Ǫya-ban go n-utǫ-n* = Waar ergens is hij naar toe gegaan?

Ik denk dat dit *pan* (*ban*) een samenstelling is van *pę* (*bę*) en *n*. Bij de achtervoeging der *n* verandert in dergelijke gevallen dikwijls de voorgaande klinker. Zie *n* = vormend zelfstandige naamwoorden.

pa-na - oor. Over de samenstelling van dit woord zie *pakï*, n⁰. 3.

1) *Pana-ri kę s-ęta-i* = Ik hoor met mijn oor. *Sakao pana-ri ta man* = Er zit zand in mijn ooren. *A-pana-ri čumi-ťa* = Ga je ooren wasschen. *A-pana-ri ṕu-ka-ko* = Doorboor je ooren (om er een ring in te dragen). *I-ṕana-rï* = zijn oor. *Epana-ma* = luisteren. *W-epana-mā-i* = Ik luister. *Ṕana-pa man* = Hij is doof. *Mǫkǫ pičani ṕana-pa man, tï-sanǫ auran an-ęta pa man* = Dat kind is ondeugend, het luistert niet naar zijn moeder *Tuna panaińę* = Er is water in mijn oor geloopen (*tuna* = water; *panaińę* = samenstelling onverklaarbaar). *Pana-rï t-akï-rę na* = Er zit vuil in mijn ooren. *A-pana-rï wę-tï* = oorvuil. *Pana atï-rï* = oorbok; zie *atï*. *A-pana sębęręrę* = oorlel. Gehoorbeentje = *takua* (zie dit woord). *Pana-ta-nǫ* = oorring; over deze samenstelling zie *ta*.

2) het gewone werkwoord voor: hooren, luisteren, verstaan zie *ęta*; over oorziekten zie *panaińa*; over het dragen van oorringen zie *riña*.

3) Naar aanleiding van iemands ooren zal men hem uitschelden met: visch, of met: hert. In 't eerste geval, denk ik, wanneer de persoon heel kleine ooren heeft, in 't tweede geval wanneer hij ooren heeft die erg groot zijn of wat ver van het hoofd verwijderd. *Wǫťǫ wara ṕana-pa su terapa* = En net als 'n visch heb je ook heelemaal geen ooren! *Yakarawa pana-ri* = Jij herten-oor! *Yakarawa pana kan su* = Jij, die lijkt op 'n hertenoor!

4) *Pana* wordt veel overdrachtelijk gebruikt.

In de vlechtindustrie; zie *waruma.*
Kusiri pana = 'n klein muntstuk; zie *pülata.*
Mati pana-ri = zekere paddestoel; zie *urupe.*
Kusari pana = naam eener plant; zie *situpi.*
5) Zie volgende woorden.

pana atï-rï - zie *atï* en *pana,* n⁰. 1.

panaimha - een laag knolgewas. Men raspt den knol, doet 't geraspte in een doekje, verwarmt het een weinig en knijpt het uit boven het oor, wanneer men oorpijn heeft. *I-ta-ka eyuka-ko* = Knijp het boven 't oor uit. Staat *panaimha* in verband met *pana* = oor?

panakowe - Nebris (?); N.E. botromannetje; botervisch. Men heeft er 2 soorten van. Van die benedenstrooms voorkomen heet het: *Wato enu-san panakowe Paramu-ru-po* = Te Paramaribo eten de botervisschen de faecalien. Is *panakowe* wellicht samengesteld uit *pana* = oor en *kowe* = haak, krom?

pana-ma - luisteren; zie *pana,* n⁰ 1.

pana pana - zekere liaan, papegaai-nagel genaamd. Bast en blad worden als geneesmiddelen gebruikt. 1) De bast. De buitenbast wordt verwijderd, de binnnenbast gedeeltelijk gekookt. Met 't aftreksel wascht men zwerende wonden uit. Hierna neemt men den ongekookten binnenbast, wrijft dien flink uit tusschen de handen. Er ontstaat schuim, een vetstof zet zich aan de handen vast. Men krabt die vetstof van de handen af en legt die op de wonden. 2) *Pana pana ari-mbo* = de bladeren van p.p. De bladeren van deze liaan, alsmede de bladeren van den amandelboom worden te zamen met den bast van den kokos gekookt. 't Aftreksel wordt gedronken tegen dissenterie.

panape - (of *pana-pe?*) sterk. *Pana- pe a-kopo wa* = Ik ben sterker dan gij. *Pepeito pana-pe ne man* = De wind is zeer sterk. *Prana pana-pe na* = 't Water is ontstuimig. *Prana pana-pe ata, m-ope-san* = Als er golven zijn, zinkt ge.
Pana-bu-ŋ borï pepeito ero-me n-opu-i = Een zeer sterke wind waait er vandaag. *Pana-pe tanpoko-rï* = Allersterkst, antwoordt de ander. Over de vorming van *pana-bu-ŋ* zie *n.*
Staat *pana-pe* in verband met *yana* = sterk? Zie *ya.* Men heeft voor sterk nog: *pari-pe* en *tï-yana-re.*

panapuku - Callichthys Callichthys; Catharina kwi-kwi. De kop is plat de vinnen hebben korte stekels. Zie bij *kariwaru.*

pañarï - misschien, wellicht. Zie voorbeelden bij *aunopu, omupini.* Het woord schijnt ook samengetrokken te kunnen worden. Zie bij *pai.*

panasuwiri - zekere ananas-soort; zie bij *nana,* n⁰ 4, f.

panatakawai - een 2 à 3 duim lang, bruinachtig hagedisje, in de kampen verblijvend. *Kës-iwo-i coro, a-pana-rï ta-ka ken-ot-andï-ka-tan* = Sla het niet, het werpt zijn staart af tot in je ooren. De naam van het beestje duidt op deze eigenaardigheid. *Pana* = oor; *ta* = in; *kowei* = haak.

pana-ta-no - oorring; zie *pana,* n⁰. 1.

panda - in 't algemeen elk uitstekend stuk. *I-panda-rï watï na nimoku ewa-to-topo* = Er is geen klam om er de hangmat aan vast te binden. *I-remetï-rï tu-panda-ke* = Zijn (het hert) gewei is vertakt. *Wewe tï- panda-ke amicoto-ta atoug-me* = Ga een stok snijden met een haak (krak) voor stut. *Somoro panda-rï* = de 3 punten van den somoro-pijl. Zie bij *somoro* verder: *panda-mil-po* en *panda-ta-no* enz.
O-panda-ka = zich splitsen. *Tuna ken-o-panda-ka-no* = Het water splitst zich. *I-wo-o-panda-ka-ri-ta topu s-epo-li* = In de splitsing van het water heb ik de (*okoyumo*) steentjes gevonden. Zie ook *oma* = pad.
Panda-to. Tuna si-panda-to-ya = Ik voer het water af.

panda - N.E. panta; een sterke en taaie houtsoort.

pandara - zekere boom die lange vruchten heeft. Elke vrucht laat zich verwerken tot twee bootjes. Speelgoed voor kinderen.

paŋ-gon - zie bij *pamu* = zwager, n⁰ 2.

pani - Felichthys Bagre (L); N.E. katti; katvisch.

papa - 1) vader; zoowel bij aanspraak als elders. *Aw papa tï-romo-ṣe, kapu-ta t-uto-n* = Mijn vader is gestorven, hij is naar den hemel gegaan. *Nokë kuriala-ri ko ero na? Papa kuriala-ri* = Van wie is deze boot? De boot is van mijn vader. Overigens wordt, wanneer bezit uitgedrukt wordt, het woord *yumaŋ* gebruikt. *A-yumaŋ, i-yumaŋ* = uw, zijn vader. *A-yumaŋ ćo-ma-ta, ko'i ćoro n-opu-se* = Ga uw vader roepen, dat hij spoedig kome! *Yumaŋ* heeft verder ook de meer algemeene beteekenis van: beschermer. Verder wordt het als versterkingswoord gebruikt.

2) oom, de broer nl. van vader (moeder's broer wordt *yawo* genoemd. *Papa puil-tï* = de vrouw van vader's broer. Wil men nader aanduiden, welke broer van vader bedoeld is, dan zegt men: *a-yumaŋ rui, a-yumaŋ pi-rï* = uw vader's oudste, jongste broer. Zie verder bij *yawo* = oom.

3) Ook God wordt aangesproken met *Papa* = vader hetzij door den piaiman (zie bij *kurama* = bewaren,) hetzij door 't gewone volk (zie bij *pakara*). Zie vooral het veelvuldig gebruik van *Papa* = Vader voor God in het verhaal onder *Ipetï-maŋ*, n⁰ 11.

Papa pato schijnt een uitdrukking te zijn identisch met: „Als God belieft." *Papa pato yukpa w-e'i poto w-u-take* = Als God belieft dat ik beter word, zal ik gaan. Zie bij *pato*.

pa-pa-ma - vast aaneenkloppen; zie *pakï* n⁰ 2.

papasaka (y)arï - een kruid tot de familie der Piperacceae behoorend; N.E. aneiswiwiri; anijsblad. Haar bladeren worden gekookt tegen koorts. Men zegt ook *pasaka (y)arï*.

Een samenstelling hiermede schijnt de benaming te zijn van een ander kruid insgelijks tot de Piperaceae behoorend: *u-pasakï-(y)arï* = mannelijk anijsblad (*u* = hoofd).

papo - heeft de beteekenis van: geheel, allen, volledig. enz. Het komt voor vergezeld van suffixen: *me* = overgangs suffix, *ro* = versterkingssuffix, *ta* = voorzetsel.

a) *papo-me. Kurifa ne ne papo-me* = (Kom) na den middag (na 12 uur). *Koye papo-me* = volop in den namiddag. *Irawone ne papo-me* = Als het volle twaalf uur middernacht is.

b) *papo-ro. Papo-ro n-omima-ma-ton* = Allen zijn reeds verhuisd. *Papo-ro pićani-ćon Paramuru-po man* = Alle kinderen zijn in Paramaribo. *Papo-ro ë-pe s-ekarama-ma-i terapa* = Ik heb al mijn pijlen al verkocht.

Papo-ro behoeft niet onmiddellijk vóór het te bepalen woord te staan, het mag er ook van gescheiden zijn. *Papo-ro kën-u-ta-ton kusa* = Alle krabben zullen wegloopen.

Soms staat tusschen *papo-ro* en het te bepalen woord het lidwoord(?). *Papo-ro mokaro pićani-ćon si-ćo-ma-i* of *si-ćo-ma-ton* = Ik heb alle kinderen geroepen.

Papo-ro kan ook voor een enkelvoudig woord staan en voor een woord welks beteekenis meervoudig is. *Papo-ro si-ća-ma-i arepa* = Ik heb alle kassave reeds uitgedaan. *Papo-ro terapay-otï-rï ni-pu-ta-i* = Al mijn hebben en houden is nat geworden. *Pero papo-ro otï ena-pu-i* = De hond heeft alle zaken opgegeten (meervoudsvorm van *otï*, zaak = *otï-kon*).

Papo-ro-ro. Het versterkingssuffix: *ro* achter *papo-ro* wordt somtijds nog eens herhaald. *Papo-ro-ro ćo-ma-to-ko* = Roept allen zonder uitzondering.

c) *Papo-ta. Ifem-pa* (het Neg. Eng.: tem = tijd) *ero me wa (w) ome-pa poko, moro-mbo papo-ta w-ome-pa-take* = Ik heb nu geen tijd om het te leeren, over eenigen tijd zal ik het leeren. *Oroa kurifa papo-ta tunda yapa* (verbastering van *rapa*) = Over drie dagen kom ik terug. *Moro-mbo papo-ta* = Eenigen tijd daarna.

d) In de benaming: *ïrapapono* (zie *kuita*, n⁰ 3) schijnt ook het hier besproken *papo* voor te komen. *Ira* of *ra* = bodem; *no* = zelfst. nwden, vormend suffix. Door *papo* = geheel achter *ra* = bodem te plaatsen, wil men wellicht aanduiden: den volledigen, allerlaagsten bodem, n.l. het onderste stuk.

pa-po - doen wegwerpen; zie *pa-pu*.

papotï - tatoeeeren. *Aw s-ipapo-tï* = Ik tatoeeer hem. *E-papo-tï* verb. refl.

W-e-papo-tï-rï se-pa wa = Ik wil mijzelven niet tatoeeeren. *W-e-papo-no m-uku-san* = Verstaat gij de kunst om je te tatoeeeren? Over tatoeeeren zie *kura*, *n*⁰ 3, e.

ṕa-pu - 1) wegwerpen. (Over den oorsprong van dit werkw. zie *pakï*, n⁰. 5). *Ituk-ta-ka ni-ṕa-pu-i?* = Heeft hij het in 't bosch gegooid? *Woto ṕa-ko, tï-ko-ta man* = Werp den visch weg, hij stinkt. *Tupo-ke si-ṕa-sa, sï-ṕa-pu-i terapa* = Met den lepel werp (wierp) ik (het schuim) weg. *Wuilipopo pa-se w-u-sa* = Ik ga het opgeveegde vuil weggooien. *Tamun epuli-rï si-ṕa-pu-ma-i* = De bloemen der tabaksplanten heb ik allemaal weggegooid. *Ṕa-pu* zaaien; zie *asikuna*.

2) *Pa-po* = doen wegwerpen. *Pićani-ćon-wa ṕa-po-ko* = Laat het door de kinderen wegwerpen. *Tu-wengosi kopori terapa patï-ta na, ṕa-po-tando-ko, diakoro'm onëkï pa w-ei-ṫake* = Mijn hangmat zit vol mieren, laat ze uitkloppen, anders zal ik niet kunnen slapen. *Mi-ṕa-po-ya* = Gij laat (de kralen) vallen.

3) *O-pa-pu* = reflex. zich zelven neerwerpen, vallen. Wordt *oma* = vallen (reflex. van *ema* = werpen) gebruikt van enkelvoudige dingen, *opa-pu* gebruikt men meer, wanneer er sprake is van een verzameling van voorwerpen. *Sarombo yumäŋ tuw-o-pa-se* = Vele bladeren zijn afgevallen. *Kurangon borï kasuru! Tuwalo koro, kën-o-pa-san* = Zeer mooie kralen! Pas op, ze vallen (op den grond). *Popo-näka n-o-pa-pu-i* = ze zijn op den grond gevallen. *Simo w-o-pa-pu-po* = term eener bindwijze bij pijlenbereiding, zie *simo*, n⁰. 4.

paraka - Ortalis motmot.; wakka go, de N. E. naam, beteekent: loop heen en is een nabootsing van het geluid dat de vogel maakt. Wakkago is een boomhoen; zie *kuyuwi*. Hij wordt in de kampen vaak gekweekt. Naar zijn nagels wordt zekere krompuntig uitloopende pepervrucht genoemd; zie bij *pomui*, n⁰. 3. Insgelijks zekere groote, gebogen boschbloem. Zie *paraka poseikï-rï*.

parakaniru - de groote masklim. Deze tot ca. 2 d.M. lange worm, voorkomend in rottend hout, gelijkt op een slangetje. Als vischaas zeer gezocht, zie *ipowono*. Voedsel voor vogels, die men kweekt. Kapasi en anamoen wroeten hem te voorschijn. De kleine masklim = *kowe*. Over wormen zie *auruko*.

paraka po-seikï-rï - naam eener bloem op de *pariri* (*y*)*arï* gelijkend. Zie *paraka*.

parakaru - Canna Coccinea Ait; sakka siri d.i. zaden voor een rammelaar; koningsbloem. Eertijds, toen men de koralen nog niet had, deed men de zaden van deze bloem in den rammelaar der kinderen. De piaiman doet deze zaden heden ten dage nog in zijn rammelaar. *Parakaru maraka-taka s-ilri-ya* = Ik doe par.-zaden in den rammelaar. Zie *maraka* onder *püyei*, n⁰. 38.

parakata - een soort vischlijn uit boschliaan of touw, waaraan kleinere lijntjes met haken tot 't vangen van visch. Wat de *paraŋ* is voor de groote rivieren, is de *parakata* voor de kreken. *Parakata il-ye w-u-sa* = Ik ga de lijn uitwerpen.

parakawera - kleine zoutwaterslak veel op de *matuni* gelijkend, hecht zich vast aan de wortels der mangro-boomen, wordt gegeten. Zie het aangeteekende bij *makirë*.

parako - N. E. soekroe-waswassi, d. i. suiker-wespen. Deze wespen of liever bijen treft men aan in de savana, doch vooral langs de rivieroevers in de doornige branti (zie *aturia*). Door middel van een langen stok met 'n haak haalt men zijn korf naar beneden. 't Inloopend water verdrijft de bewoners. Langzaam haalt men den ronden korf naar zich toe. Boven een kalebas knijpt men de raten uit: *s-aku-ka-i kwa'i ṫaka*.

parakua - Dimorphandra Excelsa; mora of peto. Een zeer groote, mooie boom. In de dansliederen wordt er melding gemaakt van dezen boom. In den ouden tijd nl. zou een *yoroka* de kinderen van een Indiaan gestolen hebben en hij plaatste die kinderen in de wortels van den peto, in dier voege dat zij er niet meer uit konden. De zang is als volgt: *Tampoko ma-kon* (zie *me*) *parakua ṫa-ra-rï ta no mero m-aro-ya-kon* = Gij hebt de

kinderen van een ouden Indiaan in den voet (*ta*) van den peto gebracht. Zie bij *ta-rï* = voet, n⁰ 4.

paramaru - een struik met roode bloem op de vlier gelijkend. Zie bij den stadsnaam: *paramuru*.

paramu - regenboog. De regenboog is niet het teeken van vrede. Integendeel. Zoo lang hij in de lucht staat, moet men niet uitgaan. *Erę-ma korǫ ai-ćoko, pitani-ćon, paramu rǫ'm n-awǫmu-i* = Loopt zoo niet, kinderen, de regenboog is opgekomen. *Paramu rǫ'm ni-ćǫmu-i, k-itǫ-pǫ-tǫn nę korǫ* = De regenboog is opgekomen, laten we niet uitgaan. Hij is een *yǫrǫka*, een booze geest. *Yǫrǫka n-awǫmu-i* zegt men dan ook bij zijn verschijnen. De kleurenboog is de vederkrans, waarmede hij zich het hoofd versiert. *Yǫrǫka umari-rï*. *Yǫrǫka a-wǫ-tan* = De booze geest (de regenboog) zal je slaan.

paramuru - Paramaribo, Suriname's hoofdstad. *Paramuru-po na* = Hij is in Paramaribo. *Paramuru-wa w-u-sa* = Ik ga naar Paramaribo. Zie *anga*, n⁰. 3, c.

Over den oorsprong en de beteekenis van dezen stadsnaam het volgende: De Sommelsdijksche kreek werd eertijds en wordt thans nog: *paramuru* geheeten. Het Indianendorp dat eertijds naast de kreek lag noemde men daarnaar: *paramuru*. De naam is van het voormalige Indianendorp op de huidige stad overgegaan. De verklaring van den naam geeft eenige moeilijkheden. Letterl. zou men den naam kunnen vertalen met: zoon (*mu-ru*, zie *mu*) van Para. Doch heden ten dage wordt door de Benedenlandsche Karaïben nergens een dorp aangeduid met den naam van den bewoner of stichter. Wel doet de andere bevolking zulks. Men spreekt in de Marowijne bv. van Christiaan Kondre, Langa-man Kondre, Papa-Tam-Kondre d.w.z. dorp van Christiaan, dorp van den langen man, dorp van vader Tam. Doch de Karaïben zelven noemen de drie dorpen resp. plaats waar geen koepari's zijn, onder den manjaboom, onder den maripaboom (zie *mara'uni*). Zoo komt mij de vertaling: zoon van Para onwaarschijnlijk voor.

Verder is de benaming *paramuru* volgens de hedendaagsche Karaïben oorspronkelijk gegeven niet aan de stad, noch aan het voormalige Indianendorp, maar aan de kreek. Over het princiep voorzittend bij het geven van namen aan kreken zie *etï*, n⁰. 17. Men noemt gaarne een kreek naar een plant, groeiend aan de uitmonding. De vertaling: zoon van de para is dus geheel te verwerpen.

Volgens mijn bescheiden meening is de naam *paramuru* ontleend aan een plant, welke waarschijnlijk aan de uitmonding gestaan heeft. Nu zijn er twee planten die in aanspraak komen kunnen:

paramáru = benaming van zekere struik, die een roode bloem heeft. De bloem is in vorm gelijk aan de bloem van den vlier.

parémuru = zekere plant met gele vrucht, welke gegeten wordt.

Een moeilijkheid er tegen is dat men heden ten dage zegt: *paramuru*. Er moet dus een klinkerverwisseling hebben plaats gehad. Doch is deze onmogelijk? Tusschen Hollanders en Karaïben heeft in allen gevalle een klinker-verwisseling reeds plaats gehad. De eersten zeggen: *paramari-bo*, de tweeden: *paramuru-pǫ*.

parąŋ - een groote vischlijn, waaraan op korten afstand van elkaar een 20 à 40 kleinere lijnen van ca 3 voet zijn bevestigd. Elk dezer kleine lijnen heeft een vischhaak. De geheele lijn ligt vastgeankerd. Een bovendrijvende boei wijst de ligplaats aan. Vooral aan de riviermonden gebruikt. Voor de kreken heeft men een dergelijke, doch kortere lijn. De boei ook ontbreekt; zie bij *parakata*.

parana = de zee, golven, zeer onstuimig water. (Andere benamingen voor onstuimig water zie *tuna*. Voorbeelden met *parana* zie *pari* = sterk en *pękï* = iemand verdrinken en *ęmbaka* = iemand wekken.

Parana ępuli-rï letterl. bloem der zee; scyphomedusae; schijfkwallen.

Parana-kërë = wat uit de golven opsteekt (zie *kerë*); benaming der Blanken.

Parana-kërë ewa-kërë = een tajersoort, die den blanke, zoodra hij bij de Indianen komt, bezweren moet. De blanke wordt door den invloed van den tajer goedig gestemd, wordt vroolijk zelfs en lacht met de Indianen. *Ewa-kërë* van *awa* = lachen. Waar men de tajersoort planten zal, zie bij *moran* n⁰. 7 en 9. Of men neemt de plant mede. Of ook . . . men wascht zich met water, waarin de bladeren van deze tajersoort gedaan zijn. Alles met 't zelfde gevolg. De blanke kan niet anders dan vroolijk zijn tegenover de Indianen.

Parana mauru of *mauru-ru* = sea island katoen; zie *mauru*, 1, e.

Parana-po-no = bewoner der zee. *Parana-po-no kusa moko man* = Die krab is er een van den zeekant.

paranasa'u - de kleine sabakoe; zie verklaring van den naam en geschiedenis van den vogel onder *sawaku* d.

paraŋ-baran - N. E. branbran; vlinder: *Paraŋ-baran kën-emomi-ča-no* = De vlinder zal uit de pop komen. *Iṁomi-po* = de pop. *Tï-ta-ri ke noro nan?* = Zit er nog wat in? *Uwa, tuw-o-soka* (*tuw-e-pa-ka*) *terapa man* = Neen, (de vlinder) is er al uit gegaan.

parandï-nano - naam van een beenversiersel, door de mannen gedragen. Zie bijgaande teekening en foto. Het zijn drie franjes-randen van ca. 1½ d.M. lengte, die gedeeltelijk op elkaar, om het onderbeen, onmiddellijk boven den enkel vastgebonden worden. De franjes hangen tot op den grond. Er komt aldus een heele bos van franjes boven den voet, juist gelijk bij sommige dieren een bos haren boven de hoeven staat. 't Versiersel wordt vaak rood geverfd met kuseiwe. Beenversierselen van vrouwen, zie *sepu*.

parapi - zie *prapi*.

parara - rimpels (?) *T-asa-parara-ke* = met gerimpelden nek. *Tï-poli-parara-ke* = met een been, wiens huid overal openbarst (*Asa* = achterhoofd; *poli* = been).

parara - naam eener slang; zie bij *kupešini polipo*.

pararapo - een boom of struik aan den zeekant, wier zaden tot snoeren aaneengeregen worden. *Pararapo epei-ri-mbo am-ča-ko y-enka-rï me* = Maak van pararapo-zaden een halssnoer voor mij. Zie *enku*, n⁰. 4.

pararï - een op de garnaal gelijkend water-insekt. Dit insekt wordt volgens sommigen in de onder *pakara* opgegeven bede aangeroepen en niet God.

para-sarï - sleutelbeen; zie *motarï* (ook *para-si yarï*).

parasi - naam van zekeren visch (Marowijne-rivier).

parata - mimusops balata Gärtn.; bolletri of balata. Ook vele Indianen verhuren zich zelven als balata bleeder. De balata-bast gekookt tegen dissenterie.

parawakasi - zekere boom, goeroebara genaamd, met groote langwerpige vruchten op messen gelijkend.

paremuru - plant met gele vrucht, welke gegeten kan worden. Zie over *paremuru* meer bij *kwásisi*.

pari - een soort mat om de kreeken af te zetten voor de vischvangst. Zij wordt gevlochten uit pijlriet, uit reepen van den maripastengel, vooral uit reepen van den *tamutu*. *Maripa sa-ra-ka w-u-sa pari-ṁe* = Ik ga maripastengels splijten om een mat te maken. Als bindsel neemt men *akïkïwa* = makkátetei. *Akïkïwa pari apen-popo na* = Makkátetei dient om de pari te doorschieten. Men plaatst de pari bij hoog water. *Tuna aputo kama* = Kom, laten wij de kreek (het water) gaan afzetten. *Otï bäŋ-ge?* = Waarmee. *Pari-ke* = met de pari. *Aw owin-ṅe il-ri s-upi-ya* = Ik alleen kan de pari niet plaatsen. Is het water gevallen, dan gaat men kijken. *Kë-pari-rï ene kama-ton, n-apa-ma-i* = Laten we naar onze pari gaan zien, 't water is al lang gevallen. Zie bij *masiiba*. Een *pari* uit vogel-pooten, zie *kumawari*.

pari - kleinkind. *Pari wokërë* = een mannelijk kleinkind. *Pari wori-ṁe* = een vrouwelijk kleinkind (*wori-me* = meisje).

Pari-maŋ = schoonzoon en *pari šano* = schoondochter; verklaring dezer uitdrukkingen zie bij *me* = kind, n⁰ 4.

Pari-ta = kleinkinderen hebben. *Ni-pari-ta-i* = Hij heeft kleinkinderen.

Pari is ook de titel waarmede een oudere, een voornamere persoon den jongere begroet; zie bij *odiña*.

pari - *Pari-pe* = sterk, flink. *Pari-pe kupo-rï kai-čo* = Spreek wat harder! *Pari-pe at-ari-ña-toko* = Parelt eens flink! *Tenga-ko pari-pe* = Haal flink op (met den neus). Zie verder voorbeeld bij *embaka*. *P-ari-to*. *Parana pari-to-rï-ta tuw-o-pe-se man* = In het ontstuimig water is hij verdronken. *Ipari-to ma man* = Het (water) is niet onstuimig. *Ipali-to ma mana* = Gij zijt niet sterk. Zie *pana-pe*.

pa-rï - suffix? Zie *soro-pa-rï*.

pari'embo - naam van zeker insekt; cicada tibicen, zingcicaden; sieksi joeroe d.w.z. 6 uur, omdat vooral tegen 't ondergaan der zon dit insekt zijn reusachtig geluid maakt. Volgens de Karaïben zou in den ouden tijd een grootmoeder heel den dag haar kleinkind geschommeld hebben in de hangmat. Tegen den avond, moe er van zijnde, moet zij haar dochter, de moeder van 't kind, geroepen hebben: „Kom! Neem je kind! 't Is al zes uur." De dochter kwam echter niet. De grootmoeder bleef toen maar roepen. Zij is het, die nu tegen zessen nog roept. *Pari* beteekent kleinkind. Zie bij *poko poko*.

paripe - sterk; zie *pari*.

parira - fijne kam; zie *ongai*.

pariri - zekere bakoven-soort; zie bij *paruru*, n⁰. 3.

pariri (y)arï - letterl. blad van de *pariri*; Heliconia psittacorum: N. E. popokai tongo, d. i. papegaaien tong. De bladeren van deze plant strekken tot dekmateriaal. Ik meen dat de kleine vrucht geroosterd en het inwendige der vrucht gegeten wordt.

pari-ta - zie *pari* = kleinkind.

pari-to - zie *pari* = sterk.

paruru - 1) Ravenala Guyanensis Bth.; bosch-banaan. Deze benaming geldt ook voor de eetbare, gecultiveerde banaan. De laatste wordt, wanneer men duidelijk spreken wil, aangeduid met: *paruru-ne*, d. w. z. *de* banaan, de ware. *Paruru-ne ipenga-ko* = Snijd een bos bananen af! *Apo-se-ka-ko moko paruru-ne* = Snijd er een hand af! *Moro paruru am pïltï-ka-ko o-wa* = Neem een enkele vinger (één banaan) voor u. *Paruru epe-rï* = de vrucht der banaan; deze wordt ook enkel met *paruru* aangeduid. *Paruru epul* = de stam van de banaan. *Paruru masakupo* = jonge uitspruitsels v. d. banaan. *Paruru-ya* = een tijgersoort, genoemd naar de wilde boschbanaan, zie bij *kaikusi*, n⁰. 8, b. *Paruru-y-arï* = de bladeren van de wilde banaan; dienen vaak tot dakbedekking, zie *auto*, n⁰. 14, c. *Okoyumo paruru-ru* = de bananen van den watergeest; zie *okoyumo*, n⁰. 10, b.

2) In de Marowijne duidt men met *paruru* ook de *bacove* aan. We laten hier de namen volgen der verschillende bacove-soorten:

a) *paruru* = bacove; in de Coppename *pakuku* geheeten.

b) *asibana* = banaan-bacove; wordt in de Coppename *kurayanda* genoemd en *puisai* (*punsei*).

c) *maripa paruru* = N. E. pikien missi finga, d. i. kleine meisjes vingers; *pariri* door de *Murato* genoemd.

d) *matuku* = appelbacove.

e) *mutaperë* = suikerbacove; in de Coppen. ook *nuperi* geheeten.

f) *pomere* = zekere groote bacoven-soort.

g) *soko soko* = N. E. lonwe bana, boni boni bacoeba. Zie het woord.

h) *wara paruru* = Indiaansche bacove, naar den rooden Ibis (*wara*) aldus genoemd; in de Koppen. ook *matuku*.

3) Voor banaan heeft men nog een eigen woord: *taposa*.

paruru-ya - tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 8, b.

pasaikï - zie *pa-sa-rï*.

pasaka yarï - zie *papasaka*.

pa-sa-rï - (samenstelling van *pakï* = vlakte en *sarï* = zijde) zij, kant. *Tu-pa-sa-karai-ye* = Zij (de waterkruik) is aan een harer zijden zwart (gebakken). *Pa-sa-po me n-e'i nuno* = De maan ligt op haar kant. *Pa-sa-wo nuno kën-*

i-san = Zij gaat op haar zij (zie *nuno*, n⁰. 4). *Po* en *wo* zijn suffixen. Slapen van 't hoofd; kinnebak. *A-pa-sa-rï* = uw slapen.

Samenstellingen met *pa-sarï* zijn *pa-sa-ruku-ru* (zie *suruku-ru*) en *pasaikï* = haar bezijden het gelaat neergroeiend tot over de slapen. Voorbeeld van *pasaikï* zie bij *pe*.

pasiri yarï - Ocimum Micranthum Willd; N. E. smeri-wiwiri. Kruidachtige plant met vierkanten stengel en tegenoverstaande, sterkriekende bladeren. Zou naar deze plant de vlechtmethode *pesi yarï* genoemd zijn (*waruma*, n⁰. 29)? Door een ander Indiaan werd Andropogon Schoenanthus = Citroengras, met eveneens zeer welriekende bladeren, aangeduid met: *pasiri yarï*.

pásisi - Brachyplatystoma Vaillanti; lalau. De afgeplatte bek van dezen visch heeft lange voeldraden; die der bovenkaak reiken somtijds zelfs voorbij de draden van de staartvin. Vandaar zal men iemand met baard of snor uitschelden met: *Pasisi etasi-po-kan*! = Jij, met je pasisi baard! De Encyclop. geeft achter bovenvermelden wetenschappelijken naam: lalau en pasisi, alsof het twee namen voor éénen visch waren. Mij echter gaf de Indiaan op: *pásisi* = lalau; *pásisi yopoto-u* = de groote lalau; *wiriri* = pasisi. *Pasisi moran* = bezweringsmiddel van den lalau. De bladeren van zekere tajersoort, in kleur op de huid van den lalau gelijkend, worden gebruikt om den visch te bezweren. Met de bladeren bestrijkt men den vischhaak of den vischval. Zie bij *moran*.

pasiŵü - Ireartea exorrhiza Mart.; Iengi prasara; de pina-palm der bovenrivieren. Deze palm gelijkt op den gewonen pina-palm (*wasei*). Zijn stam wordt eveneens gespleten tot het bevloeren van zolderhuizen, is eveneens geschikt voor bogenhout (zie *auto*, n⁰. 20; *rapa*, n⁰. 2). 't Opvallende van hem is, dat zijn hooge stam op een stoel van bovengrondsche wortelen staat. Dit opvallende bootst de Karaïb na in een zijner winding-kunstjes (zie *esapiŵa*), *pasiŵu mi-tï* = wortels van de *pasiŵü* genaamd. De draden dalen als één draad van de éene hand neer. Even voor zij de andere hand bereiken spreiden zij zich uit, gelijk de *pasiŵü*-stam uitloopt in verschillende wortels. Onder *esapiŵa*, n⁰. 11, c ziet men de afbeelding v. h. touwkunstje en de foto van een jongen het kunstje vertoonend.

pasu'wa - een mooie met gedeeltelijk gekleurde reepen gevlochten mand. De mand is bij haar hoogte smal te noemen. Haar bodem zoowel als haar mondopening zijn vierkant. De deksel, welke over het benedenstuk heen tot beneden toe reikt, heeft dikwijls twee houten ooren, waar een katoenen draad doorhenen loopt. De draad en de mand zijn hier en daar bij wijze van versierselen van katoenen dotjes voorzien. Bij 't vervaardigen van deze mand vooral toont de Karaïb een kunstenaar te zijn in het vlechten. De schoonste figuren en randen toovert hij er op. De vrouw bewaart deze mand dan ook met zorg. Gaat zij op reis, die mand laat zij niet achter. De vrouw bewaart er haar kralen in en in 't algemeen alles, wat tot opschik van haar lichaam dient. Ook voor zichzelven vlecht de man een zoo mooie mand. Ze heeft echter een ander soort bodem, ze heeft geen deksel. Hij noemt de mand: *pakara*. Zie verder bij dit woord.

Een afbeelding der *pasuwa* vindt men onder *waruma*, n⁰. 44. De mand vertoont de volgende figuren. De zigzag-lijnen, zoo boven als beneden, duidt men aan met *matuni* (zie *me*, n⁰. 13, a). De zware lijnenteekening, beneden de bovenste zigzaglijnen zijn vier tegen elkaar staande slangenkoppen (zie *me*, n⁰. 13 c). Hieronder volgt de „trapgeveltjes-figuur", *kumako ni-putuka-po* genaamd (zie aldaar). De vier figuren voorkomend op den bovenkant der mand stellen *tunapewono* = waterspinnen voor.

pata - zie *owara*, n⁰. 2, b.

patakai - Hoplias Malabaricus (Bl.); pataka. Gezochte visch. *Patakai moran* = een tajersoort met witgevlekt blad en zwarten stengel, gebruikt als bezweringsmiddel van den pataka (zie *moran*). *Kowei s-kïrï-kïrï-ma-i patakai turárarí-ke, kumi-me patakai w-ei tome* = Ik bestrijk den vischhaak met *pataka moran*, opdat de pataka hongerig zij (d.w.z. bijte).

patana - zie *owara*, n⁰. 2, b.

patawa - een koemboepalm; zie bij *kumu.*
pataya - afdakje. *Ero-po pataya kas-amu-sein* = Laten we hier een afdakje bouwen. Zie bij *auto*, n⁰. 18.
patï - bezitsvorm van *pato* = streek; zie het woord. Bij-beteekenis van *patï* = mijn hangmat; zie *auto*, n⁰. 10 en *nimoku.*
pato - streek, richting. *Ero pato oma na* = Gaat het (goede) pad deze richting in? *Moro pato aw-uto-poto, ay-uta-take* = Als ge dien kant uitgaat, zult ge verdwalen. *A-kowei-rï kës-ema-i moro pato* = Werp je vischhaak niet in die streek. *Neï pato ko* = waar ergens (zie *ne'i*)?

Wordt tevens bezit uitgedrukt, dan krijgt *pato* geen suffix, maar (evenals bij *auto*) de *o* verandert in *ï*. *Amotï patï* = plaats (uiteinden) van den boog, waar de pees (*amotï*) bevestigd wordt. *Ana'i patï* = ananas-grond; zie *aware* n⁰. 4. *Kunapo-patï-ta-no* = iets (*no*) wat leeft in (*ta*) de streken (*patï*) waar de mangrove (*kunapo*) groeit. *Kusa-patï-ta-no* = een wezen (*no*) dat zich ophoudt in (*ta*) de streken (*patï*) waar de krabben (*kusa*) zijn; bedoeld is met deze benaming de krabbenhond. *A-patï, i-patï* = uw, zijn hangmat. Zie bij *auto*, n⁰. 10 hoe de beteekenis van „hangmat" aan *pato* vastgehecht werd.

Pato-na-n = dwars; zie over deze woordvorming bij *n. Kuriala-ri n-uru-pu-i pato-na-n wewe kupo* = Mijn boot is blijven vastzitten op een dwarsliggenden boom. *Irukpa koro itäŋ-go, omapato-na-n-bo wewe a-pupu-ru kës-iwö-i* = Ga voorzichtig, stoot je voet niet aan den boom die dwars over den weg ligt.

Pato-na-rï = dwarsbalk. *Kuriala-ri n-uru-pu-i pato-na-rï wewe kupo* = Mijn boot is vastgeraakt op een dwarsliggenden boom. Dwarshoutje; zie *purïlwa potë-rë.*

Pato-ne = dwars over. *Oma pato-ne wewe tuw-oma man* = Dwars over den weg is een boom gevallen. *Pato-ne moro wewe man* = Het hout ligt er dwars over.

Pato-no-rï = de inslagdraden bij een hangmat, zie *nimoku*, n⁰. 4; bij de *kapasi-rï*, zie *yamatu.*

Staat *pato* of *pa-to* = streek in verband met *pakï?*
pato - *Tï-ko-re-ŋ woto ono-po pato yetu-nä-i* = Als ik bedorven visch eet, word ik ziek. *Tamusi pato irupa w e'i-poto rapa* = Als het God belieft wanneer ik weer beter ben. Zie nog een voorbeeld, bij *Papa* = Vader, d. w. z. God, n⁰. 3.
pa-to - iets tot een vlakte maken, waar men dan over henen trekt. *Ero tuna si-pa-to-i* = Ik heb deze rivier overgestoken. *Pa-to-ko ipoli-rï* = Steek de kreek over. *Pa-to-rï s-upi-ya* = Ik kan ze niet oversteken. *Otï-ako si-pa-to-i terapa* = Eertijds heb ik ze al eens overgestoken. *Ero apalari te-pa-to i-wa man* = Het (hert) heeft deze savana overgestoken. *E-pa-to* (verb. reflex.) = voorbijgaan. *Konopo n-e-pa-to-i* = De regen is voorbij getrokken. *Pepei-to n-e-pa-to-i* = De wind is gaan liggen. *Pa-to* = overtrekken is afgeleid van *pa-kï* = vlakte (zie *pakï*, n⁰. 3).
patö-na-ŋ - dwars; adjectief substantivisch gebruikt. Zie *pato* = streek.
pato-narï - dwarsbalk; zie *pato* = streek.
pato-ne - dwars, adverb; zie *pato* = streek.
pato-no-rï - scheering-reepen; zie *pato* = streek.
patoto - N. E. *moetgte.* Een open draagmand, van warimbo of gespleten kamina-tetei (*simosisi*) gevlochten. De mand bestaat uit een langwerpig, vierkanten bodem, *inda-na-rï* = zijn rug (zie *anga*) genaamd, van ± ½ M. lengte, welke slechts drie opstaande wanden (*söropa-rï*) heeft van 1 à 2 d.M. hoogte. De rug is recht vlechtwerk; zie *waruma*, n⁰. 15. De wanden zijn somtijds open (*enu-ru*), somtijds dicht (*waruma*, 17). De „randen" der wanden worden op verschillende wijzen vervaardigd, zie *waruma*. n⁰. 34—36. De mand draagt men op den rug.

Een teekening dezer mand vindt men onder *waruma*, n⁰. 43. Men ziet dat de hooge opstaande wanden met behulp van een band van boomschors naar elkaar toegetrokken kunnen worden. Dit alsmede de band zelve

beletten elk voorwerp er uit te vallen. De mand in kwestie wordt gedragen door middel van een boomschors-band die over het voorhoofd loopt (over deze wijze van lasten dragen zie de foto onder *maña*, n⁰. 8).

Dikwijls heeft de *patǫtǫ* twee draagbanden; men draagt dan niet met het voorhoofd, doch met de schouders. Zie bijgaande foto.

patumaŋ - neef; zie *miya*.

patura - Coccoloba Latifolia; N. E. Bradi-lifi, d. i. breed blad. Het buigzame hout gebruiken de jongens om vogel-vallen te maken. Zie *tǫrǫ*.

pa'u - eiland. *Pa'u kupo* = op het eiland. Ook de kleine verzamelingen van struiken in de zandsavana's worden „eiland" genoemd. In dit geval echter wordt het niet vergezeld van *kupo* = op, doch *ta* = in. *Yákarawá kǫnǫnu-sa pa'u-ta* = Het hert slaapt in het boschje (eiland). Met *pa'u* wordt ook het land der blanken aangeduid. *Pa'u-wa n-u-tǫn* = Hij is naar 't land der blanken gegaan. *Pa'u-po-nǫ akuri* = N. E. genipi. Volgende uitdrukking, letterlijk van den spreker overgenomen, kan men door het woord *pa'u* = eiland overdrachtelijk te nemen wel verklaren. *Am tï-nǫ i-wa pa'u-mę man* = Er is iets bij wijze van een eilandje overgebleven. Werd gezegd van iemand die al zijn haren had laten afknippen op een bosje, een soort kuif na.

pawara - Volgens een Indiaan uit de Koppename de naam van zekeren boozen geest. Over geesten zie *yǫrǫka*.

paya - Een drank in het N.E. boekoe tapana d.i. verschimmelde tapana genaamd. Tweedens duidt men met dit woord de koeken aan, die tot het maken van dezen drank gebakken worden. *Paya s-ękęi-ya* = ik bak paya-brooden. Deze koeken of brooden, van bittere kassave bereid, zijn dik. Zij mogen niet aangebrand zijn (wat bij 't maken van een anderen drank: *paya-waru* wel het geval is), doch moeten zuiver wit gebakken worden. Zij worden vervolgens in het kamp boven op een plank gelegd, opdat zij zullen schimmelen. Dit schimmel-proces bevordert men door na drie dagen de koeken vochtig te maken. *Paya s-a-kupi-ya sarǫmbo-kę* = Ik besprenkel de paya-brooden met een vochtig takje. Na een tweede drie dagen bevochtigt men ze voor een tweeden keer. Liggen ze nu een acht dagen, dan zijn ze rood van den schimmel. Vandaar dat men bij den aanvang, bij het wegleggen der brooden, ook zegt: *Ungma-ko kaǫ-náka, api-tatǫmę* = Leg (de brooden) boven (ergens) neer, opdat zij rood worden. Ze zijn nu voor drankbereiding geschikt. Men gaat dan aanstonds over tot het bakken van „versche" kasave-brooden. Deze moeten „aangebrand" zijn. Heeft men van de verschimmelde brooden bv. drie manden, dan bakt men van versche twee er bij. Behalve deze twee manden bakt men nog een 6-tal dunne, onaangebrande brooden. Deze 6 brooden zullen als *kami-ra* (zie dit woord) de gisting veroorzaken. Is nu alles gereed, dan draagt men water aan. Men vult een geheele boot met water. *Aiču-matǫ-ko* = Vult (de boot) met water! Eerst doet men er nu de „verschimmelde" brooden in. Men kneedt ze. Na een half uur zoo de „versche" brooden. Wederom gekneed. Twee, drie personen roeren alles flink dooreen. Volgt de „*kamira*", het kouwsel. Eindelijk een groot blik „*kasiripǫ*". Nadat alles flink doorgeroerd is, dekt men de boot zorgvuldig toe. De drank gaat aan 't gisten. Dit duurt geheel den nacht door. In den morgen van den daaropvolgenden dag is de drank zoet. In den namiddag, of gedurende den volgenden nacht wordt hij zuur. De zure paya maakt dronken. De zure is juist gewild (zie *wǫku*, n⁰. 7). Alvorens men hem drinkt, wordt hij echter gezeefd (zie *wǫku*, n⁰. 6).

De *paya* is sterker dan de *paya-waru*. Hij is de sterkste drank na de „*asitaru aiču-ru*".

Over het gebruik van de *paya* en zijn gevolgen zie bij *wǫku*, n⁰. 7.

páyawá - Inga ingoides Willd.; Switi Boonki d. i. zoete boontjes. De zaden in de peul zijn omgeven van een zoete laag, welke afgezogen wordt. Wanneer de Karaïb dezen vruchten-dragenden boom voorbijvaart, zal hij, vooral wanneer de boom nabij zijn woonplaats niet gevonden wordt, zijn halve

boot haast met de peulvruchten vullen voor zijn gezin. De vruchten zelve hebben een anderen naam: *waikï* en *waiïï*.

paya-waru - 1) een drank, uit bittere-kassave brooden bereid. 2) de kassave-brooden zelf. *Payawaru s-ekei-ya* = Ik bak *payawaru* kassave-brooden. Wil men *payawaru* maken, dan bakt men bijv. een tiental dikke kassave-brooden. Zij worden zoolang gebakken, dat zij goed aangebrand zijn. Onmiddellijk na het bakken (wat bij de *paya* niet het geval is) maakt men er drank van. Men knijpt de brooden met de handen stuk in een boot. Men doet water in de boot (zie bij *woku*), *tëpuru* vervolgens, d. z. roode napi's die den drank kleuren. Zoo men wil maakt men ook gebruik van *kamira*. Bij boven aangegeven getal zou men hier 4 brooden nemen om te kouwen. *Kasiripo* gaat er altijd in. De boot wordt goed toegedekt. Vandaag gemaakt is de *payawaru* morgen zoet, overmorgen zuur. Voor men hem drinkt, wordt hij gezeefd. Over het gebruik enz. van de *payawaru*, zie bij *woku*. (Is er verwantschap tusschen de twee benamingen der twee dranken: *paya* en *payawaru*? Zie *waru*).

payuri - andere benaming voor *warore*, zekere houtsoort. Zie dit woord.

pe - pijl; zie bij *purïlwa*, n⁰. 2.

pe - ponie-haar. *Tu-pe-ke wa* = Ik heb ponie-haar. *Pe-pa wa* = Ik heb geen ponie-haar. *Y-enu-ka-i pe-rï* = Mijn ponie steekt mij in het oog. *Pu-wa pe-rï man* = Mijn ponie is groot geworden.

Zeer gewild bij de vrouwen en meisjes is het ponie-haar. *Tëre-wuyu*-vrouwen hebben dit bijna allen.

Bij feestelijke gelegenheden, terwijl de man wellicht geheel het hoofd rood maakt met kuseiwe, zal de vrouw van haar hoofd slechts het ponie rood verven. De vrouw zegt dan van haar zelve: *Tè-pe-pi-re wa* = ik heb roode ponie, terwijl de man zegt *t-u-pi-re* = ik heb een rood hoofd. Zie over de vorming van dit woord bij *api* = rood.

Ook droefheid toont de vrouw aan met haar ponie. Het laten groeien van het ponie is teeken van rouw, het weer afsnijden daarna beteekent het afleggen van den rouw. Zie hierover bij *romo*, n⁰. 8. *E-pe-koto* = zich de ponie afsnijden. *Kën-e-pe-koto-yan* = Zij snijdt haar ponie af, d. w. z. legt den rouw af. *Koropo kët-e-pe-koto-n napa, a-pasaikï akoto-ko* = Laten wij morgen de ponie afsnijden, knip de haren over je slapen weg. *Kën-e-pe-koto-yan tï-me pa poko* of *t-amuil-dï pa poko* = Zij knipt de ponie weg bij haar kind, haar dochter (doet den rouw eindigen).

Auto pe-rï = de ingang van het kamp. *Etiña-pe-ri* = het spint van een boom. *Kapu pe-rï* = de horizont. *Pe-pa-pa-ma* = een rand kloppen (aan een kasavebrood bv.); zie bij *pakï* = vlakte, n⁰. 2. *Poloru pe-rï* = naam van zeker halfdak; zie *auto*, n°. 14, h.

pe - 1) suffix adjectieven vormend. *Ay-erepa-rï tuna-pe na* = Uw kasavebrood is nat (met water). Aldus een danslied; zie *uwa*, n⁰. 7. *Akiñu-pe* = lui. *Amon-be* = gierig. *Wetu-pe* = slaperig.

In plaats van *pe* komt somtijds *mbe* voor: *apopo-mbe* = behendig; *asi-mbe* = heet; *awosi-mbe* = zwaar; *yetu-mbe* = ziek; *yu-mbe* = bitter.

2) Al de „bovengenoemde" adjectieven op *pe* of *mbe* hebben *ma* in de negatie. *Wetu-ma* = niet slaperig; *amo-ma* = niet gierig; *yu-ma* = niet bitter. En wellicht kan dit van alle adjectieven op *pe* of *mbe* gezegd worden. Een uitzondering maken: *anïkï-pe* = ziek, *otono-pe* = verkouden, *t-omere-pe* = dwaas (merk het prefix *t* op), die in de negatie *pa* hebben. *Yana-pa* = niet sterk is niet de negatie van *pana-pe* = sterk maar van *tï-yana-re* = sterk. En *re* wordt in de negatie *pa*.

3) Wanneer men een ziekte aanduiden wil, waaraan iemand lijdt, gebruikt men zeer zelden *ke*, bijna altijd het suffix; *pe*. *Pirinda-pe wa* = Ik heb rheumatiek. *Otono-pe wa* = Ik ben verkouden. Zie verder bij *awami, karuwara, këriwano, kumišako, kumisi, okatombo, onu, sere, wayopan, yeta, yoroka*. Wanneer men negatie uitdrukken wilde hoorde ik slechts in één geval: *pa*: *Yotono-pa wa* = Ik ben niet verkouden. Overigens gebruikt men *kapun* of *watï*. *Yoroka-pe watï wa* = Ik heb geen boeboe. *Yeta kapun*

moro = Het is geen miltziekte. *Kumišako kapun mose na* = Het is geen konsaka. *Otono-pe watï wa* = Ik ben niet verkouden.

4) Wordt een adjectief op *-pe* attributief of substantivisch gebruikt, dan plaatst men er een *n* achter en de klinker *e* verandert in *a* of *u*. Zie bij *n*.

5) Over de andere wijzen van adjectiefvorming zie bij *t*.

peg - zie bij *gköi*.

ṕe'i - beschaamd; zie bij *pui* = beschaamd.

ṕe'i-to - beschaamd maken; zie bij *pui* = beschaamd.

pekï - iemand, iets verdrinken. *Pepeito pe-sa, se . . .* = De wind werpt mij met mijn boot om, kom gauw! *Pepeito pe-kï* = De wind heeft mij doen zinken. *Parana-wa tï-pe-se mandon* = Door de golven zijn ze omgekomen. *Okoyumo-wa tï-pe-se man* = De watergeest heeft hem verdronken; zie *okoyumo*, n⁰. 6, b. Zie *petoko*.

O-pekï = verb. refl. verdrinken. *Kuriala n-o-pe-kï* = De boot is gezonken. *Parana pari-to-rï ta tuw-o-pe-se man* = Door 't ontstuimig water is hij verdronken.

pekui - Quassia Amara L.; kwassi-bita. Zie ook *kuasi-bita*.

pemukuru - naam van een niet te grooten witten visch (Marowijne).

pena - deur. *Pena awon-ga-ko* = Maak de deur open. Zie *epena*.

penakole - zie *panako'e*.

penaro - adverb van tijd; duidt het verleden aan en den langen duur eener handeling. *Penaro s-aro-pu-i o-wa* = Al lang geleden heb ik het bij u gebracht. *Penaro ne maipüri tï-romo-se, yawa-me pu-nu man* = Al lang geleden is de buffel dood gegaan, zijn vleesch is bedorven. *A, a! Nicuma-i ne, penaro ne* = Ja! 't Is vloed, al geruimen tijd. *Penaro ne n-uto-n* = Hij is al lang geleden weggegaan. *Penaro-nombo wara watï ero-me wa, penaro te poito me y-ata pana-pe w-e'i* = Wat ik eertijds was, ben ik thans niet meer; eertijds toen ik nog jong was, was ik sterk. *Penaro* duidt somtijds meer den „langen duur" dan het „verleden" aan. *Penaro porï w-opu-rï poko w-e'i* = Ik heb er lang over gedaan om bij u te komen. Zie ander voorbeeld bij *e'i* = zijn, n⁰. 3, a.

Is er verband tusschen dit *penaro* en *penato* = oud?

pena-to - oud, versleten, bedorven. *Oseirï kapun moro, pena-to moro man* = Dat is niet nieuw, dat is oud. *Pena-to-mbo auto, kuriala* = Een oud huis, oude boot. *Pena-to-mbo arepa s-ena-pu-i* = Ik heb bedorven kassave gegeten. *Pena-to-mbo s-uwgke-na-i* = Ik volgde 't oude (spoor van voetstappen). *Penato-no*, waarvan het meerv. *penato-no-ko*; zie bij *aura*, n⁰. 4. Staat *pena-to* in verband met *pena-ro*?

pen-dï - zie *apemu*.

pen-ga - *Paruru-ne ipen-ga-ko* = Snijd dien bos bananen af. *Wano mi-ṕen-ga-i* = Heb je honig (letterl. bijen uitgekapt uit een boom)? *Aw tu-wano-ke auto-po wa, koñaro ni-ṕenga-po* = Ik heb thuis honig, dien ik gisteren uitgehaald heb. *Wano-pa wa, pen-ga-rï se-pa wa* = Ik heb geen honig, ik wil ze niet uithalen. *Wano pen-ga-po* = uitgehaalde bij; een figuur uit de Karaïbsche ornamentiek. Zie verder bij *wano*.

pe'oa-arï - plant, wier bladeren gebruikt worden bij de vervaardiging der waterdichte pagalen (zie *yamatu*, n⁰. 5).

pe-pa-pa-ma - een rand ergens aankloppen; zie bij *pakï*, n⁰. 2.

pepe - wankelend. *Wewe am s-ilri-ya pato-ne, pepe-me w-e'i-ri pona* = Ik bevestig er een stok in (zie *nimoku*, n⁰. 2) in de dwarste, opdat het gestel niet op en neer ga.

pepeito - wind.

1) Over het opkomen van den wind zie *awomu*; het blazen, waaien van den wind zie *uwlo* en afleidingen; het geraas van den wind zie *mori* en *ai* en hun afleidingen; het keeren van den wind zie *ot-uma*, onder *ema* = werpen; het gaan liggen van den wind zie bij *ai*, *imatï*, *itïk* en bij *uwlo*. Zie verder bij *ämboti* = breken.

2) Men noodigt, al naar gelang wind en omstandigheden zijn, den wind uit tot komen of tot gaan.

3) Men roept hem *vooreerst* door te fluiten. *Fio!... fio!...* zal men er bij zeggen, welk woord men dan lang aanhoudt. Zie *etakiña.*

Tweedens noodigt men hem uit, zeggend: *O-ko-ne se pûmopûmoriwo* = kom toch...?...! Men zegt dit bv. bij 't branden van een grond; zie beneden. Wat *pumopumoriwo* beteekent, weet ik niet. Misschien zijn het twee woorden: *pûmopûmo* (reduplicatief) en *ri-wo* (*wo* = slaan).

Een *derde* wijze om den wind te roepen is het plaatsen van een vuurwaaier buiten het kamp. De vuurwaaier wordt aan een warimbo-stengel gebonden, de stengel vervolgens in den grond geplant. *Wóli-wóli am paká-ko warúma-ké* = Breng den waaier buiten aan den warimbo-stengel. De waaier wordt verondersteld den wind tot zich te roepen. In plaats van den waaier neemt men ook wel eens een stuk doek bij wijze van vlag. Ook de vlag houdt van den wind, zij wappert graag. Den waaier of de vlag hangt men buiten op den morgen van den dag, waarop men den brand steekt in een stuk omgekapt bosch, tot kostgrond bestemd. Als het flink waait, brandt alles beter op. Zie *moran*, nº. 23.

4) Ook tracht men den wind af te weren. Dit, wanneer men zich op het water bevindt en een plotselinge, sterke windvlaag — de voorbode eener zware regenbui — op steekt. De korjaal zou kunnen vol loopen in het al te onstuimig water. De vrouwen roepen dan den wind toe: *Ssss!...* Zij wuiven met de hand, al roepend: *e-pa-tó-ko* = ga voorbij! Wanneer de vlaag dan voorbijtrekt, roepen zij haar nog achterna: *T-oré-ne koro, o-me támu-ru ipa-to-ko!* = Gauw! Schoonvader (grootvader van uw kind) trek voorbij!

5) *Ya-pepeiló-rï* schijnt een samenstelling te zijn van *yámün* = lichaam en *pepeito* = wind en beteekent: adem. Zie het woord.

pepi wano - N. E. kawflei, d. i. koevlieg. 'n Kleine, niet stekende bij, die echter veel honig geeft. *Aweñe potïksa ano-ka-no* = De honig vult een kleine kruik.

perépetéri - Euchroma gigantea. De dekschilden van dezen prachtkever waren eertijds door de Karaïben gezocht. Men reeg ze aan den vederenstaart der *umari.* Zie *wakai-wakai.* Men gebruikt ze echter thans ook nog wel eens.

pero - hond. De *Murato* zeggen: *peru*. *Moro pero ṁoma-ko* = Jaag den hond weg. *Moro-wa to-pa-wa, pero ye-ka-tan* = Dien kant ga ik niet uit, de hond zal me bijten. Wordt tevens bezit uitgedrukt, dan gebruikt men liefst *ekë* (zie dit woord). *Moko a-y-ekë apoi-to* = Houd je huisdier (je hond nl.) vast!

1) Er zijn wel Indianen, die op jacht gaan met een hond, doch over 't algemeen gebruikt men geen jachthonden. Een oude Indiaan bestelde in mijn bijzijn een door een Zwarte gedresseerden jachthond, daardoor toonend meer vertrouwen te stellen op de kunde der Zwarten, dan op die van zijn eigen volk. Wanneer men een hond heeft, ziet hij over 't algemeen er mager en vermiezeld uit, gevolg van 't algemeen gehouden Surinaamsch princiep: Een jachthond moet maar weinig te eten krijgen, hij moet zijn voedsel maar zoeken. Dikwijls wordt hij geheel ingesmeerd met *kuseiwe.* Zie hierover *kusewe*, nº. 8, d. De plaats van den hond is het kamp, onder *asa-surabana* (zie *auto*, nº. 10). *Pero patï* wordt die plek genoemd. Zie over deze benaming *auto*, nº. 10. Op sommige plaatsen neemt men voor hondenhok het uiteinde eener oude boot. Dit stuk boot wordt dan omgekeerd op den grond gelegd. Zie 'n hondenhok van Christiaan-dorp in de Marowijne; zie bijgaande foto. Wanneer een kwade hond vastgelegd moet worden en men bevreesd is dat hij het touw doorbijten zal, krijgt het touw, wiens eene uiteinde aan een boom of elders vastgebonden is, aan het andere uiteinde een stok van 3 à 4 d.M. lengte. Onmiddellijk aan dezen stok komt dan de strop, dien men den hond om den nek gebonden heeft. *Peru ćare-narï* noemde een Poika bewoner dit apparaat. De benaming is mij gedeeltelijk duister. *Ćare* (*kare*) is mij onbekend. *Narï* = suffix, voorkomend o.a. in *pato-na-rï* = dwarsbalk. Zie *narï*. Zie bijgaande teekening.

2) De hond moet volgens Indiaansche begrippen niet door u mishandeld worden, anders zal na uw dood de „beschermer der honden" wraak op u nemen. Zie hierover bij *kapu*.

3) *pero aro-kï-re* = benaming van een tajer-soort. *Arokï-rï* = genitalia. *Pero pomui-rï* = N. E. dago peppre, d. i. hondenpeper. Deze pepersoort: *pero arokï-rï wara* = gelijkend op de genitalia van den hond wordt naar den hond geheeten; zie *pomui*, n⁰. 3, e.

pesi - voorkomend in den vlechtterm: *pesi (y)arï*. Zie hierover bij *waruma*, n⁰. 29b.

peširi - Een in 't bosch zelf, uit één enkel versch pina-blad gevlochten, platte korf. Men vlecht in enkele minuten den korf zoo, dat de middennerf van het blad boven komt en de korf na afgevlochten te zijn geheel toe is. Om den korf een opening te bezorgen wordt eenvoudig boven aan een der hoeken het vlechtwerk wat uit elkaar gewrongen of — zoo de opening grooter moet zijn — de middennerf boven gespleten. Men vult den korf en bindt de gespleten nerf weer aan elkaar. Om markoesa uit 't bosch te vervoeren, maripa vruchten! *Pesiri ča-ko y-enë-me* = Maak een pesiri tot draagster (v. h. mee te nemen boomhars). *Woto aro-tome pesiri am si-ča-sa* = ik maak een pesiri om visch te vervoeren. *Pesiri-mbo* = een oude, afgedankte pina-korf. Zie bij *wayarimbo*. Bijgaande foto's vertoonen het vlechten van den korf en het doorsnijden der middennerf.

peta - wang. *W-e-peta-s-iraka-i* en *w-e-peta-tinda-i* = Ik splijt, ik bespikkel mijn wang zijn termen der Karaïbsche ornamentiek. Zie hierover bij *yamun*, n⁰. 15 en 16. *Peta-ya me-rï* = teekening van den wanghoek; zie bij *aramarï*, n⁰. 3.

ṕetaka - *Ṕetaka-ma* = veranderen. *Iṕetaka-ma-ko ero truli* = Verander deze truli, leg er een andere voor in de plaats. *Iṕetaka-ma-n* = een andere. *Sumbala-ri s-uta-ka-i, iṕetaka-ma-n epeka-se w-u-sa* = Ik heb mijn houwer verloren, ik ga een andere koopen. *Iṕetaka-ma-n n-o-pu-i* = Daar is weer een andere (groote vuurvlieg) gekomen. *E-petaka-ma* = verb. refl., zich zelven veranderen, van gedaante nl. Zie voorbeelden bij *kanaimo*; *okoyumo*, n⁰. 4.

petembo - naam van zekere ster(!); zie *petï* = dij.

petï - dij. *A-petï kupo epoi-co* = Spin op je dij! *Kurawa-rï s-epoi-ya petï pona* = Ik spin mijn zeilgrasvezel op mijn dij tot touw. *Petï yepo* = het been in de dij. Met *petï* worden ook de flanken der dieren-bankjes aangeduid; zie bij *mure*.

1) Met *petï* = dij staat in betrekking een zekere ster (Orion), zoowel om wille harer benaming als om de geschiedenis aan haar verbonden. Hare geschiedenis is: een man, wiens dijbeen afgehouwen was, ging ten einde raad als ster aan den hemel staan. Zie hierover in de volgende nummers. Hare benaming, door de schrijvers op verschillende (volgens mij foutieve) wijzen weergegeven: *epetembo, petembo, petïmbo*, enz. is in allen gevalle zeker van *petï* = dijbeen afkomstig. *I-ṕetï-mañ* hoorde ik in de Suriname- en Marowijne-rivier. In de Para zeide men: *ṕetï-mbo*. Deze laatste benaming werd door een *püyei* uit de Suriname-rivier afgekeurd. *Ṕetï-mbo* zou volgens hem beteekenen: zijn afwezig (weggesneden) dijbeen. Zie suffix *mbo*. *Petï-mbo* zou niet de benaming der ster kunnen zijn. De ster immers stelt niet voor het ééne been, maar den man zelven, die het ééne been mist. De beteekenis, welke de piaiman aan *ṕetï-mbo* hechtte, is juist. Of *ṕetï-mbo* als sterrebenaming af te keuren is, kan ik niet uitmaken. Ik geef echter de voorkeur aan: *I-ṕetï-maŋ*. *I* is pronom. prefix van den 3den persoon. De uitgang *mañ* in de benaming wordt in vele sterrenamen gevonden. Lees het artikel: Vorming der sterren-namen onder *sirito*, n⁰. 3. De uitgang *maŋ* kan echter ook de substantieve vorm zijn der negatie: *ma* (zie bij *n*). En dan zou *iṕetï-ma-ŋ* beteekenen: de dijbeen-looze.

2) In alle rivieren kent men het verhaal van deze ster. In zijn onderdeelen verschilt het hier en daar. Gelijk wij het opvingen deelen wij het mee:

3) *Kaliña w-eï-ṕombo penaro* = Eertijds was er eens een Indiaan. Op zekeren dag zeide hij: „Dezen nacht zal ik bij dezen regen eens lekker

slapen". Zijne vrouw vatte deze woorden verkeerd op en bracht ze verkeerd aan haar broer over: „De man is dom, hij wil in den regen slapen. *Wawa, mose konopo-ta w-owëkë-rï rokon n-eka-i.* De broers binden dan den man 's avonds om 6 uur in zijn hangmat vast en leggen hem buiten in den regen. Den volgenden morgen is de man wit van den regen. Hij is vertoornd, doch zwijgt. Twee dagen daarna zegt hij tot zijn vrouw: „Kom, wij gaan op jacht." Zij gaan het bosch in, hebben reeds twee nachten in 't bosch geslapen. „Vrouw, zoek hout!" zegt de man, „ik ga jagen." (Bedoeld is: brandhout, waarboven het aan stukken gesneden wild gerookt wordt). De man snijdt warimbo en vlecht een *kurukuru* (mand). *Puil-tï, a-wemun si-ka-sa o-wa tonoman aro-topo a-sano-wa* = Mijn vrouw, ik maak een draagkorf voor je om het wild weg te dragen naar je moeder.

4) De man vlecht door. Even later roept hij wederom zijn vrouw = *Tï-puil-tï kini-ko-ma-no.* Hij zegt: *O-ko-ne! Ero kurukuru uku-ko-se a-wemun* = Kom! Pas dezen korf, (of hij een geschikte) mand voor je (is). De mand reikt tot aan hare schouders. „Niet groot genoeg." Hij vlecht door, past opnieuw. De mand reikt tot aan het midden van het hoofd. „Ontbreekt nog een stukje. Maak de barbacot (den rooster) gereed!" Hij vlecht door, hij past. De mand heeft de juiste afmetingen der vrouw. *Iporo-ne tï-ka-se rï-wa na amo-im-o* = Ze is juist passend door mij gemaakt voor u. *Nare i-taka at-aruka-ko* = Wil er in stappen! *Wori n-ot-aruka-no* = De vrouw stapt er in. *A-wara-ro eka na* = Ze past je precies.

5) *Ene-ko, ero-mbo-poro i-ta ka-tai-ya; epaka-pa mana ero-me* = Zie, nu bind (v. h. N. E. tai, het Eng. tie) ik je er in vast. Gij zult er niet meer uitkomen. *Kën-etamu-yan kurukuru-ta* = Hij rijgt ze vast in de mand. *Oto-no-me ka-tai-yan, oto-ko u kirë y-etan-dome o-wa* = Waarom bindt gij mij vast, waarom, man, word ik vastgeregen door u? *Monï m-uku-san konopo-ta ni-ño-po-po o-wa, iro si-ka-i ero-me a-poko, ero-me te imatï-po ero ma* = Gij kent hem, die door u aan den regen prijs gegeven werd, daarom houd ik thans met je op (wil ik niets meer van je weten), thans is dit het einde.

6) *Sura kupo-naka k-iri-ya, ero-me k-ano-ka-i a-sano wotori-me, ay-ono-tome a-sano-wa* = Ik leg je op den rooster, ik rook je aanstonds boven het vuur tot een toespijs voor je moeder, opdat je moeder je ete. *Tï-mu-po te man i-wa kun-unema-no sura kupo-naka, wato epanga-no upiño, kën-anoka-no nuro-ro* = De door hem gebondene legt hij op den rooster, hij steekt het vuur er onder aan, hij rookt ze levend. *Kën-iromo-san moko wori* = Ze sterft, de vrouw. *D'ombu-pomero kini-soka-no, ñorombo kini-sa-ka-po-san* = Hij haalt de doode er uit (uit het vlechtwerk n.l.), hij snijdt haar in verschillende stukken. Gelijk men een wild aan stukken snijdt. Hij droogt de afzonderlijke stukken goed. *Ere-rimbo maro-ro kën-ano-ka-no* = Met de lever te zamen droogt hij ze.

7) Hij legt alles in een draagmand (*wayarim-bo*), de lever bovenop, de beenbanden (*sepu*) der vrouw onderaan. *Ene-ko, k-aro-ya a-sano-wa ay-eno-tome. Ero-me kë-woku-ru tï-asako-re porï na, irupa koro e-tin-gome* = Zie, ik draag je naar je moeder, dat zij je ete. Onze drank zal heden lekker zuur zijn, zal (kostelijk) dronken maken. *Aw yamun epaka w-e'i-take, w-u-take moya porï tïkse* = Ik voor mij zal niet meer verschijnen, ik zal zeer ver weggaan. *Kën-ig-san napa auto-wa* = Hij keert terug naar huis. Thuisgekomen werpt hij zijn vracht voor den ingang van 't kamp neer (gelijk men gewoonlijk doet) = *Ñorombo ema-no wayarimbo-ta auto peri-po* (zie *pe*). Een ander: *auto pulorori-po t-oma i-wa.*

8) De gang van het verhaal loopt hier uiteen. Volgens een piaiman van de Ben. Suriname-rivier zet de man zich voor het kamp neer en vraagt: „Waar is mijn vrouw?" De schoonmoeder, die honger had, valt aanstonds op den korf aan en begint van den boven op liggenden lever te eten. Intusschen haalt zij de andere stukken één voor één uit de mand, tot zij de beenbanden (*sepu*) ziet. Dan gaat haar een licht op. Zij begrijpt, dat haar dochter door den man gedood is en als een wild gerookt boven het

vuur. Zij roept hare drie broers. Zij allen zetten den man, die intusschen naar de kreek gevlucht is, na. Juist als deze, staande met zijn ééne been in de boot, met het andere been de boot van wal wil stooten, heeft men hem ingehaald. Eén der broeders kapt hem juist nog dat been af.

9) Volgens een Indiaan uit het Marowijnedistrict zegt de man bij het thuiskomen tot zijn schoonmoeder: „Ik heb mijne vrouw zoo lang in 't bosch gelaten. Hier is vleesch. Ge moet de lever eerst eten, zegt je kind. Ik ga nu mijn vrouw halen." De schoonmoeder begint dan te eten. Zij eet van den lever. Zij maakt vervolgens de mand leeg. Begrijpt alles wanneer de sepu's voor den dag komen. Men zet den vluchteling achterna. Men vindt hem liggend in een hangmat. Stukken hout liggen over hem heen. Ze kappen hem met messen. 't Geen echter vergeefsch is. De man vlucht. De vluchteling maakt een vogel, *wuilnę* genaamd, die hem waarschuwt, wanneer men hem weer nabij komt. Hij maakt een anderen vogel: *kërïtotọko* (N. E. kankan-fowroe), die denzelfden dienst hem bewijst. Maar men is te snel in de vervolging. De vluchteling heeft geen tijd meer een anderen vogel te maken. Hij ziet een boot en springt er in. Op dezelfde wijze, als boven medegedeeld, verliest ook volgens dezen verteller, de man zijn ééne been. Men laat den vluchteling nu verder gaan, hij moet toch dood.

10) Den vluchteling verging het in de boot niet zoo goed. Want bracht volgens den eersten verteller de ebbe hem weg, de vloed bracht hem weer terug. En zoo bleef hij aanhoudend op en neer gaan. Tot hij er bedroefd van werd en tot zich zelven zeide: „Wat zal ik doen?... Beter dat ik maar naar boven ga!" Dat deed hij dan ook. Hij ging naar boven. Hij werd de ster: *Iṗetï-mãŋ*. Volgens den tweeden verteller vroeg hij zich af: „Wat zal ik doen? Een boom worden?... Dan kappen ze me om en verbranden me. Een ster?... Ja, dat is goed. *Iṗetï-mãŋ yanonosara* =..?...

11) Een Indiaan uit het Para District, het *Iṗetï-mãŋ*-verhaal vertellend, plaatste voorop wat de andere vertellers op het einde mededeelden. Hij ving nl. aan met den toestand van ellende, waarin *Iṗetï-mãŋ* (die zijn been verloren had) verkeerde met zijn verzuchtingen tot God om uitkomst. *Oto tę w-e'i-ťamba* = Wat zal ik worden! *Nokë mę tę w-e'i-ťamba* = Wie zal ik worden! *Tonoro mę* = Een vogel? *Uwa* = Neen. *Weyu-mę* = Een zon? *Uwa* = Neen. *Nuno mę* = Een maan? *Uwa* = Neen. *Siriťo mę* = Gelijk het Zevengesternte? *Uwa* = Neen. *Nokë mę tę w-e'i-ťamba* = Wie zal ik worden? *Papa, k-aro-ko-sę aw-e'i-ťopo-wa, w-utamui nando* = Vader (= God), haal mij naar uw land, dat ik van hier vertrekken kunne! *Ha, Papa, m-opu-i-ńę y-ai-yę ya-ro-wa* = Ha, Vader, gij zijt gekomen naar hier om mij te halen. *W-u-sa to a-maro ero-mę to* = Ik ga voorwaar heden met u. *W-uto-poto nokë mę ko u w-ei-ťa* = Als ik gegaan zal zijn, wie zal ik dan zijn? *Siriťo mę* = Als het Zevengesternte? *Uwa* = Neen. *Ṗetï-mbo mę* = Als Ṗétï-mbo? *Ṗetï-mbo n-epaka-i, kapo-takę y-asaka-rï* = Petï-mbo verschijnt...? (zie bij ka-en asaka). *Ṗetï-mbo oto watï, kapo-takę y-asaka-rï wa* = Niets is er tegen om Petïmbo te worden,...?... Terwijl de man zoo spreekt is *anuwano*, de opperste der aasgieren, neergedaald. Hij is afgezonden door God. *Tïwo, ay-ai-yę w-opu-i ťo, ko'i ṗorï koro hen k-ito-ri mandon* = Zwager, ik ben gekomen om je te halen, laten we spoedig gaan. *Yo, oto watï man sę, tiwo K-aro-ko apu-mbo* = Dat is goed, daar is niets tegen, zwager. Draag mij op je nek (!) *Yo, ot-unema-ko iro-kę* = Goed, stijg dan maar op! *Pamui, tïwo, tunda-po-po amoro kupo yüri ṗoko, nokë më k-ï-tan amonosę tïwo* = Zwager, vriend, wanneer ik op u zittend aangekomen zal zijn (*yüri ṗoko* =...?...), als wat zult gij, zwager, mij aanstellen? (*amonosę*...?...). — Hierna vertelde de man van het slapen in den regen, het gaan naar het bosch, het drogen der vrouw boven 't vuur, enz.

12) Met den Indiaan mee is ook de barbakot (rooster) ten hemel gegaan. Ook zij werd een ster, de *śura-ri* (*sura* = rooster).

13) *Petï-ma-ŋ* wordt beschouwd als een slecht mensch.

ṗetï-maṅ - sterrenaam; zie *petï*.

petïmbo - naam van zekere ster; zie *petï*.

petoko - Pitangus sulphuratus; gritjibi. In den ouden tijd riep deze vogel: *pe... pe... pe-toko* (geb. wijs, meerv. van *pekï* = duiken)! = Duikt, duikt! Werpt alles onder water. De oude Indianen doken dan onder water.

peweri - (wellicht is *rï* suffix). N. E. brokoston. De grootere soort brokoston, zie *maparawa*.

peya - waterkant, aanlegplaats. *Peya tïkse yumäŋ na* = De waterkant is zeer ver af. *Auto peya-po man* = Er staat een huis aan den waterkant. *Moro potïksa ano-ka-ko konopo tuna ke, peya-wa tuna ai-ye to-pa a-w-ei-tome* = Vul de kruik met regenwater, opdat ge niet naar den waterkant behoeft te gaan om water te halen.

pi - Dit woord duidt op zich genomen aan: de buitenlaag, de dunne oppervlakte. Komt voor

1) op zich

a) als reduplicatief, vergezeld van het adjectieven vormend: *me*. *Pi-pi-me* beteekent: dun.

b) vergezeld van het suffix: *po*. *Po* en *mbo* staan vaak achter een woord om aan te duiden dat de besproken zaak „bij uitnemendheid" bedoeld is. Zoo zal *pipo* moeten worden verklaard. *Pi-po* (vel, huid, bast) is de buitenlaag (*pi*) bij uitnemendheid (*po*).

c) vergezeld van het suffix: *po*, welk *po* het „verleden" uitdrukt. *I-pi-ri-po* = afval, afkrabsel.

2) in samenstellingen, waarbij *pi* (mét suffix: *pi-ri*) als samenstellend lid van het woord voorop staat:

a) *pi-ća* Samenstelling van *pi* en *ka* = wegnemen. *Pi-ća* is dus: de buitenlaag wegnemen, nl. schillen, ontbasten enz.

b) *pi-pakï-rë*. Samenstelling van *pi* en *pakï* = vlakte. *Pi-pakï-rë* duidt dus aan een bovenlaag die vlak is. *Tï-pi-pa-ke* = glad effen; gelijk. Zie verder bij *pakï*, n⁰ 4 alwaar ook *tï-pipa-pipa-ke* verklaard wordt.

c) *pi-ri-coto* = iemand in zijn vel knijpen. *Koto* = snijden.

d) *pi-ri-ña* = ontvellen. Deze *na* (denk ik) is niet het suffix, maar het werkwoord. Sla dit na in het woordenboek.

3) in samenstellingen, waarbij *pi* (*pi-ri*) als samenstellend lid van het woord achteraan komt:

e-pi-ri = ooglid (*enu* = oog)
ese-pi-ri = zie *ese*
esi-pi-ri = onderlip (*esi* = rand)
nono-pi = zand (*nono* = aarde)

4) Al de hier opgenoemde woorden worden te hunner plaatse uitvoeriger besproken.

piai'uri - Cathartes burrovianus; N.E. ledi-mofo tiengi-fowroe d.i. stinkvogel (aasgier) met rooden bek. De kophuid is naakt. Men zegt van dezen aasgier: *Piai'uri kën-onu-san kawo-náka, anuwana ka-ma-n* = De piai uri klimt naar boven, roept den koningsgier. Over de verschillende soorten stinkvogels, zie *kurumu*.

pi-ća - Over de samenstelling en beteekenis van dit woord zie *pi*, n⁰ 2, a. *Ero-po topu pi-će-i* = Hier heeft de steen mij ontveld. *Sambura pi-po si-pi-ća-i* = Ik vil een dier om van zijn huid een trommelvel te maken. *Moko woto ipi-ća-ko* = Maak dien visch schoon (krab de schubben er af). *Ulemari am-pi-ća w-u-sa ituk-ta-ka* = Ik ga ulemari-bast snijden in het bosch. *Moro ki'erë ipi-ća-ko* = Schil die kassave. *Ki'erë si-pi-ća-i* = Ik schil de kassave (drukt men het voorwerp niet uit, dan gebruikt men het reflexivum; zie beneden).

O-pi-ća = verb. reflex. ontvellen. *Pi-po n-o-pi-će-i* = 't Vel is er afgegaan. *Wewe pona y-apo-li n-o-pi-će-i* = Aan een boom heeft mijn arm zich ontveld. *Konopo n-o-pi-će-i* = De regen vermindert. *Tuw-o-pi-ća porï* = (De bast (van den *ulemari*) laat zeer goed los. *W-o-pi-će-i* = Ik schilde. *M-o-pi-ća-ma-i terapa* = Ben je al klaar met schillen? Over het gebruik van 't verb. refl. in beide laatste zinnen zie boven en reflexief *o*.

O-pi-ća-po = versterking van *o-pi-ća*; zie suffix: *po*. *Tuw-o-pi-ća-po pa* = Hij laat niet zoo goed los. Zie een ander voorbeeld bij *kunaparu*.

pićani - kind; mvd. *picani-ćon*. (Zie bijgaande foto) *Wokëyë pićani* = een jongen. *Wori pićani* = een meisje. *Pićani-ćon ćo-ma-ko ko'i ćoro n-o-sein* = Roep de kinderen dat ze spoedig komen.

De geboorte van het kind aangekondigd; zie *këritotoko*. Het kind bij zijn geboorte zie *onema*, A en B en vooral C. De zuigeling; zie *manatï*. Het kind krijgt tanden; zie *ye*, n⁰. 3 en 4. Kinder-spelen; zie *esapińa*. Kinderstoeltjes zijn ook op verschillende plaatsen bekend; wij geven van zulk stoeltje een teekening en twee foto's. Het grootere kind draagt men in de heup (zie *ekunu* en *sembu*); zie de foto van die draagwijze onder *sińarï*. Hoe men het kind dat maar kruipen blijft tot loopen weet te brengen; zie *aparï'iran*. Hoe men het aanleeren der Neg. Eng. taal vergemakkelijkt; zie *śakawaku*. Moeten de kinderen werken? zie *emami*. Kinderziekten; zie bij *atïta, sakao, wayopan*. De hersenen van een wild zijn voor een kind verboden spijs; zie *enda-tarï*, n⁰ 2, a. Benamingen waarmede men een kind aanspreekt; zie *me*.

pida - zeil; zie *pira*.

pidi - jongere broer; zie *sewo*, n⁰. 2.

pika - zeker klein, roodachtig vogeltje met langen staart. Een bepaald geroep van hem wordt door den jager als een gunstig voorteeken beschouwd. Zie *puropono*.

ṕikiri - Poptella longipinnis; sriba. Een klein, zilverachtig overal voorkomend vischje. Dit algemeen bekend vischje heeft de vlechtindustrie met enkele termen verrijkt. *Pikiri-ḿe si-ća-take* = Ik zal het bij wijze van sriba vlechten. Drie wijzen waarop bij 't vlechten de één-slag voorkomt duidt men met „sriba" aan; zie *waruma*, n⁰. 13, 15, 19. „Sriba-oogen" naam voor zeker „open" vlechtwerk; zie *waruma*, n⁰. 28. Eindelijk heeft men nog den sriba-rand = *ṕikiri esi-pi-rï*; zie *waruma*, n⁰. 34.

pikuku - kleine puist, zweer. *Pikukú-ru n-ombata-ka-i* = De kleine puist van me is groot geworden, breekt open. Zie *yuyu*.

ṕil - Uitroep van verwondering. *Ṕil! Moko porï woto! Am kas-apoi-se woto!* Hé! Ziet eens wat 'n visschen! Laten we visschen gaan vangen! Over uitroepen zie *hen*.

pil-ta-to - van een dwarshout voorzien; zie *piltï*, n⁰. 3.

piltï - Dit woord (waarvan *pil* waarschijnlijk de stam en *tï* suffix is) schijnt alleen in samenstellingen voor te komen:

piltï-ka = een vinger wegnemen ('t afsnijden van een enkele banaan van den bos wordt met deze uitdrukking bedoeld). Zie een voorbeeld van gebruik bij *paruru* = banaan, n⁰. 1.

Ṕil-tarï = dwarshout. Over het suffix: *tarï* zie *tarï* = voet, n⁰. 3. *Ṕil-tarï* heeten b.v. 1) het dwarshout in het toestel bij hangmatvervaardiging gebruikt, zie *nińoku*, n⁰. 2. 2) de dwarslatjes der korjaal, waarop men zit 3) het dwarshoutje, 't welk men de schildpad vooraan door de twee schildopeningen steekt, opdat zij niet meer kunne loopen. Men vormt door achtervoeging van *to* van dit zelfst. nw. nog een werkwoord. *Wayamu si-ṕil-ta-to-ya* = ik heb (op bovenbeschreven wijze) het dwarshoutje in de schildpad gestoken.

ṕil-tï - zijn echtgenoote; zie bij *puil*.

pińeke - (wellicht *pińe-ke*; *ke* = met) langzaam. *Sambura pińeke mori-ka-ko* = Sla langzaam op de trom. *Pińeke kën-i-san* = Hij gaat langzaam. Men hoort ook *puimeke*; zie bij *ya*, n⁰. 2, b.

pina - de éénpuntige pijl, wiens schacht niet van riet, doch van hout is. Een stuk ijzer is vooraan in de schacht ingewerkt. Van dit ijzer steekt de scherpe punt met twee weerhaken naar buiten. Even onder de punt nog een weerhaak. 't Beest, door dezen pijl getroffen, krijgt den pijl niet meer uit zijn lichaam. *Yarawa poka-topo* = om de zeekoe te schieten.

pina - overgenomen woord van het N. E. pina = gebrek. *Pina me man* = Hij is arm. *E-pina-ma* = gebrek hebben, pijn ondergaan. *Tuw-e-pina-ma-pomero kën-o-tan wato wińo* = Na geleden te hebben zal zij het vuur uitgaan.

piña - halen. *Sumbála-ri tuna kaka n-oma-i, korona yumañ teng man, ipiña-rï teng s-upi-ya* = Mijn houwer is in de rivier gevallen, de rivier is zeer diep, ik kan hem er niet uithalen. *Kuriala ipiña-ko mapo-naka* = Haal de boot aan wal. *Ay-otï-rï piña-ko* = Haal je ding! *Woto piña kën-ï-san* = Hij gaat visch vangen. *Piña-ko!* = Haal op! (den hengel bij 't visschen). *Apuimẹ woto s-piñe-i* = Ik heb heel veel visch gevangen.

piña'e - een tot de Falconidae behoorende vogel; zie bij *apakani*, n⁰. 1.

pini - speld. *Pini ṕa wa, a-maro pañari am na, táta* = Ik heb geen speld, hebt gij er misschien eene, moeder? De vrouwen dragen een speld in de onderlip; zie *esi-piri*.

piño - *Piño-no sepu-ru* = de onderste beenband (zie bij *sepu*, n⁰. 2). Deze *piño* zal wel een verkorting zijn van *upiño* = onder.

piṕa - Pipa Americana; N. E. smampoe todo; de Surinaamsche pad of pipa. *Ṕiṕa popu-ru* = de borst van de pipa. Deze onder verschillende opzichten merkwaardige kikker heeft om wille van zijn „gebeente" de aandacht van den Indiaan getrokken. Op de borst n.l. zijn de ravenbeks-, sleutelbeenderen zóó gegroeid, dat zij een dun, plat gebeente vormen, 't welk den vorm van een zandlooper heeft. Insgelijks heeft op den rug het heiligenbeen dergelijke uitsteeksels dat er de zandlooper-vorm ontstaat. De zandlooperfiguur nu is in de Karaïbsche ornamentiek zeer gewild. Zij heet *piṕa popu-ru* = borst van de pipa. Zie de verhandeling over deze figuur bij *me*, n⁰. 16—23.

Onder *me*, n⁰. 21, zal men een dubbele natuurgetrouwe teekening vinden van beide bovengenoemde gebeenten. Aanstonds zal men opmerken dat het rug-gebeente zuiverder de zandloopersfiguur vertoont dan het borstgebeente. Wellicht heeft het borstgebeente ook de zuivere zandloopersfiguur, maar bestaat dit gedeeltelijk uit kraakbeen, 't welk dan bij den pipa dien wij ontleedden vergaan (of per ongeluk door ons weggesneden) was. Wij hadden den moeilijk te krijgen pipa gekregen door de vriendelijke bemiddeling van den entomoloog, den heer A. Reyne.

pi-ṕakï - vlak. Samenstelling van *pi* en *pakï*; zie beide woorden. *Embata-rï pi-ṕakï-rï* of *tï-piṕa-ke man* = De zitting der bank is plat. Ander voorbeeld bij *aramaya*. *I-ŕa-rï tï-pi-ṕa-ke il-ko* = Maak zijn rug (nl. v. d. boog) plat. *Tï-pi-ṕa-pi-ṕa-ke* = vierkant. Zie voorbeeld bij *tapiröi*.

pipi - 1) grootmoeder, mijn grootmoeder. Wil men met achting er over spreken dan voegt men het suffix *kon* (zie dit woord), achting aanduidend, er achter. *Pipi-čon* = mijn grootmoeder. Duidt men bezit aan, dan gebruikt men voor den 2den en 3den persoon: *noti*. *A-notï* = uw grootmoeder; *i-ñotï* = zijn, haar grootmoeder. *Nokë ko moko moro-po nan, pipi ken-ga-kon* = Wie is daar, zeide de grootmoeder (aldus in een sprookje). *Pipi uwa na* = Mijn grootmoeder is niet thuis, *Pipi-wa w-u-sa* = Ik ga naar mijn grootmoeder. *Owe-ko a-notï n-ema-yan* = Waar woont je grootmoeder? *Moko pičani tï-notï erepa-rï aro kën-i-san* = Het kind gaat eten brengen naar haar grootmoeder (letterl. het eten van haar gr.)

2) *Iḿe-notï* = schoonmoeder. Zie verklaring dezer benaming bij *me* = kind.

3) Verband tusschen *no-tï* en *no-poko*; zie *tamusi* = grootvader, n⁰. 5.

4) Onder *pipi* verstaat men ook elke oude vrouw. Zie *nopoko*.

pipi - dun, slap, zwak. Men hoort ook: *apipi, ipipi pipi-ye*. Het woord is een reduplicatief; zie *pi*, n⁰. 1, a. *Ipipi il-ko* = Maak ze dun (gezegd van de flanken van een bankje, zie bij *mure*, n⁰. 4, b. *Pipi-ye t-okei-ye o-wa na* = Gij hebt dunne (kasavebrooden) gebakken. *W-ese (y)epu-ma iẃ-e'i-rï ke, pipi ḿe man* = Omdat de bodem niet van stokjes voorzien is, is hij slap.

Pipi wordt door de verba geïncorporeerd. *Si-pipi-yanoka-ma-i* = Ik heb (het bamboe) zeer dun geschaafd. Zie hierover meer bij *kwama*, n⁰. 1.

An-ipipi-ye-no-ka pa mana = Gij hebt de flanken (van het bankje) niet dun gemaakt. Zie meerdere voorbeelden bij *mure*, n⁰. 4, b. Verklaring der samenstelling, zie infix: *no*.

ṕipisi - klein vogeltje; zijn naam waarschijnlijk nabootsing van zijn geroep.

pi-ṕō - vel, huid enz. Verklaring van *pi-ṕo* zie bij *pi*. Beschrijving der huid van den Karaib, dezer kleur enz. zie *kaliña*, n⁰. 8. *Maipuri piṕo̧ tï-pui-mȩ* = De huid van 'n buffel is dik. *Wo̧to̧ piṕo̧* = vischschubben. *Wewe pi-ṕo̧* = de bast van een boom. *Sambura pi-ṕo̧* = het trommelvel. Over de vervaardiging van het trommelvel, zie *sambura*. *Pi-ṕo̧-ka* = van de huid ontdaan. *Alȩisi si-pi-ṕo̧-ka-takȩ* = Ik zal den rijst pellen. *Piṕo̧-mbo* = (afgekrabde) huid. *Mo̧ro̧ kurawa pi-ṕo̧-mbo iṕa-ko* = Alles wat er van het kurawa-blad overblijft (na het uithalen van de vezel) werp het weg. *Pi-ṕo̧-ndo̧* = van een huid voorzien. Vlechtterm. Zie *yamatu*, n⁰. 9. Dit werkwoord is gevormd door òfwel *ndo̧* òfwel *yo̧n-do̧* (zie *yo̧n* = dekking) achter het substantief *pi-ṕo̧* te plaatsen.

Kariẁaru pi-ṕo̧ = zekere bind-term. Zie *kariẁaru*. *Watȩïpa pi-ṕo̧* = vlechtterm ; zie *watȩipa*. *Wo̧to̧ pi-ṕo̧* = wijze om geldstukken aan te duiden. Zie *pülata*.

pira - zeil. *Nokë pira-rï ko ero̧* = Van wien is dit zeil? *Aw pïra-rï* = Mijn zeil is het. *Pida awo̧ŋ-ga-ko* = Heisch het zeil op. *Pȩpȩito̧ n-e'i, yukpa pira awo̧ŋ-ga-to̧po* = Er is wind, goed om 't zeil te hijschen. *Mo̧ro̧ pida ȩnï-to̧-ko* = Haal het zeil neer. Het zeil wenden = *uma*; zie *ȩma* = werpen.

pirapisi - zeker heester in de savana voorkomend, wiens bladeren gebruikt worden bij de bereiding van krawiroe-verf; zie *karawiru*.

piri - jongere broer; zie *sȩwo̧*, n⁰. 2.

pi-ri - suffix; zie *pi*, n⁰. 3.

piri-ćo̧to̧ - knijpen. Over de samenstelling van dit woord zie *pi*. *Piri-ćo̧to̧-i* = Hij kneep me. *Si-piri-ćo̧to̧-i* = Ik heb hem geknepen. *Kë-piri-co̧to̧-i* = Knijp me niet! Zie ook *muri-ća* = knijpen.

pirińa - andere benaming voor *wararu*; zie dit woord.

piri-ńa - ontvellen; over de samenstelling van dit woord zie *pi*, n⁰. 2, c. *Makarı-rï piri-ńa-i, ṕo̧-pa nȩ wa* = Mijn enkel is ontveld, ik ga niet.

pirinda - een der benamingen voor rheumatiek. Zie bij *karuwaru*.

piriťara - 'n zwarte pad uit 't bosch; eieren als dril in 't water. Wanneer zij loopen — zegt de Indiaan — draagt de een de ander. *Piriťara* is ook een jongens- en een meisjesnaam.

piro̧to̧ - lood, hagel.

piśawa - Lagenaria vulgaris; papa-godo; flesch-kalebas. De vrucht wordt verwerkt tot waterkruik; zie bij *kwa'i*. Een stukje van de schil 'n ingredient van 'n vischaas; zie *kunami*.

piśuru - Leucophoyx candidissima; de witte sabakoe. Komt voor in de dansliederen, zie *uwa*, n⁰. 7. Zie bij *sawaku*.

piťani - zie *pićani*.

piťo̧ - jongere broer; zie *sȩwo̧*, n⁰. 2.

piya - (ook *puya*) komt een enkele maal voor als samenstellend woordlid. *Aware* = buidelrat; *aware-puya* = waterhond. *Warapa* = warapa; *warapa-piya* = een bepaald soort warapa. Wellicht staan de woorden *piya* en *puya* in betrekking met *puil-tï* (*ṕil-tï*) = echtgenoote. Men schreef dan beter *pu-ya*, *pi-ya*; zie suffix: *ya*.

plata - geld; zie *pülata*.

po̧ - haar. *O̧-po̧-tï* = uw haar. *A(y)-apoli-ṕo̧-tï* = het haar op je arm. *Yȩ-tasi-ṕo̧-tï* = baard. *A(y)-ȩpi-rï tï-po̧-kȩ* = Er zit een haartje in je oog. *Tï-po̧-kȩ* wordt ook overdrachtelijk gebezigd; zie bij *miśu*. *Yamun iṕo̧-pa na* = Het lichaam heeft geen haar. Over de epilatie-gewoonte, zie *kaliña*, n⁰. 8, b. *Iṕo̧-po* = afgesneden, uitgetrokken haar. Iets van een snor hebben velen, zie *kaliña*, n⁰. 8, b.

Veeren van een vogel; zie een voorbeeld bij *arapapa*. *Murï'u i-ṕo̧-tï* = de stekels van het stekelvarken.

Wanneer men echter over „hoofd-haar" spreekt of over den „kuif van een vogel" dan gebruikt men een ander woord: *u-sȩtï* (zie aldaar).

Iṕo̧-ka = ontharen van een geschoten wild, van een huid om er een trommelvel van te maken. *Śunȩ andï-mo̧-to̧ko to̧no̧mań po-ka-to̧mȩ* = Zet het water op 't vuur om de haren van 't wild af te krabben. Zie over

het ontharen: *stung*. Merk op (gelijk ook opgemerkt bij *ye*, n⁰. 1) hoe de Karaïb zich schuldig maakt aan tautologie: *I-mariti-rï po-ka-ton, tuw-e-kura-ma-tome* = Zij plukken zijn dons uit om er mee te pronken (letterl. zijn dons zijn veeren nemen zij weg).

po - Dit woord komt voor:

1) op zich staande, zonder nl. voorzien te zijn van een nadere beteekenis gevend suffix. In dit geval wordt het geïncorporeerd. *Ipo-mil-tï* = het bindsel van de borst (vlechtterm, zie *woli-woli*, n⁰. 2).

2) voorzien van het suffix: *puru*. *Puru* duidt iets „staande" aan. *Po-pu-ru* = zijn borst. Zie het woord: *popu*.

3) als samenstellend lid van een nieuw woord: *po-setï* = onderbuik (*setï* = zijde, kant); *po-we-tï* = navelstreng (*we-tï* = uitwerpselen, zie *we*, n⁰. 6.

po - zie bij *eponumu* = zwemmen.

po - stinkklier, stank. *Opono po-rï* = de stinkklier der muskuseend. Zie nog een voorbeeld bij *wo* = suffix. *Yuyu* = zweer kan ook soms gebruikt worden om de stinkklier aan te duiden; zie het woord. Eveneens *ko*; zie *ko* (*ko-rï*).

Pure-no po-rï- s-eiā-i = Ik neem den geur waar van levend vleesch (zie bij *awaruwape* en bij *pu* = vleesch, n⁰. 4). *Maipüri po-rï, se*! De stank van den buffel! zegt de Indiaan, wanneer hij op jacht zijnde het spoor van dit wild ruikt. *Noro-ro moko man* = Ja, zijn (reuk) is het, antwoordt dan de gezel.

Tï-po-re ne man = 't Stinkt erg. *Tï-po-re ne man* zegt men ook van den man, wanneer zijn vrouw pas bevallen is; zie bij *onema*. *Tï-po-re po-re* = 't Stinkt. Zie *tï-popo-re* = welriekend.

Aware-po-ra-ŋ = iets wat gelijkt op den stank van den awari; zie het woord.

po - Plek; plaats. *Po-no* = een bewoner der plaats. *Tï-po-no-ne* = (De plaats) is bewoond. *Tï-po-no-ne auto-ne na* = Het huis is bewoond. Over het suffix: *no* in volgend nummer.

2) *Po* = plek, plaats wordt tweedens als suffix gebruikt. Dan duidt het met het voorgaande woord de *plaats* aan, waar iemand of iets zich bevindt. Het staat dan tegenover het suffix *wa*, 't welk de beweging er naar toe aanduidt. Voegt men achter *po* het suffix *no* (mv. *no-ko*), dan duidt het woord den persoon of het wezen aan, die zich op de genoemde plaats bevinden. *Po* kan staan:

a) achter substantieven en eigennamen. *I-poli-rï keni-po* = aan den mond der kreek. *Ifa roten gore, apoto su wewe-po kë-momo-ko* = Ga maar vast, wacht mij op waar de groote boom staat. *Paramuru-po* = te Paramaribo. *Ametarï-po* = in de Kalebaskreek. *Paramurū po-no* = een inwoner van Paramaribo.

b) achter een aanwijzend voornaamwoord: *ero-po* = deze plek, d.i. alhier; *moro-po* = die plek, daar; *monï-po* = daar ginds ver. *Ero-po-no-ko* = de menschen van hier.

c) achter geheele zindeelen: *Oma wewe pato nan bo kë-momo-ko* = Waar de boom dwars over den weg ligt, wacht mij (daar) op.

d) Merk nog het gebruik van *po* op in volgende zinnen:

T-apo-po tuw-oma man = Hij is op zijnen arm gevallen. *Tuw-ese-po kama-kon* = Laten wij achteruitgaande dansen! *Moko kën-i-san t-andï-po* = Hij kruipt op zijn achterste. *T-ombata-po* = met zijn gelaat (naar boven); zie *embata*, n⁰. 2. *T-ōkuna-po tuw-e'i-ye* = Hij zit op zijn knieën. *Pasa-po me n-e'i* = Zij staat op haar kant; zie *nuno*, n⁰. 4. *Poloru y-apoi pupu-ru-po* = De kikker heeft mij aan mijn voet te pakken gekregen, d.w.z. mijn voet slaapt.

e) Opvallend is het gebruik van *po* achter *patï-ta* = in de hangmat. Wellicht dat „*po*" dan op een „langer" blijven in de hangmat wijst. *Ta* = in duidt immers de aanwezigheid reeds aan. *Patï-ta-po w-onëkï se-wa* = Ik wil in mijn hangmat slapen. Hiermede correspondeert *po-nāka* (*po* =

plaats; *naka* = naar), hetwelk de „beweging naar" aanduidt en insgelijks achter *patï-ta* gebruikt wordt. Zie bij *ponáka*.

f) In tegenstelling met het sub e) gezegde staat somwijlen het suffix *po* voorop en wordt dit gevolgd door *ta*. *Enga-na-po-ta* = op den rug. Voorbeelden bij: *anga*, n⁰. 3; *omi*.

3) Derdens komt *po* als reduplicatief voor. Het beteekent dan: den grond. Zie bij *popo*.

4) Staat *pomu* = planten in verband met *po* = plek?

po - suffix achter werkw. staande; versterkt de beteekenis. Zie bij *potï*.

po - suffix achter werkw.; heeft de beteekenis van: doen, maken dat iets geschiedt.

apoi = vastgrijpen; *apoi-po* = doen vastkleven.
aru-ka = iets drogen; *aru-ka-po* = doen drogen.
ene-pu = brengen; *ene-po* = doen brengen.
itïk-na = stil zijn: *itïk-na-po* = doen stil zijn.

po - suffix aanduidend het voltooide eener handeling of het verleden van een zaak (zie ook het suffix: *mbo*). Het suffix staat:

1) achter substantieven *I-po-tï* = zijn haar (veeren); *ipo-po* = zijn afgesneden haar. *Wato* = vuur; *wato-po* = houtskool. *Maña* = kostgrond; *maña-po* = verlaten kostgrond. *Upupo yepo-mbo* = doodshoofd. *Nokë topu-po moro nan?* *Akupa topu-po* = Wat voor steen (otholiet) is dat? Een steen van den koebie. Over het veelvuldig gebruik van *po* zie bij *mbo*, n⁰. 1.

2) achter den stam van het werkw. en vormt een verleden tijd: *Wewe a-wo-po* = Gij hebt u aan een tak gestooten. *Nokë ni-me-ro-po ko moro man* = Wie heeft dat geschilderd. *Kaliña wori-rï ni-me-ro-po* = Eene Karaïbsche vrouw heeft dat geschilderd. *Owin Sondei* (N.E.) *kaba* (N.E.) *w-opu-po* = = Verleden Zondag reeds ben ik gekomen.

3) Achter infinitivi. *Amamu-po* = een zweer. *Ambotï-po* = zie suffix: *ke* = met, n⁰. 3. *Amemu-po* = opgerolde katoen. *Eme-po* = tot draad gedraaide katoen. *Itiña-po* = spikkels. *Enapu-po* = de spijze. *Epoi-po* = het gesponnene. *Iwo-oma-po* = het bezinksel. *O-pa-pu-po* = het gevallene. *Wo-wo-po* = wonde. Enz. Enz. Deze woorden zijn substantieven, afgeleid niet van het verleden deelw. (verl. deelw. immers is bv. *t-ame-ye* = 't is opgerold, *t-ome-man* = 't is gedraaid), maar van den infinitief die als substantief beschouwd wordt. Men zou ze infinitivi perfecti kunnen noemen. Waarbij nog op te merken valt, dat de onregelmatige werkwoorden op *mu*, *pu*, *kï* en *tï* deze stamgedeelten niet uitwerpen. De verba, die vatbaar zijn voor prefixen, kunnen dan ook préfixen krijgen: *ay-amamu-po* = uw zweer, *a-wo-wo-po* = uwe wonde. Ook kunnen onze voorzetsels er achter geplaatst worden. Een voorbeeld van *ta* = in: *Tï-ko-re moro iwo-e-mo-po-ta man* = Zij (de boot) lekt waar zij een scheur heeft. *Waruma ra-ka-po-taka aru-ka-ko* = Steek (het *sipo*-hars) vast in den gespleten warimbo-stengel. *Ambotï-po-kë* = om zijn gebroken zijn; zie *ese-pi-rï*, n⁰. 3.

Deze infinitivi perfecti dienen om ons verleden deelwoord, attributief gebruikt, weer te geven. Wij laten hier nog enkele voorbeelden volgen. *Mapere-tapo arepa s-enapu-i* = Ik heb verschimmeld kasavebrood gegeten. *Emo-po kuriala s-ekarama-i* = Ik heb een gescheurde boot verkocht. *Moro wewe ra-ka-po s-apoi-tan* = Mag ik dat gespleten hout hebben? *Ero o-sekapotï-po se-pa wa* = Dit geheel en al verscheurde (kleed) wil ik niet. *Moro oma-po anuŋ-go kï-wa* = Raap de neergevallen (awaras) voor me op. *Moro-po ot-ambotï-po apukuita n-ei-ne* = Laat de gebroken parel maar daar! *Maña-rï umutï-po si-ñö-i* = Ik heb mijn ondergeloopen kostgrond verlaten.

Afhankelijke en vooral relatieve zinnen worden door den infinitief gevolgd door *po* zeer veel weergegeven. *Kurawa w-e'i-po ene w-u-sa* = Ik ga zien of het zeilgras rijp is. *Y-eyũ-ma-po eka-rï o-wa s-eta-i* = Ik hoor dat ik door u erg uitgescholden ben. *Owe-ko moko kaliña koñaro opu-po nan* = Waar is de Karaïb die gisteren aangekomen is? *Aw tu-wano-ke*

auto-po wa koñaro ni-peñ-ga-po = Ik heb honig thuis die gisteren uitgehaald is. *Ene-ko moro aleisi mo-ka-po moro planga tupo* = Zie op de plank de rijst die gekookt is. *Peru ćo-ma-ko areisi w-o-papu-po ena-tome* = Roep den hond, dat hij de rijst opete die op den grond gevallen is. *Otoro ko moro kuriala kuripa-po m-epe-ma-i* = Wat kost het die boot te laten verven (wat kost die boot, die geverfd is)? *Ene-ko moko pićani w-ot-unga-po* = Zie het kind daar liggen (het kind dat ligt). — Merk op dat deze vormen op *-po* achter het te bepalen woord komen, hetgeen het bovengezegde bevestigt. Waren zij adjectieven zij zouden als zijnde attributief gebruikt vóór het te bepalen woord moeten staan. — Andere wijzen om relatieve zinnen weer te geven zie bij *nembo*.

Absolute zinnen weergegeven door den infinitief met *po* winnen in kernachtigheid en pittigheid. *Koñaro ića-po moro* = Gisteren heb ik die eieren uitgehaald. (Letterlijk: Dat is een uithaalsel van gisteren). Zie analoge uitdrukkingswijze bij *to*, welk suffix insgelijks zelfst. naamwoorden vormt van infinitivi.

N.B. Merk het prefix *n* op in de volgende zinnen: *Ero ni-pomu-po atïta pa na* = Deze aanplant groeit niet. Zie bij *pomu*. *Koñaro ni-peŋ-ga-po* = Gisteren uitgehaalde. Nog een voorbeeld van gebruik van prefix *n* zie *kumako*, n⁰. 4.

poindo - (*puindo*) Dicotyles labiatus; piengo, boschvarken. Op de pingo's wordt veel jacht gemaakt. Eertijds had men voor den pingo een afzonderlijken pijl; zie *purïlwa potï-rï*. De huid van den pingo levert een goed trommelvel, zie *sambura*, n⁰. 4. Van de tanden maakt men halssnoeren, zie *eneka*.

In de verhalen is vaak sprake van den pingo. De pingo's zouden oorspronkelijk menschen geweest zijn; hoe de menschen in pingo's veranderd zijn, zie bij *wireimo*. De pingo moet eertijds 'n keer de vrouw geweest zijn van den awari; zie *aware*. De pingo eindelijk is in den ouden tijd bestolen geworden door den pakira; zie *pakira*.

Poindo moran = het bezweringsmiddel van den pingo; zie hierover bij *moran*.

poitō - mooi. *Poito me a-kopo wa* = Ik ben mooier dan gij. *Poito me ne iśe wa* = Ik wil een heel mooie. Over het gebruik van *poito* en andere adjectieven, die „mooi" beteekenen, zie bij *amuya*. *Poito* kan ook „jong" beteekenen, zie *kuyaken*, n⁰. 4; *pena-ro*.

po-ka - schieten. Waarschijnlijk samenstelling van *potï* = bek en *ka*. *Poka-li poko w-ome-pa-i* = Ik leer schieten. *Poka-ko purïlwa-ke* = Schiet met den pijl. *O-pe aro-ko a-maro woto ipoka-tome* = Neem je pijl mee om visch te schieten. *Kë-poka-i* = Ik schiet je. Schieten met het geweer is geen *poka*; zie *arakapusa*. Zie bij *rapa* = boog.

po-ka - ontharen; zie bij *po* = haar.

pokï - slaan. *O-pokï-rë se-pa-wa* = Ik wil je niet slaan. *T-ura-re a-y-ata, kë-bo-sa ero-me* = Als je stout zijt, sla ik je direkt. *Kë-po-take yuku-ke* = Ik zal je slaan met yuku-mieren (zie waru *waru*). *I-po-ko.. i-po-ko!* = Geef hem, sla er op! *Pokï-ma* = afranselen. *Tuw-ore-ko-poto, o-pokï-ma-no* = Als hij kwaad is, ranselt hij je af.

poko - 1) Dit suffix wordt veelvuldig gebruikt.

a) Sommige verba transitief in de Hollandsche, reflexief in de Karaïbsche taal verlangen *poko* bij zich. *Ero poko w-ome-pā-i* = Ik leer dit (letterl. ik leer mijzelven met dit). Zie *emepa*, *oturupo*.

De infinitief, substantivisch gebruikt, kan ook vaak *poko* bij zich hebben. *Ero koye ićuma-rï poko w-u-sa rapa* = Dezen namiddag met den vloed ga ik weg. Zie voorbeelden onder *e'i*, = zijn, n⁰. 3, a; *uru*, n⁰. 2.

b) *bezig*. Zoo op zich als vooral in vereeniging met het verbum substantivum heeft *poko* de beteekenis van: bezig met. *T-omami bóko* = bezig met zijn werk. *Otï poko ko* = waarmede bezig? (*Otï-poko ko* heeft ook soms de beteekenis van: waarom en wordt samengetrokken tot *oto-ko*;

zie bij *oto*). Voor *poko* met het verb. subst. zie de voorbeelden onder *e'i* = zijn, n⁰. 3, a.

c) *in*. *Moro wewe poko onu-ko* = Klim in den boom. *Onu-ko poko* = Klim er in! *Kapu poko* = zie *naka*, n⁰. 2.

d) *om, rondom*. *Surabaŋ boko a-patï ewa-to-ko* = Taai je hangmat om den balk. *Y-amekun boko* = om mijn pols.

e) *om wille van*. *U-se-tï poko ne si-we-i* (*wo*) = Om wille van zijn kuif heb ik hem (*woko*) gedood.

f) *boven*. *Kun-uwa-no nana poko* = Hij (*túkusi*) danst boven de ananas.

g) *bij*. *Y-aya-rï poko k-apoi-co se* = Houd me bij de hand vast (bij 't gaan nl. over een balk). Zie *matï* = eindigen.

h) met. *Nokë-ban beti* (N. E.) *poko ko m-apoi-ya-ton se aparika? Arabo poko* = Met wat voor aas vangt gij den trappoen? Met logo-logo. *Sarara poko* = Met sarasara. Zie *ipowono* = vischaas.

i) Zie bij *yawa-me* = slecht.

2) *Poko-naka*. Zie over deze samenstelling bij *naka*, n⁰. 2.

Poko-ro-no = 't geen allernaast is. *Ipi-po po-ko-ro-no* = de binnenbast. *Apowerï poko-ro-no* = de ringvinger (de naaste van den pink). *Yumaŋ poko-ro-no* = de wijsvinger (de naaste van den duim). Zie nog een uitdrukking bij *matï* = eindigen.

3) *Ipoko-to* = iets ergens op werken. *Ara'arï popu-ru si-poko-to-ya* = Ik werk een *ara'arï* borst (een vlechtfiguur) er op (op de pagaal bv.).

4) *I-poko-yon-do* = iets ergens op wikkelen, gesponnen draad bv. op den spindel (*kuifa*); zie *yon*.

pokopaw - blaasroer. Wat er over het blaasroer te zeggen valt zie bij *kwama*, n⁰. 3, e.

poko poko - een reptiel veel gelijkend op een kleine hagedis. Ook bekend onder den naam van: *wayamaka yumaŋ* = vader van de leguaan. Zie dit woord. Zie ook bij *parigmbo*.

poko-to - iets ergens op werken; zie *poko*, n⁰. 3.

poko-yon-do - iets ergens op wikkelen; zie *poko*, n⁰. 4.

polepulu - de gele crobia of „ouroe weifi" N. E. = oude vrouw der rivieren. Komt vooral boven voor. Zoetwatervischje. Zie de andere crobia-soort bij *mišo*.

poli - het onderstuk van een arm, been, van een tak, van een rivier. Met „onderstuk der rivier" zijn de kreeken bedoeld.

1) *I-poli-rï* = zijn onderbeen. *Tï-poli-parara-ke* = een scheldwoord naar aanleiding van iemands beenen. Andere scheldwoorden: te lange beenen, zie bij *kusari* en *kumawari*... kromme beenen zie *akupa*. *Ipoli-ni-pan* = de langbeenige of de beenige, benaming voor het hert, zie *kusari*, n⁰. 2. *Poli-yatï* = benaming van zekere kapasi-soort, omdat deze kapasi op het onderdeel van zijn pooten haren heeft. *Poli-yepo* = 't gebeente in het onderbeen.

2) *I-poli-rï keni-po* = de mond der kreek. *I-poli-rï t-apa-ma man* = de kreek is geheel leeg geloopen. *Tuna apa-poto, omu pa m-ei-take* = Als het water gevallen is, zult ge de kreek niet meer in kunnen. De kreeken worden opgezocht door de Karaïben tot hun woonplaats, zie *ei-topo*. Over de namen welke aan kreeken gegeven worden zie bij *etï*, n⁰. 17.

3) *Wewe poli-rï* = het uiteinde van een boomtak. *Pomui poli-rï* = tak van den peperstruik (uit de ornamentiek), zie *pomui*. *Poli-po* of *kupesini poli-po* is de naam eener slang; zie bij *kupesini*.

polï - versterkingswoord; zie *porï*.

poliku - kleine hagedis, die vooral in de savana zich ophoudt.

polipoli - een boom of struik, waarvan de bast aangewend wordt als geneesmiddel tegen malaatschheid.

poliyatï - benaming van zekere kapasi-soort. Zie bij *kapasi*.

poloru - 1) Anura; N.E. todo; de gewone overal voorkomende groote kikker. 's Nachts loopt hij rond. Zit dikwijls onder de huizen.

Poloru overdrachtelijk gebruikt beteekent: kramp. *Poloru y-apoi* = Mijn

been krijgt krampen (letterl.: de kikker heeft mij te pakken gekregen). *Ë-sgi-rï yana-ta-i, ë-sgi-rï poloru-pe na* = Mijn been is stijf, mijn been slaapt (letterl. is met een kikker).

Poloru pe-rï = drempel der pad; zie *auto*, n⁰. 14, h.

2) *Poloru* wordt ook min of meer met generieke beteekenis gebruikt, zoodat elk soort van kikker er onder begrepen is. De verschillende namen van kikkers en padden, besproken in dit boek, zijn: *akuwama, kara-kara, kïto, kunawaru, kupipi, kurutundu, muru, pipa, piritara, poloru, pupuku, tarun-darun, tutukuri, wareko, wayoko.*

3) De kikker en de pad staan goed aangeschreven bij den Karaïb. Zie de reden hiervan beneden, n⁰. 4.

a) De Karaïb slaat of mishandelt nooit een kikker. Hij gebruikt hem, wat de Zwarten wèl doen, niet als vischaas (zie *ipowono*, n⁰. 3).

b) De voornaamste ornamenten der Karaïbsche ornamentiek zijn zoowel door den man als door de vrouw aan den kikker ontleend. Geheel of gedeeltelijk worden nageschilderd de *kupipi*, de *pipa* en de *wareko*. Zie elk woord afzonderlijk.

c) Eigennamen van mannen en vrouwen zijn soms „kikker-namen". *Piritara* en *poloru* zijn namen van meisjes, *Piritara* is bovendien ook een jongensnaam.

d) Scheldwoorden worden aan tal van dieren ontleend, nooit echter aan den kikker.

e) Geen enkele kikker, met rust gelaten, doet, volgens den Karaïb, den menschen kwaad; wel doet hij hun goed. *Kunawaru* redde eenmaal een Indiaan en maakte de Indianen eertijds tot fameuze jagers. *Muru* en *wayoko* zijn aankondigers van den regentijd. Zie de woorden afzonderlijk.

f) Overdreven echter en onwaar is, hetgeen Jhr. L. C. van Panhuys schrijft over de achting, welke de Karaïb den kikker toedraagt. Zie zijn meeningen en de weerlegging onder *me* = teekening, n⁰. 16—23.

4) *Kaliña poloru nendo-ya* = De Karaïb behandelt de pad met eerbied. Zoo zeide me een oude Indiaan. De voorvaderen hebben den Indianen overgeleverd, dat de pad (kikker) haar beschermer heeft in den hemel *poloru tamu-ru* = grootvader der pad genaamd, of wel *poloru no-tï* = grootmoeder der pad. Zie over deze benamingen bij *yumaŋ* = vader. Vandaar: *poloru wo-poto, tï-no-tï begi-ma-no* = Wanneer ge de pad slaat, bidt ze tot haar beschermer.

Wanneer de mensch na zijn sterven den weg betreedt, die ten hemel leidt, zal hij den beschermer der pad ontmoeten. Deze zal midden op den weg zitten, hem opwachtend. Heeft nu de mensch tijdens zijn leven de pad mishandeld of gedood, *poloru tamu-ru*, die dat weet, zal wraak nemen. *Poloru tamu-ru ay-upa-pa kën-e'i-tan tuna-ke, a-rombu-poto* = De beschermer der pad zal u niet laven met water, wanneer gij gestorven zijt. Heeft hij integendeel de padden goed behandeld, dan „*tuna ene-ye kën-o-san* = de beschermer zal komen om water aan te dragen", waarna *kën-i-san Tamusi-wa* = hij (de beschermer) weer naar God gaat."

Het onbeweeglijk blijven zitten der pad, kop en oogen ten hemel gericht, wanneer zij geslagen wordt, doet vreemd, zelfs voor menig gemoed min of meer akelig aan. Niet te verwonderen dat bijgeloovige menschen er iets geheimzinnigs, bovennatuurlijks in zien.

Zie verder bij *kapu* = hemel, n⁰. 7.

5) Twee der water-kikkers worden gegeten. Zie *ono*, n⁰. 6.

6) Zie volgend woord.

poloru woku-ru - drank der pad. Benaming van zeker rankgewas, ook onder den naam van *pomiki* bekend. Zie dit woord.

poma - aansteken. *Moro sipo poma-ko auto-ta* = Steek het sipio-hars aan in 't kamp (ter verlichting). *Lampu* (N. E. = lampoe) *poma-ton* = Zij steken de lamp aan. *Lampu tï-poma terapa* = De lamp is al aan. *Tamu-rï yaro-ko rï-wa oro s-ipoma tamun* = Geef mij een cigaar, dat ik een cigaar rooke (aansteke). *A-pomano* = Hij brandt je. *Kë-poma-i* = Ik brand je. *Tamu-rï*

poma-ko watọ-kẹ = Steek mijn cigaar aan met vuur. *Pọma-nẹ-ŋ* = de aansteker; zie bij *apakani*, n⁰. 3.

Ipọma-ŋga = aansteken. *Watọ pọma-ŋga-ko* = Steek het vuur aan. *Watọ pọma-ŋga-tọn* = Zij steken het vuur aan. *Watọ tï-pọma-ŋga* = 't Vuur is aan. Zie *epanga* = aansteken.

pọma-ŋga - aansteken; zie *pọma*.

pombo - suffix, het verleden aanduidend. Wellicht is het suffix een samenstelling van *po* en *mbo*, welke twee suffixen elk op zich staande reeds het verleden aanduiden. Men schreef dan beter *po-mbo*, *Kaliña (w)e'i-pọmbo penarọ* = Er was eens in vroegeren tijd een mensch (aanvang van een verhaal) *Sẹmẹ enapu-pọ-mbo i-ẃa-ñẹ* = Toch aten zij (werd door hen gegeten). Zie *yọmbọ*.

pọmẹrẹ - een bacove-soort; zie *paruru*, n⁰. 3.

pomẹrọ - nadat. *Ay-erepa-rï enapu-ma pomẹrọ, rapa m-ọ-takẹ* = Kom terug, nadat ge gegeten hebt. *Tuna apa-ma pomero ọko-nẹ* = Kom nadat het water gevallen is.

Wellicht is het woord een samenstelling: *po* = suffix het verleden aanduidend en *mẹrọ* (*iḿẹrọ*) = aanstonds. Men zou dan schrijvende beter doen de twee deelen te scheiden als volgt: *Tuna apa-ma-po, mẹrọ ọ-ko-nẹ* = Wanneer het water geheel en al gevallen is, kom aanstonds. Deze meening wordt aannemelijker wanneer men bedenkt

a) dat een zin nooit met *pomẹro* kan aanvangen en *pomẹrọ* altijd het werkwoord volgt

b) dat er analoge gevallen zijn, waarbij het eerste lid van het woord eigenlijk tot het vorige woord behoort. Zie o.a. *nọnapa*, *rọmẹrọ* (zie bij *mẹrọ*), *rọribo* (zie bij *ripo*).

N. B. Merk ook op het gebruik van het persoonsprefix *t* voor den 3den pers. *Tuw-ọmu-po mẹro mọko nọpọko ono-i* = Nadat hij binnengetreden was, at hij grootmoeder op. Zie meerdere voorbeelden onder *t*.

N. B. Meerdere voorbeelden van gebruik van *pomero* zie bij: *ẹmọ*, n⁰. 2; *ẹpẹ* = vrucht; *ḿọtï*; *ọmu*; *unsi*; *wẹtu*.

pọmiki - een physalis soort; N. E. batoto. Een kruipend kruid, 't welk gaarne bij water in kapoeweri staat, met kleine, ronde, eetbare vruchten. De bladeren worden door de Surinamers in de soep gedaan. Het kruid heet ook *pọlọru wọku-ru* = tapana van de pad. Wellicht is de pad verlekkerd op de vrucht.

pomu - planten. Over het ontstaan van dit woord zie *po* = plek, plaats, n⁰. 4. *Kurawa si-pọ-ya* = Ik plant siengrassi. *Si-pọmu-i* = Ik heb geplant. *Pọmu-ru se-pa wa* = Ik wil niet planten. *Si-pọmu-ma-i* = Ik ben klaar met planten. *Ipọŋ-go* = plant! *Otï pọ-yẹ ko m-u-san?* = Wat ga je planten? *Erọ n-ipọmu-po të-mi-ta terapa man* = Deze aanplant schiet al wortel. *Oma apoli-tọ wewe tï-pọ-yẹ man* = Naast den weg staan boomen geplant. Zie bij *maña*, n⁰. 4. Zie *pi W-ọ-pọ-yẹ w-u-sa* = Ik ga planten (zie *ọ*).

Het in den grond plaatsen van palen en posten. *Wakapu-ru si-pọmu-ma-i* = Ik heb de posten van mijn huis al in den grond staan.

P-óŋ-ga = samenstelling van *pọmu* en *ka*. *W-ọkuna-pọŋ-ga-i* = Ik heb mijn knie gestooten. De samenstelling is echter niet duidelijk.

pọmui - peper. *Pọmui kọrọ am yarọ rï-wa, wọ* = Breng mij peper, vrouw. *Pọmui s-ilri* = Ik heb er peper in gedaan. *Pọmui yu-mbe yumaŋ na* = De peper is fameus sterk. *Pọmui yumaŋ t-aku-ka ọ-wa na* = Gij hebt er te veel peper in gedaan. *Yu-ma iẃ-e'i-ri-kẹ, si-pa-pu-i* = Omdat de peper haar kracht kwijt is, heb ik haar weggegooid.

1) *Pepersoorten.* Tal van pepersoorten komen in Suriname voor. De Karaïb heeft voor alle een naam. De pepervruchten herinneren hem om de een of andere hoedanigheid aan dit of dat wezen, meestal aan een dier. Naar dat wezen wordt dan die pepersoort genoemd. Zie *ẹtï*.

2) *Ronde vruchten.* Tot de groep met „ronde" vruchten behooren:

a) *lẹmusi pupo* = kop van de kolibrie.

b) *siriṁa.* De Surinamers noemen deze om haar kleinheid: sika-peper. De sika is de aardvloo, sarcopsylla penetrans, in 't Karaïbsch *siḯǫ.*

c) *worǫ worǫ,* de groote, roode Hollandsche peper.

3) *Langwerpige vruchten.* Tot deze groep behooren:

a) *akami ṕǫmui-rï* = kami kami peper. De blauwachtige vruchten (de veeren van den kami kami hebben een blauwen metaalglans) worden, ook wanneer zij rijp zijn, niet geheel geel.

b) *alatta wẹ-tï* = rattenkeutels. De vruchten zijn klein.

c) *kusa pẹmui-rï* = krabbenpeper; heeft een aangenamen geur.

d) *mati ṕǫmui-rï* = peper van de Zwarten. Mati is Neger-Engelsch, afgeleid van het Holl. maat, d. i. vriend. Mati worden door de Indianen de Zwarten vaak genoemd.

e) *perǫ pǫmui-rï* = hondenpeper; zie *perǫ.*

f) *sipárari pǫmui-rï* = ketelpeper.

g) *sipiriri pǫmui-rï* = schorpioenpeper. 't Laatste staartlid van den schorpioen is van een krommen stekel voorzien. 't Uiteinde van deze pepersoort van een zelfden krommen uitwas. Andere benamingen van dezelfde pepersoort zijn: *paraka pǫmui-rï* = wakkago peper en *paraka pǫsẹikï-rï* = wakkago nagels. De wakkago is een boomhoen. Zie *paraka.*

4) *Gebruik van peper.* De Karaïb plant peper op zijn kostgrond en in de nabijheid van zijn kamp. Hij is een groote liefhebber van peper. Geen spijze wellicht wordt door hem gebruikt of zij is gekruid met peper. In elken etensketel werpt hij verschillende vruchten. Ziehier nog enkele bijzonderheden over het gebruik van peper:

a) *kasiri-ṕǫ* of *pǫmui ai-ču-ru* = Karaïbsche peperpot. Hiertoe kookt men uitgeperst kasavewater (bij afwezigheid van kasave-water gewoon water), waarin men handen vol van pepervruchten doet en zout. Er komt een vuil schuim op het kooksel. *Morǫ akẹpu-po ḱa-ko! Tupo-kẹ ṕa-ko* = Haal het schuim er af! Werp het weg met den kalebaslepel! In dit kooksel werpt men stukken gekookt vleesch of visch, welke overgebleven zijn, opdat men ze kunne bewaren. Altijd doet men er nieuwe stukken bij. Maar iederen dag moet alles tot twee malen toe opgekookt worden. *Kasiri-ṕǫ asi-ńǫ-ko, diakorǫ'm kën-iṕǫ-ta-tan* = Verwarm de kasiripo, anders zal zij bederven. Heeft de peper haar kracht verloren, dan werpt men alles weg en maakt een nieuwen peperpot. *Erǫ-mẹ rotẹn pǫmui si-ṕa-sa, n-ǫt-aku-ka-i* = Nu werp ik mijn peper weg, zij is geheel en al gekneed (d.i. vergaan). *Yu-ma iẃ-e'i-ri-kẹ, si-ṕa-pu-i* = Omdat zij haar kracht kwijt is, heb ik haar weg geworpen. De kleine kinderen bij 't eten uit den peperpot vergissen zich wel eens en bijten per ongeluk op een allersterkste pepervrucht. Ze kruipen dan soms over den grond van pijn. Zie *akaya.*

b) *pǫmui iẗüi* = peper poeder. Allerlei soorten van peper worden gekookt. 't Water werpt men weg. De pepervruchten legt men te drogen in de zon. Daarna stampt men ze fijn in den houten vijzel. Het peperpoeder bewaart men in een flesch. *Pǫmui si-ṁǫ-kä-i iẗüi-ṁẹ* = Ik kook de peper om er een fijn poeder van te maken. Zie *itüi.*

c) *pǫmui wotǫ-ri-ṁẹ* = peper als toespijs. Peper vervangt wild en visch bij algeheele ontstentenis van deze. Men snijdt de peper fijn en strijkt haar over het kasavebrood uit. *P-ǫmui ḋǫ si-kiririča-i wotǫ-ri-ṁẹ* = Enkel peper sleep ik aan, tot een toespijs voor me (ironie). Insgelijks levert de peper soms een drank. Geknede peper en wat zout worden in water gedaan. *Tï-pǫsi-ńẹ m-ẹnasatǫn erǫ pǫmui -ri-ṁẹ? A . . . a . . . ńǫ-na katï ṕosi-ńa n-ei-rï* = Is het smakelijk drinken (letterl. eten) het drinken van die peper? Ja, zeer zeker! Waarom zou dat niet lekker zijn?

d) De peperblaren leveren een stopmiddel tegen 't braken; zie *wẹ,* n⁰. 5, c.

5) *Varia.*

a) „Peper eten" als scheldwoord. *Pǫmui ḃǫ su pai s-ẹnapu-rï* (*s* voor *enapu* om de welluidendheid) = Hij eet niets dan peper. Men wil er mee zeggen: hij is te lui om wild te gaan schieten. De vrouw beroept zich ook op haar eten van peper, wanneer ze den man aansporen wil om op

jacht te gaan. *M-ene-yan koweiro pomui-bo enapu-rï rï-wa* = Gij ziet toch, dat ik niets dan peper te eten krijg. Niet altijd echter - wat wel duidelijk is - ligt er in de uitdrukking „peper eten" een verwijt; zie *mbo*.

b) Het eten van de peper is één der drie krachttoeren, welke de piaimansleerling volgen kan. *Pomui püyei-rï* = peper piaiman. Zie *püyei*, n⁰ 1, 2.

c) Peper is een verdrijfmiddel van den boozen geest; zie *kurupi*.

Peper verdrijft ook den *slaap*. Heeft een kind te veel last van slaap, dan zal de vader tot de moeder van 't kind zeggen: *Moko pičani wetu-pe man, pomui yarï ke emasičona-po-ko* = Het kind slaapt te veel, wasch zijn gezicht met peperblaren. De blaren van welke peperstruik ook behoeven maar even in 't water te liggen. Enkele dagen wascht men dan des morgens vroeg het kind er mee. Ook kan men peperblaren eenvoudig uitknijpen boven de oogen van het kind. Over de kracht van dit geneesmiddel zie het aangeteekende onder *epi-tï*.

d) Peper belet krabbenvangst, zie *alakaidu*.

e) De in eere zijnde peper ontbreekt niet in de ornamentiek. De man vlecht, de vrouw schildert: *pomui-poli-rï* = den tak van den peperstruik.

f) Een plantje genoemd naar de peper: *tokoro - pomui-rï*; zie *tokoro*.

Zie ook *pomui siña-rï*.

pomusińarï - (samenstelling: *pomui* en *siña-rï*?) een gele in de savana groeiende bloem. Haar wortel wordt door de vrouwen als geneesmiddel gebruikt.

pona - 1) aan, tegen, voor, opdat niet, enz. *Pona* kan staan:

a) achter een substantief: *W-o-wo-i sumbala pona* = Ik heb me aan een houwer gestooten. Zie meerdere voorbeelden bij: *etïg-ka* onder *tïtïtï*; *sepi*.

b) achter een infinitief. *Pona* heeft dan de beteekenis van: opdat niet. De infinitief wordt dan als een substantief beschouwd. *T-oka- ri pona moko peru-wa n-onukï* = Om niet door den hond gebeten te worden is zij (de kat nl. in den boom) geklommen. *Ay-upupo ensuma-ko ay-upupo wo-ri pona* = Buig je hoofd, opdat gij je hoofd niet stoot. *T-onari-ke wa peru-wa y-eka-li pona* = Ik ben bang voor het gebeten worden van den hond. *Sipo sarombo-ta s-ilri koï imatï-rï pona* = Ik wikkel het sipio-hars in een blad, opdat het niet te spoedig op zij. Zie nog bij *apotï*, *tïtïtï* en *taiwo*.

Pona achter een infinitief heeft ook soms de beteekenis van: opdat, om; zie *sambura* n⁰ 4.

2) *Pona-ro*. *I-pona-ro ne man* = (De eene post) staat te dicht (bij de andere). *Pona-ro kën-ema-yan* = Hij woont dicht bij. *Paramuru pona-ro* = Dicht bij Paramaribo. *Ase-pona* en *ase-pona-ro*; zie bij *ase*.

po-naka - samenstelling van *po* = plaats, plek en *naka* = naar. Zie beide woorden. Zie voorbeelden bij *naka*.

ponaro - zie *pona*, n⁰ 2.

ponë - nest. Men hoort ook *ponï*, *aponï* en *aponen*. *Tonoro ponï* = het nest van den vogel. *Mose tonoro iponï ma na* = Die vogel heeft geen nest. *Aponï ma man* = Zij (dat soort wesp) heeft geen nest. *Ponï watï* = Er is geen nest. *Tonoro tï-ponë amu-ya* = De vogel bouwt zijn nest. *Tï-ponï-ne man* = Hij heeft een nest. Zie bij *aponï* = bankje onder *mure*. *Ot-apone-ndo* = nestelen. *Tarukua tuw-ot-apone-ndo i-poko man* = De tarukua mier bouwt er haar nest in.

ponepu - het touw, dat den overgang maakt van de hangmat naar de groote vierlijn; zie bij *nimoku*, n⁰ 10. *Patï ponepu-ru s-epoi-ya* = ik maak dat hangmattouw voor mij. *Ponepu pa na* = (De hangmat) heeft bedoeld touw niet. *Ponepu-ru s-il-ya* = ik zet er dat touw aan. *Ponepu-to*. *Patï si-ponepu-to-ya* = ik voorzie mijn hangmat van overgangstouwen. De Surinamers noemen dit in vele wendingen op en neergaand overgangstouw: bobi, d.i. vrouwenborst. Staat *ponepu* niet in verband met *popu* = borst?

poŋga - een val om groot wild te vangen. Zie de afbeeldingen en de beschrijving van dezen val onder *wotaro*, n⁰ 5, a en b.

poŋ-ga - zie *pomu* = planten.

pono - benaming van zeker gordeldier; zie bij *kapasi*.
ṕonu - ruiken. *Y-enata-rï-ke otï si-ṕonu-sa* = Met mijn neus ruik ik. *Ṕonu-ko* = ruik! Voor „ruiken" schijnt men ook het werkwoord *eta* = (verstaan, hooren) te gebruiken. Zie aldaar, n⁰. 3. Over het reukorgaan van den Karaïb zie *kaliña*, n⁰ 8.
popao - een soort reuzenkaiman; zie *akare*.
popo - grond, laag. Over het ontstaan van dit woord, zie *po* = plaats, n⁰ 3. *Popo tuw-onëkï-rï se-pa man* = Hij wil niet op den grond slapen. *Popo tuw-onë-se man* = Hij wil op den grond slapen. *Otigto-ko popo-naka* = Kom naar beneden! *Popo-naka w-u-sa* = Ik ga aan wal. *Auto popo yuman man* = Het huis is zeer laag. *Popo kopoṙï ewa-to-ko* = Bind de hangmat wat lager! *Popo kopo-ṙï am s-amu-take o-wa* = Ik zal het (huis) zeer laag voor u bouwen. *Popo ne man* = Zij (de hangmat) is laag (gebonden). *Popo-non auto am s-amu-ya* = Ik bouw een laag huis (zie *n*). *Peru ćo-ma-ko popo-no-mbo aleisi* (N.E.) *ena-tome i-ẃa* = Roep den hond, opdat hij den rijst, die op den grond gevallen is, opete. *Popo-si-će ne man* = Zij is te laag. *Popo-si-će s-ewā-to-ya* = Ik taai (bind de hangmat) zeer laag.
popo - welriekend. *Epe-rï tï-popo-re man* = De vrucht is welriekend. *Kusewe ṕopo-ma man* = De koeseiwe ruikt niet lekker (stinkt). Ook *ṕopo-pa*. Zie *po* = stinkklier.
popopo - nachtuil. Over uilen, zie *urutaw*.
popotoko - een kleine, zwarte vogel met roode borst.
popu - borst. Over de samenstelling van het woord zie *po*. *Ṕopu-ru yepo* = borstbeen. Overdrachtelijk wordt *popu* veel gebruikt, vooral in de vlechtindustrie. *Ṕo-mil-tï* = het bindsel (*mil* = binden; zie *ime*) van de borst. Zie *woli-ẃoli*, n⁰. 3. *Ṕopu-to* = van een borst voorzien. *Si-ṕopu-to-i, tï-yana-re y-ëi-ťome* = Ik heb (mijn waaier) een borst gegeven, opdat hij sterk zij. Zie verder bij *ara'arï*, *marai*, *piṕa* = kikker.
porepü - zekere palm, die geplant wordt; zie bij *mokaya*.
poṙï - versterkingswoord.
Het komt op zich staande voor. *Ne'i ẃara poṙï pepeićo nan* = Heeft de wind wat kracht? *A, a! Asi-ćo poṙï me na* = Ja, hij is 'n beetje sterk (voor 't zeilen nl.). *Otï wara poṙï ay-atu-na-no?* = Hoe staat het met uw ziekte? Letterl.: Hoe sterk (sterk aan wat gelijk) zijt gij ziek?
Staande achter een adjectief versterkt het dit. *Akiñu-pe poṙï* = zeer lui. *Asin-bé poṙï* = zeer heet. *Amuya-me poṙï* = zeer mooi. *Yasi-pe poṙï kusa man* = De krab zit zeer diep.
Versterkt ook het werkwoord. *Upi-ćo poṙï* = Zoek nog meer.
De negatie. *Uwa poṙï* = Volstrekt niet. *Awa-pa poṙï moko pićani ṁan* = Dat kind lacht nu nooit. Zie andere voorbeelden bij *te*, n⁰. 4. Zie *pa*, n⁰. 3; *ťaro*.
Over de wijzen om een woord te versterken zie bij *ne*.
poröi - bult. *Ero-po ťï-poröi-ye man* = Hier is het (zitvlak van het bankje) nog bultig, nog ongelijk. *Poröi-ṕoroï-ye man* = Hij is melaatsch (zit nl. vol bulten). *Ṕoröi-ṕa man* = 't Is mooi vlak, glad.
Emo = neus wordt in het woord geincorporeerd. *T-omo-ṕoröi-ye-n* = Jij, bultneuzige. Scheldwoord; zie bij *emo* = neus en *eyu-ru* = schelden. Ook *ena* stam van *ena-saṙï* = hals, nek. Het beteekent dan: bult op den nek van een dier bijv. en overdrachtelijk uitwas aan een boomstam; zie *ena-saṙï*. Voor bult, knoest heeft men nog een ander woord: *kundu*. Zie *poro-poro*.
poron - nog, voortaan. *Wokërë pićani poron am tï-ka-se i-ẃa man* = Hij kreeg nog een mannelijken spruit. *Iroṁun poro kën-e'i-ťan* = Het zal nu voortaan droge tijd zijn. *Ero-mbo-poro* = van nu af aan (zie bij *ero*). Zie nog een voorbeeld bij *wayamu*, n⁰. 4. *Moro-mbo poro* = van dat feit af; zie voorbeeld bij *moro*. *Poron* is hetzelfde woord als *noron* (*noro*). De aanvangs-*n* is veranderd in *p*.
poro poro - plooi. *Tï-poro-ṕoro-ye* = Het (kleed) heeft plooien. *Ṕoro-ṕoro-ro* = plooien. *Ṕoro-ṕoro-ro-ko* = Plooi het kleed! 't Woord zal wel hetzelfde zijn als het boven besproken *poröi*. De *y* van den uitgang *ye* in *tï-poro-*

poro-ye verklaart men 't best door het aannemen eener voorafgaande *i*.

poro poro - N.E. sakka-waswassi. De N.E. benaming komt van den korf, die op een zak (N.E. sakka) of op een soldaten-kepi gelijkt. De korf van *poro poro* vindt men gewoonlijk in de nabijheid van *kapese'u* of van mierennesten. De Karaïbsche benaming komt van het geluid, 't welk deze wespen maken. Een andere benaming der wesp is: *okomoto*. Zie dit woord.

poropu - wachten, verblijven. *Iporo-pu pa wa, ero-me kin-ićo-man-dan* = Ik wacht niet, dadelijk zal 't donker zijn. *Ero-po poro-sa w-onï-tome* = Hier wacht ik om te slapen. *Owe-ko a-poro-pu-i* = Waar zijt gij zoo lang verbleven? *Ero-po poro-pu-rï se-pa wa* = Hier wil ik niet blijven. *A-poro-ko non kuw-orupa-ton ne* = Wacht even, laten we even praten. Over het gebruik van het prefix *a* bij *poropu*, zie *a*, eerste categorie.

pose - neef; zie *miya*.

poseikï - nagel op den teen. *È-poseikï-rï* = mijn nagel; *o-poseikï-rï*, *i-poseikï-rï* = uw, zijn nagel. *Poindo poseikï-rï* = hoeven van den piengo. *Poseikï* wordt veel overdrachtelijk gebruikt; bij hangmatbereiding, zie *nimoku* n⁰. 6; bij pijlbereiding, zie *purïlwa*, n⁰. 5. Bij plantennamen, zie *paraka*. Over de samenstelling van dit woord zie *sa*, n⁰. 1.

po-se-tï - onderbuik. Zie bij *po* en *seti*.

posi - een kalebassoort; zie *kwa'i*.

posi - *Posi-ma* = niet zoet. *Posi-ña* = zoet zijn. *Sukru am-íaka-ko moro tuna kaka, posi-ña tome* = Breng suiker voor den dag om in 't water te doen, dat het zoet worde. *Posi-ño* = zoet maken. *Posi-ño-ko moro alemiki aču-ru* = Doe wat suiker bij het lemmetjessap. *Tï-posi-ñe* = zoet. *Sukru il-ko, tï-posi-ñe iwo-ei-tome* = Doe er suiker in, dat het zoet zij. *Aw te ne s-ono-ya, tï-posi-ñe yumãn ne man* = Ik eet ze (krabben), ze zijn kostelijk.

po-suruku - snor. *Po-surúku-ru* = mijn snor. *A-po-suruku-ru ićoto-ko* = Snijd je snor af. *Oto-no me ko a-po-suruku-ru m-ićoto-i* = Waarom heb je je snor afgesneden? Over de samenstelling van dit woord zie *potï* = bovenlip, n⁰. 3, b en *suruku-ru*.

pota - mond. *Pota-rï* = mijn mond. *Tuwalo koro, asin-be yuman man, a-pota-rï koro-ka-tan* = Pas op, 't is erg heet, het zal je mond verbranden. *Pota-rï me-rï* = schilderingen om den mond; zie hierover bij *tapurupo*. Men heeft voor mond-teekeningen twee termen: *w-e-pota-siraka-i* = ik splijt (*ira-ka*) mijn (*e* = reflex.) mond en *w-e-pota-tinda-i* = ik bespikkel (*tinda*) mijn mond. Zie bij *yamun*.

Matápi pota-rï = de opening van de matapi. *Sepu pota-rï* = de bovenrand van de sepu.

Vele knoop- of bindwijzen worden genoemd naar den bek van den een of anderen visch; zie hierover bij *aku'i*, *matawari*, *muroko'u*, *waraku*.

Zie verder bij *enda* = mond en *pota-po*.

potapo - *Tï-potapo-rï aw wa* = Ik ben een goed mensch. *Potapo-pa mose man* = Het is een kwaad mensch. *Aw potapo-pa wa* = Ik ben een slecht mensch. *Aw potapo-pa watï wa* = Ik ben niet gauw kwaad. *Potapo-bun* = iemand, die niets verdraagt (*bun* is de zelfstandige vorm van *pa* = niet; zie *n*). Wellicht houdt *potapo* verband met *pota* = mond.

potï - 1) bovenlip bij den mensch. *A-potï-rï* = uw bovenlip. *W-e-po-sakumo-i* = Ik heb mijn bovenlip gescheurd (bij een val). Zie *esi-pi-rï* = benedenlip.

Snuit van een dier. *Maipuri t-arepa-rï enapu-ru-y-ako, tï-potï-rï ten-gano* = Wanneer de buffel zijn spijze gebruikt, verlengt hij zijn snuit.

Bek van een vogel. *Tonoro potï-rï tï-po-sisi-če* = De bek van den vogel is zeer spits.

Punt van den pijl = *Purïlwa potï-rï*, 't zij dat de pijlpunt spits, 't zij dat deze stomp is zooals bij de *tapiröi* (zie *purïlwa* n⁰. 5). Behalve „pijlpunt" duidt *purïlwa potï-rï* ook een afzonderlijken, bepaalden pijl aan (zie beneden, n⁰. 3, c). *Po-mil-tï* = het bindsel, waarmee de punt aan den pijl bevestigd is. Enz. Zie *purïlwa*, n⁰. 8. *Manatï potï-rï* = de punt der tepel.

2) Heeft er incorporatie plaats, dan vervalt het tweede lid van het woord. *Potï* wordt *po*.

Tï-po-momere-ke = met een ronde punt. Van den *tapiröi*, den pijl met ronde bolpunt, wordt gezegd: *Tï-po-momere-ke na* = Zijn punt is bolvormig. *Po* van *potï* = bek is in *t-amomere-ke* = rond (zie dit woord) geïncorporeerd.

Tï-po-si-će = spits; *tï-po-sisi-će* = zeer spits. Zie voorbeeld boven. Hier is *po* (*potï* = bek) geïncorporeerd in: *tï-sisi-će*, 't geen beteekent: iets wat van een bijtende, stekende zaak is voorzien. Zie bij *si* = steek. *Tï-po-sisi-će* beteekent dus: voorzien van een stekenden bek, d.w.z. het is spits.

Po-si-ćo = een of ander voorwerp een bek (*po* van *potï*) bezorgen (*ćo* van het verbaal suffix: *ko*), die steekt (*si* als boven reeds verklaard), m. a. w. een voorwerp aanspitsen. *Moro wewe-me ipo-si-ćo-ko* = Spits dat stokje aan. *Ulemari si-po-si-ćo-ya* = Ik spits de ulemari-bast aan (om hem daarna beter te kunnen loskloppen).

I-po-si-kërë. Dit woord bestaat uit *po* = bek en *si* = stekend en *kërë* = uitstekend stuk. Het beteekent: de uiterste punt (van een voorwerp). Wanneer wij van den pijlpunt spreken, kunnen wij òfwel den geheelen punt bedoelen, die in den pijl aangebracht wordt, òfwel enkel het uiterste stukje van dezen punt. In 't laatste geval spreekt men van: *i-po-si-kërë*.

3) *ase-potï* = 't plankje, dat de boot van achteren afsluit.

po-suruku-ru = snor. 't Eerste lid van dit woord is waarschijnlijk van *potï* = bovenlip en niet van *po* = haar. Dit dunkt mij om een tweede dergelijke samenstelling: *eme-suruku-ru* = wenkbrauwen. *Eme* komt van *emepu* = voorhoofd, waarop de wenkbrauwen zich bevinden. Wat *suruku* beteekent weet ik niet. Zie het woord.

purïlwa potï-rï = de pingo-pijl. Letterlijk: de pijlpunt, zie boven. De pingo-pijl wordt wellicht met „pijlpunt" aangeduid, omdat hij de grootste punt bezit.

ye-potï-rï = de snijtanden.

4) Staan *poka* = schieten en *pota* mond ook in verband met het hier behandelde *potï*? Alsook *potï* = plukken?

potï - plukken. *Kusewe po-se w-u-sa* = Ik ga kuseiwe plukken. *Moro muru muru arï po-se w-u-sa* = Ik ga de blaren van den maka-palm plukken. *Potï-rï se-pa noro wa* = Ik wil ze nog niet plukken. *Maña si-po-sa* = Ik pluk manjas (ook *si-po-sa-kon*, d. w. z. ik heb er vele geplukt). *Si-po-tï*, *si-potï-ńe* = Ik heb ze geplukt. *Si-potï-ma-i* = Ik ben klaar met het plukken. *Tapurupo po-ko rï-wa, w-e-kura-ma-tome* = Pluk tapoeroepo voor me, dat ik me mooi make. *Ipo-ta* = Ga plukken! Zie verder bij *eka* = plukken.

potï - suffix achter verba voorkomend. 't Nieuw ontstane werkwoord is een versterking van 't oude. De vervoeging geschiedt gelijk bij de verba op *tï*. *Y-ewa-rï n-at-apo-tï* = Mijn hangmattouw is stuk gegaan. Maar: *n-at-apo-po-sa patï-mbo* = Mijn hangmat is heelemaal aan stukken (versleten). *Ipu-ka* = ergens in steken; *ipu-ka-potï* = herhaaldelijk ergens insteken (zie *kunaparu*). *Koto* = snijden; *ćoto-potï* = aan kleine stukjes snijden (zie *koto*, n⁰. 3). *Uto* = gaan; *uto-potï* = overal gaan (zie *aramari*, n⁰. 2). *Sa-ra-ka-potï-ma-i* = zie *sa*, n⁰. 2, b). Ter grootere versterking kan *potï* nog verdubbeld worden: *Ye-rï yeka-po-po-san* = Mijn tanden doen me erg veel pijn.

potïksa - groote steenen waterkruik, ingevoerd van uit den vreemde. *Tuna am ai-ta ero potïksa-ta, t-ano-sen ene-ko* = Ga water halen in deze steenen kruik, breng een volle kruik mee terug. Zie bij *oriño*, n⁰. 12, b.

potïya - citrullus vulgaris Schrad.; N. E. watramoen; watermeloen. Zie bij *oriño*, n⁰. 12, b.

poto - groot. Men hoort evenzeer *apoto*, *opoto* als *poto*.

Poto. *Poto itu-ta* = in het groote bosch. *Poto su (y)aponï* = een zeer groote bank.

Poto-mbo. *Otono me ko a-pana-rï poto-mbo ne su nan* = Waarom zijn uw ooren zoo erg groot?

Poto-me. *Aw poto-me i-ćopo wa* = Ik ben grooter dan hij. *Woku-ke k-upa-ko, poto-me k-upa-ko* = Geef mij tapana, geef mij heel veel (tapana).

Poto-me ipuwa-rï = 't Groeit hoog op. *Poto-me w-omiče-i ay-epo-tome* = Ik heb me zeer ingespannen om u te vinden.

Apoto. Apoto-ta w-u-take = Ik zal met de groote (boot) gaan. *Kosi ne te apoto ro ne m-e'i, hen* = Wat zijt ge spoedig fameus groot geworden!

Opoto. Oko kuriála-ri man, owin opoto, owin iṁe-mbo = Ik heb twee booten, een groote, een kleine. *Opoto porï iromun na* = 't Is een zeer sterke droge tijd.

Opoto-me. Opoto me porï sičo = een zeer groote sika. *Onapu pa opoto-me m-e'i* = Gij hebt niet veel gegeten.

Yopotoli = hoofd, voorstander zal wel het woord *opoto* = groot zijn met pron. prefix van den 3den pers. *iŵ* ('t welk meer in *y* verandert) en bezitssuffix: *ri*. *Yopoto-li kapu-ta* = het hoofd in den hemel, nl. God. *Woto yopoto-li* = de beschermer der visschen (zie *kapu*, n⁰. 7, b).

poto - suffix; indien, wanneer. *Poto* worde achter het werkw. geplaatst. Het werkw. heeft geen suffix. *Poto* is wellicht een samenstelling: *po* = suffix, het verleden uitdrukkend en *to* = suffix personen aanduidend. *Poto* komt voor

1) achter transitieven

a) actieve zinswending. Het werkwoord heeft geen prefix. Tal van voorbeelden staan in het boek. Zie o.a. bij: *aporomu* = kruidje roer mij niet; *atu*, n⁰. 4; *kankasapa*; *kopose*; *mero*; *osekëma*; *ro'm*.

b) passieve zinswending. Het werkw. heeft préfixen. *Tuwalo koro ai-čo, i-ŵa ay-eka-poto a-romo-take* = Wees voorzichtig, wanneer gij door haar gebeten wordt, zult gij sterven. *I-ṁe-ro poto o-wa papo-ro y-ewapo-ta-take* = Wanneer zij allen door u nageteekend zullen worden, zal ik blij zijn. Zie suffix *wa*.

2) achter intransitieven. Het werkw. heeft gewoonlijk het préfix. *A-ru-po-ta-poto* = Wanneer gij moe zijt... *Aw-oma-poto* = Wanneer gij valt... *Aw-ot-umuku-poto* = Wanneer ge duikt. *Yukpa ŵ-e'i-poto* = Wanneer (het kind) gezond is. Zonder préfix: *Tuna apa-poto* = Wanneer het water valt...

potumo-po - zie *e-potumo*.

po-wetï - de navel. *Po-wetï t-ato-ne man*, zeide men van een Indiaansche vrouw, wier portret vertoond werd. Overdrachtelijk ook gezegd van de plek, waar de vrucht aan den stengel gezeten heeft; zie bij *kwa'i* = kalebas. Ook navelstreng. *Po-we-po* = een afgesneden stukje van de streng, als bezweringsmiddel den pasgeboren kinderen gedurende eenigen tijd om den hals gehangen. Het dragen van dit voorwerp door genoemde kinderen is bijna algemeen onder de mindere bevolking van Suriname. Wellicht dat de Karaïben deze gewoonte overgenomen hebben. *Po-we-koto* = het afsnijden van de navelstreng. *I-po-we-koto-ko* = Snijd haar af. Over de samenstelling van 't woord *po-wetï* zie *po* en *wetï* onder *we*, n⁰. 6.

Voor navelstreng zegt men ook *iṁomipo*. Met dit laatste woord duidt men ook aan de buikvin der visschen.

prapi - aarden schotel, waaruit bij wijze van bord gegeten wordt. Sommigen zeggen, dat dit woord Creoolsch, geen Karaïbsch is. 't Karaïbsche woord voor dit gebakken voorwerp zou zijn *tasipi*. Doch de dictionaire van Martinus heeft dit woord reeds: *prapi-parapi* = plat, assiette. Insgelijks Bon in 1709. Zie bij *oriño* 12, c. Men maakt ook ondiepe prapi's. Ze gelijken in vorm op de *sapera*, de wanden echter zijn dikker. Men noemt ze: *masi-pu-ŋ prapi* = de lange prapi. Zie de afbeeldingen van prapi's onder *oriño*, n⁰. 13.

prelimbo - een klein, plat vischje op krobia of ouroe weifi gelijkend. Zie bij *puyawusi*.

prikoko - (*pričoko*) nachtuil. *Nuno t-awei-ye ata, kën-eta-no pričoko* = Als 't volle maan is, pleegt de nachtuil te roepen. Ook in de folklore is deze vogel bekend. Zie bij *petï-ma-ŋ*. Uilen, zie *urutaw*.

pu - 1) *vleesch*. a) van den mensch. *Kaliña pu-nu* = menschelijk vleesch b) van een dier. Zie het voorbeeld onder *pena-ro*. c) van een vrucht. *Pu-nu taka si-pi ča-i* = Ik schil tot in het vleesch (van het lemmetje).

lichaam. *Pu-nu yawa-me man* = mijn lichaam is slecht (ziek). Zie bij

maipuri, hoe het lichaam van den buffel aangeduid wordt met: „het groote vleesch van 't bosch".

2) Afleidingen.

Pu-ka = steken (Letterl.: vleesch wegnemen) *Kë-pu-ka-i* = Ik steek u (met een mes bv.). Wel te onderscheiden van: *kë-po-ka-i* = ik schiet je met een pijl (van *po-ka* = schieten) *Puime-ke mori-ka-ko, kes-ipu-ka-i koro hen !* = Sla langzaam op de trom, sla het vel niet stuk, hoor! Hiervan is het reflexivum: *e-pu-ka* gevormd. *Sambura n-e-pu-ka-i* = Het trommelvel is gesprongen. *Tuw-e-pu-ka man* = Zij (de boot) is gebarsten. *Tuw-e-pu-ka i-ẃ-ei-ri ke, ni-ćo-ta-i* = Omdat zij (de boot) gescheurd is, lekt zij. Beide werkwoorden kunnen met het verbaal suffix: *po* (zie dit woord) versterkt worden. *Kunaparu si-pu-ka-po-sa, epu-kuru wo-tome* = Ik doorsteek flink de kunaparu, om 't sap er uit te krijgen.

Pu-ma = mager, dun, schraal. *Pu-ma-mbo man* = Hij is mager. *Pu-ma-mbo mana, to!* = Gij zijt mager hoor! *Pu-ma te ne man* = Er zit geen vleesch aan (werd gezegd van een vogel, dik om wille der vele veeren.

Pu-na = dik worden (zie suffix *na*). *Ni-pu-nā-i* = Hij wordt dik.

Pu-wa = groeien, rijp worden (zie suffix: *wa*). *A-pu-wa-i* = Gij zijt gegroeid (groot geworden). Zie onder letter *a*, *eerste categorie*. *Kën-ipu-wa-no* = ('t Kind) is groot geworden. *Pu-wa pe-rï man* = Mijn ponie is gegroeid. *Pe-rï pu-wa pa man* = Mijn ponie is niet gegroeid. *Kën-ipu-wa-no noro* = Zij (de plant) groeit nog. *Pu-wa-ma* = uitgroeien. *Ipu-wa-ma poto, ipo-tan-go* = Als de (tabak) rijp is, ga ze dan afplukken. *Pu-wa-kepui* = ophouden met groeien. *Kurawa epe-ta-pomero kin-ipu-wa-ke-san* = Als de zeilgrasplant vruchten heeft, houden (de bladeren) op met grooter te worden.

Tï-pu-ne = dik. *Tï-pu-ne su* = zeer dik. *Tï-puñ borï* = een zeer dikke. *Tï-pu-ne* = heeft ook soms de beteekenis van: zeer velen, een groot aantal. *Tï-pu-ne yumañ yombo mandon* = Zij (de boschvarkens) zijn in zeer grooten getale. *Tï-pu-ne ne terapa man* = Zij zijn te veel in aantal (reden, waarom men niet al de vruchten opraapte). Zie verder bij *pui*, n⁰. 1.

3) Samenstellingen:

Ki'ere-pu = de kasave (*ki'ere*) die geraspt en in de matapi uitgeperst is.

Si-ŕa-buŋ-ga-i = Ik neem een stukje van 't vleesch weg, dat onmiddellijk onder den bast zit. Zie *waruma*. Waar *pu-ka* reeds bestaat, zal men ter voorkoming van verwarring een *m* (zie infix *m*) ingelascht hebben, dus: *pum-ka*. Beide medeklinkers echter verzachten bij collisie, dus *puŋ-ga* of *buŋ-ga*.

4) In den zin „*pureno po-rï s-etā-i*" (zie bij *po* = stinkklier) schijnt *pureno* afgeleid te zijn van *pu* = vleesch. Men zou den zin kunnen vertalen met: Ik neem een vleeschlucht waar.

pu - iets om onverschillig welke reden min of meer lang boven of in het vuur houden; roosteren. 't Wild wordt ook nu nog wel geroosterd aan 't spit. Kleine vogeltjes legt men gaarne op den rand van den ijzeren drievoet. Ook wikkelt men het te roosteren voorwerp in een blad, een warimboblad bijv. Over dit laatste zie *urupé*, n⁰. 1, b; *idio-mbo* onder het woord *ido*. *Werusi si-pu-ya woto-rï-me* = Ik rooster een duif tot toespijs voor mij. *Ipu-ko moko wansiri-me* = Rooster dat vogeltje. *Ipu-ru se-pa wa* = Ik wil het niet roosteren. *An-ipu-ru pa wa* = Ik rooster ze niet. *Tï-pu-ye me s-ena-take* = Geroosterd kassavebrood zal ik eten. *Ipu-ru-ma-pomero, s-amo-to-ya* = Als de (tabaksbladeren) boven het vuur gehouden zijn, rijg ik ze aan een touw. *Ë-pe epu-ru si-pu-ya, i-me-ta-tome* = Ik leg het stokje van mijn pijl in het vuur, opdat het geschilderd worde (zie *purïlwa*, n⁰. 9). *Koi-ńe ten nuno kumbo pu-yan* = Direkt is de maan klaar met het ratten roosteren (over de beteekenis van deze uitdrukking, zie *nuno*, n⁰.). *Akińu-pe a-y-ata, ku-pu-take yuku-ke* = Als ge lui zijt, zal ik je roosteren met yuku-mieren. *A-y-apo-lï pu-ko* = Rooster je arm. *W-e-pu-ya* (verb. reflex.) *yúku-ke* = Ik rooster me zelf met yuku's. Over den zin van het roosteren in de drie laatste zinnen, zie *yuku* en *wáru-wáru*. Met „roosteren" duidt men insgelijks aan het steken van den schorpioen (zie bij *sipiriri*) en 't

bijten van de *iṙako*. *O-rapa-lï ṗu-ko* = Rooster je boog. Zie hierover bij *rapa*, n⁰. 7. Zie verder bij *etori* = geroosterd worden en *ono* = een toespijs gebruiken.

Het „rooken" van vleesch boven den „barbakot" duidt men niet met *pu* maar met *ano-ka* = iets drogen aan. Zie ook *sura* = houten rooster.

pu - (of *pui*?) De verba op *-pu* komen mij voor afleidingen te zijn van substantieven of van stammen, zoodat *pu* als een werkwoorden-vormend suffix beschouwd moet worden. *Amono-ke* = niet toereikend; *amono-pu* = missen. *Atu-nano* = langere ziekte; *atu-nano-pu* = flink ziek zijn. *Ena* = stam van *ena-sarï* = hals; *ena-mu* = stroppen; *ena-pu* = eten. *Enë* = elk voorwerp waarmede men iets wegbrengen kan; *ene-pu* = aanbrengen. *Enu* = oog; *onu-pu* = iets in de oogen doen (geneesmiddel), in de oogen steken (per ongeluk). *Pakï* = vlakte; *ṗa-pu* = wegwerpen.

Verder: *Akï-ka* = iets persen; *akï-pu* = geperst zijn. *Ano-ka* = vol maken; *ano-pu* = vol worden. *Uru-ka* = vast zetten; *uru-pu* = vast zitten. *Uta-ka* = verliezen; *uta-pu* = verdwalen. Enz.

pui beschaamd.

1) *pui-rï me*. *Pui-rï me uto-ri man* = Hij is beschaamd om te gaan.

2) *tï-pui-će*. *Aw tï-pui-će wa* = Ik ben beschaamd wel te onderscheiden van: *Aw tï-puil-ke wa* = Ik heb een vrouw. *Am piña-ko-se asekï-ro tï-pui-ce wa* = Ik schaam mij om zelf het te halen.

Men hoort *pui* op verschillende wijzen uitgesproken.

a) als *iṗe'i*. *Mose te emo-ko iṗe'i ṗa man* = Zend hem, hij is niet gauw verlegen.

b) als *iṗï'i*. *Iṗï'i ṗa man* = Schaamt gij je niet?

3) *E-ṗï'i-to* = zich schamen. *Aw ne w-e-ṗï'i-to-ya* = Ik schaam mij.

4) *Pe'i-to-po* = iemand beschaamd maken. *Kë-pï'i-to-po-ya ne* = Gij maakt mij beschaamd. *Amoro mi-ṗe'i-to-po-i* = Gij hebt hem beschaamd gemaakt. *Mi-pï'i-to-po-take* = Gij zult hem beschaamd maken. *Aw si-ṗe'i-to-po-take* = Ik zal hem beschaamd maken. 5) *Puiṫa*. Zie dit woord.

pui - 1) In vereeniging met *me* beteekent het: „veel, velen". *Pui-me porï woto t-apui-ye* (van *apoi*) = Hij heeft zeer veel visch gevangen. *Apui-me woto s-piñe-i* = Ik heb veel visch gevangen. *Apui-me jari* (jari = Neg. Eng. *Batavia-po* [*kën-a-kon* = Vele jaren is hij in Batavia geweest. *Apui-me porï* = zeer veel, zie verder *tï-pu-ne* onder *pu* = vleesch, n⁰. 2.

2) Voorafgegaan van *tï* beteekent *pui-me*: dik. *Maiṗüri piṗo tï-pui-ṁe* = De huid van den buffel is dik. *Tï-pui-ṁe watï man* = Het is niet dik.

Alepa tï-pui-ṁe ekei-ćo = Bak dikke kasavebrooden. *Tï-pui-ṁe yumaŋ man* = Het (goed van zeker kleed) is zeer dik. Men onderscheide *tï-pui-ṁe* = dik van *tï-pu-ne* = rijk aan vleesch en *ṗu-ma* = mager.

3) *E-pi-ṁa-da* = dik worden. Zie voorbeeld bij *kasiri-ṗo*. Dit werkw. staat wellicht in verband met *pui-me* (welk laatste woord ook *pwi-me* door velen uitgesproken wordt). *E* is pron. reflex.

puil = echtgenoote. 1) De zuivere klank van het woord weergeven is zeer moeilijk. Men hoort *moko puil-tï* = zijn vrouw, maar even zoo goed *moko pil-tï* of *i-ṗil-tï*, *ṗil-tï*. *Pil-tï* of *aw pil-tï* = mijn vrouw; *a-pil-tï* of *amoro pil-tï* = uw vrouw. *Owe-ko a-pil-tï na* = Waar is je vrouw? *Tï-puil-ke wa* = Ik heb een vrouw. *I-ṗil pa noro man* = Hij heeft nog geen vrouw.

Puil-ta = een vrouw nemen. *A-puil-ta-i* = Hebt ge reeds een vrouw?

Otï-ako-ko a-puil-ta-tan = Wanneer zult ge een vrouw nemen? *Puil-ta-rï se-pa-wa* = Ik wil geen vrouw nemen. *A-puil-ta-ko* = Neem een vrouw. *Puil-ta-i-ñe* = Ik heb reeds een vrouw genomen. *Ni-ṗuil-ta-i* = hij heeft...

Puil-to = iemand een vrouw geven. *Si-puil-to-take* = Ik zal hem een vrouw geven. *Kë-puil-to-ya* = Ik geef u een vrouw.

2) Het huwelijk. Wil een jongen trouwen, dan gaat diens vader of grootvader naar den vader van het meisje. Hij geeft den man een groote Indiaansche cigaar (zie *ulemari*). Deze cigaar kan wel een lengte hebben van 1 M. bij een dikte van 1½ duim. Ze bestaat misschien uit 6 vellen *ulemari*-bast, waarin 3 of 4 ongeschonden blaren tabak. Neemt de vader van het

meisje de cigaar niet aan, dan gebeurt er verder niets. Neemt hij ze wel aan, dan kan de onderhandeling beginnen. Loopt de onderhandeling goed af, dan gaat de vader van den jongen al de familieleden van het meisje opzoeken: broers, ooms, tantes enz. Dezen vragen hem direkt: Vindt de vader van het meisje het goed? Zoodra dan het bevestigend antwoord klinkt, nemen zij ook uit zijn hand een cigaar aan, maar eene van minder groote afmetingen als boven-vermelde. Heeft een familielid bezwaren, dan zoekt dit lid den vader van het meisje op en tusschen hen moet dan een vergelijk getroffen worden. Nu dit geschied is, spreekt de vader of grootvader van den jongen met zijn eigen familieleden. Is ook hier alles in orde, dan roept de vader of grootvader den jongen en deelt hem alles mede. Wil de jongen niet, dan gebeurt er verder niets. Wil hij wel, dan gaat hij naar den vader van het meisje. Het meisje zelf is dus door den vader van den jongen nooit aangesproken.

Wanneer de jongen en het meisje elkander reeds een maand kennen, wordt er een feest gegeven. Men maakt kachiri. Men vult een groote prapi. *I-m̃e-no-tï*, de moeder van 't meisje, reikt den jongen de schaal over. Neemt hij ze aan en drinkt hij er uit, dan gaat het huwelijk door. Zoo niet, dan wordt het voor eenigen tijd uitgesteld. Na eenigen tijd zal dan de vader van het meisje den jongen een stuk bosch aanwijzen om open gekapt te worden voor een kostgrond, of zal hij hem een groote boot laten maken, of fijn vlechtwerk . . . doet hij het, dan geldt dit als toestemming in het huwelijk. Doet hij het niet, dan gaat het huwelijk niet door. De jongen gaat weg.

Zoo ging het eertijds en zoo gaat het ook heden dikwijls nog. . . maar ook even dikwijls gaat het anders, gaan nl. jongen en meisje bij elkaar wonen, zoodra 't hun maar lust.

3) De getrouwde vrouw is de dienstbare van heur man. Deze staat van dienstbaarheid echter is door de schrijvers, volgens ons, te sterk gekleurd. Zeker, de vrouw moet den man dienen. Zit bv. de man te werken en heeft hij dorst — al staat het water slechts enkele schreden van hem af — hij laat de vrouw komen om het hem toe te reiken. Heeft hij een werktuig noodig, de vrouw moet het voor hem halen. En zoo meer. Met dit al is echter die staat niet zoo zwaar voor de vrouw, als de schrijvers wel willen. Elk van beiden heeft zijn werk (zie bij *ẹmamï*). Ook de man. Ontvangt de man van de vrouw datgene, waarop hij meent recht te hebben, dan kan verder de vrouw ook doen en handelen naar het haar lust. Dat de vrouwen zelven dien staat zoo zwaar niet vinden, bewijst wel het feit, dat zij, zoo zij door haar mannen verlaten worden, alles in het werk stellen om hen weer terug te krijgen (zie beneden n⁰. 5).

4) Over 't algemeen hebben heden ten dage de mannen slechts ééne vrouw. Ten onrechte is onlangs in Holl. bladen beweerd, dat de polygamie onder de Karaïben nog heerscht. Die meerderen vrouwen hebben, zijn uitzonderingen. Daarenboven is de *eerste* reden om meer dan één vrouw te hebben niet altijd zinnelijkheid. Soms neemt men een tweede vrouw uit zekere (volgens hunne principiepen) noodzakelijkheid. Zoo ontmoette ik bv. in de Marowijne een ouden Indiaan, die op verzoek van zijn vrouw, insgelijks op leeftijd en welke alleen het werk niet meer af kon, een tweede „jonge" vrouw er bij genomen had. Zij kon het werk doen. Of wanneer een man sterft, kan het gebeuren, dat de broer van den overledene dezes vrouw tot zich neemt, ofschoon de broer reeds een vrouw heeft. Hij moet dan vrouw en kinderen van den overledene verzorgen.

Wanneer men naar de twee vrouwen van een man vraagt, zegt men: *Mọko-ng ẹ i-pil-tï-ng ẹ-rọ* = Die daar is zijn ware, echte vrouw. *Mọkọ ọwin yam tẹ kọ ẹyatọnọ* = Die daar is zijn bijzit. *Ẹyatọnọ* werd mij op verschillende plaatsen door Karaïben in het N.E. weergegeven met: hem meti, d.i. zijn dier. Over de letterlijke beteekenis echter zie *ẹyatọnọ*. De eerste vrouw wordt dan ook door alle Karaïben, ook door hen, die meerdere vrouwen hebben, als de eenig wettige beschouwd. Zal hij de bijvrouw gemakkelijk verstooten, niet gemakkelijk verstoot hij de eerste.

Het hebben van meerdere vrouwen wordt ook afgekeurd, bij velen heden ten dage uit godsdienstige reden, bij anderen uit huiselijke redenen. Het heet: *Wapo-ne pil-tï eyatono maro kën-o-wo-ma-sein* = De eerste vrouw met de bijzit vechten. *As-eyatono-ko kën-o-wo-ma-no* = De beide vrouwen krijgen ruzie met elkaar.

5) *Wo-kërë tï-puil-tï no-ya-kon* = De man heeft zijn vrouw verlaten. Wanneer de man zijn vrouw in den steek laat, zal de moeder der vrouw van een bezweringsmiddel gebruik maken, van zeker tajer nl., *turara wo-kërë ko-ma-topo* genaamd, d.i. tajer om den man te roepen. Deze tajersoort gelijkt op *kusewe*. De tajer wordt gemengd met kuseiwe-verf. Het mengsel wordt dan uitgestreken op den balk, waaraan de man de hangmat placht te taaien. Het èchte bezweringsmiddel maken kan evenwel niet elke vrouw. Sommigen staan daarvoor bekend en men zoekt haar daarom op.

6) De titels, waarmede man en vrouw elkander aanspreken, zie bij *metai*.

7) Over het huwelijksleven der vrouw, zie de verwijzingen bij *wori* = vrouw.

puil-ta - een vrouw nemen; zie *puil*, n⁰. 1.

puil-to - een vrouw aan iemand geven; zie *puil*, n⁰. 1.

pui-me - velen; zie *pui* = veel.

puimeke - zie *pimeke*.

puindo - zie *poindo*.

puire - recht op. *Puire ai-čo* = Sta recht op. *Y-embata puire kët-ei, omima-ko* = Sta niet vlak voor me, schuif wat op. *Puire-no. I-puire-no-rï* = de lengtedraden der hangmat; zie *nimoku*, n⁰. 3. *Puire-no- y-arabo-rï* = rechtopstaande logo-logo; een vlechtterm (zie *waruma*, n⁰. 21). Zie *sapatoro*.

puiruku - varken.

puita - zie *puita-ma*.

puita-ma - iemand respecteeren. *Kë-puita-ma-i* = Ik respecteer u. *Puita-ma-n* = welgemanierd, vol eerbied. *Puita-ma-n pa man* = Hij respecteert niemand. *Moko-ne a-puita-ma-n pa man* = Hij respecteert u niet. Wellicht staat het woord in verband met *pui* = beschaamd. Zie suffix: *ta* en *ma*.

puiyu - Cratomorphus concolor; de groote vuurvlieg. Zie *tamu-tamu*.

puiyungan - N.E. djompo-hoekoe; springhaken. In navolging wellicht der Creolen zetten de Karaïben ook groote springhaken. Als de anjoemara er aan bijt, wordt hij door den opspringenden haak boven 't water getrokken.

pu-ka - doorboren; zie *pu* = vleesch, n⁰. 2.

pu-ka-po = herhaaldelijk doorboren; zie *pu* = vleesch, n⁰. 2.

pulapulari - Ageneiosus axillaris; N.E. pra-prari.

pülata - geld. *Puime yumañ pülata poko s-ekarama-i* = Ik heb het voor zeer veel geld verkocht. *Pülata am watï maro man, mokë maro te ne amu man* = Ik heb geen geld bij me, hij wel. *A-pülata-rï ne pülata-rï kopo watï na* = Gij hebt niet meer geld dan ik. *Pülata pa man* = Hij heeft geen geld.

1) Men duidt het geld aan volgens Surinaamschen trant. Men spreekt o.a. van banknooten. *Owin banknotoe* = één banknoot, d.i. 50 cent. *Owin galiña* is dan 20 banknooten of 10 gulden.

In sommige kampen duidt men de verschillende muntstukken aan met vischschubben, in dier voege, dat men een grooteren visch noemt, naar gelang de munt meer waarde heeft. *Ekarama-ko ë-wa owin mišo pipo* = Verkoop het mij voor de schub van een krobia (d.i. voor 10 cent). *Owin opoto aimara pipo* = één schub van een grooten anjoemara, d.i. één gulden. *Owin aparika pipo* = een trapoen schub, d.i. één dollar.

In de Surinanskreek hoorde ik het „dubbeltje" aangeduid met: „het oor van het sagowendje." *Owin kusiri pana-po* = één oor van het sagowendje, d.i. 10 cent. *Oroa kusiri pana-po* = drie sagowendje's ooren, d.i. 30 cent. Tot en met 50 cent werd het sagowendjes-oor gebruikt.

2) Eertijds veel en thans nog hier en daar draagt men muntstukken als sieraad. Zie bij *kura* onder *lasergrï*.

3) Om zich kleederen, kruit enz. te kunnen verschaffen, werken de

Karaïben ook om geld. De vrouwen verkoopen daartoe allerlei soort van aardewerk (zie *oriño*) en hangmatten. De mannen maken vlechtwerk, pijl en boog. Ook brengen zij soms tot dat doel groot wild naar de stad. Menigeen doet aan balata-bleeden, enkelen aan houtkap.

puli-puli - de kleine, groene parkiet, met veertjes als een muts op den ronden kop zittend, rooden halskraag, gele borst. Zie *kërekeru*.

ṕu-ma - mager; zie *pu* = vleesch, n⁰. 2.

pumo-pumori-ẃo - zie bij *pepeićo*, n⁰. 3.

pumu - hals; *ṕumu-rï* = zijn hals. Overdrachtelijk: hals van de waterkruik; ook bij pijlbereiding gebruikelijk, zie *tapiröi* en *tawoto*. Wanneer *pumu* vlug uitgesproken wordt, trekt men het te zamen tot *puŋ*. Zie bv. *puŋgowei-ya*. Zoo ook zegt men: *puŋ-gan su* even zoo goed als *pumu-kan su*; zie bij *kusari*, n⁰. 4. Scheldwoord naar aanleiding van iemands hals, zie bij *akere'i* en *kusari*, n⁰. 4. *Tï-pumu-siẃai-ye* zie *siẃaiye*.

Asa-pumu-rï = nek; zie *asa*.

pu-ŋ - substantieve vorm der negatie: *pa*. *Ye* = tand; *ye-pa* = tandeloos; *ye-pu-ŋ* = iemand zonder tanden. Zie hierover meer bij *ŋ*, n⁰.

pun-gowei-ya - samengesteld woord uit *pumu* = hals, nek en *kowei* = haak, krom en *ya* (zie dit woord) en beteekent het „krom-nekkig dier". Bedoeld is hier zekere schildpad, die evenals de *wayurupela* den kop *zijdelings* in het schild terugbrengt. Waarschijnlijk is het de Chelys fimbriata Schneid, die volgens de Encycl. in Cayenne voorkomt, in Suriname echter tot nu toe nog niet aangetroffen werd. *Ṕúmu-rï te-kowei-ye* = Zijn nek is krom. Sommige Indianen eten haar, anderen niet.

pupo - hoofd; zie *u-pupo*.

pu-pu - voet; zie *pu-ru*, n⁰. 4. Men bestrijkt de voeten om vlug te kunnen loopen; zie *tahërëkërë*. *Pu-pu-ru si-ću-mi-śa* = Ik wasch mijn voeten. *A-pu-pu-ru t-ambi-re paranga bo wara* (of: *waton*) = Je hebt voeten als planken zoo breed (een scheldwoord). *Paranga bo waton ṕu-pu-ru* = Zijn voeten zijn net als 'n plank. *Tï-pu-pu-ru-ke rï-wo-i* = Hij heeft mij geschopt.

2) Wanneer *pu-pu* = voet geïncorporeerd wordt, komt het niet reduplicatief, doch enkelvoudig voor (zie bij *pu-ru*): *w-e-pu-ku-mi-śa* = ik wasch mij de voeten. *Kumawari pu kan su* = Je hebt teenen als de kumawari. *Tu-pu-kaka-yeŋ* = Je zijt een zoo slordig, zoo lui mensch, dat ge je voeten niet verzorgt en om wille der sika's niet loopen kunt. Wellicht is *kaka* reduplicatief van *ka*. 't Beteekent: krabben, zachtjes aan wegnemen.

3) *Pu-pu-ru ra-rï* = voetzool; zie *ra*. Nadere aanduiding van den voetzool zie bij *tarï*. De teenen van den voet hebben dezelfde benaming als de vingers, zie *aña*. Nagels op de teenen: *po-seikï-rï*.

4) Men scheldt vaak iemand uit naar aanleiding van zijn voeten; zie n⁰. 1 en 2.

5) Voetbad tegen ontvelling tusschen de teenen, zie *samariapo*. Sika's in de voeten, zie *sifo*; doornen zie *mani*.

6) *Pu-pu* = voet is een reduplicatief. Het verderop besproken, als suffix optredend woord: *pu-ru* is wellicht identisch met het hier behandelde *pu-pu*.

7) Zie verder: *kaliña*, n⁰.

8) *Pu-pu* heet ook de buikvin van een visch; zie *woto*, n⁰. 1.

pupuko - *Wato-wa pupuko-yan* = Het vuur heeft mij geschroeid. *Wato-wa pupuko-po* = brandwonde. Wellicht is het werkw. een reduplicatief van *pu* = roosteren en suffix = *ko*.

púpuku - kleine, zwarte kikker; zie *pologru*.

pürai - Pygocentrus Piraya (Cuv.); N.E. pireng; zoetwaterhaai. Visch van niet meer dan één voet lengte, op de boven-rivieren; heeft driehoekige, snijdende tanden, valt ook menschen aan.

De Indiaan, op ongewone plaatsen aan wal stappend, steekt eerst met den parel in 't water en 't zand, ter verdrijving van mogelijk aanwezige pirengs. — De pireng betwist soms den Indiaan zijn buit. Voor deze den

pijl grijpen kan, waaraan hij een visch vastgeschoten heeft, schiet de pireng toe en neemt den visch òf geheel òf gedeeltelijk van den pijl af.

Pürai yę-rï = pireng tanden. Deze worden aangewend om de ziekte „koekoe" genaamd te verdrijven. *Yęta-pę a-y-ata, a-y-uwęmbo-rï čaka-ko pürai yę-ri-kę* = Als gij koekoe hebt, krab op uw buik met pireng-tanden.

Pürai yę-rï = benaming van een stuk vlechtwerk. 't Is een band van één duim breedte, uit vier reepen van awara-tong gemaakt. De band loopt in elkaar als een riem zonder eind. Dient voor kinderen om spelenderwijs zich 't hoofd er mee op te smukken. *Pürai yę-rï si-ča-sa y-umari-rï mę* = ik maak pireng-tanden tot een hoofdsnoer voor me of *pürei yę-rï mę ay-umari-rï ča-ko* = maak je hoofdband bij wijze van pirengtanden. Omdat deze band van onderen en van boven „getand" is, daarom de naam. Dezelfde band, uit dezelfde stof vervaardigd, maar zonder de „tanden" heet *watęipa*. Zie dit woord. Zie verder *umari*.

De afbeelding van *pürai yę-rï* vindt men onder *waruma*, n⁰. 32... van *watęipa pipǫ* onder *waruma*, n⁰. 20.

purakę - Electrophorus electricus; sidderaal. Zie bij *muku muku*, n⁰. 2 hoe deze visch wordt afgemaakt.

pürei - pireng; zie *pürai*.

purïlka - wellicht Heliotropium humile; salie. Twee struiken en een boom worden door de Karaïben tot de salie-soorten gerekend; *sępupi* = een forsche boom, die rood hout levert en in zijn bast een geneesmiddel bezit tegen zweren en *purïlka* en *pakira sipǫ-rï*, welke beide laatste eetbare vruchten hebben. Het blad en het zaad is bij de *purïlka* grooter dan bij de *pakira sipǫ-rï*. Van beide worden de zaden aaneengeregen tot snoeren. Zie *ęnęka*, n⁰. 4.

purïlwa - A. Gynerium sagittatum; N.E. kamaroea; pijlriet. B. de pijl uit 't riet gemaakt.

A. Het Riet.

1) Soorten van pijlriet. *Otï-pan purïlwa ǫ-pę mę am sę-man* = Wat voor pijlriet wenscht gij voor uw pijl? De Indiaan kent twee soorten van pijlriet: het zachte en het harde. Het zachte heet *muręwa* en groeit op drogen grond. Het harde heet *męku yę-rï purïlwa* = apentanden pijlriet en groeit in 't water. De Karaïb denkt bij dit laatste rietsoort aan den watergeest. *Ǫkǫyumǫ pę* = pijl van den watergeest noemt hij het. Beide soorten worden door hem geplant. Over *pę*, zie n⁰. 2.

2) Gebruik van pijlriet.

a) De Karaïb gebruikt het pijlriet om zijn pijlen te maken. Het riet is altijd mooi rond. Soms echter is het ietwat gebogen. Dan houdt hij het bij 't vuur en buigt het recht. Ook slaat het mettertijd uit en wordt het vuil. Twee kleine stukjes gespleten pijlriet, met den binnenkant tegen het vuile riet gehouden, worden enkele malen sterk op en neer gehaald en 't riet is schoon. *Ǫ-pę tïrǫ-ka-ko* = Maak je pijl schoon. Alle pijlen, behalve de *pina*, hebben een rieten schacht. *Purïlwa* = riet beteekent dan ook: pijl. *Purïlwa am (y)arǫ-ko ë-wa, wǫtǫ poka-tǫmę* = Breng mij eens een pijl om 'n visch te schieten. Wil men echter tevens bezit aanduiden, zeggend: mijn, uw pijl, enz., dan gebruikt men het woord: *pę*. *Ǫ-pę* = uw pijl. *Ǫkǫyumǫ pę* = de pijl van *okoyumo* (zie boven, n⁰. 1). Overdrachtelijk komt *purïlwa* = pijl ook voor. *Purïlwa mę t-apę-yę* = Bij wijze van een pijl is zij (de hangmat) doorschoten. Deze wijze van doorschieten, welke vlug van de hand gaat, staat tegenover de wijze: *pakira pǫ-sęikï-rï mę* genaamd, welker vervaardiging tijd vordert. Zie *niṁǫku*, n⁰. 6.

b) Het pijlriet bezorgt den man ontspanning. Hij weet het te snijden of anderszins te gebruiken, dat hij er „kunstjes" mede kan doen, die verwondering wekken. Zie hierover bij *ęnuriṁa*.

c) De vrouw gebruikt het riet, om wille zijner rondheid en gladheid, als stokjes, waartusschen zij een bepaald soort van heupsnoer (zie *kundïnanǫ*)

vervaardigen kan. Men zegt: *Purïlwa-ta-no am se-wa* = Ik wil een heupsnoer, dat tusschen het pijlriet gezeten heeft.

B. De Pijl.

I. De onderdeelen van een pijl:

3) *purïlwa* = de rieten schacht. De Karaïbsche pijl heeft een lengte van 1½ tot 2 Meter. Wij laten hier de beschrijving volgen eener pijlen-vervaardiging. De pijl, dien wij als voorbeeld nemen, is de meest eenvoudige, de éénpuntige pijl, *tukusi* genaamd. Wat de overige pijlen eigenaardigs aan zich hebben, zal men bij elken pijl afzonderlijk moeten zoeken. Zie de namen der verschillende pijlen n⁰. 13. De *tukusi* bestaat uit 4 deelen: a) de rieten schacht, b) het houten stokje (*purïlwa epu*), 't welk den overgang maakt naar c) de ijzeren punt (*purïlwa potï-rï*) en d) de *ire-ta-no*. De rieten schacht is doorgaans meer dan één Meter lang. 't Uiteinde er van, 't welk op de pees komt te rusten, noemen wij het peeseinde, 't ander waarin het stokje komt, het punteinde. Valt dan vooreerst op te merken, dat het peeseinde der schacht, 't welk wij het onderste gedeelte van den pijl noemen, door den Karaïb het boveneinde genoemd wordt: *purïlwa retï-rï*. Zie bij *retï*.

4) *purïlwa epu* = pijlstokje. 't Stokje is van hard hout, *amura'u* bv. of *aperemu*, *seitape*, *taripi* en *tarukua epu*, door de Djoeka's banda genaamd. *Aperemu icoto-ko epu-me* = Snijd een stuk *aperemu* tot een pijlstokje. 't Is 3 à 4 d.M. lang. 't Wordt ter diepte van cª 1 d.M. in het punteinde der rieten schacht gestoken. Om dit uiteinde der schacht komt vervolgens een stevig bindsel. Alvorens echter te binden maakt men een overgang van het zeer dikke riet naar het dunne stokje. Dit doet men door met een snoer over de uitgestrektheid van cª 1 duim het riet aan zijn uiteinde sterk te masseeren. *Purïlwa si-tonuku-to-ya* = Ik behandel den pijl met de *tonuku*. Zie verder bij *tonuku*. Door 't masseeren en 't daarop volgend binden wordt het stokje één met de rieten schacht. 't Zit onwrikbaar.

5) *purïlwa potï-rï* = pijl-punt. Het stokje krijgt nu zijn monteering: een ijzeren punt nl. en (één duim onder de ijzeren punt) een ijzeren weerhaak. Punt en weerhaak ziende zou men geneigd zijn te denken, dat het twee afzonderlijke stukken zijn. Dit is echter niet 't geval. Ze zijn uit één stuk, maar de verbinding van „punt" en „weerhaak" is zeer smal, zoodat wanneer het stuk ijzer in het gespleten stokje ingewerkt is, van het ijzer boven alleen de „punt" en wat lager alleen de „weerhaak" uitsteekt. Met zeilgrastouw bindt men het ijzer, in 't stokje zittend, wederom onwrikbaar vast. De benaming van dit bindsel zie beneden, n⁰. 8. Zie ook bij *asa*. De ijzeren punt heet *potï-rï*. *Potï* is bovenlip van den mond, snuit van een dier. *Maipuri potï-rï* = de snuit van den buffel. Wordt ook *y-emara-rï* genoemd; zie *emara*. De ijzeren weerhaak heet *i-poseikï-rï* = zijn nagel (nagels der teenen). De ijzeren punt wordt vlijmend scherp geslepen of geveild. *Ë-pe potï-rï s-ano-sa* = Ik vijl de punt van mijn pijl scherp.

6) *purïlwa retï-rï*. De pijl is hiermede nog niet voltooid. De dikke schacht immers kan zóó niet op de pees rusten; evenmin is zij sterk genoeg. Zij moet dan aan het peeseind dunner worden gemaakt en sterker. De Karaïb steekt er een klein stukje hard hout in. Hij bewerkt het riet wederom over de uitgestrektheid van één duim met de *tonuku*, kneedt het, gelijk boven beschreven, en bindt weer. 't Pees-eind van den pijl, gelijk gezegd, heet *retï-rï* d.i. top, bovengedeelte. 't Houtje, dat er in gestoken wordt, noemt men *ire-ta-no* (*ta* = in; *no* = suffix om substantieven te vormen).

7) *purïlwa apoli-dï*. Even boven het pees-eind worden nog de veeren aangebracht. Deze veeren zijn twee kleine, gespleten, kort afgeknipte stukjes, dte op den grooten pijl zittend armzalig aandoen. Zij zitten tegenover elkaar. *Apoli-dï* heeten zij, d.w.z. vleugels. Voor „veeren" heeft de Karaïb twee andere woorden, nl. *po* en *u-se*. De veeren worden wederom aan de schacht „gebonden".

Niet altijd is de pijl van veeren voorzien.

Een Indiaan zeide me, dat alleen de *tapiröi* en de *tanoseŋ*, d.w.z. de twee vogelpijlen, veeren moeten hebben en de anderen niet. Zou de bewering niet waar kunnen zijn? Zij is geheel volgens den Karaïbschen denkgeest. Volgens den Karaïb immers streven twee wezens, die gelijkenis of verwantschap vertoonen, naar vereeniging (zie *moran* n⁰. 3). De vogelveeren zullen dus den vogelpijl bij den vogel brengen. En de pijlen voor elk ander doel dan den vogel bestemd hebben dus de veeren niet noodig. Nemen we dit aan, dan kunnen we ook de aanwezigheid dier veeren verklaren. Ze zijn immers zoo klein en gering, dat zij op de richting van den overigens toch reeds zwaren pijl geen invloed kunnen uitoefenen.

8) *i-mïl-tï* = zijn bindsels. Uit 't bovenstaande blijkt dus, dat er aan elken pijl minstens 4 bindsels zitten:

a) *pǫ-mil-po* = het bindsel van den bek, de punt (aan het houten stokje);
b) *ępu-mil-po* = 't bindsel van het pijlstokje (aan de rieten schacht);
c) *apoli-mil-po* = 't bindsel van de vleugels (aan de rieten schacht);
d) *irę-mil-po* = 't bindsel van het stukje hout (in het peeseind der schacht).

De benamingen der onderdeelen van den pijl: *potï*, *ępu*, *apoli*, *irę* worden in het werkwoord: *mil* = binden geïncorporeerd. *Ë-pę s-ępu-mü-ya* = Ik bind het pijlstokje van mijn pijl. *S-irę-mü-ya* = Ik bind het peeseinde. Ook vormt men er werkwoorden van door middel van het suffix: *tǫ*. *Ë-pę s-apǫli-tǫ-ya* = Ik voorzie mijn pijl van veeren.

Men maakt het bindsel met zeilgrastouw (*kurawa*). Bij pijlen voor verkoop aan de Blanken bestemd gebruikt men gekleurd winkelgaren. Dikwijls windt men het touw op dergelijke wijzen, dat er figuren ontstaan; zie beneden bij ornamenten, n⁰. 12. Om de figuur beter te doen uitkomen maakt men soms voor de laatste omwindingen het witte touw zwart; zie *mani*, n⁰. 2, c. Soms smeert men het geheele bindsel in met *mani*, zoodat het onder de zwarte laag geheel wegvalt; zie *mani*, n⁰. 2, b.

II. De ornamenten van een pijl:

9) roosteren. Soms houdt men het pijlstokje (zie boven, n⁰. 4), wanneer het mooi wit hout is, gelijk een spijkerhouten stokje, een oogenblik in vuur. *Ë-pę ępu-ru si-pu-ya, imę-ta-tǫmę* = Ik rooster het pijlstokje van mijn pijl, opdat het schilderingen krijge. Te voren heeft men een nat vlies uit een awara-tong spiraalsgewijs er om heen gewonden: *awara aręmu-ru si-yasimęn-bǫ-sa ë-pę ępu-ru pǫko, i-męta-tǫmę* = Ik wikkel ('t vlies uit) een awara-tong om 't stokje van mijn pijl, opdat dit geteekend worde. 't Stokje wordt zwart, behalve ter plaatse waar 't natte vlies zit. Haalt men na een oogenblik het stokje uit het vuur en verwijdert men het vlies, dan teekent zich een lichte spiraal op 't zwarte stokje af. *Si-taramǫnǫka-i rapa* = Ik verwijder het vlies wederom.

10) figuren snijden. Een insnijding heb ik alleen aangetroffen op den *pumu-rï* = hals van den pijl *tapiröi* genaamd. De insnijding of beter de inkrassing op den vier-kantigen hals was niets anders dan het teeken **X**, *pipa-pǫ-pu-ru* genaamd = borst van den pipa-kikker.

11) franjes. Het *ępu-mil-tï* en het *irę-mil-tï* hebben franjes; *tutu-ru*. *Ë-pę sï-tutu-rǫ-ya* = Ik voorzie mijn pijl van franjes. Ook *ęwę-tï* genaamd. Het zijn de uiteinden van het bindsel zelf, die niet afgesneden worden. De Bovenlandsche Indianen, aldus de Goeje (Bijdrage blz. 15), snijden die uiteinden gewoonlijk ook niet af. Hij schrijft dan nog het volgende: „een bindseltje met losse eindjes om het ondereinde der punt heeft bij de Trio's een bepaalde beteekenis, waarmede *oli* = de vrouw (in het Karaïbsch is vrouw = *wori*) iets te maken heeft, doch in welken samenhang precies kan ik niet zeggen.". Ik geloof (salva meliori), dat die bepaalde beteekenis niets anders is dan het volgende. Alle dergelijke versierings-bindsels, aangebracht om kokertjes, bogen en wellicht ook om bedoelden pijl worden overdrachtelijk wel eens *sepu* genoemd (zie *rapa*, n⁰. 11 en 12). De *sepu*'s zijn de sierbanden om het been der vrouw. Die bindsels zijn de sierbanden of de sepu's van het kokertje, van den boog, van den pijl. De franjes

zelve hebben in 't geheel geen beteekenis. Zij zijn een van zelf volgende voortzetting van de vernuftige wijze om zonder een knoop te leggen een „slot" te maken aan een bindsel.

12) Wijzen van binden. Volgens de Goeje (boven geciteerd) beschildert de Bovenl. Indiaan somtijds zijn pijl. Dit doet de Karaïb nooit. Wel gebruikt hij soms bij 't binden gekleurd winkelgaren, rood of blauw, voor 't geval aangegeven in n⁰. 8). Doch het schilderen van pijlen is hem onbekend. Tegenwoordig ten minste. De ornamentiek wordt niettemin bij het pijlen vervaardigen beoefend. Zij bestaat hierin, dat men het zeilgrastouw op verschillende wijzen weet te binden, zoodat allerlei figuren ontstaan. Volgende figuren vindt men:

ana'i epi-rï = schil van den ananas.
kariŵaru pipo = schubben van den kwi-kwi.
kotaka wena-po = voetspoor van den koertaka.
kuyakëköi apo-li = pooten van zekere rups (!)
meku emara-ri = genitaliën van den aap.
simo w-ot-amemu-po = opgerolde liaan.
waraku pota-lï = bek van den warakoe.
watïlpa pipo = schubben van zekeren kwi-kwi.

Bovenstaande grootere bindsels hebben een aanloop. Deze bestaat hierin, dat men het touw òfwel regelmatig rondom de schacht of het stokje windt, zonder meer... òfwel na enkele regèlmatige omwindingen te hebben gedaan enkele dwars-windingen er over henen doet, waardoor weer figuren ontstaan. Zoo windt men:

muroko'u pota-lï = bek van den moroko.
aku'i pota lï = bek van den „agoe-noso" (N. E.).

Ë-pe s-epu-mil-ya ana'i epi-rï me = Ik bind het stokje aan mijn pijl met het ananas-bindsel. *Po-mil-po kariŵaru-pipo me si-ka-sa* = Ik maak het bindsel van den punt bij wijze van rondkop kwi-kwi schubben.

T-akara-re (*t-aku-me*) *s-epu-mil-ya* = Ik maak een open (dicht) bindsel om mijn pijlstokje.

III. De soorten van pijlen.

13) De Karaïb heeft 8 verschillende pijlen. Wij geven er hier slechts een algemeene beschrijving van. Men sla voor elken pijl in het woordenboek na.

a) de éénpuntige pijlen:

met *ijzeren* punt: *tukusi* en *tawoto*. Bij den *tukusi* zit de ijzeren punt vast op den pijl. Bij den *tawoto* zit deze los; een zeilgrassnoer, wier uiteinden aan schacht en punt vastzitten, wikkelt zich van de schacht af, zoodra 't doel getroffen is. Ook de *pina* en de *purïlwa poti-rï* hebben slechts één punt. Doch de schacht van den *pina* (en van dezen pijl alleen) is van hout. En de punt van *purïlwa poti-rï* is groot en breed en gelijkt op het lemmer eener lans.

met *houten* punt: *tanosen* en *tapiröi*. Bij den *tanosen* is de punt lang en scherp en 8 à 10 malen op korte afstanden van elkaar ingekorven; bij den *tapiröi* is de punt stomp. Beide zijn vogelpijlen.

b) de meerpuntige pijlen.

met *ijzeren* punten: de *somoro*. De *somoro* heeft gewoonlijk drie horizontaal naast elkaar staande uitloopers, elk voorzien van een ijzeren punt. Soms zijn er vijf uitloopers.

met *houten* punten: de *songa*. De *songa* heeft een grootere houtpunt en een tiental kleinere houtpunten die kroonsgewijs om de grootere staan.

IV. Gebruik der pijlen.

14) Ook heden ten dage, ofschoon het geweer overal doorgedrongen is, worden pijl en boog nog dagelijks gebruikt. Zie hierover bij *rapa*, n⁰. 17—22.

15) Zie verder: *unema* = (pijl op den boog) leggen; *api-ča* = trekken; *ipo-ka* = schieten; *amonopu* = missen; zie ook bij *rapa* = boog en *arakapusa* = geweer.

purïlwa poti-rï - een der 8 pijlen, pingo-pijl genaamd. *Iñe'i-ŵara ko moko*

poindo m-ipo-ka-i? Purïlwa poti-rï ke = Hoe hebt ge den pingo geschoten? Met den pingo-pijl. Deze pijl heeft een lange, breede, spitsuitloopende lanspunt. Onmiddellijk onder de ijzeren punt zitten vaak twee houtjes of latjes, horizontaal op den pijl gebonden, *purïlwa potï-rï pato-narï* (*pato* = dwars) genaamd. Deze latjes dienen om den pijl uit de toch reeds diepe wonde te doen vallen. De pijl blijft gespaard. De pingo verliest veel bloed. De Karaïb volgt het bloedspoor. *Purïlwa potï-rï* beteekent letterl. de bek of de punt van den pijl. Omdat de pingo-pijl onder alle pijlen de vervaarlijkste punt heeft, wordt hij „de pijl-punt" bij uitnemendheid geheeten. Zie verder bij *purïlwa*. De afbeeldingen van dezen pijl ziet men onder *purïlwa*, n⁰. 13.

purïlwa-ran - een plant op het pijlriet (*purïlwa*) gelijkend (*ran*). Zie *ran*.

purimoka - blaasbalg, N.E. sin-sin.

pu-ro - nat maken; zie *kepu*.

puropono - voorteeken. *Otï ne am y-epo-tan, puropono-rï me man* = Iets zal mij overkomen, dat is een voorteeken. *Ero-me am otï y-epo-tan, puropono me n-e-pa-to-i* (of *y-ema-ri koto-i*) = Vandaag zal mij wel iets overkomen, als een voorteeken schoot me dat voorbij (kruiste het voor mij over den weg). *Puropono me n-utapu-i* = Dat is een voorteeken dat het zoek is.

Staat dit woord in verband met *poropu* = wachten (zie het woord) en *poru-ka* (zie bij *kupesini polipo*)?

Men heeft voorteekenen en hecht er geloof aan:

1) voor *jagers*.

a) De jager luistert naar het geroep van *pika*. Deze vogel heeft eerstens een geroep gelijkluidend aan zijn naam: *pi... ka, pi... ka*. De jacht zal niet veel opleveren. De vogel zingt vervolgens: *si... si... si...* Dat is een lach van hem. De jager zegt dan: *Pika t-owapo-re, yukpa pañari w-e'i-take* = Pika heeft pleizier, ik zal wellicht succès hebben. 't Is een goed voorteeken.

b) Een zelfde soort voorteeken vindt men vermeld onder *paipayo*.

2) voor *visschers*.

De kleine ijsvogel brengt ook op twee wijzen geluid voort: haastig achter elkaar *fio... fio... fio*, of op lagen toon enkele gerekte stooten. In 't eerste geval zal men veel visch vangen.

3) voor *allen*.

a) Men ziet een voorwerp; even daarna vindt men het nergens meer. Iemand uit de familie zal spoedig verdwijnen (sterven).

b) Anamoe komt aangevlogen, valt plotseling pardoes neer. Iemand... (als boven)... zal sterven.

c) Een kip, den kop naar 't Oosten gericht, kraaide als een haan; 3 × deed hij zulks. Dat jaar hield de droge tijd buitengewoon lang aan.

d) *Urutaw* (een uilensoort) weet wanneer iemand in de omgeving sterft. Het bepaalde geroep van hem laat hij dan hooren.

e) Zie verder bij droomen onder *onetï*.

pu-ru - woord om samengestelde woorden te vormen.

1) 't Duidt „staande" voorwerpen aan. Komt bv. in volgende woorden voor: *kutu-pu-ru* (of *ka...*) = ruggegraat; *mung-pu-ru* = ladder; *pong-pu-ru*, zie *nimoku*, n⁰. 10; *pu-pu-ru* = voet; *u-pu-po* = hoofd.

2) De *ru* van *pu-ru* is suffix, blijft of valt weg al naar gelang al of niet bezit uitgedrukt wordt.

3) Wanneer het met *pu-ru* samengestelde woord geïncorporeerd wordt, vervalt *pu-ru* geheel en al bv. *Tï-katu-kowei-ye* = met een krommen ruggegraat. *S-u-mil-ya* = Ik bind het hoofdeinde. *W-e-pu-ku-mi-ša* = Ik wasch mij de voeten.

4) *Pu-ru* is waarschijnlijk identisch met *pu-pu* (*pu-pu-ru*), reduplicatief, 't welk aanduidt iets wat „bij uitstek staat", nl. den voet.

puruma - zekere boschliaan. Haar stekelige bladeren worden bij wijze van schuurpapier gebruikt. Men laat de bladeren eerst goed droog en hard worden in de zon. Zie *rapa*, n⁰. 3. Zie ook bij *kurata*.

pururę - kleine handdissel; een instrument gebruikt om boomen uit te hollen bij 't vervaardigen van booten. Hiervan het werkwoord gevormd: *pururę-tǫ. Kǫlǫpo si-pururę-tǫ-ma-takę kuriála-ri* = Morgen zal ik klaar zijn met het uithollen mijner boot. Ook zegt men: *Kuriala-ri si-pururę-ma-i* (zonder *tǫ*) = Ik heb mijn boot uitgehold. *Kuriala pururę-tǫ-tǫpo* = instrument om de boot uit te hollen. Van zekeren boschgeest (zie *kurupi*) heet het dat zijn handen zijn *pururę wara* = gelijk aan den kleinen, krommen handdissel.

pu-ta - nat zijn; zie bij *kępu.*

putǫ-putǫ-ri - spijker. *Erǫ putǫ-putǫ-rï kǫrǫ išǫ-ka-ko* = Trek dezen spijker er uit.

putu - een vierkant stuk letterhout (*paira*), met scherpe randen, bij wijze van knots vroeger in den strijd gebruikt (zie *arisipana*), De knots werd beschilderd door de vrouwen. Het handvat werd door de mannen omvlochten met gekleurde warimbo-reepen, die figuren vertoonden. Met een touw bleef de knots vastgebonden om den pols.

Men vervaardigt heden ten dage de strijdknotsen enkel om gedragen te kunnen worden bij een feestelijken optocht in de stad; zoo de afgebeelde strijdknots van den Surinauskreek. Of voor verkoop aan Blanken, aan museums, enz.; zoo de knots afkomstig van Lelydorp (Para-district). Beide knotsen zijn met katoenen bindsels en katoenen dotten opgesmukt.

Bij 't afmaken der zeekoe gebruikt men de knots nog. Doch hier is zij meer een ruw stuk hout. Zie *yarawa.*

pu-wa - groeien; zie bij *pu* = vleesch, n⁰. 2.

pu-wa-ma - uitgroeien; zie bij *pu* = n⁰. 2.

puya - zie *piya.*

puyawusi - een wellicht tot de Ardeidae behoorende watervogel (zie *kumawari*, n⁰. 2). Hij vangt tamelijk groote visschen, zooals de *kumaru.* Hij grijpt ze met zijn pooten. *Puyawusi këndǫpǫ-san, tï-wǫtǫ-ri upi-ri pǫko* = *Puyawusi* vliegt rond om zijn prooi te zoeken. *Kǫn-ǫmutǫ-ka-nǫ tu-wǫtǫ-ri apǫi-ri* = Hij strijkt neer om zijn prooi te grijpen. In de dansliederen wordt *puyawusi* aangesproken:

Puyawusi tu-wǫtǫ-ri y-apǫi-ya.
Warаku nę kǫrǫ y-apǫi-čǫ.
Kamulę-mbo nę kǫrǫ apǫi-čo.
Arawayapo kǫrǫ apǫi-čo.
Prerimbǫ nę kǫrǫ apǫi-čo.

De puyawusi vangt zijn wild. Grijp den warakoe! Grijp den kamulę enz.

püyéi - piaiman, geestenbezweerder. *Mǫkǫ püyéi čǫ-ma-pǫ-tǫ-ko* = Gaat gauw den piaiman roepen. *K-ǫpanǫ-takę. aw-rǫ-mbo püyéi mę wa, aidę ǫ-kǫ-nę sę* = Ik zal je helpen, ik ben een echte piaiman, kom straks bij me. *Püyéi-ma* = een zieke piaimansgewijze behandelen. *Ǫmuyako si-püyöi-ma-i* = Ik behandel met geneesmiddelen een meisje.

I. *Het wezen van den piaiman.*

1) Volgens de Indiaansche idee dankt elke ziekte haar oorsprong aan booze geesten. Om een ziekte derhalve uit te drijven, moet de booze geest uitgedreven of diens invloed op den zieke vernietigd. Om dit te kunnen doen moet degene, die voor geneesheer optreedt, in zich een goeden geest hebben, die dan zeer sterk is en de booze geesten aan kan. Die goede en sterke geesten nu wonen in sommige planten, nl. in de tabaksplant, in de peperstruik en in den takinaboom. Die sterke, goede geesten uit de planten te doen verhuizen, in zich op te nemen maakt den mensch, die dit doet, sterk, maakt hem geneesheer, geestenbezweerder, *püyéi.*

't Genezen van zieken is wel de voornaamste functie van den *püyéi*; *püyéi* en geneesheer zijn daarom vereenzelvigd. Nochtans strekt de macht van den *püyéi* zich verder uit. Op elk ander gebied kan hij ook optreden, aldaar den invloed der booze geesten fnuiken, dien der goede geesten

bevorderen. Hij kan ook de booze geesten oproepen om een mensch kwaad te doen; zie *embata*. Vandaar is de piaiman meer gevreesd, dan bemind.

II. *Soorten van piaimannen.*

2) Al naar gelang de plant, wier goeden en sterken geest men in zich opgenomen heeft, kan men op drie wijzen *püyĝi* zijn: a) *tamun püyĝi-rï* = tabakspiaiman, b) *pomui püyĝi-dï* = peperpiaiman. Ook *pota apolimãŋ* genaamd, c) *takíni gmï püyĝi-rï* = piaiman van den takinaboom.

Eertijds had men — aldus de tegenwoordige Indianen — nog twee andere boomen, wier machtige geesten men kon overnemen om piaiman te worden: de *kumaka* = kankantrie en de *kuasíni*. Beide boomen houden zoowel goede geesten in als kwade. De goede zijn de witte, de Indiaansche: *ĉariña-rï yupa man* = Zijn (de boom) Indiaansche (Karaïbische) geest is goed. *Kumaka i-ĉura-no-rï* = de mooie (!) geest van den kankantrie. Zie *kura* = opschik. De slechte geesten zijn zwart. *Mekoro-rï yawa me man* = De neger-geest (de zwarte) is slecht. De goede geesten zitten in den boom onderaan, de slechte boven. Zie meer bij *kumako*.

III *De leerling-piaiman.*

3) Hoe iemand het piaaien geleerd heeft, m. a. w. hoe de goede en sterke geest door den leerling-piaiman overgenomen werd, houdt de leerling, piaiman geworden, geheim. Door slimheid en list zijn de gebroeders Penard veel te weten gekomen. Insgelijks heeft pater C. van Coll, C. s s R., die geruimen tijd bij de Indianen verbleef, er veel van bekend gemaakt. Hetgeen wij hier publiceeren, hebben wij hoofdzakelijk van een ouden Indiaan. Deze was eertijds, voor tientallen van jaren, tabaks-piaiman geworden in de Marowijne-rivier en eenigen tijd daarna *takíñi*-piaiman in de Cottica-rivier. Op lateren leeftijd werd hij Katholiek en zijn kinderen en kleinkinderen leven volgens de wetten der Katholieke Kerk.

4) Luisterend naar den man, die met werkelijken schroom en slechts zeer ongaarne vertelde, die de gezangen enkel na lang aanhouden en dan nog maar fluisterend zong, konden wij twee zaken met de handen tasten. Vooreerst het bedrog zijdens den leermeester-piaiman. Hoe het mogelijk is, dat deze aan zijn leerlingen de grootste dwaasheden voor waar opdringen kan (zie bv. beneden n⁰. 15 over de hemelvaart), kan alleen hierin zijn verklaring vinden, dat hij de leerlingen, uitgeput door vasten, uitermate geprikkeld door de sterke specerijen, opgezweept door de velerlei dansen in een staat van exaltatie, van hypnose heeft gebracht. Vervolgens merkt ge de onwankelbare overtuiging in den leerling-piaiman, of liever in den piaiman zelven, die eertijds leerling was, dat er hoegenaamd geen bedrog met hem heeft plaats gehad. Hij houdt er aan vast, dat hij werkelijk ten hemel geklommen is enz., dat er in hem een sterke en goede geest vastgelegd is.

Van nummers 5 tot en met 31 gegevens over hem, die tabaks-piaiman wordt.

N⁰. 32 over hem, die takina-piaiman wordt.

5) De aanstaande piai-leerlingen beginnen met tabak te planten. Tabakszaad, fijn gezeefd, werpen zij uit. Zoodra de regen invalt, schiet het zaad op.

6) Is de plant cᵃ ¾ M. hoog, dan haalt men er de bladeren van af. Wellicht heeft de piaiman, bij wien men in de leer gaat, ze noodig.

7) Vier, zes, tot tien jonge mannen kunnen zich opgeven. Is de dag daar, dan wordt bij den piaiman een groot open kamp met maripa-bladeren dicht gemaakt. Allen treden in den namiddag het kamp binnen en worden aanstonds met *alakuseri* en andere verven zoo mooi mogelijk beschilderd (zie *kura*, n⁰. 4). Een vrouw is daarvoor aangewezen. Zij is zooveel als de meter.

8) De leermeester-piaiman zendt een knecht. Die moet bij de leerlingen het lichaam los maken. Daartoe grijpt hij ze één voor één bij de polsen en schudt ze flink door elkaar.

9) Met den aanvang van den nacht vangt de tabaksbehandeling aan. Op

drie wijzen krijgt de leerling tabak te slikken. Vooreerst geeft de piaiman's knecht aan elken leerling twee *versche* tabaksbladeren. De leerling kauwt van elk blad een weinig en slikt dit mèt het overige van 't blad dat niet gekauwd is zóó naar binnen. Die twee bladeren komen na deze nooit meer het lichaam uit. De piaiman heeft er een „geest" aan vastgehecht, opdat zij daarbinnen vast geraken. Die geest is een „goede" geest.

10) Vervolgens wordt *droge* tabak fijngestampt en in een fijne zeef gezeefd. De gezeefde tabak krijgt elkeen in den mond. Maar om dezen te kunnen doorslikken, heeft men water noodig. Men krijgt daartoe tabakswater.

11) De derde wijze van tabakslikken duurt verder den geheelen nacht door. Hoopen tabaksblaren worden in den vijzel fijngestampt. Het tabakspoeder wordt op water gezet. Het water wordt in een niet al te fijne zeef gezeefd. Op bepaalde uren krijgt elke leerling van dit tabakswater een volle kom te drinken.

12) In den nacht wordt gezongen en gedanst. Bijvoorbeeld wanneer de leerlingen de twee versche bladeren nuttigen, zingt de piaiman: *Mọkë tọnọrọ kamarako wara tërè-yano kët-gi-šgin* = Laten wij, mannen, doen gelijk de schaar-staart vogel.

Wanneer deze vogel al vliegend een blad van den boom rukt, schudt hij zijnen kop. Zoo schudden de leerlingen, den tabak nuttigend, insgelijks hunne hoofden. De dansen zijn dieren-dansen. Elk dier wordt in zijn bewegingen en sprongen nagebootst. De piaiman heft den zang aan: *Ni-ćọkọ-mamu-i* = Het is nacht. *Kature-i* = Het is donker (?) *Mọkë tọnọman maiṗuri wara tërè-yano kët-gi šgin* = Laten wij, mannen, doen gelijk het groote wild, de buffel. Enz., enz.

13) Geheel den nacht door wordt gezongen, gedanst, tabakswater gedronken, totdat de dag aanbreekt en de leerlingen hunne hangmatten opzoeken. Zij moeten gedurende den dag in hunne hangmatten blijven liggen en mogen absoluut niet loopen. Zij krijgen niets te eten noch te drinken. Trouwens zoo lang de leertijd duurt, krijgen ze overdag niets en des nachts alleen tabakswater.

14) Tegen vijf uur in den namiddag komen zij hun hangmatten uit. De vrouw, waarover in n⁰. 7, schildert de leerlingen opnieuw op. Opnieuw komt er een nacht gelijk aan den eerste: dans, zang, tabakswater drinken. Vier van dergelijke nachten volgen elkander op.

15) Den vijfden nacht krijgen de leerlingen in het geheel niets. Het tabakswater zelfs wordt hun onthouden. Zij moeten in dien nacht zeer licht zijn. En daarom noch gegeten, noch gedronken! De piaiman zal hen immers naar boven brengen, naar den Grooten Geest. Hij zal hen opvoeren boven de wolken, waar de breede tabaksboom staat „*tamuŋ undi*", de „moeder van den tabak *tamuŋ yumāŋ*. Gedurende den dag heeft de piaiman voor de aanstaande hemelvaart verscheidene touwen gespannen, sommige een weinig, andere wat meer boven den grond. In dezen nacht nu, den vijfden, moeten de leerlingen op de touwen dansen, wat wel geen kunsttoer is, want op de hooger gespannen koorden mogen ze de éène hand leggen. Ze mogen de hand *óp* de touwen leggen, ze mogen ze echter niet vasthouden. In de andere hand houden zij de *maráka*. Te middernacht, ná den luchtdans, stijgen zij op. De piaiman drukt hen op 't hart, dat ze allen gelijkelijk zullen terugkeeren. Zoude één hunner den tijd missen, niemand hunner keerde nog terug. Met luiden plons storten ze na eenigen tijd dan ook allen gezamenlijk op de aarde en in het kamp terug. (Ik denk, dat ze van uitputting van de touwen af tegen den grond slaan).

16) Na dezen nacht wordt er vuur gemaakt, om te koken wel te verstaan. Fijn gebakken cassave-brood krijgen ze eerst, daarna roode kasiri. Deze na gekookt te zijn. Ze roosteren kleine vogeltjes. Maar alle beentjes moeten met zorg uit het vleesch verwijderd worden, niet weggeworpen, doch aan een touwtje geregen.

17) Na het eten, tegen 8 uur in den morgen, zegt de leermeester, dat

men hangmatten zal spannen, niet naast, maar achter elkaar in rei. De piaiman zingt. De leerlingen, de een achter den ander, loopen nu, springend in zigzag-lijn, onder de hangmatten door, met hun rug de hangmatten aanrakend. Indien op dit oogenblik een familielid van een of anderen leerling eet, of een onbehoorlijke zaak verricht, dan doorstaat de leerling deze proef niet. Hij valt. En valt hij, dan leeft hij niet lang. Zijn wijding was niet gelukt.

18) Het piaihuis wordt hierna afgebroken, d.w.z. al de maripa-bladeren, waarmede het open kamp dicht gemaakt was, worden verwijderd. Men mag de stengels dier bladeren niet breken. Maar in hun gave afmetingen worden de bladeren weggeworpen.

19) Een week na dezen gaan de leerlingen, hoe ver ook het Indiaansche dorp van de zee verwijderd mocht zijn, naar den zeekant om krabben te vangen. Zoodra men bij de zee aankomt neemt de vrouw, waarover in n^{0} 7, een weinig modder, strijkt dit over den rug der leerlingen uit, waarna zij zich op de modder mogen werpen, krabben kunnen vangen.

20) Zoodra zij met de krabben in het dorp zijn teruggekeerd, zetten de vrouwen zich aan het krabben koken. Maar de leerlingen mogen zoo maar niet krabben eten. Eerst krijgen ze twee maal zes krabben te eten of liever te drinken, die met tabak gekruid zijn. Het fijne tabakspoeder, waarover reeds in n^{0}. 10, wordt door het krabbenvleesch gemengd. Hierna eten ze gewone krabben, maar de fijne spieren moeten ze er eerst uithalen.

21) 's Avonds wordt hun vleesch voorgezet: konijn en vogeltjes. Het einde der proef is thans nabij. De leermeester-piaiman, die zèlf niet medegegaan is ter krabbenvangst, heeft intusschen voor den tapana gezorgd, den sterken tapana, *paya* genaamd. Hij heeft den dag der terugkomst van de krabbenvangst bepaald. Hij verzamelt nu de leerlingen. Hij gaat uit met zijn *marâka*, de leerlingen sluiten zich achter hem aan, de *marâka* schuddend. In rei trekt men zoo naar het kamp, waar men de eerste dagen en nachten opgesloten heeft gezeten. Men zet zich neer. Voor elken leerling wordt een *prapi* met tabakswater tusschen de beenen gezet. Hij heeft deze prapi leeg te drinken. Hierna legt men zich ter ruste.

22) Zoodra de dag aanbreekt laat de meester-piaiman tapana aandragen. Elkeen op beurt krijgt een kom tapana (zie *woku*). Twee levende mieren, *yuku* nl., worden op den drank gelegd. Die moet de leerling mede naar binnen slikken. Op het oogenblik dat de leerling die mieren inslikt mag geen enkel familielid van hem eten, noch drinken, noch iets onbehoorlijks verrichten. Deed het familielid zulks, de mieren bleven vastzitten in de keel. De leerling zal nooit een goed piaiman worden. Voor het mogelijk geval van vastzitten der mieren heeft de piaiman een lange veer van den raven-staart bij de hand, waarmede hij de mier loswerken kan. Ook deze mieren, gelijk de tabaksblaren (n^{0}. 9), verlaten het lichaam nooit meer. Met de ravenstaartveer wordt verder ook de keel van iederen leerling gereinigd, de keel waarin later een geest spreken zal. Hiermede is de leertijd geëindigd.

23) Groot feest wordt er gehouden. De leerling krijgt van alles te eten, hij wordt naar Indiaanschen trant zoo mooi mogelijk uitgedost. Dans is er, begeleid van de trom. Tapana in overvloed, de boot vol. Elkeen van het dorp viert het feest, danst en drinkt mede.

24) Op 't midden van den dag breekt men den dans af... om hem elders voort te zetten. Men gaat nl. naar 't kamp van elken dorpsbewoner om daar even te dansen.

25) Sedert het uur dat de leerling de proef begon, heeft hij niet meer met vrouwen geslapen. Welnu wanneer hij van den dans terug gekeerd is, wordt voor hem op bevel van den meester-piaiman de hangmat gespannen. De leerling gaat er in liggen. Men zegt diens vrouw, dat ook zij zich naast den man in de hangmat legge. Men brengt haar bij den man. Heeft de leerling nog geen vrouw, dan wordt een klein meisje naast hem gelegd. De vrouw of het meisje blijven slechts in de hangmat, juist genoeg om

enkele malen op en neer geschommeld te worden. Doch morgen nacht eerst kan de nieuwe piaiman weer voor goed naar zijn vrouw gaan.

26) Een nacht of drie daarna leert de jeugdige piaiman de piai-liederen. Wanneer iemand ziek wordt, moet hij de gezangen kunnen zingen om den zieke te kunnen genezen.

27) Den morgen hierop geleidt de meester-piaiman de jeugdige piaimannen naar de andere Indiaansche dorpen. Zij worden overal aan de menschen voorgesteld.

28) De jeugdige piaiman gaat nu henen. Een vol jaar echter mag hij geen visch gebruiken, wel wild. Is het jaar om dan keert hij naar zijn meester weer. Deze geeft hem eerst kleine vischjes, zooals sriba's, in tabakswater gekookt, te eten. Daarna grootere visschen, op gewone wijze klaar gemaakt.

29) Eertijds zou de leermeester-piaiman zijn leerlingen ook naar 't water gebracht hebben. Men moest duiken en dan een of ander levend wezen waraku, kikker, sriba, sarasara naar boven brengen. Bracht de leerling zoo iets naar boven, 't was een bewijs dat hij een sterken goeden geest in had. Hij zou een flink piaiman zijn. Gelukte het hem niet, hij werd nooit een kranig *pïiyei*.

30) Over den bezweringsrammelaar zie n⁰. 34—40.

31) Het duiken met de brandende cigaar in den mond zou volgens mijn zegsman Arrowaksch, niet Karaïbsch zijn.

32) Om takina-piaiman te worden, had mijn zegsman het melksap van den takina-boom moeten slikken. De proef duurde niet zoo lang, slechts enkele dagen. De leermeester gaf hem twee kleine kalebasjes (van de allerkleinste soort) te ledigen. Allerwaarschijnlijkst is het melksap van den takina-boom min of meer vergiftig. Vandaar (volgens ons) die sterke uitwerking van 't sap op het lichaam. Volgens mijn zegsman zijn die verschrikkelijke uitwerkingen echter toe te schrijven aan een aanval der geesten. De takina-boom heeft een sterken geest in zich en vele andere geesten houden met dezen geest verband: goede en kwade. Een goede geest van den takina is bijv. de kwatta. *Kuata takina akïde.* Slechte geesten van dien boom zijn bv. de pingo, de tokoro, de pauwies, de schildpad. De kaiman is gedeeltelijk slecht, gedeeltelijk goed. Die slechte geesten overvallen den man, die het sap van den boom gedronken heeft. Hij krijgt eerst een gevoel, of hij de koude koorts heeft. Hij begint te beven. De slechte geesten rukken aan zijn hangmat, zij trekken aan zijn lijf. De man schreeuwt. Het baat niet. Zij steken hem hier, steken hem daar. De aanval in één woord is verschrikkelijk. Als het huis niet goed op zijn posten stond, zou het ineen storten. Wanneer dan ook de nacht voorbij is, dan kan de door slechte geesten zoo zwaar toegetakelde niet meer loopen. Kruipen alleen kan hij nog.

IV. *Piai-instrumenten.*

33) a. De *cigaar*. Uit het voorgaande blijkt genoeg, wat de tabak voor den piaiman is. In den tabak zit de sterke geest. Wat wonder dat hij, die den geest van de tabaksplant in zich opgenomen heeft, den invloed van dien geest op anderen óók door den tabak overbrengt! Hij maakt lange cigaren (zie bij *ulemari*), hij haalt den rook diep in en blaast dien langzaam en herhaaldelijk op den zieke uit. Piaaien zonder cigaren is ondenkbaar.

34) b. De *bezweringsrammelaar*. De piai-ratel (*maraka*) wordt gemaakt uit de mooi-ronde vrucht van den kalebasboom. Men doorboort de schil ter plaatse, waar zij aan den stengel vastgezeten heeft en op de daartegenover zijnde plek. *Kwa'i ṗo-we-tï ṗato si-ṗu-ka-i* = Ik doorboor de kalebas in de navelstreek. Hierna wordt de vrucht gekookt. *Iṁo-ka-ko, moro i-ṫa-no aku-ta-tome* = Kook (de vrucht), opdat het binnenste zacht worde! Met een dun stokje verwijdert men het vleesch: *kwa'i si-ṫa-ri-ka-i.* De schil wordt vervolgens van buiten afgekrabd (*sesei-ċa*), daarna van binnen schoon gemaakt. Men werpt tot dit doel allerlei scherven er in. Een drietal dagen schudt men den kalebas flink op en neer: *s-anu-sai-ċa-i.*

35) *Maraka enu-ru* = de oogen van den piai-ratel. De kalebasschil

wordt aan haar vier zijden doorgesneden ter lengte van ongeveer 1/2 d.M. Die doorsnijdingen zijn niet alle vier hetzelfde. Twee er van staan verticaal, twee horizontaal; de verticale tegenover elkaar, zoo ook de horizontale. Soms verdubbelt men de doorsnijdingen; zie den piai-ratel der Marowijne. *Patọ-nẹ s-ẹnu-ya-ya-ka-i* = Ik maak de dwarsoogen. *Inda s-ẹnu-ya-ya-ka-i* = Ik maak de rechtopstaande oogen. *Tï-morï porï wo-ei-tọmẹ* = opdat zijn (rammelaar) geraas grooter zij. Het begin en einde van elke streep of — gelijk de Karaïb de streep noemt — van elk oog loopt op een ronde opening uit. Soms maakt men daar ter plaatse meerdere gaatjes; zie den piai-ratel van den Saramakka. *Enu-ru si-pu-ka-i imatï-rï mẹ* = Ik doorboor het oog tot een begin (slot).

36) *Maraka itapu-ru* = de steel van den piai-ratel. Door de uitgeholde, schoongemaakte kalebasschil wordt nu een stok gestoken. *Maraka ẹpu-ru si-čọtọ-ya ẹmọtọmẹ* = Ik snijd het handvat van den rammelaar om het door den rammelaar te steken. Gewoonlijk van *sipọ* hout. Van onder steekt deze stok een handbreedte uit, van boven c[a] 1 d.M. Het onderstuk van den stok, het handvat (*maraka itapu-ru*) is bewerkt met een lichte buiging naar het midden. *Ẹku-si-čërë apọi-topọ* = het gebogen uitstekend stuk om vast te houden (zie *kërë*). *I-tapu-ru si-čọtọ-ya ẹku-si-čërë-mẹ* of *s-ẹku-si-tọ-ya* = Ik snijd het handvat als een gebogen stuk. Over de samenstelling van dit woord zie *kërë*. Het bovenstuk van den stok (*maraka arẹtï-rï*; zie *rẹtï*) loopt puntig uit. De Arrowakken hebben aan den punt een papegaaien-staart = *kurẹwako andï-kë-po*. De Karaïben niet.

Wij hebben hier de piai-ratels van drie verschillende piaimannen uit drie verschillende rivieren afgebeeld. Van een dezer ratels laten wij ook de onderdeelen zien. Zie de teekeningen.

37) *Maraka amọtï*. De ronde kalebas zou bij het schudden van den stok kunnen vliegen. Om dit te voorkomen maakt men gebruik van een katoenen snoer. Nadat de kalebas van steentjes is voorzien steekt men den stok of steel er door henen. Het katoenen snoer nu bindt men beneden tegen het handvat en de opening van den kalebas om den stok vast. Het snoer loopt vervolgens over den kalebas heen en wordt boven tegen de andere opening van den kalebas aan een 10 à 20 maal om het hout heen gewonden. Men kan wel is waar den rammelaar dan niet vele malen in dezelfde richting ronddraaien. Doch dit is niet noodig. Men draait hem terug. Men slaat, schudt hem ook.

38) *Maraka topu-ru*. In den kalebas doet men kleine steentjes. Deze moeten wit zijn. *T-amu-nẹ topu, maraka-ri-ta-nọ mẹ* = witte steentjes, om voor rammelaarsteentjes te dienen. De witte steentjes hebben een goeden, den Indiaanschen geest in, de zwarte steentjes een slechten. Zij moeten tweedens zijn opgehaald uit het water. Van daar worden zij ook steentjes van de *ọkọyumọ* genoemd. *Ọkọyumọ topu-ru s-ẹpo-li marakari-ta-nọ-mẹ* = Ik heb okoyumo steentjes gevonden om in den rammelaar te doen. De watersteentjes immers behooren aan de *ọkọyumọ*. Deze steentjes zijn nog zoo mis niet. In 't water hebben zij de kracht de visschen tot zich te trekken. Wanneer ge die steentjes uit de kreek verwijdert, aanstonds is de kreek zonder visch. Men vindt ze in de bovenrivieren en kreken, vooral waar het water zich splitst: *i-wo-ọ-panda-ka-rï-ta* = bij de splitsing. De steentjes komen dan van zelf (of op bevel van *ọkọyumọ*?) naar den piaiman toe. De goede (de witte) neemt hij, de slechte laat hij liggen. De goede hebben van *ọkọyumọ* de opdracht den piaiman te helpen.

Volgens mijn zegsman zou de leermeester-piaiman zoo'n watersteentje in vele kleine stukjes hebben geslagen en maar één stukje in den *maraka* van elken leerling hebben gedaan. Dat ééne steentje vermenigvuldigt zich dan van zelf. Als ik dan zeide, dat zulks toch ongeloofiijk klonk, hield hij niettemin er hardnekkig aan vast. Eveneens had de leermeester-piaiman elken leerling één steentje in den mond gelegd. Doch in welken zin de man bedoelen kon, dat het steentje sinds dezen nooit meer den mond uitkwam weet ik niet, maar in allen gevalle beweerde hij het.

Aleer echter de steentjes in den *maraka* te doen, doet men er zaden van de *parakaru* bloem in. *Parakaru maraka-ri ta-ka s-aru-ka-i* (of *s-ilri-ya*) = Ik doe parakaru zaden in mijn rammelaar (opdat 't geraas van de steentjes mooier zij).

Volgens pater C. v. Coll zouden de Arrawakken wel een dertigtal uitgelezen voorwerpen, elk met een bepaalden geest voorzien, in den rammelaar doen. Dit schijnt bij de Karaïben niet bekend te zijn.

39) *Maraka me-rï.* De rammelaar wordt vaak beschilderd. 't Beschilderen is 't werk der vrouwen. Dezelfde figuren zouden er dan opkomen, volgens mijn zegsman, als die op het aardewerk voorkomen. Bij de beschilderde piai-ratels, die ik zag, was dit ook het geval. *Maraka-rï me-ro-ko rï-wa, tï-me-ren se-wa* = (Vrouw!) Beschilder mijn ratel voor me, ik wil een beschilderde.

40) *Maraka morï* = het geraas van den ratel. *Maraka--rï sï-morï-ka-i* = ik doe mijn rammelaar geraas maken.

41) De piai-ratel wordt in den leertijd door den leermeester-piaiman aan den jongen man overhandigd. De plechtigheid bestaat in een „toewerpen", waarbij de leerling de behendigheid moet hebben den rammelaar op te vangen bij den steel.

42) c. *Wun-wun* (ook *bun-bun*). Dit instrument bestaat uit een touw, waaraan een stukje warimbo-stengel van 1 voet lengte vastgebonden is. Tegen 't invallen van den nacht, waarin de piaiman piaaien wil, zwaait hij eerst dit stukje warimbo stevig in de rondte, zoodat er een suizend geluid ontstaat. Naar het geruisch: *wun-wun* wordt het instrument genoemd. Hij doet dit *akïwano uku-tome* d.i. opdat de booze geest het wete (opdat de booze geest nl. wete, dat hij, de piaiman, piaaien wil). De booze geest houdt niet van dit geluid. Hij vlucht er voor. Wanneer de jongens om te spelen dit instrument ter hand nemen, zeggen de groote menschen dat 't niet past. Zie bijgaande teekening van 't besproken instrument. 't Is afkomstig van de Cottica.

43) d. *Het piai-bankje.* Volgens sommigen moet de piaiman, wanneer hij piaait, een bepaald soort van bankje hebben. Het zou een kaaimanbankje moeten zijn (zie *mure*, n⁰. 3, a). Volgens mijn zegsman echter kan men het bankje snijden gelijk men wil, met den kop van een kaaiman bv., of van een stinkvogel, van den tijger, van wat men maar wil. Wel wordt het bankje met zekeren eerbied behandeld. Op 't bankje van mijn zegsman b.v. mocht een vrouw geen plaats nemen.

V. *Het piaaien.*

44) Wat wij boven (n⁰. 3, 4) zeiden, geldt ook hier. 't Is moeilijk te achterhalen, waarin 't piaaien juist bestaat, wat de piaiman gelooft enz. enz. Uit den aard der zaak spreekt men tot vreemdelingen over zulke onderwerpen niet graag. De piaiman zwijgt dan ook. Iemand zelfs, die door langdurigen omgang min of meer vertrouwelijk met u geworden is, kunt ge in deze zaak nog niet ten volle vertrouwen. Hij schaamt zich te zeer, dan dat hij alles u zal mededeelen. De mededeeling daarenboven is zeer moeilijk. Want éénerzijds is het voor hem niet doenlijk in een vreemde taal al zijn meeningen weer te geven, anderzijds is het voor den vreemdeling onmogelijk den piaiman in 't Karaïbsch te volgen, wanneer men de taal slechts ten halve kent. Wat wij mededeelen zijn dan ook slechts meeningen, die *wij* houden naar aanleiding wel is waar van wat wij zoo van piailieden zelven als van anderen hoorden, op verschillende tijden, verschillende plaatsen, maar wat wij zelven toch niet voor zoo onomstootelijk houden, alsof het met de werkelijkheid niet in strijd zou kunnen zijn.

45) Wanneer iemand ziek is, dan roept hij den piaiman. Moet de piaiman naar een ander dorp gaan, dan is de familie van den zieke verplicht een *tokai* voor den piaiman te bouwen. De *püyei* piaait maar één nacht, wanneer de ziekte echter zeer ernstig is twee nachten.

46) Alles wat de *püyei* in het *tokai* doet, strekt er toe zoowel hem zelven als den zieke, die straks komen zal, in een soort van hypnotischen slaap

te brengen, in een denkbeeldigen hoogeren toestand. Hij, de piaiman, zegt toch van zich zelf en van den zieke: „In den slaap" spreken wij tot elkaar. De term: *ot-amon-ga* = piaaien pleit hier ook voor. 't Woord schijnt afgeleid van *amomu* = naar binnen brengen. Zie *ot-amōn-ga*. De piaiman „doet zich zelven naar binnen gaan", d.w.z. keert in zich zelven.

47) De zieke moet zich zelven, wil de behandeling gelukken, geheel en al aan den piaiman overgeven. Als iemand op mij vertrouwt — verzekerde mij een piaiman — als hij zich geheel aan mij geeft, genees ik hem zelfs van de melaatschheid.

48) In den namiddag het nauwe huisje (zie *tokai*) binnen gegaan zijnde vangt de piaiman daarom de urenlange, onafgebroken ééntonige handelingen aan: het op langgerekten toon zingen der korte piai-verzen, het regelmatig schudden met den rammelaar, het praten tot zich zelven, het geruisch maken met de keel. Dit laatste geruisch gelijkt op 't geluid, 't welk men krijgt wanneer men op den hoorn blaast. Vandaar zijn uitdrukking: *mukura-rï s-eto-ya* = ik blaas op mijn keel.

49) Al die handelingen: het zingen, het spreken tot de geesten enz. moeten in hem de overtuiging opwekken, dat hij contact heeft met de goede geesten ... dat de goede geesten in hem komen ... afdalen tot den zieke ... dat hij als heer en meester over hen beschikken en ze tot zijn doeleinde gebruiken kan.

50) Dat hij in werkelijkheid denkt zulke macht zich te mogen toeëigenen blijkt genoeg uit de drie enkele versregels, die één voor één met korte tusschenpoozen heel den nacht door op zeer eentonige wijze door hem gezongen en door de omwoners gehoord worden. *Yamore pa ne kora, ye, ye, ye* enz. *Y-akuwa pa ne kora, ye, ye, ye* enz. *Mukura pa ne kora, ye, ye, ye* enz. O, die mij in dit piaiwerk ingewijd heeft! O, die mij dezen geest gegeven heeft! O, die mij deze keel gegeven heeft!

51) De piaiman gaat nu met de goede geesten om. Hij zelf erkent het. Wanneer ge hem vraagt, wat hij in het *tokai* doet „*Oto-ko m-ei-yan?*" antwoordt hij: *Y-akuwa-rï s-erupa-i* = Ik spreek met mijn goeden geest. Bedoeld is de sterke geest, welke door de tabaksproef in hem gekomen is. Andere geesten werden echter door mijn zegsman genoemd, die insgelijks door den piaiman aangesproken en tot nederdalen uitgenoodigd worden: *tuka-yana*, een goede geest die boven de wolken zit; *kayanurawa*, een opperhoofd van geesten en *sirito-yana*, die ook al boven de wolken huist (*srito* = ster). *Kayanurawa y-o-ko-ne, ye, ye* ... *T-orawone y-o-ko-ne, ye, ye* ... Kayanurawa kom! Kom spoedig! *Kayanurawa* wordt alleen uitgenoodigd bij een zeer ernstige ziekte. Die daalt dan langs een trap neder, aangedragen door *tuka-yana*, zijn dienaar. *Tuka-yana munĕpu-ru tu-menu porï* = De ladder van tuka-yana is mooi beschilderd. Met *alakuseri*-hars bestreken is deze schitterend en welriekend. Aan den top zulk een menigte van vogelveeren! De goede geesten antwoorden op 't geroep van den piaiman. „*Maya-ro w-u-sa kura-no me* = Ik ga er heen (naar den zieke nl.) in statie (?)" antwoordt *kayanurawa*. *Kayanurawa* informeert zelfs naar den toestand des zieken: *Otï moro na nikïto u* (?) *yetu-mbe na* = Wat voor ziekte heeft de zieke? *Srito-yana* is evenzeer tot komen bereid: *Panári, panári, maya-ro w-u-sa, to!* Panari, panari (naam van den Indiaan) ik ga er heen, hoor! *Srito-yana* spreekt zelfs zeer vlug. *Tuka-yana* kruipt in de keel van den piaiman en *tuka-yana* spreekt verder door die keel.

52) Na al die voorbereidingen, het oproepen vàn en het spreken mét de goede geesten is de nacht reeds ver gevorderd. De zieke, die tot nu toe in de nabijheid van het piaihuisje geweest is en met onrust den piaiman aan het werk gehoord heeft, wordt nu in het kleine kampje gebracht. Vrees overvalt hem. De benauwende kleine ruimte schroeft hem de keel haast toe. 't Angstzweet breekt hem uit. De piaiman zet kalm zijn werk voort..... hij bestudeert den zieke.... hij spreekt met hem, of liever de geest, die in hem is, spreekt met den zieke. De zieke antwoordt, insgelijks geleid door de geesten Zoo verkrijgt de piaiman de kennis der ziekte. Hij jaagt nu al de booze

geesten van den zieke weg. De tabaksrook langzaam op den zieke uitgeblazen, brengt de booze geesten in het nauw. *Poko-no si-moma-take*= Ik zal wegjagen wat er in hem zit. *Papo-ro s-ekü-ri-ka-take*= Ik zal al de doorns bij hem wegnemen. *Am-iromo-ka-ne s-ekü-ri-ka-take*= Wat hem dooden kon, zal ik uitrukken. Van een jongen weet ik, dat de piaiman een slechten geest, een knoop nl., uit het lijf had gehaald. En de jongen geloofde er aan. Hij legt vervolgens *goede* geesten op den zieke. Op diens rug worden ze gelegd. De *püyei* opent zijn handen (in die handen heeft hij de goede geesten zeker gegrepen) op de schouders van den zieke, misschien wel tien keeren, telkens één goeden geest, op den zieke brengend. Hierna schrijft hij den zieke medicijnen voor en een dieet. Hij geeft die voorschriften naar de voorlichting der goede geesten. De geheele behandeling is derhalve suggestie.

53) De zieke mag, zoolang hij onder behandeling van de püyei staat, niet in de nabijheid komen van vuren, waar gekookt wordt. De lucht van visch zelfs mag hij niet inhalen. Hij heeft een onthouding na te leven. Over 't algemeen mag men in al dien tijd niets aan 't lichaam dragen, wat opschik is: geen koralen, geen snoeren, enkel zwarte of donkere doeken. Men mag de haren niet laten knippen, zelfs niet ze kammen. Dit alles opdat de slechte geesten geen genoegen in den zieke meer zullen hebben.

54) Een jongen had van den piaiman een drie weeksche onthouding na te komen. Enkel pap kreeg hij en geneesmiddelen. De knaap kon nl. geen spijzen meer inhouden. Toen de drie weken om waren, moest de knaap genezen zijn. Enkel diende de door den piaiman opgelegde onthouding nog te worden geëindigd. De piaiman moet die eindigen. Deze daad is volgens mij ook een godsdienstige daad. Want de booze geesten (zoo veronderstel ik), die vroeger om wille of naar aanleiding van sommige spijzen den patient ziek maakten, zullen dit voortaan niet meer mogen doen. Men heeft een term voor het „doen ophouden der onthouding". *Enda-tari-ka. Ero-më kën-enda-tari-ka-no*= Vandaag doet (de piaiman) de onthouding ophouden. Zie *enda*.

55) De piaiman ging dan in zijn piai-huisje. Hij nam dauwdruppels (*si-íakun*) mee, cigaren en zijn piai-ratel, riep in den nacht den knaap tot zich. Eén minuut slechts bleef deze bij hem. Heel den nacht door sprak de piaiman verder met de geesten. 's Morgens gaf hij den jongen het dauwwater te drinken.

56) De moeder moest toen den knaap zoo mooi mogelijk uitdossen. Hij kreeg nieuwe kleeren, koralen. Een zakdoek met franjes werd aangebracht, een kam, een spiegel, kuseiwe. Men stak hem vogelveeren in 't haar. De jongen moest zoo opgetooid plaats nemen naast de moeder. De piaiman zat voor beiden, de cigaar in de hand. Allerlei eetwaren verschenen, een kom tapana ook en een kom tabakswater. De knaap was daarmee klaar. Men spande de trom. Een gewoon man sloeg er op. De dans begon. De gezangen waren de volgende korte regelen: *Temboto kanawa-rï* = Mijn boot is een groote boot. (Ik denk dat *„temboto"* een verbastering is van het Eng.: „steamer" en 't N.E. „boto" = boot). *Oto watï man, wori yo* = 't Is goed zoo, vrouw. *O-ko-ne ku-re! Yayuwaka mure tupo naka o-ko-ne ku-re* = Schud uw knieën (*ku-re*) en kom (*o-ko*)! Schud uw knieën en kom (zitten) op het bankje van *Yayuwaka*. (*Yayuw.* = Indiaansche naam van weleer). Deze gezangen zijn overal bekend en in zwang. Met 't dansfeest was alles afgeloopen.

VI. *Piaiman en onthouding.*

57) De leerling-piaiman vangt aan met een vasten (zie n⁰. 13), welke geleidelijk verbroken wordt (zie n⁰. 16, 20, 21, 23). Hierna een jaar onthouding van visch, zie n⁰. 28. Geheel zijn leven blijft koevleesch hem verboden en wat van de koe komt, boter, melk en kaas. Mijn zegsman mocht verder geen kwatta-vleesch gebruiken. De kwatta immers, de goede geest van den takina-boom, was hem, den takina-piaiman tot vriend en beschermer geworden. Geen raven-vleesch. Met den staart van dezen vogel had de

leermeester-piaiman hem de keel geheiligd. Geen kwasi-kwasi. Omdat zijn leermeester dit vleesch niet had mogen nuttigen.

VII. *Piaiman bij de geboorte van een kind.*

58) De piaiman mag niet bij de jeugdige moeder komen. *Tïksg rotgn kën-grupa-no okoyumo-wa t-apui-rï pona* = Hij mag slechts op afstand met haar spreken, opdat *okoyumo* hem geen kwaad doe. Wanneer het kind naar buiten gebracht wordt (zie *gngma*), mag hij het niet in handen nemen. *Oko nuno iẃ-ei-poto kan-apui-yan* = Eerst na twee maanden raakt hij het aan. Dit zal zijn, denk ik, omdat hij, de piaiman, één is met *okoyumo*. En wat *okoyumo* niet kan uitstaan, zal hij dus niet mogen opzoeken.

VIII. *Piaiman en bekoringsmiddelen.*

59) Zie hierover bij: *turara.*

IX. *Piaimannen van den ouden tijd.*

60) De oude piailui moeten kranige kerels geweest zijn. Met hun lichamelijke oogen zagen zij rondom een zieke de booze geesten staan. Die konden zelfs een afgestorvene (kort ná zijn dood ten minste) nog tot het leven terugroepen. Zij voelden de doode in de leverstreek. Dan voelden zij direct dat er nog wel wat leven in zat. Zij maakten een lange, heel lange cigaar, haalden den rook diep in en bliezen dien langzaam, zeer langzaam op de genoemde lichaamsplek van den doode uit. De doode schudde er van. Een tweeden, derden keer dezelfde berooking! De doode stond op, leefde. Een beroemd piaiman moet eens naar God zijn gegaan, omdat er zoovelen stierven. Op 't brutale aanhouden van den piaiman greep God naar het zwaard, weshalve de piaiman weer gauw naar de aarde terug ging en voorloopig niet meer tot God opklom. Zie verder bij *kumaka.*

X. *Varia.*

61) Het piaihuisje, zie *tokai.* De lever-(?) en de kwatta-dans, twee piaidansen, wanneer een piaiman gestorven is, zie *uwa.* Hoe de geest van den kankantrieboom een knaap tot fameuzen piaiman maakte, zie *kumako.*

R.

r (rï) - Men heeft voor den 1sten pers. ekvd. somtijds een pronom. préfix, gelijkluidend met *r* of *rï*. *Rï-wa* = aan mij, door mij. *R-ito-ri s-upi-ya* = Ik kan niet gaan. Zie hierover bij *ë.*

ra - titel bij aanspraak. Zie een voorbeeld onder *kolg.* Zie verder bij: *a..a.* Achter een *n* verandert de *r* wel eens in *d*; zie een voorbeeld onder *sambura*, n⁰. 5.

ra - 1) bodem, benedenvlak, vloer. *Auto ra.rï* = de vloer van het huis. *Pupu-ru ra-rï* = voetzool. *Sakao iŕa-rï mg na* = Er is een zandbank. *Suru ra-rï* = zie *suru.* *Urapa ra-rï* = de rug (vloer) van den boog (zie *rapa*, n⁰. 4). Wellicht is het hier besproken *ra* ook te vinden in *apararï* = zandsavana. Merk nog het gebruik van *ra* op in de woorden: *gnga-ra-na* = het middelste van mijn rug (zie *anga*, n⁰. 2), *ë-ta-ra-rï* = het middelste van mijn voetzool (zie *ta-rï*, n⁰. 4).

2) *iŕa-ka* = splijten, van elkaar scheuren. *Tï-ra-ka konomgru-wa penaro kariña* = Eertijds is een Indiaan door den donder (bliksem) getroffen. *Paranga* (N.E. planga) *si-ŕa-kā-i* = Ik splijt een plank. *Iŕa-ka-ko* = Splijt ze! *Iŕa-ka-rï se-pa wa* = Ik wil ze niet splijten. *Si-ra-ka-ma-i terapa* = Ik heb ze al gespleten.

Hiervan het reflexief: *o-ra-ka* = splijten, stuk gaan. *Karapa tuw-o-raka-kg man owara gmamu-rï (y)ako* = De karapaboom splijt, (wanneer gij hem velt) bij volle maan. *Tuw-o-ra-ka ero wewe na* = Deze boom (dit hout) is gespleten. *Y-o-ra-ka-rï* (*y* in plaats van *iẃ*) = vlechtterm; zie bij *woli-ẃoli*, n⁰. 2, d.

Samenstellingen met *ra-ka*:

a) *ra-ka-ma* = samenstelling van *ra-ka* en *gma* = werpen. *Ema* heeft hier de beteekenis van wenden, omkeeren; zie hierover bij *gma* = werpen, n⁰. 6. *Iŕa-ka-ma-ta* = Ga (de schors) omkeeren (gezegd bv. bij het drogen

van den kwepi-bast). Ook zegt men: *embata-ra-ka-ma-ta* = Ga den buitenkant (*embata*) van het gespletene (de schors) omwenden. Zie wat volgt sub b.

b) *ra-ka-pa* = samenstelling van *ra-ka* en *pakï* = vlakte, zijde. *Erǫ wewe pipǫ tï-ra-ka-pa na* = Deze boomschors ligt met de gespleten zijde naar boven. *Tï-ra-ka-pa kën-epǫnu-yan* = Hij zwemt op zijn rug.

c) *ra-ka-po. Maripa apo-rï si-ŕa-ka-po-sa turi mę* = Ik splijt een maripastengel tot printa voor een flambouw. *Po* is versterkend. De splijting van het uiteinde van den stengel geschiedt tot allerfijnste reepjes toe. Men zegt ook *sa-ra-ka* en *sa-ra-ka-po*; zie beneden, n⁰. 8.

3) *iŕa-ma*; samenstelling van *ra* en *ema* = werpen. Beteekent: den achtersteven wenden; zie bij *ema* = werpen, n⁰. 6.

4) *iŕa-ndǫ* = (een huis) van een vloer voorzien. *Wasei si-ra-kā-i, y-autï ira-ndǫ-tǫmę* = Ik splijt prasara om een vloer te leggen in mijn huis. *Ira-ndǫ* = den buitenkant (den vloer) van een boog maken; zie *rapa*, n⁰. 5, onderaan. *Ira-ndǫ-po* = vloer. Alleen één soort van kampen, *sura* genaamd, heeft een vloer.

5) *ira-pi-ča* = samenstelling van *ra* = vloer, *pi* = huid en *ka* = wegnemen. Beteekent: de onderhuid verwijderen. *Iŕa-pi-pǫ* = de onderhuid, de benedenbast; zie *waruma*, n⁰. 6, a.

6) *iŕa-puŋ-ga* = het vleesch (bij den warimbostengel), dat beneden zit, wegnemen. Verklaring van dit werkw. zie bij *pu* = vleesch, n⁰. 3.

7) *ira-sasa-ka* = het vleesch (zie boven, n⁰. 6) over de geheele lengte van den gespleten stengel wegnemen. Verklaring der uitdrukking zie *sa*.

8) *sa-ra-ka* = samenstelling van *sa-rï* = zijde en *ra-ka* = splijten, zie bij *sa*, n⁰. 2, b.

ra-ka - splijten; zie *ra*, n⁰. 2.

ra-ka-ma - omkeeren; zie *ra*, n⁰. 2, a.

ra-ka-pa - de gespleten zijde; zie *ra*, n⁰. 2, b.

ra-ka-po - herhaaldelijk splijten; zie *ra*, n⁰. 2, c.

ran - 1) suffix met de beteekenis van: gelijkend op. Het wordt geplaatst vooral achter namen van dieren en planten om aldus benamingen te verkrijgen voor andere dieren en planten die met eerstgenoemden eenige gelijkenis vertoonen. Wij noemen hier enkele dier naam-vormingen op, welke men verder in den dictionaire kan naslaan. Al de grondwoorden behalve *apakani* = havik en *aware* = awarie zijn planten-namen. *Akayu-ran, apakani-ran, aparï'i-ran, asikaru-ran, aware-po-ran, irakopi-ran, karawasi-ran, korǫ-ran, kwępi-ran, kusęwe-ran, mutusi-ran, purïlwa-ran, simǫ-ran, urupę-ran, wa'ę-ran, wǫ'i-ran*, enz.

2) Het suffix *ran* zal wel zijn verklaring vinden in hetgeen gezegd is onder het substantieven vormend *n*. *Ran* werde dan beter geschreven als *ra-n*. *Ra* was oorspronkelijk *rę*. De *ę*-klank *rę* echter is in *a*-klank overgegaan door invloed der volgende *n* (zie bij *n*). *Rę* maakte het voorafgaand substantief tot adjectief. Door achtervoeging der *n* wordt dit adjectief weer substantief. Zie verder bij *n*.

rapa - Ook *urapa* = boog. *Nokë kïrï rapa-lï mǫrǫ man* = Van welken man is die boog? *Mokë rapa-lï tę mǫrǫ man* = Van hem daar is die boog. *O-rapa-rï, ë-rapa-rï* = uw boog, mijn boog.

1. *Materiaal.*

1) De echte bogen worden gemaakt van *arawǫnę* (groenhart) en *paira* (letterhout). Dit soort bogen bedoelen we, wanneer we 't aanstonds over de vervaardiging enz. van bogen hebben. Dit soort boog wordt gebruikt door den Karaïb van Langa Hoekoe; zie bijgaande foto.

2) Ik geloof dat het de gemakzucht is, die er velen toebrengt ook bogen te vervaardigen uit den bast van sommige palmsoorten. 't Maken van zulk een boog vraagt minder werk. Men schaaft uit den bast een overal even dikke, $1^1/_2$ duim breede lat, spitst deze aan de beide uiteinden wat aan en de boog is klaar. De bast, even sterk als veerkrachtig zijnde, leent er zich goed toe. Nochtans zit er in den boog niet veel kracht. „*Apotu-ma man* =

hij heeft geen kracht" zeggen daarom anderen. En zij willen hem niet, tenzij voor het oogenblik als hulp in den nood. In aanmerking komen: *amara'ü* = keskesi-maka; *awarą* = awara-palm; *kumu* = koemboe; *murumuru* = boegroe-maka; *pasiwü* = Ingipalm. Over deze bogen spreken wij verder niet meer. De Karaïb van Rijsdijkweg (zie bijgaande foto) gebruikte bij die gelegenheid een palm-boog.

II. *Vervaardiging van den boog.*

A. Het houtgedeelte.

3) Werktuigen. Met behulp van bijlen klieft men een stuk van den stam in zijne lengte. Met een dissel of met den houwer bewerkt men vervolgens een der stukken. *Moro wewe śoro-ka-ko ëwa* = Bewerk dat stuk hout voor me met den dissel. Zie *soropa*. Na het disselen het schaven, zie bij *tonubrę*. Hierna de bewerking met het mes. Om den boog mooi glad te krijgen gebruikt men sommige bladeren, die aan de ééne zijde sterk behaard zijn, nl. die van den *kurata*, een savanaboom en van de *paruma*, een boschliaan.

4) *Rapa ra-rï* = de rug van den boog. Het hout wordt zoo bewerkt, dat de „buitenkant" van den boog plat is. Vandaar de benaming: *ra* = vloer. *Ra* is de vloer van een huis, de zool van den voet, enz. Somtijds is de vloer van den boog over zijn geheele lengte in 't midden een weinig uitgehold, zoodat de vloer min of meer concaaf is. Zie de teekening.

5) *Rapa ęmo-rï* = de binnenkant van den boog. Snijden we den boog overdwars in zijn midden door. We krijgen nu de doorsnee te zien. Welke figuur vertoont deze? Volg de omtrekken. Ge ziet vooreerst de rechte, liggende lijn, die zoo lang is als de „vloer" van den boog breed is. Van uit de uiteinden dezer lijn gaan twee spitsbogen op, die elkander boven raken. De drie lijnen vormen den omtrek van den „neus". Eén der twee Karaïbsche benamingen voor den neus is *ęmo*. Vandaar dat de Karaïb den binnenkant van den boog den „neus" van den boog noemt.

Zoowel van *ęmo* = neus als van *ra* = vloer maakt de Karaïb volgens vaste taalregels werkwoorden. *U-rapa-rï si-ŕa-ndo-i terapa, ero-mę s-ęmo-ka-takę* = Den vloer van mijnen boog heb ik afgemaakt, nu zal ik nog zijnen neus maken.

6) *Amotï patï* = plek (zie *pato*) waar de boogpees bevestigd wordt. Van 't midden uitgaande naar de twee uiteinden wordt de boog geleidelijk smaller en smaller, totdat hij op een halven duim van het uiteinde plotseling heel dun wordt en heel dun doorgaat. *Amoti patï* heeten de twee uiteinden. Een andere benaming er voor is: *i-rę-sai-ka-po*. *Rę* is de stam van *i-rętï-rï*, 't welk hoofd, boveneind beteekent; *sai* of *sęi* = zijde, kant; *ka* = wegnemen; *po* = suffix, de voltooiing der handeling aanduidend. Dus: aan het uiteinde is een zijde weggenomen. De Karaïb N.E. sprekend geeft het weer met: „hem hede krom" = zijn hoofd is krom. Ook zegt men zonder *ka*: *irę-sai-dï*. *U-rapa-rï s-irę-sai-kā-i* = Ik maak de uiteinden van mijn boog.

7) Is het houtgedeelte geheel en al bewerkt, dan wordt dit, opdat de boog te sterker zal zijn, ingesmeerd met vet, eertijds veel met awara-vet, tegenwoordig veel met kokosolie en dan even gehouden in het vuur. *Ipu-ko moro urapa, iw̃-ot-ambotï-ri pona* = Rooster den boog, opdat hij niet breke!

Anderen doen dit roosteren alleen wanneer het hout wat krom is, om het dan, gelijk ook bij 't pijlriet soms geschiedt, recht te kunnen buigen.

8) De lengte van een boog is $1^1/_2$ à 2 Meter.

B. De boogpees.

9) *Amotï* = pees. Generiek woord. *Kowei amotï* = vischsnoer; *rapa amotï* = boogpees. Zie *amotï*. De pees is van zeilgras-touw. Zie *kurawa*. De pees spant het hout niet. Alleen door 't veelvuldig gebruik krijgt het hout een lichte blijvende buiging. De Karaïbsche boog is dus niet „gespannen" in dien zin, gelijk wij dat woord verstaan. Men drukt zich beter uit met te zeggen: „de pees behoort niet slap te zijn". Soms neem je de slapte van de pees weg en „span" je dus den boog enkel door den

boog met zijn pees maar even in 't water te dompelen. 't Krimpen van 't vochtig touw was al voldoende. De pees ligt dan ook óp het hout. *Amo-to* = van een pees voorzien. *Amo-ka* = de pees wegnemen.

10) De pees bindt men zoo boven als beneden met hetzelfde bindsel vast als dat waarmede men een kwaden hond vast legt (zie *pero*). Wij geven hier een afbeelding; zie peesbindsel a. Mijn schijnt echter ook andere bindsels te kennen:

Kuang ta-rï en *kurewako ta-rï* = het ondergedeelte van den poot (*ta-rï*) van den koningsgier (*kuang*), den papegaai (*kurewako*). Om de pees aan het hout te bevestigen, laat men haar uitloopen op één oog of op twee oogen. Die oogen zijn door 't leggen van enkele knoopen dusdanig gevormd, dat zij nòch door trekken verder open, nòch door duwen verder dicht kunnen gaan. Eén oog heet *kuang ta-rï*, twee oogen *kurewako ta-rï*. Zie bijgaande teekening. Het uiteinde van den boog, waarom dit oog of deze oogen bevestigd worden, wordt hiermede het boveneind. Want altijd, als men schiet, wordt het boogeinde, waaraan de pees vastzit, boven gehouden.

11) *Urapa sepu-ru* = de sepoe's van mijn boog. De pees wordt vervolgens aan het benedeneind vastgebonden. Doch hiermede is de boog nog niet klaar. De Karaïb weet, dat mettertijd het touw verslijt. En het touw zou stuk kunnen gaan, juist als hij op jacht is, verre van huis. En wat dan? Daarom zorgt hij, dat op den boog zelven een tweede, ja soms een derde pees voorhanden is. Wat doet hij? Heeft hij het touw beneden stevig vastgebonden, dan snijdt hij het overschietend stuk niet af. Dit stuk, één à twee maal de lengte der pees, laat hij over den rug (den vloer) voortloopen. Eén voet zoo. Dan wordt het in 5 à 10 vast aan elkaar gedrongen windingen om het hout gewonden. 't Loopt dan weer c^a^ één voet over den vloer. Komen opnieuw dezelfde omwindingen. En zóó voort... tot aan 't midden of tot aan drie kwart der hoogte van den boog. *Sepu* worden deze sierlijke omwindingen genoemd. *Sepu* is geen generiek woord, zoodat elk soort band er onder begrepen wordt. Met *sepu* duidt men overigens enkel en alleen aan de katoenen banden, welke de Karaïbsche vrouw om het been heeft (zie *sepu*). *Pato-ng y-arabo-rï* = bij wijze van dwarsliggende logo-logo (een visch) brengt men de boog-*sepu* aan. Ofwel men bootst de *šuru-ra-rï* na, het benedenlijf, buik nl. en borst der kreeft. Op de eerste wijze zijn de omwindingen rondom den geheelen boog eenvoudig *naast* elkaar. Ze zijn glad gelijk de huid van den logo-logo. Zie *waruma*, n^0^. 21. Op de tweede wijze liggen de omwindingen op den „neus" van den boog *naast* elkaar, op den „vloer" van den boog echter *op* elkaar. Zie bijgaande teekening.

12) *wori*, *wokërë* = de vrouw, de man. De naam van het vrouwelijk sieraad, overgebracht op de sub 11 besproken omwindingen van den boog, is vervolgens oorzaak geweest (dunkt ons), waarom de Karaïb twee andere opvallende (anders niet te verklaren) benamingen gaf aan de twee helften van zijn boog. Waar hij beneden in de omwindingen de *sepu*'s had en in het hout, waarom de *sepu*'s zitten, het been, was het denken aan *heel de vrouw* van zelf sprekend. Hij noemt het onderste gedeelte van den boog daarom: *wori* = vrouw. En waar de vrouw maar één gedeele van den boog was, werd het *andere* gedeelte als van zelf volgend: de man, *wokërë*. Zie de teekening van den boog.

13) Bij het schieten, gelijk gezien in n^0^. 10, wordt dát boogeinde, waarom de lus bevestigd is, altijd boven gehouden. Dat is dus de *wokërë* = de man. Schiet dus de Karaïb, dan staat de „man" boven, de „vrouw" onder. Men kan daaruit niet besluiten, dat bij den Karaïb de man de heerscher der vrouw is, want de stand van den boog en de benaming der twee deelen ontspruiten niet uit dergelijke overwegingen. Werd de lus beneden gehouden, ze zou onvoorziens van het hout kunnen vliegen. Uit voorzichtigheid houdt men den boog zoo. Wèl lacht de Karaïb als ge bij hem die zinspeling maakt en hij zegt: „Ja, de man moet staan boven de vrouw".

III. *Middelen om goed te schieten.*

14) *Natuurlijke middelen.* De jongen groeit als 't ware op met den boog. Zoowel in 't vervaardigen als in 't hanteeren er van oefent hij zich van de vroegste jeugd af. Uit printa's van palmen, later uit hout en pijlriet maakt hij zich pijl en boog, die grooter zijn, naarmate hij zelf grooter wordt. Hij jaagt in den omtrek van 't kamp de savana af en de waterkuiken en schiet op alles wat er kruipt of loopt of zwemt of vliegt.

15) *Andere middelen.* Man geworden kent hij daarenboven de bezweringsmiddelen. *Apopo-nano moran* = middel om behendig te zijn in 't schieten. Zie *apopo* en *moran.* Er wordt een bepaalde tajersoort voor vereischt met wit-gevlekte bladeren. Zij wordt gekweekt. Bij elke nieuwe maan maakt men er gebruik van des morgens zeer vroeg en 's avonds nog eens. Men strijkt met het stuk geknepen blad over den binnenkant van den linkerarm, uitgaande van de palm der hand tot aan het midden van de borst toe. Men strijkt slechts één keer en heel snel. 't Bijt. *Apopo-na-no moran s-aku-yu apopo-mbe w-e'i-t'ome* = Ik strijk die tajer uit, opdat ik behendig worde in 't schieten.

16) De beet der *yuku* kan 't zelfde effekt hebben. Ook zij draagt veel bij tot 't doen van een goed schot. Zie *yuku*, n⁰. 4, c.

IV. *Gebruik van pijl en boog.*

17) 't Geweer is heden ten dage overal doorgedrongen. 't Heeft echter boog en pijl niet verdrongen. En ook nooit zal het geweer zulks doen. Pijl en boog zijn in vele gevallen nog onmisbaar en in andere gevallen, zooal niet onmisbaar, dan toch, bij een even groote trefkans als met 't geweer, veel voordeeliger.

18) Gaat de Indiaan in zijn boot uit, nooit zal het zijn zonder pijl en boog. Hoe hij dan, varend door de kreek, den visch zoo spoedig ontdekt, is voor ons een raadsel. Alles heeft éénzelfde donker-bruine kleur èn visch èn water èn rottende blaren, waar de visch op ligt of gedeeltelijk in verscholen zit. Eerst wanneer de visch, getroffen door den pijl, opspringt, merken wij, niet-Indianen, hem.

19) Behalve dat hij visch schiet, wanneer hij door een kreek of over de rivier vaart, in het voorbijgaan... gaat hij ook met opzet in 't oeverwater der boven-rivieren staan. Hij staat er tusschen de struiken. Het opkomend water licht de neergevallen bloemen en vruchten op. De visschen komen daarop af. De Indiaan wacht ze op. In een oogwenk weet hij dan pijl en boog naar den aanzwemmenden visch te richten, weet hij te schieten, den visch te treffen. Om wille der struiken gebruikt menigeen dan een korteren boog. De pireng (*pürei*) betwist hem soms zijn buit en zal hem veelal den aan den pijl vastzittenden visch geheel of gedeeltelijk ontnemen.

20) Zie verder over het visch-schieten bij de pijlen: *somoro, songa, tawoto* en *tukusi*; bij het visch-vergift: *kunaparu.*

21) Algemeene gewoonte is het nog de *wayamaka* = leguaan met pijl en boog te schieten. Zittend in zijn bootje laat de Karaïb zich afdrijven met het water. Waar langs den oever stukken branti-makka (*aturia*) groeien, komt een zekere liaan (zie bij *wayamaka*) voor, wier bladeren door de leguaan gezocht zijn. Daar kijkt de Indiaan dan uit.

22) Ook vogels schiet hij nog met pijl en boog en somtijds klein wild. Voor 't groote wild gebruikt hij het geweer.

V. *Varia.*

23) De boog levert een patroon voor de ornamentiek: *urapa-mbo.* Zie bijgaande teekening. Deze teekening heeft veel van twee à drie tegen elkaar geplaatste zandloopers-figuren, die echter niet rechtop staan, doch liggen. Elke zandlooper-figuur vertoont twee bogen. De naar 't midden loopende lijnen zijn de uitgetrokken peezen; de bodem van den zandlooper is het houtgedeelte van den eenen, het boveneind van den zandlooper het houtgedeelte van den anderen boog. De teekening komt voor zoowel op aardewerk, als op het lichaam, op 't voorhoofd bv.

24) Onder de touw-kunstjes (zie *esapiṁa*) is ook de boog niet vergeten. *Urapa apo-nembo* = bankje waarop de boog ligt. Door een touwtje op bepaalde wijze op zijn vingers te winden krijgt men zekere figuur. De figuur bestaat uit een onderstel van verschillende in elkaar loopende wendingen (het bankje), over welker geheele lengte heen één draad (de boog) ligt. Deze zelfde figuur werd echter door een anderen Indiaan gemaakt en genoemd *nopoko w-ot-amoi-rï*. Zie bij *nopoko*.

25) Een boog in den grond gestoken is een middel om onweer af te weren; zie bij *konome-ru* = donder, n⁰. 5.

26) Met „*rapa*" duidt men ook wel het „blaasroer" aan. Zie *kwama*, n⁰. 3, e.

27) Zie verder bij: *purïlwa* = pijl; *unema* = een pijl op den boog leggen; *api-ća* = trekken; *ṕo-ka* = schieten; *amonopu* = mis schieten.

28) Eindelijk geven wij twee foto's die doen zien hoe men de vingers houdt bij 't pijlen schieten.

N.B. Een oud piaiman had een boog gemaakt voor de missie-tentoonstelling in Rome (1925). De boog zag er volgens den vervaardiger uit, gelijk eertijds de „oorlogs-bogen" er uit gezien moeten hebben. Hij was in vorm gelijk aan den hier beschreven boog. De afmetingen waren echter grooter. De boog nl. was langer en zeker 3 maal zoo dik. Hij kon tevens bij wijze van knuppel gebruikt worden.

rapa - Onder dit woord bespreken wij drie Karaïbsche woorden, alle wellicht van éénzelfden stam (*era*), elk echter met hoe gering ook verscheiden beteekenis, nl. *rapa, erapa* en *terapa*.

1) *rapa*, (*napa* achter een *n*).

a) *terug*. *T-aŋ-go rapa, to* = Ga terug, man! *Ṫaŋ-go rapa, wo* = Ga terug, vrouw! *O-ko ne rapa* = Keer terug! *Y-autï-wa rapa w-u-sa* = Ik ga terug naar mijn huis. *Aw-opu-rï (y)ako rapa a-womun emun-do-ko* = Wanneer ge terugkeert trek dan je kleed aan. *Koropo rapa w-o-take* = Morgen zal ik weer terugkomen. *Kon o-tan napa* = Hij zal terugkomen. *N-o-naton napa* = Zij zullen terugkomen.

N.B. *Nonapa* = voor een oogenblik; samenstelling van *non* en *napa*. Zie het woord.

b) *nogmaals*. *Kai-ćo rapa* = Zeg het nog eens!

c) *weer*. *W-u-sa rapa* = Ik ga weer (afscheidsgroet). *Idako ṫo-pa rapa wa* = Dan (als het nl. zóó is), dan ga ik weer niet.

d) *en*. *Otoro mi-wö-i? Oko. Amoro rapa? Owin* = Hoeveel (pingos) hebt gij geschoten? Twee. En gij? Eén.

2) *erapa* = ook, insgelijks. De handeling moet nog geschieden ofwel er is abstractie gemaakt van tijd. *Kë-wo-take erapa* = Ik zal ook u dooden (zie *uta*, n⁰. 2). *Aw erapa ne a-no-rï se-pa wa* = Dan zal ook ik op mijn beurt u niet verlaten.

3) *terapa* = reeds. De handeling is geschied, reeds voorbij. *Am s-ilri terapa mose-wa* = Ik heb het hem reeds gegeven. *Papo-ro n-apa-i terapa tïapo* = Het water van alle moerassen is reeds weg (groote drogetijd). *Mi-ṁo-ka-ma-i terapa* = Zijt ge reeds klaar met koken? *M-uto-n terapa* = Zijt ge reeds gegaan? *Uwa, ṫo-pa noro wa* = Neen, ik ben (er) nog niet heen gegaan. Zie andere voorbeelden bij bezits-suffix: *rï*, n⁰. 14, c; 15.

N.B. a) *Terapa* schijnt soms samengetrokken te kunnen worden tot *dapa*. *N-apa-i dapa tuna* = Het water is reeds gevallen.

b) Niet altijd zal *terapa* het hier bedoelde *terapa* zijn, maar het sub 1 besproken *rapa*, voorafgegaan van het welluidendheidswoordje *te*.

re - suffix om adjectieven te vormen.

1) Plaatst men vóór den stam van een woord *t* en achter den stam *re*, dan zal men dikwijls een adjectief kunnen vormen. Maakt men dit adjectief negatief, dan vervallen *t* en *re* en in plaats van *re* komt *pa*.

T-api-re = rood; *api-ṕa* = niet rood. *T-aru-le* = droog; *aru-pa* = niet droog. *Tï-ki-re* = geel; *iki-ṕa* = niet geel. Zie verder bv. bij *akepu* = schuim; *akumi* = zacht (!); *ato* = hol; *ekë* = doorn; *ewapo* = blij (!); *ko* = lek; *me* = teekening; *menu* = bloed; *propo* = welriekend; *ya* = kracht; enz. enz.

2) de *i*-tweeklank, staande op het einde van den stam, heeft invloed op de *r* van *re*. *R* verandert in *y*. *T-akengi-ye* = blauw; *tï-karai-ye* = zwart; *tï-kowei-ye* = krom. De enkelvoudige eind-*i* schijnt dien invloed niet te hebben. *Ti-ki-re* = geel; *t-akombi-re* = breed; *t-akumi-re* = zacht.

3) Twee adjectieven vond ik op *re* die in de negatie geen *pa* doch *ma* hebben: *T-akopi-re* = breed; *akopi-ma* = niet breed. *Tï-sano-re* = koud; *isano-ma* = niet koud. *Popo* heeft *popo-pa* en *popo-ma*.

4) De adjectieven op *re* attributief of substantivisch gebruikt; zie bij *n*.

5) Over de andere wijzen om adjectieven te vormen zie *t*.

remetï - gewei, hoorn, spriet, enz. *I-remetï-ri tu-panda-panda-ke na* = Zijn (v. h. hert) gewei is vertakt. *Owin-to i-remetï-rï na* = Zijn gewei is niet vertakt. *Atïta tï-reme-ke man* = De *atïta* (soort van slak) heeft hoorns. Ook gehoord: *tï-yemeti-ke man*. *Yemetï-pa man* = Hij heeft geen hoorns.

Hertengewei levert een geneesmiddel, zie *wayopan*; de hoorns van zekeren kever strekken tot sieraad, zie *wakai wakai*.

Overdrachtelijk: de twee uitstekende punten aan den kop van den parel; zie *apukuita*, n⁰. 2, a. In dit geval maakt men met het suffix: *to* er nog een werkwoord van: *ireme-to* = van een gewei, van twee uitstekende punten voorzien. Voorbeelden, zie bij *apukuita* (l. c.).

Staat *remetï* in verband met *retï* (*i-retï-rï*) = kruin, nok, bovenzijde?

rere - vleermuis. *Papo-ro rere-me kën-onuri-ma-ton* = Allen vliegen rond (veranderen zich tot) als vleermuizen. Men hoort soms *lele*, vooral in samenstellingen; zie *lele*. De groote vampier = *okope*. Voorbehoedmiddel tegen den beet der vleermuizen, zie *sikima*.

retï - 1) 't Bovenste deel van een voorwerp: *auto retï-rï* = de nok van het huis; *kapu retï-rï* = 't bovendeel des hemels, nl. het Westen (zie bij *kapu*, n⁰. 1); *wuilpï retï-rï* = bergtop; *u-pupo retï-rï* = de kruin van het hoofd. *Kumaka-re-ta kën-ema-yan* = Zij (*aramari* = zekere slang) verblijft in de kruin van den kankantrie.

2) De Indiaan beschouwt menig voorwerp anders dan wij, zoodat hij „boven-eind" noemt, wat wij met „beneden-eind" aanduiden. Bij den pijl bv. is volgens den Karaïb de punt het beneden-eind en het gedeelte, 't welk op de pees rust, het boveneind: *purïlwa retï-rï*. Bij den waaier is het bovenaan gevlochten handvat wederom het ondereind. Vandaar zit het vlechtwerk bij den *woli-woli* (die een horizontaal handvat heeft) in den *katupu-ru* = ruggegraat... staat het bij den *toripun* (die een verticaal handvat heeft) op zijn *sei-rï*, d.i. been.

3) *Retï* wordt veel gebruikt:

a) voorzien van persoons-prefixen. *A-re-ta ene-ko* = Draag het op je hoofd! *Tï-re-se man* = Hij staat op zijn kop.

b) in samenstellingen. *Si-re-mil-ya* = Ik bind het peeseinde (zie *mil*, n⁰. 7; *purïlwa*, n⁰. 8). *I-re-pu-tï* = 't Bladerwerk dat aan 't uiteinde van den nok doorloopt, opdat de regen niet insla. *I-re-puru* = het aanbrengen van dit bladerwerk (zie *auto*, n⁰. 14, e). *I-re-s-ai-dï* = krom hoofd en *ire-sai-ka* = het hoofd krom maken; termen bij boogbereiding, zie *rapa*, n⁰. 6. *Tï-re-koroke man* = Hij heeft een kaal hoofd (zie *korotï* = branden). Wellicht: *ire-me-tï* = gewei (zie het woord).

c) overdrachtelijk. *Kurumu retï-rï* = kruin van den stinkvogel; benaming van een ananas-soort (zie bij *nana*, n⁰. 4, e).

4) *I-retï-rï* = de middelposten van een kamp en *ire-ta-no* = de nokbalk liggend op de middelposten (*ta* = in; *no* = zie dit suffix). *Ire-ta-no* heet ook het stukje hout, dat ter versterking in de rietenschacht gewerkt wordt ter plaatse, waar de pijl op de pees rusten zal (zie *purïlwa*, n⁰. 6).

ri - (*ni* achter een *n*) titel, waarmede de eene vrouw de andere uit vriendschap aanspreekt; zie hierover bij *a...a*. Zie voorbeeld bij *kole*.

rï - pron. préfix van den 1sten pers.; zie *ë*.

ri - wellicht bestaat *ri* als infix: *o-se-ka* = scheuren, stuk gaan; *o-se-ri-ka* = afglijden.

rï - suffix; schijnt adjectieven en adverbia te kunnen vormen: *kupo-rï* en

tampoko-rï = beide versterkingssuffixen. Zie *kupo*, n⁰. 2, c en *tampoko*.

rï - bezits-suffix. Onder dit woord willen wij de regels geven volgens dewelke „bezit" uitgedrukt kan worden.

Men kan in het Karaïbisch op drie wijzen het bezit uitdrukken. Op de eerste wijze wordt de bezitting *attributief*, op de tweede wijze *praedicatief*, op de derde wijze *subjectief* aan den bezitter toegeschreven.

Iste Wijze (attributief).

1) De bezitter staat voorop, de bezitting volgt onmiddellijk.

2) De bezitter kan zijn:

a. nomen. *Papa autï* = mijns vaders huis.
Papa pirï = mijns vaders broer.
Papa enautï = mijns vaders zuster.
Kaidusi ye-rï = een tijgertand.
Kusari ekuna-rï = de hertenknie.
O-rui rapa-rï aro-ko = Neem uw broers boog mee.

b) pron. pers. *A'u tamusi* = mijn grootvader.
Nana ekë = ons huisdier.

c) pron. interrr. *Nokë kuriala-ri ko m-o-tan* = Met wiens boot zult gij gaan?

d) pron. prefix. *Y-apukuita-rï* = mijn parel.
O-me = uw kind.
I-mi-tï = zijn wortel.

3) De bezitting krijgt altijd een bezitssuffix, behoudens in de beneden sub 12 en 13 gegeven gevallen.

4) Het bezitssuffix is *rë* (*lë*) of *rï* (*lï*), welke *ë* of *ï* in *u* verandert wanneer de bezitting op *u* uitgaat. *Ay-ewa-lï* = uw hanggmattouw. *Woto andïkë-rë* = de staart van den visch. *Tonoro apoli-rï* = de vleugel van den vogel. *Y-apo-lï* = mijn arm. *Poloru wöku-ru* = de tapana der pad. *Patï sesé-wu-ru* = de franjes van mijn hangmat. *A-sepu-ru* = uw beenbanden.

5) Een tweetal woorden hebben niet *rï*, maar *ri* tot suffix: *a-kuriála-ri* = uw boot; *aw sumbára-ri* = mijn houwer.

6) Verschillende woorden krijgen tot suffix niet *rï*, *ru*, maar *tï*, *nu*. Dit is waarschijnlijk slechts dan het geval, wanneer een gelijkluidend woord met suffix *rï* of *ru* reeds bestaat. Dus ter voorkoming van verwarring. *O-pe-rï* = uw ponie; *o-pe-tï* = uw dijbeen. *I-ye-rï* = zijn tand; *i-ye-tï* = zijn scherpe kant. Verder nog bv. *ka-rï* en *ka-tï*, *ko-rï* en *kotï*, *mi-rï* en *mi-tï*, *ya-rï* en *ya-tï*.

I-mu-ru = zijn zoon; *i-mu-nu* = zijn knol (van een plant). *Pu-ru* = zijn been; *pu-nu* = zijn vleesch.

N.B. *Tï* op 't einde van een woord zal niet altijd bezits-suffix zijn, het kan ook substantief-vormend zijn.

7) Bij sommige woorden op *o* verandert, zoo bezit uitgedrukt moet worden, de *o* in *ï*. *Auto* = huis; *ay-autï* = uw huis. *Pato* = streek; *ana'i patï* = ananas-grond. De *ï* kan wel een verkorting zijn van *-o-rï*.

8) Bij vele meerlettergrepige woorden wordt na achtervoeging van het bezits-suffix het accent verplaatst. *Tasípi* = bord; *a-tasipí-rï* = uw bord. *Kuráwa* = zeilgras; *yárawa kurawá-rï* = het zeilgras der zeekoe.

9) Aangezien de infinitief als substantief behandeld wordt, heeft men de neiging ook den infinitief bezits-suffix te geven: *Aw-opu-rï* = uw komen; *pa-ka-rï* = het naar buiten gebrachte (zie *onema*, n⁰. 12).

10) Sommige woorden worden alleen gebruikt, wanneer er van bezit geen sprake is. Wil men die zaken of personen als bezitting aanduiden, dan gebruike men andere woorden. Dit gaat vooral op bij aanduiding van familiebetrekkingen.

Nimoku = hangmat; *patï*, *a-patï*, *i-patï* = mijn, uw, zijn hangmat.
Tata = moeder; *sano*, *a-sano*, *i-šano* = mijn, uw, zijn moeder.
Papa = vader; *yumañ*, *a-yumañ*, *i-yumaŋ* = mijn, uw, zijn vader.
Mure = bankje; *ay-aponï* = uw bankje.

11) In de idee van den Karaïb bestaat het „enkel" woord niet, wel het woord in verband met andere woorden of deelen van den zin. Hij scheidt

de bezitting niet van den bezitter. „Tand" bv. zal hij u weergeven door *a-ye-rï* = uw tand of *i-ye-rï* = zijn tand. Zien wij vet smelten en zeggen wij: 't Vet smelt, bijna met wegwerping van elke aanwijzing, de Karaïb zegt: *I-ča-tï n-aku-ta-i* = *Zijn* vet smelt. Dit geldt echter (gelijk van zelve spreekt) alleen van de woorden welke gewoonlijk ook als „bezitting" voorkomen. Een slang bv. wordt door niemand in bezit genomen. Het woord *okoyu* = slang zal dus zelden met bezits-suffix voorkomen. En de Karaïb vertaalt slang met *okoyu* (zonder suffix). Zoo de planten- en dierennamen, enz. *Wil* men bezit uitdrukken, dan volgt weer het suffix. *Aw y-okoyu-ru moko* = Mijn slang is die. *Nokë woko-rï ko moko woko* = Wiens pauwies is die pauwies?

12) De bezits-suffixen worden niet gebruikt:

a) achter de woorden die op zich zelf reeds bezit aanduiden, aangegeven boven in n⁰. 10.

b) achter de substantieven, die samengesteld zijn met de eerste klasse van suffixen te vinden onder *n*, n⁰. 2. Bijv. *Aw kuriala-mbo* = mijn oude boot. *Maipuri pi-po* = de huid vau den buffel.

13) Het bezits-suffix vervalt:

a) bij incorporatie: zie *yamun*, n⁰. 6.

b) bij de werkwoorden-vorming, met behulp van de onder *ka* te vinden suffixen. *Murisi aiču-ka w-u-sa* = Ik ga het sap van den *murisi* halen (*aiču-ru* = zijn sap). *Me-ta* = geteekend worden; *me-ro* = iets teekenen (*i-me-rï* = zijn teekening).

II^de Wijze (predicatief).

14) De bezitting, die predicatief aan den bezitter toegeschreven wordt, ontvangt de bezitssuffixen, waarover boven (n⁰. 3—7) gesproken is, *niet*.

Op vier wijzen kan de predicatieve bezitsaanduiding geschieden:

a) *pe* wordt achter de bezitting geplaatst. De negatie is *ma* of *pa*. *Otono-pe wa* = Ik ben verkouden (letterl. Ik ben met verkoudheid). *Y-otono-pa wa* = Ik ben niet verkouden. Zie verder bij *pe*.

b) *tï - — - ke*. De bezitting krijgt het prefix *t*.. en het suffix: *ke*. In de negatie vervalt het prefix en het suffix is *pa*. *Tï-plata-ke wa* = Ik heb geld (ik ben met geld). *Plata-pa wa* = Ik heb geen geld. Zie verder *ke* = met, n⁰. 2.

c) *tï - — - ne*. De bezitting krijgt het prefix *t* en het suffix: *ne*. In 't negatief vervalt het prefix en het suffix is: *ma*. *Tï-me-ne terapa man* = Hebt gij reeds kinderen? *Uwa, ime-ma noro wa* = Neen, ik heb nog geen kinderen. *Tu-mu-ne man* = Zij heeft reeds knollen. *Ero mu-ma na* = Deze (plant) heeft geen knol. Zie verder bij *ne*.

d) *tï - — - re*. De bezitting krijgt prefix *t* en suffix: *re*. In de negatie vervalt het prefix en het suffix is *pa*. *T-aku-re man* = Er is water in (hij is met water). *Aku-pa ero lemiki na* = Dit lemmetje heeft geen water.

III^de Wijze (subjectief).

15) De bezitting treedt op als subject. Bezits-suffixen ontbreken. De bezitter wordt gevolgd door: *maro* = met. *Arepa mondo na a-maro* = Hebt gij kasavebrood (letterl. Is kasavebrood met u)? *Ero a-maro terapa na* = Hebt gij dit al (Is dit al met u)?

rimba - schouderblad. 't Woord is wellicht hetzelfde als *emba*. Zie aldaar.

rimbo - suffix; zie *nimbo*.

riňa - ring; afgeleid van het Neg.-Eng. linga = ring. *E-me pana-ri si-pu-kā-i, riňa emondo-tome i-wa* = Ik doorboor het oor van mijn kind, opdat het een ring drage.

Voor „vinger-ring" heeft men het Kar. woord: *aňa-ta-no*, voor „oor-ring" *pana-ta-no*. Deze woorden zijn samenstellingen: datgene (= *no*) wat in (= *ta*) het oor (*pana*), om den vinger (= *aňa*) zit.

Over vingerring zie *aňa*, n⁰. 11. Tegenwoordig wordt door menigen Karaïb, menige Karaïbsche een gouden oorring gedragen.

ripo - Men zegt: *ripo, lipo, rupo, nupo*. Het valt moeilijk te zeggen of er eenig onderscheid tusschen *ripo* (*rupo*) en *nupo* bestaat. De verandering

der aanvangs-*r* in *n* brengt overigens geen verscheidenheid van beteekenis mee. Men zegt bijv. *rapa, ri, roten* en achter een *n napa, ni, noten*. In beide gevallen beteekenen de woorden 't zelfde. Toch zou men hier geneigd zijn verscheidenheid van beteekenis aan te nemen. *Ripo* (*rupo*) duidt dan aan, dat de handeling geheel en al voltooid is, *nupo* duidt aan, dat de handeling „bijna" geschiedde.

1) *ripo* (*rupo*). *S-eru-pa-i ripo, y-eyuku pa man* = Ik sprak met hem, hij antwoordde mij niet. *Poilo me rupo man* = Gij zijt mooi geweest (eertijds). *Koñaro pero ripo y-eka-no* = Gisteren heeft een hond mij gebeten. *Kë-(w)-e-mon-do se ripo w-e'i* = Ik heb een wedstrijd willen aangaan met u. *W-opu se ne ripo w-e'i* = Ik had willen komen. *Wewe* = boom; *wewe-ripo* = een stomp. *Kole* = immers; *kole-ripo* = immers sinds lang (zie *kolurupo*). Zie echter bij *werï*. Zie andere voorbeelden nog bij: *atokï, no* = verlaten, *yombo* = suffix van verleden tijd.

N.B. a) Soms staat het werkw. in den tegenwoordigen tijd. *Preti ai-ye ripo s-emo-sa* = Ik heb hem gezonden om een bord te halen. Zie ander voorbeeld bij *timiriken*.

b) *Roribo*. Ik denk, dat het woord *roribo* een samenstelling is. *Ro* = versterkingssuffix, behoorend bij het voorgaand woord; *ripo* = het hier besproken suffix, aanduidend het voltooid zijn der handeling. Zie meerdere dergelijke samenstellingen bij *pomero*. *Roribo* (ook *ripo*) maakt dus abstractie van tijd. De handeling kan als „voltooid" worden voorgesteld zoowel als zijnde geschied in 't verleden, als geschied in 't heden, in de toekomst. *K-ïto-n goro, aw-uto-poto roribo, an-ekalili pa kën-e'i-ŕan* = Ga niet; wanneer gij er henen zult gegaan zijn, zal hij het u niet zeggen. *W-e-ku-pi se roribo ne wa* = Ik verlang ten zeerste een bad te nemen. *Yukpa roribo man* = Maakt gij het goed (*Yukpa-ro ripo man*)? *Mondo roripo* = Hier ben-ik (*mondo-ro ripo* = de gewone groet bij samentreffing). Zie ander voorbeeld bij *atï-pu* = oud zijn onder *atï*.

c) *Rupo-ta* = vermoeid zijn. Kan dit werkw. afstammen van het hier besproken *ripo* (*rupo*)? Zie *ru* = zwak, n⁰. 3.

2) *Nupo*. *Kën-iromo-san nupo* = Bijna is hij dood. *Pero nupo y-eka-no* = Een hond heeft mij willen bijten. *Asi-ne roten nupo kon-oma-no* = Bijna viel hij.

ro - suffix ter versterking. Het suffix maakt tevens het woord „op zich staande".

1) achter substantieven. *Pato* = streek; *o-pato-ro* = aan weerskanten.

2) achter pronomina. *Aw ro* = ik zelf. *Aw ro s-ene-i* = Ik zelf heb hem gezien. *K-opano-take, aw ro-mbo püyei me wa* = Ik zal je helpen, ik immers ik ben een piaiman. *Moro-ro-ne s-eta-kon* = Dát heb ik gehoord. Zie *i* (*i-ŕo*). *Asekï-ro* = (Ik zelf).

3) achter adjectieven en adverbia. *Papo* = geheel; *papo-ro* = allen. *Pona* = naast; *pona-ro* = de naaste. *Apui-me-ro-mboto* = zeer vele malen.

4) achter telwoorden. *Oko* = twee; *oko-ro* of *oko-ro-ro* = alle beiden.

5) over *ro* in de samenstellingen als *rorapa, roribo* enz. Zie *pomero*.

ro - suffix, transitieve werkwoorden vormend. Het wordt gebruikt achter die woordstammen en substantieven, waarvan een adjectief gevormd wordt door voorvoeging van *t* en achtervoeging van *re*.
Api; *t-api-re* = rood; *api-ro* = rood maken.
ewapo; *t-owapo-re* = blij; *ewapo-ro* = blij maken.
me; *tï-me-re* = geteekend; *me-ro* = teekenen.
kepu; *tï-kepu-re* = nat; *kepu-ro* = nat maken.
ki; *ti-ki-re* = geel; *ki-ro* = geel maken.
sano; *tï-sano-re* = koel; *śano-ro* = koud maken.

N.B. 1) Achter een *i*-tweeklank verandert de *r* van *ro* in *ḋ*. *Karai-ḋo* = zwart maken; *kowei-ḋo* = krom maken.

2) Van dezelfde substantieven en stammen maakt men verba neutra door achtervoeging van *ta*. Zie dit suffix.

rokon - slechts; zie *roten*.

ro'm - (*no'm*; *yo'm*; *romun*) tusschenvoegsel, gebruikt om de aandacht te trekken op de zaak of de handeling, waarover het gaat. *Kës-enapu-i čoro, a-wo-tan no'm enapu-poto* = Eet het niet, het zal je dooden, zeker dooden, als ge het eet. *Moko pičani ro'm sakao ema-i moro tuma kaka, mōro aičuru anïma-i ro'm* = Het kind heeft zand in den ketel gegooid, het heeft de soep bedorven (zie *anïma*). *Ko'i čoro ïan-doko, ni-čo-mamu-i do'm* = Gaat gauw, het wordt donker, hoor! *Moro-wa k-ïto-n, peru no'm ay-eka-tan* = Ga daar niet, de hond ongetwijfeld zal je bijten.

Ro'm staat ook als versterking achter *ïrako*; zie aldaar.

rombo - sterven; zie *romo*.

rombo-ka - dooden; zie *romo*.

romero - versterkingssuffix. *T-ore-ne koro, kumu-ya romero* = Gauw! Ik heb ergen honger. *Yetu-mbe yumañ lomero na* = Zij is doodziek. *Pipi lomero yetu-mbe yumañ na* = Grootmoeder is erg ziek. *Am watï lomero maro na* = Ik heb er geen enkel meer. Zie *mero*. Over versterkingssuffixen zie *ne*.

romo - (*rombo*, *romu*, *rombu*) sterven, wordt vervoegd gelijk de werkw. op *tï*. *Kën-iromo-san nupo* = Bijna is hij dood. *Kën-iromo ne* = Hij is al dood. *Tuna-ka n-irombu-i* = In 't water is hij omgekomen. *Ipo-ma ay-ata ro'm a-romo-take* = Indien gij niet zwemmen kunt, zult gij verdrinken (sterven). *Kën-iromo-tan* = Hij zal sterven. *Pero s-ema-i tuna kaka iromo-tome* = Ik heb den hond in 't water gegooid om hem te verdrinken (dooden). *Tï-rombo-se terapa* = Hij is al dood. *Papo-ro t-romo-se na* = Allen zijn dood. *Asi-čo-ko loten su-wekene-i s-epoli irombu-po* = Maar 'n weinig heb ik zijn spoor gevolgd, ik vond hem dood. *Idombuñ pa noro ne man* = Hij is nog niet dood. *Irombu se-pa noro wa* = Ik wil nog niet sterven. *Irombo-ka* = dooden. *Kës-enapu-i, a-rombo-ka-tan* = Eet het niet, het zal je dooden. *Moro-ro ro'm romo-ka-to man* = Zij (die paddestoel) is vergif, hoor (is iets, dat doodt).

1) Wanneer 't oogenblik van sterven daar is, zitten de menschen rondom den stervende. Men weent. Zie bij *embata* = gelaat.

2) In sommige (alle?) kampen steekt men den doode met een speld in den hiel. Dit, opdat de geest van den afgestorvene zich te beter verwijderen kunne. Ook al, opdat deze de levenden niet lastig valle.

3) Den afgestorvene stopt men een klein insekt in den neus. Dit insect, door de Karaïben *arakaiyu* genaamd, werd mij beschreven als volgt: heel, heel klein ... gevleugeld .. met wit en zwart gespikkeld achterlijf. 't Achterlijf is verder rond en heeft iets van de schildpad (*alakaidu* beteekent ook: krab). 'k Geloof, dat het insekt een soort Lieveheerbeestje zal zijn. Het huist in de savana. Des nachts kruipt het. Zijn weg vindt het even onder den grond. Des morgens kunt ge boven den grond het spoor van zijn loopgang zien. *Arakaiyu, am enata-rï taka il-toko, t-oma porï i-wë'i-tome* = Stopt hem een arakaiyu in den neus, opdat deze hem een goede weg zij. *Arakaiyu* in den donker door de aarde kruipend zal den doode den goeden weg wijzen naar het land der Indianen.

4) Treurzangen. Sterft iemand bv. 's morgens, dan begint 's avonds eerst het rouwgeklag. Sterft iemand 's nachts, dan begint in den nacht zelven aanstonds het treurgezang. Zelfs al heeft de doode geen familieleden. *Moko kariña amo-toko, omo-ma-mbo-ne man* = Treurt over den doode, hij heeft in het geheel geen nabestaanden. Men slaat de hangmat van den doode enkele malen om een balk van het huis en danst er onder. De dansliederen zijn treurliederen: *irombu-san amo-topo* = om den doode te beklagen. 't Kan zijn, dat de doode tijdens zijn leven groote ruzie gekregen had met den een of ander. Die ander wordt dan beschouwd de oorzaak te zijn geweest van zijn dood. Men zingt: *Moko su-ro-ne a-wo-po-yakon* = Hij, hij is het, die u gedood heeft! Soms is de een of andere geest de schuldige. 't Lied luidt dan: *Moko kaliña püyai-rï-su-ro-ne a-wo-po-yakon* = De *püyei* van dien man heeft je gedood. Het dansen houdt dan den geheelen nacht aan en bij geval dat men des morgens met alles nog niet klaar is den gedeeltelijken morgen.

5) De doode boven aarde veroorzaakt vrees voor den nacht. Om wille van den doode immers kan den levenden kwaad worden aangedaan, zoowel van den kant van de *yǫrǫka*, die den mensch gedood heeft, als van den geest van den afgestorvene zelve.

a) Wat het wild is voor den jager, is de mensch voor de *yǫrǫka*. Wanneer de *yǫrǫka* een mensch gedood heeft, dan snijdt hij hem aan stukken, gelijk de jager doet met het wild. De aan stukken gesneden doode wordt verder door de *yǫrǫka* ter nuttiging uitgereikt aan de bewoners van het kamp. In hun slaap krijgen de bewoners die spijze te verorberen. Om zich daarvoor nu te vrijwaren zoekt men de *yǫrǫka* af te schrikken. Dit doet men door 't gelaat zwart te maken bv. met roet van de pan. De groote menschen zeggen daarom tot de kinderen: *Ǫmbata karai-yo-tǫko tï-karai-yeŋ-gẹ, ekatǫmbo rǫ'm ay-upa-tatǫn* = Maakt uw gezicht zwart met zwartsel, anders zal de geest je verzadigen. De kinderen maken geheel het gezicht zwart. Een groote snor verschijnt op het gelaat enz. De groote menschen maken enkel maar een streep op 't voorhoofd. Van zulk een zwarte schrikt de *yǫrǫka* natuurlijk en hij blijft weg.

b) De geest van den afgestorvene kan ook kwaad doen. Daarom krabt men, zoodra iemand gestorven is, den bast van de „knoflook-liaan", *wuiporë* genaamd af. Men werpt dezen bast in een kom met water, en wascht zich vervolgens met dit water. *Kën-ẹ-kupi-yan wuilporë-kẹ ǫkatǫmbo-wa akiña-rï pona* = Hij neemt een knoflook-bad om door den geest niet lastig gevallen te worden. De knoflook-liaan geeft een onaangenamen geur af en van dien geur — denk ik — zal de geest niet gediend zijn.

6) Begrafenis. Men begraaft den doode in zijn kamp. Ter plaatse echter, waar de godsdienst meer invloed heeft, begraaft men op een gemeenschappelijke begraafplaats, alhoewel ook daar de een of andere toch nog de oude gewoonte volgt.

Alles wat de doode gedragen heeft, geeft men hem in 't graf mee. *I-kilẹ-mbo kǫrǫ kis-ipiñẹ-i, ẹkatǫmbo rǫ'm ay-apui-ñan* = Neem niets van zijn bezittingen, anders zal de geest van den afgestorvene je aangrijpen. Men smukt den doode op, beschildert hem met kusewe. Met de hangmat, waarin hij ligt, wordt hij in de kist gelegd. De kist is vaak een stuk van een oude boot. Eertijds moet men den doode in den grooten, steenen pot, *samaku* genoemd, begraven hebben. De kleeren gaan ook in de kist, kassave, een kalebas en een flesch met water. Of deze laatste dingen „overal" den doode mee gegeven worden, durf ik niet te beweren. Zeer mooie tanden- of kralen- snoeren, zeer mooi vlechtwerk en dergelijke dingen worden nog een bepaalden tijd bewaard. Zie beneden, n⁰. 9.

Is het graf dichtgemaakt, dan moet de aarde nog worden vastgestampt. Men danst op het graf. *Yukpa kǫrǫ iña* = Ga in vrede — zoo zingt men er bij, en: *Y-ẹma-rï kǫrǫ amẹ-ko rï-wa* = Gij moet den weg bereiden voor mij. Bij dezen dans gebruikt men ook de *karawasi*.

7) *Achtste dag*. Den 8sten dag na het afsterven herdenkt men den doode. Kleine dans- en drinkpartij. Ook begeleiding van de trom. Ofschoon de „zwarte" bevolking over geheel het land den 8sten dag (aiti dei N. E.) herdenkt, houd ik het ervoor, dat de Karaïben hun gebruik niet van de „Zwarten" overgenomen hebben, maar van den beginne af zelven bezeten hebben. Zie bij *kapu*, n⁰. 6 hoe zij eertijds hun dooden een week boven aarde hielden. Na lang treuren (*amǫ*) konden zij eindelijk er toe overgaan den doode te begraven. Hiermede, met de begrafenis nl., werd het tevens den doode eerst mogelijk in het andere land te gaan „wonen". Vandaar voor het rouwgeklag, aangestemd 8 dagen na het afsterven, niet meer den term *amǫ* = treuren, maar *ẹmaŋ-ga* = doen wonen. Zie *ẹmamu*. *Erǫ mẹ ana kën-ǫmaŋ-ga-nǫ* = Vandaag treuren wij; letterl. doen wij hem wonen (in het andere land nl.). *Y-ǫmaŋ-ga-ri kǫn*; zie bij *uwa* = dansen, n⁰. 9, g. Zie ook nog bij *amǫ*.

8) Rouw. De rouw duurt om groote menschen 1 jaar, om kinderen 6 à 8 maanden.

Gedurende de eerste acht dagen blijft men thuis, legt geen bezoeken af, gaat ook niet aan 't werk.

De rouw bestaat hierin, dat gedurende al dien tijd de vrouwen en meisjes het voorhoofdhaar, de ponie nl., niet... en de mannen en jongens het geheele hoofdhaar slechts ééns laten knippen.

't Afleggen van den rouw bestaat in 't afknippen van de voorhoofdsharen bij de vrouw, van het hoofdhaar bij den man. Zie bij *pe* = ponie, de terminologie. 't Afleggen van den rouw is een groote feestelijkheid. De familie heeft zich geruimen tijd tot dit feest voorbereid, door 't aanschaffen van sieraden en opsmuk (zie *kura*), door bereiding van dranken. Men tooit zich zoo mooi mogelijk op. De mooie snoeren van de(n) afgestorvene worden voor deze gelegenheid omgedaan. Er wordt gedronken en gedanst geheel den nacht door. Zie bij *uwa*. Wanneer de haren afgeknipt zijn, laat men ook de trom den dans begeleiden. Wanneer de morgen aanbreekt, trekken de dansers(essen) vaak naar de kreek (zie *uwa*). Is het feest eenmaal afgeloopen, dan worden de mooie snoeren van de(n) afgestorvene verkocht, of — bijaldien men geen kooper vinden kan — begraven. De mooie voorwerpen van den doode, als kunstig vlechtwerk, worden verbrand. Een vrouw bv. zal van de dingen van haar man zeggen: *si-ќoro-ka-i ne ero-kon otï-kon-nimbo, ay-amami-ńembo ene-ri se-pa konon wa* = ik verbrand nu al deze voorwerpen, want ik kan het werk uwer handen niet meer zien. *D'okene papo-ro si-ќoro-ka-i.* Daarom verbrand ik alles.

9) Verlaten van een kamp om sterfgevallen. Somtijds liggen er 4 à 5 dooden in één hut begraven. Men leeft niettemin in zulk een huis, juist als in een ander. Men kookt, danst enz. boven de graven. Wanneer er meerdere kampen zijn, die zooveel dooden hebben, verhuist men.

10) Over het lot van den mensch na zijn dood, zie bij *kapu*.

romun - zie *ro'm*.

rorapa - zie *nonapa*.

raribo - dit woord schijnt een samenstelling te zijn; zie hierover bij *ripo* (*nipo*).

roten - 1) slechts, niet meer dan. De aanvangsmedeklinker wordt beïnvloed door het voorgaand woord. *Oko kuriala roten na* = Er zijn maar twee korjalen. *Ero-me roten si-ćapu-ma-i* = Zoo aanstonds ben ik er heelemaal mee klaar. *Owin noten ne maro na* = Ik heb er maar één bij me. *Ko'i yoten* = maar eventjes.

2) Men hoort ook *rokon*, waarvan de aanvangsmedeklinker weer veranderen kan. *Mondo-nombo rokon s-il-take o-wa* = Wat ik (aan veeren) hier heb, zal ik je geven. *Owa rokon am ameŋ-ga* = Rol drie (sigaren) meer. *Owi ńokon am ameŋ-go* = Rol één (cigaar) meer. Men vertaalde *rokon* in het Neg. Eng. met „*moro*", 't geen „meer" beteekent. „Meer" in 't Karaïbsch is *noron*. De zin van *rokon* echter is (denk ik): slechts. Zie nog een voorbeeld bij *ipetï-maŋ*, n⁰. 3.

3) *Roten* kan een samenstelling zijn van *ro* en *ten*.

ru - 1) *ru* = zwak. *Ru-me wa* = Ik ben zwak. *Ka! Ru-me ne m-uto-po-sa, panape porï re ai-ćo* = Wel! Wat loopt gij toch ellendig, wees flinker!

2) *iru-po*. *Iru-po-pa wa, panape aw wa* = Ik ben niet zwak, sterk ben ik. (Ook *iru-po-ma* = niet zwak).

3) *ru-po-ta* = vermoeid zijn. *Ru-po-tā-i* = Ik ben moe. *A-ru-po-tā-i* = Gij zijt moe. *Mokaro kuriala-ta-no-ko ni-ru-po-ta-ton* = De bootslui zijn moe. *Uwa, iru-po-ta pa wa* = Neen, ik ben niet moe. *A-ru-po-ta poto, at-aru-ka-ko a-patï-taka* = Wanneer ge vermoeid zijt, kruip dan je hangmat in.

4) *ru-po-ta-no* = vermoeien, iemand moe maken. *E-pona kël e'i, ku-ru-po-ta-no-sa* = Hang niet zoo op me, ge maakt me moe. *Ćopo-ne kët-oturupo-i rï-wa, ku-ru-po-ta-no-take* = Vraag mij niet te veel, gij zult mij moe maken. *Ku-ru-po-ta-no-take* = Ik zal je vermoeien.

ru - bezitssuffix; zie *rï*.

rui - zie *sewo* = oudere broer.
rukuru - zie *suruku-ru.*
rupo - zie *ripo.*
ru-po, ru-po-ta, ru-po-ta-no - zie *ru.*

S.

s (si) - pronominaal préfix. Het komt voor slechts bij verba transitiva en wordt gebruikt om aan te duiden, dat de handeling, door den 1sten persoon gesteld, overgaat op den 3den.

a) in de geheele vervoeging van het werkwoord: *Tuna si-mo-kā-i* = Ik kook water. *Ki'ere si-pi-čā-i* = Ik schil kassave. *Arepa s-ekei-ya* = Ik bak kassave. *Woto s-apo-i* = Ik heb een visch gevangen. *Ero-po patï s-ewa-to-take* = Hier zal ik mijn hangmat opbinden.

b) dikwijls in den conjunctief, gevormd door achtervoeging van *se* (zie dit woord): *Wewe si-po-ya patï si-taran-ga-se* = Ik plant stokken in den grond om mijn hangmat te maken. *Ki'ere aruka-ko si-tupoi-se* = Doe kassave (bei in de matapi), opdat ik (op den stok) ga zitten (om er het water uit te persen). *Kareta am-ai-ye non w-u-sa si-me-ro-se* = Ik ga even een schrift halen om het op te schrijven. *Moro wewe ičoto-ko wato am s-epan-ga-se* = Kloof dat hout om het vuur aan te steken.

s (si) - Zonder nadere beteekenis te geven aan het woord wordt somtijds *s* of *si* geplaatst aan het begin of in het midden van een woord.

a) prefix. *Am an-ori* (zie *ilri*) *pa noro (s)te-ne o-wa wa* = Ik heb het u nog niet gegeven. *Ko'i (s)čoro* = Gauw, vlug! Zie nog bij *itüi.*

b) infix. Komt in sommige samenstellingen voor: *emo-si-čo-na* = het gelaat afvegen (*emo* = neus; *ko-na* = afvegen). *W-e pota-si-ra-ka-i* (*pota* = mond; *ra-ka* = splijten) = zie *yamun*, n⁰. 15. *Ena-si-wa* = druppelen (*ena-tarï* = neus; *wa* = verbaal suffix). *Ere-si-ču-ru* = gal (*ere* = lever, *ku-ru* = water). *Eku-si-čere* (zie bij *kere*). *Apoli-si-čere* (zie *kere*). *Ya-si-kuru-mo* = zie het woord. *Ya-si-memu* (zie het woord). *Ye-ta-si-po-tï* = zie het woord. Men zou *si* ook prefix van het eerste lid van het woord kunnen noemen. Zie *si* = suffix.

s..s..s... - klanknabootsing om den opkomenden wind te verjagen; zie *pepeito*, n⁰. 4.

sa (met suffix: *sa-rï*) gelijk verschillende andere woorden (zie *n*, n⁰. 2) treedt niet zelfstandig op doch 1) of als samenstellend deel van een zelfstandig naamw. 2) of als geïncorporeerd deel van een werkwoord. De grondbeteekenis van *sa* (*sa-rï*) schijnt te zijn: zijde, kant.

1) Bij samenstellingen is *sa* (*rï*) het hoofddeel, het andere deel is zijn nadere bepaling:
api = breed — *api-ša-rï* = uitspreider.
ena = tusschenschot — *ena-sa-rï* = hals.
e-kui = buigen — *eku-sa-rï* = kin.
pakï = vlakte — *pa-sa-rï* = slapen.

Wanneer deze samengestelde woorden geïncorporeerd worden, vervalt enkel het bezitssuffix: *rï*. Zie *yamun*, n⁰. 6.

Van dergelijke samenstellingen kan men door achtervoeging van *kïrï* (*kere*? *Kere* = uitstekend stuk) weer nieuwe samenstellingen maken. *Sa-rï* wordt hierbij samengetrokken tot *sai* (*sei*) *Pa-sa-rï* = slapen; *pa-sai-kï-rï* = de haren welke men over de slapen laat doorgroeien. *Amo-sei-kï-rï* = nagels op de vingers. *Po-sei-kï-rï* = nagels op de teenen. *Ire-sai-kï-rï* zie bij *rapa* = boog, n⁰. 6.

2) De incorporatie geschiedt in het werkw. *ka* = wegnemen. Òfwe *sa* alleen wordt geïncorporeerd òfwel *sa*, voorafgegaan of gevolgd van *ra* = vloer, binnenkant.

a) *Iša-ka. Arepa si-ša-ka-i* = Ik snijd het kasavebrood door. Bedoeld is het in groote stukken verdeelen van het groote kasavebrood op de pan. Zie *arepa*, n⁰. 10.

Iśa-ka-po = in vele (kleine) stukken snijden. *Si-śa-ka-po-sa* = Ik snijd het (kasavebrood) in vele stukken. Ook gebruikt men dit woord om „het aan stukken snijden" van een wild uit te drukken. Zie het verhaal onder *wayamu*, n⁰. 4 en *ipetï-maŋ*, n⁰. 6.

Sa-saŋ-ga = afsnijden (bv. van een baard). *Y-ętasipo-tï sa-saŋ-gā-i* = Ik snijd mijn baard af. Zie infix *n*.

b) *sa-ra-ka*. *Maripa sa-ra-ka w-u-sa pari mę* = Ik ga maripa-stengels splijten om er een mat van te maken.

Sa-ra-ka-po = in zeer fijne reepen splijten. *Maripa śa-ra-ka-po-ko turi-mę* = Splijt den maripa-stengel zeer fijn om er 'n flambouw van te maken. *Sa-ra-ka-potï-ma-i* = Ik ben klaar met het fijne splijten.

c) *ira-sa-sa-ka*. Zie voorbeeld van dit werkwoord onder *waruma*, n⁰. 6.

sa - suffix v. d. praesens; zie *ya*.

saikï - zie *seikï*.

sakao - rivierzand, savanazand. *Kuriara n-uru-pu-i sakao kupo* = De boot is blijven vastzitten op het zand. *Sakao ira-rï* (zie *ra*) = zandbank. Gewoon zand; zie *anïma* = bederven. *Sakao enapu-rï ępi-tï* = geneesmiddel tegen het eten van zand (een ziekte bij kinderen voorkomend); zie bij *turara*. Men duidt zand ook aan met *nǫngpi*; zie *nǫnǫ* = aarde, n⁰. 2.

sakarara - *Sakarara-mę mę-rï* = een grove teekening. Aldus werd de beschildering eener aarden kom genoemd, welke uit grove strepen bestond.

sáka-sáka - een tot de Alcedinidae behoorende vogel, nl. Ceryle torquata; N. E. fisiman, d.i. visscher; de groote ijsvogel. De vogel is van boven grijs, van onderen geel. Hij graaft een kuil naast de rivier, legt er zijn 2 witte eieren in. Hij vangt de visschen met zijn bek. *Sáką-sáka* heeft zijn naam gegeven aan zekere ster. Zie *sirilǫ*, n⁰. 4, b.

Een andere tot hetzelfde genus behoorende vogel is *kawasi* of *kǫwasi*; N.E. pikien fisiman, d.i. kleine visscher; de kleine ijsvogel. De vogel heeft een roode borst. 't Nest is in den grond. Twee witte eieren. Eertijds was *kawasi* gedurende korten tijd de vrouw van den awari. Zie bij *aware*. Zie aldaar ook welken naam daarom de vogel nog draagt. *Kawasi* is een vrouwennaam; zie *ętï*, n⁰. 10, f.

Een derde tot dit genus behoorende vogel staat wat zijn grootte betreft tusschen de twee bovengenoemde vogels in. Hij heet *turę'i*.

śakaw - zie *śakawaku*.

śakawaku - ook *pakawaku* geheeten en *śakaw*; de kleine banaanbek. Deze vogel heeft bij voorkeur zijn nest in de branti (*aturia*) en de moko-moko (*muku-muku*) naast de rivieren, in de nabijheid van een wespennest. Zijn eieren worden beschouwd het vermogen te bezitten kinderen gemakkelijk de taal der Zwarten (het Neger-Engelsch) te doen leeren en spreken. Jongens, ook wanneer zij nog klein zijn, krijgen daarom die eieren dikwijls te eten. Een meisje krijgt tot dat doel ook een ei, zoodra zij groot geworden is. *Sakawaku mǫ ke pičani upa-tǫn mati* (N. E.) *auran ęta-tǫmę i-wa* = Zij geven aan het kind een banaanbek-ei, opdat het de taal der Zwarten zal verstaan. Zie aangaande dit gebruik den gedachtengang van den Karaïb onder *moran*.

Waarom *śakawaku* bij de huizen der menschen verblijft, zie bij *arïčawa*. Zie verder bij *yapu*.

sakombo - volgens de Indianen een soort van boa constrictor (*sękumaŋ*), die tot 10 voet lang wordt, zeer gevaarlijk, valt ook den mensch aan. Zie over slangen *ǫkǫyu*.

sakura - een soort pap. Men bakt van bittere kasave slechts één enkel brood. Dit brood moet dik zijn en zacht gebakken. Den rand van dit brood „kouwt" men. *Ęsipi-rï s-ękā-i kamira-mę* = Ik kouw zijn rand tot een kamira (zie dit woord). Verder raspt men *tupuru napi* (zie *kuru-węsę*). Alle drie, het kasavebrood nl. na te zijn fijngekneed, de *kamira* en de geraspte napi's worden in een flinke kom (*sapera*) in 't water gelegd. Men sluit de kom af, dekt ze goed toe. Den volgenden morgen is de *sakura* klaar. Zoet.

De *sakura* is als een pap. Men eet, men drinkt haar. Van zeven is hier dus geen sprake. 's Morgens neemt men wel eens een gedeelte er van af, doet dit in een *waresa-ban* en verwarmt het boven het vuur. Vooral als er dan nog suiker bij is, is dit allersmakelijkst voor den Karaïb. 's Middags echter is de *sakura*, koud zijnde, verkoelend.

Na verschillende dagen eerst verzuurt zij. De zure *sakura* wordt wel eens gebruikt om een zeker soort van moeilijk te vangen krab te vangen. Zie *wayumo̦*.

Sakura s-ami-sé-i = Ik kneed sakura. *Tupuru napi sakura-rï* is een ander soort van sakura. Zie bij *tupuru*.

sakūra - iets wat zacht, week is; waarschijnlijk samenstelling van *sakü* (*śakï*) en *ra* (*ra-rï*). *Sakūra me̦ man* = 't Is zacht. *Y-e̦mo̦-rï śakūra-rï* = het zachte gedeelte (het vleesch nl.) van mijn neus. Met *śakura-rï* wordt alles, wat zacht is, aangeduid. Ook de zachtere onderhuid van een boom bv., van een liaan, 't welk tot verschillende doeleinden wordt gebruikt. Ook de palmkool. *Maripa sakï-ra-rï ka w-u-sa* = Ik ga maripa-kool halen. De Karaïben vellen koningspalm, maripa-, morisi-, koemboe- en palisade-palm om het zachte gedeelte in den top er uit te snijden. Dit zachte stuk is in den palisade-palm echter zeer klein. *Tï-sakï-ra-ke̦-man* = (De palm) bezit kool. De kool heeft uit zich reeds zout. Vandaar kookt men de kool, werpt het water weg, doet er nieuw water bij, waarin eigen zout geworpen wordt.

saku-saku - wilde postelein (wordt niet gegeten); de plant wordt, ook *kumi-śako e̦pi-tï* genoemd. Zie aldaar waarvoor de plant gebruikt wordt.

sale̦i-ća - zie *sale̦i-śale̦i*.

sale̦i-śale̦i - een soort hark. Een stok van c^{a} 1½ Meter lengte wordt aan een zijner uiteinden over een lengte van c^{a} 3 d.M. in 5 reepen gesplitst. Een lianen-bindsel belet, dat de splitsing te ver ga. Een stokje aa̦n de 5 reepen gebonden doet de reepen zich uitspreiden. Voor hout nam men (in Dorus-kondre, Para-district) *to̦no̦ro̦ po̦*. Zie de teekening

Sare̦i-ća (*iśare̦i-ka*) = wegkrabben, loskrabben. *Si-sale̦i-ćā-i* = Ik krab het weg. *No̦no̦ sale̦i-ća-no̦* = Zij krabt met de pooten het zand weg. Zie *akokowa*, d. *Mo̦ko̦ tukuruwe̦ kin-iśare̦i-ka-no̦* = *Tukuruwe* krabt den grond met zijn pootjes los (gelijk de kippen doen). *Iśare̦i-ka-ko tu ... we̦* = Een uitdrukking der brood-bakkende vrouwen; zie bij *ko̦ngpo*, n⁰. 3.

sali śali - een glad-visch van 1 voet lengte; N. E. baroeba-man, d. i. baard-mensch.

samaku - groote aarden tapana-pot van meer dan 1 M. hoogte, ¾ à 1 M. middellijn (zie *o̦riño̦*, n⁰. 12, a). Men laat er de kasiri in gisten (zie *kasiri* en *wo̦ku*, n⁰. 5). Men vangt bij het doorhalen der dranken de dranken meestal in dezen pot op (zie *wo̦ku*, n⁰. 6). Eertijds begroef men er de dooden in (zie *ro̦mo̦*, n⁰. 6). *Samaku manatï-rï* = benaming van een versiersel veelal voorkomend op deze potten; zie *o̦riño̦*, n⁰. 13. *Nokë samaku-ru mo̦ro̦* = Van wien is die aarden pot?

samange̦ - *Samange̦ kën-e'i-tan* = Hij (de paal) zal overhellen.

Samano̦ngdo̦ = iets doen overhellen. *Tuwalo̦ ko̦ro̦, mo̦ro̦ wewe mi-śamano̦ndo̦-ya* = Pas op, gij doet den post overhellen. *Si-śamano̦ndo̦-ya* = Ik doe hem hellen.

E-samamondo̦ = verb. refl. *Mo̦ro̦ wewe n-e-samano̦ngdo̦-i* = De paal helt over.

samariapo (*semariapo, simariapo*) cedrela odorota; ceder. De bast van den boom wordt gedroogd, fijn gestampt, gekookt. 't Zwarte water is een uitstekend voetbad, wanneer de teenen wonden hebben. Na een driemaal herhaald gebruik gaan de wonden wederom toe.

samba - N. E. tjap; instrument bij 't beplanten van den akker gebruikt. Zie *maña*, n⁰. 4. 't Woord komt mij niet Karaïbsch voor.

sambore̦ - een soort eetbare paddestoel; zie bij *urupe̦*, n⁰. 1, b.

sambreru - hoed. *Sambreru-to̦* = den hoed opzetten. *Sambreru-to̦-ko* = Zet den hoed op!

sambura - trom; Sp. tambura. Over de verandering der *t* in *s* zie bij *simona* = stuur.

1) Elk Karaïbenkamp heeft minstens één trom. Men gebruikt ze bij de danspartijen (zie *uwa*). *Sambura poko uwa-nǫ* = dans met de trom (een bepaalde wijze van dansen, *uwa*, n⁰. 9). Wanneer de doode boven aarde staat, wordt bij den rouwdans niet op de trom geslagen.

2) De trommen zijn allen van één soort. De breedte overtreft de hoogte. Slechts in afmetingen verschillen ze. De hoogte varieert tusschen ³/₄ Meter en 3 d.M. Zie bijgaande foto der trom uit Christiaan-kondre.

3) Wil men een trom maken, dan zoekt men een zachte houtsoort uit: *simaruba*, *kwari*, *morǫtǫtǫ'u*, somtijds ceder en hollen het uit (zie *atǫ* = hol). Bezijden krijgt de houten cylinder een luchtopening, dikwijls in den vorm van een kruis (zie *orema* = ademen). Opdat de trom meer geluid make werpt men, alvorens het laatste vel over den cylinder te spannen, harde vruchtenpitten er in (zie *karawasi*). De cylinder wordt later dikwijls beschilderd met pijpaarde (*tawa*), *kumetï* of *kusewe*. Ook het trommelvel beschildert men soms.

Zie de twee hierbijgaande teekeningen. Het trommelvel met *karawiru* beschilderd trof ik aan in Dorus-Kondre (Para-district), den houten cylinder bij Koppename-Indianen. Deze cylinder heeft zijn houtkleur bewaard behalve in zijn midden, waarover men een kleurigen band heeft geschilderd. De achtergrond van den band is wit gemaakt met pijpaarde, de witte band is verrijkt met *wǫtǫ yepǫ* = vischgraten en afgezet met blauwe lijnen (het blauw koopt men in den winkel). De vischgraten zijn aangebracht met *kumetï*.

Ook bij de trom op de foto (zie *sambura*. n⁰, 2) zijn èn het trommelvel èn de houten cylinder beschilderd.

4) Tot trommelvel gebruiken zij de huid van verschillende dieren, o.a. *kariwaku*, *pakira*, *pǫindǫ waitǫrï*, *yakarawa*. *Pakira* is mee van het beste. „*Sambura pipǫ si-pi-ča-i*" zegt men, wanneer men een wild dier vilt om van zijn huid een trommelvel te maken. Men ontdoet de huid van de haren (zie *pǫ* = haar), legt ze enkele dagen te drogen in de zon (*weyu-taka si-pa-kā-i aru-ta-tǫmę*), rolt ze vervolgens op en bewaart ze tot de tijd daar is, dat men een nieuwe trom wil maken.

Het drogen der huid zag ik bij *tï-mę-rę-ŋ* (Marowijne-rivier) als volgt gebeuren. Men had van een stuk bosch-liaan een hoepel gemaakt. De ronde huid, aan haar rand overal doorboord, werd binnen in den hoepel met touwen naar den hoepel getrokken en daaraan vastgebonden. Hoepel en huid hing men vervolgens buiten aan een uitstekenden balk van het huis. Zie bijgaande teekening.

Is de tijd er, dan wordt de huid één dag te weeken gelegd in het water. De Karaïb maakt vervolgens aan één der zijden van de huid twee gaten, waardoor hij een touw haalt om de huid ergens aan vast te kunnen binden. *Kurawa i-taka s-ęmǫ-pǫ-sa* = Ik steek er het touw in. Heeft hij de huid vastgebonden, dan rolt hij ze op een ronden stok (*simǫ amęmu pona*). Vervolgens haar geleidelijk van den stok latende gaan, rekt hij ze zoo sterk mogelijk uit. *Pipǫ si-tęn-gā-i*. = Ik rek de huid uit.

5) Volgt nu het aanbrengen van de huid op den houten cylinder. „Toedekken = *etapuru*" noemt men dit. *Otï-ako ko m-ętapu-ya, k-uwa-tǫsęin da?* = Wanneer dekt ge de trom toe, dat wij kunnen dansen? Andere termen hiervoor zijn: *akï-ka* en *api-ča* (zie *akï* en *api*).

Het trommelvel wordt bevestigd door middel van hoepels. Deze worden van lianen gemaakt, de bovenste en breedste hoepel uit *akarerǫwǫi*, de overigen uit *wamę*. Met *wamę* worden de hoepels zelven ook aangeduid. Een andere benaming voor hoepel is *ęku-ndï* (zie *kui* = buigen). De bovenste hoepel wordt nog *pęn-dï* of *pęn-dï ičupo* (*kupo* = op, boven) genoemd (zie *apęmu*). De hoepels, om den houten cylinder windend, haalt men sterk aan. *Ępǫ-pǫ-ko* = Laat (de twee uiteinden der liaan) elkaar ontmoeten! *Asę-kupo mil-ko* = Bind ze op elkaar vast. (Hoepels maakt men ook van de liaan: *kǫnopǫ yorǫk-ǫrï*).

Het toedekken geschiedt dan als volgt:

Eerst een hoepel boven om den houten cylinder. Hier buigt men het trommelvel over henen, zoodat de hoepel verder niet meer gezien wordt. Volgt daaronder een tweede hoepel, loopend boven het overhangend vel. Het vel wordt nu teruggebogen over den tweeden hoepel heen, zoodat ook de tweede hoepel bedekt wordt. Komt dan boven deze twee hoepels de derde hoepel, de voornaamste: *pendï. Erǫ pen-dï aru-ka-ko* = Breng de *pendï* op zijn plaats aan! *Kurawa ṕoko mil-ko m-akï-ka-sẹ* = Breng het touw er aan om hem aan te trekken. *Pẹn-dï n-apọi irupa* = De *pẹndï* zit stevig. Om de trom grootere hechtheid te geven, brengt men dikwijls meerdere hoepels aan tot 10 toe, zoo aan het boven- als aan het ondergedeelte der trom. Het ondergedeelte der trom wordt verder met het vel bedekt gelijk het bovengedeelte.

6) Tot het spannen van het trommelvel dient het zigzagloopend koord, 't welk de boven- en beneden-*pẹndï* verbindt. *Sambura pẹn-dï tẹŋ-ga-ko kurawa-kẹ, tọpọmẹ iẃ-e'i-ťọmẹ* = Haal de *pẹndï* der trom met het touw aan, opdat het (trommelvel) gespannen zij. *Ni-ťọpọ-mamu-i* = 't Is al gespannen. *Kurawa-kẹ iťọpọ-maŋ-ga-ko* = Span het vel met het koord.

7) De trommelstok is altijd klein en dik. In de Marowijne was deze bijna overal mooi besneden. Zie beide afbeeldingen. Overigens gebruikt men gewoonlijk een gewoon, onbewerkt stukje hout. Men duidt den trommelstok aan met: *ḿọrï-ka-tọpọ* = instrument om leven te maken. Ook *wewe ẃọ-ťọpọ* = een stuk hout om te slaan. *Ḿọri-ka-tọpo am upi-ćọ rï-wa, si-ḿori-ka-i* = Zoek een trommelstok voor me, dat ik op de trom sla. *Puimẹ-kẹ* (*paripe*) *ḿọri-ka-ko* = Sla langzaam (vlug).

8) Over het geluid, hetwelk de trom geeft, zie nog bij *ẹtï*, n⁰. 2.

9) *Mọrọ wara kësi-wö-i, mi-ṕu-ka-takẹ* = Sla zóó niet, ge zult er een gat in slaan. *N ẹ-pu-ka-i sambura piṕọ* = Het trommelvel is gesprongen. 10) Over het onderste trommelvel loopt een dun, sterk ineengedraaid touwtje: *anu-ru amoťï* = tong-pees, waarin een lange, fijne maripa-naald bevestigd is. *Sambura nu-ru* of *anu-ru* = tong der trom heet die naald. Wanneer op de trom geslagen wordt, zoemt beneden de tong na. Dit is zeer gezocht bij de trom. Soms loopen er over het onderste trommelvel zelfs twee koorden en is elke koord van een „tong" voorzien. Zie de twee bijgaande teekeningen. Zie bij *nu* = tong.

11) Wanneer men de trom bespelen wil, laat men ze met een koord van een dwarsbalk of een dakspar neerhangen tot bijna op den grond. *Sambura sẹrẹrẹ-ma-ko yarari poko* = Hang de trom aan een dakspar.

12) *N-ẹmbọ-ka-i* = (De trom) is ontspannen. *Imbó-ka-ko* = Ontspan ze. Zie *mọ*, n⁰. 3 en 4.

13) Ook *ọkọyumọ* = slaat op de trom. *Sambura wọ-ya mọkọ ọkọyumọ* = Okoyumo slaat op de trom.

sami - *śami-ka* = kneden. *Oriňọ śami-ka-ko* = Kneed de klei! *Śami-ka-ko mọ-rọ oriňọ, m-ikapu-sẹin* = Kneed de klei, dat ge (potten) maken kunt.

Śami-ka is wellicht een samenstelling van *śami* en *ka* = aanbrengen. *Śami* wellicht identisch met *kami* = week, zacht. De *k* van *kami* zou dan overgegaan zijn in *ś* ter voorkoming der dubbele *k* (*kami-ka*).

samurïkï - *Samurïkï pa na* = Het is niet troebel. Verband met *sami* of *samuru*? Of foutief opgenomen?

samuru - water, waarin kasavebrood geweekt wordt. Heeft men suiker, zoo doet men deze er ook in. Ook mengt men er in het uitgeknepen sap van awara-vleesch, enz. Men drinkt de *samuru* den geheelen dag door. *Nokė samuru-ru ko mọrọ* = Van wien is die samuru?

san - meervoudssuffix.

1) achter sommige substantieven: *wena-po* = voetstap; mv. *wena-san*. *Wapọtọ-san* = de voornameren. *Kẹpu-ta-san* = de nat geworden voorwerpen.

2) achter infinitivi. *Ọya narï iťọ-san an-ukutï pa wa* = Waar ze ergens henen zijn gegaan, weet ik niet. *Owe iẃ-e'i-śan* ... = Waar ze zijn ...

sani-ḿẹ - kort. *S-ani-ḿẹ ko y-ẹwa-rï na, ne'i-ẃara ko w-ọwa-tọ-tan* = Het hangmattouw is te kort, hoe zal ik (de hangmat) opbinden? *S-ani-mẹ s-ka-*

take o-wa = Ik zal het korter voor je maken. *Sani-me watï* = 't Is te wijd (een snoer); letterlijk: 't is niet kort. *Sani-ḿu-ŋ kurawa am piña-ko* = Neem een kort touwtje. Over de vorming van *sani-mu-ŋ* zie *n*.

sano - 1) schaduw, koelte, koude.

a) *Išano-ta kama-ko* = Loop in de schaduw. *Tï-sano-re* = koud. *Tï-sano-re wa* = Ik heb het koud. *Tï-sano-re-ŋ tuna am se-wa* = Ik wil koel water hebben (zie *n*). *Išano-ma man* = Er is geen schaduw.

b) *Išano-ta* = koud worden. *Moro tuna išano-ta (taka?) il-ko, išano-ta-tome* = Plaats het water in de schaduw, opdat het koel worde.

c) *Išano-ro* = koud maken. *Konopo ë-sano-ro-i, konopo o-sano-ro-tan, konopo kë-sano-ro-taton* = De regen maakt mij koud, zal u koud maken, zal ons koud maken.

2) Een samenstelling van *sano* en *apamu* of *epamu* schijnt men te moeten zien in het woord: *išanapamu-rï* = het aanbreken van de koelte, van den avond. Maar geen van beide werkw. heb ik elders ontmoet. 't Kan zijn, dat *epamu* bedoeld is en dat *epamu* dan identisch is met *emamu* = aanbreken. De verandering van *m* in *p* komt, meen ik, meer voor. De *o* van *sano* vervalt. *Ni-šan-apamu-i* = 't Is al koel (avond) geworden. *Oro ni-šan-apa-ne, m-esapiḿa-se* = Laat 't eerst koel worden, dan gaat ge spelen. *Oro ni-šan-apa-ne, oma-taka k-ito-se* = Laat het wat koel worden voor we op weg gaan. *Išan-apamu-rï ḿomo-ko* = Wacht tot 't koel is.

Ni-šan-apamu-i woku-ru = Mijn drank is al afgekoeld. *A, a! Asi-čo-ko ni-šan-apamu-i* = Ja, de koorts is wat minder (is koud geworden).

sano - 1) de bezitsvorm van *tata* = moeder. Zie hierover bij *tata*. Ik denk, dat van dit *sano* het werkwoord *sano-ma* = beminnen is afgeleid. Zie het woord. Zie ook *sanori*.

2) de benaming van het onderstuk van zekere mand; zie *yamatu*, n⁰. 2.

sano-ma - beminnen. Dit werkw. is wellicht afgeleid van *sano* = moeder. *Tï-me sano-ma-no moko nopoko* = Die oude vrouw bemint haar kind. *Mose wori šano-ma-i* = Die vrouw bemin ik, *An-išano-ma pa wa* = Ik bemin haar niet. *Yo-ke w-okunā-i, amuya me w-e'i-tome, wokërë-wa sano-ma-tome* = Daarom kam ik mezelf, opdat ik mooi zij, opdat ik door de mannen bemind worde.

E-sano-ma = verb. reflex. *Kën-e-sano-ma-ton* = Zij beminnen elkander.

sanori - *Tuna sanori ë-wo-i* = Ik heb grooten dorst. *Tuna sanori-ta lomo-sa, k-upa-toko tuna-ke* = Ik sterf van den grooten dorst, haalt me water. *Erepa (arepa) sanori wo-ya* = Ik sterf van den honger. *Tamun sanori ë-wo-i* = Ik heb verbazenden trek om te rooken.

Sanori staat niet in verband met *sano* = moeder. In 't N. E. gebruikt men wel het woord mama = moeder om een overtreffenden trap te vormen. Men spreekt bv. van een mama-hangri, d.i. moeder-honger, zeer grooten honger... mama bom̃ = zeer grooten boom, enz. Doch het Karaïbsche *sano* = moeder heeft geen suffix, wordt nooit *sanori*: *a-sano, i-šano* = uw, zijn moeder. En verder om den overtreffenden trap te vormen laat men niet de vrouw, doch den man optreden; men spreekt van een „grootvader-honger", zie *tampoko*.

sa'ona-nimbo - zie *sawone*.

sapakara-iḿo - sapakara-slang; een forsche, mooie zwart-gele slang van 2 à 3 M. lengte. Ik trof ze aan liggend in de struiken. Zij slaat. Zij bijt niet. *A-pokï-ma-no* = Zij ranselt je af. *Sapakara-iḿo andï-kërë-wa ipokï-po yetumbe na* = Het door den staart van de sapakara-slang geslagene doet pijn. *Andï-kë-rë t-okë-re na* = De staart heeft een stekel.

De huid en de kop van deze slang gelijken op de huid en den kop van de sapakara. Vandaar den naam *sapakara-iḿo*; zie bij *iḿo*. De benaming is zeker overgenomen van het N. E.: sapakara-sneki = sapakara-slang. Sapakara immers is N. E., geen Karaïbsch. Voor sapakara heeft men het Karaïbsche: *serewai*.

sapato - schoenen. *A-sapato-rï šoka-ko* = Doe je schoenen uit. *Maipüri sapato-rï* = de hoeven van den buffel.

sapatoro - recht door, recht op. *Sapatoro ei-čo* = Zit recht op! *Kën-ot-andï-mo-yan sapatoro-ne* = Zij zit recht op. *Sapatoro-ne-man* = (De weg) gaat recht door. *Iten-ga-ko, sapatoro iẃ-e'i-tome* = Trek het kleed aan, dat het zonder plooien zij! Zie andere voorbeelden bij: *aruka; nim̃oku*, n⁰. 8; *puire*.

sapera - kom, waaruit de tapana, de kachiri en elke drank, waarvan men gaarne een groote hoeveelheid naar binnen slaat, gedronken wordt. De kom heeft meer het voorkomen van een kleinen schotel. Dewijl de sapera vooral bij feestgelegenheden tot haar recht komt, moet zij zelve er ook feestelijk uitzien. De sapera wordt gewoonlijk rijk beschilderd. „*Sapera me-rï* = teekeningen voorkomend op de sapera" is tevens generieke naam voor teekeningen voorkomend op elk ander welkdanig soort van „gebakken" voorwerp ook. Om chocolade of een dronk water te nemen gebruikt men ook veel de kalebasvrucht en metalen kroezen. In 't bosch vouwt men wel eens een blad tot een beker.

sapera pera - zekere vogel met zwart-witte vleugels. Nestelt in 'n hol in 't zand. *Sakao-ta kën-emo-ka-no* = Hij nestelt (legt eieren) in het zand.

sapipi - een eetbare paddestoel; zie *urupe*, n⁰. 1, c.

sapururi - een kamboe-soort, zie *kumu*, n⁰. 6. De palm wordt door sommigen *sapururi* genoemd, door de meesten *tapururi*.

sara - een grassoort met scherpe bladeren, de groote „baboen-nefi" (Neg. Eng.) genaamd. Grooter dan *sawaiyu*. Zie aldaar.

sa-ra - *Čutu-pu-ru sa-ra-rï* = Het midden van den rug. *Kutupu* = ruggegraat. *Sa-ra* zie *sa*.

sa-ra-ka - Zie *sa*, n⁰. 2, b.

sarao - Zie *saraw*.

sarara - heel kleine soort van zoetwater-krab, zit in alle kreeken. *Ku-ma-ri ko-ma-ne-n sarara* = De sarara is een roepster van den vloed (zie bij *wayeye*). Zij wordt gegeten. Ook gebruikt als aas om den *kumaru* te vangen. Zie *ipowono*.

sararaban - een soort pronksnoer; zie *eneka*, n⁰. 1, b. *W-e-kura-ma-i sararaban-da* = Ik pronk met mijn snoer.

sara-sara - N. E. boesi-papaya; boschpapaya. Het hout wordt gebruikt als brandhout bij het potten bakken. Deze soort boschpapaya heeft minder blaren dan de andere soort *yara-yara* genaamd. De bladeren van deze laatste soort zijn ook langer. Zie *yara-yara*.

sara-sara - N. E. sara-sara; garnaal.

saraw - hangmat uit mauritius-vezel, welke eerst tot touw gedraaid wordt, vervaardigd. Fabrikaat der Arrowakken. De Karaïben gebruiken dergelijke hangmatten niet. Zie *nim̃oku*, n⁰. 1.

sareke - naam van een bamboe-fluitje. De benaming is den Marowijne-Indianen onbekend.

sa-rï - suffix; zie *sa*.

sarombo - blad, bladeren. *Otï-ban sarombo ko m-ene-pu-i epi-tï me* = Wat voor bladeren hebt ge daar meegebracht tot een geneesmiddel? *Iro-mbo si-yon-do-ya šarombo-ta* = Daarna wikkel ik het in een blad. *Kotaka sarombo amema-no* = De krikro krabt de blaren weg. *Sarombo yumañ tuw-o-pa-se* = De bladeren zijn in menigte afgevallen.

Onderscheid tusschen *arï*, *ekata*, *sarombo*, welke alle drie „bladeren" aanduiden, zie bij *arï*.

saroro - Lutra felina; kleine waterhond. Leeft niet in troepen. Wordt niet gegeten. De huid somtijds gebruikt om er zakken uit te vervaardigen. Zie *awarïpuya*.

sasanga - Zie over dit werken onder *sa*, n⁰. 2.

sauranani - zekere soort zacht hout.

saura yarï - zie bij *woyamu sori yarï*. Wanneer men op reis gaat en vele kasavebrooden moet meenemen, gebruikt men de blaren van deze plant om de brooden, die in een mand verpakt zijn, van alle zijden af te sluiten. Zie *arepa*, n⁰. 12.

sawaiyu - Seleria secans Urb.; N. E. baboen-nefi, d. i. brulapen-mes. Een cypergras met scherpe bladeren die bij aanraking de huid sterk verwonden.

sawaku - N. E. sabakoe, tjon-tjon. Door de Karaïben worden verschillende vogels onder de sabakoe gerangschikt. Zij behooren tot de kleinere soorten der ardeidae. Zij zijn:

a) *anaba'ura* = een gele vogel, grooter dan de eigenlijke sabakoe;

b) *anabimiseipo* en

c) *aremena'u*, beide zwarte sabakoes en van éénzelfde grootte.

d) *paranasa'u* = de kleine sabakoe. De naam schijnt een samenstelling te zijn van *parana* (zee) en *sa'u*, waarschijnlijk samentrekking van *s-awaku*. Dit vogeltje heeft eertijds — zegt de Indiaan — de zee gedoopt, opdat zij onstuimig zou zijn. Toen het dit gedaan had, werden de andere vogels vertoornd en wilden het dooden. Het trok daarom naar de bovenrivieren. Het verborg er zich. *Parana-sa'u etïgka-ne-nembo* = De kleine sabakoe is een bangerd. Zekere soort krab der bovenrivier, *tëpoko* genaamd, vecht altijd met hem. Vandaar vindt ge overal de gebroken schalen van deze soort krab. Pauwies, kami-kami enz. zijn nog altijd vertoornd op hem. *Paranasa'u* heeft roode pooten.

e) *pišuru* = de witte sabakoe. Deze soort sabakoe wordt aangesproken in de dansliederen; zie *uwa*, n⁰. 7.

sawarana - Met *sawarana* werd door een Indiaan de bokkennoot aangeduid. Zie echter bij *sawari*.

sawari - N. E. Iengi noto, d.i. Indiaansche noot. De groote steenen vrucht heeft een wit kernvleesch, 't welk òfwel uit de hand gegeten òfwel gekookt en gestampt in den vijzel als een soort koek vervolgens gebakken wordt.

šawo - wasschen. *A-womun šawo-ko* = Wasch je kleed. *Šawo-rï se-pa wa, koropo te šawo-take* = Ik wil het niet wasschen, morgen zal ik het wasschen. *Sawo-ma-i* = Ik ben klaar met het wasschen. *Ay-use-tï šawo-ta* = Ga je hoofdhaar wasschen! Zie verder over wasschen en reinigen bij *atïl* en *omosičona*.

sawone - (*sa'one*) licht. *Sawone na* = 't Is licht. *Sawone man* = 't Is licht. *Moro otï sawone man* = Dat ding is licht. *Sawone watï ro man* = Dat is niet licht (het is zwaar).

Sa'ona-ŋ = iets wat licht is (zie bij *n*). *Ero sawona-ŋ s-aro-ya* = Dit lichte ding draag ik.

Sawo-narï = een drijfboei. Zie bij *yarawa*. Over de samenstelling van 't woord zie *narï*.

se - been; zie **sei**.

se - met het suffix: *tï* komt in samenstellingen voor en heeft de beteekenis van zijde, kant. Dergelijke beteekenis heeft ook *sa*. Zie dit woord.

1) *andï* = achterste; *an-se-tï* = staartveeren (zie *akere'i*).
asa = achter ; *a-se-tï* = bodem.
u = hoofd ; *u-se-tï* = kopveeren, hoofdhaar.
po-wetï = navel ; *po-se-tï* = onderbuik.

2) *Se-ka* = verscheuren (en zijn afleidingen) zijn samenstellingen van dit *se* = zijde en *ka* = wegnemen.

3) *Sepu* = beenband en *sesewu* = franjes moeten wellicht ook tot dit *se* worden teruggebracht. *Se* = zijde en *pu-ru* = suffix, aanduidend iets wat staat. *Sese* = reduplicatief van *se* = zijde en *waru* =?

Verder *apo-se* = wandelstok, ééne rei vingers. *Apo* = arm, *se* = zijde. Zie *apo-se*.

se - Het werkw. *se*, *ise* kan zelfstandig werkw. zijn met de beteekenis van: beminnen, begeeren enz. en hulpwerkw., met de beteekenis van: willen. In beide gevallen wordt het vervoegd met behulp van het hulpwerkoord. Zie *e'i* = zijn, n⁰. 2, c.

1) Zelfstandig werkwoord. *Kasuru am se wa* = Ik wil kralen. *Tuna se wa* = Ik begeer water (ik heb dorst). *Am se noro m-a-n* = Verlangt gij nog meer? *Mose wori ise yumañ wa* = Ik houd zeer veel van die vrouw. *O-se wa, o-se pa wa* = Ik bemin u, ik bemin u niet. *A-sano*

sei-čo, yukpa ne a-sano man = Bemin uw moeder, uw moeder is zoo goed.

2) hulpwerkwoord. Treedt *se* als hulpwerkw. op, dan zal de infinitief van het zelfst. werkw. soms suffix en prefixen hebben, soms niet. Ziehier de regels:

a) suffix. De infinitief heeft geen suffix, wanneer het hulpwerkw. *se* = willen affirmatief is. Wordt *se* negatief gebruikt, dan heeft de infinitief het suffix wel. *Ulèmari epekatï se-wa* = Ik wil ulimari-bast koopen. *Patï-ta-po w-onëkï se-wa* = Ik wil in mijn hangmat slapen. Maar: *Epekatï-rï se-pa wa* = Ik wil het niet koopen. *Tapapo w-onëkï-rï se-pa wa* = Ik wil niet op den grond slapen.

b) prefixen. De prefixen worden gebruikt:

α) altijd voor de intransitieven. *Koropo w-utose rapa wa* = Morgen wil ik weer heengaan. *Kurando-naka w-e-paka-rï se-pa wa* = Ik wil niet naar buiten gaan. *Aw-onëkï se man* = Wilt gij gaan slapen? *Otonome ko aw-opu-rï se-pa man* = Waarom wilt ge niet komen? *Këi-opu-i, aw-opu-rï se-pa wa* = Kom niet, ik wil niet, dat gij komt. *Ero-me tuw-oka-rï se-pa kongpa na* = De regen wil vandaag niet ophouden.

β) Somtijds voor de transitieven.

Het wordt nl. gebruikt om den „persoon" uit te drukken op wien de handeling al of niet moet overgaan. *Ay-ene-rï se-pa wa* = Ik wil je niet zien. *O-pokï-rï se-pa wa* = Ik wil je niet slaan. *Ay-eyu-ru se-pa wa* = Ik wil je niet uitschelden.

Overigens wordt het niet gebruikt. *Ero-po patï ewa-to-rï se-pa wa* = Hier wil ik mijn hangmat niet opbinden. *Upi-čo porï, epoli se ne wa* = Zoek nog meer, ik wil het met alle geweld vinden. Zie andere voorbeelden o.a. bij *aiña, sito*.

se - woord, dienend om het gezegde kracht bij te zetten. De toon, enz. waarop het uitgesproken wordt, zal aantoonen of zachte drang, ongeduld of toorn bedoeld is.

1) achter een gebod of verbod. *Ena-ko-se* = Eet toch! *Kosi se undï-ma-ko esi-wo-naka* = Stuur de boot gauw naar den oever. Zie verder bij suffix: *ko*. Zie ook *epano* = helpen, hoe de kreet om hulp door een meermalen herhaald *se* gevolgd wordt.

2) achter vragen. *Owe-ko moko arawata domini-ri nan se* = Waar zit toch ergens het hoofd der brulapen, zeg? *Oto-ko m-a-n se* = Wat doet ge (uitroep)! Zie nog bij *ema-ñe*.

3) in positieve zinnen. *Pepeito pe-sa se* = De wind doet ons zinken. *A, se-pa wa se* = Ah! Ik wil het niet, volstrekt niet.

se - suffix.

1) Achter verba staande vormt het een conjunctief. 't Kan staan achter transitieven en intransitieven. 't Verbum krijgt persoons-prefixen. De prefixen zijn niet die, welke voor een infinitief plegen te staan of voor een conjuctief op *tome* enz., maar die, welke in de vervoeging voorkomen (2de pers. is dus niet *a, aw, ay*, maar *m*; 3de pers. niet *i, iw*, maar *n*. De uitgangen *kï, mu, pu, tï* der werkw. vervallen niet. Volgen hier enkele voorbeelden van prefixen-gebruik.

a) bij *transitieven.*

1ste pers. inwerkend op den 3den (*s, sï*). *Moro wewe ičoto-ko wato am s-epanga-se* = Kloof het hout, dat ik het vuur aansteke. *Kareta am ai-ye non w-u-sa si-ñe-ro-se* = Ik ga even een schrift halen om het op te schrijven. Zie nog bij *aruka* = indoen, *kekeča* en *tara*, n⁰. 2.

2de pers. inwerkend op den 3den (*m*). *Ero tamun aro-ko m-aiña-se* = Neem deze cigaar om op te rooken. Zie bij *siki, siune*.

2de pers. inwerkend op den 1sten (*k*). *O-ko ne kosi koro, kaliña auran-boko asito k-omepa-se* = Kom gauw, om mij een weinig Karaïbsch leeren. *T-aka-ne itan-go oma-ta k-opori-se* = Loop vlug, dat ge mij nog inhaalt op 't pad.

b) bij *intransitieven. Osama-ko w-omu-se* = Ga wat uit den weg, dat ik naar binnen kan. *Iču-ma-li ñomo-ko m-uto-se* = Wacht tot den vloed met

uw vertrek. Zie verder bij *omu* = binnentreden. *A-yuman čo-ma-ta ko'i čoro n-opu-se* = Ga je vader roepen, dat hij spoedig kome. *Tuma mo-ka-ko kët-onapu-se* = Kook, dat wij eten kunnen.

2) *Se* geplaatst achter den imperatief kan ook somtijds een conjunctief vormen. *Am piña-ko-se aseki-ro ti-pui-če wa* = Ik ben beschaamd om zelf het er uit te nemen. *Mome, o-ko ne tuma imo-ka-ko-se* = Mome, kom om te koken. *Y-auran eta-ko-se o-ko-ne* = Kom eens hooren naar wat ik te zeggen heb. *O-toko ne k-opano-toko se* = Komt mij helpen!

3) *To-se* (zie meervoudssuffix *to*). *Kunamt apo-ko e-tï-ye k-ito-to-se korobo* = Stamp de koenami (in den vijzel), dat wij morgen kunnen gaan visschen. ...*ewamu-rï wapo-ro kët-tunda-to-se* = opdat wij voor den donker aankomen.

se en **ye** - suffixen. Eerstens vormen zij sommige verleden deelwoorden, tweedens komen zij in sommige gevallen achter den stam van sommige werkwoorden.

a) *verleden deelwoorden*. *Se* vormt het verleden deelwoord der werkw. op *kï*, *tï* en *pu*; *ye* bij de werkw. op *-mu* en een *i*-tweeklank. Zie hierover bij *t* (onder A, b).

b) *achter infinitieven*. Wanneer de infinitief der werkwoorden, hierboven opgenoemd, vergezeld is van een der hulpwerkw. *kama* = gaan, *opu* = komen, *uto* = gaan, dan vervallen de uitgangen *kï*, *tï* en *pu* en *se* komt daarvoor in de plaats. Voor *-mu* en achter den *i*-tweeklank komt: *ye*. Voor voorbeelden sla men de drie opgenoemde hulpwerkw. na.

N.B. De overige werkw., bv. die op *a* of *o*, hebben in de twee bovengenoemde gevallen in 't geheel geen suffix.

se - Vormt *se* ook substantieven? *Seku-se am se-wa* = Ik wil zacht (kasavebrood; zie *arepa*, n⁰. 3, b). Men heeft immers ook: *seku seku me m-andon* = zacht (riet) is er (*me* vormt adjectieven).

seberere (ook *seperei-rï*) = lel, oorlel. *Seberere* zal wel *sebere-rï* moeten zijn. *Rï* = bezitssuffix. Zie *pana* = oor.

sei - been. Wellicht is het woord niet *sei*, maar *se*. Duidelijk hoorde ik: *matutu tu-se-ke man* = De (*matutu*) mand heeft pooten. Ware het woord *sei* de *k* van het suffix: *ke* zou daarenboven veranderen in *č* (*tu-sei-če*). 't Geen echter niet geschiedt. Wel meer, dat onder den invloed van de volgende *r* de *e*-klank in *ei* overgaat, bv. *epe* = vrucht; *epei-rï* = zijn vruchten. Hier is echter tegen, dat men zegt: *i-sei-pa man* = zij heeft geen pooten. *Rï-sei-rï*, *o-sei-rï*, *i-sei-rï* = mijn, uw, zijn been. Onder *sei* wordt het geheele been verstaan. *Petï* = bovenbeen, dij. *Poli-rï* = onderbeen (van den knie tot en met den voet). *Pu-pu-ru* = de voet. *I-sai-pu-nu* = de kuit (letterl. het beenvleesch); zie ook voor kuit het woord *ewai-puru*. *Wewe wiño n-oma-i, tï-sei-rï t-abo-se* (zie *ambotï*) *i-wa man* = Hij is uit den boom gevallen, zijn been is gebroken.

Scheldwoord voor langbeenigen, zie *kumawari*, *kusari*. Krampen, slaap in de beenen, zie *poloru* en *ya-na*.

Overdrachtelijk: *matutu sei-rï* = de pooten der mand. Zie verder: *apukuifa* = parel, n⁰. 2, b; *tapiröi* = vogelpijl; *tupuru i-sei-rï* = rood been (onder *tupuru*, n⁰. 4); *woli-woli* = vuurwaaier, n⁰. 5, enz.

seikï - zie *sa* (*sa-rï*), n⁰. 1.

sein - meervoudssuffix (?). Het komt voor achter den stam van een werkwoord, 't welk van persoonsprefixen voorzien is. Vormt den conjunctief. *Kët-onu-sein napa, suwi* = Zuster, laten we gaan slapen. Zie meerdere voorbeelden bij *k...s* onder *k*, n⁰. 3, a; *k...t* onder *k*, n⁰. 4, a; *mokaro* onder *moko*; *osama*; *akï-no-ka*.

„*Sein*" is allerwaarschijnlijkst geen afzonderlijk suffix. 't Komt mij voor de meervoudsvorm te zijn van het conjunctiefvormend suffix: *se* (zie dit woord). *Se* zou dan meervoud gemaakt zijn door achtervoeging van het meervouds-suffix: *n*. Dat de *e*-klank daarbij in *ei*-klank overgaat is geen bezwaar. Onder den invloed van een suffix komt zulks meer voor: *epe* = vrucht, *epei-rï* = zijn vrucht.

seitape - een boom der savana. De stam is rood. Verder: *T-onamei-ye man moro wewe* = De boom heeft een gladden stam. Van de jongere uitspruitsels neemt men graag stukken voor pijlstokjes (zie *purïlwa*, n⁰. 4). Zie verder bij *ikalikanari*.

se-ka - Over de samenstelling van dit woord zie *se* = zijde, n⁰. 2. (Letterl. de zijde wegnemen).

1) verscheuren. *Pepeito pida se-ka-tan* = De wind zal het zeil scheuren. *K-amiśa-rï si-se-ka-i* = Ik heb mijn kleed gescheurd. *Ksi-se-ke-i ćoro* = Verscheur het niet.

2) *o-se-ka* = scheuren. *Pida kën-o-se-ka-tan* = Het zeil zal scheuren. *Tuw-o-se-ka kamiśa* = Het kleed is gescheurd. *Koto tuw-o-se-ka na* = Het kleed (= koto in het N.E.) is gescheurd.

3) Gelijk van *se* = zijde door achtervoeging van *ka*, zoo wordt ook van het reduplicaat *se-se* met behulp van *ka* een werkw. gevormd. *Wonu-ru si-se-se-ća-i* = Ik krab het vuil er af (van de bladscheede nl. der kunana).

4) Zie *o-se(rï)ka*.

seke - konijnenvogel. Ook *kurukaka* genaamd. Is een der twee benamingen wellicht een klanknabootsing? Over de konijnenvogels beklaagt zich de kolibrie; zie *tukusi*.

seke - zie *osekema*.

sekema - zie *osekema*.

sekere - *sekere* werd gezegd van den man, dien men in zijn hangmat vastgebonden en aldus den geheelen nacht door blootgesteld had aan den regen (zie *ipetï-mañ*, n⁰. 3). Men vertaalde het door: wit. *Kurita-ne-ne tï-sekere-ke* = Tegen den middag was hij wit.

Sekere-ko. *Sekere-ko konopo-wa* = Hij was witgemaakt door den regen.
Sekere-ta. *Ni-śekere-ta-i* = Hij is wit geworden.

sekigsi - zie *manari*, n⁰. 3.

sekumaŋ - Boa constrictor; N. E. dagowe-sneki, heigron aboma, d.i. dagowe slang, land aboma. Voor den mensch een gevaarlijke slang. Zij omkronkelt volgens den Indiaan den mensch echter niet, gelijk *kiliu* dat doet. Zij bijt en haar beet zou het slachtoffer verlammen.

sekuse - zacht gebakken kasavebrooden; zie hierover bij *arepa*, n⁰. 3, b.

semari - rasp. *Simari poko w-okiri-ya* = Ik rasp (den kasaveknol) op een rasp. Zie over deze rasp en over de *kulaso* v. d. ouden tijd bij *arepa*, n⁰. 6.

sembu - een bij wijze van hangmat geknoopte katoenen draagband. De moeder draagt er haar kind mede op haar heupen. Tegenwoordig echter worden vooral doeken daarvoor gebruikt. *Sembu pa na* = Zij heeft geen sembu. *E-me sembu-ru man ka-sa* = Ik maak een sembu voor mijn kind. *O-me sembu-ru aro-yan* = Hij (zekere vogel) brengt een sembu voor je kind. Zin dezer uitdrukking zie bij *këritotoko*.

seme - voegw. toch, niettegenstaande. *Enapu poto o-wa-ñe, a-romo-taton* = Wanneer gij het eet, zult gij sterven. *Seme enapu-pombo i-wa-ñe* = Toch aten zij er van. *Apui-me-mboto kaba w-omepa-i, seme w-omepā-i noron* = Reeds vele keeren heb ik het bestudeerd, toch zal ik het nog eens bestudeeren (over *kaba*, zie *kaliña*, n⁰. 25, e).

séndapáponáno - zekere vruchtenpitten, zie *tendakamo*.

senge - in de nabijheid. *Senge Paramuru-wiño man* = Hij woont in de nabijheid van Paramaribo. *Maña-rï wiño senge am ipolo-rï man* = Dicht bij mijn grond is een kreek.

sepi - waarschijnlijk overgenomen van het N. E. *Sumbala sepi pona ye-to-ko* = Slijp den houwer op den slijpsteen.

sepu - de katoenen beenbanden der vrouwen. Zie bijgaande foto's. *Sepu-to* = iemand de beenbanden aandoen. *E-sepu-to* = de beenbanden zichzelven aandoen. *W-e-sepu-to-ya* = Ik doe ze mijzelven aan.

1) Zoowel om het linker- als om het rechterbeen draagt de Karaïbsche twee katoenen banden als sieraad (zie *kura*). Ze zitten de eene onmiddellijk onder de knie, de andere onmiddellijk boven den enkel. De vrouw haakt ze met een ijzeren naald, wier punt een weinig omgebogen is. *Wori sepu*

ka-san siriïa-ke = De vrouw maakt beenbanden met de naald. Zij haakt ze om haar eigen been. Alleen den kinderen worden de banden omgehaakt door de moeder. *Y-emuil-dï si-sepa-to-ya, ayupopa-ne kono i-sei-dï s-ene-ya* = Ik doe mijn dochter sepoe's aan, haar been bevalt mij (zonder sepoe's) niet. 'n Kind van 3 à 4 jaar ontvangt ze reeds. De banden kunnen dan niet meer weggenomen worden, tenzij men ze stuk snijdt.

2) De twee banden zijn niet van dezelfde afmetingen. De bovenste, die onder den knie zit, is smal, gewoonlijk slechts één duim of minder breed. *Epo-no akombi-ma roten si-ća-sa* = Den bovenste maak ik slechts smal. De onderste daarentegen is $^1/_2$ tot 1 d.M. breed. *Piño-no* (zie *upiño*) *te-ne t-akombi-re si-ka-sa* = Den onderste, dien maak ik breed.

3) Men onderscheidt zoowel bij den knie- als bij den enkelband: den *sepu pota-rï* = de mond (lip) van de sepoe. Deze is de rand, die het haakwerk van boven afsluit. Verder den *sepu undï* = het ruststuk van de sepoe, een rand, waarmede het haakwerk van onderen wordt afgesloten. De *sepu pota-rï* is van dezelfde dikte als de sepoe. De *sepu undï* daarentegen is tweemaal zoo dik. Bij de vervaardiging eener hangmat wordt de uiterste inslagdraad op dezelfde wijze vervaardigd als deze rand. Vandaar heet die inslag ook *sepundï*, d.i. *sepu undï*. Zie *nimoku*, n°. 7 en 11.

4) De katoen, voor de sepoe's gebruikt, wordt fijner gesponnen. Zie bij *nimo*. Meestal koopt men die fijnere katoen in den winkel.

5) De sieraden der sepoe's:

a) De sepoe's hebben altijd franjes bij wijze van versierselen. De franjes zijn dan in de rondte aan de sepoe's bevestigd of hangen van één enkele plaats van de sepoe in een dik bosje neer. Ze slijten er wel eens af en niet altijd doet men er dan weer nieuwe aan. Vooral bij de *Tërewuyu* kunnen deze franjes zeer lang zijn, zoodat zij 't geheele onderbeen bedekken, 't geen zeer sierlijk staat. *I-ïutu-ru* = haar franjes. *Sepu-ru tutu-ru-ke na* = Mijn sepoe's hebben franjes. *Iïutu-ro* = van franjes voorzien. *Sepu-ru non si-tutu-ro-ya, ayupopa terapa sepu-ru na* = Ik voorzie mijn sepoe's weer van franjes, mijn sepoes bevallen mij niet meer. Men zegt ook: *sepu ewe-tï* (zie *we*) en *sepu sese-wuru*. *Sepu-ru s-ewe-to-ya* en *si-sese-wu-ro-ya* = Ik voorzie ze van franjes. Zie *sesewuru*.

b) Verven en vernissen. Men knijpt den binnenbast van de *apurukuni* uit. Met een in het *apurukuni*-sap gedoopte leege mais-kolf strijkt men herhaaldelijk over de sepoe. Morgen nog eens. Een vier, vijf keeren herhaalt men dit. Het *apurukuni*-sap is kleverig. De sepoe wordt er stijf van, als buigzaam bordpapier en zwart. Men gebruikt geen roet. Wanneer men geen *apurukuni* heeft, dan gebruikt men *kumeti* met roet.

Om de sepoe's rood te verven spreidt men eerst *kumeti*-sap er over uit, vervolgens *kusewe*. *Kusewe-ke non sepu-ru s-apo-i* = Met koesoewe beklop ik zoo lang (voorloopig) mijn sepoe's.

Soms doet men *kumetï* op de sepoe's om ze te laten blinken. *Kumetï-ke ne sepu-ru s-apo-i, ćape-ta-tome* = Ik beklopte mijn sepoe's met *kumetï*-sap, opdat zij blinken.

6) Mettertijd vernieuwt men de sepoe's. Ze worden te nauw bij jeugdige personen, ze verslijten bij de ouderen. *Sepu-ru yawa-nembo me ne na, si-petaka-ma-i non; ćopo-ne te ne rapa t-atï-se na* = Mijn sepoe's zijn slecht geworden, ik ga ze nu vernieuwen; ze zijn veel te oud geworden.

7) Gelijk de Trio-Indianen (in 't bovenland van Suriname) kennen onze Karaïben ook beenbanden uit snoeren en fijne kralen vervaardigd. Niet slechts wikkelt men eenvoudigweg een koralensnoer enkele malen onder den knie rondom het been (wat zeer veel voorkomt), maar ook maakt men van koralensnoeren mooie figuren. Zie bijgaande teekening.

8) Wat sommige schrijvers beweren, dat nl. 't onderbeen door de sepoe's sterk misvormd is, geldt hoogstens van een enkele Karaïbsche vrouw als uitzondering. Men kan niet zeggen, dat men het „misvormen" beoogt. *Ay-akï-ka-pa moro a-sepu-ru na, wo?* = Zit de sepoe je niet te straf om, vrouw? *Uwa, y-akï-ka pa na* = Neen, ze snijdt me niet in 't been.

Tororo-me-ne si-čapu-i, ido-ke-ro y-akï-ka-rï pona i-wa si-čapu-i = Ik heb ze losjes gemaakt, ik heb ze expres zoo gemaakt, dat ze me niet snijden zullen. Wanneer de sepoe's nat geworden zijn en krimpen, kunnen ze soms wat hinderen. De vrouw draait ze dan rond om haar been. *Sepu-ru s-u-me-ya* = Ik draai mijn sepoe's rond. Ofwel, ze wringt haar vingers tusschen de sepoe en 't been en tracht de sepoe van 't been af te buigen. *Sepu-ru s-enda-kowe-ka-i* = Ik buig ze aan den bovenrand (*enda* is een ander woord voor *pota*; *sepu pota-rï*, zie boven n⁰. 3) een weinig krom (*kowei* = haak; *ka* = maken).

9) 't Gebruik der sepoe's dateert van den ouden tijd. In 't verhaal van *Ipetïmān* of *Surarï* herkent de moeder in het geroosterde vleesch hare dochter, zoodra zij tusschen de vleeschbrokken de sepoe's vindt.

10) Beenbanden bij de mannen; zie *parandï-nano*.

11) Ook de boog heeft sepoe's; zie bij *rapa*, n⁰. 11.

sepupi - een saliesoort (?); zie bij *purïlka*.

sere - hoest. *I-sere-rï* = zijn hoest. *Sere-pe wa* = Ik heb een zwaren hoest. *Sere-wa* = hoesten. *Ni-šere-wā-i* = Hij hoest. *Aw sere-wā-i* = Ik hoest. *Otono me ko a-sere-wa-no* = Waarom hoest gij? *Sere-wa pa wa* = Ik hoest niet. Voor hoesten zegt men nog = *awopoko-ta*. Geneesmiddel tegen verkoudheid zie *otono*.

sere pi-tï - letterl. geneesmiddel (*epi-tï*) tegen den hoest. Kruidachtige plant met harde, platte, vuurroode bloem. De bladeren worden gekookt; het aftreksel drinkt men tegen de tering.

serere - *Serere-me yumañ a(y)-enka-rï man* = Uw halssieraad is te lang (hangt te diep neer). *Surabañ boko sambura iñe-ko serere-me* = Bind de trom aan den balk zoodat zij hange.

Serere-ma = iets ophangen. *Matapi serere-ma-ko auto yara-rï taka* = Hang de matapi aan een spar van het kamp. *Sambura serere-ma-ko yara-rï poko* = Hang de trom aan de spar (van het dak). *Ero-po an-išerere-ma pa wa, a(y)-upupo mi-wo-take* = Hier kan ik ze (de trom) niet ophangen, ge zult je hoofd stooten.

O-serere-ma = verb. refl. ergens aan hangen. *Kupirisi tüw-o-serere-ma man wewe poli-rï-wo* = De luiaard hangt aan den tak van een boom. *Kumaka poko n-o-serere-ma-no aramari* = De aramari-slang hangt van den kankantrie neer. Zie de volgende woorden.

sere-sere - *Sere-sere-ma-ŋ enu-ru* = een oog dat naar alle richtingen draait om alles te zien. Het adjectief zal wel zijn *sere-sere me*. Zie suffix: *n*. Verband met het voorgaande woord?

Sere-sere-(n)ga = Afgeleid van *sere-sere* of *serere*? *Kës-sere-sere-(ŋ)ga-i* = Raak me niet aan! Zie infix *m*.

sere-sere-(n)ga - zie *sere-sere*.

serewai - Tupinambis Nigropunctatus; N. E. sapakara, een groote hagedissoort. *Tï-me-re-me-re man* = Zij is zeer gespikkeld (groen nl. en zwart). *Korotoko-me kën-apoi-yan* = Zij grijpt de kleine kuikentjes. Naar de sapakara wordt zekere slang genoemd; zie *sapakara-iño*.

se-ri-ka - zie *o-se-ri-ka*.

se-se-ka - zie *se*, n⁰. 3.

sesewu - franjes. Over de samenstelling van dit woord, zie *se* = zijde, n⁰. 3. *Patï sesewu-ru* = de franjes der hangmat (zie *nimoku*, n⁰. 9). *Sepu sesewu-ru* = de franjes der beenbanden (zie *sepu*, n⁰. 5, a).

Sese-wu-to = ergens franjes aanbrengen. *An-išese-wu-to pa noro wa* = Ik heb er de franjes nog niet aangebracht. *Si-šese-wu-to-ya* = Ik maak de franjes. Men zegt ook *sese-wu-ro* (zie *sepu*, n⁰. 5, a).

sewo - Om een overzicht te verkrijgen geven wij onder het woord *sewo* = oudere broer de benamingen van alle broers en zusters.

A. *Gebroeders.*

1) a. *Sewo* = oudere broer. *Sewo maro ne w-opu-i* = Ik ben met mijn ouderen broer gekomen. Gelijk bijna bij alle familiebenamingen heeft men ook voor *sewo* een ander woord, wanneer tevens bezit uitgedrukt moet

worden. *Moko rui* = zijn oudere broer. *O-rui-wa w-oturupo-take* = Ik zal het aan uw ouderen broer vragen. *I-rui-ma wa* = Ik heb geen ouderen broer.

Volgens een Indiaan zou *sewo* een woord zijn der *Murato*. De *Tërewuyu* zeggen liever: *yaya*.

b. *Yaya* = oudere broer (zie boven, n⁰. 1, a).

2) a. *pirï* = jongere broer. De *rï* is wellicht bezitssuffix. *Pi-rï wotaro n-ito-n* = Mijn jongere broer is op jacht gegaan. *Owe-ko a-pi-rï nan* = Waar is je jongere broer? *I-pi-rï* = zijn jongere broer. *Tï-pi-rï-ne man* = Heb je jongere broers? *I-pi-rï ma wa* = Ik heb geen jongeren broer. *Otoro-ko a-pi-yan nan* = Hoeveel jongere broers hebt ge?

b. *pito* (misschien het boven gegevene *pi-(rï)* en suffix *to*). *Pito wotaro n-ito-n* = Mijn jongere broer is op jacht gegaan. *Pito o-ko ne* = Broer, kom! *Pito* (of *pi-rï*) *Paramuru-wa n-ito-n* = Mijn jongere broer is naar Paramaribo gegaan.

Met *pito* spreken de ouders hun groot geworden jongen aan. Zie beneden n⁰. 5, bij *miya*.

B. *Gezusters.*

3) *enau-tï* = zuster. *Enau-tï* laat buiten bespreking of de zuster ouder of jonger is dan gij. *Y-enau-tï, a(y)-enau-tï, enau-tï* = mijn, uw, zijn zuster. *S-ene-i mok-aro ay-enau-naŋ* = Ik heb uw zusters gezien. *Papo-ro mokaro ay-enau-naŋ moro-po man Kwami unemu-rï (y)ako* = Al uw zusters waren tegenwoordig bij Kwamis begrafenis. *Y-enau-naŋ apuime* = Ik heb veel zusters. *Enautï-ma wa* = Ik heb geen zusters.

4) a. *wawa* = oudere zuster. *Wawa-ndï* = oudere zusters.

b. *wawa* is ook „gemeenschappelijke" titel. De jongen nl. spreekt er zijn oudere zuster en het meisje haar ouderen broer mee aan. *Wawa, o-ko-ne non* = Broer, kom nog eens!

5) *miya* (mvd. *miya-ndï*) en *suwi* = jongere zuster. *Oya ko suwi n-uto-n* = Waar is mijn jongste zuster heengegaan?

Met *miya* spreken de ouders hun dochtertje aan, wanneer het kind wat opgegroeid is. Men respekteert haar dan al wat. Gelijk men in 't Hollandsch het dochtertje ook met „zus" en „zusje" betitelt.

Met *suwi* spreken de broeders hun jongere zuster en de ouders hun jongste dochter aan. Ook andere vrouwen mits zij maar van de familie zijn of zeer goede kennissen spreekt men, wanneer zij jonger zijn dan de spreker, met *suwi* aan.

C. *Broers en Zusters.*

6) *mesekupo* = de jongste spruit; kan zoowel een jongen als een meisje zijn. *A-mesekupo aw wa amoro y-(u)wapo-to-rï* = Ik ben de jongste, gij zijt boven mij. *Mesekupo* zal wel identisch zijn met *masaku-po* en dus een generiek woord zijn; zie *masaku*.

7) *wawa*, zie boven, n⁰. 4, b.

si - steek, scherpte, enz. Vooral reduplicatief gebruikt.

1) *si-si-čo* = steken, bijten, krabben. *Turara a-si-si-čo-ya* = De tajer brandt je (op de tong). *Sito pupu-ru-ta na, pupu-ru si-si-si-čo-ya* = Er zit een sika in mijn voet, ik krab mijn voet.

E-si-si-čo = verb. refl. *W-e-si-si-čo-ya* = Ik krab mij zelven.

2) *Tï-si-si-če. Pupu-ru tï-si-si-če na* = Mijn voet jeukt.

3) *Po* = bek, bovenlip kan geïncorporeerd worden, zoowel om een adjectief als een verbum te vormen; zie *potï* = bovenlip, n⁰. 2.

4) *Si-(n)ga. Ay-enata-si-(n)ga-tan* = Zij (de snuif) zal bijten in je neus. Zie infix: *m*.

si - waarschijnlijk het stamwoord van *si-ñarï* = fluit en *si-ña-wa* = fluiten. Aldus te besluiten uit het refrein: *si-ñe, si-ñe yo* van het kinderliedje, te vinden onder *esapima* = spelen, n⁰. 3, a.

si - pronomin. préfix; zie *s*.

si - infix; zie bij *s*.

si - schijnt ook „suffix" te zijn om nieuwe substantieven te vormen: *Munu* =

bloed; *asę-munu-si* = tweeling (letterl. van 't zelfde bloed). *Kwasi* = een grassoort; *kwási-si* = matrozendruif. *Maraka* = zeker rond instrument; *maraka-ya* = een tijgerkat die zich oprolt tot een bol; *wętu maraka-si* = zekere specht welke het voorkomen van een bol heeft. *Pǫpǫ* = grond; *pǫpǫ-si* = laagte (?); *pǫpǫ-si-ćę* = laag (letterl. met laagte). *Sim̃ǫ* = liaan; *sim̃ǫ-si-si* = kamina-liaan. *Lęmu-lęmu* = soort kever; *lęmu-si* = kolibrie. *Wara* = roode Ibis; *wara-si* = zekere roode duif. *Tamu-si* = grootvader. *Tuku-si* = punt. *Weru-si* = zeker vogeltje. *Wera-si* = schaar. Zie verder nog: *awa-si*, *wanǫ munka-si*, *kupa-si*.

sia - uitroep van afkeer; zie bij *ǫkǫyumǫ*, n⁰. 7.

siki, siki'i - *Apo siki'i-rï* = de pink. *Y-aya-rï isiki'i-pǫ* = mijn pink. *Kusa siki'i-rï* = de kleine pooten der krab (in tegenstelling met de groote schaar).

I-siki-rï = de vingers. Naar de vingers worden sommige strepen op de *sapera* genoemd, zie de bodem-beschildering der *sapera* onder *mę*, n⁰. 9, a.

Ski'i-m̃ę. Ki'ęrę-pu s-unā-i, ski'i-m̃ę i(wٛ)-e'i-ĺǫmę = Ik haal het kasavemeel door de zeef opdat het fijn worde.

Sikiri-m̃a = klein maken. *Akarę sikiri-m̃a-ko m-ękamu-sę* = Snijd den kaiman aan kleine stukken om uit te deelen.

N.B. Is *iĺüi* (*ićüi*) of *siĺüi* (*sićüi*) niet identisch met dit *siki*?

sikima - zeer dunne liaan met gele bloem, wier keel bruinrood is; geeft witte melk af. De vergiftige vruchten, niet met de hand maar met behulp van een stokje gekneed en dan op zweren gelegd, moeten een zeer sterke uitwerking hebben. Ze mogen niet langer dan één minuut op de wond liggen. Ge begint er van te braken. Zouden ze er langer op blijven, ge zoudt er van sterven. Aldus de Indiaan. Als men zijn lichaam er mede besmeert, is men gevrijwaard tegen den beet van vleermuizen. De vruchten gelijken op branbi.

sikiri-ma - Zie *siki*.

siküri - de kleinere palmworm. Deze gelijkt op den grooten palmworm. (*atúkuma*), heeft echter een witten kop. Hij zit in de maripa- en koemboepalmen. Wordt gegeten. Zie *atúkuma*.

simari - zie *sęmari* = rasp.

sim̃aruba - simaruba officinalis; N.E. soemaroeba. Het zachte, witte hout gebruikt men vaak voor trommen (zie *sambura*, n⁰. 5). De wortel levert een geneesmiddel tegen buikziekte.

simiri - Hymenaea Courbaril L.; N.E. loksi; lokusboom. De boom levert een wit hars, 't welk hard wordt aan den boom en op glas gelijkt. *Tï-yanarę simiri ępu-ku-ru* = Het lokus-hars is hard. Zoodra het hard is, haalt de Karaïb het van den boom af. *Simiri s-ępu-kā-i* = Ik neem het lokushars weg.

't Lokus-hars, 't welk bij verbranding echter rook afgeeft, wordt eerstens gebruikt ter verlichting; zie *awęi*.

't Moet ook dienst doen voor vernis: *sapera wǫ-tǫpǫ, i-m̃ę-rï (w) ǫ-ka-rï pona* = om er de sapera mede te bestrijken, opdat diens beschilderingen er niet afgaan. Wanneer nl. de Karaïbsche den binnenkant eener sapera met *tupuru*-sap beschilderd heeft, verwarmt zij den volgenden dag de sapera boven het vuur. Zij strijkt dan het lokus-hars over den binnenkant uit, waarbij het hars smelt. Het hars blijft als een laag vernis over de schilderingen liggen. De *tupuru*-schilderingen verkrijgen er wasch-echtheid door.

simiri-dan - benaming van zekere plant, gelijkend (*ran*) op den lokusboom (*simiri*).

sim̃ǫ - 1) liaan. Voor den Karaïb is de liaan eene der allergewichtigste planten, een onmisbare plant zelfs. Hij kent meer dan 40 lianensoorten, die er groeien 't zij in 't groote bosch, 't zij in de savana, 't zij langs de rivieren of de moerassen. Voor allen heeft hij een naam. Alle haast weet hij tot 't een of ander doel te gebruiken.

2) *Benamingen der lianen.* De generieke benaming voor liaan is *sim̃ǫ*. De benamingen der verschillende lianensoorten zijn te onderscheiden in

twee klassen. Tot de eerste klas behooren de enkelvoudige, tot de tweede klas de samengestelde of afgeleide benamingen. Vertoont nl. een liaan eenige gelijkenis met een plant of dier, of heeft een liaan op de een of andere wijze er betrekking mede, naar dát dier, naar díe plant wordt dan de liaan genoemd. Dergelijke lianen-benamingen zijn bv.:

aimara muŋkara-rï = de keel v. d. anjoemara.
akuri kërerï = de kasave v. h. konijn.
alakaidu = een soort v. krab.
arawowe simo-rï = groenhart liaan.
atapo simo-rï = atapa liaan.
kupaiya-ran = gelijkend op de gobaya.
kurumu enu-ru = stinkvogel oog.
kusari puma-po = hertennek.
kutupu = ruggegraat.
lele simo-rï = vleermuis liaan.
napi-ran = gelijkend op napi.
uruango simo-rï = neger liaan.
urukureya amoseikï-rï = nagels v. d. nachtuil.
wayamaka andïkë-rë = staart v. d. leguaan.
wayamaka erepa-rï = kasavebrood v. d. leguaan.
wayamun epu-ru = ladder der schildpad.

3) *Gebruik der lianen.*

a. als *bindsel*. De *akawarï*, de *simósisi* dienen om booten vast te leggen; de *akïkïwa* levert den inslagdraad bij 't breien der *pari*, bij 't maken der vischvallen; de *arawone simo-rï*, de *yapepuku* en andere worden gebruikt om 't groote hout uit het bosch te slepen, te vervoeren over de rivier; de *akïkïwa*, *lele simo-rï*, *simósisi* enz. zijn bindtouw bij 't maken der kampen, enz.

b. tot *spel* en vermaak; zie bij *esapima*.

c. tot hoepels der *trom*; zie *sambura*, n⁰. 5.

d. tot *opsmuk* van het lichaam. *Kalawiru* geeft de roode verf, *simo epe-rï* zijn zeer gewild voor halssnoeren, *simósisi* levert het materiaal voor een prachtig heupsnoer. Zie *kundï-nano*.

e. tot de *vischvangst*. Bekend zijn de twee lianen *iñeku* en *kutupu*, die vischvergift inhouden. Zie bij *tïmu* = dronken maken.

f. tot het maken van *vlechtwerk*. *Alakule* en *wame* komen veel voor in den rand der manden. Van *akawarï*, *asiiaremu*, *simósisi* vlecht men geheele korven. Zie verder bij *waruma*.

g. tot *geneesmiddel Alakaidu*, *aráwone simo-rï* en *wonse* worden gebruikt bij behandeling van zeere oogen; *panapana*, *sikï'ima*, *kusari pumu-po* bij zweren. *Tameyu'u* en *wuipolë* tegen verkoudheid. *Wuipolë* is ook tegen koorts en rheumatiek. *Uruango simo-rï* tegen buikpijn. *Wayamaka andïkë-rë* tegen 't gift van een slangebeet. *Wayamaka erepa-rï* tegen opzetting der milt.

h. tot 't maken van *vuur*. Eertijds gebruikte men daartoe *murewa*.

i. De vruchten van *baniri* worden benut.

j. De bladeren van *puruma* zijn puik schuurpapier voor den boog.

4. *De liaan in de ornamentiek.* Geen wonder, dat de liaan ook in de Karaïbsche ornamentiek herdacht wordt. Hier roept de Karaïb zich de liaan voor den geest, die, afhangend eertijds van een reuzachtig hoogen tak, neergetuimeld is, omdat de tak haar niet langer dragen kon. De liaan ligt nu als een ondoorzichtbaar kluwen op den grond, wiens begin noch einde men ontdekken kan. De Karaïb bootst dit kluwen na in een der bindwijzen, bij 't maken der pijlen gebruikelijk. Het touw loopt her en der in verschillende richtingen, zonder dat een enkele richting er de bovenhand verkrijgt (zie de afbeelding). Men bindt òf met een dikker touwtje dan gewoonlijk òf met een dubbel. De benaming der bindwijze is: *simo w-ot-amemu-po* = een in elkaar gerolde liaan (zie bij *amemu*). Ook: *simo w-ot-ororo-ka-po*, 't geen hetzelfde beteekent. Over de afleiding van dit

woord zie *ororo*. Nog wordt de bindfiguur genoemd: *simo w-opapu-po* = neergevallen liaan (zie bij *pakï*, n⁰. 5, c en *purïlwa*, n⁰. 12).

5) *Kurupi simo-rï* zie *kurupi*.

simo epe-rï - boschliaan-vruchten. *Simó* is de generieke naam voor liaan. Hier zijn echter twee bepaalde liaansoorten bedoeld, waarvan de eene in kreupelhout langs rivier of moeras, de ander in hoog bosch groeit. Beiden zijn donker en hebben donkere vruchten, vandaar heeten zij ook *simo tëpuru*. Zie *tëpuru*. *Të-karai-ye y-e'i-dü-ke simo tupuru-me s-eyato-ya* = Omdat zij donker is, noem ik de liaan tupuru. De vruchten, één voor één aan de liaan staande, worden met behulp van water van haar vleesch ontdaan. Er blijft een bruine pit over, ter grootte van een sinaasappelpit. De pit loopt aan haar eene uiteinde plat, aan haar ander uiteinde min of meer rond uit. Het platte uiteinde wordt doorboord. Men rijgt de pitten aaneen tot een snoer. Zie *eneka*, n⁰. 4. Mettertijd breken de pitten van de boschliaan, die wat grooter en donkerder zijn dan die van de kreupelhoutliaan af. Deze pitten worden veel voor snoeren gebruikt.

simomō - N. E. woen-woen; hommel. Zie *opomu*.

simona - stuur. Dit woord is ontleend aan het Fransche: timon. De *t* van vreemde woorden gaat bij deze overname in het Karaïbsch wel meer in *s* over. Tambura (Sp.) = trom; *sambura* (Kar.) = trom. Over het stuur der Karaïbsche booten, zie de verwijzingen onder *kuriala*, n⁰. 4.

simo-ran - benaming van zekere plant, gelijkend (*ran*) op de oeman-kamina liaan (*simo*). De plant heeft een bloeiwijze als de kasjoe, de bloem is rood.

simó-sisi - ook enkel *simo*; N. E. oeman kamina; vrouwelijke kamina-liaan. Men splijt haren bast gelijk dien van de warimbo en vlecht er manden mee: *kurukuru* nl. en *pamakari*. Van deze uiterst sterke liaan neemt men ook een reep om een kunstig heupsnoer te breien. Zie bij *kundïnano*, n⁰. 5.

si-ña-rï - 1) fluit. Het woord is een samenstelling van *si* en *na-rï*, zie beide woorden. *A-si-ña-rï eto-ko* = Blaas op je fluit. Van *siña-rï* is wederom afgeleid het werkw. *siña-wa* = op de fluit spelen. *Si-ña-wā-i* = Ik speel op de fluit. *A-si-ña-wa-ko* = Speel op de fluit!

2) De fluit wordt uit eenige der bamboe-soorten gemaakt. *Iripara*, *kwama* en *naporan* zijn daarvoor geschikt (zie *kwama*, n⁰. 3). De *kwama* wordt het meest gebruikt. Vandaar dat men evenzeer zeggen kan: *kwama eto-ko* = blaas op je bamboe, als: *a-siña-rï eto-ko* = blaas op je fluit. Zie de beschrijving der fluit bij *kwama*, n⁰. 2. Zie bijgaande teekening van bamboe-fluiten en foto van de wijze waarop de fluit bespeeld wordt.

3) Eertijds — zegt de Indiaan — maakten zij ook fluiten uit 't gebeente van den tijger en den kwatta en andere dieren. Thans niet meer. De hoorn uit „klei" gebakken *kuti* genaamd (zie dit woord) is evenzeer in onbruik geraakt. Wij geven er hier een afbeelding van.

4) Soms speelt men bij een dansfeest wel eens op de fluit, doch de gewone begeleiding van den dans en den zang is de trom (zie *sambura*) en de rammelaar (*karawasi*).

5) Zie nog het morisi- of maripa-fluitje onder *ko* en de papaya-fluit onder *sarasara* en de bamboefluitjes: *kamuwata* en *tamakusi*, alle speelgoed voor kinderen. De *ko-ko* werd eertijds ook gebakken. Wij geven er hier een afbeelding van.

si-ña-wa - op de fluit spelen; zie bij *si-ña-rï*.

sipárari - ijzer; ijzeren ketel. *Moro spálari ene-ko* = Breng den ketel. Zie ander voorbeeld onder *anga*, n⁰. 1. *Sipárari pomui-rï* = zie *pomui*, n⁰. 3. De naam der stof wordt ook gegeven aan de voorwerpen vervaardigd uit die stof, zie *etï*, n⁰. 9.

sipárarí-tïya - naam van een Indianenstam. Zie bij *Sipu*, n⁰. 1. Verband met *spárari* = ijzer?

sipari - Potamotrygon reticulatus; staart- of zweep-rog. Èn in zoet èn in zout water komen de roggen voor. Zie *greimo*, *tïposi*. *Këi-ome-i čoro to, hen, moro tuna kaka, sipari ro'm a-pu-ka-tan* = Val niet in het water, hoor, de sparri (rog) zal je anders steken. Komt men in onbekende streken

en moet men langs den oever in 't water stappen, dan steekt men dikwijls met den parel eerst in 't water en in 't zand van den bodem om mogelijk aanwezige sparri's weg te jagen. De stekel van den sparri wordt wel eens gebruikt om pittige tabak te krijgen; zie bij *tamun*.

sipari koro koro - Aspredo aspredo (L.); trompetter; zoetwatervisch. De naam is wellicht een samenstelling van *sipari* = rog en *koro koro* = klanknabootsend woord.

sipari wano-rï - zekere bijensoort; de mond is breed. Haar honig wordt gegeten. *Spari* = rog, *wano* = generieke naam voor bij. Zie *wano*.

sipa-sipa-rï - een soort onstuimig water; N.E. njamsi-watra; het zijn heel kleine golven, doch die naar alle richtingen gaan. *Tuwalo koro sipa-sipa-rï lo'm pana-pe yumañ man* = Pas op, het njamsi water is zeer kras. Zie *tuna*, n⁰. 4.

sipipa - N.E. gomma; gom. Het bezinksel nl. (*iŵ-oma-po*) van het uitgeperste kasave-water (zie *arepa*, n⁰. 7). Als gom wordt het bezinksel door de Karaïben slechts gebruikt om zeker vischaas (zie bij *kunami*, tweede wijze) te kunnen maken. Overigens bakt men er koekjes van of kookt men het tot pap.

sipipa-po - luchtblaas der visschen; wellicht heeft het woord verband met *sipipa* = gom. *Po* is dan suffix het verleden aanduidend (zie dit woord). Van menige vischblaas maakt men gom in Suriname.

sipiriri - N.E. kroektoe-tere; schorpioen. *Moko-ne sipiriri-ŵa tu-pu-ye man* = Hij is door een schorpioen gestoken (letterl. geroosterd). *Sipiridi andïkërë* = staart van den schorpioen; teekening op lichaam en aardewerk (zie *me*, n⁰. 14). *Sipiriri pomui-rï* = benaming van zekere pepersoort, zie *pomui*, n⁰. 3. Zie bijgaande teekening van den schorpioen.

sipiriri-mo.

sipo - 1) Ik geloof dat *sipo* de boom is door Hering besproken in het hoofdstuk Elemi-hars: Icica guianensis Aubl., Icica Carana H. Bth. familie der Therebiataceae. Zou moeilijk van *ayawa* te onderscheiden zijn.

2) Het hars uit dezen boom (Elemi-hars?), aanvankelijk wit, wordt langzamerhand zwart. De Karaïb haalt het van den boom (zie *epu-ka* onder *epu*). *Pisiri-mbo ća-ko y-enë-me* = Maak een korfje om het weg te dragen. Thuis gekomen legt hij het hars enkele dagen in de zon. *Weyu-taka paka-ko aru-ta-tome* = Leg (het hars) in de zon opdat het droog worde! Hij gebruikt het hars tot verlichting, zie bij *awei*. Als 't hars goed droog is geeft het weinig of geen rook. Voor verlichting is het zeer geschikt. Minder geschikt is het *sipo* hars voor het kalefateren van oude booten, waarvoor *ayawa* beter is.

De *sipo*-gom kan de plaats van *alakuseri*-gom innemen om de zwarte *alakuseri*-verf te maken. *Watopo maro icöi-ma-ko sipo epu-kuru* = Meng de (fijngestampte) houtskool met het *sipo*-hars. Over deze verf zie bij *alakuseri*.

Uit *sipo*-hout wordt bij voorkeur de steel gemaakt van den bezweringsrammelaar (zie *maraka*).

Pakira sipo-rï = een boomsoort, zie *purïlka*.

sipu - naam van zekere kreek in den vreemde, ik denk in de nabijheid van het Roraima-gebergte (zie bij *oriño*, n⁰. 8), waarheen de voorouders onzer Karaïben naar toe getrokken zijn, om er met de daar wonende Indianen handel te drijven.

1) In de Surinauskreek hoorde ik: Men voer langen tijd de Corantijn (scheidingsrivier tusschen Engelsch en Hollandsch Guyana) op. Daarna zette men gedurende enkele dagen de reis voort over land, tot men bij de *Sipu* kwam. Hier schilde men een boom en maakte een boot uit boomschors. Men ging dan naar de *Kawayo*- of *Akawayo*-Indianen. Dezen waren zeer kwaadaardig. Verder naar de *Ifoto*. De *Ifoto* hadden mooie honden, mooie Indiaansche hoofdkransen uit veeren vervaardigd (*umari*), mooie hangmatten, stijve schaamdoeken (*kweyu*), maar geen bijlen, geen ijzeren pannen enz. Die laatste voorwerpen brachten onze voorouders dan bij hen, en wisselden ze in voor de eersten, voor de honden, de hangmatten,

enz. De mannen op reis zijnde zorgden altijd hunne hangmatten hoog te taaien. Want *popao*, de groote kaiman, sloop altijd naar hun slaapplaatsen toe, trachtte de menschen te grijpen en mee te sleuren naar de rivier. Op de vraag of zij nog meer Indiaansche stammen kenden dan de bovengenoemde antwoordden ze: de *Spararitï-ya* (*spalari* = ijzeren ketel) en de *Aritusa*.

2) In de Marowijne (*Mara'uni*) toonde men mij een zeer mooien spindel. 't Stokje, c^a 4 d.M. lang, was van letterhout, donker, glanzend als een gepolitoerde staaf. 't Schijfje was uit een der schubben van een schildpadrug. De schildpad heette *warara*. Alhoewel de benedenlandsche Karaïben vele schildpad-namen bezitten (zie *wayamu*), den naam van *warara* hebben zij niet. Ik vroeg dan ook wat voor schildpad de *warara* is? Waarop men men mij zei, dat een hunner voorouders ze in de *Sipu* gevangen had en van haar het schijfje had gemaakt. Het schijfje was van een regelmatige lijnenteekening voorzien. Zie schijfje 9 onder *kuita*. Geen sprake er van, dat men dien spindel wilde afstaan.

3) In alle rivieren en kreken van het benedenland, waar men de Karaïben aantreft, vindt men bij menige Karaïbsche vrouw een bepaald soort van polijst-steen. Zie *oriño*, n⁰. 8. De voorouders — zoo zeggen de Karaïben — hebben die steentjes, in Suriname niet te vinden, van de *Sipu* meegebracht.

sipunu - lepel; overgenomen van het Neg.-Eng.: spoen; Eng. spoon. Over den kalebaslepel zie *tupo*.

siraipï - smal. *Siraipï nimoku* = een smalle hangmat. *Siraipï me ne te ne na* = Zij is te smal. *Siraipï me s-taranga-take* = Ik zal de hangmat wat smal maken. Zie *siwai* en *aipo*.

sirandu - Cavia aperea (?); N. E. maka-alatta, d.i. scherppuntige rat; kleine boschrat. Witte buik, roode rug. De haren op den rug zijn hard als van 't konijn. Heeft een staart. Men scheldt iemand wel eens uit met: *sirandu wato* = Jij lijkt op een boschrat. Zie *eyu* = schelden, n⁰. 3, c.

2) De *sirandu* dringt wel eens te veel het kamp in en kan er dan veel vernielen. Men zet dan een val: *sirandu enan-dopo* = boschrat-strop. Deze val is afgebeeld en beschreven onder *wotaro*, n⁰. 5, c.

3) Bovengenoemde strop wordt in de kunstjes ook nagebootst. *Sirandu enan-dopo* = boschrat-strop is de benaming van een der touwkunstjes (zie *esipima*, n⁰. 11, 3de soort). Opvallend bij dit kunstje is dat men om het touw naar bepaalde wijs om de vingers te krijgen het ook eens gedeeltelijk ópwerpen moet. Zie de teekeningen bij *esapima* 11, c. Fig. a de stand van het touw *vóór*, fig. b de stand *na* de opwerping. Heeft dan het touw de vereischte ligging, dan noodigt men iemand uit met zijn vinger één der touw-onderdeelen (zie fig. b) naar zich toe te trekken. De kunstenaar trekt nu met de duimen het touw aan. De vinger van den toeschouwer zit dan gevangen in een strop.

4) *Sirandu pu-yan* = Zij roostert een boschrat (aldus spreekt men van de vroeg opkomende maan; zie bij *nuno*, n⁰. 6). Over de ratten zie *alata*.

sire'u - N.E. areisi-fowroe; rijstvogeltje. *Sire'u* is groen. Een ander rijstvogeltje wordt *talirita* genoemd. Deze en andere vinkachtige vogeltjes „rijstvogeltjes" genoemd, behooren tot de genera Oryzoborus en Spermophila.

sirïgka - *Sirïgka-me si-mil-yu* = Ik bind het maar losjes (in dier voege, dat het aanstonds kan los gemaakt worden). *Sirïgka-me imil-ko* = Bind het losjes!

sirika - Callinectes danae Smith; N.E. srika; zoutwaterkrab. Zie *kusa*.

sirima - sika peper. Zie *pomui*, n⁰. 2.

sirita - ijzeren breinaald, wier eene uiteinde een weinig omgebogen is. Uit de baleinen van een ouden paraplu, welke men in de stad vindt, vervaardigt men deze naalden. *Sirita sepu ka-topo na* = De *sirita* dient om er de beenbanden mee te maken. Zie *sepu*, n⁰. 1. De heupsnoeren breidt men met maripa-naalden. Zie *siwuil*.

sirito - Sweetia nitens, Bth.; watergroenhart.

sirito (siriço?) - ster, zevengesternte, jaar.

1) a ster. *Eng-ko moro sirito, kiliu eng-ke na* = Zie die ster daar, zij lijkt wel op de water-boa ster. Opkomen der sterren = *e-pa-ka*. Ondergaan = *omu*. *Woko yumañ n-e-pa-ka-i, kën-omu-ya* = De pauwies-ster komt op, gaat onder. Andere voorbeelden zie bij *wapoto*.

b zevengesternte. *Sirito* = zevengesternte wordt afzonderlijk besproken. Zie aldaar.

c jaar. *Owin sirito kopo yetu-mbe w-e'i-ñe* = Langer dan één jaar ben ik ziek geweest. *Ero sirito-ta to-pa wa Paramuru-wa* = Dit jaar ga ik niet naar Paramaribo. Verleden jaar, het volgend jaar = zie bij *monï*, n⁰. 2. *Owin sirito kopo maro-ne n-e'i* = Hij blijft langer dan één jaar bij me. Andere voorbeelden zie bij *nonda*, n⁰. 1.

Ik geloof niet dat de Karaïben eenig begrip van tijdrekening hebben. Geen enkele die zijn leeftijd kent. Een opgeschoten man zal vragen of hij al 8 of 9 jaar oud kan zijn (Natuurlijk is hier geen sprake van Karaïben die de school bezocht hebben). Wat men in den loop van het jaar met de oogen ziet, weet men. Verder redeneeren doet men niet. Men ziet de afwisselingen der seizoenen. Men heeft dan ook voor een soort van seizoenen eigen oorspronkelijke namen (zie *weyu* n⁰. 8). Men ziet de maan toe- of afnemen en men zal zeggen: in deze, in de volgende maan (d.i. maand; *nuno* is zoowel maan als maand) kom ik. De verschillende phasen der maan ziet men, geeft men nog nauwkeuriger aan. Zie over dit alles bij *nuno*. De indeelingen der maand in weken ziet men echter niet, kent men dus ook niet. Heden ten dage echter is de indeeling in weken bij hen doorgedrongen. Men heeft het N.E. woord wiki (Engelsche week) overgenomen. *Ero wiki-ta w-o-take* = In deze week zal ik komen. Dag duidt men aan met: *kuri-ta* d.i. in het volle licht.

2) *Oorsprong der sterren benamingen.*

a. Zeer veel sterren hebben haar naam te danken aan 't een of ander, dat in de naaste omgeving van den Karaïb, 't zij in het dieren-, 't zij in het plantenrijk plaats grijpt omtrent den tijd, dat de ster opkomt. Zoo wordt zekere ster, die opkomt, wanneer de awara rijp is, awara-ster genoemd. Een andere ster heet pauwies-ster, omdat zij verschijnt in den tijd als het geroep van den pauwies gehoord wordt, enz, enz. Dergelijke benamingen zal men beneden genoeg vinden, n⁰. 4 en 5.

b. Een viertal sterren danken haar naam aan legendarische gebeurtenissen. Zij zijn: *ipe'tï-mañ* = de dijbeen-looze; *ombata-po* = het gelaat; *oriño-ka-na-ŋ wena-po* = het voetspoor van haar die klei haalde (de melkweg); *śura-ri* = de barbakot (houten rooster). Wanneer men de woorden afzonderlijk opzoekt, zal men bij elk woord het verhaal vinden. In welken zin nu de Karaïb het opvat, wanneer hij zegt: dat de man, wiens eene dijbeen afgehouwen was ... dat de vrouw, wier lichaam behoudens het hoofd door de visschen opgegeten werd ... naar den hemel zijn getrokken en als sterren daar zijn blijven staan, weet ik niet. Evenmin hoe hij het zich voorstelt, dat de vrouw langs den hemel klei haalde voor haar potten, hoe de barbakot daar opgenomen werd.

c. De plaats, welke een ster inneemt, het voorkomen, dat een sterrengroep vertoont, gaf ook soms den naam. De ster bv. welke somtijds zeer dicht bij de maan waar te nemen is, wordt *nuno pil-tï* genoemd = echtgenoote van de maan.

Het zevengesternte = *sirito* wordt ook wel met: *owi apo-si-kërë* d.i. negen aangeduid. Denken zij wellicht negen sterren te zien? *Pakamu-yumañ* = de lomp ster, zekere sterrengroep (de schorpioen) doet ook werkelijk aan den lomp (zekeren visch) denken. De drie sterren aan den kop verbeelden zeer goed den breeden, platten kop van den visch en de buigende slier van de sterren onder den kop, zeer goed het lichaam en den staart van den visch. Niets verwonderlijks daarenboven, dat een ster van de 1e grootte (Spica), fel lichtend boven den kop van deze sterrengroep, *pakamu turi-rï* d.i. flambouw van den lomp genoemd wordt, en dat

twee grootere, meer lichtende, dicht bij elkare sterren, in den staart van den lomp staande *kuta'i yumañ* heeten d.i. hoogkijker-ster. De twee oogen van den zwemmenden hoogkijker vallen immers erg op, ze steken boven het water uit.

3) *Vorming der sterren-namen.*

De meeste sterren-namen worden gevormd met behulp van het woord *yumañ*.

Twee vragen kan men hier stellen:

a. Is de weergave van het Karaïbsche woord *yumañ* correct en b. Wat beteekent *yumañ*?

a. Penard schrijft niet *yumañ* maar *yumu*. Voor hem vooral is de juiste schrijfwijze van het grootste belang, want zijn theorieën worden ten slotte opgetrokken op de beteekenis, welke de afzonderlijke klinker (volgens hem) bezit. *Yumu* zou dan „geest" beteekenen. Hij zegt: „Toch beteekent het woord *yumu* achter de namen geen ster, maar lichaamsgeest, want volgens deze Roodhuiden zijn sterren slechts geesten van menschen en dieren" (Penard I, blz. 105).

Insgelijks, wanneer enkele voorname geesten opgenoemd worden (Pen., I, blz. 224 en vgl.), schrijft Penard wederom *yumu*; b.v. *kaval-yumu* = paardengeest; *nono yumu* = grondgeest; *palana-yumu* = zee-geest; *oko-yumu* = dubbelgeest (*oko* = twee). Deze laatste benaming (op blz. 211) is die van de voornaamste der geesten, nl. den watergeest.

Nu komt het ons voor dat Penard het woord foutief weergegeven, foutief opgenomen heeft. Nimmer hoorden wij immers bij het uitspreken der sterren-namen den Karaïb *yumu* zeggen, altijd *yumañ*. Nimmer hoorden wij den een of anderen geest aangeduid met *yumu*. Toch geven wij de namen van 20 verschillende geesten, zie *yoroka*, n⁰. 8 en 9. En wat de Karaïbsche benaming van den watergeest betreft, de *Tëreuwuyu* hoorden wij zeggen: *okoyumo*, de *Murato okoyumbo*. Het komt ons voor dat het woord *yumu* zelfs in het geheel niet bestaat. Geest geeft men weer met *yoroka* en *okatombo*.

b. Wat *yumaŋ* beteekent?... Geest?... Of het waar is, dat „volgens de Roodhuiden" de sterren slechts geesten van menschen en dieren zijn?

Dat de sterren „geesten van menschen of dieren" zijn houden volgens ons de Karaïben zeker niet. De voorlichting, welke de Karaïben ons gaven, weet daar immers niets van af. En het woord „*yumaŋ*" op zich zelf genomen, duidt evenmin den geest van mensch of dier aan.

Yumaŋ beteekent in eigenlijken zin: vader. Het is de bezitsvorm van *papa* = vader. *A-yumaŋ* = uw vader; *i-yumaŋ* = zijn vader. *Owe-ko a-yumaŋ nan* = Waar is uw vader?

In overdrachtelijken zin beteekent het beschermer. Nu „beschermer" wordt door de Karaïben het een of ander wezen ten overstaan van een ander wezen genoemd: eerstens, omdat het met dit andere wezen eenige overeenkomst of eenig verband, zonder meer, bezit, en tweedens omdat het verondersteld wordt, dat andere wezen werkelijk te beschermen. In dit laatste geval is de *yumaŋ*, de beschermer een „geest". Maar niet een geest van een mensch of dier, doch een geest, boven menschen, boven dieren staande.

Yumaŋ voorkomend in de sterrennamen heeft volgens ons de eerste beteekenis. Er bestaat eenig verband (zie n⁰. 2) tusschen de ster en het wezen, waarnaar de ster genoemd wordt. Van „bescherming" welke van de ster zou moeten uitgaan, is geen sprake. Evenmin van een aanroepen der sterren om die bescherming te erlangen.

Zie hierover meer bij *yumaŋ*.

4. *Indeeling der sterren.*

Zekere Indiaan onderscheidde de sterren in: a. zonsterren, en b. vogelsterren.

a. Zon-sterren zijn:

asiñao, sura-ri, ipetï-maŋ, ombata-po en *pakamu*. Zie hierover meer bij *weyu* = zon.

b. Vogelsterren zijn:

Kurumu yumaŋ = aasgier-ster. In den tijd, dat deze ster des morgens vroeg opkomt (kl. droge tijd) roept de aasgier overdag. Zoodra de ster onder is, roept de gier niet meer.

Saka saka yumaŋ = groote ijsvogel-ster. Hiermede wordt de „Dolphijn" (?) aangeduid. Het sterrebeeld van 4 sterren, gelijkt volgens den Karaïb op een „vogel". Trek twee strepen (elke streep loopende tusschen twee tegenover elkaar staande sterren) en gij krijgt een kruis. De top van het kruis is de kop, de voet van het kruis is de staart van den vogel. De zijbalken naar links en naar rechts zijn de twee vleugelen. Zoo „vlecht" men ook een vogel (*sọlọliya*); zie *mẹ*, n⁰. 12, a. *Wọkọ-yumaŋ* = pauwies-ster; zie beneden n⁰. 5, a.

c. Deze indeeling echter is niet een adaequate indeeling. Men kan immers verder gaan en spreken van:

Vischsterren: *kuta'i yumaŋ* = hoogkijker-ster; *pakamu yumaŋ* = lomp-ster.

Dieren-sterren: *kaidusi yumaŋ* = tijger-ster; *kiliu yumaŋ* = boa-ster; *kupirisi yumaŋ* = luiaard-ster.

Planten-sterren: *awara yumaŋ* = awara-ster.

Menschen-sterren zelfs: *ipetï-maŋ* en *ọmbata-po*.

5) *Enkele sterren in volgorde (?) naar tijd van opkomst*:

a. kleine droge tijd (half Februari—half Mei). *Pakamu-yumaŋ* = de lomp-ster. De sterrengroep (Schorpioen) wordt naar den lomp genoemd, om reden aangehaald boven, n⁰. 2 c. Deze opvallende sterrengroep (of minder waarschijnlijk, de lomp zelve) heeft wederom een naam gegeven aan den kleinen drogen tijd: *pakamu weyu-ru* = de zon van den lomp. Dewijl er in den kleinen drogen tijd gedurende enkele weken ook regen valt spreekt men nog van de *pakamu ku-nu* = het water van den lomp. *Pakamu* (*y*)*ako wọkọ n-ẹta-nọ* = Wanneer de lomp aan den hemel staat (kleine droge tijd) roept de pauwies. In den staart van den lomp staat de *kutai*. *Kutai yumaŋ* = de hoogkijker-ster. Verklaring van den naam en aangifte der plaats waar de ster zich bevindt, zie boven n⁰. 2 c.

Pakamu turi-rï = flambouw van den lomp. Over deze ster zie boven n⁰. 2 c.

Awara yumaŋ = awara-ster. De sterrengroep heeft het voorkomen van een boom. Wanneer zij verschijnt is de awara rijp.

Wọkọ yumaŋ = pauwies-ster. In den tijd nl. dat deze ster des morgens c[a] 3 uur opkomt, d.i. in den kleinen drogen tijd roept de pauwies. *Wọkọ yumaŋ e-pa-ka-pọtọ, wọkọ kën-ẹta-nọ* = Wanneer de pauwies-ster opkomt, roept de pauwies. Is de ster ondergegaan, dan roept de pauwies niet meer.

Kaidusi yumaŋ = tijger-ster. Zie *kaikúsi* = tijger, n⁰, 3, f.

Sura-ri = de barbakot (een rooster van groene stokken). Zie over deze ster *Ipetï-maŋ*, n⁰. 12 en het verhaal van *ipetï-maŋ*, n⁰. 2 en volgende.

Sirilọ = het zevengesternte. Zie dit woord afzonderlijk opgegeven.

b. Groote regentijd (half Mei—Augustus).

Ipetï-maŋ (zie het woord).

c. Groote droge tijd (half Augustus—half November).

Ipetï-maŋ (de dijbeen-looze) zie het woord.

Ọmbata-po = het gelaat; een nevelachtige groep van sterren. Wellicht het hoofdhaar van Berenice. In October te zien. Het droge seizoen wordt naar deze ster genoemd: *Ọmbata-po weyu-ru* = de zon van het gelaat. Zie het verhaal naar aanleiding van deze ster onder het woord *ọmbata-po*.

d. Kleine regentijd (half November—half Februari).

Kiliu yumaŋ = de boa-ster; een sterrengroep als een slang zich voortkronkelend.

Pakamu; zie boven a. van dit nummer.

6) *De sterren in de folklore*.

Aan sommige sterren is een verhaal verbonden.

De sterren zijn: *ipetï-maŋ*, *ọmbata-po*, *ọrinọ ka-na-n wena-po*, *sirilọ* (zevengesternte) en *śura-ri*.

Over de benamingen dezer sterren (zie boven n⁰. 2 b).

Het verhaal, zie elk respectievelijk woord. Enkele aanmerkingen op de verhalen (zie boven n⁰. 2 b, en *aura*).

7) *De sterren in de ornamentiek.*

In de ornamentiek komen ook enkele sterren voor. Afgebeeld . . . worden de sterren(beelden): *arukuma, asiñao, ombata-po.* De twee laatste teekenpatronen zeer mooi. Men weet alleen het patroon met den sterren-naam te bestempelen, weet verder geen verklaring er van te geven.

8) *Varia.*

Tweemaal in 't jaar leggen de vogels en krijgen de dieren jongen, als nl. het Zevengesternte opkomt en later nog eens bij 't verschijnen van de *pagamu.* Enkele nog niet opgenoemde sterren zijn: *arukuna* = morgenster; *urayumarï* en *yeyumarï* (?).

Over het uitspansel, zon en maan enz. enz. zie *kapu* en verwijzingen aldaar.

sirito - Zevengesternte; ook *owin apo-si-kërë* = genaamd, hetgeen 9 beteekent. Zie *kaliña,* n⁰. 9.

Wanneer *sirito* = het Zevengesternte des avonds opkomt (April) begint het te donderen. Dit komt, omdat *sirito* vertoornd is, dewijl de menschen *Ipetï-man* het been afgehouwen hebben. En *Ipetï-man* is in aantocht. *Ipetï-man* verschijnt in Mei.

Over deze ster loopen voor zoover mij bekend twee verhalen:

1) Zeven gebroeders volgden 't spoor van een buffel... volgden het sinds meer dan een jaar. Eindelijk stieten zij op diens uitwerpselen. Maar een boom was er uit opgegroeid, die reeds twee maal vruchten gedragen had. (Dit bewijst dat er veel tijd voorbij gegaan was sinds de buffel daar ter plaatse geweest was. Zij waren nog ver van hem verwijderd.) Zij vervolgden hun weg, vonden wederom uitwerpselen. Een boom was er uit opgegroeit, die slechts éénmaal vruchten gedragen had. (Wel is de buffel nog ver, maar zij winnen toch op hem. Het verhaal gaat nu op dezelfde wijze verder. Zij vinden telkens uitwerpselen. Telkens is er een boom uit opgegroeid. Maar telkens heeft de boom minder tijd gehad zich te ontwikkelen: hij draagt juist vruchten, hij staat in bloei, hij is nog niet flink opgeschoten, hij is nog klein, hij komt pas uit den grond.) De gebroeders zeggen tot elkaar (bij 't zien nl. van het pas opgesprotene): Wij winnen, wij zijn den buffel nabij. Zij gaan verder, onderzoeken bij menschen: „Wanneer is de buffel gepasseerd?" Men antwoordt: „De vorige week.". Zij gaan verder, vragen wederom: „Wanneer is de.....?" Men antwoordt: „Gisteren." Zij gaan verder, halen den buffel in, dooden hem, rooken zijn vleesch boven het vuur. Zij waren gezevenen. Zij keeren nu aanstonds huiswaarts. Maar de weg is lang. En als zij thuis komen is al het eten op. Ze sterven haast van den honger. Zij vragen hun zuster om kassavebrood. De zuster gaat naar den grond (akker) om kassave *uit te doen.* Zij wachten een poos. „Wij sterven van den honger" zeggen zij tot elkander. Ze zenden een boodschap naar hun zuster. Het antwoord komt: „De zuster is de kassave aan 't *schillen.*". Zij wachten een poos. „Wij sterven..... zeggen zij. Zij zenden een boodschap naar de zuster. Het antwoord komt: „De zuster is de kassave aan 't *wasschen.* (Het verhaal loopt nu op deze wijze voort: geklaag der gebroeders, een boodschap naar de zuster, het antwoord der zuster. En telkens, ofschoon men in de bereiding van het brood opschiet, telkens moet men hooren dat 't kassavebrood nog niet klaar is. Het antwoord luidt: Zij is de kassave aan 't *raspen* — zij is klaar met het raspen, *begint* met het *uitpersen* — de kassave *zit nog in de pers.* Men begint intusschen een stuk vleesch te eten zonder kassavebrood. Bevalt niet. Opnieuw klachten. Opnieuw boodschappen. Opnieuw de antwoorden: zij legt het *vuur* onder de pan — zij *zeeft* het kassavemeel in de manari — zij *strooit* het meel *uit* over de pan. Nadat men nog eens een boodschap gestuurd heeft en men het antwoord ontvangt: „zij heeft het brood op de pan nog niet *omgekeerd*", kunnen de gebroeders het niet langer meer uithouden.

„Wat zullen wij doen! Als wij eens naar boven gingen! Het zevengesternte werden! We zouden dan gronden aanleggen voor onze verwanten!" Dit vinden zij allen uitstekend, waarop zij naar boven gaan en het zevengesternte worden.

2) De groote menschen van het dorp waren allen uitgegaan naar de gronden. Zeven kinderen waren achter gebleven. Zij hielden van spel. Zij liepen dan achter elkander, de grootste voorop, de kleinste achteraan. Zij keken naar boven, zongen en deden alsof zij vliegen wilden. Zij begonnen werkelijk te vliegen en geraakten vast in de wolken. Zij zeiden: „Wij zullen gedurende den Drogentijd hier blijven, om gronden open te kappen." Intusschen zijn de groote menschen thuis gekomen. Zij vinden de kinderen niet, ook niet na veel zoeken. Iemand is er, die de kinderen bezig gezien heeft. „Zóó deden de kinderen" zegt hij, terwijl hij de uitgestrekte armen op en neer zwaait. Toen begrepen de grooteren het. Zij zagen hen terug in den nacht. (Zij waren het Zevengesternte geworden.).

siriťo yana - zekere goede geest, zie *püyei*, n⁰. 51; *yana*; *yoroka*, n⁰. 1—3.

sisi-čo - krabben; zie *si* = steek.

sisipérë - Zingiber Officinalis Rose; N.E. djiendja; gember. De Karaïbsche benaming is wellicht een samenstelling. *Sisi* = bijtend, scherp.

siťaipo - zekere houtsoort. Men neemt het voor daksparren (*yara-rï*), voor pooten van zekere mand (*matutu*). Zie *seiťape*.

siťakun - dauw. De piaiman gebruikt den dauw bij treefbehandeling; zie *püyei*, n⁰. 55.

siťo - sarcopsylla penetrans; N.E. sika; aardvlooi.

1) *Siťo pupu-ru ta na, mo'e porï man* = Er zit een sika in mijn voet, ze zit erg diep. *Siťo ka-se pupu-ru wiňo man, apoi-dë s-upi-ya* = Wilt gij de sika uit mijn voet halen, ik kan er niet bij. *Kës-ipu-ka-i koro siťo, pupu-ru kës-ami-čë-i* = Gij moet het nest (v. d. sika) niet stuk maken, gij moet niet in mijn voet steken.

2) Een gewild scheldwoord levert het lastig insekt. *Siťo-ban ne roten* = Jij zijt een sika geworden (*ban* is samenstelling *ba-n*; *ba* = *pe*, met; zie bij *n*). *Siťo-ban su! Siťo-ne a-wo-yan* = Je zijt heelemaal sika! De sika's maken je dood (gezegd tot iemand, die te lui is om de aardvlooien uit het lichaam te verwijderen).

3) *Siťo-me te-ne ero tuna na* = Als een aardvloo is dit water. Wordt gezegd van doodtij. *Siťo-(y)ako opu-pa w-e'i-ťake* = Met het doodtij kom ik niet.

sitüi - zie *itüi*.

siťupi - een soort van Aronskelk, groote vrucht, sappig blad. Wanneer kleine kinderen niet loopen willen, behandelen ze dezen met deze plant op dezelfde wijze als met *aparï'i-ran*. Zie dit woord. De *siťupi* wordt ook *kusari pana* = hertenoor geheeten.

siŵai - dun, smal. *A-pumu-rï tï-siŵai-ye man* = Je hals is dun. *Tï-pumu-siŵa-ye* = Hij heeft een dunnen hals. Scheldwoord voor menschen met een dunnen hals, zie bij *akere'i*. Zie *siraipï* en *aipo*.

siŵao - kleine visch der bovenrivier; ook de naam van een kreek; zie *etï*, n⁰. 17.

siwiyuru (of *siŵuru?*) - Costus cylindricus Jacq.; sangrafoe; heeft een groote kaarsvormige bloem. De plant wordt door de Indianen ook genoemd: *asiƙaru-ran* = gelijkend (*ran*) op het suikerriet (*asiƙaru*). In de Cottica noemde men de bloem: *suwiyuru*. Het sap der bloem zou goed zijn tegen de ziekte der „zeere" oogen; zie *onu*.

siŵuil - *Maripa siŵuil* (ook *iśuwul*) = kleine, smalle latjes uit den stengel van het maripa-blad vervaardigd (zie *maripa*).

Men steekt deze latjes in den bodem eener mand (*kurukuru*), om den bodem aldus hechtheid te geven. *Oko isiŵu s-ü-ya* = Ik steek er twee latjes in.

Men vervaardigt er de trommeltong van; zie *sambura*, n⁰. 10.

Van deze maripa-latjes maakt men verder de breinaalden. Deze naalden

zijn ruim 1 d.M. lang. 't Boveneind, 1½ c.M. breed, is een weinig ingesneden als een zwaluwstaart; verder een weinig gespleten. In de spleet bevestigt men den katoenen draad, wanneer men dezen door één of meerdere lussen heen trekken moet. De draad raakt niet los. Want wanneer de naald door de lussen gaat wordt zij terzelfder tijd door de lussen te zamen geknepen, waardoor de draad weer te vaster gehouden wordt. Van boven naar beneden gaande wordt de naald steeds smaller, tot ze op een scherpe punt uitloopt. Men breit met haar de heupsnoeren. *Siŵu-ta ćapu-po* = hetgeen op die latjes (met die breinaalden) gemaakt is (het heupsnoer nl.). *Siŵuil-ta-no am se-wa* = Ik wil er een (een heupsnoer nl.), dat men op de breinaalden gemaakt heeft. De breinaalden heeten ook: *w-oku-ndï-ka-topo* (zie bij *eku-ndï*).

Zie verder bij *kundï-nano* en *maripa*. Zie ook bijgaande foto en teekening.

soka - uittrekken, uitsteken. *A-kamiśa-rï iśo-ka-ko* = Trek uw kleed uit. *Ero pukoputeri iśoka-ko* = Trek dezen spijker er uit. *Akuru wiño kusa śokā-i* = Ik haal de krab uit de modder. *Masiŵa ni-śoka-no* = Zij trekt de masoewa uit (het water. Zie *ombatapo*). *Wayamu tï-pupu-ru soka-i* = De schildpad steekt haar pooten uit. Zie nog bij *kopu*. Zie nog bij *paranbaran*.

O-soka = verb. refl. loslaten. *Pumu-rï o-soka pa n-e'i-ńan* = Zijn hals zal niet loslaten (zie *tawoto*). *Kën-o-soka-tan* = Zij (de speld) zal er uit vallen (zie bij *urupu*).

soko soko - Tabernaemontana Aubletii Pulle; een boom met groote van buiten leerachtige vruchten. De vruchten bevatten een groote hoeveelheid dril, welke de pitten omgeeft. De dril is zoet en wordt opgezogen (zie *taname*).

Soko soko is ook de benaming van zekere bacove-soort, zie *paruru*, n⁰. 3.

soloi - een anamoe-soort; zie *iñamu*, n⁰. 2, d.

somoro - pijl met 3 ijzeren punten om kleinere visschen te schieten, zooals pataka's, warapa's, enz. Bij dezen pijl zijn aan weerszijden van het pijlstokje (zie *purïlwa*, n⁰. 4), op ongeveer 1½ d.M. vóór het uiteinde, twee andere stokjes aangebracht, elk van cª 1 d.M. lengte. Deze stokjes, *panda* genaamd, worden door een bindsel vastgehecht, *ićo-mil-po* (zie *ko*) genaamd, d.i. het bindsel der achterste. Want dát gedeelte der twee stokjes, waarmede zij op het pijlstokje „zitten", wordt vastgebonden. Opdat de twee stokjes zich zullen uitspreiden, is één duim boven het *ićo-mil-po* een tweede bindsel aangebracht, *panda-ta-no* (*ta* = in; *no* = zie dit suffix) geheeten. Het bindsel loopt om en kruiselings „tusschen" de stokjes, zoodat deze van elkander gescheiden worden. Opdat verder de twee stokjes weer niet „te ver" zich zullen uitspreiden, volgt ca. één duim hooger een derde bindsel: *panda-mil-po* genaamd, 't welk de twee stokjes weer naar 't middelstokje trekt. Op elk der drie stokjes zit een ijzeren punt en daaronder een weerhaak. *Oroa panda-lï na* = Hij heeft drie stokjes. Soms heeft de *somoro* er vijf. Ze staan echter altijd in éene rei „naast" elkaar, nooit kroonsgewijs. Zie *purïlwa*; zie aldaar ook de afbeelding van den *somoro*.

songa - pijl om *kutāi* (een visch) te schieten. Deze pijl heeft om het houten pijlstokje, waarover bij *purïlwa*, n⁰. 4, een kroon van 8 à 10 of meer houten naalden, elk van ca. 1½ d.M. lengte. Opdat de houten naalden zich zullen uitspreiden is even boven de plaats, waar deze om het pijlstokje vastgebonden zijn, een klein stukje riet van de dikte der schacht om het pijlstokje bevestigd. De houten naalden over dit stukje riet loopend spreiden zich van zelve uit. Opdat dat uitspreiden weer niet te ver ga, is een weinig boven dat stukje riet een bindsel aangebracht, 't welk al de naalden weer naar het middelstokje trekt. De houten naalden zijn gewoonlijk van den *muruku* of van den *amara'ū* Zij zijn zoo spits aangescherpt als een metalen naald. Valt de pijl in een troep kutāi's, dan kan hij er verschillende treffen. *Songa-ke kutai si-po-kā-i* = ik schiet koetai's met den songa-pijl. Zie verder *purïlwa*; zie aldaar ook de afbeelding van den *songa*.

soro - Het woord schijnt niet op zich te bestaan. Enkel in samenstellingen. 't Ander lid der samenstelling is dan òf het werkw. *ka* = wegnemen, òf het substantief *emi* òf het suffix: *pa-rï*.

1) *Soro-ka* = de flanken wegnemen. *Wewe śoro-ka-toko rï-wa* = Disselt den boom voor mij.

Soro-ro-ka = reduplic. van *soro* en *ka*. *Wewe pipo si-śoro-ro-ka-i* = Ik snijd een zeer lange reep uit den bast van een boom.

2) *Soro-mi* = huid (eener slang). 't Woord is waarschijnlijk een samenstelling: *soro* = flank en *emi* = de buitenste oppervlakte (zie het woord). Wegens de collisie der klinkers is dan de aanvangsklinker van *emi* er bij ingeschoten.

Soro-mi-ća = stropen. *Okoyu si-śoro-mi-će-i kurama-tome* = Ik trek de slang 'r huid af om ze te bewaren.

O-soro-mi-ća = verb. refl. vervellen. *Tuw-o-soro-mi-ća moko okoyu* = Die slang heeft een nieuw vel gekregen. *Kën-o-soro-mi-će-i* = Zij vervelt (ook de *k* gehoord: *tuw-o-soro-mi-ka*).

Soro-mi-po. *Okoyu soro-mi-po* = een slangenhuid (welke bij de vervelling afgeworpen is). Zie suffix *po*.

3) *Soro-pa-rï* = zijde, flank. *Moko soro-pa-rï yetu-mbe na* = Hij heeft pijn in de zij. *A-soro-pa-rï* = uwe zijde. *Soro-pa-rï tï-me-re-me-re* = De zijden (van den haas) zijn zeer gevlekt. *Soro-pa-rï wiño naka il-ko* = Leg het op zijn zij. *Soro-pa-rï yepo* = de ribben. Flank eener boot zie *kuriala*, n⁰. 6.

Wanneer *soro-pa* geïncorporeerd wordt, vervalt *pa-rï* (zie dit woord) geheel en al.

soroita - hamer, dissel. *Kurupi pupu-ru soroita wara* = De voeten van *kurupi* (boschgeest) zien er uit als dissels. *Soroita poko w-u-sa* = Ik ga met den dissel; benaming eener danswijze, zie *uwa*, n⁰. 9, e.

soro-ka - zie *soro*.

soroma - de groote papegaai; zie *kurewako* n⁰. 2, e.

soromi - zie *soro*, n⁰. 2.

soromića - zie *soro*, n⁰. 2.

soromipo - zie *soro* n⁰. 2.

soroparï - zie *soro*, n⁰. 3.

sororiya - een tot de hirundinidae behoorende vogel; zwaluw. Bij figuren vlechten komt de *sororiya* zeer veel voor. Soms maakt men een geheelen rand naast elkaar staande vliegende „zwaluwen". Zie de afbeelding onder *me*, n⁰. 12, a. A = de kop, b = de vleugels, c = de staart.

sororoka - zie *soro*, n⁰. 1.

soro soro - schijnt op zich te bestaan. Hiervoor pleiten de twee beneden staande woorden (er mede samengesteld). *Soro soro* schijnt een vogel te wezen. Aldus te besluiten uit het gezang, te vinden onder *andï-kë* = staart.

soró soró bakoloi-dï - Geoffraea Surin; kabbeshout. De mooie, zwarte zaden rijgt de Karaïbsche aan snoeren.

sóró-sóró wano - schijnt dezelfde bijensoort te zijn als de *pepi wano* (zie dit woord).

sosoporo - een markoesa-soort; zie bij *merekuya*.

soutoe - overgenomen van het N. E. Het Kar. woord is *wayo*.

spiatan - doornige boschliaan met gele vruchten. De stengel gelijkt op den stengel van de njams, daarom in het N. E. „boesi-njamsi" = bosch-njams genoemd.

spikiri - overgenomen van het N.E. spikli (Holl. spiegel). Zie bij *aka* = schaduw.

stene - zie *te*.

stüi - zie *itüi*.

stune - (beter wellicht: *sću-ne*) = heet water. Wellicht is het woord ontstaan uit *asi* = heet en *ku* = water. *Ko'i (s)ćoro stune andï-mo-ko* = Zet spoedig heet water op (d.w.z. zet een pot met water op 't vuur om 't warm te maken). *Umu-ka-ko stune-taka mi-po-ka-se* = Dompel het wild in 't heete water om het te ontharen. *Moko tonoro isitune-rï andï-mo-ko, ipo-tï w-o-ka-tome* = Houd den vogel even in 't warme water, om hem beter te kunnen

plukken. Groot wild snijdt men aan stukken. Stuk voor stuk wordt herhaaldelijk in 't heet water gedompeld, tot men 't geheel schoon gekrabd heeft.

su - versterkingswoord. Zie bij *nẹ* = suffix ter versterking. *Poto su (y)apọnï* = een heel groot zitbankje.

Ọpoto su wewe-po kẽ-mọmọ-ko = Wacht mij waar de fameus groote boom staat. *T-ọnari-kẹ su nẹ wa* = Ik ben uiterst bang. *Yawa-nimbo nẹ su rọtẹn* = Wat ben je toch afschuwelijk leelijk! *Undï-po pa su man, hen* = Kent ge dan heelemaal niets van het sturen!

śu-ka - zie *iśu-ka.*

sukururupi - Troglodytis musculus; N.E. tjo-tjo fowroe = tjo-tjo vogel en Gado fowroe = Godsvogeltje. Het vogeltje vliegt veel rond in de huizen der menschen en vooral in de kerken. Zie zijn andere Kar. benaming bij *Támusi* = God.

sulai - uitroep. Zie voorbeelden in het verhaal onder *pakira-kira-iṁọ.*

sumbala - houwer, een soort kapmes. Wordt in Suriname geïmporteerd. *Sumbala* is een der weinige woorden wier bezitssuffix *rí* (niet *rï*) is. Bot zijn, scherp zijn, scherp maken, enz. zie onder *yẹ* = tand, n⁰ 1. Zich stooten aan een houwer, zie *tata.* Voorbeelden van gebruik van *sumbala* zie *ẹkï* = doorn, *nọ* = verlaten, *ọsẹirï* = nieuw, *upiñọ* = onder, *utapu* = verdwalen, n⁰. 2.

sumurukulẹ - soort van rat; huist in de holen der boomen. Zie bij *alata.*

sundatï - een kleine, steeds troepsgewijs voorkomende bruin-zwarte sprinkhaan. Over sprinkhanen zie *kasapa. Sundatï* is ook een vlechtfiguur. Zie hierover bij *kaliña*, n⁰. 27-30.

sunsun - reduplicatief. 'n Soort vischhengel. De stengel van het pina-blad, ontdaan - behalve aan den top - van zijn vederen, wordt van onderen aangespitst. Aan den neerhangenden top wordt met een dunnen draad een kleine haak bevestigd. Beurtelings één aan den linker- één aan den rechteroever der kreek worden op korten afstand van elkaar, twintig, dertig, en zelfs meer van die stengels in 't water gestoken. *Sunsun il-yẹ w-u-sa nuya apọi-ṫọmẹ* = Ik ga den soensoen zetten om onoya's te vangen. Van deze wijze van *sunsun*-uitzetten zegt men: *Ọwin-ḃẹi s-ilrí sunsun* = Elk afzonderlijk heb ik de hengels uitgezet. Soms echter verbindt men twee hengels met een touw of een liaan, aan welk touw (liaan) verschillende kleine lijntjes met haken bevestigd zijn. Dit duidt men aan met: *Wandí-mẹ s-ilrí sunsun* = Bij wijze van *wandi* (?) heb ik mijn *sunsun* uitgezet. — Heeft men een twintigtal haken uitgeworpen, dan vangt men gewoonlijk na drie maal de haken te hebben gelicht een dertigtal onoya's.

sura - 1) rooster van groene stokken vervaardigd om vleesch of visch boven het vuur te kunnen drogen en rooken (barbakotten) ter betere conservatie. Zie bij *ọnọ* = eten, n⁰. 7. *Sura kupo anọ-ka-ko mọko wọtọ* = Barbakot den visch op den rooster. *Mọko wọtọ il-ko sura kupo-naka* = Leg den visch op den rooster. Zie de voorbeelden verder onder *Iṗetïmañ*, n⁰. 6.

Men kent alleen den barbakot van het type als hier afgebeeld is: de pooten zijn 3 of 4 in aantal, de rooster is drie- of vier-hoekig. De drievoet, waarbij de drie verticale stokken aan den top elkander ontmoeten en de rooster zich ter halver hoogte der stokken bevindt schijnt bij onze Karaïben niet bekend te zijn. — Om een kleinigheid te roosteren gebruikt men ook een stok, die in den grond gestoken vervolgens naar 't vuur gebogen wordt.

2) De *sura* heeft zijn naam gegeven aan een bepaalde type van dichte woning; zie *auto*, n⁰. 20. *Owe-ko na? Mọkẽ ñọ-rọ sura-ta* = Waar is hij? Daar ginds is hij in het zolderhuis. Ook aan het zoldertje, dat in de open kampen veel voorkomt, geeft men den naam van *sura*; zie *auto*, n⁰. 16, laatste alinea.

3) Waarom zekere ster: *śura-ri* of *śura-ri-yumañ* genoemd wordt, zie bij *Iṗetï-mañ*, n⁰. 12. Zie verder over deze ster bij *sirïṫọ* (passim).

śuraban - benaming der dwarsbalken van 't huis, zie *auto*, n⁰. 16. Omdat op deze dwarsbalken dikwijls een klein zoldertje gelegd wordt, *sura* ge-

naamd (zie *auto*, n⁰. 16 op 't einde), komt het mij voor dat de benaming *śuraban* wel een samenstelling kan zijn *sura-ba-ŋ* = (letterl.) iets wat met een *sura* (zoldering) voorzien is. Zie over deze samenstelling bij *n* = substantieven vormend. *Asa-surabana* = zie *auto*, n⁰. 16. *Suraban boko* = om den balk (zie *poko*, n⁰. 4).

suramataka - Saramaka-rivier; bewoond vooral door de *Murato*, zie *kaliña*, n⁰. 7. Enkele namen van kreeken, uitmondend in deze rivier, zie *etï*, n⁰. 17.

sura-ri yumañ - zekere ster; zie *sura* = rooster, n⁰. 3.

suriñama - Suriname-rivier; bewoond gedeeltelijk door *Murato*, gedeeltelijk door *Tërewuyu*; zie *kaliña*, n⁰. 7. Karaïben-dorpen zijn: Surinaus-kreek, Pierre-kondre, Lakoeka. Enkele namen van kreeken uitmondend in de Suriname-rivier, zie *etï*, n⁰. 17.

suru - schijnt een stamwoord te zijn; *suru-ku-ru*.

śuru - kreeft. *Suru* moet ook een der wind-figuren zijn, zie *esapiña*, n⁰. 11, derde soort. De man was ze echter vergeten.

Śuru ra-rï = het beneden-gedeelte, borst nl. en buik der kreeft; benaming eener bindwijze, zie *rapa*, n⁰ 11.

suru-kuru - Dit woord komt in samenstellingen voor. *Po-tï* = bovenlip; *po-suru ku-ru* = snor. *Eme* = (zie het woord); *eme-suru-ku-ru* = wenkbrauwen. *Pa-sa-rï* = de slapen langs het hoofd; *pa-sa-ru-ku-ru* = haar aan de slapen. De aanvangs-lettergreep van *suru-ku-ru* is vervallen.

Het woord schijnt een samenstelling van *suru* (?) en *ku-ru*. Bij incorporatie van *eme-suru ku-ru* vervalt *ku-ru* geheel en al; zie *eme*, n⁰. 3.

surupu - afgeleid van het Hollandsche; sloep. Wanneer de man warimboreepen bereidt, nemen de kinderen de binnenreepen, die weggeworpen worden, om er mede te spelen. Zij maken er dan bootjes van en sloepen.

suwí - zuster; dikwijls titel van vrouwelijke personen. Zie bij *sewo* = broer, n⁰. 5.

suwi - een anamoesoort; zie *iñamu*, n⁰ 2, e.

suwi-suwi 1) zekere nachtvogel; zie bij *woka*, n⁰ 5.

2) een der booze geesten (zie *yoroka*), zit overal, fluit in den nacht. De moeder zal des avonds hare kinderen roepen: *Owe ko m-a-ndon, pičani-čon* = Waar zit ge kinderen? Ik hoor *suwi suwi* reeds fluiten.

Omdat deze geest denzelfden naam heeft als de vogel en omdat het nachtelijk fluiten van dezen vogel de moeder aan het fluiten van den geest doet denken, vroeg ik: „Is die geest dan een vogel?" „Neen", was het antwoord.

suwiyuru - zie *siwiyuru*.

swa-swa - de kleine soort specht; rood. Zie bij *wetu*.

T.

t - Pronominaal prefix van den 3den persoon. Het kan zoowel personale als possessivum zijn. Het wordt gebruikt om de relatie aan te duiden, welke in het Fransch weergegeven wordt met: soi, soi-même. Het staat:

1) voor substantieven. *Moko wori tï-patï ape-yan* = De vrouw doorschiet haar (eigen) hangmat. *T-autï-po uwa man* = Hij is niet in zijn huis. *T-apo-po tuw-oma man* = Hij is op zijn arm gevallen. Zie meerdere op *t-apo-po* = gelijkende uitdrukkingen bij *po* = plek, n⁰. 2, e. (*Tuw-oma*. Verklaring van *tuw* zie volgende *t*). Zie nog: *esi-pi-rï* = onderlip, n⁰. 2 (meervoudsvorm); *iñe* = daar ginds; *potï* = bovenlip, n⁰. 1; *sei* = been.

2) voor den infinitief van een intransitief werkwoord, wanneer deze vergezeld is van een hulpwerkwoord (in den 3den pers. staande).

T-akosa-ta-rï amo-yan = (De soep) begint schuim te krijgen. *Tï-asako-ta-rï amo-yan* = (De drank) begint zuur te worden. *Koropo mokë t-ito-ri ekali-śa* = Hij zegt dat hij morgen gaat. *Ka'o-naka t-ito-se na* = Hij wil naar boven gaan. *T-awa-rï se-pa na* = Zij wil niet lachen. *Tuw-onëkï se*

ana na = Wij willen gaan slapen (*ana* staat in de vervoeging gelijk met den 3den pers. ekv.). *T-ito-ri upi-ya* = Hij kan niet meer loopen. Zie nog *ewuyuku*, *komaŋ-ga* en *ukutï*, nº. 2.

3) Voor sommige verbale vormen:

a) voor de vormen der intransitieven, ontstaan door achtervoeging van *to* of *po*. Deze vormen staan gelijk met substantieven. Zie beide suffixen. *I-ño-tï t-oman-do poto iïu-ta* = Haar grootmoeder woonde in een groot bosch.

b) voor de vormen ontstaan door achtervoeging van sommige suffixen. De suffixen zijn o.a. *ke* = met, *pomero* = nadat, *poto* = indien. De werkwoorden zijn als substantieven. *N-e-piña-ma-no moro-mbo-poro tuw-e-piña-ma-pomero kën-o-tan wato wiño* = Zij (de ziel) lijdt daar en na geleden te hebben, komt zij het vuur uit. Zie meer voorbeelden bij de opgenoemde suffixen.

4) voor achtervoegsels. *P. timiriken tï-poko y-enepu-i* = De stoomboot van P. heeft (mijn boot) mij naast zich voortgesleept.

t - 1) Somtijds treedt *t* op als pronom. praefix van den 3den pers., ofschoon de verbale vorm nóch de relatie: soi, soi-même (zie vorige letter *t*) uitdrukt, noch een participium is (zie volgende letter *t*). Men zou wellicht kunnen zeggen: Door de *t* te gebruiken nadert men het participium, duidt men meer „blijvenden toestand" aan. En wellicht treedt de hier bedoelde *t* alleen op, wanneer men zekeren blijvenden toestand aanduiden wil. *Aw papa tï-romo-se, kapu taka t-ïto-n* = Mijn vader is gestorven, hij is naar den hemel gegaan. *Tuw-e-mo-i terapa* = Het (hout) is al gespleten. Zie andere voorbeelden o. a. bij *ata*, nº. 2; *uku*.

t - *T* komt als prefix voor bij de vorming der participia perfecta en der adjectiva.

A. Het verleden deelwoord. Dit duidt in het Karaïbsch meer aan dat de handeling voltooid, volmaakt dan wel voorbij is. Men maakt er een zeer groot gebruik van. Men schijnt immers de vervoeging van 't werkw. te vermijden. Vandaar vele passieve zinswendingen, waarbij het participium optreedt. Zie *wa*. Zie verder een ander gebruik van het participium bij *me* = wijze, trant.

Het verleden deelw. wordt gevormd door *t* (*tï*, *tuw*) te plaatsen vóór het werkwoord.

Over het suffix het volgende:

a) De gewone regel is: Geen suffix. *Tuw-oma man* = Hij is gevallen (zie *ema* = werpen, nº. 2). *Kusa-wa t-onu-ru t-akï-ka man* = De krab knijpt haar oog dicht. *Tu-mapere-ta y-erepa-rï na* = Mijn kasavebrood is beschimmeld. *T-ome man* = Het is gedraaid (een draad, touw). *Tuw-o-wo man* = Hij heeft zich gestooten (zie *wo*, nº. 7). *Ka'o ne t-owa-to o-wa na* = Gij hebt te hoog gebonden. Soms staat *ne* achter 't participium. Dit is dan enkel ter versterking (wèl vormt *ne* een partic. praes.). *T-ano-ka-ne o-wa man* = Gij hebt er veel te veel in gedaan.

b) De werkwoorden op *kï*, *tï* en *pu* werpen deze deelen weg en ontvangen daarvoor in de plaats het suffix: *se*. Voor de voorbeelden zie men de aangegeven werkwoorden na. Op *kï*: *onëkï* = slapen; *emokï* = zenden. Op *pu*: *anopu* = vol geraken; *ṕapu* = vallen, nº. 3; *utapu* = verdwalen. Op *tï*: *apotï* = doorsnijden; *ambotï* = breken; *matï* = eindigen; *romotï* = sterven; *umutï* = onderloopen.

c) De werkw. op *mu* (wellicht alle werkw. op *u*) en op een *i*-tweeklank hebben het suffix: *ye*. *W-opu-poto autï-taka tuw-etï-ye kën-a-kon* = Toen ik in zijn huis kwam, was hij dronken (zie *tïmu*). Zie verder o.a. *pomu* = planten. Op *u* zie bij *pu* = roosteren. Op *ei*, zie *e'i* en *ei* = zijn, *ekei* = bakken. Op *oi*, zie *apoi* = grijpen.

B. *Adjectieven*.

Volge hier een overzicht over de adjectieven.

1) Enkele adjectieven zijn enkelvoudig, zelfstandig bv. *amuya* = mooi, lief; *poito* = schoon; *irupa* = goed; *ka'o* = hoog, enz.

2) De meeste adjectieven zijn samengesteld of afgeleid. Van deze adjec-

tieven, die alle een suffix bezitten, hebben de meesten ook een prefix. Het prefix is *t* (met overgangsklinker *a*, *ë*, *ï*, *o̧*, *u* voor een medeklinker).

3) De adjectieven met het prefix *t* hebben tot suffix: *kȩ*, *nȩ* of *rȩ*. Zie elk dezer suffixen afzonderlijk. Zie ook bij *po* = plek, plaats, n⁰. 2, e.

4) De adjectieven zonder prefix *t* worden gevormd met behulp van *mȩ* en *pȩ*. Zie de woorden.

5) Welk der suffixen in elk afzonderlijk geval gebruikt moet worden is met regels moeilijk aan te geven. *Kȩ* duidt bezit aan.

6) In de negatie vervalt het prefix *t* en het suffix verandert in *ma* of *pa*.

7) In de negatie plaatst men gaarne het 3de persoons-praefix *i* voor het woord. *I-m̃ȩ-pa na* = Er is geen teekening op. Het „bezits"-suffix echter wordt verzwegen. Opvallend dat de twee bezitsvormen *autï* en *patï* (*auto* = huis; *nim̃o̧ku* = hangmat) in de negatie gebruikt worden. *Autï-ma wa* = Ik heb geen huis. Zie bezitssuffix: *rï*.

8) Al de adjectieven, attributief of substantivisch gebruikt, krijgen een *n* en de klinker van het suffix verandert daarbij dikwijls van klank. Zie bij *n*.

ta - voet; zie *tarï*.

ta - suffix der gebiedende wijs; zie bij *tarï* = voet, n⁰. 6.

ta - suffix, verba neutra vormend. Het heeft de beteekenis van: worden, geraken, zijn. Men kan twee klassen van samenstellingen onderscheiden:

1) Eerste klasse.

ko̧ = lek; *čo̧-ta* = lekken; *čo̧-to̧* = stuk snijden.

puil = echtgenoote; *puil-ta* = getrouwd zijn (nl. een vrouw hebben); *puil-to̧* = iemand een vrouw geven.

yo̧ = echtgenoot; *yo̧-ta* = getrouwd zijn (nl. een man hebben); *yo̧-to̧* = iemand een man bezorgen.

Yȩ = tand; *yȩ-ta* = een tand zijn (nl. scherp zijn): *yȩ-to̧* = iets tanden bezorgen (nl. scherp maken).

Van dezelfde substantieven dus, waarvan men door achtervoeging van *-ta* intransitieven maakt, maakt men door achtervoeging van *-to̧* transitieven.

2) Tweede klasse.

Welke deze werkwoorden zijn zie bij *ro̧*. Maakt *-ta* weer intransitieven, *ro̧* maakt thans van dezelfde substantieven en woordstammen transitieven.

N.B. Over den vermoedelijken oorsprong van het suffix *-ta* zie *ta-rï* = voet, n⁰. 3.

Over enkele praefixen voorkomend in de vervoeging dezer klassen van werkwoorden zie *a* en *y*.

ta (taka) in 1) *Iťu(k)-ta man* = Hij is in het bosch. *Poindo̧ yumañ s-ȩnȩ-i iťu(k)-ta* = Ik heb zeer vele boschvarkens gezien in het bosch. *Kuriala-ta* = in de boot. *Kapu-ta* = in den hemel. *Konopo-ta* = in den regen. *Weyu-ta* = in de zon. *Kaliña a'uran-da* = in de Karaïbsche taal.

2) Drukt men tevens een beweging uit dan gebruikt men: *taka*. *Ȩma-ko iťu(k)-taka* = Werp het in 't bosch. *Kët-o̧mȩ-i i-ťaka* = Val er (in 't water) niet in! *Tuna il-ko i-ťaka* = Doe er water in. *Iťu(k)-taka n-ito̧-n* = Hij is het bosch ingegaan. *Wo̧to̧ pañari n-o̧mu-i i-ťaka* = Een visch is er misschien ingegaan (in den val).

3) Achter de woorden: *tuma* = ketel en *tuna* = water gebruikt men in plaats van *ta* en *taka* doorgaans *ka* en *kaka*. Wellicht om een dubbele *t* te vermijden.

Tuna-ka wo̧to̧ watï man = Er zit geen visch in 't water. *Tuna-ka-no̧* (ook: *tuna-ta-no̧*) = iets wat in 't water thuis hoort. *Kët-o̧mȩ-i čo̧ro̧, hȩn, moro tuna kaka* = Zeg! Val niet in 't water! *Ko̧wȩi-rï s-ȩmā-i tuna-kaka* = Ik werp mijn haak in 't water. *Tuma* zie *api* = indoopen.

4) Merk het gebruik van *ta*, enz. op in volgende uitdrukkingen: *Ko̧'i čo̧ro̧ kaliña a'uran-da w-e'i-ťakȩ* = Spoedig zal ik de Karaïbsche taal kennen (letterl. zal ik in de K. taal zijn). *Arakăpusa-ta iwo̧-ko* = Schiet hem met het geweer! *Wewe oma-ta man* = Er ligt een boom over den weg. *Mo̧ro̧ tuma wato̧-taka il-ko* = Zet den ketel op het vuur. *W-ȩ-kura-mā-i sara-raban-da* = Ik pronk met mijn snoer.

Het komt voor achter andere suffixen, zelfs achter geheele zinsdeelen. *Waruma ra-ka-po-taka* = in den gespleten warimbo-stengel (zie *awei*, n⁰. 2, a). *Engana-po-ta* = achter (zie *anga*, n⁰. 3). *Moro kuriala ipiña-ko mapo-naka, tï-ko-re moro iẃ-e-mo-po-ta man* = Haal de boot aan wal, zij lekt waar zij gespleten is.

Over de samenkoppeling van: *ta* = in met *ponaka* = naar, zie bij *naka*, n⁰. 2, met *wiño* = uit, zie *wiño*, n⁰. 2.

5) *ta-no* (*ka-no*) = dat wat ergers *in* is. Zie suffix *no*. *Maraka ita-no* = wat in den rammelaar zit (de steentjes, nl.; zie *püyei*. *Maña-ta-no* = wat in den kostgrond groeit. *Koro tuna-kaka ema-ko ita-no ko-ta-tome* = Werp den kalebas in 't water, opdat het innerlijke vleesch verrotte! *Tuna-ka-no* = wat in 't water woont. Zie *kunana*.

6) *ta-rï* (*ka-rï*) = zijn inhoud. *Non-da-ko moro arakâpusa, tï-ta-ri-ke ne man* = Blijf van 't geweer af, 't is geladen. *Tï-ta-rï-ke-n kwe'ike* = een volle krabbenmand. Zie *n*. *Ta-ri pa man* = 't Is niet geladen. *I-kumi-ma-mbo moyan woto, itu ko'u ita-rï pa erapa na* = De visschen hebben heelemaal geen honger (d.w.z. zij bijten niet aan den haak) en het bosch heeft ook al niets (dat ik schieten kan). *Ka-rï* = de inhoud van het water, de visschen nl. Zie het woord.

7) *ta-rï-ka* = leeg maken; den inhoud (*ta-rï*) wegnemen (*ka*). *Kuriala ta-ri-rï-ka-toko* = Maakt de boot leeg!

O-ta-rï-ka = verb. refl. *Pišawa tuna kaka s-il-ya iẃ-o-ta-rï-ka-tome* = Ik werp den papagodo (den kalebas) in het water, opdat zijn inhoud (het zachte vleesch) verrotte (er uit kunne).

8) *ta-ri-to* = vullen, laden; den inhoud (*ta-ri*) aanbrengen (*to*). *Arakâpusa si-ta-ri-to-ya* = Ik laad het geweer. *Kuriala ko'i ćoro ita-ri-to-toko tuna apa-ma palo* = Laadt snel de boot voor het water geheel gevallen is.

taiwo - merkteeken. *Yukpa moro-kon taiwo ene-ko ay-utapu-rï pona* = Let goed op de merkteekenen (aangebracht aan boom of struik), dat ge niet verdwaalt. Zie bij *ukrinda* en *wotaro*.

taka - zie *ta*.

takane - vlug, snel. *Meku takane kën-i-san* = De aap loopt vlug. *Aw-ne t-oka-ne a kopo wa* = Ik (loop) sneller dan gij.

't Woord is wellicht afgeleid van *aka* = schaduw. 't Werde dan beter geschreven *t-aka-ne*.

takawai - *Takawai-rï* = zijn hoektanden. Men hoort meer *kawai* en *tawai*. Wellicht is *takawai-rï* het complete woord.

take (ta-ke) 1) futurum's uitgang voor den 1sten en 2den persoon enkv. in positieve zinnen. *Ay-eyuku-pa w-e'i-take* = Ik zal je niet antwoorden. *Rupo-ta-take tampoko-rï* = Ik zal zeer moe worden. *Kë-wo-take* = Ik zal je slaan. *W-o-take* = Ik zal komen. *W-u-take* = Ik zal gaan. *Aw-oma-poto, a-romo-take* = Als ge valt, zult ge sterven. *M-o-wo-take* = Gij zult je stooten.

2) In vragende zinnen is de 1ste en 2de pers. enkv. *tan*. *Owe-ko k-opo-tan* = Waar zal ik je ontmoeten? *Otï-maro ko u arepa s-ena-tan, yoto* (*iẃoto*) *pa ko'u w-a'i no na* = Waarmede zal ik mijn kasavebrood eten, dewijl er geen toespijs is? *Ido-ke ne'i-wara ko w-e'i-tan, metai* = Wat zal ik dan doen, vrouw? *Otï-ban go u mure mi-ća-tan* = Wat voor een bank zult gij maken?

3) De 3de pers. enkv. zoowel in positieve als vragende zinnen is *tan*. *Peru ay-eka-tan* = De hond zal je bijten. *Koye-wa konopo kon-o-tan* = Tegen den namiddag zal het regenen. *Yukpa e'i-pa kën-e'i-tan* = Hij zal niet meer gezond worden. *Otï-ako ko kën-o-tan* = Wanneer zal hij komen?

4) In het meervoud vervalt van *take* (zie beneden n⁰. 5) het tweede lid, waarvoor *ton* (zie dit suffix) in de plaats komt. *Owe-ko s-il-taton* = Waar zal ik ze in doen? *Otï-ako-ko m-e-trou-ma-taton* = Wanneer zult gij trouwen? *N-o-naton napa* = Zij zullen terugkeeren. *Kën-atï-ta-taton* = Zij zullen opgroeien. *A-wo-ma-taton* = Zij zullen je afranselen. *Kë-ko-mataton* = Ik zal ulieden roepen. *Kë-kepu-ro-taton* = Hij zal ons nat maken.

5) *Tage* is wellicht een samenstelling van de twee voorzetsels: *ta* = in en *ke* = met. Geheel de vervoeging van het werkwoord komt mij voor een werken met suffixen te zijn.

takërëkërë - Gryllotalpa; N. E. kot-koti; veenmol. *Nono korona kën-i-san moko takërëkërë* = De veenmol kruipt diep in den grond. *A-pupu-ru upiño iñere-ma-ko moko takërëkërë, t-oka-ne* (zie *t-akane*) *aw-e'i-tome* = Haal den veenmol onder je voet op en neer, opdat gij vlug moogt zijn (bij 't loopen). De kinderen roepen elkander wanneer zij een veenmol gevangen hebben en strijken hem over elkaars voeten. Zie hierover bij *moran*, n⁰. 31.

takini - zekere boom door de Boschnegers takina genoemd. Deze boom moet evenals de tabaksplant en de peperstruik een zeer sterken geest inhebben. Neemt men dien geest in zich op, dan wordt men „geestenbezweerder" of *püyei*. Zie bij *püyei*, n⁰. 1 en 2 en 32.

takua - 1) oorbeentje. Dit ronde gebeente wordt door kinderen vaak aan het halssnoer gedragen, 't zij bij wijze van sieraad, zooals 't oorgebeente van het konijn: *akuri takua-po* . . . 't zij bij wijze van geneesmiddel, zooals 't oorgebeente der zeekoe: *yarawa takua-po*, tegen de stuipen.

2) *Takua* is ook de naam van het ronde, roode steentje, waarmede de vrouw het gebakken aardewerk polijst. *Nokë takua-rï ero* = Van wien is deze polijststeen? Deze steen is van den vreemde. Zie meer over dezen polijststeen bij *oriño*, n⁰. 8.

takuba - N. E. takoeba; zekere houtsoort.

takurewe - kleine in savana en kapoeweri voorkomende boom, wiens bast vaak voor draagband dienst moet doen; zie *waruma*, n⁰. 43. De boom wordt ook *kusewe pil-tï* = de echtgenoote van den kusewe genoemd. Zijn bladeren worden gebruikt om de kusewe-verfstof te verkrijgen. Zie *kusewe*.

talala - Cordia Graveolens H. B. K.; N. E. blaka oema, zwarte vrouw. Kleine boom der zwampen met hard hout.

t-ale-ke - kwaad; zie *ere* = lever.

talirita - een rijstvogeltje; zie bij *sire'u*.

talo - zie *taro*.

tamaiyaku - Colomesus psittacus; N. E. tamjakoe; heel klein vischje, blaast zich zelven op, als men het uit het water haalt.

tamakare - Polychrus mormoratus; N. E. agama; een hagedissoort. Verblijft vooral op moerassige plaatsen. Voedt zich met wormen. Over hagedissen zie *kankasapa*.

Tamakare (*y*)*okomo-rï* = agama-wesp (*okomo* = wesp; *y* = overgangsmedeklinker). Deze wespensoort maakt een zeer eigenaardig nest. Het zit b.v. onder een huis tegen een post of plank aan, c^a^ 5 d.M. lang, 1 d.M. breed, 1 c.M. dik. 't Lijkt op een stuk bast, dat op een overigens ontbast stuk hout achtergebleven is. Of — en zoo beschouwt de Karaïb het nest — op een agama, die plat ligt op een tak. Vandaar agama-wesp. Zie *okomo*, n⁰. 1.

tamakusi - een soort fijne bamboe; zie bij *kwama*, n⁰. 3, e.

tamandua - Myrmecophaga jubata; de groote mierenbeer, algemeen met tamandoea aangeduid. *Kupiša ono-yan tamanua* = De tamandoewa eet houtluizen. Hij wordt ook *pakira yumañ* = vader van den pakira genoemd; zie de reden bij *pakira*. Over de andere miereneters zie *wariri* en *wariya'u*. Zie bijgaande afbeeldingen.

tamáren - Tamarindus indica L.; N. E. tamarin; tamarinde.

t-ambi-re - breed; zie bij *api* = uitspreiden, n⁰. 3.

tamenuya - een tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 8, d.

tameyu'u - N. E. kaw-tetei d.i. koeien-touw. Deze liaan houdt veel water in en koel water. Een kleine kruik is spoedig er mede gevuld. 't Water wordt door de kinderen gedronken tegen verkoudheid (*otono*).

tameyu'uri - zekere struik (?) der savana; heeft een uitschietenden stengel, gevuld met water (zie *tameyu'u*). 't Water is een geneesmiddel tegen buikpijn.

t-amo-mere-ke - rond; zie *mere*.

t-amo-moŋ-ge - met velen te zamen; zie *amo*, n⁰. 4.

tampoko - 1) oude man. 't Woord is wellicht een samenstelling van *tamu* en *poko*; zie *tamusi*, n⁰. 5.

2) zoo gevolgd van *me* beteekent *tampoko* = oud. *Tampoko-me a-kopo wa* = Ik ben ouder dan gij.

3) gevolgd door *rï* wordt *tampoko* een bijwoord. Het wordt alsdan gebruikt om een versterking weer te geven. *Konopo n-opu-i tampoko-rï* = Er viel een zeer zware regen. *Oma t-ambi-re tampoko-rï man* = De weg is zeer breed. *Rupo-tā-i tampoko-rï* = Ik ben zeer moe. *Ay-eramu-ta-i tampoko-rï, urema-ko kopo-rï* = Gij zweet verschrikkelijk, rust nog wat uit. *Komona tampoko-rï man* = Zij (de krab) zit erg diep.

Ook gehoord: *Kaidusi tampoko-rï y-epori* = Ik heb een reusachtigen tijger ontmoet.

Men gebruikt ter versterking ook *tamuru*, zie *tamusi*, n⁰. 1.

Over versterkingssuffixen zie *ne*.

tamu - gaan; zie bij *tarï*.

tamun (*tamu*) - tabak. *Ero tamun yetu-mbe porï* = Deze tabak is zeer sterk. *Tamu-rï s-amen-ya, aiña-tome* = Ik rol mijn tabak (tot een cigaret) om te rooken.

1) De Karaïb kent twee soorten tabak: de breedbladige, *kuraru* genaamd en de spitsbladige *yarï*. Zij planten de tabak. Dikwijls treft ge haar in de onmiddellijke nabijheid der kampen aan. Om den tabak pittiger te maken steken zij met den stekel van den rog in de bladeren, wanneer deze nl. nog aan de plant te groeien staan. *Emo-rï sipari ekë-ri-ke puka-ko yetu-mbe iwe'i-tome* = Doorboor de middennerf met den sparri-stekel, opdat (de tabak) pittig worde. *I-pu-wa-ma poto ipo-tan-go* = Als de tabak rijp is, ga ze dan plukken. *S-aru-ka-po-take wato pona* = Ik zal ze (nl. de geplukte bladeren) doen drogen in het vuur. Even houdt men de bladeren boven een zacht vuur (zie *pu* = roosteren). Daarna rijgt men ze aan een touw en laat ze heel den nacht boven het vuur hangen. *N-aru-ta-ma-i tamu-rï, si-keren-gā-i* = Mijn tabak is heelemaal droog, ik haal ze van het touw af. *S-akï-ka-i, n-ot-apoi-po-sa* = Ik heb de bladeren goed geknepen, 't zit vast in elkaar. Men bindt ze nu stevig vast. *Si-mil-po-sa waruma-ke* = Ik bind ze stevig vast met een warimbo-reep. De tabak wordt dan in een pagaal gelegd om verder te drogen.

2) De Karaïben rooken (*aiña*) den tabak bij wijze van cigaretten. Zie hierover bij *ulëmari*. De gewone lengte eener cigaret is c^a 2 d.M. Langere cigaretten worden gemaakt door den piaiman, zie *püyei*, n⁰. 33 en door den vader die een huwelijksaanzoek doet voor zijn jongen; zie *puil*. Alleen de mannen rooken. De Karaïb schijnt nooit pijpen te hebben gebruikt. 't Woord „*pipa*" = pijp, 't welk ook voorkomt in de benaming van de wilde niet tot rooken gebruikte tabaksplant: *pipa tamu-ru* = pijp tabak, komt waarschijnlijk van het N. E. pipa = pijp. Over het aansteken der cigaretten door vrouwen of kinderen, zie *ipoma*.

3) De tabaksplant bezit volgens den Karaïb een zeer sterken, goeden geest. Door dien geest in zich op te nemen wordt een man geestenbezweerder, zie *püyei*, n⁰. 1 en 2.

Bij vriendschapsbezoek biedt men den bezoeker vaak een cigaar aan; zie *odiña*. Bij huwelijksaanzoek is het aannemen der aangeboden cigaar een teeken dat men onderhandelen wil.

De geneeskunde eert ook den tabak; zie *karapana*.

4) *Tamun ai-ču-ru* = tabakswater. De leerling die geestenbezweerder worden wil, krijgt nachten achtereen tabakswater te drinken; zie *püyei*, n⁰. 11, 13. Insgelijks het meisje dat vrouw wordt (zie *nomo*), de zieke (en diens familie) na door den *püyei* behandeld te zijn (zie *püyei*, n⁰. 56).

5) *Tamun (y) oruko-rï* = de rups welke op het tabaksblad zit. *Tamun tï-(y) oruko-ke na* = Mijn tabak zit vol rupsen. *Tamun si (y) oruko-kā-i* = Ik haal de rupsen van de tabaksplant af.

6) *Tamun püyei-rï* = tabaks-geestenbezweerder; zie *püyei*, n⁰. 1 en volgende.

7) *Tamun yumañ* = de vader, beschermer der tabaksplant. Deze is volgens de leer der *püyei* een forsche boom, dien één man nauwelijks omspant. Hij staat even boven de wolken. Zie hierover meer bij *püyei*, n⁰. 15.

támuru - grootvader; zie *támusi*, n⁰. 1.

támusi - grootvader.

1) Wordt bezit uitgedrukt, dan gebruikt men het woord *támu-ru*. *Aw támu-ru* = mijn grootvader; *amoro támu-ru* of *a-támu-ru* = uw grootvader; *moko támu-ru* = zijn grootvader. *Owe-ko a-támu-ru nan* = Waar is je grootvader?

Támu-ru komt ook voor gelijk *tampoko* (= oude man) als versterkingswoord. *Konopo tamu-ru na* = Er valt een verschrikkelijke regen. *Ni-mosan támu-ru* = Het kookt fameus.

Een enkelen keer gehoord: *a-támusi* = uw grootvader.

2) Voor *támusi* gebruikt men zeer veel: *tansi*. *Tansi*, waarschijnlijk verkorte vorm van *támusi*, is de titel waarmede men grootvader aanspreekt. Ook over hem sprekend zegt men: *tansi*. *Owe-ko tansi nan* = Waar is uw grootvader? *Tansi* is gemoedelijk.

Tamu-kon, insgelijks grootvader, is eerbiediger. Zie het suffix *kon*, achting aanduidend.

3) *Tamusi* is ook een eeretitel voor de voornameren. Zie bij *odiña*.

Hij is vooral de naam voor: God.

Támusi ıẃ-e'i ípopo = de woonplaats van God, de hemel nl. (zie *kapu*).

Támusi ekë = Het huisdier van God. Bedoeld is zeker vogeltje *sukururupi*, in het N. E. Gado-fowroe, d.i. Godsvogeltje genaamd. De Karaïbsche benaming zal wel overgenomen zijn van die der Surinamers.

Támusi ťurára-ri = tajer van God. Deze plant kookt men, 't aftreksel wordt gedronken. Ofwel men stampt de gekookte plant fijn in een prapi, doet er water bij en wascht zich daarmede. Beide tegen de koorts.

Andere benamingen voor God, zie *kapu*.

4) De bewering der Encycl., steunend — als ik het wel heb — op het gezag van Im Thurn (zie Encycl. p. 110), dat nl. de namen *támusi* en *kapu-ta-no* benamingen zijn a) van een wezen dat lang geleden leefde en nu in den hemel (uitspansel) leeft, b) van den Schepper der Indianen, c) van den Vader der Indianen, doch dat deze wezens of zoogenaamde goden niets anders zijn dan de dooden van iederen stam, die in de herinnering voortleven en in 't bijzonder de traditioneele stichters der stammen, die bewering — zeg ik — komt mij geheel onaannemelijk voor. Zij schijnt mij tamelijk naïef toe. En wel om de eenvoudige reden, dat „dergelijke" dooden, die in de herinnering zouden moeten blijven voortleven, bij de Karaïben niet bestaan. Noch minder is er bij hen sprake van „traditioneele" stichters.

Ik heb het woord: dergelijke tusschen aanhalingsteekens geplaatst. Ik wil hiermede te kennen geven dat ik met „dooden" bedoel wezens, gelijk de Encycl. die opvat, wezens nl. die heden ten dage gelijk staan met den Vader, den Schepper der Indianen.

Want men weet nog wel iets van menschen uit den ouden tijd, van lieden vermaard om de een of andere reden, maar ... „die" dooden worden niet met den Vader, den Schepper der Indianen geïdentificeerd.

Men weet bv. nog te vertellen van beroemde piaimannen, zie bij *püyei*, n⁰. 60; *kumaka*, n⁰. 4. Men kent menschen die, de een of andere ellende moe, de aarde verlaten hebben en aan het uitspansel als sterren zijn gaan staan; zie *sirito*.

Doch al deze menschen van den ouden tijd — gelijk gezegd — worden door de Karaïben niet met den *kapu-ta-no* geïdentificeerd. Integendeel. Zij zijn de ondergeschikten van den *kapu-ta-no*. Zij verwachten van den *kapu-ta-no* een ieder wat zij noodig hebben. De paiman verwacht van Hem grootere macht, de ellendige van Hem uitkomst. En de piaiman gaat naar den *kapu-ta-no* en bidt tot Hem (zie *püyei*, n⁰. 60) en de ellendige verzucht tot Hem in zijn nood (zie hoe *Ipetï-mañ*, n⁰. 11, die het beroemdste der sterrenbeelden werd, tot Hem bidt).

Zoo komt het mij voor, dat die zoogen. goden, de dooden nl. van den stam, echte dei ex machina zijn. De Karaïben zelven kennen ze niet. Enkele auteurs hebben ze uitgedacht en ten tooneele opgevoerd.

Daar komt nog bij dat onder het woord *kapu-ta-no*, welk woord volgens generieke regels gevormd is, niet een genus of een species of een zeker aantal individuën verstaan wordt, maar slechts één enkel Wezen.

Kapu-ta-no is volgens ons dan de naam van het Opperwezen. Wanneer die naam voor het eerst door de Karaïben aan God gegeven werd, zal moeilijk uit te maken zijn. Wat men wel beweren kan is dit, dat men daarvoor geen „zendeling" (op wien men maar al te veel schuiven wil) heeft noodig gehad. De Karaïben zijn slim genoeg in het vormen hunner woorden, in het geven van namen.

Támusi is de naam, dien men God geeft, wanneer men met eerbied over Hem spreken wil.

Pápa zegt men wanneer men vertrouwelijk spreekt, vooral wanneer men tot God bidt. De piaiman ook gebruikt dezen naam, zelfs de piaiman, die van het doopsel niets weten wil. En die naam past ten zeerste in den mond van den Karaïb, wiens karaktertrek eenvoud en vertrouwelijkheid is ten overstaan van hem, dien hij eenmaal kent (zie verder bij *papa*).

5) *Ime tamu-ru* = schoonvader. Zie verklaring dezer uitdrukking onder *me* = kind.

6) Merk op het mogelijk verband tusschen de volgende woorden:
tam(u)-si = grootvader; *tam-poko* = oude man.
no-tï = grootmoeder; *no-poko* = oude vrouw.

Of echter de aangebrachte scheidingsstreepjes recht van bestaan hebben, mogen anderen uitmaken. Er schijnt wel voor te pleiten: a) het feit dat de klemtoon op *ta* valt. Omdat nu bij de Karaïbsche woorden de klemtoon op de voorlaatste lettergreep valt, zou het eigenlijke, het stamwoord wel *támu* kunnen zijn. *Si* is dan suffix, b) Het woord *tamu-kon* (zie boven, n⁰. 2) bevestigt de veronderstelling.

7) Over grootmoeder, zie *pipi*. Zie verder *omo* = familie en volgende woorden.

tamu tamu - kleine soort vuurvlieg; zie *puiyu*.

tamutu - N. E. baksita warimbo; d.i. korven-warimbo. Gelijkt op warimbo, heeft echter grootere blaren. Men gebruikt de *tamutu* tot het vlechten. Zie bij *pari* en *waruma*, n⁰. 4, b.

tan - een futurum's uitgang; zie *take*.

tanákakei - een mierensoort; zie *wengosi*, n⁰. 3.

taname - ? *Soko soko epu-po irupa man, taname man* = De soko soko vrucht is goed, zij is smakelijk (?). Wellicht: *t-ana-me*.

t-anga-pa - Zie *pakï*, n⁰. 4.

tangu - *Tangu tangu oma na, t-ato-re nan* = De weg is vol kuilen en gaten. Het volledige woord, een adjectief nl., zal wel *t-angu-re* zijn. Zie *angu*.

tanoseŋ - vogelpijl. Deze pijl heeft een zeer lange en veel-ingekorven houten punt. Het hout voor deze punt is vaak *paida* = letterhout. Het inkerven noemt men: *sa-sa-ro*. *Sa-sa-ro-ko* = Kerf haar in. *Sa-sa-ro-ma-i terapa* = Ik heb haar reeds ingekorven. Het werkw. kan afgeleid zijn van het N. E. sasa, het Holl. zaag. Groote vogels, zooals papegaai, marai, kuyaken schiet men met den *tanoseŋ*. Ook leguanen. De aap, door den *tanoseŋ* geschoten, bijt de punt af. Zie *tapiröi*, den tweeden vogelpijl.

tansi - grootvader; zie *támusi*, n⁰. 2.

tanubre - ook *tonubre* = schaaf. 't Woord schijnt stamverwant met *tonuku*. Is *tonubre* ingevoerd, *tonuku* is een echt Indiaansch instrument, insgelijks tot „effenen" van voorwerpen gebruikt. *Anokï* = schaven. *Owe-ko tunu-beren ne na? Mokë n-aro-i. Ai-taŋ-go* = Waar is de schaaf? Hij daar heeft ze meegenomen. Ga ze halen!

tapa - zekere val om visschen te vangen; zie bij *woto*.

tapapo - *Tapapo a-ĉo* = Ga zitten! *Tapapo w-onëkï-rï se-pa-wa* = Op den grond wil ik niet slapen. Wellicht is het woord een samenstelling. Zie *popo*.

tapapuru - bepaald soort van onstuimig water; twee groote hooge golven en twee kleine golven volgen elkander om beurten op. Zie *tuna*, n⁰. 4. *Tapapuru-ta to-pa noron m-e'i-yan ne* = Gij hebt nog niet op dat onstuimige water gevaren, is 't wel? Het kan wel zijn dat het woord een samenstelling is, de aanvangs-*t* daarenboven pronom. praefix, de slot-*ru* suffix.

tapiröi - vogelpijl. Deze pijl heeft een groote, stompe houtpunt, dient om kleinere vogels te schieten, zonder dezer vederbos te beschadigen. De punt ziet er uit als een middendoor gesneden bol, staande met zijn ronden kant op een stokje. De geheele punt, bol en stokje, heet *potï-rï* = zijn bek. *Tapiröi potï-rï* = de punt van den vogelpijl. De bol heet *pupo* = hoofd. Soms staat er een heel kleine punt op het vlak van den doorgesneden bol. *Tï-po-si-če* (zie bij *potï*) *si-ča-sa* = Ik maak er een spitse punt aan. Dikwijls staat er niets op. *Tï-po-momere-ke na* = De punt is rond. Het stokje heet *i-sei-rï* = zijn been. Onmiddellijk onder het „hoofd" als overgang naar het stokje is soms een ingesneden rand, een kraagje, *tapiröi engka-rï* d.i. halssnoer van den vogelpijl genaamd. Anderen noemen het stokje onder den bol: *pumu-rï* = zijn hals. 't Wordt soms vierkantig gesneden. *Tï-pipa-pipa-ke il-ko pumu-rï* = Maak zijn hals vierkantig. Op zoo'n vierkantigen hals zag ik eens een inkerving aangebracht. 't Was de figuur **X**, welke *pipa popu-ru*, d.i. borst van den pipa-kikker genoemd werd. Zie verder bij *purïlwa* = pijl; zie aldaar ook de afbeelding van den pijl.

tapiyuka - zekere kwaadaardige wesp, daarom in het N.E. „na ogri marbonsoe" = de kwaadaardige wesp genoemd. Verblijft vooral naast de rivier in het lage kreupelhout. Ze drijft op het water. Haar nest heeft den busvorm.

tapóro-póro - kleine muis met rooden rug; zie verder bij *alata*.

taposa - N.E. man-bana, d.i. de mannelijke banaan. Zie *paruru*, n⁰. 3.

tapui - de grootste type van Indiaansche woningen. Zie *auto*, n⁰. 17.

tápuke - Asclepias nivea L. Koningsbloempje.

tápuru - zie *kamu*.

tapurupo - Genipa Americana L.; N. E. tapoeroepo. 'n Kleine, in kapoeweri groeiende boom, met ronde, niet eetbare vruchten ter grootte van een kippenei.

2) de zwarte verf uit de vruchten bereid. *Oto-ko moro tapurupo poko m-e'i-yan? W-e-kalai-do-tome* = Wat doet ge met de tapoeroepo-verf? Me zwart schilderen. Om de verf te verkrijgen raspt men de vruchten, men perst het geraspte uit boven een kalebasschil. Er moet water in den kalebas zijn, opdat de verfstof zich ontwikkele. 't Sap wordt vervolgens in de zon gezet. Morgen is het zwart. Er wordt daarenboven nog roet bij gedaan.

Met *tapurupo* beschildert men van het gelaat alleen den omtrek van den mond: *pota-rï me-rï* = mond-teekeningen. De verf heet dan ook: *aw-e-pota-si-raka-po* = het splijtsel van je mond (zie *yamun*, n⁰. 15). Om andere gedeelten van het gelaat zwart te schilderen gebruikt men: *alakuseri*. *Alakuseri* zou voor verf om den mond niet goed zijn. Dronk men met een *alakuseri*-mond bv. uit een kom, de *alakuseri* zou min of meer op de kom achterblijven. 't Geheele lichaam verder wordt met de *tapurupo* beschilderd. Zie bij *yamun*, welke figuren. Soms maakt men met *tapurupo* geheele lichaamsdeelen zwart, zooals de handen en de voeten. *Tapurupo*-schilderingen, op 't lichaam aangebracht, zijn er niet meer af te wasschen, gelijk *alakuseri*-schilderingen. Eerst na een 8 à 10 dagen verdwijnen ze.

Volgens de Encycl. verft men er ook aardewerk mee. Doch dit is niet waar. Evenmin vlechtwerk.

Zie verder bij *kumetï* = een andere verfstof en bij *kuli* = de verven.

3) *Tapurupo* geeft zijn naam (zie hierover bij *kuli*, n⁰. 21) aan zekere zwarte slang. Zie *tapurupo-imo*. De vrucht wordt ook gebruikt als vischaas: zie *ipowono*.

tapurupo-imo - Phryonax sulphureus; N. E. todo-sneki, d.i. pad-slang. De

Karaïbsche naam is een samenstelling van *tapurupo* (zie dit woord, n⁰. 3) en *imo* (zie *okoyu*, n⁰. 4). In de beschrijving van haar kleur stemt men overeen: ze is zwart. Haar beet echter is volgens sommigen doodelijk, volgens anderen niet. Toch zeer erg. *Tapurupo-imo y-eka-i, papo-ro yamun nuw-asa-kari-ta-i* = Een padslang heeft mij gebeten, heel mijn lichaam is blauw (zie *asa-karai-ye* onder *karai*, n⁰. 1 en 3). Deze 3 Meter lange slang moet zeer strijdlustig zijn. Zij loopt iemand achterna.

tapurúri - ? Zie bij *kumu*.

táputei - zekere bamboe soort; zie bij *kwama*, n⁰. 3, d.

tara - 1) Het woord is door veelvuldig gebruik zoowel *tara* als *kara* geworden, gelijk ook bij *kuru* = water en enkele andere woorden het geval is. Het oorspronkelijke woord zal *kara* geweest zijn. *Tï-tara porï porï* = De (bast) laat zeer goed los. *Itara-po pa* = Hij laat niet erg los.

2) *tara-nga*= losmaken. *Si-tara-ngā-i* = Ik maak hem (den bast) los. Inzonderheid wordt dit werkw. gebruikt om het „ontwikkelen" van den opgerolden katoendraad aan te duiden, welke draad dan om twee stokken gewonden wordt bij 't vervaardigen der hangmat. Zie *nimoku* n⁰. 2 en 't geen volgt. *Kunuri-man si-tara-ngā-i wewe poko* = Ik wikkel den katoenen draad om de stokken. Gewoonlijk zegt men: de „hangmat" wikkelen om de stokken. *Wewe koto w-u-sa patï tara-nga-topo* = Ik ga stokken snijden, om er mijn hangmat (den draad nl.) om te wikkelen. *Wewe si-po-ya patï si-tara-nga-se* = Ik plant stokken in den grond, om er mijn hangmat (den draad) om te wikkelen. *Patï si-tara-ngā-i* = Ik wikkel mijn hangmat uit.

3) *o-kara-nga* = verb. refl. loslaten. *O-kara-nga pa noro man* = (De bast) laat nog niet los.

4) *o-tara-nga* = verb. refl. als n⁰. 3. *Tuw-o-tara-nga man* = (De bast) laat goed los. *Aseke n-o-tara-ngā-i* = Van zelve laat hij los.

5) *tara-ra-ka* = ontwarren. *Si-tara-ra-ka-take* = Ik zal (den katoendraad, die in de war is) ontwarren. *Tara-ra* komt mij voor een reduplicatief te zijn van *tara*, waarbij het eerste lid *ta* in de herhaling vervallen is. Beteekent *tara-nga* ontwikkelen, het reduplicatieve *tara-ra-ka* heeft een versterkte beteekenis, nl. ontwarren.

6) *itara-e-mbo-na-ka*. Een samenstelling van *tara* en *e-m(b)o-na-ka* = losgaan. Over dit laatste werkw. zie *mo* = breken, n⁰. 4. *Si-tara-e-m(b)o-na-kā-i rapa* = Ik maak het weer los. Accurater dan *itara-e-m(b)o-na-ka* is wellicht de samenstelling *itara-monaka* te noemen. Zie het laatste voorbeeld onder *purïlwa*, n⁰. 1.

taresi nana - een ananas-soort; zie *nana*, n⁰. 5, f.

ta-rï - 1) *Ta* (*ta-rï*) schijnt „voet" te beteekenen en meer in 't bijzonder den onderkant van den voet: den voetzool. (Men heeft anders voor „voet" en voor „zool" twee andere woorden, nl. *pu-puru* en *ra-rï*). *Kurewako ta-rï* = de onderkant van den papegaaien-poot. *Ē-ta-puka-i* = (Een doorn) heeft mij midden onder mijn voet gestoken.

Bij sommige dieren valt de onderkant hunner pooten op. De Karaïbsche terminologie heeft er gebruik van gemaakt. Zie bij *kuano*, *kurewako* en *yoroko*.

2) *Ta* = voet komt ook in samenstellingen voor:

Ta-morï = het geraas der hoeven, hoefgetrappel; zie het danslied bij *karawasi*, n⁰. 2.

Ta-puru = hiel. *Ta-puru mi-tï* = hielpees (*mi-tï* = wortel).

Ta-rarï = het middelste van den voetzool (*ra-rï* = zool). *Ē-ta-rarï*, *o-ta-rarï*, *i-ta-rarï* = het middelste van mijn (uw, zijn) voetzool. *Parakua ta-rarï* = het midden van den peto wortel (hierin werden kinderen opgesloten; zie bij *parakua*).

Wellicht ook in volgende en andere daarop gelijkende woorden:

ye-ta-wairï = tandvleesch. Het vleesch (zie *ewairï*), dat om den voet (*ta*) van de tanden (*ye*) zit.

ye-ta-si-po-tï = baard. Het haar (*po-tï*), dat onder den voet (*ta*) van de tanden (*ye*) zit. *Si* = infix. Hier is echter tegen dat men meestentijds *etasipotï* hoort zonder de aanvangs-*y*. Zie *etasipotï*.

3) *Ta-rï* treedt ook op als woordvormend. Zie hierover bij:
Ena = tusschenschot; *ena-tarï* = neus.
Piltï = zie Diction.; *pil-tarï* = dwarsstok.
Wellicht zijn in volgende woorden nog wel dergelijke samenstellingen te ontdekken: *eka-tarï* = palmtak; *ema-tarï* = achterste; *emba-tarï* = gelaat; *motarï* = sleutelbeen; *nukutarï* = huig; *petarï* = wang; *potarï* = mond; *yeyatarï* = romp.

4) Van *ta-rï* = voet is allerwaarschijnlijkst het werkw. *tamu* = gaan afgeleid. *Omiña-ko moro wiño, oro w-utamu-i moro pato* = Ga wat uit den weg daar, dat ik passeeren kan. Ander voorbeeld zie *undï*, n⁰. 2, b. *Ítan-go* = Ga. *Ítan-doko* = Gaat! Een ander werkw. voor „gaan" is *uto*.
Tamu kan ook achter werkw. worden geplaatst. Het werkw. krijgt dan de persoons-prefixen en *tamu* het suffix. *O-ko, yawo, k-unan-damu-i non* = Kom, oom, dat ik je nu ga verstoppen (zie *awaruwape*, n⁰. 3). *Unamu* = begraven.

5) De stam van *tamu* = gaan wordt wellicht ook gevonden in de woorden: *tï-pana-ta-ye* en *tï-ta-ta-ye*; zie het laatste woord.

6) De uitgang der gebiedende wijs: *ta* = ga, achter den stam van een verbum staande, stamt wellicht ook van dit *tamu* af. *Ena-ko* = eet; *ena-ta* = ga eten. *E-kupi-ćo* = wasch u; *e-kupi-ta* = ga u wasschen. *At-andï-mo-ta* = Ga zitten! *Íta* bestaat ook op zich zelf. *Aw to-pa wa, amoro íta* = Ik ga niet, ga gij!

7) Kan ook het suffix: *ta*, 't welk verba neutra vormt met de beteekenis van: worden, in zekeren toestand overgaan niet met *tamu* in betrekking staan?

taripi - een harde houtsoort; zie bij *purïlwa*, n⁰. 4.

taripota - zie *toripota*.

taro - *Talo eka m-uka-no* = Spreekt gij de waarheid? *A, a, taro porï, iporo-ne man* = Ja, de volle waarheid, 't is waar. *Ay-eta-wa, w-opu-i* = Ik ben je komen opzoeken; waarop de ander antwoordt: *Talo!* Mooi zoo! (letterl. werkelijk). *A, a, talo porï w-u-take* = Ja, ik zal zeer zeker gaan.

tarukua - een zwarte mierensoort, bijt den mensch, heeft haar nest in een boom, vooral in den vonkhout. *Tarukua kupesini poko tï-ponï ka-san* = De tarukua-mier maakt haar nest in den vonkhout. Zij verzamelt het tonder; zie bij *kupesini*.
Tarukua epu(l) = een harde houtsoort der savana, veel door de t.-mier bezocht. Banda noemen de Boschnegers het en atia. Men maakt er gebruik van om het kopstuk van een pijl te vervaardigen. Lansen maakt men er ook wel eens uit.

tarun-darun - Anura; kleine, groene kikker langs de rivier verblijvend, klautert gaarne langs den moko-moko stam op. Zie *kïto*.

t-asa-tiña-yamo - zekere wespensoort; zie *okomo*, n⁰. 2.

tasi - Triplaris surinamensis Cham.; N. E. mirahoedoe; mierenhout.

tasípi - een aarden bord, waaruit gegeten wordt. *Mami, a-tasipi-rï ene-ko ay-erepa-rï y-enë-me* = Kind, breng je bord mee, om er je kasavebrood in te doen. Men gebruikt tegenwoordig veel Europ. borden. Zie *oriño*, n⁰. 12, c. Zie ook bij *prapi*. Afbeelding van *tasipi* onder *oriño*.

táta - moeder, mijn moeder. *Tata, w-o-wo-i sumbala pona* = Moeder, ik heb mij aan een houwer gestooten. *Tata, mose ero-po na* = Moeder, daar is iemand. *Tata mondo na* = Moeder is thuis. *Tata watï ero-po na* = Moeder is niet hier. *Tata maro-ne w-opu-i* = Ik ben met mijn moeder gekomen. *Tata-mene kapun, tata t-romo-se* = Mijn moeder is 't niet, mijn moeder is dood.

Wanneer bezit uitgedrukt wordt, gebruikt men in den 2den en 3den persoon altijd *sano*. De eerste persoon kan uitgedrukt worden óf door *tata* òf door *sano*. *A-sano-wa oturupo-ko soutu* (N.E. soutoe) *poko* = Vraag uw moeder om wat zout. *A-sano w-opui poto kë-ko-ma-ko* = Wanneer je moeder komt, roep me dan. *I-śano* = zijn moeder. *Śano-ma wa, tata ni-rombu-i* =

Ik heb geen moeder, mijn moeder is dood. *Pari šanọ* = schoondochter; letterl. moeder van het kleinkind. Zie over deze en dergelijke benamingen onder *mẹ*, n⁰. 1.

Tata is ook tante, nl. de zuster van moeder. (De zuster van vader heet *wọpu*.) Ook de vrouw van vader's broer duidt men wel met *tata* aan. Zie verder bij *yawọ* = oom.

Zie *sanọ-ma* = beminnen.

Wij geven hier twee foto's van een moeder met haar kind.

tatamu - zie *tï-tata-yẹ*.

tawa - N.E. pimba; pijpaarde, witte leem. De Boschneger maakt er een groot gebruik van bij zijn godsdienstige plechtigheden. De Indiaan gebruikt de pijpaarde als verfstof (zie *kuli*). Niet dikwijls echter. In de Marowijne zag ik een met pijpaarde geverfde bank (zie *murẹ*, n⁰. 3, c). Op een zwarten *kumẹtï*-achtergrond waren witte ruiten aangebracht. Deze ruiten van pijpaarde. In de Surinauskreek vond ik den onderkant eener *sapera* witbeschilderd met deze leem. Alvorens de pijpaarde op de kom te brengen, werd deze ingesmeerd met *kumẹtï*-sap. *Tawa* wordt aangelengd vooral met *kasiripo*. (Zie nog bij *kuti*).

tawarẹpuru - zekere nachtvogel.

tawasi - Coïx Lacryma L.; N. E. kanifro; Jobstranen. De harde, blauw-grijze vruchten worden wel eens tot snoeren aaneengeregen. Zie *ẹnẹka*, n⁰. 4.

tawọtọ - pijl om grootere visschen te schieten, aan den zeekant vooral gebruikt. De pijl is voorzien van een klein harpoentoestel: *tawọtọ upupo* = den kop van den *tawọtọ*. Dit toestel cª 1½ duim lang is een ijzeren busje: *tawọtọ pumu-rï* = de hals van den *tawọtọ*, uitloopend op een kleinen, ijzeren harpoen: een scherpe voorpunt nl., met twee zijpunten achterwaarts uitstekend als weerhaken. Dit harpoentoestel, los op den pijl geplaatst, moet goed passen op het pijlstokje (zie *purïlwa*, n⁰. 4), anders laat het te vroeg los. *Irupa pumu-rï na, ọ-sọka-pa erọ purïlwa na* = De hals is goed gemaakt, de pijl zal er niet uitvallen. Is de visch echter getroffen, dan — zoo is de bedoeling — moet de pijl er wel uitvallen, terwijl de harpoen in 't lichaam van den visch achterblijft. Een snoer: *tawọtọ amọtï*, met zijn eene uiteinde aan de rieten schacht, met zijn ander uiteinde aan den hals van den harpoen bevestigd: *tawọtọ u-kapu-po* (*u* = hoofd), wikkelt zich nu van de schacht los: *n-ọ-tẹrẹrẹ-ka-i* = het (snoer) wikkelt zich los (van de schacht). De vluchtende visch sleept ten slotte de boven drijvende rieten schacht mede. Een spannende jacht volgt. De Indianen volgen de schacht. Soms verliezen zij haar uit het oog. Voor de schacht onder water getrokken wordt, staat zij soms een oogenblik recht op. De Indiaan ziet haar weer. Men parelt met alle kracht, in alle richtingen, werwaarts de schacht door den visch getrokken wordt. Heeft men de schacht bereikt, dan haalt men het touw in. Men maakt den visch met den houwer, een soort kapmes, af. Onder *purïlwa* vindt men een afbeelding van den pijl.

taya - de tajerplant. Men plant op den kostgrond ook een- of andere tajersoort. Men kent drie soorten:

a) *peru arọkï-rï taya* = de honden tajer. Zie over de benaming bij *perọ*, n⁰. 3. De stengels en knollen der plant zijn donker gekleurd.

b) *muru muru po taya*: de benaming is duister. De knollen der plant zijn wit.

c) *taya kuru taya*; de plant heeft een bos van kleine witte knollen. Op die „verzameling" van vele slaat het woord *kuru*.

tẹ, tẹ-nẹ - (*nẹ* = versterkingssuffix) wordt veelvuldig gebruikt. De Karaïb Neger-Engelsch sprekend zal dikwijls het woordje „datti" inlasschen, inzonderheid achter pronomina en dit tegen de wetten der N.E. taal in. Dit ingelaschte woord moet dan het Karaïbsche *tẹ* of *tẹ-nẹ* vervangen.

1) voor de welluidendheid. *Oma an-ukutï pa tẹ wa* = Ik ken den weg niet. *Mọsẹ kapun, mọkë-wa tẹ il-ko* = Geef het niet aan dezen, geef het aan dien daar! *Sẹkusẹ am sẹ tẹ-nẹ wa* = Ik wil zacht gebakken kasavebrood. *Ẹrẹ-ma ẹi-čọ, kọrọpo tẹ m-u-takẹ* = Blijf nog wat, morgen zult gij henengaan. Zie nog bij *kọlẹ*.

2) ter versterking. Zegt de een: *se-pa wa* = ik wil niet, de ander antwoordt wellicht: *Aw te̱ se̱-wa* = Ik voor mij, ik wil wel. *Aw te̱-ne̱ s-o̱no̱-ya, tï-po̱si-ṁe̱ yumaŋ ne̱ man* = Ik voor mij eet ze wel, ze (krabben) zijn buitengewoon lekker (gezegd tot iemand die geen krabben at). *Aw te̱-ne̱ y-apo-rï s-ambo̱tï* = Ik heb mijn arm gebroken.

3) *Ko̱ro̱po̱ te̱* = Tot morgen! *Ko̱ko̱ kalapana-wa t-akiṁa man, t-o̱ma-ñe̱ te̱ man, ido̱-ke̱ te̱-ne̱ o̱no̱nu-san kurita-ne̱-ne̱* = Heel den nacht hebben de muskieten hem geplaagd, totdat het dag werd, daarom slaapt hij nu overdag.

4) wellicht met redengevende beteekenis. *To̱no̱ro̱ po̱-po te̱-ne̱ e̱po-ri pa po̱rï iẃ-e'i-rï* = Omdat ik heelemaal geen vogelveeren gevonden heb. Antwoord op de vraag: Waarom maakt ge het vederen hoofdtooisel niet?

5) Soms zegt men *ste̱-ne̱*; zie *s* = infix.

te̱f-te̱f - zekere geestes-vogel; zie bij *kanaiṁo̱*.

te̱n - ruk, schok. In samenstellingen gebruikt.

1) *te̱ŋ ga* = met een ruk iets aanhalen, aantrekken, enz. *O̱to̱-ne̱ mange̱in si-te̱n-gā-i* = Eerst ruk ik het eene eind (van het *kurawa*-blad door de lus). *Ay-aya-rï-ke̱ te̱ŋ-ga-ko* = Ruk (het gras) uit met je handen! *Pipo̱ si-te̱ŋ-gā-i* = Ik rek de huid uit (voor een trommelvlies, 't geen met rukken geschiedt). *Sāmbura pe̱n-dï te̱ŋ-ga-ko kurawa-ke̱, to̱po̱-me̱ iẃ-e'i-to̱me̱* = Haal met het touw den bovenhoepel der trom sterk aan, opdat (de trom) gespannen zij. *O̱to̱no̱-me̱ ko a-ya-pe̱pe̱i to̱-rï mi-te̱ŋ-ga-no̱* = Waarom gaapt gij? *Te̱ŋ-ga-ko pari-pe* = Haal (den snuif) sterk op. Zie nog een voorbeeld bij *po̱tï* = bovenlip, n⁰. 1.

o̱-te̱ŋ ga = verb. refl. zich uitzetten. *Masi-pe kën-o̱-te̱ŋ-ga-tan* = Het (touw) zal zich nog flink uitzetten.

2) *te̱ŋ-te̱ŋ* = reduplic. schokken, rukken. *Te̱ŋ-te̱ŋ wano̱* = een dans met schokken; zie *maipuri* = buffel.

te̱n-de̱ŋ-ga = herhaalde, korte rukken geven. *O̱to̱no̱-me̱ ko a-ko̱we̱i-rï mi-te̱n-de̱ŋ-ga-no̱* = Waarom schudt ge aanhoudend met je vischhengel? Men hoort ook soms een *k* in plaats van *t*. *Tï-ke̱n-tï-ken me̱* = schuddenderwijs (zie het dansliedje onder *uwa*, n⁰. 7, g.

te̱ndakamo̱ - zekere boom, die vruchten draagt aan trossen, op de koemboe (*kumu*) gelijkend. Men neemt het vruchtenvleesch weg en gebruikt de pitten voor snoeren. De pitten worden ook *se̱ndapaponano̱* genoemd. *Se̱ndapaponano̱ s-amo̱-o̱-ya y-e̱ne̱ka-ri me̱* = Ik rijg die pitten aaneen tot een snoer. Zie *e̱ne̱ka*, n⁰. 4, a.

tèndakolamo̱ - zekere mierensoort; zie *we̱ngo̱si*, n⁰. 2, d.

te̱n-de̱ŋ-ga - zie *te̱n*, n⁰. 2.

te̱-ne̱ - zie *te̱*.

te̱ŋ-ga - zie *te̱n*.

te̱n-te̱n - zie *te̱n*, n⁰. 2.

tente̱npiara - groote mier, die bij het kappen van kostgronden zeer lastig kan zijn. De Indianen van den ouden tijd moeten deze mier — aldus de huidige Indianen — gebruikt hebben om zich het lichaam te tuchtigen, gelijk beschreven staat onder *yuku*.

tëpo̱ko - boschkrab. Als het zwaar regent en de moerassen vol loopen, komen deze krabben uit hare holen. Men ziet ze rondloopen in 't bosch. De krab is een weinig grooter dan *wararu*. Ze is eetbaar. Waarom men overal gebroken *tëpo̱ko*-schalen vindt, zie bij *paranasa'u*.

tëpuru - zie *tupuru*.

terapa - zie *rapa*.

tëre̱ - komt voor in samenstellingen en schijnt de beteekenis te hebben van: man, mannelijk.

Tërẽwuyu = benaming der volbloed Karaïben; zie het woord.

Tëre̱-yano̱. Ni-čo̱ko̱-mamu-i, kature̱-i, mo̱kë to̱no̱man maipuri wara tëre̱-yano̱ kët-e̱i-še̱in = 't Is nacht, 't is donker, laten wij, mannen doen gelijk dat groote wild: de buffel.

Tëre̱-yo̱ - Otaro̱-ta, tëre̱-yo̱ = Ga op jacht, gij flinke man (*o̱-ko̱-ne̱, yo̱* = kom, man)!

terere - zie *kerere*.
tërewuyu - bijnaam van de zuiver-bloed Karaïben; zie *kaliña*, n⁰. 7.
tëriri - donder. Zie hierover bij *konomeru*.
tëroko - koevlieg. *Tëroko y-gka-i* = Een koevlieg heeft mij gebeten.
tï - pronom. praefix; zie *t*.
tï - schijnt suffix te zijn om substantieven te vormen. *Mil* = binden; *mil-tï* = het bindsel. Zie *ndï*.
tï - bezitssuffix; zie *rï*.
tï-aköi-ñe - zie *koiña*.
tïa'po en **tïa'po'u** - 1) moeras, zwamp. *Iromun me na, paporo n-apa-i terapa tï'apo* = 't Is droge tijd, alle moerassen zijn reeds leeg geloopen. *Tï'apo-ta* = in het moeras.

2) springvloed. *Koropo tïapo'u kën-e'i-tân* = Morgen zal het springvloed zijn. *Tïapo'u poko ay-eng w-o-take* = Met den spring zal ik je komen opzoeken. *Poto-me yuman ero tïapo'u man* = Deze spring is een zeer groote. *Tïapo-ta* = springvloed zijn. *Konopo tamu-ru na, ni-tïapo-ta-i* = De regen is ontzettend, hij maakt moerassen.

Met den springvloed staat de watergeest in verband, zie *okoyumo*, n⁰. 10, a en *amanawa'u*.

Over ebbe zie *apa*, vloed zie *ku-ma*.
tï-kala-ye - zwart; *kara*.
tï-kara-yamo - N. E. soekroe-mira, d.i. suikermieren. Zie *wengosi*, n⁰. 2, c.
Tïkokë - 1) een der booze geesten (zie bij *yoroka*); de boschgeest. Hij doodt elken mensch, dien hij in 't bosch tegenkomt. Uiterlijk voorkomen van *tïkokë* zie in het verhaal sub n⁰. 2. Hij roept. *Tïkokë ko-tï s eta i* = Ik hoor het geroep van *tïkokë*. *Norombo moko man* = Ja, hij is het. Zijn geroep gelijkt op menschelijk geroep. *Tï-ko kë ko-tï moro kari ćo-tï* = Zijn geroep is een menschelijk geroep.

2) Een Indiaan ging met met zijn vrouw op de vischvangst. Ze zouden buiten overnachten. Ze maakten het kamp naast de rivier, waar *Tïkokë* de plek gereinigd had. 's Nachts zei de man: „Laten we naar onze vischhaken gaan kijken". De vrouw zegt: „Neen." Herhaalde aansporingen, herhaalde weigeringen. De man gaat, zit in zijn boot. De vrouw in huis hoort hoe de boomen zich openen ... zij hoort het aankomend gedruisch van lange, sleepende haren ... zij hoort *Tïkokë*. *Tïkokë* is er en zegt: „Kom mee!" De vrouw zegt „Neen." *Tïkokë* heeft lange nagels en grijpt ze. *Tïkokë* zegt: „Schreeuw naar je man, schreeuw: *Tïkokë* heeft me meegenomen." De vrouw schreeuwt: „*Tï potïpo ño y aro-ya, yo* = Het haarmensch sleurt me mee, man. De man hoort het geschreeuw, snelt toe, draagt een brandende *sipo*-flambouw in de hand. De vrouw schreeuwt... De man snelt voort... Hij heeft de haren van *Tïkokë* reeds ingehaald. Hij steekt ze in brand. 't Bosch wordt verlicht van zulk een vuur. *Tïkokë* laat de vrouw los. 't Vuur heeft ook haar reeds bereikt, gedood. De Indiaan brengt zijn vrouw terug naar het kamp. „Ziet ge, vrouw, had ik u niet gezegd, dat iets slechts u overkomen zou!" De vrouw sterft om den doorgestanen angst.
tïkse - ver. *Moro-wa ne to-pa w-e'i, tïkse ne man* = Daar ben ik niet naar toe gegaan, 't is te ver. *Maña-li tïkse watï man* = Mijn kostgrond ligt niet ver af. *Tïkse watï* = nabij. *Tïkse porï i-wiño wa* = Ik woon zeer ver van hem af.
tï-me-re-ŋ kaïdusi - zie *kaikusi* = tijger, n⁰. 9, d.
timiriken stoomboot. 't Woord lijkt mij een samenstelling. *Miri* = kuif, pluim. *Tï ... ke* = voorzien van. De *n* maakt het adjectief tot substantief (zie *n*). Wellicht zinspeling op de rookwolk, die uit den schoorsteen der stoomboot komt. *Koñaro te ne rupo asi-ne roten timiriken-nembo kën-o-pe-san* = Gisteren is het stoombootje bijna vergaan.
tï-moŋ-ge - troepsgewijze; zie *momu* = oprollen.
tïmu - dronken maken. *Paya tïmu-i* = Maakt de paya dronken? Bedoeling dezer vraag zie *woku*, n⁰. 7. *A, a, tïmu-i ñe* = Ja, hij maakt flink dronken.

Men hoort ook *tẹmu*, *Aw kë-tẹn-dakẹ* = Ik zal je dronken maken. Zie meerdere voorbeelden beneden.

2) *ẹ-tïmu* = verb. refl. dronken zijn. *W-ẹ-tïmu-i* = Ik ben dronken. *Wẹ-tïmu-rï se-pa-wa* = Ik wil niet dronken zijn. *Koñarọ tuw-ẹ-tï yẹ yumaŋ wa* = Gisteren was ik erg dronken. *Tuw-ẹ-tï-yẹ kën-a-kon* = Hij was dronken. *Eni-rı̣ pọto, m-ẹ-tïn-dakẹ* = Als gij het drinkt, zult gij dronken worden. *W-u-takẹ w-ẹ-tı̣-yẹ* = Ik zal me dronken gaan drinken. *E-tı̣-yẹ k-ïtọ-to sẹ korọpo* = Laten we morgen ons dronken drinken!

Over dranken en dronkenschap zie *wọku* en *kaliña*, n⁰. 17 en 9, c.

3) „De visschen dronken maken" ook „het water", de „kreek" dronken maken is de term, welken de Karaïben gebruiken, als zij spreken van visch vangen door middel van vischvergift. *Wọtọ tï-yẹ w u sa* = Ik ga de visschen dronken maken. *Si-tïmu i ṕọli rï* = Ik heb de kreek dronken gemaakt. *Kunami tuna tẹn-dọpọ* = Koenami strekt tot het dronken maken van het water.

Ook het verb. refl. treedt hier op. *Kunami ẹmọ-ko, wọtọ ŵ-ẹ-tẹn-dọmẹ* = Werp koenami in ('t water), opdat de visschen dronken worden.

De benaming dankt haar ontstaan aan de bochtige sprongen, welke de visschen aangegrepen door het gif, boven het water maken. Zie *akupa*.

4) Zes vischvergiften kennen de Karaïben, geleverd door boom, struik of liaan. Drie er van worden geteeld op de kostgronden: *asikuna* en *kunami* van uit zaad, *kunaparu* van een stek. De overige drie (zie beneden n⁰. 5) groeien in 't wild. Bij de eene plant halen zij het gif uit den wortel, bij de andere uit den stam, bij een derde uit den bast, bij een vierde uit de bladeren. Bij allen, om de oplossing der giftbestanddeelen te bevorderen, moet het gif te voren losgeklopt worden, hetzij tehuis in den vijzel, hetzij op de plaats der vischvangst zelve op steen of hout. Vier der vergiften kleuren het water (*etakosa*). De uitwerking is verschillend. Het eene gift bedwelmt, het andere doodt.

De kreek wordt ver beneden de plaats, waar men het gif inwerpt, afgesloten met de *pari*, in wier midden de groote vischval (*masiŵa*) geplaatst wordt. Al wat vluchten kan voor 't aandrijvend gif, vindt hier nog zijn ondergang. Men zet de *pari* des nachts, even nadat de val begonnen is.

Ook op de groote rivier, op de boven-rivier nl. vischt men met vischvergiften. De in den drogen tijd talrijk uitstekende rotsblokken vormen hier en daar min of meer afgesloten waterplassen. Ook duikt men en stopt men het gif in de rotsenholen. Men laat het dan gedurende enkele minuten zijn uitwerking hebben, duikt opnieuw en haalt de bedwelmde visch er uit.

Het Goevernement heeft het visschen met vischvergiften verboden.

5) Zie verder de afzonderlijke vischvergiften: *asikuna*; *ayarï*; *iñgku*; *kunami*; *kunaparu*; *kutupu*. Een foto van den *kunaparu* vindt men hier.

tiña (ook **tinda**) - spikkels aanbrengen op aardewerk bv. *Si-tiñā-i* = Ik breng spikkels aan. *We-pota tindā-i* = Ik bespikkel (de omtrekken van) mijn mond. *Itiña-po* = spikkels. *Iŵ-ọpi-tiña-rï* = hoekstippels; verklaring en beteekenis van dit woord zie *mẹ* = teekening, n⁰. 9.

Zie verder het artikel over Karaïbsche ornamentiek onder *mẹ*, n⁰. 5 en *yamun mẹ rï* = lichaams-beschilderingen onder *yamun*, n⁰. 5 en 7.

tinda - zie *tiña*.

tï-pọ-mọ-mẹrẹ-kẹ - met ronde punt; zie bij *mẹrẹ*.

tïpọsi - een sparri- of rog-soort; N. E. gangoesparri. Zie bij *sipari*.

tï-pọ-si-ćẹ - spits en *tı̣-pọ-si-si-ćẹ* = zeer spits. Zie de verklaring van dit adjectief bij *pọtï* = bek, n⁰. 2. *Tọnọrọ pọtï rï ti-pọ-si-si-ćẹ* = De bek van den vogel is zeer spits.

tï-pui-ḿẹ - zie *pui* = velen, dik; n⁰. 2.

tïraki - gordeldier; zie bij *kapasi*.

tïrïtïrï - de groote kaiman, die nooit gezien wordt, wiens bestaan men echter aanneemt. Hij verblijft in het water, dient tot zitbank voor den watergeest (zie *ọkọyumọ*, n⁰. 10, e en n⁰. 11. Bij den spring van den grooten regentijd

schreeuwt hij des nachts en 's morgens vroeg. Dan beeft de omgeving. Men wijst plaatsen aan, waar men hem zou gehoord hebben, zooals de rivierbocht voorbij Chatillon.

Met *tïrï-tïrï* vangen vaak de dansliederen aan. Zie *uwa* = dansen, nº. 7, c. Zie ook *akare* = kaiman.

tïroka - Bestaat dit werkwoord? Het komt voor (als het ten minste niet foutief opgenomen is) met de beteekenis van: reinigen; zie *purïlwa*, nº. 2. Voor reinigen heeft men overigens: *ko-ro-ka*.

tï-tata-ye - Over dit woord het volgende. Men kent de uitdrukking: *tï-pana-ta-ye*. Deze uitdrukking werd door een Karaïb in het N. E. weergegeven met: „hem jesi boktoe", d.w.z. zijn oor heeft een bocht, is krom. *Pana* = oor. *Tï-ta-ye* is dus: krom. De werkw. op *mu* hebben het verl. deelw. op *ye*. *Tï-ta-ye* kan dus het verl. deelw. zijn van *tamu* = gaan (zie *tamu* = gaan (zie *ta-rï* = voet, nº. 3).

Tï-ta-ta-ye, door den Karaïb vertaald wederom met: a boktoe, d.i. het is krom, zal dus reduplicatief zijn: krom in zeer sterken graad. Zie het gebruik van dit reduplicatief bij *aña* = hand, nº. 8.

tïtïtï - 1) weergeving door klanken van het beven des lichaams bij koude of vrees. *Tïtïtï-me wa* = Ik beef. Het adjectief hiervan gevormd is *kë-tïtï-ne wa*. *Konopo y-ana-ka-i, kë-tïtï-ne wa* = De regen heeft mij mijn kracht ontnomen, ik beef en sidder.

2) *tï-ka* = iemand bang maken, doen schrikken. *Kës-itï-ka-i čoro* = Doe hem niet schrikken.

3) *e-tï(g)-ka* = verb. refl.

a. bang zijn. Heeft òf geen voorzetsel bij zich òfwel *pona*. *E-tï(g)-ka-pa tuw-e'i-ye* = Zij was niet bang. *Ero koko-ro poto-me porï w-e-tï(g)-ka-i* = Dezen morgen ben ik erg geschrokken. *Konopo pona e-tï(g)-ka-pa wa* = Ik ben niet bang voor den regen. *Pona kët-e-tï(g)-ke-i* = Wees niet bang voor hem.

b. bezorgd zijn voor. Heeft *poko* bij zich. *Kët-e-tï(g)-ke i o-me poko* = Wees niet bezorgd voor je kind.

4) *E-tï(g)-ka-ma* = door en door bang zijn. *Pari! M-e-tï(g)-ka-ma-take no'm* = Kind! Maar je zult dood schrikken (zie het verhaal onder *kumaka*).

5) *E-tï(g)-tï(g)-ka* = beven, sidderen. *W-e-tï(g)-tï(g)-kā-i* = Ik sidder.

tïwo - zwager; zie *pamu*.

to - titel, waarmede men gewoonlijk een man of jongen aanspreekt. *Tïwo! Ay-ai-ye w-opu-i, to* = Zwager, ik ben gekomen om je te halen. *Undï anuku-tï pa mana, to* = Vrind! Gij kent niets van het sturen. *T-awo-ye na, to. Awon-ga-ko* = De (springfuik) is opgesprongen, man. Maak ze open! *Papa, w-u-sa to a-maro ero-me to* = Vader! Ik ga hoor, ik ga met u mede, hoor! zoo aanstonds.

Vooral achter den imperatief komt dit *to* tot zijn recht. *Enaŋ-go, to* = Zeg, strop hem (leguaan)! *Yombo-rï ene kama to* = Ga naar mijn vischfuik kijken, vrind! *Mose andï-mo-ko, to* = Vriend, doe hem nederzitten.

Heeft ook meervoudige beteekenis. *O-toko-ne, to* = Komt, gijlieden! *Ipoli-rï-wa kama-kon, do* = Komt, laten wij naar de kreek gaan! *Koropo iwo ñe kama-kon, do* = Laten wij ze (boschvarkens) morgen gaan schieten!

In plaats van *to* zegt men *wo*, wanneer men vrouwen of meisjes aanspreekt. Zie verder over welgemanierdheid bij *a, a* . .; *kaliña*, nº. 14 en *odi-ña*.

to - suffix; maakt een verbum tot substantief. *Ono-to man aipayawa* = De haai is een eter (van menschen). *Oka-to man* = Hij (de hond) bijt (is een bijter). *Oka-to pa man* = Hij bijt niet. *Romo-ka-to* = vergif (een dooder). *Akiña-to* = een plager; zie voorbeeld bij *mono mono*.

Men gebruikt dit suffix zeer dikwijls. De aldus ontstane uitdrukking is kernachtig en gemakkelijk. Men behoeft immers het werkwoord niet te vervoegen. Zie het analoog suffix: *po*. *Po* wijst op het verleden, *to* op het tegenwoordige of liever het wijst meer op een blijvenden toestand dan op een tijd. *Pokï-ma-ko, nendo-to pa man* = Geef hem een pak slaag, hij

heeft voor niemand eerbied (hij is geen respecteerder). *Penaro tene w-o-mepa-to* = Vroeger heb ik het geleerd. *Penaro tene s-uku-to* = Vroeger wist ik het. *I-ño-tï t-oman-do poto iťu-ta* = Haar grootmoeder woonde in een groot bosch. *Koiyaro am upi w-e'ï-ťo poto, am s-epo-li-manombo* = Hadde ik gisteren er naar gezocht, ik zoude hem gevonden hebben.

Dit zelfde *to* schijnt ook voor te komen in de woorden: *apoli-ťo, owin-ťo, wapo-to* enz., welke (*apoli-ťo* niet uitgezonderd) als substantieven te beschouwen zijn.

to - 1) suffix; geplaatst achter een substantief, maakt het dit tot een transitief werkwoord. Het heeft de beteekenis van: iemand of iets voorzien van...

Woku = drank; *woku-to* = iemand van drank voorzien, d.w.z. ter eere van iemand een drinkgelag geven. *Mose-si-ŵoku-to-ya* = Ik geef een tapanafeest ter eere van hem. Merk op dat er niet staat *mose-wa* = dativus commodi, maar *mose* = accusatief.

Ewa = hangmattouw; *ewa-to* = een hangmat van een touw voorzien, d.i. opbinden. *Patï s-ewa-to-ya* = Ik taai (bind op) mijn hangmat.

Enu = oog; *enu-to* = van oogen voorzien (vlechtterm).

Ewe = franjes; *ewe-to* = van franjes voorzien (zie *sepu*).

Ye = tand; *ye-to* = van tanden voorzien, scherp maken.

Tonuku = zeker instrument; *tonuku-to* = met dit instrument den pijl bewerken.

2) Zie het suffix: *ta*, verba neutra vormend.

3) Tegenover *to* = aanbrengen staat *ka* = wegnemen; *ewa-ka* = de hangmat losmaken, enz.

4) De verba op *-to* of *ka* verlangen het uitgedrukte voorwerp bij zich.

to - meervoudssuffix (!). Het komt voor:

a) in de gebiedende wijs mv.: *o-ko* = kom, *o-to-ko* = komt; *ewa-ka-ko* = maak de hangmat los; *ewa-ka-to-ko* maakt de hangmatten los; *ay-awoŋ-go* = sta op, *ay-awon-do-ko* = staat op; *upï-ćo* = zoek, *upï-ćo-ko* = zoekt.

b) in den meervoudsvorm van het conjunctiefvormend suffix: *se* (zie dit woord).

ťo - (waarschijnlijk *ćo*; de *k* van het suffix: *ko* is om de voorafgaande *i* veranderd in *ć*) suffix werkwoorden vormend.

Parana pari-ťo-rï-ta tuw-ope-se man = In het krasse water is hij verdronken. *Ipari-ťo ma man* = Het (water) is niet onstuimig.

Merk op dat het werkwoord intransitief is. *Ko* en *to* vormen anders transitieven.

ťo - versterkings-suffix. Waarschijnlijk *ćo*. Zie *ko* = versterkingssuffix.

toiṁa - een samentrekking van *tuw-opui-ṁa*. Zie onder *kaliña* het getalstelsel.

tokai - het huisje van den geestenbezweerder (*püyei*); zie hierover bij *auto* = huis, n⁰. 22. Wij geven hier en ook onder *auto* (l. c.) een foto van zulk huisje.

toko - Bignonia inaequalis P. D. C.; N. E. oeman barkrak. Zie het aangeteekende onder *ulemari*, n⁰. 1.

toko - suffix om den meervoudsvorm der gebiedende wijs te vormen; zie bij suffix: *ko*.

tokoko - Phoenicopterus Ruber; flamingo; Sur. zeegans. De vogel, in Suriname met flamingo aangeduid, is een andere. Zie bij *wara*. Bankjes worden naar dezen vogel vervaardigd. Zie *mure*, n⁰. 3, b.

tokomo - een ananassoort; zie *nana*, n⁰. 5, g.

tokoro - Odontophorus guianensis; de Guiaansche patrijs. De *tokoro* wordt in het N. E. moesoedei fowroe genoemd, d. i. ochtend-vogel, omdat hij 's morgens vroeg roept. Naar het geluid dat de vogel maakt is de Karaïbsche naam gegeven; zie *tonoro*, n⁰. 1. De vogel heeft zijn bezweringsmiddel: *tokoro moran*. Zie hierover bij *moran*.

Verschillende voorwerpen zijn naar dezen vogel genoemd:

a) *tokoro paira-rï*; zie *paira* = letterhout.

b) *tokoro pomui-rï* = een kruipend plantje in 't bosch met witte bloem

en roode, later blauwe bes. De naam beteekent letterl.: de peper van de *tokoro*. De roode bes gelijkt op den rooden peper.

c) *tokoro wengosi*; zie *wengosi* = mier; n⁰. 2, f.

toma - een tot de Falconidae behoorende roofvogel; zie *apakani*.

tome - suffix, om een conjunctief te vormen. Men kan in 't algemeen zeggen, dat *tome* de beteekenis heeft van: ut finale. *Tome* komt te staan onmiddellijk achter den infinitief, den infinitief zonder bezitssuffix. De werkw. op *mu, pu, kï, rï, tï* werpen zelfs eerst deze deelen weg.

a) voor transitieven. Het werkw. heeft doorgaans geen pronom. praefix. *Si-ka-sa enan-dome* (*enamu*) = Ik maak iets om hem te stroppen. *Keke-ča-ko asiño-ko, w-o-wo-po ču-ka-tome* (ook *si-ču-ka-se*) = Krab wat (van den bast) af, om de wonde er mee te doppen. *Si-pu-ka-po-sa epu-kuru wo-tome* = Ik doorsteek flink (de *kunaparu*) om 't sap er uit te slaan. Zie nog bij *poka* = schieten. Wel staat voor het werkw. somtijds het onbep. voornw. *am*. *A-yumañ-wa oturupo-ko purïlwa am-ka-tome rï-wa* = Vraag aan uw vader, dat hij pijlen voor mij maakt. *Am buku* (N. E. boekoe) *s-ene-po-ya o-wa, kaliña auran am me-ro-tome* = Ik zend een boek naar je, om er Karaïbsch in te schrijven.

b) voor intransitieven. Het werkw. heeft het pron. praefix. *Ičo-mamu palo kët-tunda-tome* = opdat wij vóór het donker worden aankomen (zie *ariña*). Zie verdere voorbeelden bv. bij *epi* = geneesmiddel; *kura* = opsmuk; *mure* = zitbank; *undï* = stuurman, 2, a.

Zonder praefix echter: *Weyu-taka il-ko, aru-ta-tome* = Zet ze (de geboetseerde kruik) in de zon, opdat zij droog worde. Zie ook bij *motï* = koken. Een werkw. op *ta* mèt praefix, zie bij *kunami* (eerste wijze).

c) bij passieve zinswendingen. De transitieven krijgen doorgaans het pron. praefix. *Ay-ono-tome a-sano-wa* = Opdat uw moeder je opete (zie *ipetïmañ*, n⁰. 6). *O-rui si-begi-ña-take y-emepa-tome i-wa* = Ik zal uw ouderen broeder bidden, dat hij mij leere. Zie nog *ipetïmañ*, n⁰. 5. Zonder pron. praefix: *Moro kwepi aripa-ko weyu-wa aru-ka-tome* = Verspreid den kwepi-bast, opdat hij gedroogd worde door de zon. Zie nog *sano-ma* = beminnen.

d) bij negaties. Het hulpwerkw. krijgt het pron. praefix. *Epukolotï pa w-e'i-tome* = opdat hij niet aanbrande (zie *aripapu*). Zie andere voorbeelden bij *peya* = waterkant, *uri* = veranderen.

N.B. *Tome* komt mij niet als een zelfstandig woord voor. Het schijnt mij een samenstelling te zijn van twee suffixen: *to* = suffix, het verbum makend tot substantief en *me* = wijze, trant.

t-omere-saman wengosi - zeker soort mier; zie *wengosi*, n⁰. 2, e. *T-omere-saman* is het meerv. van *t-omere-se-n* = dwaas. Zie bij *n*.

ton - suffix om meervoud te vormen; komt alleen in de vervoeging der werkw. voor. *W-a* = ik ben; *kët-a-ton* = wij zijn. *Erepa-ma kët-a-ton* = Wij hebben geen kasave-brood. *N-a-n* = is hij; *otï-poko mokaro n-an-don* = waarmee zijn zij bezig? *M-a-n* = gij zijt; *opu-pa m-an-don* = gij komt niet. *Otï-ako ko rapa m-u-sa-ton* = Wanneer gaat gijlieden terug? *Kët-tunda-ton auto-wa* = Wij komen thuis aan. *Oya-ko mokaro pičani-čon m-aro-ya-ton* = Waar brengt gij die kinderen heen? *Owe-ko ay-ema-ya-ton* = Waar woont gijlieden? *Kun-uwa-ton* = Zij dansen. *Ni-rupo-ta-ton* = Zij zijn moe. *Woku ene-ya-ton* = Zij drinken tapana. *Kuriala mui-ya-ton* (zie *mil*) = Zij leggen de boot vast. *Kwepi apo-ya-ton* = Zij stampen kwepi-bast. *Otono-me ko apuime arepa m-os-ekei-ya-ton* = Waarom bakt gijlieden zooveel kasavebrood? *Kën-o-wo-ma-ton* = Zij vechten. *A-ko-ma-ton* = Zij roepen u.

N-uto-n = hij ging; *n-uto-ton* = zij gingen. *M-o-pu-i* = gij kwaamt; *m-o-ton* = Gijlieden kwaamt.

Rapa m-o-ta-ton = Gij zult terugkomen. Zie meerdere voorbeelden bij den futurums-uitgang: *take*.

Kës-iño-i = breek het niet. *Komiki-rï ks-iño-ton* = Breekt mijn kommetje (N. E. kommiki) niet. *Moro apra kës-ena-ton* = Eet gijlieden van dien

appel (N. E. appra) niet. *Mǫrǫ-po kët-e'i-ton* = Blijft daar ter plaatse niet. Zie meerdere voorbeelden van meervoudsvorming door middel van *tǫ* bij verbiedende wijs onder *kët, k...s.*

Tǫn ook ontmoet achter één substantief: *kapuru-tǫn* = wolken. Wellicht geen *kǫn*, maar *tǫn* om de dubbele *k* te vermijden.

tǫnatápïtó-ḿǫ - Carcharhinus; ronde kop haai. Het Karaïbsch woord is gevormd met het bekende achtervoegsel *iḿǫ* (zie aldaar). De rest zal ook wel samengesteld zijn. *T* = pronom. praefix; *onata* = *enata* = neus; *pïtǫ* = ? Zie de andere soort haai bij *aipayawa.*

tǫnawewe - zekere struik. Zijn bladeren te zamen met melassi neemt men in den mond, wanneer men in den mond of in de keel puisten of zweren heeft. Men kauwt op de bladeren en de melaši, met het daaruit komend vocht gorgelt men. De naam is wellicht een samenstelling: *t-ǫna-wewe.* *T* = pronom. praefix; *ǫna* = stam van *ena-sarï* = hals; *wewe* = boom, struik.

tǫnǫ - zie *ǫtǫnǫ.*

tǫnǫmañ (ook *tǫnǫmuñ* - wild. *Tǫnǫmañ am upi-tango a-wǫtǫ-ri ḿę* = Ga wild zoeken tot een toespijs voor je! *Nokë-ban tǫnǫmañ yę-rï mǫrǫ na? Kapiwa yę-rï* = Wat voor dierentand is dat. Van een kapoewa? *Wǫtǫ sę-wa tǫnǫmuñ kǫpǫ* = Ik houd meer van visch dan van vleesch. *Tǫnǫmañ ka-tï* = het vet van een wild. *Tǫnǫmañ kǫtǫ-nimbo* = een stuk vleesch. Ook *tǫnǫmañ* op zich, zonder nadere beperking, kan reeds beteekenen: een „stuk" vleesch. *Tǫnǫmaŋ arẹisi-taka si-tari-kā-i* = Ik doe een stuk vleesch in de rijst (N. E. aleisi).

Over de jacht en de middelen om het wild te vangen zie *wǫtarǫ.*

Over het wild als spijze, zie *ǫnǫ.*

tǫnǫrǫ - vogel. *Mǫrǫ wewe poko tǫnǫrǫ man* = Daar in den boom zit de vogel. Soms staat *tǫnǫrǫ* vóór den naam van den vogel: *tǫnǫrǫ pišuru-ri* = gij vogel sabakoe! Dichterlijke stijl. Zie *uwa,* n⁰. 7.

1) *Tǫnǫrǫ* is de generieke naam voor „grootere" vogels; voor „kleinere" vogels heeft men insgelijks een generiek woord, nl. *wansiri.*

De vogels hebben verder elk een eigen naam. Velen worden genoemd naar 't geluid, dat zij maken. Dat zijn bijv. *kakaka, korokoro, kri-kri, kua-kua, kuwęyuru, makawa, pika, pipisi, pǫpǫpǫ, tǫkǫrǫ* en nog vele anderen. Er zullen meer klanknabootsingen zijn dan wij vermoeden. Pitangus sulphuratus bijvoorbeeld roept volgens de Surinamers en ons: gri.. tji.. bi. De vogel wordt dan ook gritjibi genoemd. Een Karaïbsche jongen echter zeide: „Hij roept heel anders. Hoort ge niet, hoe hij roept pe.. tǫ.. ko? En hoe duidelijk!" (Sla ook het aangeteekende onder *petǫko* na). Voor ons klinkt echter het geroep heelemaal zoo niet. De Karaïb noemt nu den vogel: *petǫko* en ook die naam is dus een klanknabootsing. Trouwens, het komt mij voor, dat het de meening der Karaïben is, dat elke vogel zijn naam roept. Zie hierover meer bij *ętï.*

2) *Over het vangen, schieten,* enz. van vogels.

Men gebruikt het geweer. Men heeft twee pijlen in 't bijzonder voor vogels bestemd; zie *purïlwa,* n⁰. 13, a. Verder heeft elke voornamere vogel zijn bezweringsmiddel; zie het artikel onder *moran.*

Ook maakt men van *vallen* gebruik:

a) Een eerste val is de *tǫrǫ* (N. E. kravana). Deze val (zie de foto) wordt gemaakt uit *atapirirï* (N. E. witti hoedoe, d.i. wit hout) of uit *patura* = bradelief. *Atapirirï,* oud geworden, wordt licht. De gevangen duif werkt het omhoog en vliegt weg. *Patura* is zwaarder. De val wordt *op den grond* opgesteld. Zij wordt in schuins-opstaande richting gehouden door een houtje, 't welk in zijn midden doorgesneden is (zie de teekening). Van dit houtje (ter plaatse zijner doorsnijding) loopt een touw uit naar 't achtereinde van den val. De vogel het aas willende nemen, stoot noodzakelijkerwijze tegen het touwtje aan. Het stokje wordt weggetrokken, de val valt neer.

b) Een tweede val dient om den vogel te vangen *op zijn nest.* Zij wordt vervaardigd van warimbo, printas of van licht hout. Men maakt eerst (zie

de teekening) een cirkel. Op dezen cirkel worden vervolgens twee andere halve cirkels opgewerkt. De vier ontstane vakken worden dan gevuld met zooveel stroppen als maar mogelijk is. De val is klaar. Men plaatst haar boven het nest v. d. vogel, 't zij dat dit in een boom of op den grond is. Den grootsten vogel kan men er mee vangen. De vogel vliegt immers naar 't nest. 't Zij met den kop, 't zij met de pooten raakt hij in den een of anderen strop beklemd. Men lette echter er op, dat strop en val van sterker materiaal zijn, naar gelang de te vangen vogel grooter en sterker is. En verder, dat de val aan een tak, of aan in den grond geslagen stokken vastgehecht zij; de vogel zou er anders mee kunnen wegvliegen. De benaming van de val heb ik dikwijls gevraagd. De klanken vastleggen is mij niet mogelijk. Men noemde de val: *muŋ'i*, *mo'i*. Insgelijks is het werkwoord, aanduidend een „werken met deze val", lastig weer te geven. *Muñ'i si-ka-sa tonoro wai-mé topo* = Ik maak de val om den vogel te stroppen... *imo tupo i(ú)-öi-me tome* = om hem op zijn eieren te stroppen. *Marai tuw-öi me man* = De marail is gestropt. 't Werkw. en het substantief zullen wel in verband staan met *mil* = binden; zie aldaar wat over de klank-wisseling gezegd is. Men noemt de val ook *i(ú)-e-mil-topo* = een instrument, waardoor men zich zelven vastbindt (*e* = pron. refl.).

c) Ook heeft men hier en daar van de Surinamers de lijmstokken overgenomen.

3) Over het *opkweeken* van vogels, zie *tuwaromu*.

4) De veeren van sommige vogels, het dons vooral, dienen tot opsmuk, zie *kura*; het vleesch van bijna allen wordt gegeten, van sommige echter niet, zie bij *ono*. Wat een „jongen" van een vogel niet eten mag, zie *endatarï*, n⁰. 2, b. Van niet alle vogels haalt men de eieren uit. Men zou er slecht bij varen, zie bv. *konopo yumañ*, *tukuruwe*, *woka*. Waarom sommige vogels met elkaar niet accordeeren kunnen, zie een reden bij *sawaku*, d en een andere reden bij *woko*.

5) Men *bootst* verschillende vogels na in de vervaardiging van bankjes, zie *mure*... ook uit spel, zie *waruma*, n⁰. 49.

6) In de *dansliederen* zijn het onder de vogels de „watervogels" vooral, die herdacht worden; zie *uwa*, n⁰. 7. Ook ontleent men verschillende scheldwoorden aan de vogels; zie *eyu*.

7) Tal van vogels leveren een term aan *ambachten* en *kunsten*: *ara'arï*, *kamarako*, *kёre-keru*, *korotoko*, *kotaka*, *kurewako*, *marai*, *sororiya*.

Nog meerder in aantal zijn zij, die een naam geven aan *planten*. Elke vogel immers — zeide een piaiman — heeft „zijn" plant.

Naar sommige vogels zijn sommige sterren genoemd; zie *sirïle*.

8) De vogels in de *folk-lore*; zie *auran*.

tonoro (y)enë - vogelmandje; klein, rond, dekselloos korfje, 2 à 3 d.M. breed en hoog, met zes-hoekigen bodem. Open vlechtwerk. Men gebruikt dit korfje om de jongen van vogels er in op te kweeken. De Surinamers bewaren er ook eieren in. Vandaar heet het mandje bij hen: eksi kurukuru = eieren mandje. De Karaïb duidt dit mandje ook aan met; *tï-pota-si-ke-ŋ kurukuru* = mandje met een mond. (*Si* = infix; zie *n*). De wanden der mandjes immers loopen boven niet eenvoudig uit, maar worden omgebogen en gaan ten slotte nog even opwaarts, zoodat zij een kleine mondopening (mond = *pota*) maken. Zie de afbeelding van het vogel-mandje onder *waruma*, n⁰. 44.

tonoro (i)po - wit-gebaste houtsoort der savana; levert sterke stokken. De stokken worden gebruikt voor de *salei-salei* (zie het woord). De benaming van 't hout beteekent: vogelveeren. Wellicht om den stand der blaren aan den stengel.

tonorori - Gymnoderus foetidus; Sur. blauwe duif. Heeft kam en keellel. Zie *paipayo*.

tonubre - schaaf; zie *tanubre*.

tonuku - (verband met *anokui* = schaven, *tanubre* = schaaf?) Een instrument bij de pijlenbereiding in gebruik. De rieten pijlschacht moet aan haar eene

uiteinde het pijlstokje in zich opnemen, aan haar ander uiteinde het kleine stukje hard hout, 't welk op de boogpees rust. Die voorwerpen moeten onwrikbaar er in vastgehecht zijn. De sierlijkheid wil verder, dat de dikke schacht geleidelijk uitloope en dunner worde. De *tonuku* zorgt hiervoor. Zij masseert de beide uiteinden over 'n lengte van ca. één duim. De *tonuku* is een zeilgrassnoer van 3 voet lengte. Een beentje of stukje hout zit bij wijze van handvatsel aan elk uiteinde van 't touw. Bij een ouden Indiaan vond ik als handvatsels een gebeente uit de *wayamu* (schildpad) en de *kumawari* (watervogel). Masseert de Indiaan het riet, dan zet hij het eene handvatsel vast tusschen zijn grooten teen en den teen daarnaast. Hij slaat met het touw een lus om de schacht. 't Andere handvatsel houdt hij in de hand en haalt nu stevig het touw op en neer, totdat de vereischte dunheid bereikt is. *Tonuku-to* = een pijlschacht bewerken met de *tonuku*. *Si-tonuku-to-ya* = ik bewerk ... Zie verder *purïlwa*, n⁰. 4, 6. Zie ook bij *akï-ka*. Een foto en een teekening zijn onder dit woord te vinden.

tonusara - zie *manari*, n⁰. 3.

to-pa - niet gaan; zie *uto* = gaan.

topiśa - een ananassoort; zie *nana*, n⁰. 5, h.

topo - 1) plaats. *O-ya i-topo na, an-ukutï pa wa* = Waar zijn plaats is, weet ik niet. *Papo-ro rï-topo-topo-po s-aro-po-take-ne* = Ik zal hem op alle mogelijke plaatsen medenemen.

2) achter een werkw. staande, duidt het de plaats aan, alwaar ... het instrument, waarmede de handeling, door het werkw. uitgedrukt, geschiedt. De intransitieven zijn vatbaar voor het pronom. prefix.

E'i-topo = plaats om te zijn. *Owe-ko a(w)-e'i-topo na* = Waar is je woonplaats?

Ewa-to-topo = plaats, waar een hangmat kan vastgebonden worden. *Ewa-to-topo watï na* = Er is niets, waaraan ik mijn hangmat vastbinden kan.

Uta-ka-topo = plaats, waar iets verloren is. Zie *uta-pu*. *Tuna watï man w-e-kupi-topo* = Er is nergens water, waar ik een bad kan nemen. Zie meerdere voorbeelden bij: *ako* = vijzel; *andï-mo*; *Ipetïman*, n⁰. 3; *mo* = breken; *pira* = zeil; *una* = afvegen, n⁰. 3; *unamu* = begraven; *unemu* = verbergen, n⁰. 3.

Dit „*topo*" heeft nooit het bezitssuffix achter zich, kan wel de suffixen: *po* of *wa* achter zich hebben, al naar gelang rust of beweging uitgedrukt wordt. *Poruka-topo-po* = op de plaats der bezwering (zie *kupesini poli-po*). *Aw-eï-topo-wa* = naar uw dorp (zie het voorbeeld onder *ako* = suffix).

3) Vreemd is het gebruik van *topo* in volgenden zin: *Moko püyei co-ma-po-toko mose endata-rï topo* = Roept gauw den piaiman, het (kind) is ziek.

topo - straf, zie *topo-me*.

topo-me - straf, gespannen. *Urapa topo-me nekïro man* = De boog is straf genoeg. *Otono-me ko i-pil-ta-rï m-ü-ya* = Waarom legt ge een dwarshout? *Topo-me iwe'i-tome* = Opdat het geheel stevig sta. Andere voorbeelden zie nog bij *ńonda* = ergens afblijven, n⁰. 1; *ten* = ruk, schok, n⁰. 1. (Het tegenovergestelde van *topo* is *pipi*).

Topo-mamu = gespannen zijn. Over de samenstelling van dit werkw. zie *emamu* = verblijven, n⁰. 2, d. *Ni-topo-mamu-i* = (De boog, trom) is al gespannen.

Topo-man-ga = iets spannen. *Amotï topo-man-ga-ko* = Span de pees! *Kurawa-ge itopo-man-ga-ko* = Span de trom met het koord.

Zie verder *topo-narï*.

topona - waterput. *Topona ka tuna man* = Er is water in den put. *Topona t-aru-ta man* = De put is droog.

topo-narï - de naden, zichtbaar op het hoofd der kleine kinderen. Men zegt: *itoponarï*. Ik denk, dat *i* pronom. praefix is, *rï* = bezitssuffix, *topona* samenstelling van *topo* en *na* (*rï*) en dat *topo* straf, gespannen beteekent. Zie verder het woord *narï*. In plaats van *topo-narï* zeggen de *Murato*: *tuna-karï* (*tuna* = water; *ka-rï* = inhoud).

topǫ́ruka - de groote, ronde, hardgebakken kasavebrooden; zie *arepa*, n⁰. 3.
Yǫrǫka topǫ́rukà-rï = het kasavebrood van den boozen geest; benaming van een niet-eetbaren paddestoel. Zie *urupę*, n⁰. 2, b.

tǫpu - rotsblok, steen, steentje.
Akupa tǫpu-po, yarawa tǫpu-po, enz. = gehoorsteentje (otholiten) van den koebie, van de zeekoe enz. Deze worden vooral aangewend tegen de stuipen: zie *wayǫban*.
Maraka tǫpu-ru = steentjes van den bezweringsrammelaar, ook *ǫkǫyumǫ tǫpu-ru* = steentjes van den watergeest genoemd, bezitten groote kracht. Zie *püyeï*, n⁰. 38.
Over elk welkdanig kiezelsteentje ook tot polijsten gebruikt, zie *oriño*, n⁰. 7; over den bijzonderen, rooden polijststeen, *takua* genaamd, zie *oriño*, n⁰. 8.
Tï-mę-rę-ŋ tǫpu-ru of *tï-mę-rę-ŋ* = de rotsblokken met inschriften. Men vindt dergelijk rotsblok in de Marowijne-rivier (zie *Mara'uni*), op twee plaatsen in de Boven-Corantijn. Volgens Im Thurn is een steile rots in de Kabalebo-rivier (zijtak van de Corantijn) insgelijks van hieroglyphen voorzien. Men ziet in deze inschriften Indianen-werk. Volgens sommigen hebben de inschriften meer of min beteekenis, volgens anderen in 't geheel niet. Ze zouden — insinueeren enkelen — wel een soort bezweringsmiddel kunnen zijn, daar aangebracht om wille van plaatselijke omstandigheden, zooals gevaarlijke stroomversnellingen, enz. Dit klinkt echter on-Indiaansch. Teekeningen, tooverformules bezweren volgens ons eene plaats niet. Dat doet de tajer. Deze tajer plant hij op de plaats, welke hij bezweren wil. Hij plant ze ook op de plaats, waarlangs een persoon, dien hij bezweren wil, komen zal. Enz. Echt Indiaansch zou het zijn, wanneer men die gevaarlijke plaatsen bezweren wilde, door er de een of andere tajer te planten, door de tajer uit te strijken over rotsblokken, enz. Zie hierover bij *moran*.
Van de foto's en teekeningen vertoonen *tǫpu* 1, 2 en 3 de *tï-mę-rę-ŋ*-rots der Marowijne-rivier.
Tǫpu, n⁰. 1: het rotsblok met het gezelschap, 't welk gedurende twee dagen mij behulpzaam was in het nemen van foto's, het maken van teekeningen in al de Indiaansche dorpen langs de Marowijne-rivier.
Tǫpu, n⁰. 2: het rotsblok met twee Karaïbsche meisjes. De uithollingen in het blok werden te voren door ons met krijt wit gemaakt. Men ziet aan het oeverbosch achter het rotsblok, dat het rotsblok niet ver van den wal verwijderd ligt.
Tǫpu, n⁰. 3: de figuren van het rotsblok zelve.
NB. De laatste expeditie naar het binnenland van Suriname heeft weer nieuwe rotsinschriften ontdekt. Zie hierover „Vijf maanden in het Oerwoud" door W. Ahlbrinck, C. SS. R.

tǫpurupo-ı́ñǫ - zie *tapurupo-iñǫ*.

t-ǫrawǫ-nę - vlug; zie *erawǫ*.

tǫrękaya - een schildpad van den vreemde, van uit de streken der Boven-Corantijn. Zie *wayamu*, n⁰. 5, d. De schubben werden wel eens gebruikt tot schijf der spindels (zie *kuïta*, n⁰. 3). Zie hierover bij *Sipu*, n⁰. 2.

tori - Neg.-Engelsch woord, beteekent: geschiedenis. Het wordt hier en daar door de Karaïben overgenomen, zie *kaliña*, n⁰. 25, e.
a) *Tori pǫko wa* = Ik vertel geschiedenissen. *Torï pǫko mandon* = Zij zijn aan 't vertellen. *Ǫtï-ban tori pǫkǫ mandon* = Wat vertellen ze? *I-tori-rï kës-ęvuku-i* = Antwoord niets op alles, wat hij zegt.
b) *Tori-pa* = geschiedenissen vertellen. *Kën-ǫru-pa-nǫ, kës-ęru-pa-i, kës-itori-pa-i* = Hij konkelt, spreek hem niet aan, vertel hem niets. *Si-tori-pa-i* = Ik ben met hem aan 't geschiedenissen vertellen. *Itori-pa-ko* = Vertel geschiedenissen aan hem.
c) *Tori-rimbo. Kë-tori-rimbo ękali-śan amu-wa* = Hij (de konkelaar nl.) vertelt, hetgeen wij vertellen, weer verder aan anderen.
d) *Tori-wa. Kën-itori-wa-nǫ* = Hij vertelt geschiedenissen. *Kǫñarǫ kǫkǫ*

tori-wa-i moni-po = Gisteren nacht heb ik daar ginder geschiedenissen verteld.

toripota - N. E. soekroe-waswassi; suikerwespen; behooren tot de Vespariae. Haar steek is zeer pijnlijk, pijnlijker dan die der *tapiyuka*. Vandaar den naam *toripota*, dien ik voor een samenstelling houd: *ere* = lever, bitter, *pota* = mond, *t* = pronom. praefix. De wesp zit bij voorkeur in *paruru*- en *waruma*-bladeren.

toripun - soort van vuurwaaier; zie over dezen waaier en zijn benaming bij *woli-woli*, n⁰. 5.

toro - benaming van zekere vogel-val; zie *tonoro*, n⁰. 2, a.

tororo - een der slechte geesten, woont diep het land in, aan den voet der bergen. *Ay-enu-ki-ro-tan ay-apoi-poto* = Hij doet uw oogen geel worden, als hij u aangrijpt. *Tororo-pe ne man, enu-ru tï-ki-re* = Zij heeft *tororo*, haar oogen zijn geel.

Tororo echter met *masisikëre* (zie het woord) hebben het alleen op de vrouwen gemunt. *Nomo-no porï eta-poto, tororo yawa-me kën-ena-no* = Als hij den geur der vrouw, die in haar menstruae is, ruikt, wordt *tororo* kwaad (!)

Zie *yoroka* = booze geest.

tororo-me - zie *toro-toro-me*.

toro-toro-me - (ook *tororo-me*) slap, wijd. *Y-akï-ka-rï pona toro-toro-me si-ča-sa* = Opdat (de beenbanden) mij niet knellen, maak ik ze niet te straf. Zie ander voorbeeld *sepu*, n⁰. 8. *Toro-toro* wordt gezegd van een vingerring, die te wijd, te breed is; zie *aña* hand, n⁰. 11.

toto - suffix (wellicht reduplicatief van suffix: *to*). *Wotaro* = jacht; *wotaro-toto* = jager. *Owe ko koropo (w)uto-toto* = Waar is de man, die morgen weggaat? *Owe-ko moko kaliña na uto-toto Akalani-wa* = Waar is de Karaïb, die naar de groote Poïka gaat?

totu - (ook *tutu*) hoorn. *Totu eto-ko* = Blaas op den hoorn. Overgenomen van het Neg. Eng.: toetoe = hoorn. De Karaïb heeft een eigen woord, nl. *kuti*.

tri-tri - een der booze geesten; zie bij *yoroka*. *Tri-tri* heeft het vermogen van te kunnen vliegen. Zijn geroep klinkt als *fri*... *fri*... Wanneer hij een mensch aangrijpt, dan teert de mensch uit en wordt een skelet gelijk. Men zegt dan: *tri-tri-pe ne mose na* = Hij is met *tri-tri* behept. *Tri-tri kin-upu-nge-ka-no* = *Tritri* maakt iemand mager.

trou-ma - Dit werkw. is afgeleid van het N. E. trouw, 't welk van het Holl. trouwen komt. De Karaïb heeft deze hulp eigenlijk niet noodig. Zie bij *puil* en *yo*. *Wori irupa ata trou-ma-ko; yawa-me ata ñonda-ko* = Is de vrouw goed, trouw ze; is ze slecht, verlaat ze.

E-trou-ma = verb. refl. *E-trou-ma-ko o(i)-do maro* = Trouw met je man (gezegd tot twee, die onwettig samenleven)! *M-e-trou-ma-i, he* = Zijt ge getrouwd? *Otï-ako ko m-e-trou-ma-ta-ton* = Wanneer zult ge trouwen? *Papa tene w-e-trou-ma-rï se-pa man* = Mijn vader wil niet, dat ik trouw.

truli - Manicaria saccifera Gärtn.; troelie-palm. De bladeren dienen tot dakbedekking; zie *auto*, n⁰. 14, b. — De kreek boven Post Republiek, even voor men bij Sabakoe komt, wordt *trulindë* genoemd: samenstelling van *truli* = troeli-palm en *undï* = boomstam. Zie krekennamen onder *etï*, n⁰. 17.

tukasia - klein vogeltje met roode streep op de borst. Benaming wellicht ook N. E. en overgenomen.

tuka yana - zekere goede geest; zie *püyei*, n⁰. 51. Zie *yana* en *yoroka*, n⁰. 1—3.

tukuma'u - een awara-variëteit. De vruchten zijn grooter. Men eet ze. Men haalt er vooral haarolie uit (zie *awara*).

Tukuma'u aremu-ru = tong van de tukuma'u. Benaming van zekere slang, die in en om de tong van dezen palmboom zich schuil houdt om de vogeltjes, die de vruchten komen eten, te verschalken. De slang is 3 M. lang, is dun, heeft een gelen buik en zwarten rug. *T-oko-ne porï man* = Zij kan zeer kwaadaardig zijn. Ze slaat menschen. Een ander zeide, dat zij bijt en haar naam van „*tukuma'u* tong" draagt, omdat zij in kleur met die tong overeenkomt.

tukúruwe - zie het opgeteekende over dezen zeer gewaardeerden vogel onder *akókowa*, n⁰. 2, b.

tukúruwe erepa-rï - zie *akókowa*, no. 2, b.

tukúruwe parapi-rï - zie *akókowa*, n⁰. 2, b.

túkusi - 1) Trochilidae; kolibries. De Karaïben onderscheiden 4 soorten van kolibries.

a) *túkusi* = de grootere soort. 't Kan wel zijn, dat de Karaïbsche naam voor kolibrie ontleend is aan *tukusi*, den éénpuntigen pijl. Want als een pijl zoo snel en in rechte, horizontale lijn pleegt de kolibrie te vliegen van de éene plek naar de andere. Zijn snelle vlucht staat bekend.

b) *manaiŕamono túkusi* = de allergrootste soort kolibrie. 't Vogeltje is zwart. De benaming houdt wellicht verband met *manuraińo* = de grootste der kapasi's. De uitgang *no* kan er aan toegevoegd zijn, omdat het woord als adjectief (en wel attributief) gebruikt is.

c) *yaremuna* of *yaremusi*. Deze benaming wordt gewoonlijk verkort tot *lemusi* (zie dit woord). Kleinere soort kolibrie, met witten staart.

d) *arawata lemusi-rï* = brulapen kolibrie. Kleinere soort kolibrie wederom. Zoo genoemd, omdat het bruin-rood is gelijk de brulaap. Zie bij *arawata*.

2) Verschillende planten worden naar de kolibrie genoemd, zoowel naar de *lémusi*-kolibrie als naar de *túkusi*. De *lemusi*-samenstellingen zie bij *lemusi*. De met *túkusi* samengestelde benamingen zijn:

a) *túkusi paira-rï*; zie bij *paira* = letterhout. De reden dezer benaming is mij niet bekend. Wellicht overeenkomst van kleur.

b) *túkusi sosoporo-rï* = een wilde markoesa-soort; zie *mereƙuya*.

c) *túkusi waruma-rï* = de warimbo van de kolibrie. Wanneer het regent, fladdert de kolibrie voor de bladerenpunten van dezen struik en vangt het afloopend drinkwater op. Vandaar den naam.

3) Het op één en hetzelfde punt blijven fladderen, 't geen de kolibrie pleegt te doen, noemt men: dansen. *Kun-uwa-no nana poko* = (De kolibrie) danst boven de ananas. In dit geval klaagt volgens de Karaïb de kolibrie: „Wat hebben de kleine konijnenvogeltjes mijn ananas toch bedorven!"

tukuśi - pijl met één ijzeren punt tot het schieten van visch gebruikt en van kleiner wild als: konijn. Ook van de pijlpunt alléén gezegd: *tukusi-rï si-pi-ćg-i* = ik scherp de punt van mijn pijl. De vervaardiging van dezen pijl is als voorbeeld van pijlenvervaardiging beschreven onder *purïlwa*, n⁰. 3.

Het komt mij voor, dat *tukusi* een samenstelling is uit *tuku* als stam en *si* als suffix.... dat *tuku* punt beteekent. Zoo zoude ik *tukusiban* = zeker puntig uitloopend huis (zie *auto* n⁰. 21) willen verklaren met: voorzien van (*ba-n*; zie bij *n*) een punt (*tuku-si*). 't Geen een gewone wijze van benamingen geven is. Zie *tusi*.

tukusi-ba-n - type van een kamp; zie *auto*, n⁰. 21. Over het ontstaan der benaming zie boven *tukusi* = éénpuntige pijl.

túkusi paira-rï - zie *túkusi* = kolibrie, n⁰. 2, a.

túkusi sosoporo-rï - zie *túkusi* = kolibrie, n⁰. 2, b.

túkusi waruma-rï - zie *túkusi* = kolibrie, n⁰. 2 c.

tukú-tukú - nachtuil; zie hierover bij *urutaw*.

tukuwale - aarden waterkruik met breede mondopening; zie hierover bij *orińo*, n⁰. 12, b.

tukuwiyu - zekere nachtvogel; zie *woka*, n⁰. 5.

tuma - a) ketel. *Moro tuma andï-mo-ko* = Zet den ketel op. *Moro tuma wato taka il-ko* = Zet den ketel op (letterl. in) 't vuur.

b) meer in 't bijzonder het eten, dat in den ketel is. Vandaar ook den naam: *tuma* (*y*)*enë* (zie dit woord). *Wato-ro ewuilï-poto tuma mo-ka-pa kët-e'i-íaton* = Als 't vuur uitgaat, zullen we geen eten kunnen koken. *Tuma mo-ka-ko, kët-ona-pu-se* = Kook het eten, dat we eten kunnen!

Tuma kan ook in het werkwoord: *ḿo-ka* geïncorporeerd worden; zie *ḿotï* = koken, n⁰. 3.

Ta en *taka* = in veranderen achter *tuma* gewoonlijk in *ka* en *kaka*; zie *ta* = in, n⁰. 3.

Onder *spiálari* = ijzer verstaat men ook: den ketel (uit ijzer vervaardigd) niet echter het „eten".

tuma (y)enë - letterl. drager (*enë*) van het eten (*tuma*); aarden pot om eten te koken. Meestal gebruikt men tegenwoordig de ijzeren potten. Zie *oriño*, no. 12, a.

tumona - zie *komona*.

tumuñ - (wellicht is het woord: *tumu* en de *ŋ* een verkorting van het suffix: *nu*) = aardhoop. *Arepa tumuñ* = aardhoop, waarin de kasavestek geplant wordt. Het nest van mieren als aardhopen in de savana staande; zie bij *yuku*. Van *tumuñ* is afgeleid *tumu-nano* = grafheuvel (zie het woord). Ook *tumu* wordt voor grafheuvel wel eens gebruikt. *Owe-ko i-tumu n-a-n* = waar is zijn graf? *Monï-po* = Daar ginds.

tumu-nano - grafheuvel. Samenstelling uit *tumu(ŋ)* = aardhoop en *nano* = suffix, lengte aanduidend.

Bij avond dicht bij de graven komen, is niet goed; zie *okatombo*. Deze vrees echter voor het graf zal wel niet algemeen zijn, is zeker niet echt-Karaïbsch, want vroeger begroeven allen en heden ten dage nog velen hun dooden in hun eigen kampen. Zij eten dus en slapen en leven boven de graven.

Ook *tumu* (zonder suffix *nano*) kan graf beteekenen.

tun - Bestaat *tun* als suffix? *Y-apo-tun* = mijn rechterhand. (*Y-apo-we-rï* = mijn linkerhand; *apo* = arm).

tuna - 1) water, rivier. Het woord is wellicht een samenstelling: zie *ku* = water, n°. 7. *Ta* en *taka* = in, staande achter *tuna*, veranderen gewoonlijk in *ka* en *kaka*. Zie *ta* = in, n°. 3.

2) water. *Tuna (y)enë aro-ko, tuna-pa kët-a-ton* = Neem de waterkruik (zie *enë*) mee, wij hebben geen water. *Ay-erepa-rï tuna-pe na* = Je kasavebrood is nat geworden (letterl. is met water). *Tuna-ka-no* = iets wat in 't water leeft of verblijft. *Tuna-ta-no awarï-puya* = De waterhond is een waterdier. *Tuna il-ko i-taka* = Doe er water in. *Konopo tuna* (meer gebruikt: *ai-ću-ru*) = regenwater (zie *peya*).

Dorst. *Tuna am se-wa* = Ik heb dorst (letterl. ik wil water). Men gebruikt om „dorst" uit te drukken ook *sanori* in verband met *tuna*; zie *sanori*. Hoe de dooden op hun weg naar het andere leven dorsten kunnen en hoe zij al of niet gelaafd worden, zie *poloru*, n°. 4. Zie nog *upa*.

3) rivier. *Tï-kowei-ye yumañ tuna wara* = erg krom gelijk de rivier. *Tuna ya-rï* = de bovenrivier. *Tuna ya-rï-wa w-u-sa* = Ik ga stroomopwaarts. *Tuna kenï-po* = benedenrivier, uitmonding. Zie *kenu*.

4) Het water zoekt men op. De dorpen (*e'i-topo*) liggen daarom naast de rivier bij een kreek (*poli-rï*). Men heeft waterkuilen (*tupo*). *Toponarï* zijn in de savana. Het verkeer, wanneer de afstand groot is, geschiedt altijd over het water (*kuriala* = boot).

Alle Karaïben kunnen zwemmen (*eponumu*), de kleine kinderen zelfs.

In het water zit de voornaamste der geesten (zie *okoyumo*). Zie aldaar ook, hoe vele verschijnselen van het water met dezen geest in verband gebracht worden. Om der wille van dezen geest moet de vrouw dikwijls (zie *nomo*, n°. 1, c en n°. 2), de man somtijds (zie *onema*, n°. 5) het water schuwen.

Andere vreemde wezens in het water zijn: de dolfijn en de zeekoe (zie *iriritura*) en een reusachtige kaiman (zie *tïrïtïrï*).

Het water wordt vergiftigd (zie *tïmu*) om de visschen te kunnen vangen of afgezet (zie *pari*). Over vischvangst zie *woto*.

De vloed zie *ku-ma*; ebbe = *apa*; golven (zee) = *parana*; onstuimig water = *sipa-sipa-rï* en *tapapuru*; draaikolk = zie *mamu, wembo*; helder water = zie *asiwöï*; troebel = zie *akutu*; diepte of ondiepte = zie *yansi*.

tuna-karï - zie bij *topo-narï*.

tunapewono - De waterspin komt in de ornamentiek voor. Op twee wijzen wordt zij door den man gevlochten. De eene figuur zal wel afgeleid zijn van de andere. Zie de afbeeldingen onder *asiñao* en *me*, n°. 12, a. De

benaming kan een samenstelling zijn: *tuna* = water; *pe* = met; *wo* = zijde, kant; *no* = suffix substantieven vormend.

tunda - ergens aankomen. *Tunda* behoort tot de „enkelvoudige verba, welke in den 2den pers. het préfix: *a* hebben. Zie *a*, n⁰. 1; Eerste Categorie. *Ko'i a-tunda-take* = Gij zult spoedig aankomen. *Kuriía ne'i-pa noro ata, a-tunda-take erapa* = Voor het middag is, zult gij reeds zijn aangekomen. *Tunda-take* = Ik zal aankomen. *Ay-apo-li íunda pa kusa-wa man* = Je kunt met je arm niet bij de krab komen (ze zit te diep).

Oma tunda-li-po-no auto = het huis staande bij de plek waar je bij den weg komt.

tunubre - schaaf; zie *tanubre*.

tupu - kalebaslepel; zie *kwa'i*. De Karaïben eten doorgaans niet met den lepel. De kalebaslepel wordt dan ook meer gebruikt bij het koken. *Tupo-ke akosa-po si-pa-pu-i* = Met den kalebaslepel heb ik het schuim er af gehaald. *Tupo ene-ko oro tuma s-ameŋ-ge-i* (*si-ce-i, si-íari-ka-i*) = Breng den lepel dat ik de soep omroere (er uit scheppe).

Men heeft een eigenaardig soort van roerspatel (zie *akami eku-na-rï*). Voor de drankbereiding heeft men groote roerspanen. Zie bij *apukuíla*, n⁰. 2. De afbeeldingen van elk vindt men onder dit woord.

tupo = op; zie *kupo*.

íupo - gras. *Moro íupu iña-ko i-mi-tï maro* = Trek het gras uit met wortel en al. *Tupu-pe yumaŋ maña-ri na* = Mijn kostgrond zit vol onkruid. *Iíupu pa maña-ri na* = Mijn kostgrond is zonder onkruid. *Apıpo-ko, aru-ta-tome, tï-íupu-ke yumañ romu man* = Snijd (alle gras) af, opdat (de grond) droog worde, want het staat er vol gras.

Iíupu-ta = vol gras geraken, een kostgrond bv. Zie hierover en over het reinigen van een kostgrond bij *maña*, n⁰. 7.

tupuru¹) (ook *tëpuru*); N. E. braka patata; roode (zwarte) patatten. Over de verschillende soorten van zoete patatten, waartoe ook de hier besproken *tupuru* behoort, zie bij *napi*. *Tupuru* is slechts de halve naam. De geheele naam is: *tupuru napi*.

2) de roode verfstof uit de roode patatten getrokken.

Men raspt de vrucht en knijpt het geraspte uit. *Tëpuru s-etanu-sa aíu-ru w-os-e'uka-tome* = Ik knijp de aardvrucht, opdat het sap er uit kome. Dit sap is dik en donkerrood. Wanneer men nu geen *karawiru* heeft, beschildert men den binnenkant der *sapera* met het *tëpuru*-sap. Men stelle het gebruik ervan niet te lang uit. Want reeds daags, nadat het uitgeknepen werd, is het stijf en als verf verder ongeschikt. Hoe de *tupuru*-figuren op aardewerk hechtheid erlangen, zie bij *simiri*.

Soms gebruikt men bij de bereiding der dranken ook roode napi's enkel met het doel om de dranken te kleuren; zie bij *nana*, n⁰. 1, *paya-waru*.

3) *Tëpuru nāpi sakura-rï* = een soort pap uit *tëpuru* gemaakt. Men kookt (dus raspen is niet voldoende) roode napi's (*tëpuru napi*). Zijn ze zacht gekookt, dan kneedt men ze met de handen. Men doet er water bij. Echter slechts weinig. *Të-ku-re roten asiña-ko samuru wara* = Doe er maar een beetje water bij gelijk bij de *samuru*.

Men laat dit een nacht staan.

Den volgenden dag „kouwt" men napi's tot *kamira* (zie dit woord). Men doet deze *kamira* er bij. De groote kom (*waresa*) wordt goed dicht gedekt. Den volgenden morgen is alles klaar.

Men neemt er een weinig van in een kalebas b.v., doet er water bij, roert het flink om en drinkt het op. Ge kunt naar believen het opwarmen of niet. Zie *sakura*. De *tëpuru-napï sakura-rï* verzuurt na wat tijd.

4) *Tupuru* (braka patata) geeft zijn naam aan enkele dieren en planten, die even als de aardvrucht, 't zij geheel, 't zij gedeeltelijk donkerrood gekleurd zijn (zie *kuli*, n⁰. 21).

Tupuru mauru = zie *mauru*, katoen n⁰. 1, g.

Tupuru napi = roode napi's; zie boven, n⁰, 2 en 3.

Tupuru sei-rï = donkerrood been; benaming van een varen-soort, op de mannetjesvaren gelijkend. Zijn stengel is donkerrood.

Tupuru wano = zekere donkergekleurde bij; zie *wano*, n⁰. 1.

Tupuru-ya = de zwarte tijger; zie *kaikusi*, n⁰. 8, c.

tupuru-ya - zekere tijgersoort; zie *kaikusi*, n⁰. 8, c.

turara - tajer; de roodgeaderde tajer. Deze wordt gebruikt als: *sakao enapu-rï epi-tï* = geneesmiddel tegen het eten van zand. Blad en knol stopt men in den mond van het kind, zoodra men merkt, dat het kind aan deze ziekte lijdt. *Turara a-si-si-ćo-ya* = De tajer brandt je (op de tong). Over de tajer als bezweringsmiddel zie het aangeteekende onder *moran*.

ture'i - een ijsvogel-soort; zie bij *saka-saka*.

turi - flambouw. *Turi am ća-ko* = Maak een flambouw. *Maripa apo-li s-ira-ka-po-sa turi-me* = Ik splits den maripa-stengel in zeer fijne reepen voor een flambouw. De stengel van het maripa-blad, *ćutupuru* d.i. zijn ruggegraat, gedroogd in de zon of even bij het vuur, wordt van boven gesplitst. *Sitüi-me ira-ka-ko* = Splits hem zeer fijn. Brengt men er vuur bij, dan vat hij vlam. *Ti-kamure na* = Hij vlamt. Verlichting bij nacht zie *awei*.

Pakamu turi-rï zie bij *sirito* = ster.

Ik denk, dat *turi* identisch is met *kuri* = zenith. Door de veelvuldige verandering van de *k* achter een *i* in *t* schijnen sommige woorden onverschillig gebruikt te kunnen worden als aanvangend met *k* of met *t*, zonder dat er op gelet wordt of er een *i* voorafgaat al of niet. Zie *ku* = water; *tumona* en *komona*; *tupo* en *kupo*.

turisi - zekere boom met vruchtentros. De talrijke, kleine, gele vruchten hebben een goeden smaak.

turisiri - de tong van den Mauritiuspalm; zie *murisi*.

ťu-ru - water; zie *ku*.

ťurupo - hart. *Turupo, a-turupo, i-ťurupo* = mijn, uw, zijn hart. *Tulupo n-uwā-i* = Mijn hart klopt (*uwa* = dansen). *T-ore-ne n-uwā-i* of *n-uwā-i tampoko-rï* = Het slaat zeer snel. *Turupo n-uwa-kepu-i* = Het hart is blijven stilstaan. *Turupo koto-ya ne moro otï eta-po* = Dat bericht doet me zeer.

turú-turú - zekere boom-orchidee. *Turú-turú apolï* = blad van de orchidee. Een zeer veel voorkomend en zeer fraai patroon, zoowel op aarde- als op vlechtwerk gebruikt.

tusi - iets wat spits is; in samenstellingen gebruikt, zie *nana*, n⁰. 5, i. *Tusi* is wellicht een samentrekking van *tukusi* = éénpuntige pijl. Zie echter het opgeteekende onder *tukusi*.

tusi nana - een ananas-soort; zie *nana*, n⁰. 5, i.

ťutu - franjes (aan een pijl bv.) *Ťutu-ru* = zijn franjes. *Ťutu pa na* = Het heeft geen franjes. Misschien is het woord *kutu*. De bezitsvorm werde dan geschreven: *ćutu-ru*.

Iťutu-ro = van franjes voorzien. *Si-ťutu-ro-ya* = Ik breng franjes aan. *An-iťutu-ro pa wa* = Ik doe er geen franjes aan. Zie bij *purïlwa*, n⁰. 11 en bij *sepu*.

tútukú - een druivensoort; zie *akokowa*, n⁰. 2, d.

tutúkurí - anura; een boomkikker, kleiner dan *kunawaru*, roept echter het hardst. Zit in boomholen, waarin water. Zie *poloru*, n⁰. 2.

tuw - pron. praefix 3de persoon; zie *t*.

tuwalo - 1) voorzichtig, bezorgd. *Tuwalo koro* = Pas op! Wees voorzichtig! *A, a, tuwalo ne w-e'i-ťake* = Ja, ik zal zeer voorzichtig zijn. *Aipayawa pona tuwalo ai-ćo* = Pas op voor de haaien!

2) *tuwaro-ma* = verzorgen, opvoeden, opkweeken. *S-tuwaro-mā-i y-ekë-me* = Ik kweek hem (*akami*) op tot een huisdier voor me. Ook het laten groeien van zijn baard duidt men met *tuwaro-ma* aan; zie bij *kësi'u*.

3) *tuwaroŋ-kepu* = vergeten. *Ay-embata-rï s-uku-sa, ay-etï poko tuwaroŋ-kepu-i* = Je gezicht ken ik, je naam ben ik vergeten. *Tuwaroŋ kepu-i w-uka-ri poko o-wa* = Ik heb vergeten het u te zeggen. Merk op dat dit werkw. reflexief is. Zie *o*, n⁰. 7. Zie nog een voorbeeld bij *kole*.

4) Men kweekt van alles in de kampen, duif, parkiet, papegaai, raaf (ara), banaanbek, pauwies, wakkago, kami-kami, kow-foetoeboi enz. ... konijn, aap, pakira, hert, tapir tot den luiaard toe. Men houdt het jong enkele dagen onder een mand of een kist, tot het gewend (*emepamu*) is. 't Opgekweekte, onverschillig wat het ook is, wordt later nooit gegeten. Het was immers een medebewoner van het huis, een lid van het gezin.

5) Wellicht is het stamwoord niet *tuwalo* maar *tuwa* en is de uitgang *lo* (*ro*) niets anders dan versterkingssuffix.

Het werkw. *tuwarića* (iemand wegbrengen) schijnt ook *tuwa* of *tuwaro* tot samenstellend lid te hebben en *ka* = wegnemen, ongedaan maken. Zie het woord.

tuwari-ća - iemand opbrengen. *Mose si-tuwari-ća-i maro* = Ik neem hem met mij mede.

E-tuwari-ća = wegloopen. *W-e-tuwari-ća-i* = Ik ben weggeloopen. *E-tuwari-ka-po* = een gestrafte, die weggeloopen is. Over de samenstelling van dit woord zie *tuwaro*, n⁰. 5.

tuwaro-ma - zie *tuwalo*, n⁰. 2.

tuwaroŋ-gepu - zie *tuwalo*, n⁰. 3.

tuwegoro - mand in den vorm van een vat; zie *waruma*, n⁰. 43.

tuweru - naam van zekeren vogel, voorkomend in een danslied (zie *uwa*). Ik denk, dat het woord een afkorting is van *tukuruwe* (zie *konopo*, n⁰. 3).

tuwetumita - *Ińamu mo tuwetumiťa man, kës-onu-i* (*ono*) = Het anemoen-ei is vuil, eet het niet. Het woord is een samenstelling. Doch op welke wijze samengesteld? *Tu* of *tuw* = pron. praef., 3de pers.; *we* of *we-tï* = buik, ingewanden; *umi* of *tumi* of *e-tumi* = bederven (?) (zie hierover bij *urupe* = paddestoel, n⁰. 2, b); *ta* = suffix, vormend verba neutra.

tuwowoipo - uitgeperste kasavebrei, welke men enkele dagen heeft laten liggen; zie *arepa*, n⁰. 7. 't Woord is mij niet duidelijk. *Tuw* zal pron. praefix zijn van den 3den pers.; *po* of *ṕo* = suffix, het verleden aanduidend.

U

u - hoofd, top, boveneind. Komt alleen in samenstellingen en bij incorporatie voor. Op zich staande wordt „hoofd" weergegeven door *u-pupo*. Zie dit woord.

Wij laten hier enkele samenstellingen volgen. De woorden worden alle elders meer in 't breede besproken.

1) *apemu* = doorschieten (bv. een hangmat). *S-u-(y)apen-ya* = Ik breng den bovensten dwarsdraad aan. *U-(y)apen-dï* = de bovenste inslagdraad (zoowel aan hoofd- als aan het voeteneinde). Zie *nim̃oku*, n⁰. 11.

2) *u-ka* = het hoofd (*u*) wegnemen (*ka*), onthoofden. *Moko woto u-ka-ko* = Snijd den visch zijn kop af. Zie *u-ka*.

3) *u-ma* = den kop wenden (eener boot b.v). Samenstelling van *u* = hoofd, kop en *ema* = werpen. Zie over dit woord en zijn tegenstelling *iťa-ma* = den achtersteven wenden bij *ema* = werpen, n⁰. 6.

4) *u-mil* = het boveneind binden en *u-mil-tï* = het bindsel van den kop. *Mil* = binden. Zie bij de hangmatvervaardiging, *nim̃oku*, n⁰. 10.

5) *u-ndï* (*u* en suffix: *ndï*) = hoofd, baas, kapitein, stuurman, stuur. Zie het woord zelf.

6) *u-pu-po* = het hoofd. Samenstelling van: *u* = boveneind, *pu* (*ru*) = iets wat staat, *po* = suffix. Dus: iets wat boven (op het lichaam) staat, d. i. het hoofd. Zie het woord.

7) *u-to* van een hoofd (*u*) voorzien (*to*). Bedoeld is: het boveneind van een voorwerp, van den spindel bv. bewerken. Zie bij *kuiťa*, op welke twee wijzen het spindelstokje aan zijn top bewerkt kan worden. *Kuita-rï s-u-to-ya* = Ik bewerk den top van mijn spindel. *U-to-ko ero rï-wa* = Maak hieraan een goeden top voor mij. *U-to-po yawa-me man* = De top is slecht. *S-u-to-i terapa* = Ik heb den top al gemaakt.

8) *u-sẹ-tï* = hoofdhaar; kopveeren, in tegenstelling van *an-sẹ-tï* = staartveeren. Zie *sẹ* = zijde, kant, n⁰. 1.

9) *T-u-kapẹ-rẹ* = met een glimmend (kaal, nl.) hoofd; zie *kapẹ* = bliksem, n⁰. 3.

T-u-mu-nẹ = withoofdig (witte haren nl.); *u-mu-na* = witte haren krijgen. Zie bij *amu* = wit.

T-u-pi-rẹ = rood-hoofdig (van wege de koesoewe); zie *api* = rood.

u - Somtijds wordt *u* ingelascht voor de welluidendheid. *Owe-ko u ay-ọmọ-rï na* = Waar woont je familie? Zie meerdere voorbeelden bij *ko* = suffix om een vraag te vormen, n⁰. 4.

Het is wel mogelijk dat de inlassching dezer *u* alleen achter het vragend *ko* plaats heeft.

ü - als stam van een werkw.; zie *ilri* = geven.

ü - suffix; zie *ï*.

uka - het bakken van aardewerk; zie hierover bij *oriñọ* = klei, n⁰. 11. *An-uka-pawa* = Ik heb nog niet gebakken. *S-uka-i* = Ik heb gebakken. Het bakken van brood, zie *ẹkei*.

Ọt-uka. N-ọt-uka-ma-i = Het (vuur) is heelemaal uitgebrand.

u-ka - onthoofden. Zie over de samenstelling bij *u* = hoofd, n⁰. 2. *Otï-pọko ko mọsẹ peru m-u-ka-i* = Waarom hebt ge den hond zijn kop afgesneden?

Ot-u ka = verb. reflex. *Makao-wa ẹka-pọto, kẽn-ọt-u-ka-nọ a-poko* = Als de makao-slang je bijt, laat ze haar kop in je lichaam achter.

ukrinda - *Ukrinda-ko kọro, hẹn! Oma-ta watï-rọ mẹrọ kẽt-ai-tọn* = Breek de takjes wat! Wij zijn immers niet op onzen weg. Bedoeld is het afbreken der toppen, der uiteinden van de takken. Die afgebroken toppen zijn een herkenningsteeken, wanneer men straks terugkeert. Men loopt immers op onbekend terrein. *S-ukrinda-i* = Ik heb ze doorgebroken. Het werkw. zal wel een samenstelling zijn van *u* = hoofd, top en *krinda*.

uku - 1) passen; zie voorbeeld bij *Ipẹtï-mañ*, n⁰. 4.

2) aanleggen, mikken. *T-uku-i i-wa arakâpusa-ta* = Hij legde met het geweer op hem aan.

3) tellen. *Uku-ko* = Tel eens! *Uku-ru an-ukutï pa wa* = Ik kan niet tellen. Zie ook *ọku*.

ukutï - zelfstandig en hulpwerkwoord: weten, kennen, kunnen.

1) zelfstandig werkwoord. *Mọkọ s-uku-sa* = Ik ken hem. *An-ukutï pa wa* = Ik weet het niet. *Otï an-uku-tï-ba-ŋ* = een dom mensch (zie *pan*). *Otï-ku-nẹ-ŋ parana-kërë* = een geleerde blanke (zie *n* = zelfst. nw. vormend). Zie nog de voorbeelden onder het meervoudssuffix: *kọn*, n⁰. 3.

2) hulpwerkwoord. Het voorafgaande zelfstandig werkw. krijgt het suffix en zoo het intransitief is, het pron. prefix. *Imọ-ka-ri m-u-ku-san* = Kunt ge koken? *Kuriala atọ-ka-rï m-ukọ-san* = Kunt ge een boot maken? *Aw-ọt-aiña-rï an-ukutï pa nọrọ mana* = Gij kunt nog niet eens parelen. *Tuw-ẹpọnumu-rï an-ukutï pa man* = Hij kan niet zwemmen. *Otï-ako-ko w-uto-rï an-ukutï pa wa* = Ik weet niet, wanneer ik gaan zal. *Otï-ako-ko aw ẹ-trou-ma-rï m-ukọ-san* = Wanneer kunt ge trouwen?

Duidt het voorafgaande zelfstandig werkw. zekeren „blijvenden toestand" aan, dan gebruikt men het suffix: *po*. Het infinitiefs suffix: *ri* vervalt. De pron. praefixen (bij de intransitieven) blijven gehandhaafd. *Owe narï i(iw)-e'i-po an-ukutï pa wa* = Waar het ergens liggen mag, weet ik niet. *Paramuru-wa ilọ-po an-ukutï pa wa* = Ik weet niet, of hij naar Paramaribo is gegaan. Zie meervoudsvorm *san*.

„Niet kunnen", waarbij men tevens de begeerte om de handeling te stellen uitdrukken wil, wordt weergegeven door *upi* = zoeken. Zie aldaar.

3) Zie nog bij *narï*.

ulẹmari - 1) Couratari Guyanensis; N. E. Ingi-pipa, d.i. Indiaansche pijp, zoo genoemd om wille der vruchten, die den vorm van een pijpekop hebben. Dezen boom benut de Karaïb ook om te kunnen rooken. Hij neemt nl. zijn binnenbast, die, niet als gekorven tabak in een pijp gerookt

wordt (de Karaïb rookt geen pijp), maar als cigarettenpapier dienst moet doen. Zie beneden.

Volgens verschillende schrijvers zou de Karaïb zijn cigarettenpapier halen van den barkrak. Maar menigmaal heeft men mij gezegd, dat men den barkrak *niet* gebruikt, doch den *ulémari*. De Goeje geeft man-barkrak weer met *ulémari* en oeman-barkrak met *kwátïrï*. Dit nu is verkeerd. Man-barkrak is *kwátïrï* en oeman-barkrak is *toko* en *ulémari*, wiens binnenbast gebruikt wordt, is de Ingipipa, welke boom geen barkrak is.

2) de bast van den boom. *Ulémari am-pi-ča w-u-sa ïtu-taka* = Ik ga ulémari bast snijden in 't bosch. De Indianen snijden uit den Iengi-pipa bast een reep van 6 à 10 voet lengte, ½ voet breedte. Iengi-pipa met zwarten bast krijgt de voorkeur. Deze laat het beste los. *Tï-tara-tara porï* = (De bast) laat goed los. De uitgesneden reep wordt nu aangespitst. Met een stok slaan zij vervolgens op de spits, totdat de reep losschilfert. *Si-mo-ma-i* = Ik heb haar los gebroken. In 't bosch, ter plaatse zelve moet dat loskloppen geschieden. Later lukt 't niet meer. Om 't opkrullen te voorkomen worden de losgeschilferde vellen weer saamgebonden. *Si-mil-po-sa* = Ik bind ze alle aaneen. De reep wordt gedroogd in de zon. Wil men rooken, dan snijdt men een 2 d.M. lang stukje er af, men krabt dit met een mes op 't dijbeen zoo lang tot 't stukje dun en mooi gelijk is, doet er dan wat bladerentabak in en rolt een cigaar. Men bindt deze toe. Voor bindsel een dun reepje langs den rand van den *ulémari*-bast zelven afgescheurd. Zie bijgaande foto's.

Zie verder bij *tamun* = tabak.

u-ma - samengesteld werkw.: *u* = hoofd, *ema* = werpen. Zie bij *u*, nº. 3 en *ema*, nº. 6.

umari - 1) hoofdkrans uit veeren vervaardigd. Het woord is wellicht een samenstelling van *u* = hoofd en *mari-tï* = vogeldons. *Owe ko ay-nmari-rï nan* = Waar is je hoofdtooisel? *Kaliña umari-ta* = mensch met hoofdtooisel; zekere teekening, zie *kaliña*, nº. 27. *Yoroka umari-rï* = hoofdtooisel van den boozen geest; bijnaam voor den regenboog (*paramu*).

2) De veeren hoofdversierselen worden tegenwoordig wellicht niet meer gebruikt tenzij den een of anderen keer in een optocht in de stad. De Karaïben bezitten 2 soorten van vederhoeden. De kleine, lage hoed is hier afgebeeld. De hooge zal waarschijnlijk dezelfde zijn als afgebeeld in de Goeje. Een Karaïb van Sabakoe zoude hem maken, zoodra hij de noodige ara-veeren had. Hij moest dan — zeide hij — aanvangen met een grooten korf te vlechten. Vergelijk hiermede geciteerde afbeelding.

3) Men breit verder nog hoofdkransen uit de tong van den awara-palm. Doch deze dienen meer voor de kinderen om een oogenblik zich er mede te vermaken. Zij zijn spoedig gemaakt. Zij maken er drie soorten van. Zie hierover bij: *pürai*, *wateipa* en *woto yepo*.

u-memu - wellicht samenstelling van *u* = hoofd en *amemu* = rollen. Zie *amemu*, nº. 5. *Kaikusi ero auto u-memu-i* = De tijger heeft om dit huis geslopen. (Het Karaïbsche *umemu* is transitief). *S-u-me-ya* = Ik draai aan het boveneind (van den spindel). Ander voorbeeld zie *sepu*, nº. 8.

U-meŋ-bo = samenstelling van *umemu* en *po* = verbaal suffix, versterking der handeling aanduidend. *Ero kunurima s-u-meŋ-bo-sa* = Ik wikkel den gesponnen draad om het spindelstokje.

Ot-u-memu = verb. reflexivum. *Tuna kën-ot-u-me-yan* = Het water draait (gelijk in een draaikolk).

Ot-umeŋ-bo ot-u-me-mu en suffix: *po*. Zie boven. *Kaikusi y-autï-po n-ot-u-meŋ-bo-tï* = De tijger heeft herhaaldelijk om mijn huis geslopen. *Ot-u-meŋ-bo* is reflexief. Daarom staat achter *y-autï* = mijn huis het suffix *po* = plaats aanduidend. Letterl. de tijger heeft herhaaldelijk zich gedraaid op de plaats van mijn huis.

umutï - 1) onder water loopen. *Auto n-umutï* = Het huis is onder water geraakt. *Ka'o ero auto na, umutï pa kën-e'i-tan* = Dit huis is hoog (ge-

bouwd), het zal niet onder water komen. *Ero-po t-umu-se na* = 't Staat hier onder water.

Ot-umutï = verb. refl. zinken, duiken. *Ero wewe awosi-mbe man, kën-ot-umu-san* = Dit hout is zwaar, het zinkt. Voorbeeld van: duiken, zie *apuru.*

2) *Umu-ka* = onder water dompelen. *Tuna maña umu-ka-i* = De regen heeft den kostgrond overstroomd. *Moko pero umu-ka-ko* = Dompel den hond onder water. *S-umu-ka-i pupu-ru i-taka* = Ik dompel mijn voet er in. Zie *stune* = heet water.

una - 1) afvegen. *Una-ko* = Veeg (de kasavepan) af. *S-una-ma-i* = Ik heb ze al afgeveegd. Zie *arepa*, n⁰. 10. Is *una* een samenstelling? Zie *na* = uittrekken.

2) zeven; het uitstrijken nl. van het kasave-meel, van het kwepi-poeder enz. in de zeef. *Kï'ere-pu s-una-i manari-ta, stüi-me iwe'i-tome* = Ik strijk het uitgeperste kasavemeel in de zeef uit, opdat het fijn worde. *An-una pa noro wa* = Ik heb het nog niet gezeefd. Zie *arepa*, n⁰. 9; *oriño*, n⁰. 2.

3) *W-ot-una-i* = Ik zeef. *W-at-una-topo* = om te zeven. Zie het pron. refl. *o*, n⁰. 8.

unamu - begraven. *Okepu w-una-ye w-u-sa* = Ik ga een doode begraven. *Okepu uma-ye kama-kon* = Laten we den doode gaan begraven. *Koye kës-una-sein* = Laten we hem van middag begraven! *S-unamu-i* = Ik heb hem begraven.

W-ot-unan-dopo = begraafplaats. Graf = *tumu* en *tumu-nano*. Over de begrafenis van een Karaïb zie bij *romo* = sterven.

Unan-damu = iemand gaan verstoppen. Zie verklaring dezer samenstelling en voorbeeld van gebruik onder *ta-rï* = voet, n⁰. 4.

Merk het klinker-onderscheid op tusschen: *unamu* = begraven en *unemu* = iets verbergen.

unan-damu - zie *ta-rï* = voet; n⁰. 4.

u-ndï - 1) samenstelling van *u* = hoofd en *ndï* = suffix; zie *u*, n⁰. 5. *U* op zich genomen beteekent volgens letterlijken zin = hoofd, top, boveneind. *U-ndï* echter heeft deze beteekenis slechts in figuurlijken zin. Er wordt nl. door aangeduid: de (het) voornaamste, gewichtigste enz. Zoodoende kan het steunpunt van iets, wat zich toch beneden vindt, nog met *u-ndï* aangeduid worden.

2) Maar in 't bijzonder wordt met *u-ndï* aangeduid de stuurman (die in een korjaal de kapitein is). Door bijvoeging van suffixen of van werkwoorden geeft men vervolgens door *u-ndï* weer: het stuur zelf, de „kunst" van sturen, het sturen. Men heeft immers aan de korjalen geen vast stuur en gevolgelijk voor stuur geen specifiek woord (zie *kuriala*, n⁰. 4). Het door de Karaïben gebruikte woord *simona* (in de Marowijne-rivier gangbaar) is een van de Franschen overgenomen woord. *U-ndï* nu, vergezeld van suffixen of werkw., kan het vereischte aanduiden. „*U-ndï-me ai-ço*" vertaald door: „Houd het stuur!" zou daarom juister weergegeven worden met: Wees gij als het hoofd (de stuurman). En zoo voort.

a) *u-ndï* = stuurman, kapitein. *Ço-ma-ko moko timirike-ŋ u-ndï, ko'i wo-o-tome* = Roep den stuurman van de boot, dat hij spoedig kome! *U-ndï moko man* = Hij is de stuurman.

b) *u-ndï* = sturen. *U-ndï an-ukutï pa mana to, oro w-utamu-i undï-me aseki-ro* = Gij kunt niet sturen, laat ik zelf maar eens gaan sturen. *U-ndï poko omepa-ko* = Leer (een boot) te sturen (*omepa* is reflexief en heeft *poko* bij zich). *U-ndï an-ukutï pa man* = Hij kan niet sturen.

c) *u-ndï-ma* (*ma* = suffix verba vormend) sturen. *Kuriála-ri s-u-ndï-mā-i* = Ik stuur mijn boot. *Kosi se u-ndï-ma-ko esi-wo-naka* = Stuur gauw naar den kant!

U-ndï-ma (*ma* = suffix van negatie) = zonder stuur. Wordt ook overdrachtelijk gebruikt en beteekent: zonder orde. *Undï-ma kën-oru-pa-no, kës-eru-pa-i* = Hij lastert maar raak, spreek niet met hem. *Otono me ko*

u-ndï-ma roten ero-kon otï-kon m-u-ya-n? Kapa rapa wö-e-mo-poto! = Waarom zet ge die dingen zoo wanordelijk weg? Wat als ze kapot gaan!

d) *u-ndï-me* = stuur. *U-ndï-me ai-čo* of *kuriala u-ndï-me ai-čo* = Houd het stuur! *Amoro ïta u-ndï-me, mose u-ndï-po pa na* = Ga gij sturen, hij kan het niet. *U-ndï-me w-e'i-rï se-pa-wa* = Ik wil niet sturen.

e) *u-ndï-po* = stuur. *Mose u-ndï-po pa na* = zie boven sub d. *U-ndï-po pa wa* = Ik kan niet sturen. *U-ndï-po pa su m-a-n, hen!* = Man, jij kent niets van het sturen. *U-ndï-po pa man, u-ndï poko omepa-ko* = Gij kunt niet sturen, leer het sturen.

3) Voorbeelden van „steunpunten".

a) *Akuri ye-rï u-ndï* = het steunsel van de konijnen-tanden. Vlechtterm. Wil men bij het vlechten van de eene vlechtmethode overgaan in een andere bv. in de „konijnen-tanden methode", dan zal men eerst enkele stroken vlechten volgens den diagonalen drieslag, *arapo* d.i. logo-logo methode genaamd. Waar nu de logo-logo methode en de konijnen-tanden methode elkaar ontmoeten ziet men steken van verschillende grootte, die het vlechtwerk, volgens de laatst genoemde methode gemaakt, als het ware dragen. Die steken heeten *akuri ye-rï u-ndï* = het steunpunt der konijnen-tanden.

b) *kapu u-ndï* = het beneden gedeelte van den hemel; het Oosten. Zie verklaring dezer uitdrukking bij *kapu* = uitspansel, n⁰. 1.

c) *kuiťa u-ndï* = het ondereind van het spindelstokje; zie *kuiťa*, n⁰. 3.

d) *sepu u-ndï* = de rand, die den beenband (*sepu*) van onderen afsluit; zie hierover bij *sepu*, n⁰. 3.

e) *wewe u-ndï* = zie de verklaring bij *kapu* = uitspansel, n⁰. 1. *Moro wewe u-ndï apoli-ťo ne man* = 't Ligt naast den boom (letterl. naast den onderstam van den boom). *Wewe u-ndï-po* = boomstomp. Zie *wewe*, 7.

unema - 1) iets oplichten; iets ergens boven op zetten. *S-unemā-i* = Ik licht het op. *Urapa kupo-naka unema-ko* = Leg (den pijl) op den boog. *Sura kupo-naka unema-ko* = Leg het op de zoldering.

2) *unema-po. Moko pičani otï unema-po-san* = Het kind legt daar iets neer.

3) *ot-unema* = verb. refl. *Ot-unema-ko* = Klim er boven op. Deze uitdrukking gebruikt men ook des avonds, wanneer men zeggen wil, dat 'n kind moet gaan slapen. Voor een „kind" immers hangt een hangmat altijd hoog.

unemu - verbergen. *Moro sumbala kus-unemu-i* = Verberg den houwer niet. *Ot-unemu* = schuilen. *Konopo w-opu-rï-(y) ako ot-unen-go auto-ťaka* = Als de regen komt, schuil in een huis. *Kët-ot-unen-daton* = Wij zullen schuilen. Zie *konopo*, n⁰. 1. *Konopo w-opu-rï wiňo w-ot-unemu-i* = Ik ben gaan schuilen voor den komenden regen. *W-ot-unen-dopo an-epoli pa ana n-e'i* = Wij hebben geen schuilplaats gevonden.

Zie *unamu* = begraven.

unga - iets neerleggen. *Ye-rï unga-po w-uto-n datra-wa* = Ik ben naar den dokter (N. E. datra) gegaan om een tand te laten trekken.

Ot-unga = zich ter neer leggen. *Ene-ko moko pičani (w)-ot-unga-po* = Zie dat kind daar liggen. *W-ot-unga-rï s-upi-ya, yetu-mbe wa* = Ik kan niet liggen; ik heb pijn.

unsi - 1) *unsi-čo* = een hoop maken. *Unsi-čo-ko monï-po* = Leg het op een hoop daar ginds! *S-unsi-čo-ya* = Ik leg het op een hoop.

Ot-unsi-čo = verb. refl. *Okoyu w-ot-unsi-čo-po s-epori* = Ik heb op een opgerold liggende slang gestooten.

2) *unsi-ťa* = een hoop worden. *Ipiri-po unsi-ťa pomero, kon-ot-apoi-ťan* = Wanneer (de *murewa* van onderen) tot een hoop geworden is, pakt zij van zelve vuur. *N-unsi-ťe-i* = Het wordt een hoop.

3) *T-unsi-ke man* = Het is niet mooi vlak. Gezegd van het bovenvlak van een zitbankje.

upa - verschaffen, bezorgen. *Woku-ke k-upa-ko, poto-me k-upa-ko* = Geef mij tapana, geef mij heel veel. *Tuna se-wa, k-upa-toko tuna-ke* = Ik heb dorst, geef mij water. *Kus-upa-i alepa-ke* = Geef hem geen kasavebrood (zie *nomo*, n⁰. 2).

Yo = man, echtgenoot wordt in 't werkw. *upa* geïncorporeerd. *Kë-yo-pa-take* = Ik zal je een man (echtgenoot) bezorgen. Zie meer voorbeelden bij *yo*. De aanvangs-klinker van *upa* vervalt, hetgeen bij woorden waarin geïncorporeerd wordt meer geschiedt. Zie bij *api* = rood, n⁰. 1.

u-pai-rarï - zie bij *yaki*.

u-pa-ka - wakker worden; zie *pa-ka*.

upasakï yarï - zie *papasaka yarï*.

upi - zoeken.

1) zelfstandig werkwoord. *W-uto-n poindo upi* = Ik was uitgegaan om boschvarkens te zoeken (zie *uwa* = neen). *Am upi-čo, m-epo-take* = Zoek, gij zult het wel vinden. *Otï-ko m-upi-yan* = Wat zoekt gij? *Akorepe t-omari upi-ri poko tuw-e'i-ye* = Langen tijd verloor zij door naar den weg te zoeken. *S-upi terapa, an epoli pa w-e'i* = Ik heb het reeds gezocht, ik heb het niet gevonden.

Upi-ṁa = overal zoeken. Zie voorbeeld bij *yombo* (suffix).

2) hulpwerkwoord, doch alleen met negatieve beteekenis. Zie hierover meer bij *ukutï* = kunnen, n⁰. 2, b. Het zelfstandig werkw. krijgt het suffix en — wanneer het intransitief is — een der pron. praefixen. *Apoi-de s-upi-ya* = Ik kan haar niet krijgen, ik kan er niet bij (een sika in den voet). *U-ma-ri s-upi-ya* (zie *ema*) = Ik kan het zeil niet omgooien. *Ero-po mapo-naka r-ito-ri s-upi-ya* = Hier kan ik niet aan wal komen. *Koropo w-opu-rï s-upi-ya* = Morgen kan ik niet komen. *T-ito-ri upi-ya* = Hij kan niet meer loopen. Zie *awosi* = zwaar, n⁰. 2. Zie pron. praefix. *t*.

upiño - 1) onder. *Okoyu ro'm auto upiño man* = Er zit 'n slang onder het huis. *A-sumbála-ri owe-ko nan* = Waar is uw houwer? *Sarombo upiño man* = Hij ligt onder de bladeren.

2) *upiño-naka*. *Okoyu ro'm auto upiño-naka kën-i-san* = Er kruipt een slang onder het huis. *Sumbála-ri sarombo upiño-naka s-ilri-ya* = Ik leg mijn houwer onder de blaren. Zie bij *naka*.

3) *upiño-no*. *Piño-no sepu-ru* = de onderste beenband. Zie *sepu*, n⁰. 2. Bij 't vlugge uitspreken laat men den aanvangsklinker *u* wel eens weg.

u-pupo - 1) hoofd. Mvd. *ay-u-pu-san* = uw hoofden. Samengesteld woord; zie zijn verklaring onder *u*, n⁰. 6. *Y-u-pu-po yetu-mbe na* = Ik heb hoofdpijn. Geneesmiddel tegen hoofdpijn zie *wuipolë*. *Ay-u-pu-po-ta kupari ṁan* = Er zit een koepari op je hoofd. *Y-u-pu-po retï-rï* = de kruin van mijn hoofd. *Owin pupo m-aro-tan* = Zult gij alleen het wegdragen? Letterl.: gij, één hoofd zijnde... Men draagt immers met het hoofd; zie *waruma*, n⁰. 43. Zie andere dergelijke uitdrukkingen bij *owin* = één. Naden op het hoofd van pasgeboren kinderen. Zie *toponarï*. *Pu-po yepo-mbo* = doodshoofd.

2) Bij 't vlugge spreken laat men de aanvangs-*u* (het voornaamste van het woord) wel eens weg. *Akuri pupo* = konijnenkop. *Owin pupo* = ik, gij, hij alleen.

3) Wanneer *u-pupo* = hoofd geïncorporeerd wordt, vervalt *pupo*. Enkele voorbeelden: *u-ka* = het hoofd wegnemen, onthoofden; *u-to* = van een hoofd voorzien (industrie-term); *u-se-tï* = hoofdhaar (*se-tï* = zijde). Zie bij *u*.

4) *u-pu-ka* = iemand de haren afknippen. *Mose s-u-pu-kā-i* = Ik knip hem zijn haren af. *Ay-u-pu-ka-rï se-pa wa* = Ik wil je de haren niet knippen. *K-u-pu-ka-ko-se* = Kom mijn haren eens knippen.

Ot-u-pu-ka = verb. refl. zich zelven knippen, laten knippen. *Tuw-ot-u-pu-ka man* = Hij is geknipt. *Ot-u-pu-ka-taŋ-go, t-u-se-ke ne mana* = Ga je laten knippen, ge hebt een reusachtigen haarbol. *Ero-me w-ot-u-pu-ka-po w-u-sa* = Vandaag laat ik mijn haren knippen. Zie het opgeteekende over hoofdhaar onder *usetï*.

5) *U-pupo* wordt veel in overdrachtelijken zin gebruikt.

a) *pupu-mbo* (*u* is verzwegen, zie boven n⁰. 2) = enkel hoofd. Benaming van een klein korfje, zoo rond als een bol, kunstloos door kinderen of door groote menschen voor kinderen gemaakt. De maakwijze is als volgt: een cirkel uit een warimbo-reep bestaande, van 1 d.M. middellijn, wordt in een hoek van 90° in een anderen dergelijken warimbo-cirkel vastge-

bonden. Hierom henen windt men nu de eene warimbo-reep na de andere, ze windend zonder orde nu onder, dan boven ... zooveel reepen totdat de geheele omtrek van den bol er is, buiten een kleine opening, waardoor de voorwerpen naar binnen gebracht kunnen worden. De kinderen bewaren er awara's in, mope's, enz. enz.

b) Verschillende planten-namen, industrie-termen worden met behulp van *u-pupo* gevormd. Zie bv. *kumako, lemusi, maipuri, tapiröi, tawoto.*

ura - stout, ondeugend, schreiend.

a) *ura-pa. Ura-pa mose pićani* = 't Kind is niet stout. *Ura-pa ai-ćo* (gewone uitroep) = Wees stil.

T-ura-re ne na = 't Is zeer stout.

b) *ura-kepu. N-ura-kepu-i* = 't Is weer stil (het kind nl.).

c) *ura-ta. N-ura-tā-i* = Het (kind) schreeuwt.

d) Verder nog twee afleidingen ontmoet van *ura-re* en *ura-ri. Moko pićani m-ura-re-po-ya ne* = Gij maakt, dat het kind schreeuwt. *M-ura-ri-mo-po-ya* = Gij doet (het kind) huilen.

e) Men hoort ook: *ora. Ora-pa na; t-ora-re-n pićani; n-ora-ta-i.*

uramuyali - naam eener ster.

urana - Coelogenys paca; haas. *Śoro-pa-rï tï-me-re-me-re, inda-na-rï i-m̃e-pa* = Zijn zijden zijn gevlekt, zijn rug niet. Zie bijgaande afbeelding.

Urana beta = zekere boom; zie *ariyana'ë.*

Urana ema-rï = het pad, dat de haas zich maakt, waarover ook het konijn loopt; zie *wotaro*, n°. 6.

Urana we-tï = hazenkeutels; benaming van zekere koemboe-soort, bij Hering arata-kaka (N.E.) = rattenkeutels genoemd.

urapa - boog; zie *rapa.*

urari - Curare; het beruchte gift, dat sommige Indianenstammen om de pijlen smeren. Onze Karaïben schijnen de vervaardiging niet te kennen. Evenmin hebben zij het gift van elders. 't Woord nochtans bezitten ze en in hun oude verhalen (zie bv. bij *pakira-kira-im̃o, apakani*, n°. 3) wordt dikwijls dit vergift aangewend.

uri - 1) *Uri-ńa* = omkeeren. *Uri-ńa-ko koro moko woto, kini-ćoro-ne koro* = Keer den visch om, dat hij niet aanbrande. *Moko wayamu uri-ńa-ko, ilo pa iẃ-e'i-tome* = Keer de schildpad om, dat zij niet wegloope. Andere voorbeelden, zie bij *arepa*, n°. 10.

2) *Ot-ori-ńa* = zich omkeeren. *Kën-ot-ori-ńa-po-san* (*po* = versterkings-suffix) = Hij rolt (over den grond).

3) *T-ori-m̃e* = rollend. *Kuriala t-ori-m̃e man* = De boot rolt.

4) *T-ori-pu-ŋ* = benaming van zekeren vuurwaaier. *Pu-n* afkomstig van *pe* = met; zie *n*. Verklaring dezer benaming zie bij *woli-ẃoli*, n°. 5.

5) Men hoort ook *m̃a* in plaats van *ńa. Moro arepa uri-m̃a-ko* = Keer het kasavebrood om. *W-ot-ori-m̃a-po-sa nim̃oku-ta* = Ik wend me aanhoudend in de hangmat om.

uri-m̃a - omkeeren; zie *uri*, n°. 5.

uri-ńa - omkeeren; zie *uri*, n°. 1.

urińa pone - drekvlieg.

uro - blazen; zie *uwlo.*

uru - 1) *Uru-ka* = vast zetten. *Kuriála-ri m-uru-ka-i* = Gij doet mijn boot vast zitten (op een stomp). *Wewe pona kës-uru-ka-i ćoro* = Zet (de boot) niet vast op een boom! *M-uru-ka-i* = Waarschuwing bij 't vellen van boomen; gij doet den haast gevelden boom zoo vallen, dat hij zal vastraken in de takken der andere boomen. *M-ena-uru-ka-i* (*m-enasa-ururi-ka-i*) = Gij trekt hem den hals toe; zie *enasa* = hals en *enamu.*

Kuriála uru-ka-po-rï se-pa-wa = Ik wil de boot niet doen vastloopen.

2) *Uru-pu* = vast geraken, vast zitten. *Kuriála-ri n-uru-pu-i, im(b)o-ka-li poko k-opano-ko-se* = Mijn boot zit vast, help mij ze los te krijgen. *Pini uru-pu pa na, kën-o-soka-tan* = De speld zit niet vast, ze zal er uit vallen. *Kowei n-uru-pui-* = De vischhaak haakt ergens aan vast.

uruango - naam, dien men aan de Boschnegers geeft.

Uruango sim̃o-rï = Aristolochia Surinamensis; N.E. koni-koni-bita = bitterkruid van het konijn en Loango tetei = Loango liaan. Zie *sim̃o*, n⁰. 2. Deze liaan heeft een heerlijken geur. Men kookt haar stam, drinkt het water tegen buikpijn.

uruapepepo - liaan van het groote bosch. Dezelfde als *uruapepo*?

uruapepo - zekere boom (?); zijn binnenbast kookt men. Met het kooksel wascht men zich de voeten, wanneer bijl of houwer ze verwond hebben. Zie *uruapepepo*.

uru-ka - vast zetten; zie *uru*.

urukua - zekere vogel met gele borst. *Kupiša ato-ka-no tuw-e-mo-ka-tome* = Hij holt het nest van de houtluis uit om er in te nestelen. *Urukua* eet houtluizen. *Urukua* was het, die op zekeren dag een Indiaan uit den nood hielp. Zie *kurumu*.

urukureya - de kleine soort nachtuil. Zijn geroep wekt bij velen minder aangename gevoelens op; zie bij *puropo*. Over de uilen, zie *urutaw*. Zie volgend woord.

urukureya amo-saikï-rï - Deze naar den nachtuil *urukureya* genoemde liaan bezit groote nagels (*amo-seikï*). Wanneer de Indiaan tot 't aanleggen van een kostgrond de boomen moet omkappen, kan deze liaan het hem zeer lastig maken.

urupe - de roode paddenstoel; groeit op rottend hout, wordt niet gegeten. *Urupe a-pana-ri wara* = De *urupe* heeft den vorm van uw oor. De vrouwen gebruiken dezen paddenstoel bij het boetseeren. *Esi-pi-rï urupe-ke otï-ko* = Behandel den mond der waterkruik met de *urupe*. Zie *oriño*, n⁰. 10. De *urupe* is stijf en glad. *Urupe-ran* = gelijkend (zie *ran*) op den paddenstoel. Benaming van zekere wesp; zie het woord. *Urupere* = zekere slang; zie het woord.

Urupe schijnt ook generieke benaming van elk soort paddenstoel te zijn. We laten dan hier de verschillende soorten volgen en deelen ze in in eetbare en niet-eetbare paddenstoelen.

1) De *eetbare paddenstoelen*:

a) *karusako*. Er schijnt een roode en een zwarte *karusako* te zijn. De roode is zacht, de zwarte hard. Beide worden gegeten. 't Zijn heel kleine paddenstoelen. Wanneer men in 't bosch een akker heeft aangelegd, dan zitten tegen den tijd, dat de daar geplante kasave opgegroeid is, de omgehakte boomen er vol van. *Atï-ta-pa noro n-a-n-don karusako, kongpo w-opu-rï-poto kën-atï-ta-taton* = De karusako's zijn nog niet aan 't groeien, als de regens doorkomen zullen ze groeien. *Puime* (*tï-mon-ge*) *kën-atï-ta-no* = Zij groeien in hoopjes. *Karusako po-se w-u-sa* = Ik ga paddenstoelen verzamelen. *Pomui-ta moko karusako im̃o-ka-ko* = Kook de karusako met peper. *Moko karusako kasiri-po-ta si-m̃o-kä-i* = Ik kook de karusako in kasiripo. Zij moeten lang koken. De zwarte paddenstoelen worden ook *mati pana-po* = negers-ooren genoemd.

b) *samborg*; kleine, witte, eetbare paddenstoel. *Wewe poko kën-atï-ta-no* = Hij groeit op (rottend) hout. Is zachter dan *karusako*. Men doet er zout bij, wikkelt ze in een warimbo-blad, legt ze in 't vuur en roostert ze.

c) *sapipi*, een soort van *sambore*; zeer klein, tenger, in hoopjes bij elkaar, op rottend hout. Geroosterd gelijk *sambore*.

2) De *niet-eetbare paddenstoelen*.

a) de bovengenoemde *urupe*.

b) de twee grootere soorten, die hun namen aan den *yoroka* of boozen geest ontleenen.

De eerste groeit op den grond. *Popo t-atï-ta man* = Hij groeit op den grond. Hij heet vooreerst: *yoroka arï-ko-rï*, of *yoroka arï-ko-po* of *yoroka erï-ko-rï* of *yoroka ri-ko-rï*. Spreekt men den naam uit, dan lacht men. Over de beteekenis van dezen naam zie *ko*. — Een andere naam voor dezen paddenstoel is: *yoroka y-urupe-rï* = duivels-paddenstoel. Men heeft nog een derden naam: *Yoroka w-ot-emi-po*. Ook dit laatste deel klinkt op verschillende wijzen, zoodat 't moeilijk is de oorspronkelijke uitspraak

aan te duiden. Men zegt nog: *w-ot-omi-po, w-ot-umi-po* en *t-umi-rï*. Ik denk, dat de benaming komt van *emi* (zie dit woord). De benaming zou dan beteekenen: uitslag, schurft van den duivel. Zie echter *tuwetumiña*. Deze paddenstoel staat als enkeling. 't Is een flinke groote. Wanneer hij aan 't rotten gaat, verspreidt hij een onaangenamen geur, door den voorbijganger aanstonds waar te nemen. *Të-ko-re yumañ* = Hij stinkt erg.

De tweede duivels-paddestoel groeit op rot hout: is dik en breed en herinnert den Karaïb aan zijn kasavebrood. Vandaar *yoroka toporuka-rï* = het kasavebrood van den duivel.

c) de heele kleine trechter- of drinkglasvormige paddestoelen. Deze doen den Karaïb denken aan drinkkommen; *parapi*. Vandaar den naam: *tukuruwe parapi-rï* = de drinkkom van de tukuruwe, een duif. Er zijn roode en zwarte soorten van dezen paddenstoel.

urupe-ran - zekere soort van wesp, die in 't N.E. prasoro-waswassi genoemd wordt, d.i. paraplu-wesp. De korf van deze wespen is rond, plat en groot, paraplu-vormig. De „Karaïb" dezen korf ziende denkt aan den „paddenstoel". Vandaar, dat het nest en de wesp zelve *urupe-ran*, d.i. op den paddenstoel gelijkende genoemd worden. Zie *okomo*, n⁰. 1.

urupere - fantastische slang (*opotome porï* = zeer groot), met een lichaam als van de reuzen-amadil, zit in een hol. Haar tong echter gaat op jacht: *I-ñu-ru te kën-i-san t-oma-ri-ña ... moya ... wotaro* = Haar tong begeeft zich op weg ... heel ver ... ter jacht. Die tong, van tanden voorzien, grijpt de prooi aan, groote wilde dieren, menschen zelfs. Een mensch, eenmaal op jacht zijnde, heeft haar ontmoet. Hij zag de paden, waarlangs de tong liep. Precies loopmier-paden. Hij volgde 't pad, tot hij bij de groote tong kwam. Toen heeft hij deze afgekapt.

uru-pu - zie *uru*.

ururu'u - Macrolobium acaciaefolium Bth.; boschtamarinde. De vruchten worden niet gegeten. Door den pakira zijn ze gewild.

urutaw - de groote soort nachtuil. Tot de Strigidae, N.E. oeroekoekoe behooren: *popopo, prikoko, tuku-tuku, urukureya* en *urutaw*. *Popopo* en *tuku-tuku* zijn waarschijnlijk klanknabootsingen en twee benamingen voor twee der drie andere opgenoemde soorten. *Urukureya* is 'tmeest bekend. Voor zijn geroep heeft men een soort bijgeloovige vrees. Zie het woord.

uruwi - Pseudoplatystoma fasciatum; N.E. spikrikatti, d.i. gespikkelde kat; tijgervisch. De Karaïbsche naam is waarschijnlijk een verbastering van Louis. De visch heet ook Louis Bermount en Boemont.

u-sa-kulu - hersenen; wellicht samenstelling van *u-sa(rï)* = (*u* = hoofd; *sa-rï* = zie het woord) en *ku-ru* (zie *ku* = water, vocht, n⁰. 4). *Ay-u-sa-ku-ru* = uw hersenen. *Akariña u-sa-ku-po yepo* = de hersenpan van den eekhoornaap (als sieraad om den hals gedragen). De hersenen van een wild zijn verboden spijs voor kinderen; zie *enda-ta-rï*, n⁰. 2, a.

use - 1) hoofdhaar. Samengesteld woord; zie *u* = hoofd, n⁰. 8 en *se* = zijde kant, n⁰. 1.

Dit woord wordt gebruikt uitsluitend voor het haar groeiend op het hoofd. Het haar groeiend op elk ander deel van het lichaam, op de bovenlip bv., wordt weergegeven door *po* (zie dit woord). Wat van 's menschen haren hier gezegd is, geldt ook van de veeren der vogelen. Men gebruikt er dezelfde twee woorden voor met hetzelfde onderscheid. *U-se-tï poko ne si-we-i* (zie *wo*) = Om wille van zijn kopveeren heb ik hem (*woko* nl. den pauwies) gedood. De andere veeren = *po* (zie bv. bij *arapapa*). Over de benaming der haren, welke men somtijds laat doorgroeien over de slapen, zie bij *pasarï*.

Y-u-se-tï, ay-u-se-tï, u-se-tï = mijn, uw, zijn hoofdhaar. *U-se-nano* = lange haren (zie suffix *nano*). *Y-u-se-tï-ta* = in mijn haar.

2) *T-u-se-ke ne mana* = Gij hebt een fameuzen haarbol.

Witte haren (bij de Karaïben zelven nooit voorkomend) duidt men aan met: *t-u-mu-ne* = withoofdig; zie *u*, n⁰. 9. Ook zegt men, dat 't hoofd vol bloesem staat; zie *epuli*.

U-se-pa = kaal. *U-se-pa man* = Hij is kaal. Zie verder bij *kape* = bliksem, n⁰. 3 en 6. Scheldwoord voor kaalhoofdigen, zie *eyu*, n⁰. 2, f.

3) *U-se-ta* = haren krijgen. *Pičani u-se-ta-rï* of *n-u-se-tā-i* = Het kind krijgt haren. *N-u-se-ta pa noro man* = Het heeft nog geen haren.

4) Over het hoofdhaar van den Karaïb, zie *kaliña*, n⁰. 8. De mannen dragen het haar kort, de vrouwen lang. De laatsten breien het tot vlechten (*momu*, *emokapu*), welke los nederhangen of achter 't hoofd vastgebonden zijn. *Y-u-se-tï sambu-me-ya* = Ik bind mijn haren tot een dot (*ambu*?; *me* of *mil* = binden). Zeer vele vrouwen en meisjes hebben ponie. Over de ponie der vrouw en over het geheele hoofdhaar van den man met betrekking tot den rouw, zie *pe* = ponie en *romo*, n⁰. 8.

5) Een kind, dat door den piaiman behandeld wordt, moet al dien tijd zijn haren verwaarloozen, ze niet kammen, noch ze laten knippen (zie *püyei*, n⁰. 53).

6) De Karaïben gebruiken vele haaroliën (zie *karapa*). Ze bezitten ook een haargroeimiddel (zie *kwásisi*). Zekere boom geeft den vrouwen een haarzeep (zie *karape'u*).

7) Over 't rood verven van 't haar met kusewe bij feestelijke gelegenheden door de mannen, door de vrouwen, zie *të-pe-pi-re* en *t-u-pi-re*, beide uitdrukkingen te vinden onder het woord: *api* = rood. Over dons in 't haar zie *maritï*, den vederenkrans: *umari*.

8) Haren knippen, zie bij *u-pupo* = hoofd, n⁰. 4 en bij *pa'u* = eiland. Kammen, zie *engona*. Scheiding aanbrengen in het haar = *ema-ka*. Kuif = *miri*.

9) Het hoofdhaar van sommige geesten moet meters lang zijn, zie bv. bij *tïkokë*, n⁰. 2 en *okoyumo*.

u-ta - naar boven komen. Samenstelling uit *u* = hoofd, top en *ta* = suffix verba neutra vormend. *U-ta pa kën e'i-ían* = Hij zal niet boven komen (een in 't water geschoten buffel, die gezonken is). *Kapiwa ena-ta-rï t-u-tama asilo ko loten tuna wiño* = De neus van den kapoewa steekt maar even boven 't water uit. *N-u-ta-i-ñe ekepu-po* = Het lijk is boven komen drijven. Zie *n-to*.

uta - *Uta-ka* = verliezen. *Sumbála-ri s-uta-ka-i* = Ik heb mijn houwer verloren. *Uta-ka-topo-mbo an-ukutï pa wa* = Ik weet de plaats niet, waar ik hem verloren heb. *Oma t-uta-ka i-wa man* = Hij heeft den weg verloren. *Etï-mbo rï-wa t-uta-ka man* = Den naam ben ik kwijt.

2) *Uta-pu* = verdwalen. *Ay-uta-pu-i koro, ke* = Verdwaal niet hoor! *Uta-pu pa kën-e'i-íaṅ* = Hij zal niet verdwalen. *T-uta-se man iíu(k)-ta* = Hij is verdwaald in 't bosch. *T-uta-se* = Het is verloren. Middelen om in 't bosch niet te verdwalen zie *wotaro*, n⁰. 1, b.

Ten gronde gaan, sterven. *Y-omo-rï o-wa tï-wo man, kë-wo-take erapa, ay-uta-take erapa* = Mijn bloedverwant is door jou gedood, ik zal ook jou dooden, ook jij zult ten gronde gaan. De bloedwraak schijnt vroeger onder de Karaïben te hebben geheerscht. Zie *kanaimo* en *kaliña*, n⁰. 18.

uta-ka - 1) verliezen; zie *uta*, n⁰. 1.

utamu - gaan; zie *ta-rï* = voet, n⁰. 3.

uta-pu - verdwalen; zie *uta*, n⁰. 2.

uto - 1) (*ito* en *ío*) weggaan; gaan, loopen. *Paramuru-wa w-u-sa* = Ik ga naar Paramaribo. *W-u-sa rapa* = (letterl. ik ga weer) vaste groet bij 't afscheid nemen. *Oya-ko m-u-san* = Waar gaat gij heen? *Otï-ako ko rapa m-u-sa-ton* = Wanneer komt gijlieden terug? *N-i-san, n-u-san* = Hij gaat. *W-uto-n* = Ik ging. *Monï wiki-ta Akalani-wa w-uto-n* = Verleden week (N.E. wiki) ben ik naar de Poika-kreek gegaan. *Otoro-mboto ko Paramuru-wa m-uto-n* = Hoe dikwijls zijt gij naar Paramaribo gegaan? *I-íaka m-uto-n ne* = Zijt gij er reeds in geweest (in die kreek nl.)? *Penaro n-uto-n a-yumaṅ* = Is uw vader al een geruimen tijd weggegaan? *Peya-wa n-uto-ton tuna ai-ye* = Zij zijn naar den waterkant gegaan om water te halen. *W-u-take* = Ik zal gaan. *Mapo-naka k-u-taton* = Wij zullen aan wal gaan. *Pepeito mondo ata k-u-taton* = Als er wind is, zullen wij gaan. *Kunami apo-ko,*

itï-ye k-ito-tose korobo = Stamp de koenamie-blaren, dat wij morgen (de visschen kunnen) vergiftigen. *Moro-wa koro k-ito-n* = Ga daar niet heen! *T-ito-ri upi-ya* = Hij kan niet meer loopen. *Ito pomero w-onë-take* = Zoodra hij henengaat, zal ik gaan slapen. *Monï, sïrito to-po ta* = in het jaar dat voorbij gegaan is, verleden jaar (zie *monï*). *To-ko se* = Ga! *To-toko se a-sano maro* = Gaat mee met uw moeder! *To-pa wa* = Ik ga niet. *Moko wayamu uri-ña-ko ito pa ï(wö)-e'i-tome* = Keer de schildpad om, dat zij niet weg loope. Zie nog *ata*, 2; *tïkse*.

2) *Uto-po* = wandelen. *W-uto-po-sa* = Ik wandel. *Paramu ro'm nicomu-i, k-ito-po-ton ne koro* = De regenboog is verschenen, gaat niet uit. (Over *k*, prefix voor de verbiedende wijs zie *kët*.)

Het zweven van roofvogels in de lucht. *Puyawusi kën-do-po-san, tï-wotori upi-ri poko* = De puyawusi is aan 't rondzweven, om zijn prooi te zoeken.

Het trekken van dieren (bv. boschvarkens) door het bosch. Zie bij *pai* = misschien en *eka*.

3) Wanneer „gaan" bij wijze van hulpwerkwoord in verbinding staat met een infinitief, heeft de infinitief der werkw. op *kï*, *pu*, *tï* het suffix: *se* achter zich. De infinitief der werkw. op *mu* en op een *i*-tweeklank heeft *ye*, op *i* òf *ye* òf niets. De infinitief der overige werkwoorden niets.

a) *W-onë(k)-se w-u-sa* = Ik ga slapen (*onëkï*). *Awara am-amui-se w-u-sa y-erepa-rï me* = Ik ga awara's rapen, dat ik te eten hebbe (*amuikï*). *Ay-epano-se w-uto-n* = Ik was je gaan helpen (*epanokï*). *W-ona-se w-u-sa* = Ik ga eten (*onapu*). *Arepa am-ena-se w-u-sa* = Ik ga kasavebrood eten. *Kusewe po-se w-u-sa* = Ik ga koesoewe plukken (*potï*). Zie verder nog *emokï*, n°. 2; *epekatï* onder *petaka*; *potï*; *tïmu*; *wuilipopo*, enz.

b) *Woto tï-ye w-u-sa* = Ik ga visschen dronken maken (*tïmu*).

Arepa ai-ye n-uto-n = Hij is kassave gaan halen. *Woto apoi-ye w-u-sa* = Ik ga visch vangen.

c) *Arepa ka n-ito-n* = Hij is kassave gaan uitdoen. *Korobo kuriala ato-ka w-u-take* = Morgen zal ik de boot gaan uithollen. *Wewe am koto w-u-sa* = Ik ga een stok snijden. *W-e-kupi w-u-sa* = Ik ga een bad nemen. *Korobo w-u-take ay-ene-ne* = Morgen zal ik je komen opzoeken (*ne* = versterkings-suffix). Zie verder bij *akoto*; *amu* = optrekken; *ka* = uitdoen; *murewa*; *ña* = uittrekken, n°. 1; *omu*; *piña* = halen; *pipi* = grootmoeder, n°. 1; *ulemari*, n°. 2; *wansili*; *yetu* = pijn, n°. 8.

u-to - het boveneind van iets bewerken; zie *u* = hoofd, n°. 7.

uwa - 1) neen. *M-one-i? Uwa* = Hebt gij hem gezien? Neen. *Uwa, se* = Neen, volstrekt niet. *Uwa se!* = Uitroep met den zin van: Neen, doe het niet! Wellevendheidshalve wordt *uwa* doorgaans van een aanspraak vergezeld; zie bij *a..a..*

Niet. *Koye-wa uwa wa* = Tegen den namiddag ben ik er niet. *Pipa uwa na* = Mijn grootmoeder is niet thuis. *T-autï-po uwa man* = Hij is niet in zijn huis. *Uwa porï* = Volstrekt niet. *Uwa koro* = (Doe) het niet!

Geen enkele. *Wotaro ripo w-uto poindo upi, uwa-mbo ne tuw-e'i-ye man* = Ik ben op jacht gegaan om een pingo te zoeken; er zat er niet eentje. *Uwa-mbo man* = Die man is niets waard.

Uwa-no = iemand, die neen zegt... die niet wil. *Y-uwa-no me opu-pa w-e'i* = Omdat ik niet wil, ben ik niet gekomen. *T-uwa-no me ana opu-pa n-e'i* = Omdat wij niet willen, zijn wij niet gekomen. *Otono me opu-pa n-e'i-ton? T-uwa-no-kon me opu-pa mandon* = Waarom zijn zij niet gekomen? Omdat zij niet willen, zijn ze niet gekomen.

2) *Watï* = niet; zie dit woord. *Watï* is wellicht een samenstelling van *uwa* = neen, niet en *te*.

3) Over de wijzen, waarop ontkenning uitgedrukt kan worden, zie bij *pa*.

uwa - dansen. *Y-uwá-i* = ik dans. *A-y-uwá-ko* = dans! *Kon-uwa-ton* = zij dansen. *Pï! Uwa-no* = Kijk! Daar is een dans! *Uwa-no m-uku-san derapa?* = Kent gij den dans reeds? *O-ko-ne, k-uwa-n* = Kom, laten wij dansen! *O-tó-ko-ne, k-uwa-sein* = Komt, laten wij dansen! *Korobo moe kun-uwa-*

tátǫn = Morgen zullen ze daar ginds dansen. Zie bij *túkusi* over het dansen van de kolibrie. *Uwa* wordt ook gebruikt om aan te duiden het „kloppen" van 't hart.

1) De *gelegenheden*, waarbij men danst, zijn over 't algemeen dezelfde als die, waarbij men een drinkgelag houdt. Dansen en drinken gaan samen. Zie hierover bij *wǫku*, n⁰. 8. Daarenboven danst de piaileerling al de nachten van zijn leertijd, zie *püyei*, n⁰. 12 en vgld. nummers. Ook na de genezing van een zieke door de piaiman wordt gedanst, zie *püyei*, n⁰, 54. Verder bij begrafenis, enz.

2) De *plaats* der dansen is niet in de open lucht, maar in een kamp. In vroegeren tijd werd wellicht het *tapui* (zie *autǫ*, n⁰. 17) daarvoor gebruikt. Tegenwoordig danst men in 't kamp van hem, die 't dansfeest geeft. Men draagt dit overdag leeg en veegt het schoon. Ook de naaste omgeving reinigt men.

3) De dansers en danseressen *smukken* zich in den namiddag zoo mooi mogelijk *op*. 't Spreekt, dat in sommige gevallen „alle" Indiaansche pronkvoorwerpen op één persoon gevonden worden, zoo bv. op hem of haar, die den rouw aflegt.. die de genezingskuur, door den piaiman voorgeschreven, geëindigd heeft.. op 't meisje, dat vrouw geworden is, enz. Over den opsmuk zal men alles vinden bij *kura*.

4) De *tijd* voor het dansen bestemd is in 't algemeen de nacht: Men begint tegen dat 't donker wordt, danst verder den geheelen nacht door, tot diep in den komenden morgen. Zie bij *wǫku*, n⁰. 7. Bij 't afleggen van den rouw danst men van 's morgens af den geheelen dag door, somtijds nog den nacht er bij.

5) Bij een nachtelijken dans in de Para zag ik de eerste uren de vrouwen dansen, daarna dansten de mannen. Dat de *scheiding* tusschen mannen en vrouwen heden ten dage sterk doorgevoerd wordt, betwijfel ik.

6) Over de *zang-wijze*.

Bij de eerste kennismaking met den zang der Indianen krijgt men den indruk, dat hij even rijk is aan melodieën als die van de beschaafde volken. Na hem echter verscheiden malen achtereen gehoord te hebben zal men opmerken, dat bij het aantal liederen, die zij zingen, de melodieën telkens dezelfde zijn, dat dus voor hun liederen als het ware maar één enkele melodie bestaat. Deze wijs, als ze wordt aangeheven, zou men direkt willen terugbrengen tot de (vroolijke) majeur of dur-toonsoorten, doch reeds heel gauw hoort men, dat zij in de mineur- of mol-toonsoorten staat. We zouden kunnen zeggen, dat de eerste regels van het lied in de majeur staan en de volgende in de mineur. Van begin- of laatste regels kunnen we echter niet spreken, daar een lied gewoonlijk bestaat uit één versregel of een korten zin, die meerdere malen herhaald wordt soms met weglating van een of meerdere woorden. Hiermede is niet gezegd, dat bij herhaling van den zin de wijs herhaald wordt. Dat is schijnbaar zoo aangezien de omvang van het lied niet meer bedraagt dan een reeks van vijf diatonische afstanden van de mineur toonladder, waarin het stuk staat. De eerste keer, dat de woorden gezongen worden, niet medegerekend, daar dit gedeelte niet meer terugkeert.

Over de wijze van *voordracht* van bovenstaande exotische gezangen nog het volgende. De inzet is beslist met een agogisch accent. Gelijk de man tehuis voor den musicus zong, was het met halve stem, min of meer neuriënd. Men kon er wel uit opmaken, dat het bij een feest fortissimo zou kunnen gaan en zeer gepassioneerd. De zang eigent zich voor alle gemoedsstemmingen. Het tempo waargenomen op den metronoom was per achtste noot = 160.

Wij geven hier twee voorbeelden van Indiaanschen zang. Het eene lied *tęrę tęrę* is de aanvang van elk gezang; zie beneden n⁰. 7, a.

Het tweede: *Ne'i patǫ tę siritǫ namba, ehe* beteekent: Waar staat ergens het Zevengesternte, zeg?

Bij in n⁰. 5 bedoelden dans *zong* een vrouw voor. Van de vrouwen heet

het overigens: *Wori ware epo-yan* = de vrouwen denken de liedjes uit. De in de Para voorzingende vrouw had een *karawasi* (zie dit woord) in de hand. Dit instrument slaande volgde zij den cirkelgang der dansers, sprong zelve echter met dezen niet mede, stapte slechts flink aan. Zij zong telkens een geheelen zin voor. De dansers namen de laatste woorden over, herhaalden die. Elk woord werd lang gerekt, voorafgegaan en gevolgd met talrijke langgerekte: *e-he!.. e-he!..*

7) De *stof der gezangen.* Deze is over 't algemeen ontleend aan het alledaagsche leven. Of men nog groote, complete gezangen heeft, die van den ouden tijd afstammen, weet ik niet. Wanneer ik er naar vroeg, zeide men: ja. 'k Heb ze echter nooit gehoord. Dit laatste intusschen is geen bewijs, dat ze niet bestaan. Dergelijke gezangen zouden slechts door enkelen gekend zijn. Wanneer men echter oordeelt naar de gezangen, gelijk ze nu in zwang zijn, dan zou men geneigd zijn te zeggen: klassieke gezangen, d.z. gezangen, die vastgelegd en daarbij van eenige lengte zijn, komen in hun kraam niet te pas. Zij bezingen eenvoudig een feit, een zaak, een persoon, een gedeelte van een wezen, 't welk opvalt. En dat bezingen bestaat dan enkel hierin, dat men het feit, de zaak, enz. voor den geest der toehoorders zet, zonder ontwikkeling of aangifte zelfs van een daarbij passend gevoel. De toehoorder weet uit zich zelf wel met welke gevoelens hij toehooren moet.

Wij laten hier enkele gezangen volgen, die wij zelven gehoord en opgevangen hebben:

a) *Tïrï... tïrï!* Met deze woorden zeide een oude Indiaan, eertijds tabaks- en takini-piaiman, vangt elke zang aan. De woorden werden lang gerekt, tot in 't oneindige herhaald. In den loop van den zang treedt een afgestorvene op. Deze spreekt haar nog levende zwageres toe. *Yerú-tï yá-ro-wá o-ko-ne* = Zwageres, kom hier! En zij vertelt van haren *Terámeyarï*, haren mooien flinken jongen, die nog leeft en in de Saramacca woont, op wien zij het moederlijk oog niet langer kan laten vallen, wijl zij dood is en dien zij nu haren verwanten aanbeveelt met groote verwachting en zekerheid van succes. Dezen zang vernam ik in de Ben.-Suriname.

b) *Ay-erepa-rï tuna-pe* na = je kassavebrood is vochtig geworden (is met water). *He!... He!...* Verhaald wordt hoe een Karaïb op reis ging, hoe 't krasse water in zijn boot sloeg en zijn kassave bedierf, hoe de man noodgedwongen moest terugkeeren. Gehoord op dezelfde plaats als die van den vorigen zang.

c) *Irupa koro ilan-do-ko! Wengosi kët-ei śein! Amoro ne su roten* = Stapt goed! Laten we niet zijn gelijk de mieren (die dooreen warrelen)! (Als ge door elkaar loopt) is het je eigen schuld. *Owin-ćo roten pari śano k-one-i* = Enkel de moeder van mijn kleinkind ziet me. En de zangeres beklaagt zich verder over den vader van haar kleinkind, die zich aan overspel heeft schuldig gemaakt. *Owin-ćo pari śano ni-ḿari-ta-i* = Enkel de moeder van het kleinkind...? *He, he!... Ero te ne y-eri-ko-po-ya, he.. he..* = He, he! Daarom maakt hij mij zeer kwaad. Dezen zang hoorde ik in de Para.

d) Men bezingt een oude vrouw:

zittend naast haar vuur: *Nopoko moro moro me.... tu-wato-rï eko-nda moro moro me* = een oude, gebroken vrouw.... naast haar vuur een oude, gebroken vrouw.

Zittend op den rand van een tapana-pot. *Śamaku pota-wo kupo-naka suwa suwa* (zie *swa-swa*)-*ke* = op den rand van den tapanapot met haar kleine specht. Koppename-rivier.

Men bezingt den Boschneger. *T-opi-ne-ŋ porï Djukanengrë ri* = De Djoeka neger is een erge toovenaar.

e) Zie de schalksche liedjes onder *esapi-ḿa.* Men zegt zijn fluitje kwijt te zijn en toch zingt men.... men noodigt uit tot de vischvangst, maar tot vangst van den koetai.

f) Tot heden ten dage zijn nog enkele dierendansen in zwang. Zie den buffel-dans onder *püyei*, n°. 12 en den kwata-dans beneden n°. 9, h.

Vele dieren zullen ook hun gezangen gehad hebben. Wellicht zingt men die liederen heden nog. Zie o.a. het lied op den buffel bij *püyei*, n⁰. 12. De brulaap (*arawata*) wordt aldus bezongen: *Tërë... tërë... T-orepa-rï poli wo, mope mope poli- wo arawata uwa-ri koman-ga-rï* = De brulaap zit op den tak van zijn broodboom, zit op den tak van den mope, mope en danst al maar door. De mope-boom, wiens vruchten door den brulaap gegeten worden, wordt hier overdrachtelijk het kasavebrood van den brulaap genoemd.

g) De vogels blijven in de gezangen niet achterwege. De mooi-gekleurde vogels vallen 't eerste op: de papegaai, die gekweekt in de kampen op zijn stok aanhoudend zich omkeert. Men noodigt hem dan tot een zich „omkeeren" uit, alsof hij dat nog niet genoeg doet (zie *kurewako*). De ara's met hun prachtigen staart! Alleen dien staart noemen is reeds stof genoeg voor een gezang (Zie *andï-kërë*, n⁰. 4).

De schaar-staart-vogel van wege zijn opvallend gevormden staart ontsnapt den blik van den Karaïb evenmin; zie *püyei*, n⁰. 12.

Pato-ro tuweru n-opu-i = Recht op mij aan komt een duif. Aldus bezingt men de duif. Zie *tuweru*.

De „watervogels" verder worden gaarne herdacht. Men spot dan met hen. *Kumawarï* kan zijn lange, dunne pooten wel afstaan om er een *pari* van te maken... de visschende *kurasiwei* staat naast zijn jachtgebied, het water, te „dansen"... de groote-visch vangende *puyawusi* wordt op kleine vischjes afgezonden... en de twee zeeoever-vogels: *pišuru* en *wara* vraagt men om nieuws van de zee, waarover men zich heelemaal niet bekommert. *Iću-ma-rï ene-tan-dó-ko, ra, tonoro wara wara* = Gij, vogels, flamingo (ibis), gaat eens kijken of de vloed al opgekomen is. *Ću-ma-rï ene-tan-do-ko, ra, tonoro pišururi! Ekari-tó-ko se rï-wa* = Gij vogels, witte sabakoe's, gaat eens zien of de vloed al door is. Meldt het mij! Dezen zang hoorde ik in de Boven-Suriname.

h) Welke gezangen van den „ouden" tijd zijn zal moeilijk uit te maken zijn. Waarschijnlijk worden de meeste reeds sinds lang gezongen.

Van den ouden tijd zullen wel de gezangen zijn bestemd voor de piai-leerlingen (zie *püyei*, n⁰. 12 en 26) en die, welke de piaiman bij of na het piaaien zingt of zingen laat (*püyei*, n⁰. 48, 50, 51, 56).

Een pittig, gevat lied slaat terug op den tijd, dat paard en ezel ingevoerd werden (zie *karawasi*).

De zang op den peto (zie *parakua*) werd mij als een oud lied aangeduid.

8) *Begeleiding*. De instrumenten om den dans te begeleiden zijn: *sambura* = trom, *karawasi* = soort van rammelaar en *kwama* = bamboefluit. Soms gebruikt men slechts één dezer instrumenten, soms twee, soms alle drie. Om een doode dansend roert men de trom niet. Zie verder onder elk woord.

De zangwijzen zijn ernstig en zwaar. Zij hebben veel van den Gregoriaanschen zang, missen echter dezes afwisseling. Soms zijn de neumen ontzettend lang.

9) Er zijn verschillende *soorten van dansen*. Behalve den dans, hieronder sub a) beschreven, hebben alle de cirkelbeweging. Men beschrijft binnen de zij-posten van het kamp den cirkelomtrek. Bij den dans vroeger (zie n⁰. 5) aangegeven, keerde de voorzangeres, telkenmale zij een strophe uitgezongen had, zich om, 't geen door alle danseressen nagevolgd werd. En men liep dan eene strophe lang in tegenovergestelde richting, om dan weer een strophe lang in de eerste richting te gaan. En zoo voort.

a) *Sambura poka uwa-no* = dans met de trom. *Sambura poko ay-uwa-to-ko* = Danst den trom-dans! Alhoewel bij haast elken dans de trom gebruikt wordt, is de „trom-dans" ook de benaming van een specifieken dans. Eén slaat er op de groote trom en zingt. De dansers, in twee rijen tegenover elkaar, lichten echter de voeten niet op. Zij blijven op dezelfde plek staan. Boven- en ondergedeelte van het lichaam gaan rhytmisch op beurten naar voren en weer naar achteren. Langen tijd kan deze dans

aanhouden. Wordt men vermoeid, men verlaat de rij. Een ander neemt de plaats in. Een eigenaardigen, geheimzinnigen indruk maakt deze dans.

b) Zij stappen eenvoudig in de rondte, één aan één, achter elkaar, zonder elkaar vast te houden. Dient — denk ik — ter verpoozing.

c) Men houdt elkander vast. Op twee wijzen kan men dit doen:

naast elkander loopend. De dansers vormen een vier-, vijftal rijen. Elke rij bestaat uit twee personen, of drie, of meer, die elkaars armen omstrengelen. *Okǫ (oroa) pai apǫi-ťǫ-ko* = Houdt u getweeën (gedrieën) vast! *Asa-apólï-ćǫ apǫi-ťǫ-ko* = Houdt u achter bij de armen vast!

achter elkander. Een zestal dansers loopen achter elkaar, terwijl elk de handen op de schouders van zijn voorganger legt. *Asę-mǫta-wǫ at-apǫi-ťǫ-ko* = Houdt elkaar van achteren bij de schouders vast.

d) Men heeft een dans; waarbij de dansers(essen), naast of achter elkaar (zie boven c), na elken derden (vierden?) stap met beide voeten te gelijk krachtig op den grond stampen. Men springt. 't Bovenlichaam zakt na den sprong ook door. *T-ápǫ-nę kamá-kǫn* = Laten we springen! zegt men. Bij den vroeger (n⁰. 5) aangegeven dans hadden twee vrouwen een karawassi. Telkens dat dezen met de karawassi op den grond stampten, deden de danseressen den sprong en boog het bovenlichaam door.

e) Een andere dans wil, dat de voeten bij 't dansen als 't ware den grond niet loslaten; zij schuiven over den grond heen met korte schuifstapjes. Regelmatig komt telkens een zware sluitstap terug. Men schaaft of disselt den grond gelijk. „*Sǫrǫiťa pǫko w-u-sa*" zegt men. Men vertaalt het woord *sǫrǫiťa* met: dissel. Dus: ik ben aan 't disselen.

f) *anuwana w-ari-mbo mę n-uwa-tǫn* = zij dansen gelijk stinkvogels. Wanneer men bv. bij 't afleggen van den rouw heel den nacht gedanst heeft en bezweet is enz., trekt men 's morgens in lange rei naar het water. Men werpt beurtelings de rechter- en linkerarm op en neer, gelijk de zwevende aasgier doet. De karawassi gaat mee. De trom blijft achter. Men gaat zich wasschen in de rivier.

g) *Erę-mi ṕǫkǫ wa-nǫ*. De piaimannen dansen rondom een gestorven piaiman een geheel afzonderlijken dans. „*Orę-mi ṕǫkǫ wa-nǫ*" heet deze dans. Men danst in een cirkel om den doode. Men loopt echter niet vooruit, noch achteruit, maar terzijde. Om den doode gaande houdt men dan het gelaat altijd naar den doode gericht. Den linkervoet steekt men hierbij telkens achter den rechtervoet om naar voren. Den rammelaar houdt men in de rechterhand, de linkerhand wordt op de heup gelegd. Ik denk dat *ǫręmi* of *ęręmi* een samenstelling is, waarvan het eerste lid *ęrę* d.i. lever is. Zóó, gelijk hier beschreven, danste een oude piaiman in de Suriname-rivier mij den dans voor.

Volgens een jongen Indiaan uit de Saramakka-rivier zou de dans een piaidans zijn. Maar hij zou gedanst worden 8 dagen na 't sterven van den piaiman. Men zou een kring vormen en elkaar bij de hand houden. *Y-ǫman-ga-ri-kǫn-y-ako aręmi ṕǫko kǫn-uwa-tǫn* = Wanneer zij rouwfeest vieren, dansen zij de *ere-mi*-dans.

h) Een andere dans der piaimannen is de kwatta-dans. *Kuata wara kama-kǫn* = Laten we gaan gelijk de kwatta. Men danst dezen dans, wanneer een piaiman is gestorven. Men loopt achter elkaar, in een cirkel. Men steekt den rechterarm in de hoogte en grijpt met de rechterhand in de lucht, gelijk een klimmende kwatta zijn voorpoot uitsteekt en den tak grijpt; de linkerarm valt neer. Dan doet de linkerarm die opwaartsche beweging, terwijl de rechterarm neervalt. En zoo voort. *Ǫt-ápo-kamá-po-tǫ́-ko* en *a-y-apo-lï ǫt-apo-kama-tǫ-ko!* = (wellicht te vertalen met:) Laat je armen (op) gaan (en neer)! Zal deze dans zijn verklaring niet vinden uit de verhoudingen tusschen den piaiman en den kwatta? Zie hierover bij *püyei*, n⁰. 32 en 57.

i) Verder zijn er nog de dieren-dansen waarover sprake is bij *püyei*, n⁰. 12 en de dans op niet al te hoog gespannen koorden; zie *püyei*, n⁰. 15. Deze dansen echter zijn voor de piai-leerlingen.

10) Opmerkingen die de toeschouwers maken naar aanleiding van de bewegingen der dansers, zie bij *akere'i*, *muku muku*.

uwami - iets trappen, vasttrappen. *Uwami-ĉo ki'erë-apo i-ya-na-ta-tome* = Trap eens, dat de kassave-stekken vast zitten in den grond. *S-uwami terapa, ni-ya-na-ta-i* = Ik heb ze reeds vastgetrapt, ze zitten al vast. *Ẃ-oma-ri pona uwami-ĉo* = Trap hem vast, dat hij niet omvalle. *Uwami-rï se-pa-wa* = Ik wil hem niet vasttrappen. *K-owami-ya* = Gij trapt mij (op de voeten). *Aw k-owami-ya* = Ik trap u (op de voeten).

uwe, uwe-ka, uwe-mbo, uwe-na - enz. = buik, ingewanden, braken, enz. zie onder *we*.

uwlo (ook **uro**) - 1) aanblazen. *Wato uwlo-ko* = Blaas het vuur wat aan (zie bij *etori* = roosteren). *Ĉamun* (zie *kamu*) *pa ero wewe, uwlo-ko asïlo* (*porï*) = Dit hout wil niet branden, blaas het een beetje (zeer veel) aan. *Pepeïlo uwlo-ri s-eta-i* = Ik hoor den wind blazen.

2) *ot-uwlo* = waaien. *Pepeïlo kenï-wa kon-ot-uwlo-yan* = De wind waait stroomafwaarts. *Pepeïlo kën-ot-uro-yan* = De wind waait. *Pepeïlo w-ot-uwlo-rï s-eta-i* = Ik hoor den wind waaien.

3) *Ot-uro-kepu*. *Pepeilo kën-ot-uro-ke-san* = De wind gaat liggen.

W.

w - Pronom. prefix. Het gewone pronom. prefix van den 1sten pers. ev. bij de verba intransitiva (reflexiva) is *w*. Sommige „klassen" van intransitieven en een paar „op zich staande" intransitieven hebben voor den 1sten pers. *y*. Zie *y*. Het prefix *w* duidt altijd den handelenden persoon aan. Het wordt gebruikt:

1) de geheele vervoeging van 't werkw. door: *w-a* = ik ben; *w-a-kon* = ik was; *w-e'i-take* = ik zal zijn; *w-ot-andï-mo-ya* = ik zit; *w-omā-i* = ik val.

2) voor den infinitief en voor de infinitief-vormen: *W-opu-rï s-upi-ya* = Ik kan niet komen. *W-onëk-se w-u-sa* = Ik ga slapen. Zie verder bv. *se* = willen, n⁰. 2; *ukutï*, n⁰. 2; *uto*, n⁰. 3. *W-onëkï-rï poto* = terwijl ik sliep... (zie bij *opu*). *W-ot-andï-mo-tome* = opdat ik zitte (zie bij *mure*). *W-e-kupi-topo* = plaats, waar ik baden kan (zie meerdere voorbeelden bij *topo*, n⁰. 2).

w - overgangsmedeklinker. Zie hierover bij *y* en bij *a* = pron. prefix v. d. 2den pers.

wa - suffix om van zelfst. nw. werkwoorden te vormen. De werkw. zijn intransitief. Al zijn sommige dezer werkw. voor ons transitief, voor den Karaïb zijn zij het niet. Hij zal ze dan gebruiken zonder er het objectum bij uit te drukken. *Moet* het objectum worden uitgedrukt, dan neemt hij een „ander" werkwoord. Men sla bijv. na: *mona-wa* = stelen; *siña-wa* = de fluit bespelen.

Adiseï-ẃa = niezen (Onamatopee).
Ena (*sarï*) = hals; *enapo-wa* = snorken.
Ena (*tarï*) = neus; *ena-si-ẃa* = druppelen. (*Si* = infix).
Mona = het stamwoord; *mona-wa* = stelen.
Morï = geraas; *morï-wa* = geraas maken, luidruchtig zijn.
Pu = vleesch; *ṕu-wa* = groeien.
Sere = hoest; *sere-wa* = hoesten.
Siña (*rï*) = fluit; *siña-wa* = fluiten.

De afgeleide werkw. op *wa* hebben in de vervoeging en voor den infinitief niet altijd de gewone persoons-prefixen. Men sla daarover na wat opgeteekend staat onder *a* = pron. prefix van den 2den persoon.

wa - suffix. De dienst van dit suffix is een tweevoudige: het wijst de richting aan naar den persoon, de plaats enz., waarachter het geplaatst is, het strekt tweedens tot het vormen der passieve zinswending.

1) Het duidt een richting aan. *Paramuru-wa w-u-sa* = Ik ga naar Paramaribo (maar: *Paramuru-po wa* = Ik ben in Paramaribo). *Akalani-ẃa* =

naar de Bigi Poika (kreek). *Tan-go rapa ay-autï-wa* = Keer terug naar je huis! *Peya-wa n-uto-ton* = Zij zijn naar den waterkant gegaan. *Pepeićo kenï-wa* (*ya-rï-wa*) *kon-ot-uwlo-ya* = De wind waait naar beneden (naar boven d.i. stroomopwaarts). *I-śano-wa aro-ko* = Breng het naar zijn moeder. *Koye-wa* = Tegen den namiddag. *Moka-wa il-ko* = Geef het aan hem. *Këi-oturupo-i i-ŵa* = Vraag het hem niet. *Moro-wa koro k-ïto-n* = Ga daar niet heen! *Ero-wa o-ko-ne* = Kom hierheen! *Kama rapa am-wa* = Laten we weer ergens anders gaan! *Moko kën-o-san kë-wa-ñe*=Hij komt naar ons toe.

Soms wordt *wa* met het voorafgaande woord geheel samengetrokken. Het voorafgaande woord verliest zijn eindklinker en de *w* van *wa* verandert in *y*. Zie bij *mo'e*, n⁰. 2 en *owe*.

Dezelfde beteekenis als *wa* heeft *naka*. Zie bij *naka*, wanneer *wa*, wanneer *naka* gebruikt moet worden.

2) suffix dienend om de passieve zinswending te vormen. De passieve zinswending wordt, ook in het gewone gesprek, aanhoudend gebruikt. Men plaatst het suffix: *wa* onmiddellijk achter den handelenden persoon. De hier volgende voorbeelden zijn echter in hun vertaling in actieve zinnen omgezet. *Apui-me yumañ kasuru t-omundo o-wa man* = Wat draagt gij een massa koralen (wat wordt er door u.. gedragen)! *T-ano-ka-ne o-wa man* = Gij doet er te veel in. *Ka'o-ne t-owa-to o-wa man* = Gij hebt te hoog getaaid. *Konopo-wa të-kepu-ro ero mure na* = De regen heeft deze bank nat gemaakt. *Parana-wa tï-pe-se man-don* = Ze zijn verdronken in de golven. *Penaro-ne t-api-re-n sambreru-ru am-i-ŵa t-omundo kën-a-kon* = Altijd droeg zij een roode muts. *I-śano-wa kuku* (N. E. koekoe) *t-okei-ye kën-a-kon* = Haar moeder had koeken gebakken. *Tï-sei-rï t-ambo-se i-ŵa man* = Hij heeft zijn been gebroken. *Kwepi ariṕa-ko weyu-wa aru-ka-tome* = Spreid den kwepi-bast uit elkaar, opdat de zon hem droge.

In het meerv. wordt *ñe* achter *wa* geplaatst. *O-wa-ñe, i-ŵa-ñe* = door ulieden, door hen. Zie het voorbeeld onder *seme*.

wa (of **wane**?) - Niet geheel duidelijk is mij de beteekenis van *wa* of *wane*. (Is *wa* het volledige woord en *ne* versterkingssuffix of is het volledige woord *wane*?) in de volgende zinnen. Wellicht is het een vragend woord gelijk *ko*. *Ne'i ŵara wa ne paraka iṁo nan* = Hoe zien de eieren van de wakkago er uit? *Nokë wa ne noro am* = Is er nog een? *Otï poko wa ne w-oturupo-take, ra* = Wat zal ik vragen, vrind? *Otï wa ne ro* = Wat is dat? Wellicht ook dat *wa* of *wane* zekere onbepaaldheid, onzekerheid uitdrukt. Zie nog het analoge woord *weto* (of *we to*?).

wa'e - een houtsoort op pisi gelijkend. Men kapt den boom om om wille van zijn kleine vruchten. De vruchten van haar bast ontdaan vertoonen een pit. De pitten, ook *wa'e* genoemd, (N.E. tiengi-siri = geurige zaden) hebben een welriekenden geur. Zij worden met de naald doorboord en aaneengeregen tot halssnoeren; zie *engka*, n⁰. 4. Geroosterd, fijn gestampt zijn zij een geneesmiddel tegen buikpijn en dissenterie. Men gebruikt ze bij wijze van poeders, alle uren ongeveer.

wa'e-ran - zekere plant, die gelijkt (*ran*) op den boom *wa'e* (zie boven).

waićara - Galipea officinalis (?). De bast van dezen boom wordt van zijn stam afgekrabd en in een flesch gedaan. Sterke drank er op. Gedronken tegen dissenterie. Zie *iñawa*.

waikï - (*waićï*) benaming der vruchten van den Inga Ingoides. De Inga Ingoides zelve heet *páyawá* (zie aldaar).

waiṁa - kleine hagedis. Over hagedissen zie *kankasapa*.

waipisiḱa - kleine, een vinger lange hagedis der savana. De kinderen vermaken zich steeds met ze te vangen. Over hagedissen zie *kankasapa*.

waiṫa - werpspies. Deze spies wordt besproken onder *yarawa* = zeekoe. Zie aldaar.

waitme - (*waime*) N.E. Langa Dirka, een hagedissoort. Schijnt dezelfde te zijn als *kapuwa*. Over hagedissen zie *kankasapa*.

waiṫorï - schapenluiaard; andere benaming voor *aiṕa'ura*. *Waiṫorï moran* = bezweringsmidddel van den schapen-luiaard; zie bij *aiṕa'ura*.

waiŵaru - stok, spar, dien men in 't water plant om er een boot aan vast te leggen. *Erǫ waiŵaru pǫko kuriala si-ṁe-ya* = Ik bind de boot aan dezen stok vast.

wakai-wakai - N.E. asege; een zwarte keversoort. Zijn hoorns worden als versierselen om den hals gedragen. *Wakai-wakai murę* = een asege-bankje. Het handvat van het bankje gelijkt op den gehoornden kop van dezen kever.
Andere kevers zijn *lęmu-lęmu* en *përëpetërï*.

wakapu - Andira inermis H. B. K.; bruinhart. *Wakapu* is ook de aangenomen benaming voor de posten, inzonderheid de zijposten van een kamp, onverschillig van wat hout deze zijn. Zie *auto*, nº. 13, a. *Ǫkö wokapu pǫŋ-go* = Plant twee posten in den grond (dienend voor trap). Zie *auto*, nº. 20. *Ǫkǫyumǫ wakapu-ru* = de woonplaats van den watergeest; zie *ǫkǫyumo*, nº. 10, d. *Wiñę-wakapu-ru* = benaming van zekeren boom. Zie het woord.

wakaru - N. E. kodokoe; een ongeschubde vischsoort.

wako - benaming eener struikachtige plant; haar bast krabt men af, knijpt die boven de oogen uit. Dit moet een buitengewoon middel zijn en elke ziekte (inzonderheid echter de koorts) kunnen verdrijven.

wala - roode Ibis; zie *wara*.

walaku - zekere visch; zie *waraka*.

wamę - een niet veel voorkomende overigens zeer interessante boschliaan. Zij hangt van de hooge takken der boomen neer, heeft luchtwortels. De kinderen, den tros luchtwortels vastgrijpend, gebruiken de liaan als schommel. *Kët-ǫt-wui-šein* = Laten we gaan schommelen! De liaan is niet dikker dan een pink, daarbij èn ijzersterk èn allerbuigzaamst. Men gebruikt ze om den rand van fijne, kunstig gevlochten mandjes meer hechtheid te geven (zie *waruma*, nº. 4, c). De hoepels der trom worden er eveneens uit vervaardigd (zie *sambura*, nº, 5). *Wamę* beteekent dan ook tromhoepel. De liaan groeit gaarne op boomen, die in de nabijheid van water staan. *Tuna ęsi-ŵ kan-atï-ta-nǫ* = Zij groeit naast het water.

wana - (*wanǫ*, *wǫnu*) Ocothea; wane. Men vervaardigt gaarne booten uit wane-hout. De wane-boot zinkt niet. Zie *kuriala*, nº. 3. Om zijn kleur geeft het wane-hout zijn naam (zie bij *kuli*, nº. 20) aan zekere kwari-soort (zie *kwari*). Met *wana* duidt men Post Uitkijk aan (*ętï*, nº. 15).

wanama - N. E. papa(oe) sekrepattoe, d.i. vader-schildpad. Deze is de vader van alle schildpadden, heeft alle schildpadden voortgebracht. Werd door niemand nog gezien. Waar hij verblijft, is het bosch één en al kleine schildpad. Hij is hoog, reikt tot aan de knieën van een mensch. Heeft onder zijn keel een uitwas als den korf van de *tapiyuka*-wesp.

wana'u - Procyon Cancrivorus; N.E. kraboe-dago, d.i. krabben-hond. Wordt door de Indianen voor een tijger gehouden: een tijger, die onder water zit. Zie *kaidusi*, nº. 10. Men eet zijn vleesch niet. Zie *ǫnǫ*, nº. 3.

wanawanari - Larus atricilla (?); meeuw (?). Witte watervogel, met rooden (?) bek en korte pooten. Ze vliegen in zwermen. Men eet ze. De Indiaan schijnt er van te houden. Onder de dierenvormen, die hij aan zijn bankjes geeft, behoort ook de *wánawanári*. Hij maakt hem vervolgens na uit het blad van een maripa-tong (zie *waruma*, nº. 49). Deze nagemaakte vogel is in zijn soort een kunststukje van vlecht- of knoopwerk. Hij heeft een spitsen kop, langen nek, mooie vleugels en slanken staart. Men zou zeggen, dat hij op een stokje staat, dat men hem een stokje, de nerf nl. van het maripa-blad door 't lijf gestoken heeft, opdat hij overeind zou kunnen blijven. Doch wanneer men hem losmaakt, dan ontwaart men, dat het maripa-blad, driemaal zoo lang als het stukje nerf, in het midden aan de nerf nog even vast zit. Men heeft dus niet den vogel gemaakt en een stokje er door gestoken, maar men heeft aan en om het stokje heen den vogel opgebouwd. Zie de afbeelding onder *waruma*, nº. 49.

wandi - 't Woord komt mij niet Karaïbisch voor. 't Wordt echter door de Karaïben gebruikt. Zie bij *sunsun*.

wanę - zie *wa* (of *wanę*).

wanǫ - 1) Apidae; N.E. honi; bij. *Wanǫ* is de generieke benaming voor

elk soort bij. De Karaïb kent verschillende soorten. Hij geeft elk een naam. Den bijennaam ontleent hij aan een vogel, aan een dier uit 't bosch, of aan een ander wezen of voorwerp, waarmede de te benoemen bijensoort om de een of andere reden overeenkomst heeft. Wij noemen hier enkel de bijensoorten op, elders, elk op zijn alfabetische plaats, de namen nauwkeuriger verklarend:

akami wano = kami-kami bij.
akare wano = kaiman bij.
arawata wano = brulaap bij.
krikri wano = margiki bij.
kuyake wano = kuyake bij.
maipüri wano = buffel bij.
muñkasi wano = keel bij.
pakira wano = pakira bij.
parako wano = ? bij.
pepi wano = ? bij.
sipari wano = sparri bij.
soro soro wano = ? bij.
tupuru wano = roode patatten bij.
wato wano = vuur bij.
wayamu wano = schildpad bij.
wërë wërë wano = vliegjes bij.

2) *Wano* beteekent ook honig. *Aw tu-wano-ke, auto-po wa, koñaro nipeŋ-ga-po* = Thuis heb ik honig, gisteren uitgehaalden. Men heeft voor honig nog een ander woord: *aweiñe*. Zie aldaar. De honig is voor den Karaïb een lekkernij. Wanneer hij een bijennest ontmoet, zal hij het uithalen, tenzij het juist volle maan is, want bij volle maan - zegt de Karaïb - zit er geen honig in. Dat de honig hem genoegzaam voor den geest staat, bewijst wel het feit, dat een der meest voorkomende figuren in de ornamentiek naar de bij en haar honig genoemd wordt. Het door den Karaïb in den boom gekapte hol, om er den honing te kunnnen uithalen, geeft aan zekere figuur den naam van: *wano peŋ-ga-po* d. i. uitgehaalde bij (honig). Deze figuur wordt gevlochten met warimbo-reepen en geschilderd op 't gelaat. Zie *me*, n⁰. 13, c en de teekeningen onder *yamun*. Op 't gelaat voorkomend staat zij juist in 't midden van het voorhoofd. De figuur gelijkt op een Grieksch of Byzantijnsch kruis, waarvan de balken echter boven de plaats, waar zij elkander ontmoeten, niet verder uitsteken dan zij dik zijn. Men dient echter bij deze figuur minder te letten op haar omtrekken, die een kruis vertoonen, als op de ruimte door de kruis-omtrekken omsloten, dewelke een hol moet verbeelden. De vlechter vlecht soms vele van deze figuren naast elkaar, of liever aan of in elkaar. De zijbalk van de eene figuur, door geen verticale streep afgesloten, is tevens de zijbalk van de naast-staande figuur. Zoo maakt hij er een randversiering van. Ook deze rand heet *wano peŋga-po*.

3) *Wano-ndï* = was. Ook het was is den Karaïb bekend. Zie over het gebruik van bijenwas bij *kororeta*.

wano-ndï - was; zie *wano* = bij, n⁰. 3.

wansili - woord, waarmede elk „klein" vogeltje aangeduid wordt. „Groote" vogels heeten *tonoro*. *Wansili am-wo w-u-sa* = Ik ga een vogeltje schieten. Kleine vogeltjes roostert men (zie *ono* = eten, n⁰. 7).

Wansili woku-ru = de drank der vogeltjes; benaming van zeker kruid, in het N.E. bita-wiwiri = bitterkruid genaamd(?) Men gebruikt het sap bij de beschildering der *sapera*.

wanuku - een tot het geslacht der Pithecia behoorende aap; N.E. wanakoe. Deze aap wordt door de Karaïben ook *ariki* genoemd. Het dier heeft lange haren gelijk de *kuata*. Het mannetje heeft een zwart lichaam en een wit gelaat, 't wijfje heeft een grijs lichaam en een grijs gelaat. *Ariki andï-kërë tuw-ororo-ke man* = De staart van wanakoe is gepluimd. Zie verder over apen bij *meku*.

wapo - 1) voorop, eerst; bijwoord zoowel plaats als tijd aanduidend. *Wapo kama* = Loop voorop! *Ena-po o-ko-ne, wapo w-u-sa to* = Kom achter me aan, ik zal voorop loopen. *I-ta wapo m-e'i* = Ben je er vroeger al eens in geweest (in deze kreek nl.)?

2) *Wapo* heeft prefixen en meervouds-suffix. *Monï am kuriala w-uto-ri kë-wapo-ne* = Zie die boot daar voor ons uitgaan!

3) *Wapo-ne*. *Wapo-ne tamun am s-amen-ya* = Eerst rol ik een cigaar. *Ero-me porï si-ćapu-i am manari, ra, wapo-ne ni-ćapu-po ero na* = Nu heb ik een manari gemaakt, man! Mijn eerste maaksel is dit.

4) *Wapo-ro* achter een infinitief. *Aw-onapu-ri wapo-ro Támusi ibegi-ma-ko* = Alvorens te eten, bid tot God. *Atunano-wa ay-apoi-de-wapo-ro dresi* (N.E.) *ene-ko* = Alvorens de koorts u aangegrepen heeft, drink het geneesmiddel. Zie meerdere voorbeelden bij *waru* = donker, n⁰. 4.

Wellicht hoort *wapo-ro* niet bij den infinitief, maar bij het volgend zindeel. Zie ook *pomero*.

5) *wapo-to* = hoofdman, voornamere. Het hieronder besproken *wapo-to* zal wel een afleiding zijn door middel van het suffix: *to* van het hier behandelde *wapo* = eerst.

wapo-to - voornaam persoon, hoofd. Over de afleiding van dit woord zie *wapo* = eerst, voorop n⁰. 5. Meerv. is *wapoto-san* = de oudere, voornamere menschen. Enkel „oud" wordt uitgedrukt door *tam-poko*. *Sirito etï an-ukutï pa ay-ata wapoto-san-wa otulupo-ko* = Als ge de sterrennamen niet kent, vraag ze aan de oudere menschen. *Aw ćopo wapo-to mbo me wa* = Ik ben ouder (voornamer) dan hij.

wara - Eudocimus rubra; de roode Ibis, in Suriname foutievelijk flamingo genoemd. Zie *tokoko*. De vogel (*wara*) wordt aangesproken in de dansliederen; zie *uwa*, n⁰. 7.

Wara pone-mbo = het nest van de Ibis. Zeer mooie windfiguur. Van uit zes hoeken dalen zes lijnen in schuinsche richting naar het middelpunt, zoodoende een kom vormend of een nest. Over de wind-figuren, zie *esapima*, n⁰. 11, 3de soort. Zie ook daar de afbeeldingen er van.

Een roode bakoven-soort wordt naar den rooden Ibis genoemd; zie *wara papuru*. Princiep dezer benaming, zie *kuli*, n⁰. 20.

Een andere tot de Ibidae behoorende vogel is *ayaya* (zie aldaar).

wara - 1) gelijkend op. *Akuri pupo arata pupo wara* = De kop van 't konijn gelijkt op den kop van de rat (N.E. alata). Zie eigenaardig gebruik van *wara* bij *ukutï* = kennen. *I-wara watï man* = Hij lijkt er niet op.

2) *Wara* wordt gebruikt om den vergelijkenden trap te vormen. Men plaatst *wara* dan achter het nomen of pronomen, waarmede iets vergeleken wordt. *Opoto-me wa a-wara* = Ik ben zoo groot als gij. *Opoto-me y-upupu wara na* = Zij (de vrucht) is zoo groot als mijn hoofd. *Aw-ne pana-to-ma i-wara wa* = Ik ben niet zoo sterk als hij. *I-wara-ne an-imokï pa mana* = gij schiet niet zoo goed als hij. Ander voorbeeld zie *atï*, n⁰. 1. Een vergelijking makend, maakt men ook vaak gebruik van het werkw. *ene* = zien. Zie *ene*, n⁰. 1, a, *x*.

3) *Wara* komt ook voor in de scheldwoorden, zie *eyu* = schelden, n⁰. 3, b. *Wara* verband met *waton*, zie *eyu*, n⁰. 3, c.

4) *Wara-ro*. *Ero wara-ro man* = Deze is goed (gezegd van een ring, toen men zag, dat hij om den vinger paste). *A-wara-ro- eka na* = Zij past je precies (zie het verhaal bij *Ipetï-man*). *Ero wara-ro w-u-sa* = Aldus, gelijk ik nu ben, ga ik er heen. *Koko-ro wara-ro* = Alle morgens (zie meervouds-suffix: *kon*, n⁰. 5).

5) In samenstellingen: *Ero-wara* = op deze wijze (zie voorbeeld bij *ombata-po*). *Moro-wara* = op die wijze. *Yawa-me moro-wara enapu-rï, eka-ko* = Gij eet verkeerd op die wijze, kauw (het brood). *Otono-me ko moro-wara a-sano-wa m-uka-no* = Waarom spreekt gij aldus uwe moeder aan? (Zie meerdere voorbeelden bij *sambura*, n⁰. 9; opvallend voorbeeld bij het suffix; *kuru*, n⁰. 2). *Idó-wara-ata* = eerstdaags (zie *idó*); letterl. een tijd (*ata*) gelijkend op (*wara*) deze (*idó*). *Ne'i-wara-ata* = hoe laat (zie *ne'i*);

letterl. een tijd (*ata*) gelijk aan (*wara*) wat (*ne'i*)? *Ne'i-wara ko* = hoedanig; letterl. gelijk aan (*wara*) wat (*ne'i*)? *Otï-wara porï* = Hoe sterk? Letterl. aan wat (*otï*) gelijk (*wara*) de sterkte (*porï*)?

6) Van eenzelfde beteekenis als *wara* is *ene-ke*. Zie het woord.

waraku - De Encycl. zegt: Schrizodon fasciatus; N.E. njamsi-fisi; Kar. of Warr. en N.E. warakoe. Njamsi-fisi werd mij echter door een ouden Karaïb vertaald met: *kuriñata*.

Waraku nana = warakoe ananas. Benaming van zekere ananas-soort. Zie de reden onder *nana*, n⁰. 5, d.

Walaku pota-rï = bek van den warakoe. Benaming van zekere bindwijze bij pijlenvervaardiging in gebruik. Zie *purïlwa*, n⁰. 12.

De *walaku* komt voor in het danslied te vinden onder *puyawusi*.

warami - een soort van kleine duif; zie bij *akókowá*, n⁰. 2, d.

warana - een zeeschildpad. Zij wordt ook *kurarasi* genoemd. Zie aldaar.

waranba - een soort van mat, welke veelal uit de tong van *tukuma'u* gevlochten wordt. Men legt er de pasgebakken kasavebrooden op, opdat zij drogen. *Waranba kupo-naka il-ko* = Leg ze op de waranba. Men dekt er soms den pot met te gisten drank mee. Het vlechtwerk is bij wijze van *arabo* (zie *waruma*; n⁰. 21). Bij de randen keeren de reepen weer naar binnen terug.

warapa - Hoplerythrinus Unitaeniatus; N.E. warapa. Een moerasvisch, in den drogentijd, wanneer moeras en bosch droog loopen, in overvloed te krijgen. De warapa heeft een taai leven; zie bij *kunaparu*. Het aas om hem te vangen, zie *ipowono*. Men fluit hem; de warapa komt op het gefluit af. Zekere soort suikerriet wordt naar hem genoemd; zie *asićaru*.

warapa piya - N.E. ston-warapa, d.i. steen warappa.

wara paruru - N.E. lengi bacoeba; Indiaansche bakove. Deze bakovensoort is rood. Vandaar wordt ze door de Karaïben naar den *wara* = den rooden Ibis genoemd (zie *kuli*, n⁰. 21). Zie bij *paruru*.

warara - Volgens de Indianen van de Marowijne een schildpad, welke heel ver in een ander land verblijft. Een hunner voorouders had in dat land die schildpad gevangen en haar schild aangewend. Zie hiervoor meer bij *sipu*, n⁰. 2.

warari - zekere visch (?).

wararu - een niet groote zoetwaterkrab; eet visch en kruipt dikwijls in de lange *masiwa* om er 't vischaas op te peuzelen; wordt gegeten. Men noemt ze ook *piriña*.

wara wara - Plecostomus plecostomus; N. E. liba kwikwi; rivier kwikwi. Zie bij *kariwaru*.

ware - 1) gezang, liedje. *Kaliña ware-rë* = Karaïbsch liedje. *Ware an-ukutï pa wa* = Ik ken geen liedjes. *Wori ware epo-yan* = De vrouwen vinden de liedjes uit.

2) *Ware-ta* = zingen. *Ware-tā-i* = Ik zing. *A-ware-ta-i* = Gij zingt. *Kini-ware-ta-no* = Hij zingt. *Ware-ta se-wa* = Ik wil zingen. *Kini-ware-ta-ton* = Zij zingen. *Ware-rï-rimbo si-ća-take, a-ware ta-tome* = Ik zal liedjes maken, opdat gij kunt zingen. *A-ware-ta-ko* = Zing! Zie over de praefixen van dit werkw. bij *a* = praefix.

3) Bij de dansen zingt men. Zie over de wijze en de stof der danseliederen bij *uwa* = dansen, n⁰. 6 en 7.

De piaimans-leerlingen dansen en zingen. Zie de stof dezer gezangen onder *püyei*, n⁰. 12.

De piaiman, een zieke behandelend, zingt den geheelen nacht; zie *püyei*, n⁰. 26.

Kinderliedjes; zei *esapiña*, n⁰. 3.

wareko - N. E. swampoe-todo, d.i. moeras-kikker. Een kleine kikker met lange pooten. Houdt zich in de moerassen op. De Indiaansche heeft er een schilderpatroon aan ontleend voor haar sapera's. *Wareko w-et-ariña-rï* (zie *ariña*) = een zwemmende wareko. De lange pooten van dezen kleinen kikker vallen immers bij 't zwemmen dadelijk op. Dit kikkerpatroon wordt

door Jhr. L. C. van Panhuys ook als bewijsmateriaal aangehaald voor zijn theorie over de Karaïbsche Ornamentiek. Zie daarover onder *mẹ* = teekening, n⁰. 22, a en b. De kikker roept: *wẹ...wẹ... Wareko pičani ura-ri wara kọn-ọtamọ-yan* = De wareko roept als 't geschreeuw van kleine kinderen. *Iŕọmun-(y)ako wareko eta-pa man* = In den Drogen Tijd roept de wareka niet.

warena - *A-warena-rï* = de kuil onder je knie; *i-ẁarena-rï* = de kuil onder zijn knie. Ik denk, dat het woord een samenstelling is van *ware*, 't welk wellicht de beteekenis heeft van „iets dieps" en *na-rï*, 't geen „iets ronds" aanduidt.

Ẃ-ọ-warena-ka-rï = elk gewricht in het lichaam. Letterlijk beteekent het: datgene wat is in (*ka*) de holte (*warena*). *Warena* schijnt dus niet specifiek de holte achter de knie te bedoelen, maar elke holte.

Het hier voorkomend *ware* (iets dieps) komt wellicht ook vóor in het woord *waresa* = aarden schotel. Het suffix: *sa* (*sa-rï*) bestaat. De schotel nu is ook een kuil. *Sarï* echter duidt meer een „vlakte" aan en *narï* een „rondheid".

waresa - aarden pot van c^a 1 M. hoogte. Men kookt er de *kasiri* in, den eenigen drank, die gekookt wordt... verder de *karawiru*-blaren om er de roode verfstof uit te halen. De *kusẹwe*-verf laat men er zich in oplossen. De kasave wordt er in gewasschen. Zie over dezen pot bij *oriñọ*, n⁰. 13. Over de vermoedelijke samenstelling van het woord *waresa* zie *warena*. Een afleiding van *waresa* is *waresa-ban*. Zie het woord.

waresa-ban - kleine aarden pot om te koken, hier en daar nog gebruikt, meestal verdrongen door de ijzeren potten. Zie bij *oriñọ*, n⁰. 12, a.

Waresa-ban gelijkt op *waresa*. Het onderscheid tusschen beide is, dat *waresa* groote en *waresa-ban* kleine afmetingen heeft.

Het suffix *ban* zal identisch zijn met *ran* = gelijkend op. De *r* van *ran* is hierbij veranderd in *b*. Zie *ran*.

wariri - Tamandua tetradactyla; N.E. mirafruiti. *Wariri t-andï-kẹ man* = De mirafruiti heeft een staart. *Wariri pọtï-rï iḿẹ-mbọ-ko maria-mẹ wara* = De snuit van den mirafruiti is scherp gelijk een mes. *Wariri amọsẹikï-rï masi-pẹ* = De nagels van den wariri zijn lang. *Nọnọ amiča-nọ, wẹngọ, kupiša upi-yan tu-wọtọ-ri ḿẹ* = Hij graaft in den grond, zoekt mieren en houtluizen tot spijs.

Wariri-ya'u = dwergmierenbeer (zie beneden). Dit woord zal wel afgeleid zijn van *wariri*. Het suffix *ya* vormt wel eens dierennamen; *u* vormt insgelijks namen voor verwante wezens, zie *ï*.

wariri-ya'u - Cycloturus didactylus; N.E. likkihan; dwergmierenbeer. Over de afleiding van dit woord zie *wariri*. Wordt niet gegeten. *Wẹmbọ tï-munu-rẹ, an-ọnọ-pa wa* = Zijn buik ziet er bloedig uit, ik eet hem niet. — Over miereneters zie *tamandua*.

warọrọ - een houtsoort ook *payuri* genaamd. De guyake eet de vruchten.

waru - zekere tijger; zie bij *kaikusi*, n⁰. 7, d.

waru - donker, duister.

1) *waru*. *Mọrọ wewe tu-waru-kẹ na* = Die boom is donker (d.w.z. heeft een dichte kruin). *Waru* = tijgerbenaming, zie *kaikusi*, n⁰. 7, d. *Paya-waru* = zwart gebakken kasavebrooden (in tegenstelling met *paya* = wit gebakken brooden).

2) *waru-kuru*. *Wansiri tuw-ẹmọka uwaru-kuru-ta* = Een vogeltje heeft in het dicht gebladerte zijn nest gebouwd. *Kotaka uwaru-kuru-ta ta-pọnë amu-ya* = De kriko bouwt zijn nest in dicht gebladerte.

3) *waru-mẹ Ta-waru-mẹ man* = 't Is donker. *T-ọ-waru-mẹ* = donker.

4) *ẹ-waru-mamu* = donker worden. Samenstelling van *waru* = donker en *ẹmamu* = aanvangen. Zie hierover *ẹmamu*, n⁰. 2 c. De aanvangs-*e* wellicht geen reflexief. *Paripe at-arima-tọko ẹ-waru-mamu-rï wapọ-rọ kët-tunda-to-sẹ* = Parelt snel, opdat wij vóór den donkere aankomen. *Ẹ-waru-mamu palọ* = vóór het donker worden. *Ẹ-waru-mamu pa noro na* = 't Is

nog niet donker. *Kën-e-waru-ma-yan* = 't Wordt donker. *Kën-e-waru-mamu-i* = 't Is donker. *N-e-waru-mamu-i* = 't Is donker.

5) *e-waru-maŋ-ga* = duister doen worden. *N-e-waru-maŋ-ga-i konopo* = De regen maakt het duister.

6) *Waru* en zijn afbeeldingen worden door de *Tërewuyu* gebruikt, terwijl de *Murato* voor „donker" enz. *ekaru* enz. gebruiken. Zie het woord *ekaru*.

Voor „donker worden", zie nog *emamu*, n⁰. 2, a.

Nacht worden, zie *emamu*, n⁰. 2, b.

waruma - 1) Ischnosiphon gracile Korn; N. E. en H. warimbo. De warimbo is voor den Karaïb een der nuttigste planten. Bijna al zijn vlechtwerk wordt uit warimbo-reepen vervaardigd. Wanneer hij een stuk bosch afbrandt voor zijn kostgrond (*maña*), spaart hij wellicht alleen de warimbo en draagt de goede stengels naar huis. In haast elk kamp zal men daarom warimbo vinden. Bijgaande foto vertoont een Indiaan van Sabakoe staande in een warimbo-struik, met de linkerhand een der warimbo-stengels vasthoudend.

Dewijl de warimbo zoo voor de hand ligt, gebruikt men haar ook voor andere doeleinden dan het vlechten. Den stengel zal men gebruiken als vlaggestok (zie *pepeičó*, n⁰. 3), als kandelaar voor het te branden hars (zie *awei*, n⁰. 2, a), als wandelstok, wanneer men zeer oud is. De warimbo-reepen neemt men ongemerkt, wanneer men iets te binden heeft (zie *mil*, n⁰. 1), het warimbo-blad, wanneer er iets te roosteren valt (zie *pu* = roosteren). Het afkrabsel van den warimbo-stengel (*waruma esu-po*), wanneer het droog geworden is, is zeer geschikt en goedkoop en daarom zeer gewild om de hulzen te stoppen.

Waruma mi-tï = wortels van de warimbo; een zeker teekenpatroon. Zie bijgaande afbeelding.

Tukusi waruma-rï = benaming van een plant op de warimbo gelijkend. Zie het woord.

2) Met *waruma* duidt men ook het vlechtwerk zelve aan. *Waruma-rï si-ka-sa* = Ik maak mijn vlechtwerk. *Rupo-ta-i te-ne waruma kapu-rï poko* = Ik ben moe van 't vlechtwerk maken (van 't vlechten). *Waruma kapu-rï m-uku-san* = Kunt gij vlechtwerk maken (vlechten)? Zie nog bij *waru-waru*, n⁰. 5.

3) Zie bij *womun* hoe voor cª 100 jaar door de Karaïben van Fransch-Guiana de schaamdoek *waruma* genoemd werd en hoe eertijds de schaamdoek uit warimbo kan vervaardigd zijn geworden.

Over de Karaïbsche vlechtindustrie.

Dewijl het grootste gedeelte van het Karaïbsch vlechtwerk uit warimbo vervaardigd wordt, geven wij onder het woord: *waruma* onze beschouwing over de Karaïbsche vlechtindustrie. 't Spreekt, dat dan hier ook die voorwerpen besproken worden, welke uit een ander materiaal dan warimbo gevlochten zijn. Tot goede behandeling onzer stof deelen wij haar in 4 hoofdstukken in.

I. *Over het vlecht-materiaal.*

4) Tot vlecht-materiaal neemt men:

a) *waruma* = warimbo. De jonge, buigzame stengel wordt gebruikt. Zijn buitenbast laat zich tot de fijnste vlechtreepen splijten.

b) *tamutu* = N. E. baksita-warimbo = manden-warimbo. De plant op de *waruma* gelijkend heeft echter een forscheren, groveren stengel. Voor grover vlechtwerk geschikt.

c) verschillende *boschlianen*. Zie de namen van elk en elks gebruik onder *simo*, n⁰. 3, d en f.

d) *palmen*. Van sommige palmen: *wasei*, *kumu*, enz. neemt men de *bladeren* om korven van korteren duur (*pesiri* bijv.) te maken ... van andere: *awara*, *maripa*, *tukuma'u* de *tong* om nuttige (zie bv. *waranba*, *woli-woli*) of speel-voorwerpen te vlechten ... van den *maripa* den *stengel*

van 't blad (zie bij *pari*) . . . van den *amara'ü* den *stam* voor de vischvallen.

5) Het *verven* van 't vlechtmateriaal:

Ook „geverfd" vlechtwerk kent men. „Geverfd vlechtwerk" moet men echter zoo verstaan, dat van de vlechtreepen de helft, de schering nl. geverfd is, de andere helft, de inslag, ongeverfd. De geverfde reepen zijn dan meestal zwart, soms (vooral bij luxe-artikelen bestemd voor den verkoop aan de Blanken) rood. 't Zwart of rood verven geschiedt vóór het splitsen van den warimbostengel. Ze krabben de dunne, groene schil van den stengel en smeren hem dan in met roet van de pan (*ariñatu karai-rï*) of met *kusewe*. Met *kusewe* is niet bedoeld de harde, roode verfstof, welke van de vruchten gehaald is, doch de vrucht zelve zoo van den struik. Wasch-echtheid wordt aan de verven gegeven door het kleverig vocht 't welk in den binnenbast van den *apurukuni* zit. Met dezen binnenbast bedruppelt en bestrijkt men den geverfden stengel. De stengel wordt vervolgens te drogen gezet in de zon. Daarna kan hij tot reepen gespleten worden. De reepen zijn dus maar aan éénen kant geverfd.

Soms maakt men wel eens enkele reepen zwart met *mani*. In de zeven bv. kan men ze aantreffen.

Ook het „witte" der ongeverfde reepen kan zeer verhoogd worden door den stengel, aleer hem te splijten, flink te schuren met scherp rivierzand.

6) Het *bewerken* (reinigen, splijten, enz.) van het vlechtmateriaal:

a) van den warimbo stengel (zie de foto van den man, die warimboreepen aan 't bewerken is onder *mure*, n⁰. 3, c). Wanneer de Karaïb dit werk te doen heeft, gaat hij er voor buiten zijn kamp zitten, liefst op een bankje, dat laag bij den grond is. Dewijl hij het vlechten goed kent en in het vlechten pleizier heeft, geschiedt de bereiding van het vlechtmateriaal met groote zorg. De verschillende bewerkingen, welke de warimbostengel moet ondergaan, worden gescheiden. De ééne bewerking immers wordt eerst op den geheelen hoop warimbo-stengels toegepast, aleer tot de volgende bewerking overgegaan wordt. De warimbo verhuist dan ook menig keer van rechts naar links en vice-versa. Houdt zijne hand het eene uiteinde van den stengel vast, de groote teen en de teen daarnaast grijpen het andere eind. Een instrument tot splijten (*waruma ra-ka-topo*) leveren de warimbostengels zelven. *Waruma* (a) *retï-po ero man* = Deze (twee stukjes van ca. 1 d.M. lengte, die kruiselings over elkaar in de hand gehouden worden) zijn de toppen (zie *retï*) van mijn warimbo. Deze twee stukjes worden boven in den te splijten warimbo-stengel gehouden (die daartoe eerst van een kruiselingsche insnijding is voorzien) en vervolgens met de hand door den geheelen stengel heen gehaald. De fijnere splijting der vier stukken, die dun en scherp zijn, geschiedt enkel met de hand. De jongeren vooral houden daarbij een doekje om de vingers. De terminologie van 't warimbo-splijten levert frappante voorbeelden van incorporatie, weshalve zij hier volge:

M-undï-koto-ya = gij snijdt ze beneden gelijk (zie *undï*).

S-undï-koto-po-sa = ik snijd ze alle beneden gelijk (zie *undï*).

Si-koro-ka-i = ik krab de vuiligheid, de vliezen er af (zie *ko-ro*).

Si-re-koro-ka-i = ik krab de vliezen aan 't boveneind weg (zie *retï*, *ko-ro*).

S-undï-koro-ka-i = ik krab de vliezen aan 't ondereind er af (zie *undï*, *ko-ro*).

Si-re-koto-ya = ik snijd de stengels aan 't boveneind gelijk, den top er af (zie *retï*).

Si-ra-ka-i = ik splijt den stengel (zie *ra*). Men maakt nl. twee kruisgewijze insnijdingen in den top v.d. stengel, ter lengte van 2 à 3 d.M. De top heeft nu 4 uiteinden.

S-u-koto-ya = ik bewerk het boveneind (zie *u* = hoofd) van elk der 4 uiteinden.

S-enata-koto-ya = ik snijd er een neus aan. In de bovenschil van elk der 4 uiteinden wordt op ½ duim van den top af een lichte inkerving gegeven.

S-ena-karanga-i = ik rol den neus er af. Het kleine, ½ duim lang stukje bovenschil neemt men weg.

Si-ŕa-buŋ-ga-i = ik neem (bij de vier uiteinden aan den top) het vleesch (zie *pu*) aan den binnenkant (zie *ra*) weg.

Si-ŕa-ka-i = ik splijt den stengel. Met behulp van de *waruma ra-ka-topo* wordt de stengel in vieren gespleten tot beneden toe.

Si-ra-sasa-ka-i = ik neem het vleesch er heelemaal af. Over haar geheele lengte wordt elk der 4 reepen schoon gekrabt (zie *ra* en *sa*).

Si-ŕa-ka-po-sa = ik splits (de 4 reepen) tot fijnere reepen.

Si-ŕa-pi-ĉa-i = ik haal (van de fijn gespleten reepen) de onder (zie *ra*) huid (zie *pi*) af.

Waruma iŕa-pi-ṕo̧ = de onderhuid van den warimbo-stengel (die weggeworpen wordt).

Iŕo̧-ngmbo = de echte. *Iŕo̧-ngmbo ero̧ man* = Dit is de echte, de goede (schil), waarmede gevlochten wordt.

b) *tamutu*:

De bewerking van den *tamutu*-stengel is dezelfde als van den warimbostengel.

c) de *boschlianen*:

Gewoonlijk worden ze van den bast ontdaan. Men splitst ze vervolgens. Zie nog bij *akïkïwa*.

d) de *palmen*:

Het palmen*blad* ondergaat geene behandeling: soms moet na de voltooiing van den korf de middennerf van het blad gespleten worden (zie bij *pȩsiri*). Met de nog „vochtige" *tong* van den palm „vangt" men slechts een werk „aan", laat dan voor verder te gaan de reepen eerst drogen in de zon (zie *woli-ŵoli*, n⁰. 1). De *stengel* van het blad en de *bast* van den *stam* worden gespleten.

II. *Over de Vlecht-Methoden.*

7) *Onze terminologie.*

De terminologie, door ons hier gebruikt, hebben wij genomen na de bestudeering van het werk: „De Inlandsche Kunstnijverheid in Nederlandsch-Indië, door J. E. Jaspers en Mas Pirngadie."

8) Deelen wij dan onze stof in.

Naar het *aantal richtingen*, welke de vlechtreepen nemen, onderscheiden wij twee groote groepen. Groep A omvat de twee-richtings-methoden, groep B al de overige.

Groep A wordt verdeeld in recht- en diagonaal-vlechtwerk. Recht noemen wij het vlechtwerk, wanneer de reepen loodrecht op den rand, diagonaal, wanneer zij schuin op den rand staan. Zoowel recht als diagonaal vlechtwerk kan dicht zijn of ijl.

Groep B wordt verdeeld in de drie-, vier-, of meer richtings-methoden, naar gelang de reepen in drie, vier of meer richtingen gaan. Bij elk vlechtwerk van deze groep staan één of meerdere reepen loodrecht, de andere schuin op den rand. 't Vlechtwerk is meestal ijl.

9) Tot nadere aanduiding van een vlechtwerk volgen wij den loop van een willekeurige reep en tellen wij het aantal reepen, waar zij beurtelings o v e r heen en o n d e r doorgaat. En zoo hebben wij den één-slag, wanneer de reep beurtelings over en onder é é n andere reep gaat, den twee-slag, wanneer zij beurtelings over en onder twee reepen gaat, den drie-slag enz. Wij spreken dan ook van: één op, één neer; twee op, twee neer; enz. Wij hebben dan verder nog, wat geen verklaring meer behoeft: den rechten tweeslag, drieslag enz.; den diagonalen twee-, drieslag, enz.; den dichten twee-, drieslag enz.; den ijlen twee-, drieslag enz.

10) Opmerking verdient ten slotte nog, dat door de dooreenmenging van den één-, tweeslag enz. op één en hetzelfde voorwerp, wanneer de dooreenmenging systematisch geschiedt, de figuren ontstaan. Over het figuren- of patronenvlechten zie beneden, n⁰. 37 en vgld.

11) *De Karaïbsche terminologie.*

De Karaïb kent voorzeker de geheele techniek van het vlechten. Hij is in 't vervaardigen van elk soort vlechtwerk allerbekwaamst. Doch hij is

zich dezer kennis niet bewust. Vandaar geen logisch ordenen der verschillende vlechtmethoden, geen benamingen aan die logische indeeling beantwoordend. Hij weet bv. niets van „aantal richtingen", van „recht" of „diagonaal" vlechtwerk, heeft dus daarvoor ook geen namen.

Hij, de Karaïb, is de man der natuur. Hij leeft mede met de natuur. De natuur, de omgeving buiten hem, het planten-, het dierenrijk, de sterren, alles heeft hij opgenomen in zich. Hij is er vol van. De natuur zal hij dan ook nabootsen (zie bv. *esapiṁa*, n⁰. 11), hij zal bij de uitoefening zijner industrieën, van de schoone kunsten zijn termen aan de natuur ontleenen (zie hierover meer bij *mẹ* = teekening, n⁰. 15, b). Hij heeft gevolgelijk ook zijn vlechttermen, inzonderheid de namen der vlechtmethoden, aan de natuur ontleend. Geeft een vlechtwijze een voorwerp, 't welk overeenkomst vertoont met een wezen daarbuiten, met de huid van een visch bijv., de borst van een vogel, enz. hij zal naar de huid van dien visch, naar de borst van dien vogel, enz. de vlechtmethode noemen. Vandaar, dat één en dezelfde benaming somtijds aan meerdere, onderling verscheiden vlechtmethoden gegeven wordt. Nemen wij als voorbeeld de benaming: *pikiri*. In n⁰. 13 (zie beneden) is het de *rechte*, dichte éénslag, die *pikiri* genoemd wordt, in n⁰. 19 wordt met den naam *pikiri* de *diagonale* éénslag (zoowel ijl als dicht) aangeduid en in n⁰. 28 geeft men dienzelfden naam aan de vervaardigingswijze eener mand. Inkonsekwent lijkend bij eersten oogopslag is de benaming echter bij nadere beschouwing zulks niet. 't *Zelfde* princiep heeft in alle drie de gevallen voorgezeten. De *pikiri* (zie het woord en n⁰. 13) is een heel klein onooglijk vischje. De éénslagmethode, 't zij recht 't zij diagonaal, is wel de allereenvoudigste. Daarom: *pikiri*. Bij de bedoelde mand wordt het aantal „horizontale" reepen verdubbeld (zoo vergeleken bij de gewone mand, zie n⁰. 27), met het gevolg dat de „oogen" der mand middendoor gesneden en tot *kleine* oogen gemaakt worden. Vandaar: *pikiri* = oogen.

Vergelijk ook den term: *arapo* = logo-logo in n⁰. 17 gegeven aan *recht* vlechtwerk, in n⁰. 23 aan den *diagonalen* drieslag. Bij beide vlechtwijzen verkrijgt men dezelfde lijnenteekeningen. 't Eenig onderscheid is, dat de lijnen in n⁰. 17 langer zijn.

12) In de volgende nummers dan zijn de Karaïbsche vlechtmethoden volgens de bovenaangegeven wijze geordend, worden zij volgens de daar besproken termen aangeduid, terwijl de Karaïbsche benamingen dierzelfde methoden zullen worden verklaard.

Groep A (De twee-richtings-methoden).

a) *Recht vlechtwerk*:

13) De *éénslag*; zoowel schering- als inslagreepen dicht; de reepen alle enkel. Zie bijgaande teekening. Om den reepenloop duidelijker te kunnen aangeven, hebben wij het patroon een weinig ijl geteekend. Men denke het dicht.

Deze vlechtmethode is natuurlijk bekend. Maar men maakt er slechts zelden gebruik van. De Karaïb haalt den neus op, als ge met hem over de kunst van vlechten sprekend deze allereenvoudigste methode ter sprake brengt. „Dat is goed voor de jongens" zegt hij. Daarmede leeren zij het vlechten aan. *Pikiri* wordt die methode genoemd. *Pikiri* is de naam van een klein, overal voorkomend vischje (poptella longipinnis), in het Neger-Engelsch sriba geheeten. Want wat is de onoogelijke sriba bij den fameuzen trappoen (tarpon atlanticus), bij den kostelijken anjoemara (hoplias macrophthalmus) en wat is dit jongens-vlechtwerk bij dat, wat hij, de man aflevert! *Pikiri-ṁẹ tï-ka-sẹ pičani-čon wa* = Bij wijze van sriba is het door de jongens gemaakt. Zie echter bij *manari*, n⁰. 4, f.

14) De *één-slag*; scheringreepen dubbel en ijl, inslagreepen dicht. Zie bijgaande teekening.

Volgens deze methode wordt de binnenwand van zekere mand (*yamatu*) gevlochten. Deze binnenwand heeft een afzonderlijken naam: *i-čapasi-rï* =

zijn kapasi. *Kapasi* is de Karaïbsche benaming van het gordeldier (Dasypodidae). De benaming schijnt vreemd, is het echter niet. Het gordeldier heeft nl. een gordel of schild, 't welk gebogen is. De binnenwand nu of liever de binnenmand der *yamutu* heeft dezelfde buiging als dat schild. — Dat de Karaïb in de holle buiging werkelijk het punt van overeenkomst vindt, blijkt ten overvloede uit een kleurige beeldspraak, waarmede hij èn schild èn binnenmand aanduidt. De beeldspraak is ontleend aan de corjaal, welke ook hol is. *I-ćuriála-ri* = zijn boot zal hij nu zeggen, sprekend over 't schild van 't gordeldier... *i-ćuriála-ri* = zijn boot, sprekend over de binnenmand der *yamatu*. — Op de benaming heeft de methode als dusdanig dus niet den minsten invloed gehad.

15) De *éénslag*; schering-reepen dubbel en ijl, inslag-reepen dubbel en dicht. Zie bijgaande teekening.

Volgens deze methode was de rug gevlochten van zekere draagmand *patǫtǫ* (zie het woord) genaamd. De methode heeft geen naam. Toen ik aanhield of men zich den naam niet herinneren kon, noemde men haar: *pikiri* (zie boven).

16) De *twee-slag*; schering- en inslagreepen ijl. Volgens deze methode vlecht men bv. de zeven. De *methode* heeft geen naam. Maar naar gelang de figuren, die in het zeefvlak gevlochten worden, verschillend zijn, heeft het vlechtwerk ook telkens een anderen naam. Zie hierover bij *manari* = zeef.

17) De *drie-slag*; schering-reepen ijl, inslag-reepen dicht.

Volgens deze methode zag ik de opstaande wanden eener *patǫtǫ* gevlochten. De reepen liepen allen in bosjes van 4 den rand in (zie de teekening onder *waruma*, n⁰. 34). De schering-reepen, boven komend, vertoonden de figuur afgebeeld onder dit nummer. Zie ook de mand op de foto onder *patǫtǫ*. Om wille dezer figuur, welke *arabo*, in Neg. Eng. logo-logo heet, heette de methode: *arabo*. Over de benaming *arabo* zie beneden, n⁰. 21.

b) *Diagonaal vlechtwerk*:

18) De meest gevlochten voorwerpen bij de Karaïben zijn diagonaal vlechtwerk. De methoden hier gevolgd zijn talrijk. Ze allen te rangschikken onder één groep is bezwaarlijk. Enkele dezer laten zich, naar het telkens stijgend *aantal* reepen, waarover en waaronder naar vaste maat een willekeurige reep beurtelings gaat, wel te zamen brengen, de overige staan afzonderlijk. Men zou van deze laatste kunnen zeggen, dat zij de tweeslagmethode, of de drieslag-methode enz. zijn, maar onkenbaar geworden door de aanhoudende afwijkingen, gelijk dit bij 't patronen vlechten eenigszins 't geval is. Maar het hier door ons bedoelde vlechtwerk vereenzelvigen wij niet gaarne met het patronen of „figuren-vlechten". Vooreerst de Karaïb beschouwt dit werk ook niet als „figuren-vlechten" en vervolgens vlecht hij groote stukken, gelijk een matapi, volgens deze methoden. Wij beschouwen ze dus als vaste vlechtmethoden.

Wij bespreken eerst (in de nummers 19—21) de gegroepeerde methoden, daarna (in de nummers 22—25) de overige.

19) De *éénslag*; zie bijgaande teekening.

De diagonale éénslag heb ik enkel aangetroffen bij een klein korfje: *kuwę yenë* genaamd. Zie de beschrijving van dit korfje onder: *maipuri wembǫ*. De éénslag diende als overgang van den breeden „open" rand naar den nauwen „dichten" hals. Men noemde den diagonalen éénslag: *pikiri*. Zie het boven aangeteekende, n⁰. 11.

20) *De tweeslag*; zie bijgaande teekening.

Somtijds wordt de vuurwaaier (*woli-wǫli*) volgens deze methode gevlochten. De waaier is dan soepeler dan die, welke volgens den diagonalen drieslag gemaakt is. Op verschillende plaatsen duidde men mij de methode aan met: *marai pǫpu-ru* = borst van den marail (penelope marail). De strepenteekening, welke het vlechtwerk vertoont, moet overeenkomst hebben met de gespikkelde borst van genoemden vogel. Vandaar den naam. Zie meer over dezen waaier en zijn afbeelding onder *woli-wǫli*, n⁰. 1.

Niet altijd echter (en wellicht ook niet overal) zal men den diagonalen tweeslag met *marai popu-ru* aanduiden. Van zekeren hoofdband (zie bijgaande teekening), welke door de kinderen uit awara-tong gevlochten en voor de pret gedragen wordt, gelijk in Holland de hoofdkrans uit korenbloemen of madeliefjes, heet het: „*Watïlpa pipo si-ka-sa* = Ik vervaardig de schubben van den platkop kwi-kwi". En toch is die hoofdband volgens den diagonalen tweeslag gevlochten. Vergelijk omtrent deze tweevoudige benaming van *ééne* methode het vroeger aangeteekende, n⁰. 11.

21) De *drieslag*; zie bijgaande teekening.

Deze vlechtmethode draagt den naam van *arabo* (*arapo*), in het Neg.-Eng. logo-logo. De logo-logo is 'n kleine, smakelijke visch, welke in de kleine kreeken zit. De visch is bij den Karaïb zeer gewild èn als voedsel èn als aas voor grootere visch. Hij heeft zeer fijne schubben en donkere dwarsbanden over 't lijf. Naar aanleiding van die dwarsbanden wordt de „diagonale drieslag" logo-logo genoemd. En inderdaad het vlechtwerk, vooral wanneer men met zeer fijne reepen vlecht, doet denken aan vischschubben.

De *arabo*-vlechtmethode is overheerschend. De vuurwaaier bv. vertoont doorgaans den logo-logo. Opmerking verdient, dat men op den vuurwaaier en elders nog onderscheid maakt in den „staanden" logo-logo (*pure-no* (*y*)*arabo-rï*) en den „liggenden" logo-logo (*pato-ne-ŋ* (*y*)*arabo-rï*). Zie den afgebeelden waaier onder dit nummer. De afbeelding vertoont de minder in gebruik zijnde soort van vuurwaaier, de *toripun* (zie het woord).

De matapi heeft altijd zoo boven als onder een rand van handbreedte uit *arabo*. Soms is heel de matapi *arabo*. Pagalen zijn ook vaak volgens deze methode gevlochten.

Bijna elk vlechtwerk verder, dat figuren vertoont, heeft den *arabo*-steek tot grondslag. En de *arabo*-steek dient ten slotte om den overgang te maken van de eene vlechtmethode tot de andere.

22) *Akuri ye-rï* = de tanden van het konijn; zie bijgaande teekening.

Dicht vlechtwerk. De volgorde der steken van elke willekeurige reep is de volgende: a) 4 neer b) 3 op:

c) 2 neer d) 3 op. Wanneer wederom a) 4 neer.

b) 3 op c) 2 neer d) 3 op. En zoo altijd verder.

Gewoonlijk gaat de „konijnen-tanden" methode van de „logo-logo-methode" uit. Elke reep, wat duidelijk is, vangt dan niet aan met a. De eerste *rechtsche* reep na, uit den logo-logo komend, over 4, reepen te zijn gegaan, begint met a, de tweede na over 3 reepen te zijn gegaan met c, de derde na over 2 reepen te zijn gegaan met het midden van a. Met het midden van a, want zij begint niet met onder 4 maar onder 2 reepen door te gaan. Daarna heeft zij de gewone boven gegeven volgorde: b, c, d—a, enz. De vierde reep is weer gelijk aan de eerste, de vijfde aan de tweede, de zesde aan de derde. En zoo voort.

Van de *linksche* reepen begint de eerste, na, uit den logo-logo komend, onder 6 reepen te zijn doorgegaan, met b, de tweede na onder 3 reepen te zijn doorgegaan met d, de derde na onder 2 reepen te zijn doorgegaan met b. De vierde reep (gelijk boven) is gelijk aan de eerste, de vijfde aan de tweede, enz.

't Opvallende van deze vlechtmethode, 't geen bij gekleurd vlechtwerk vooral waar te nemen is, is, dat al de drie-óp steken, zoo rechtsche als linksche, telkens dat ze opkomen, GETWEEËN ópkomen. Aan dat GETWEEËN opkomen der reepen dankt de methode haar naam. Zoo immers vallen de TWEE zeer lange snijtanden, zoo in de boven- als onder-kaak van het konijn elkeen op. *Akuri ye-rï si-ča-sa* = Ik maak (vlecht) konijnentanden. Zoo spreekt de Karaïb, wanneer hij het over deze methode heeft.

De „konijnen-tanden methode" levert hecht vlechtwerk. De *matapi* (behalve den boven- en onderrand, waarover reeds boven in n⁰. 21) wordt gewoonlijk er naar gevlochten. De *yamatu* ook zeer dikwijls. Kleine snuisterijen zooals sigarenkokertjes voor den verkoop, hebben ook vaak een groot stuk „konijnen-tanden".

23) *Kumako ema-rï* = mierenpad. Zie bijgaande teekening.

Dicht vlechtwerk; een methode in de Marowijne-rivier en het Para-district door de *Tërewuyu* vaak gevolgd om de matapi te vlechten.

De van *rechts* naar links loopende reepen hebben a) 3 op b) 2 neer c) op d) 1 neer (te zamen 9 steken). Daarna weer te beginnen met a.

De van *links* naar rechts loopende reepen hebben a) 6 neer b) 3 op (te zamen ook 9 steken). Daarna weer te beginnen met a.

De linksche, schuins staande, korte 3 óp-steken komen in verschillende rijen *onder* elkaar te staan, in dier voege echter, dat elke drie-op steek ter breedte van één reep naast den boven hem zijnden drie-op steek staat. Dat regelmatig onder elkaar staan in rijen van korte steken doet den Karaïb denken aan loopmieren (*kumako*). Ook deze loopen achter elkaar in rijen, wanneer ze uittrekken om een kassaveveld te plunderen. Vandaar de benaming: *kumako èma-rï* = mierenpad.

Om grootere hechtheid aan de matapi te geven, verwisselen na een strook van c^a 2 d.M. de mieren-vormers, zoodat nu de *rechtsche* reepen de onder elkaar staande, korte drie-óp steken (of mieren) leveren.

24) *Murisi pipo* = bast van de Mauritiusvrucht; zie bijgaande teekening.

De glanzend bruine vrucht van den Mauritius heeft veel van een nog gesloten denappel. Haar schil bestaat nl. uit tientallen ruitvormige harde schilfers. Het vlechtwerk nu, volgens de „*murisi pipo*-methode" vervaardigd, heeft ook dat voorkomen. Bij 't eerste gezicht zou men zeggen, dat de Karaïb twee afzonderlijke lagen gevlochten heeft, waarvan de bovenste: open vlechtwerk is, bestaande uit kleine langwerpige vierkanten of ruiten (De Mauritius-schilfers) — de onderste: dicht vlechtwerk. De niet van haar bast ontdane warimbo-reepen hebben daarenboven nog de kleur van de Mauritius-vrucht. 't Is een rijk en deftig vlechtwerk.

Men vlecht volgens deze methode wel eens kleine (één-wandige) pagalen. Dan is de vierkante bodem van „logo-logo". Volgens dezelfde „logo-logo-methode" voortvlechtend, begint men na de reepen omhoog gebogen te hebben de wanden op te trekken. Van de „logo-logo" gaat men weldra over in „*murisi pipo*". Geheel de wand is dan *murisi pipo*, buiten den boven-rand, die wederom „logo-logo" is, waarmede men de mand voltooit.

Wanneer men nu één en dezelfde reep volgt, onverschillig welke, krijgt men deze volgorde: a) 1 neer, b) 4 op, c) 1 neer; d) 1 op, e) 4 neer, f) 1 op. Daarna weer a), b), enz.

Elke reep echter ('t geen overigens duidelijk is) vangt beneden van den „logo-logo" uitgaande niet onmiddellijk met a) aan. De eerste logo-logo reep, na over 4 reepen te zijn gegaan, begint met c). De tweede, daarnaast liggende logo-logo reep, na over 3 reepen te zijn heen gegaan, vangt aan met a). De derde reep, na over 2 reepen te zijn heengegaan, begint met e). De vierde reep is weer gelijk aan de eerste, de vijfde aan de tweede, de zesde aan de derde enz. De lange vier-óp-steken vormen te zamen de langwerpige vierkanten of ruiten of Mauritius-schilfers, waarover boven.

Wanneer volgens deze methode met gekleurde reepen gevlochten wordt, dan vertoonen de gekleurde boven-komende reepen dwarse, onder elkaar staande zigzag lijnen. Zie bijgaande teekening. De lijnen worden *matuni* genoemd. Zie meer over deze benaming bij *me*, n°. 13, a.

25) *Woi* (*w̆*)-*ot-apa-rï* = schoone savana. Zie bijgaande teekening, Dicht vlechtwerk.

Beschouwen wij eerst de *benaming* der vlechtmethode. Twee soorten van savana's kent men: de zand-savana, door de Karaïben *apararï* geheeten en de gras-savana, welke door hen *woi* genoemd wordt. Hier is dus een gras-savana bedoeld. *Apa* beteekent: het vallen van het water, de eb. *Ot* is pron. reflexivum. Nu, in 't maken van reflexief. Zelfs met schijnbaar onmogelijke werkwoorden doet hij zulks. Zie hierover meer bij het reflexivum: *o*. *W-ot-apa-rï*, reflexivum van *apa* (*w̆* = overgangsmedeklinker; *rï* = suffix), klinkt dan wel aannemelijk. *Woi w̆-ot-apa-rï*, door de Karaïben zelven verklaard met: „schoone savana", zal dan volgens letterlijke be-

teekenis allerwaarschijnlijkst een grassavana zijn, die, dewijl het overtollige water weggetrokken is, mooi opgroeit.

Beschouwen wij thans den *loop der reepen*. De *rechtsche* reepen hebben a) 1 neer, b) 7 op. De *linksche* reepen a) 7 neer, b) 1 op.

De aanvang van deze methode is als volgt. Den logo-logo uitkomend begint de eerste *rechtsche* reep met 2 op, daarna de aangegeven volgorde a) 1 neer, b) 7 op a) 1 neer, b) 7 op enz.; de tweede rechtsche reep vangt aan met 6 óp, daarna de vaste orde a) 1 neer, b) 7 op enz. De derde reep is geiijk aan de eerste, de vierde aan de tweede; de vijfde aan de eerste enz. De *linksche* reepen hebben het omgekeerde.

Dit vlechtwerk is buitengewoon sierlijk. De korte één-óp-steken, op regelmatigen afstand van elkander boven komend, glinsteren tusschen de buitengewoon lange zeven óp-steken en geven aan dit vlechtwerk een eigenaardig cachet. De wanden der huismand, *matutu* genaamd, vlecht men gaarne volgens deze methode. Ook snuisterijen, die voor den verkoop bestemd zijn.

Groep B (De meer dan twee-richtings methoden)

26) Men vlecht vooreerst volgens de *drie*-richtings-methode. Hier vallen 4 soorten te onderscheiden. Elk der 4 soorten levert „open" vlechtwerk. Zij worden besproken in de nummers 27, 28, 29a en 29b.

Vervolgens vlecht men volgens de *vier*-richtings-methode. Men kent hier de gewone vlechtwijze (zie n⁰. 30) en een varieteit van deze (zie n⁰. 31.) Beide leveren „open" vlechtwerk. Ook „dicht" vlechtwerk wordt volgens de vier-richtings-methode vervaardigd; zie n⁰. 32.

27) *Kuru-kuru gnu-ru* = oogen der koeroekoeroe. Zie bijgaande teekening.

Parellel met den bovenrand der mand (1ste richting) loopt het eene gedeelte . . . schuins óp, naar den bovenrand resp. van links naar rechts (2de richting) en van rechts naar links (3de richting) het tweede en derde gedeelte der reepen.

De gewone manden worden volgens deze methode gevlochten, alsook de *waru-waru* (mieren-gordel).

N.B. Evenals de benaming *pamakarï* (zie beneden, n⁰. 30) zal de benaming *kuru-kuru* wel een beteekenis hebben. Men kon ze mij echter niet geven. Ik houd, dat het termen zijn, wier beteekenis men vergeten is. Evenzoo wist men de benaming *pesi (y)arï* = bladeren van . . . (zie beneden, n⁰. 29, b) niet te verklaren. En in dezen term mag men zonder gevaar van te dwalen toch wel een aanwezige beteekenis voor zeker houden.

28) *Pikiri gnu-ru* = oogen van de sriba. Zie bijgaande teekening.

Dezelfde methode als boven (n⁰. 27) beschreven, behoudens wat volgt. De met den bovenrand parallel loopende vlechtreepen zijn thans ééns zooveel in aantal, met 't gevolg, dat de „groote" oogen in tweeën gesneden worden en „kleine" oogen ontstaan; vandaar sriba-oogen. Over de sriba zie boven n⁰. 13. Over de benaming dezer methode zie de opmerking in n⁰. 11.

29a) *Kwgikg gnu-ru* = oogen der krabbenmand; zie bijgaande teekening. Het onderscheid van deze vlechtmethode met de sub 27 beschrevene ziet men aanstonds, wanneer men een willekeurige, diagonaal loopende vlechtreep aandachtig beschouwt. De diagonale reep nl. zal telkens over den afstand, welke tusschen de 2 horizontale reepen ligt, bij de nu besproken methode over (of onder) „twee" andere reepen gaan, terwijl zij bij de *kurukuru gnu-ru* slechts over „ééne" reep gaat. Ook andere manden dan krabben-manden worden volgens deze methode gevlochten. De methode bij die manden toch den naam van *kwgikg gnu-ru* (zie *akasi*).

29b) *Pgsi (y)arï* = blad van den . . . Zie bijgaande teekening.

Volgens deze methode zag ik het mandje van een dansrammelaar gevlochten. Over dezen rammelaar zie *karawasi*.

Slechts één keer heb ik deze vlechtmethode ontmoet. Had men meerdere vlechtmethoden van het type: *pgsi (y)arï*, men zou ze als een *afzonderlijke categorie* onder de drierichtings-methoden moeten rangschikken

en behandelen. Nu ik maar één type gevonden heb, verwaarloos ik de nadere indeeling.

't Onderscheid tusschen *deze* vlechtmethode en de vorige (n⁰. 28 en 29) bestaat hierin, dat bij deze methode *één en dezelfde* reep successievelijk *twee* richtingen volgt, doordat zij telkens om de horizontaal loopende reep heen omgebogen wordt, terwijl bij de vorige methoden voor elke nieuwe reep gevorderd wordt.

De benaming *pęsi* (*yarï* kon men mij niet verklaren. Zie boven, n⁰. 27, N.B. (*Y*)*arï* is: blad, bladeren. Wellicht is *pęsi* de benaming van een boom. *Pęsi* zou ook verband kunnen hebben met *pęsiri*. *Pęsiri* is de benaming van zekeren platten korf. Zie meer over dezen korf onder *pęsiri*. Zie ook nog *pasiri yarï*.

30) *Pamakarï*; zie bijgaande teekening.

De benaming is duister; zie boven n⁰. 27, N.B. Zoowel de methode als de mand zelve worden met *pamakarï* aangeduid. Zie de afbeelding der mand onder n⁰. 43.

De teekening wijst de *vier* richtingen allerduidelijkst aan. Zoowel sier- als vrachtmanden worden naar deze methode gevlochten.

31) *Pamakarï*; zie de teekening onder *waruma*, n⁰. 35.

Dezelfde methode als boven, n⁰. 30. Doch alle reepen zijn dubbel. De opstaande wanden van een *patǫtǫ* zag ik zoo gemaakt.

32) *Puręi yę-rï* = tanden van den pireng. Zie bijgaande teekening.

Volgens deze methode wordt door de kinderen vaak een hoofdband gevlochten. Over dezen hoofdband en het vlechtmateriaal zie boven, n⁰. 20.

Legt men de teekening voor zich, dan ziet men dat de band uit 4 reepen gevlochten is. Twee dezer reepen loopen schuins naar boven (1ste richting) en vallen vervolgens loodrecht neer (2de richting). De twee andere dalen in schuinsche richting naar beneden (3de richting) en stijgen rechtop naar boven (4de richting).

De scherpe punten van den band doen denken aan tanden en gaven de benaming: pireng-tanden. Waarom men voor de benaming juist den pireng nam? De pireng, of zoetwaterhaai, is op vele plaatsen veelvuldig. Hij is zeer gevreesd. En dikwijls ondervindt men zijn vraatzucht. Zie hierover meer bij *pürai*.

Bijvoegsel.

33) Hetgeen in de eerstvolgende nummers (34, 35 en 36) gegeven wordt, is eigenlijk niet iets nieuws. De wijzen, waarop de „rand" eener mand (inzonderheid der *patǫtǫ*) dikwijls gevlochten wordt, kan men immers terugbrengen tot de in de vorige nummers besproken vlechtmethoden. Geven wij die „rand-vervaardigingen" toch nog eens afzonderlijk, dan is het om beter te doen zien, hoe bekwaam en accuraat de Karaïb in 't vlechten is, zoodat hij de laatste hand aan een vlechtwerk leggend nog met veel zorg te werk gaat... om te doen zien, hoe hij in 't geven der benamingen zich zelven gelijk blijft.

34) *Pikiri ęsi-pi-rï* = de sriba-rand. Zie bijgaande teekening.

De methode en de benaming der methode zijn boven besproken in n⁰. 13.

35) *Węmbǫ* = draaikolk. Zie bijgaande teekening.

Tu-węmbǫ-yę ęsi-pi-rï s-il-ya = Bij wijze van draaikolk zal ik zijnen rand maken. Methode en benaming zijn besproken in n⁰. 16. Zie, gelijk aldaar gezegd, bij *manari*.

36) *Kotaka wena-po* = het voetspoor van den koertaka. Zie bijgaande teekening.

Deze figuur wordt ook door de vrouwen geschilderd op aardewerk, wordt verder nog door de mannen „gebonden", bij 't aaneenbinden der onderdeelen van een pijl: draagt dan ook telkens denzelfden naam. Over de figuur meer in het artikel over de Karaïbsche Ornamentiek. Zie *mę* = teekening, n⁰. 13, b.

N.B. De rand op eene der 3 bovengenoemde wijzen vervaardigd wordt

ook aangeduid met: *tïkasęmę*. Dit woord (*tï-ka-sę* = verl. deelw. van *kapu* = maken en *mę* = bij wijze van) zal beteekenen: goed afgewerkt. *Tï-ka-sę mę si-ka-takę* = Ik zal een goed afgewerkten (rand) maken. Die randvervaardiging vraagt tijd. Wanneer men spoedig een rand afhebben wil, wikkelt men een enkelvoudige reep eenvoudigweg om den rand henen. Zie bijgaande teekening.

III. *Over het figuren-vlechten.*

37) Bij het figuren-vlechten zijn het òf de inslag- of de scheering-reepen, die de figuren vormen. Nooit beiden te zamen.

38) Bij gekleurd vlechtwerk maken de gekleurde reepen de figuur uit. Zij komen dus boven of blijven onder naar gelang de figuur het vordert. De hechtheid van het vlechtwerk komt daar somtijds tegen op. Zie het aangeteekende onder *mę*, n⁰. 9 op welke wijze.

39) Bij ongekleurd vlechtwerk wint de figuur somtijds in duidelijkheid, zooals bij de matapi's, doordat de inslagreepen met den rug naar buiten, de scheering-reepen met den rug naar binnen gekeerd zijn. Toch moet men de figuren met de noodige voorzichtigheid opnemen. Want het kan, vooral tegen den avond, zeer goed geschieden, dat men denkt een figuur goed opgenomen te hebben en men heeft in plaats van de figuur zelve, de ruimte, door de figuur opengelaten, voor de figuur genomen en als dusdanig opgeteekend.

40) De mooiste, sierlijkste figuren vindt men op de huis- of lijfmand. Met deze benaming bedoel ik de mand, waarin zoowel de man als de vrouw hun benoodigdheden van elken dag bewaren. De mand der mannen heet *pakara*, die der vrouwen *pasuwa*.

41) Over de figuren, haar benamingen, beteekenis enz. zie het artikel: Ornamentiek, onder *mę* = teekening.

IV. *Over de voorwerpen die gevlochten worden.*

42) Ter verkrijging van een overzicht sommen wij hier al de vlechtvoorwerpen op met korte aanduiding van doel of materiaal, enz. Volledige beschrijving van elk zoeke men onder het resp. woord. Om wille van overzicht ook beelden wij de meeste manden, enz. hier af. Vindt men de afbeelding niet, men zoeke ze dan onder het resp. woord.

43) *Draagmanden*:
kurukuru
tuwęgǫro en
pamakari, die tot het vervoer van zware voorwerpen bestemd zijn;
patǫtǫ met hetzelfde doel als de drie voorgaande, maar van geheel anderen vorm;
akasi om gebakken kasavebrooden;
kuwękę om krabben te vervoeren;
pęsiri en
wayarimbǫ uit één en meerdere versche palmbladeren in 't bosch zelve gevlochten om boschvruchten en stukken vleesch huiswaarts te dragen.

N.B. Vijf der draagmanden zijn hier afgebeeld. Een teekening van *pamakari* is overbodig. Wanneer de hier vertoonde *kuru-kuru* mand volgens de *pamakari*-methode (n⁰. 30) gevlochten wordt, heet zij niet meer *kurukuru* maar *pamakari*. Foto's van *pęsiri* en *wayarimbǫ* vindt men onder de resp. woorden.

De draagmanden worden op den rug gedragen met behulp van een draagband. Deze draagband, *amǫtï* genaamd, is niets anders dan een reep uit den buiten- of binnenbast van sommige boomen. In aanmerking daarvoor komen: *amǫsę*, *apęręmu*, *awiyu*, *kërękërę ma'uru-ru* (binnenbast), *kwatïrï*, *takuręwę*, en soms ook de gewone, jonge *mauru*. De band, bevestigd aan de mand, loopt dan over het voorhoofd. Want met het voorhoofd draagt men zware lasten. Zie *węmun*.

44) *Huismanden*:

matutu om gezuiverde katoen of gezeefd kassavemeel op te vangen;

yamatu om kleederen etc. veilig te bewaren;

pakara en

pasuwa, de eerste voor mannen, de tweede voor vrouwen. Kleinere voorwerpen van dagelijksch gebruik doet men in deze sierlijke manden.

Verder kunnen wij tot dit soort manden terugbrengen:

ćapasi-rï = bergmandje, dat voor de hand ligt en gemakkelijk te bereiken is.

tonoro (y)genë = waar men het jong van een vogel de eerste dagen in opkweekt.

Huishoudelijke mandjes, welke geen afzonderlijken naam hebben en met *kuru-kuru* aangeduid worden. Wellicht zijn zij nabootsingen van Europeesch werk.

Al de bovengenoemde manden zijn hier afgebeeld.

45) *Speelmandjes*:

karawasi voor den dans;

umariri, hoofddeksels voor feesten;

maraka en

kuwe yenë voor kinderen;

De afbeeldingen der twee eerst genoemde voorwerpen vindt men onder de resp. woorden, die der twee laatste onder *esapiḿa*, n⁰. 1.

46) *Zeven*:

manari en

woka.

Zie de afbeeldingen onder *manari*.

47) *Waaiers*:

toripun en

woli-ŵoli.

Zie de afbeeldingen onder *woli-ŵoli*.

48) Verder:

matapi = kasavepers. Zie de afbeelding onder het woord.

waru-waru = instrument in den vorm eener matapi, waarin mieren bevestigd worden.

waru-waru = in den vorm van een platten band. Zie de afbeelding onder *waru-waru*.

kundï-nano = heupsnoer uit een liaan gebreid.

waranba = soort van mat of groot bord waarop men bij 't bakken de brooden legt.

pamakari = van langwerpig, vierkantigen vorm; dient om de lading der boot tegen zon en regen te beschermen.

Voorwerpen voor den verkoop aan de Blanken bestemd als = miniatuur zeefjes, matapi's, sigarenkokers, enz. Zie de afbeelding v. e. sigarenkoker.

49) Ten slotte noemen wij nog de *speelvoorwerpen*. Uit het materiaal, boven aangegeven in n⁰. 4, vlecht, breit of knoopt men bij wijze van ontspanning allerlei kleine voorwerpen, die men voor zich zelven maakt, er mee lacht en wegwerpt... of die men maakt voor de kinderen om er mee te spelen. Zie *esapiḿa*. Het zijn nl. nabootsingen van vruchten, dieren, opvallende lichaamsdeelen, enz. Ook enkele Europeesche voorwerpen worden nagebootst. Van verschillende voorwerpen vindt men in den dictionnaire onder het resp. woord de beschrijving, de afbeelding echter hier.

arumunića = harmonica.

aturi aepu-po = zekere vrucht.

kaikusi aña-rï = tijgerklauw.

kariŵaru pipo = paard.

kawarï = kwi-kwi schubben.

kuwe (w)ese-ŋ = slakkenhuis.

mope epu-po = mope vrucht.

pürai ye-rï = zie boven n⁰. 32.

surupu = sloep, roeiboot.

wanawanari = watervogel.
wateipa pipo = zie boven n⁰. 20.
woka = boeta-boeta (vogel).
woto yepo = vischgraat.
wuiltai = zekere kikker.
yakarawa = hert.

warusi - Virola Mycetis Pulle; baboenhout. *Warusi epe-rï rampu-ru me* (v. h. N. E. rampoe; Holl. lamp) *s-amui-ša* = Ik raap de vruchten van den baboenhout op, om een lamp te maken. De vruchten worden op een maripa-printa aaneengeregen en te drogen gelegd in de zon. Goed gedroogd zijn zij ontvlambaar. Van boven af brandt men vrucht voor vrucht op. Zie *awei*.

waru-waru - 1) een open vlechtwerk, uit warimbo-reepen gemaakt, bestemd om mieren te dragen. *Yuku-(y)enë moro waru-waru* = Dat vlechtwerk dient om mieren te dragen. *Waru-waru am ča-ko yuku-topo* = Maak een waru-waru voor de yuku-mieren.

2) Men heeft twee soorten van waru-waru's. De eerste heeft een mandvorm, gelijkt op een stuk matapi. Men houdt den te behandelen persoon met meerderen vast, steekt diens arm in het vlechtwerk en laat den arm door de mieren be-bijten. De tweede soort is vlak, gelijkend op een band. Het zijn open-gevlochten ruiten van c^a^ 1 d.M. lengte, $1/2$ d.M. breedte, op geregelde afstanden staande van elkaar, onderling verbonden door een dicht-gevlochten reep van 2 cM. breedte. De ruiten en de reep zijn uit één stuk. *T-owe-t-owe-ke moro waru-waru* = Die waru-waru heeft veel buiken. Zie bijgaande teekening. Men houdt den band, met mieren bezet, tegen het lichaam aan.

3) Om de yuku-mieren in het vlechtwerk vast te zetten, gebruikt men de schacht van een veer. *Moro tonoro apoli-po čoto-ko, yuku emo-toko-me* = Snijd de vleugelveer van dien vogel (in den vereischten vorm), om yuku's in de waru-waru te steken. In de holle veerenschacht doet men nl. de mier. Men wringt vervolgens de schacht tusschen de warimbo-reepen, ter plaatse waar deze elkaar ontmoeten en haalt ze er geheel door. De mier blijft dan achter. Ze wordt door de reepen zoo vastgeklemd, dat haar kop vrij blijft.

4) De *waru-waru* wordt gebruikt, wanneer iemand lui is. Men denkt er zoodoende de luiheid uit te jagen. Bij grootere kinderen geschiedt dit. De bedoeling hierbij (volgens mijne meening) is dan niet om te straffen, maar om te genezen. Te meer denk ik dit, omdat de groote menschen tot datzelfde doel: de uitdrijving der luiheid, der onbekwaamheid, enz. de yuku's in hun eigen lichaam laten bijten. Zie hierover meer bij *yuku*.

5) Het behandelen van iemand met de yuku's heet: roosteren. *Tuwalo koro! Akiñu-pe ay-ata, ku-pu-take yuku-ke* = pas op! Als ge lui zijt, zal ik je roosteren met yuku's! Zie meer bij *pu* = roosteren. — Ook zegt men: iemand slaan. *Waruma ka-pu-po kë-po-take* = Ik zal je slaan met het warimbo-vlechtwerk (de *waru-waru* nl.).

6) In den ouden tijd moet men nog een tweede soort mier vastgeklemd hebben in de *waru-waru*, nl. de *tentenpiara*.

wasei - Euterpe Oleracea Mart.; N.E. swampoe-prasara; pina- of palisade palm. De Indiaan gebruikt dezen palm tot vele doeleinden.

1) De lange bladeren dienen tot dakbedekking; zie *auto*, n⁰. 14. Heeft men, in 't bosch zijnde, oogenblikkelijk een mand van noode, men vlecht ze gaarne uit 't pina-blad; zie *pesiri* en *wayarimbo*.

2) Twintig tot dertig stengels van het pina-blad op afstand van elkander tot het vangen van *ngya*; zie *sunsun*.

3) De palm heeft eetbare kool; zie *sakïra*.

4) De vruchten leveren een drank. *Wasei ipen-ga-ko enï(g)-tome* = Pluk pina-vruchten af, dat ik te drinken hebbe. Men verwarmt water, waarin de vruchten worden geweekt. Men stampt het vleesch van de steenen pitten in den houten vijzel, doet alles vervolgens in een kalabas. Na het met water te hebben aangelengd, roert men het goed om. Men verwijdert de pitten

en de drank is gereed. Men drinkt hem naar keuze, koud of warm. Donkerder dan koemboe.

5) De leege vruchtentros is een bezem; zie *paišawa*.

6) De stam wordt gespleten tot latten, gebruikt bij dakbedekking (zie *auto*, n⁰. 14), bij 't aanleggen van een vloer (zie *ra*).

7) De bast is een geneesmiddel tegen verwondingen, aangebracht door houwer of mes. Een stuk van de bast wordt verwarmd boven 't vuur, uitgeknepen boven de wonde. Ten slotte wordt van het zachtere gedeelte van den prasara-bast op de wonde gelegd.

8) In den ouden tijd leverde deze palm het zout. Stukken prasara, ter grootte van een mensch, werden op elkaar gestapeld en in brand gestoken. De asch deed men in mandjes. Men liet water door de mandjes loopen. Beneden ving men het water weer op. Dit opgevangen water liet men een tijd staan. 't Kreeg een bezinksel, het zout namelijk.

9) *Wasei ekata-rï* = tak van den pina-palm. Een vlecht-figuur; zie bij *woli-woli*, n⁰. 2, b en n⁰. 3.

10) Veel gelijkenis met de *wasei* heeft de *pasiwïi*. Zie dit woord.

wasimbo - Onverwacht; een plaatsje langs de spoorlijn.

watamui - benaming van zekere liaan. Over de lianen zie *simo*.

watapuil - de groote zeeschelp. Over schelpen zie *arï*.

wateipa (ook *watïlpa*) - Hoplosternum thoracatum; N. E. platta hede kwikwi; plat-kop kwikwi.

Watïlpa pi-po = de schubben van den plat-kop kwikwi; benaming van een hoofdband. Deze band wordt gevlochten uit 6 of 10 reepen van de awara-tong. Dient tot vermaak der kinderen. Zie hierover bij *pürai*.

Watïlpa pi-po is ook de benaming eener bindfiguur: zie *purïlwa*, n⁰. 12. Over kwikwi's zie bij *kariwaru*.

watï - bijwoord van ontkenning. *Watï* staat onmiddellijk achter de zaak, welke ontkend moet worden. Het kan staan achter:

substantieven. *Tuna-ka woto watï man* = In (dit) water zit geen visch. Zie nog bij *ato* = hol.

pronomina. *Am watï poko na* = Ik heb er geen bij me (letterl. Iets niet is er bij me). *Am watï lomero maro na* = Ik heb er geen een meer. *Werasi am watï maro na* = Ik heb geen schaar.

adverbia en *adjectiva*, praedicatief gebruikt. Zie bij *ere* = snel, *ko'i* = snel, *sawone* = licht, *tïkse* = ver, *yansi* = diep.

samengestelde woorden en vormen. *Auto-po watï man* = Hij is niet tehuis. *Karapana moro-po watï man* = Muskieten zijn er niet. *Otï-poko watï* = Er is geen reden toe (het hulpwerkwoord is verzwegen). *W-ot-andï-mo-topo watï na* = Plaats om te zitten heb ik niet.

2) *Watï* wordt ook gebruikt om een vraag, een verzoek zachter te kunnen doen. *Maritï am-watï a-maro na, wo* = Vrouw, hebt ge dons (letterl. geen dons) voor me?

3) Het werkw. behoeft niet altijd den 3den persoon te vertoonen; zie bijv. bij *kawai* = gevecht en *pe* = suffix, n⁰. 3.

4) Over de andere wijzen om ontkenning uit te drukken, zie bij *pa*.

watïlpa - zie *wateipa*.

wato - 1) vuur. Vroeger maakte men vuur met behulp van zekere liaan (zie *murewa*). Tegenwoordig gebruikt men in alle kampen lucifers. Buitenshuis gebruikt menigeen de tondeldoos (zie *kupesini*).

2) Over het vuur, waarop men kookt, enz. in de kampen, zie *arepa*, n⁰. 2; 't welk men 's nachts onderhoudt naast zijn hangmat, zie *nimoku*, n⁰. 12; 't welk ter verlichting dient, zie *awei*; waarin men aardewerk bakt, zie *arino*, n⁰. 11, waarmede men de booten verbreedt, zie *kuriala*, n⁰. 3.

3) Het vuur aansteken, zie *pomamu*; aanwakkeren, zie *uwlo*, *woli-woli*; beschermen tegen den wind, zie *atu(e)*; matigen, zie *aripapu*. Het uitgaan van 't vuur, zie *ewutï*. Het vuur dooven, zie *ewu-ka* onder *ewutï* en *wo*.

4) Naar den „rooden" gloed van het vuur wordt zekere zwart-roode slang genoemd *wato-imo* (zie bij *kuli*, n⁰. 20 en *imo*) en wellicht ook

zekere boom (zie *watǫrǫ*). Naar het „schroeien" van het vuur heet zekere bij *watǫ wanǫ* = vuur-bij, Zie *wanǫ*.

5) *Watǫ-po* = houtskool (*po* = suffix, het verleden aanduidend). *Watǫ yatï* = brandhout. Zie de woorden. *Watǫ-wa pupukǫ-po* = blaas door brandwonde veroorzaakt.

watǫ - foecalieën. Zie bij *panakowe*. *Watǫ-mbo uriña-po-nę* = drekvlieg. Ook als scheldwoord (zie *ęyu*) komt *watǫ* voor. Zie verder bij *wę-ti* onder *wę* = buik, n⁰. 6.

watǫimǫ - Elaps Surinamensis; koraalslang. De Karaïbsche benaming is een samenstelling van *watǫ* = vuur en *imǫ*; zie hierover bij *ǫkǫyu* = slang, n⁰. 4. Volgens enkele Indianen wordt de slang tot 1½ M. lang, met een dikte van 2 à 3 duim. Zij is geringd en sierlijk. *Watǫimǫ tï-kǫtǫ-po-sę, yukpun mę porï* = De koraalslang is aan stukken gesneden (term voor strepen- of ringen-teekening; zie bij *yamun*, n⁰. 20), zij is zeer mooi. *Tuna-ka kën-ęma-yan* = Zij verblijft in het water. Haar beet is doodelijk.

Volgens een ander is zij dun en hoogstens 4 à 5 d.M. lang. Zij is zwart. Haar beet pijnlijk. Dat slangetje is waarschijnlijk Atractus Badius. De Encyclopaedie zegt van Atractus Badius, dat de teekening op den rug uit donkere vlekken bestaat, die somtijds halfringen vormen op roodbruinen achtergrond. 't Geen volgens ons wel aan vuur = *watǫ* doet denken. Een dergelijk slangetje werd door een Boschneger: faja-sneki, d.i. vuurslang genoemd.

watǫn - zie bij *ęyu* = schelden, n⁰. 3, c.

watǫ-po - houtskool. Over de samenstelling van dit woord zie *watǫ* = vuur, n⁰. 5. *Watǫ-po wara* = gelijk houtskool, zie den zin waarin deze uitdrukking gebruikt wordt, bij *yamun* = lichaam, n⁰. 2. Houtskool levert zwarte verf tot 't beschilderen van het gelaat; zie *alakuseri*. Zie ook bij *kuli* = roode klei.

watǫrǫ - N.E. broedoe-hoedoe; bloedhout. Een zachte houtsoort van 't bosch De Karaïb dezen boom ziende denkt niet aan het roode bloed, maar aan den rooden gloed van 't vuur. Zie *watǫ* = vuur, n⁰. 4.

watǫ wanǫ - Vuur-bij. Zoo genaamd omdat haar steek een pijn veroorzaakt als van brandwonden. Zie bij *watǫ*, n⁰. 4. Over bijen zie *wanǫ*.

watǫ yatï - brandhout; letterl. de zijden (*ya-tï*) van het vuur (*watǫ*). Zie over het woord *ya-tï* en zijn afleidingen bij *yatï*.

watrakan - een N.E. woord, samengesteld uit watra = water en kan = kan, kruik. Zie het opgeteekende over dit aardewerk bij *oriñǫ*, n⁰. 12, b.

wawa - zie *sęwǫ*, n⁰. 4.

wawa ñǫ - schoonbroer; zie *pamu*, n⁰. 2.

waya - verkorting van *wayamu*; zie aldaar.

wayaka - pisie (zie echter bij *ayu'ï*). Ook werd de boom mij aangeduid met *wa'ę-ran* = gelijkend op *wa'ę*.

wayako - schijnt vroeger ook gebruikt voor *wayamu*. Zie het verhaal bij *wayamu*.

wayakuta - verlamd zijn. *Mǫsę ni-ŵayakutā-i* = Hij is verlamd. *Y-apo-li-pǫ wayakutā-i* = Mijn arm is verlamd. *Wayakutā-i* = Ik ben verlamd. Het woord staat wellicht in verband met *wayamu* = schildpad. *Ta* = suffix, om verba neutra te vormen.

wayama - Cucurbita pepo; pompoen.

wayámaká - Iguana tuberculata; leguaan. *Mǫ-ya-wa n-ito-n, wayámaká poka tï-wǫtǫ-ri mę n-ito-n* = Hij is daar ginds heen gegaan, hij is leguanen schieten voor toespijs. Zie bijgaande foto.

Het vleesch der leguaan is buitengewoon smakelijk. Ook de eieren der leguaan zijn goed, beter dan die der schildpad. De Indiaan jacht makend op de leguaan, zie *rapa*, n⁰. 21. In den tijd, dat de leguanen eieren leggen, worden zij vaak met den strop gevangen, zie *enamu*. Over een „lachenden" leguaan, zie *ariïawa*. Een kleinere soort leguaan heet *karuwa*. Over de hagedissen, zie *kankasapa*. Zie volgende woorden.

wayámaká andï-kë-rë - leguanenstaart; benaming van zekere liaan, welke alleen aan haar uiteinde bladeren heeft. Zie *simo*, n⁰. 2. De bladeren worden gebruikt om het geneesmiddel te maken tegen slangengif.

wayámaká erepa-rï - het kasavebrood van den leguaan; benaming van zekere liaan. Zie de reden der benaming bij *napi-ran*.

wayámaká yumañ - vader van de leguaan; benaming van een klein reptiel, op een kleine hagedis gelijkend. De benaming vindt haar oorsprong hierin, dat het reptiel begint te roepen omtrent den tijd, dat de leguaan haar eieren legt. 't Eieren leggen der leguaan en 't roepen van dit reptiel geschieden beiden in 't begin van den Drogen Tijd. *Iromun-po ko-ma-no* = Het roept tijdens den Drogen Tijd. Het reptiel wordt ook *poko poko* genoemd.

wayamu - 1) Testudo tabulata Wahlb.; groote landschildpad. Houdt zich op in 't bosch. Heeft een rond, zwart-rood schild, pooten half rood, half zwart. Wat zij bijt, laat zij niet meer los. Zij heeft geen hol. Haar eieren leggend legt zij er een 20-tal, het ééne hier, het andere daar. De Indiaan in 't bosch toevallig één ei gevonden hebbend zoekt zoolang, totdat hij den weg vindt, dien de schildpad opgegaan is en hij aldus al de eieren het een na het ander in bezit krijgt. Komt hij de schildpad zelve tegen, dan steekt hij een stuk hout door de twee openingen aan den voorkant, insgelijks een stuk hout door de twee openingen aan den achterkant (zie *pilti*) wat haar het wegloopen belet, welke twee stukken hout hij nog te zamen bindt met een liaan. Keert hij straks terug, dan neemt hij de schildpad mee naar huis. Zie ook bij *uri*.

De Karaïb gebruikt het „schildpad-bezweringsmiddel" = *wayamu moran*. Daartoe dienen de bladeren van zekere tajersoort. Zij zijn gekruld en liggen op den grond en moeten overeenkomst hebben met den lever der schildpad. Een andere tajersoort met breede bladeren kan ook gebruikt worden. De Karaïb haalt dan de bladeren aan weerskanten van zijn beenen op en neer en zegt daarbij: *Wayamu poko koro s-epoli* = Dat ik de schildpad moge ontmoeten.

2) De *wayamu* heeft haar naam geschonken:

a) aan enkele *ornamenten* in *de vlechtindustrie*. Men beschouwe bijgaande teekeningen en foto's:

Fig. 1 = afbeelding der werkelijke schub van een schild der schildpad.

Fig. 2 = vlechtfiguur, *wayamu pipo* huid (schild) der schildpad genaamd.

Fig. 3 = *wayamu engana me-rï* = vlekken (schubben) van het schild der schildpad. Deze vlechtfiguur wordt besproken onder *yamatu*, n⁰. 10.

Fig. 4 = *matutu*-mand. De teekeningen daarop voorkomend heeten insgelijks *wayamu engana me-rï* = vlekken (schubben) van het schild der schildpad.

Fig. 5 = het bovenstuk (*etapu-tï*) van de mand *yamatu* genaamd. Het bovenstuk staat schuin op een zeef waarin katoen. De vlechtfiguren zijn „vierkanten", kleiner van vorm dan boven (sub d) en aan elkaar. Zij heeten *yoroko ta-rï* = de voetzool van den savanahond.

b) *aan zekere liaan*. *Wayamu munepu-ru* = ladder der schildpad. N.E. schrepatoe trappoe, d.i. trap der schildpad. Een Bauhinia-soort, wier platte stam afwisselend voorzien is van een instulping en uitstulping. Vandaar den naam: trap, ladder. Zie het verhaal sub n⁰. 4. Zie *simo*, n⁰. 2.

c) *aan zekere bij*. *Wayamu wano* = schildpad-bij. De bij wordt zoo genoemd, omdat de ingang van haar nest, 't welk in den hollen stam van een boom is, onder den grond gaande, het zand zóó opgewerkt heeft, dat het den vorm van een schild der schildpad vertoont.

3) *Wayamu* wordt verkort ook wel uitgesproken als *wayako* en *waya*; zie het verhaal, n⁰. 4.

Hoe het dier door het schild geheel omsloten wordt, wordt door de teekening, welke een Karaïbsche vrouw van de schildpad gaf, wel eenigszins weergegeven. De geheele figuur is afgesloten. Zie bijgaande teekening.

4) De folklore stelt ons ook de schildpad voor en dan is de schildpad het hert en den tijger te slim af.

Penarǫ wayamu ŵ-ǫnuku-po-mbo tï-mungpu-ru kupo = Eertijds was de schildpad bezig met haar ladder te beklimmen. Bedoeld is zekere boschliaan, zie boven nº. 2, b. Wanneer zij boven gekomen was, liet zij los, liet zij zich neervallen. *Yakarawa*, het hert, zag haar daarmee bezig. *Otï pǫko ko man, yakǫnǫ waya?* = Wat ben je aan 't doen, vrind schildpad? *W-ęsapimā-i tę* = Ik ben aan 't spelen. *Nare ǫrǫ w-ęku-i aw pǫrǫŋ* = Laat mij dat ook eens probeeren! vraagt het hert. *Ahá! Monï-wa ena-pǫröi-yę wa ǫnu-ko* = Dat's goed! Klim tot ginds, tot dien knoest. Het hert klimt naar boven. *Iñǫnda-ko* = Laat los! roept de schildpad. *Tuw-ǫ-kęręŋ-ga* = (Het hert) laat los. Het valt dood. *Irǫmbǫ pǫmero wayamu yǫkǫ yǫkǫ upi-ri erama-po-san* = Nadat (het hert) gestorven is, loopt de schildpad op en neer om zich een mes te zoeken (om het hert aan stukken te snijden). *Kaikusi wayako ępǫ-yan* = Nu komt de tijger bij de schildpad. *Aw tę yǫkǫ yǫkǫ marǫ na sę* = Ik heb een mes bij me, zegt de tijger. *Aw tę si-śa-ka-pǫ-tï ǫ-wa, yakǫnǫ wayako* = Laat mij het (hert) voor je aan stukken snijden, vrind schildpad. *Ahá, śaka-po-ko* = Dat's goed, snijdt het aan stukken! De tijger snijdt er een stuk af: *aw y-otë-rï* = dat is van mij, en eet het op. *Ahá* = ja, dat is van u, zegt de schildpad. De tijger snijdt een der voorpooten af: *aw erapa y-otë-rï, yakǫnǫ wayako* = Dit ook weer is van mij, vrind schildpad. *Ahá!* = Ja dat is van u, antwoordt de schildpad. De verhaler laat den tijger heel het hert aan stukken snijden, laat een tijger elk stuk telkens voor zich opvorderen, de schildpad telkens antwoorden met! *ahá*! Wanneer heel het hert op is, krijgt de schildpad de ingewanden: *asakāpa węmbǫ-mbo* = niets dan de ingewanden. *Ǫtǫ watï man sę* = Dank je! zegt de schildpad met bedeesde stem. De schildpad maakt de ingewanden schoon, stamt ze fijn, doet er peper bij. *Tï pǫsi-ñę nę kǫ, ra* = Dat smaakt lekker, hoor! zegt de schildpad. *Orǫ s-apǫ-i mǫrǫ a-tuma-rï pǫsi* = Laat mij eens proeven of je soepje lekker is, zegt de tijger. Wanneer de tijger de spijze aan den mond zet, slaat de schildpad hem in 't gelaat. *Ǫgta-li taku wayamu n-ǫmu-i* = De schildpad kruipt in een hol. De schildpad zegt: *Ay-andï-kë-rë ęmǫ́-ko, kës-ǫ-ka-sęin* = Steek je staart naar binnen, dat wij er uit komen. De tijger doet het. De schildpad bijt den tijger. *Kë-nǫnda-ko-sę* = Laat mij los! De schildpad laat natuurlijk niet los. Zij bijt zoo lang, dat zij hem dood krijgt.

5) Wij geven hier de namen der schildpadden, die in dit werk besproken of aangehaald worden:

a) zee-schildpadden:

kawana = Sphargis conacea Lin.; de groote lederschildpad. Deze heeft geen nagels.

kataru = Chelone mydas Lin.; krape.

kurarasi ook *warana* geheeten = Thalassochelys caretta.

kararuwa = Chelone imbricata Lin.; karet-schildpad.

b) Landschildpadden:

apiripǫ

karumę

pungǫweya = Chelys fimbriata Schneid?

wayamu = zie boven.

wǫrękui

c) Moeras-schildpadden:

alakaka = Cinosternum Scorpioides Lin.

kupaiya ępę-ri-mbo

wayurupeta = Rhinemus nusata Sweig.?

yǫrǫka wuil-rë

d) Schildpadden van den vreemde:

tǫrękaya

wanama

warara

6) De land-schildpadden worden bijna alle gegeten. Van de zee-schildpadden eet de Karaïb er geen enkele. Wel gebruikt men de eieren der

zee-schildpadden. De Karaïben der Marowijne maken van de zeeschildpad-eieren een handels-artikel. Zij brengen ze met hun korjalen over zee naar Paramaribo. Vandaar als men vraagt: Wanneer komen de Karaïben der Marowijne in Paramaribo? krijgt men wellicht ten antwoord: „In den krape-tijd" d.w.z. in den tijd, dat de zee-schildpadden eieren leggen.

wayamu engana me rï - zie *wayamu*, nº. 2, a.

wayamu munepu-lu - zie *wayamu*, nº. 2, b.

wayamu pipo - zie *wayamu*, nº. 2, a.

wayamu sa'ura ya-rï - zie *woyamu*...

wayamu wano - zie *wayamu*, nº. 2, c.

wayana - Ara severa; raaf-parkiet. Een kleinere groene soort parkiet. Over de ara's zie *kënoro*.

wayapo - een vischje boven in de kreeken zich ophoudend van vingerlengte en rond als een cigaar. Is de naam *wayapo* dezelfde als *arawayapo*?

wayarimbo - benaming van zeker vlechtwerk; zie *waruma*, nº. 43. Men vlecht nl. in 't bosch zelven van enkele palmbladeren een korf. Zie bijgaande foto's.

wayeye - kleine zoutwaterkrab; rood. Als 't laag water is, zit zij op den rand van haar hol en wuift met 'r schaar. Vandaar heet zij in 't Neger-Engelsch wai-hanoe krabboe, d.i. wuivende krab. Vandaar zegt de Karaïb: *ću-ma-rï ko-ma-no wayeye* = De *wayeye* roept den vloed. Zij wordt gegeten, moet zelfs zeer smakelijk zijn (zie *sarara*).

wayo - zout. *Wayo-to* = inzouten. *Woto weiyo-to-ko* = Zout den visch in. Meer gebruikt men tegenwoordig de woorden: *soutu* en *soutu-to* van het N.E. soutoe, het Holl. zout. Ook *ketu* beteekent: zout.

Zie bij *kurupi*, nº. 4 hoe men met behulp van zout den boozen geest verdrijft... bij *kusari*, nº. 1 hoe het zout wellicht zijn naam geschonken heeft aan het grootste soort hert... bij *wasei*, nº. 8 hoe eertijds het zout gewonnen werd.

wayo - naam van het zeeoever-hert; zie *kusari*, nº. 1.

wayoban - zie *wayopa*.

wayoko - Bufo typhonius(?); zwart-bruine kikker met breeden mond. Hij lijkt op den *muru*. Zoodra hij iemand ontwaart, springt hij in 't water. Zit graag in modderholen. Aankondiger van den regentijd. Wordt ook gegeten; zie *ono*.

wayopa - (*wayopan*, *wayoban*) stuipen.

1) *Wayopa-pe na* = ('t Kind) heeft stuipen. *Nokë ko wayoban-be na* = Wie heeft er de stuipen? *Tï-me wayoban-be na* = Zijn eigen kind heeft de stuipen. *O-toko ne to, mose pićani wayopan n-apoi-yan* = Komt toch, 't kind krijgt de stuipen. Of *apoi* met de beteekenis van: (een ziekte) krijgen zuiver Karaïbsch is, weet ik niet. Het kan een letterlijke vertaling zijn van het N.E. kisi = krijgen, 't welk in navolging van het Hollandsch voor „een ziekte opdoen" gebruikt wordt.

2) Men zegt ook: *pićani anïkï-rï-pe man* = Het kind heeft de stuipen. *Anïkï* beteekent anders: elk soort ziekte. Bedoeld is hier de ziekte der kinderen bij uitnemendheid, nl. de stuipen.

3) Geneesmiddelen tegen de stuipen: de otolithen (gehoorsteentjes) uit den kop van den koebi (zie *akupa*, nº. 3) en van de zeekoe (zie *yarawa topu-po*); roode klei (zie *kuli*); het gewei van het hert (zie *kusari*, nº. 3).

De klei wordt fijngestampt en vermengd met afkrabsel van het gewei. Dit moet het kind naar binnen slikken. Ook de gehoorsteentjes worden fijngestampt, vervolgens „*Tamusi tuna-ri ke (konopo-ke) aiću-ma-ko* = Doe er Gods water (regenwater) bij" en laat het kind dit drinken. Ook draagt het kind soms het gehoorsteentje van de zeekoe om den hals om de stuipen niet te krijgen (zie *takua*).

wayuku - schaamdoek der vrouwen; zie bij *womun* = kleed.

wayumo - 1) zoutwaterkrab; grootste der krabben met groote blauwe schaal van $1/2$ voet middellijn. Een ander zeide, dat zij wit is. Zij heeft geen haar op 't lichaam. Zij eet blaren van de mangro, altijd binnen, nooit buiten

haar hol. Haar hol is groot en het bevindt zich in harden grond. De krab is slim, bijna niet te vangen. Men werpt *kasiripo* in haar hol of verzuurde *sakura*. Dan komt zij er uit. Men kan haar niet grijpen met de hand, men kapt op haar met den houwer. Komt op weinige plaatsen voor, bv. aan den Koppename-mond, en is op die plaatsen nog sporadisch.

2) De moeder dezer krab, een watergeest, zou eertijds in de Wayombo-rivier een boot met Indianen bemand met haar schaar aangegrepen en neergetrokken hebben in de diepte. Weshalve de rivier ook: *wayumo* heet.

wayúrupetá - Rhinemus nasuta. Sweig. (?); moeras-schildpad; slaapt ook in 't water. *Tuna-ka-no wayúrupetá* = wayúrupetá is een waterdier. Zij eet visch. Wanneer men aan 't hengelen is, bijt zij vaak aan den haak. Heeft een niet al te rond, eer plat schild. Zwart. Heeft een krommen nek. Is grooter dan *yoroka wuil-rï*. Achttal eieren. *Wayúrupetá* wordt door sommigen gegeten, door anderen niet. Over schildpadden zie *wayamu*.

we - opsmuk. *Aw tu-we-ke roten wa* = Ik houd van opsmuk. *Aw tu-we-ke watï wa* = Ik houd niet van opsmuk. — Wellicht houdt *we* = opsmuk verband met het volgend *we* of met *wemun*; zie beide woorden.

we - buik. Door suffixen bv. *mbo*, *narï* achter *we* te plaatsen krijgt men samengestelde woorden. Zoowel van deze samenstellingen als van *we* zelven worden wederom andere woorden afgeleid. In alfabetische orde zullen wij ze behandelen.

1) *we* = buik. *Amoro enapi-ma-ko, aw we-me* = Eet gij alles maar op, ik heb meer dan genoeg (lett. ik ben één en al buik). Gewoonlijk zegt men voor buik *we-mbo*; zie beneden, n⁰. 4 en het suffix: *mbo*.

a) *we-ka* = zich ontlasten. Het woord is samengesteld uit *we* en *ka* = wegnemen. *Aide koro to, we-ka w-u-sa* = Vrind, wacht even, ik moet naar zekere plaats. *N-uwe-kā-i* = Hij ontlast zich. *Kurewako we-ka-rï* = benaming van zekere bindfiguur; zie bij *kurewako*, n⁰. 1.

b) *we-se-ka* = de ingewanden er uit halen; samenstelling van *we* en *se-ka* = wegsnijden. *Woto s-uwe-se-kā-i* = Ik haal de ingewanden bij den visch er uit. *M-uwe-se-ka-ma-i* = Hebt gij alle (visschen) reeds schoongemaakt (bij alle de ingewanden er uit gehaald)?

2) *Wekena* = iemands spoor volgen. Dat *wekena* zonder eenigen twijfel een afleiding van of samenstelling met *we* is, durf ik volstrekt niet beweren. Ik vermoed het echter. *Wenapo* = spoor en wel spoor van een voet heeft echter èn grammaticaal èn volgens eerste beteekenis zeker verband met *we* = buik en *we-narï* = braaksel. Zie wat het grammaticale aangaat beneden n⁰. 5. Wat de eerste beteekenis betreft het volgende: In de oude verhalen bestaat het spoor, 't welk de Indianen volgen, *enkel* in de uitwerpselen van 't dier; zie bv. bij *sirito* = zevengesternte. Ook helpt het reukorgaan den Indiaan, wanneer hij een wild achtervolgt (zie *kaliña*, n⁰. 8 en *po* = stinkklier). Zoo kan *wekena*, thans gebruikt om uit te drukken: het voetspoor volgen, het bloedspoor volgen, enz. evenzeer betrekking hebben met *we* = buik. De samenstelling is mij echter duister.

Moro tonoman si-wekenā-i, iwekena-ko, amoro-mbo = Ik volg het spoor van dit wild, doe gij zoo met het uwe. *Wekena se-pa wa* = Ik wil zijn spoor volgen. *A'embo te si-wekena-i* = Ik houd op met hem te volgen. *I-menu-ru s-uwekenā-i* = Ik volg zijn bloedspoor.

Zie nog een voorbeeld bij *aimara ye-rï*. Daar heeft *wekena* minder de beteekenis van: een „spoor" volgen dan wel eenvoudig van: vervolgen, achterna zitten, overvallen.

3) *Wema*. Evenals *wekena* is ook *wema* mij duister. Waarom ik het onder *we* geplaatst heb? Omdat *we* (als samenstellend lid?) in het woord voorkomt en het woord zoo op zich als in samenstellingen de beteekenis van *we*, *we-mbo* = buik heeft. In al de zinnen immers, waarin ik *wema* ontmoet heb (zie beneden), heeft *wema* maar éene beteekenis: aanduiden het vol gesponnen zijn van den spindel. Dit laatste nu kan men ook weergeven met: *wembo*; zie beneden, n⁰. 4.

Kuiḟa tu-wẹma-kẹ man = De spindel is vol (heeft een buik). *Wẹma-tï pa norọ man* = (De spindel) is nog niet vol.

a) *wẹma-kọ* = den spindel vol spinnen, een buik bezorgen. Zie suffix: *kọ*. *Aw nẹ kuiḟa-rï s-uwẹma-kọ-i* = Ik voor mij heb mijn spindel vol gesponnen. *An-uwẹma-kọ pa w-e'i-takẹ* = Ik zal hem niet volspinnen. *S-uwẹma-kọ-ma-i* = Ik ben klaar met den spindel vol te spinnen.

b) *wẹma-ta* = het vol geraken van den spindel. Zie suffix: *ta*. *N-uwẹma-ta-i kuiḟa-rï* = Mijn spindel is vol. *Am poṙï ẹpọi-čọ norọn, wẹma-ta-tọmẹ* = Spin nog wat meer, dat mijn spindel vol worde.

4) *Wẹ-mbọ*. (*Yu*)-*wẹ-mbọ-rï*, *a*(*yu*)-*wẹ-mbọ-rï* = mijn, uw buik. *Ẹmọ-ko a*(*yu*)-*wẹ-mbọ taka* = Slik het in. *Wẹ-mbọ t-amu-nẹ* = Zijn buik (v. d. haas) is wit. *Wẹ-mbọ ẹmi-ṁa-ko* = Schuif dat afkrabsel wat op (het binnenste van den stengel, het vleesch van de plant wordt *wẹ-mbo* = buik genoemd). *Korọtọkọ wẹ-mbọ* = kippenbuik; benaming van zeker kunstje met het touw (zie *ẹsapi-ṁa*, n⁰. 11). *Maiṗüri wẹ-mbọ* = buffelbuik; benaming van zeker korfje; *Ọkọyu wẹ-mbọ* = buik van de slang; benaming van zekere teekenfiguur. *Wẹ-mbọ* = onderdeel der dierenbankjes: zie *murẹ*, n⁰. 4, c.

Wẹ-mbọ = draaikolk. *Iṗọli-rï taka iťaŋ-go, mọrọ* (*yu*)*wẹ-mbọ-rï-po kë-mọmọ-ko* = Ga in de kreek, wacht mij bij den draaikolk op. De vaak concentrisch gevlochten vierkanten in een zeef heeten ook: draaikolk; zie *manari*, n⁰. 4. Zie nog den „draaikolk-rand" onder *waruma*, n⁰. 35.

Tu-wẹ-mbo-wẹ-mbo-nẹ na kuiḟa-rï = Met bulten zit de draad op mijn spindel. *Wẹ-mbo-ma norọ man* = (Mijn spindel) is nog niet vol.

Verder: *wẹ-mbo-nanọ* en *wẹ-mbo yọpọtọ-po*.

Wẹ-mbo-ta-nombo = ingewanden. Samenstelling uit *wẹ-mbo* = buik; *ta* = in; *nombo* = zie het woord. *Ọkọyu wẹ-mbo-ta-nọmbo* = de ingewanden der slang; benaming eener teekenfiguur.

5) *Wẹ-na-rï* = braaksel. Samenstelling uit *wẹ* en suffix: *narï* (zie dit woord). *Yu-wẹ-na-rï ṗa-ko* = Neem mijn braaksel weg. *Mọrọ uwẹ-na-mbo ṗa-ko* = Werp dat braaksel weg.

a) *Uwẹ-na-ka* (zie *ka* = veroorzaken) = doen braken, misselijk maken. *Atọnọ yu-wẹ-na-ka-nọ* = De verkoudheid maakt mij misselijk.

b) *We-na-po* = spoor; van een wild bv. Zie over het wezen van een spoor en over de grammaticale samenstelling van 't woord boven onder *wẹkẹna*, n⁰. 2. *Po* is een suffix het verleden aanduidend. *We-na-po* wordt in den dictionnaire nog afzonderlijk besproken.

c) *Uwe-na-ta* = braken (*ta* vormt verba neutra). *Y-uwẹ-na-tā-i* = Ik braak. *Y-uwẹ-na-ta-i* = Ik heb gebraakt. *Mọrọ-po korọ ay-uwẹ-na-ta-i, mọya ẹsi-wọ-naka ay-uwẹ-na-ta-ta* = Daar moet gij niet braken, ga ginds ver braken op den rand (van 't bosch). Voor braken gebruikt men ook *arï-ka*, zie *arï*, n⁰. 1. 't Braken wordt bij de drinkgelagen vrijwillig opgewekt (*wọku*, n⁰. 7). Bij 't meisje, dat de afzonderingsmaand sluit, schijnt het braken een bijgeloovige beteekenis te hebben (zie *nọmọ*, n⁰. 1, f).

Bij hier bedoeld meisje wekt men het braken op met behulp van tabakswater. Andere braakmiddelen heeft men in de bladeren v.d. masoesa (zie *kọnọsa*), of in de bladeren van het suikerriet (zie *asičaru*). De bladeren kookt men. Men drinkt het aftreksel.

Ook om 't braken tegen te gaan of te doen ophouden heeft men middelen. Vooreerst het spinneweb fijn kneden en met water opdrinken. Een tweede middel: van den kwast van het hangmattouw de uiterste puntjes afsnijden, verbranden, het verkoolde stof vermengen met peperbladeren en alles met water opdrinken.

d) *T-uwẹ-na-rẹ* = misselijk. *Aw t-uwẹ-na-rẹ wa erẹpa-rï enapu-rï* (*y*)*ako* = Ik word misselijk, als ik kasavebrood eet.

6) *Wẹ-tï* en *ẹwẹ-tï*. Te oordeelen naar de beteekenis, welke *wẹ-tï* en *ẹwẹ-tï* hebben, schijnt tusschen beide woorden verschil te bestaan. We behandelen ze elk afzonderlijk.

a) *wẹ-tï* = uitwerpselen (zie *watọ*).

Wẹ-tï tï-yana-rẹ na = De uitwerpselen zijn hard (de diarrhee is over).

Alata we-tï = rattenkeutels; benaming van zekere pepersoort, zie *alata*. *Kërekerü we-tï* = zie beneden bij *ewetï*. *Urana we-tï* = hazenkeutels; benaming van een koemboesoort, zie *kumu* = koemboepalm, n⁰. 6. *Yakarawa we-tï-mbo* = opgedroogde uitwerpselen van 't hert; door de moeder gebruikt bij 't spenen van haar kind, zie *manatï*.

Eta-we-tï = spinneweb (zie het woord). *Pana we-tï* = het vuil der ooren (zie *pana*, n⁰. 1). *Ipo-we-tï* = navel; plek, waar de vrucht aan den stengel heeft gezeten (zie *po*); *ye-we-tï* = vuil der tanden (zie *ye*, n⁰. 1). *Wembo eta-we-tï* = navelstreng.

b) *ewe-tï* = stengel, enz.

Ambo-ko moro ewe-tï, i(wï)-oma-tome = Breek den stengel door, dat de manja ter neder valle.

T-owe-ko amaña = De manja heeft een langen stengel. De stengel van de manja-vrucht is buigzaam, slap gelijk een touw. Dergelijke stengel alleen wordt door *ewe-tï* weergegeven.

Po-we-tï = navelstreng. Ik denk dat van dit woord, als aanduidend 't genoemde, de aanvangs-*e* vervallen is. Zie boven onder *a*; zie *po*.

Kërekeru wetï = ingewanden van zekeren vogel; benaming eener teekenfiguur. Insgelijks vermoed ik hier de wegvalling der aanvangs-*e*.

Ewe-tï in overdrachtelijken zin beteekent: franjes. *Purïlwa ewe-tï* = franjes aan een pijl. *Sepu ewe-tï* = franjes der beenbanden. Waarvan dan het werkwoord *ewe-to* = van franjes voorzien gevormd is. Zie *sepu*, n⁰. 5, a.

N.B. Van zekeren uit warimbo gevlochten band (zie *waru-waru*, n⁰. 2), die zich op geregelde afstanden verbreedt, heet het: *T-owe-t-owe-ke man*.

we-ka - zie *we*, n⁰. 1, a.

wekena - het spoor volgen; zie *we*, n⁰. 2.

wekösi - naam van het touwtje met knoopen; 't welk men eertijds gebruikte om voorbijë dagen te kunnen optellen.

welasi - zie *werasi*.

wema - zie *we*, n⁰. 3.

wema-ko - zie *we*, n⁰. 3, a.

wema-ta - zie *we* n⁰. 3, b.

we-mbo - buik; zie *we*, n⁰. 4.

we-mbo-ta-nombo - ingewanden; zie *we*, n⁰. 4.

wemun draagmand. *Pamakarï am ka-ko wemu me* = Maak een pamakari, die voor draagmand dienen zal. *Wemun-do* = de draagmand omdoen. *Tata, kë-wemun-do-ko* = Moeder, doe mij de draagmand om. Wanneer de mand zwaar is, licht een ander ze op, opdat de draagster den draagband over het voorhoofd kan krijgen. Zie bij *waruma*, n⁰. 43, N.B. *Wemun-ma wa* = Ik heb geen mand om het te dragen. *Tu-wemun-ne m-opu-i? K-opano-ko ero kïerë aro-rï poko* = Hebt ge een draagmand meegebracht? Help me deze kasave weg te dragen.

Bestond wellicht in den ouden tijd de kleeding uit het een of ander vlechtwerk. Zie *womun*, n⁰. 4.

wena - zie *we*, n⁰. 5.

wena-ka - zie *we*, n⁰. 5, a.

wena-po - mod. *wena-san* = spoor, voetspoor. Over de samenstelling van dit woord en zijn oorspronkelijke beteekenis zie bij *we* = buik, n⁰. 2 en n⁰. 5, c. *Kaliña wena-po oma-ta t-ïto-n* = Er zijn menschelijke voetsporen op den weg. *Nokë wena-po ero nan* = Van wien zijn deze voetsporen? Vele Karaïben kennen elkanders voetsporen zoo goed, dat zij bv. 's morgens in de savana uitgaande aan de voetsporen zien kunnen, welke persoon hun vooruit is gegaan. De voetsporen derhalve van een vreemdeling vallen direkt op. *Nokë ko mi-wö-i? Am watï, tonomaŋ wena-po rokon s-epoli* = Wat hebt gij geschoten? Niets, het voetspoor van een wild alleen heb ik gezien. *Nokë-ban tonoman wena-po* = Het spoor van wat soort van wild. *Poin o wena-po* = Het spoor van pingo's. *Oya-ko t-ito nan* = Welken kant ging het uit? *Irö-wa t-ito man* = Zoo'n kant loopt het heen. *Koropo iwo kama-kon* = Laten wij ze morgen gaan schieten. *Kotaka wena-po* =

het spoor van den koertaka; benaming eener bekende figuur in de ornamentiek. *Penato-mbo wena-san* = oude voetsporen.

2) *Wena-po-ta. Wenapo-ta koro kët-opu-i* = Loop niet achter me! *Nokë moko wena-po-ta n-opu-i* = Wie liep daar achter me? *Ot-aporoŋ-go rapa a-we-na-po-wa* = Spring weer terug (over de kreek nl.). Deze laatste zin echter is te wantrouwen. *Monï am kuriala w-opu-rï kë-wena-po-ta-ñe* = Zie daar die boot aankomen achter ons.

3) Eén der middelen om 't wild te vinden is het volgen van zijn spoor (zie *wekena* onder *we*, n⁰. 2). Alleen versche sporen volgen ze, tenzij de sporen van pingo's, die ouder kunnen zijn. Wanneer men een buffelspoor ontdekt, legt men soms een kogel midden in den voet-afdruk. Over den kogel vervolgens een blad van een tajersoort (*maipüri moran*). De punt van 't blad wordt gericht naar den kant, tegenovergesteld aan dien, waarheen het voetspoor leidt. Dit zal den buffel doen terugkeeren op zijn schreden. De Indiaan loopt hem dan tegen 't lijf. Sommigen 't voetspoor volgend, zonder tegen den avond het wild te hebben ingehaald, schrikken er niet voor terug in 't bosch te slapen. Zij bereiden zich zelf tot een dergelijke langere jacht voor door voldoende voedsel mede te nemen.

Kent men een gevonden spoor niet, dan maakt men vaak met water den grond week, opdat het dier den volgenden dag zijn voetspoor er *duidelijker* in afdrukke. Zie bij *wotaro*.

wena-po-ta - zie bij *we-na-po* = voetspoor.

we-na-ta - braken; zie bij *we* = buik, 5, d.

wengosi - een bepaalde soort kleine, bijtende mier; ook generieke benaming van elk soort mier.

1) De voor den Karaïb meest interessante of op de een of andere wijze benutte mieren zijn:

a) *kumako*, de bladsnijdster. Zij verschaft drie termen aan de vlechtindustrie en één term aan de houtsnijkunst.

b) *omi*, die een zekere vereering geniet en nooit gedood wordt.

c) *tarukua*, die het tondel bezorgt.

d) *tentenpiara*, die tot tuchtiging van 't lichaam eertijds gebruikt werd en

e) *yuku*, die men tot dit doel, eigen tuchtiging en tuchtiging van anderen, heden ten dage nog gebruikt. Ook geeft de *yuku* een term aan de houtsnijkunst.

NB. Al 't hier aangestipte wordt in den breede uiteengezet onder de respect. woorden.

2) Omschrijvende benamingen zijn de namen van de volgende mierensoorten:

a) *iŕako pamun* = de zwager van *iŕako*. Deze mier gelijkt op *iŕako*, vandaar haar zwager. Zij heeft een plat lichaam en bijt niet zoo erg.

b) *kaikusi wengosï* = de tijgermier. Zie verklaring bij *kaikusi*, n⁰, 3, d.

c) *Te-kara-yamo* = zwarte mieren. *Te-kara-ye* = zwart, *yamu* (?) = lichaam.

d) *T-enda-ko-lamo*; *enda* = mond, *ko* = bederf, stank. De mier heet ook *t-enda-ko-rï* = met stinkenden mond. In 't N.E. heet zij tiengi mira, d.i. stinkende mier. Wanneer deze mier bijt, stinkt het. Haar kop is, in vergelijking met 't overig gedeelte van het lichaam, fameus groot. Daarom heet zij ook: *tulayamu*, welke benaming echter niet geheel duidelijk is. *T* = pron. v. d. 3 pers.; *u* = hoofd; *yamu* = lichaam; *ta*?

e) *T-omere-saman wengosi* = dwaze mieren. Zie *emere* = gek. N.E. wakka wakka mira. Zij loopen in schijn doelloos rond. Zie het woord.

f) *Yetum-baŋ-gon wengosi* = prijsaanbrengende mieren. Kleine, zwarte mieren, op rottend hout voorkomend, wier beet zeer pijnlijk is. Zij worden ook genoemd: *tokoro wengosi* = mieren van den patrijs. Wellicht dat de *tokoro* ze tot zijn voedsel neemt.

3) Andere door den Karaïb met een naam begiftigde mieren zijn: *iŕako* = zeer venijnige mier; *iripere* = kleine, roode savanamieren, die wel eens in 't kamp komen en zaken weghalen: *kanasaru* = mieren, die in den regentijd uittrekken; *tanakakei* = pingo-mieren. Ze zijn zwart en hun beet is pijnlijk; *wengosi* (zie boven).

4) *Wengosi* is ook een vrouwennaam, *yuku* de naam van een man, *yuku-me* van een jongen.

werasi - schaar. *Werasi pa wa* = Ik heb geen schaar. *Werasi am watï maro na* = Ik heb geen schaar bij me.

wërë-wërë - vliegje. *Wërë-wërë y-enu-ru taka n-ïto-n* = Er is een vliegje in mijn oog gekomen. *Asi-wërë-rë* = muggen (heete vliegjes). *Wërë-wërë wano* = N.E. frei-frei honi, d.i. vliegen-bij; kleine, donkere bijen (zie *wano*. Zie *weri-ya*.

werï - wellicht: verbrand hout, overgebleven stompen na een brand. Zie gebruik van dit woord bij *maña*, n⁰. 4. Wellicht zijn van dit woord afgeleid de woorden: *weri-ya* = een stofje (dat in de oogen waait) en *weru-nupo* = asch. Zie beide woorden afzonderlijk.

2) *Werï* komt nog voor in de benaming van zekere houtsoort: *okoyu werï* (*okoyu* = slang). Zie bij *ariyana'ë* = ijzerhart. — Verder in *okoyumo werï* (zie *okoyumo*, n⁰. 6, a) en in *apo-werï* = linkerhand.

weriya - stofje. *Weri-ya ča-ko enu-ru wiño* = Haal het stofje uit mijn oog. Het stamwoord is of *wërë* = vliegje (zie *wërë-wërë*) of *werï* = verbrand hout. *Ya* = suffix.

weru-nupo - asch, overblijfsel van verbrande voorwerpen. *Weru-nupo-lï pa-ko* = Werp de overblijfselen van het verbrande weg. Zie bij *mani*. Het woord is wellicht een samenstelling van *werï* (zie boven) = verbrand hout en *nupo* = suffix het verleden aanduidend.

werusi - een duivensoort; zie *akokowa*, n⁰. 2, c.

weruto - fleurya aestuans; N.E. krassi-wiwiri; een kruid op de brandnetel gelijkend. Een ander noemde *weruto* een liaan. Men krabt den stengel af, doet het afkrabsel in een doek, knijpt den doek uit boven „zeere oogen". Zie bij *onu*. Een afkooksel van de plant wordt nog door de moeder gedronken, die bevallen moet; zie *onema*, n⁰. 1.

weru weru - *T-aya-weru-weru-ke-ŋ* = Hij heeft handen (*aya* of *aña*), die ontveld zijn (*t* = pron. praef. van den 3den pers.: *ke* = met; *n* = maakt substantieven, zie bij *n*). Met ontveld zijn bedoeld men hier een huidziekte, waardoor de huid op de handen niet rood is, maar sneeuwwit. Om dit gebrek scheldt men iemand met zulke handen wel eens uit met: awari-staart, dewijl de staart van den awari ook wit uitloopt. Zie bij *aware*, n⁰. 1, waar 't woord *weru-weru* ook weer gebruikt wordt.

we-seka - zie *we* = buik, n⁰. 1, b.

wesépuku - benaming van zekeren boom; zie *asépuku*.

wetasi - naam van een man; schijnt ook sprinkhaan te beteekenen. Sprinkhaan zie *kasapa*.

we-tï - zie *we*, n⁰. 6.

weto (of we to?) - *Otï we to ko m-u-san* = Wat gaat gij doen? *Otï we to watï* = Niets (de persoon wil de reden niet zeggen). Zie *wa* (of *wa ne?*).

wetu - slaap. *Wetu-ma wa* (*mana, man*) = Ik heb (gij hebt, hij heeft) geen slaap. *Wetu-ma ay-ata* = Indien gij geen slaap hebt. *Wetu-pe wa* = Ik heb slaap. *Wetu-pe ay-ata* = Indien gij slaap hebt.

Wetu kini-wo-yan = Hij vergaat van slaap. *Y-uwetu wo-ya* = Ik verga van slaap. Over het gebruik echter van dit *wo* zie *wo* = slaan, dooden, n⁰. 7.

Wetu-na = slaap hebben. *Y-uwe-tu-nā-i* = Ik heb slaap. *Ay-uwetu-na-pomero onë-taŋ-go* = Als ge slaap hebt, ga slapen. *Wetu-na pa wa* = Ik heb geen slaap.

Slapen zie *onëkï*; droomen = *onetï*. Geneesmiddel tegen te grooten lust naar slaap. zie *pomui*, n⁰. 5, c.

wetu - 1) Picidae; N.E. timreman; specht. Van de Picidae zijn er 4 soorten door de Karaïben met een naam begiftigd. Naar gelang van hun grootte volgen ze aldus: *wetu* = de allergrootste soort, *arase* = met bruine borst en nek en geel op de vleugels, *wetu maraka-si* met rooden kop, genoemd naar den „ronden" ratel (*maraka*) en *swa-swa*, de allerkleinste.

2) Het snelle boom-beklimmen en boom-verwisselen der specht is den

Karaïb niet ontgaan. Een tweevoudig kunstje speelt men met het touw; zie bij *esapima*.

a) *Wetu w-opuima-rï* = overstekende specht. Men windt het touw eerst om het linkerbeen, steekt vervolgens het rechterbeen in een der lussen, geeft een ruk aan 't touw en de lus is van 't linkerbeen over gegaan naar 't rechter. Zoo vliegt plots de specht van den eenen boom naar den anderen.

b) *Wetu arïrúmu-rï* = wegvliegende specht. De voorbereiding dezer tweede vertooning is juist gelijk aan die der eerste. Nadat beide beenen echter in de lussen gebracht zijn, grijpt men voor den einddruk één touw meer vast als vroeger. 't Gevolg is, dat de eindlus niet om 't andere been komt, doch het touw geheel en al de beenen afgaat. Zoo vliegt de specht weg.

wetu maraka-si - benaming eener specht; zie *wetu*, n⁰. 1.

wewe - 1) boom. *Wewe akoto w-u-sa* = Ik ga een boom vellen. *Wewe poli-dï n-enu-kā-i* = Een boomtak heeft hem in 't oog gestooten. Het voorzetsel „in" wordt door *poko* weergegeven. *Moro wewe poko onu-ko* = Klim in den boom. *Tonoro wewe poko n-at-apo-i* = Er zit een vogel boven op den boom. *O-ko ne, ene-ko-se tonoro w-ot-apoi-po wewe poko* = Kom eens, ziet dien vogel daar op den boom zitten. Andere voorbeelden zie *tarukua*. *Wewe retï rï* = de boomkruin. *Wewe ari-(s)kërë* = boomtop (zie *ari* = blad). *Wewe u-ndï* = de stam. Zie de vergelijking van den hemel met een boom, *kapu*, n⁰. 1. *Wewey-apuru-po* = brandhout. *Wewe wato-ya-tï* = brandhout. Naar de boomen worden vele planten en kreken genoemd, zie *etï*. *Wewe bo waton* = Jij, boom! Scheldwoord, zie *eyu* = schelden, n⁰. 3, c.

2) stok. Zie ook beneden, n⁰. 5. *Wewe wo-topo* = trommelstok (zie *sambura*, n⁰. 7). *Wewe am koto w-u-s-a kowei epu(l)-man* = Ik ga een stok snijden tot hengelstok. Ander voorbeeld zie *pepe*.

3) hout. Hout splijten, zie *mo* en *ra-ka*.

4) *wewe-ko* en *wewe-ta*. Deze twee werkwoorden schijnen van *wewe* = boom te zijn afgeleid. *Wewe-ko* = iemand buiten adem brengen. *Ero-me ne ro si-wewe-ko-ya* = Zoo aanstonds heb ik hem buiten adem (zoo zegt de jongen, wanneer hij een ander achterna zit en zeker denkt hem te krijgen). *Wewe-ta* = buiten adem geraken. *T-oka-ne ne k-ïto-n, a-wewe-ta-take ro'm* = Ga niet te vlug, je zult buiten adem geraken.

5) *wewe-me* = stok. Zie *me* = kind en klein, met denzelfden meervoudsuitgang. *S-amboli am wewe-me, wewe-me poko mokë ne ne m-an-don* = Ik heb een takje afgebroken, het takje zat er vol van (nl. van *kupari* = zeker ongedierte). *Kowei-ye ero wewe-me na* = Deze stok is krom. *Akotoko wewe-ma-kon* = Kapt het lage onderhout weg.

6) *wewe-me-mbo* = struik. *T-opuli-ke yumañ ero wewe-me-mbo ra* = Deze struik heeft zeer vele bloemen.

7) *wewe-undï*, zie bij *kapu* = uitspansel, n⁰. 1. *Kumaka-undï-wa w-u-sa* = Ik ga naar den kankantrieboom (waarbij enkele Karaïbsche families wonen). *Wewe undï-po* = boomstomp. *Wewe undï-po kupo-naka n-ito-n* = (De boom) liep op een boomstomp. Een in den grond geplante post. *Wakapu undï-po kupo il-ko* = Zet het op dien post.

wewe-ko - buiten adem brengen; zie *wewe* = boom, n⁰. 4.

wewe-ta - buiten adem geraken; zie *wewe* = boom, n⁰. 4.

weyu - zon.

1) *Opkomst en ondergang*: *Weyu (w)e-pa-ka-topo* = plaats, waar de zon opkomt (het Oosten). *Weyu n-e-pa-kā-i* = De zon komt op. *Weyu e-pa-ka pa noro man* = De zon is nog niet op. *Weyu tuw-e-pa-ka-i* = De zon is op. *Ne'i palo weyu na? Kuri-ta ne ne na* = Waar staat de zon ergens? Zij staat op haar hoogtepunt. *Weyu n-opu-seka-ma-i* = De zon is flink aan 't dalen. *Weyu kën-omu-yan* = De zon gaat onder. *Weyu n-omu-i nono-taka* = De zon is onder gegaan (letterl. is de aarde binnen gegaan). *Weyu (w)otïto-topo* = plaats waar de zon ondergaat (het Westen).

Over het aanbreken van den dag, zie *emamu*, n⁰. 2. Over duisternis, nacht, enz. zie *koko*.

2) *Het lichten der zon*: Men geeft dit weer met *enu*. *Enu* beteekent

wellicht: oog. *Ęnu-pa porï erǫ-mę weyu ra* = De zon zal vandaag niet veel schijnen (opmerking op een regenachtigen dag). *Ęnu-pa, ni-ćo-mamu-i* = Zij schijnt niet, het is donker. Zie meerdere voorbeelden van gebruik van *ęnu* beneden n⁰. 5 en *kǫnǫpo*, n⁰. 4.

3) *De hitte der zon*: (iets warmen, drogen, bleeken, enz. in de zon).

Hitte: zie *asi* = heet; *kupi*, n⁰. 3 (baden).

Drogen: zie *aru* = droog; *pa-ka* = buiten zetten; *arepa*, n⁰. 11 = kasavebrood; *karawiru* en *kusęwe*, n⁰. 6 (twee verfstoffen); *nimǫku*, n⁰. 8; c = hangmat; *orińǫ*, n⁰. 10 = klei; *waruma*, n⁰. 5 = warimbo; *woli-woli*, n⁰. 1 = vuurwaaier; enz.

Bleeken: zie *ma'uru*, n⁰. 4 = katoen. Opdat de katoen witter worde, moet zij echter ook gedurende eenen *nacht* buiten staan.

Smelten: zie *ęrę-na* onder *ęrę* = snel.

Beschutten tegen de zon: zie *nǫpǫ* en *sanǫ* = schaduw. Iets naar binnen halen (bij aankomenden regen): zie *amǫmu*.

4) *Bezwering der zon*:

Wat men doet, opdat de zon bij regenachtig weer verschijnen moge: zie *kǫnǫpo* = regen, n⁰. 4. Zie ook wat onder *pakara*, n⁰. 4 staat.

5) *Zonsverduistering*:

Over zonsverduistering heb ik niets bijzonders gehoord. Men gaf haar weer met: *weyu ęnu-pa na* = De zon schijnt niet. Een andere uitdrukking: „*ęnu-posi-ma weyu na* = de zon is donker" is mij niet duidelijk.

Diepen indruk maakt de „maansverduistering". Zie *nunǫ*, n⁰. 7.

6) *Zon en maan.*

a) Maansverduistering is een gevolg van het vechten der zon met de maan. Zie *nunǫ*, n⁰. 7. Ook het afnemen der maan wordt wel eens aan de strijdlustige zon toegeschreven; zie *nunǫ*, n⁰. 4.

b) Een nevelachtige dag, waarop de zon niet verschijnt, is al evenzeer het gevolg van zulk een strijd. *Weyu pańarï n-ǫ-wǫ-i nunǫ marǫ. Asi-ma. Ni-ćǫ-ma-ya. Tuw-ǫ-wǫ-nę na* = De zon vecht wellicht met de maan. Het is koud. Het is donker. Zij is aan 't vechten.

7) *Zon en sterren*:

De warme seizoenen duidt men aan met den kleinen drogen tijd en den grooten drogen tijd. In den kleinen drogen tijd is het vooral het sterrebeeld van den *pakamu* = lomp (zekeren visch), 't welk het meeste naar voren treedt. In den grooten drogen tijd staat *ǫmbata-po* = het gelaat aan den hemel. *Ǫmbata-po* (zie het woord), wraaknemend op de visschen, droogt al de moerassen uit en verdelgt aldus honderden en honderden van visschen. Naar deze twee sterrebeelden nu, in verband gebracht met de zon, worden de twee warme seizoenen genoemd en men spreekt van de *pakamu weyu-ru* = de lomp-zon en de *ǫmbata-po weyu-ru* = de gelaatszon (zie volgend nummer).

8) *De vier seizoenen*:

Kleine Droge Tijd (half Februari—half Mei); *Awara weyu-ru* = awarazon (zoo genaamd, omdat in dezen tijd de awara rijp is) en *pakamu weyuru* = de lomp-zon (zie boven, n⁰. 7).

Groote Regentijd (half Mei—half Augustus): *Kǫnǫpo (y)ako* = tijdens den regen; *i-ću-nu* = het water; *poto ću-nu-(y)ako* = tijdens het groote water.

Groote Droge Tijd (half Augustus—half November): *Iŕǫmun* (zie het woord); *ǫmbata-po weyu-ru* (zie boven, n⁰. 7); *weyu (y)ako* = tijdens de zon.

Kleine Regentijd (half November—half Februari): *Pagamu ku-nu* = het water van den lomp (zie *sirićǫ*, n⁰. 5, a).

9) *De vier Hemelstreken.*

Zie hierover bij *kapu*, n⁰. 1. Zie bij ditzelfde woord, hoe men zich het uitspansel voorstelt. Zie verdere verwijzingen aldaar.

winę wakapu-ru - boom der savana. Samengestelde benaming: *winę* = ? en *wakapu* = zie het woord. De wortel wordt gebruikt door de vrouwen, wanneer de maandelijksche bloedloop stoornis ondervindt.

wińǫ - uit, van, enz.

1) *A-patï-wiño o-ka-ko* = Kom uit je hangmat! *Sifo ka-se pupu-ru wiño man* = Wilt gij een sika uit mijn voet halen? *Wewe-wiño tuw-oma man* = Hij is uit een boom gevallen. *Moro tafra* (N. E.) *wiño enï-to-ko popo-naka* = Neem het van de tafel weg, (zet het) op den grond. *Tïkse porï kën-ema-yan i-wiño* = Hij woont zeer ver van hem af. *Konopo wiño* (of: *konopo w-opu-rï wiño*) *kët-ot-une-se* = Laten we schuilen voor den regen (voor den aankomenden regen). *Alepa s-epe-ka-take a-wiño* = Ik zal kasavebrood van je koopen. *Enï-wiño* = van hier uit (zie *enï*). *Moro-wiño* = van daar uit (zie *omiña* onder *ema*).

2) *Wiño* kan staan zelfs achter een ander voorzetsel. *Ća-ko wewe omata-wiño* = Neem den omgevallen boom van het pad weg. *Ta* = in, op.

3) Over de opvallende samenkoppeling van *wiño*, 't welk verwijdering en *naka*, 't welk toenadering aanduidt, zie *wiño-naka* onder *naka*.

4) *Wiño-mbo. Kao wiño-mbo kës-apemu-i, popo wiño-mbo teng apen-go ka'o-naka* = Doorschiet de hangmat niet uitgaande van boven, doorschiet haar uitgaande van beneden (opgaand) naar boven. *Owe-mbo-ko man? Wroko* (N. E.) *-wiño-mbo* = Waar kom je vandaan? Van het werk.

winu - zuring.

wireimo - 1) een der booze geesten (zie bij *yoroka*). Hij ziet er als een blanke uit. Hij woont diep in het bosch en sleurt de menschen mee het diepe bosch in. Ofwel hij rukt den mensch de oogen uit, zoodat hij verdwaalt. Zijn geroep klinkt als een lang aangehouden *wi*... Zie echter in het verhaal sub 2) wat een ander zegt over het geroep. Dat geroep moet klinken als een menschelijk geroep. *Moro kari etï wireiño etï.* De jager diep in 't bosch zijnde hoort het soms en dan ziet hij zoo spoedig mogelijk het bosch te verlaten.

2) Met een groote boot (*kanawa*) gingen een 20-tal op jacht. Zij kwamen in een prasara-bosch, waarin een plek water (*iću-po*) was. Er zat maar één enkele anjoemara in 't water. Men ving en doodde hem. Men bracht hem naar het tijdelijk kamp (*pataya*), kookte en at hem. Eén Indiaan echter at niet mee. Men sliep daarna een zwaren slaap. De éene Indiaan echter, die niet medegegeten had, sliep niet. Hij dacht over 't voorgevallene na, dat men zoo gulzig geweest was, den éénen enkelen anjoemara, die niet in een kreek, maar in een plas zat, te vangen en op te eten. Men snorkte. De Indiaan, die wakker was, hoorde in den nanacht *wireimo*. W. floot: *Fio!*... *Fio!*... W. was ver af, heel ver af. Een tijd daarna hoorde de Indiaan W. opnieuw, dezen keer echter meer nabij. Nog wekt hij de slapers niet. Hij blijft onbeweeglijk liggen. Weer hoort hij W., thans nabij. Hij wil de slapers wekken. Onmogelijk! Zij slapen een wonderbaren slaap. De Indiaan klimt boven op het dak. Hij ziet een mensch naderen: *Wireiño*. W. roept de Indianen. Dezen antwoorden niet. Ze snorken. W. zegt: „Gijlieden eet de zaken van mij op. Vandaag heb ik je". Hij ruikt aan alle voorwerpen, aan de ketel, aan de graten. Hij zegt: „Ja, gij zijt het. „Dan rukt hij al den slapers de oogen uit. *Enu-ru śoka i-wa-man wireimo-wa* = Alle oogen werden door hem, door *wireiño* uitgerukt. Tegen 't aanbreken van den dag gaat W. heen. Toen de slapers wakker werden, waren zij blind. Zij hielden den éénen Indiaan, die ongedeerd gebleven was, vast. Deze verweet hun: „'k Had het u gezegd, gij moest niet van den anjoemara eten". Zij veranderden ter zelfder ure in boschvarkens. *Kon-o-ka-saton puindo-me.* De éene Indiaan echter ging naar huis, vertelde alles. Men trok er op uit om te onderzoeken of alles waar was. 't Was waar. Al de hangmatten, al de stokken van de *pataya*, alles was aan stukken gebeten tot kleine stukjes, gelijk pingo's doen. Men maakte nu vele pijlen. Men wilde de pingo's dooden. Men wilde niet, dat zij op aarde zouden blijven. Doch de pingo's waren reeds te zeer vermenigvuldigd. De mannen hadden intusschen reeds vele zolderingen (*sura*) gemaakt, aan en om de boomen. Men riep dan de pingo's. De pingo's rukten verwoed aan. Zij waren onstuimig. De mannen stonden echter veilig op de hooge *sula's*. Zij schoten er neer, zij schoten er neer.... tot ze wegtrokken. Weer daalde

iemand van de hooge *sura* af om de pingo's te roepen. Zij kwamen echter niet meer. Zij waren bang geworden. Zij wisten, dat er velen van hen gedood waren. Daarom zijn heden ten dage de pingo's bang voor de Indianen.

wiri - zekere palmsoort; zie bij *amara'ü*, n⁰. 3.

wiriri - zie het aangeteekende over dezen visch bij *pásisi*.

wiri-wiri-mbo - een klein Karaïben-dorpje in de Boven-Saramacca tusschen Bigi Poika en Gosteeri. De benaming is waarschijnlijk van *wiri-wiri* (biri-biri) = struikgewas afkomstig. *Wiri-wiri-mbo-po* = te Wiriwirimbo. *Wiri-wiri-mbo-po-ngko* = Lieden van Wiriwirimbo (zie het suffix *ng*, mv. *ngko*).

wiyu - zie over dezen boom bij *iẇöiyu*.

wo̧ - 1) Evenals *ilri* = geven, *kapu* = maken is *wo̧* een werkwoord, 't welk in vele beteekenissen veelvuldig gebruikt wordt.

Slaan. Kë-wo̧-i čoro̧ to̧ = Man, sla me niet. *E̱nȩ-ko ë-wa rapa, diakoro̧'m kë-wo̧-takȩ* = Geef het mij terug, anders zal ik je slaan. *Moro̧ wato̧ ẇo̧-ko* = Sla het vuur (d.w.z. maak het uit). Door slaan verspreidt men het op den grond brandend vuurtje en maakt het zoodoende uit). *E̱pu-kuru wo̧-to̧mȩ* = om het melksap er uit te slaan (zie *kunaparu*). Slaan op de trom, zie *sambura*, n⁰. 7 en 9. Mieren op iemands lichaam plaatsen, zie *waru-waru*, n⁰. 5. Ook *po̧kï* beteekent: slaan.

Stooten. Wewe pona a-pupu-ru kës-iẇö-i = Stoot je voet niet aan den boom. *A-pupu-ru koro̧ kës-iwö-i* = Stoot je voet niet. *Wewe a-wo̧-po, kupari yumañ a-poko man* = Gij hebt u aan een tak gestooten (een tak heeft u geslagen), gij zit vol koepari's.

Schoppen. Tï-pupu-ru kȩ rï-wo̧-i = Hij heeft mij geschopt (letterl. hij heeft mij geslagen met zijn voet).

Steken. E̱kë rï-wo̧-i = Een doorn heeft mij gestoken.

Vangen. Ko̧wȩi ilri-yȩ t-ito̧ aiñara wo̧-to̧po̧ = Hij ging vischhaken uitzetten om anjoemara's te vangen.

Pijn aandoen, bijten, ziek maken. Kës-ipo̧tï koro̧, o̧nda wo̧-tan ro̧'mun = Pluk (de vrucht) niet, ze zal je mond verbranden. *Ay-erepa-rï yukpa koro̧ akopo̧-ko, iñako a-wo̧-tan* = Kauw je kasavebrood goed, anders word je ziek (zal het je ziek maken). *Kës-enapu-i, a-wo̧-tan no̧'m* = Eet het niet, het is vergif.

Schieten. Wo̧-ko = Schiet hem. *Arakápusa-ta iẇo̧-ko* = Schiet hem met 't geweer!

Dooden. O̧lo̧ng mȩ ko mo̧ko wo̧ko m-iẇȩ-i = Waarom hebt ge den pauwies gedood? *Mo̧ko o̧koyu ẇo̧-ko* = Dood de slang. *Wȩtu kini-ẇo̧-yan* = Hij heeft ergen slaap (letterl. slaap doodt hem). *Kë-wo̧-ya to̧ tamun ȩköi-ñȩ-kȩ* = Ik zal je doen stikken (dooden) met mijn tabaksrook. Beide laatste uitdrukkingen kunnen overgenomen zijn van het N.E. Het N.E. immers gebruikt om beide zinnen weer te geven het werkw. kiri, d.i. dooden.

2) *wo̧-ma* = flink er op slaan. *K-ïto̧-n goro̧, a-wo̧-ma-tato̧n* = Ga niet, ze zullen je afranselen. *Mokë wo̧-ma-ñȩ* = Hij heeft mij een pak slaag gegeven. *Pana-pa su man, hen! Yo̧-kȩ-ro̧ o̧-ko nȩ, kë-wo̧-ma-ko-sȩ* = Je zijt fameus sterk, hè! Nu, kom dan, sla mij eens (uitdaging totvechten).

3) *wo̧-nȩmbo* en *wo̧-nȩ-ŋ* = moordenaar. Zie *n*. *Wo̧-nȩ-ŋ mo̧ko man* = Hij is een moordenaar. *Wo̧-na-mo̧n* = moordenaars. Zie *mo̧n*.

4) *wo̧-wo̧* = verb. reduplic. herhaaldelijk ergens op slaan, kloppen. *Rosa-wiwiri* (N.E.) *si-ẇo̧-wo̧-ya kamiša-mbo-ta pupu-ru ȩpi-tï-mȩ* = Ik klop (kneed) rosa-bladeren in een doekje tot geneesmiddel voor den voet.

5) *wo̧-wo̧-ka. Pota-rï wo̧-wo̧-ka-i po̧mui* = De peper verbrandt mij den mond. Maar ik vrees het voorbeeld verkeerd verstaan te hebben. De samenstelling *wo̧-wo̧-ka* is mij niet duidelijk.

6) *wo̧-wo̧-po̧* = iets wat u gestoken of gestooten heeft; de plek zelve waar men letsel ontving. *A-wo̧-wo̧ po ka-to̧mȩ* = opdat ik de doorns verwijdere; zie bij *ȩsipï* = lip, n⁰. 2. De gewonde plek = zie voorbeeld bij *kȩkȩča* en *mamao*.

7) *O̧-wo̧* = verb. refl. zich stooten. *Tuw-o̧-wo̧ man sumbara-kȩ* = Hij

heeft zich gestooten aan een houwer. Ander voorbeeld zie bij *tata* = moeder. *Qwo̱* = een ongeluk krijgen; zie *ere̱-me̱* onder *ero̱* = deze.

8) *o̱-wo̱-ma* = verb. refl. vechten. *Otï po̱ko ko n-o̱-wo̱-ma-to̱n* = Waarom vechten ze? *W-o̱-wo̱-ma-rï se-pa wa* = Ik wil niet vechten. *Kët-o̱-wo̱-ma-to̱n* = Vecht niet! *Mo̱karo̱ tïw-o̱-wo̱-ma man* = Zij hebben gevochten. Gevechten van vroegeren tijd, zie *putu*, *arisipana purïlwa*.

9) *ai-ẃo̱* = ombuigen. Zie het woord.

wo̱ - een der titels, waarmede men de vrouw aanspreekt. *Po̱mui ko̱ro̱ am yaro̱ rï-wa, wo̱* = Vrouw, geef me de peper eens (aldus zegt de man). *Uwa, wo̱* = Neen, vrouw!

wo̱ - plaats-aanduidend suffix, met de beteekenis van: zijde, kant. *O̱ngana-wo̱ kë-wo̱-take̱* = Ik zal je over je rug slaan (*engana* = rug); zie *ere̱* = snel. *Pa-sa-wo̱* = op haar kant; zie *nung*, n⁰. 4 *Ase̱-mo̱ta-wo̱* (houdt elkander) in de streek der schouders (vast); zie *uwa* = dansen, n⁰. 9, c. *Po-rï ase̱-wo̱ man* = De stinkklier zit bij zijn achterste (*o̱po̱mo̱*) *Wewe poliri ẃo̱* = langs den tak; zie bij *kupirisi!* Zie *e̱si-ẃo̱* en *e̱si-ẃo̱-naka* bij *e̱si*.

wodi - titel, waarmede men een klein meisje van 4 à 7 jaar aanspreekt. *Wodi, o̱-ko ne̱* = Meisje, kom eens! Opvallend het geringe verschil van *wodi* = meisje en *wori* = vrouw.

wo̱'i - savanagras; de savana zelve (zand-savana-*apalari*). *Wo̱'i-ta-no̱* = iets, wat in de savana groeit. *Wo̱'i ẃ-o̱t-apa-rï* = benaming eener zekere vlechtmethode. Zie de verklaring zoowel van de vlechtmethode als van den term onder *waruma*, n⁰. 25.

wo'i-ran - zekere rietsoort, gelijkend (*ran*) op savana-gras (*wo̱'i*).

wo̱'i yarï - Geonoma; N. E. tassi; taspalm (letterl. savanablad). Deze veel voorkomende plant wordt vooral gebruikt tot dakbedekking. Zie de gebruikswijze bij *auto* = huis, n⁰. 14, d. — Bij het smelten van het manihars worden droge tasblaren in het mani-hars geworpen, opdat dit mooi zwart worde. Ook bewaart men het mani-hars graag in een tasblad; zie *mani*.

wo̱ka - Nyctidromus albicollis; N. E. boeta-boeta, alsook yoroka fowroe; geitenmelker, spookvogel, nachtzwaluw.

1) De vogel verdient zijn naam van „spook"-vogel met recht. Zijn plotseling opvliegen vlak voor de voeten van den nachtelijken wandelaar, zijn eentonig, droevig geroep den geheelen nacht door wekken bij onwetenden gemakkelijk gevoelens op van onrust en huivering. Volgens den Karaïb roept de woka altijd: *ǿkoyǿ!* d. w. z. daar is iets, wat hem pijn doet. Eertijds moet een Indiaan door 't aanhoudend geroep van den woka onder den invlsed van dien vogel gekomen zijn. Zoo, gelijk volgt, vertelt men de zaak: Er was eens een Indiaan. Hij zat vol zweren. Hierom werd hij verbannen uit het dorp. Hij hoorde toen het klagend roepen van de woka. „Beter", zoo sprak onze Indiaan den vogel toe, „beter, dat gij, woka, mij kwaamt helpen". Woka hield zich doodstil, floot niet meer. Toen verscheen er een man. Hij was pikzwart en had een staart. „Ik ben de woka, dien gij geroepen hebt". De Indiaan in zijn ellende had geen keus. Hij deed, wat de woka vroeg. Hij moest languit gaan liggen. De woka streek hem met de handen langs de slapen, de kin, over geheel het lichaam. Hij streek er al de zweren af. Hij verdween.

2) De boven reeds aangestipte gewoonte van den vogel om vlak voor iemands voeten op te vliegen verwekt bij hem, die voor 't eerst dit waarneemt, ware verwondering. Tot vijf, zes, en meerdere malen achtereen herhaalt de vogel hetzelfde spelletje met u = opvliegen, een tiental passen van u af weer neerstrijken, blijven zitten tot ge nabij komend uw voet bijna op hem nederzet. De Karaïb kent deze gewoonte van den vogel ook. Hij bootst den opspringenden vogel na. Hij neemt drie kleine, smalle warimbo-reepjes. Elk reepje wordt toegevouwen. Het toegevouwen reepje heeft een boveneind, dát eind nl. waar de vouw is en een ondereind, dát waar de twee uiteinden van het reepje zijn. De drie toegevouwen reepjes worden nu vereenigd, zóó dat zij met hun boveneind in elkaar grijpen. Zij ontvangen nu aan het benedeneind: voeten. Elke toegevouwen

reep krijgt er twee: één voet naar boven, één voet naar onder. Raakt men nu met den teen (de Karaïb is met de teenen ook vlug) of met den vinger heel eventjes, maar fiks het middelstuk van dit knoopwerk aan, dan springt het op. Maar hoe 't ook springt en valt, 't komt altijd weer op zijn voeten terecht. Zóó springt de vogel, *woka* genaamd, Ook de naam van dit stukje warimbowerk is *woka*. Zie de afbeelding van het speelvoorwerp onder *waruma*, n⁰. 49.

3) Geheel in overeenstemming met het sub 1) gezegde is het: dat men volgens de ouden dezen vogel, die in den grond nestelt en twee eitjes legt, niet moet uithalen. Deed iemand het, 't zou hem slecht vergaan.

4) *Woka* wordt, naar het geluid, dat hij maakt, ook nog *kuwɛyury* genoemd.

5) Andere dan de *woka* tot de caprimulgidae behoorende vogels zijn wellicht: *karai*; *suwi suwi* = N.E. yorka fowroe; spookvogel (zie het woord) en *tukuwiyu* een soort van *woka*.

woka - de echt-Indiaansche zeef. De gewone overal gebruikte zeef heet *manari*. Zie over beide onder *manari*.

wokërë - man. Het woord is wellicht een samenstelling; zie bij *kërë*. Mvd.: *wokërë-an*. *Wokërë pičani* = een jongen. *Wokërë korotoko* = een haan. Het bovenstuk van den boog wordt ook *wokërë* = man genoemd; zie de reden onder *rapa*, n⁰. 12 en 13.

Over het leven van den man: Het kleine kind; zie bij *pičani*. De man leert van zijn jeugd af het hanteeren van den boog; zie *rapa*, n⁰. 14. De jongen mag zekere spijze niet nuttigen om kuisch te blijven; zie *enda-tarï*, n⁰. 2, b. De jongen is over 't algemeen vrij van werk; zie *ɛmami*, n⁰. 4. Welk werk het deel der mannen is, zie *ɛmami*. De kleeding van den man; zie *womun*. Zijn opsmuk; zie *kura*. Over het huwelijk; zie *puil*, n⁰. 2. Dat hij zijn vrouw als een slavin behandelt, is onwaar (zie *puil*, n⁰. 3); hij beschouwt zich zelven echter hooger te staan dan de vrouw. Hij beslist. De vrouw moet den man gehoorzamen; zie *tïkoke*. Vertrouwelijken omgang vertoont de man „uiterlijk" niet veel. 't Zou beneden zijn waardigheid zijn. Bij het eten zitten daarom de mannen en jongens afzonderlijk, bij het dansen blijft de scheiding; zie *uwa*. n⁰. 5. Over de voorschriften, waaraan de man zich te onderwerpen heeft na de geboorte van een kind; zie *ongma*. Over polygamie: zie *puil*, n⁰. 4. Over het bezweringsmiddel van den getrouwden man; zie *puil*, n⁰. 5. De mannen alleen kunnen geestenbezweerder worden; zie *püyei*. Zij alleen rooken; zie *tamun*.

Om een vergrootenden of overtreffenden trap weer te geven, allersterkste regen bv., zal de Karaïb spreken van een „mannelijken" regen, terwijl zijn buurman, de zwarte, spreekt van een „moeder" regen (wan mama aleen); zie *tampoko*.

woko - 1) Crax Alector; pauwisi, pauwies. *Woko kariña enge wala kën-eta-no* = De pauwies roept gelijk het geroep van den mensch. *Nokë woko-rï ko moko woko* = Van wien is die pauwies (zie *ekë*)? *Otono me ko moko woko mi wɛ-i*? *Usɛ-tï poko si-wɛ-i* = Waarom hebt gij den pauwies gedood? Om zijn kuif heb ik hem gedood. Men schiet den pauwies in de eerste plaats om zijn vleesch, doch ook om zijn kopveeren, die in de stad verkocht worden. Men zet ze in goud voor oorhangers.

De vogel wordt gaarne gekweekt in de kampen. Den pauwies echter opkweeken te zamen met kami-kami gaat niet. *Kën-o-wo-ma-no akami maro* = De pauwies vecht met den akami. Dat komt, omdat eertijds de dieren een groot drinkgelag aangelegd hadden, waarbij alle dronken werden en vochten, de luiaard, de kwatta, enz. Sinds dien tijd zijn vele niet goed meer met elkaar.

Een speciale reden om vertoornd te zijn op een ander heeft de pauwies nog in hetgeen eertijds de kleine sabakoe moet uitgehaald hebben. Zie *sawaku*, d.

2) *Woko andï-kërë* = pauwies-staart; benaming van zekere varensoort. Zie *andï-kërë*, n⁰. 5.

3) *Woko moran* = bezweringsmiddel van den pauwies. 't Middel vindt

men in een zekere tajersoort, wier knol kleine, puntige uitsteeksels heeft. Zulk puntig uitsteeksel doet denken aan den bek van den pauwies. Men draagt den tajerknol bij zich, liefst in den jachtzak. Over bezweringsmiddelen zie *moran*. Zie nog over de jacht op den pauwies bij *wotaro*.

4) *Woko yumaŋ* = benaming van zekere ster; zie hierover bij *sirito*, 2.a, n⁰. 3, n⁰. 4, b en n⁰. 5, a.

5) Tot de Cracidae behooren verder de boomhoenders of marails. Zie hierover bij *kuyuwi*.

woko andï-kërë - zie *woko*, n⁰. 2.

wōko moran - zie *woko*, n⁰. 3.

woko yumaŋ - zie *woko*, n⁰. 4.

woku - 1) *Dit woord wordt gebruikt:*

a) in 't algemeen voor elken drank. *A-lemiki poko mana? Woku-ru moro man* = Neemt gij dat lemmetje weg? 't Is van mij (letterl. *mijn* drank is het, ik zal het nl. uitpersen en opdrinken).

b) inzonderheid voor de *paya* en de *payawaru*, die door de Surinamers tapana genoemd wordt, alsmede voor de *kasiri*.

c) overdrachtelijk om verschillende planten-namen te vormen: *bran-bran woku-ru, lele woku-ru, opomu —, poloru —, wansiri —* = drank van den vlinder, de vleermuis, de hommel, den kikker, een vogeltje. Zie de woorden afzonderlijk.

2) *Termen: Woku si-kiriya* = Ik maak tapana (zie *kil*). Wanneer men tevens den persoon aanduidt, ter wille van wien het drinkgelag gegeven wordt, gebruikt men het werkw. *woku-to*. *Nokë ko mi-woku-to-ya* = Om wien te eeren geeft gij het tapanafeest? Over het zuur worden der tapana zie *asako*. Verdere termen zie in volgende nummers.

3) *De verschillende dranken en hun hoofdbestanddeelen.*

De meest gebruikelijke dranken zijn:

a) *kasiri, paya* en *paya-waru*. Deze drie dranken worden uit de bittere kasave (*ki'grë*) bereid. Deze kasave, na geraspt te zijn enz., wordt voor de *kasiri* gekookt, voor de *paya* en de *paya-waru* tot dikke brooden gebakken. De *paya*-brooden zijn zacht en worden 8 dagen aan de lucht blootgesteld enz., dat zij schimmelen. De *payu-waru* brooden zijn hard en sterk aangebrand. De *paya*-brooden worden eerst 8 dagen nà het bakken, de *paya-waru* brooden denzelfden dag van het bakken tot drankbereiding gebruikt.

b) *asićaru ai-ću-ru* = suikerriet-drank. Bestaat uit een mengsel van het gedurende 8 dagen gegist suikerriet-sap en *paya-waru*.

c) *awasi ai-ću-ru* = mais-drank. Getrokken uit mais.

d) *sakura* en *tëpuru napi sakura-rï* zijn slechts ten halve dranken te noemen. Hunne bestanddeelen: kasavebrood (bij de *sakura*) en roode napi's (bij de *tëpuru* ....) worden bij wijze van drank mede genuttigd.

Behalve de opgenoemde heeft men nog de vruchtendranken, dranken bereid b.v. uit de verschillende koemboe-soorten (zie *kumu*), uit de ananas (zie *nana*), uit de awara (zie *awara*) en andere. Men drinkt die dranken zoo of men doet ze, sommige ten minste, als ingredient bv. in de *kasiri*. Die dranken komen hier niet ter sprake, evenmin als de *samuru* (zie dit woord), waarin men ook soms het vruchtensap doet.

Men sla elken drank afzonderlijk na.

4) *Gekookte dranken:*

Alleen de *kasiri* wordt gekookt.

5) *Het gisten:*

Om de dranken te doen gisten gebruikt men: *kamira* (zie dit woord) en *kasiripo*: het uitgeperste sap van de geraspte kasave. Dit laatste moet eerst worden gekookt.

Kamira komt in al de 7 boven opgenoemde dranken voor, behalve in de *kasiri*. In de *paya-waru* is het gebruik er van vrij.

Kasiripo doet men in de *paya* en in de *paya-waru*.

De *paya* is de sterkste kasave-drank, daarna de *paya-waru*, vervolgens

de *kasiri*. *Asićaru ai-ću-ru*, waarin ook *paya-waru* is, overtreft echter alle dranken in sterkte.

Het gisten geschiedt meestal in een boot. Dikwijls heeft men een boot, welke alleen daarvoor gebruikt wordt. Zij is niet uitgezet door 't vuur, gelijk de andere booten, zoodat zij niet breed, maar diep is. Men draagt ze vol water, doet er de kasave-brooden enz. in, de *kamira* en de *kasiripo* en dekt ze daarna met palmbladeren zorgvuldig toe. Zie bijgaande foto van dergelijke boot in een huis.

De *kasiri* (de geraspte kasave, waarmede de *kasiri* gemaakt wordt, wordt vóór het koken niet uitgeperst, heeft dus haar *kasiripo* nog) gist in de *samaku*, de *sakura* en de *tëpuru napi sakura-rï* in de *waresa*. Beide zijn aarden potten. In nieuw-gebakken *samaku's* duurt de gisting eens zoo lang.

6) *Doorhalen of zeven*:

Alle dranken (behalve de sub d opgenoemde) worden, om het bezinksel (*woku akumo-mbo*) er uit te krijgen, doorgehaald. *A-woku-ru mi-śuka-ma-i tarapa* = Hebt ge je drank al doorgehaald? Men legt daartoe een zuiveren doek in een fijne zeef en giet er den drank door. De drank wordt gewoonlijk opgevangen of gedaan in *samaku's*. *Samaku-taka si-sukā-i*. Ik zeef den drank boven den aarden tapana-pot. 't Bezinksel, 't welk in de zeef achterblijft, heet thans: *amipo-mbo*.

7) *Drinkgelag en zijn gevolgen*:

Bij drinkgelagen wordt gedanst (zie bij *uwa*).

Een drinkgelag vangt des avonds aan, duurt den geheelen nacht door en den daaropvolgenden dag tot vaak 's namiddags toe. Men houdt niet op, vooraleer alles verzwolgen is. Bij den aanvang is de *paya* doorgaans nog zoet. Hij ligt zwaar op de maag en men kan er niet veel van drinken, noch hem uitbraken. In de nacht wordt hij zuur. Dan drinkt men groote hoeveelheden. Telkens verwijdert men zich. Men wekt het braken op. *Moro-po koro ay-uwe-na-ta-i, moya esi-wo-naka ay-uwe-na-ta-ta* = Daar moet gij niet braken, ga daar ginds braken bij den rand (van 't bosch). 't Braken is een even gewone zaak als het inzwelgen.

De zure *paya* bedwelmt, maakt dronken. Deze dronkenschap juist zoekt men. De *Terëwuyu* ten minste zoekt ze. Vandaar de beteekenisvolle vraag, wanneer men informeeren wil of de *paya* goed is: „*Paya tïmu-i* = Maakt de paya dronken?" en het antwoord: „*A, a, tïmui-ńe* = Ja, ja! Hij maakt fameus dronken". Vandaar, dat *Petï-mbo*, op 't punt zijnde zijn vrouw te roosteren om ze straks als geroosterd wild aan de moeder voor te zetten, haar nog tergen kan met de woorden: „*Ero-me kë-woku-ru tï-asako-re pari na, irupa koro etiŋ-go-me* = Vandaag is onze *paya* goed zuur en hij zal ons eens lekker dronken maken".

Wanneer men *asićaru ai-ću-ru* drinkt, den meest bedwelmenden drank, is geheel het dorp 3 à 4 dagen dronken.

De groote drinkgelagen zijn verderfelijk voor het ras. Kinderen en zwangere vrouwen doen mee. Zuigelingen blijven soms bij de drinkende en dansende moeder. Vechtpartijen zijn gewoon. Doodslag heeft er soms plaats. Twist en blijvende wrok zijn vaak de gevolgen. Verhuizingen om wille van de bedreigingen, enz.

8) *Gelegenheden, waarbij men drinkt*:

Bij meer belangrijke gebeurtenissen houdt men drinkgelagen. Ziehier enkele gevallen:

a) twee weken na de geboorte van een kind, wanneer dit buiten gebracht wordt (zie *onema*, n°. 12).

b) wanneer het groote meisje haar maand van afzondering en onthouding geëindigd heeft (zie *nomo*).

c) bij een huwelijk.

d) acht dagen na een sterfgeval (zie *romo*).

e) bij 't eindigen van den rouw.

Verder, wanneer iemand veel kasave heeft, wanneer iemand bij 't aan-

leggen van een kostgrond bv. de hulp van velen ingeroepen heeft (zie *maña*, nº. 1), wanneer een belangrijk persoon wat langeren tijd bij hen vertoeft enz.

Neemt men in aanmerking, dat er verschillende families te zamen wonen en dat een feest van elk dezer een feest voor allen is, dan zal men niet verwonderd zijn, dat de feesten in den loop van een jaar tamelijk talrijk zijn.

9) *Is de Karaïb een dronkaard?*

Dat de Karaïb aan den drank verslaafd is, is niet juist uitgedrukt. Evenmin is 't waar, dat de Karaïb voor 'n tijd in de stad vertoevend, dronken moet zijn. De Karaïb (de *Tërgwuyu*) is meer gelegenheidsdronkaard. Bij de „groote" feestgelegenheden alleen drinkt men zich dronken. En dan zijn er, ook onder *Tërgwuyu*, die niet mededoen ofwel spoedig zich verwijderen. Zie *kaliña*, 17 en 9, c en *tïmu*.

woli-ẃoli - vuurwaaier; ook de staartvin van een visch. *Andï-kërë ẃgri-ẃgri-rï* = 't uiteinde (de waaier) van den vischstaart.

1) De vuurwaaier is dicht diagonaal vlechtwerk. Vlechtmethode gewoonlijk: drie óp, drie neer, *arabo* = logo-logo genaamd; zie *waruma*, nº. 21.

Somtijds vlecht men den waaier volgens den diagonalen twee-slag. De vlechtwijze heet: *marai ṕgpu-ru* = borst v. d. marail. Bij dit soort waaier wordt de vlechtwijze voor het beneden- en bovengedeelte niet gewijzigd, zoodat de strepenteekening van boven tot beneden in één stuk doorloopt. Wij geven zijn afbeelding hier, hebben hem overigens reeds besproken onder *waruma*, nº. 20.

Het vlechtmateriaal is altijd: *awara argmu-ru* = de tong van den awara-palm. Men zet het waaier-vlechtwerk doorgaans op met de reepen der nog versche, natte awara-tong. Is de opzet klaar, dan wordt alles te drogen gelegd in de zon. Vlocht men met de natte reepen door, 't vlechtwerk zou later losschieten. De zon droogt en bleekt de reepen.

2) *Onderdeelen* van den waaier. Zie bijgaande teekening.

a) *amg-topg* = plaats van den opzet, van den aanvang van 't vlechtwerk.

b) *wasgi gka-ta-rï* = tak van den pina-palm. Door anderen wordt de kleine reepen-kolom *ala'arï ṕgpu-ru* = borst van den kleinen guyake genoemd.

c) *patg-ne-ŋ (y)arabg-rï* = dwarsliggende logo-logo.

d) *ygpg-kotg-rï* = snijder der reepen. Hier wordt de overgang gemaakt van den liggenden naar den staanden logo-logo. Men zegt ook: *y-gt-akotg-rï* = wat zich zelven doorsnijdt en *y-g-ra-ka-rï* = hetgeen splijt (*y* = *iẃi*).

e) *purg-ng (y)arabg-rï* = rechtopstaande logo-logo.

f) *i-pg-mil-tï* = het bindsel van de borst.

g) *ṕgpu-ru* = zijn borst.

h) *i-katu-pu-ru* = zijn ruggegraat, nl. het handvat.

i) *amgtï* = de pees. Het touw, waarmede men het handvat te zamen bindt en waaraan de waaier kan opgehangen worden.

3) Men begint het waaier-vlechtwerk met de logo-logo rei (a), liggend op den top van den *wasgi gka-ta-rï* (b). Men vlecht naar beneden, geleidelijk den *wasgi gka-ta-rï* (b) en den liggenden logo-logo (c) voltooiend). De vlechtreep, bij den benedenrand komend, wordt omgebogen (*ai-ẃg-po* en loopt als nieuwe reep weer op. Insgelijks buigt men de reep, aan den zijrand gekomen, om en ook zij keert weer het vlechtwerk in. Hierna vlecht men de hoogte in, zorgend de opstaande logo-logo (e) tegelijk met de *ṕgpu-ru* (g) op te werken. Al de rechtopstaande logo-logo's loopen ten slotte in de *ṕg-pu-ru* uit. De *ṕg-pu-ru* bestaat uit 3 à 6 reien van groote steken. Elke groote-steken rei omknelt twee logo-logo's, één die er van links, één die er van rechts inkomt. Zoodra de logo-logo's aan de andere zijde de *ṕg-pu-ru* weer uitkomen, worden zij afgesneden. Om 't afgesnedene te bedekken en om alles nog eens flink aan te halen vlecht men, mèt de *ṕg-pu-ru* mee, de *ṕg-mil-tï* = het bindsel van de borst op (f). De *ṕg-mil-tï* aan de linker- en de *ṕg-mil-tï* aan de rechterzijde der borst grijpen (gelijk de teekening laat zien) op een van elkaar verschillende hoogte de groote-steken reien vast, zoodat bij 't maken dier reien de beide bindsels om

beurten als aanhalers optreden. Zijn al de logo-logo's door de *po-pu-ru* opgenomen, dan is de waaier voltooid. Enkel het handvat dient nog gemaakt. Daartoe dienen de reepen der *po-pu-ru*, die nog 1 à 1½ d.M. uitsteken. Deze worden gedeeltelijk links, gedeeltelijk rechts gebogen, dan samengedrukt tot een bosje, 't welk, nadat de verder doorgeknoopte rand er tusschen gelegd is, met een touwtje stevig vastgebonden wordt.

4) *Verscheidenheden:* Men kan het horizontaal liggend handvat op twee wijzen vervaardigen: a) *recht. I-kato sapato-ro ise-wa* = Ik wil zijn ruggegraat (*katu-pu-ru*) recht hebben; b) in het midden naar boven *gebogen*. Dit laatste handvat staat op den waaier als het dak op een huis. *Tï-kato-posi-če* = Zijn ruggegraat (is) scherp (zie *posi*). *T-apï-ta-ye ise-wa* = Ik wil er eenen, die zijn achterste opwerpt. Afbeelding van gebogen handvat zie den sub 2 besproken waaier.

De waaier wordt somtijds zoo gevlochten, dat de twee hoeken beneden mooi afgerond zijn. Dan is de waaier gemaakt „*aramaya-me*", d. i. bij wijze van een botje (den platten, ronden visch). Zie de afbeeldingen der waaiers van het volgend nummer).

5) De *toripun*. Een geheel ander voorkomen dan de *woli-woli* heeft de *toripun*. Een juiste afbeeling v. d. *toripun* vindt men onder *waruma*, n⁰. 21. Bij de twee hier afgebeelde toripuns heeft men de hoeken afgerond, Zij zijn gemaakt bij wijze van een „botje". Het handvat kan ook horizontaal op het waaivlak liggen.

Onderdeelen: a) *amo-topo* = plaats van den opzet b) *po-pu-ru* = zijn borst c) *po-miltï* = het bindsel der borst d) *i-sei-rï* = zijn been (het handvat nl.) e) *amotï* = het touw.

Om dezen waaier grootere hechtheid te geven, is in het verticale handvat een stevig stokje ingewerkt. Dit stokje (*i-yana-rï* = zijn kracht genaamd) loopt door tot diep in het waaivlak (ook de *toripun* met horizontaal handvat heeft dit stokje) en vormt daar de borst van den waaier. *Si-popu-to-i tï-yana-re y-eï-tome* = Ik geef hem (den waaier) een borst, opdat hij sterk zij.

Naar aanleiding van den naam *toripun* zeide een Indiaan: „Wij noemen dien waaier zoo, omdat wij bij 't maken er van hem aanhoudend moeten omkeeren." 't Geen aannemelijk is; zie *ori* en *pun*. 't Woord zouden wij dan kunnen schrijven als: *t-ori-pun*.

6) De waaiers dienen om het vuur aan te wakkeren, om als lepel het fijne kasavemeel uit te strooien over de pan, om de koeken bij het bakken aan een te kloppen, om ze om te keeren en na het bakken van de pan te halen.

7) De waaier, buiten het kamp gehangen, moet den wind somtijds oproepen; zie bij *pepeito*, n⁰. 3.

womuŋ - kleed. Wij zullen eerst het „woord" behandelen en zijn afleidingen, vervolgens een korte verhandeling schrijven over de kleeding.

Het woord en zijn afleidingen.

1) *Womuŋ-ma wa* = Ik heb geen kleed. *I-womuŋ-ma kën-dopo-san* = Hij loopt naakt rond. *Womun-mu-ŋ* (zie *n*) *kaliña* = een mensch, die geen kleed heeft. *A-womun ksi-seka-i* = Scheur je kleed niet. *Ay-u-pa-ka pomero, a-womuŋ isawo-ko* = Na 't opstaan moet ge je kleeren wasschen. *Tï-womun-ne* = met een kleed.

2) *Womun-do* = iemand van een kleed voorzien (zie suffix *to*), iemand aankleeden. *Womun-do-ko moko pičani* = Kleed het kind aan. *E-me-si-womun-do-ya* = Ik doe mijn kind een kleedje aan. *Womun-do-ko* = Kleed hem aan. *Mose si-womun-do-ya* = Ik kleed hem aan.

E-womun-do = verb. refl. zich aankleeden. *W-e-womuŋ-do-ya* = Ik kleed mij aan. *E-womundo-ko* = Kleed je zelve aan. *W-e-womun-do-rï se-pa wa* = Ik wil mij niet aankleeden. — Het reflexivum echter kan gelijk een transitivum somtijds het voorwerp bij zich hebben: *A-womun e-womun-do-ko* = Trek je kleed aan.

3) Voor „zich kleeden" bestaat er nog een ander werkw. nl. *emun-do*, 't welk in 't algemeen „dragen" schijnt te beteekenen. Is er tusschen dit *emun-do* en het boven besproken: *wemun-do* verband?

Over de kleeding.

Wij geven eerst onze meening over de kleeding van den ouden tijd, behandelen daarna de kleeding van heden.

4) Lieten *in den ouden tijd* de Karaïben de schaamdeelen onbedekt?

De benaming van den doek (*kamiša*), waarmede zoowel de mannen als de vrouwen zich bedekken, is van Spaanschen of Portug. oorsprong. De *katoenen stof* zelve is eertijds evenzeer den Karaïben door de Spanjaarden aangebracht. Maar dat hiermede door de Spanjaarden den Karaïben geleerd zou zijn hun schaamdeelen te bedekken, alsof zij zulks tot dan toe niet zouden gedaan hebben, volgt nog niet. Te veel zegt daarom de gevolgtrekking, welke de Goeje maakt, wanneer hij schrijft (Bijdrage.... blz. 8): „Het feit, dat voor dit kleedingstuk geen andere naam bestaat dan het Spaansche of Portugeesche woord *kamiša* duidt er op, dat het voor 1492 niet bekend was".

Immers kende men vóór 1492 de „katoenen stof" al niet, men kan toch kleedingstukken gedragen hebben, vervaardigd b.v. uit zaden, die aaneengeregen werden, ofwel uit vezels, die 't zij los, 't zij ineengevlochten neerhingen. Het dichte weefsel zelfs schijnt den Karaïb bekend te zijn geweest. Die kleedingstukken kunnen dan den naam gedragen hebben van de zaden, de vezels, of van wat ook, waaruit zij vervaardigd werden. Een alledaagsche wijze om voorwerpen te noemen en aan te duiden. Die naam verviel van zelf, toen de vezel of wat ook voor de katoenen stof wijken moest. In ieder geval hebben de Karaïben behalve het overgenomen woord *kamiša* een eigen woord voor kleedingstuk: *womuŋ*. *Womuŋ* wordt gebruikt voor elk welkdanig kleedingstuk ook, dat een menschelijk lichaam dekt. Het kleedingstuk der vrouwen heeft zelfs een afzonderlijken naam: *kweyu*. Verder bezit men een generiek woord: *yon* (zie aldaar), 't welk gebruikt wordt om aan te duiden het bedekken van een even goed menschelijk als welkdanig ander lichaam ook. Dit, zoo kunnen wij evenzeer besluiten, duidt er op, dat een kleedingstuk in den ouden tijd bekend was. Ligt er verder in de niet te loochenen overeenkomst der woorden: *womuŋ* = kleed, *emuŋ-do* = van een kleed voorzien en *wemuŋ* = een vlechtwerk uit warimbo-reepen vervaardigd, ligt daarin ook niet een zekere bevestiging der meening, dat eertijds de kleedingstukken uit vezels, enz. vervaardigd werden? Men zou dan de warimba gebruikt kunnen hebben en wel de zachtere *waruma ifa-pi-po* = de onderhuid van den warimbo-stengel (zie *waruma*, n°. 6, a, op 't einde).

Deze laatste veronderstelling hadden wij reeds neergeschreven, toen het boek van L. M. B. (Bonaparte) ons in handen viel. Daarin vinden wij een bevestiging er van. De schrijver zegt: „Parmi les nations voisines des Espagnols, les hommes se couvrent, pour la plupart d'une pièce de linge, que quelques-uns appellent *Gaymo*, et les autres *Guarruma*: les femmes ont un petit tablier parsemé de grains de verre, en forme d'éventail; elles l'attachent avec un cordon sur leurs reins, et l'appellent *Conion*. Il en est qui se couvrent d'un paquet de fibres de palmier murichi, qui a le même volume qu'une livre de chanvre cardé, mais ne leur cache que les parties sexuelles (p. 138-9). Uit bovenstaande blijkt dus, dat de kleederen, uit palmenvezels vervaardigd, bekend waren en... gebruikt werden. Verder zeggen die woorden nog meer. Het stuk linnen werd door de Indianen genoemd: *gaymo* en *guarruma*. Geen enkel Karaïbsch woord echter vangt met een *g* aan. (Zie Anthr. 1908, blz. 905. P. C. Tatevin C. Sp. S. toont aldaar door verschillende voorbeelden aan, dat de Spanjaarden en Portugeezen een neiging hebben de *w* te veranderen in *gu*). Wij lezen dan: *waymo* en *wuarruma*. Schrijven we die woorden nu, niet volgens Fransche, maar volgens *onze* schrijfwijze neer, dan hebben wij *wemu* (*o* en *u* loopen in het Karaïbsch vaak in elkaar) en *waruma*. 't Stuk „linnen", dat de schaam-

deelen dekte, werd dus door hen: vlechtwerk uit warimbo en warimbo genoemd. Die benaming kan alleen verklaard worden door aan te nemen (gelijk boven gedaan werd), dat men vroeger den schaamdoek uit warimbo-vezels (*waruma ïra-pi-po*) fabriceerde. Iets heel gewoons is het toch - gelijk reeds gezegd - den stofnaam te noemen, wanneer men het voorwerp, vervaardigd uit de stof, aanduiden wil.

N. B. Tegen de meening van de Goeje en tegen mijne meening van „vezel"-kleeding is hetgeen een oude Indiaan mij verzekerd heeft. In vroegeren tijd - zegt hij - droegen de vrouwen een schaamdoek van „dicht" weefsel. De doek was van katoen en heette *wayuku*. De vrouwen droegen toen geen heupsnoer. De *wayuku* zelve had een touw, waarmede zij tegen het lijf gebonden werd. *Ase-kï-ro t-amotï-ne man* = Zij, uit zich zelve, heeft een koord. De doek werd ook beschilderd met *krawiru*.

5) *Kleeding van heden:*

a) *mannen* (jongens). De mannen dragen om hun middel een katoenen snoer, waaraan de *kamiśa* hangt. Het heupsnoer is òf een gewone katoenen draad twee- of driemaal om het lichaam gewonden, of een kunstig bewerkt snoer. Dit laatste snoer kan op vier verschillende wijzen vervaardigd worden. Voor de feestelijke gelegenheden kan men nog een vijfde snoer vervaardigen uit reepen van *simosisi*. Zie over al deze snoeren bij *kundï-nano*. Over den schaamdoek en de wijze, waarop hij gedragen wordt, zie *kamiśa*.

Tegenwoordig zijn er nog vele mannen, vooral onder de *Tërewuyu*, die enkel de *kamiśa* dragen en slechts dan de kleeding der beschaafden aandoen, wanneer zij naar Paramaribo gaan. Sommige mannen echter kleeden zich ook reeds min of meer in hun kamp. De jongens hebben over 't algemeen niet meer aan dan de *kamiśa*. Dracht bij feestelijke gelegenheden, zie *kura*.

b) *vrouwen* (meisjes). De vrouwen en meisjes dragen behalve een schaamdoek, welke de geheele lendenstreek bedekt (zie *kamiśa*), doorgaans nog (behalve bij 't werken) een schouderdoek (zie *enga-yondï*). Tot de vrouwelijke kleeding behooren verder de beenbanden (zie *sepu*), die met de franjes soms 't geheele benedenbeen dekken. De Karaïbsche vrouwen willen van de Europeesche kleeding niets weten en doen die nooit aan, ook niet wanneer zij in de stad komen. Over haren opsmuk zie bij *kura*.

Een op sommige plaatsen voorkomende feestdracht is een soort rok, die tot onder de armen opgetrokken en door middel van een lint loopend over één der schouders opgehouden wordt. Zie bijgaande foto van vrouwen der Donderkreek.

c) Noch mannen, noch vrouwen (meisjes, jongens) zullen zich in bijzijn van anderen ooit van hun schaamdoek ontdoen. Men verwijdert zich daartoe.

d) *Kinderen* beneden de 4, 5 jaar loopen rond zonder eenig kleedingstuk. Den zuigelingen doet men geen windsels om.

wonamu - zie bij *enamu*.

wonse- - een der talrijke lianen-soorten (zie *simo*). Zij groeit in kapoeweri, loopt meestal over den grond. De wortel of knol wordt aangewend tegen „zeere" oogen. Men schilt daartoe den knol, raspt hem vervolgens, doet het geraspte in een zuiver doekje. 't Doekje wordt boven de „zeere" oogen uitgeknepen. 't Vocht kan men ook opvangen, doch niet langer dan ca. 2 dagen bewaren. Het verzuurt. Zie bij *onu* = zeere oogen.

wonu - vuil; zie bij *sese-ća*, onder *se-ka*, n⁰. 3.

wonu - wane-boom; zie *wana*.

wonu-ran - benaming van zekeren kleinen boom. De naam is een samenstelling: gelijkend (*ran*) op den waneboom (*wonu*). Over *wonu* zie *wana*.

wonure - benaming van zekere plant, op de roode kassie gelijkend.

wopu - tante, de zuster nl. van vader. Zie bij *yawo* = oom.

woreku'i - kleine landschildpad; schild en pooten zwart. Schild niet gewelfd. Sluit haar gelaat af, wanneer ze den kop naar binnen haalt, doordat een hoornen plaatje van beneden naar boven gaat. *T-ombata-rï etapu-tï* = de

deksel van haar gezicht. *Woreku'i* wordt niet gegeten. Over schildpadden zie *wayamu.*

wori - 1) vrouw; mvd. *wori-an. Kaliña wori-rï ni-me-ro-po* = Een Karaïbsche vrouw heeft dat geschilderd. *Nokë-baŋ go* (zie *ko*) *moko nan? Wori? Wokërë?* = Wat is het? Een meisje? Een jongen? (vraag bij de geboorte van een kind). Ook bij aanspraak kan men het woord *wori* gebruiken. *Wori, w-u-sa rapa* = Vrouw, vaarwel! *Wori-an, yukpa koro ai-čoko* = Vrouwen, houdt u goed! Het benedengedeelte van den boog wordt ook *wori* = vrouw genoemd; zie *rapa*, n⁰ 12.
Wori pičani = meisje (dochter). *Otoro ko wori a-ma-kon nan* = Hoeveel meisjes (dochters; letterl. vrouwelijke kinderen) hebt ge?

Wori m̃e = meisje, jonge vrouw. *Wori* (*y*) *okomo-rï* = vrouwen-wesp (zie dit woord).

2) *Het leven der vrouw*:

Over de allereerste jaren zie *pičani.*

Is het meisje ca 3 jaar, dan krijgt het de beenbanden om; zie bij *sepu.*

Op ca. 7-jarigen leeftijd wordt de onderlip doorboord: zie *esipi*, n⁰. 2.

Het meisje bij haar eerste maandstonden en haar overgang tot huwbare vrouw; zie *nomo.*

De huwbare vrouw bezworen door den jongeling; zie *moran*, n⁰. 19, c.

Over 't uithuwelijken van een dochter zie *puil.*

De getrouwde vrouw tijdens haar maandstonden; zie *nomo.*

Aan welke voorschriften de getrouwde vrouw zich te houden heeft bij en na de bevalling; zie *ongma.*

De moeder; zie *manatï.*

Dat de moeder in tel is, blijkt ook uit de oude mythen. Omdat de moeder weent, wegens het wegblijven van haar zoon, moet de zoon op bevel der geesten weer terugkeeren naar haar; zie *kumaka, kunawaru.*

Over de kleeding der vrouw zie *womuŋ.*

Over den opsmuk der vrouw zie *kura.*

Werkverdeeling tusschen man en vrouw; zie *emami.*

Scheiding tusschen mannen en vrouwen: bij het eten zitten de vrouwen en meisjes afgezonderd van de mannen en jongens: ook bij den dans is die scheiding, zie *uwa.*

De vrouw, het meisje in rouw; zie *pe.*

Polygamie; zie *puil*, n⁰. 4.

Oude vrouwen worden niet veracht; zie *kaliña*, n⁰. 14, f.

wori (y)okomo-rï - vrouwen-wesp; roode wespen-soort. Zie *okomo*. Haar steek is zeer pijnlijk. Ze zijn echter bang. Als één van de zwerm je soms steekt, vliegen de anderen al in vaart weg. Vandaar hebben ze geen flinke mannen-natuur.

woro - *Oto ko rapa mandon? Mose ne y-akim̃e-i tï-woro-ne* = Wat ben jullie aan 't doen? Hij daar plaagt me, valt me lastig.

woroko - overgenomen van het N.E. wroko = werk. *Woroko-ta* = aan het werk; zie *e'i*, n⁰. 3, b. *Woroko-ta* = werken. *A-woroko-ta-ma-i* = Zijt ge klaar met je werk? Voor „werk" en „werken" heeft men een eigen woord. Zie *emami.*

woroloku - brulaap; zie bij *arawata*, n⁰. 1.

woro woro - een soort groote peper; zie *pomui*, n⁰. 2.

wosi ŵosi - andere benaming voor *kwari*; zie dit woord.

wotapokai zekere plant(?).

wotaro - 1) (of *otaro?* zie N.B. op 't einde van n⁰. 1, a) jagen, jacht.

a) *Wotaro w-u-sa* = Ik ga jagen. *Yawo wotaro n-uto-n* = Mijn oom is op jacht gegaan. *Johannisi* (N.E.) *maro wotaro ne kën-i-san* = Hij gaat met Johannes op jacht. — *Tï-wotaro-ke-ŋ* = een jager; *tï-wotaro-kamon* = jagers; *wotaro-toto* = een jager. — *Wotaro-no poko tuw-omuka yumañ man* = Hij verstaat het jagen zeer goed. *Wotaro-no poko omuka pa man* = Hij kent niets van 't jagen. — *Wotaro-topo* of *wotaro-topo oma* = het jachtpad. Van uit elke nederzetting (zie *e'i-topo*) gaan verschillende paden

uit, 't zij over de savana, 't zij door het bosch, naar waterput, kreek en rivier, naar naaste buren, enz. Enkele paden leiden dieper het bosch in. Dit zijn de jachtpaden. *Owe ko ero-po wotaro topo nan* = Waar is hier het jachtpad? Zie *ne'i pato* onder *ne'i*. *Urukuku y-eka-i itu-ta wotaro-(u)topo-po* = Een oeroekoekoe-slang heeft mij in 't bosch gebeten op het jachtpad.

N.B. 't Woord kan wellicht *otaro* zijn, zoodat de aanvangs-*w* slechts welluidendheidshalve er aan toegevoegd is. Vooreerst hoorde ik het zonder de *w*. *Tuw-omuka mose peru na* = Is die hond slim (d.w.z. jaagt hij)? Men antwoordde: *Uwa, otaro pa man* = Neen, hij is geen jager. Vervolgens bestaat het werkw. *otawa* = wandelen, her en der trekken. De gemeenschappelijke stam zou dan *ota* zijn: *ota-ro* = jacht, jagen, *ota-wa* = her en der trekken.

b) De Karaïb is een eerste jager. Hij kent vooreerst door en door het bosch, vooral wanneer hij wat ouder geworden is. Dan kan hij het bosch intrekken zonder van merkteekenen gebruik te maken. De stand der zon, de streek waaruit wind of regen komen, zijn voor hem aanduidingen genoeg om zich te orienteeren. Die brengen hem naar bekende streken. Eenmaal daar aangekomen is de preciese weg verder bekend. Jongeren maken veel van merkteekenen gebruik. Zie *taiwo*. Toch zeide mij menig Karaïb, dat hij in een wild-vreemde rivier alléén niet het bosch kon ingaan, om er een geheelen dag of langer te jagen. Hij kent de streek, vanwaar hij is uitgegaan niet genoeg en zoo zou hij, na de jacht terugkeerend, ze niet herkennen en verdwalen. Men hoort nooit van een Indiaan die verdwaalde in 't bosch. Wel hoort men zulks van anderen, haast elk jaar, die dan door Indianen vaak opgespoord en teruggebracht worden.

Hij kent verder van elk dier het voedsel, dat het gebruikt en gevolgelijk plaats en tijd, waar en wanneer hij zulk dier vinden kan. Zie *arepa*, n°. 2, b; *rapa*, n°. 19; *wayamaka erepa-rï*. Hij kent de plaats, waar een dier schuilt; zie *aimara munkara-rï*. Hij kent het geschikte aas voor de visschen; zie *ipowono*... de voetsporen van een wild; zie bij *wena-po*. Het reukorgaan v. d. Karaïb komt bij de jacht ook al te pas; zie *kaliña*, n°. 8. Wanneer de man te lui is om op jacht te gaan; zie *pomui* = peper, n°. 5, a.

2) Over het gebruik van pijl en boog en van geweer zie *rapa* IV.

3) Middelen om met succes op jacht te gaan:

lokken. Sommige dieren roept men door hun geluid na te bootsen. Den buffel en den *meku* (aap) fluit men met een fluiten enkel van de lippen. Den buffel roept men ook door op hoogen toon te zingen: *fio!...fio!...* Den kwatta fluit men door in de te zamen gevouwen handen te blazen tusschen de twee duimen. Het hert vraagt dikwijls een ingewikkeld geroep. Men knijpt een blad stuk in de hand, houdt de hand voor den mond, houdt terzelfder tijd den neus toe en roept: *me*. Over het lokken van 't konijn zie *ko ko*. Den waterhond roept men door uit wijdgeopenden mond een geluid te stooten, welk geluid men telkens afbreekt door met den vinger tegen de keel te kloppen. Ook roept men sommige vogels zooals: kami-kami, anamoe, marail en pauwies. Men bootst dan door fluiten of anderszins het geluid dier vogels na. In al die gevallen blijve men ter zelfder plaatse staan, waar men geroepen heeft, en men wachte.

4) *Het voetspoor volgen*. Zie hierover het opgeteekende onder *wenapo*.

5) *Het zetten van vallen*.

a) Een val voor groot wild: kapasi, pakira, pingo is de *ponga* = abiti (N.E.). Een dikke boom (*a*) wordt opgeheven tot een hoogte van ca. 1¼ Meter. Zie de teekening *ponga*, 1. Bij de val, die ik zag, was het een maripa-boom. De boom wordt door middel van een lianenhoepel (*b*) aan zijn beide uiteinden opgehangen aan twee springstokkeu (*c*). De twee springstokken rusten op twee dwarslatten (*d*), welke dwarslatten rusten op een brug (zie de twee horizontale stokken, *e*, de vier verticale stokken *f*). Opdat de brug hecht zij, worden de verticale en horizontale stokken, waar zij elkander ontmoeten, met een lianenbindsel stevig vastgebonden. Bij punt *g* komen de twee springstokken over een lengte van 2 d.M. over

elkander. Opdat nu de springstokken in dezen stand zullen blijven, wordt een liaan (*h*) gebruikt. Deze liaan is beneden aan den horizontalen stok *i* onwrikbaar vastgebonden ter plaatse aangeduid met *j*. Zij loopt dan omhoog, gaat over den horizontalen stok *e*, over punt *g*, over den horizontalen stok *e* en daalt daarna neer, tot den anderen horizontalen stok beneden aangeduid met *k*. Aan dezen laatsten horizontalen stok nu moet de liaan bevestigd worden en wel éénerzijds zóó hecht, dat zij de springstokken belet op te springen, die dan den boom zouden doen vallen... anderzijds zóó on-hecht, dat het wild door de val gaande ze zonder eenigen twijfel losmaakt.

Men gaat dan aldus te werk (zie de teekening *ponga*, 2). Aan het uiteinde van de liaan is een dwarsstokje gebonden (l). Wij noemen het boveneind van het stokje *m*, het benedeneind *n*. Het einde *m* wordt min of meer rechtopstaande aan den binnenkant van de val „achter" den horizontalen stok *k* gestoken. Dit is natuurlijk nog geen vasthechting. Er komt een ander stokje bij genaamd *o*. Dit wordt „onder" den horizontalen stok *k* „tegen" het uiteinde *n* gedrukt. Zoo, zonder meer, zou het op den grond vallen. Ook dit is dus nog geen vasthechting. Tusschen den horizontalen stok *k* en het kleine houtje *o* worden vervolgens verschillende stokjes *p p p* gelegd. Deze zijn zoo lang, dat zij ongeveer de geheele breedte van 't pad bestrijken, 't welk het wild beloopen moet, dat zij den horizontalen stok *i* bijna raken. Zij nu beletten het stokje *o* te vallen. Het stokje *o* wordt vastgeklemd en houdt op zijne beurt het uiteinde *n* in bedwang. De val is gezet. Het wild nu in de val komend, onverschillig van welke zijde, zal al loopend de stokjes *p*, *p*, *p*, die op hun uiterste randje gesteld zijn, wegduwen. 't Gevolg er van is, dat het stokje *o* weggeslingerd wordt, het dwarsstokje *m-n* geen weerstand meer vindt, de liaan los is, de springstokken op punt *g* niet meer neergedrukt worden, de boom *a* niet langer gedragen wordt. De boom plott op het dier neer, doodt het oogenblikkelijk.

Over de geheele leng e der val (zie de teekening *ponga*, 3) zoo ter inker als ter rechter zijde is een haag van stokken, stevig in den grond staande. Zij beletten het dier, boven zich eenig geraas hoorend, uit te wijken noch ter eenre noch ter andere zijde. De val is onverbiddelijk. Men zet de val op inzonderheid voor dieren die een „vast" pad beloopen (zie beneden, n°. 6); de boom hangt dan in zijn volle lengte over het pad.

b) Een Karaïb uit het Para-district verzekerde mij, dat de Karaïben in Fransch-Guiana een andere val, veel op de bovenbeschreven val gelijkend, gebruiken. Het onderscheid tusschen beide zou het volgende zijn. Bij de Fransche val zou de boom 2 tot 3 maal zoo lang zijn. De boom zou daarenboven aan zijn eene uiteinde op den grond rusten. De val kan men dus slechts aan ééne zijde ingaan.

c) Een val voor kleiner wild: konijn, boschrat, enz. is de: *sirandu gnan-dopo* = instrument om de boschrat te stroppen.

Voor de „boschrat-val" (zie teekening: *sirandu gnan-dopo*, n°. 1) zijn noodig: eerstens drie stokken: de groote stok *a*, die bijna verticaal in den grond gestoken door het aas-touw *d* echter diep neergetrokken wordt.... de kleinere stok *b*, die in zóó schuine richting den grond uitkomt, dat hij aan zijn uiteinde niet meer dan de dikte van een vinger van den grond afblijft... stok *c* eindelijk, die door middel van zijn haak, gaande over stok *b*, stok *b* onwrikbaar houdt.

Vervolgens zijn er 2 touwen noodig: het kortere touw *d*, waaraan het aas bevestigd wordt of het aas-touw... het langere touw *e*, waarin de strop gelegd wordt of het strop-touw. Beide touwen zijn stevig aan stok *a* bevestigd, het strop-touw daarenboven aan stok *b*.

Wanneer men de val zetten wil, trekt men met het aas-touw den min of meer verticalen stok *a* neer. Om stok *a* in dien neergebogen stand te houden duwt men het aas onder stok *b* door. Men legt dan naar gevorderd

wordt onder het aas nog een kluit harde klei, of een kleinen spaander of iets dergelijks. De stok blijft in den gebogen stand. Men legt in het langere touw den strop.

Opdat de boschrat gedwongen worde *in den strop* te komen, bouwt men om het aas henen een kleine verschansing van bladeren, welke slechts ééne opening heeft. In die opening legt men den strop. Zie teekening: *sirandu gnan-dopo*, n⁰. 2.

De rat aan het aas trekkend werkt daardoor al direkt de kluit, den spaander weg. Gevolg er van is, dat het aas onder hout *b* wegschiet, dat het aas-touw stok *a* niet langer houdt. Stok *a* springt naar zijn natuurlijken stand terug voor zoover het strop-touw het hem toelaat. De rat in den strop zittend wordt vastgeknepen en mee opgetrokken. Zie teekening n⁰. 3.

d) Vallen voor vogels, zie *tonoro*.

e) Vallen voor visschen, zie *woto*.

6) *Het zetten van een geweer.* Sommige dieren volgen een vast pad. *Urana ema-rï* = 't pad van den haas. 't Konijn loopt ook over 't hazenpad. *Kapasi*, 't gordeldier en *yakarawa*, het hert hebben er insgelijks een. De Karaïb zet er zijn geweer, wanneer hij zulk pad gevonden heeft. Soms is hij in twijfel van welk wild het pad is. Dan maakt hij op een bepaalde plek het zand week, werkt zand en bladeren en water dooreen en komt dan den volgenden morgen naar 't voetspoor kijken. Naar gelang van de grootte van 't dier moet dan het geweer worden gesteld.

Het zetten van een boog.

Men kent ook, alhoewel men er minder gebruik van maakt, het zetten van een boog. Zie de eerste teekening. Men steekt een stok (stok a) in schuinsche richting stevig den grond in. De stok is voorzien van een touw, aan welks uiteinde een klein stokje (b) verbonden is. Dit stokje (b) zit dicht bij een zijner uiteinden aan het touw vast. C is de pijl. D is een lang touw, 't welk aan het eene uiteinde aan een boom verbonden wordt, aan het andere uiteinde een stokje bezit. Dit stokje (e) wordt in 't midden vast gebonden. Aan de twee paaltjes f is de boog vast gebonden. De driehoek g, waarvan het eene been een houtje, de twee andere beenen touwen zijn, is aan de boogpees vastgehecht. Wil men den boog „zetten", dan trekt men met den driehoek g de pees aan. Men steekt het kleinste uiteinde van stokje b onder de basis van den driehoek. Zie de tweede teekening. Om dit stokje in dien stand te houden wordt gebruik gemaakt van stokje e. De boog is hiermede gespannen. Men legt er den pijl op. Wanneer 't dier, 't welk men schieten wil, voorbij den boog komt en tegen het lange touw d loopt, wordt het stokje e weggetrokken. Stokje b valt hiermede neer. De boog springt terug, de pijl gaat af. Zie de derde teekening.

7) *Het gebruik der bezweringsmiddelen.*

Men jaagt nooit zonder deze middelen. Zie het artikel hierover onder *moran*. Zie ook *rapa*, n⁰. 14, 15 en 16. Eertijds gebruikte men zekeren „kikker" als bezweringsmiddel. Zie onder *kunawaru*, hoe deze kikker een armen Indiaan tot een bekwamen jager vervormd heeft.

8) *Het thuis brengen van den buit.*

De Karaïb heeft een gemakkelijke wijze om het geschoten wild, wanneer dit wat groot is, gelijk pingo, pakira, hert, huiswaarts te dragen. Hij bindt nl. met een dunne liaan den „rechter" voor- en achterpoot te zamen, vervolgens den „linker" voor- en achterpoot. Het wild wordt dan door hem opgeheven en half op zijn hoofd, half op zijn rug gelegd. Dit alles doet hij, terwijl hij in gebukte houding blijft staan. Hij steekt vervolgens de beide armen tusschen de samengebonden pooten van het wild en het wild zelf en richt zich dan langzaam op. Het wild zakt een weinig, in dier voege, dat de kop van het wild boven het hoofd van den Indiaan uitsteekt, zie de foto; de man is een Karaïb van Christiaan-kondre (Marowijne-rivier).

Het heele groote wild, gelijk de kaiman, wordt aan stukken gesneden.

Ter plaatse zelf vlecht hij uit meerdere bladen v. d. pinapalm een geschikten korf (*wayarimbo*) en draagt het vleesch zóó huiswaarts.

woto - a) visch bij elke welkdanige toespijs ook. Over *woto* = toespijs zie beneden n⁰. 10.

1) *Woto- andï-kërë* = staart van den visch. De staartvin heet: *andï-kërë woli-wòli-rï* = de waaier van den staart.

Woto apoli-rï = letterl. vleugels van den visch, de zijvinnen nl.

Woto atï rï = rugvin. *Atï* is een generiek woord.

Woto meka-ra-rï en *woto peta-rï* = de kieuwen van den visch; *wò-orema-topo* = dienen om te ademen.

Mo-mi-tï (*mi* = wortel) en *woto pupu-ru* = lett. de voet van den visch, de buikvin nl.

Woto pi-po = de schubben van den visch. *Pi-ča* = de schubben wegnemen. *Moko woto ipi-ča-ko* = Maak dien visch schoon.

Woto-yo = visscher; mvd. *woto-yo-no* = visschers. Ook zegt men: *wot'apoi-ya-mon*; zie verklaring van dit woord onder het meervoudssuffix: *mon*.

Woto apoi-ye w-u-sa = ik ga visschen. *Apuime woto s-piñe-i* = ik heb veel visch gevangen. *Woto w-epomumu-rï* = de visch zwemt.

2) De Indiaan weet op velerlei wijzen den visch te bemachtigen. Hij heeft niet spoedig gebrek.

a) Hij gebruikt vooreerst den hengel en werpt lijnen uit of snoeren. Zie hierover bij *grengren*, *kowei*, *paran*, *sunsun*. De vischhaken worden soms bezworen; zie *aimara moran*.

b) Hij zet bij wijze van val manden of korven, wier opening door den binnen zwemmenden visch zelven gesloten wordt; zie *masiwa*, *mišaka*, *yombo*. Eertijds had men nog een ander soort val. Een zware vracht viel op den visch neer en doodde hem. Zie *kwiama*. Zie ook bij *diča*.

Ook „springhaken" zijn hem bekend. Hij noemt ze met het generieke woord *kowei* = haak. *Kowei il-ye w-u-sa* = Ik ga springhaken zetten. Men steekt een stok (stok a; zie de teekening *kowei*, n⁰. 1) in den grond. Aan den stok het vischsnoer met den haak. Ongeveer op 't midden van 't snoer is een stokje bevestigd; dicht bij een zijner uiteinden is dit stokje b vastgebonden. Een andere stok (c) wordt in 't water in den grond geslagen. Aan den top van stok c is een driehoek bevestigd, waarvan de beenen (d) touw zijn, de basis (e) hout is. Wil men den springhaak „zetten", dan trekt men met het vischsnoer den hengelstok a neer. Stokje b wordt onder de basis (e) van den driehoek gestoken. Om dit stokje in dien stand te houden, maakt men gebruik van een ander stokje (f), 't welk (zie de teekening *kowei*, n⁰. 2) tusschen stokje b en de beenen (d) van den driehoek gestoken wordt. De haak van het vischsnoer, van aas voorzien, is in het water. Bijt de visch en trekt hij enkele malen aan het snoer, dan valt langzamerhand stokje f weg. Stokje b voelt nu geen weerstand meer en wordt weggetrokken door den vischhengel (stok a), die zich opricht. De visch wordt hiermede uit het water getrokken. Zie de teekening *kowei*, n⁰. 3. Men maakt hiervan vooral gebruik, opdat een roofvisch zooals de pireng den visch van den haak niet rooven kan.

Een zeer eigenaardige wijze van visch vangen is nog het werken met de *tapa*. Men gaat te werk als volgt: Een kreek wordt over geheel haar breedte afgezet met blaren van den pina of van een anderen geschikten palm. De bladeren steken een eind boven het water uit. Slechts in 't midden over een uitgestrektheid van 3 à 4 d.M. zijn de bladeren gelijk met het water afgesneden. Op deze plaats wordt een soort „bak" gemaakt. Wanneer 't water opkomt, de visch de kreek inzwemt, vindt de visch spoedig de belemmering van het bladeren afsluitsel. De visch wil verder. Vele vischsoorten trachten over een belemmering heen te springen. Dat lukt in ons geval enkel daar, waar de bladeren gelijk met het water afgesneden zijn. 't Gevolg is, dat de visch, daar een sprong doende, in den bak terecht komt en verder gevangen is. *Tapa ka-se w-u-sa* = Ik ga een vischbak maken.

c. Hij gebruikt verschillende soorten van pijlen; zie *purïlwa*. Wanneer

hij, in 't water staande, den visch opwacht, zal hij al fluitend hem roepen. De *warapa* ten minste wordt gefloten. Of met den mond bootst hij 't geluid van een openberstende boschvrucht (zie *atapa*) na. De visch komt er op af.

d) Hij plaatst open matten in droog loopende kreken; zie *pari*. Ofwel hij damt plekken water af, waarna hij het water uitschept; zie bij *kurupi*, n⁰. 4.

e) De meest succesvolle wijze van visschen is het gebruik van vischvergiften. Zie hierover bij *gtïmu*.

f) Visschen met behulp van netten doet de Karaïb niet. Elk soort van netten breien is hem vreemd.

g) Met de boot 's avonds aan wal komend op plekken, waar men het aanwezig zijn van visch vermoedt, verschalkt men vaak den visch op tweevoudige wijze:

Onhoorbaar drijft men aan. Met den lantaarn belicht men plots het water. Men ziet den slapenden visch in 't water staan. Men slaat hem neer.

Ofwel na onhoorbaar te zijn aangekomen wordt er plotseling veel leven gemaakt. De slapende visch schrikt wakker. Verschillende visschen zullen uit 't water in de lage boot springen.

3) Vischaas. Wat zooal als vischaas gebruikt wordt, zie bij *ipowono*. De kikker, uit zekeren eerbied, wordt door velen niet gebruikt. Zie *poloru*, n⁰. 3 en 4.

4) Visch wordt gewoonlijk „gekookt" gegeten. Gekookte visch kan ook bewaard worden; zie *kasiri-po*. Somtijds kookt men den visch niet, maar rookt hem; zie *sura*. Alle (cum grano salis) visschen worden gegeten. Sommige personen echter moeten zich somtijds daarvan onthouden, b.v. het meisje, dat voor 't eerst haar maandstonden heeft (zie *enda-ta-rï*, n⁰. 2, c.)... de piaiman gedurende een geheel jaar na zijn aanstelling tot piaiman (zie *püyei* n⁰. 57). De lucht zelfs van gekookte visch kan nadeelig zijn; zie *püyei*, n⁰. 53.

5) Visch als scheldwoord; zie *pana* = oor, n⁰. 3.

6) Visschen, die aan sterren een naam gegeven hebben, zie *sirito*, n⁰. 4, c.

7) De visschen in de ornamentiek, industrie, enz. Tal van visschen verrijken met hun naam de Karaïbsche terminologie.

a) de visch in 't algemeen:

woto kwari-rï = de water-kwari. Zie *kwari*.

woto pi-po = vischschubben. Overdrachtelijk: muntstukken. Zie *pülata* = geld.

woto yepo = vischgraat. Overdrachtelijk: zekere hoofdband, zie *umari-rï*, n⁰. ; zekere vlechtmethode, zie *manari*, n⁰. 4, b; zeker ornament op aardewerk, zie *me*.

b) bepaalde soorten van visschen:

Zie bv. de benamingen der bindwijzen, waarop een pijl samengebonden wordt. Vijf er van zijn ontleend aan visschen. *Purïlwa*, n⁰. 12.

Twee groote vlechtmethoden worden naar visschen genoemd: *arabo* en *pikiri*. Zie *waruma*.

Zie verder over den vorm van den parel of pagaai, onder *apukuita*, n⁰. 2, c; over den rand der hangmat, bij *mimoku*, n⁰. 9.

Ornamenten aan visschen ontleend, zie nog bij *me*, n⁰. 14.

8) Kreeken worden zelden naar visschen genoemd, minder dan men wel verwachten zou; zie bij *eti*, n⁰. 17. Ook namen van „menschen", persoonsnamen, zijn zelden (of nooit) namen van visschen, terwijl namen van vogels en woud-dieren wel voorkomen, zie *eti*, n⁰. 10.

9) De visch in de folklore; zie bij *a'uran*, n⁰. 13, d.

10) *Woto* = toespijs in 't algemeen. *Tu-woto-ke man* = Hebt gij toespijs? *Woto pa wa* = Ik heb geen toespijs. *Wayamaka poka tï-woto-ri-me n-i-ton* = Hij is een leguaan gaan schieten tot toespijs voor hem. *Tonomãŋ am upi-tan-go woto-ri-me* (*a-woto-rime*, *i-woto-ri-me*) = Zoek wat wild, dat ik (gij, hij) toespijs hebbe (t).

Woto-ka = van toespijs voorzien. *Nokë ko o-ma-kon woto-ka-tan* = Wie

zal je kinderen visch en wild bezorgen? *O-ma-kon si-woto-kā-i* = Ik zorg dat je kinderen toespijs hebben. *Woto-ka-ta* = Ga toespijs zoeken.

W-e-woto-kā-i (verb. refl.) = Ik zoek toespijs voor me zelf. *Aw w-e-woto-ka-rï se-pa wa* = Ik wil geen toespijs zoeken.

Het „eten" van toespijs wordt door een ander werkw. dan *enapu* weergegeven, nl. door *ono*.

woto kwari-rï - Benaming van een kwari-soort; zie *kwari*.

wowarenaka - Zie over dit woord bij *warena*.

wowopo - Zie *wo*, n⁰.

woyamu sori yarï - 'n Lage vetplant met sappige blaren, met kleine gele bloemen beneden op den grond. De juiste benaming zal wel zijn *wayamu saura yarï*. *Wayamu* = schildpad; *saura* = een soort palm, wiens bladeren als pakpapier gebruikt worden; *yarï* = bladeren. De bladeren der *wayamu...* zijn zacht en zullen door de schildpad wel gegeten worden.

woyo - hert; zie *wayo*.

woyumo - Wayombo-rivier; zie *wayumo*.

wuilï-popo - de vuilnis, die tot een hoop samengeveegd is, in een kamp bv. *Wuilï-popo si-pa-sa* = Ik gooi 't opgeveegde vuil weg. *Wuilï-popo pa-se w-u-sa* = Ik ga het vuil weggooien. Zie bij *kuruwese* = bladscheede.

Ik geloof, dat het woord een samenstelling is van *wui-lï* = vuil en *popo* = aarde, zand. Het beneden besproken *wui-ya* zal wel een afleiding zijn van *wui-lï*. Zie ook *wuil wuil* = los. Zie *ananopu*.

wuilne - Crotaphaga Ani; N.E. kow-foetoeboi, d.i. knecht der koe, zoo genaamd, omdat deze vogel zich veel in de nabijheid der koeien ophoudt om de koevliegen te vangen. *Wuilne* is een der vogels, die door *Ipetïmañ* op zijn vlucht vervaardigd werden; zie *ipetimañ*, n⁰. 9. Men eet zijn vleesch niet. *Wuilne koro kës-ono-i, yawa-me ro'm man, poropono me man* = Eet den *wuilne* niet, dat is zeer verkeerd, hij brengt ongeluk aan. Zie bij *puropono*.

De grootere soort „kow-foetoeboi", Crotophaga major, is waarschijnlijk de *koyowa*. Ook *koyowa* wordt niet gegeten. Men kookt echter zijn veeren en drinkt het aftreksel tegen hartziekten (in figuurlijken zin?).

wuilpï - Berg- *Wuilpï anga-narï* = berghelling (zie *anga*). *Wuilpï pakï-rï* = de voet van den berg (zie *pakï* n⁰. 1). *Wuilpï retï-rï* = de bergtop. *Wuilpï ire-taka w-u-sa* = Ik ga naar den top van den berg. (*Taka* = in wordt wellicht hier gebruikt, omdat de bergkruin, gelijk geheel het land, met bosch bedekt is. En het bosch gaat men „in").

Merk op het woord: *wuisikërë*. *Wuisikërë ero-po man* = Enkel bergen zijn er hier. 't Woord is wellicht een samenstelling. *Wui* = hoogte; *si* = infix; *kërë* = uitstekend stuk. De stam van *wuilpï* zou dan *wui* kunnen zijn.

wuiltai - een gele niet overal voorkomende moeraskikker. *Kën-enga-tuwe-ko-ya* = Hij krult zijn achterste op (zoodat zij naar boven uitsteekt). Dit opkrullend lichaamsdeel geeft de Karaïb weer. Hij weet daartoe een warimbo-reep vernuftig te knoopen. Een der voorwerpen voor de grap vervaardigd (zie *waruma*, n⁰. 49). Het werkw. *kën-enga-tuwe-ko ya* is een samenstelling van: *enga* (*narï*) = rug (zie bij *anga*) en *tuwe-ko*. *Tuwe-ko* is wellicht identisch met *kuwe-ko* of *kowe-ko* (zie *kowei* = haak en *ko* = suffix om werkw. te vormen).

wuil-wuil - bijl; een reduplicatief. Het enkelvoudige *wuil* bestaat ook. Zie *yoroka wuil-rï*. Een warm gemaakte bijl in den regen gelegd wordt verondersteld de zon te kunnen roepen; zie *konopo*, n⁰. 4.

wuil-wuil - los. *Wuil-wuil-me man* = (De plant) zit los in den grond. Zie over dit woord bij *wuili-popo*.

wuipolë - Deze liaan wordt genoemd knoflook-liaan, in het N. E. tiengi-tetei, d. i. stinkliaan. Zie bij *romo*, n⁰. 5, b hoe de Karaïb deze liaan gebruikt om met derzelver geur den geest van een afgestorvene van zich af te houden.

De liaan is geneeskrachtig. Haar geur snuift men op tegen hoofdpijn. Vooral is zij gewild door hem, die aan koorts lijdt of rheumatiek. Men snijdt de liaan aan stukken en kookt ze. Den ketel met kokend water,

waarin de stukken der liaan nog liggen, zet de zieke voor zich neer. Een ander werpt een doek over zieke en ketel heen, zoodat al de opstijgende dampen door den zieke opgevangen worden. Na het korte zweetbad wascht de zieke zich met koud water af en kruipt weer in de hangmat. — Ook „drinkt" men in kleine hoeveelheden *wuiporë*-aftreksel tegen de genoemde ziekten.

wuiya - 1) Het woord *wuiya* zal wel een samenstelling zijn van *wuilï* = vuilnis (zie het woord) en het suffix: *ya*. In één der voorbeelden werd de uitgang (bezitsuitgang?) *lï* van *wuilï* duidelijk gehoord. *Auto-to-wuiliya-ke na* = 't Huis is vuil (met vuilnis). *Y-embata-rï tu-wuiya-ke man* = Mijn gezicht is smerig.

Met *wuiya* duidt men ook het „wier" aan, 't welk beneden onder water aan sommige planten groeit, met verloop van tijd loslaat en als vuil over de rivier drijft. Zie het hierover aangeteekende bij *aimara munkara-rï*.

Nono wi-ya-rï = mos. *Nono* = aarde.

2) *Wuiya-ta* = vuil worden. *Paruru ya-rï upiño api-ča-ko, apen-dï wuiya-ta-rï pona* = Spreid bananenbladeren onder het (hangmatgetouw) uit, opdat de inslagdraden niet vuil worden. *Ni-wuiya-ta-i* = Zij wordt vuil.

3) *Wuiya-to* = vuil maken. *Aw si-wöiya-to-i* = Ik heb (het huis) vuil gemaakt.

wun-wun - zeker instrument door den geestenbezweerder gebruikt. Zie *püyei*, n⁰. 42. Zie aldaar gebruiksaanwijzing, doel en oorsprong der benaming.

wusikërë - gebergte; zie over dit woord bij *wuilpï*.

wusi-wusi - zekere grassoort met hooge sprieten. Zie bij *ilongo*.

Y.

y - pronominaal prefix van den 1sten pers. ev. Het prefix kan pron. *personale* zijn en pron. *possessiv*. Als pron. *pers.* komt het voor bij intransitieven en bij transitieven. Bij intransitieven duidt het den *handelenden*, bij transitieven den *lijdenden* persoon aan.

I. *Pronomen personale.*

1) voor *intransitieven*. Niet voor *alle* intransitieven kan het staan, slechts voor enkele klassen van verb. intr.; voor de afgeleide verba nl. op *-na*, *ta-* en *-wa*. Verder voor een paar op „zich" staande werkwoorden. De werkwoorden zijn vroeger aangeduid onder het pron. prefix: *a*. Zie *a*, I, eerste categorie. Zie aldaar ook de gevallen, waarin voor den 2den pers. het prefix is: *a*, *ay*; in dezelfde gevallen nl. is bij de bovengen. werkw. het prefix voor den 1sten pers.: *y*. Het prefix *y* vordert ook, dat het werkw. met een klinker aanvangt.

Verba op *-na*: *Y-etaki-ñā-i* = ik fluit. *Y-u-wu-nā-i* = ik heb witte haren. *Y-ere-nā-i* = ik verlies het bewustzijn. *Y-emami-ñe-i* = ik werk.

Verba op *-ta*: *Y-akiñu-tā-i* = Ik ben lui. *Y-enapi-te-i* = Ik lieg. *Y-eta-tā-i* = Ik spuw. *Y-anï-tā-i* = Ik ben ziek. *Y-awopoko-tā-i* = Ik hoest. *Y-ewapo-ta-i* = Ik ben blij.

Verba op *-wa*: *Y-adisei-wā-i* = Ik nies. *Y-enapo-wā-i* = Ik snork.

Enkele „op zich" staande werkw.: *Ero-po y-uwā-i,y-emuil-dï* = Hier dans ik, mijn dochter. *Y-awo-ya* = Ik sta op. *Y-ama-ya* = Ik heb een zweer. *Y-awā-i* = Ik lach. *Irawone ata y-u-pa-ka-i* = Midden in den nacht werd ik wakker. *Y-uta-pu-i ilu-ta* = Ik ben verdwaald in 't bosch. *Y-eka-nun-dake* = Ik zal hard wegloopen. *Y-ekatumu-i* = Ik heb hard geloopen.

N.B. Het gew. pron. pref. voor den 1sten pers. bij de intransitieven is *w*. *W-u-sa* = Ik ga. *W-o-sa* = Ik kom.

2) voor *transitieven*. Het prefix duidt den *lijdenden* persoon aan. Door den 3den pers. wordt er op ingewerkt. 't Is noodig wederom, dat het verb. met een klinker aanvangt. Vangt het met een medeklinker aan, dan staat er geen prefix voor. *Oka-bun y-akiña-no* = Altijd plaagt hij mij. *Poloru*

y-apo-i = De kikker heeft mij te pakken gekregen (zie *polgru* n⁰. 1). *Peru-wa y-eka-li pona* = opdat ik door den hond niet gebeten worde (zie *pona*). Maar: *Meku ka-ke-i* = Een aap heeft mij gekrabd. *Ero-po topu pi-će-i* = Hier heeft de steen mij ontveld. *Pepeićo pe-sa* (*pe-kï*) = De wind doet (deed) mij zinken. Een enkele maal heb ik ook een prefix ontmoet voor de werkw. aanvangend met een consonant: *Ekë rï-wo-i* = Een doorn heeft mij gestooten.

N. B. Het prefix voor den 1sten pers. mvd. is *k*.

II. *Pron. possessivum.*

Alle substantieven, aanvangend met een klinker, hebben het prefix *y*, wanneer de bezitter de 1ste pers. ekv. is. *Y-apo-lï* = mijn arm; *y-erepa-ri* = mijn kasavebrood; *y-ewa-rï* = mijn hangmattouw; *y-otï-rï* = mijn zaak; *y-umari-rï* = mijn hoofdtooisel.

De substantieven, aanvangend met een medeklinker, hebben òf niets (meestentijds), òf het prefix: *ë*. *Kuifa-rï* = mijn spindel; *pupu-ru* = mijn voet; *turupo* = mijn hart; *waruma-rï* = mijn warimbo; *patï* = mijn hangmat; *papa* en *tata* = vader en moeder en mijn vader, mijn moeder; *ë-segi-rï* = mijn been. Zie het prefix: *ë*.

Bovenstaande geldt ook voor infinitiefvormen aan substantieven gelijk: *y-amamu-po* = mijn zweer.

y - overgangsmedeklinker. Komt voor:

1) tusschen twee nomina, waarvan het eene eindigt het andere aanvangt met een klinker: *akuri* (*y*)*okomo-rï* = konijnen wesp. *Nokë* (*y*)*akuri-rï ko ero nan* = Van wien is dit konijn?

2) achter de pron. prefixen v. d. 2den en 3den pers.: *a* en *i*.

a) voor substantieven, aanvangend met een klinker: *a-*(*y*) *ewa-rï* = uw hangmattouw; *a-*(*y*)*aka-rï* = uw schaduwbeeld; *ay-aña-rï* = uw hand.

b) Somtijds voor verba intransitiva. Somtijds, zeg ik, want bij de intransitieven kunnen *twee* medeklinkers den overgang maken: *y* en *w*. Zie bij het pron. praef.: *a*, wanneer *y*, wanneer *w* gebruikt wordt. Wat daar gezegd wordt van den overgangsmedekl. *y* achter *a* = gij, geldt ook in zekeren zin van den overgangs-medeklinker achter *i* = hij. Daarom: *Kunami apo-ko, i*(*y*)*-asako-ta-tome* = Stamp de koenami, dat zij zuur worde. In zekeren zin, want gewoonlijk hebben de daar opgegeven werkw. in den 3den pers. in 't geheel geen prefix, dus ook geen overgangsmedeklinker. *Aru-ta-tome* = opdat het droog worde.

Zie volgende *y*.

y - medeklinker, ontstaan uit de samensmelting van de *r* met de *i* of van de *w* met de *i*:

1) *r* met de *i*.

irupa = goed; *yupa* = goed.

irupun = mooi; *yupun* = mooi.

i-remelï-rï = zijn gewei; *yemelï-rï* = zijn gewei.

irakopi = zekere boom; *yakopi*.

2) *w* met de *i*.

i-woto-rï me; *yoto-rï me* = tot zijn toespijs (*woto* = visch).

i(*w*)*-o-tome*; *i-yo-tome* = dat hij kome.

ya - 1) *Iya tene i-ñu-ru man* = Zijne tong is stijf (zin dezer uitdrukking zie *nu*).

2) *I-ya-narï* = zijne kracht (zie suffix: *narï*). Zoo wordt bv. het houten stokje genoemd, dat in het handvat van de *toripun* (een waaier) ingewerkt is ter grootere stevigheid. Zie *woli-woli*, n⁰. 5. Hiervan afgeleid:

a) *ya-na-ka* = de kracht ontnemen. *Konopo ya-na-ka pa man* = De regen zal mij niet deren.

b) *ya-na-pa* = niet sterk. *Ya-na-pa-mbo ne y-ewa-rï na, kën-ot-apo-tan* = Mijn hangmattouw is niet sterk, het zal stuk gaan. *Ya-na-pa pepeito na, kuriala puimeke kën-i-san* = De wind is zwak, de boot (met zeil nl.) vaart maar langzaam.

c) *ya-na-ta* = stijf, vast worden. *Ya-na-ta-i terapa sepu-ru* = Mijn beenbanden zijn al stijf (na ze ingesmeerd te hebben met boomsap, zie *sepu*, 5, b.). *Ė-sẹi-rï ya-na-ta-i* = Mijn been krijgt krampen. Zie andere voorbeelden bij *uwami* = vasttrappen; *wẹtï*.

d) *tï-ya-na-rẹ* = sterk. *Tï-ya-na-re yumañ mosẹ ẹwa-rï na* = Dat hangmattouw is zeer sterk. *Tï-ya-na-rẹ pẹpeilọ man* = De wind is sterk. Zie ook *pana-pe* = sterk.

ya - a) *Ọnda ya-rï* = uw mondhoeken (*ẹnda* = mond). *Peta ya-rï* = hoek der wangen. *Aramari peta-ya-mẹ-rï* = Teekening (*mẹ*) van den wangenhoek der *aramari* (zie dit woord). Ook *aramari-peta-ya-menu-ru* = het bloed in den wangenhoek der *aramari*. Een zeer fraai en veel voorkomend vlechtpatroon.

b) *Ya tẹ w-u-sa* = Ik ga zoo'n kant uit. *Mọro pida ya (w)uma-ko* (zie *ẹma*) = Draai het zelf zoo'n kant uit! Door een gestie of anderszins moet worden duidelijk gemaakt, welke kant juist bedoeld wordt.

c) *ya rï-wa* of *ya rï-wa* = naar hier toe.

d) zie *yarï* = bovenrivier, *yarọ* en *yatï*.

ya - zie *yatï*.

ya - suffix. Verschillende dierennamen zijn er door gevormd: *puŋ-gowẹi-ya* = (letterl. het krom-nekkige dier) benaming eener schildpad, die schuins den kop uit haar schild steekt. Zie *wayamu*, n⁰. 5 en vooral het woord: *puŋ-gowẹi-ya* zelf, waar de woordverklaring te vinden is. Vele tijgernamen worden met behulp van het suffix: *ya* gevormd. Zie *kaikusi*, n⁰. 8.

Wellicht is dit suffix ook te vinden in de woorden; *weri-ya* en *wuili-ya*.

ya - suffix, vormend den praesens van sommige werkwoorden. Wij willen hier al de suffixen, die een praesens vormen, bespreken:

1) *ya*. De verba eindigend op een klinker (behalve klinker a), ook dus de verba op *mu*, hebben in den praesens *ya*. De verba op *mu* echter werpen soms *mu* geheel en al weg, soms gedeeltelijk. In 't laatste blijft de *m* over. Zij verzacht echter tot *n*. *Amẹ* = lekken; *kën-amẹ-ya-n* = hij lekt. *Ẹmẹ* = ineendraaien tot touw; *s-ẹmẹ-ya* = ik draai het touw. *Upi* = zoeken; *s-upi-ya* = ik zoek het. *Ẹ-ku-pi* = baden; *w-ẹ-ku-pi-ya* = ik baad. *Ọnọ* = eten; *s-ọnọ-ya* = ik eet het. *Kọtọ* = snijden; *si-čọtọ-ya* = ik snijd het. *Pu* = roosteren; *si-pu-ya* = ik rooster het. *Pọmu* = planten; *si-pọ-ya* = ik plant het. *Anọmu* = opnemen; *s-anọ-ya* = ik raap het op. *Ẹkẹi* = bakken; *s-ẹkẹi-ya* = ik bak het. *Apọi* = vangen; *s-apọi-ya* = ik vang hem. *Ẹpọi* = spinnen; *s-ẹpọi-ya* = ik spin (katoen). *Kui* = buigen; *si-čui-ya* = ik buig het. *Amẹmu* = oprollen; *s-amẹn-ya* = ik rol het op.

2) *i*. De verba op *a* hebben *i* in den praesens. De eind-*a* worde gerekt uitgesproken. *W-ọmẹpā-i* = ik studeer. *W-ẹ-pana-mā-i* = ik luister. *Y-usẹ-tï s-engonā-i* = Ik kam mijn haar. Spreekt men de eind-*a* kort uit, dan vormt men een imperfectum; zie *i*.

3) *nọ*. Insgelijks kan men van de werkw. op *-a* een praesens vormen door achtervoeging van *-nọ*. *Kën-apa-nọ* = Het (water) valt, 't is eb. Zie hierover meer bij suffix: *nọ*.

4) *sa*. De verba op *-pu*, *-kï* en *-tï* hebben in den praesens *-sa*. De uitgangen *-pu*, *-kï* en *-tï* vervallen. *Enapu* = eten; *s-ena-sa* = ik eet het. *Kapu* = maken; *si-ča-sa* = ik maak het. *Ọnëkï* = slapen; *w-ọnë'sa* = ik slaap. *Ọnẹtï* = droomen; *w-ọnẹ-sa* = ik droom.

N. B. Bij vragen hebben de 2de en 3de pers. ekvd. en ook bij niet-vragen de 3de pers. ekv. achter *ya* en *sa* een *n*. *Kën-ẹ-mọ-ya-n* = het gaat stuk. *Ičọtọ-po ọnọ-ya-n* = Hij eet bedorven zaken. *M-uku-sa-n, añẹ* = Gij weet het toch, is het niet?

Meervoudsvorm der bovengenoemde gevallen 1, 2, en 4 is *ton*. Suffix *i* vervalt echter. *Kën-ẹ-ku-pi-ya-tọn* = zij baden. *Kun-uwa-tọn* = zij dansen. Zie *tọn*.

yákarawá - het groote hert v. d. zeekant. *Yákarawá ẹma-ri* = de weg, dien het hert volgt. Over dit hert en zijn bezweringsmiddel zie bij *kusari*.

yaki - Rambia sebae; N. E. djaki. De bovenkaaks-voeldraden van dezen

visch strekken zich uit tot aan den staart. Toch zijn het de gevoelsdraden niet, die den Karaïb opvallen (zie echter bij *pásisi*). Wel de muil van den djaki. *Yaki upairarï* is een veel voorkomend vlechtpatroon. *U* = hoofd, kop; *paï* van *paitï* (zie dit woord) = streek, plek; *ra-rï* = benedengedeelte, bodem.

yakono - *Amoro tene a-yakono-wa kai-ćo* = Zegt gij het aan je vriend. *Oti poko ko man, yakono waya (mu)* = Waar ben je mee bezig, vrind schildpad? Zie ook *asaka* = lotgenoot.

yakopi yarï - zie *irakopi*.

yamatu - 1) pagaal. Pagalen zijn vierhoekige manden van ca. één halven □ meter inhoud. Zij zijn waterdicht. Ook al valt er een tropische stortbui op, alles blijft er droog in. Een puike pagaal mag zelfs in de kreek vallen, zonder dat haar inhoud nat wordt. De Karaïb maakt er een aanhoudend gebruik van, om zijn kleederen en doeken enz. tehuis tegen ongedierte, op reis tegen regen en zon te beschermen. De Surinamers gebruiken ze insgelijks. Zie bijgaande foto.

2) De pagaal bestaat uit een onderstuk: *yamatu śano*, d. i. moeder van den pagaal en uit een bovenstuk: *yamatu tapu-tï* = deksel v. d. pagaal. Beide stukken zijn even groot; het bovenstuk schuift over het onderstuk tot onder aan toe.

3) Zoowel het boven- als het onder-stuk bestaan elk uit een dubbel vlechtwerk. Elk heeft twee wanden: een binnen- en een buiten-wand. De binnenwand heet: *ćapasi-rï* = zijn gordeldier. *Yamatu ćapasi-rï, śano ćapasi-rï; tapu-tï kapasi-rï*. Oorsprong dezer benaming zie *waruma*, n⁰. 14. De buitenwand heet *pipo* = huid. *Yamatu pipo* = de buitenwand der pagaal. *Śano pipo; etapu-ti pipo*.

4) Het materiaal, waaruit de pagaal gevlochten wordt, is voor den buitenwand van den deksel: *waruma*, voor al de andere gedeelten: *tamutu*.

5) Wanneer men een pagaal wil vlechten, begint men met de *kapási*, met den binnenwand. Eerst dien van de *śano*. De binnenwand wordt naar een onveranderlijke vlechtmethode vervaardigd. Zie *waruma*, n⁰. 14. Is de *kapasi* voltooid, dan bindt men er, met behulp van warimbo-reepen, harde bladeren om. *Peyowa arï* neemt men 't liefste. Dit, opdat de mand waterdicht zij. Nu vlecht men er de *pipo*, den buitenwand, om.

6) Over den buitenwand het volgende:

Niet aanstonds vlecht men den buitenwand om den binnenwand heen. Eerst vlecht men immers (bij den ondersten buitenwand) het beneden-vlak of (bij den bovensten buitenwand) het boven-vlak geheel en al af op een stuk plank.

7) De plaats, waar men aanvangt het bovenvlak te vechten, ligt juist in het midden. Daar vormen de opzet-reepen een kleine figuur. Zie bijgaande teekening. Roth vond bij de Indianen van Britsch Guyana geen benaming voor deze figuur. Hij zelf gaf haar een naam: zandlooper. Onder zandlooper-methode geeft hij vervolgens alle vlechtpatronen op, welke op de pagaal kunnen voorkomen. De zandlooper-benaming is duidelijk, want in het kleine vierkant, hetwelk de opzet-reepen vormen, geven de eene helft der reepen (laten we zeggen de van rechts naar links loopende) werkelijk de zandlooper-figuur te zien, terwijl de andere helft (de van links naar rechts loopende) er insgelijks eene vertoonen. De Karaïben van Suriname echter hebben voor de figuur of liever voor het vierkantje (voor de twee zandloopers te zamen) een naam: *kuwe*, d.i. pakro, een soort slak. *I-ćuwe-rï* = haar pakro.

Naar de grootte der te vervaardigen pagaal kan de *kuwe* minder of meer reepen tellen, kan men ook verschillende *kuwe's* naast elkander opzetten. De naast elkander staande *kuwe's* zijn dan gescheiden door een kolom (zie de teekening). Deze kolom heet: *iwo-yepo-koto-rï* = snijder van de reepen. Want al de reepen, uit de genoemde vierkantjes komend, breken, om de kolom te kunnen vormen, haren loop, d.w.z. de éene helft bv. de

van rechts naar links loopende gaan alle ónder, de andere helft alle óp. *Iwö-yepo-koto-rï* wordt ook verkort tot *ipo-koto-rï* en *po-koto*. *Yamatu-ru si-po-koto-ya* = Ik maak die kolom op mijn pagaal. De kolom heeft nog een tweeden naam = *Ala'arï popu-ru* = borst van den kleinen guiakè. Zij wordt zoo genoemd, omdat de borst van dezen vogel van een dergelijke strepen-kolom voorzien is (zie bij *ala'arï*).

Alles te zamen èn *kuwe* èn *ala'arï po-pu-ru* wordt ook aangeduid met *amo-topo* = plaats, waar (het werk) aangevangen wordt.

8) Vlecht men nu het vlak verder af (gewoonlijk volgens den *arabo*-steek; zie *waruma*, n⁰. 23), dan blijven onder het vlechten de omtreklijnen van den zandlooper gehandhaafd, d.w.z. wanneer het vlak geheel afgevlochten is, dan loopen er vier scheidingslijnen van uit het midden van den zandlooper (*kuwe*) recht naar de vier hoeken. Staan er meerdere *kuwe*'s naast elkaar, dan gaan er uit den eersten *kuwe* slechts twee scheidingslijnen uit. De andere twee komen uit den laatsten *kuwe*. Over de benaming dezer lijnen zie *yepo* = been.

9) Is het „vlak" van den buitenwand (*pipo*) klaar, dan werkt men dezen om den binnenwand heen. Men zet daartoe den binnenwand (*kapasi*) op het vlak. Het vlak wordt omgebogen. Men begint opwaarts te vlechten. Opdat de binnenwand bestand zij tegen den druk, versterkt men zoo lang den binnen-bodem met stokjes (*wö-ese-epu*), die men later weer wegneemt. Het maken der hoeken is voor den leerling niet zoo gemakkelijk (zie *epi*). Het vlechten van den buitenwand noemt men: *pipo-ndo*. *Yamatu-ru si-pipo-ndo-ya* = Ik vlecht den buitenwand van mijn pagaal (letterl. ik voorzie mijn pagaal van een huid). Over dit werkw. zie *pipo*.

10) De wanden der pagaal worden zeer dikwijls gevlochten volgens de *akuri ye-rï* methode, of volgens de *arabo* methode (zie *waruma*, n⁰. 22 en n⁰. 21). In 't laatste geval krijgt de buitenwand van de *tapu-tï* dikwijls mooie figuren. De meest voorkomende vlechtpatronen zijn de: *wayamu engana me-rï* = teekeningen van het schild der schildpad. Zie de afbeelding onder *wayamu*, n⁰. 2. Deze teekeningen zijn regelmatige vierkanten, het grootste vierkant het dichst bij den rand. In het grootere de andere vierkanten, telkens kleiner wordend naar gelang ze meer naar 't midden komen. Een viertal treft men gewoonlijk er op aan. *Wayamu pipo* = zie de verklaring van dit vlechtpatroon onder *wayamu*, n⁰. 2.

Yaki u-pai-ra-rï = het kakebeen van den djaki (een visch). Deze teekening bestaat uit talrijke, in elkaar grijpende figuren. De enkelvoudige figuur gelijkt op de letter T, mits men aan den voet der letter het kopstuk der letter, doch omgekeerd staande, er bij denke. Tegen dat de *pipo* haar voltooiing bereikt, snijdt men de warimbo-reepen, die de boven-aangeduide *peyo'a arï* vasthielden, door en verwijdert men ze. Volgt dan nog de vervaardiging van den rand. En de pagaal is klaar.

yambai - De beteekenis van het woord is mij onbekend. Het komt in een piai-lied voor. *Meku y-aro-i yambai* = De aap draagt mij achter in z'n nek. Aldus vertaalde men het mij.

yamo - meervoudsuitgang? Zie *mon*.

yamun (yamu) - 1 het menschelijk lichaam. Lichaamsbeschrijving van den Karaïb, zie *kaliña*, n⁰. 8. Getalstelsel ontleend aan het lichaam, zie *kaliña*, n⁰. 31. Beschildering van het lichaam, zie beneden, n⁰. 10-22. *Yamun ne man* = Hij is dik (gezegd van een dikken mensch).

2) de stam van een boom. Zie bij *mani*, hoe in: „Ik haal het hars van den stam af" stam door *yamun* weergegeven wordt. *Yamu-narï* = 't hart van den boom. *Moro wewe tï-amu-na-ke na* = Deze boom heeft een hart (is van binnen hard).

Yamu-na-ta (of *amu-na-ta*? *amu* = wit) = verbum neutrum. *Yamu-na-ta-i* (of *y-amu-na-ta-i*?) *wato-ta wato-po wara* = Ik word hard (wit?) in 't vuur, gelijk houtskool. Men berispte het meisje, dat deze uitdrukking gebruikte en wilde er geen verklaring van geven.

3) Achter een telwoord (*owin*) geplaatst heeft *yamu* de beteekenis van:

alleen. *Iço-ma-ta mokë owin-yamu* = Ga hem roepen, gij alleen! *Owi yam' oma etapu-ko* = Bedek (bij een splitsing van het pad) het ééne pad (zie *ongma*, n⁰. 6). *Ase-kupo kës-ilri, owi yam'epo il-ko* = Leg de draden niet óp elkaar, leg telkens den een boven den anderen. Zie nog een voorbeeld bij: *ase-munu-si* en *murića*.

Incorporatie.

4) Onder *yamun* = lichaam behoort de incorporatie thuis, dewijl het vooral de namen van het lichaam en van de lichaamsdeelen zijn, die geïncorporeerd worden. Volgen dan hier enkele gegevens over incorporatie.

5) Sommige woorden worden in een ander woord (adjectief en verbum) ingelascht. Het zijn vooral de namen der verschillende deelen van een lichaam (van menschen, dieren), 't zij in letterlijken, 't zij in overdrachtelijken zin, de namen der onderdeelen eener zaak. De inlassching geschiedt in dier voege, dat het woord geplaatst wordt bij de werkwoorden tusschen het pronominaal prefix en den stam, bij de adjectieven tusschen het prefix *t* en den stam. *Werusi s-apoli-ćoto-i* = Ik heb de duif haar vleugel (*apoli*) afgesneden (*koto*). *Aleisi si-pipo-ka-take* = Ik zal den rijst pellen, de huid (*pipo*) wegnemen (*ka*). *Y-enu-ka-i pe-rï* = Mijn ponie steekt mij in 't oog, neemt (*ka*) mij het oog (*enu*) weg. *S-enesa-koto-ya* = Ik snijd (*koto*) hem den nek (*enasa-rï*) af. *S-enata-mil-ya* = Ik leg een lus, bind (*mil*) een neus (*enata*). *Somoro s-epu-mil-ya* = Ik bind (*mil*) het stokje (*epu*) aan mijn *somoro* (pijl). Zie verdere voorbeelden bij *waruma*, n⁰. 6, a en beneden, n⁰. 15 en volgende. Overigens zal men er over het geheele boek aanstonds vinden.

6) Van de ingelaschte woorden vervalt altijd het bezits-suffix en zoo zij samengesteld zijn, vervalt het bijkomend deel, soms geheel, soms gedeeltelijk. De met *pu-ru* samengestelde woorden bv. werpen *pu-ru* geheel weg, de met *sa-rï* samengestelde woorden alleen: *rï*. *Pu-pu-ru* = zijn voet. *W-e-pu-kumi-ša* = Ik wasch mijn voeten. *Ena-sa-rï* = zijn hals. *Wakapu-ru s-ena-sa-kā-i* = Ik neem bij mijn balk den hals weg, d.w.z. ik keep hem van boven in. Wordt *yamun* = lichaam geïncorporeerd, dan vervalt de tweede lettergreep. *Si-ya-yon-do-ya* = Ik wikkel (*yo-ndo*) mijn lichaam (*ya*) in. *Ya-pepeito-rï* = de wind (*pepeito*) van het lichaam (*ya*); de adem, de lucht bij het gapen naar binnen gehaald. Zie ook *i-ya-kuru-mo* en *ya-simemu*.

7) Bij collisie van twee klinkers verliest het woord, waarin een ander woord ingelascht wordt, doorgaans zijn aanvangsklinker. *Api* = stam van *t-api-re* = rood. *U* = stam van *U-po-po* = hoofd. *T-upi-re* = met een rood hoofd. *Pe* = ponie! *Tï-pe-pi-re* = met roode ponie. *T-andï-kë-pi-re* = met een rooden staart. *T-amu-ne* = wit. *T-u-mu-ne* = met een wit hoofd (witte haren).

In den volgenden zin komt een voorbeeld voor, waarbij de aanvangsklinker niet vervalt. Er wordt tusschen de twee klinkers een overgangsmedeklinker ingeschoven. *Pati s-apen-ya* = Ik doorschiet mijn hangmat. *Apen-dï* = inslagdraad. *U-(y)-apen-dï* = de bovenste inslagdraad. *Patï s-u-(y)apen-ya* = Ik breng den bovensten inslagdraad bij mijn hangmat aan.

8) Sommige klassen van samengestelde werkwoorden zou men wellicht ook onder het hoofd: Incorporatie moeten opgeven. Het zijn de werkw., die van substantieven of van andere werkw. gevormd zijn door middel der suffixen: *ka*, *ma* (?), *na pa*. Deze suffixen bestaan ook op zich zelf: *ka* = wegnemen; *ma* = eindigen (?); *na* = uittrekken, verwijderen; *pa* = verspreiden. De meeste door suffixen gevormde werkwoorden echter schijnen met incorporatie niets uit te staan te hebben. Zie de 19 verbale suffixen onder *ka* = wegnemen.

9) Zie nog bij: *tuma* = ketel, hoe ook dit woord geïncorporeerd wordt.

BESCHILDERING VAN HET LICHAAM.

10) Bij feest en dans verft of beschildert de Indiaan zich het lichaam. De lichaams-beschildering besprekend, verdeelen wij de stof in twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk behandelt de teekeningen voorkomend op het „gelaat": gelaatsteekeningen ... het tweede hoofdstuk de teekeningen voorkomend verder over het geheele lichaam: lichaamsteekeningen.

De „gelaatsteekeningen" worden alle, behoudens ééne uitzondering, met een stijve, gom-achtige verf, *alakuseri* genaamd, gemaakt. De verf dringt niet in de huid door. Ze ligt er slechts boven op. Wanneer men maar wil, wascht men de schildering weer weg. De ééne uitzondering zijn de teekeningen aangebracht in de onmiddellijke nabijheid van den mond. Zie de figuren 3—4 en 12. Reden dezer uitzondering zie bij *tapurupo*.

De „lichaamsteekeningen" brengt men aan met een vloeibare zwarte verf: *tapurupo* genaamd. Deze verf dringt in de huid door. De figuren kan men niet afwasschen, zij moeten verdwijnen met den tijd.

A. *Gelaatsteekeningen*.

11) De verf. Roode of zwarte *alakuseri*; zie bij *alakuseri*. De teekeningen soms afgezet met een rand van blauw; zie bij *kuraya*. Over de zwarte teekeningen om den mond, zie bij *tapurupo*. Eén keer roode koesewe-teekeningen (*alakuseri* en *tapurupo* ontbrak) om den mond gezien.

12) Penseel. Een dun, buigzaam stokje *esaiké* genaamd; zie bij *alakuseri*.

13) Teekeningen. Deze zijn strepen of figuren.

14) De strepen zijn òf a) lang en horizontaal òf b) kort en verticaal, zoodat zij (in geval b)) voor „spikkels" moeten doorgaan (zie fig. 8).

15) De lange, horizontale strepen worden aangebracht: op het voorhoofd (*emepu*), één of meerdere strepen nl. èn boven het rechter- èn boven het linkeroog ... op de wangen (*peta*), welke strepen het midden van den neus raken. Verder maakt men strepen, uitgaande van uit den voet van den neus (*emo*) en van uit de hoeken van den mond (*pota*). Het aanbrengen dezer strepen wordt genoemd: *iraka* = splijten. *W-e-pota-si-raka-i* = ik splijt mijn mond. *W-e-peta-si-raka-i* = ik splijt mijn wang. *Emo-si-irakapo* = het splijtsel van den neus. *Emepü-si-raka-po* = het splijtsel van 't voorhoofd. Wanneer men zich immers voorstelt, dat de strepen van weerszijden het gelaat doorloopen, zoodat zij elkander ontmoeten, dan splijten zij den mond, den neus enz. in tweeën. Zie bijgaande teekeningen.

Ook op de plaats der wenkbrauwen (*eme-surúku-ru*) maakt men strepen. „Ik bouw mijn wenkbrauwen op" zegt men dan: *W-ome-suru-y-epun-do-i.*

16) De korte, verticale streepjes staan aan weerszijden van den mond en naast den neus op de wangen. „Spikkelen" noemen zij deze wijze van schilderen. *W-e-peta-tinda-i* = ik bespikkel mijnen mond. *W-e-peta-tinda-i* = ik bespikkel mijne wang. Zie fig. 8.

17) De figuren zijn soms open, (zie fig. 9), soms met strepen bij wijze van een netwerk volgemaakt (zie fig. 10), soms gedeeltelijk of geheel met verf gevuld (zie fig. 1, 3, 7, 10, 11, 13).

Een veel voorkomende al of niet met verf gevulde figuur is die, welke op een zandlooper gelijkt, meestal *pipa popu-ru* genaamd. Zij komt staande voor en liggende. Zie het woord. Zie ook de fig. 3 en 7. De Goeje (zie Beiträge, tafel III, fig. 4) vond bij de Trio-Indianen een voorhoofd-teekening, welke in alle opzichten aan de *pipa-popu-ru* figuur der Karaïben gelijk is. Hoe de figuur echter door de Trio-Indianen genoemd wordt, zegt de Goeje niet.

Een andere figuur bestaat uit drie of vier aaneengesloten, liggende *pipa popu-ru's*, elke *pipa popu-ru* echter wat langer uitgedijd. Deze teekening echter is voor den Karaïb niet de „borst van de pipa", maar een rei van uitgetrokken bogen. Vandaar de naam *urapa-mbo*. Zie dezer beschrijving verder bij *rapa*, n⁰. 23.

Verder *wano penga-po*. Zie de beschijving bij *wano*, de afbeelding in fig. 5. Al deze figuren staan midden op het voorhoofd. Aan weerszijden zijn ze (behalve de *urapa-mbo*) nog door een strepen-teekening geflankeerd. Een bepaalde strepenteekening (fig. 13) op 't voorhoofd werd *sirita ere-pi-rï* genoemd.

Een streep van boven getand, onmiddellijk boven de wenkbrauwen liggend en horizontaal loopend met deze, werd *purïlwa* = pijl genoemd (zie fig. 2). Wellicht, omdat die teekening zoo snel gemaakt is. Zie den term *purïlwa* bij *nimoku* n°. 5 om de aangehaalde reden daar gebruikt. Een ander noemde ze *itinda-po*. Dit wellicht, omdat de streep getand was. *Itiña-po* is een generieke benaming, beteekent: spikkels. Zie boven n°. 16.

Den mond zag ik eenmaal omlijnd met een roode kuseiwe-streep. Zoowel over de boven-, als onderlip liep de streep. Aan de zijde afgekeerd van den mond was zij getand. Van uit de mondhoeken liep de streep in een krul even over de wang naar den neus toe. Die krul ook getand. De krul noemde men: *sipiri-dï andï-kërë* = staart van de schorpioen. Zie fig. 12.

18) De meeste teekeningen hebben geen naam, tenzij de generieke namen aangegeven sub 15 en 16.

B. *Lichaams-teekeningen.*

19) Men onderscheide a) het kleuren van geheele lichaamsgedeelten en b) het aanbrengen van figuren. Tot het kleuren gebruikt men *kusewe* en *tapurupo*. Tot het aanbrengen van figuren *tapurupo*.

20) Met koesoewe kleurt men vooreerst geheel of gedeeltelijk het hoofdhaar. Zie hierin het onderscheid tusschen mannen en vrouwen bij *pe* = ponie. Vervolgens de armen. *Tï-kuyu-kuyu-re papo-ro y-apo-lï* = Mijn armen zijn heelemaal rood (van de koesoewe). Dan de beenen en voeten. Somtijds zijn enkel de voeten en enkels geheel rood gemaakt, terwijl 't overige van 't onderbeen van drie à vier rechtopgaande roode streepen zijn voorzien. Men zegt dan: *Ë-sei-rï si-coto-po-sa kusewe-ke* = Ik beschilder mijn beenen met koesoewe. Merk hier op, dat men eenvoudig den term *koto* = snijden, *koto-po* = in meerdere stukken snijden gebruikt. Eenzelfden term gebruikt men bij het aanbrengen der groote scheidingsstrepen op aardewerk: *iraka* nl. = splijten. De vrouwen nemen daartoe een stuk koesoewe-verf, wrijven dit met de een of andere olie in haar handen uit en brengen vervolgens de verfstof op haar eigen lichaam of op dat van anderen over. *I-yamun kuyu-ma-ko* = Maak zijn lichaam rood. *A-poli-rï s-api-ro-i kusewe-ke* = ik heb je onderbeen rood gemaakt met koesoewe.

21) Met *tapurupo* maakt men somtijds zwart: de geheele handen en polsen, de voeten en een gedeelte van het onderbeen.

22) Figuren. Soms wordt met *tapurupo* over het geheele lichaam een net van mazen geschilderd. Vischnetten echter worden door de Karaïben niet gebruikt. Deze schildering doet hen dan ook niet denken aan een net, doch aan vlechtwerk. De figuur heet *kuru-kuru* = de gewone draagmand.

Een veel voorkomende figuur is de *kamärako andï-kërë* = staart v. d. schaar-staart vogel. Deze vogel heet in 't N. E. sesei-fowroe (= schaar, vogel). De staart lijkt op een openstaande schaar. De figuur staat op het kruis van den rug, juist boven den schaamdoek. De afbeelding er van is te vinden onder *me*, n°, 8, b. Juist zoo werd zij door een Indiaansche vrouw met mijn pen op papier getrokken.

In een ander dorp noemde men de figuur: *pipa popu-ru* = borst v. d. pipa. Welke benaming ik in twijfel trek. De *pipa popu-ru* figuur heeft nooit de omgebogen uiteinden. De uiteinden der *pipa popu-ru* figuur zijn daarenboven meestal zoo boven als beneden met een streep verbonden. Dikwijls ook is de *pipa popu-ru* figuur geheel gevuld. En — wat ook veel zegt — men gaf de *pipa popu-ru* benaming met zekere aarzeling.

yamusi - njams; aardvrucht. Zie *maña*.

yana. Enkele namen van goede geesten eindigen op *yana*: *sirito-yana* (*sirito* = ster), *tuka yana*. Zie bij *yoroka*. Is dit *yana* te identificeeren met *ya-na* = kracht? Zie *ya*, n°. 2.

yanaka - zie *ya* = kracht, n⁰. 2, a.
yana-pa - zie *ya* = kracht, n⁰. 2, b.
yana-rï - zie *ya* = kracht, n⁰. 2.
yana-ta - zie *ya* = kracht, n⁰. 2, c.
yano̧ - schijnt „mensch" te beteekenen; zie voorbeelden van gebruik van dit woord bij *ko̧ngo̧mȩru* = donder, n⁰. 4. Kan het in verband staan met *ya* = kracht?
yansi - (ook *yasi*) *I-yansi-kïrï taka ko̧wei ȩma-ko* = Werp den vischhaak in het diepe.

Yansi-kï = ondiep. *Yasi-kü man* = Het is niet diep. *I-ṕo̧li-rï yasi-kï na* = De kreek is niet diep. Voor „ondiep" zie nog: *apipi* en *pakï*, n⁰. 1.

Yansi-pȩ = diep. *Yansi-pȩ po̧rï man* = Het (water) is zeer diep. *Tuna yansi-pe man, kët-o̧me-i- i-ťaka, aw-o̧ma-po̧to a-ro̧mo̧-takȩ* = Het water is diep, val er niet in, als ge (er in) valt zult ge verdrinken (sterven). *Yasi-pȩ watï kusa man* = De krab zit niet diep.
yapȩ - zekere grassoort met pluimen.
ya-pȩpȩiťo̧-rï 1) adem. 't Woord zal een samenstelling zijn uit *ya* = lichaam (zie *yamun*, n⁰. 6) en *pȩpȩiťo̧* = wind (zie dit woord, n⁰. 5). *Rï* = bezitssuffix. Bedoeld is de adem, die in groote hoeveelheid ingenomen wordt bij het „gapen". Gewoon ademen is *o̧rȩma*. *Ya-pȩpȩiťo̧-sï si-ťȩŋ-gā-i* = Ik gaap. *Y-(u)wetu-na po̧mero o̧ka-bun ya-pȩpȩiťo̧-rï si-ťȩŋ-gā-i* = Als ik slaap heb, gaap ik onophoudelijk. *O̧to̧no̧mȩ ko a-ya-pȩpȩiťo̧-rï miťȩŋ-ga-no̧* = Waarom gaapt gij?

2) Zie bij *aro̧mari*, n⁰. 2 hoe onder *ya-pȩpȩiťo̧-rï* een soort levensgeest of bezweringskracht verstaan wordt.
yapépuku - N. E. baksi-tetei, d.i. manden-liaan. Een op moerassigen bodem voorkomende liaan met gele, rose en paarse bloemen. De liaan wordt gebruikt om zwaar hout te vervoeren. Over lianen, zie *simo̧*.
yapo̧ku-pȩ - tevreden. *Yapo̧ku-pȩ wa* = Ik ben tevreden. *Yapo̧ku-pȩ watï man* = Hij is niet tevreden.
yapu - ook *kënoto̧* geheeten: de groote banaanbek: N. E. pompon. Hij nestelt in den kankantrie en in mierenhout. *Kën-o̧suma-no̧* = Hij buigt den kop (wanneer hij neerstrijkt bv. op een tak). Men gebruikt zijn vleesch niet. Dit heeft een onaangenamen geur. Het gebruik er van — zegt men — geeft boschjaws. In de oude verhalen is *këno̧to̧* eens de vrouw geweest van den awari; zie *aware*.

Andere tot de Icteridae behoorende vogels zijn o.a. *akawe* = korenvogel, *ariťawa* = pompon en *śakawaku* = de kleine banaanbek. Zie elk afzonderlijk.
yarakaru - Pithecia leucocephala; N. E. witti-hede kiskissi; witkop aap. Heel het gelaat is wit. De witte haren liggen op den kop alsof zij gekamd zijn. Zie over apen bij *mo̧ku*.
yarákopí - zie *iŕakopi*.
yarani (?) N. E. koni-koni bita; bitterkruid van het konijn (?).
yara-rï - sparren van het dak. *Yara-rï apo̧nï* = bank voor de sparren (zie *apóponákanó̧*). *Yara-ndo̧* = de sparren aanbrengen. *Y-autï si-yara-ndo̧-ma-i* = Ik heb al de sparren van mijn huis al gelegd. Over het hout der sparren, het leggen der sparren zie *auto*, n⁰. 16.
yárawa - Manatus americanus (= M. latirostris); zeekoe. Over het ontstaan der zeekoe, zie *iririťura*. Men vangt de zeekoe met de *waiťa*, een werpspies. Deze is een meer dan 6 voet lange stok (dikwijls *tarukua ȩpu*), waaraan een lange, twee duim breede ijzeren punt, van weerhaken voorzien, is bevestigd. *Waiťa-kȩ yarawa s-ṕu-ka-i* = Met de spies werp ik naar de zeekoe. De ijzeren punt zit los op den stok. Wanneer de getroffen zeekoe opspringt, vliegt de stok er uit. Een van den stok afloopend touw houdt intusschen het verband tusschen stok en ijzeren punt. Een zeer lang touw houdt verder verband tusschen stok en corjaal, waarin de jager. Zoodra de visch getroffen is, werpt de jager al het touw uit. Aan 't uiteinde van dit touw zit een boei: „*Lansri sawo̧-na-rï*" (lansri is Creoolsch afge-

leid van lans). Men neemt daarvoor een stuk van den branti-makka stam: *aturia epu-mbo*. De jager haalt later al het touw in, tot hij bij de zeekoe komt. Om wille van de zeer dikke huid laat de haak niet los, al is het dier ook niet zoo erg diep getroffen. Hij maakt dit af met een soort knods (*putu-ru me*), met een zwaar stuk hout (*arawowe* bv.), gesneden uit 't hart van den boom: *wewe yamu-na-po yarawa wo-topo*. Tot vier, vijf slagen geeft men op den kop. De jager is echter voorzichtig. *Pato-ne kuriala kës-ilri, t-andï-kërë-ke a-wo-tan, apoli-čo te yukpa man* = Leg je boot niet met den kop tegen haar aan, zij zal met haar staart u slaan, naast haar is het goed. Zie ook *pina* = een pijl.

Zie volgende woorden.

Yarawa andï-këṛë = zeekoe-staart. De zeekoe-staart is plat en tamelijk rond. Wanneer men het blad van den parel (pagaai) een meer ronden, dan langwerpig vierkanten vorm geeft, noemt men den parel zeekoestaart. *Apukuita am ča-ko ë-wa yarawa andi-kë-po me* = Maak mij een parel bij wijze van zeekoestaart.

Yarawa kurawa-rï = N. E. watra pinpin. Deze plant wordt naar de zeekoe genoemd, omdat de zeekoe gaarne in dit groen slaapt: *Yarawa patï* (zie auto, n⁰. 10). Zij eet ook van de blaren.

Yarawa topu-po = steentje in den kop van de zeekoe. *Yarawa topu-po ča-ko wayopan epi-tï-me* = Haal dat steentje er uit tot een geneesmiddel tegen stuipen. Het steentje wordt om den hals gedragen om de stuipen niet te krijgen of, wanneer een kind de stuipen heeft, fijn gestampt en door het kind genuttigd. Zie hierover meer bij *wayopan*.

yara yara - Cecropia peltata L.; N.E. boesi-papaja, boschpapaja. Uit den bladstengel maken de jongens fluitjes, zie *si-ńarï*. De holle stam dient, gelijk de bamboe, tot het bewaren van het mani-hars. *Yara yara mi-tï-mbo* = wortel van de bosch-papaja. Deze wordt gekookt. Het aftreksel er van gedronken tegen dissenterie. Zie nog bij *sara-sara*.

yaremuna - een kolibrie-soort; zie *tukusi*.

yarémusi - een kolibrie-soort; zie *tukusi*.

yarï - de bovenloop eener rivier, kreek. *Surińama yarï* = de bovenrivier Suriname. *Tuna yarï-wa w-u-sa* = Ik ga naar de boven-rivier. *Tuna yarï-ta okoyumo topu-ru s-epoli* = In de bovenrivier heb ik de *okoyumo* steentjes gevonden.

Wellicht is *rï* van *yarï* bezitssuffix en *yarï* te identificeeren met het boven vermelde *ya* = hoek. Zie aldaar.

yarï - een tabaks-soort (?); zie *tamun*.

yaro - hier. Het woord komt voor in verbinding met *wa* = suffix, beweging of richting aanduidend. *Oka-bun kën-o-san yaro-wa* = Hij komt altijd naar hier toe. *Yaro-wa il-ko* = Geef hier! Ik denk, dat in *yaro* het boven vermelde: *ya* = hoek, kant, richting te vinden is en dat *ro* versterkingssuffix is.

yasi - diepte; zie *yansi*.

yasikurumo - zie *iyakurumo*.

yasimemu - Het werkw. is wellicht een samenstelling van *ya* = lichaam (zie *yamun*, n⁰. 6), *si* = infix en *amemu* = oprollen (zie *amemu*, n⁰. 5).

Ya-si-memu = ombuigen. *Epi ya-si-memu-rï m-uku-san, hen* (?) = Gij kent al het ombuigen der hoeken (bij 't vlechten eener mand), is het niet? *I-pana-ya si-memu-rï* = De reepen der hoeken loopen mooi in elkaar (letterl. zijn ooren buigen om).

Ya-si-meŋ-bo. Y-amekun boko kasuru si-ya-si-men-bo-sa = Ik wikkel koralen snoeren om mijn pols.

yatï - 1) Wellicht staat dit woord in verband met het boven vermelde *ya* = hoek. Hier is echter tegen, dat *ya* = hoek het suffix *rï* heeft.

2) *Wato yatï* en *wewe wato yatï* = brandhout. (*Wato* = vuur; *wewe* = hout). Hiervan is gevormd het werkw. *ya-to* = brandhout aanbrengen. *Ya-to* werd gebezigd om aan te duiden het opstapelen van het brandhout rondom het te bakken aardewerk. *Si-ya-to-ya*; *si-ya-to-i terapa* = Ik stapel op, ik

heb reeds opgestapeld. *Yatï* zal hier de beteekenis hebben van: kant, zijde; *ya-to* = een kant, een flank optrekken.

3) *Kapasi poli yatï* = haar op de pooten (*poli*) van het gordeldier.

I-re-yatï = veeren op den kop (zie *retï*) bij zekeren vogel (*akawe*).

Ook hier is *yatï* een generiek woord met de beteekenis van: kant, zijde, zoodat er zoowel het haar als de veeren (die *langs* de pooten, *langs* of *op* den kop groeien) onder verstaan kunnen worden.

yawa-me - slecht, kwaad. *Yawa-me aw-e'i-poto Tamusi kën-ore-ko-tan u-poko* = Wanneer ge slecht zijt, zal God vertoornd op u worden. *Iñonda-ko, yawa-me man* = Blijf van hem weg, hij is een slecht mensch. *Kës-ilri čoro i-wa, yawa-me-ro man* = Geef het hem niet, hij is een zeer slecht mensch. *Tï-me poko tene yawa-me yumañ na* = Hij behandelt zijn kind heel slecht. *A-šano poko yawa-me poko këi-e'i* = Wees niet slecht tegen uw moeder. *Yawa-me yumañ poko man* = Altijd zoekt hij mij kwaad te doen.

Yawa-nimbo wordt substantivisch gebruikt en beteekent: leelijkerd. Verder attributief: *yawa-nimbo tuna* = bedorven water. Zie voorbeelden bij *nimbo*.

Yawa kan soms de beteekenis hebben van: klein, gering, onbeduidend. *Am otï watï na a-maro na?-Otï?-Am otï yawa-nimbo* = Hebt gij niets voor me? - Wat dan? - Och, een kleinigheid. Aanvang van een verzoek.

yawo - Oom, nl. de broer van moeder, de man van vader's zuster. *Yawo wotaro n-ito-n* = Mijn oom is op jacht gegaan. Wordt bezit aangeduid, dan gebruikt men voor den 2den en 3den pers. een ander woord. *Owe-ko a-katopo na* = Waar is je oom? *A-katopo kon-o-san* = Uw oom komt. *I-čatopowatï na* = Zijn oom is niet thuis. De oom, de broer nl. van vader = *pápa* (zie dit woord).

Tante. *Tata* = zuster van moeder, de vrouw van vader's broer. De vrouw van vader's broer kan men ook aanduiden met: *papa puil-tï*. *Wopu* = zuster van vader. Over familie zie *omo*.

yaworo - *Yaworo-pa wa* = Ik heb het niet benauwd. *Yaworo-ko*. *Ero auto y-aworo-ko-ya* = Dit huis (om zijn zinken dak) maakt mij benauwd. *Yaworo-ta Yaworo-tä-i, këni-yaworo-ta-no* = Ik heb, hij heeft het benauwd. *Tï-yaworo-ke wa* = Ik heb het benauwd. Wellicht samenstelling: *ya* = lichaam (zie *yamun*, n⁰. 6).

yaya - oudere broer; zie *sewo*, n⁰. 1, b.

yayuwáka - naam van een Indiaan uit den ouden tijd; zie het piailied, *püyei*, n⁰. 56.

ye - tand. Dit woord heeft ook in overdrachtelijken zin de beteekenis van: scherpte. *Ye-rï, a-ye-rï, i-ye-rï* = mijn, uw, zijn tand.

1) *Ye-buŋ* = iemand, die zijn tanden kwijt is. Kinderen schelden anderen wel eens uit met dit woord: *Amoro ye-buŋ* = Jij, die tandeloos zijt!

Ye-pa = tandeloos, bot. *Ye-pa wa, an iño-pa w-ei-take* = Ik heb geen tanden, ik zal den pit niet stuk krijgen. *Sumbala ye-pa na* = De houwer is bot. *Ye-kepu-ma-i* = Ik ben al mijn tanden kwijt.

Ye-ta = tanden krijgen, scherp zijn. *Tï-ye-ta terapa man* = Heeft het (kind) reeds tanden gekregen? *Kini-ye-ta-no koromo* = Pas heeft het tanden gekregen. *Sumbala-ri ni-ye-ta-i* = Mijn houwer is scherp.

Ye-to = tanden geven, scherp maken. *Maria ye-to-ko* = Maak het mes scherp.

Tï-ye-ke = met tanden, scherp. *Aw tï-ye-ke wa* = Ik heb mijn tanden (nog). *Maria tï-ye-ke na* = Het mes is scherp. Merk het dubbele gebruik van *ye* op in volgenden zin: *I-ye-rï tï-ye-ke ro man* = Zijn (tijger) tand is erg scherp. Zie dergelijk geval bij *po* = haar.

Tï-ye-wetï-ne mana, enda-ko (a-ye-rï tumi-čo) = Ge hebt vuile tanden, spoel uw mond, (wasch uw tanden).

Ye-kumi-tï = zie beneden, n⁰. 6.

Ye-rï apo-ni = bankje, waarin de tanden zitten; het tandvleesch nl.

Ye-rï pu-nu = 't vleesch, hetwelk in den tand is.

2) soorten van tanden.

a) melktanden = *manatï enï-topo-mbo* = Zie manatï.

b) snijtanden = *ye-potï-rï*. *A-ye-potï-rï* = uw snijtanden. *Aw tï-ye-potï ke*

noron wa = Ik heb mijn snijtanden nog. *Aw ye-potï pa wa* = Ik heb mijn snijtanden niet meer. *Ye-potï-buŋ* = iemand, die zijn voortanden niet meer heeft (zie *kaliña*, n⁰. 8, f). *Pićani kini-ye-ta-no, ye-potï-rï nanein kën-e-pa-ka-no* = Het kind krijgt tanden, zijn voortand komt op. Ook: *ye-potï-rï ye-rï w-e-pa-ka-rï.*

c) hoektanden. *Yetawai-rï* = mijn hoektanden. *A-yetawai-rï* = uw hoektanden. Ik denk, dat het woord een samenstelling is van *ye* = tand en *kowei* = haak.

d) kiezen (mijn) = *ye-kusa-rï ye-rï. Ye-rï enga-na-no* of *imatï-rï yë-rï* = de achterste tand.

3) tanden krijgen. Zie boven n⁰. 1 bij *ye-ta. Manatï enï-topo-mbo kën-o-ka-tan* = De melktanden zullen weer uitvallen. *I-ye-rï w-e-pa-ka-rï kan-atunano-san* = Het tanden krijgen maakt het kind ziek. *Tï-ye-rï petaka-ma-no* = (Het kind) krijgt andere tanden. *Ye-rï-ne-ro ko'u kën-e-pa-ka-no* = Nu eerst krijgt het echte tanden (na het uitvallen der melktanden).

4) zieke tanden. *Ye-rï t-ato-re na* of *t-ato-ta na* of *tuw-ot-ato-ka na* = Mijn tand is hol. *Ye-rï augta-lï* = een gaatje in den tand.

Ye-rï ni-apu-ta-i = Mijn tand begint te rotten. *Ye-rï tï-apu-re na* of *tï-apu-ta ye-rï na* = Mijn tand is rot.

Ye-rï yetu-mbe na = Mijn tand doet me pijn. *Ye-rï y-ekapopo-san* = Mijn tand doet me veel pijn. *A-ye-rï a-y-ekapopo-san* = Uw tand doet u veel pijn. *Ye-rï yetüŋ-gepui y-ekapopo-kepui* = Mijn tand doet mij geen pijn meer.

Geneesmiddel voor tandpijn, zie *kupi'i.*

5) tanden trekken. *Ye-rï si-ka-i* = Ik trek mijn tand uit. *Ića-po w-u-sa datra-wa* = Ik ga mijn tand laten trekken door den dokter. *Ye-rï unga-po w-u-ton datra-wa* = Ik ben naar den dokter gegaan om mijn tand te laten trekken. *Ye-rï ka-po w-u-sa, ye-rï yetu-mbe na, datra-wa s-aro-ya iča-tome* = Ik ga mijn tand laten trekken, mijn tand doet me pijn, ik breng hem bij den dokter, opdat hij hem er uit trekke.

6) Waarschijnlijke samenstellingen met *ye* = tand. De verklaring van elk zoeke men onder elk woord afzonderlijk.

Ye-küpa-rï = mijn kinnebak (?).
ye-kumi-tï = het tandvleesch.
ye-ta-si-po-tï = baard.

7) Overdrachtelijk:

Akuri ye-rï = konijnentanden. Naam eener bepaalde vlechtmethode, zie *waruma*, n⁰. 24.

Konomeru ye-rimbo = uitgevallen tand van den donder, dondersteen. Zie het woord.

Meku ye-rï = apentanden. Naam van zeker pijlriet-soort, zie *purïlwa*, n⁰. 1.

Pürei ye-rï = pireng tanden. Naam van zekere gevlochten hoofdband, zie *pürai.*

8) Tanden als sieraad. De tanden van tal van dieren rijgt men aan snoeren. Zie hierover bij *eneka* = halssnoer.

9) Folkloristisch. Het lachen om zekere bloem veroorzaakt verlies der tanden; zie bij *konopo yoroko-rï.*

10) De Karaïb verliest spoedig zijn tanden, zie *kali-ña.*

ye - suffix, a) vormend sommige verleden deelwoorden. b) staande in sommige gevallen achter een infinitief; zie bij *se.*

ye - suffix, adjectieven vormend. *Ye* is een vervorming van *re*. Achter een *i*-tweeklank verandert *r* vaak in *y*. *Tï-kowei-ye* = krom. *Tï-kalai-ye* = zwart.

yekusa-rï - kinnebak. Zie *ye* = tand en vooral *ekusarï.*

yenakotoi = zie bij *enapo* = snorken.

yenonopu = kwaad worden op iemand. *Aw a-yenonopu-pa wa* = Ik ben niet kwaad op je. *A-maro ne aw ne a-yenonopu-rï sepa wa* (of ook met weglating van: *a-maro*) = Ik wil niet kwaad zijn op je. *Moro-wara kï-ka-i, a-yenono-tan* = Spreek zoo niet, hij zal kwaad op je worden. *Kës-iyenonopu-i, ićota-no-rï* (*moko kota-no-rï*) *ene-ko* = Word niet kwaad op hem, heb medelijden met hem. *I-yenono-ko moko kaliña-mbo* = Word kwaad op dien mensch.

yepo - beenderen. *Petï yepo* = het been in de dij. (*u*) *Pupu-yepo-mbo* = doodshoofd. *Ematа-rï yepo* = het bekken. *Ćatu-puru yepo* = ruggegraat. *Popu-ru yepo* = het borstbeen. *Y-eyata-rï yepo* = mijn rib.

graten. *Ti-yepo-ne yumañ mose woto na* = De visch zit vol graten. *Yepo-ma* = zonder graten. *Yepo-mbo* = een losse vischgraat. *Yepo-mu-ŋ* = een graatlooze. *Yepo-mu-ŋ woto s-ono-ya* = Ik eet een visch, die geen graten heeft (zie *n*).

Met *yepo* duidt men ook aan o. a. het harde stuk boschliaan, waarvan men (vroeger reeds den buitenbast) thans geheel den binnenbast tot geneesmiddel-bereiding heeft afgekrabd, welk stuk nu waardeloos en weggeworpen wordt.

Ńopoko yepo = gebeente eener oude vrouw; benaming eener wind-figuur (zie *nopoko*). *Woto yepo* = vischgraat wordt in overdrachtelijken zin veel gebruikt; zie *woto*, n⁰. 7, a. *Yepo koto-rï* = snijdster van de reepen, zie *yamatu*, n⁰. 7 (de kolom tusschen 2 zandloopers); *yamatu*, n⁰. 8 (de scheidingslijnen op den deksel v. d. pagaal); *manari*, n⁰. 4, d (de versterkingsbanden).

yeruna - schoonzuster; zie *pamu*, n⁰. 2.

yerutï - schoonzuster; zie *pamu*, n⁰. 2.

yeta - N.E. koekoe; ziekte der milt. *Yeta-pe wa* = Mijn milt is opgezet. *Yeta kapun moro* = 't Is geen ziekte der milt. Geneesmiddel tegen miltziekte zie: *alatapari*, *mureru*, *napi-ran* en *pürai*.

Yetu 1) Over het woord *yetu* sla men na hetgeen opgeteekend staat onder *atu*, n⁰. 5.

2) *Yetu-ma* = niet ziek. *Yetu-ma wa* = Ik ben niet ziek.

3) *Yetu-mbe* = ziek. *Yetu-mbe wa* (*man*, *na*) = Ik ben (gij zijt, hij is) ziek. *Otï-ko yetu-mbe na* = Wat doet pijn? *Otï-ban ko yetu-mbe man* = Op welke plaats van je lichaam zit de pijn? *Yetu-mbe y-ere-rï na* = Mijn lever is ziek.

4) *Yetu-ŋ* = ziekte. *A-yetu-ŋ an-uku-tï pa wa* = Ik ken uw ziekte niet. *I-yetu-ŋ* = zijn ziekte. *Yetu-ŋ* = mijn ziekte.

5) *Yetu-na* = ziek maken (verb. trans.; zie *atu* n⁰. 5). *Moko woto kës-ono-i*, *ay-etu-na-take ro'm* = Eet niet van dien visch, hij zal je ziek maken. Beter wellicht het werkw. als intransitief op te geven; zie suffix *na*.

6) *Yetu-nano* = langdurige ziekte. *Otï-ban yetu-nano* = Wat voor een ziekte? *Wembo nano yetuŋ maro* = (Ik) heb buikpijn. *Otï-ban yetu-nano-pe ko man* = Wat voor ziekte hebt gij?

7) *Yetu-nano-pu* = ziek maken (verb. trans.; zie *atu*, n⁰. 5). *Ay-eya-rï yetu-nano-tan ro'm* = anders zal hij (de parel) je handen pijn doen (zie *apukuiťa*). *Y-etu-nano-pu pa kën-e'i-ťan* = Dat zal mij niet ziek maken.

8) *Yetu-ŋ-ba-n* = zieke. *Yetuŋ-ba-n ene w-u-sa* = Ik ga den zieke bezoeken. *Moko yetuŋ-ba-n epi-ńo-ko* = Genees (behandel) den zieke. Over de vorming van dit woord zie *n*.

Yetuŋ-baŋ-gon = zieken (mv.) *Yetuŋ-baŋ-gon wengosi* = pijn-aanbrengende mieren.

9) *Yetuŋ-gepu* = geen pijn doen. *Ye-rï yetuŋ-gepu-i* = Mijn tand doet geen pijn meer. Samenstelling: *yetuŋ-ge-ka* = maken dat er geen pijn aangedaan wordt; zie voorbeeld onder *kepu*.

10) Over de onder de Karaïben voorkomende ziekten, hare oorzaken en bestrijding enz., zie het aangeteekende onder *kali-ńa* = Karaïb, n⁰. 9, b. Oorsprong van sommige ziekte-benamingen zie *etï*, n⁰. 13. Lijst van geneesmiddelen, zie Index: geneesmiddel.

yetu-mba-ŋ-gon engosi zie *wengosi* = mier, n⁰. 2, f.

yeyatono zie *eyatono*.

yo (ook *ńo* — zie *wawa ńo*) echtgenoot, mijn echtgenoot. *O(i)-dó*, *moko yo* = uw, zijn man. *Nokë ko mose ye etï* = Hoe heet haar man?

Yo-ta = een man nemen. *Kën-iyo-ta-no* = Zij neemt een man. *Iyo-ta-i ńe* = Ik heb reeds een man genomen. *O-yo-ta-ko* = Neem een man. *Ińo-ta-rï se-pa wa* = Ik wil geen man nemen.

Tï-yo-ne wa = Ik heb een echtgenoot. *Iyo-ma wa* = Ik heb geen man. *yo-pa* = iemand een man bezorgen (*yo* en *upa* = verschaffen). *Kë-yo-pa-take* = Ik zal je een man geven. *Si-yo-pa-take lo'm* = Ik zal haar een man geven. *Si-yo-pā-i* = Ik geef haar een man. *Si-yo-pa-i tene erapa* = Ik heb haar al een man gegeven.

Over het huwelijk zie *puil*.

yo - Uitroep van instemming, goedkeuring, bevestiging. *Tamun se-wa. Yo, ero am, to* = Ik had gaarne een cigaar. Goed, hier is er eentje. Zie ander voorbeeld bij *petï*, n⁰. 11, achteraan.

yoko - 1) uitsnijden, wegsnijden. *Moro imba yuyu-ru an-iyoko pa ay-ata romu, i-pu-nu anema-tan* = Indien gij zijn stinkklier niet wegsnijdt, zal deze het vleesch bederven. Zie *yuyu*.

2) *yoko yoko*, reduplicatief, schijnt een snijdend voorwerp te moeten zijn, eertijds in gebruik. Zie het verhaal bij *wayamu*, n⁰. 4.

yoko yoko - zie *yoko*, n⁰. 2.

yo'm - zie *ro'm* = versterkingssuffix.

yombo - een val van gespleten *amara'ii*bast vervaardigd, om visch te vangen. *Yombo si-ča-sa aimara apoi tome* = Ik maak een vischval om anjoemara te vangen. *Yombo-rï ene kama, to* = Ga eens kijken naar mijn val (of er wat in zit). Als aas voor den anjoemara bindt men er wel eens een kikker (*kïto*) in; zie echter bij *ipowono*, n⁰. 3. Over vischvallen zie *masiwa*.

yombo - 1) *Yombo* duidt het voltooide eener zaak, eener handeling aan en zou dus aangeduid kunnen worden als versterkingssuffix (zie *ne*, n⁰. 2, b), of als suffix het verleden aanduidend. Zie *pombo*.

2) *Tï-pu-ne yumañ yombo mandon* = Zij (de boschvarkens), zijn in zeer grooten getale. *Tïkse yumaŋ yombo kë (w)e'i-topo man* = Heel ver weg ligt ons dorp. *Owin pupo m-aro-tan, awo'i-mbe yumaŋ yombo s-ene-ya* = Draagt gij alleen dat, 't komt mij uitermate zwaar voor.

3) *Penaro yombo s-ene-i* = Ik heb hem vroeger al gezien. *S-uku-sa yombo* = Ik weet het al. *W-ot-ankï-mo-i yombo* = Ik zit al. *S-upi-me-i dombo rupo moro oma, hen* = Ik heb overal naar het pad gezocht.

4) *Irombo-ro* = 't Is klaar!

yon - doek. Alleen ontmoet in de samenstelling: *enga-yon-dï* = doek, die de schouders dekt. Zie *anga*, n⁰. 4.

Yon-do = inwikkelen. *Si-yon-do-ya sarombo-ta* = Ik wikkel het in een blad. *Si-ya-yon-do-ya* = Ik wikkel mijn lichaam in, ik doe een doek om mijn schouders. Zie *yamu*, n⁰. 6. — *Ipoko-yon-do* = iets ergens om wikkelen; zie *poko*. Voorbeelden van *yon-do* zie *mani*, n⁰. 2, op het einde. Zie nog *nopo*.

yopoto - zie *poto* = groot.

yoroka - geesten, zoowel goede als booze; geheimzinnige krachten. Wij laten hier een kleine verhandeling volgen over de geesten, bespreken dan eerst de goede, vervolgens de booze geesten.

I. *De goede geesten.*

1) Men dwaalt, wanneer men zegt: „De Karaïben kennen enkel *slechte* geesten". Dat er meer „*sprake*" is van slechte dan van goede geesten, ligt voor de hand. Waar immers alles goed gaat, denkt men niet verder na. Waar echter moeilijkheden oprijzen, vrees-inboezemende omstandigheden zich voordoen, ziekten de menschen overvallen, hetgeen dagelijks geschiedt, daar zoekt men naar de reden. En een „slechte" geest slechts kan het gedaan hebben. En men spreekt dus „dagelijks" over slechte, „zelden" over goede geesten. En enkel het aantal der „slechte" geesten zal toenemen. Maar daardoor gaat het toch niet aan te zeggen: „De Karaïb kent enkel „slechte" geesten". Bedenk alleen maar, hoe die „slechte" geesten, die bv. iemand ziek maken, hoe zij ten slotte toch weer bezworen worden door de kracht van een nog sterkeren, *goeden* geest. Zie bij *püyei*, n⁰. 1.

2) Wanneer men de Karaïbsche folklore door en door kende, zou men wellicht betreffende de leer over de geesten verrassende gegevens vinden. 't Zou mij niet verwonderen, dat volgens de oudere Karaïben al de „booze" geesten oorspronkelijk *goed* moeten geweest zijn. Zoo weet ik uit het relatief geringe, dat ik van de Karaïbsche folklore ken, dat *kurupi* bv. oorspronkelijk goed was. *Kurupi*, door een Indiaan genoemd: de grootvader van alle duivels, was in den allereersten tijd, toen alles nog leefde, den menschen *allervoorkomendst*. Hij werkte voor hen. Zie bij *kurupi*, n⁰. 1. *Okoyumo* verder, de gevaarlijkste van alle geesten, die als het ware elk oogenblik den Karaïb bedreigt, was oorspronkelijk eveneens den menschen zeer *genegen*. Hij gaf een zijner dochters aan een Karaïb ten huwelijk. En omdat nu de familie van den Karaïb tegenover zijn dochter wreed was, werd hij kwaad en boosaardig.

In aansluiting met bovenstaande het volgende. Wanneer men de karaktertrekken van den Karaïb beschouwt, wanneer men doordringt tot de meeningen van zijn geest, de gevoelens van zijn hart (sla het artikel na onder *kaliña*), dan moet men de opinie: „Alle geesten zijn oorspronkelijk *goed* geweest" voor echt Karaïbsch, de meening daarentegen: „Alle geesten zijn van den beginne af *slecht* geweest" voor on-Karaïbsch houden. Zie het analoog geval: de meening over de slangen. De slangen zijn slecht, allerboosaardigst. Maar aanvankelijk — zegt de Karaïb — waren zij het niet. Aanvankelijk waren zij alle goed. Zie bij *okoyu*, n⁰. 3.

3) Wij geven hier de namen van enkele „goede" geesten, gelijk wij beneden, n⁰. 14 de namen der „slechte" geesten zullen geven. Sommige dier geesten worden ook nog afzonderlijk, enkele zelfs zeer in den breede, zooals *okoyumo*, in het boek besproken. Aangaande beide naamlijsten volgende waarschuwing. Niet al de genoemde geesten zullen door een ieder gekend zijn, want zijn sommigen algemeen, anderen zijn plaatselijk. En zoo meenen wij ook, dat er nog wel meer opgenoemd zullen kunnen worden, dan wij hier doen.

Goede geesten zijn dan:
akuwa
aporemun
kayanurawa
siričo yana
tuka yana

4) Er is rangorde onder de goede geesten; zie *püyei*, n⁰. 51.

5) De goede geesten houden van opsmuk. Zij zelven vooreerst doen er aan (zie *kura*, n⁰. 5) en zij zien vervolgens den opsmuk ook gaarne bij de menschen (zie *kura*, n⁰. 4).

6) Behoudens de boven opgenoemde „goede" geesten kent de Karaïb nog andere „goede" geheimzinnige wezens of buitennatuurlijke krachten, zoo bv. den geest, die in den kankantrie zit (zie *kumaka*), in de tabak, de peperstruik, den takini (zie *püyei*, n⁰. 2). *Kunaparu*, een kikkersoort, *woka*, de spookvogel bezaten eertijds ook buitennatuurlijke vermogens, enz. Zie de opgenoemde woorden afzonderlijk. Al die geesten of geheimzinnige krachten hebben den Indiaan enkel goed gedaan.

7) Gelijk de menschen, zoo hebben ook sommige dieren en planten buitennatuurlijke beschermers; zoo bv. de kikker, de hond, de visch. Zie hierover bij *kapu*, n⁰. 7. Deze beschermers zullen eenmaal wraak nemen op de menschen, die deze dieren mishandeld hebben.

De tabak heeft zijn beschermer ergens daar boven... boven de wolken. Zie bij *püyei*, n⁰. 15.

II. *De booze geesten.*

8) In de volgende nummers (behalve n⁰. 9, waarin èn over goede èn over booze geesten gesproken wordt) behandelen wij de „booze" geesten. Een verklaring, hoe het *aantal* der „booze" geesten steeds heeft kunnen toenemen, vindt men onder 't woord: *auran*: Verklarende Regels.

9) De geesten hebben hun verblijfplaats zoo ongeveer overal: in het water (zie *amaña* en *okoyumo*), in het bosch (zie *kurupi*, *masisikëyë*, *m̃awasi*, *tïkokë*), op den kostgrond (zie *aporemun*), ver weg aan den voet der bergen (zie *tororo*), in sommige planten (zie bij *püyei*, n⁰. 1 en 2), in bepaalde rivieren (zie *daka*).

Het onderscheid tusschen „booze" en „goede" geesten, wat hun woonplaats betreft, bestaat hierin dat de booze geesten nooit „opstijgen", de goede geesten wel. De booze geesten blijven steeds op aarde (zie *puyei*, n⁰. 2). — Hiermede strijdt natuurlijk niet, dat in sommige boomen de booze geesten „boven", de goede geesten „onder" zitten; zie *püyei*, n⁰. 2.

10) Het voorkomen der booze geesten is alles behalve aantrekkelijk. Over 't algemeen zijn zij zwart, in tegenstelling met de goede geesten, die blank zijn (zie *puyei*, n⁰. 2). *Kurupi* en *tïkokë* hebben haren, die 6 Meter lang zijn en hun naslepen. Zij hebben reuze-nagels aan handen en voeten. *Kwama raka* ziet er uit als een witte vogel. Zij zijn ook sluw. Verschillenden roepen of fluiten juist gelijk de menschen. En *tritri* kan vliegen.

Geen wonder, dat min of meer afzichtelijke zaken den Karaïb aan den *yoroka* doen denken. Sommige paddestoelen (zie *urupe*, n⁰. 2, b) en de kleine krom-nekkige schildpad (zie *yoroka wuil-rï*), die een onaangename lucht verspreiden, worden naar de *yoroka* genoemd. De naam der gevreesde, inheemsche ziekte: boeboe is identisch met zijn naam. *Yoroka-pe watï wa* = Ik heb geen boeboe. Zie nog bij *ekata* en *okatombo*. De regenboog, die gevreesd is, wekt ook de gedachte op aan den *yoroka*. De kleurige boog is zijn hoofd veder-krans. Zie *paramu*. Stelt men vervolgens een handeling verkeerd, waaruit gevaren kunnen voorkomen, men gaat den weg van den *yoroka* op; zie *ewa* = hangmattouw. Zoo wordt ook de slimheid der *yoroka's* herdacht. 'n Mensch is eerst dan slim te noemen, wanneer hij den *yoroka* op een dwaalspoor kan brengen; zie bij *enurim̃a*, n⁰. 2.

11) Er zijn booze geesten die gevaarlijk zijn voor een ieder. Er zijn er, waarvoor alleen de jager, die diep in 't bosch is, bezorgd is. *Masisikërë* en *tororo* hebben het alleen op de vrouwen gemunt. De *püyei* echter behoeft voor geen enkelen boozen geest beangstigd te zijn.

12) Het kwaad, dat de booze geesten stichten, is ontzettend. De ziekten komen van hen (zie *püyei*, n⁰. 1 en 2). Zoo ook de dood (zie *iromo*, n⁰. 5). Verschillende geesten hebben elk een speciale boosaardigheid, richten elk een speciaal kwaad uit. *Kwama raka* breekt iemand den nek, *m̃awasi* maakt iemand waanzinnig, *tororo* veroorzaakt gele oogen, *tritri* doet iemand uitteren en mager worden, *wireim̃o* steekt iemand de oogen uit of sleurt hem mede diep in 't bosch.

13) Over 't algemeen denkt men door zijn lichaam en inzonderheid door zijn gelaat (zie *embata*) afzichtelijk te maken de booze geesten af te schrikken (zie bv. bij *romo*, n⁰ 5; *nomo*, n⁰. 1, b; *püyei*, n⁰. 53) en door ze op te smukken de goede geesten te roepen (zie *püyei*, n⁰. 7).

Peper of zout in het vuur geworpen doen ook al de booze geesten op de vlucht gaan; zie bij *kurupi*.

Een sterk behoedmiddel voor de invloeden der booze geesten zijn de bezweringsmiddelen, zie bv. *ekoyumo*, n⁰. 8.

Door *slimheid* wist in vroegeren tijd een Indiaan ook eenmaal den boozen geest te verschalken; zie *pakirakira im̃o*.

Is men door een boozen geest aangevallen, gelijk bv. wanneer men ziek is, dan kan de *püyei* den boozen geest verdrijven, de ziekte wegnemen.

14) Wij laten hier in alfabetische orde de namen der ons bekende booze geesten volgen (men leze echter eerst de opmerkingen in n⁰. 3).

akïwano	*masisikërë*	*suwi suwi*
amaña	*m̃awari*	*tïko-kë*
daka	*okatombo*	*tororo*
kurupi	*okoyumo*	*tritri*
kwamaraka	*pawara*	*wireim̃o*

yoroka pesi - Cassia Occidentalis; N. E. jorka pisi. De bladeren van de plant worden in de zon gedroogd, afgetrokken later op water. Met 't water wascht men zich bij koorts.

yoroka wuil-rï - kleine moerasschildpad; zij slaapt in 't water. Het schild een weinig gewelfd en zwart. Zij geeft een onaangenamen geur af. Heeft een krommen nek (zij steekt hem schuins buiten het schild). Vandaar den naam: *yoroka wuil-rï* = bijl van den boozen geest. Wordt niet gegeten. Over schildpadden zie *wayamu*.

yoroko - Procyon cancrivorus; savanahond ook kraboe-dago (N. E.), d. i krabben-hond geheeten. Een zekere vlechtfiguur wordt naar hem genoemd: *yoroko ta-rï* = de poot van den savanahond. Verder heet een liaan met prachtige bloemen naar hem. Zie wat men van deze bloemen zegt bij: *konopo yoroko-rï*. Zie nog een anderen naam voor den hond by *pato* = streek.

yukpa - goed; zie *irupa*.

yukpun - mooi; zie *irupun*.

yuku - 1) zwarte mier, wier beet pijnlijk, maar niet koorts-aanbrengend is, *Nono-ta kën-onï-san* = Zij huist (slaapt) in den grond. Men zoekt ze op. *Tumun mori-ka-ko, (w)e-pa-ka -toko-me* = Klop eens op haar nest, dat ze er uit komen. Men brengt ze in een flesch naar huis.

2) De Indiaan laat zich zelven en anderen met opzet door de *yuku* bijten (zie *okomo*, n⁰. 6). Hij neemt daartoe een enkele *yuku* tusschen de vingers en plaatst ze op het lichaam, of hij steekt ze in grooten getale in een der twee soorten van vlechtwerk daarvoor bestemd (zie *waru-waru*), of hij doet ze in een kom (zie *nomo*).

3) De eerste bedoeling bij het gebruik der *yuku's* is niet bestraffen, maar genezen; zie het opgeteekende over *waru-waru*, n⁰. 4 en hetgeen nog volgt:

4) Gebruik der *yuku's*:

a) Wanneer het meisje lui is; zie *waru-waru*.

b) Wanneer de jongen niet leeren kan, 't vervaardigen van vlechtwerk bv., dan houdt de vader hem deze mier tegen 't lijf en de bevattelijkheid komt wel.

c) De man laat zich door deze mier in de armen bijten, opdat hij beter kunne schieten (zie *rapa*, n⁰. 16). Insgelijks zal hij zulks laten doen, wanneer hij op jacht of aan 't werk zijnde, zich lusteloos gevoelt. *Tuw-omuka w-e'i-tome, yuku-ke w-e-pu-ya* = Opdat ik behendig moge zijn, laat ik mij door de *yuku* bijten (roosteren).

d) Het meisje, na haar maand van afzondering, steekt haar hand in een kom met *yuku's*; zie *nomo*.

e) De jongeling, piaiman wordend, slikt twee levende *yuku's* in; zie *püyei*, n⁰. 22.

f) Nu nog schijnt het voor te komen dat, wanneer een zeer groot dansfeest gegeven wordt, den vrouwen een *waru-waru* (met mieren) om de polsen gebonden wordt, opdat zij niet in slaap kunnen vallen.

5) *Yuku* en *yuku-me* zijn ook mannen- en jongensnamen; zie *wengosï*, n⁰. 4.

Yuku emu-ru = een der wijzen om den top van het spindelstokje te bewerken; zie *kuita*, n⁰. 2.

Yuku (y)apo = letterl. voorpoot van de *yuku*-mier; benaming van een sterke, zeer dunne houtsoort voorkomend in de savana's De ronde, rijzige en harde stengels worden gebruikt „*manari epu-ru me*" tot stokjes voor de zeef.

yumaŋ - 1) bezitswoord van *papa* = vader. Zie voorbeelden van gebruik bij *papa*. In overdrachtelijken zin wordt onder de vingers de „duim" *yumañ* genoemd; zie voorbeeld bij *poko*, n⁰. 2.

a) Verschillende dieren-namen worden met behulp van *yumañ* = vader gevormd: *konopo yumañ* = vader v. d. regen (zeker vogeltje); *kumako yumañ* = vader van de loopmieren (zekere slang); *pakira yumañ* = vader van den pakira (andere naam voor *tamandua*); *wayamaka yumañ* = vader

van de leguaan (benaming van een klein hagedisje). De benaming dankt haar oorsprong hieraan, dat de dieren zekere betrekkingen hebben met het dier, met het wezen, waarnaar zij genoemd worden. Zie de woorden.

b) Men vormt verder met behulp van *yumañ* een tien-tal sterrennamen; zie *siríto*. Over dit *yumañ* en zijn beteekenis, zie *siríto*, n⁰. 3.

c) In sommige samenstellingen heeft *yumañ* de beteekenis van: vader, beschermer. Sommige planten en dieren hebben een (bovennatuurlijken) beschermer. Die wordt dan aangeduid — gelijk gezegd — met *yumañ* = vader of ook met *tamu-ru* = grootvader en *no-tï* = grootmoeder. Zoo: *iñamu tamu-ru*, zie *iñamu*, n⁰. 3. *Poloru tamu-ru* of *poloru no-tï*, zie *poloru* = kikker, n⁰. 4. *Tamun yumañ* = vader van den tabak. Zie *püyei*, n⁰. 15.

2) *yumañ* is ook een zeer veel voorkomend versterkingswoord. Dit *yumañ* = versterkingswoord zal wel identisch zijn met *yumañ* = vader. De Karaïb schijnt immers de gewoonte te hebben om de woorden: vader, grootvader, grootvaderlijk achter een woord te plaatsen, wanneer hij het woord versterken wil. Zie *tampoko*, *támuru*. *Komona yumañ* = zeer diep. *Apui-me yumaŋ* = zeer veel. *Mansi-pa yumaŋ* = zeer lang. *T-onari-ke yumäñ ne man* = Hij is zeer bang. *Yetu-mbe yumañ ro mero na* = Hij is zeer ziek. *Paramuru-wa ito-se yumaŋ wa* = Ik verlang zeer naar Parimarabo te gaan. *Kupari yumaŋ a-poko man* = Gij zit vol koepari's. *Ero-me poindo yumañ s-epoli* = Vandaag ben ik een grooten troep pingo's tegengekomen.

yu-mbe - bitter, scherp (gezegd van tabak, peper). *Pomui yu-mbe ne na* = De peper is flink sterk.

Yu-ma = niet bitter. *Yu-ma man* = 't Is niet bitter. *Yu-ma i(wö)-e'i-rï-ke*, *si-pa-pu-i pomui* = Omdat de peper haar kracht kwijt is, heb ik ze weggegooid.

In plaats van de aanvangs-*y* wordt ook een *t* gehoord. *Tu-mbe porï man* = 't Is zeer bitter.

Tu-na = bitter zijn. *Ni-tu-nā-i* = Het is bitter. *Oro ni-tu-na* = Laat het bitter zijn. *Tu-no* = iets bitter maken. *Itu-no ko* = Doe er wat bitters bij!

yumu - (?) geest(?) Bestaat dit woord? Zie *siríto*, n⁰. 3.

yupo - Manihot palmata, var. Aipi Müll.; N. E. switi kasaba; zoete kasave; *Yupo* is ook een jongensnaam.

yuyu - puist. *Puime yuyu poko na* = Ik zit vol puisten. Zie *pikuku*. „Rijp" zijn van puisten, zweren; zie *epoi*. Etter; zie *kunu*.

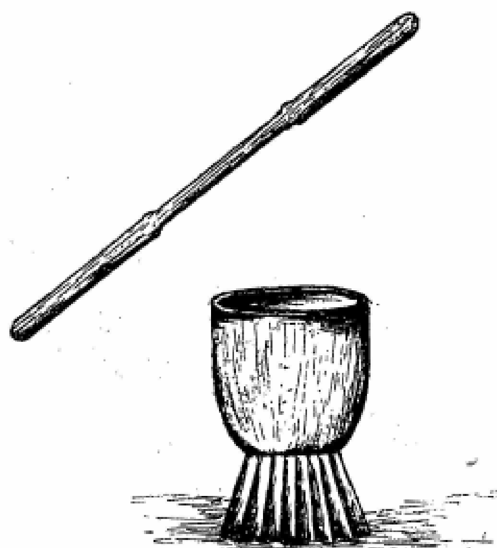
Im a yuyu-ru = schouder-puist, stinkklier nl. bij sommige dieren. *Imba yuyu-ru iyoko-ko* = Snijd de stinkklier weg! Over stinkklier zie ook *ko*, met suffix *rï* en *po*.

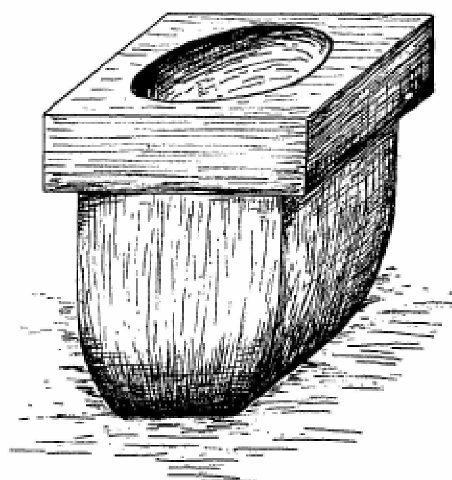
De twee-vingerige luiaard of schapenluiaard; zie *aipa'ura.*

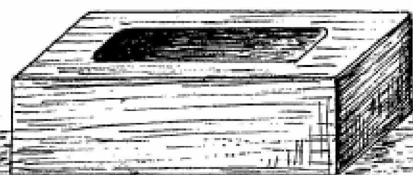
De drie-vingerige luiaard; zie *aipa'ura.*

„Staande" vijzel met stamper, 1/13 der grootte; zie *ako.*

Andere vorm van „staande" vijzel, 1/10 der grootte; zie *ako.*

„Liggende" vijzel, 1/15 der grootte; zie *ako.*

Het penseel wordt in het verfkokertje op en neer gehaald; zie *alakuseri*, nº. 2.

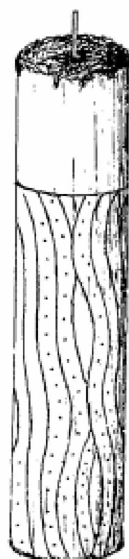
Het penseel wordt tegen het gelaat gedrukt; zie *alakuseri*, nº. 2.

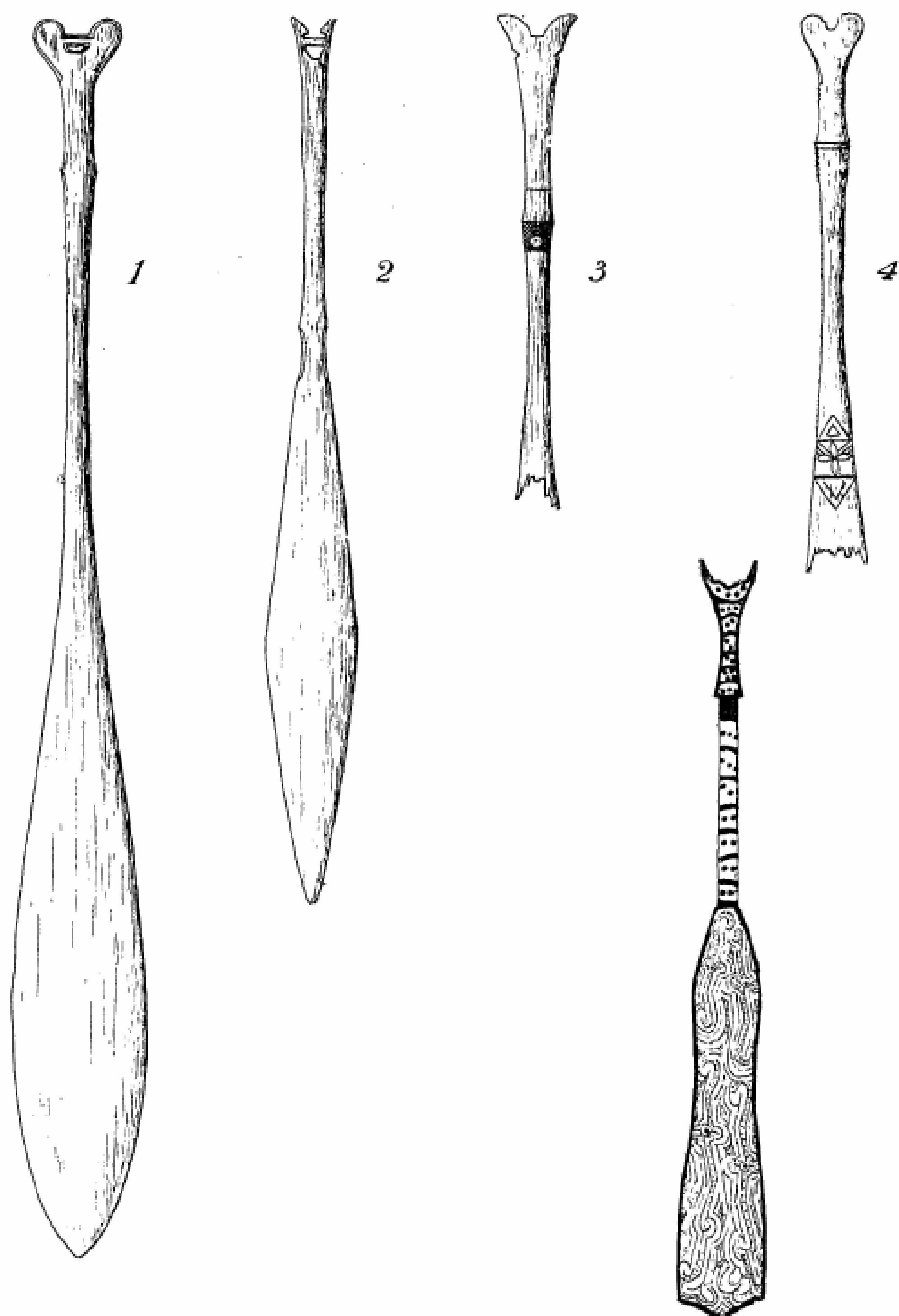
Verfkokertje uit Pierrekondre (Suriname-rivier): ½ der grootte. Zie *alakuseri (y)enë*.

Verfkokertje uit Lakoeka (Suriname-rivier); ½ der grootte. Zie *alakuseri (y)enë*.

Verfkokertje uit Sabakoe (Para-district); ½ der grootte. Zie *alakuseri (y)enë*.

Parels of pagaaien, 1/10 der grootte; het handvat van parel 1 vertoont den tijgerklauw, van parel 2 het hertengewei, van parel 3 pakira-nagels; zie *apukuiťa*.

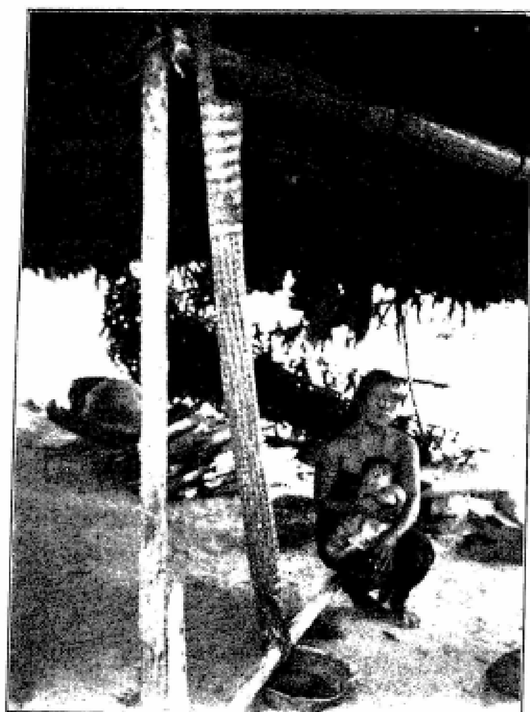
Oud-Indiaansche vorm van parel of pagaai; 1/10 der ware grootte. Zie *apukuiťa*, n⁰. 4.

Broodbereiding (a); het schillen der kasave. Zie *arepa*.

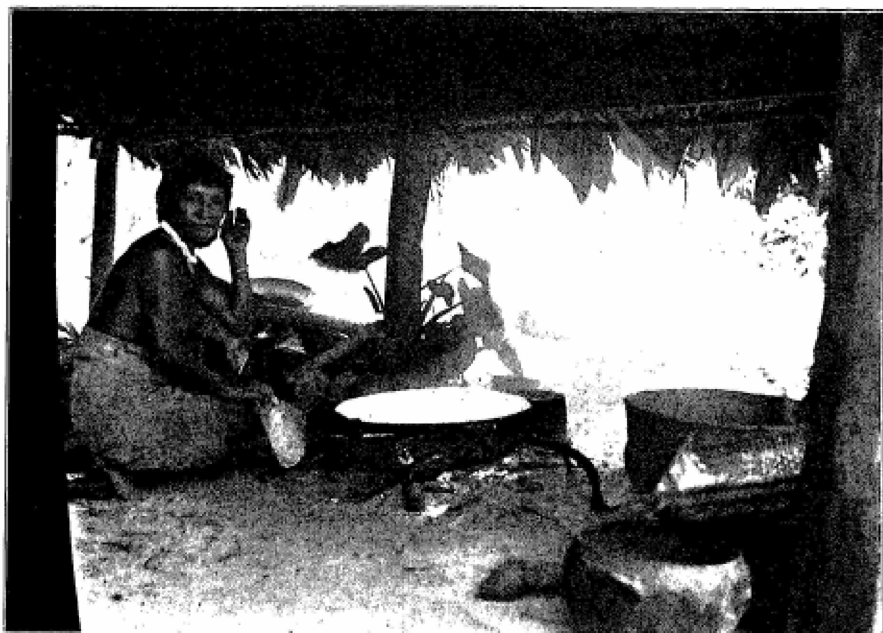
Broodbereiding (b); het wasschen der geschilde kasave. Zie *arepa*.

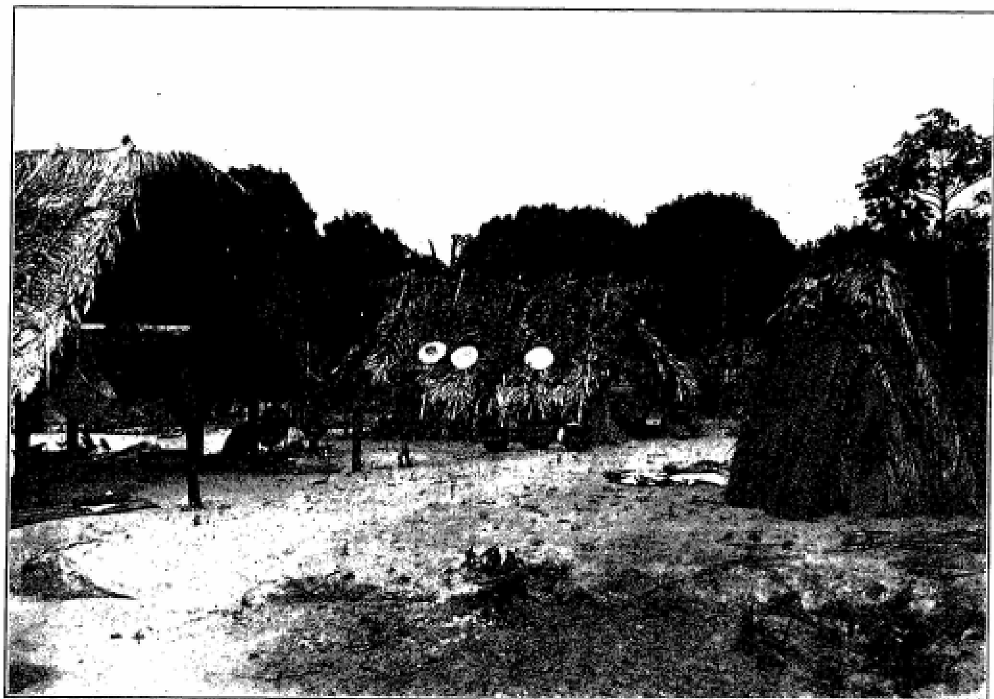

Broodbereiding (c); het raspen der kasave. Zie *arepa*.

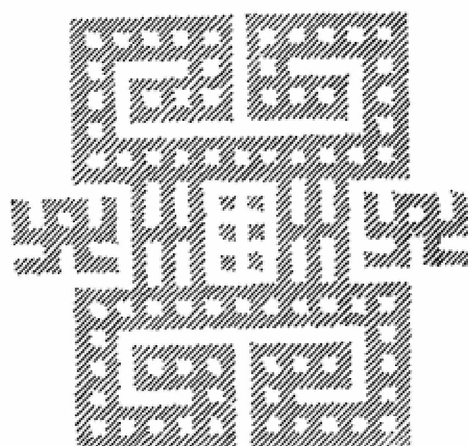
Broodbereiding (d); De geraspte kasave wordt uitgeperst in de matapi. Zie *arepa*.

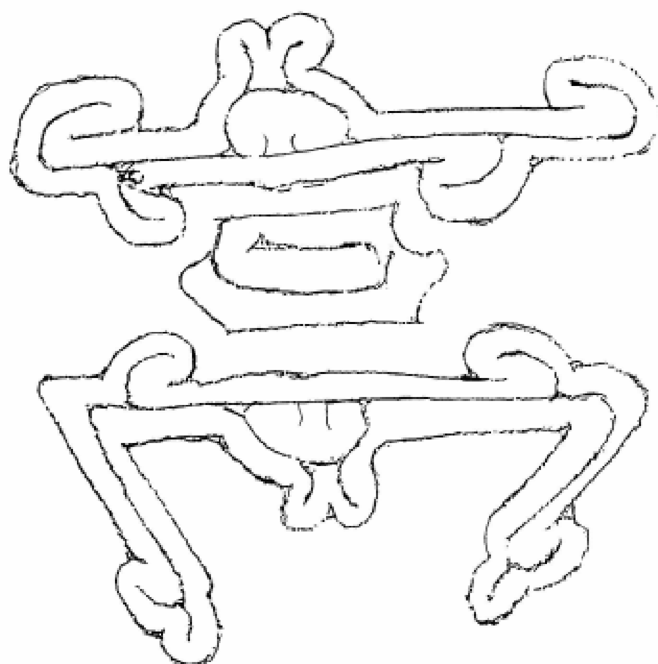
Broodbereiding (e): Het bakken der kasave-brooden. De vrouw is een Indiaansche van Lelydorpweg. Zie *arepa*.

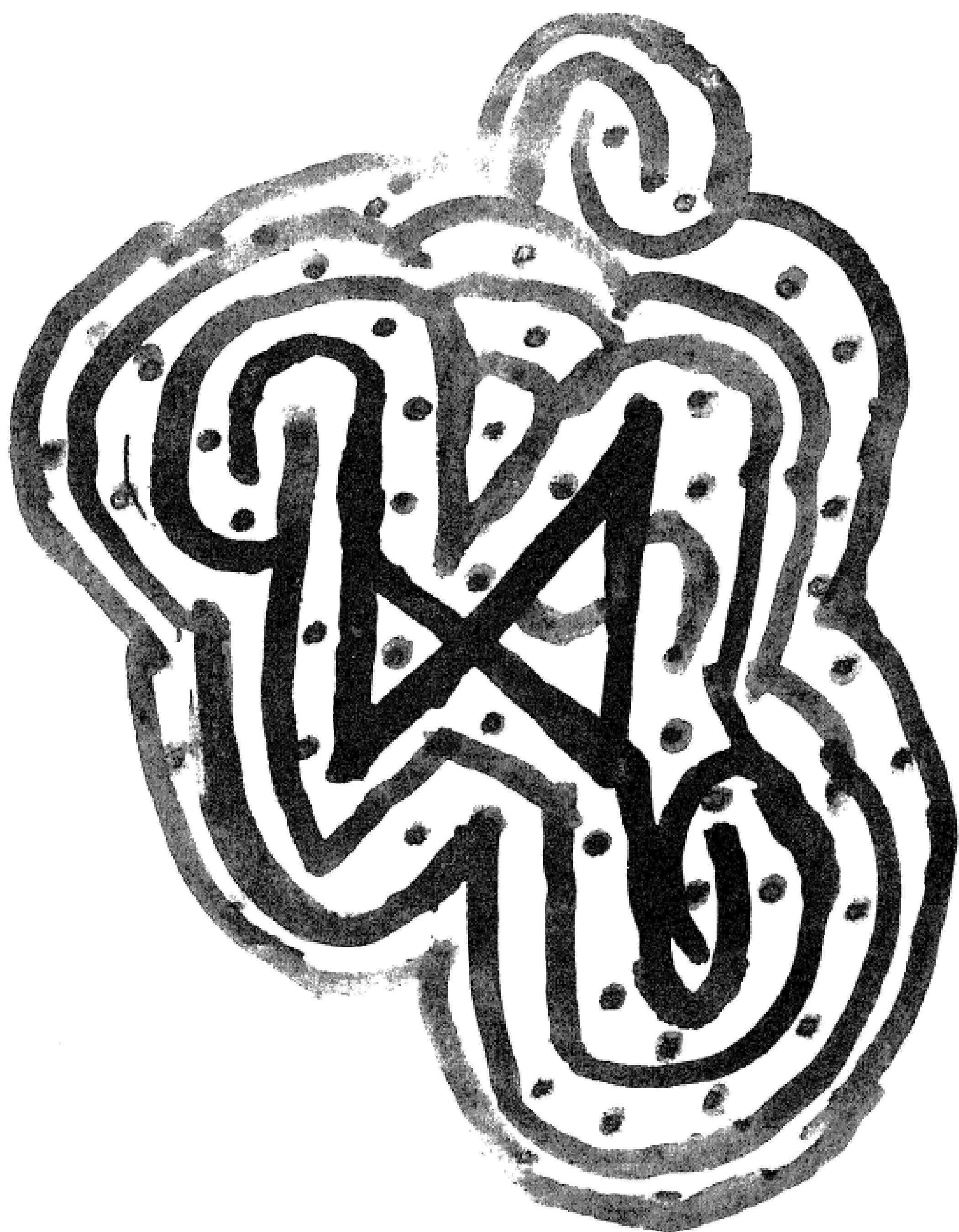
Broodbereiding (f). De kasave-brooden uitgespreid op een bladerenscherm op den grond of op 't hellend dak van een huis kunnen verder drogen in de zon. Zie *arepa*.

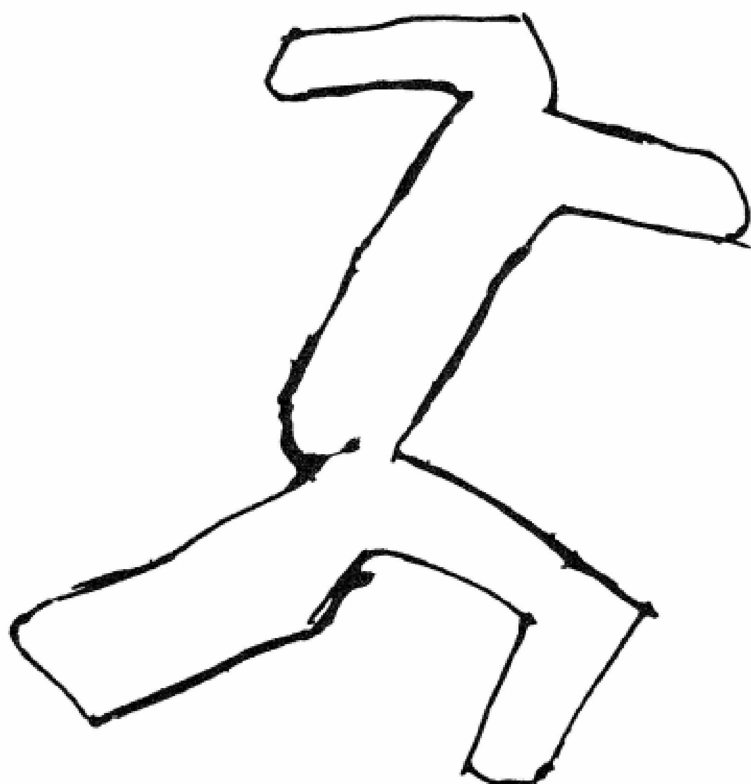
Asińao, ½ der grootte, gelijk ze door de mannen „gevlochten" wordt. De twee aanvulsel-figuren heeten *tunapewong* = waterspin. Zie *asińao*.

Asińao, gelijk ze door een vrouw van de Kalebas-kreek (Koppename) in mijn schetsboek geteekend werd. Zie *asińao*.

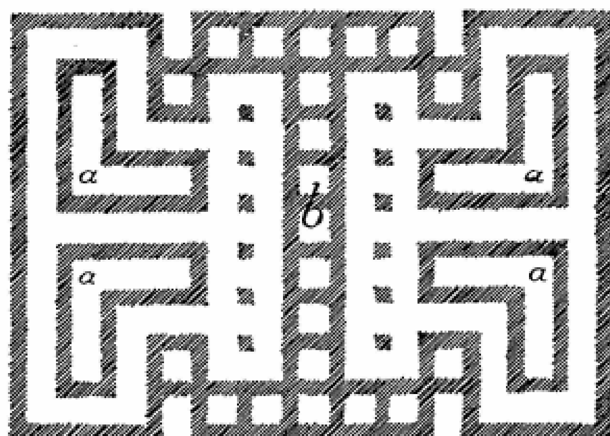
Asiñao, gelijk ze door een vrouw van Christiaan-kondre (Marowijne) met een katoenen dotje en *kumeti*-sap in mijn schetsboek geteekend werd. Zie *asiñao*.

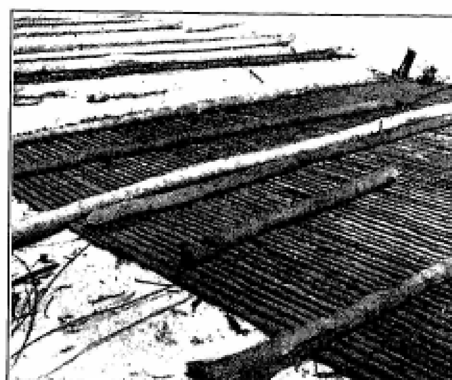
Teekening, *asiñao* genaamd, door een vrouw van de Cottica met *kumeti* in mijn dagboek geschilderd. Zie *asiñao*.

Aardewerk-ornament voorstellend: *auruko mẹ-rï* = teekening der geledingen der rups. Zie *auruko*.

Vlecht-figuur: de 4 figuren *a* stellen 4 rupsen voor, de kolom *b* in 't midden een verzameling van bloemen, het voedsel der rupsen. Zie *auruko*.

Het dak van *paruru*-blaren wordt eerst op den grond gemaakt; zie *auto*, n⁰. 14, c.

Het uitbouwsel van het dak, *pọlọru pẹ-rï* = drempel der pad genaamd. Rechts de boot voor drankbereiding, links tegen een der posten de ijzeren bakpan. Zie *auto*, n⁰. 14, h.

Huis met convex dak van Christiaan-kondre (Marowijne). Zie *auto*, n⁰. 14, h.

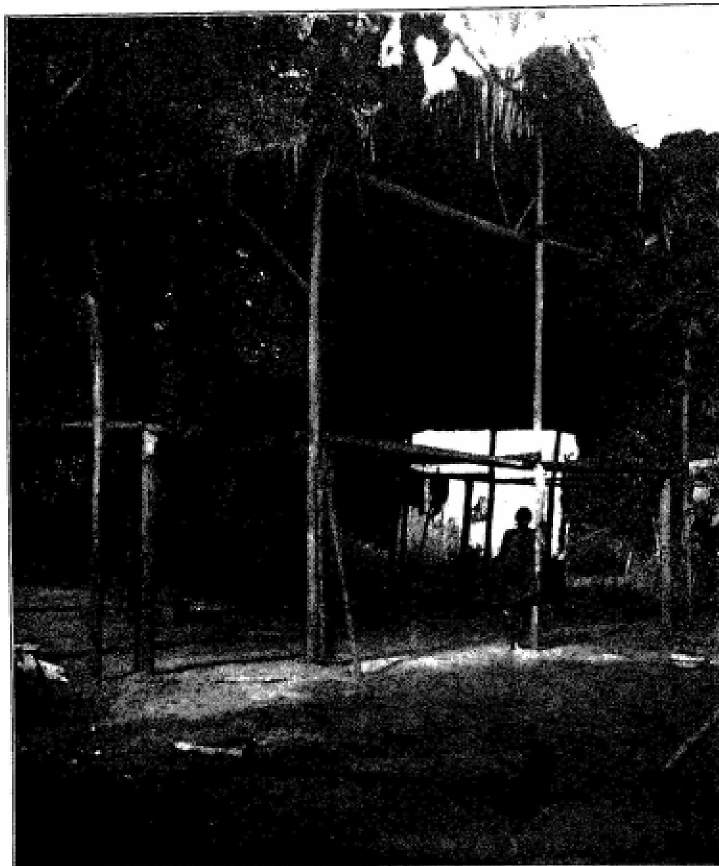
Huis met convex dak; Zanderij, Para-district. In het huis Prof. Dr. G. Stahel.
Zie *auto*, n⁰. 14, h.

Type van het gewone huis, *auto* genaamd; Papa Tam kondre, Marowijne. Zie *auto*, n⁰. 16

Type van het gewone huis, *auto* genaamd; Sabakoe, Para-district. Zie *auto*, n⁰. 16.

Tapui of vergaderhuis; zie *auto* n°. 17.

Huis van een piaiman, Paradistrict. Zie *auto*, n°. 22.

Penseel, bij het beschilderen van aardewerk in gebruik; zie *Awuleya*.
(½ der ware grootte).

Het snoer *sararaban* genaamd bij een vrouw uit Zanderij; zie *eneka*, nº. 1, a, β.

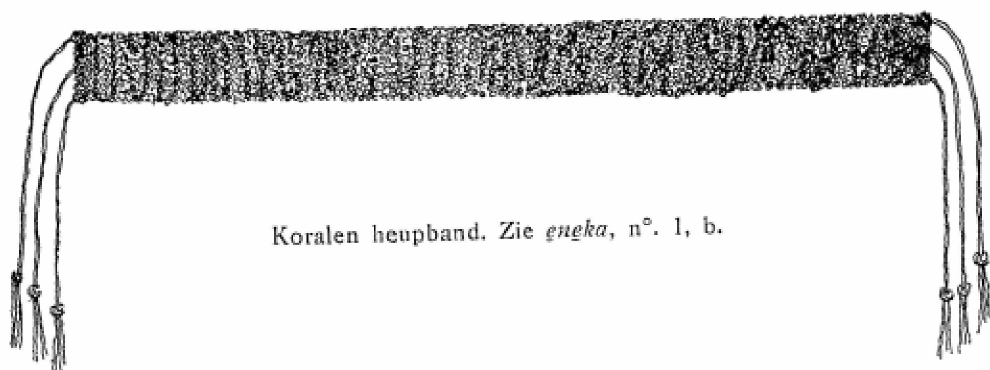
Het snoer *sararaban* bij een jongen van de Surinauskreek; zie *eneka*, nº. 1, a, β.

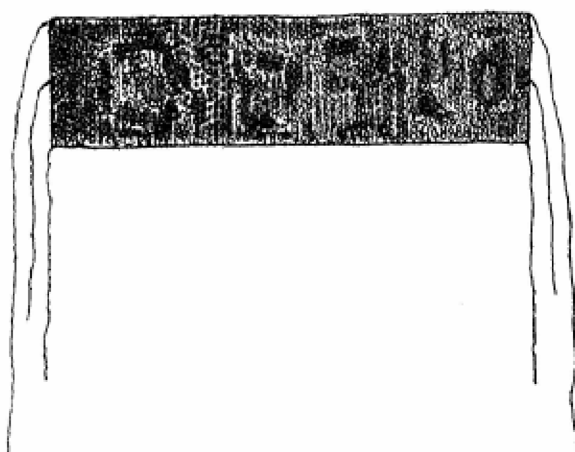
Meisje van de Surinauskreek met *lasërerï*-snoer; zie *eneka*, nº. 1, a, γ.

Koralen heupband eener vrouw uit het Para-district. De figuren stellen voor: een tak van den baboenhoutboom. Zie *eneka*, n°. 1, b.

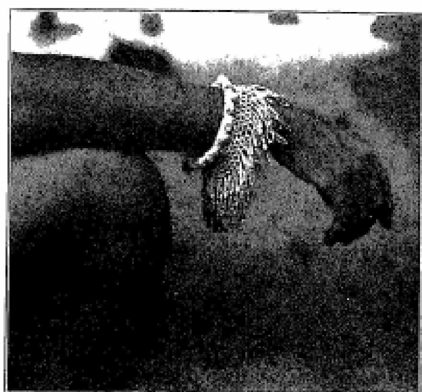
Koralen heupband. Zie *eneka*, n°. 1, b.

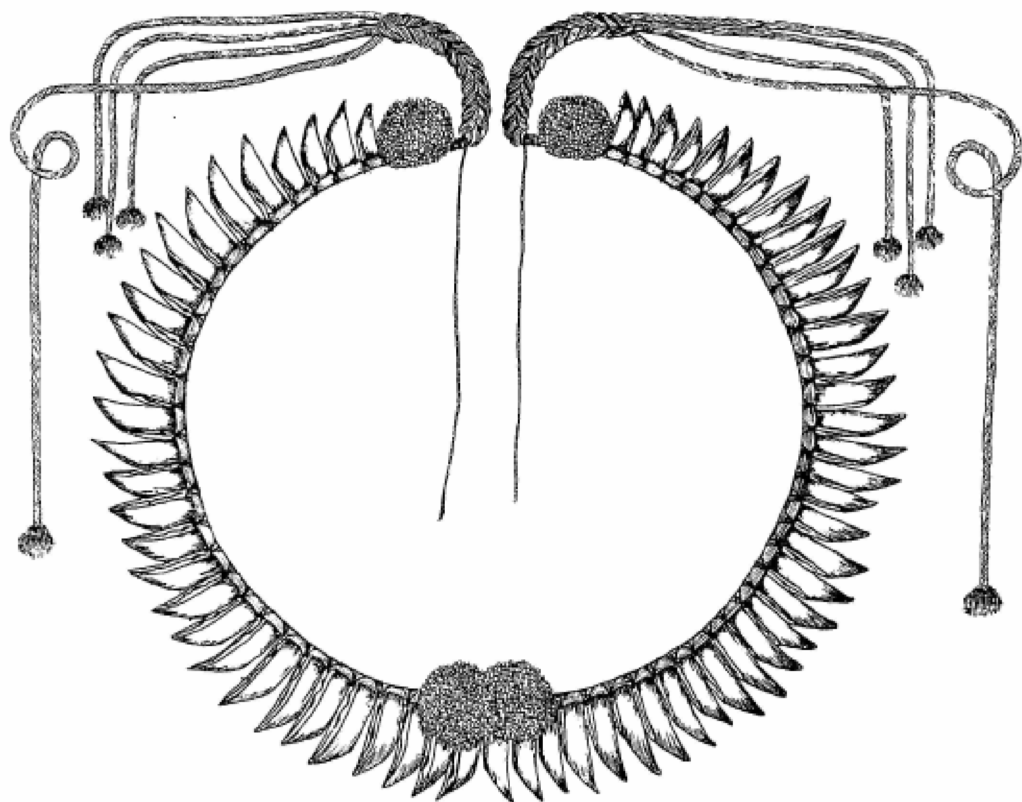
Koralen armband eener vrouw uit de Paika. Zie *eneka* n°. 1, c.

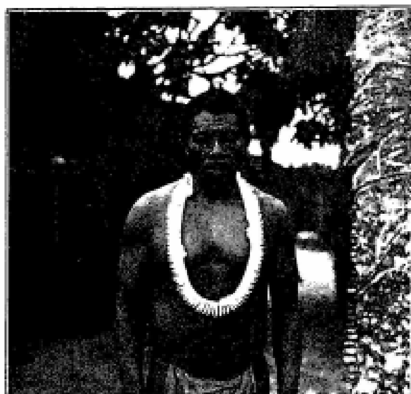
Snoer van blauwe koralen en tanden van het konijn; 1/3 der grootte. Afkomstig van een vrouw uit *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne). Zie *eneka* n°. 4, b.

Koralen armband eener vrouw uit Zanderij. Zie *eneka*, n°. 1, c.

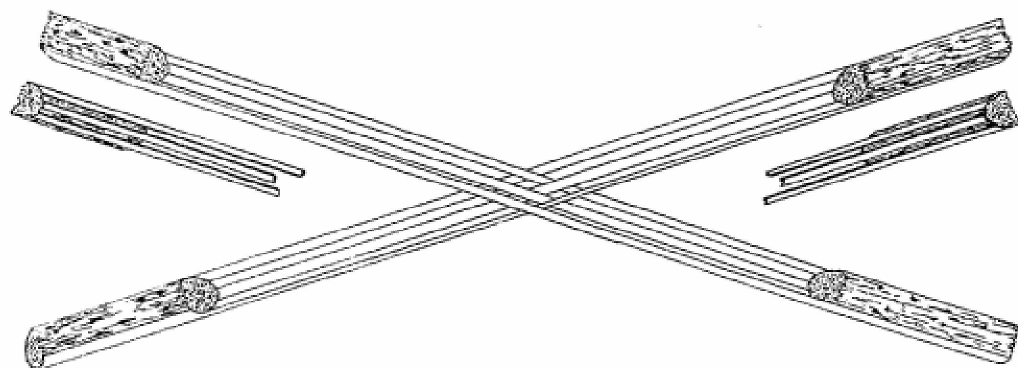
Pakira-tanden-snoer van een Indiaan uit Lakoeka. Zie *eneka*, n⁰. 5.

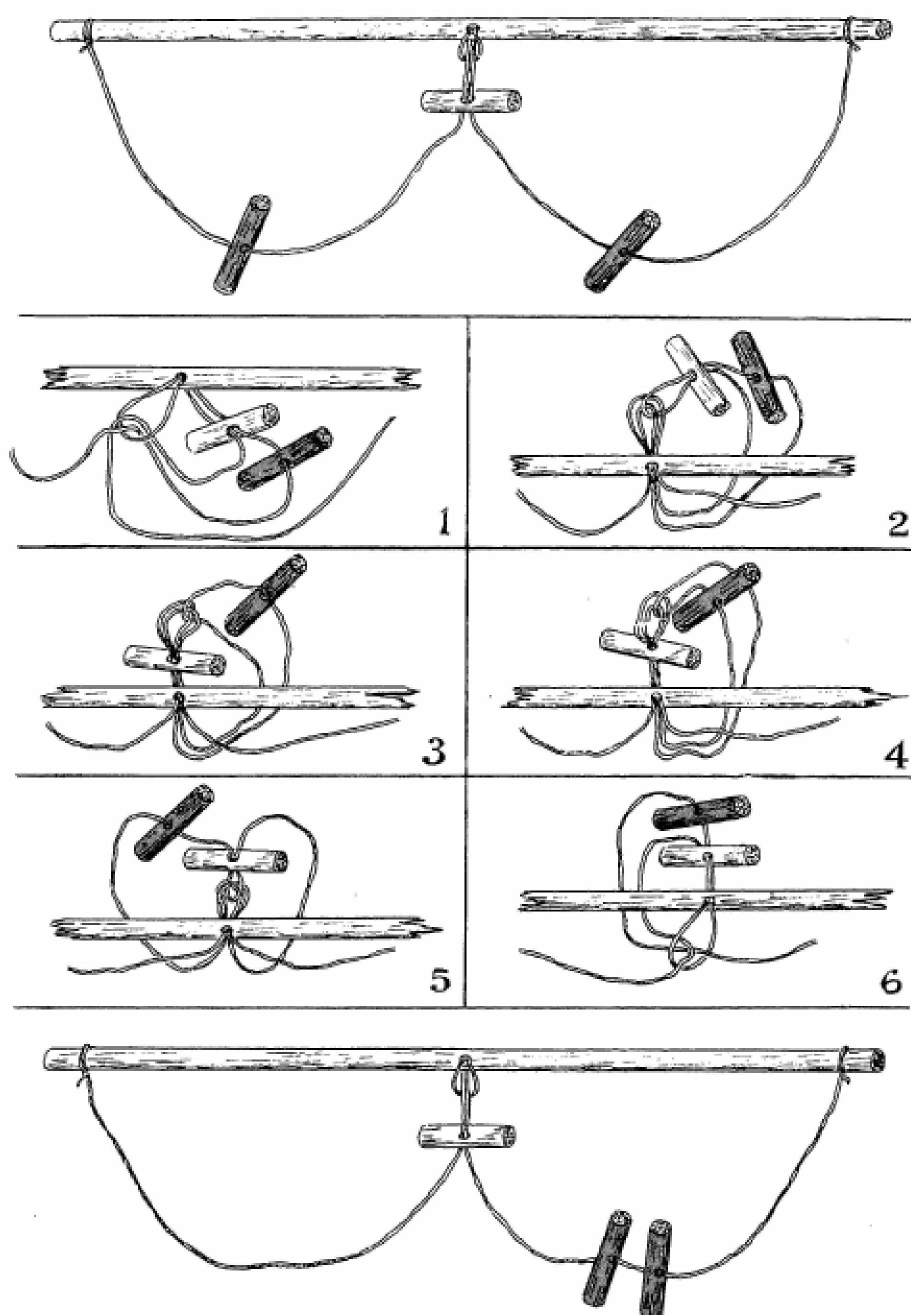
Snoer van pakira-tanden: voorkant.
Zie *eneka*, n⁰. 5.

Snoer van pakira-tanden; achterkant.
Zie *eneka*, n⁰. 5.

Een der tooverkunstjes; zie *enurimа*, n⁰. 2, a.

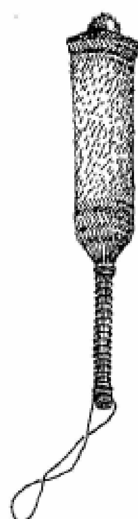
De op een dwaalspoor gebrachte duivel; zie *gnurińa,* No. 2, b.

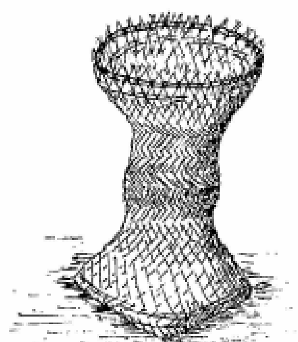
Het spinnen van de katoen; zie *epoi*, No. 3.

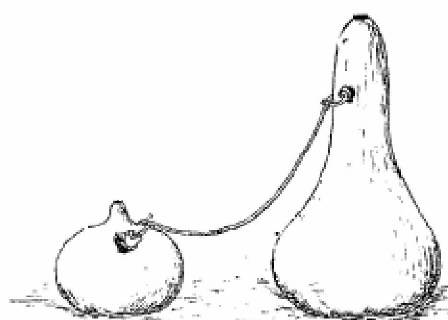
Spinnende vrouwen. De vrouw links maakt den gesponnen draad aan den spindeltop los om hem vervolgens om den spindel te winden. De vrouw in het midden verwijdert de pitten uit de katoen. De vrouw rechts windt het stukje juist gesponnen draad op den spindel. Zie *epoi*.

Kinderrammelaar; ¼ der grootte. Zie *esapiṁa*, n⁰. 1.

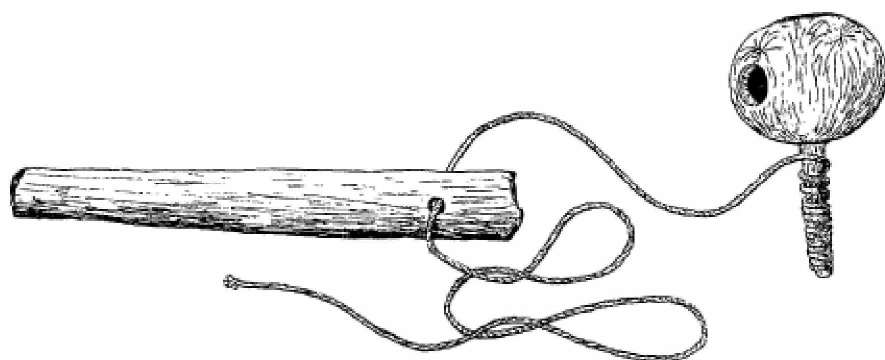
Schelpen-korfje; ¼ der grootte. Zie *esapiṁa*, n⁰. 1.

Rammel-kalebasjes; ⅓ der grootte. Zie *esapiṁa*, n⁰. 1.

Een jongen uit Rijsdijk-weg met den bromtol spelend; zie *esapiṁa*, n⁰. 4.

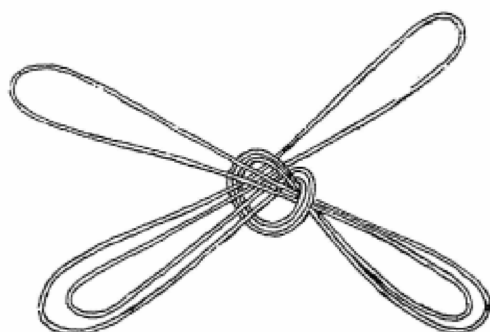

De bromtol uit een awara-pit vervaardigd; zie *esapiṁa*, n⁰. 4.

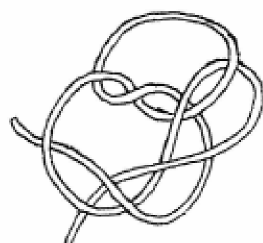
Jongen van Rijsdijkweg, de „wortels" van den Iengi-prasara vertoonend; zie *ẹsapiḿa*, n⁰. 11, c.

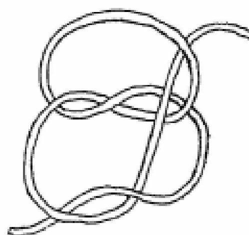

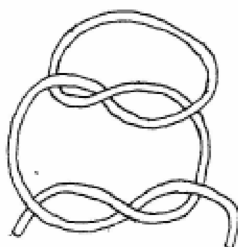

Maparawa-mbo; zie *ẹsapiḿa*, n⁰. 11, c.

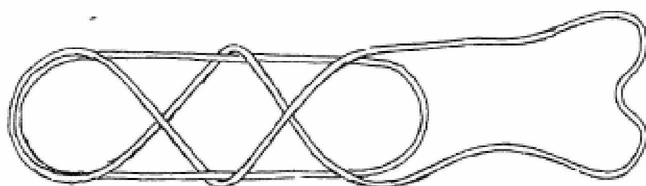
Wortels van den Iengi-prasara; zie *ẹsapiḿa*, n⁰. 11, c.

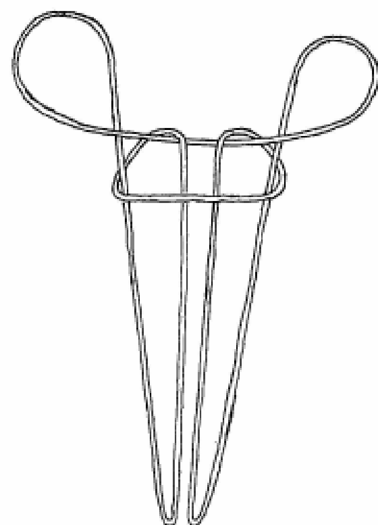

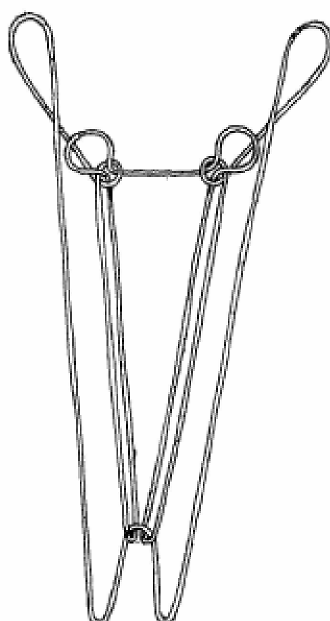
Kọrọtokọ wẹ-mbọ; zie *ẹsapiḿa*, n⁰. 11, c.

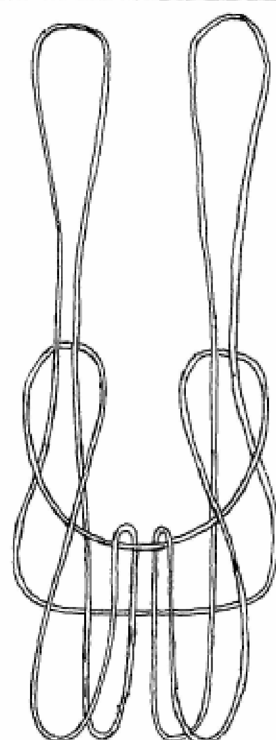
Kurẹwako wẹkarï; zie *ẹsapiḿa*, n⁰. 11, c.

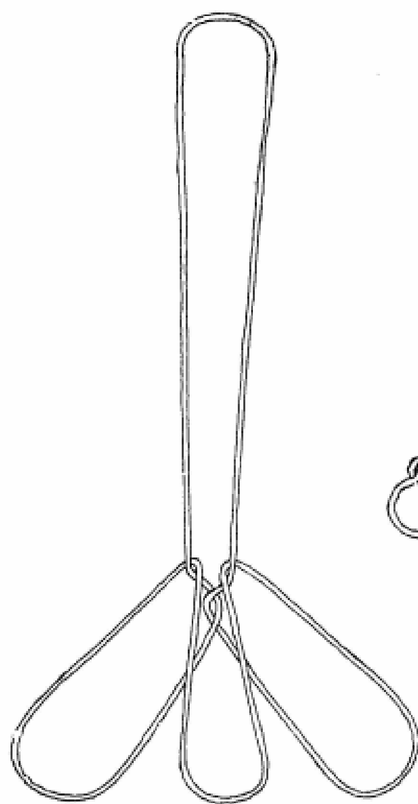
Nopoko wotamoi-rī; zie *esapimа́*, n⁰. 11, c.

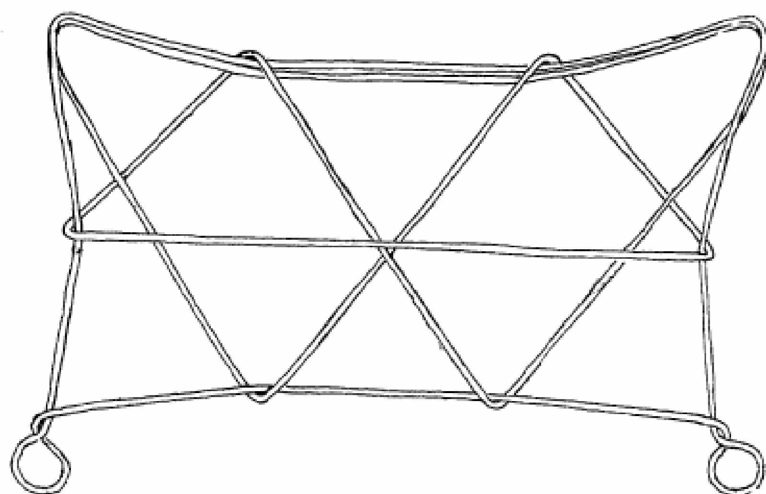
Kuta'i enu-ru; zie *esapimа́*, n⁰. 11, c.

Nopoko apukarapo; zie *esapimа́*, n⁰. 11, c.

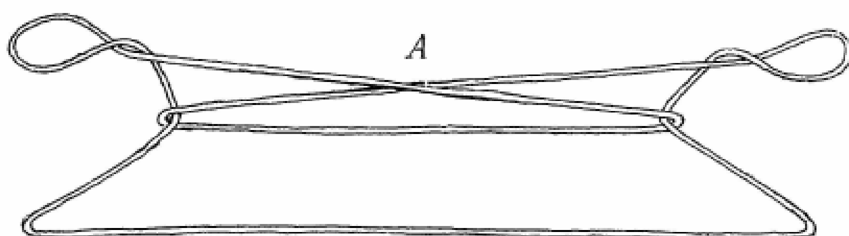

Pasiwü mi-lī; zie *esapimа́*, n⁰. 11, c.

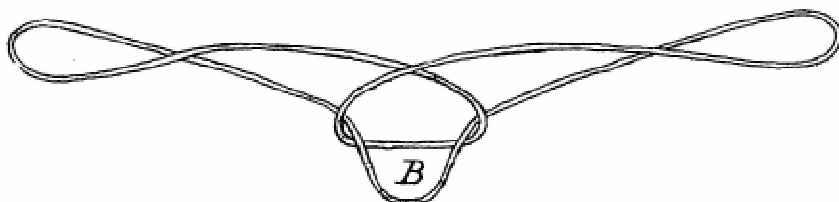

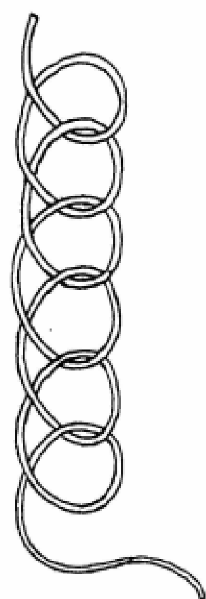
Urapa ponembo; zie *esapimа́*, n⁰. 11, c.

A. *Sirandu ęnan-dǫpǫ.*

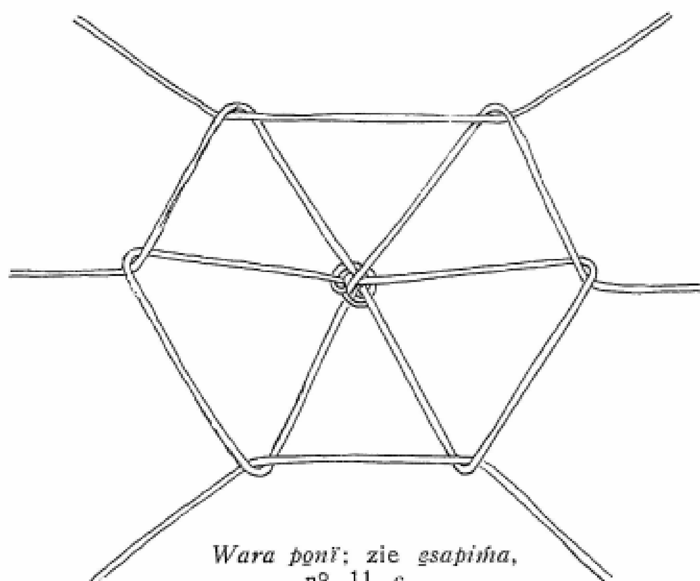

B. De strop van *sirandu ęnan-dǫpǫ;* zie *ęsapiḿa,* n°. 11, c.

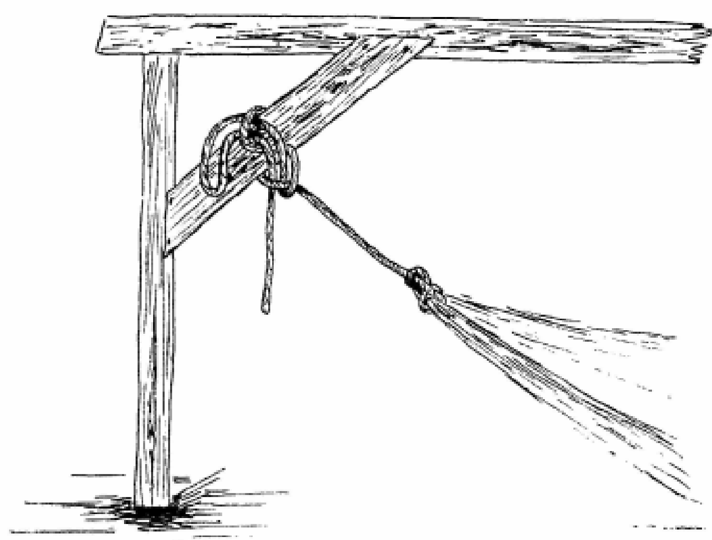

Wayamu munępu-ru; zie *ęsapiḿa,* n°. 11, c.

Wara pǫnï; zie *ęsapiḿa,* n°. 11, c.

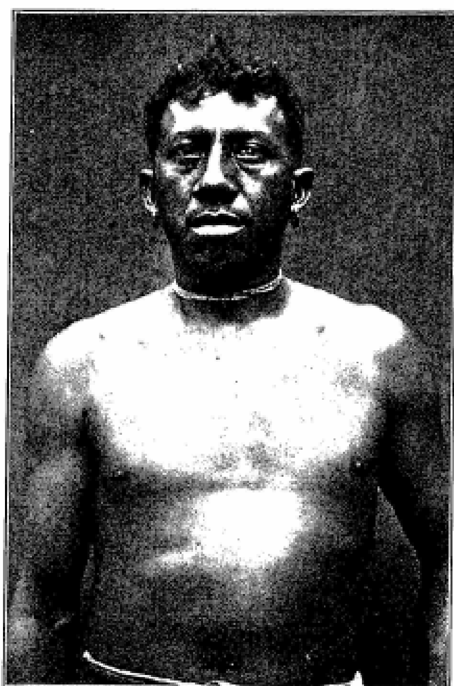
Wijze om den lus te leggen bij het opbinden der hangmat. Zie *ęwa.*

Kusari ŵara kaiḱusi = de (in kleur) op het hert gelijkende tijger of poema. Zie *kaiḱusi*.

De groote tijger, de jagoear, *kaiḱusi* genaamd. Zie *kaiḱusi*.

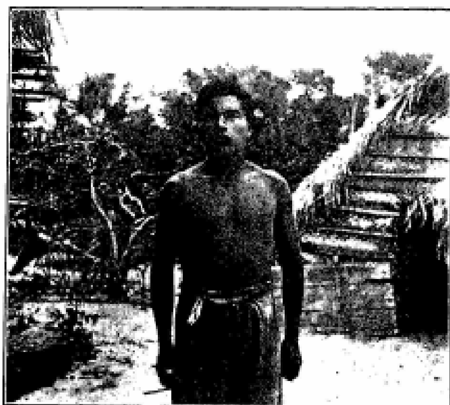

Karaïb van Papa-Tam-Kondre (Marowijne-rivier. Bij de Marowijne-Indianen ontbreekt het halssnoer (zie *engka*, no. 1, a, α) nooit. Velen hebben een gouden ring in 't oor. Merk wederom het haar op op de bovenlip. Zie *kaliña*, n°. 8.

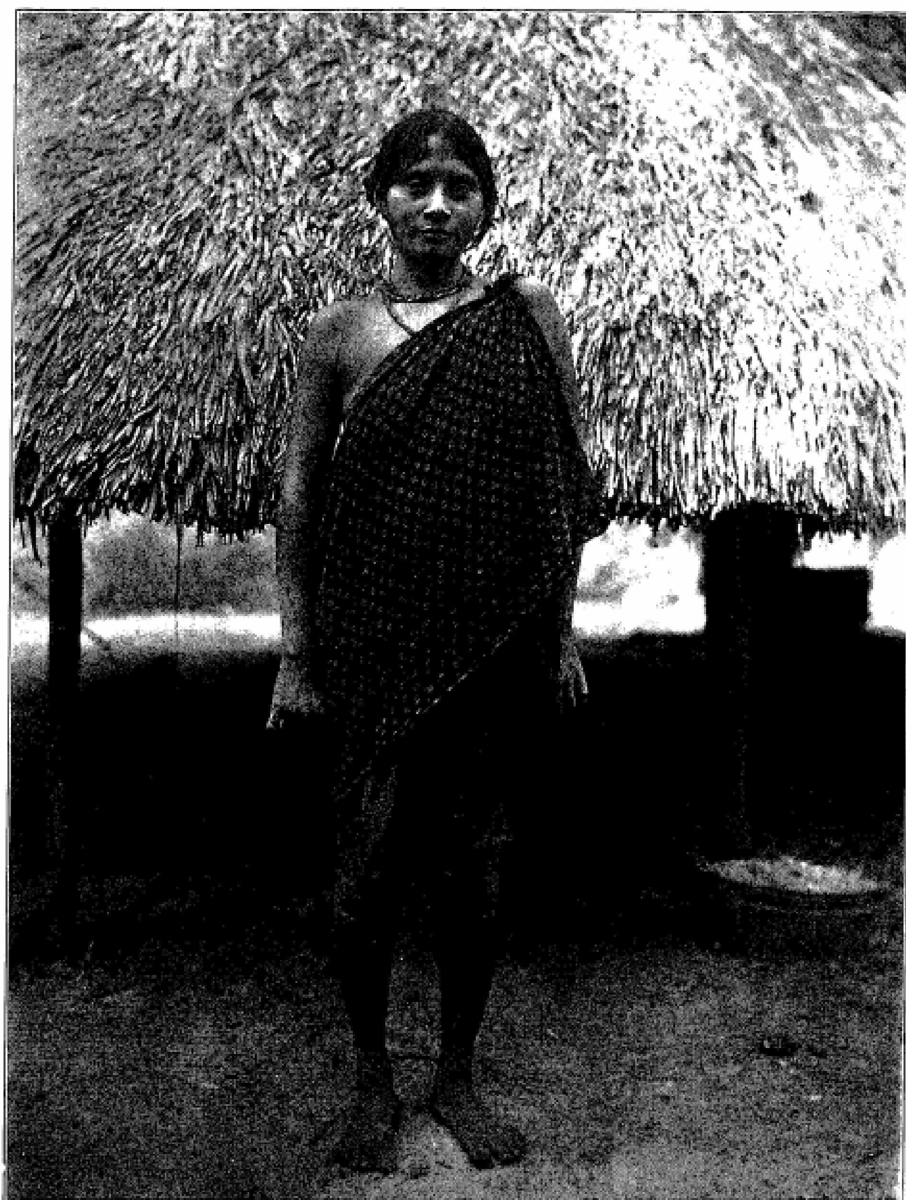

Jonge man v. Sabakoe (Para-district). Op den achtergrond een dicht kamp, *apurupo* (zie *auto*, n°. 19) genaamd. Zie *kaliña*, n°. 8.

Hendry, Karaïb van Rijsdijkweg (Para-district). Merk het haar op op de bovenlip. Zie *kaliña*, n°. 8.

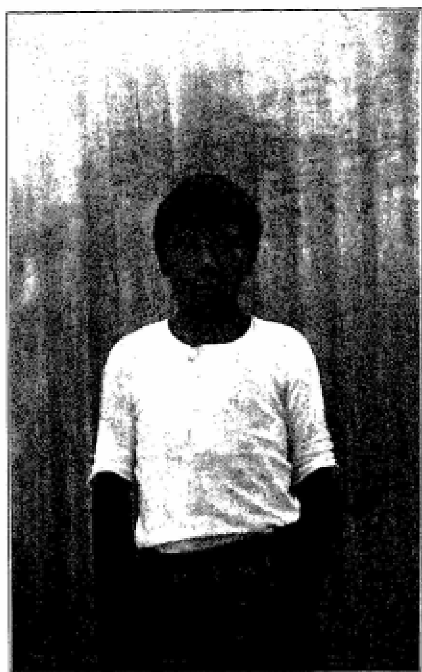
Vrouw van Hendry; Karaïbsche van Rijsdijkweg (Para-district). Gewone wijze van schouderdoek-dragen. Zie *kalińa*, n°. 8.

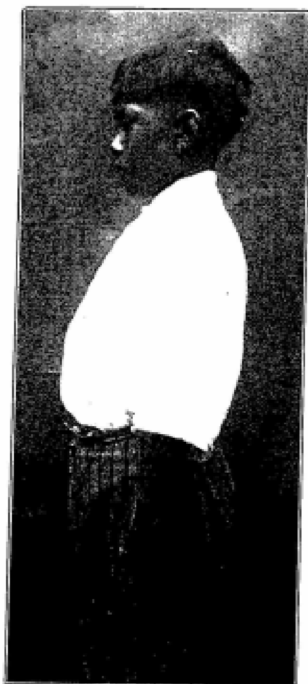
Karaïbsche vrouw van Surinaus (Suriname-rivier). Merk de speld op in de onderlip. Zie *kaliña*, n°. 8.

Oude vrouw van Kopie-weg (Para-district). Men ziet de speld in de onderlip. Zie *kaliña*, n°. 8.

Jongen van Papa-Tam-Kondre (Marowijne-rivier); aldus zijn deze en volgende jongens gekleed, wanneer zij voor school naar Albina of voor uitstap naar Paramaribo gaan; zie *kaliña*, n°. 8.

Jongen van Papa-Tam-Kondre (Marowijne-rivier). De jongen draagt een gouden ring in 't oor. Zie *kaliña*, n°. 8.

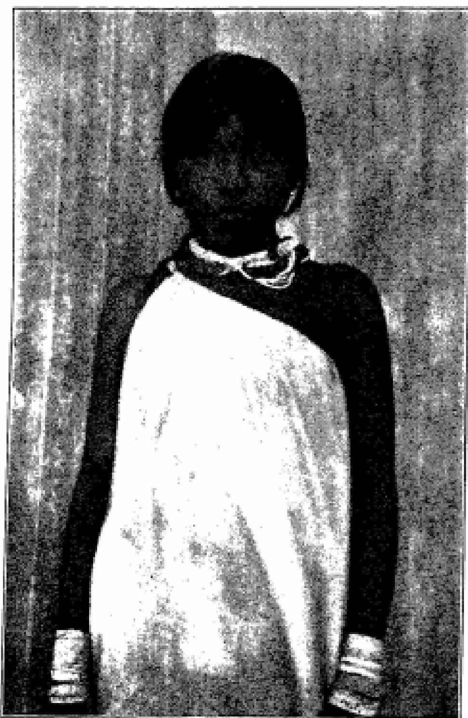

Jonge moeder van Kopie-weg (Para-district). Men lette op de speld in de onderlip. Zie *kaliña*, n°. 8.

Jongen van Papa-Tam-Kondre (Marowijne-rivier). De jongen draagt een gouden ring in het oor. Zie *kaliña*, n°. 8.

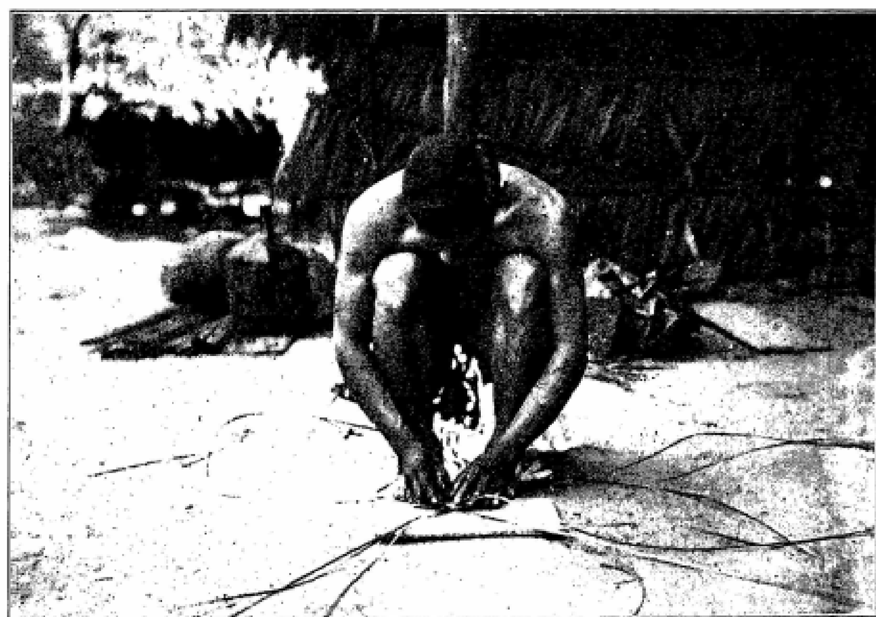

Meisje van Papa-Tam-Kondre (Marowijne-rivier). Het haar valt diep over de slapen neer. Merk op de dunne, dikwijls om den pols gewonden armsnoeren. Zie *kaliña*, n°. 8.

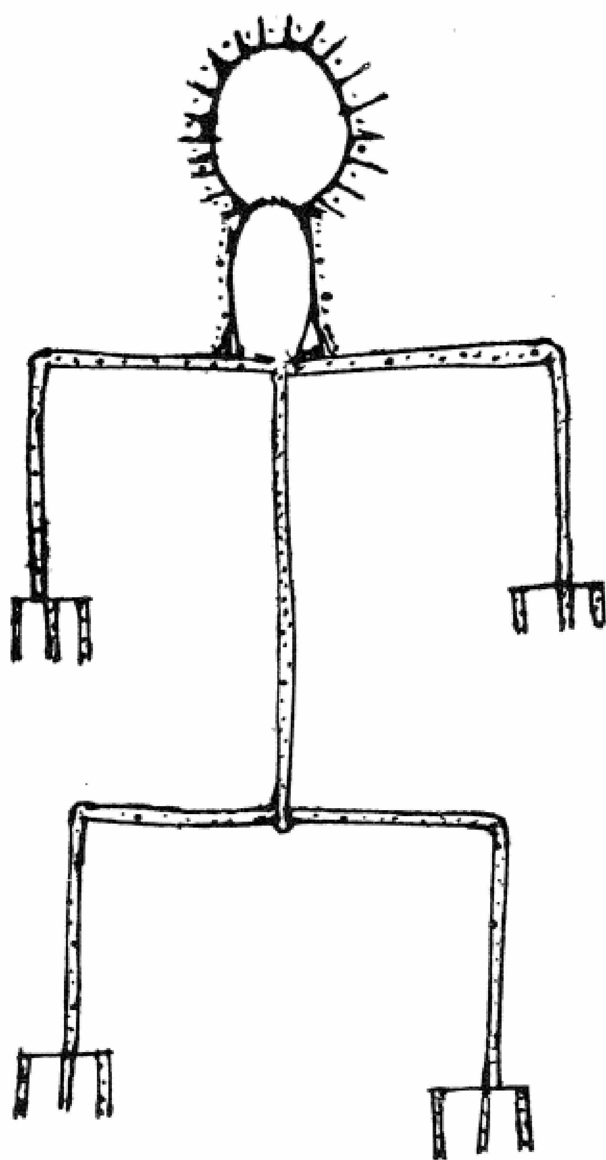

Meisje van Kopie-weg (Para-district); en face. Aan het dikke kralen-snoer is een koperen belletje bevestigd. Zie *kaliña*, n°. 8

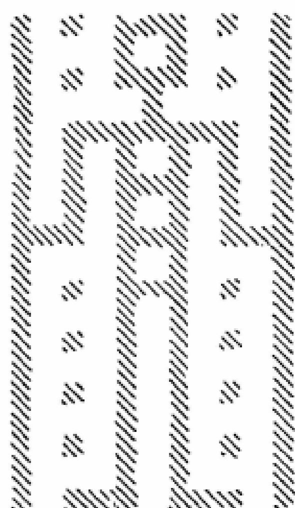
Meisje van Kopie-weg (Para-district); en profile. Het kind draagt een gouden ring in 't oor. Zie *kaliña*, n°. 8.

Bij het „opzetten" van een vlechtwerk vooral doen de teenen dienst voor vingers. Zie *kaliña*, n°. 8, h.

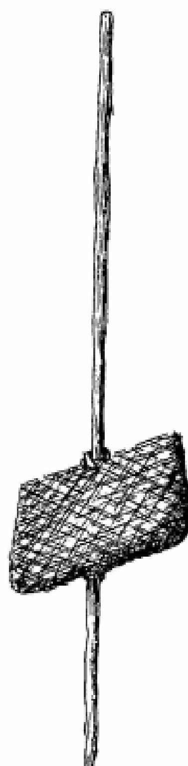
Kaliña umariri-ìa = een (dansende) Karaïb met zijn veeren hoofdtooisel. Teekening door een vrouw van Schotelweg met krawiroe in mijn schetsboek aangebracht. Zie *kaliña*, n°. 27.

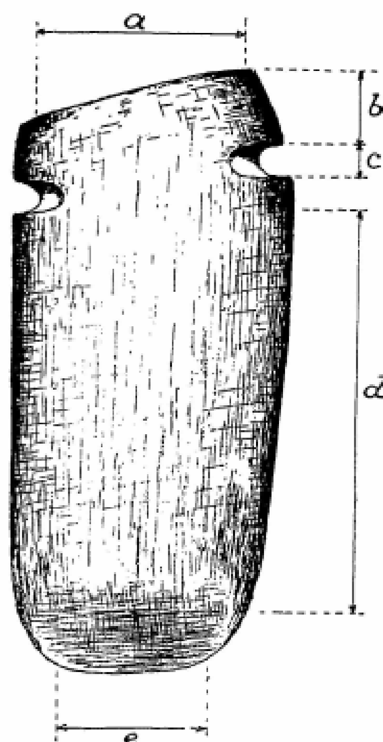
Sundatï, ½ der grootte. Tweede wijze om de menschelijke gestalte af te beelden. Zie *kaliña*, n°. 29, c.

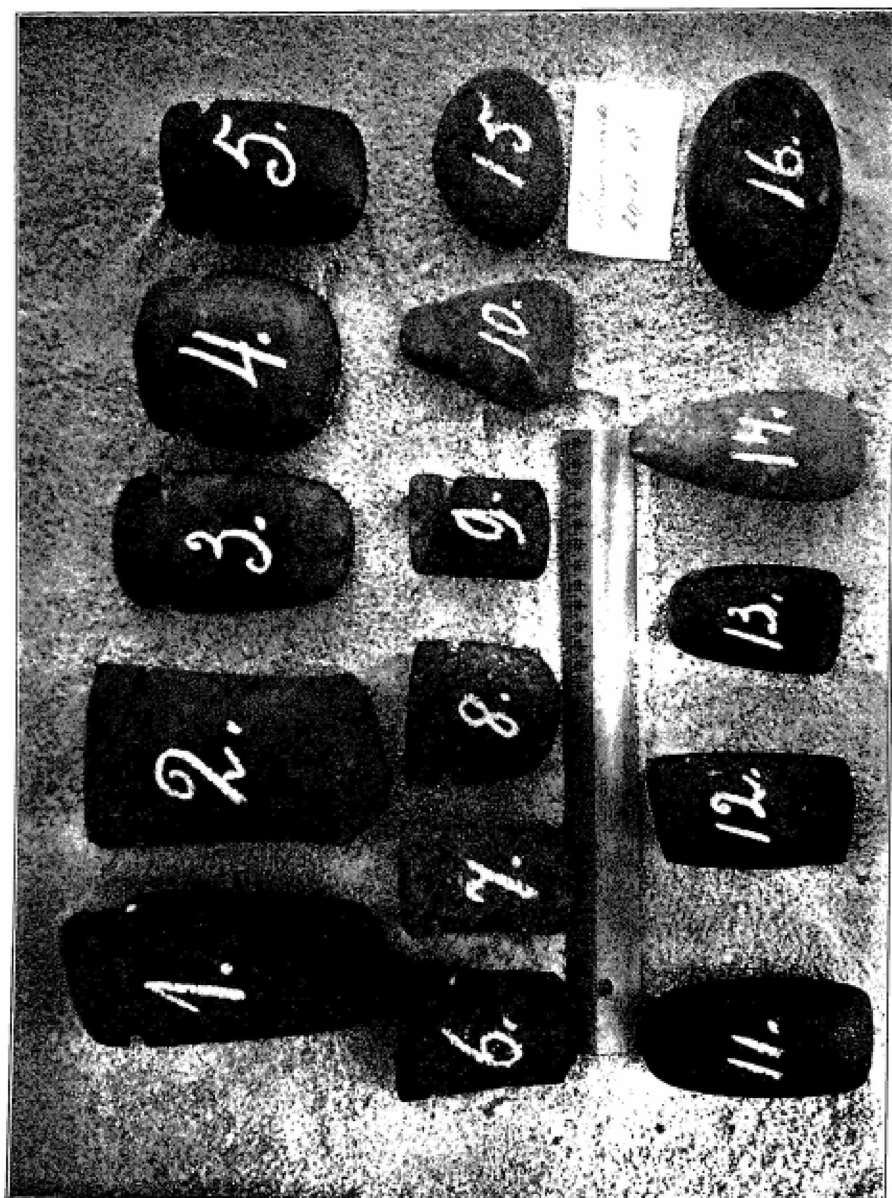
Het watervarken kapoewa genaamd. Zie *kapiwa*.

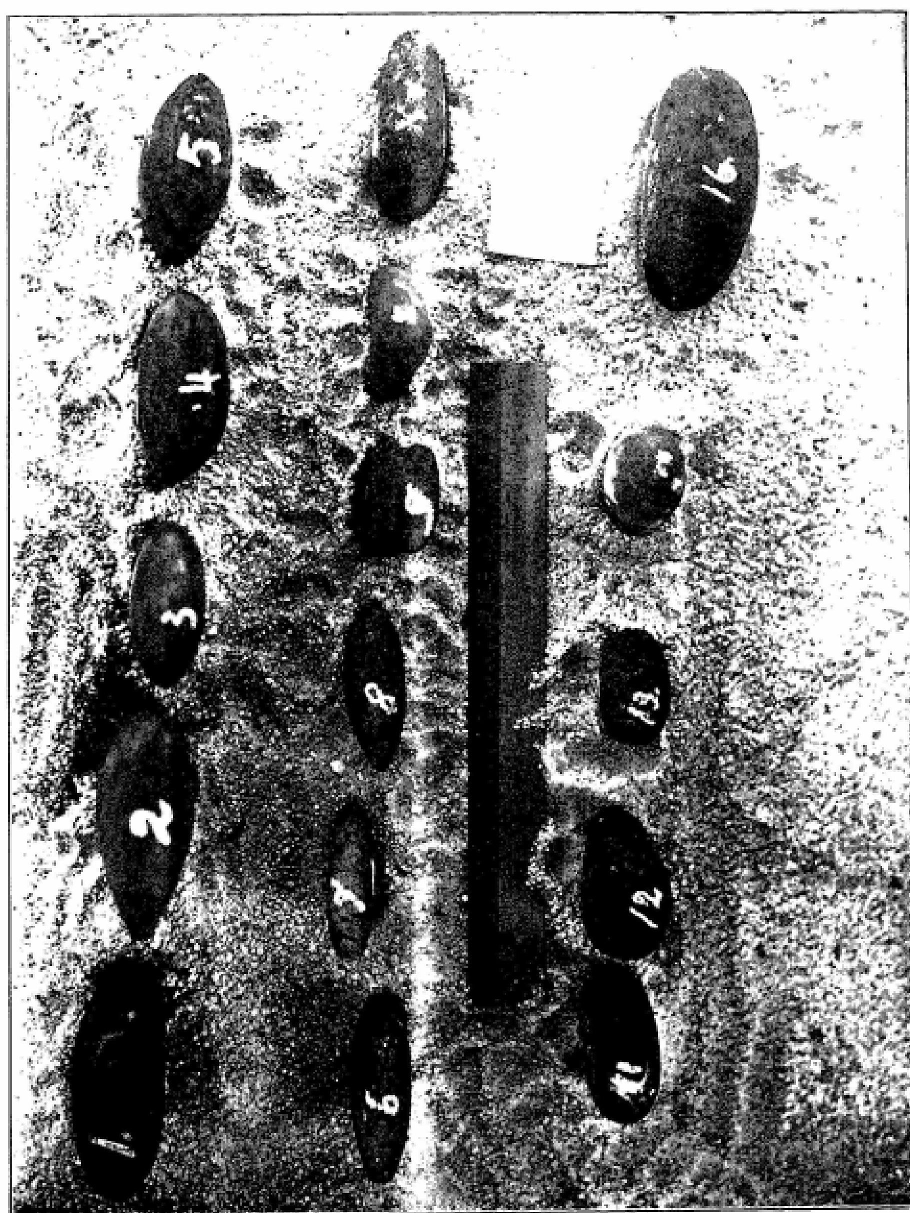
De dansrammelaar; 1/15 der ware grootte. Zie *karawasi*.

Oude Indiaansche steenen bijl, onlangs (1925) opgegraven bij het aanleggen van den nieuwen Weyne-weg; ½ der ware grootte. Zie *konomeru yeri-mbo*, n°. 2.

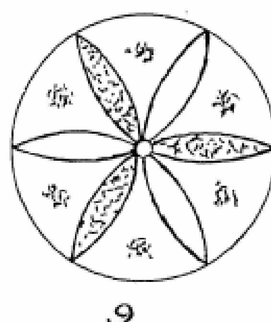

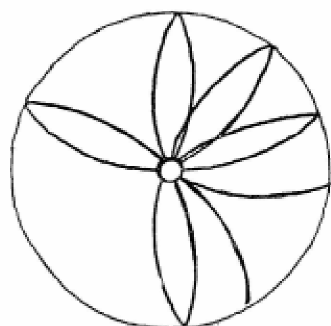
Steenen bijlen van den ouden tijd in Suriname gevonden.
Zie *konomeru yeri-mbo.*

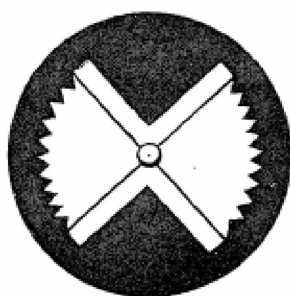
De steenen bijlen der voorgaande plaat, nu met de scherpe zijde in 't zand, de bovenzijde in de hoogte. Zie *k<u>o</u>n<u>o</u>m<u>e</u>ru y<u>e</u>ri-mbo.*

Spindel, 1/3 der grootte. De drie wijzen van spindel-topbewerking op ware grootte: a = achterlijf der *yuku* (zekere mier), b = kop der *kumako* (loopmier), c = kop der *yuku*. Zie *kuifa*, n°. 2.

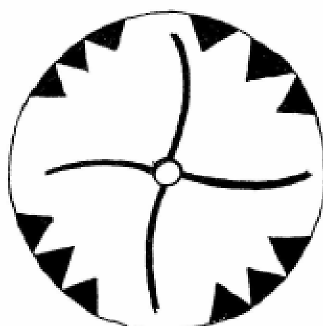

2

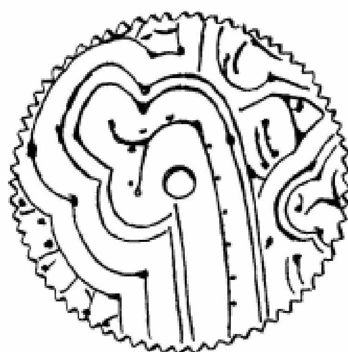
3

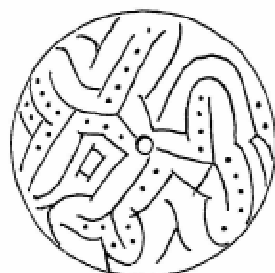
4

6

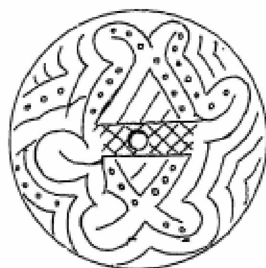

7

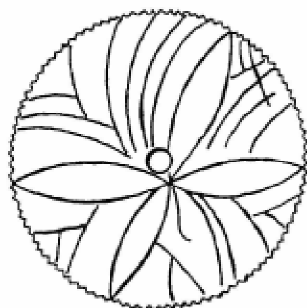

8

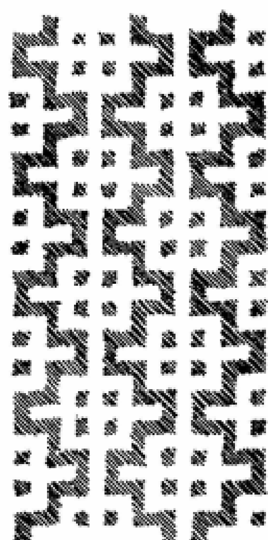
Versierde spindel-schijfjes. Het gaatje in 't midden dient om het spindel-stokje op te nemen. Zie *kuífa*, n°. 3

10

11

Kumako nipututuka-po = afbijtsels der loopmieren. Mooi vlechtpatroon. Zie *kumako*, n°. 4.

Trog, waarin de kasave geraspt wordt; zie *Kumuiļkan*.

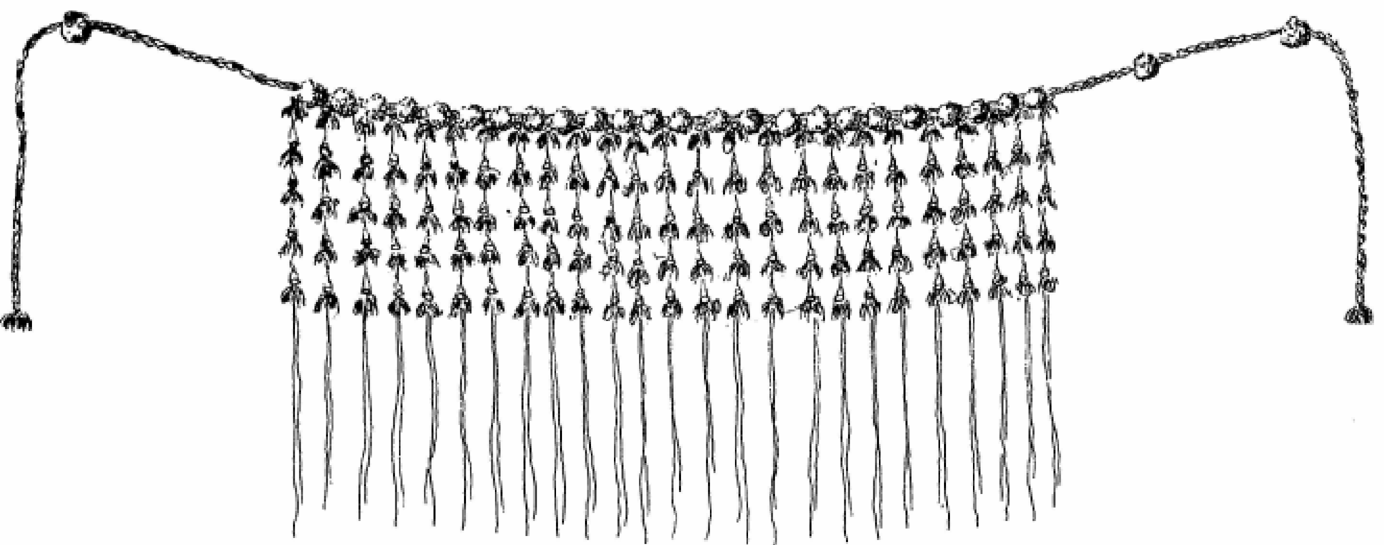

Jonge man in feestdos. Zie *kura*, n°. 1.

Mooi opgesmukt meisje van de Bigi Poika op Koninginnedag in de stad. De schildering op 't voorhoofd = *pipa popu-ru* = borstbeen van den pipa-kikker. Snoeren niet te tellen, waaraan tanden van haast alle dieren van het bosch. Kleurige doeken met „lange" witte franjes. Koralen beenbanden.

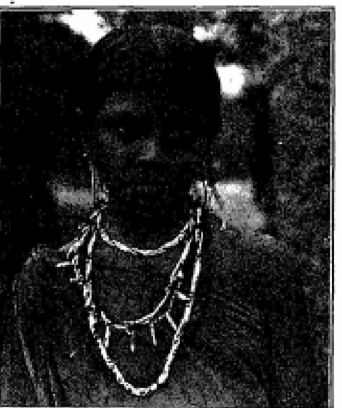
Zie *kura*, n°. 1.

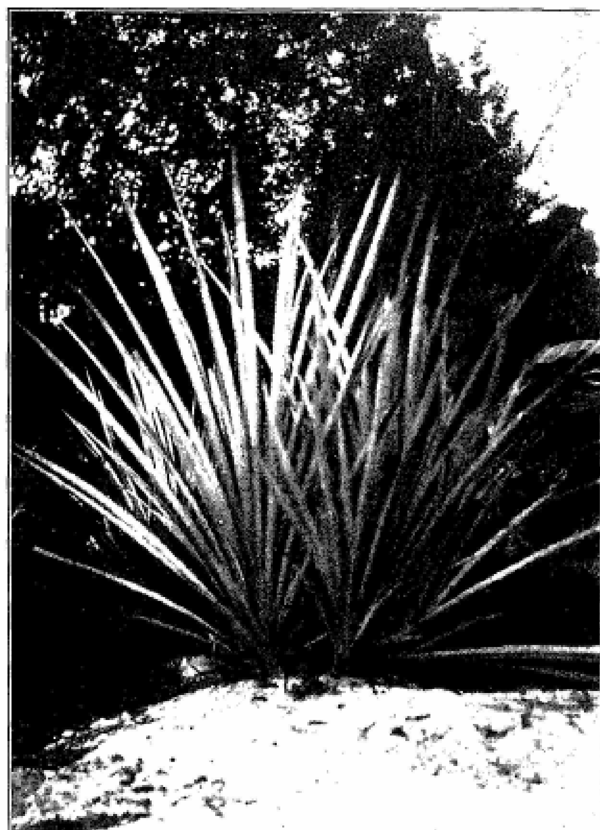
Haarfranjes; zie *kura*, n°. 3, d.

Meisje uit Zanderij met haarfranjes; achterkant. Zie *kura*, n°. 3, d.

Meisje uit Zanderij met haarfranjes; voorkant. Zie *kura*, n°. 3, d.

Zeilgras met vrucht; zie *kurawa*.

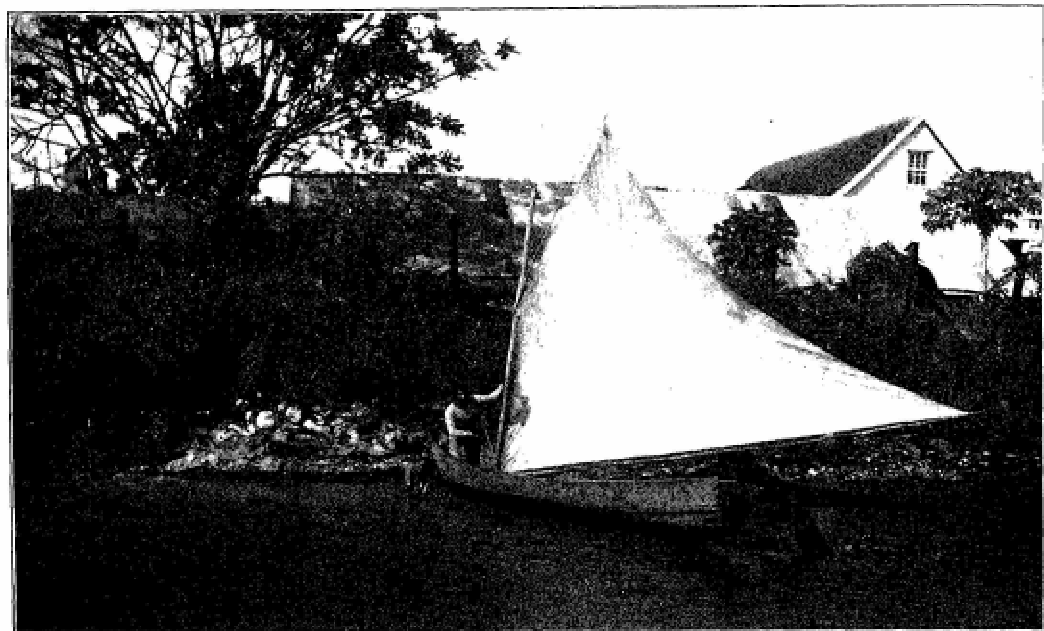
Het halen van de zeilgrasvezel uit het blad; zie *kurawa*.

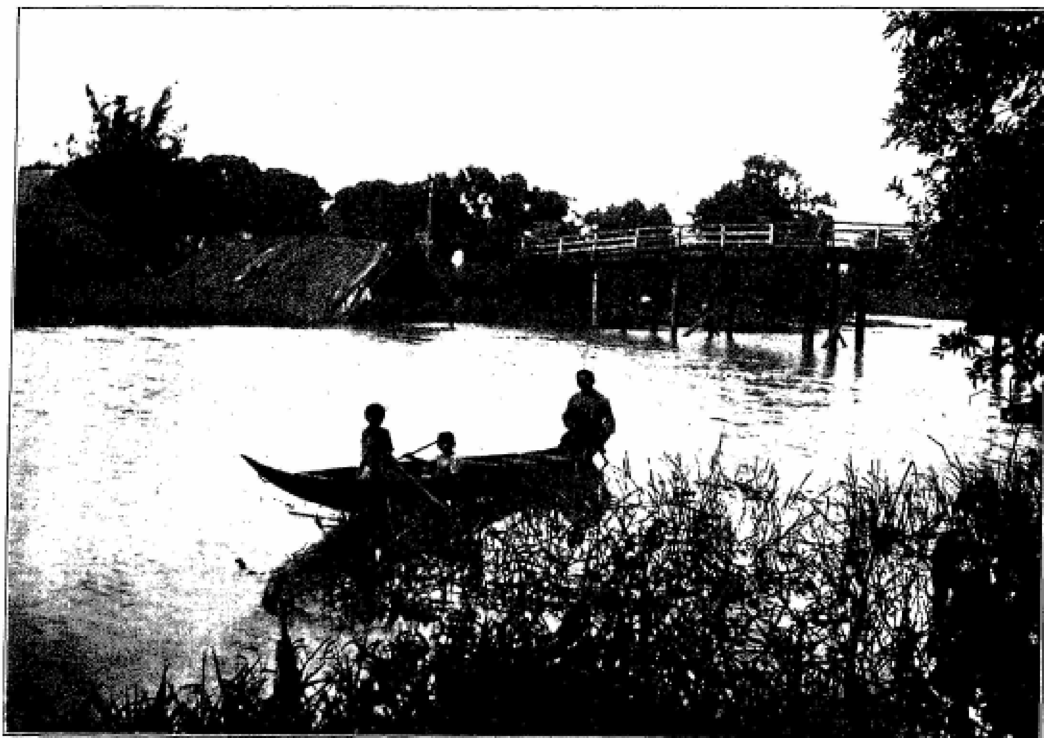
De lus, waarin het zeilgrasblad gestropt wordt; zie *kurawa*.

Binnenzijde eener Marowijne-korjaal (Pierrekondre, beneden Albina). Zie *kuriala*, n°. 4.

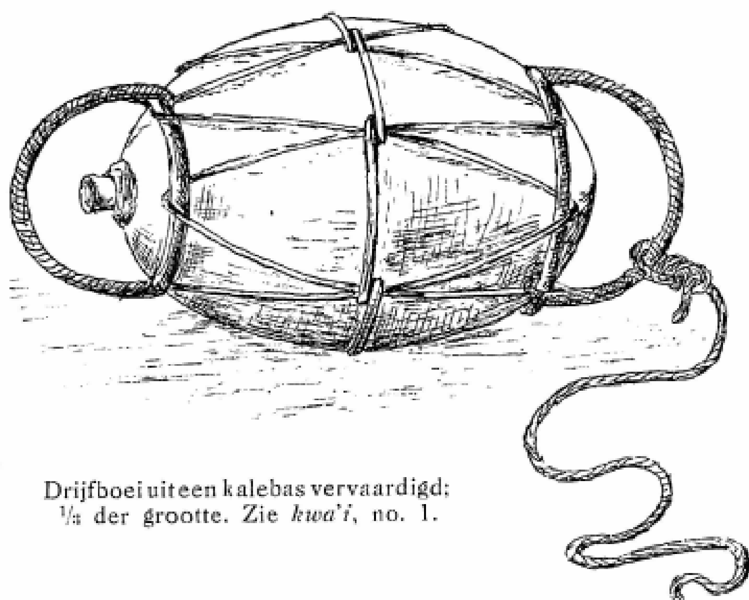
Type eener Marowijnsche korjaal. De man voorop is een Karaïb van de Marowijne, de jongen, die de boot vast houdt, een Djoeka. Zie *kuriala*, n°. 4.

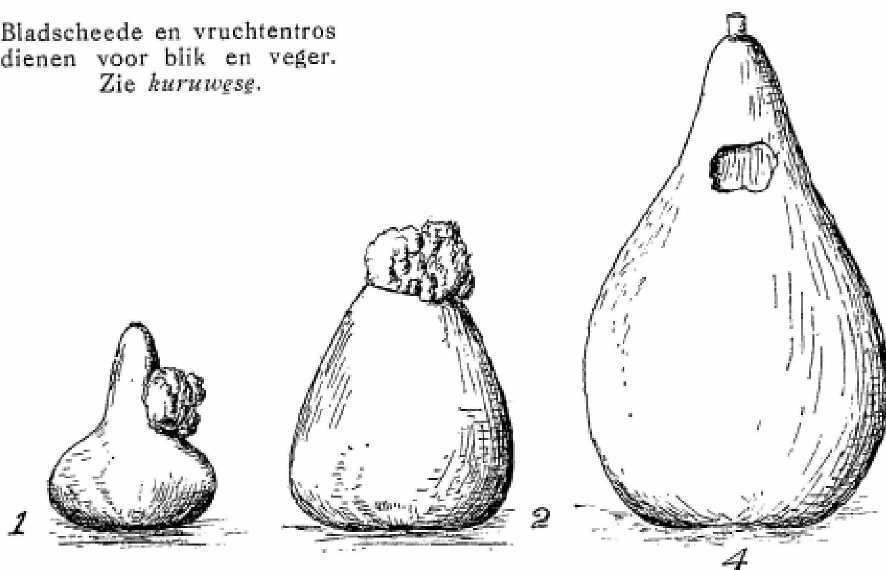
Type der „*gewone*" Indiaansche korjaal. De foto werd genomen in het Saramaka-kanaal met de brug van Poeloepantje als achtergrond. De Karaïben zijn *Tërgwuyu*. Zie *kuriala*, n°. 8.

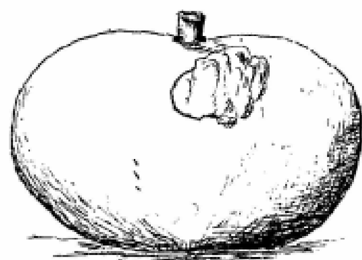

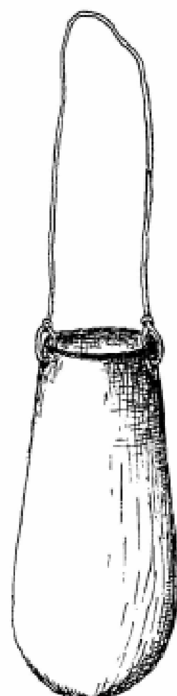
Bladscheede en vruchtentros dienen voor blik en veger. Zie *kuruwese*.

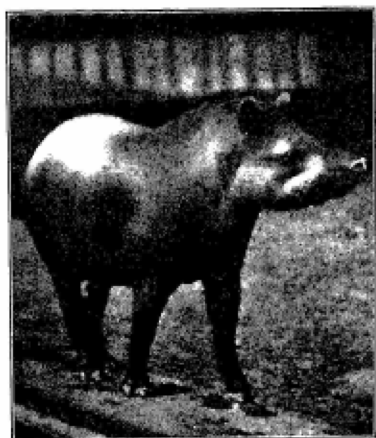
Drijfboei uit een kalebas vervaardigd: 1/3 der grootte. Zie *kwa'i*, no. 1.

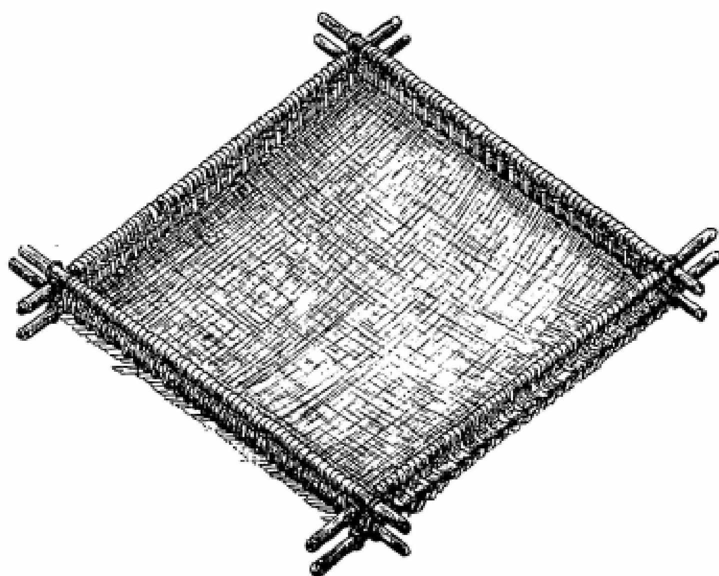

No. 1, 2 en 3 = *koro-me-mbo* = kleine kalebasjes, op 1/2 der ware grootte. Men bewaart er *krawiru* verf in. Met een dotje katoen sluit men de opening af. No. 4 = *koro*, 1/5 der grootte, dient voor waterkruik. No. 5 = *koro*, 1/3 der grootte; men bewaart er vruchtenpitten en zaden in. Zie *kwa'i*, n°. 2.

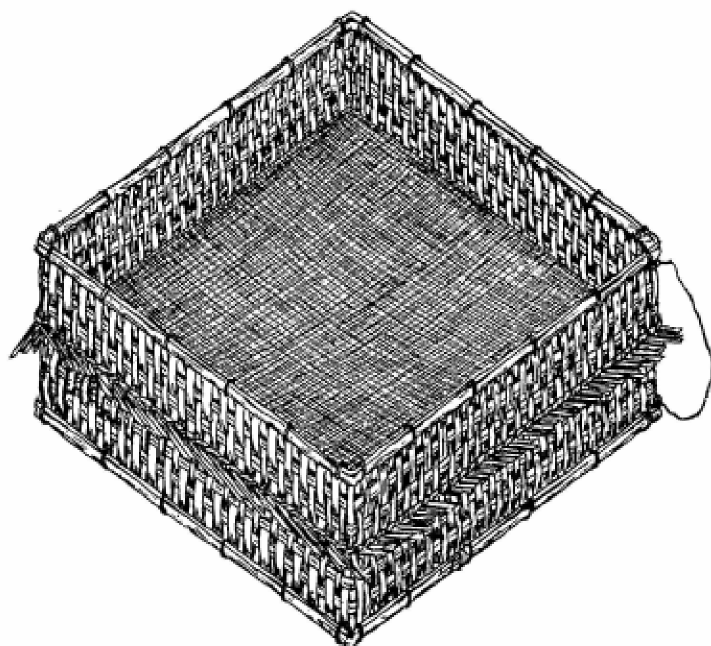

De tapir, door de Surinamers „buffel" genoemd. Zie *maipuri*.

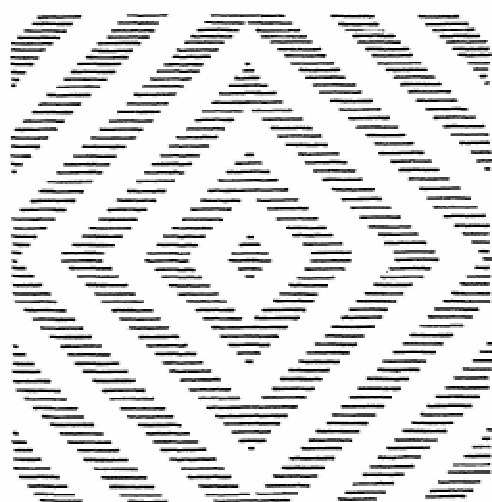
Terug van hun kostgrond. Indianen van Schotelweg. Zie *maña*, n°. 8.

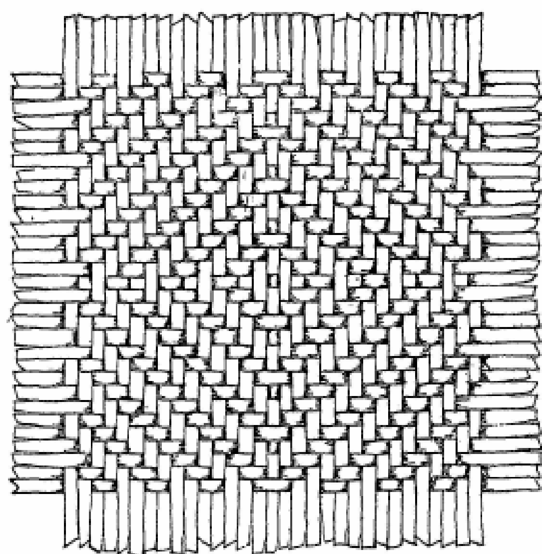
De alom verspreide zeef, *manari* genaamd; 1/6 der ware grootte. Zie *manari*, n°. 2.

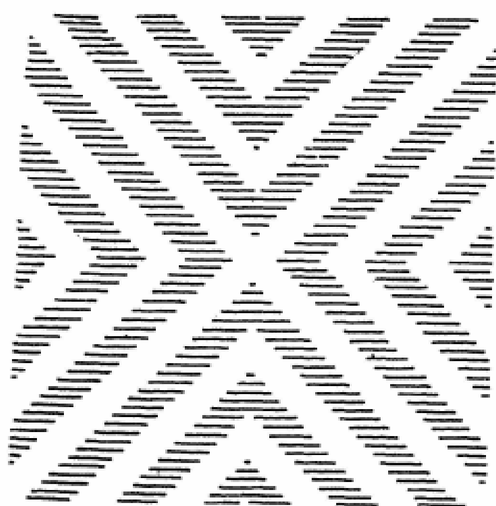
De echt Indiaansche zeef, *woka* genaamd; 1/6 der ware grootte. Zie *manari*, n°. 2.

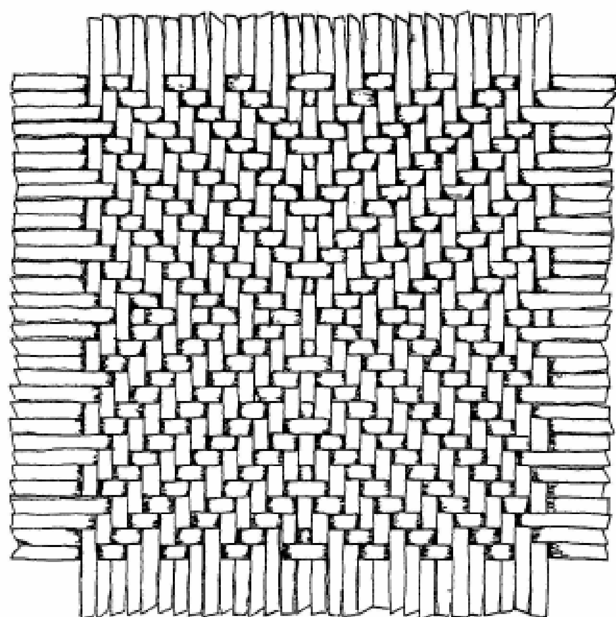
Zeefvlak gevlochten bij wijze van „draaikolk" Zie *manari*, n°. 4, a.

Zeefvlak gevlochten bij wijze van „draaikolk". Zie *manari*, n°. 4, a.

Zeefvlak gevlochten bij wijze van „visch-graten". Zie *manari*, n°. 4, b.

Zeefvlak gevlochten bij wijze van „visch-graten". Zie *manari*, n°. 4, b.

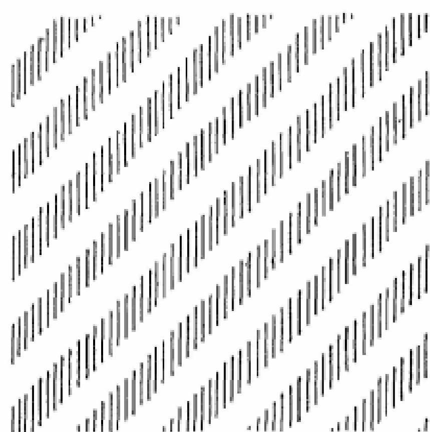
Zeefvlak gevlochten bij wijze van „vlekken van den schildpadrug".

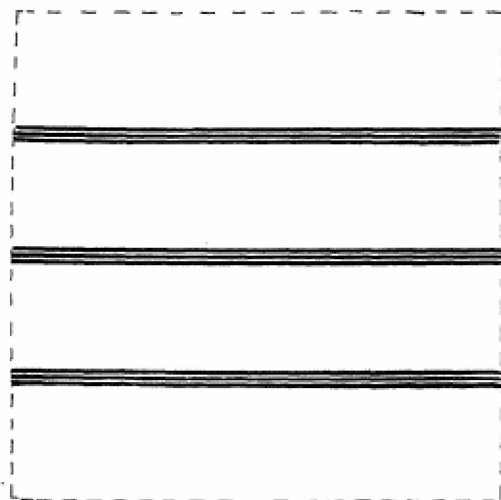
Zie *manari*, no. 4, c.

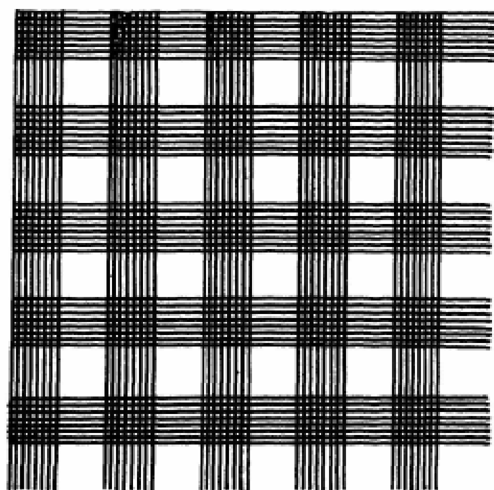
Karaïb van Zanderij het zeefvlak vlechtend volgens de „logo-logo" methode; zie *manari*, n°. 4, d.

Uiterlijk van het zeefvlak volgens de „logo-logo"-methode gevlochten. Zie *manari*, n°. 4, d.

Versterkingsbanden van een zeefvlak „sprinkhanen-pooten" genaamd; zie *manari*, n°. 4, e.

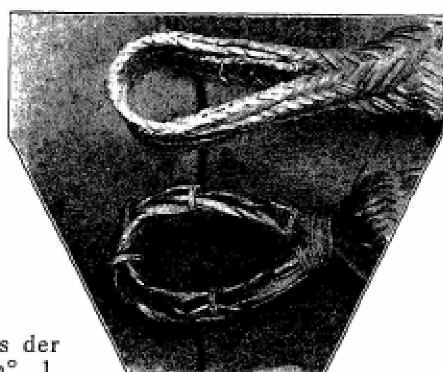
Zeer mooie zeef; de eenige, die volgens de één-slag methode gevlochten wordt. Zie *manari*, n°. 4, f.

Dons in het haar. Meisje van de Marowijne (*tï-mgrg-ŋ*-rots). Zie *maritï*.

Dons in 't haar. Vrouwen van de Koppename. Zie *maritï*.

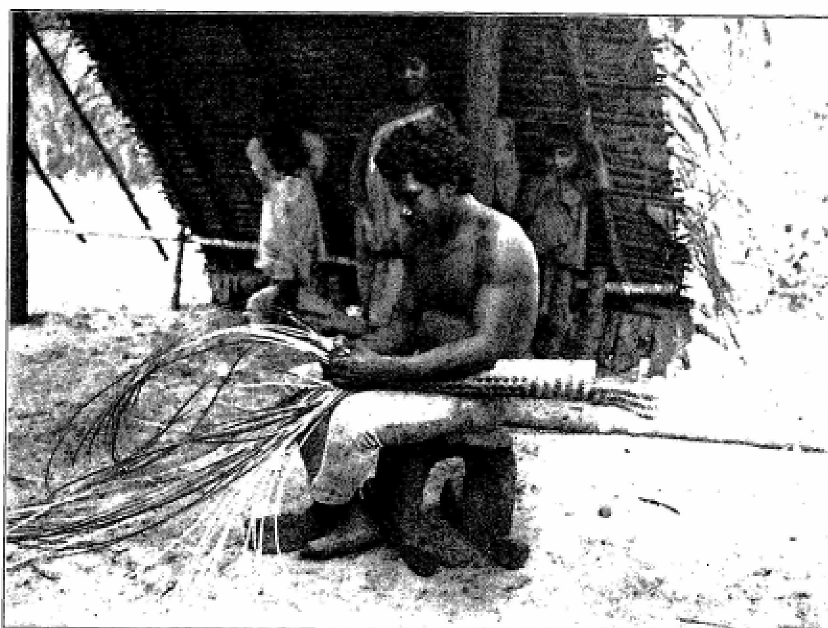
De twee wijzen, waarop de benedenlus der Matapi gemaakt wordt; zie *Matapi*, n°. 1.

Een inééngedrukte Matapi; zie *Matapi*, n°. 1.

Dezelfde Matapi in uitgetrokken stand; zie *Matapi*, n°. 1.

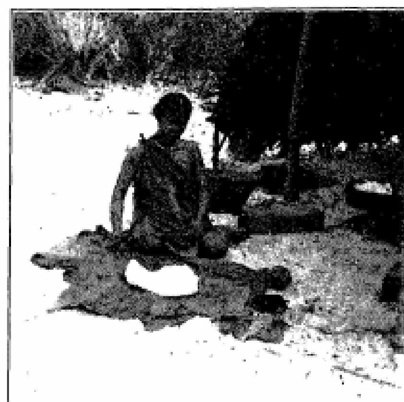
Het vlechten eener matapi. De bovenrand is volgens de logo-logo methode gevlochten. De matapi zelve vlecht hij naar de konijnentanden methode (zie *waruma*, n°. 21 en 22). De man is een *murato*. Zie *matapi*, n°. 2, a.

De katoen wordt in bladscheeden van palmen gelegd en aan de buitenlucht bloot gesteld. Zie *mauru*, n°. 4.

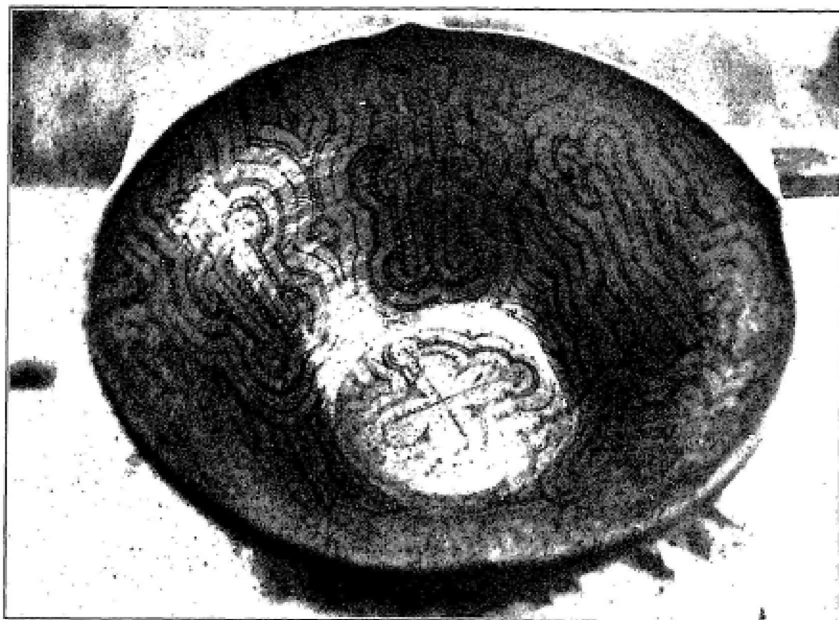
Morisi-stok, waarmede men de katoen klopt; zie *mauru*, n°. 6.

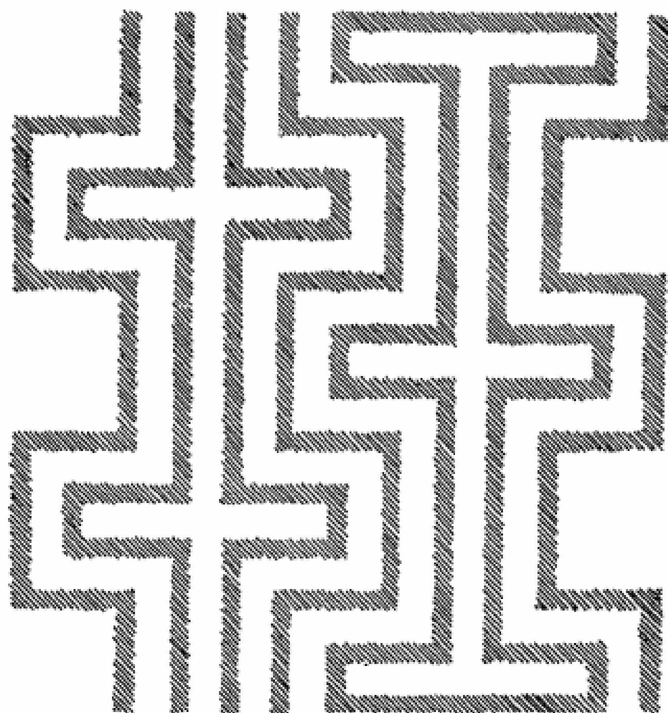
Het kloppen van de katoen; zie *mauru*, n°. 6.

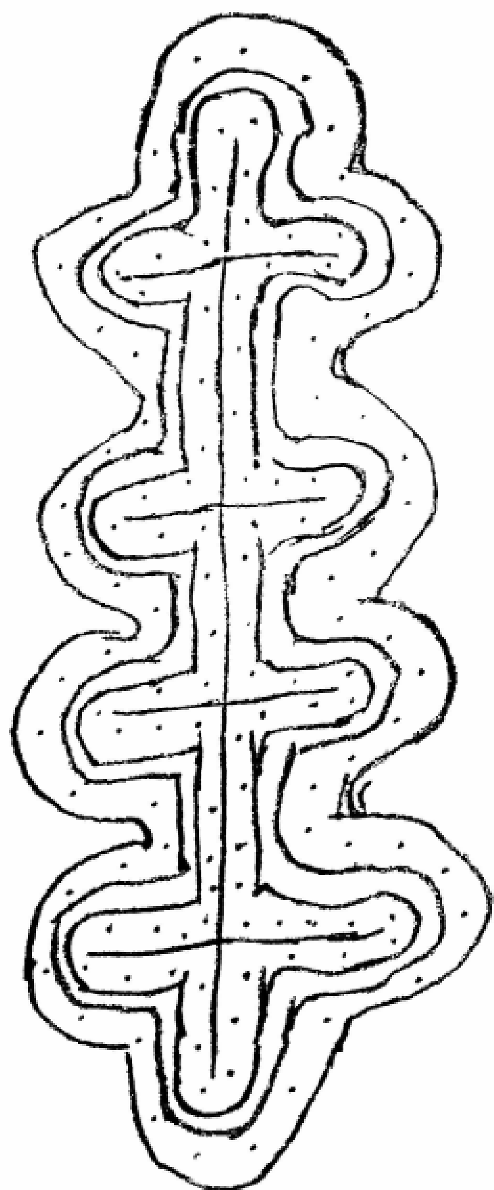
Het beschilderen der aarden kom *sapera* genaamd. De Indiaansche, een vrouw van Lelydorpweg, schildert met de *awuleya*. Zie *me*, n°. 2, a.

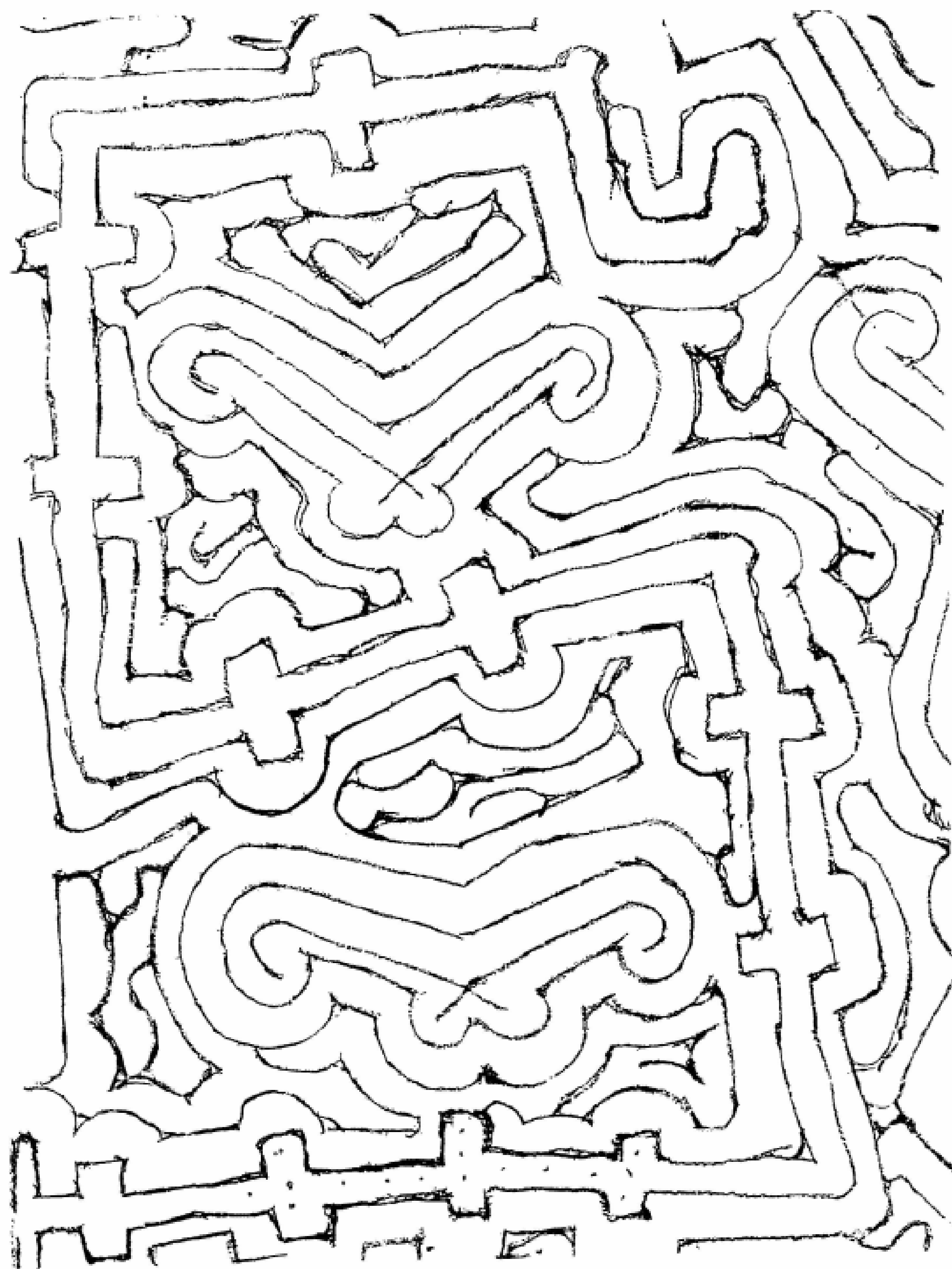
Een beschilderde aarden kom *sapera* genaamd. Zie *mẹ*, n°. 2, a.

Turú-turú apo-rï (n°. 1) = stengel van zekere boom-orchidee; vlechtfiguur gevonden op een huismand (*pasuwa*) in *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne-rivier); zie *mẹ*, n°. 3.

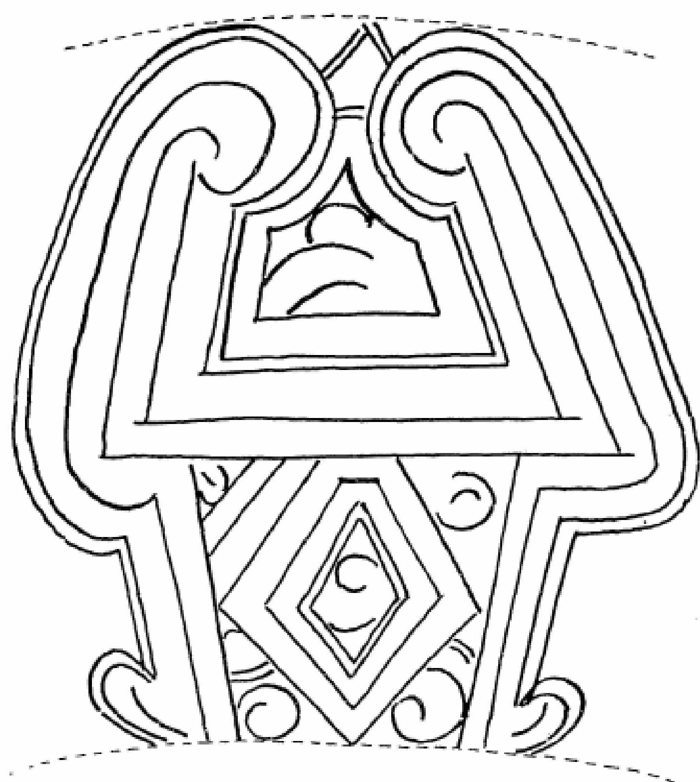
Turú-turú apo-rï (n°. 2.) De teekening werd door een vrouw van de Kalebaskreek (Koppename) in mijn schetsboek aangebracht. De „rechte" hoeken der „vlecht"-figuur zijn hier afgerond. Zie *me*, n°. 3.

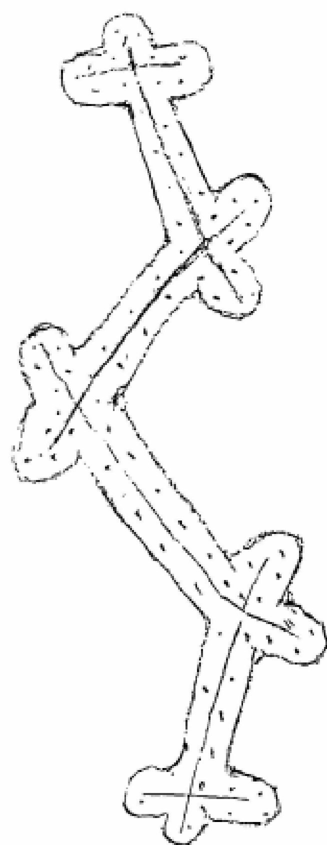
Turú-turú apo-rï (n°. 3). De teekening werd door een vrouw van de Kalebas-kreek in mijn schetsboek aangebracht. De „rechte" hoeken der „vlecht"-figuur zijn bewaard gebleven. Zie *me*, n°. 3.

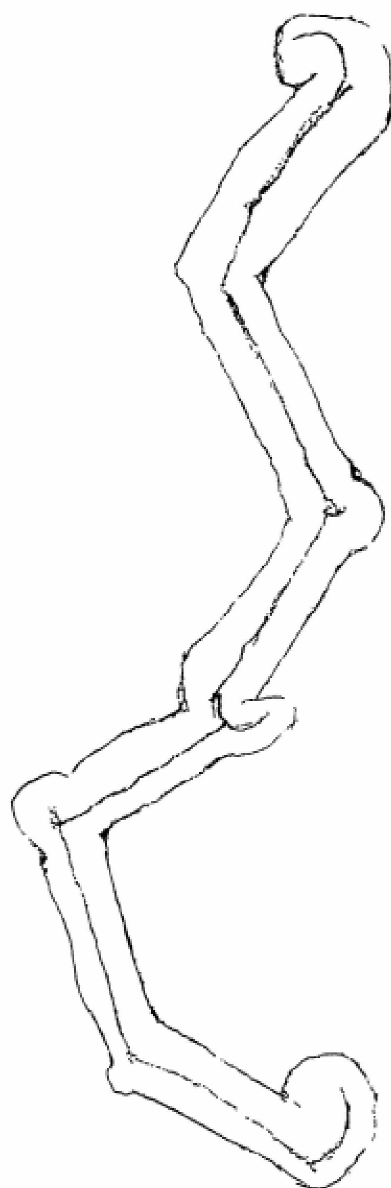
Turú-turúapo-rï= stengel van zekere boom-orchidee. De teekening halen wij aan als bewijs van vaardigheid in het lijnenteekeningen maken. Zie *me*, n°. 5.

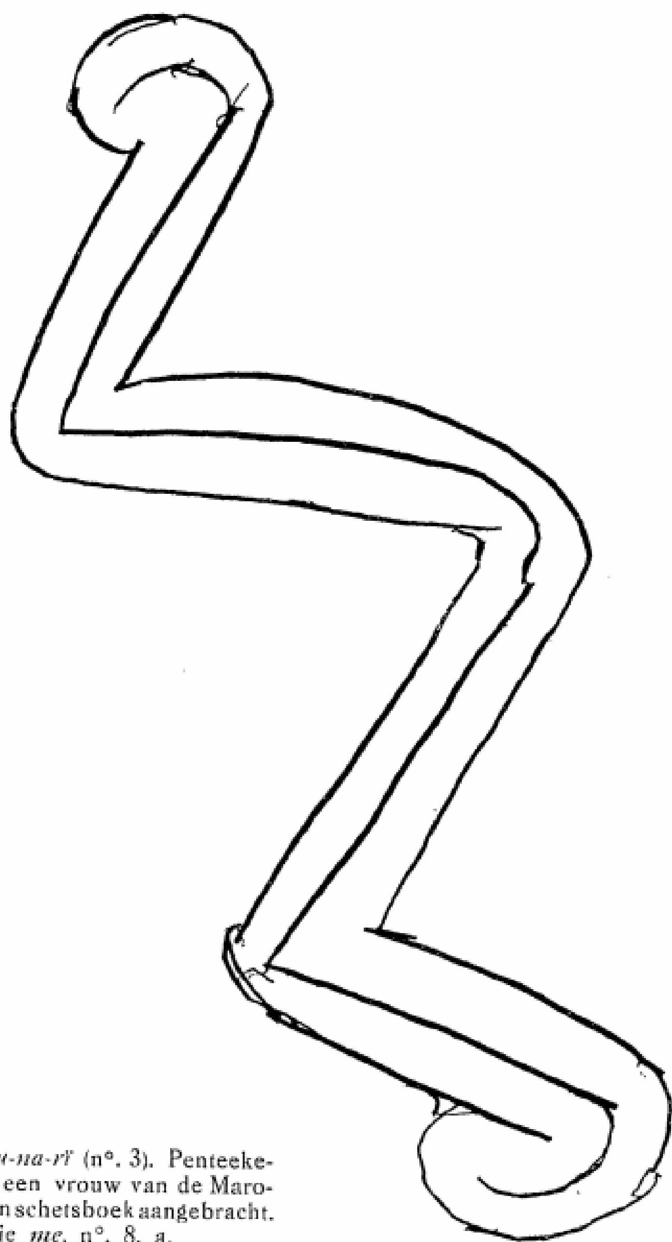
Kusari upupo = kop (gewei) van het hert. De teekening wordt door ons aangehaald als bewijs van vaardigheid in het maken van lijnenteekeningen. Zie *me* n°. 5.

Kusari ęku-na-rï (n°. 1) = knie van het hert. Teekening in mijn schetsboek aangebracht door een vrouw van de Kalebas-kreek; zie *mę*, n°. 8, a.

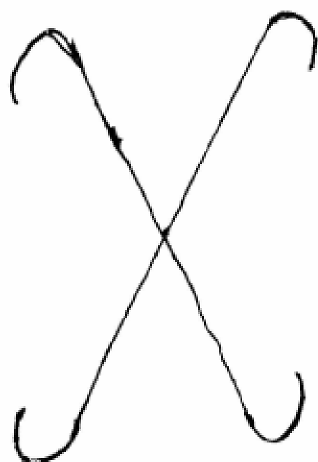

Kusari ęku-na-rï (n°. 2). Teekening in mijn schetsboek aangebracht door een vrouw van de Kalebas-kreek. Zie *mę*, n°. 8, a.

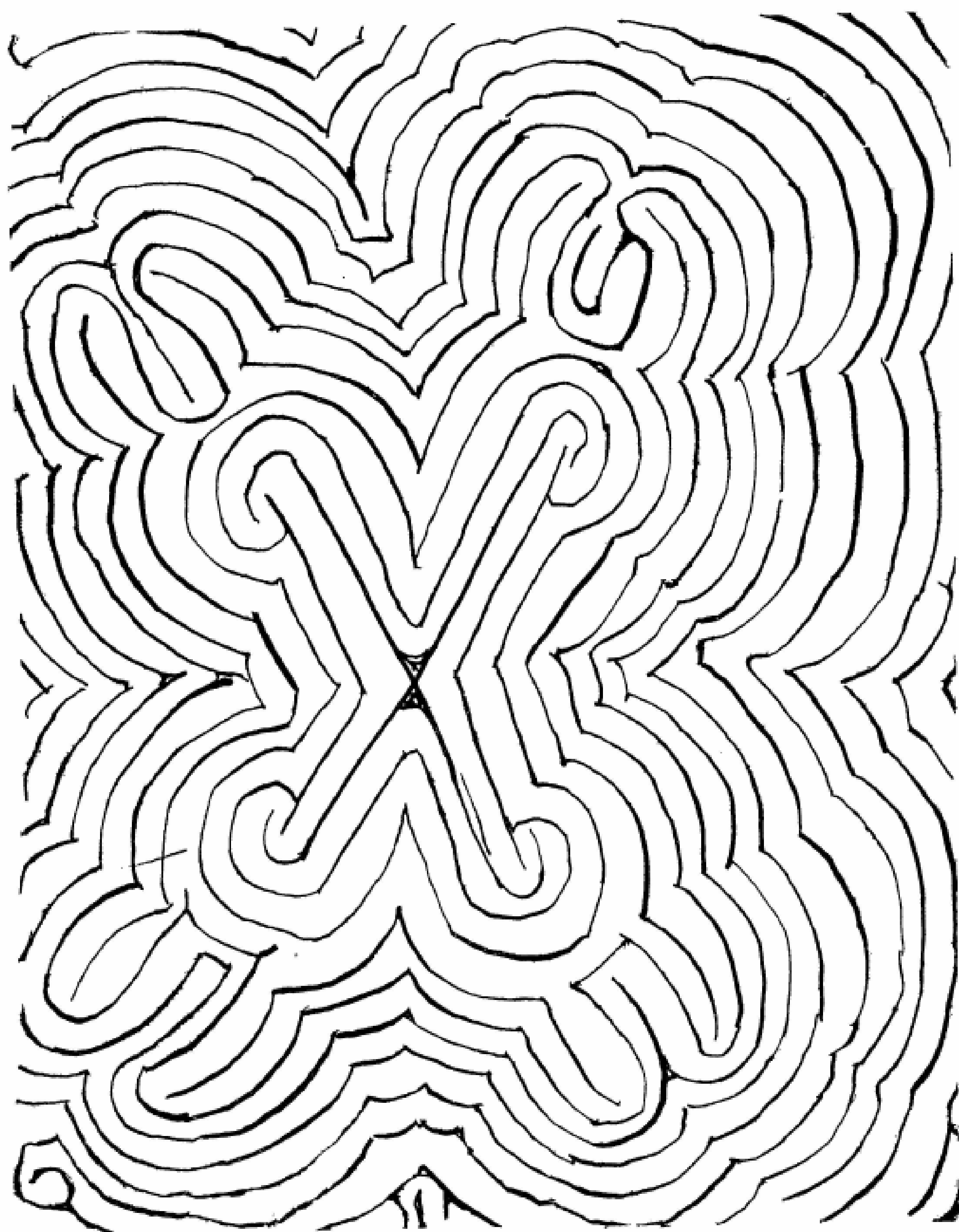

Kusari ẹku-na-rï (n°. 3). Penteekening door een vrouw van de Marowijne in mijn schetsboek aangebracht. Zie *mẹ*, n°. 8, a.

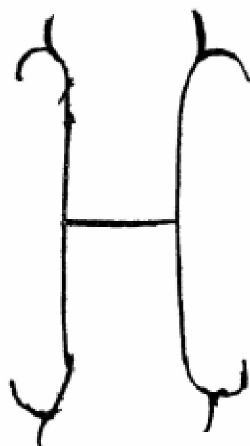
Kusari ẹku-na-rï (n°. 4); teekening eener oude Indiaansche vrouw der Marowijne. De teekening werd in het schetsboek aangebracht. Voor verf *kumẹtï*, voor penseel een katoenen dotje. Zie *mẹ*, n°. 8, a.

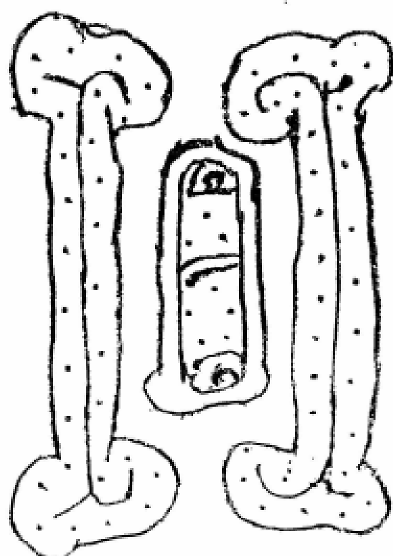
Kamárakö andï-hërë (n°. 1) = staart van den schaarstaartvogel. Penteekening in het schetsboek aangebracht door een vrouw van Pierrekondre (Suriname-rivier). Zie *mẹ*, n°. 8, b.

Kamárakó andï-kërë (n°. 2). Penteekening in het schetsboek aangebracht door een vrouw uit *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne). Zie *mę*, n°. 8, b.

Kërę-kęru wę-tï (n°. 1) = ingewanden der maisparkiet. Penteekening aangebracht in 't schetsboek door een vrouw van Pierre-kondre (Suriname-rivier). Zie *mę*, n°. 8, c.

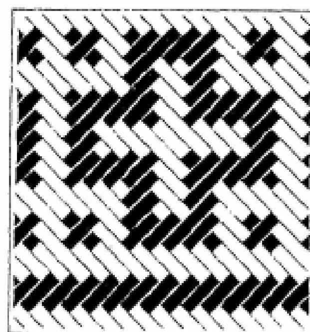

Kërę-kęru wę tï (n°. 2) = Teekening aangebracht in het schetsboek door een vrouw van de Kopename-rivier. Zie *mę*, n°. 8, c.

Kërę-kęru wę-tï (n°. 3). *Kumętï*-teekening met behulp van een katoenen dotje aangebracht in het schetsboek door een oude vrouw van de Marowijne. Zie *mę*. n°. 8, c.

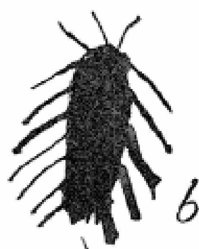

Teekening voorkomend in een drinkschaal, a, b en c = de binnenwand; d = bodem. De figuur c stelt voor *wọtọ yẹpọ* = vischgraten. De opening, welke figuur c laat, wordt aangevuld door figuur b. Figuur b is een aanvulselfiguur; zie *mẹ*, n°. 9, a.

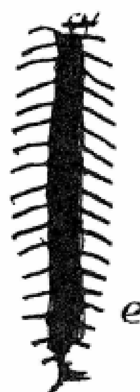
Wanọ pẹŋ ga-po = uitgehaald bijennest. Vlechtpatroon. De kruisjes in de hoeken heeten hoekstippels en loopmieren. Zie hierover bij *mẹ*, n°. 9, b.

Vrije teekening eener Karaïbsche vrouw uit Langaman-kondre (Marowijne) in mijn schetsboek aangebracht: *kĕrẹ-kẹru wẹ-tĭ* = ingewanden der mais-parkiet. Zie *mẹ*, n°. 10, a.

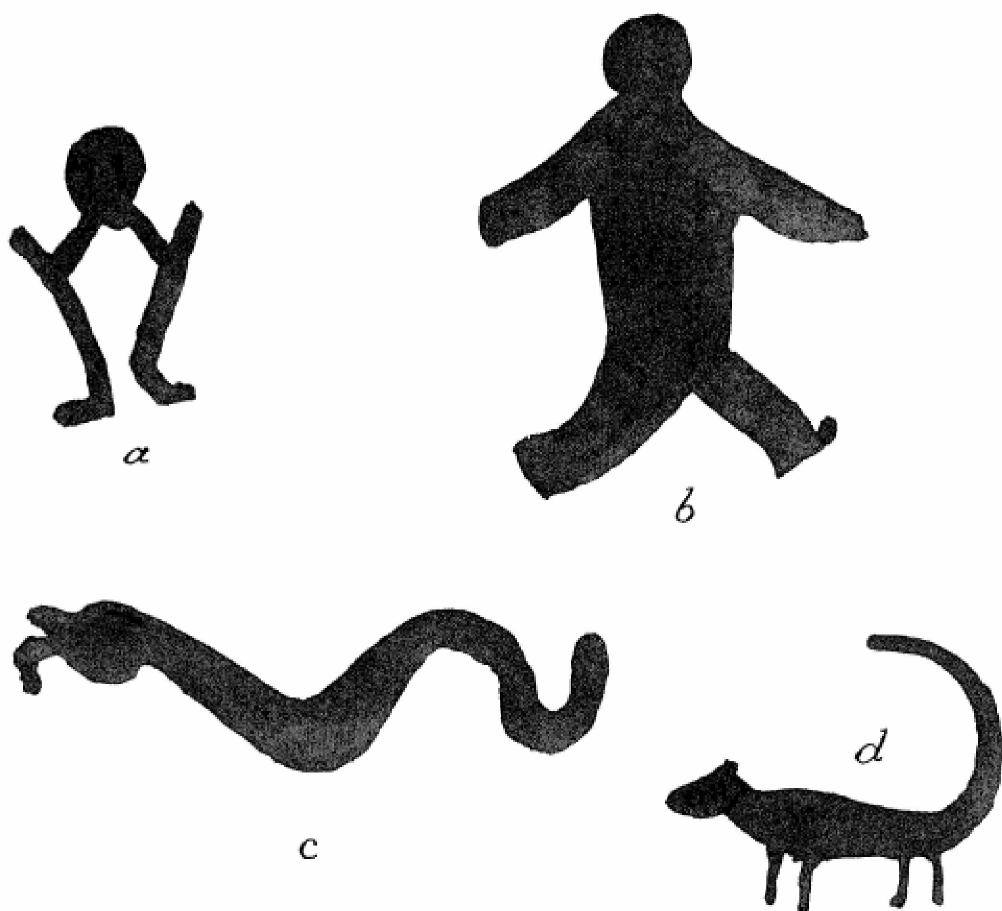

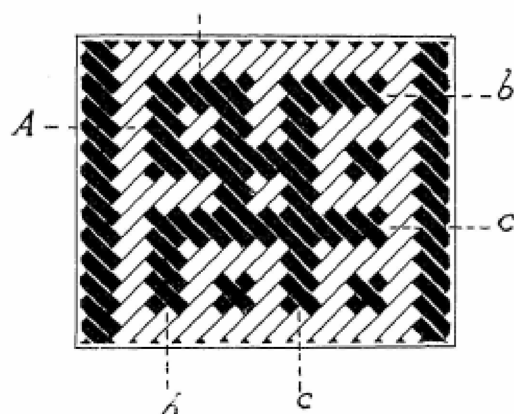

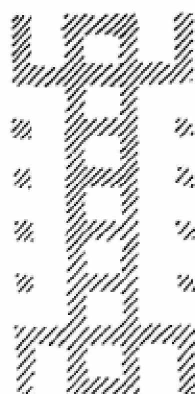
Vrije teekeningen eener Karaïbsche vrouw uit Langaman-kondre in mijn schetsboek aangebracht: b = *arawẹ* = kakkerlak; c = *mọyowai* = spin; d = *sibiridi* = schorpioen; e = *kumápĕpei* = duizendpoot. Zie *mẹ*, n°. 10, a.

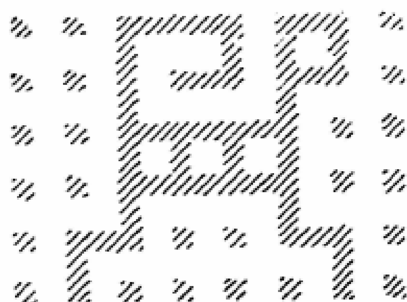
Vrije teekeningen gevonden op een waterkruik: a en b = *kaliña* = mensch; c = *yoroka* = booze geest; d = *kuasi kuasi* = kwas-kwasi. Zie *me*, n°. 10, b.

Sọlọliya = zwaluw. Vlechtfiguur A = kop; b = vleugels; c = pooten. Zie *mẹ*, n°. 12, a.

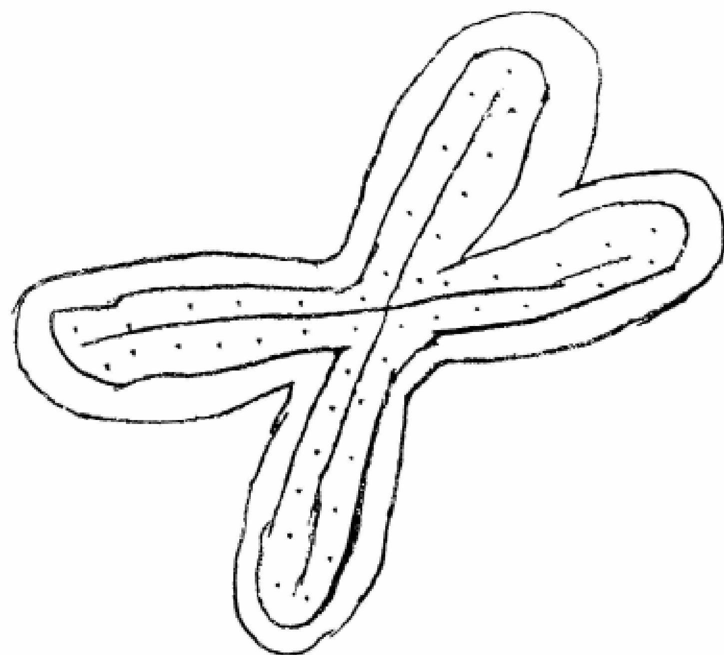

Tunapẹwọnọ = waterspin. Vlecht-patroon. Zie *mẹ*, n°. 12, a.

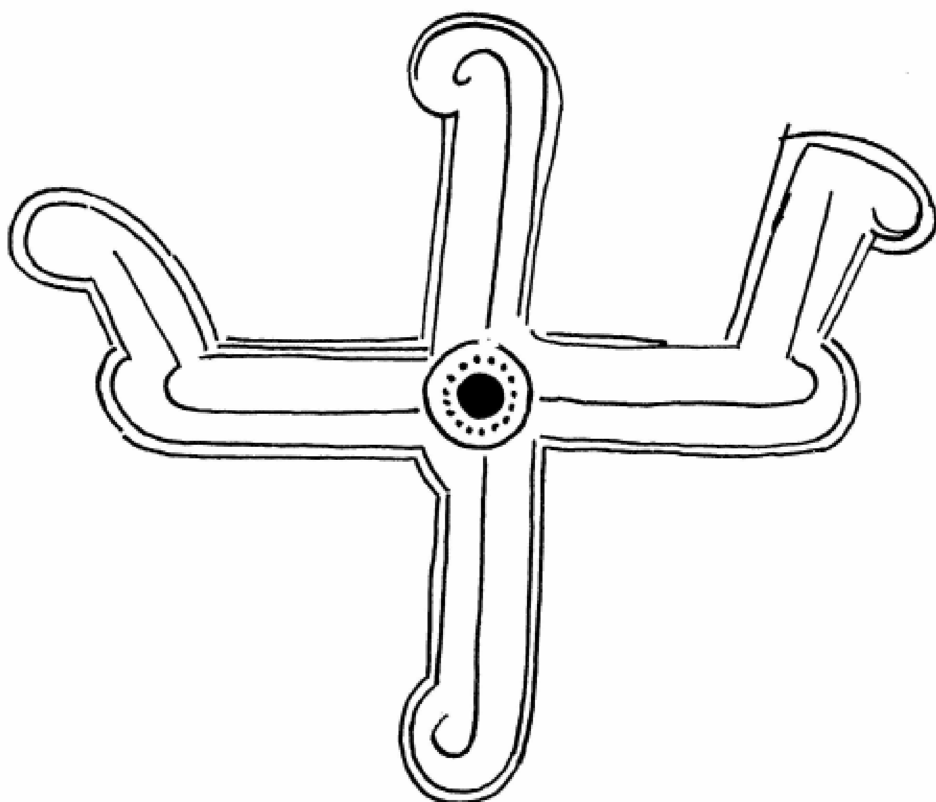

Kësipuru = eekhoorn. Vlechtpatroon. Zie *mẹ*, n°. 12, a.

Teekeningen, „geheele" wezens voorstellend, behoorend bij *mẹ*, n°. 12, a.

Napi ya-rï = het blad der napi; door een vrouw van de Kalebas-kreek in 't schetsboek geteekend. Zie *mẹ*, n°. 12, b.

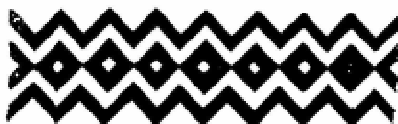
Paraŋ-baraŋ enu-ru = oog van de vlinder. Aardewerkteekening. Zie *me*, n°. 12, b.

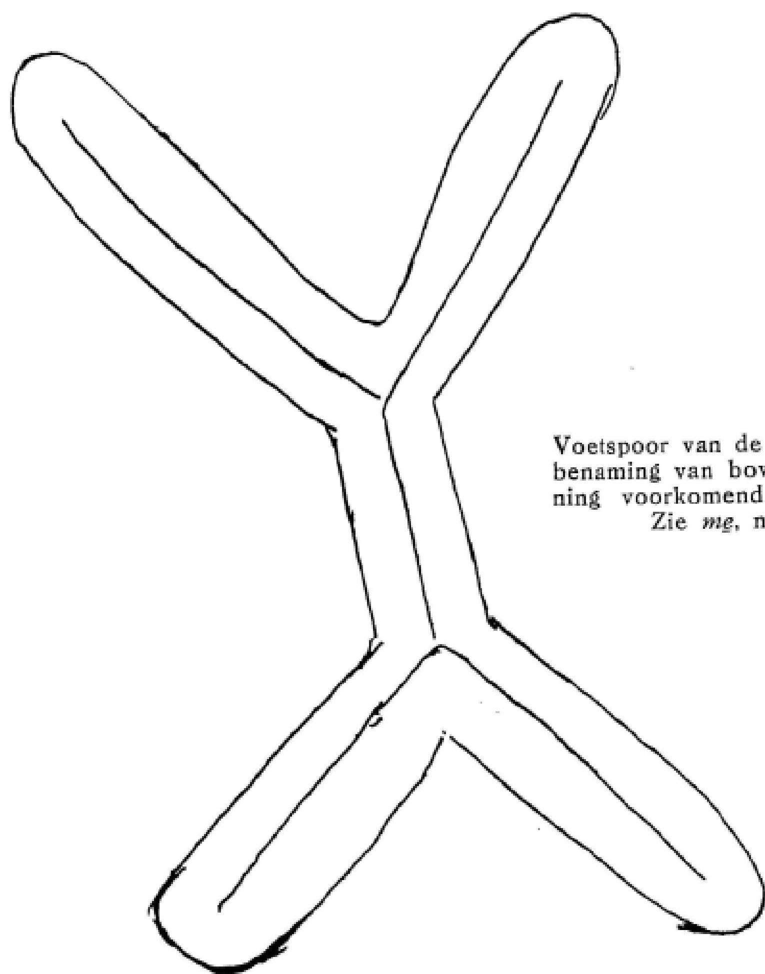
Matuni (n°. 1) = alikruik. Randteekening voorkomend op een drinkkom. Zie *me*, n°. 13, a.

Matuni (n°. 2). Deze figuur ontstaat, wanneer men met gekleurde reepen volgens de murisi-methode vlecht. Zie *me*, n°. 13, a.

Matuni (n°. 3). Deze voorstelling der alikruik is de volledige. Zie *me*, n°. 13, a.

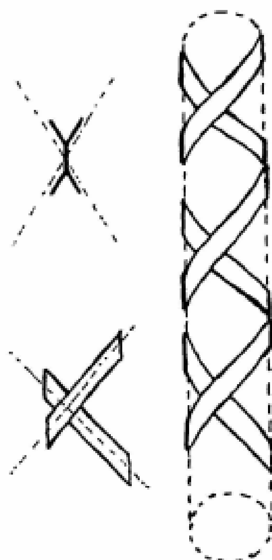

Voetspoor van de koertaka (n°. 1); benaming van bovenstaande teekening voorkomend op aardewerk. Zie *mg*, n°. 13, b.

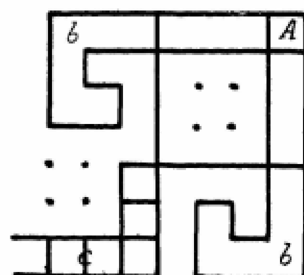

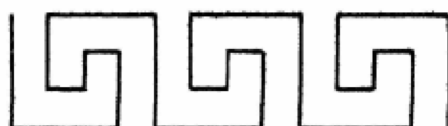
Voetspoor van de koertaka (n°. 2); benaming van bovenstaand pijl-bindsel. Zie *mg*, n°. 13, b.

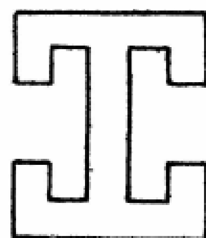
Voetspoor van de koertaka (n°. 3); benaming van nevenstaande rand-vervaardiging. Zie *mg*, n°. 13, b.

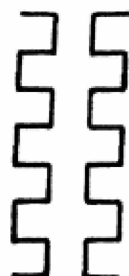
Aramari peta-ya me-rï (n°. 1). Zie *me*, n°. 13, c. A = snuit; b=kaken; c=lichaam

Aramari peta-ya me-rï (n°. 2). Zie *me*, n°. 13, c.

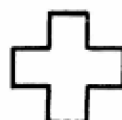

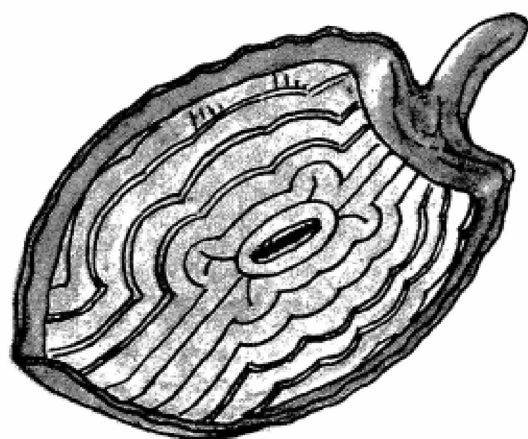
Aramari peta-ya me-rï (n°. 3). Zie *me*, n°. 13, c.

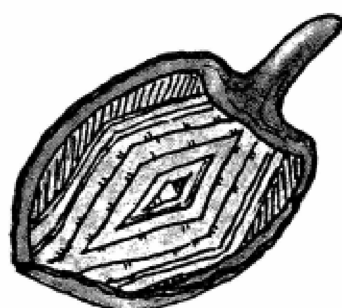
Wano peŋ-ga-po (n°. 1). Zie *me*, n°. 13, c.

Wano peŋ-ga-po (no. 2). Zie *me*, n°. 13, c.

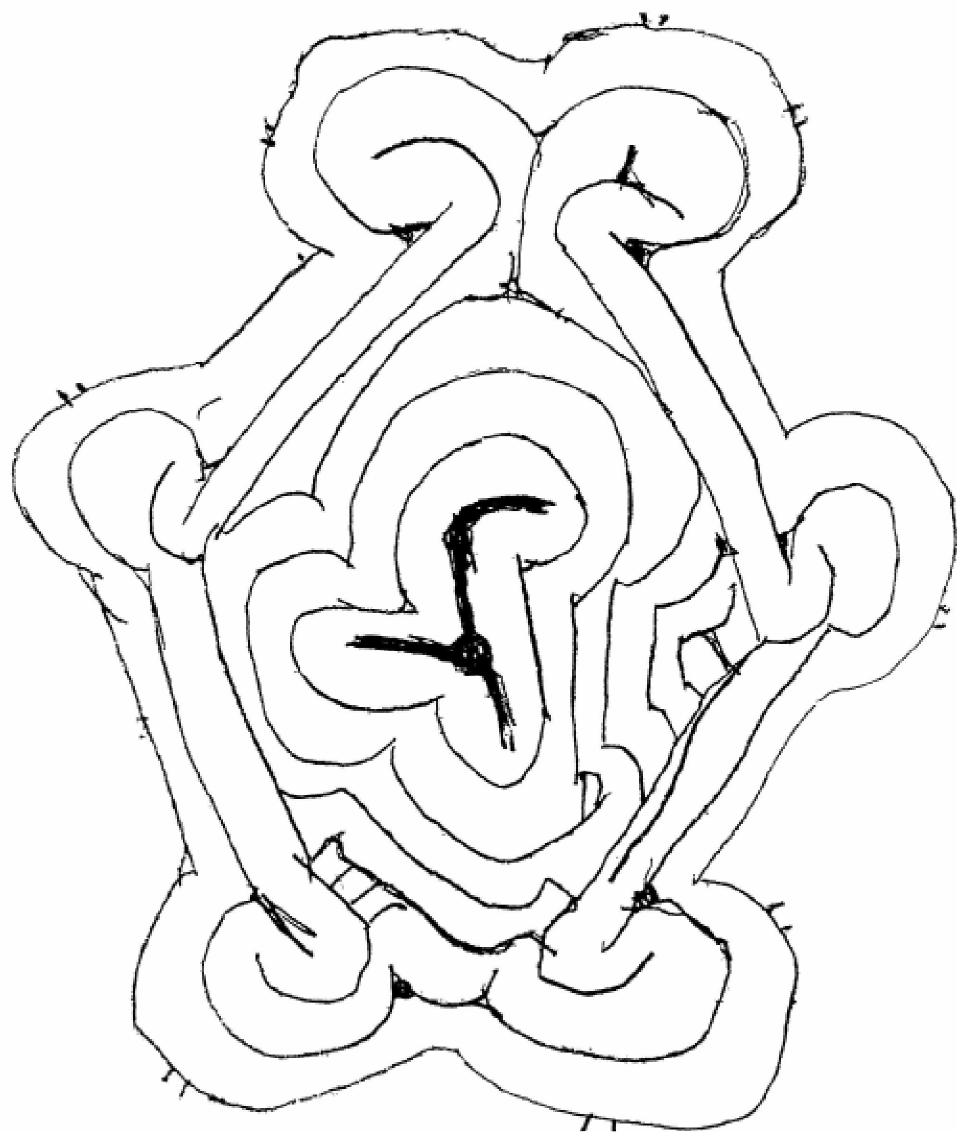

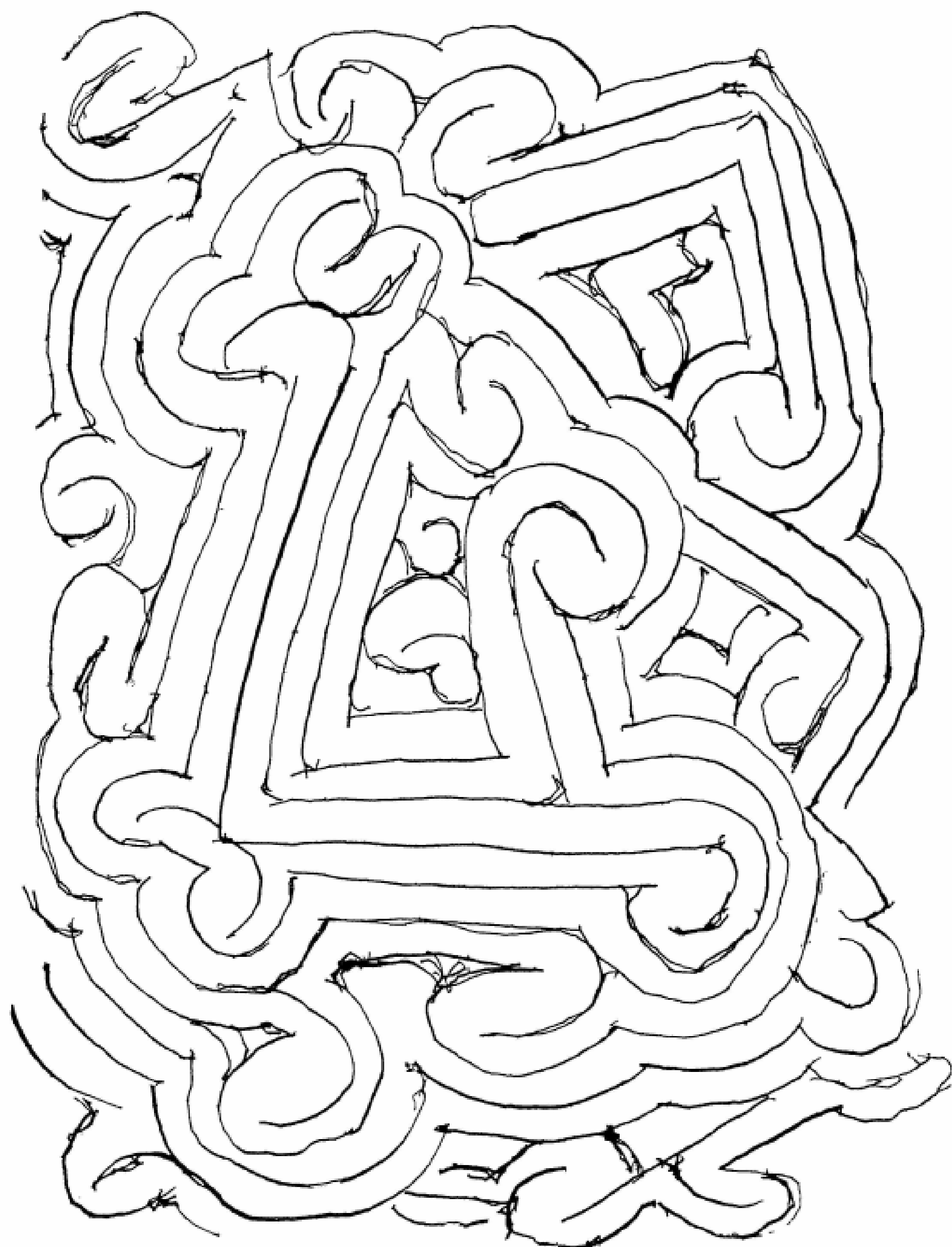
Tamun (y)enë (A) = aschbakje, vervaardigd in den vorm van een blad. Nabootsing van Europeesche aschbakjes voor den verkoop aan de Blanken bestemd. Over de beschildering zie *me*, n°. 15, a.

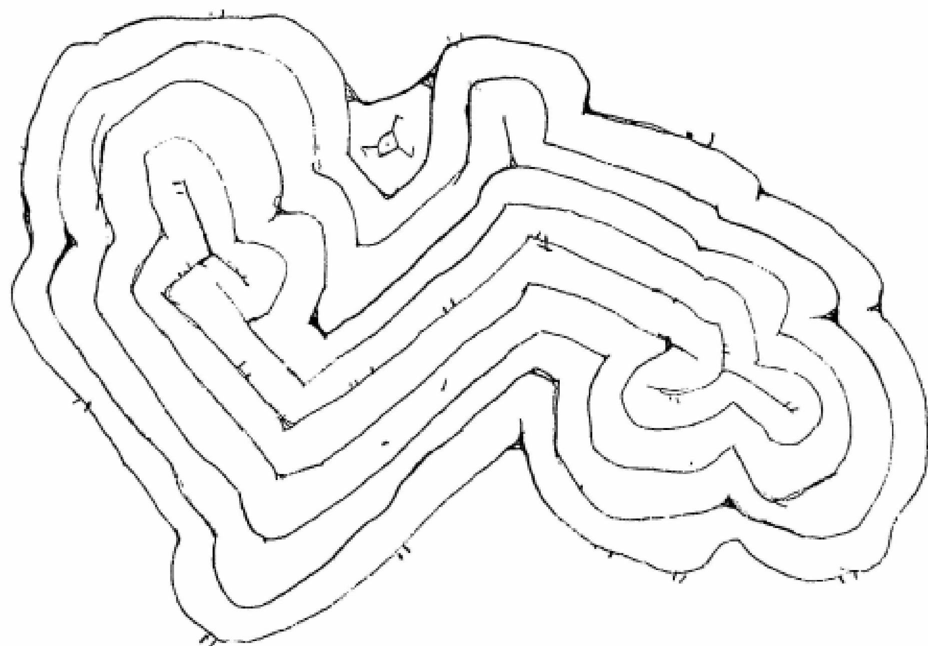
Tamun (y)enë (B) = aschbakje. Over de beschildering zie *me*, n°. 15, a.

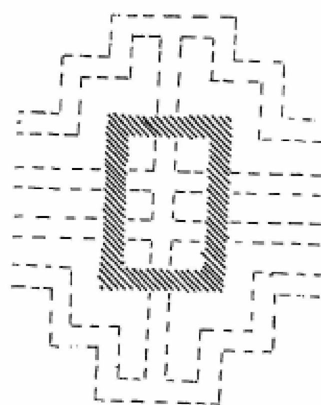
Pomui poli-po = tak van de peperstruik; door een Karaïbsche vrouw van Mana (Fransch Guyana) in mijn schetsboek geteekend. Over deze figuur zie *me*, n°. 15, a.

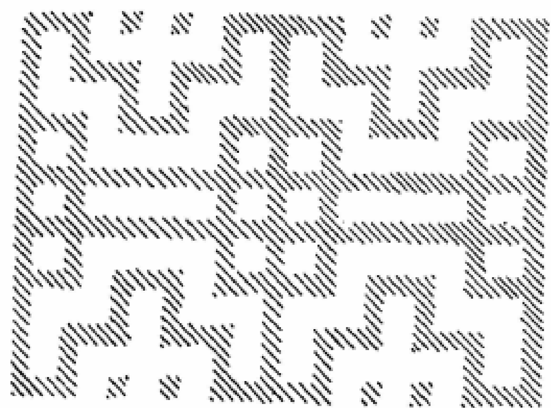
Kariwaku w-ǫkuna-ma-po = knielend hert. Zie over de figuur onder *mę*, n°. 15, a.

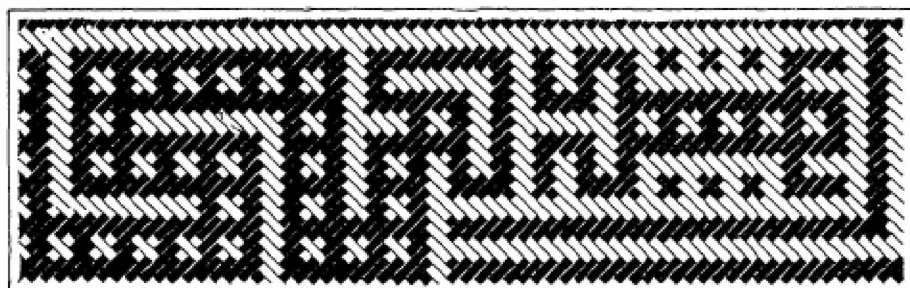
Kasapa ęku-na-rï = sprinkhanen-pooten. Figuur door een Karaïbsche van Mana in mijn schetsboek geteekend. Zie hierover bij *mę*, n°. 15, a.

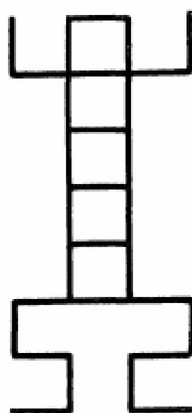
De eigenlijke figuur, genaamd „*kwiritei pakara-rï* = de mand van zekere hagedis". Vlecht-patroon. Zie *mę*, n°. 15, a, N. B.

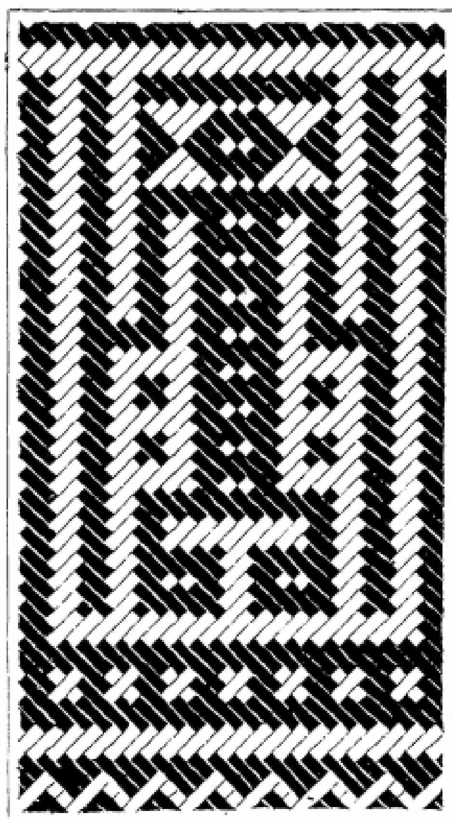
„De mand van de hagedis", voorzien van vrije parallelstrepen. Vlecht-patroon. Zie *mę*, n°. 15, a, N. B.

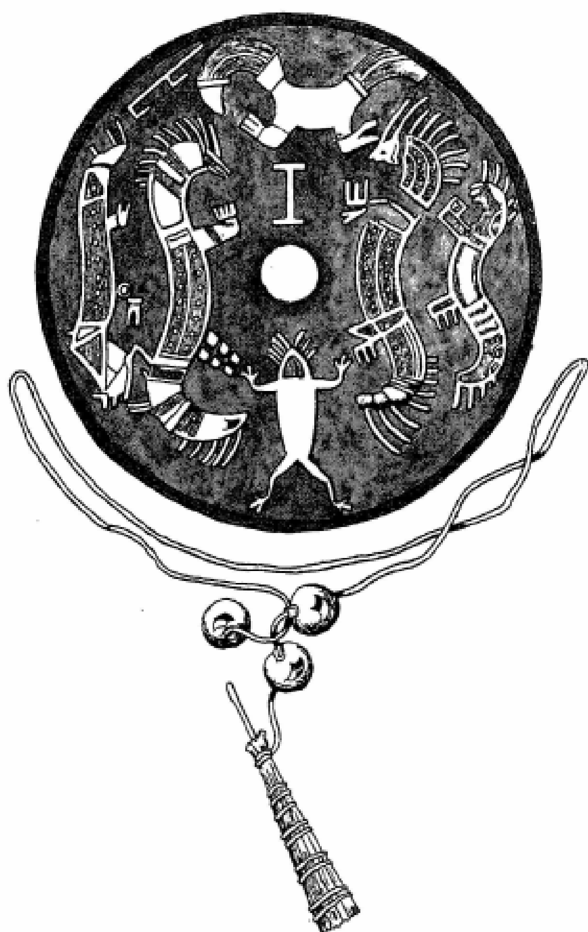
Vlechtfiguren voorstellend: *aramari* = zekere slang, welke op jacht is naar buit. De buit is de *kupipi* = zekere kikker. De kikker tracht aan den muil der slang te ontsnappen. Zie *mę*, n°. 18, a.

Vlecht-figuur, door Van Panhuys genoemd: de „mensch"-kikker. Zie *mę*, n°. 18, b.

Vlecht-figuur, de menschelijke gestalte voorstellend, welke door Van Panhuys niet besproken wordt. Zie *mę*, n°. 18, b.

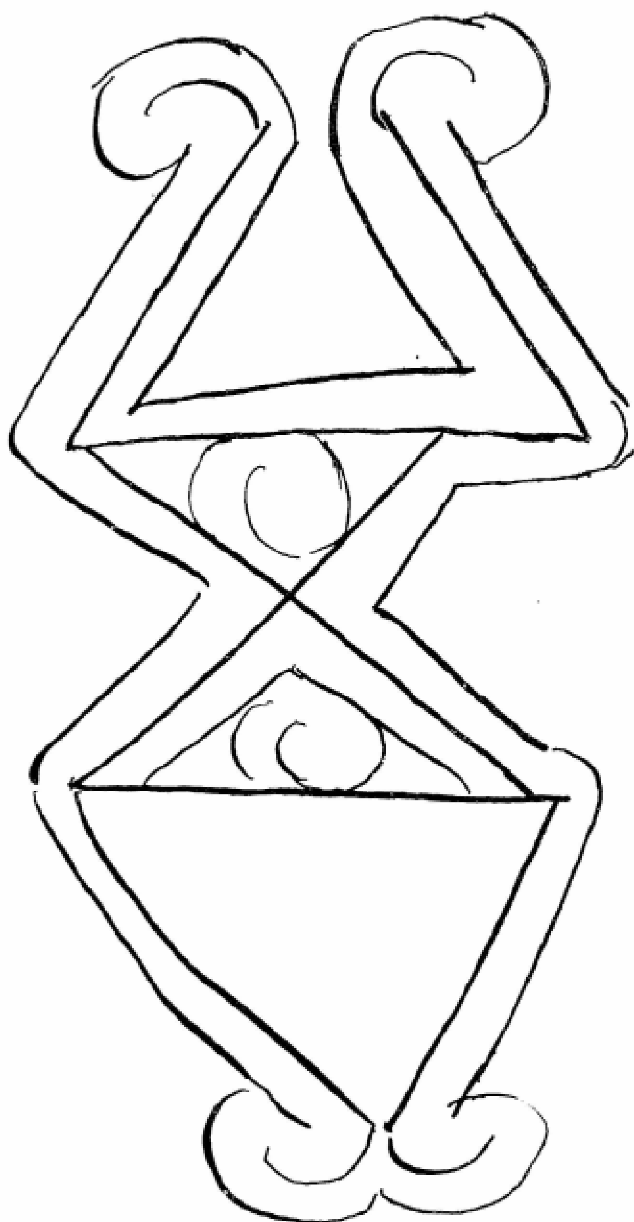
Teekening door Dr. Crévaux bij de Bovenlandsche Indianen gevonden. Zie *mg*. n°. 19.

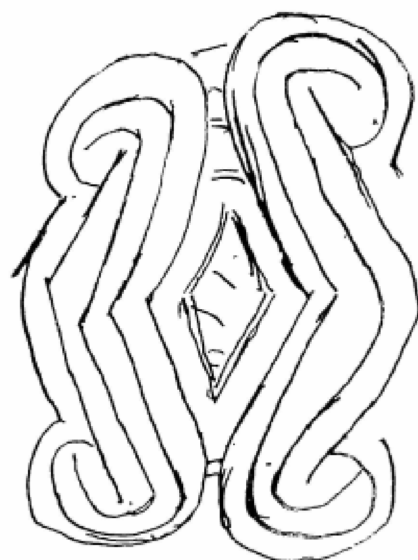
De ontvleeschde pipa-kikker van de borstzijde gezien; ²/₃ der grootte. Zie *mg*, n°. 21.

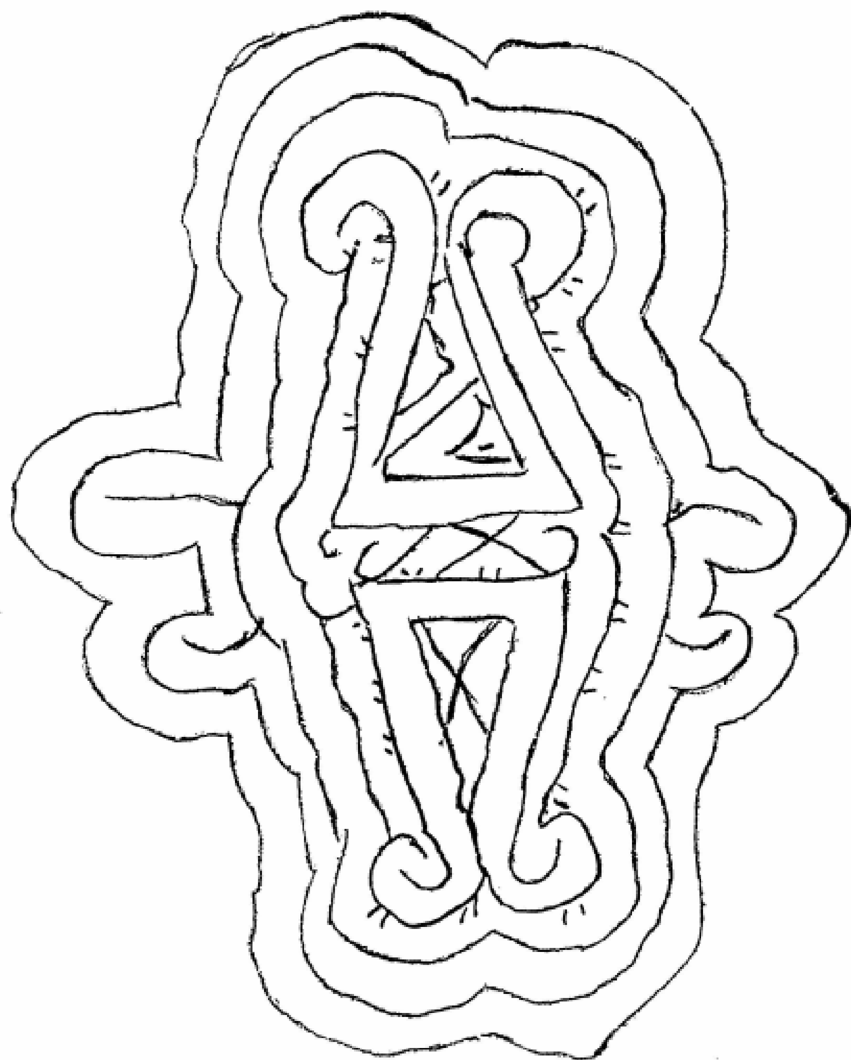
De ontvleeschde pipa-kikker van de rugzijde gezien; ²/₃ der grootte. Zie *mg*, n°. 21.

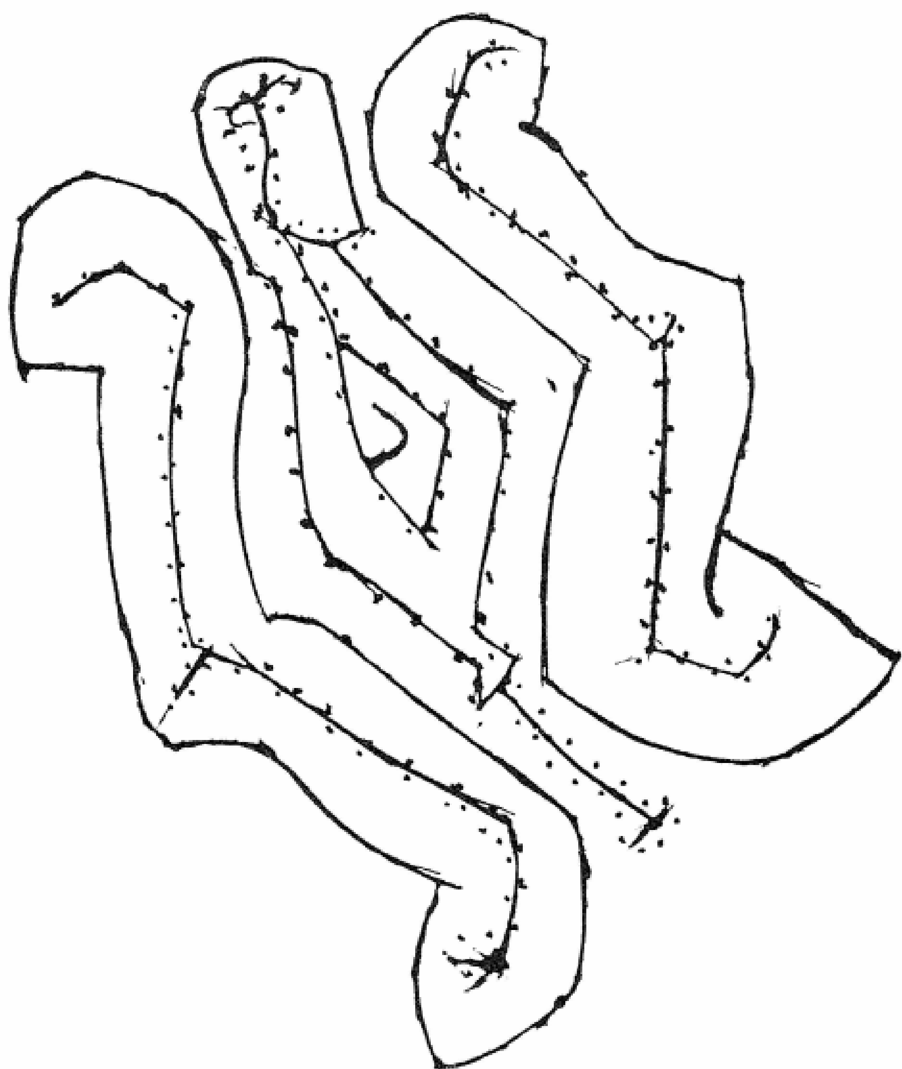
Wareko (w)et-arim̃a-rï = zwemmende moeraskikker: teekening door een Karaïbsche vrouw uit Mana (Fransch Guiana) in mijn schetsboek aangebracht. De middelfiguur werd genoemd: *siriča gr̨e pi-rï* = stukje uit de borst-schaal van zekere zoutwater-krab. Zie *mẹ*, n°. 22, a.

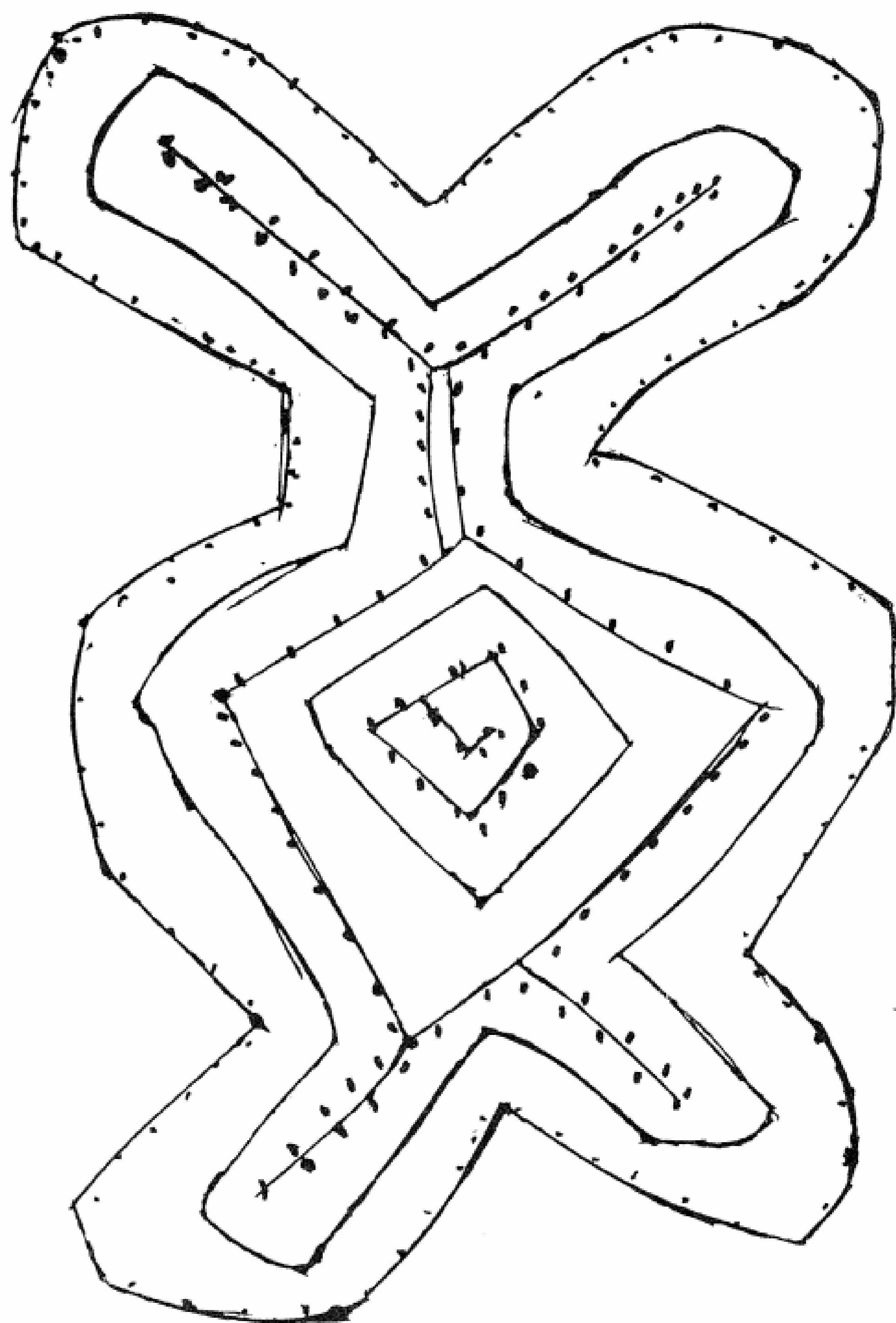
Wareko (w)et-arim̃a-rï; in mijn schetsboek geteekend door een Karaïbsche vrouw van Fransch-Guiana. Zie *mẹ*, n°. 22, a.

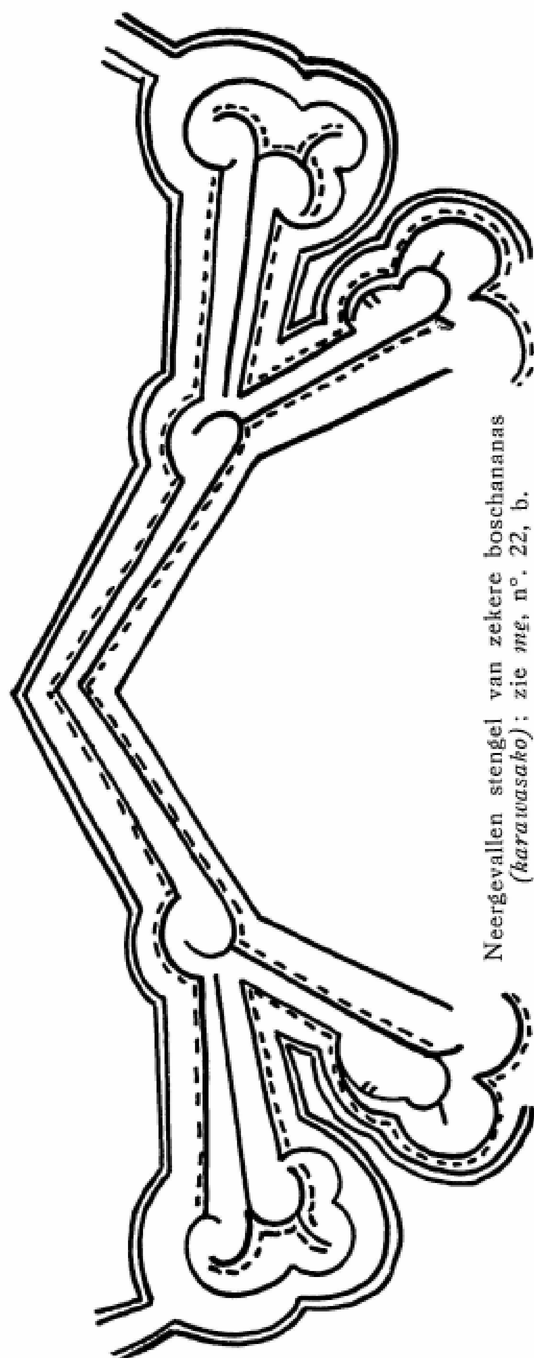
Kïtọ = zekere kikker. Teekening door een Karaïbsche vrouw van Fransch Guiana in mijn schetsboek aangebracht. Zie *mẹ*, n°. 22, a.

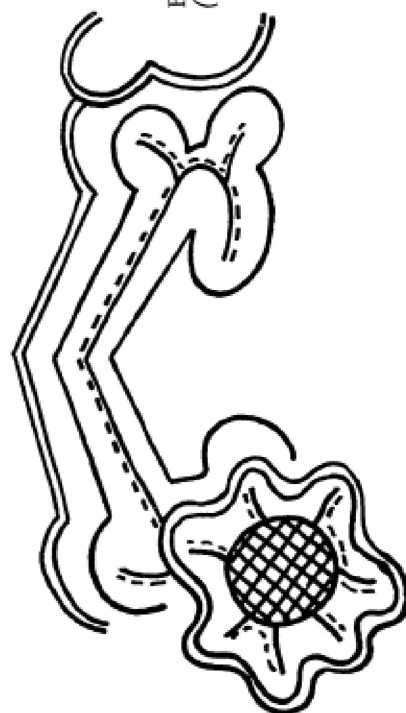
Kïto = zekere kikker. Teekening door een Karaïbsche vrouw van Rijsdijkweg met *kumetï*-sap in mijn schetsboek aangebracht. Zie *me*, n°. 22, a.

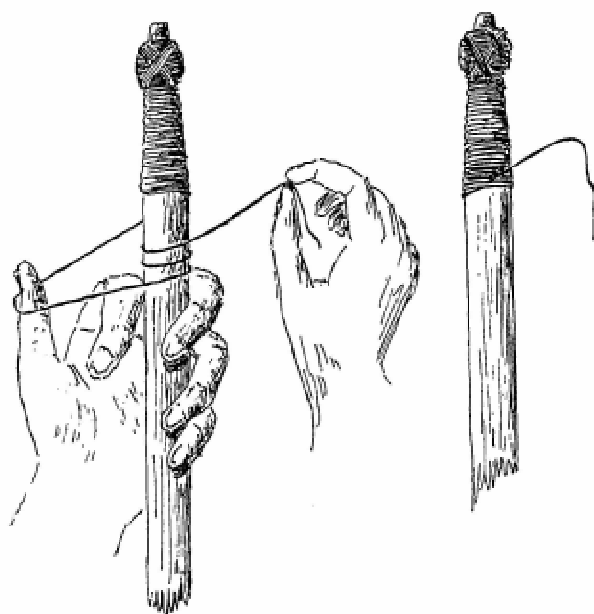
Poloru = kikker. Teekening door een vrouw van Rijsdijkweg met *kumeti*-sap in mijn schetsboek aangebracht. Zie *me*, n°. 22, a.

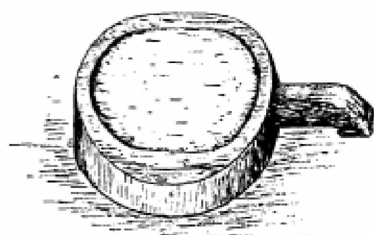
Neergevallen stengel van zekere boschananas (*karawasako*); zie *me̱*, n°. 22, b.

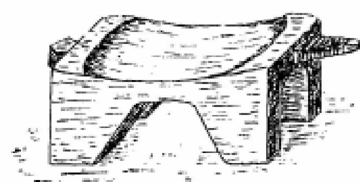
Bloem van dezelfde boschananas (*karawasako*); zie *me̱*, n°. 22, b.

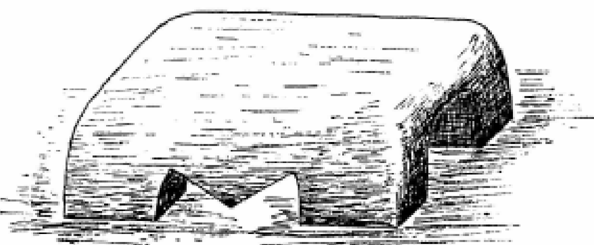
Wijze om een bindsel, waar slechts één uiteinde ter beschikking is, te sluiten. Zie *mil*, n°. 6.

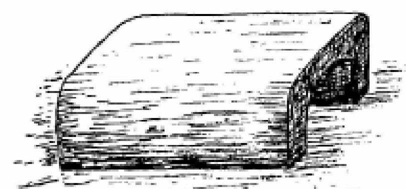
T-amọ-mẹrẹ-kẹ-ŋ murẹ = rond bankje, 1/10 der grootte. Afkomstig van Lelydorp. Zie *murẹ*, n°. 3, a, *β*.

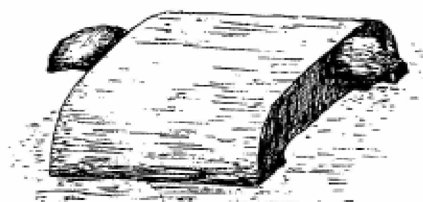
A-karẹ murẹ = (klein) kaiman-bankje, 1/10 der grootte. Afkomstig van Zanderij. Zie *murẹ*, n°. 3, a, *β*.

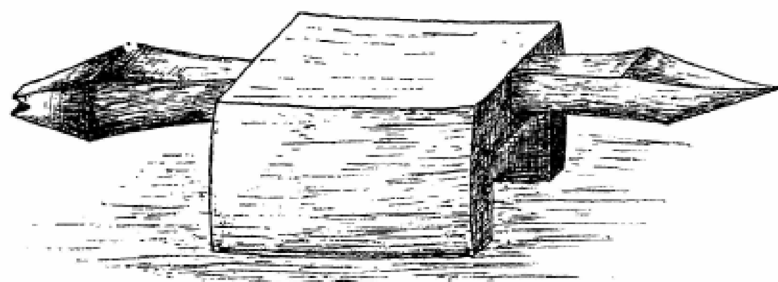
Laag, plat bankje, 1/10 der grootte, afkomstig van *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne). Zie *murẹ*, n°. 3, a, *β*.

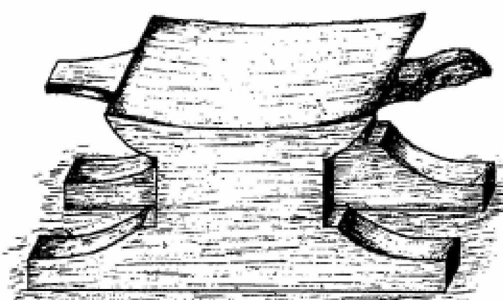
Laag, plat bankje, 1/10 der grootte; afkomstig van *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne). Zie *murẹ*, n°. 3, a, *β*.

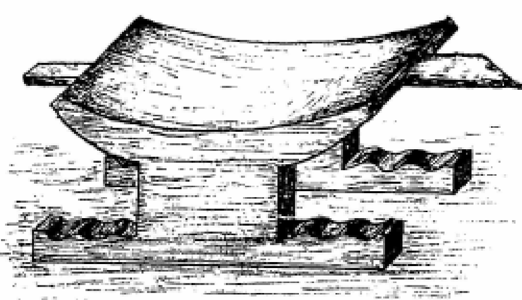
Laag, plat bankje, 1/10 der grootte; afkomstig van *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne). Zie *murẹ*, n°. 3, a, *β*.

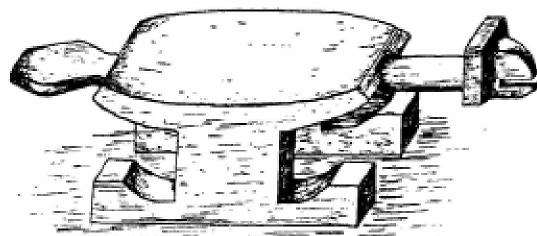
Grooter bankje van *Ti-mę-rę-ŋ* (Marowijne). Het bankje moet volgens den bezitter geen dier voorstellen. Zie *murę*, n°. 3, a, γ. (1/10 der grootte).

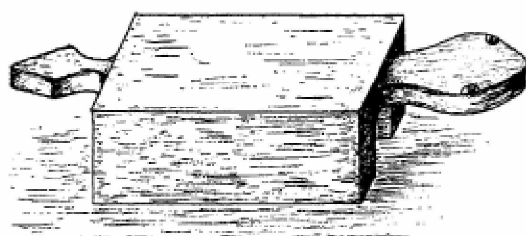
Zeemeeuw-bankje van Rijsdijkweg (Para); zie *Murę*, n°. 3, a, γ.

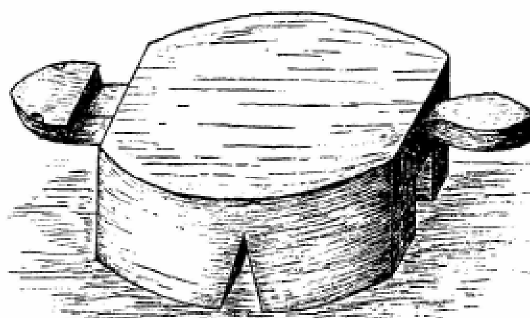

Aasgier-bank uit Calbo (Cottica); zie *Murę*, n°. 3, a, γ.

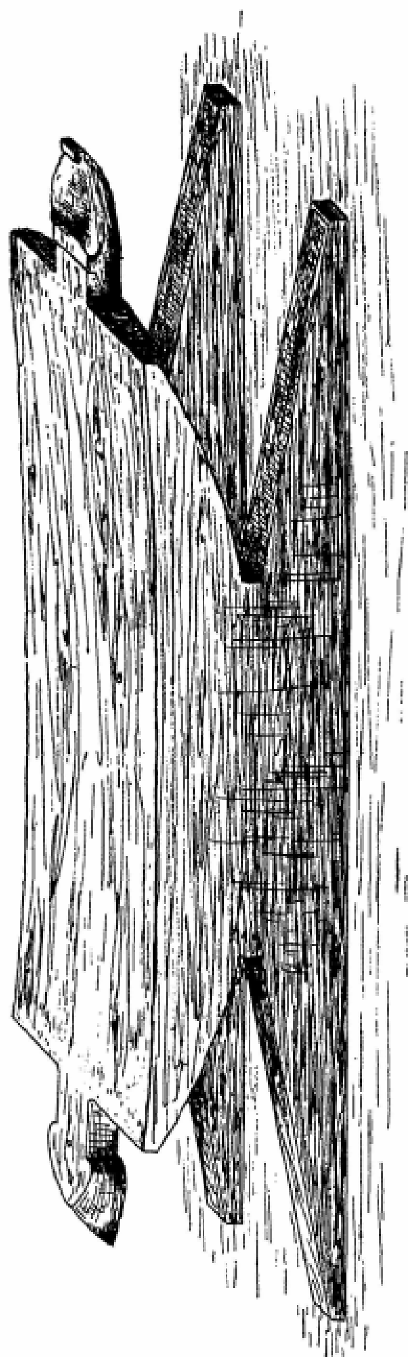

Ara-bankje van de Bigi Poika (Saramacca); zie *Murę*, n°. 3, a, γ.

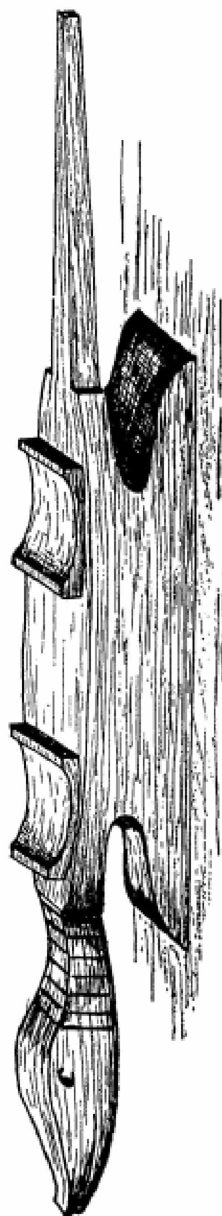

Schildpad-bankjes van Christiaan-kondre (Marowijne); zie *Murę*, n°. 3, a, γ.

Awarëpuya mure̱ = waterhond-bankje; 1/12 der grootte. Zie *mure̱*, n°. 3, a, γ.

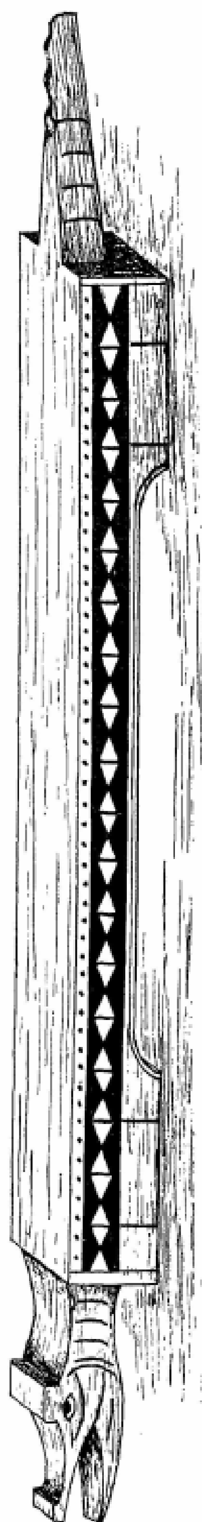
Kaiman-bank in Papa Tam-kondre (Marowijne); zie *mure̱*, n°. 3, b.

Kaiman-bank in Dorus-kondre (Para); zie *murę*, n°. 3, c.

Kaiman-bank in Papa Tam-kondre (Marowijne); zie *murę*, n°. 3, c.

Kaiman-bank van Langa-man-kondre (Marowijne); zie *murę*, n°. 3, c.

Lage kaiman-bank van Sanderij (Para-district). De man is bezig met het bewerken der warimbo-reepen. Zie *murg*, n°. 3, c.

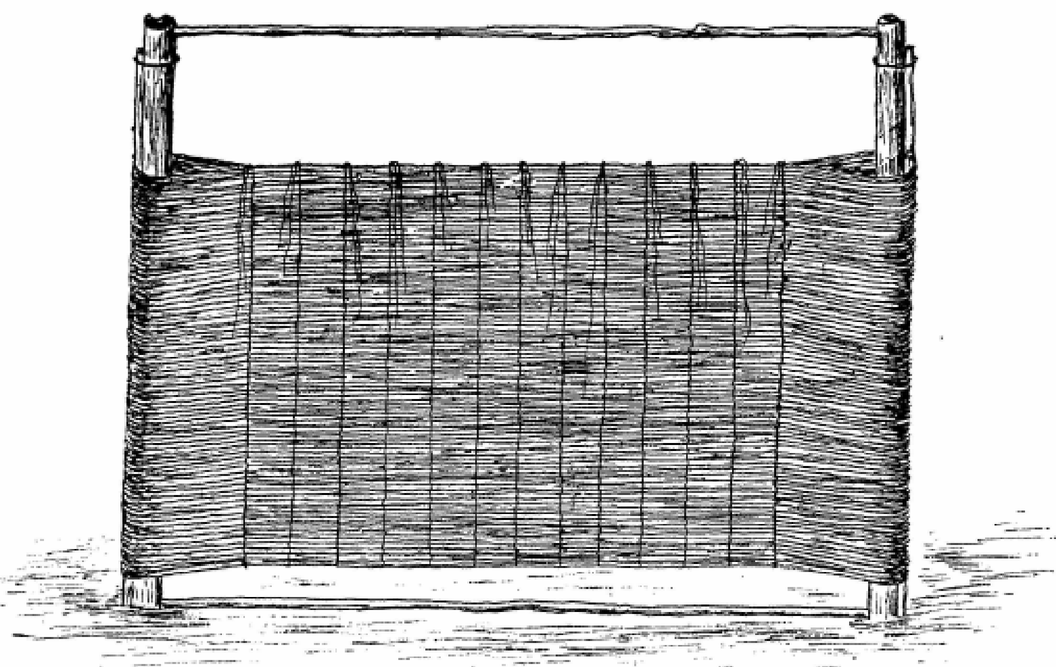
Vezel-winning (1). Eén voor één wordt de morisi-vezel losgemaakt. Zie *murisi.*

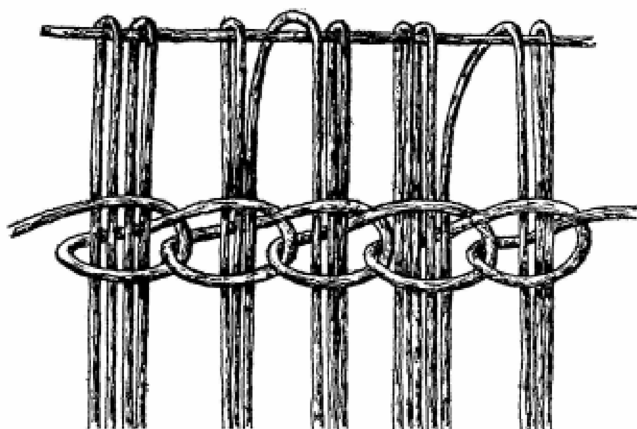
Vezel-winning (2). De één voor één losgemaakte morisi-vezels worden gezamenlijk met een laatsten ruk van den bladstengel losgetrokken. Zie *murisi.*

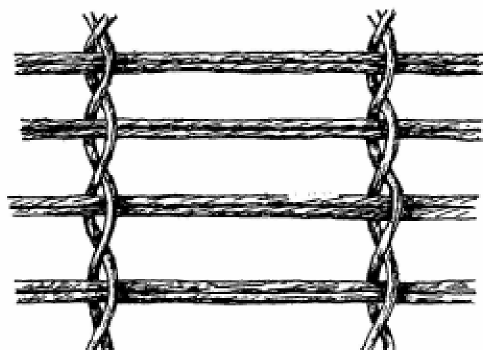
De katoenen hangmat der Karaïben. Merk op den sierlijken rand aan weerszijden der hangmat en het groote aantal der inslagdraden. Zie *nimoku*.

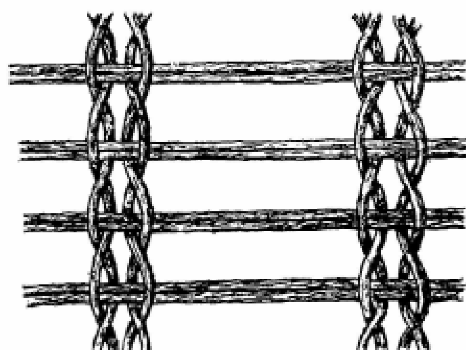
Toestel bij de vervaardiging der hangmat in gebruik. Zie *nimoku*, n°. 2.

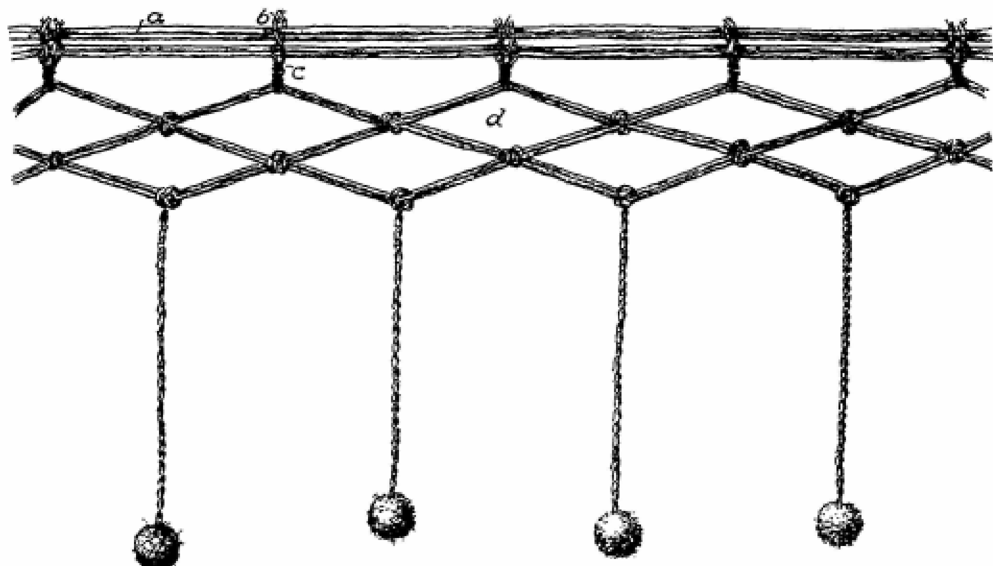
Rand-inslag; zie *nimọku*, n°. 7.

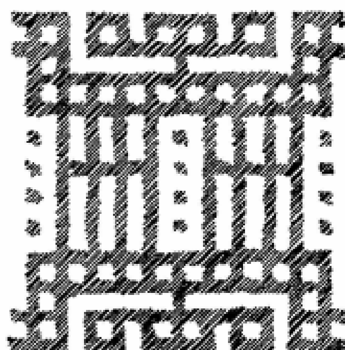
Pijl-inslag; zie *nimọku* n°. 5.

Pakira-nagel-inslag; zie *nimọku* n°. 6.

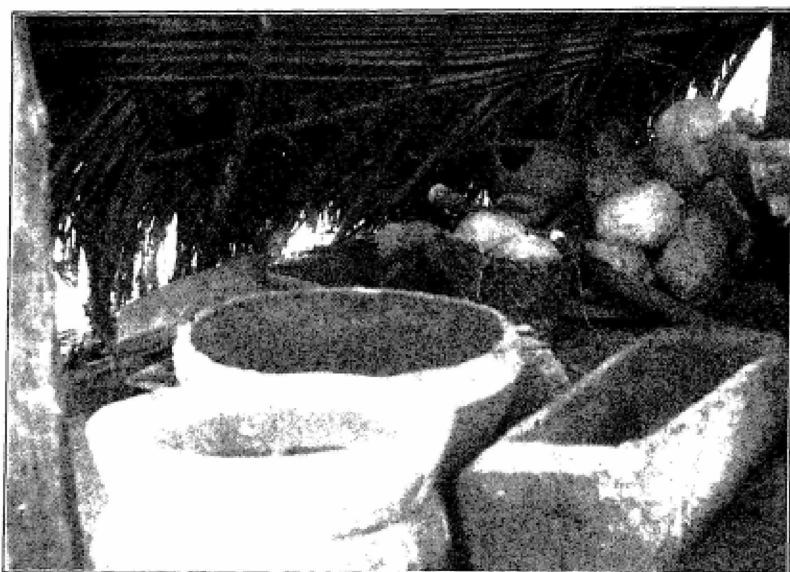
Rand der hangmat: a = lengtedraad, b = inslagdraad, c = neus van de inslagdraad, d = bek van de Matawari; zie *nimọku* n°. 9.

Ombata-po = enkel gelaat. Vlecht-figuur, ½ der grootte. Zie *ombata-po*.

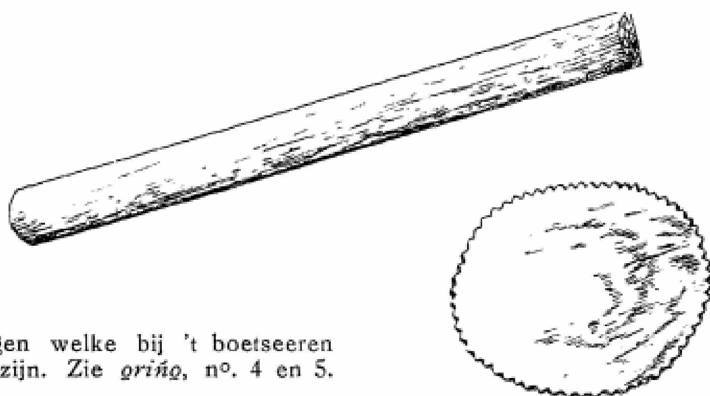
Vrouw van Schotelweg (Para-district) verkoolden *kwepi*-bast fijnstampend. De „opstaande" vijzel wordt overigens voor dit doel niet gebruikt. In de aarden kom voorop doet men het *kwepi*-poeder, in den trog daarachter (een stuk van een oude boot) ligt de klei, waarin het *kwepi*-poeder wordt gemengd. Zie *oriño*, n°. 2.

In elk kamp ziet men droge, harde kleiklompen liggen. Zie *oriño*, n°. 1.

Vrouw van Lelydorp-weg *kwepi*-bast fijnstampend. De „liggende" vijzel is hiervoor de echte, de alom gebruikte. Zie *oriño*, n°. 2.

De werktuigen welke bij 't boetseeren in gebruik zijn. Zie *oriño*, n°. 4 en 5.

Het boetseeren en bakken van een pot; zie *oriño*, n°. 10 en 11.

Aarden pot, *samaku* genaamd, 1/10 der grootte. (Marowijne). Zie *oriño*, n°. 12, a.

Vrouw van Sabakoe met aarden pot, *samaku* genaamd. Zie *oriño*, n°. 12, a.

Aarden pot, *samaku* genaamd, 1/10 der grootte (Marowijne). Zie *oriño*, n°. 12, a.

Aarden pot, *samaku* genaamd, 1/10 der grootte (Marowijne). Zie *oriño*, n°. 12, a.

Vrouw van Lelydorp-weg met 3 potten, *samaku* genaamd. Merk op het vlechtwerk van boschlianen rondom twee der potten. Zie *oriño*. n°. 12, a.

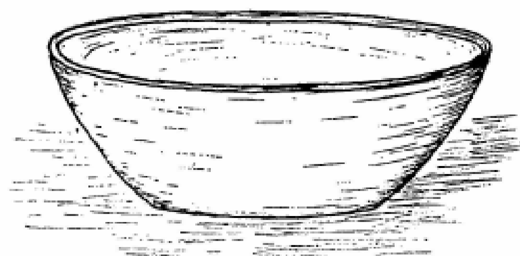
Vrouw van Lelydorp-weg met 3 aarden potten, *waresa* genaamd. Zie *oriño*, n°. 12, a.

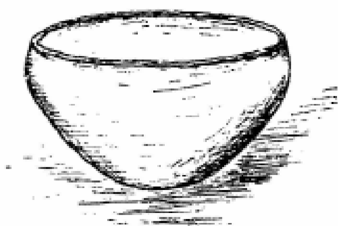
Drie potten van de Marowijne Indianen; de potten heeten *tuma (y)gnë*. 1/10 der grootte.
Zie *oriño*, n°. 12, a.

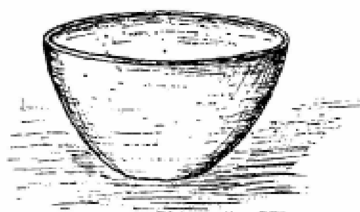
Oude vrouw van Lelydorp-weg met vier potten *tuma (y)gnë* genaamd
Zie *oriño*, n°. 12, a.

Groote schaal *tasipi* genaamd. Zie *oriño*, n°. 12, c.

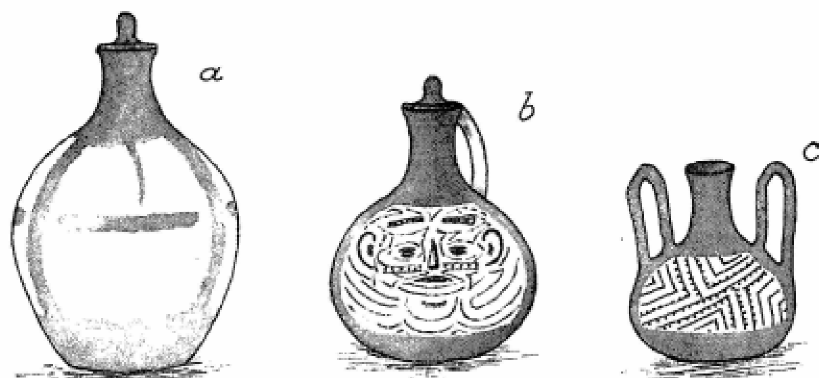
Aarden pot der Marowijne, *prapi* genaamd; 1/10 der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, c.

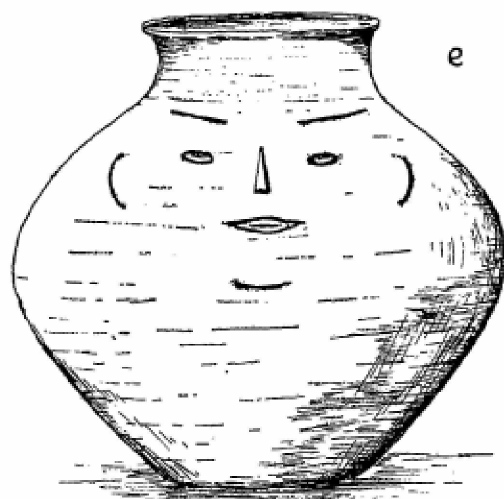
Aarden pot der Marowijne, *prapi* genaamd. 1/10 der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, c.

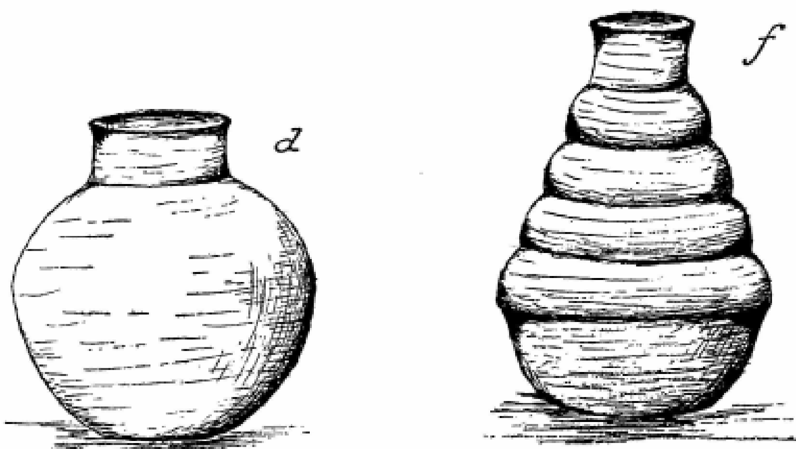

Vrouw van Lelydorp-weg. De drie vooropstaande schalen worden *sapera* genoemd. De waterkruiken (watrakan) zijn nog niet gebakken. Heel den dag lagen zij in de zon om te drogen. Zie *oriño*, n°. 12, c.

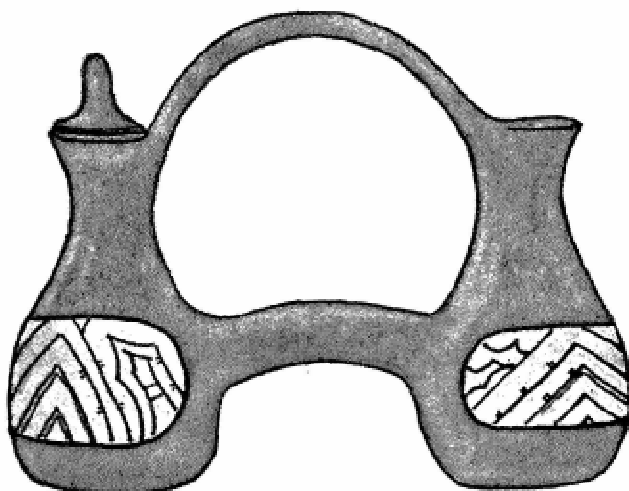

a, b en c: drie soorten van kruiken „*watrakan*” genaamd; 1/8 der grootte. Zie *orińo*, n°. 12, b.

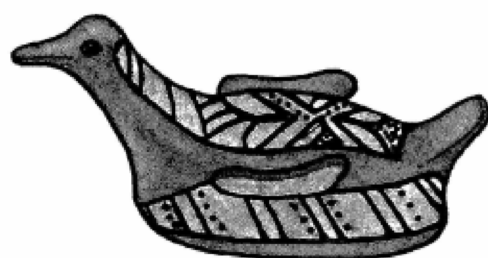

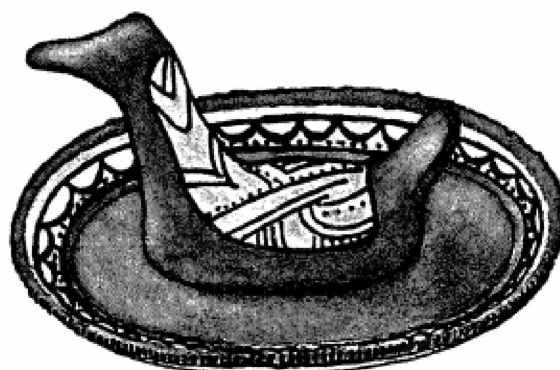
d, e en f: drie soorten van kruiken „*tukuware*” genaamd; 1/8 der grootte. Zie *orińo*, n°. 12, b.

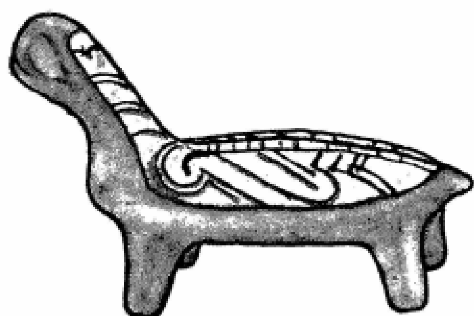
Het waterkruikje *asę-munu-si*, d. i. van 't zelfde bloed, tweeling. Zie *oriño*, n°. 12, d.

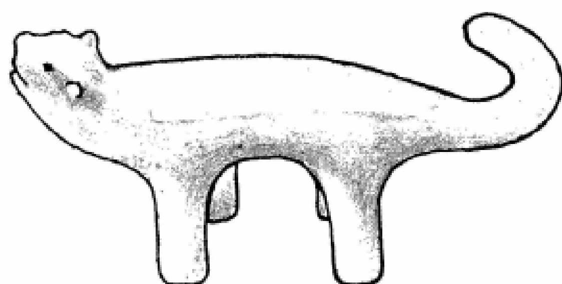
Tukuruwę = duifje, in klei gebakken, met *kumętï* beschilderd. ½ der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, e.

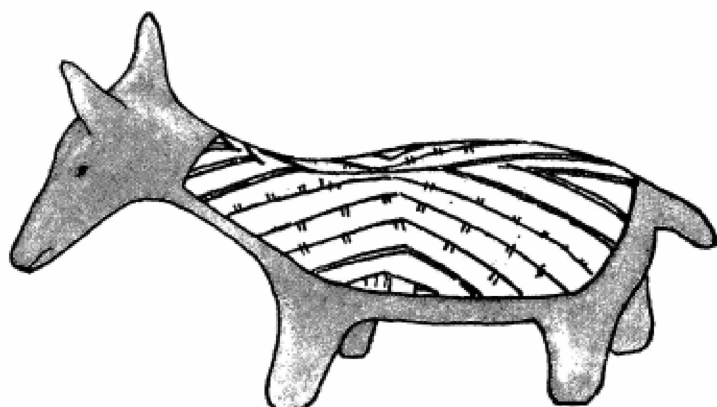
Wansili = klein vogeltje met schaal, in klei gebakken. ½ der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, e.

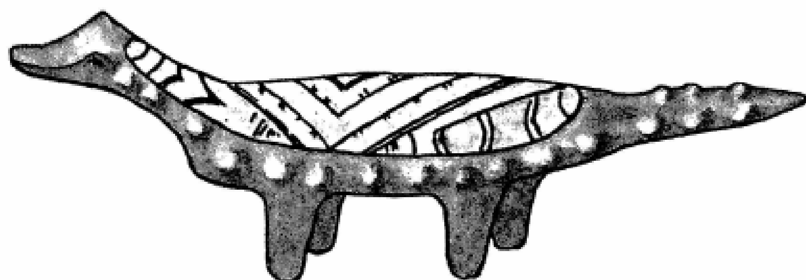
Wayamu = schildpad in klei gebakken. ½ der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, e.

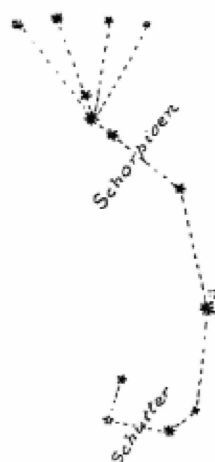
Pero = hond in klei gebakken. ½ der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, e.

Yakarawa = hert in klei gebakken. ½ der grootte. Zie *oriño*, n°. 12, e.

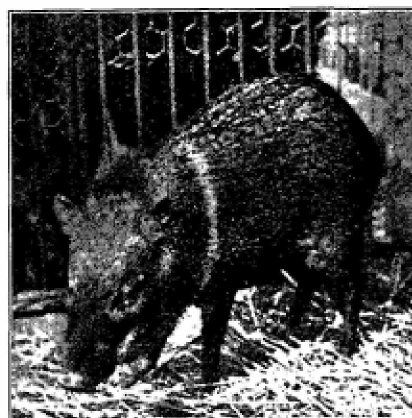
Akare = kaiman in klei gebakken. ½ der grootte. Zie *oriño*. n°. 12, e.

Pakamu = lomp; naam, die aan het sterrebeeld de Schorpioen gegeven wordt; zie *pakamu*.

Pakamu = lomp. Naar dezen visch wordt zeker sterrebeeld genoemd. Zie *pakamu*.

De pakira. De witte over de schouders loopende band is zeer goed te zien. Zie *pakira*.

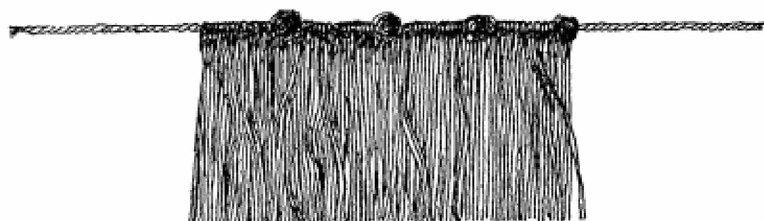
Een tajer-soort; bezweringsmiddel van den pakira. Zie *pakira*.

Soort van regenscherm uit pina-bladeren gevlochten. Indiaan van Lelydorp met klein kind. Zie *pamakari*.

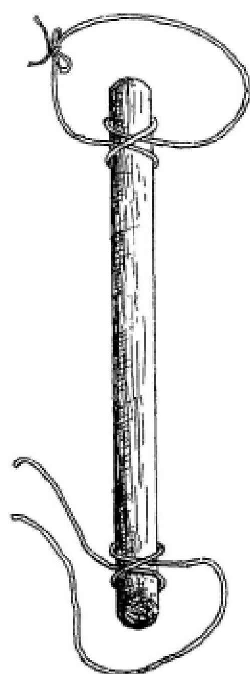
Jongen van Surinauskreek het beenversiersel dragend, genaamd *parandï-nano*. Zie dit woord.

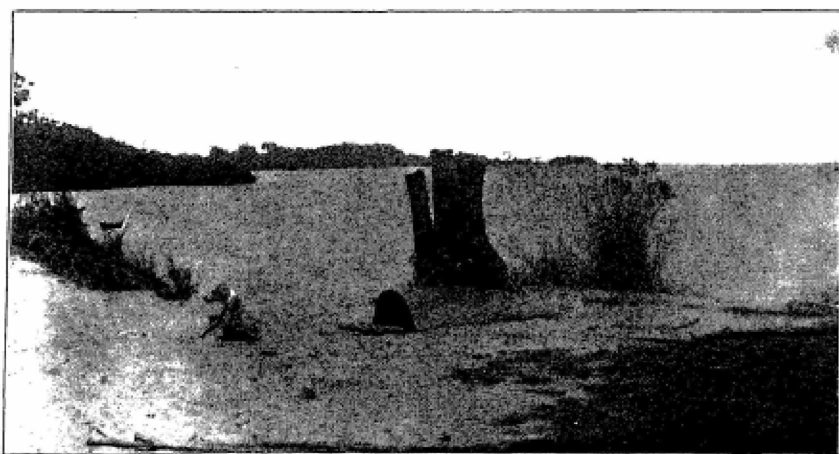
Het beenversiersel genaamd *parandï-nano*. ¼ der ware grootte. Zie *parandï-nano*.

Een der wijzen, waarop de draagmand, *patoto* genaamd, gedragen wordt. De Indiaan is een *Murato*. Zie bij *patoto*.

Middel om een kwaden hond vast te leggen; zie *pero*, n°. 1.

Hondenhok, gemaakt van een oude boot. *Kupari-ma-ŋ* (Marowijne-rivier). Zie *pero*, n°. 1.

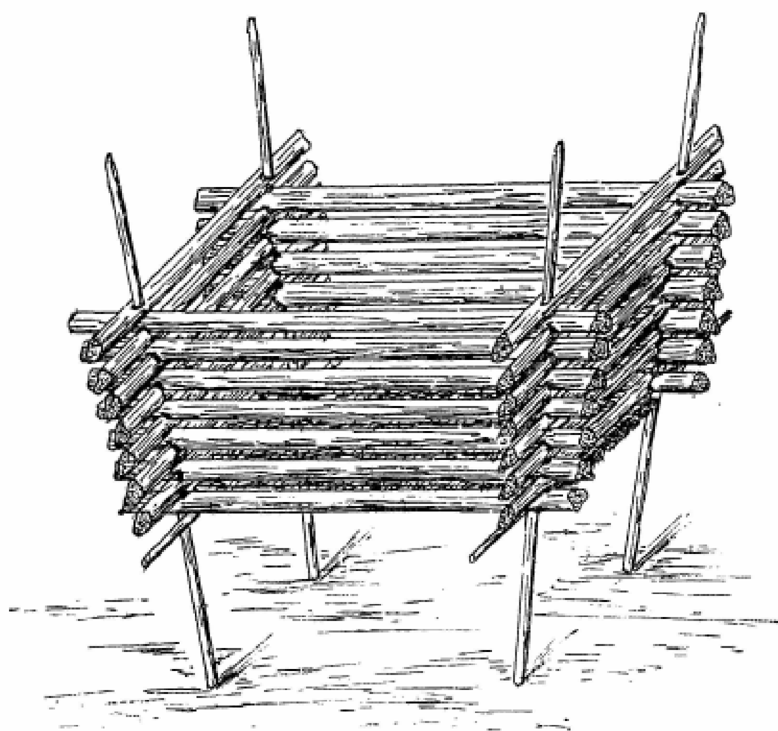
Het palmblad tusschen de knieën houdend vlecht hij het in een oogwenk tot een spoedkorf. Zie *pesiri*.

Even de middennerf van het blad doorsnijden en de korf is klaar. Zie *pesiri*.

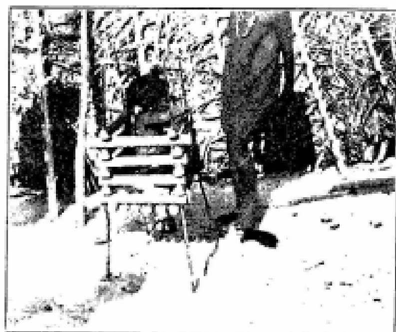
Type van een Karaïbisch kind. Het meisje, afkomstig van Sabakoe (Para-district), werd door moeder op de wangen eerst beschilderd. Zie *pićani*.

Kinderstoel van *Tí-mẹ-rẹ-ŋ*-dorp (Marowijne-rivier); $^{1}/_{10}$ der grootte. Zie *pićani*.

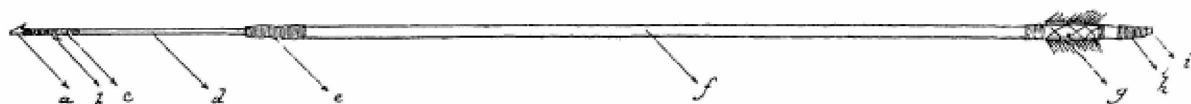
Meisje van Zanderij haar klein zusje in den kinderstoel plaatsend. Zie *pićani*.

Meisje van Zanderij haar klein zusje uit den kinderstoel nemend. Zie *pićani*.

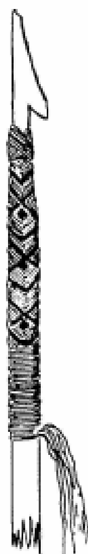
Tanden van den pireng (zoetwaterhaai). Zie *pürai*.

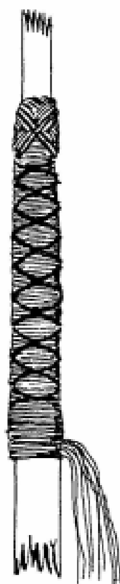
De pijl (*purïlwa*) en zijn onderdeelen: a = *purïlwa poti-rï* = bek van den pijl, de pijlpunt n.l.; b = *i-po-sgikï-rï* = zijn nagel, de ijzeren weerhaak n.l.; c = *po-mil-po* = het bindsel van den bek; d = *purïlwa epu* = het pijlstokje; e = *epu-mil-po* = het bindsel van het pijlstokje; f = *purïlwa* = de rieten pijlschacht; g = *purïlwa apoli-dï* = de vleugels (veeren) van den pijl en *apoli-mil-po* = het bindsel der vleugels; h = *purïlwa reti-rï* = het boveneind van den pijl en *i-re-mil-po* = het bindsel van het boveneind; i = *ire-ta-no* = het stokje in het boveneind. De pijl is geteekend op 1/10 der ware grootte. Zie *purïlwa*, n°. 3—8.

Soms houdt men het pijlstokje of de houten pijlpunt, met een nat vlies omwonden, even boven het vuur. Zie *purïlwa*, n°. 9.

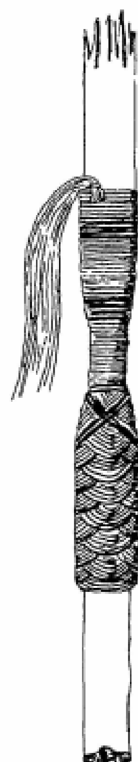
Pijlbindsel bij wijze van „kwikwi-schubben"; zie *purïlwa*, n°. 12.

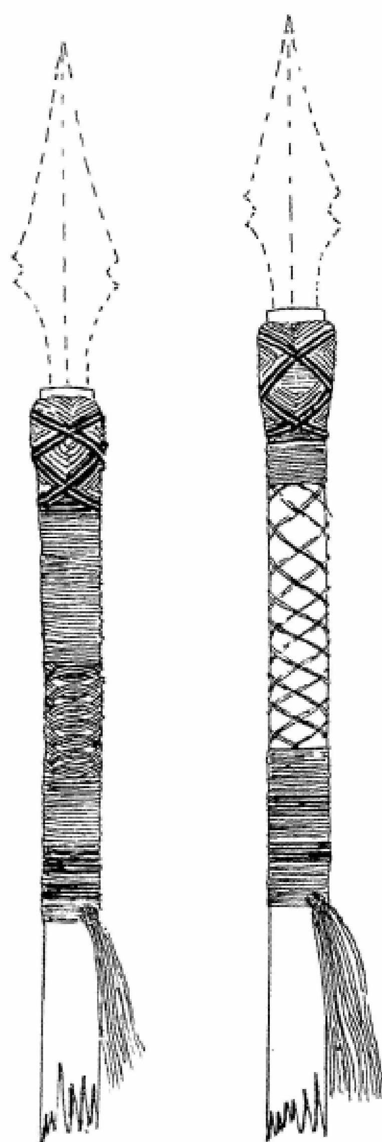
Pijlbindsel bij wijze van „voetspoor van den koertaka"; zie *purïlwa*, n°. 12.

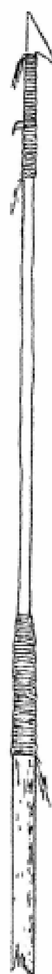
Pijlbindsel bij wijze van „*kuyakeköt apo-rï*"; zie *purïlwa*, n°. 12.

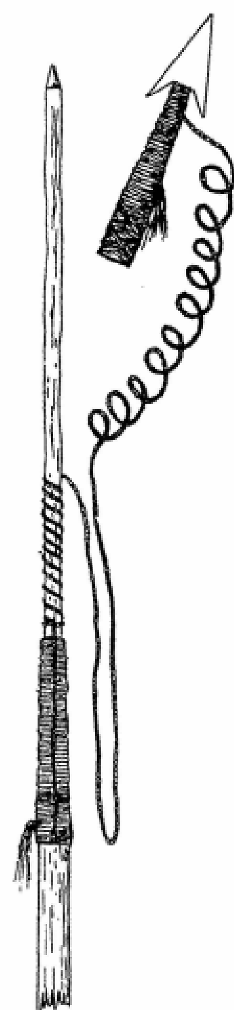
Pijlbindsel bij wijze van „ananas"; zie *purïlwa*, n°. 12.

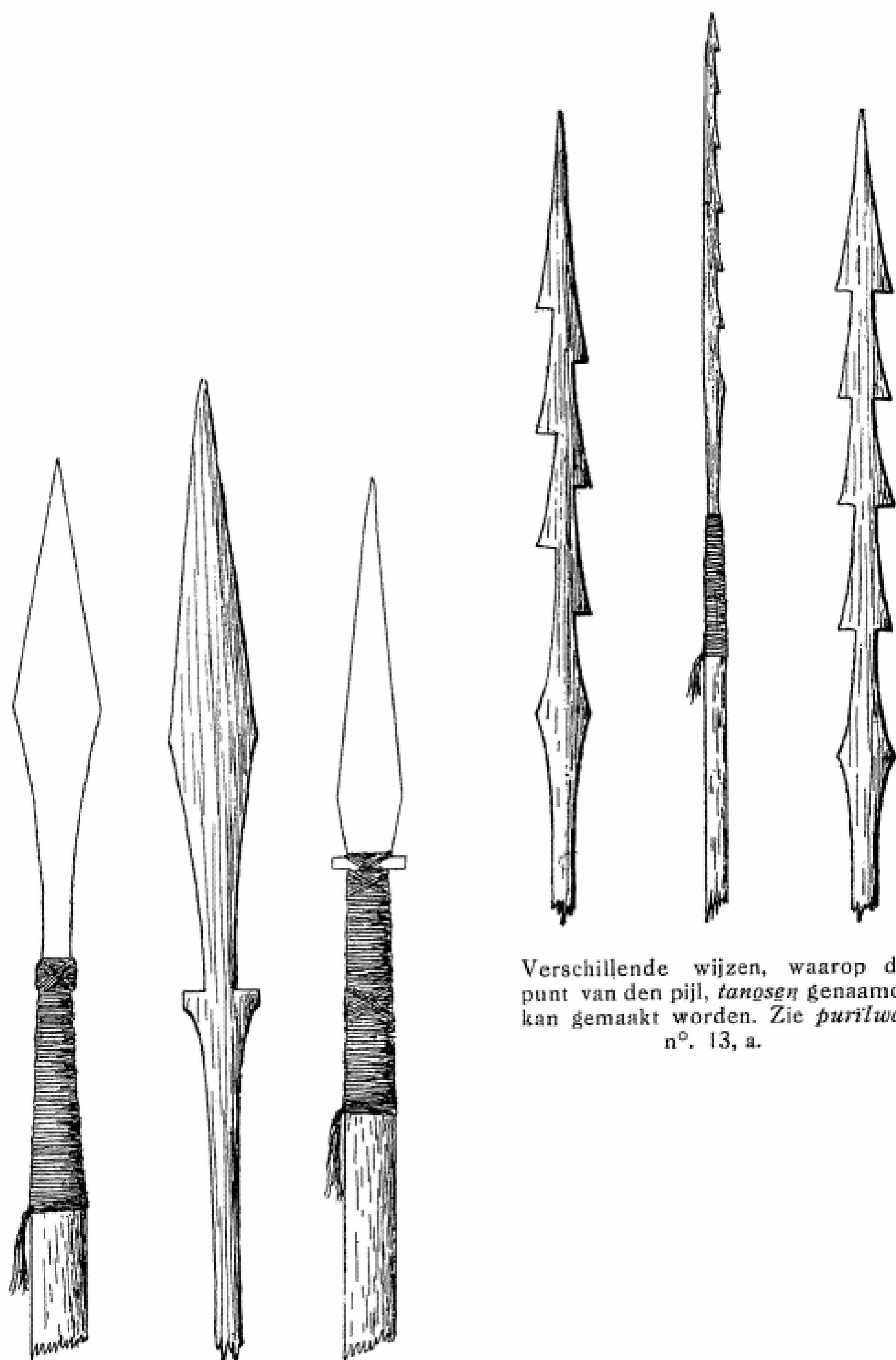
Pijlbindsels. Het bindsel in top heet: bek van den moroko. De pijl 1/1 der grootte. Zie *purïlwa*, n°. 12.

De pijl, genaamd *tukusi* op 1/1 der ware grootte. Zie *purïlwa*, n°. 13, a

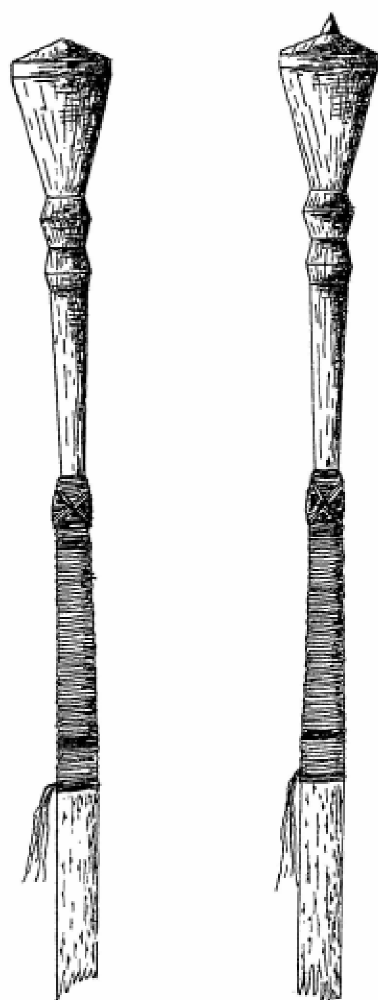

De pijl *tawọlọ* genaamd; 1/3 der ware grootte. Zie *purïlwa*, n°. 13, a.

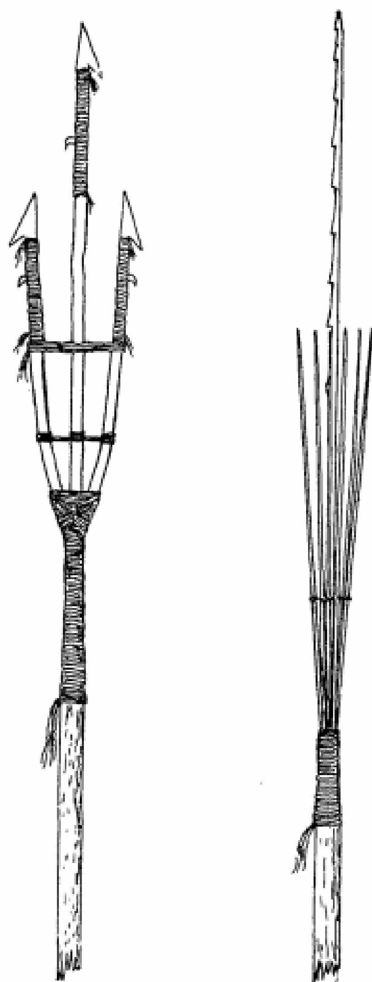

Verschillende wijzen, waarop de punt van den pijl, *tangsgŋ* genaamd, kan gemaakt worden. Zie *purïlwa*, n°. 13, a.

Verschillende wijzen, waarop de pijl, *purïlwa pǫtï-rï* genaamd, gemaakt wordt. ½ der grootte. Zie *purïlwa*, n°. 13, a.

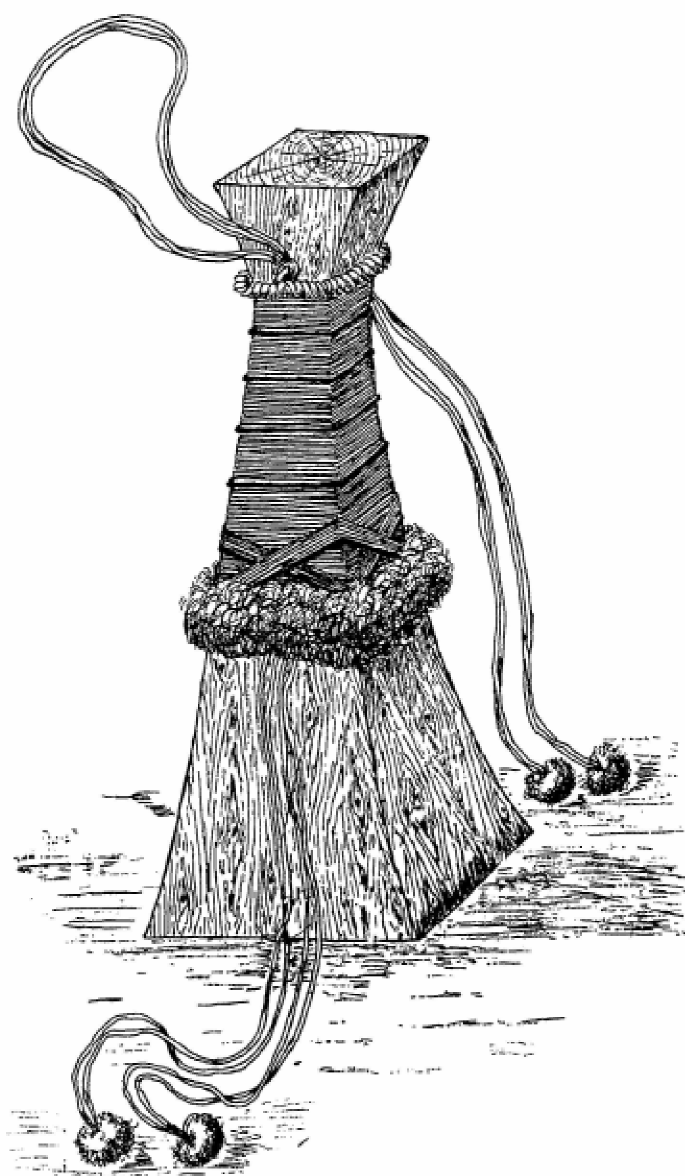

Twee verschillende punten van den pijl *tapiröi* genaamd. Zie *purïlwa*, n°. 13, a.

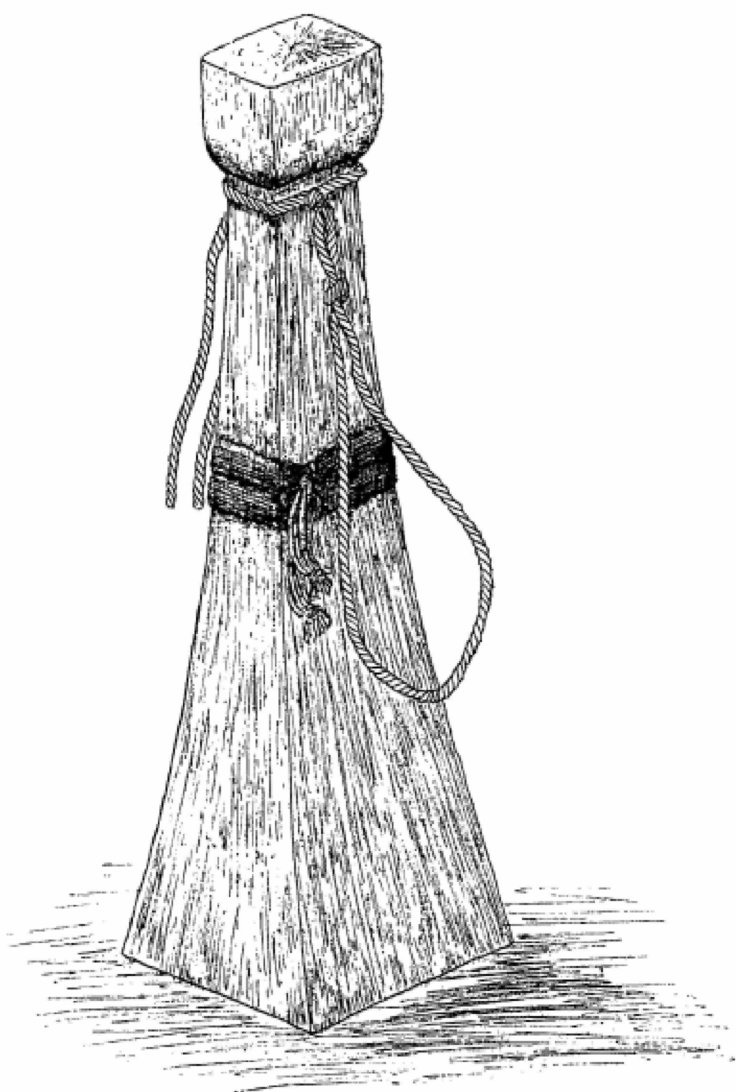

De driepuntige pijl *somoro* genaamd; 1/4 der grootte. Zie *purïlwa*, n°. 13, b.

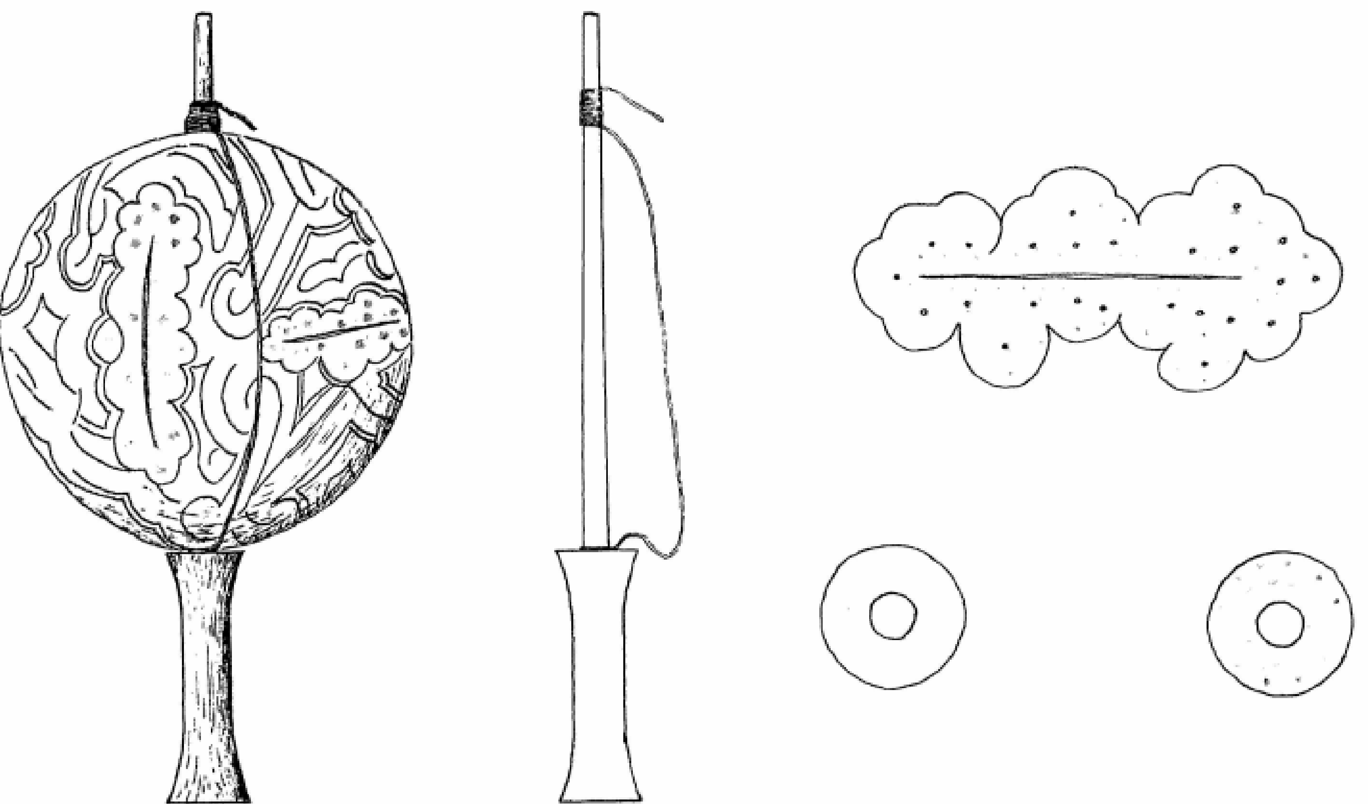
De veelpuntige pijl *songa* genaamd; 1/4 der grootte. Zie *purïlwa*, n°. 13, b.

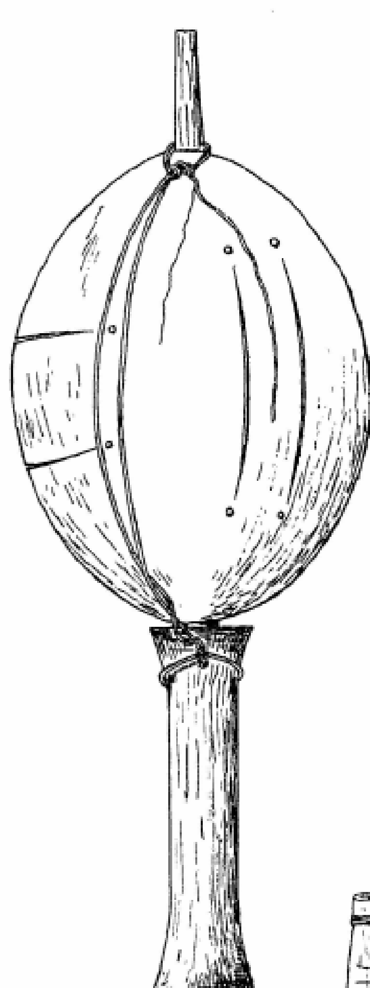
Strijdknots van de Surinaus-kreek;
½ der grootte. Zie *putu*.

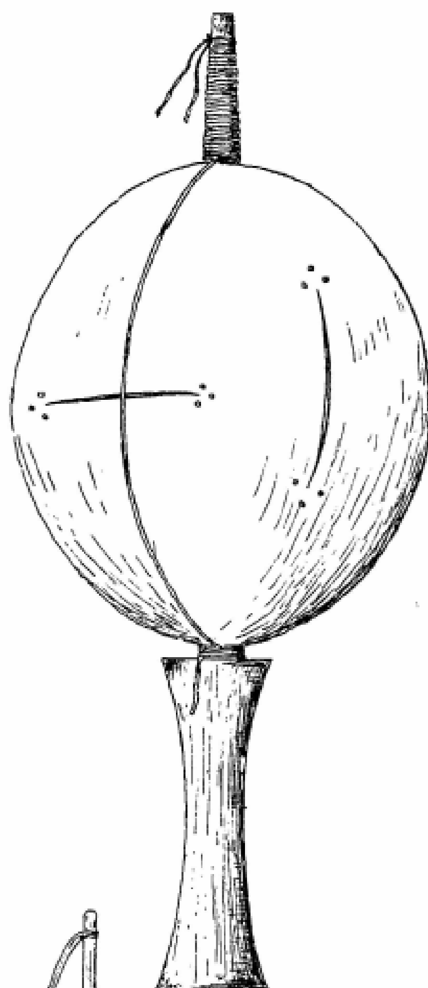
Putu ; strijdknots vervaardigd door een ouden Indiaan van Lelydorp. 1/3 der grootte. Zie *putu*.

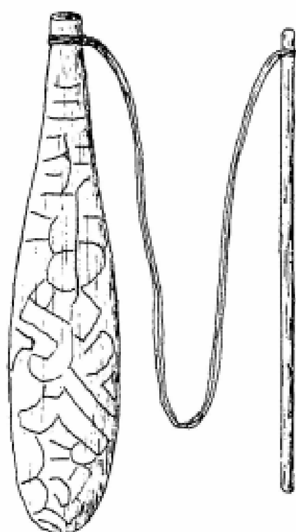
Ratel van een piaiman uit de Suriname-rivier, 1/3 der grootte. Afzonderlijk: de steel met het katoenen snoer.... één der doorsnijdingen.... de twee openingen, waar de steel doorsteekt. De opening met stippels is beneden. Zie *püyei*, n°. 34, enz.

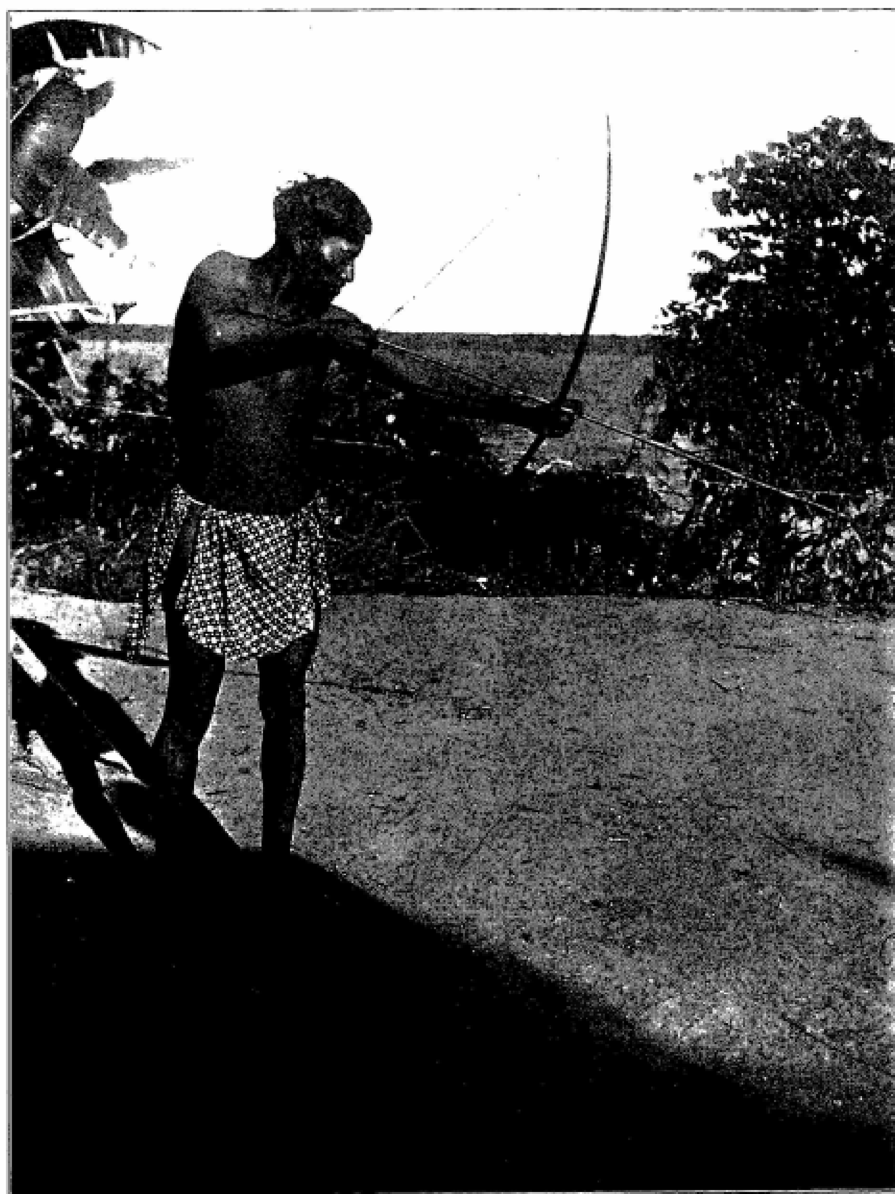
Ratel van een piaiman uit de Marowijne-rivier, 1/3 der grootte. De oogen (doorsnijdingen) zijn alle dubbel. Zie *püyei*, n°. 35.

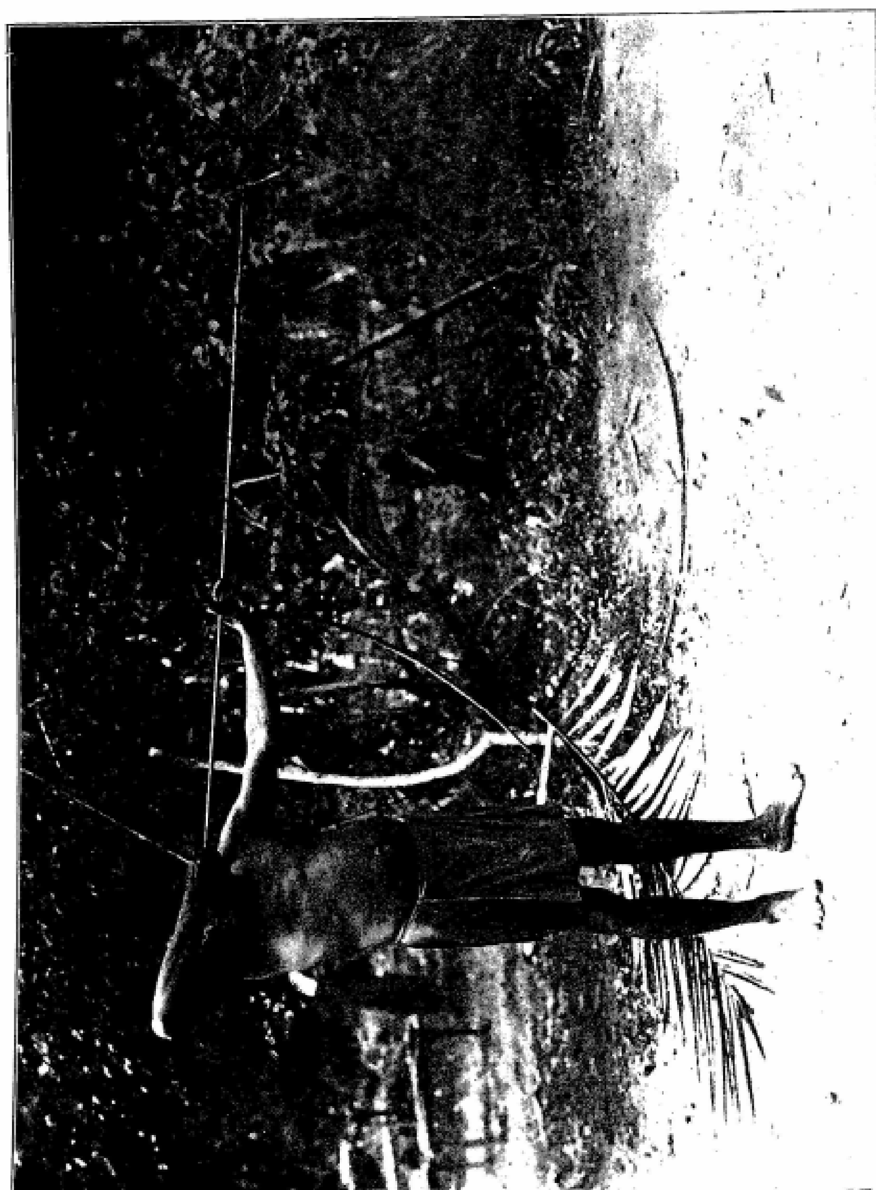
Ratel van een piaiman uit de Saramakka-rivier, 1/3 der grootte. De doorsnijdingen hebben aan haar uiteinden 3 gaatjes. Zie *püyei*, n°. 35.

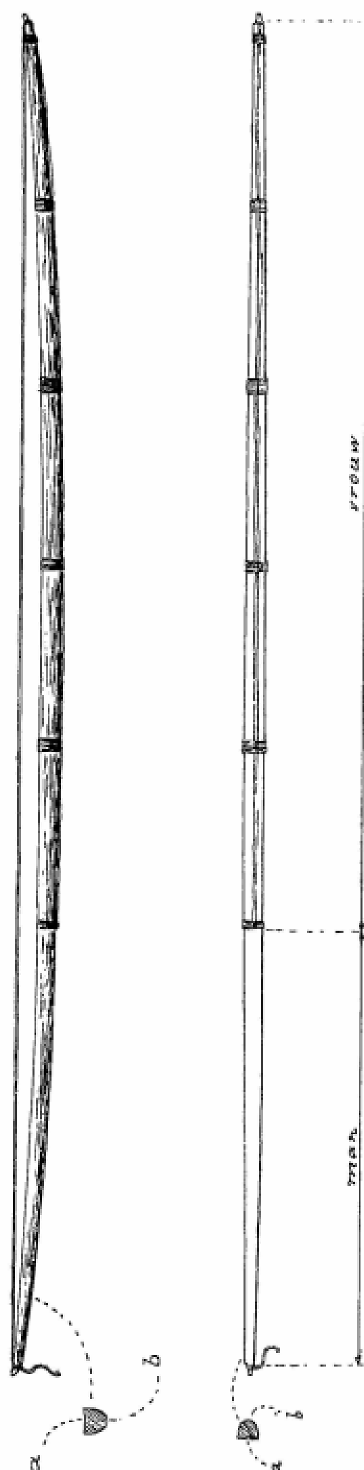
Wun-wun; piaimans instrument. Zie *püyei*, n°. 42.

Naar beneden schieten. Karaïb van Langa Hoekoe (Marowijne-rivier).
Zie *rapa*, n°. 1.

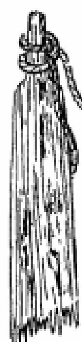

Horizontaal schieten. Karaïb van Rijsdijk-weg (Para). Zie *rapa*, nº. 2.

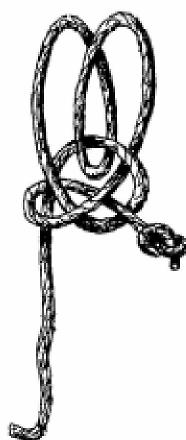

a = *vloer*.
b = *neus*.

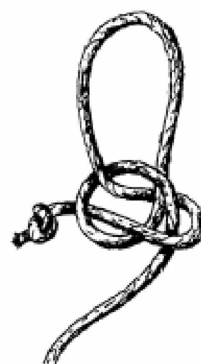
Boven: boog van ter zijde gezien. Beneden: ruggezijde van den boog. 1/10 der grootte. Doorsnee van den boog: a = buitenkant of vloer van den boog, b = binnenkant of neus van den boog. Het boog-gedeelte, voorzien van bindsels, heet: vrouw, het andere gedeelte heet: man. Zie *rapa*, n°. 3—6.

Peesbindsel a; zie *rapa*, = boog, n°. 10.

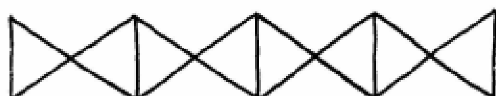
Peesbindsel b; papegaaienpoot, zie *rapa* = boog, n°. 10.

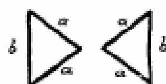

Peesbindsel c; aasgierenpoot, zie *rapa* = boog n°. 10.

Urapa sepu-ru; bindsel bij wijze van „onderlijf der kreeft." Zie *rapa* = boog, n°. 11.

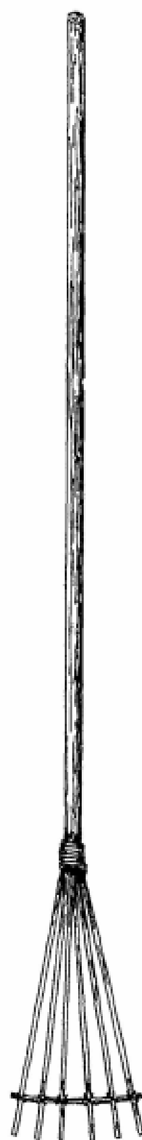
Urapa-mbo = boog; teeken-patroon uit de Karaïbsche ornamentiek, aangetroffen op 't voorhoofd van een meisje. De onderste figuur is een willekeurige ontleding der bovenste: a is de pees, b het houtgedeelte van den boog. Zie *rapa*, n°. 23.

Houding der vingers bij 't pijlenschieten; van rechts gezien. Zie *rapa*, n°. 28.

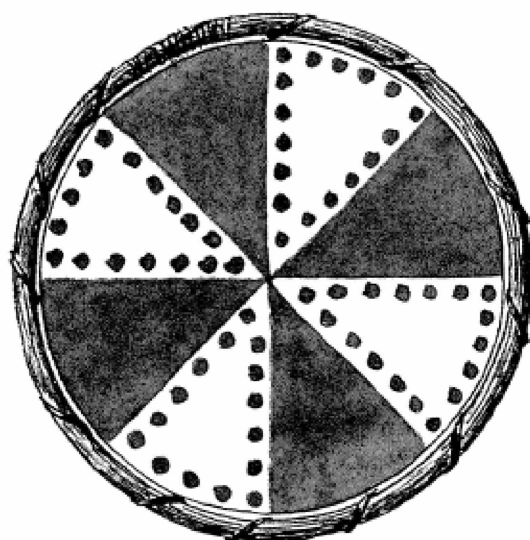
Idem van links gezien. De Indiaan is van Sabakoe (Para-district). Zie *rapa*, n°. 28.

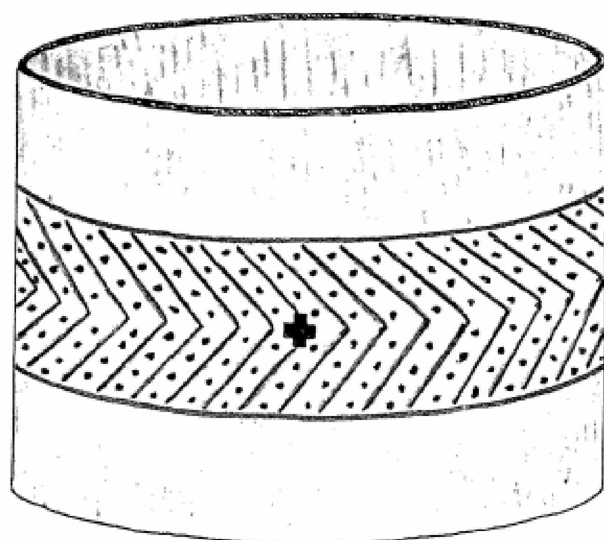
Soort van hark; 1/10 der grootte. Zie *salei-šalei*.

Mooi beschilderde trom van Christiaan-kondre (uitmonding der Marowijne). Met den rug naar de trom onze teekenaar: La Rose. Zie *sambura*, n°. 2.

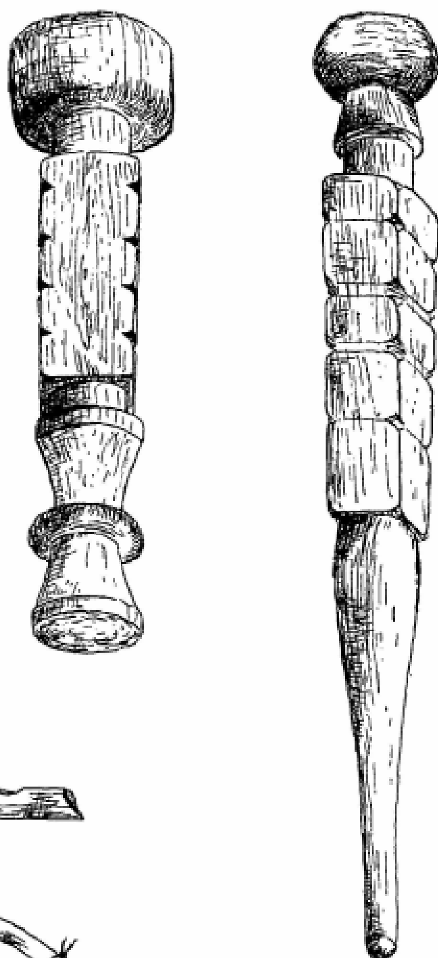

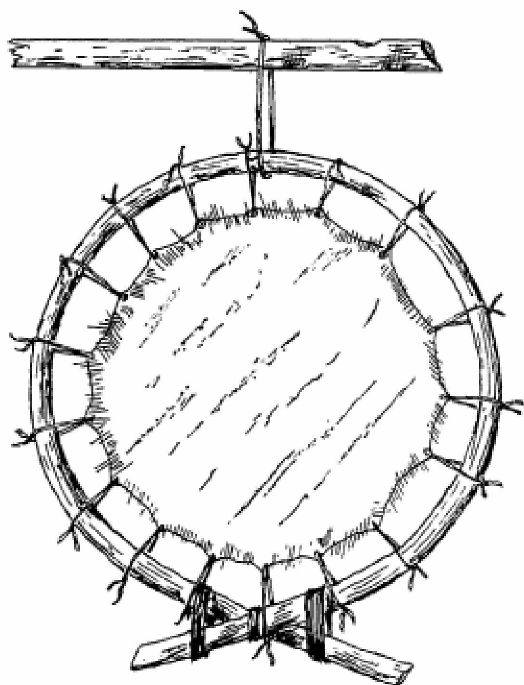
Trommelvel met *karawiru* beschilderd, 1/8 der grootte; zie *sambura*, n°. 3.

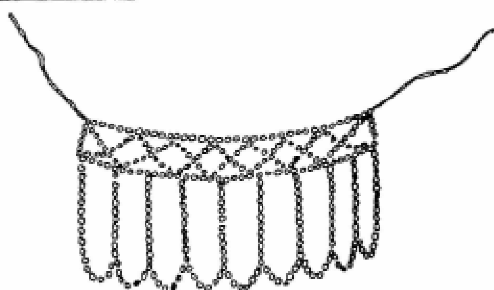
Beschilderde houten trom-cylinder; 1/8 der grootte. De figuren stellen voor *wọlọ yẹpọ* = vischgraten. Het zwarte kruisje is de lucht-opening. Zie *sambura*, n°. 3.

Trommelstokken, 1/2 der grootte; aangetroffen in de Marowijne. Zie *sambura*, n°. 7.

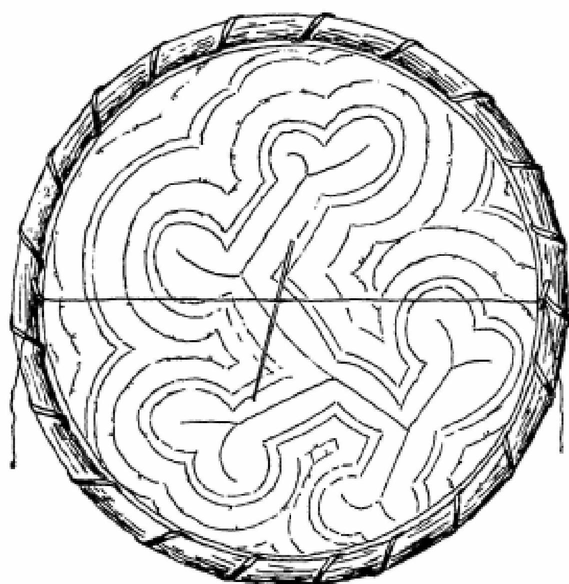

Het drogen eener huid tot trommelvel; de huid 1/15 der grootte. Zie *sambura*, n°. 4.

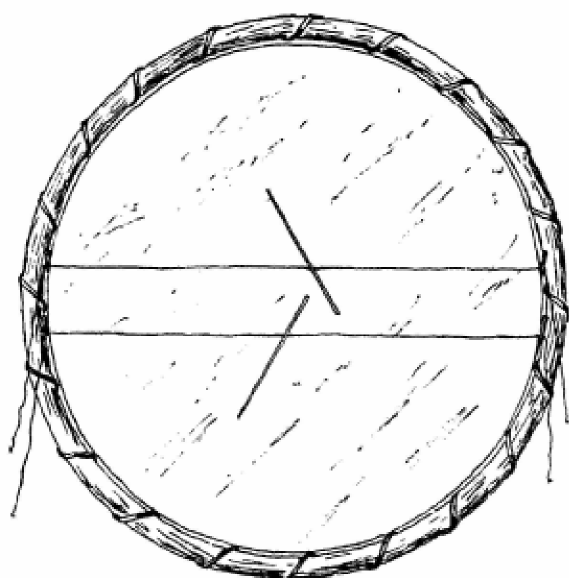
Koralen beenband van een meisje uit de Poika; zie *sepu*.

De „tong" der trom; 1/6 der grootte. Zie *sambura*, n°. 10.

Type van gewone beenbanden; zie *sepu*.

Een trommelvel met 2 „tongen", 1/6 der grootte (Marowijne). Zie *sambura*, n°. 10.

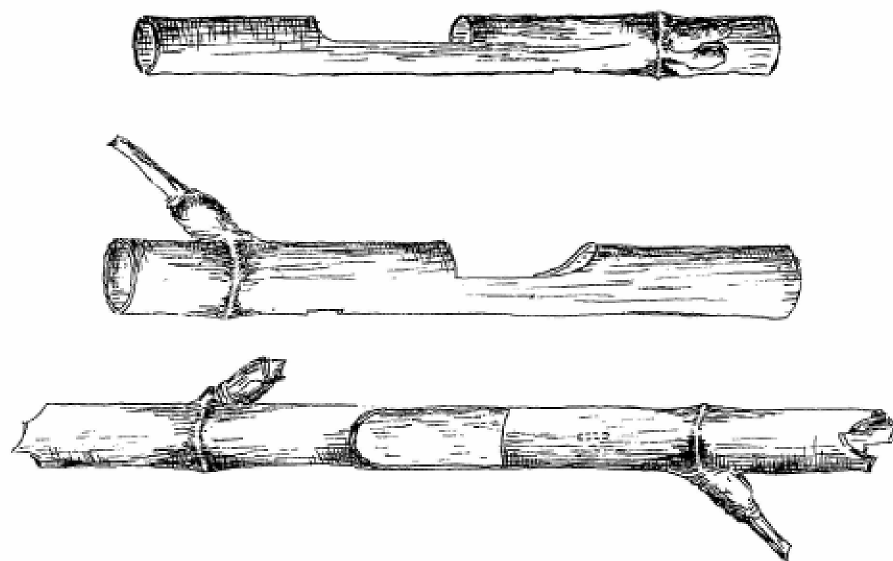
Beenbanden met rijke franjes; zie *sepu*.

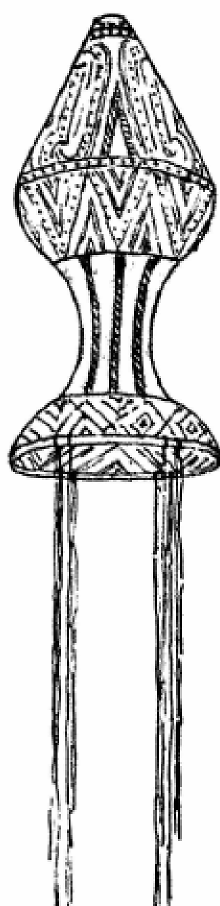
Groote, met teekeningen en franjes versierde feest-fluit van de Surinaus-kreek. De figuren links en de figuur geheel op het uiteinde rechts zijn *kërę-keru wętï* = ingewanden van de maisparkiet. De groote figuur rechts heet *kamarako andï-kërë* = staart van de schaarstaartvogel. Zie *sińari*, n°. 2.

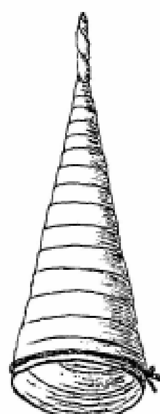
Indianen. Wijze, waarop men de fluit bespeelt. Zie *sińari*, n°. 2.

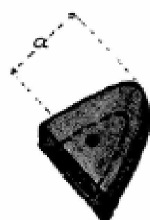
Enkele bamboe-fluiten der Marowijne-rivier; ¼ der ware grootte. Zie *sińari*, n°. 2.

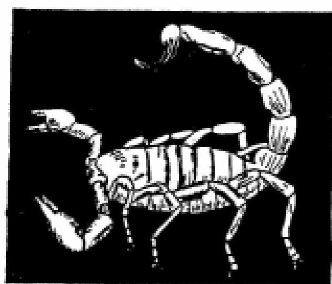
Kuti, de „gebakken" hoorn van den ouden tijd; 1/4 der grootte. Zie *siñari*, n°. 3.

ḱǫ-ḱǫ = fluitje uit de reep van een *murisi*-tong gemaakt. Wordt gebruikt om het konijn te roepen. 1/4 der grootte. Zie *siñari*, n°. 5.

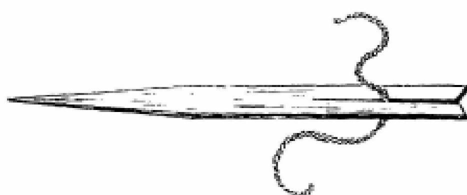
ḱǫ-ḱǫ = het „gebakken" aarden fluitje, eertijds gebruikt om het konijn te roepen. 1/4 der grootte. Zie *siñari*, n°. 5.

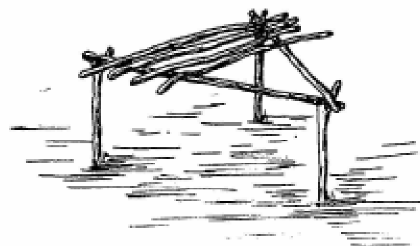
De schorpioen; zie *sipiriri*.

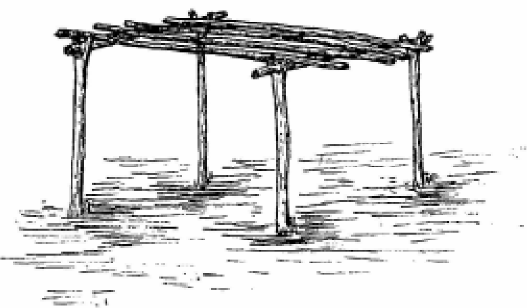
Vrouw van Sabakoe werkend met de maripa naald ; zie *siẃuil.*

De maripa-naald, bij heupsnoer-vervaardiging in gebruik ; ½ der grootte. Zie *siẃuil.*

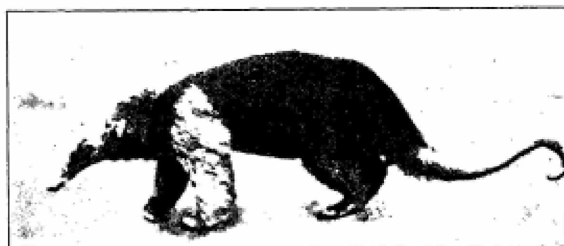

De drie hoekige „barbakot" ; zie *sura*, n°. 1.

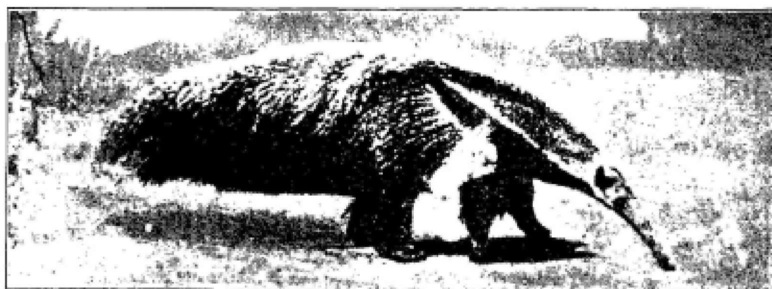
De vier-hoekige „barbakot" ; zie *sura*, n°. 1.

De miraflοiti *(wariri)*; zie *tamandua.*

De dwerg-mierenbeer of likki han *(wariri ya'u)* ; zie *tamandua.*

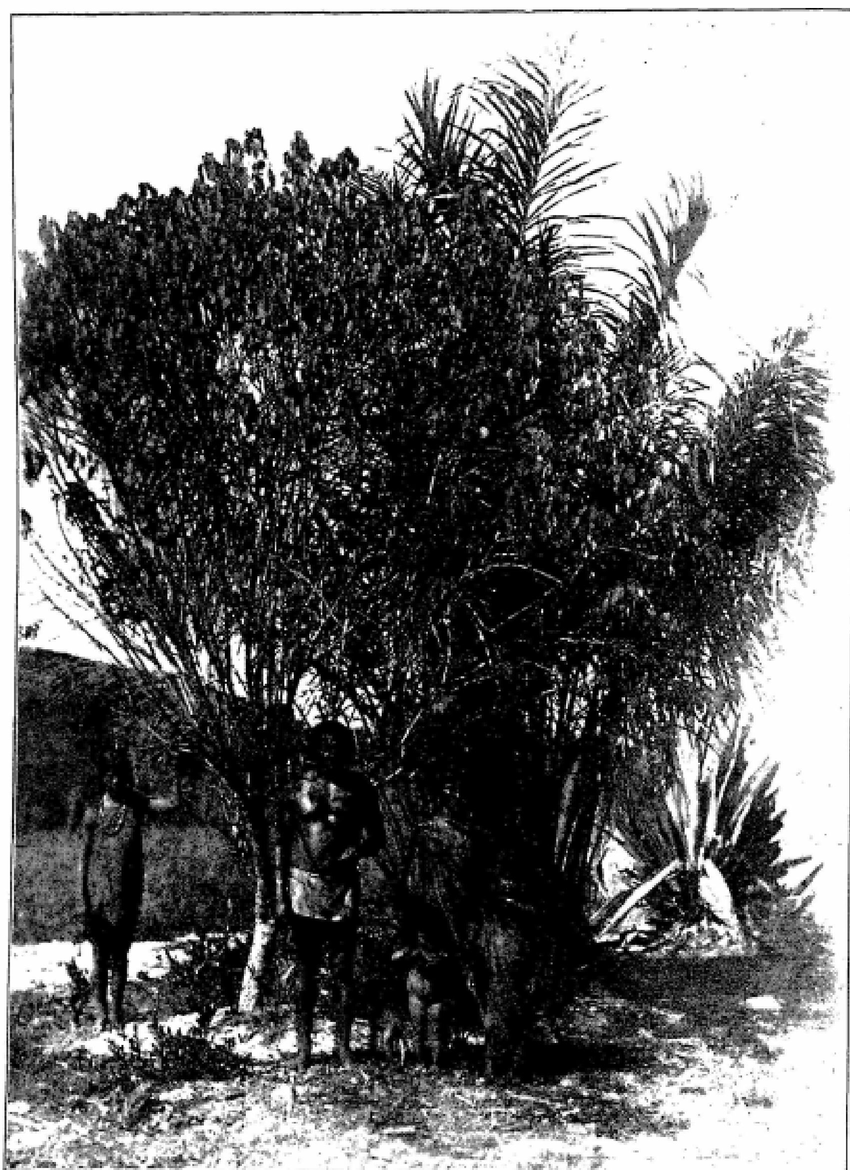
De groote mierenbeer *(tamandua)* ; zie *tamandua.*

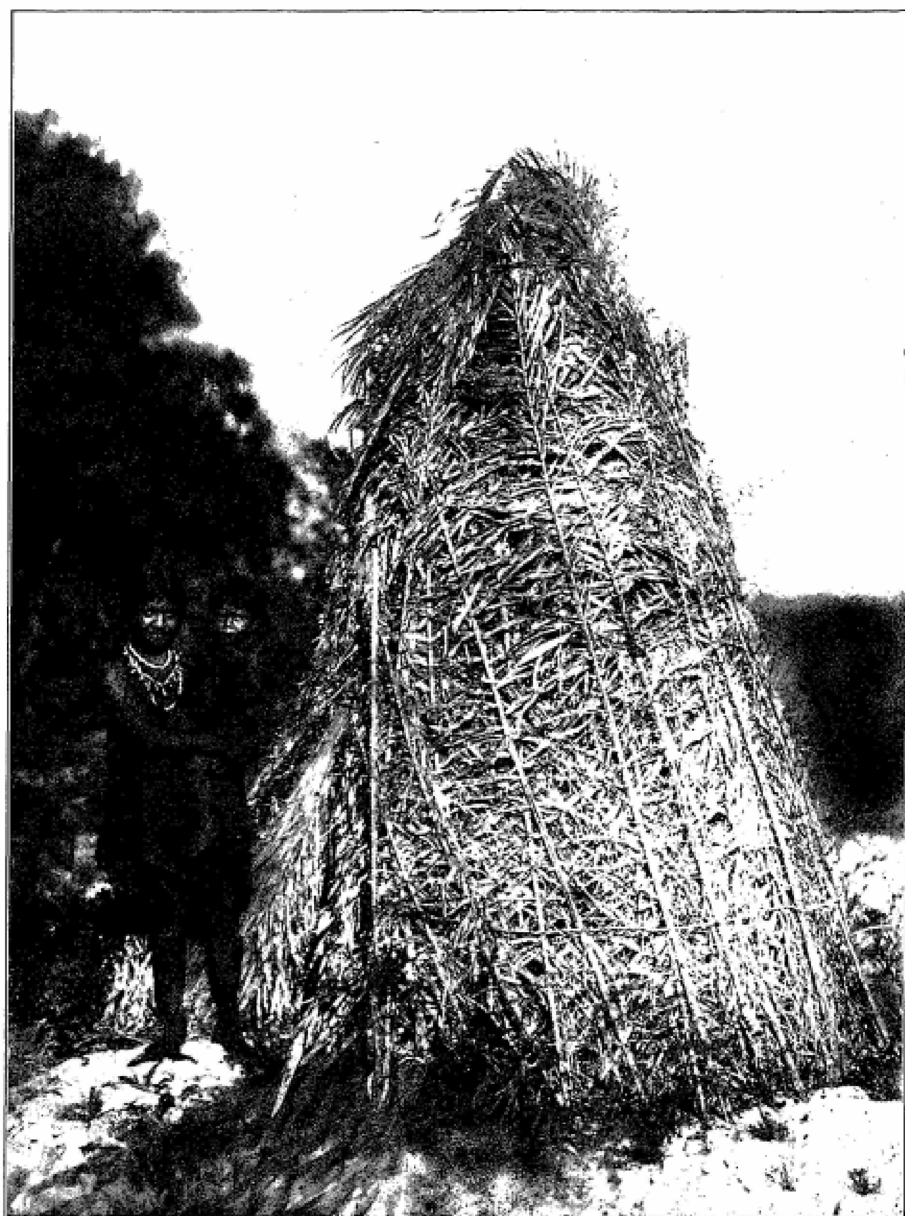
Moeder en kind (Papa Tam Kondre; Marowijne-rivier). Zie *tata*.

Moeder en kind (Sanderij; Para-district). Zie *tata*.

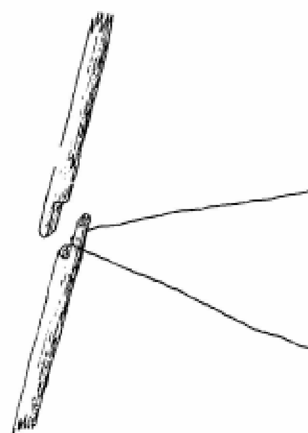
Een der planten (de boom *kunaparu* nl.), waaruit men het visch-vergift haalt. De Karaïben-familie is van Sanderij (Para district). Zie *tïmu*.

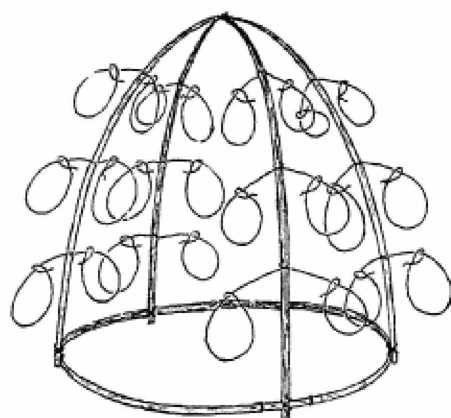
Tọkai = het huisje van den geestenbezweerder. Het huisje is 2.5 M. hoog en op den grond 1.6 M. breed. Zie bij *tọkai*.

Val voor den vogel op den grond; zie *tonoro*, n°. 2, a.

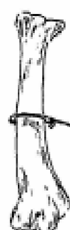
Het uit twee stukken bestaande stokje van de vogelval *toro*; zie *tonoro*, n°. 2, a.

Val voor den vogel op zijn nest; 1/4 der grootte; zie *tonoro*, n°. 2, b.

Een Karaïb *(Murato)* het uiteinde der pijlriet-schacht masseerend; zie *tonuku*.

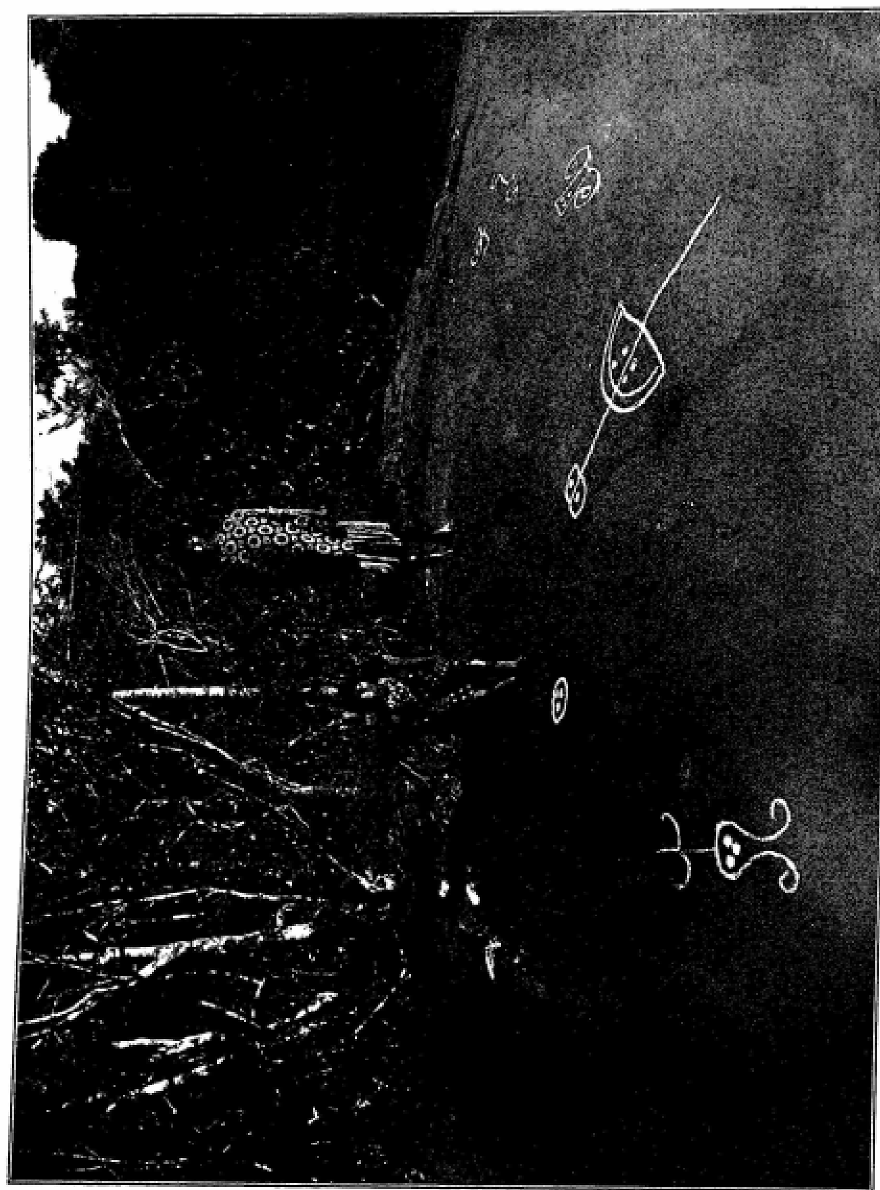

Instrument om het pijlriet te masseeren; zie *tonuku*.

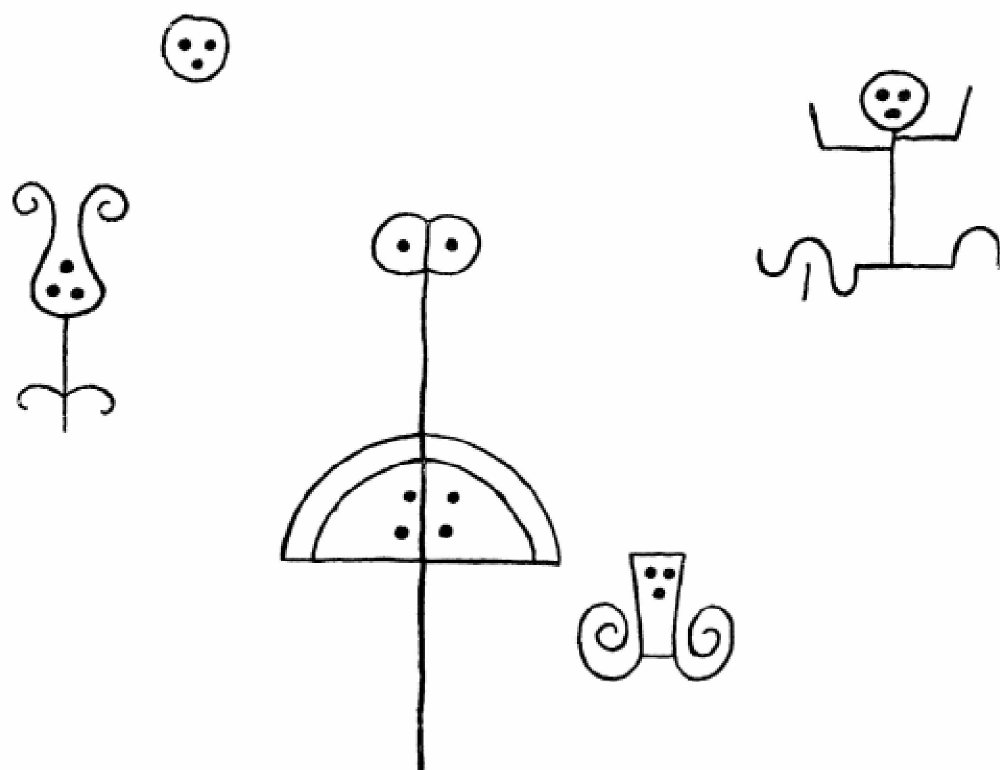

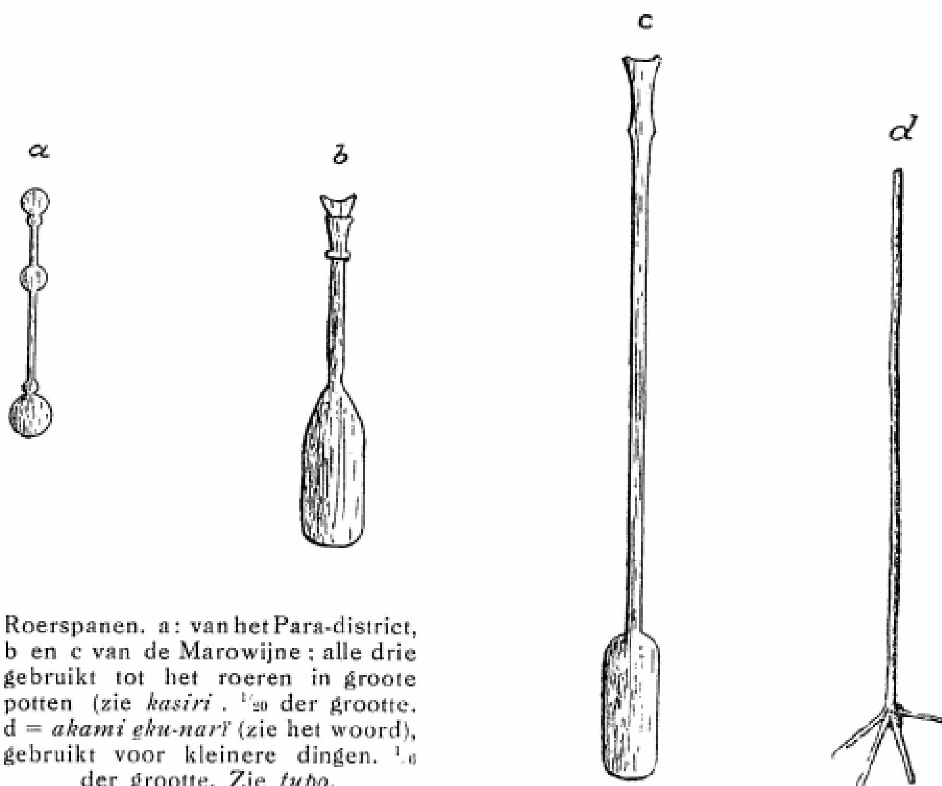
Topu, 1. De *tï-me-re-ŋ* rots van de Marowijne-rivier. Van links naar rechts: Javaansche jongen; E. La Rose, de teekenaar van het boek; onder-Luitenant van Hecke, die voor het boek de foto's nam; twee Karaïbsche meisjes. Staande: J. Weyne, 1ste Luitenant, waarn. Distr.-Commissaris van Albina, die ons de expeditie mogelijk maakte. Zie *topu*.

Topu 2. De *ti-me-re-ŋ*-rots der Marowijne-rivier ; zie *topu*.

Topu 3. Teekeningen van de *tï-me-re-ŋ* rots der Marowijne-rivier. Schaal der teekeningen afzonderlijk 1/20. Zie *topu*.

Roerspanen. a: van het Para-district, b en c van de Marowijne; alle drie gebruikt tot het roeren in groote potten (zie *kasiri*. 1/20 der grootte. d = *akami eku-narï* (zie het woord), gebruikt voor kleinere dingen. 1/6 der grootte. Zie *tupo*.

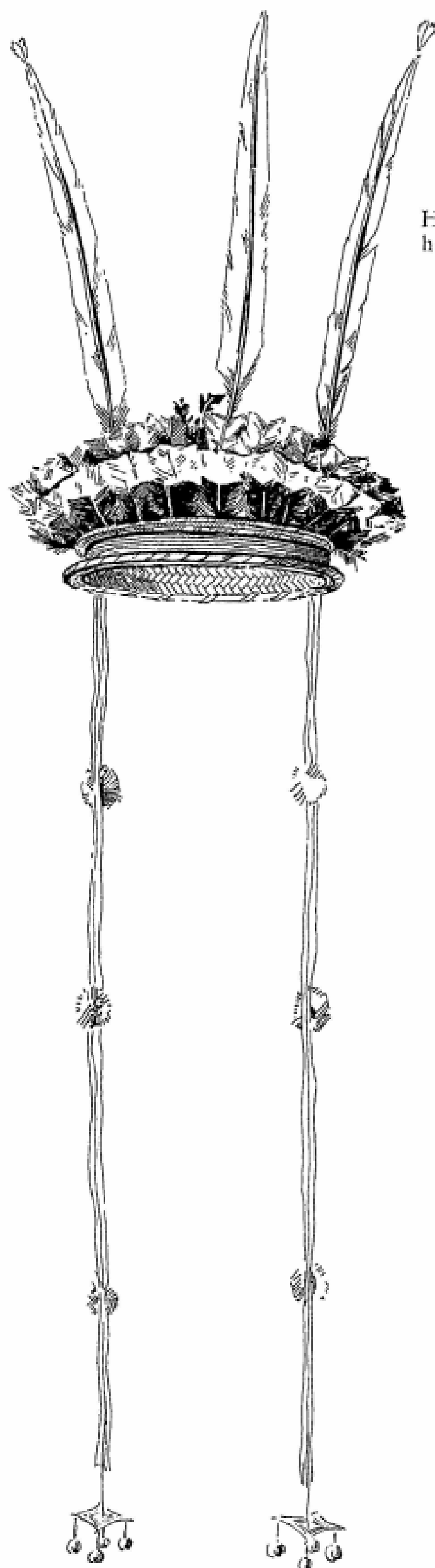
Van de lange reep *ulémari*-bast wordt een stukje afgesneden; zie *ulémari*.

In het glad-gekrabde stukje binnen-bast wordt bladeren-tabak gelegd; zie *ulémari*.

De sigaar wordt gerold; zie *ulémari*.

Het kleine veeren hoofdtooisel. Zie *umari*, n°. 2.

Onderstuk der katoenen sierkoorden, welke van het veeren hoofdtooisel neerhangen: sierlijk bindwerk, koperen schelletje, glinsterende kever-dekschilden. Zie *umari*, n°. 2.

De Surinaamsche haas; zie *urana*.

usę (b)

usę (a)

usę (c)

Verschillende wijzen van haardracht: a = ponie; b en c = vlechten; d = kleinere vlecht enkel van het voorhoofdshaar (zie ook de foto onder *pičani*); e = haardot; f = naar Europeeschen trant; g = mooie vlechtwijze. Zie *usę*.

usę (d)

usę (e)

usę (f)

usę (g)

Ne'i pato te sirito namba ehe.

M.M. ♪ = 160

Ne'i pato te sirito namba ehe ? Ne'i

pato te sirito namba ? Ne'i pato te

sirito namba ehe Ne'i pato te sirito

namba Ne'i pato te sirito namba

ehe sirito amba ehe Ne'i pato

sirito namba ehe Ne'i pato te

sirito

N.B. ' = korte rust (meer ademhaling). ~~~ = ritenuto ‿ = legato = portamento.

Voorbeeld van een danslied en van de wijze, waarop zulk een lied gezongen wordt. Zie *uwa*, n°. 6.

M.M. ♪ = 160. Tere tere.

Tere re re, te-re re re, te-re re re

Te-re re re re te-re re re re

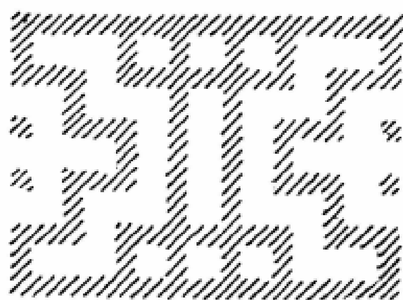
te-re re re re te-re re re re

te-re re re te-re-re re re.

Aanhef van een danslied; zie *uwa*, n°. 6.

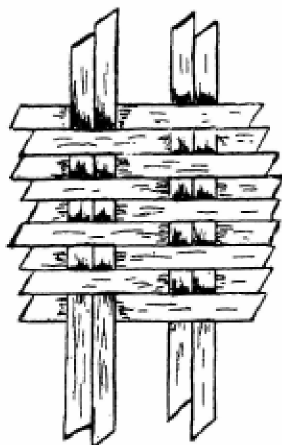

De warimbo-plant;
zie *waruma*, n°. 1.

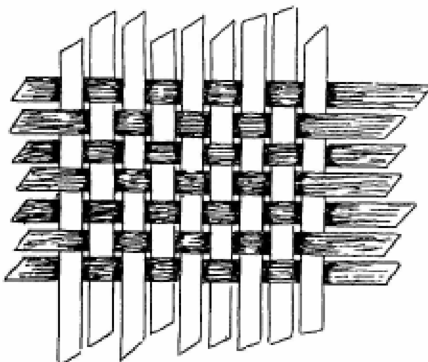

Vlecht-patroon: *waruma mi-lï* = wortels van de warimbo.
Zie *waruma*, n°. 1.

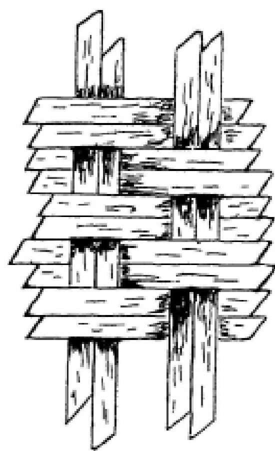
De twee-richtings-methoden:
recht vlechtwerk.

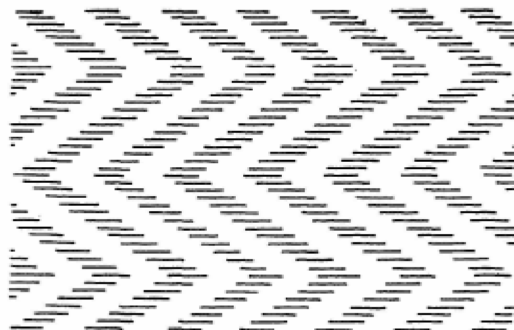
I-čapasi-rï;
zie *waruma*, n°. 14.

Pikiri; zie *waruma*, n°. 13.

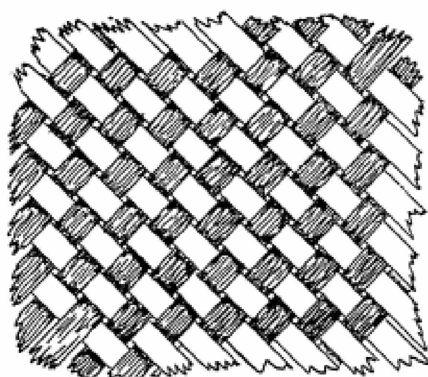

Pikiri:
zie *waruma*, n°. 15.

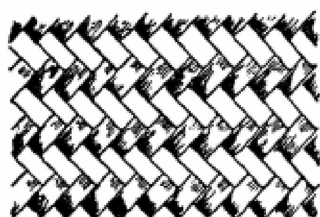

Arabo; zie *waruma*, n°. 17.

De twee-richtings-methoden:
diagonaal vlechtwerk
(algemeene methoden).

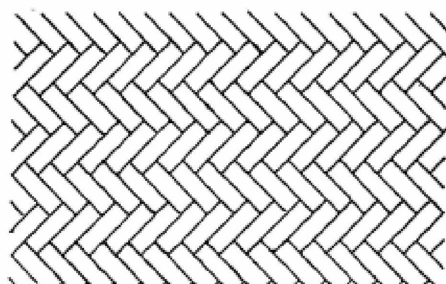
De diagonale één-slag; zie *waruma*, n°. 19.

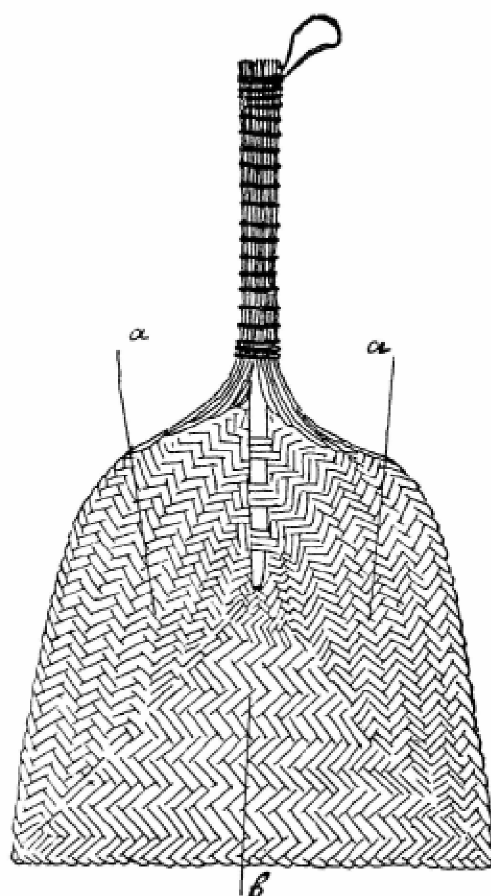
De diagonale twee-slag; zie *waruma*, n°. 20.

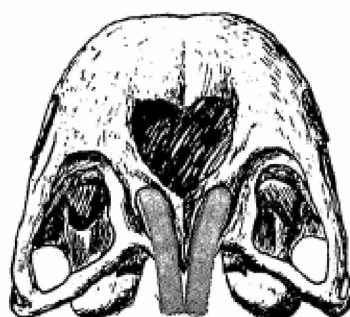
Walīlpa pipo; zie *waruma*, n°. 20.

De diagonale drie-slag; zie *waruma*, n°. 21.

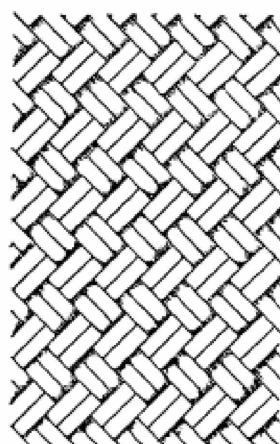

Toripun, 1/3 der grootte; a = *purg-no (y)arabo-rī* = de rechtopstaande logologo; b = *palo-ng-n (y)arabo-rī* = de liggende logologo. Zie *waruma*, n°. 21.

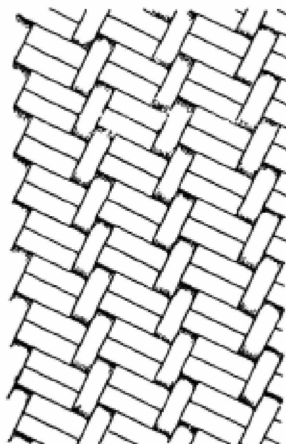

Schedel met snijtanden van het konijn *(akuri yg-rï)*. Zie *waruma*, n°. 22.

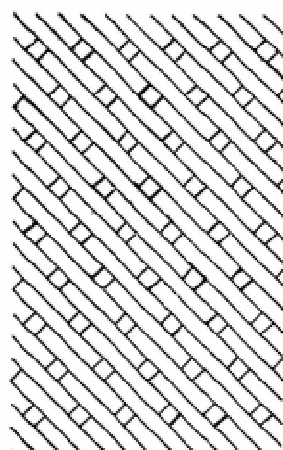
De twee-richtings-methoden: diagonaal vlechtwerk
(Bijzondere methoden).

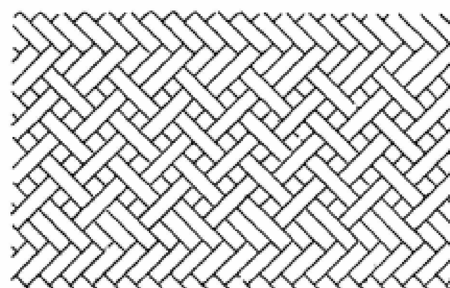
Konijnen-tanden; zie *waruma*, n°. 22.

Mieren-pad; zie *waruma*, n°. 23.

Schoone savana; zie *waruma*, n°. 25.

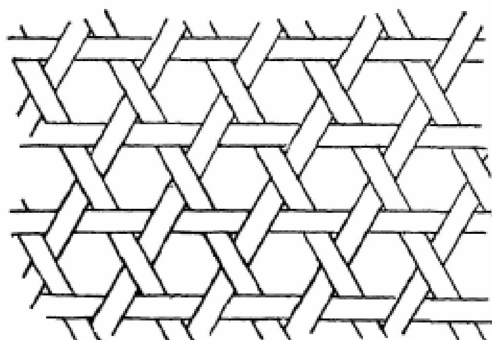

Bast van de Mauritius-vrucht; zie *waruma*, n°. 24.

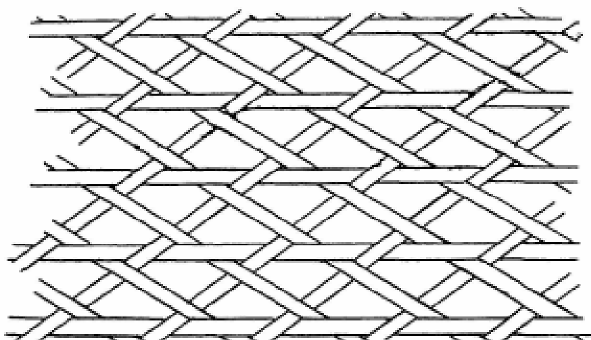

Alikruiken; zie *waruma*, n°. 24.

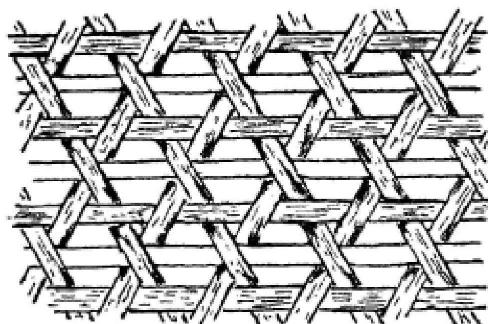
De drie-richtings-methoden

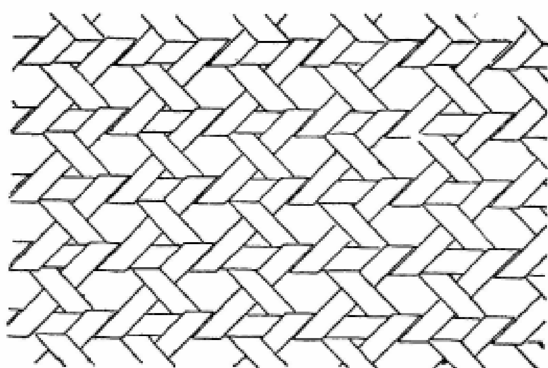
Kurukuru ẹnu-ru; zie *waruma*, n°. 27.

Kwẹikẹ ẹnu-ru; zie *waruma*, n°. 29, a.

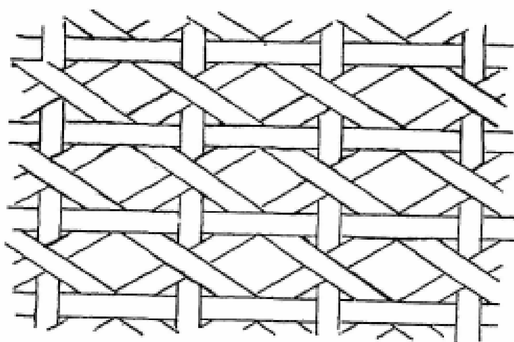

Pikiri ẹnu-ru; zie *waruma*, n°. 28.

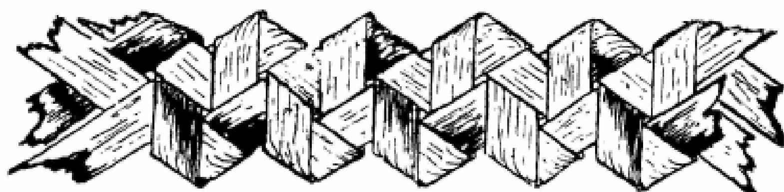

Pẹsi (y)arï; zie *waruma*, n°. 29, b.

De vier-richtings-methoden

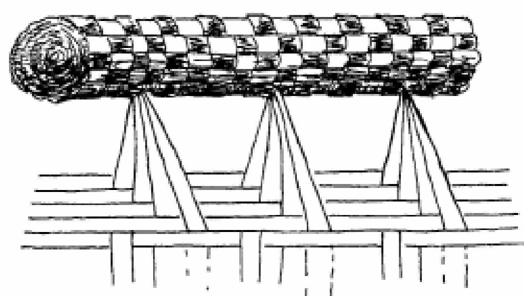

Pamakari; zie *waruma*, n°. 30.

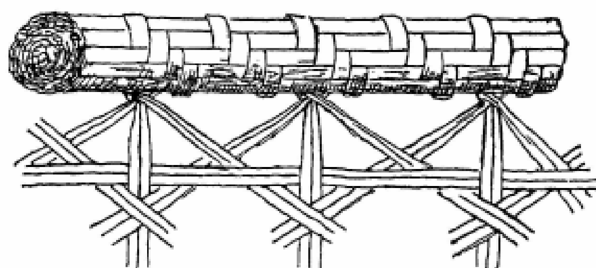

Tanden van de zoetwaterhaai; zie *waruma*, n°. 32.

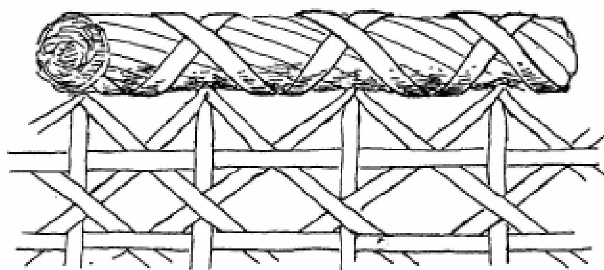
Rand-vervaardiging

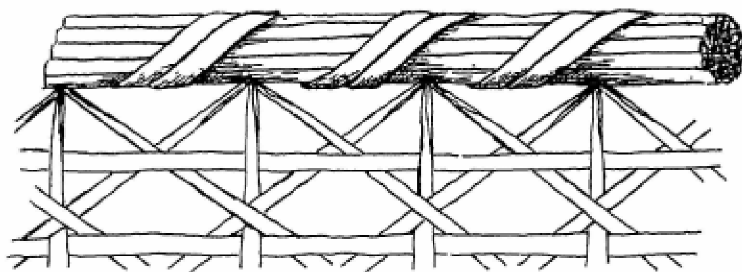
De sriba-rand; zie *waruma*, n°. 34.

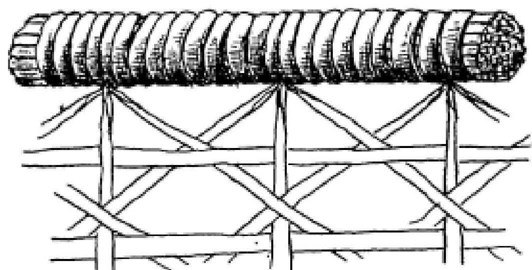
De draaikolk-rand; zie *waruma*, n°. 35.

De koertaka-rand; zie *waruma*, n°. 36.

Eerste wijze van rand-*bindsel*; zie *waruma*, n°. 36, N. B.

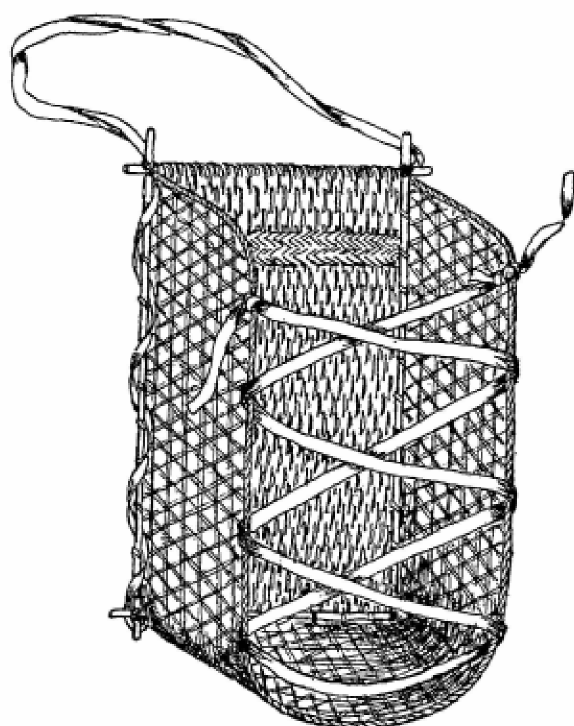

Tweede wijze van rand-*bindsel*;
zie *waruma*, n°. 36, N. B.

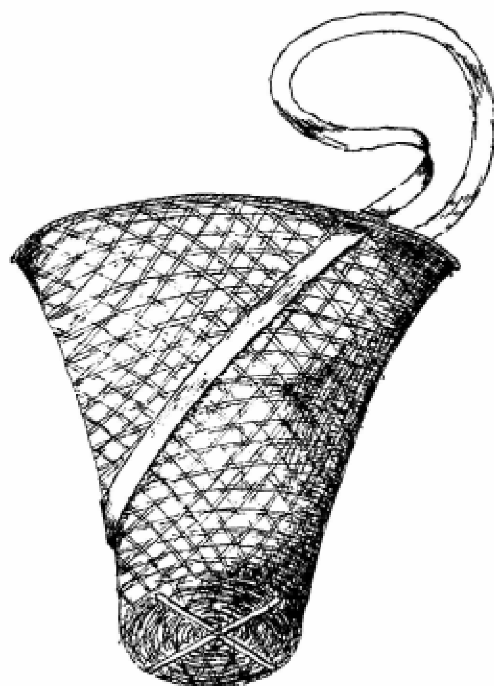
Draagmanden.

De draagmand *tuwegoro* genaamd; 1/10 der grootte. Zie *waruma*, n°. 43.

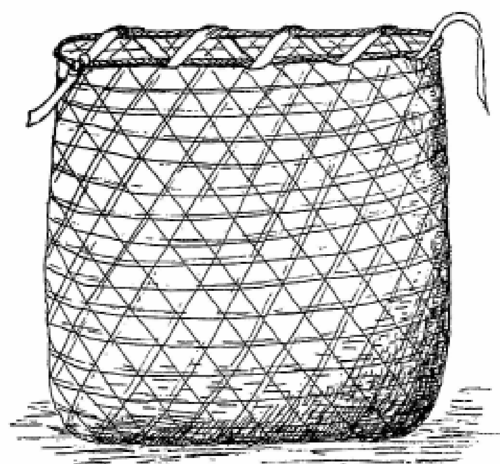

Patoto, 1/8 der grootte; zie *waruma*, n°. 43.

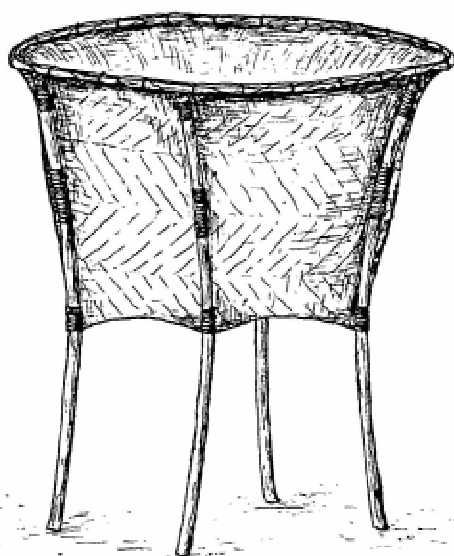
Kuru-kuru (Pamakari), 1/7 der grootte; zie *waruma*, n°. 43.

Draagmanden

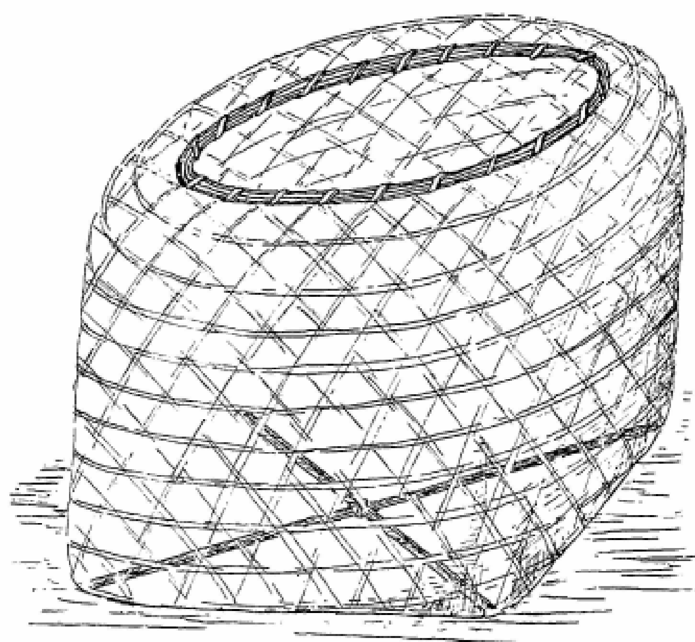

Kweikę, 1/6 der grootte; zie *waruma*, n°. 43.

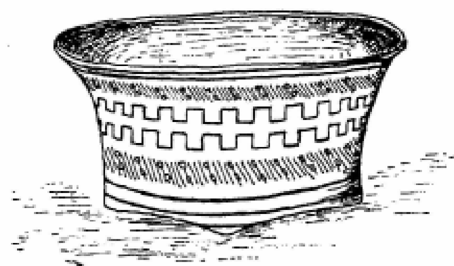
Huismanden

Matutu, 1/10 der grootte; aangetroffen in Sanderij. Vlechtmethode: schoone savana. Zie *waruma*, n°. 44.

Akasi, 1/7 der grootte; zie *waruma*, n°. 43.

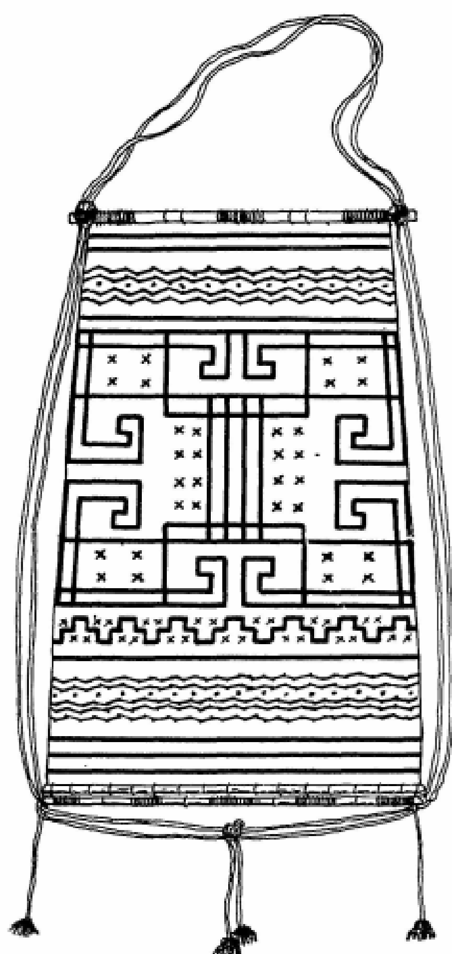

Matutu, 1/6 der grootte; zie *waruma*, n°. 44.

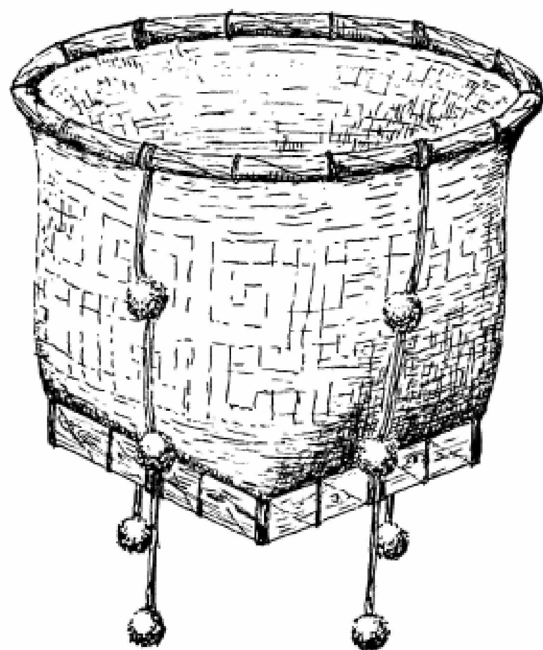
Huismanden

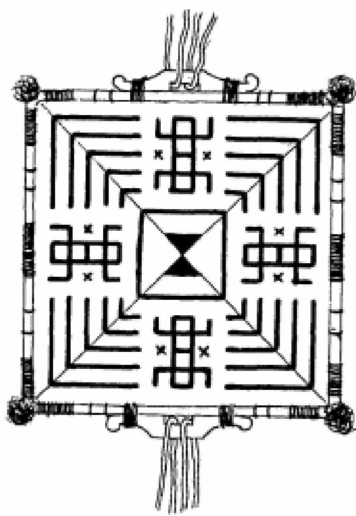
Pakara, ⅙ der grootte; siermand voor mannen. Zie *waruma*, n°. 44.

Pasuwa, ⅙ der grootte; zie *waruma*, n°. 44.

Pakara, ⅙ der grootte; siermand voor vrouwen. Zie *waruma*, n°. 44.

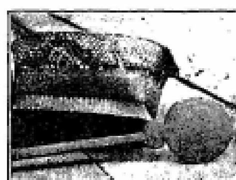

Bovenkant der *pasuwa*; zie *waruma*, n°. 44.

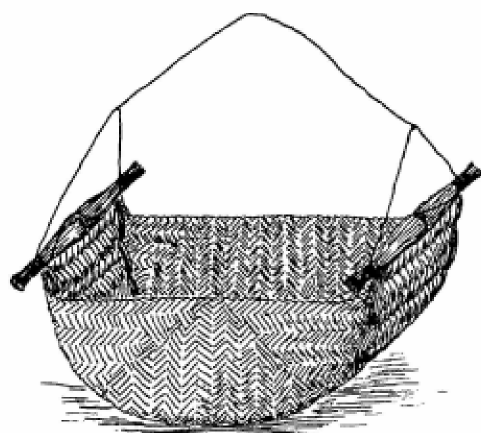
Huismanden

Tonoro yenë, 1/5 der grootte; zie *waruma*, n°. 44.

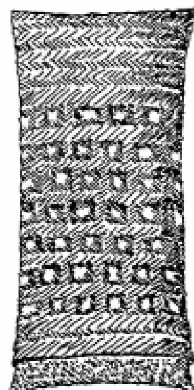
Kurukuru; zie *waruma*, n°. 44

I-čapasi-rï, 1/5 der grootte; zie *waruma*, n°. 44.

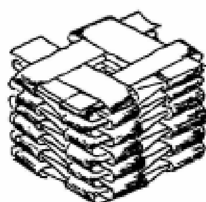

Kurukuru; 1/6 der grootte; zie *waruma*, n°. 44.

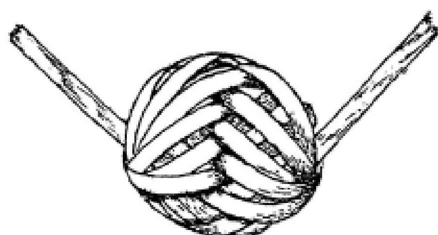

Sigarenkoker; zie *waruma*, n°. 48 (1/3 der grootte).

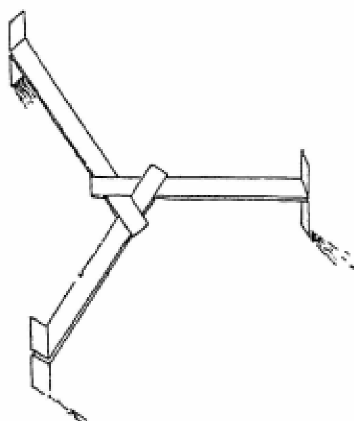
Speelvoorwerpen

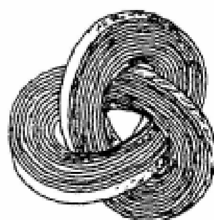
Arumuniča, 1/1 der grootte; zie *waruma* n°. 49.

Mope epu-po, 1/1 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

Woka, 1/2 der grootte; zie *waruma*, n°. 49

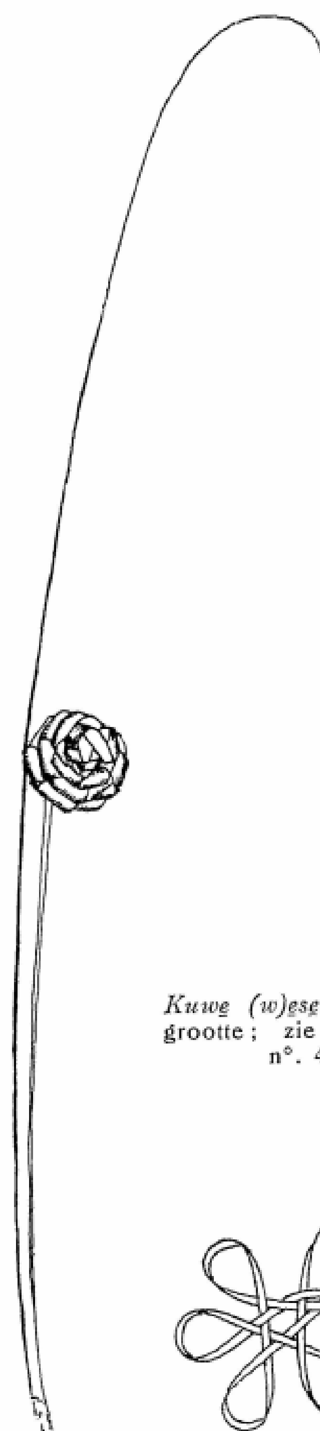

Vrucht der *aturia*, 1/1 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

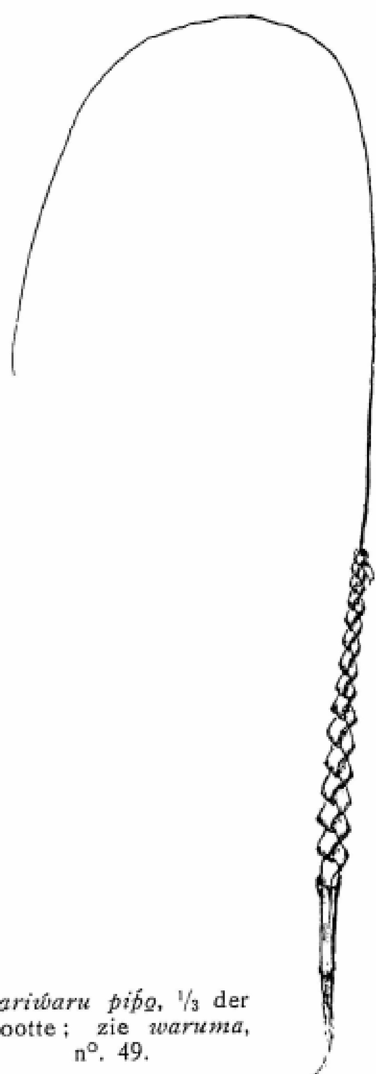

Vrucht der *aturia*, 1/1 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

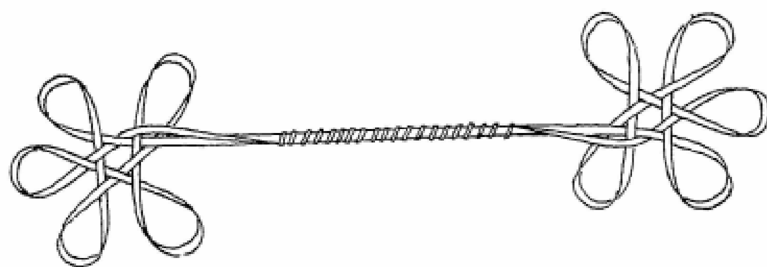
Speelvoorwerpen

Kuwe (w)esen, 1/3 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

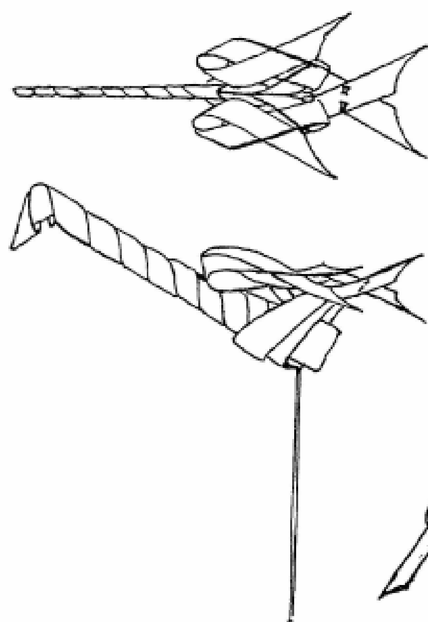

Kariwaru pipo, 1/3 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

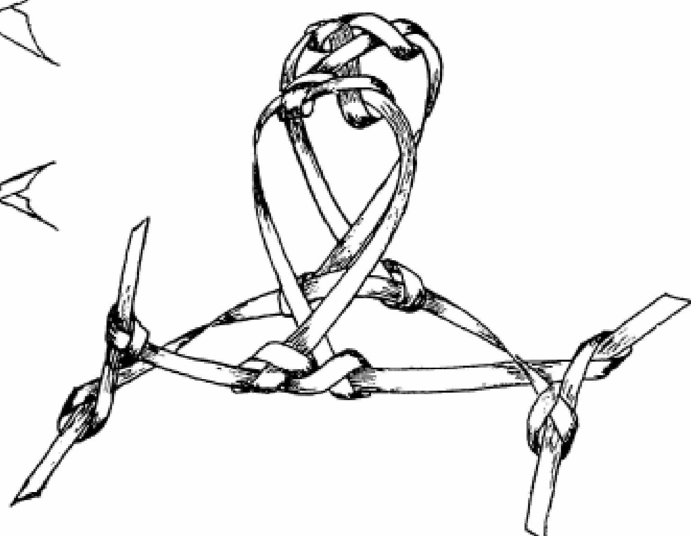

Kaikusi aña-rï, 1/3 der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

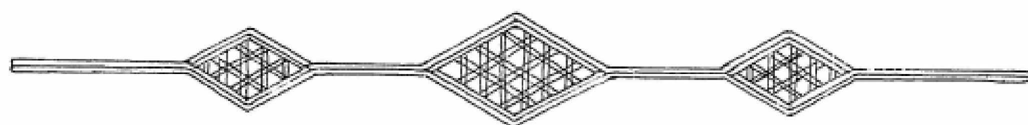
Speelvoorwerpen

Wanawanari, ½ der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

Wuiltai, ½ der grootte; zie *waruma*, n°. 49.

Mieren-gordel; zie *waru-waru*.

De leguaan; zie *wayamaká*.

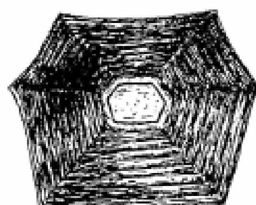

Fig. 1. Schub van een schild der schildpad; ½ der ware grootte. Zie *wayamu*, n°. 2, a.

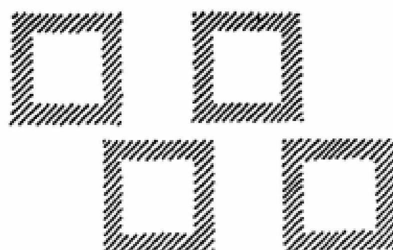

Fig. 2. Vlechtfiguur *wayamu pipo* genaamd. Zie *wayamu*, n°. 2, a.

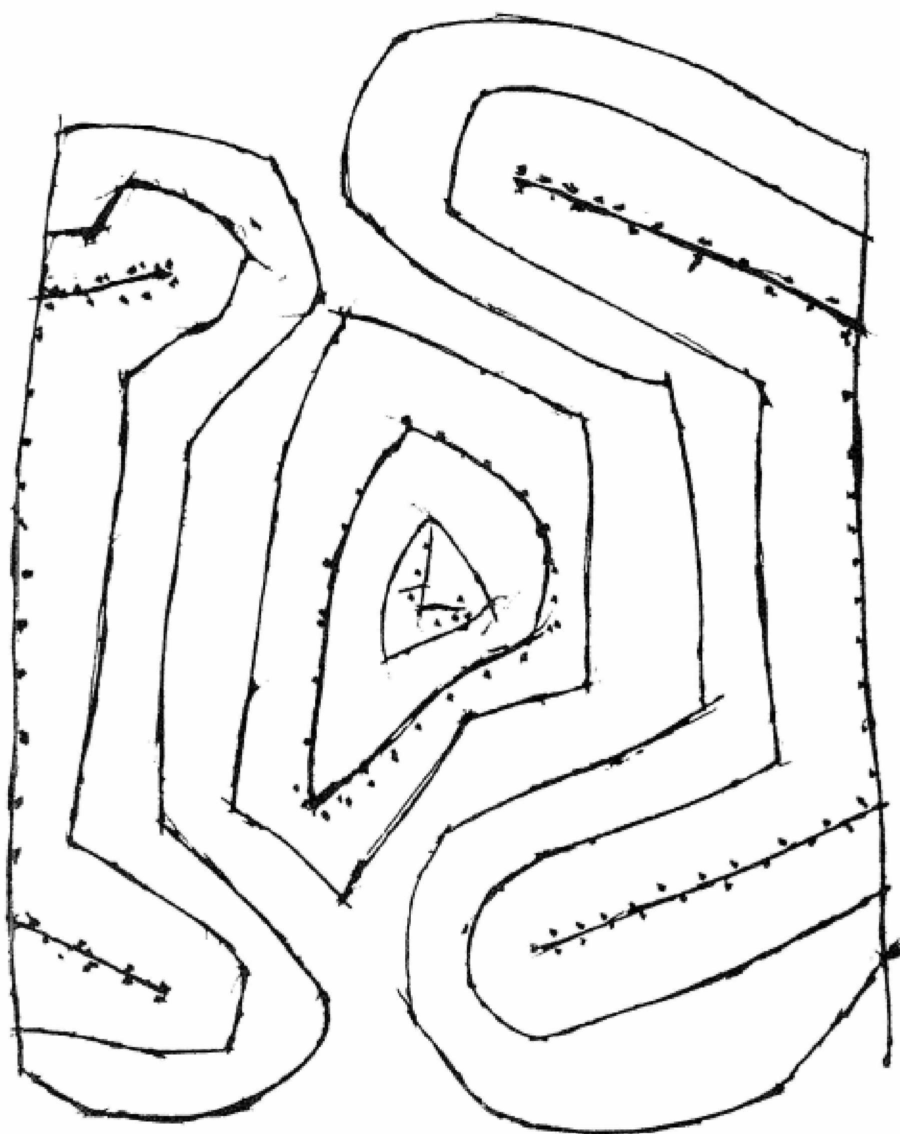
Fig. 3. Vlechtpatroon: *wayamu ęngana mę-rï*; zie *wayamu* n°. 2, a.

Fig. 4. De *matutu*-mand met de schildpad-teekening als ornament. Zie *wayamu*, n°. 2, a.

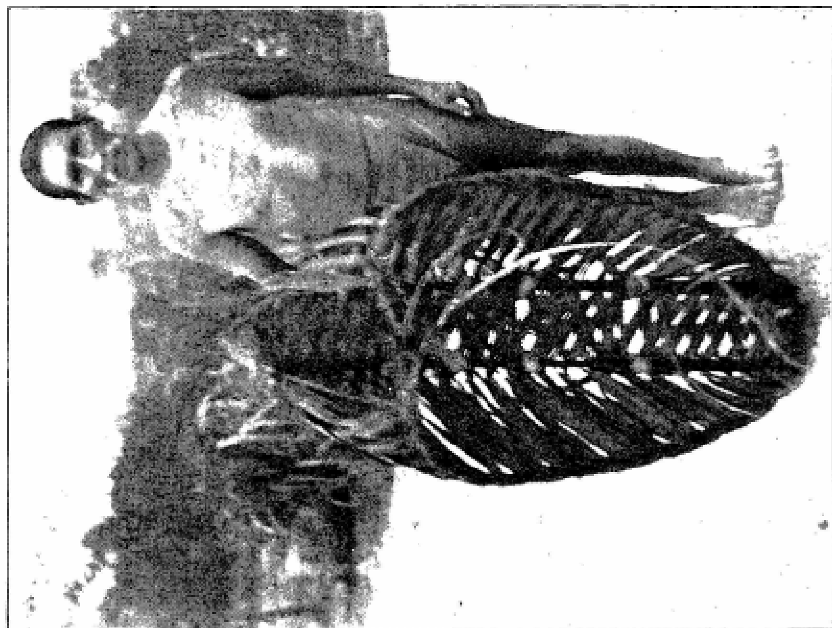
Fig. 5. De *yamatu*-mand met de teekening: voetzool van den savana-hond. Zie *wayamu*, n°. 2, a.

Hoe een Karaïbsche vrouw van Rijsdijkweg met *kumeti*-sap een schildpad teekende in mijn schetsboek. Zie *wayamu*, n°. 3.

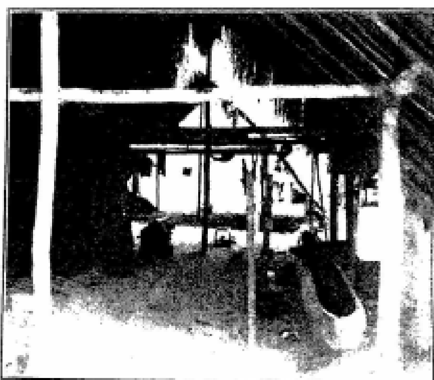
Een Karaïb uit Pierre-kondre (Boven Suriname) met een uit twee (of meerdere) pina-bladeren gevlochten spoedkorf, *wayarim o* genaamd. Zie *wayarimbo*.

De spoedkorf (*wayarimbo*) kan soms zeer groote afmetingen hebben. Zie *wayarimbo*.

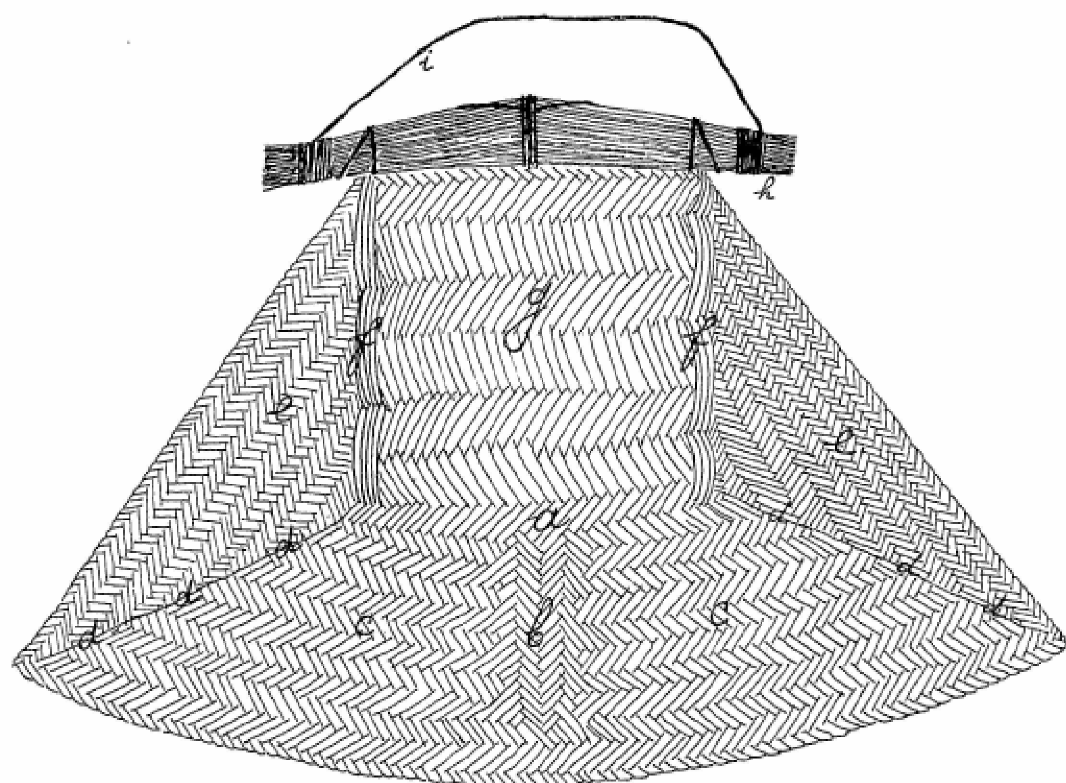
Men draagt den grooteren *wayarimbo* met behulp van één voorhoofd-band en twee schouder-banden. Zie *wayarimbo*.

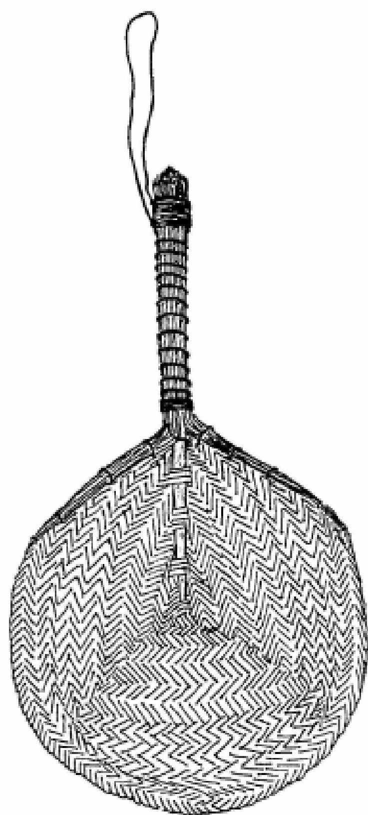
De boot behoort ook tot het huisraad; men laat er de dranken in gisten. Zie *woku*, n°. 5.

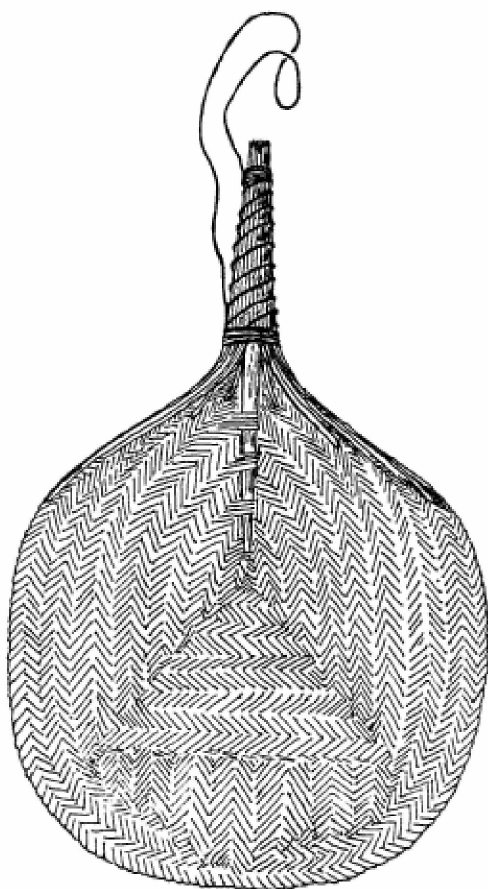
Woli-ẃoli, 1/3 der grootte. De waaier is gevlochten naar de methode: „borst van de marail". Zie *woli-ẃoli*, n°. 1.

Woli-ẃoli, 2/5 der grootte. Deze waaier en zijn onderdeelen worden besproken onder *woli-ẃoli*, n°. 2; zijn vervaardiging onder *woli-ẃoli*, n°. 2 en 3.

Toripun, 1/3 der grootte; vervaardigd bij wijze van een „botje". Zie *woli-ẃoli*, n°. 5.

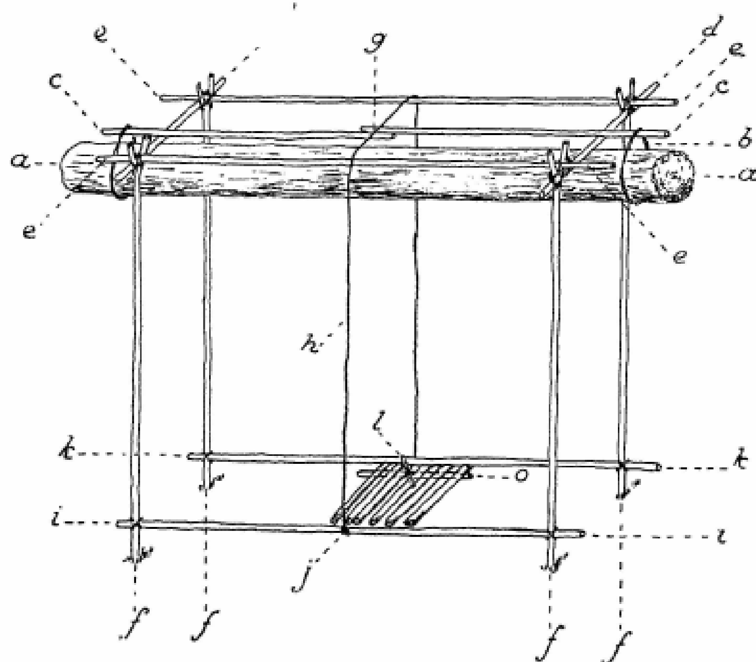
Toripun, 1/3 der grootte; vervaardigd bij wijze van een „botje". Zie *woli-ẃoli*, n°. 5.

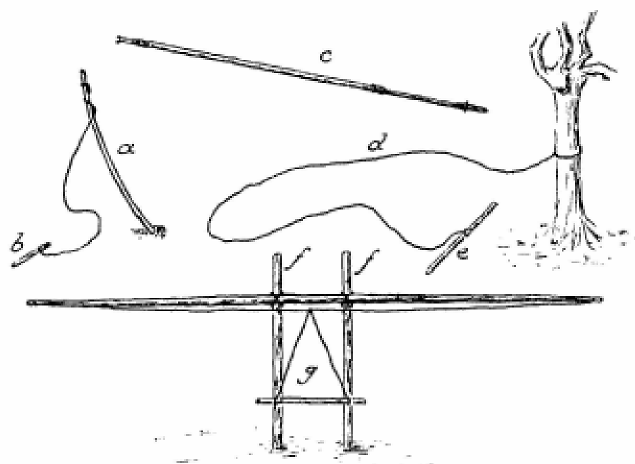
De gewone kleeding bij vrouwen en meisjes bestaat uit een lenden-doek (op de foto niet te zien) en uit een tweeden, grooteren doek, die op een der schouders vastgeknoopt wordt. Zie *wọmun*, n°. 5, b.

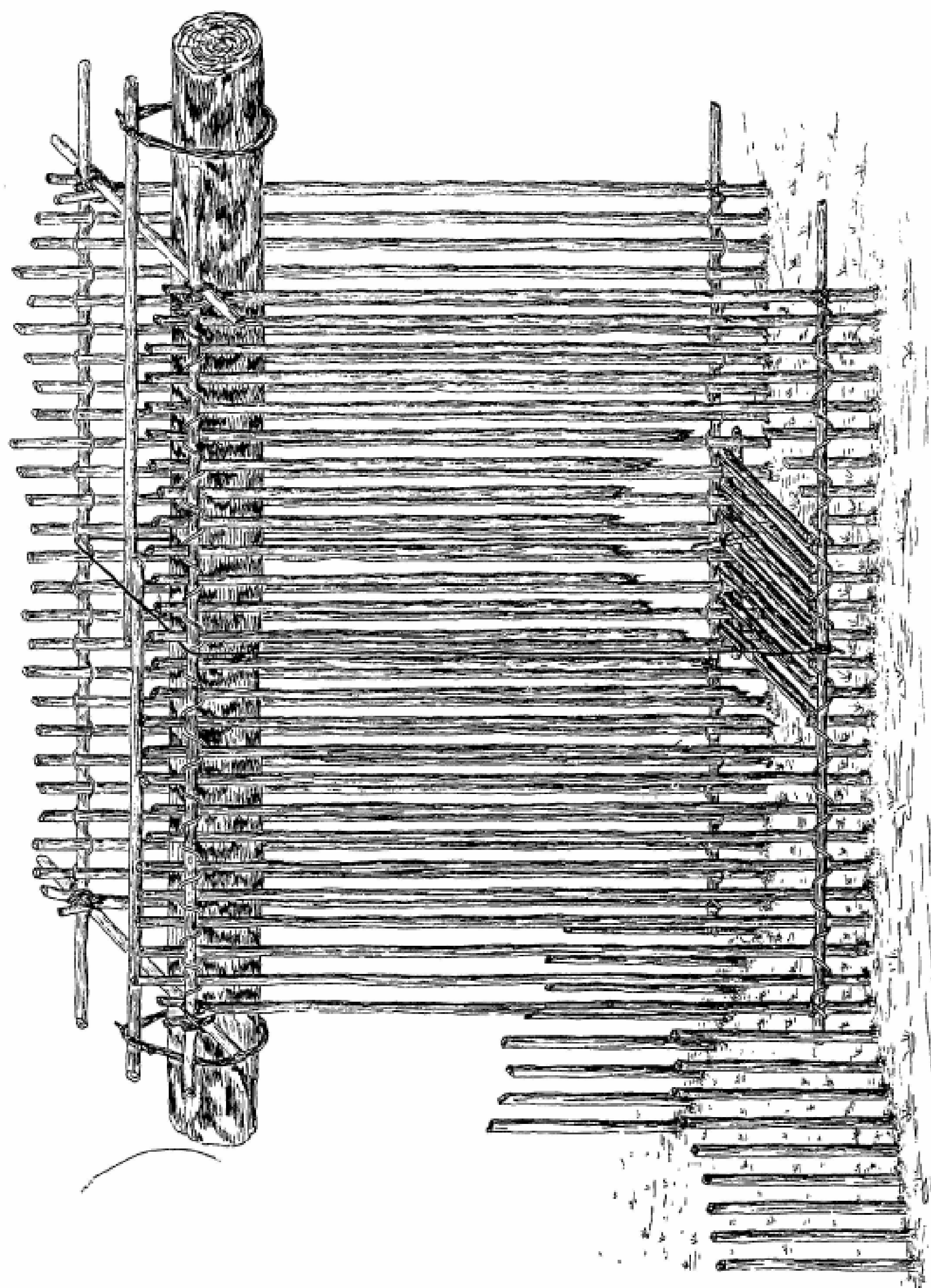
Karaïbsche vrouwen van de Donder-kreek (Wayombo) bij gelegenheid van een feest. Men lette op haar kleederdracht. Zie *wọmun* = kleed, n°. 5, b.

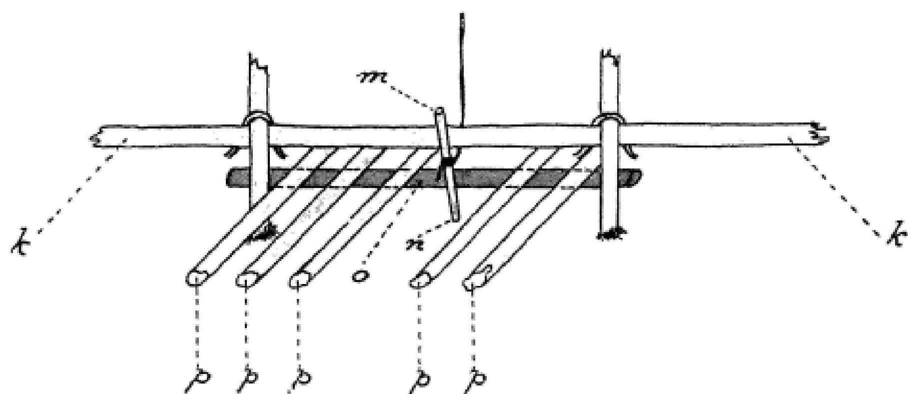
Ponga, n°. 1. Het geraamte van den val; zie *wotaro*, n°. 5, a.

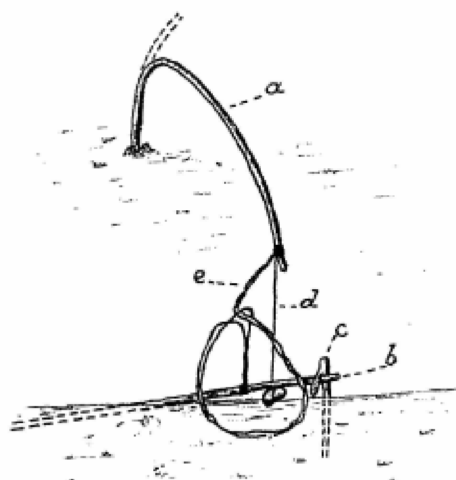
Benoodigdheden tot het „zetten" van van een boog. Zie *wotaro*, n°. 6, b.

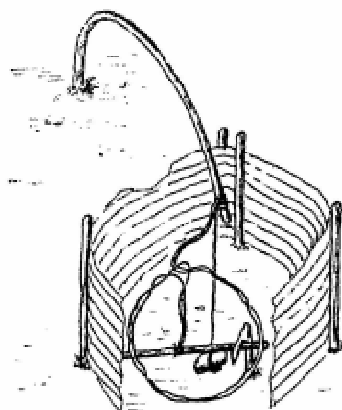
Ponga, n°. 3; zie *wotaro*, n°. 5, a.

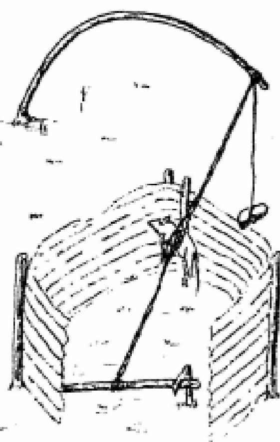
Ponga, n°. 2. Middel om de val te zetten; zie *wotaro*, n°. 5, a.

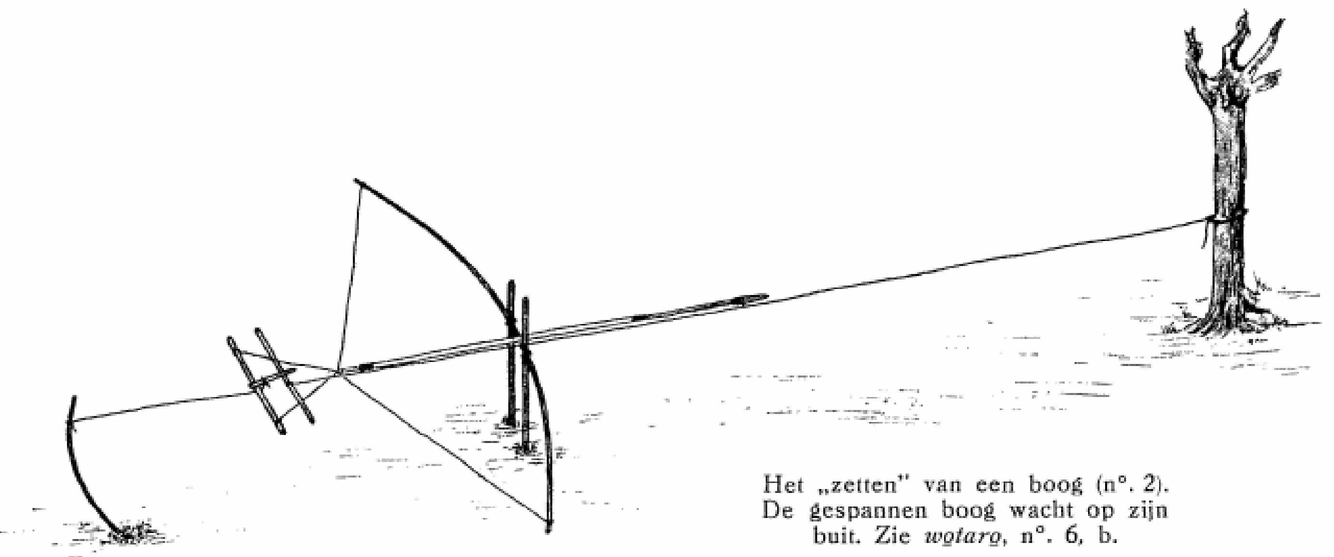
Sirandu enan-dopo, n°. 1;
zie *wotaro*, n°. 5, c.

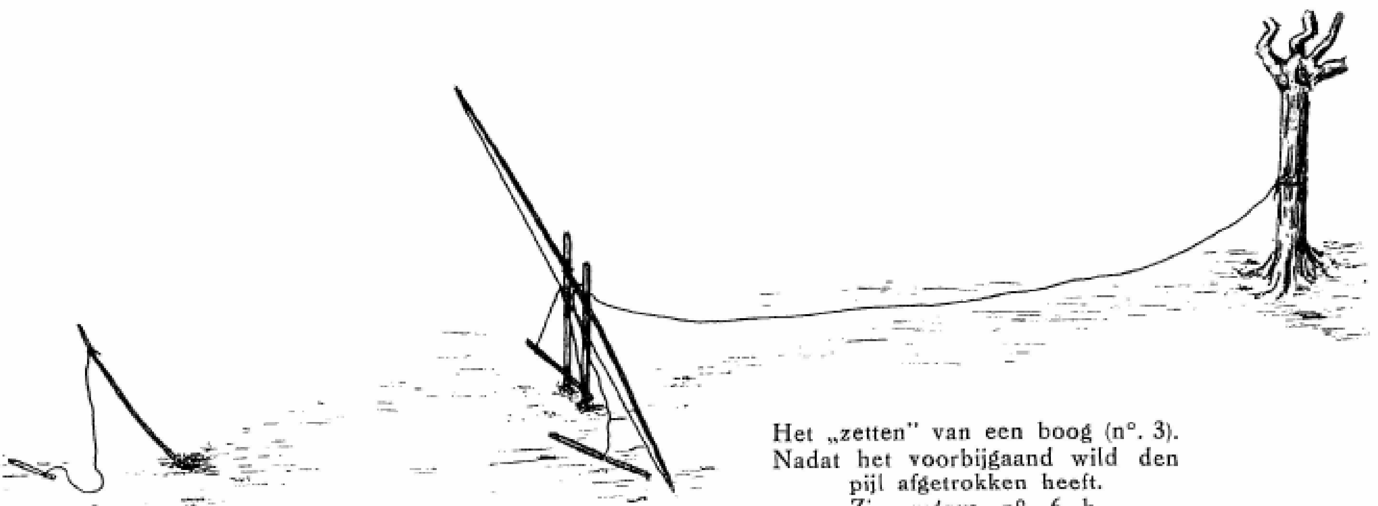
Sirandu enan-dopo, n°. 2;
zie *wotaro*, n°. 5, c.

Sirandu enan-dopo, n°. 3;
zie *wotaro*, n°. 5, c.

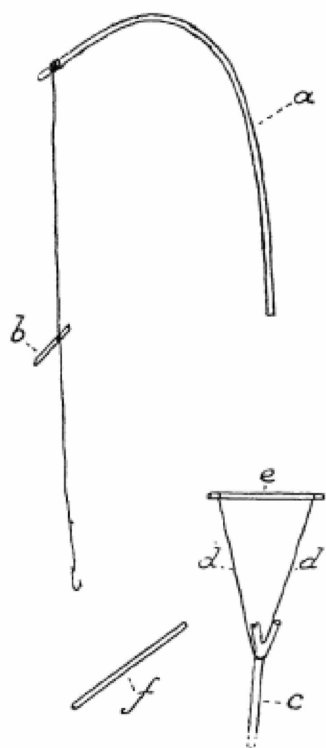
Het „zetten" van een boog (n°. 2).
De gespannen boog wacht op zijn buit. Zie *wo̱taro̱*, n°. 6, b.

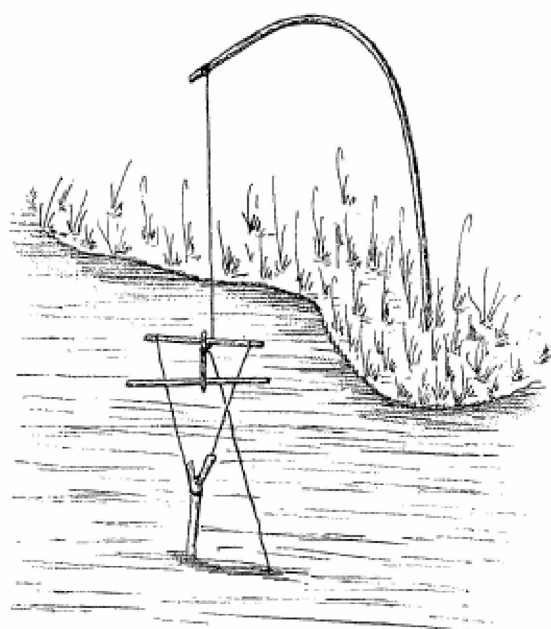
Het „zetten" van een boog (n°. 3).
Nadat het voorbijgaand wild den pijl afgetrokken heeft.
Zie *wo̱taro̱*, n°. 6, b.

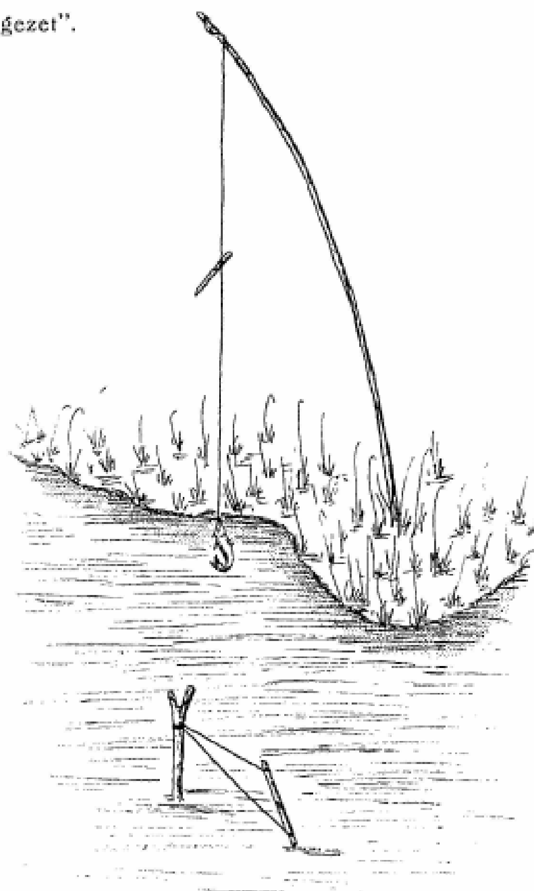
Het thuis brengen van den buit; zie *wotaro*, n°. 8.

Kowei (n°. 1). Benoodigdheden voor den springhaak. Zie *woto*, n°. 2, b.

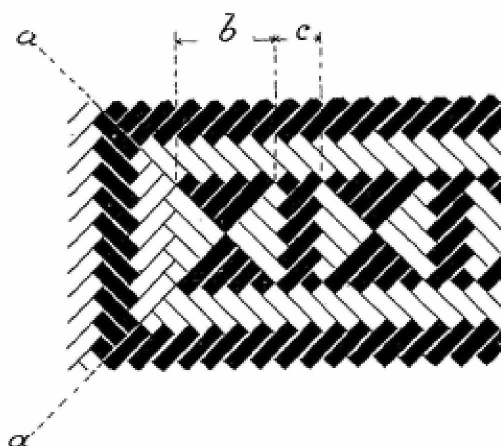
Kowei (n°. 2). De springhaak is „gezet".
Zie *woto*, n°. 2, b.

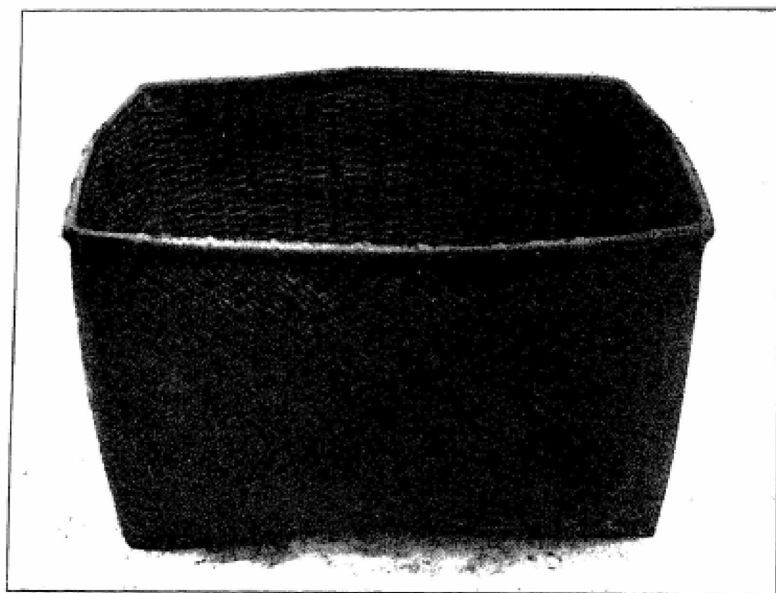
Kowei, n°. 3. De visch wordt opgetrokken.
Zie *woto*, n°. 2, b.

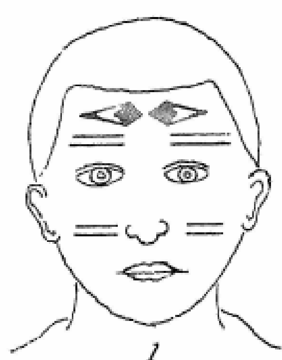
De waterdichte mand „*yamatu*" genaamd. Zie bij *yamatu*, n°. 1—3.

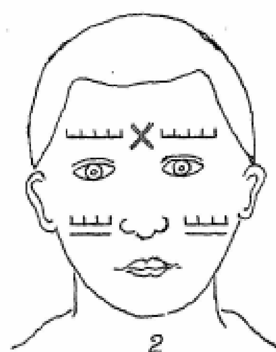

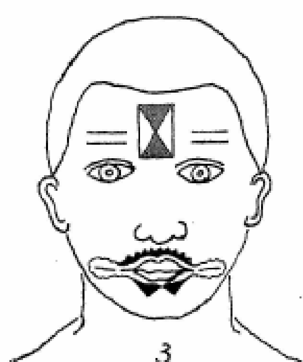
Aanvang van het pagaal-vlechtwerk. A = de reepensnijdster; b = de slak; c = borst van den kleinen guiake. Zie *yamatu*, n°. 7.

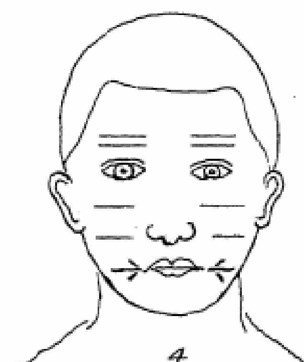

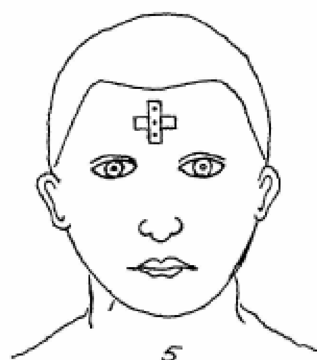
Onderstuk der mand *yamatu* genaamd. Uit de verschillende vlechtmethoden ziet men duidelijk, dat de mand twee wanden heeft. De binnenwand is de *čapasi-rï*. De buitenwand is gevlochten naar de methode, *akurï yę-rï* = konijnentanden genaamd. Zie *yamatu*, n°. 3.

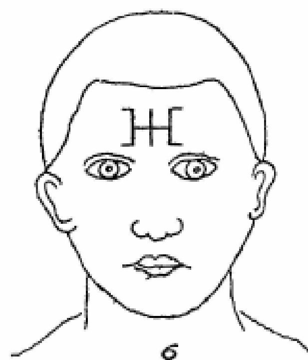

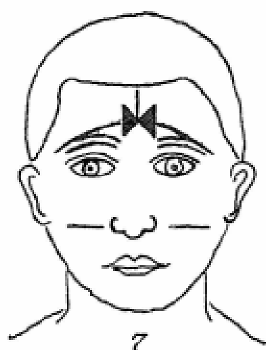

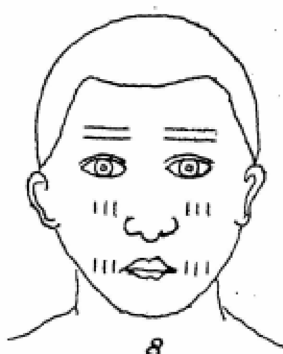

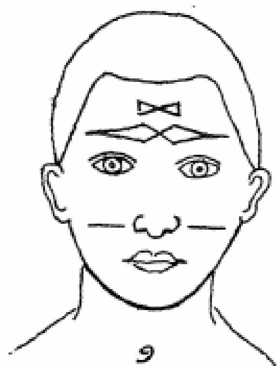

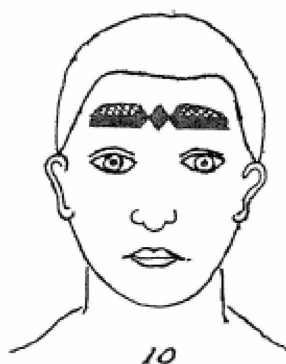

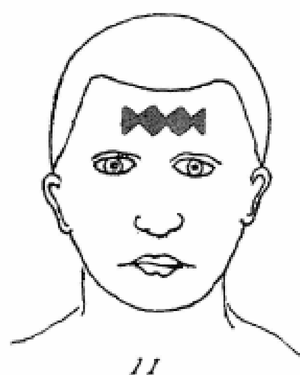
Enkele voorbeelden van gelaatsteekeningen;
zie *yamun*, n°. 18.

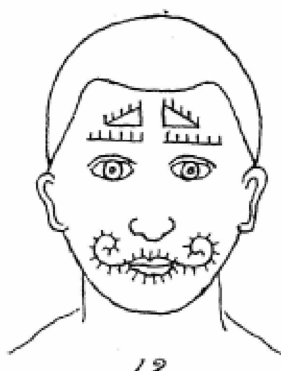

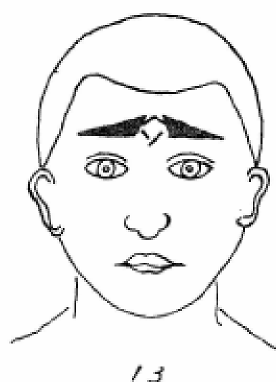

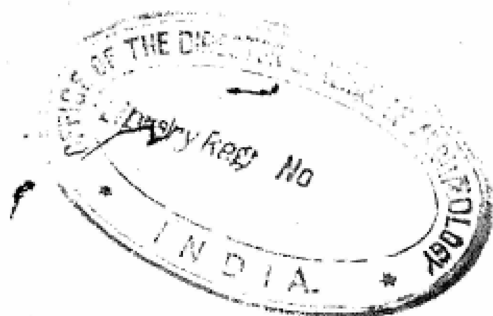
Enkele voorbeelden van gelaatsteekeningen; zie *yamun*, n°. 18.

OVER DE TEMPORA VAN DE IMPERATIVUS EN DE CONJUNCTIVUS HORTATIVUS-PROHIBITIVUS IN HET GRIEKS,

DOOR

A. POUTSMA

VERHANDELINGEN DER KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
AFDEELING LETTERKUNDE
NIEUWE REEKS, DEEL XXVII, No. 2

UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM 1928

Gaarne betuig ik ook op deze plaats mijn hartelike dank aan Prof. Dr. D. C. Hesseling voor zijn vriendelike belangstelling in deze studie van mij en zijn goede wenken, waarmee ik mijn voordeel heb kunnen doen.

Het Engels van het 'Abstract' dank ik mijn broer H. Poutsma, die natuurlik voor de inhoud daarvan generlei verantwoordelikheid draagt.

ALB[S]. POUTSMA.

> Eine Schwierigkeit, die mit keiner anderen weder an häufigem Vorkommen noch an zähem Widerstreben zu vergleichen ist, bildet im Griechischen der Aorist in seinem Verhältniss zum Präsens und Imperfektum.
>
> Blass, *Aorist und Imperfekt* (*Rhein. Mus.*, XLIV, 1889, p. 406).

§ 1. Het volgende betoog, een poging om tot klaarheid te komen op een gebied, waarvan een kenner als Blass heeft geschreven wat hierboven staat als motto, gaat uit van een paar passages in de Syntaxis van Apollonius Dyscolus over het karakter van Praesens en Aoristus Imperativi; om twee redenen. Primo is hier iemand aan het woord voor wie het Grieks moedertaal was en wiens getuigenis dus daarom alleen reeds van belang is; secundo stemt wat hij zegt in principe overeen met hetgeen moderne taalwetenschap in dezen onder meer leert; wat de waarde van zijn getuigenis natuurlik verhoogt.

Ik heb dus gemeend te moeten beginnen met gelovig te zijn en, terwijl ik deze oude-nieuwe leer toets aan de literatuur van Homerus tot en met de Nieuwe Komedie, voorzover ik die ken, aan dat geloof zolang mogelik vast te moeten houden, trachtend vrij te blijven van gewrongen interpretatie, maar tevens gedachtig aan wat mijn ervaring in dezen mij heeft geleerd: dat menigmaal, wat aanvankelik onbegrijpelik scheen, bij herhaald zich verdiepen in de samenhang opgehelderd wordt.

Het is me voornamelik te doen geweest om de tempora van de Imperativus en de Conjunctivus hort-prohib.; maar waar ik overeenstemming zag tussen deze en de andere Modi en de nominaalvormen, heb ik niet nagelaten ook deze in mijn betoog te betrekken.

Dit weinige zij genoeg ter inleiding: propero ad rem.

I.

Het karakter van Praes. en Aor. Imper. enz. in het algemeen.

a.

Volgens Apollonius.

§ 2. De bovenbedoelde passages in de Syntaxis van Apollonius luiden, met weglating van wat hier niet terzake doet, als volgt. 1. (*Περὶ συντάξεως*, p. 253, 6 sqq. Bkk): *ὁ ἀποφαινόμενος οὕτω· γράφε, σάρου, σκάπτε, ἐν παρα-*

τάσει τῆς διαθέσεως τὴν πρόσταξιν ποιεῖται. ὅ γε μὴν λέγων· γ ρ ά ψ ο ν, σ κ ά ψ ο ν, οὐ μόνον τὸ μὴ γενόμενον[1]) *προστάσσει, ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον ἐν παρατάσει ἀπαγορεύει, εἴ γε καὶ τοῖς γράφουσιν ἐν πλείονι χρόνῳ προσφωνοῦμεν τὸ γ ρ ά ψ ο ν, τοιοῦτόν τι φάσκοντες, μὴ ἐμμένειν τῇ παρατάσει, ἀνύσαι δὲ τὸ γράφειν.* 2. (ibid. p. 70 sq.): *εἰς τὸ γίνεσθαι οὖν ἢ γενέσθαι ἡ πρόσταξις γίνεται, εἰς μὲν παράτασιν σ κ α π τ έ τ ω, εἰς δὲ συντελείωσιν σ κ α ψ ά τ ω.* D.i.: 1. „Hij die zich aldus uitlaat: *γράφε, σάρου*[2]), *σκάπτε*, beveelt dit met dien verstande, dat er *παράτασις* moet zijn van de uitvoering. Hij echter die zegt: *γράψον, σκάψον*, beveelt niet alleen hetgeen niet gedaan is (of: wordt), maar verbiedt ook, dat het gedaan wordt met *παράτασις*. Hen immers die wat lang doen over het schrijven, voegen we toe: *γράψον*; waarmee we zo iets bedoelen als: dat ze niet moeten volharden in die *παράτασις*, maar het schrijven ten einde brengen." 2. „Met gedachte dus aan (toekomstig) bezig zijn te geschieden of totstandkomen wordt het bevel gegeven; denkt men aan *παράτασις*: *σκαπτέτω*, denkt men aan *συντελείωσις*: *σκαψάτω*." [3])

---

[1]) Uhlig (*Gramm. Graeci*, II) geeft hier de voorkeur aan het Praesens „optimi codicis"; overigens wijkt zijn tekst in deze citaten niet af van die van Bekker.

[2]) = *σαῖρε*.

[3]) *παράτασις* is hier = 'zich-uitstrekking', als beweging gedacht, niet als toestand, dus ± = 'voortgang', en is ten aanzien van de handeling zelf, wat 'voortduring' is ten aanzien van de tijd waarin de handeling wordt verricht. — Zoals *πρόσταξιν ποιεῖται* is = *προστάσσει*, zo is *τὴν π. π.* = *τοῦτο* (nl. het *γράφειν* enz.) *προστάσσει*. Bij dit *τοῦτο* behoort *ἐν παρατάσει*, niet bij *π. π.*, evenmin als het in: *τὸ γινόμενον ἐν παρατάσει ἀπαγορεύει* behoort bij *ἀπαγορεύει*. — *ἐν παρατάσει* is prakties = *μετὰ παρατάσεως* (Vgl. Schol. op Dion. Thrax, *Bekk. Anecd.*, II, p. 889, 21 sq.: *Παρατατατικός ἐστι* — nl. *ὁ παρεληλυθὼς χρόνος* — *καθ' ὃν ὁ μὲν χρόνος παρῴχηται, τὸ δὲ ἔργον μετὰ παρατάσεως πέπρακται*). — Het tegendeel van *παράτασις*: *συντελείωσις* (ook wel *τελείωσις* en *συντέλεια*, b.v. pag. 252. 6 en 18 sq.), is = 'ten-einde-brenging', 'volvoering', 'totstandbrenging', 'totstandkoming'. Ik heb echter hierboven beide termen onvertaald gelaten en zal ze ook in het vervolg onvertaald gebruiken, evenals de overeenkomstige adjectiva en adverbia *παρατατικός* (— *ῶς*) en *συντελικός* (— *ῶς*), wanneer ze mij beter en gemakkeliker dienen dan bovengenoemde Nederlandse equivalenten of moderne termen als b.v. duratief en perfectief. — Wat voorts betreft mijn vertaling in de eerste passage van het dubbelzinnige *διάθεσις*, meen ik, dat 'uitvoering' de zin van dit woord hier beter weergeeft dan Buttmann's „Handlung" (Uhlig's „tempus" begrijp ik niet), zoals ook in een passage op deze zelfde pag. 70, die ik, mede ter rechtvaardiging van mijn ingevoegd „toekomstig", hier laat volgen. Polemiserend tegen de *γελοῖοι οἱ* <*μὴ*>*ὑπολαβόντες ῥήματα προστακτικὰ μέλλοντος χρόνου*, schrijft Apollonius o.a.: *ἅπαντα τὰ προστακτικὰ ἐγκειμένην ἔχει τὴν τοῦ μέλλοντος διάθεσιν, προστασσόμενα ἢ εἰς παρατατικὴν διάθεσιν ἢ εἰς* [*ὑπερ*]*συντελικήν*. Hierin is het eerste *διάθεσιν* = 'voorstelling' = *ἔννοιαν* enige regels verder in: *κατὰ τὴν τοῦ χρόνου ἔννοιαν* (waarmee vgl. op p. 250 sq.: *περὶ τῆς ἐγγινομένης χρονικῆς διαθέσεως ἐν τῇ ἐγκλίσει*) en: *εἰς τὴν τοῦ μέλλοντος ἔννοιαν* en: *τῆς τοῦ μέλλοντος ἐννοίας*, en verwerp ik Buttmann's vertaling: „eine zukünftige Handlung" (*χρονικὴ διάθεσις* op p. 250 sq. vertaalt hij trouwens door „Zeitbeziehung"); voor het tweede echter laat *εἰς* m.i. deze opvatting niet toe, terwijl het uitstekend past bij „uitvoering". — Overigens gebruikt Apollonius *διατιθέναι* in de zin van 'handelen', 'bedrijven', 'verrichten' daar waar hij subject en object aanduidt met *πρόσωπον διατιθέν* en *διατιθέμενον* (p. 127. 22 sq.).

b.

Toelichting, aanvulling, precisering.

§ 3. Het onderscheid dat Apollonius hier vaststelt tussen Praes. en Aor. Imper., is hetzelfde als wat bestaat tussen 'sterben' en 'ersterben' in Goethe's *Götz* (bij Delbrück, *Vergl. Syntax*, II, p. 231): „Ich sterbe, sterbe, und kann nicht ersterben" en tussen 'sterven' en 'sterven' in de volgende verzen van H. Salomonson:[1]) „In 't plechtig bed lag, rimpeloud en bevend-tastend in het niet, / Albertus, Heer van Leeuwendaal, die, stervende, niet sterven kon". Deze afhankelike zin zou men dus in het Grieks zo kunnen weergeven: *ὃς οὐκ ἐδύνατ' ἀποθνήσκων θανεῖν*, niet ook, andersom: *ὃς οὐκ ἐδύνατ' ἀποθανὼν θνήσκειν*. En wel, niet omdat de tijdsfeer van het Part. Aor. altijd ligt vóór die van het hoofdwerkwoord, want dat is volstrekt niet altijd het geval,[2]) maar omdat het hier aankomt op de typiese tempora ter aanduiding van *παράτασις* en *συντελείωσις*. Zo beveelt Hercules zijn zoon: *'Αλλά μ' ἔκ γε τῆσδε γῆς / πόρθμευσον ὡς τάχιστα, μηδ' αὐτοῦ θάνω* (Soph., *Tr.* 801 sq.), omdat hij zich stervende voelt en niet in den vreemde de laatste adem wil uitblazen. Zo roept ook Rhesus' wagenmenner uit: *Ὦ γαῖα πατρίς, πῶς ἂν ἐνθάνοιμί σοι;* (*Rhesus* 869); het koor echter vermaant hem: *Μὴ θνῆσχ'* = „Houd u niet bezig met (de gedachte aan) sterven" = „Verlang niet naar de dood", „Wil niet sterven." Zo zegt Orestes tot Pylades, die met hem wil sterven: *Μὴ σύνθνησκέ μοι*, maar Pylades tot Orestes: *Καὶ συγκατέκτανον γάρ, . . . καὶ ξυνθανεῖν οὖν δεῖ με σοί.* (Eur., *Or.* 1075 en 1089 sqq.)

§ 4. In overeenstemming met deze karakterisering vinden we dus het Praesens daar waar uit de samenhang blijkt, dat de spreker heeft gedacht aan een voortgaand handelen.[3]) En wel:

1. *Praesens ingeval van voortzetting van een reeds begonnen handeling.*[4])

Vbb. *Οὕτω νῦν, φίλα τέκνα, φυλάσσετε* (Hom., *K* 192), waarin *οὕτω* wil zeggen: 'zoals ge reeds bezig zijt te doen.' *'Αλλ' ὥνπερ ἄρχεις, ἄρχε* (Soph., *Aj.* 1107). *Ἔτι βαῖνε πρόσω. — ἔτι; — προβίβαζε, κούρα, πρόσω.* (id., *Oed. C.* 179 sqq.). *Εὖγε, εὖγε! λέγε, λέγε!* (Ar., *Eccl.* 213) = „Bravo, bravo! ga door, ga door!" (Vgl. Dem. 45. 25, waar de spreker de *γραμματεύς*,

[1]) Kerstnummer van *De Amsterdammer*, 1922, p. 14.

[2]) Getuige vele andere vbb. en Eur., *Or.* 781: *θανὼν γοῦν ὧδε κάλλιον θανεῖ*, waarin de gelijktijdigheid van *θανών* met *θανεῖ* veel strikter is dan die van het Part. Praes. met zijn hoofdww. b.v. in Soph., *Oe. R.* 1456 sq.: *οὐ γὰρ ἄν ποτε / θνῄσκων ἐσώθην*. Maar *θνῄσκων* is duidelik *παρατατικῶς* gedacht, *θανών* niet; *θνῄσκων* beduidt: „terwijl ik stervende was", voor *θανών* past een dergelijke vertaling niet.

[3]) Met 'handelen' en 'handeling' wordt hier en in het vervolg steeds ook bedoeld 'toestand', in het algemeen alwat door een verbum wordt aangeduid; natuurlik voorzover niet het tegendeel duidelik is.

[4]) Vgl. wat Headlam en Jackson schrijven in *The Class. Review* XVII, 1903, p. 295, en XVIII, p. 262 sq..

die aan het voorlezen is, in de rede valt en dan zegt: *λέγε* = „lees verder" of alleen: „verder"). *Προσέχετε τὸν νοῦν* (Plato, *Symp.* 217 B) = „Let op!" = 'Blijft oplettend!' *Βάδιζε θᾶττον* (Ar., *Ve.* 180).[1]) — *Μὴ δ' οὕτως . . . κλέπτε νόῳ* (Hom., *A.* 131 sq.)[2]) *Μή μ' ἐκδίδασκε μηδὲ συμβούλευ ἔτι* (Soph., *Oe. R.* 1370). *Μὴ . . . ἱστόρει πλέον* (*ibid.* 1165). *Ἐμοὶ πιθοῦ.* — *μὴ πεῖθ' ἃ μὴ δεῖ* (id., *Oe. C.* 1441 sq.; vanaf vs. 1414 is Antigone al aan het *πείθειν*). *Οἴμοι κακῶν σῶν! — μὴ στέν' ἐπ' εὐτυχίαισιν* (Eur., *Hypsip.*; Suppl. Eur. ed. v. Arnim, p. 66, 31). *Τί πάσχετ' ὦνδρες; ἔσται' ἐκπεπληγμένοι,' ὦ πονηροί, μὴ σιωπᾶτ'* (Ar., *Pax* 383 sq.). *Παῦε, παῦε, μὴ λέγε!* (id., *Ve.* 37). *Ἄταρ ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη — παῦσαι καὶ μὴ πατέριζε* (*ibid.*, 652) = „'Vader' niet"! of: „Schei uit met je ge-'vader'!". *Μὴ δικάζου* (Plato, *Euth.* 5 B) = „Zet het proces niet voort." *Θαυμάζω . . . . — ἀλλὰ μὴ θαύμαζε* (id., *Symp.* 205 B); vgl. b.v. nog *Crito* 50 C, *Leg.* 1. 637 C; Xen., *A.* 1. 3. 2 sq.) *Ζηλῶ σε . . . . — ἀλλὰ . . . μὴ ζήλου* (id., *Symp.* 4. 45). Enzovoort.[3])

2. *Praesens incohativum-durativum.*

§ 5. Moet de betrokkene de handeling nog beginnen en er korter of langer mee voortgaan, dan zal de spreker nu eens wel, dan eens niet aan het begin hebben gedacht. Vbb. van het laatste zijn: *Τοιαύτην ἔχετε*

[1]) Terloops zij bij dit vb. opgemerkt, dat natuurlik het tempus niet bepaald wordt door het tempo waarin de handeling moet worden verricht. Men moet echter bij de (volstrekt niet schaarse) vbb. van Praesens Imper. + *ταχέως* (of een andere aanduiding van snelheid) in het oog houden, dat die aanduiding dikwijls niet betreft het tempo waarin de handeling moet worden verricht, maar betekent, dat men niet lang moet wachten met te beginnen. Als iemand b.v. zegt: *Λέγε δὴ ταχέως* of *ὡς τάχιστα* (Ar., *Lys.* 503, Plato, *Hipp. Maj.* 291 D), bedoelt hij niet, dat de toegesprokene rad moet spreken, maar dat hij gauw moet beginnen. Maar als iemand zegt: *Βάδιζε θᾶττον* of: *Κίνει ταχέως τὰ γούνατα* (infra, p. 7), dan bedoelt hij wel, dat de toegesprokene zich moet reppen.

[2]) Natuurlik kan men in dit vb., evenals in de drie volgende en in menig ander, ook spreken van een Praesens de conatu: maar ook dan is de toegesprokene al bezig geweest met dat trachten.

[3]) In de gegeven vbb. moet iemand iets, waarmee hij bezig was, niet voortzetten; het komt ook voor, dat iemand met het niet-doen van iets moet doorgaan: b.v.: *Ὥσπερ ἦρξω, μὴ ἀφίεσο τοῦ Θεαιτήτου* (Plato, *Theaet.* 146 B). Vgl. hiermee b.v.: *Μή, ὥσπερ ἐν τῷ τέως χρόνῳ εἰθισμένοι ἐστέ, ἐπειδὰν καταψηφισάμενοι ἐξελέγξητε τοὺς ἀδικοῦντας, ἐν τῷ τιμήματι ἀζημίους ἀφίετε* (Lys. 27. 16): de rechters moeten dus niet blijven *ἀφιέναι*, maar Socrates moet blijven niet-*ἀφίεσθαι*. Zie ook het laatste vb. in § 10, voorts het vb. uit de *Laches* aangehaald in § 5 en Gildersleeve, *Syntax of Classical Greek*, I, 415.

Nog zij opgemerkt, dat in het Praesens wel eens een toneelaanwijzing verborgen ligt. Wanneer b.v. in de *Medea* de paedagoog heeft gezegd, dat zijn meesteres *οὐδὲν οἶδε τῶν νεωτέρων κακῶν* (62), vraagt de voedster: *τί δ' ἔστιν, ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι.* Uit dit Praesens mag men opmaken, dat de paedagoog door houding of gebaren te kennen heeft gegeven, dat hij er liever niet meer over wil spreken; wat hij vervolgens uitdrukkelik zegt in zijn antwoord: *Οὐδέν· μετέγνων καὶ τὰ πρόσθ' εἰρημένα.* Waarop dan de voedster weer aandringt met: *μή . . . κρύπτε σύνδουλον σέθεν.* Zoals *μὴ κρύπτε* is: „blijf niet verbergen", zo is *μὴ φθόνει*: „blijf niet misgunnen".

γνώμην περὶ ἐμοῦ (Xen., *An.* 7. 6. 35). *Γωβρύας . . . ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· . . . ἡμεῖς δὲ καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα* (id., *Cyr.* 5. 3. 53). *Καὶ μήν, ὦ Λυσίμαχε, μὴ ἀφίεσό γε τἀνδρός* (Plato, *Lach.* 181 A). [1]) Maar wanneer b.v. in de Philoctetes het koor wil, dat Neoptolemus niet doorgaat met een beschouwing, en zegt (201): *εὔστομ' ἔχε παῖ*, dan mogen wij vertálen: „*wees* stil", maar wat het koor denkt en wij met onze vertaling bedoelen, is toch zonder twijfel: „*word* en *blijf* (een poosje) stil". Of wanneer in diezelfde tragedie Neoptolemus tot Philoctetes zegt (1408): *στεῖχε προσκύσας χθόνα*, dan denkt hij bij *στεῖχε* m.i. natuurlikerwijze zelfs in de eerste plaats aan het begin van dat gaan. Zeker kan ik mij niet voorstellen, dat hij juist dit begin, waarmee de volgende handeling (het *στείχειν*) aansluit aan de voorafgaande (het *προσκύσαι χθόνα*), heeft overgeslagen en alleen gedacht aan de voortzetting na het begin. Andere vbb. zijn: *Ἤδη* (= „van nu af") *ἄρχε τῶν ἐμῶν γάμων* (Eur., *Hel.* 1231). *Τῷ τῇδε πρίν ποτ' ὄντι δοὺς πόσει τάδε ' πάλιν πρὸς οἴκους σπεῦδ'* (*ibid.*, 1438 sq.). *Θάρρει* = „Wees goedsmoeds" = 'Vat en houd moed' (Ar., *Ra.* 302; Xanthias tot Dionysus, die niet voor den dag durft komen). *Καὶ μὴν ἐνύπνιον οἴομαί γ' ἑορακέναι ' νικητικόν. — λέγ' αὐτό. — τὸν νοῦν πρόσεχε δή* = „let dan op" = 'richt dan uw aandacht en houd ze gericht' (Alexis, *Com. fr.* III p. 503 M = II fr. 272 K; vgl. Plato, *Phil.* 31 D, *Soph.* 262 E). *Κίνει ταχέως τὰ γούνατα* (Herodas, 7. 10; gezegd tot iemand die ligt of zit te slapen). *Λέγε δ' ἐντευθενί* (Ps. Dem. 42. 26). — Met de Conj. hort. b.v.: *Ἀλλ' ὦ τέκνον, χωρῶμεν . . .· ἴωμεν* (Soph., *Ph.* 635 sqq.; Philoctetes wil vóór alles weg uit Lemnos, wil vertrekken, d.i.: beginnen weg te gaan). *Στείχωμεν* (*ibid.* 1402). *Δόλιος ἡ ναυκληρία! πάλιν πλέωμεν ἀκτίαν!* (Eur. *Hel.* 1589 sq.).

§ 6. Het is dus met het Praesens Imper. (en Conj.) niet anders dan met het Imperfectum Indic., dat men ook zo dikwijls ontmoet, waar een handeling begonnen en voortgezet is geworden. B.v.: *Ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι . . . ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν* (Thuc. 1. 26. 5, waar Classen-Steup vertalen: „obsidere coeperunt" en nog ruim een dozijn andere plaatsen bij Thuc. aanwijzen met zulk een „inkohatives Impf."). *Οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες κτλ.* = „. . . de paean aanhieven" en natuurlik verder zongen (Xen., *A.* 1. 8. 17). *Οἱ δὲ . . . πελτασταί . . . νομίσαντες φεύγειν (τοὺς πολεμίους) ἀνακραγόντες ἔθεον* = „ . . . gingen hard lopen" (*ibid.*, 4. 8. 18; vgl. in 19: *οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν*, en in 1. 8. 18 dezelfde afwisseling van Impf. en de omschrijving met *ἄρχεσθαι*). *ἀλαλάξαντες ἔθεον* (*ibid.* 6. 5. 26). *παιανίσαντες ἐπορεύοντο* (4. 8. 16, waar onmiddellik, met

---

[1]) Lysimachus kende Socrates niet vóór dezen; aan een vroeger *ἀφίεσθαι*, dat Lysimachus niet moet voortzetten, kan Laches dus niet gedacht hebben, maar alleen aan een niet-*ἀφίεσθαι* in de toekomst. Het verschil met *μὴ ἀφίεσο* op die plaats in de *Theaetetus* in § 4 n. 3, is dus, dat dáár Socrates moet blijven niet-*ἀφίεσθαι*, hier Lysimachus blijvend niet-*ἀφίεσθαι*.

hetzelfde Impf., maar zónder gedachte aan het begin, volgt: *καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν . . τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω γενόμενοι ἐπορεύοντο). Παιανίσαντες ἐπῇσαν - - . οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλέονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευγον* (ibid. 1. 10. 10 sq.; *ἔφευγον* ook zo b.v. *Hell.* 3. 5. 19; 4. 2. 23, 4. 3; 5. 1. 27, 2. 31, 3. 6, gedeeltelik met de v.l. *ἔφυγον*; in 5. 3. 6 *ἔφευγον* ook zonder gedachte aan het begin). *Προσευξάμενος Ἑστίᾳ . . . ὡρμᾶτο* (id., *Cyr.* 1. 6. 1). *Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγε* (*ibid.*, 7. 2. 2; zo, met *εὐθύς* of *εὐθέως*, ook elders een Impf., b.v. *Cyr.* 3. 2. 11; *Hell.* 4. 4. 10; *A.* 6. 2. 8; Ar., *Ra.* 504 sq.). *Καὶ ἡμῶν οἱ πολλοὶ τέως μὲν ἐπιεικῶς οἷοί τε ἦσαν κατέχειν τὸ μὴ δακρύειν, ὡς δὲ εἴδομεν πίνοντά τε καὶ πεπωκότα, οὐκέτι, ἀλλ' ἐμοῦγε . . καὶ αὐτοῦ ἀστακτὶ ἐχώρει τὰ δάκρυα* = „begonnen de tranen te stromen" (Plato, *Phaedo* 117 C.). *Ἅμα ταῦτα λέγων ὑπεγέλα* (id., *Charm.* 162 B). *Κἀγὼ μὲν ἐγέλων* (Lys. 1. 13). *Καὶ ὑμεῖς ἐγελᾶτε* = „en gij aan het lachen", (Dem., 19. 46.). — Incoh.-dur. zijn ook het Part. en de Infin. Praes. in: *οἱ θᾶττον πλουτοῦντες* (Lys. 12. 56) en: *Τὸ . . . ἐξαίφνης ἄγαν οὕτως ὑπερπλουτεῖν . . . πρὸς ἀνδρὸς οὐδὲν ὑγιές ἐστιν εἰργασμένου* (Ar., *Pl.*, 353 sqq.).[1])

3. *Praesens durativum-finitivum.*

§ 7. Ook als de spreker denkt aan voortzetting en einde, gebruikt hij het Praesens. B.v.: *Μίμνετ' . . ., εἰς ὅ κε ϝάστυ . . ἕλωμεν* (Hom., *B* 33 1sq.). *Ἔρχεσθ', ὄφρα χ' ἵκησθε μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιούς* = „Gaat . . ." = 'vertrekt en gaat voort . . .' (id., *Υ* 24; hier is dus gedacht aan begin en voortzetting en eind). *Ἕως ἂν ῇ τὸ πῆμα τοῦτο . . ., σῷζ' αὐτά* (nl. *τὰ τόξα*) *καὶ φύλασσε* (Soph., *Ph.* 764 sqq.). *Μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων* (Xen., *A.* 2. 3. 24). *Περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω* (ibid. 5. 1. 4). En met de Conj. hort.: *Μὴ ἀφιώμεθα τοῖν ἀνδροῖν, ἕως ἂν ἡμῖν ἐκφανῆτον* (Plato, *Euthyd.* 288 C). Voor de Indic. is het voldoende te herinneren aan de regel, dat in de hoofdzin waarvan een 'totdat'-zin met het verleden als tijdsfeer afhangt, het Impf. staat.[1])

---

[1]) Het zal duidelik zijn, dat ik niet beaam de mening, dat bij het Imperfectum nooit werd gedacht aan begin of eind van de handeling. (Vgl. b.v. wat Herbig in zijn bekend artikel over *Aktionsart und Zeitstufe*, *I. F.*, VI, 1896, p. 209, schrijft naar aanleiding van Hom., Ξ 428 sq.). Het komt mij voor, dat men dit alleen kan volhouden door middel van een 'petitio principii', d. w. z. als men a priori vaststelt, dat het Impf. *steeds* symbool is van de voorstelling van onbegrensde *παράτασις*, d.i. zónder dat daarbij tevens gedacht is aan begin of eind, ook dan, wanneer men uit het verband natuurlikerwijze opmaakt, dat de spreker of schrijver wél aan een van de twee termini of aan beide heeft gedacht; ja zelfs als hij ze met zo veel woorden aanwijst door een afhankelike zin, een participiaalconstructie, een adverbium (b.v. *ἐντευθενί*, supra, p. 7 med.), of hoe dan ook.

Evenmin kan ik onderschrijven wat Blass (*t. a. p.*, pag. 425) als regel stelt: „die Dauer bis zu einem bestimmten Ziele, überhaupt die Dauer bis zu —, wird durch den Aorist ausgedrückt" (met een restrictie die hier niet terzake doet). Het aanduiden van duur — of liever van de gedachte bij de spreker aan *παράτασις*, van de voorstelling daarvan — is toch juist niet van de Aor. de typiese functie, maar van Praesens en Imperfectum. Vgl. § 11.

Noch acht ik geheel juist, wat F. Hartmann schrijft in zijn artikel *Aorist und Imperfekt*

4. *Praesens iterativum.*

§ 8. De spreker kan ook denken aan voortzetting met onderbreking, dus aan herhaling, hetzij de toegesprokene al doet (of niet doet) wat hij moet doen (of niet doen), hetzij hij daarmee nog moet beginnen. Zulk een Praesens kan dan vertegenwoordigen een reeks van Praesentia of een reeks van Aoristi, *γράφε* dus een reeks van *γράφε*'s of van *γράψον*'s. Een vb. van het eerste is: *Βουλεύου βραδέως* (Iso.? 1. 34), van het tweede: *Ἐμοῦ γε ἀκούων ἐπιλαμβάνου, ἐάν τι σοι δοκῶ μὴ καλῶς λέγειν.* (Plato, *Gorg.* 506 B; evenzo *Hipp. maj.* 287 A: *ἀντιλαμβάνου* en kort te voren: *ἐὰν ἀντιλαμβάνωμαι* en *βούλομαι ἀντιλαμβάνεσθαι.* [1])

5. *Aoristus in verschillende schakering.*

§ 9. Het karakter van de Aoristus als *συντελικὸς χρόνος* in tegenstelling met het Praesens als *παρατατικὸς χρόνος* komt duidelik uit in voorbeelden als: *Δῆσον αὐτὸν καὶ ἔπειτ'... φύλαττε*: (Ar., *Th.* 930 sqq.). *Παῖ, λαβὲ τὸ βιβλίον καὶ λέγε* (Plato, *Theaet.* 143 C). *Παῦσαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει* (id., *Gorg.* 486 C). Immers het 'binden', 'nemen', 'ophou-

---

im Griechischen (Neue Jhrb. f. d. klass. Alt, 1919, p. 332; ik spatieer): „*ἀπέπλει* kann unter Umständen für *ἀπέπλευσε* eintreten, der Unterschied liegt nur darin, dass das Imperfekt den Beginn der Fahrt hervorhebt und den weiteren Verlauf, der in der verschiedensten Weise gestört oder gehindert werden kann, unerwähnt lässt oder nicht berücksichtigt, während *ἀπέπλευσε* ausdrücklich sagt, dass die Abfahrt zustande kam". Naar mijn mening zal iemand het Impf. o.a. juist dan gebruiken, als hij wel denkt aan het verdere verloop van de handeling en dit door de verbaalvorm te kennen wenst te geven. Hij zal dus b.v. *ἀπέπλει* zeggen, wanneer hij van plan is erop te laten volgen, dat het de man onderweg moeilik of onmogelik gemaakt is zijn reis ten einde te brengen (vgl. b.v. Xen. A. 2. 6. 2 sq.), daarentegen *ἀπέπλευσε*, wanneer dat niet in hem opkomt (b.v. ibid. 1. 4. 7). Vgl. overigens § 57 noot.

[1]) Volgens Thumb, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache,* p. 72 sq., en Wackernagel, *Vorlesungen über Syntax,* I, p. 174, wordt ook in het tegenwoordige Grieks de Aor. niet, het Praes. wel iteratief gebruikt en bovendien, volgens Thumb, ook bij „dauernde Handlung" (waarvan hij intussen niet, zoals van het iteratieve gebruik, een voorbeeld geeft). Hier is bij mij, onkundig als ik in dezen ben, de volgende vraag gerezen. In zijn *Erläuterungen zu meiner griechischen Schulgrammatik* [2] schrijft G. Curtius, polemiserend tegen Thurot, die beweerd had, dat de keuze, elk oogenblik, tussen Praesens en Aoristus volgens de theorie van Curtius postuleert een „effort de réflexion incompatible avec la rapidité de la parole", op p. 182: „Ein Slawe spricht nicht langsamer als ein Deutscher, und doch macht er derartige Unterscheidungen mit der grössten Sicherkeit, auch der ungebildete". (Ik spatieer). Mijn vraag nu is: geldt dit ook voor de tegenwoordige Grieken? Wordt, zo bedoel ik het, genoemd verschil tussen Praes. en Aor. algemeen en standvastig in acht genomen? Of is het er misschien zo mee gesteld als met het gebruik van Impf. en Aor., waaromtrent K. Dieterich op p. 241 van zijn *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache* schrijft, dat ze „im Neugriechischen mit der gleichen Strenge und Konsequenz auseinandergehalten (werden), wie im Altgriechischen, und wie im Französischen das Imparfait und Passé défini" — welke vergelijking mij nu juist heeft doen twijfelen aan die strengheid en konsekwentie. (Wat het Oudgrieks betreft, vgl. wederom beneden § 57 noot).

den met' moet eerst volvoerd worden en daarna moeten het 'bewaken', 'lezen', 'beoefenen' worden begonnen en voortgezet; zodat men *δῆσον καί, λαβὲ καί, παῦσαι καί* kan vervangen door *δήσας, λαβών, πανσάμενος*.

Niet minder duidelik komt het uit in voorbeelden als de volgende, waarin geen sprake is van zulk een voorafgaan. *Μηδὲν μέγ' εἴπῃς* (Soph., *Aj.* 386) = „Zeg niets schrikkeliks": het koor wil *συντελείωσις* voorkomen, d.w.z.: het wil, dat niet tot uiting komt het erge woord waaraan Ajax dacht, toen hij zei (384): *Ἴδοιμι νῦν νιν* (nl. Odusseus) *καίπερ ὧδ' ἀτώμενοσ.* (Evenzo Soph., *El.* 830: *μηδὲν μέγ' ἀύσῃς*). *Μηδέ γε εἴπῃσ* (Plato, *Laches* 197 D) = „Zeg inderdaad ook niets": Laches had gezegd: *Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα*, en Socrates raadt hem nu aan, dit woord in vervulling te doen gaan, anders gezegd: de daad bij het woord te voegen. *Τοῦτό μοι μηκέτι εἴπῃς* (id., *Lys.* 204 B) = „Zeg me dat maar niet meer": Socrates had Lysis al welsprekend zien blozen in antwoord op een verzoek hem te zeggen, wie hij *καλός* vond, en daarom behoeft Lysis nu nu niet meer te voldoen aan dat verzoek. — *Μὴ . . . ἀποστραφῇς* (Soph., *Oe. R.* 326): Tiresias is al bezig te *ἀποστρέφεσθαι* en het koor wil nu, dat het niet komt tot *ἀποστραφῆναι*, tot definitief, *συντελικῶς*, 'zich afwenden'. Evenzo m.m.: *Μή μ' ἐπίσχῃς* (id., *Oe. C.* 1432): Antigone is al van vs. 1416 af bezig met *ἐπίσχειν*. *Μὴ . . . ἐκκλέψῃς λόγον* (id., *Tr.* 436 sq.): het *ἐκκλέπτειν*, waarvan Deïanira Lichas verdenkt, moet geen *ἐκκλέψαι* worden. *Μὴ . . . ἔλθῃς* (id., *Ph.* 1181), na *ἴωμεν ἴωμεν* (1179). *Μήτοι μ' ἀτιμάσῃς* (id., *Ant.* 544): Ismene vreest, dat deze strijd met haar zuster uit zal lopen op *ἀτιμάσαι*. (Evenzo Ae., *Pr.* 783, Soph., *Oe. C.* 49, Plato, *Euth.* 15 D, waar Socrates wel heeft gemerkt, dat Euthyphro de discussie niet wil voortzetten: *Εἰς αὖθις τοίνυν, ὦ Σώκρατες*, zegt hij, *νῦν γὰρ σπεύδω ποι καί μοι ὥρα ἀπιέναι*, nadat S. nog eens had aangedrongen met de Aoristi: *Εἰπὲ οὖν, . . , καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅ τι αὐτὸ ἡγῇ*). *Οἴκτειρε δ', ὦ μῆτερ, με μηδὲ . . . παῖδα σὸν κατακτάνῃς* (Eur., *Ba.* 1120 sq.): vgl. 1114: *πρώτη δὲ μήτηρ . . . προσπίτνει νιν*. (Evenzo ook de Opt. Aor. in 1115 sq.: *ἡ δὲ μίτραν κόμης ἄπο ' ἔρριψεν, ὥς νιν . . . μὴ κτάνοι.*) *Μὴ φροντίσῃς* (Ar., *Ve.* 25): Xanthias had een bezorgde vraag gedaan. *Ὃ δ' ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, . . . , μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε* (Xen., *Cyr.* 6. 1. 17): de vrees, mag ook hier niet postvatten, zich vastzetten, evenmin als bij Xanthias. Andere vbb. zijn: Ae., *Pr.* 625; Soph., *Oe. C.* 142, 515, *Ph.* 789, 809; Eur., *Heracl.* 248, *Ph.* 1077; Ar., *Eq.* 1356, *Lys.* 189 sq., 714, 733, 915, 1036; Plato, *Soph.* 217 C, 242 A.

Terwijl dus de spreker bij het Praesens (volgens § 4) denkt: 'zet niet voort', denkt hij bij de Aoristus: 'laat het niet komen tot . . .' of iets dergelijks; het is dus een verhouding van dezelfde aard als tussen Impf. de conatu en Aor. de effectu. Men vindt de twee verenigd b.v. in Hom., *Ω* 560 sqq., waar Achilles begint met: *Μηκέτι νῦν μ' ἐρέθιζε*, maar eindigt met: *Τῷ νῦν μή μοι μᾶλλον ἐν ἄλγεσι θυμὸν ὀρίνῃς*, en Soph., *Oe. C.* 731: *μήτ' ὀκνεῖτε μήτ' ἀφῆτ' ἔπος κακόν.* Creon heeft namelik vrees gelezen in

de ogen van het koor (729 sq.): *μὴ ὀκνεῖτε* is dus hier = „blijft niet in het onzekere (omtrent mijn bedoelingen)." Daarentegen ducht hij op zijn beurt, dat metterdaad losgelaten zal worden, tot uiting zal komen, het boze woord, dat die onzekerheid op de lippen zou kunnen brengen.

Natuurlik komt het in de praktijk veelal op hetzelfde neer, of men iets niet moet voortzetten, of het niet ten einde moet brengen, niet moet volvoeren, niet definitief moet maken. Ook zal heel dikwijls de ene voorstelling even aannemelik zijn als de andere. Maar desniettemin blijft de ene voorstelling verschillen van de andere. Vgl. overigens over dit punt hoofdstuk II c, in 't bizonder § § 40/42.

§ 10. Ook de schakeringen die modern [1]) taalgevoel bij de Aoristus onderscheidt, laten zich begrijpelikerwijze bij de Imperativus evengoed aanwijzen als bij de andere Modi en de nominaalvormen. Zo is *λαβέ* in het tweede vb. in § 9 een duidelike moment-Aoristus. Ingressief, en wel: ingr.-perfectief, dus zonder dat tevens aan *παράτασις* is gedacht — in tegenstelling met incoh.-duratief (§ 5) [2]) — is hij b.v. in: *Ἄλγησον ἧπαρ ἐνδίκοις ὀνείδεσιν* (Ae., *Eum.* 135) evengoed als in: *Ἤλγησ' ἀκούσας.. πήματα* (id., *Pers.* 844; vgl. 845 sq.: *Ὦ δαῖμον, ὥς με πόλλ' ἐσέρχεται κακῶν ' ἄλγη.*). Andere vbb. zijn: *Φρονήσατ'* (id., *Eum.* 115) = „Komt tot bezinning", „Ontwaakt". Daarentegen: *Φρόνει μὲν ὡς ταρβοῦσα μὴ ἀμελεῖν θεῶν* (id., *Su.* 773) = „Denk eraan", „Houd in gedachte". *Ἐλεήσατε* (Lys. 4. 20) = „Hebt medelijden" in de zin van: 'Krijgt medelijden'. Daarentegen:

---

[1]) Wat echter de Aor. ingr. betreft, staat reeds bij Aristoteles (*Eth. Nic.* 1173 a b, waar hij degenen die *τὴν ἡδονὴν κίνησιν καὶ γένεσιν ἀποφαίνειν πειρῶνται*, bestrijdt met het argument, dat aan iedere beweging en wording *τάχος καὶ βραδυτής* eigen is, *τῇ δ' ἡδονῇ τούτων οὐδέτερον ὑπάρχει*) dit authentieke getuigenis: *ἡσθῆναι μὲν γὰρ ἔστι ταχέως, ὥσπερ ὀργισθῆναι, ἥδεσθαι δ' οὔ—. μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν ταχέως καὶ βραδέως ἔστιν, ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν οὐκ ἔστιν ταχέως, λέγω δ' ἥδεσθαι.* (De aanwijzing van deze plaats dank ik Riemann in *Mélanges Graux*, p. 586 n. 3).

[2]) Ter vergelijking met sommige van de in § 6 gegeven vbb. kunnen de volgende dienen. *Ἡνίκα δ' ἀπεῖχον ἀλλήλων ὅσον στάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο. ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων ἀντεξέδραμον* (Xen., *H.* 4. 3. 17). *Ἰδόντες τὰς τῶν Ἀθηναίων τριήρεις οὔσας—πρὸς τῷ λιμένι, ἔφυγον εἰς τὴν γῆν* (*ibid.*, 1. 1. 17; evenzo *ἔφυγον* in 1. 5. 14; 4. 3. 7, 6. 4; 5. 4. 45: *ἐπεὶ—ἀφίκοντο—, κἀκεῖνοι—ἔφυγον*; 6. 5. 10; 7. 2. 23, met de v.l. *ἔφευγον*, 4. 13). *Καὶ ὁ Σιμμίας γελάσας... ἔφη· οὐ πάνυ γέ με νυνδὴ γελασείοντα ἐποίησας γελάσαι* (Plato, *Phaedo* 64 AB). *Οὔτ'.., οὔθ' ὁ μὴ ἐπιεικὴς πλουτήσας εὔκολός ποτ' ἂν ἑαυτῷ γένοιτο* (id., *Rep.* 1. 330 A). *Εἰς ὁμόνοιαν ηὔχεσθε καταστῆναι τὴν πόλιν μᾶλλον ἢ τὴν μὲν πόλιν στασιάσαι, τοὺς δὲ λέγοντας ταχέως πλουτῆσαι* (Lys. 18. 18).

Wat overigens de termen 'ingressief-perfectief' en 'incohatief-duratief' betreft: 'incohare' is het typiese verbum voor dat 'beginnen' dat het tegendeel is van 'ten einde brengen', 'totstandbrengen' = 'perficere': met 'perfectief' gecombineerd zou 'incohatief' dus geven contradictio in adiecto, terwijl het, verbonden met 'duratief', accentueert, dat de verbaalvorm *op zich zelf* (Praes. en Impf.) in het onzekere laat, of de spreker of schrijver heeft gedacht aan ten einde brengen of totstandkomen.

Ἀντιβολήσει καὶ ἱκετεύσει ὑμᾶς· μὴ ἐλεεῖτε (Lys. ?, 6. 55) = „Hebt geen medelijden" in de zin van: 'wordt en blijft zonder medelijden', dus = 'laat u niet vermurwen'. *Πρόσσχετε τὸν νοῦν* (Ar., *Eq.* 504) = „Let op" in de zin van: 'richt uw aandacht op . . .'. Evenzo: *Πρόσσχωμεν τὸν νοῦν* (Plato, *Lys.* 219 B). Daarentegen het Praes. b.v. op de plaatsen boven (pp. 6 en 7) vermeld. *Ὑποσχέτω* (Plato, *Prot.* 338 D) = „Hij neme op zich". Daarentegen: *Ὑπεχέτω* (id., *Leg.* 9. 872 C) = „Hij hebbe op zich" = „Hij zij onderworpen aan". *Μὴ θορυβήσητε* (id., *Ap.* 20 E) = „Wordt niet rumoerig". Socrates vermoedt namelik, dat dit wèl zal gebeuren, wanneer het zal schijnen, dat hij aan het grootspreken is (*ἐὰν δόξω τι ὑμῖν μέγα λέγειν*). Doch in 30 C, na dat uitdagende: *ἢ πείθεσθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετε ἢ μὴ κτλ.*, zegt hij: *Μὴ θορυβεῖτε.* = „Blijft niet rumoerig", „Maakt niet zo'n lawaai"; want dan zijn de rechters al aan het *θορυβεῖν*, zoals duidelik blijkt, dunkt mij, uit hetgeen hij er op laat volgen: *μέλλω γὰρ οὖν ἄττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ἐφ' οἷς ἴσως βοήσεσθε.* Daarentegen beduidt deze zelfde prohibitivus in: *Καί, ὅπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες* (*ibid.* 21 A), waarmee Socrates herinnert aan zijn *μὴ θορυβήσητε* van daareven, mijns inziens: „blijft niet - *θορυβεῖν* (vgl. § 5 noot 3) = „blijft niet-rumoerig", „gaat door met niet-rumoerig te zijn", een niet overbodige vermaning, nu het hoge woord, *ὁ μέγας λόγος*, eruit moet en de rechters wellicht niet langer aan zijn verzoek om rustig te blijven zullen kunnen voldoen.

§ 11. Complexivus, d.i. begin en eind omvattend, maar alweer (vgl. § 10) zonder dat gedacht is aan *παράτασις*, kan men de Aoristus noemen b.v. in: *Ἀνάγκη πᾶν ἀναπτύξαι πάθος, / Πέρσαι· στρατὸς γὰρ πᾶς ὄλωλε βαρβάρων* (Ae., *Pe.* 254 sq.). Met één vers legt de bode de ramp in haar geheel bloot, geeft hij haar als met één blik te overzien. Zo denkt ook Atossa aan het onheil in zijn geheel en aan een alles samenvattend verhaal, als ze zegt (*ibid.* 291 sqq.): *ὑπερβάλλει γὰρ ἥδε συμφορά / τὸ μήτε λέξαι μήτ' ἐρωτῆσαι πάθη· . . . · πᾶν δ' ἀναπτύξας πάθος λέξον.* Andere vbb. zijn: (*εὐχόμεθα*) *ἐν εἰρήνῃ διαγαγεῖν τὸν βίον* (Ar., *Pax.* 439). *Παράμεινον τὸν βίον ἡμῖν* (*ibid.* 1108). *Τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ* (Xen. *Cyr.*, 6. 3. 18). *Ὁ πατὴρ . . . ἠνάγκασέ με πάντα τὰ Ὁμήρου ἔπη μαθεῖν· καὶ νῦν δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν* (Xen. *Symp.* 3. 5). Met uitdrukkelike aanwijzing van het eindpunt, het *τέλος*: *Μείνατ' . . . χρόνον τοσοῦτον, εἰς ὅσον κτλ.* (Soph., *Ph.* 1075 sq.). *Μὴ ἀναμείνωμεν, ἕως κτλ.* (Xen., *Cyr.* 3. 3. 46; v.l. *ἀναμένωμεν*; vgl. Xen., *An.* 3. 1. 24: *Μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν*, maar ook 5. 5. 2: *ἐπιμεῖναι, ἔστε κτλ.*, *Hell.* 1. 1. 29: *ἔμειναν, ἕως κτλ.*). *Γυναῖκα τήνδε μοι σῶσον λαβών, / ἕως κτλ.* (Eur., *Alc.* 1020 sq.).[1]) *Ἐπίσχες, ἕως κτλ.* (Plato, *Charm.* 165 C; vgl. Ae., *Pr.* 697). *Ἔασον. . ., ἕως κτλ.* (Plato, *Euthyd.*

[1]) Daarentegen het Praesens in 1119: *Ἔχεις; — ἔχω. — ναί, σῷζέ νυν*, waar Hercules niet denkt aan een tijdgrens; vgl. verder § 12.

297 B). Even *συντελικῶς* als deze Aoristi waarvan een 'totdat'-zin afhangt, zijn ook dezulke gedacht waarvan een finale of andere niet-temporale zin afhangt, die het *τέλος* aanduidt dat bereikt of vermeden moet worden. B.v.: *Τέτλαθι, μῆτερ ἐμή, καὶ ἀνασχέο κηδομένη περ,' μή σε... ἐν ὀφθαλμοῖσι ϝίδωμαι θεινομένην* (Hom., *A* 586 sqq.): Hera moet het uithouden, opdat het slot niet zal zijn dat schrikkelike schouwspel, dat zeker zal komen, *ἐὰν μὴ ἀνάσχηται* (Aor.!) = „als ze het niet zal hebben uitgehouden". [1]) *'Επὶ τῇ ζητήσει ἐπιμείνωμέν τε καὶ καρτερήσωμεν, ἵνα καὶ μὴ ἡμῶν αὐτὴ ἡ ἀνδρεία καταγελάσῃ* (Plat., *Lach.* 194 A), wat gebeuren zal, *ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσί τε καὶ καρτερήσωσι*. Vgl. nog: *Ὥς ἄγαγ', ὡς μή τις ϝε ϝίδῃ ...„ πρὶν Πηλεΐων' ἀφικέσθαι* (Hom., *Ω* 337 sq.). *Φύλαξον αὐτόν, ἵνα* (Ar., *Th.* 763 sq.). *Περιμείνατέ νυν, ἵνα* (id., *Eccl.* 517 sq.). *'Επιμεινάντων, ἵνα* (id., *Nub.* 196).

§ 12. Het schijnt mij gewenst hier nog eens vooruit te lopen op een latere uiteenzetting, om een vraag, die zich hier opdringt, direkt in het kort te beantwoorden. Naar aanleiding van de boven aan Xenophon ontleende vbb. namelik met *ἀναμείνωμεν* en *ἀναμένωμεν* en ook bij vergelijking van de plaatsen in § 7 met de in § 11 aangehaalde rijst natuurlik de vraag, waarom b.v. Euripides in de *Alcestis* (1020) Hercules *σῶσον*, Sophocles in de *Philoctetes* (766) de held *σῷζε* laat zeggen. Laat ik daarop dus hier antwoorden, uitgaande van de volgende drie Nederlandse zinnen: 1. „Vertel nu eerst alwat je op je hart hebt; dan kunnen we erover praten." 2. „Vertel nu alles maar rustig; ik heb de tijd en luister." 3. „Vertel nu alles maar rustig, totdat je je hart geheel hebt uitgestort; ik heb de tijd en luister." Alleen - of overheersend is in 1 de voorstelling van een teneinde gebracht, alles omvattend verhaal, in 2 van een begonnen en voortgezet verhaal zonder gedachte aan het einde; in 3 heersen deze laatste voorstelling en die gedachte beide. In 1 heeft dus de spreker alleen of overheersend *συντελικῶς*, en wel: complexief, gedacht, in 2 alleen of overheersend *παρατατικῶς*, in 3 *παρατατικῶς* en *συντελικῶς*. Bij vertaling in het Grieks zou dus in 1 de Aoristus *λέξον* of *εἰπέ*, in 2 het Praesens *λέγε*, in 3 zouden Praesens en Aoristus beide op hun plaats zijn. Maar aangezien men nu eenmaal niet beide tempora tegelijk kan gebruiken, zou in geval 3 gekozen moeten worden, en allicht zou dan de ene het ene, een ander het andere, en dezelfde persoon misschien nu eens het ene, dan eens het andere tempus kiezen. Ook de Grieken nu wier geschriften wij lezen, hebben talloze malen, naar mijn voorstelling, tussen de twee mogelikheden, Praesens en Aoristus, moeten kiezen; en het schijnt mij een ijdele verwachting, dat een modern lezer altijd, of ook maar meestal, met voldoende waarschijnlikheid zal kunnen vaststellen, waarom de Griek daar waar, naar modern inzicht, beide tempora passen, het ene heeft gebruikt en niet het andere. [2]) —

[1]) Vgl. ook § 44, 1e vb..

[2]) Ik ben het dus niet eens met wat Blass aan het slot van zijn bovengenoemd artikel schrijft: „man kann in den allermeisten Fällen recht wohl erkennen, weshalb der Schrift-

Met toepassing dus op de vbb. waarvan ik hier ben uitgegaan: bij de keuze van σῶσον en σῷζε hebben wellicht metrum en rhythme zich laten gelden, want daarvan afgezien konden de twee m.i. gerust van plaats wisselen. En wat ἀναμείνωμεν en ἀναμένωμεν betreft kan ik zelfs geen gissing wagen als antwoord op de vraag, waarom Xenophon op de ene plaats de Aoristus, op de andere het Praesens en niet andersom of beide malen hetzelfde tempus heeft gebruikt. Vgl. verder weer hoofdstuk II c.

6. *Aoristus en Perfectum.*

α. *Het verschil in karakter.*

§ 13. Niet alleen met het Praesens Imper. dient men de Aoristus te vergelijken, maar ook met het Perfectum.

Het typiese onderscheid dan tussen deze twee is, dat bij het Perfectum de spreker of schrijver alleen of min of meer overheersend denkt aan het blijvend resultaat of wel aan het afgelopen zijn van de handeling, bij de Aor. aan het totstandkomen van handeling en resultaat. Vbb.: *Ἔκτησο αὐτὸς τάπερ αὐτὸς ἐκτήσαο* (Hdt. 7. 29. 3) = „Houd in uw (verworven) bezit". Vgl. b.v. Eur., *Heracl.* 175 sq.: *τᾶμ' ἐῶν ἄγειν ἐμὲ' κτῆσαι Μυκήνας* = „verwerf" = 'breng in uw bezit'. *Ταῦτα μὲν οὖν ... πεπαίσθω τε ὑμῖν καὶ ἴσως ἱκανῶς ἔχει* (Plato, *Euthyd.* 278 D; vgl. *Phaedr.* 278 B). *Πεπεράνθω τε ἡμῖν ἡ ξυλλογὴ καὶ κατὰ νοῦν ἡ καθαρότης αὐτῆς ἔστω ξυμβεβηκυῖα* (id., *Leg.* 5. 736 B) = „Laten we aannemen, dat we klaar zijn gekomen met het verzamelen" — namelik van de burgers ener te stichten kolonie — „en dat het zuiveringsproces naar onze zin is afgelopen". *Γεγράφθω ὠφληκώς, ἕως ἂν ζῇ* (*ibid.* 6. 755 A) = „Zijn schuld sta geschreven", „. . . blijve geboekstaafd". *Οὐ γαμεῖς, ἂν νοῦν ἔχῃς . .* · — *Δεδογμένον τὸ πρᾶγμ'* · *ἀνερρίφθω κύβος* (Men., *Com. fr.*, IV. p. 88. M. = 111. 65 K) = „De teerling zij (en blijve) geworpen". [1])

§ 14. In de gegeven vbb. met het Perf. Imper. ligt het resultaat of het afgelopen-zijn van de handeling in het heden (het werkelike of, zooals op de plaatsen in de *Leges*, een verondersteld heden), de handeling zelf echter in het verleden; de twee liggen echter ook wel beide in de toekomst. Wanneer b.v. bij Lysias (24. 4) iemand zegt: *Περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτά μοι εἰρήσθω*, is het 'zeggen' al gebeurd; in: *Διὸς ὁρίου*

---

steller diese Form gewählt hat und nicht die andre". Het is, dunkt mij, ook niet in overeenstemming met zijn bekentenis drie jaar later in zijn *Hermeneutik und Kritik* (I. von Müller's *Handbuch*, I², p. 199): „Verstehen wir denn den Unterschied zwischen *γράφειν* und *γράψαι*? haben wir es im Gefühl, wo das eine und das andere zu stehen hat? Es möchten wenige unserer deutschen Philologen sein die dies bejahen könnten".

[1]) „Jacta alea esto" — hetzij Caesar dit gezegd heeft, hetzij „Jacta alea est", hetzij geen van beide, maar, zoals Plutarchus meedeelt (*Vita Pomp.* 60: Ἑλληνιστὶ ἐκβοήσας), Grieks heeft gesproken — beduidt, voorzover ik weet, niet: „De teerling (= tessera) zij geworpen", maar: „De worp (met tesserae of tali) zij gedaan".

μὲν πρῶτος νόμος ὅδε εἰρήσθω (Plato, *Leg.* 8. 842 E) echter moet het nog gebeuren. (Evenzo aldaar 7. 804 C, 9. 871 A, 10. 884; *Rep.* 10. 607 C; Xen., *M.* 4. 2. 19).

In dit laatste geval wordt in plaats van de Imper. Perf. nogal eens het Fut. Ex. Indic. gebruikt, evenals in plaats van de Imper. Praes. of Aor. wel het Fut. Indic. dienst doet. Vgl. b.v.: *Γελοῖον μὲν εἰπεῖν, ὅμως δὲ εἰρήσεται* (*Leg.* 11. 918 D) met: *Περὶ δὲ προικὸς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, εἰρήσθω δὲ πάλιν, ὡς κτλ.* (*ibid.*, 6. 774 C); voorts Eur., *Ba.* 775 sq.; Hdt. 2. 35. 1; 4. 16. 2; Thuc. 6. 34. 4; Ps. Dem. 11. 17; Antiphon. 5. 75: *τάχ' ἂν σφαλείην . . . ταῦτα μὴ ὀρθῶς εἰπών· ὅμως δὲ κεκινδυνεύσεται.*

§ 15. Van de Aoristus Imper. daarentegen is de tijdsfeer uit de aard der zaak regelmatig de toekomst. Mij is slechts één voorbeeld bekend van een Aor. Imper. die niet betrekking heeft op iets dat nog moet gebeuren, maar op iets dat verondersteld wordt te zijn gebeurd (of geweest), t.w. *γενέσθω*, zoals dit twee- of driemaal voorkomt in de verdediging van Palamedes die op naam staat van Gorgias. In §§ 6—12 betoogt Palamedes daar, dat, ook al had hij gewild, hij toch het verraad niet zou hebben kúnnen plegen; en zo zegt hij dan, na het ongerijmde van een aantal veronderstellingen te hebben aangetoond, de eerste maal: *Ἀλλὰ δὴ τοῦτο τῷ λόγῳ δυνατὸν γενέσθω* [1] (7), de tweede maal: *Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο γενέσθω, καίπερ οὐ γενόμενα* (8), de laatste maal (11): *Καὶ δὴ τοίνυν γενέσθω καὶ τὰ μὴ γενόμενα· συνήλθομεν, εἴπομεν, ἠκούσαμεν, χρήματα παρ' αὐτῶν ἔλαβον, ἔλαθον λαβών, ἔκρυψα· ἔδει δήπου πράττειν ὧν ἕνεκα ταῦτ' ἐγένετο.* Niet dus aan afgelopen-zijn in een (verondersteld) heden denkt hij hierbij, zoals Plato bij het Perfectum *πεπεράνθω* op de boven aangehaalde plaats in de *Leges*, maar wel degelik aan een (verondersteld) mogelik geweest of totstandgekomen zijn in het verleden, bij *γενέσθω* evengoed als bij de Aoristi Indic. *συνήλθομεν, εἴπομεν*, enz..

β. Het Perfectum impliceert de Aoristus.

§ 16. Begrijpelijkerwijze wordt van Praesentia Perfecta en Perfecta Praesentia evengoed als van het gewone Praesens (§§ 4 en 5) de Imperativus nogal eens gebruikt: 1°. wanneer de toegesprokene reeds bezig was of is te doen, wat hij volgens de spreker al of niet moet of mag doen; 2°. incohatief-duratief. B.v.: 1°. *Ἧσο* [2]*, ξεῖν'· ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλοθι*

[1]) Aldus Bekker en Blass; overgeleverd is *γενέσθαι*, wat ik dan zou begrijpen, als ik meende, dat niet alleen *ἐστι*, maar ook *ἔστω* wel weggelaten kon worden bij *δυνατόν*. Verdere discussie, waartoe deze hele passage aanleiding geeft, behoort hier m.i. niet thuis.

[2]) Vgl. Mackbeth III. 4. 52: „Sit, worthy friends: my lord is often thus, And hath been from his youth: pray you, keep seat", welk vb. ik ontleen aan H. Poutsma, *The Characters of the English Verb*, p. 8, waar ook nog het volgende voorbeeld staat van een 'continuative Imperative': „Boy! Lucius! Fast asleep? It is no matter: Enjoy the honey-heavy dew of slumber". (*Julius Caesar*, II, 1. 230). — Onze Infin. imper. 'Zitten!' valt nu eens onder 1°, dan eens onder 2°.

δήομεν ἕδραν (Hom. π 44; Odusseus was opgestaan). Ἐνταυθοῖ νῦν ἧσο (id., σ 105 en υ 262, vgl. εἷσεν in σ 103 en καθῖδρυε in υ 257.[1]). Κάθησ' ἑδραία (Eur., *Andr.* 266; Hermione spreekt tot Andromache, die op een altaar zit). Κεῖσ' οὕτως (Hom. Φ 184). Ἀλλ' ἄνα, μηδ' ἔτι κεῖσο (Σ 178). Μηδ' οὕτω ῥάκεσιν πεπυκασμένος εὐρέας ὤμους ' ἕσταθ' ἐνὶ μεγάροισιν (χ 488 sq.). Μηκέτι νῦν Τρώων ϝέκας ἕστατε (Υ 354). — 2⁰. Ἧσο παρ' αὐτὸν ἰοῦσα (Γ 406). Σὺ μὲν βάδιζε καὶ κάθησ' (Ar., *Eccl.* 144; ook 169, 554, *Thesm.* 1184; voorts κάθησθε: *Eccl.* 57, καθήσθω: *Ra.* 1409). Κάθησο, Μητροῖ (Herondas, 6. 1; daarop tot een slavin: τῇ γυναικὶ θὲς δίφρον). Δεῦρο Σώκρατες, παρ' ἐμὲ κατάκεισο (Plato, *Symp.* 175 C; zo ook Ar., *Lys.* 920, 925, 948). Μή μοι ἐρύκεσθον μηδ' ἕστατον ἀχνυμένω κῆρ (Hom., Ψ 443): aldus spreekt Menelaus zijn paarden toe, die ἠρώησαν ὀπίσσω (433), zodat ἕστατον hier wel incoh.-dur. gedacht moet zijn, evenals het Perf. Indic. b.v. in: Αἳ (sc. νεβροί), ἐπεὶ οὖν ἔκαμον ... θέουσαι, ' ἑστᾶσ' (Δ 244 sq.) en het Plqmpf. in: Οἱ ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι, προδραμόντες ἕστασαν (Xen., *An.* 1. 5. 2). Ἐὰν ἐλευθέραν γυναῖκα βιάζηταί τις ..., νηποινὶ τεθνάτω ὑπὸ ... τοῦ ὑβρισθέντος (Plato, *Leg.* 9, 874 C). Aan dit Perf. van het verbum dat als Passivum fungeert van κτείνειν — welk Perf. regel is in deze νομοθεσίᾳ[2]) — beantwoordt de Aor. van het Activum b.v. in: ἐάν τε ἀνὴρ ἐπιτύχῃ γαμετῇ γυναικὶ βιαζομένῃ, κτείνας τὸν βιαζόμενον ἔστω καθαρός en: ἐάν τις πατρὶ βοηθῶν ... κτείνῃ τινά, ... πάντως καθαρὸς ἔστω (*ibid.*). — Σὺ μὲν μολὼν ... ' δόμων ἔσω τῶνδ' ἴσθι πᾶν τὸ δρώμενον (Soph., *El.* 39 sq.) = „kom te weten en blijf weten" = „vors uit en onthoud". Waarom hier niet πυθοῦ staat, zoals b.v. in Eur., *Hel.* 317 sqq., waar het koor tot Helena zegt: ἐλθοῦσ' ἐς οἴκους ... πυθοῦ ..., blijkt uit hetgeen Orestes er aan toevoegt: ὅπως ἂν εἰδὼς ἡμῖν ἀγγείλῃς σαφῆ, iets waaraan het koor in de *Helena* niet denkt, daar het mee naar binnen gaat. Vgl. nog: Ἰστέον ἤδη, τί ἐστι τὸ πρᾶγμα, en Ἰστέον δή. (Plato, *Symp.* 217 C en *Theaet.* 202 E).

§ 17. In deze vbb. sub 2⁰. komt het Perf. Imper. dus inzoverre met het gewone Praes. incoh.-dur. overeen, dat de handeling nog begonnen moet worden. Maar het verschilt ervan inzoverre als niet, gelijk bij het Praes., de h a n d e l i n g ook moet worden voortgezet, maar het r e s u l t a a t of g e v o l g moet voortduren. Om de aanduiding van dit resultaat of gevolg was het bij het Perf. zonder twijfel te doen. Dat echter

1) Of ἀλλ' ἀκέουσα κάθησο (A 565; vgl. 569) hier thuis hoort of sub 2⁰, hangt ervan af, of men zich moet voorstellen, dat Hera, nadat de goden ἅμα πάντες ἀνέσταν (533), het voorbeeld van Zeus had gevolgd en weer was gaan zitten of was blijven staan; onzeker is eveneens Ar., *Ach.* 59.

2) Van de Aor. heb ik geen enkel vb. gevonden, van het Praes. slechts één (12. 946 E); de ratio echter van dit θνῃσκέτω alleen hier ontgaat me. Het gebruik van Perf. Imper. (en Infin. imper.) van θνῄσκειν naast de Aor. van κτείνειν was zeker wel geijkt in de kanselarijstijl; vgl. b.v. Andoc. 1. 95 sqq. (hier ook van ἀποθνῄσκειν de Aor., maar niet Imper. of Infin. imper.); Dem. 9. 44, 23, 60; Ditt. Syll.² 8. 29, 32; 113. 10.

daarom niet ook aan de voorafgegane handeling door de Grieken werd gedacht, acht ik even onwaarschijnlik als dat ze dit niet zouden hebben gedaan b.v. bij: *ὅποι* (niet: *ὅπου* !) *καθέσταμεν* (Soph., *Oe. C.* 23), *πάρεστι δεῦρο* (*ibid.* 1253), *ὑπεκδέδυκα δεῦρ' ἔξω* (Men., *Disc.* 518 v. L.[3]); of dat een Romein alleen aan 'zijn' dacht bij: „huc ades" (Verg., *E.* 9. 43), bij: „sta ilico" (Ter., *Ph.* 195), [1]) alleen aan 'stare' en niet ook aan 'consistere'; of dat een Engelsman bij: 'Pray, be seated' alleen denkt aan 'zitten' en niet ook aan 'gaan zitten' (vgl. de tegenhanger hiervan in het Frans: 'Veuillez vous asseoir quelques minutes' in § 22), bij: 'Stand and deliver' alleen aan 'staan' en niet ook aan 'tot staan komen', zooals een Nederlander aan beide denkt bij het kommando: 'Staat!'. Men kan integendeel naar mijn mening zeggen, dat het Perfectum in het algemeen, dus niet slechts in de Imperativus en niet alleen Perfecta Praesentia en Praesentia Perfecta, heel dikwijls is gedacht als Aoristus + Praesens of Perf. Praes. of Praes. Perf. in stricte zin (d.i. zo dat b.v. *ἕστηκα* niets meer is dan: 'ik sta op dit ogenblik' [2]). Zo geldt in: *Τεθναίης, ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην* (Hom., *Z* 164) voor *τεθναίης* hetzelfde als voor *τεθνάτω* in de *Leges* (zie § 16) en staat deze Opt. tot *κάκτανε* evenzo als *τεθνάτω* tot *κτείνας* en *κτείνῃ* aldaar. En wanneer bij Isocrates (18. 51) een beklaagde zegt, dat de tijd niet toelaat uiteen te zetten alwat de aanklager indertijd voor slechts heeft gedaan, o.a. *μεθ' ὧν συνέστηκε*, dan behoort die samenspanning als handeling zeker tot het verleden en is dus inzoverre *συνέστηκε* hier geen Perf. Praes.; maar het is dit weer wel inzoverre als de spreker het schuldige van die daad wenst voor te stellen als actueel; m.a.w.: *συνέστηκε* is hier bedoeld als *συνέστη καὶ* (of: *συστὰς*) *νῦν ἔτι ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ ἔχεται* = „hij heeft samengespannen en staat nu nog in de ban van die schuldige daad". Of wanneer bij diezelfde redenaar iemand zegt, dat hij iets vertellen zal *τῶν νεωτέρων ἕνεκα, οἳ τῶν πραγμάτων ὕστεροι γεγόνασι* (Iso., 16. 4), dan wil hij met: *οἳ . . . γεγόνασι* zonder twijfel zeggen: „die na die gebeurtenissen zijn geboren (*ἐγένοντο*) en nu nog leven (*εἰσίν*)". In de *Apologie* heeft Socrates zeker *ὀμώμοκεν* wel gevoeld als *ὀμόσας ἔνορκός ἐστι*, waar hij zegt (35. C.): *ὁ δικαστὴς ὀμώμοκεν δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους*, en Glycera is zich eveneens bewust geweest van zulk een band tussen de handeling van vroeger en het nog bestaande gevolg daarvan, wanneer ze aldus spreekt (Men., *Circumt.* 359 sqq. v. L[3]): *ἔχοιμ' ἂν εἰπεῖν πάντ' ἀκηκουῖά σοι' ' τἀμὰ δέ μ' ἐρώτα, ῥητὰ γὰρ ταῦτ' ἐστί μοι' ' ἐκεῖνα δ' αὐτῇ μὴ φράσειν ὀμώμοκα.* Bij Plato wisselt met *εἰρήσθω* af: *ἔστω λεχθέντα* (b.v. *Politic.* 265 D), met *ὡμολογήσθω*: *μενέτω συνομολογηθέν* (b.v. *Soph.* 248 A; vgl. b.v. *Rep.* 6. 485 A en B), Het Perfectum in: *πόσον χρόνον δὲ δεμνίοις πέπτωχ'*

---

[1]) Dit voorbeeld heb ik ontleend aan Prof. Groeneboom's 'Commentaire' op Herodas VI. 1—2,

[2]) Wat men niet met recht kan zeggen b.v. van het praegnante *συνέστηκε* op de boven uit Iso. 18. 51 aangehaalde plaats of in een vb. als: *περὶ ταῦτα . . . μάχη τις . . . ἀεὶ συνέστηκεν* (Plato, *Soph.* 246 C); vgl. § 19.

ὅδε; (Eur., *Or.* 88 kan men ontleden in: κεῖται πεσών en vergelijken b.v.: ἐᾶτέ μ'... κεῖσθαι πεσοῦσαν (id., *Tr.* 466 sq.) [1]), ἔγνωκα (sc. τὸν βοτῆρα) in de *Oed. Rex.*, 1117, oplossen in οἶδα γνούς en zich beroepen op: τὸν ἄνδρα τόνδ' οὖν οἶσθα τῇδέ που μαθών; (*ibid.* 1128); ἡλώκοι in: ἦλθε ἀγγελίη ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν (Hdt. 1. 83) kan men vervangen door ἔχοιτο ἁλοῦσα en de rechtvaardiging daarvan vinden in: καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς, dat onmiddellik volgt; ἵδρυνται (Hdt. 2. 42. 1) omschrijven door ἱδρυσάμενοι ἔκτηνται (*ibid.* 44. 5), πόθεν εἴληφα; (Men., *Disc.* 341 v. L[3]) door πόθεν λαβὼν ἔχω; (ibid. 220 sq.), zoals λαβὼν ἔχε (Ar., *Lys.* 533 sq.) dient als Imper. bij εἴληφα, ἑλὼν ἔχει (Hom., *A* 356) gelijkstaat met ᾕρηκε, en ηὗρες καὶ ἔχεις (Plato, *Symp.* 175 D) met ηὕρηκας.

§ 18. Mocht iemand door deze en dergelijke voorbeelden nog niet overtuigd zijn, alle twijfel is, dunkt mij, uitgesloten bij dezulke waarin het Perfectum is verbonden met een woord of woordcomplex dat aanduidt of insluit hetzij een tijdstip in het verleden hetzij een periode die, in het verleden beginnend, doorloopt tot het heden. Hierbij toch zal men die directe of indirecte aanduiding van het verleden wel moeten combineren met de geïmpliceerde Aoristus. B.v.: Κῦρος αὐτῷ ἐπέστειλε... λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται (Xen., *Cyr.* 4. 5. 26) = „...wat al vroeger in mijn verhaal is meegedeeld (ἐδηλώθη), daar nu nog te lezen staat, en dus meegedeeld blijft (δεδήλωται)". Τὰ δ' Ὀλυμπίᾳ αὐτῶν (nl. van de overwinningen der Oligaethidae) ἔοικεν ἤδη πάροιθε λελέχθαι (Pind., *O.* 13. 101 sq.). Περὶ δὲ προικὸς εἴρηται ... πρότερον (Plato, *Leg.* 6. 774 C). Περὶ ὧν ἕτεροι πρότερον εἰρήκασι (Iso. 4. 8; ongeveer evenzo 4, 10; 7, 77; 8. 63 en elders; doch ook, zonder band met het heden, in 8. 121: οἵαπερ ὀλίγῳ πρότερον ὑμῖν διηγησάμην, en evenzo in 19. 10). (Ἐνύπνιόν τι) ἑώρακα ὀλίγον πρότερον (Plato, *Crito* 44 A): Socrates heeft de verschijning kort te voren gezien (εἶδεν) en heeft ze nu nog in de geest voor zich (ἑώρακεν). Vgl. Xen., *A.* 6. 1. 22: καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε κτλ.: de droom die Xenophon indertijd had gehad, wordt weer levendig op het tijdstip van ἐνόμιζεν. — Φροῦδοι γάρ' ἐχθὲς εἰσιν ἐξῳκισμένοι (sc. οἱ θεοί) (Ar., *Pax* 197; v. Herw. met 1 cd.: φροῦδοι γάρ εἰσιν, ἐχθὲς ἐξῳκισμένοι). Vgl. in 203: ἐξῳκίσαντο δ' οἱ θεοί, maar in 260 wederom: ἐχθὲς εἰσῳκίσμεθα. — Πέπυσμαι γὰρ ἐξ ἀνάγκης (Dem. 54. 39). Voor de spreker, die het een en ander omtrent de levenswandel van zijn tegenstander gaat vertellen, is nog wel het resultaat van zijn desbetreffend onderzoek actueel, maar, nu dat afgelopen is, niet meer de noodzakelikheid om het in te stellen; die ligt in het verleden, en hij bedoelt dus: ἐπυθόμην ἐξ ἀνάγκης καὶ οὕτω νῦν οἶδα.[2])

[1]) Deze zelfde omschrijving ook b.v.: Tyrt. 7. 21 sq. ed. Diehl. en Soph., *Indag.* 121 (Suppl. Soph. ed. Diehl); voorts πεσὼν κείσομαι als Fut. Ex. van πίπτω in Eur., *Ph.* 1687, Ar., *Eccl.* 963; vgl. nog κεῖτο ταθείς bij Hom., Φ 119.

[2]) Ook ἐπεὶ δὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν (*A* 235) hoort hier m.i. thuis, want πρῶτα heeft betrekking op het tijdstip in het verleden, waarop het toekomstige σκῆπτρον

Οὐ μὲν γάρ ποτ' ὄπωπα μάχῃ ἐνὶ κυδιανείρῃ τὸ πρίν (Hom., *Z* 124 sq.). Met het Perfectum wordt het verleden, waaraan bij de adverbia van tijd is gedacht, doorgetrokken tot op het heden. (Dat dit ook achterwege had kunnen blijven, blijkt b.v. uit *A* 262: *οὐ γάρ πω τοίους ϝίδον ἀνέρας*, en ζ 160: *οὐ γάρ πω τοιοῦτον ἐγὼ ϝίδον ὀφθαλμοῖσι.*). Dezelfde opmerking geldt voor: *Ὦπται πάλαι δὴ καὶ βεβούλευται τάδε* (Ae., *Pr.* 998).[1]) *Πρὸς τὸν περὶ ταῦτ' ἔλεγχον ἀεί τε ἀπειρηκὼς τυγχάνω καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν* (Plato, *Soph.* 242 A). (*διδόναι λόγον*) *ὅντινα τρόπον νῦν τε ζῇ καὶ ὅντινα τὸν παρεληλυθότα βίον βεβίωκεν* (id., *Lach.* 188 A).

§ 19. In al deze vbb. in de §§ 17 en 18 van het Perfectum met geïmpliceerde Aoristus staat, zo zou men kunnen zeggen, het tempus met het ene been in het verleden, met het andere in het heden, terwijl men het stricte Perfectum Praes. (zie p. 17 met n. 2) dan zou kunnen voorstellen als staande met beide benen in het heden, evenals het gewone Praesens. Men kan dan ook evengoed van een Perfectum complexivum spreken als van een Aoristus complexivus, zoals kan blijken uit een vb. als: *Ἤδη μὲν ἓξ ἔτη διατέτριφεν* (sc. *βασιλεύς*) (Iso., 4. 141) = „Reeds zes jaar heeft hij zoek gebracht (t.w. met het beleg van Cyprus tot op den huidigen dag)", vergeleken met b.v.: *Ἔτη τριάκοντα ᾤκησε* (Lys., 12. 4) = „Dertig jaar heeft hij (nl. de vader van Lysias) gewoond (te Athene)"; maar die vader is allang dood, zodat van het *οἰκῆσαι* ook het eind ligt in het verleden[2]).

γ. Het Perfectum fungeert geheel als Aoristus.

§ 20. Zijn er dus Perfecta die, gelijk gezegd, met beide benen in het heden staan, evenals het Praesens, men ontmoet er ook die met beide benen staan in het verleden, evenals de Aoristus; zonder beeldspraak: het Perfectum komt ook voor als zuiver histories tempus, dat zich alleen door zijn vorm nog onderscheidt van de Aoristus, altans voor een modern lezer. B.v.: *Ἐχθὲς κεκινδύνευκας· οὐδείς εἶχέ σοι κωβιὸς ὅλως γὰρ ἧπαρ,*

---

de *τομή* verliet, zodat *ἐπεὶ πρῶτα λέλοιπεν* is = *ἐπεὶ πρῶτα ἔλιπε καὶ ἐκ τούτου ἄπεστιν* = „van het eerste ogenblik af toen het de snede verliet en sedert hetwelk het er verre van is (gebleven)". Wackernagel's interpretatie op p. 5 van zijn *Studien zum griechischen Perfektum* (zie beneden § 23 noot 1): „sobald es über das Schneiden hinaus ist", past niet in dit verband.

[1]) Een van de vbb. waaraan Apollonius niet gedacht zal hebben, toen hij schreef (Περὶ ἐπιρρημάτων, 534. 21 sqq. Bkk.): *εἰδόν τε μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελικοῦ τοῦτο φάναι· π ά λ α ι ἐγεγράφειν, π ά λ α ι ἠριστήκειν, οὐ μ ὴ ν ἐ π ὶ τ ο ῦ π α ρ α κ ε ι μ έ ν ο υ.*

[2]) Dat de benen van zulk een Perf. compl. ver uit elkaar kunnen staan, blijkt, duideliker nog dan uit het gegeven vb., uit het volgende: *Μῶν οὐ μυρίαι μὲν ἐπὶ μυρίαις ἡμῖν γεγόνασι πόλεις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦ πλήθους λόγον οὐκ ἐλάττους ἐφθαρμέναι;* (Plato, *Leg.* 3. 676 B). Het tijdperk waarin die talloze *πόλεις* ontstaan zijn en vergaan, reikt van de wording der eerste *πόλεις* tot heden!

ἀλλ' ἦσαν κενοί (Euphro, *Com. fr.* IV. p. 492 M. = III. 10 K.). Hier kan de spreker m.i. onmogelik, zoals op die twee plaatsen in de *Pax*, boven (§ 18) aangehaald, hebben gedacht aan het resultaat van een handeling, op de vorige dag verricht, dat nog bestond op de volgende. *Ἆγις Ῥόδιος ὤπτηκεν ἰχθὺν μόνος ἄκρως· Νηρεὺς δ' ὁ Χῖος γόγγρον ἧψε τοῖς θεοῖς* ... *ζωμὸς μέλας ἐγένετο πρώτῳ Λαμπρίᾳ* (id., *ibid.* p. 486 M. = III. 1 K.). Een band met het heden schijnt mij, evenals Meineke, die aantekent: „Scribendum videtur *ὤπτα μέν*", in deze mededelingen uit de geschiedenis der kookkunst bij het Perf. evenmin aanwezig als bij het Impf. en de Aor..

§ 21. Reeds echter vóór deze dichter uit de Hellenistiese tijd[1]) hebben, als ik me niet zeer bedrieg, o.a. Lysias en Isocrates op de volgende plaatsen het Perf. als zuiver histories tempus gebruikt.[2]) *Ἐπεὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἀπέθνῃσκον, οὐχ οἷοί τε γεγόνατε ἐπαρκέσαι* ..., *νυνί* ... *τιμωρήσατε τὸν ἐκείνων φονέα* (Lys. 13. 93). Dat sommige editores hier, in strijd met de rechtstreekse overlevering, het door Nauck uitgegeven *Lex. Vindob.* volgen en *ἦτε* schrijven in plaats van *γεγόνατε*, bewijst, dat ook zij hier een histories tempus verlangen. *Πέρυσιν* ... *ἱερὰ ἄθυτα γεγένηται τριῶν ταλάντων.* (Lys. 30. 20).[3]) *Ὥστε*, zo konkludeert Isocrates

[1]) In het volgende fragment: *Κοτύλας χωροῦν δέκα' ἐν Καππαδοκίᾳ κόνδυ χρυσοῦν, Στρουθία,' τρὶς ἐξέπιον μεστόν γ'. — 'Ἀλεξάνδρου πλέον' τοῦ βασιλέως πέπωκας. — Οὐκ ἔλαττον, οὔ,' μὰ τὴν Ἀθηνᾶν.* (Men., *fr.* IV. p. 152 M. = III. 293 K.) kán het Perf. zo worden verklaard dat Struthias deze pochhans een soort van drinkkampioen noemt, die het drinkrecord heeft verbeterd en dus nu de houder daarvan is. Dat in ieder geval het typiese karakter van het Perf. ook in deze tijd nog, als het erop aankwam, wel degelik gevoeld werd, blijkt wel uit deze verzen van dezelfde dichter (*Circumt.*, 366/8 v. L[3]): *Τοῦ δὴ τόπου τι μνημόνευμά σοι λέγει;' — Κρήνην τιν' εἶπε καὶ τόπον ὑπόσκιον.' — Τὸν αὐτὸν ὅνπερ χὡ τιθεὶς εἴρηκέ μοι* (of: *εἴρηκ' ἐμοί*?)! Bij hem die *εἴρηκε* zegt, leeft op dat ogenblik plotseling op, wordt weer tegenwoordig, weer 'present to the mind', hetgeen de man, die het kind in kwestie te vondeling had gelegd, ook hem indertijd verteld had (vandaar mijn uitroepteken): voor haar die *εἶπε* zegt, geldt dit niet: die herhaalt eenvoudig wat haar indertijd was meegedeeld.

[2]) Volgens Dieterich, *Untersuchungen*, p. 235 (zie boven § 8, noot) begint eerst in de Hellenistiese periode „die Verwischung des Bedeutungsunterschiedes zwischen Perfekt und Aorist", terwijl G. Curtius, *l. a. p.* (zie wederom § 8, noot) schrijft: „Dass der strenge alte Gebrauch des Perfekts von Xenophon an laxer zu werden beginnt, ist auch von deutschen Gelehrten anerkannt." Zie ook de volgende noot.

[3]) *γέγονα* en *γεγένημαι* beduiden hier dus, naar ik meen, 'ik ben geweest' zónder een dergelijke gedachte aan het heden als wanneer ze betekenen 'ik ben (tot nu toe) ontstaan', zoals op de plaats in de *Leges* aangehaald in § 19 noot; of = 'ik ben (tot nu toe) geweest, zoals b.v. in: *κατεστήσαμεν τηλικοῦτον, ἡλίκος οὐδεὶς πω βασιλεὺς γέγονεν Μακεδονίας* (Dem., 1. 9); of = 'ik ben geweést (maar ben nu niet meer)', zoals b.v. in: *Οἶδά σε* ... *καὶ ἰδιώτην γεγενημένον καὶ νῦν τύραννον ὄντα* (Xen., *Hiero* 1. 2; vgl. *Cyr.* 7. 2. 3: *δοῦλος γεγενημένος* = „een gewezen slaaf", en hiermee weer *A.* 4. 8. 4: *ἀνὴρ Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι.*). En zo is het ook in die voorbeelden waarin ze staan tegenover *εἰμί*, zooals: *Θεοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τά τε γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται* (Xen., *Cyr.* 1. 6. 46; vgl. Hom. *A* 70: *ὃς ϝείδει τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα*; Plato, *Charm.* 174 A: *ἆρα μὴ τὸν τοιόνδε (λέγεις), εἴ τις πρὸς τοῖς μέλλουσιν καὶ τὰ γεγονότα πάντα*

in zijn *Panegyricus* (149) na een betoog over de minderwaardigheid der Perzen in de oorlog: *Ὥστε μοι δοκοῦσιν ἐν ἅπασι τοῖς τόποις σαφῶς ἐπιδεδεῖχθαι τὴν αὑτῶν μαλακίαν· καὶ γὰρ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀσίας πολλὰς μάχας ἥττηνται, καὶ διαβάντες εἰς τὴν Εὐρώπην δίκην ἔδοσαν (οἳ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπώλοντ', οἳ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν), καὶ τελευτῶντες ὑπ' αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις καταγέλαστοι γεγόνασιν.* Het Perf. van *ἐπιδεδεῖχθαι* en van *γεγόνασιν* meen ik te begrijpen: de *μαλακία* der Perzen is op dat ogenblik nog volkomen duidelik[1]) voor ieder die bedenkt wat er gebeurd is, en dit is een resultaat dat ze bereikt hebben met alwat ze te aanschouwen hebben gegeven in hun oorlogen tegen de Grieken in Azië en Europa met, als hoogtepunt, de slag bij Cunaxa; waardoor ze zijn geworden wat ze nu nog zijn en steeds zullen blijven: *καταγέλαστοι*, zich m.a.w. onsterfelik belachelik hebben gemaakt. Maar die talrijke nederlagen in

---

εἰδείη καὶ τὰ νῦν ὄντα; ook Thuc., 1. 1. 1: *τῶν προγεγενημένων* en 123. 1: *τὰ προγεγενημένα*). *Οὐκοῦν καὶ γραφῆς πολλοὶ καί εἰσι καὶ γεγόνασιν ἀγαθοὶ καὶ φαῦλοι;* (Plato, *Io.* 532 E). *Χρὴ γυναικὶ τῶν οὐσῶν, οἶμαι δὲ καὶ τῶν γεγενημένων καὶ τῶν ἐσομένων χαλεπωτάτῃ.* (Xen., *Symp.* 2. 10). Bizonder merkwaardig is een passage in Plato's *Parmenides* (141 DE), waarover uitvoerig handelt P. Chantraine op pp. 159/61 van zijn belangrijke monografie, *Histoire du parfait grec* (Paris 1927): *Τί οὖν; τὸ ἦν καὶ τὸ γέγονε καὶ τὸ ἐγίγνετο οὐ χρόνου μέθεξιν δοκεῖ σημαίνειν τοῦ ποτὲ γεγονότος; — Καὶ μάλα. — Τί δέ; τὸ ἔσται καὶ τὸ γενήσεται καὶ τὸ γενηθήσεται οὐ τοῦ ἔπειτα [τοῦ μέλλοντος*: Burn.]*; — Ναί. — Τὸ δὲ δὴ ἔστι καὶ τὸ γίγνεται οὐ τοῦ νῦν παρόντος; — Πάνυ μὲν οὖν. — Εἰ ἄρα τὸ ἓν μηδαμῇ μηδενὸς μετέχει χρόνου, οὔτε ποτὲ γέγονεν οὔτ' ἐγίγνετο οὔτ' ἦν ποτέ, οὔτε νῦν γέγονεν οὔτε γίγνεται οὔτε ἔστιν, οὔτ' ἔπειτα γενήσεται οὔτε γενηθήσεται οὔτε ἔσται.* De tijdsfeer van *γέγονα* is hier de laatste maal het heden, overigens het verleden. — Chantraine geeft verder tal van vbb. in geschriften uit latere tijd (vooral uit het *N.T.*) van Perfecta waarbij het een modern lezer niet gelukt een ander dan formeel verschil met de Aor. vast te stellen. Wanneer hij echter daartoe ook rekent de bij Polybius dikwijls voorkomende zinswending: *καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βύβλοις περὶ τούτων δεδηλώκαμεν* (b.v. 3. 10. 1) naast b.v.: *ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βύβλῳ τὰς αἰτίας ἐδηλώσαμεν κτλ.* (4. 1. 1), meen ik toch onderscheid te moeten maken. In een passage als b.v.: *ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσεράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα* (Paul., 2. *Cor.* 11. 24 sq.) kan ik in het Perf. niet anders dan een histories tempus zien evenals in de Aoristi; voor het Polybiaanse *δεδήλωκα* kan ik niet verwerpen, wat ik (in § 18) aanneem voor *δεδήλωται* bij Xenophon, *λελέχθαι* bij Pindarus, *εἴρηται* bij Plato, *εἰρήκασι* bij Isocrates, nl. dat het is een Perf. met geïmpliceerde Aor.; al kan ook ik niet zeggen, evenmin als in talloze andere gevallen, waarom niet standvastig hetzij de Aor. hetzij het Perf. is gekozen 'in re simillima'. — Overigens moet Chantraine zelf, dunkt mij, een voorganger in dezen van Polybius wel zien in Thucydides met zijn *γέγραφε* naast *ἔγραψα* enz. (zie noot 2 bij § 23, p. 23), waaromtrent hij schrijft (p. 129): „Stahl et Classen veulent voir, dans le changement de temps, une nuance de sens; en tout cas elle est assez peu sensible." — Ook over *ὃ γέγραφα, γέγραφα* van Pilatus oordeel ik anders dan Chantraine (p. 231), die tussen deze twee Perfecta geen onderscheid maakt. (Vgl. mijn desbetreffende noot bij § 23 op p. 24).

[1]) Vgl. b.v. Xen., *De venatione*, 12. 18: *τοῦτο ἐπιδέδεικται μεγάλῳ παραδείγματι*, waarop dat *παράδειγμα* wordt meegedeeld en dan volgt: *ἐξ ὧν ἐγένετο αὐτοῖς μεγάλη ἀρετή, δι' ἣν καὶ νῦν θαυμάζονται* (nl. *οἱ παρὰ Χείρωνι*).

het kustland van Kl. Azië zijn hier *gebeurtenissen* in het verleden die even los van het heden zijn gedacht als de katastrophe in Europa. Het is mij inderdaad niet mogelik, in het Grieks iets anders of iets meer te lezen dan dit: „op de kust van Kl. Azië zijn ze in vele gevechten verslagen geworden", of: „... de minderen geweest", of: „... waren ze de minderen", en *ἥττηνται* is hier voor mij evengoed een histories tempus als *ἔδοσαν, ἀπώλοντο, ἐσώθησαν* en als *ἡττήθησαν* b.v. in: *τὰς μὲν γὰρ ἄλλας μάχας ὅσας ἡττήθησαν, ἐῶ* (*ibid.* 145).

δ. De Aoristus impliceert het Perfectum of het Praesens.

§ 22. De tegenhanger van het Perf. met geïmpliceerde Aor. is de Aor. met geïmpliceerd Perf. of Praes.. Wanneer b.v. Achilles tot de schim van Patroclus zegt (Ψ 97 sq.): *'Αλλά μοι ἆσσον στῆθι*, dan bedoelt hij daarmee, dat deze niet alleen dichter bij hem moet kómen staan, maar ook een wijle bij hem moet blijven staan, want hij laat er op volgen: *μίνυνθά περ ἀμφιβαλόντε ' ἀλλήλω ὀλοοῖο τεταρπώμεσθα γόοιο*. Een ruimer *στῆθι* fungeert hier dus voor *στῆθι* in strikte zin + *ἕσταθι* in strikte zin, evenals in Ψ 443 (§ 16) omgekeerd het ruimere *ἕστατον* staat voor strikt *ἕστατον* + strikt *στῆτον*. Zo zegt Lysistrata tot de Spartaanse gezanten: *Στῆτε παρ' ἐμὲ πλησίον ... καὶ λόγων ἀκούσατε* (Ar., *Lys.* 1122 sq.). Zo zégt een Fransman: „Veuillez vous asseoir quelques minutes", maar bedoelt daarmee naturlik: „Veuillez vous asseoir et rester assis quelques minutes", terwijl omgekeerd een Engelsman met zijn 'Pray, be seated' (§ 17) uitnodigt niet alleen om gezeten te zijn, maar ook om te gaan zitten[1]). In het ene geval wordt dus, n a a r d e t y p i e s e f u n c t i e v a n h e t t e m p u s, de handeling explicite, het resultaat of gevolg implicite meegedeeld, in het andere geval is het juist andersom.

§ 23. Van een dergelijk praegnant gebruik van de Aor. of, wat feitelik op hetzelfde neerkomt, van de Aor. waar het Perf. even goed of zelfs beter schijnt te passen[2]), ontmoet men telkens voorbeelden, als men er maar op let en zich afvraagt, of het de spreker of schrijver te doen is geweest om alleen de gedachte aan de handeling kenbaar te maken, of dat ook (zo niet in de eerste plaats) het nog (of weer) actueel-zijn van het resultaat of gevolg (of ook: het afgelopen-zijn) van de handeling op het ogenblik dat hij sprak of schreef hem voor de geest heeft gestaan,

---

[1]) In een gezegde als: „Dat zal ik je gauw vertellen, als je een ogenblikje gaat zitten" wordt wellicht door spreker en hoorder „een ogenblikje" verbonden met „zitten" alleen. Beter parallel schijnt mij, wat een berichtgever van het *Alg. Handelsblad* in zijn verslag van een plechtigheid schreef (Ochtendblad van 27 Mei 1926), dat op zeker moment „de aanwezigen zich onder diepe stilte eenige minuten van hun zitplaatsen verhieven."

[2]) Van dit gebruik van de Aoristus gaat ook Wackernagel uit, wanneer hij in zijn *Studien zum griechischen Perfektum* (Göttingen 1904) schetst de geschiedenis van wat hijzelf noemt het 'Resultativperfektum', ik liever, evenals Meltzer (*Bursian's Jhrsber.*, 159

hem is geweest 'present to the mind' [1]). Zo laat Lysias (of Ps. Lysias) aan het slot van de 6de oratie zijn cliënt zeggen: *Μὴ ἀναπεισθῆτε ὑπὸ τούτου· φανερῶς ἔχετε αὐτὸν ἀσεβοῦντα· εἴδετε, ἠκούσατε τὰ τούτου ἁμαρτήματα.* Toch is de bedoeling ook van deze spreker geweest, evengoed als van Lysias zelf, toen hij zijn pleidooi tegen Eratosthenes eindigde met: *Ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε,* niet alleen (of liever: niet zozeer) te konstateren de handelingen (het *ἀκοῦσαι* en *ἰδεῖν*), maar ook (of liever: vooral) te maken dat de rechters bij het uitbrengen van hun stem aan hetgeen ze gehoord en gezien hebben zullen denken; daarvoor zegt hij het immers juist en daarop wijst ook zijn *φανερῶς ἔχετε.* De gedachte aan de actualiteit van het resultaat, die in de slotwoorden van de 12de redevoering tot uiting komt in de Perfecta, leeft dus ook hier bij de spreker, die er blijkbaar ook niet aan twijfelt,

---

= 1912, p. 336), zou noemen objectsperfectum, naar analogie van 'objectsaccusativus' en in overeenstemming met W.'s definitie. Hij bedoelt er namelik mee dat Perf. Activum dat „von einer vergangenen Handlung gebraucht wird, deren Wirkung in oder am Objekt noch in der Gegenwart fortdauert" (l.l. pag. 4; vgl. op p. 5, n.a.v. *A* 235: *ἐπεὶ δὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν*: „das Perfekt steht nicht, weil das Objekt (also *τομή*!) im Moment des Sprechens noch die Wirkung der Handlung verspürte, sondern es kommt bloss auf den Zustand des Subjekts an 'sobald es über das Schneiden hinaus ist'."; zie boven, § 18 noot). In het oudste Grieks, dus bij Homerus, heeft volgens W. de Aor. in plááts van dit Perf., in het latere Grieks heeft hij ernáást dienst gedaan, en wel aldus, dat een spreker of schrijver zich bij deze Aor. hetzelfde voorstelde als bij het Perf.. (Deze opvatting blijkt duidelik uit de bestrijding op p. 13 sq. van Stahl's opvatting van *γέγραφε* in Thuc. 5. 26. 1, vergeleken met *ἔγραψα, προὔγραψα, ξυνέγραψε* in een dergelijk verband overigens bij deze schrijver.) Ik voor mij tracht in de §§ 22—26 aannemelik te maken, dat de Aor. dikwijls gebruikt werd niet als zuiver en alleen histories tempus, maar met geïmpliceerd Perf. (of Praes.) of ook pro Pfto, onafhankelik dáárvan, of dit Perf. een objectsperfectum was of niet (zoals ook uit mijn vbb. blijkt): een tegenhanger dus van het Perf. met geïmpliceerde Aor. of pro Aoristo; en meen overigens, dat het objectsperfectum niet uitsluitend „nachhomerisch" is. Mijns inziens namelik beantwoorden de Perfecta in: *οὐδέ σε πάγχυ γε μῆτις Ὀδυσσῆος προλέλοιπεν* (*β* 279) en: *τοῖον γὰρ ἄχος* (of: *μεγάλη χρεὼ*) *βεβίηκεν Ἀχαιούς* (*K* 145 = Π 22, en *K* 172) volkomen aan W.'s bovenvermelde definitie. Men kan, zooals W. doet, *προλέλοιπέ σε* weergeven met: „ist weg von dir", maar dat de dichter zelf niet gedacht heeft aan nog bestaande invloed op het object, is daarmee natuurlik niet gezegd. En ik voor mij voel hier bij Homerus *μῆτις Ὀδυσσῆος προλέλοιπέ σε* en *ἄχος* (*χρεὼ*) *βεβίηκεν Ἀχαιούς* als het Activum van: *μήτι Ὀδυσσῆος προλέλειψαι* (± = „gij zijt verlaten van Odusseus' schranderheid") en *ἄχει* (*χρεοῖ*) *βεβιασμένοι εἰσὶν Ἀχαιοί*, niet anders dan ik b.v. bij Plato (*Hipp. min.* 364 E) in: *τὸν Ὀδυσσέα εἶπες ὅτι πεποιηκὼς εἴη ὁ ποιητὴς πολυτροπώτατον* het Perfectum voel als het Activum van het Passivum dat kort daarop volgt in: *ὁ Ἀχιλλεὺς οὐ πολύτροπος τῷ Ὁμήρῳ πεποίηται;* — Ik geloof dus niet, dat Chantraine op pp. 14 en 16 van zijn *Histoire du parfait grec* (supra, § 21 n. 3) terecht *βεβίηκεν* op die drie plaatsen in de Ilias houdt voor het énige voorbeeld van een 'parfait résultatif' bij Homerus.

[1]) Misschien maakt men zich de zaak het best bewust, wanneer men zich voorstelt, dat men in een verband als hier bedoeld onze Volt. Teg. Tijd aantreft en die dan in 't Grieks moet vertalen, dus b.v.: „Gij hebt gehoord, gij hebt gezien: oordeelt nu." Ik geloof niet, dat dan een Graecus, áls hij de Aor. gebruikt, die als een zuiver en alleen histories tempus zal voelen.

of zijn hoorders zullen zijn woorden opvatten zoals hij bedoelt. — Dezelfde overweging geldt voor de vermaning die Apollo tot de Areopagieten richt (Ae., *Eum.* 679 sq.): *Ἠκούσαθ' ὧν ἠκούσατ'· ἐν δὲ καρδίᾳ ψῆφον φέροντες ὅρκον αἰδεῖσθε, ξένοι.* Het eerste *ἠκούσατε* (niet ook het tweede, als ik goed voel) [1]) is = „gij hebt gehoord en weet dus nu, naar ik veronderstel" = *ἠκούσατε καὶ ἴστε* of: *ἀκούσαντες ἴστε*. En zoals in Soph., *El.* 39 sq. (§ 16) *ἴσθι* staat voor: *πυθοῦ καὶ ἴσθι* of *πυθόμενος ἴσθι*, de voorafgegane handeling dus er bij is gedacht en te denken gegeven, maar niet, evenals het resultaat, explicite aangeduid, zo is hier, omgekeerd, alleen de voorafgegane handeling explicite aangeduid, het resultaat echter er bij gedacht en te denken gegeven. — In diezelfde tragedie zegt Athena tot het koor (849 sq.): *Πολλὰ μὲν σὺ κάρτ' ἐμοῦ σοφωτέρα, / φρονεῖν δὲ κἀμοὶ Ζεὺς ἔδωκεν οὐ κακῶς.* Wat de godin hiermee wil zeggen, waaraan ze dus op dat ogenblik denkt, is toch zeker in de eerste plaats juist niet, dat Zeus haar indertijd die gave heeft geschonken, maar dat zij die op dat ogenblik nog bezit; anders had deze mededeling van haar geen zin. [2]) Van dezelfde aard zijn b.v. bij Hesiodus (O. 276 en 279): *διέταξε* en *ἔδωκε Κρονίων*, waarmee vgl. *Ζεὺς δέδωκε* bij Tyrtaeus 2. 2 (*Anth. lyr.* ed. Diehl.) — *Ὦ φίλη, . . . , ἦλθες, ἦλθες!* zegt in de *Aves* (676 sqq.) de koorleider tot de nachtegaal, die hij toch als aanwezig, dus *ἐληλυθυῖα*, toespreekt en verzoekt: *ἄρχου τῶν ἀναπαίστων.* Zo vraagt Tiresias Odusseus (λ 93 sq.): *Τίπτ' αὖτ'... ἦλθες;* terwijl hij hem toch evengoed voor zich ziet staan als Achilles Athena, waar hij tot haar zegt (A 202): *Τίπτ' αὖτ'... εἰλήλουθας;* — Als Pindarus, in *P.* 5. 109 sqq. de voortreffelikheden van Arcesilas opsommende, o.a. zegt: *θάρσος δὲ τανύπτερος ἐν ὄρνιξιν αἰετὸς ἔπλετο,* moet bij de Aor., zo hij hier al niet geheel pro Perfecto staat (§ 25), dit tempus toch wel bewust geïmpliceerd zijn geweest; want als de dichter alleen aan het verleden had gedacht, zou deze lofspraak nogal bedenkelik geweest zijn. — In de *Troades* gaat aan de woorden van Hecuba vermeld in § 17 (p. 18) het volgende vooraf (464 sq.): *Οὐκ ἀντιλήψεσθ'; ἢ μεθήσετ', ὦ κακαί, γραῖαν πεσοῦσαν; αἴρετ' εἰς ὀρθὸν δέμας!* De spreekster laat met de laatste woorden wel heel ondubbelzinnig blijken, dat ze Hecuba ziet liggen, dus *πεπτωκυῖαν* of, in overeenstemming met wat Hecuba zelf zegt, *κειμένην πεσοῦσαν*; dat ze, zeggende alleen *πεσοῦσαν*, ook alleen aan het vallen

---

[1]) Het is met dit tweemaal *ἠκούσατε*, dunkt mij, als met het tweemaal *γέγραφα* van Pilatus (*Ev. Joh.* 19. 22): tweemaal dezelfde verbaalvorm, maar in verschillende functie; want het eerste *γέγραφα* is m.i. = *ἄρτι ἔγραψα* (cf. Schol. ad Dion. Thracem, *Bekk. Anecd.* II. pp. 889. 25 sqq. en 891. 29 sqq.), het tweede is een echt (objects)perfectum en beduidt: „blijft door mij geschreven" = *γέγραπταί μοι.*

[2]) Verondersteld dat het koor geantwoord had: *Ἔδωκε μὲν Ζεύς, σὺ δὲ λαβοῦσ' ἔφθειρας εὖ* of iets dergelijks, dan zou dit *ἔδωκε* een zuiver historiese Aor. en het verschil met Athena's *ἔδωκε* evident zijn. Waarom Aeschylus dan niet het, ook metries en rhythmies onberispelike, Perf. heeft gebruikt, hierover vgl. hoofdstuk IIc. Dezelfde vraag meldt zich trouwens m.m. ook aan op de overige hier besproken plaatsen en op menige andere, evenals de twijfel, of de Aor. het Perf. impliceert of staat pro Pfto,

heeft gedacht, komt mij onaannemelik voor. — In de *Laches* verlangt Socrates van Lysimachus, dat hij Nicias en Laches o.a. zal vragen (187 A): *δότε παράδειγμα, τίνων ἤδη ἄλλων ἐπιμεληθέντες ἐκ φαύλων καλούς τε κἀγαθοὺς ἐποιήσατε.* Hierbij moet toch wel ook of vooral gedacht zijn aan het resultaat van de opvoeding, want daarmee juist moeten N. en L. zich legitimeren. En in 189 D staat dan ook: *Ἃ μὲν οὖν νυνδὴ ἐπεχειρήσαμεν σκοπεῖν,... τίνας ἄλλους βελτίους πεποιήκαμεν, κτλ.* — In de *Menexenus* zegt Socrates (236 A): *Ἀλλὰ καὶ ὅστις ἐμοῦ κάκιον ἐπαιδεύθη, μουσικὴν μὲν ὑπὸ Λάμπρου παιδευθείς,..., ὅμως κἂν οὗτος τ' εἴη... εὐδοκιμεῖν*: een onhoudbare bewering, tenzij Socrates niet alleen aan de handeling in het verleden heeft gedacht, maar ook aan het, op dat ogenblik nog bestaande, resultaat. (Zoals *παιδευθείς* hier, zo staat b.v. *δαείς* bij Pind., *O.* 7. 90 sq., *μαθοῦσι* en *παιδευθεῖσι* bij Theophilus, *Com. fr.* III. p. 628 M. = II. 5 K.). — Wanneer iemand ons iets uitlegt en we zeggen: „Begrepen", verklaren we daarmee, dat de zaak ons op dat ogenblik duidelik is, denken wij dus aan het resultaat en niet of nauweliks aan de gebeurtenis: „Ik begreep". Zo'n 'Begrepen' nu is het *Ἔμαθον* van Protarchus in de *Philebus*, 26 D, en dat daarbij wél alleen aan de gebeurtenis is gedacht, acht ik uitgesloten, hier evenals elders bij deze Aor., hetzij in de betekenis van 'intellexi', hetzij in die van 'didici'; b.v. in deze zelfde dialoog, 18 D, in de *Sophista*, 228 A, 260 B, 266 D, in: *εἴτε αὐτὼ ηὑρήκατον εἴτε παρ' ἄλλου του ἐμαθέτην* (*Euthyd.* 285 AB), in: *ἔμαθε δ' ὑβρίζοντα μισεῖν* (Pind., *P.* 4. 284), waarvoor m.m. hetzelfde geldt als wat boven is opgemerkt omtrent *ἐπλόμην* in *P.* 5. 112. Het verschil met *μεμάθηκα* in een zelfde verband, b.v. *Soph.* 227 C, 265 B, 268 C, schijnt mij toe te zijn òf alleen uiterlik òf geen ander dan tussen 'implicite' en 'explicite', terwijl Aor. en Perf. beide zich van het Praesens *μανθάνω* in een dergelijke samenhang (b.v. *Soph.* 221 D, *Theaet.* 208 E) niet duideliker onderscheiden dan: 'Dat heb ik begrepen' zich onderscheidt van: 'Dat begrijp ik'. — Bij Antiphon (2 δ 10) zegt de spreker: *Τὰ δ' εἰκότα... πρὸς ἐμοῦ μᾶλλον ἀποδέδεικται ὄντα· ὅ τε γὰρ καταμαρτυρῶν μου ἄπιστος ἐλήλεγκται ὤν,...· τά τε τεκμήρια ἐμά, οὐ τούτων ὄντα ἐδήλωσα· τά τε ἴχνη τοῦ φόνου οὐκ εἰς ἐμὲ φέροντα... ἀποδέδεικται.* Het is niet aan te nemen, dat hier bij de Aor. alleen aan de handeling is gedacht en niet ook, zoals bij de Perfecta, aan het nog bestaan, het nog actueel zijn van het resultaat. — Als Antileo bij Xenophon (*A.* 5. 1. 2) verklaart, dat hij nu eindelik wil *πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεὶς ὥσπερ Ὀδυσσεὺς ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα*, wil hij toch zeker zijn leden niet alleen eens uitgestrekt hebben, maar ze uitgestrekt houden, evenals Charmides, die in het *Symposion* van Xenophon (4. 31) zegt: nu ik me van mijn bezittingen heb ontdaan, *ἡδέως καθεύδω ἐκτεταμένος*. — Zijn antwoord aan Hecatonymus, die de Tienduizend gelukgewenst heeft, *ὅτι*, zegt hij, *διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν... πραγμάτων σεσωμένοι πάρεστε* (*A.* 5. 5. 8), begint Xenophon (*ibid.* 13) aldus: *Ἡμεῖς... ἥκομεν ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα.* Toch is het gelukkig resultaat van alwat ze gedaan

en doorstaan hebben, voor Xenophon op dat ogenblik ruim zo actueel als voor Hecatonymus. (Vgl. enerzijds in 5. 6. 18: *διεσεσώκει*, anderzijds in 5. 3. 3: *ἐσώθησαν* en in 5. 8. 17: *σωθεῖσιν*, ook Eur., *fr.* 133 N.: *ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων*). — In de *Pax* vraagt Trygaeus (962 sqq.) zijn slaaf, die met een *ἰδού* verzekert te hebben voldaan aan het bevel om gerstekorrels onder het publiek te werpen: *ἔδωκας ἤδη;* Maar Trygaeus wil toch weten niet zozeer of de man het al gedáán heeft, als wel, of hij al klaar is. En even te voren had dan ook dezelfde slaaf, toen hij het bevel had ontvangen: *περίιθι τὸν βωμόν*, geantwoord: *ἰδού, λέγοις ἂν ἄλλο· περιελήλυθα.*

ε. De Aoristus fungeert geheel als Perfectum.

§ 24. Impliceerde *στῆθι* in *Ψ* 97 sq. het Perfectum (§ 22), in *'Αλλὰ σὺ μὲν νῦν στῆθι καὶ ἄμπνυο* (*X* 222) is het geheel = „blijf staan" = 'ga hier niet vandaan' (= *ἕσταθι*, vgl. § 16 sub 1°), want Achilles zal Athena's toespraak wel staande hebben aangehoord en niet eerst daarna tot staan zijn gekomen. Bij *Δ* 243 sqq.: *τίφθ' οὕτως ἔστητε τεθηπότες ἠύτε νεβροί, αἵ τ' ἐπεὶ οὖν ἔκαμον πολέος πεδίοιο θέουσαι ἑστᾶσ'...' ' ὥς ὑμεῖς ἔστητε τεθηπότες*, kan men twijfelen, of men te doen heeft met een Aor. pro Pfto, dus = „gij staat" (aldus b.v. Gildersleeve, *Syntax* etc., 251), of met een Aor. met geïmpliceerd Perf., dus = „gij zijt gaan staan en staat nu nog" (vgl. b.v. *Υ* 178 sq.), zoals omgekeerd m.i. *ἑστᾶσ'* hier is een Perf. met geïmpliceerde Aor. (vgl. § 16).

Hoe het echter hiermee gesteld mag zijn[1]): alleen indien de Aor. staat pro Pfto, begrijp ik hem in: *Τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν κάτω νομίζεται;* (Eur., *fr.* 638 N) en: *Τίς δ' οἶδεν, εἰ ζῆν τοῦθ' ὃ κέκληται θανεῖν;* (id., *fr.* 833. 1 N).[2]) Plato trouwens, die het eerste fragment aanhaalt behalve *κάτω νομίζεται* (*Gorg.* 492 E), gaat aldus voort: *καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἴσως τέθναμεν· ἤδη γάρ του ἔγωγε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν*, en Euripides zelf spreekt in het vervolg van het tweede fragment van *οἱ ὀλωλότες*. Op zijn Nederlands

[1]) *ἵστασθαι* is ook wel in het Praes. en Impf. = 'blijven staan waar men staat' en 'staande (= op de been) blijven', dus syn. van *ἑστάναι*; vgl. b.v. Hom., *η* 82 sq., *τ* 200 sq., Xen., *A.* 1. 10. 1, 4. 8. 20; *H.* 5. 3. 6. Van dit *ἵστασθαι* nu vindt men de Aor. b.v in *ρ* 463 sq., *X* 225, *Ω* 360; Xen., *A.* 1. 10. 16 (cll. 14), en ook het bovenstaande *ἔστητε* in *Δ* 243 sqq. kán men als een vb. van zulk een Aor. beschouwen, maar dan zo gebruikt als *ἐγέλασα*, *ἐπῄνεσα*, *ἥσθην* en dergelijke Aoristi, die concurreren met het Praes. (Vgl. b.v. Ar., *Pax* 1066: *Λίβειβεῖ. — τί γελᾷς; — ἥσθην χαροποῖσι πιθήκοις*). Met zulk een *ἥσθην* vergelijkt inderdaad v. Leeuwen het aldaar. En *στῆθι* in *X* 222 kán dan Imper. Aor. ingr.-perf. zijn van dit *ἵστασθαι*, zoals *'στῆ* in *X* 225: *'στῆ δ' ἄρ' ἐπὶ μελίης χαλκογλώχινος ἐρεισθείς* er Indic. Aor. ingr.-perf van is.

[2]) Van het tweede vers van dit fragment luidt de eerste helft: *τὸ ζῆν δὲ θνῄσκειν ἐστί;* Ook *θνῄσκειν* pleegt niet te zijn = *τεθνάναι*, kán trouwens hier ook in zijn gewone betekenis worden opgevat, maar is in elk geval een *παρατατικόν* en staat dus in zoverre beter tegenover het *παρατατικὸν ζῆν* dan het *συντελικὸν θανεῖν*.

gezegd is hier dus 'gestorven zijn' gebruikt in de zin van 'dood zijn', die inderdaad menig taalgenoot zo weinig van elkaar onderscheidt, dat men een zin als: „Hij is gestorven in het jaar zo-en-zoveel" nodig heeft om hem duidelik te maken, dat de twee in ieder geval niet steeds door elkaar gebruikt worden. Zo spreken wij ook van 'de overledene', daarbij niet *(συντελικῶς)* denkende aan de overgang van leven in dood[1]), maar *(παρατατικῶς)* aan 'nu niet meer levend', aan 'nu dood', niet dus aan een gebeurtenis in het verleden, maar aan een toestand in het heden. En zo werden, meen ik, ook *θανών* en *καμών* menigmaal niet gevoeld als verschillend van *τεθνηκώς* en *κεκμηκώς*, was m.a.w. dit verschil latent, b.v. in: *τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων* (*Π* 457) en: *τῆλέ με ϝ έργουσι ψυχαί, ϝ είδωλα καμόντων* (*Ψ* 72), al werd men het zich in een ander verband weer levendig bewust, b.v. als men wilde zeggen of hoorde of las: *οὔ τέθνηκας οὐδέ περ θανών* (Ae., *Ch.* 504), *τεθνᾶσιν οἱ θανόντες* (Eur., *Alc.* 541). *Τί τοὺς θανόντας οὐκ ἐᾷς τεθνηκέναι;* (id., *fr.* 507 N.).[2])

§ 25. Ook in de volgende vbb. is, naar mijn voorstelling, bij de Aor. niet ook gedacht aan een voorafgaand gebeuren, maar alleen aan het nog bestaande gevolg daarvan en verschilt dus de Aor. alleen naar de vorm van een Perf. Praes. of ook een Praesens. *Διωλόμεσθ'· ἄελπτ', ἄναξ, πάσχομεν* (Ae., *Su.* 908). *ἀπωλόμεσθα* en *ἀπωλόμην* b.v. in Eur., *Cycl.* 669 (vgl. de Pfta in 663 en 665), *Hel.* 133, 862 (vgl. het Perf. in 1194), *Andr.* 71 en 74, *I. Au.* 1140, *Ph.* 1444; Ar., *Ach.* 333. *Σὺ δ' ἀμήχανος ἔπλε', 'Αχιλλεῦ* (Hom., *Π* 29). *Πρέπων ἔφυς πρὸ τῶνδε φωνεῖν* (Soph., *Oe. R.* 9 sq.). *Τίς ἔφυς βροτῶν;* (id., *Oe. C.* 204; vgl. 210: *μή μ' ἀνέρῃ, τίς εἰμι*). *Πατρὸς δ' ἐκείνου φύντας οὔ πεφύκαμεν* (Eur., *Heracl.* 509). *Φῦναι δὲ Κῦρος λέγεται . . . εἶδος μὲν κάλλιστος κτλ.* (Xen., *Cyr.* 1. 2. 1; vgl. in 2: *φύσιν μὲν . . . τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται*).

§ 26. Een afzonderlike bespreking verdienen de volgende voorbeelden met een Aor. Conj. niet-hort., die, als ik goed zie, een aannemelike verklaring vindt in de hypothese, dat ook daarbij, zo niet alleen, dan toch overheersend gedacht is aan het resultaat of gevolg van de handeling, niet aan de handeling zelf, de Aor. dus staat pro Pfto.[3]) Hom. *ε* 300: *δέδϝια μὴ δὴ πάντα θεὰ νημερτέα ϝείπῃ.* *A* 555 sq.: *νῦν δ' αἰνῶς δέδϝοικα . . ., μή σε παρείπῃ ' ἀργυρόπεζα Θέτις.* *Rhesus* 863 sqq.: *δέδοικα . . .,' μὴ καὶ Δόλωνα συντυχὼν κατακτάνῃ' ' χρόνον γὰρ ἤδη φροῦδος ὢν οὐ φαίνεται.* Soph. *Ph.* 416 sqq. (Ph. heeft van Neoptolemus vernomen, dat

---

[1]) Zoals b.v. bij: „Hij is zacht en kalm overleden."

[2]) Wonderlik is voor mij *Rhes.* 800 sq.: *καὶ ξυμφορὰν μὲν οἶδ' ὁρῶν, τρόπῳ δ' ὅτῳ ' τεθνᾶσιν οἱ θανόντες οὐκ ἔχω φράσαι*, daar ik verwacht: *τρόπῳ δ' ὅτῳ ' ἀπέθανον οἱ τεθνεῶτες*. Begrijpen doe ik het alleen als voorbeeld van wat ik in de §§ 17—24 heb betoogd.

[3]) Waarschijnlik als een soort van „shorthand of the perfect", om met Gildersleeve te spreken (*Syntax* etc., 227), wegens de omslachtige vorm van dit tempus.

èn Achilles èn Ajax Telamonius dood zijn): *οἴμοι τάλας! ἀλλ᾽ οὐχ ὁ Τυδέως γόνος ' οὐδ᾽ οὑμπολητὸς Σισύφου Λαερτίῳ ' οὐ μὴ θάνωσι· τούσδε γὰρ μὴ ζῆν ἔδει. — ' οὐ δῆτ᾽, ἐπίστω τοῦτό γ᾽, ἀλλὰ καὶ μέγα ' θάλλοντές εἰσι νῦν ἐν Ἀργείων στρατῷ.* Eur., *Phaethon fr.* 781. 52 sq. N.: *ὅρα μὴ θυμάτων πυρουμένων ' κατ᾽ οἶκον ἀτμὸν κεῖσ᾽ ἀποσταλέντ᾽ ἴδῃς.* (Deze woorden zijn gericht tot iemand die de brand, waarvan hier kwestie is, gezien en aan de spreker bericht heeft). — id., *Cycl.* 613 sqq.: *ἤδη δαλὸς ἠνθρακωμένος ' κρύπτεται εἰς σποδιάν, δρυὸς ἄσπετον ἔρνος· ἀλλ᾽ ἴτω Μάρων, πρασσέτω· ' μαινομένου ἐξελέτω βλέφαρον ' Κύκλωπος, ὡς πίῃ κακῶς.* id., *Hipp.* 1298 sq. (Artemis spreekt tot Theseus): *ἀλλ᾽ εἰς τόδ᾽ ἦλθον, παιδὸς ἐκδεῖξαι φρένα ' τοῦ σοῦ δικαίαν, ὡς ὑπ᾽ εὐκλείας θάνῃ.* Ar., *Ra.* 1414 sqq. (Pluto tot Dionysus, die verklaard heeft geen uitspraak te zullen doen): *οὐδὲν ἄρα πράξεις ὧνπερ ἦλθες οὕνεκα. ' — ἐὰν δὲ κρίνω; — τὸν ἕτερον λαβὼν ἄπει, ' ὁπότερον ἂν κρίνῃς* (nl. Aeschylus of Euripides), *ἵν᾽ ἔλθῃς μὴ μάτην.* — Het is m.i. niet twijfelachtig, dat op al deze plaatsen, naar des sprekers voorstelling, de handeling, door de Aor. Conj. aangeduid, reeds is geschied. [1]) Maar even zeker is, dat ze volgens de normale syntaxis naar die voorstelling nog zou moeten geschieden. Geen wonder dus, dat op de eerste plaats de Indic. Aor., die daar eveneens is overgeleverd, door sommige editores in de tekst is opgenomen en op de tweede en de derde, waar hij niet is overgeleverd, maar het metrum geen bezwaar geeft, per conjecturam wordt aangebracht. Mij dunkt echter dat dit laatste niet aangaat, zolang enerzijds de overige plaatsen weerstand bieden aan een dergelijke wijziging, anderzijds op alle de aangewezen tegenstrijdigheid verdwijnt bij aanvaarding van een bevredigende verklaring, zoals, naar ik meen, bovengenoemde veronderstelling er een biedt [2]).

---

[1]) Nauck [8] en Radermacher [10] verklaren *οὐ μὴ θάνωσι* in de *Philoctetes* door *οὔποτε θανοῦνται* (zo, blijkens zijn vertaling, ook Jebb), maar vullen tevens bij *οὐ δῆτ᾽* aan: *ἔθανον*. Met dit laatste ben ik het ongeveer eens; maar hoe daarmee het eerste samen kan gaan, zie ik niet. Als *οὐ μὴ θάνωσι* door Philoctetes bedoeld is als *οὔποτε θανοῦνται*, moet Neoptolemus ook gedacht hebben: *οὐ δῆτα θανοῦνταί ποτε*; want dat hier twee Grieken elkaar zo slecht begrepen zouden hebben, dat de ene aan de toekomst heeft gedacht, de ander aan het verleden, acht ik uitgesloten, en een opzettelik misverstand zou, naar mijn gevoel, alleen in een komedie of in een satyrspel op zijn plaats zijn geweest. Maar dan zou op *οὐ δῆτα* (*θανοῦνταί ποτε*) niet goed als climax volgen: *ἀλλὰ καὶ μέγα θάλλοντές εἰσι νῦν κτλ.* . . — Of in de *Heraclieden* (384) Iolaus bij: *οὐ γάρ τι μὴ ψεύσῃ σε κήρυκος λόγος* denkt aan iets dat reeds is geschied, zoals Reisig (ad *Oed. Col.* p. 252) en Hermann (ad *Phil.* l.l.) menen, betwijfel ik. Mij dunkt, zijn bedoeling kan zeer wel zijn: „er is namelik geen sprake van, dat het dreigement van de heraut geen werkelikheid voor U zal worden": Eurystheus toch, zo hij er niet al is (383), zal gewis komen (385 sq.).

[2]) Niet bevredigend acht ik b.v. een verklaring die is gelegen alleen in het tijdsfeerloze karakter van de Aor. in het algemeen (afgezien natuurlik van de Indic.), waarbij immers onbeantwoord blijft de vraag, die hier juist beantwoord moet worden: hoe het dan komt, dat juist in deze vbb. de Aor. is gebruikt, terwijl de handeling niet, zoals gewoonlik, in de toekomst ligt, maar in het verleden; of een verklaring die niet op ál deze, syntakties zo op elkaar gelijkende, plaatsen toepasselik is, zoals die welke Stahl (*Kritisch-histor. Syntax*, 166, 2) geeft voor de drie finale zinnen bovenvermeld, die in geen geval kan

Dan vervangt *εἴπῃ* in ε 300 en *A* 555 sq. *εἰρηκὼς ᾖ*, welk Perf. Act. in dit verband evengoed op zijn plaats zou zijn als het Perf. Pass. van hetzelfde werkwoord in hetgeen Sophocles Oedipus laat zeggen (*Oe. R.* 67 sq.): *δέδοικ' ἐμαυτόν, ὦ γύναι, μὴ πόλλ' ἄγαν εἰρημέν' ᾖ μοι δι' ἅ νιν εἰσιδεῖν θέλω*, waar *εἰρημέν' ᾖ μοι* is = *εἰρηκὼς ὦ*. Dan doet in de *Rhesus* *κατακτάνῃ* de dienst van *κατεκτονὼς ᾖ*, zoals b.v. in de *Eumenieden* *ἔκτεινα, κατέκτανες, -εν, -ον* gezegd worden van dezelfde daad die ook met *κατέκτονας* wordt aangeduid (588, 591, 602, 605; 587), en fungeert in de *Ranae* l.l. *ἔλθῃς* voor *ἐληλυθὼς ᾖς* niet anders dan *ἦλθες* voor *ἐλήλυθας*. *θάνωσι* in de *Philoctetes* staat dan tegenover *ζῆν* in hetzelfde vers zo als *κατθανεῖν* en *θανεῖν* staan tegenover *ζῆν* in de boven (§ 24) aangehaalde fragmenten van Euripides. En interpreteert Plato dit *κατθανεῖν* met *τέθναμεν*, Sophocles interpreteert zelf *θάνωσι* enige verzen verder met: *οἵδε μὲν τεθνᾶσ', Ὀδυσσεὺς δ' ἔστιν αὖ*. (Vgl. ook wat beneden gezegd wordt over *θάνῃ* in de *Hippolytus*). *Ὅρα μὴ ἴδῃς* in de *Phaëthon* is dan gezegd in plaats van: *Ὅρα μὴ . . . ἑωρακὼς ᾖς* = „Zie toe, of, wat U voor de geest staat, niet is . . ." (vgl. Plato, *Crito* 44 A, op p. 18). *ὡς πίῃ κακῶς* in de *Cycloop* moet wel beduiden: „opdat hij de kwade gevolgen ondervinde van zijn drinken" = *ὡς πεπωκὼς ᾖ κακῶς* [1]), en Artemis moet met *ὡς ὑπ' εὐκλείας θάνῃ* in de *Hippolytus* wel bedoelen: „opdat er, nu hij dood is, geen kwaad meer van hem worde gesproken" = „opdat hij met goede faam dood zij" (of: „gestorven zij" in de zin van: „dood zij"; zie boven, p. 27) = *ὅπως ὑπ' εὐκλείας τεθνηκὼς ᾖ*. Want toen Hippolytus stierf, werd er juist wel kwaad van hem gesproken en daaraan kon zelfs een godheid niets meer veranderen; Artemis kan dus ook aan een toekomstig *ὑπ' εὐκλείας θανεῖν* als handeling niet gedacht hebben (vgl. beneden in de noot mijn bespreking van Stahl's verklaring). .

---

gelden voor drie van de vier voorbeelden in een vreeszin en m.i. ook niet voor een dier finale zinnen, voor de twee andere echter en voor ε 300 mij wel plausibel voorkomt in zoverre als in deze drie gevallen weliswaar de handeling op zich zelf, het *πιεῖν, ἐλθεῖν, εἰπεῖν*, in het verleden, maar de gekwalificeerde handeling: het *κακῶς πιεῖν, μὴ μάτην ἐλθεῖν, νημερτέα εἰπεῖν*, in de toekomst lag: dit was alsnog geen werkelikheid, want het *κακῶς, μὴ μάτην, νημερτέα* moest nog blijken. Voor Hom. γ 316 sq. = ο 12 sq.: *μή τοι κατὰ πάντα φάγωσι κτήματα δασσάμενοι, σὺ δὲ τηϋσίην ὁδὸν ἔλθῃς*, ligt de zaak, dunkt mij, enigszins anders, want dat *ἐλθεῖν* lag nog voor een deel in de toekomst; zodat ik niet met Stahl (161. 2) zou omschrijven: *μὴ τηϋσίη ᾖ ἡ ὁδὸς ἣν ἦλθες*, maar: . . . *ἣν ἂν ἔλθῃς*. En waarom ik voor *ὑπ' εὐκλείας θάνῃ* in de *Hippolytus* Stahl's verklaring niet kan laten gelden, blijkt uit de slotzin van § 26. — Ook die interpretatie bevredigt mij niet, welke, om het kort te zeggen, voor *παρείπῃ* in *A* 555 substitueert: *παρειπὼν φανῇ*, voor *θάνωσι* in de *Philoctetes*: *θανόντες φανῶσι*, enz.. (Vgl. b.v. Aken, *Die Grundzüge u.s.w.*, p. 36, en Goodwin, *Moods and Tenses*, [3] 93). Want ook als men deze brachylogie aanneemt, stelt toch de spreker zich de handeling, door de Conj. Aor. meegedeeld, voor als reeds geschied (of niet geschied), dus liggend in het verleden, en alleen de verificatie, of zijn voorstelling juist is, als toekomstig: zodat de afwijking van de regel dat de handeling nog moet geschieden, hierdoor niet wordt opgehelderd.

[1]) Voor deze betekenis van *πεπωκώς* (= 'de gevolgen van het drinken ondervindende') vgl. *ὑποπεπωκώς* (b.v. Xen., *A.* 7. 3. 29). Zo zou hier dus kunnen staan: *ὡς δυσπεπωκὼς ᾖ*, als *δυσπίνειν* bestond evengoed als b.v. *δυσθνήσκειν*.

> ... dans une étude de ce genre, l'on est exposé, soit à méconnaître des différences de sens réelles, soit à en apercevoir d'imaginaires. La limite est difficile à trouver; je ne me flatte pas d'y avoir toujours réussi.
>
> O. Riemann, *La question de l'aoriste grec* (*Mélanges Graux*, p. 587).

II.

Nadere beschouwing van Praesens en Aoristus Imper. enz.

a

Praesens bij niet παρατατικῶς gedachte handeling.

§ 27. In α 339 sq. zegt Penelope tot Phemius: *Τῶν ἕν γέ σφιν ἄειδε παρήμενος, οἳ δὲ σιωπῇ ' πινόντων*. Penelope denkt hier allerminst *συντελικῶς*: harentwege zwijgt Phemius verder en gaan de vrijers weg, hoe eer hoe liever. Geheel anders Odusseus in ϑ 492 sq., waar hij tot Demodocus zegt: *᾽Αλλ᾽ ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον ' δουρατέου*. Hier denkt Odusseus juist wel *συντελικῶς*; hij wil juist wel, dat Demodocus die geschiedenis vertelt en van begin tot eind; eerst als hij dat er goed zal hebben afgebracht, zal hij hem overal prijzen als een zanger bij gods genade: *αἴ κεν δή μοι ταῦτα κατὰ μοῖραν καταλέξῃς* (niet: *καταλέγῃς*!), *' αὐτίκ᾽ ἐγὼ πᾶσιν μυθήσομαι ἀνθρώποισιν, ' ὡς ἄρα τοι πρόφρων θεὸς ὤπασε θέσπιν ἀοιδήν*.

De gedachte aan *συντελείωσις* is hier dus wel ver van Penelope, en begrijpelikerwijze gebruikt ze dan ook niet de *συντελικὸς χρόνος*. Maar dat ze zich dat zingen en drinken als een *παρατατικὸν ἔργον* heeft voorgesteld, is daarom nog niet zo zeker. Met haar wensen strookte ook die *παράτασις* stellig niet. Zo zou men er toe komen, het Praesens hier op te vatten niet als *παρατατικός*, maar als *οὐ-συντελικὸς χρόνος*, als niet-Aoristus dus. Maar Penelope had eenvoudig af te wachten, moest het overlaten aan de vrijers, niet alleen of, maar ook hoe het zingen en drinken gebeuren zou. En bij zulk een afwachten, zulk een overlaten, past zeker de voorstelling van *παράτασις*; inzoverre kan dus ook in dit geval het Praesens het symbool zijn van de gedachte aan *παράτασις*, die dan echter niet betreft de handeling zelf, maar het niet totstandkomen ervan.

Zo ook in de volgende voorbeelden. In de *Anabasis* (7. 4. 9) antwoordt

Episthenes op de vraag van Seuthes: *Ἦ καὶ ἐθέλοις ἂν ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν;* hem zijn hals aanbiedend: *Παῖε, εἰ κελεύει ὁ παῖς καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι.* De handeling, het *παίειν*, indien het zover mocht komen, stelt Episthenes zich zeker wel niet voor als met *παράτασις* geschiedend, maar wel denkt hij, dat de *συντελείωσις*, het werkelik gebeuren, in ieder geval wel enige ogenblikken uit zal blijven. Daarentegen, als Seuthes dan de knaap vraagt, *εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' ἐκείνου*, is het duidelik, dat hij vraagt, of het er maar toe moet komen, of hij werkelik moet slaan, moet toeslaan, en denkt hij dus duidelik *συντελικῶς*; evenals b.v. Stratyllis in de *Lysistrata*, wanneer ze de koorleider, op zijn insinuatie dat men het vrouwenkoor op hardhandse wijze tot zwijgen moet brengen, uitdagend antwoordt: *καὶ μὴν ἰδού· παταξάτω τις* (Ar., *Lys.* 362); evenals ook Philoctetes bij Sophocles (*Ph.* 748 sq.), wanneer hij de pijn niet langer kan uithouden en Neoptolemus verzoekt: *Πάταξον εἰς ἄκρον πόδα· / ἀπάμησον ὡς τάχιστα!* — In de *Euthydemus* zegt Socrates (285 C): *ἀπολλύτω με καί, εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω, εἰ δ' ὅ τι βούλεται, τοῦτο ποιείτω.* Dionysodorus mag dus met hem doen wat hij wil, mag zijn gang gaan met zijn lichaam. Maar één ding laat hij niet aan hem over; integendeel, dat is een eis, een condicio sine qua non: *μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω.* Dat moét Dionysodorus totstandbrengen; dat resultaat, dat *τέλος*, moet hij bereiken; daaromtrent wacht Socrates niet af. En zo is ook in het voorafgaande (B): *Συγχωρήσωμεν οὖν αὐτοῖν αὐτό· ἀπολεσάντων ἡμῖν τὸ μειράκιον καὶ φρόνιμον ποιησάντων καὶ ἅπαντάς γε ἡμᾶς τοὺς ἄλλους*, geen sprake van een 'mogen', maar integendeel van een 'moeten': het resultaat, dat de twee gebroeders ons beloven, zegt Socrates, mogen we ons niet laten ontgaan [1]): „laten we dus hen dit toestaan; laten ze toch de jongeling en ons anderen allen het leven nemen en het ware inzicht geven." — *Ἐμοὶ σὺ τῶν σῶν, Μενέλεως, μηδὲν δίδου, / ἃ δ' ἔλαβες, ἀπόδος* (Eur., *Or.* 642 sq.). — *Τί ἀπήγγειλας; εἰ μὲν ἀληθῆ, σῷζου* (zeker; maar dat kan Demosthenes nu niet zoveel schelen), *εἰ δὲ ψευδῆ, δίκην δός* (daarop komt het hem hier aan. (Dem. 19. 82; vgl. nog het dringende: *Ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πιθοῦ καὶ σώθητι* in de *Crito*, 44 B). — *Πρὸς ταῦτα ἢ πείθεσθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετέ με ἢ μή, ὡς κτλ.* (*Apol.* 30 B). — *Αἰσχρὸν στέγης γε φθονῆσαι· εἰσίτω οὖν* (Xen., *Symp.* 1. 12) = „laat hem dus maar binnenkomen" (maar als hij b.v. zich nog mocht bedenken, is 't ook goed of nog beter). *Κατακλίνου τοίνυν* (*ibid.* 13) = „ga dan maar liggen". — *Πάμφιλος γαμεῖ; γαμείτω· καὶ γὰρ ἠδίκησέ με* (*Com. anon.*, IV. p. 620. LV M. = III. 297 K.). — *Κτεῖν', εἰ δοκεῖ σοι* (Eur., *Hel.* 993; vgl. 1639). *Σὺ δ' αὐτὸς αὐτὴν εἴσαγ', εἰ βούλει, δόμους* (id., *Alc.* 1112). *Ἀλλὰ πρᾶττ', εἴ σοι δοκεῖ* (Ar., *Th.* 216). *Εἰδότι μὲν ἐρεῖς . . . · ὅμως δ', εἴ τι σοι ἥδιον, λέγε* (Plato, *Hipp. mai.* 301 D). *Σὺ . . ., εἰ βούλει πυνθάνεσθαι, πυνθάνου· ἐγὼ δ' ἴσως ἱκανῶς πέπυσμαι* (id., *Lach.* 196 C). [2])

[1]) Vgl. in A: *Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ χρῆναι ἡμᾶς παρὰ τῶν ξένων δέχεσθαι ἃ λέγουσιν.*

[2]) Over de Aoristus samengaande met *εἰ βούλει* of iets dergelijks vgl. § 33, n. 2. Ook

§ 28. In deze en dergelijke vbb. hebben we te maken met de Imperativus concessivus. [1]) Verwant, maar toch van andere aard zijn dezulke waarin de gedachte aan *συντελείωσις* daarom niet krachtig genoeg is om de spreker de Aoristus te doen gebruiken, omdat hij meer een voorstel doet, iets in overweging geeft, tot iets uitnodigt, dan dat hij bepaald verzoekt, verlangt, beveelt. Als b.v. Theseus tot Hercules zegt (Eur., *Herc.* 1394 sqq.): *Ἀνίστασ', ὦ δύστηνε· δακρύων δ' ἅλις· . . . δίδου δὲ χεῖρ' ὑπηρέτῃ φίλῳ· . . . δίδου δέρῃ σὴν χεῖρ',* laat hij het aan Hercules over, of die gehoor zal geven aan zijn voorstel, omdat hij wel begrijpt, dat hem dit misschien te moeilik zal vallen. Inderdaad begint Hercules met te zeggen (1395): *Οὐκ ἂν δυναίμην· ἄρθρα γὰρ πέπηγέ μου.* Evenzo is de situatie in de *Philoctetes* (886 sq.), waar Neoptolemus, nadat Philoctetes hem verzocht heeft: *σύ μ' αὐτὸς ἆρον* (879), hem voorstelt: *αἶρε σαυτόν· εἰ δέ σοι μᾶλλον φίλον, ' οἴσουσί σ' οἵδε.* — Met gehuichelde eerbied stelt Clytaemnestra aan haar heer en gemaal voor (Ae., *Ag.* 906): *Ἔκβαιν' ἀπήνης τῆσδε,* [2]) en met gehuichelde vriendelikheid richt ze deze woorden ook tot Cassandra en nodigt ze haar uit: *ἔσω κομίζου* (1039, 1035). Met gehuichelde bescheidenheid laat Menelaus het aan Theoclymenus over, wat voor dier als dodenoffer geslacht zal worden, zeggende: *Αὐτὸς σὺ γίγνωσκ'· ἀρκέσει γὰρ ἂν διδῷς . . . διδούς γε μέντοι δυσγενὲς μηδὲν δίδου* (Eur., *Hel.* 1257/9). [3])— In O. 10. 18 sqq. geeft Pindarus met de volgende woorden de overwinnaar in overweging, zijn trainer te laten delen in de eer: *Πύκτας δ' ἐν Ὀλυμπιάδι νικῶν Ἴλᾳ φερέτω χάριν Ἁγησίδαμος.* Naar mijn gevoel zou *ἐνεγκάτω* hier bepaald een erge taktloosheid zijn geweest. In het begin van Plato's *Republiek* (327 B) brengt de slaaf van Polemarchus eerst het verzoek van zijn meester in diens eigen woorden over, zeggende: *Κελεύει ὑμᾶς περιμεῖναι* (natuurlik tot het *τέλος* is bereikt en hij hen heeft ingehaald, vandaar de Aor.) en voegt er dan uit zichzelf aan toe: *Ἀλλὰ περιμένετε.* Stond er *περιμείνατε*, dan zou dit voor mij een kleine bijdrage zijn ten bewijze dat de slaven in Athene zich wel eens vrijer gedroegen tegenover hun meesters dan men op grond van hun rechtspositie zou

---

in vbb. als: *διέξελθε ὅπῃ σοι φίλον* (Plat., *Phil.* 50 E), *θὲς ὅπῃ χαίρεις* (id., *Soph.* 222 B) *τούτων ὁποτέρ' ἂν ἡγῇ φίλον εἰρῆσθαί σοι, τοῦτο ἡμῖν διόρισον* (*ibid.*) is het de spreker volstrekt niet om het even, of de toegesprokene de handeling verricht of niet. Maar hier is hij toch wel tevens onverschillig: niet echter óf de *συντελείωσις* plaats vindt, laat hem koud, maar wel hoé dat gebeurt.

[1]) Vgl. wat Blass terloops schrijft *t. a. p.*, pag. 417: „überhaupt, wenn jemand nicht sowohl befiehlt als gestattet, so hat er kein Ziel im Auge und wird den Imper. Imperf. gebrauchen."

[2]) Met komies-plechtige eerbiedigheid nodigt ook Demosthenes personatus in de *Equites* de worstventer uit (147 sqq.): *ὦ μακάριε ἀλλαντοπῶλα, δεῦρο, δεῦρ', ὦ φίλτατε, ἀνάβαινε σωτὴρ τῇ πόλει καὶ νῷν φανείς.* Dat hij die eerbiedigheid heel gauw weer vergeten is, in het volgende vers al *δεῦρ' ἔλθ'* zegt en ook vervolgens (155, 156, 169) de Aor. gebruikt, is voor mijn gevoel niet minder *κωμικόν*.

[3]) Anders dus dan Orestes in Eur., *Or.* 642 *sq.* en Socrates in de *Euthyd.*, 285 C (supra, p. 31), formuleert Menelaus zijn restrictie niet als een eis, maar biedt hij ook die ter overweging aan.

verwachten. — In het begin van de *Politicus* (257 C) vraagt de Eleaat aan Theodorus, of voor het volgende onderzoek Theaetetus niet eens rust moet hebben en afgelost worden door zijn makker; waarop Theodorus antwoordt: *Καθάπερ εἶπες, μεταλάμβανε.* Hier zou, meen ik, *μετάλαβε* nogal onbeleefd zijn geweest tegenover de jonge man in kwestie, over wie daarmee eenvoudig beschikt zou zijn, alsof hijzelf in dezen niets had in te brengen, terwijl met het Praesens Theodorus in overweging geeft, de afwisseling aan de betrokkene voor te stellen. — Waar in de *Gorgias* (458 B) Socrates zegt: *εἰ μὲν οὖν καὶ σὺ φῇς τοιοῦτος εἶναι, διαλεγώμεθα· εἰ δὲ καὶ δοκεῖ χρῆναι ἐᾶν, ἐῶμεν ἤδη χαίρειν καὶ διαλύωμεν τὸν λόγον,* zou ik stellig, wegéns de aard van deze moment-handeling, *διαλύσωμεν* verwachten, als ik niet bedacht, dat Socrates een voorstel doet aan Gorgias en de beslissing aan hem overlaat; ook dit Praesens lijkt mij dus beleefder dan de Aoristus, die hier wat kortaf zou zijn. [1]) Daarentegen: toen Chaerephon Socrates had verzekerd (447 B), dat Gorgias bereid zou zijn, nog eens een voordracht te houden, *εἰ μὲν δοκεῖ, νῦν, ἐὰν δὲ βούλῃ, εἰς αὖθις,* en dus de beslissing aan Socrates had gelaten, hád deze dan ook beslist en geantwoord (447 C), dat het hem nu om iets anders te doen was, *τὴν δὲ ἄλλην ἐπίδειξιν εἰς αὖθις, ὥσπερ σὺ λέγεις, ποιησάσθω.* [2]) — Uitnodiging wordt uitdaging in een geval als bij Aristophanes in de *Vespae* (1498 sq.), waar Philocleon zegt: *Εἴ τις τραγῳδός φησιν ὀρχεῖσθαι καλῶς,' ἐμοὶ διορχησόμενος ἐνθάδ' εἰσίτω.*

Natuurlik kan men bij vbb. als de boven aangehaalde uit de *Hercules* en de *Philoctetes* ook denken aan een Praesens de conatu. Maar aan dit Praesens is volstrekt niet inhaerent, waar de situatie hiér juist op wijst, dat de spreker het aan de toegesprokene overlaat, of werkelik zal gebeuren wat hij voorstelt; vgl. b.v.: *Πρόσπιπτε δ' οἰκτρῶς τοῦδ' Ὀδυσσέως γόνυ ' καὶ πεῖθ'* (Eur., *Hec.* 339 sq.), waar het gaat om Polyxena's leven en Hecuba natuurlik haar dochter juist dringend verzoekt dit laatste redmiddel aan te wenden.

§ 29. Men zou intussen niet terecht uit het bovenstaande konkluderen, dat, waar (*α*) de Imperatief concessief is of (*β*) iets in overweging wordt gegeven, de Aoristus nooit op zijn plaats is: de voorstelling van *συντελείωσις* kán immers in zo'n geval ook wel levendig zijn, al komt dat, naar ik meen, altans bij de Imper-conc. niet heel vaak voor. [3]) (*α*) Wan-

[1]) Vgl. p. 45, noot 2 en p. 61, noot 1.

[2]) Zie verder de Excurs.

[3]) In Plato's *Leges* b.v. is begrijpelikerwijze de Imper. of Infin. imper. nogal eens concessief, o.a. daar waar het subject is *ὁ βουλόμενος* of een synoniem daarvan, zoals b.v. in 6. 754 E, 8. 843 B; vgl. verder b.v. in 5. 742 B: *ἀποδημείτω*, in 6. 755 D: *ἀντιπροβαλλέσθω*. Maar onder al de (ongeveer 70) Aoristi Hortativi Imper. of Infin. in de eigenlike *νομοθεσία* is er slechts één die concessief is, t.w. *συνευξάσθω* in 10. 909 E, en hier schijnt de v.l. *συνευξέσθω* (o.a. in de Paris. 1807) er op te wijzen (ook volgens England), dat de overlevering ook gekend heeft *συνευχέσθω*; wat ik zeker voor de ware lezing houd, aangezien ik hier voor de Aoristus geen goede reden zie.

neer b.v. Ajax bij Homerus (*P* 647) bidt: „Ἐν φάεϊ καὶ ὄλεσσον, dan smeekt hij Zeus zeker niet om de ondergang der Achaeërs, maar mág hen die treffen; zodat we te doen hebben met een Imper. concessivus. Hij is echter op dat ogenblik overtuigd, dat dit ook werkelik zal gebeuren, want hij laat er op volgen: ἐπεί νύ τοι ἔϝϝαδεν οὕτως. Ik zou dan ook vertalen: „in het licht, richt dán maar metterdaad hen te gronde" of: „laat het er dán maar toe komen dat enz..

Concessief is ook de Imperativus in Hera's woorden tot Athena (*Θ* 427 sqq.): Οὐκέτ' ἐγώ γε ' νῶ' ἐάω Διὸς ἄντα βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζειν· ' τῶν ἄλλος μὲν ἀποφθίσθω, ἄλλος δὲ βιώτω, ' ὅς κε τύχῃ. Maar Hera, al zegt ze in 't algemeen: βροτῶν ἕνεκα, toch denkt ze, als ze van ondergang spreekt, alleen of in de eerste plaats aan haar Grieken, als ze spreekt van leven, uitsluitend of voornamelik aan de Trojanen. Want de Grieken dreigde en dreigt nog de ondergang, de Trojanen daarentegen beschermde en beschermt Zeus. En zij had de Grieken willen redden door van de Trojanen zoveel mogelik te doden. Nu echter is ze vervuld van de gedachte, dat feitelik juist het tegendeel gaat gebeuren, dat het zal uitlopen op de ondergang der Grieken, het behoud der Trojanen: in zoverre denkt ze dus συντελικῶς. Het is waar, dat de gedachte aan herhaling had kunnen maken, dat zij het Praesens gebruikte. Maar de voorstelling van ieder individueel 'doodgaan' die in een verband als dit past, is niet die van een handeling met παράτασις; zodat ook in zoverre de Aoristus voor de hand lag (vgl. hierover § 34 sqq.). En wat βιώτω betreft: 'leven' denkt men zich zonder twijfel allicht wel als een παρατατικόν; maar hier staat het als het ene τέλος waar de strijd op uit kan lopen, tegenover ondergang als het andere, hier evenals b.v. in *K* 173 sq.: ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς ' ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖσ' ἠὲ βιῶναι.[1]) Aldus beschouwd is het m.i. zeer begrijpelik, dat, zo hier

---

[1]) Vgl. ook wat Theopompus bij Athenaeus, 4. 166 f, vertelt, waar het παρασκευάζεσθαι ζῆν van de anderen gesteld wordt tegenover het οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιῶναι van de Tarentijnen: het παρατατικόν, de voorbereiding, tegenover het συντελικόν, het reeds bereikt hebben, van datgene waar het om te doen is, en ook: (nog) niet werkelik, niet inderdaad, tegenover (reeds) werkelik, inderdaad, leven. Dit besef van de (onontkoombare) werkelikheid van het leven dat zijn dochters wacht, is het, meen ik, ook, dat Oedipus doet zeggen (*Oed. R.*, 1486 sqq.): καὶ σφὼ δακρύω . . . ' νοούμενος τὰ λοιπὰ τοῦ πικροῦ βίου, ' οἷον βιῶναι σφὼ πρὸς ἀνθρώπων χρεών, terwijl hij straks zal eindigen met: νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι ' οὗ καιρὸς ἐᾷ, ζῆν, τοῦ βίου δὲ λῴονος ' ὑμᾶς κυρῆσαι τοῦ φυτεύσαντος πατρός, waar die voorstelling absoluut niet past, daarentegen weer wel deze, dat werkelikheid moge worden de bede, dat háár leven gelukkiger zal worden dan het zijne: vanwaar het Praesens ζῆν en de Aoristus κυρῆσαι.

ocht iemand menen, dat βιῶναι in *K* 174 een vb. is van de Aor. ter aanduiding van het verbaalbegrip, dan zij hij gewezen b.v. op de volgende drie plaatsen in de *Cratylus*, waar het juist het Praesens is waarmee dit begrip wordt aangeduid: Μαίεσθαι οὖν καλεῖς τι; — Ἔγωγε, τό γε ζητεῖν (421 A; deze plaats vermeldt ook Blass, *t.a.p.*, pag. 428). Τὸ δὲ ἅπτειν καὶ δεῖν ταὐτόν ἐστι (417 E). Τὸ βούλεσθαι τὸ ἐφίεσθαι σημαίνει (420 C): voorts: Οὐ ταὐτὸν καλεῖς τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πράττειν; — Οὐ μέντοι, ἔφη· οὐδέ γε τὸ ἐργάζεσθαι καὶ τὸ ποιεῖν. (*Charm.* 163 B).

strijd is geweest tussen de voorstellingen van *παράτασις* en van *συντελείωσις*, de laatste het heeft gewonnen. Vertalen zou ik dan ook hier weer: „láát dan maar inderdaad de een van hen te gronde gaan, de ander leven" of: „láát het er dan maar toe komen, dat...".

Begrijpelik, als symbool van de gedachte aan *συντελείωσις* of altans niet *παράτασις*, is ook de Aor. Optativi concessivi in *B* 340, *E* 685, *Φ* 274, *Ω* 226, *η* 224 sq., *π* 102.

§ 30 (*β*). Bij Herodotus (1. 206) laat Tomyris aan Cyrus het volgende voorstel doen: *παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· ... παυσάμενος δὲ βασίλευε τῶν σεωυτοῦ καὶ ἡμέας ἀνέχευ ὁρέων ἄρχοντας τῶνπερ ἄρχομεν*, en als Cyrus dat niet wil: *μόχθον μὲν τὸν ἔχεις ζευγνὺς τὸν ποταμὸν ἄπες, σὺ δὲ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερέων ὁδὸν διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέρην· εἰ δ' ἡμέας βούλεαι ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέρην, σὺ τὠυτὸ τοῦτο ποίεε.* Hier moet het 'ophouden met', het 'aflaten van' die arbeid waarmee Cyrus bezig is, voorafgaan aan dat waar het Tomyris eigenlik om te doen is: het *βασιλεύειν*, het *ἀνέχεσθαι*, het *διαβαίνειν*; het is dus slechts natuurlik, dat dit 'ophouden met' en 'aflaten van' *συντελικῶς* is gedacht, evenals de Participia *παυσάμενος* en *ἀναχωρησάντων*. (Wat de Praesentia betreft, stelt men zich het *βασιλεύειν* en *ἀνέχεσθαι* zonder moeite voor als *παρατατικῶς* gedacht; het overtrekken van de rivier echter kan men zich heel wel als *συντελικῶς* gedacht voorstellen. Maar Tomyris verzoekt of verlangt niet, dat Cyrus of zijzelf de rivier zal overtrekken, doch houdt zich ten aanzien van het totstandkomen van hetgeen ze voorstelt juist trots neutraal, en zo wordt ook dit Praesens begrijpelik.)

b.

Aoristus bij παράτασις van de handeling.

1. *Zonder dat aan die παράτατις ook is gedacht.*

§ 31. Het Praesens kan dus gebruikt worden met behoud van zijn karakter als *παρατατικὸς χρόνος*, ofschoon aan *παράτασις* van de handeling daarbij niet wordt gedacht en die handeling wellicht ook feitelik, áls het zover mocht komen, zonder *παράτασις* zou worden verricht (zo b.v. het *παίειν* door Seuthes op de plaats in de *Anabasis*, vermeld in § 27). Op zijn beurt kan de Aoristus dienst doen zonder zijn karakter als *συντελικὸς χρόνος* te verliezen, terwijl de handeling feitelik toch moet geschieden met *παράτασις*, de spreker echter niet aan die *παράτασις* denkt; het is de moeite waard dit nog eens (vgl. § 11) uitdrukkelik vast te stellen en met enkele voorbeelden toe te lichten.

Wanneer Athena tot Telemachus zegt (*α* 284): *Πρῶτα μὲν εἰς Πύλον ἐλθὲ καὶ εἴρεο Νέστορα δῖον*, dan is het natuurlik, dat ze met haar gedachten toeft niet bij het *παρατατικὸν ἔργον* dat die reis van Telemachus

Ook dus als men *βιῶναι* t. a. p. opvat als term voor het verbaalbegrip, blijft de vraag te beantwoorden, waarom de Aor. is gekozen en niet het Praes..

toch stellig is geweest, maar bij het *τέλος* daarvan, zijn aankomst te Pylus, en zijn vragen om inlichtingen aan Nestor; daar is het haar om te doen, daar staat ze dus een ogenblik bij stil (*ἐλθὲ καὶ εἴρεο = ἐλθὼν εἴρεο*). (Vgl. hiermee het even begrijpelike Praesens incoh.-dur. betreffende diezelfde handeling in 281: *ἔρχεο*, d.i.: „ga op reis en zet die reis voort", *πευσόμενος πατρὸς δϝὴν οἰχομένοιο*.) Desgelijks in ψ 131: *Πρῶτα μὲν ἂρ λούσασθε καὶ ἀμφιέσασθε χιτῶνας*: niet immers bij het baden en zich kleden, wederom een *παρατατικὸν ἔργον*, verwijlt Odusseus met zijn gedachten, maar bij de dans, waar het een voorbereiding voor is, en waarbij de *θεῖος ἀοιδὸς* (eveneens *παρατατικῶς*) *ἡγείσθω* (133 sq.). En in Ψ 237 sq.: *Πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσατ' αἴθοπι ϝοίνῳ ' πᾶσαν, ὁπόσσον ἐπέσχε πυρὸς μένος*, is niet het (feitelik *παρατατικῶς*) blussen van de ganse brandstapel het essentiële voor Achilles, maar hetgeen erop volgen moet, het (desgelijks *παρατατικῶς*) verzamelen der beenderen van Patroclus: *ὄστεα... λέγωμεν ' εὖ διαγιγνώσκοντες* (239 sq.).

§ 32. In het algemeen geldt natuurlik ook voor de Imperativus, dat het heel begrijpelik is, wanneer de spreker zich, zoals in deze vbb. het geval is, een handeling die afgedaan moet zijn vóór en met het oog op een andere, *συντελικῶς* voorstelt. Zo volgt dan ook bij Homerus na *πρῶτον* of synoniem bijna zonder uitzondering de Aoristus; vgl. voorts de §§ 9 en 30 en vbb. als: *Περὶ δὲ τῆς εἰρήνης πρῶτον διαλεχθῶμεν καὶ σκεψώμεθα, . . . ἢν γὰρ ταῦτα καλῶς ὁρισώμεθα . . . , ἄμεινον βουλευσόμεθα καὶ περὶ τῶν ἄλλων.* (Iso., 8. 18). *'Αλλ' ἴωμεν. . . — Μήπω . . . , ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ περιιόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἶτα ἴωμεν* (Plato, *Protag.* 311 A). Enzovoort.

§ 33. Het spreekt echter eveneens vanzelf, dat ook voor de Imperativus Aoristi niet zulk een voorafgaan essentieel is, maar alleen dit, of de gedachte aan *συντελείωσις* heerst, hoezeer de handeling zelf ook een *παρατατικὸν ἔργον* is. Wanneer b.v. in het *Symposion* Alcibiades is uitgenodigd op zijn beurt een lofrede op Eroos te houden, maar heeft verzekerd, dat hij in tegenwoordigheid van Socrates niemand anders dan deze zou willen prijzen, zegt Eryximachus tot hem (214 D): „Maar doe dat, als je wilt: houd een lofrede op Sócrates!" Nu is het duidelik, dat 'een lofrede houden' een *παρατατικὸν ἔργον* is. Maar het ligt ook voor de hand, dat op dat ogenblik Eryximachus alleen dááraan denkt dat zijn wens in vervulling gaat en dus die lofrede op Socrates dan ook metterdaad gehouden wordt, maar niet zich voorstelt Alcibiades aan het spreken, evenmin als zichzelf en de anderen daarnaar luisterende. En inderdaad zegt hij: *Σωκράτη ἐπαίνεσον.* [1]) (Evenzo Alcibiades in zijn antwoord:

[1]) Dat Eryximachus hier bij *ἐπαίνεσον* inderdaad heeft gedacht aan het houden van een rede en niet aan een enkele loftuiting, blijkt, dunkt mij, uit hetgeen hij in BC tot Alcibiades heeft gezegd (vanaf *"Ακουσον δή*).

ἐπιθῶμαι en *τιμωρήσωμαι*.)[1] — In de *Menexenus* (236 C) erkent Socrates, dat hij zich de lijkrede van Aspasia nog heel goed herinnert; waarop zijn jongere vriend, vol ongeduld om die te horen, niet wil weten van bezwaren die Socrates maakt, maar erop aandringt dat hij ze zal voordragen, eerst met een: *ἀλλ' εἰπέ*, dan met: *ἀλλὰ μόνον εἰπέ*, en ten slotte met: *ἀλλ' εἰπὲ παντὶ τρόπῳ*. De voorstelling van *συντελείωσις* heerst hier, dunkt mij, al heel duidelik, terwijl ze, naar mijn gevoel altans, volkomen afwezig is bij het Praesens in hetgeen Menexenus er de eerste maal bijvoegt: *εἴτε Ἀσπασίας βούλει λέγειν, εἴτε ὁτουοῦν*. Toch is de handeling, met *εἰπέ* verlangd, precies dezelfde als die, bedoeld met *λέγειν*. — In de *Leges* laat Plato de Athener zeggen (5. 739 E sq.): *Νειμάσθων μὲν δὴ πρῶτον γῆν καὶ οἰκίας καὶ μὴ κοινῇ γεωργούντων, ἐπειδὴ κτλ.· νεμέσθων δ' οὖν τοιᾷδε διανοίᾳ* = „Laten ze dan" (nl. de bevolking van de gefantaseerde kolonie) „eerst land en woningen onder elkaar verdelen en niet in gemeenschap het land bebouwen, aangezien nu eenmaal enz.; laten ze echter wel de verdeling verrichten bezield met een gedachte als de volgende". Plato denkt hier natuurlikerwijze eerst alleen aan het totstandkomen van de verdeling; verklaart, waarom een bebouwen in gemeenschap niet wel mogelik is; komt dan terug op het verdelen, om te zeggen, hoe, in welke geest, het moet gebeuren; staat er dus met zijn gedachten bij stil en stelt zich voor, dat men ermee bezig is. Hier staan dus Aoristus en Praesens Imper. als symbolen van de gedachte aan *συντελείωσις* en *παράτασις* van dezelfde handeling even duidelik tegenover elkaar als Aor. en Impf. Indic. b.v. in Thuc., 3. 22, waar eerst verteld wordt (§ 1), dat de Plataeërs, die door het vijandelik cordon om

[1]) Eryximachus laat eraan voorafgaan: *Ἀλλ' οὕτω ποίει, εἰ βούλει*, en hierbij dringt zich natuurlik de vraag op, waarom hij niet ook *ποίησον* zegt, evenals *ἐπαίνεσον*, aangezien het 'doen' bestaat in het 'prijzen' en, ook afgezien daarvan, een *συντελικόν* „Doe dat" (niet: „Doe dát") = „Doe dat metterdaad", „Voeg de daad bij het woord", hier volkomen op zijn plaats zou zijn. En in 214 E zegt Alcibiades inderdaad: *Καὶ μέντοι οὑτωσὶ ποίησον· ἐάν τι μὴ ἀληθὲς λέγω, μεταξὺ ἐπιλαβοῦ κτλ.* (zie § 36), zoals in de *Laches* (201 BC) Lysimachus tot Socrates: *Ἀλλά μοι οὑτωσὶ ποίησον· αὔριον ἕωθεν ἀφικοῦ οἴκαδε καὶ μὴ ἄλλως ποιήσῃς*, met overeenstemming in de tempora van *ποιεῖν* en de verba die aanduiden waarin het 'doen' (en 'niet anders doen') bestaat. Zou de verklaring van het Praes. misschien liggen in *εἰ βούλει*, waarmee immers wel eens de spreker de uitvoering metterdaad van de handeling overlaat aan de toegesprokene, terwijl hijzelf onverschillig is of zelfs liever wil dat ze niet geschiedt (§ 27, de laatste vbb.)? Maar Eryximachus is hier allerminst onverschillig; hij spoort integendeel Alcibiades juist aan om die lofrede te houden; en in zo'n geval gebruikt Plato elders wel degelik de Aor. en schijnt *εἰ βούλει* of iets dergelijks mij toe een min of meer vluchtige beleefdheidsformule te zijn, geschikt om, als de Aor. wellicht wat kortaf of wat onbescheiden aandringend mocht klinken, dit weg te nemen. Zo b.v. waar Socrates tot Laches zegt (*Lach.*, 194 A): *Εἰ οὖν βούλει, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ ζητήσει ἐπιμείνωμέν τε καὶ καρτερήσωμεν*, of Gorgias tot Socrates (*Gorg.* 448 D): *Ἀλλὰ σύ, εἰ βούλει, ἐροῦ αὐτόν*, of de Eleaat tot Theaetetus (*Soph.* 237 B): *Τοῦτο οὖν αὐτὸ πρῶτον θεασώμεθα, εἰ μή τί σοι διαφέρει*. (Zie ook het vb. uit de *Laches* in de volgende noot.). Ik moet dus dit *ποίει* van Eryximachus wel brengen tot die Praesentia waarbij de spreker niet heeft gedacht aan *παράτασις* (zie II*d*).

hun stad heen willen breken, *προσέμειξαν τῷ τείχει τῶν πολεμίων*, daarna wordt beschreven, hoe dit in zijn werk ging, en o.a. wordt gezegd (§ 3): *κατὰ οὖν μεταπύργιον προσέμισγον*. Ook de voorbeelden van Aor. en Praes. Imper. bij Meisterhans, *Grammatik der Attischen Inschriften*[2], p. 203. 16, Infin. op p. 205. 20[1]), en van *ἀνάγνωθι-λέγε* of *-ἀναγίγνωσκε* bij de Oratoren zijn van analogen aard. Wat dit laatste betreft: wanneer de spreker de *γραμματεύς* tweemaal opdraagt hetzelfde document voor te lezen, vindt men meestal tweemaal Praesens (*λέγε-λέγε*, b.v. Dem. 18. 37, 115, 155, 289), één enkele keer tweemaal Aoristus (Ae. 2. 60), nooit Praesens-Aoristus, maar wel meermalen Aoristus-Praesens, b.v. Dem. 18. 118: *Ἵνα τοίνυν ἴδηθ' ὅτι κτλ., λαβὼν ἀνάγνωθι τὸ ψήφισμα ὅλον τὸ γραφέν μοι· οἷς γὰρ οὐκ ἐγράψατο τοῦ προβουλεύματος, τούτοις ἃ διώκει συκοφαντῶν φανήσεται. λέγε.* Deze opeenvolging laat zich, dunkt me, aldus verklaren. Eerst geeft de spreker de opdracht, begrijpelikerwijze alleen denkende aan de uitvoering en niet aan gang of verloop daarvan, niet aan *παράτασις* dus. Dan houdt hij die uitvoering een ogenblik tegen; tenslotte echter neemt hij, bij wijze van spreken, de barrière weg en laat hij de handeling haar gang gaan. Inderdaad kan men zulk een *λέγε* of *ἀναγίγνωσκε* passend weergeven met: „ga uw gang", en dit is *παρατατικῶς*, incoh.-dur., gedacht. Andere voorbeelden van zulk een 'retardatio' tussen Aor. en Praes. Imper. betreffende eenzelfde handeling (*σκέψαι* en *σκόπει*) vindt men bij Plato, *Prot.* 316 B C, *Phil.* 24 A, *Charm.* 161 B; vgl. ook het vb. uit de *Phaedrus*, besproken in § 56.

(*Aoristus bij παράτασις van de handeling.*)

2. *Terwijl aan die παράτασις ook is gedacht.*

§ 34. In deze voorbeelden heeft dus, naar mijn voorstelling, de spreker of schrijver dáárom de Aoristus gebruikt voor een handeling met *παράτασις*, omdat hij aan die *παράτασις* niet heeft gedacht; men vindt er echter evenzeer met de Aoristus, waar hij daaraan wel heeft gedacht, hetzij (*α*) hij dit formeel laat blijken, hetzij (*β*) hij het aan de hoorder of lezer overlaat het op te maken uit de samenhang. B.v.: (*α*) *Πρῶτα μὲν ὄτρυνον Λυκίων ἡγήτορας ἄνδρας πάντῃ ἐποιχόμενος Σαρπηδόνος ἀμφὶ μάχεσθαι· αὐτὰρ ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἐμεῦ πέρι μάρναο χαλκῷ* (*Π* 495 sqq.). Het metrum zou hier ook *ὄτρυνε* toelaten; maar de dichter heeft, blijkens *πρῶτα μὲν* en *ἔπειτα*, gedacht aan een *ὀτρύνειν* dat afgedaan moest zijn voordat de toegesprokene met iets anders begon, en met deze gedachte is *ὄτρυνον* beter dan *ὄτρυνε* in harmonie. Dat hij tevens ook gedacht heeft aan een iteratief *ὀτρύνειν*,

[1]) Evenzo Aor. Imper. en Praes. Part. b.v. in de inscriptie van Andania (*S.G.D.I.* 4689 = Ditt. *Syll.*[2] II 653) 65 sq.: *Οἱ ἱεροὶ . . . ἐγδόντω τὰν παροχὰν τῶν θυμάτων . . ., ἐγδιδόντες, ἄν τε δοκεῖ σύνφερον εἶμεν εἰς* (of *ἐπὶ*) *τὸ αὐτὸ πάντα τὰ θύματα, ἄν τε κατὰ μέρος κτλ.*, en in zulke zinnen als (*Laches* 187 D): *εἰ οὖν ὑμῖν μή τι διαφέρει, εἴπατε καὶ κοινῇ μετὰ Σωκράτους σκέψασθε διδόντες τε καὶ δεχόμενοι λόγον παρ' ἀλλήλων*, (*Soph.* 222 B): *θὲς δὲ ὅπῃ χαίρεις, εἴτε μηδὲν τιθεὶς ἥμερον εἴτε κτλ.*.

blijkt uit *πάντῃ ἐποιχόμενος* en had een reden kunnen zijn om het Praesens te kiezen, hier evenals in vs. 501: *ἀλλ' ἔχεο κρατερῶς, ὄτρυνε δὲ λαὸν ἅπαντα*, Maar bij *πρῶτα μέν* of een synoniem behoorde nu eenmaal volgens hem de Aoristus (Zie boven, § 32). — In: *χόρτον ἐμῇ συνεχῶς δότε γαστέρι* (Crates 1. 3, *Anth. lyr.* ed. D.) had, afgezien van het metrum, in plaats van *συνεχῶς δότε* kunnen staan een iteratief *δίδοτε*, evengoed als feitelik een iteratief *τίθετε* staat in vs. 5. Maar elk afzonderlik 'geven' van het nodige voor de maag laat zich hier nauweliks als een *παρατατικὸν ἔργον* voorstellen, en het iteratieve van de handeling in haar geheel komt met *συνεχῶς* veel duideliker aan den dag dan met *δίδοτε*. — Evenzo stelt men zich bij de volgende vbb. enerzijds geredelik elke afzonderlike handeling voor als een niet *παρατατικὸν ἔργον*, en blijkt anderzijds de *παράτασις*, die in de herhaling ligt, hetzij uit het onbepaalde pronomen, of uit de pluralis van het object, of uit die pluralis en bovendien uit een woordcomplex. *Καί τις ἀποθνήσκων ὕστατ' ἀκοντισάτω* (Callinus, 1. 5. *Anth. lyr.*). *'Αλλά τις ἐγγὺς ἰὼν αὐτοσχεδὸν ἔγχεϊ μακρῷ ' ἢ ξίφει οὐτάζων δήιον ἄνδρ' ἑλέτω* (Tyrtaeus, 8. 29 sq. *ibid.*). *"Οτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα* (Xen., *A.* 3. 2. 32). *"Οτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω* (of: *ἀράτω*) *τὴν χεῖρα* (*ibid.* 33; 7. 3. 6). *Δὸς . . . τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας* (id., *Cyr.* 8. 3. 6). *Λαβέ μοι καθ' ἕκαστον ταύτας τὰς μαρτυρίας* (Dem., 30. 17): een voorbeeld van het standvastige gebruik van deze Aor. (of *λαβέτω*: Ae., 2. 46), waarvoor bij de Attiese redenaars in een dergelijke opdracht aan de *γραμματεύς* nooit *λάμβανε* wordt gevonden.

§ 35. Zo dus in bevestigende zinnen. In ontkennende zinnen, hetzij ze een algemeen verbod bevatten, hetzij ze verbieden dat een reeds één- of meermalen verrichte handeling wordt herhaald of een reeds begonnen handeling wordt voortgezet, er dus in ieder geval aan *παράτασις* is gedacht, vindt men de Aor. b.v. op de volgende plaatsen. *Παρὰ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτε σαυτῷ μηδέποτε μήτε στρατιᾷ κινδυνεύσῃς.* (Xen., *Cyr.* 1. 6. 44). Hier meldt zich vanzelf aan de voorstelling van (het telkens ingressieve): „Begeef u nooit in gevaar", niet van (het telkens duratieve of ingr.-dur): „Verkeer nooit in gevaar" of: „Begeef u nooit en blijf nooit in gevaar verkeren" = *Μηδέποτε κινδύνευε.* — *"Αν τις 'Αθηναίων ἑταιρήσῃ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ τῶν ἐννέα ἀρχόντων γενέσθαι . . . μηδ' ἀρξάτω ἀρχὴν μηδεμίαν μηδέποτε* (Ae., 1. 19): wederom ingressief, in overeenstemming met *τῶν ἐννέα ἀρχόντων γενέσθαι.*[1]) Daarentegen b.v. in Plato's *Leges* (6. 755 A): *μὴ πλέον εἴκοσι ἐτῶν νομόφυλαξ ἀρχέτω.* — *Καὶ μὴ βράδυνε μηδ' ἐπιμνησθῇς ἔτι Τροίας* (Soph., *Ph.* 1400 sq.). *Μηκέτι τοῦδ' ἀντιπέτρου ' βήματος ἔξω πόδα*

[1]) Hetzelfde geldt van: *μηδὲ συνδικησάτω* (of *–σῃ*), *μηδὲ κηρυκευσάτω*, *μηδὲ πρεσβευσάτω* (*ibid.*) = „hij worde niet benoemd tot . . ."; niet: „hij fungere niet als . . ." = *μηδὲ συνδικείτω, κτλ.*. In hetgeen dan volgt: *μηδὲ τοὺς πρεσβεύσαντας κρινέτω*, kan het Praesens beduiden: „hij zitte als rechter", terwijl *κρινάτω* zou zijn „hij velle vonnis", wat ook in *κρινέτω* kan liggen, namelik wanneer het bedoeld is als een iteratief *κρινάτω* (§ 8).

κλίνῃς (id., *Oe. C.* 192 sq.). — *Μή γρύξῃς ἔτι ' μηδ' ὁτιοῦν.* (Ar., *Pl.* 598 sq.). — *Παῦε, μὴ λέξῃς πέρα* (Soph., *Ph.* 1275), waar Philoctetes wil beletten, dat tot *συντέλεια*, tot uiting, komt, wat Neoptolemus, naar hij veronderstelt, nog verder wil zeggen. (Vgl. § 9). Zoals het boven (§ 34) aangehaalde *συνεχῶς δότε* staat tot *τίθετε* (aldaar), zo staat dit *Παῦε, μὴ λέξῃς πέρα* tot *Παῦε παῦε, μὴ λέγε* in de *Vespae* (§ 4), en *φράσῃς μοι μὴ πέρα* (*Phil.* 332) tot *τοῦτ' αὐτὸ μή μοι φράζ'* (*Oed. R.* 548). Andere vbb. zijn: *Phil.* 1286, *Oed. C.* 211, 235 sq., Eur., *I. T.* 554, Cratinus, *fr.* II, p. 60 M. = 66 K.: *Μὴ πέρα προβῇς λόγου*, ook Soph., *El.* 633: *Οὐκ ἂν πέρα λέξαιμ' ἔτι*, en 854 sqq.: *Μή με νῦν μηκέτι παραγάγῃς ἵν' οὐ .. πάρεισιν . . . ἀρωγαί.* [1])

§ 36. (*β*) Wanneer in het *Symposion* Socrates aan Alcibiades zijn toestemming heeft gegeven om een lofrede op hem te houden onder voorwaarde dat hij de waarheid zal zeggen, antwoordt Alcibiades o.a. (214 E): „Als ik iets beweer dat niet waar is, pak me dan beet, terwijl ik aan het woord ben, en zeg, dat, wat ik vertel onwaar is." Alcibiades denkt hier zeker wel niet aan één keer dat Socrates hem misschien in de rede zal vallen, maar veronderstelt, dat dit herhaaldelik zal kunnen geschieden. Even zeker echter is, dat het volstrekt overbodig was dit uitdrukkelik te konstateren. Anderzijds lijdt ook dat geen twijfel, dat Alcibiades zich elk 'beetpakken' en 'zeggen dat het niet waar is' allicht niet *παρατατικῶς* heeft voorgesteld. En zo kan men dus ook hier weer heel goed begrijpen, dat de Aoristus dienst doet in weerwil van het feitelik iteratieve van de handeling, en dat Alcibiades, ofschoon hij hieraan denkt, toch zegt: *'Εάν τι μὴ ἀληθὲς λέγω, μεταξὺ ἐπιλαβοῦ καὶ εἰπέ, ὅτι τοῦτο ψεύδομαι.* [2]) Even natuurlik laat ook in de volgende vbb. de spreker of schrijver de gedachte aan herhaling onuitgesproken en stelt hij zich elke afzonderlike handeling niet *παρατατικῶς* voor. *Πηδάλιον δ' ἐνεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι* (nl. telkens wanneer het boze jaargetijde begint; Hes. *O.* 629). (*παῖδας*) *θηλείας ἐκδόσθαι κατὰ νόμον τὸν ἐπιταχθησόμενον* (Plato, *Leg.* 5. 740 C). *Τὸν κυναγωγὸν . . . ἐλθόντα εἰς τὸν τόπον τοῦτον τὰς μὲν κύνας δῆσαι . . . , αὐτὸν δὲ σκοπιωρεῖσθαι* (= *δήσαντα σκοπιωρεῖσθαι*; Xen., *De ven.* 9. 2). Met een afhankelike Infin. imper.: *νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς*

[1]) Andere vbb. bij H. D. Naylor in *The Class. Review*, XIX, 1905, p. 29.

[2]) Dat ook de gedachte aan de herhaling wel had kúnnen domineren, blijkt reeds uit de vbb. met het Praes. iter. van *'πι-* en *ἀντιλαμβάνεσθαι* boven (§ 8) vermeld; vgl. voorts de volgende noot. Het Praesens in: *εἰ ψεύδομαι, Σώκρατες, ἐξέλεγχε* (217 B) is niet iter. m.i., maar conativum.

Overigens moet ik hier, om misverstand te voorkomen, wel even vaststellen, dat het gebruik van de nu eenmaal geijkte term 'Conjunctivus generalis-iterativus' niet mag leiden tot de verkeerde mening, dat in de Conj. + *ἄν* op zich zelf iets algemeens of iteratiefs ligt, zodat dus o.a. in het boven gegeven vb. Alcibiades toch wel door de Conj. + *ἄν* te kennen zou hebben gegeven, dat hij aan herhaling heeft gedacht. Dat die mening niet juist is, volgt daaruit, dat die Modus evengoed dienst doet (pro Futuro) in zinnen die niet gen.-iteratief zijn.

ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν (id., *Cyr*. 8. 4. 5). — *Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ* (Hes., O. 354). *Ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλῃ* (Plato, *Leg*. 11. 913 C). *Ἐὰν μέντοι ἀναμιμνησκόμενος ἄλλο ἄλλοθεν λέγω, μηδὲν θαυμάσῃς* (id., *Symp*. 215 A). [1])

§ 37. Ook dus wat betreft samengaan van Aoristus en gedachte aan herhaalde handeling sluit de Imperativus zich tot op zekere hoogte aan bij de overige Modi, voor welke ik slechts behoef te wijzen op de Aor. Indic., Conj., Opt. in iteratieve afhankelike zinnen, al of niet ingeleid door een relativum indefinitum, en de zuiver historiese Aor. Indic. in hoofdzinnen als: *Ἐπεὶ ἄρ τιν' ὀιστεύσας ἐν ὁμίλῳ ' βεβλήκοι, ὁ μὲν ... ἀπὸ θυμὸν ὄλεσσεν* (Hom., Θ 269 sq.). *Ἦ ῥά νύ μοί ποτε ... παρὰ δεῖπνον ἔθηκας ' αἶψα καὶ ὀτραλέως, ὁπότε σπερχοίατ' Ἀχαιοί κτλ.* (*Τ* 315 sqq.). *Ὅτε ... Αἴαντε ... σταίησαν, τῶν δὲ τράπετο χρώς* (*Ρ* 732 sq.). *Ὡς αἰεὶ Ἀχιλῆα κιχήσατο κῦμα ῥόοιο* (*Φ* 263). *Πολλαχοῦ δή με ἐπέσχε λέγοντα μεταξύ* (Plato, *Ap*. 40 B).

c.

Praesens en Aoristus daar waar Aoristus en Praesens evengoed of beter schijnen te passen.

§ 38. Totnogtoe heb ik getracht het karakter van Praesens en Aoristus Imper. duidelik te maken met voorbeelden die mij geschikt toeschenen, omdat de gedachte aan *παράτασις* of *συντελείωσις* zich vanzelf aanmeldde of bij nader toezien in overeenstemming was met de samenhang. Niet altijd echter was het niet gebruikte tempus door de samenhang uitgesloten; integendeel, meer dan eens heb ik er uitdrukkelik de aandacht op gevestigd dat beide tempora evenzeer daarin pasten. Dit doet de vraag rijzen: wanneer koos nu een Griek in zulke gevallen het ene tempus, wanneer het andere? Mijn antwoord op die vraag luidt als volgt.

De Grieken zijn zeker ook ten aanzien van het gebruik der tempora

---

[1]) Dat in generalis-iteratieve zinnen de Aoristus Imper. en Infin. imper. Hortativi uitzondering is, behoeft vermoedelik nauweliks vermelding. Intussen is bij Hesiodus in de *Opera et Dies* het aantal Praesentia toch niet meer dan ongeveer 2 × zo groot als dat der Aoristi, en telt men in Plato's *Leges* in de *νομοθεσία* wel de Praesentia bij honderdtallen, maar de Aoristi toch nog bij tientallen (zie § 29 noot); bij Xenophon (?) in *De venatione* is de verhouding ± 1 Aor. op 8 Praesentia; bij Theognis en bij Isocrates (of Ps. Iso.) 1, 2, en 3. 48—62 heb ik geen enkele Aor. gevonden, in de *Γνῶμαι μονόστιχοι* ± 1 Aor. op 12 Praesentia. Voor Aor. en Praes. Prohibitivi in zulke zinnen zijn de getallen in deze geschriften tennaastebij als volgt: bij Hes. 1 Aor. op 9 Praesentia, bij Theognis 1 op 4 (een aantal twijfelachtige vbb. niet meegerekend), bij Plato 2 op 7, bij Isocrates 1 op 9, in de *Γνῶμαι* 1 op 5; bij Xenophon vindt men 1 of 2 x Aor., 11 of 12 x Praes. Wanneer ik nu hierbij nog overweeg, dat volgens de opgaven van Miller (*Amer. Journ. of Phil.*, XIII, 1892, p. 425) het totale aantal Aor. prohib. tot dat der Praes. prohib. bij de Attiese oratoren staat ongeveer als 5 : 6, kan ik altans voor de Imper. en Conj. prohib. niet beamen, wat Gildersleeve leert in zijn *Syntax* (246 en 250) betreffende de Aor. in het algemeen, dat dit tempus dikwijls gebruikt wordt wegens een zekere verwantschap met ontkenning („from affinity to the negative").

niet allen steeds en overal aan elkaar of ook aan zichzelf gelijk geweest. En natuurlik is er ook in dit opzicht nog minder sprake van een volstrekte gelijkheid tussen hen en ons, moderne lezers van hun geschriften; wier taalgevoel ook al niet een standvastige, absolute eenheid is.

Toch mag men ongetwijfeld een zékere gelijkheid in dezen aannemen tussen de Grieken onderling, tussen ons onderling, en tussen hen en ons. Ja, men zal dit wel moeten doen; tenzij men ervan afziet, die geschriften te willen begrijpen en erover van gedachten te wisselen met zijn tijdgenoten.

Niet echter mogen we verwachten, dat op iedere plaats bij iedere schrijver, w a a r h e t v e r b a n d t e k i e z e n g e e f t tussen twee voorstellingen en hun symbolen, in casu dus tussen Praesens en Aoristus, onze keuze die van de schrijver zal zijn, en evenmin, dat we steeds zullen kunnen vaststellen, waarom de schrijver zo heeft gekozen als is overgeleverd. Hier past het, in het algemeen te bedenken: ten eerste, dat allerlei factoren invloed kunnen hebben uitgeoefend (b.v. de soort van literatuur: proza of poëzie, en welk proza, welke poëzie) en we blij mogen zijn, als we in een bepaald geval een of meer van die factoren met voldoende waarschijnlikheid kunnen aanwijzen; ten tweede, dat ook wel menigmaal de schrijver het ene tempus zal hebben gekozen niet omdat hij het andere minder geschikt achtte, maar alleen omdat hij nu eenmaal niet beide tegelijk kon gebruiken. Met enige vbb. zij dit nader toegelicht. (Vgl. ook § 12 en Add. bij p. 24, noot 2.)

§ 39. Als de dichter bij *Μῆνιν ἄειδε, θεά* en *Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα* aan *παράτασις* heeft gedacht, vind ik dat alleszins begrijpelik. Dat echter een *συντελικῶς* gedacht „Zing" zich evengoed laat voorstellen, meen ik duidelik te hebben gemaakt in het begin van § 27. En wat dus Odusseus met zijn *ἄεισον* vraagt aan den zanger, kan op zijn beurt de zanger vragen aan de Muze(n) met zijn: *Ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι* en: *Τῶν ἁμόθεν γε θεά, . . . εἰπὲ καὶ ἡμῖν*. Maar hier vind ik niet, zoals op die plaats in *Od. ϑ*, in het verband de verklaring, waarom niet het Praesens is gekozen. Moet ik hier (en zo ook bij *εἴπατε* en *ἔσπετε* in Hes., *Th.* 108, 114, 115 (?), vergeleken met *ἐννέπετε* in *O.* 2) misschien denken aan metrum of rhythme als beslissende factor bij de keuze tussen twee mogelikheden (vgl. § 59, noot 2 op p. 57 sq.)? Ook bij Bacchylides, wanneer die in 5. 178 sq. Calliope vraagt: *Δία . . . ὕμνησον*, maar in 3. 2 sq. Clio: *Δάματρα . . . ὕμνει*? Maar bij Hesiodus in *Th.* 965 (en 1021) past: *Νῦν δὲ θεάων (γυναικῶν) φῦλον ἀείδετε* metries en rhythmies evengoed als wat is overgeleverd: *ἀείσατε* en zou het Praesens in overeenstemming zijn met 1: *Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ᾽ ἀείδειν*. [1]) — In *A* 210 sq. zegt

[1]) In de aanhef der *Homeriese Hymnen* vindt men: *ὕμνει* (2. 1), *ἔννεπε* (3. 1), *ἀείδεο* (16. 1, 19. 1), *ὑμνεῖν ἄρχεο* (30. 1), *ἄρχομ᾽ ἀείδειν* (4. 1, 10. 1, enz.): *ἔσπετε* alleen 31. 1 en 32. 1. Vgl. nog Pind. *I.* 3. 7: *εὐκλέων δ᾽ ἔργων ἄποινα χρὴ μὲν ὑμνῆσαι τὸν ἐσλόν*, met *fr.* 121 (S.): *πρέπει δ᾽ ἐσλοῖσιν ὑμνεῖσθαι . . . καλλίσταις ἀοιδαῖς*; *I.* 1. 60:

Athena tot Achilles: *'Αλλ' ἄγε λῆγ' ἔριδος μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί, ' ἀλλ' ἤτοι ϝέπεσιν μὲν ὀνείδισον, ὡς ἔσεταί περ.* Het is zeker niet onnatuurlik, als de godin vermaant duurzaam af te laten van deze strijd en niet door te gaan met het trekken van het zwaard, waarmee hij bezig was blijkens 194: *ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος.* Maar *λῆξον . . . μηδὲ . . . ἑλκύσῃ* = „houd op . . . en trek niet definitief" zou niet minder natuurlik zijn. En metries onbruikbaar zijn deze Aoristi geen van beide: *ἀλλ' ἔριδος λῆξον* komt zelfs gemakkelik in de zin; *ἑλκύσῃ* was misschien minder handelbaar. En wat *ὀνείδισον* betreft: aan schelden had Achilles het zeker niet laten ontbreken, zodat de Aor. hier, dunkt mij, moeilik iets anders kan beduiden dan: „breng het schelden ten einde". En dat dit niet past in de samenhang, zal ik niet beweren. Maar voor de hand ligt, mijns inziens: „ga door met schelden" = *ὀνείδιζ'*. De dichter schijnt hierover echter anders te hebben gedacht; want metries en, naar mijn gevoel, ook rhythmies past *ὀνείδιζ'* hier evengoed als *ὀνείδισον*. Zo zou ik voor mij ook in *K* 285: *ἔσπέο μ' ὡς ὅτε πατρὶ ἅμ' ἕσπεο Τυδέι δίῳ* het Praesens natuurliker vinden en meer in overeenstemming met 291: *ὡς νῦν μοι ἐθέλουσα παρίστασο καί με φύλασσε.* Maar het is waar: zoals Diomedes de bijstand, indertijd aan zijn vader verleend, hier niet of niet overheersend *παρατατικῶς* ziet, zo kan hij ook de bijstand waarom hij nu smeekt, wel *συντελικῶς* zien.

§ 40. In de *Oed. Rex* verlangt Creon van Oedipus (544): *"Ισ' ἀντάκουσον, κᾆτα κρῖν' αὐτὸς μαθών.* Ik kan me wel voorstellen, dat Creon hier denkt: „houd u dan bezig met het vormen van een oordeel" = „tracht dan te komen tot een oordeel", zooals Orestes tot Menelaus zegt (Eur., *Or.* 636 sq.): *ἐμοὺς ' λόγους ἀκούσας πρόσθε, βουλεύου τότε.* Maar tegenover Oedipus, die immers zo voorbarig zijn oordeel al had gevormd, lag, dunkt mij, meer voor de hand: „stel dan uw oordeel vast" = *κᾆτα κρῖνον*, zoals b.v. Cleon in de *Equites* zegt (1036): *ὦ τᾶν, ἄκουσον, εἶτα διάκρινον τότε.* Iets dergelijks geldt voor Ar., *Ve.* 919. — *Ibid.* raadt Iocaste Oedipus aan (1056): *μηδὲν ἐντραπῇς*, bezweert hem (1060 sq.): *μὴ . . . ματεύσῃς*, smeekt hem (1064): *μὴ δρᾶ τόδε.* Het *συντελικόν* 'volvoer niet' meldt zich hier bij mij althans eerder aan dan het *παρατατικόν* 'zet niet voort' (vgl. § 9), en ik begrijp dus, dat Sophocles de Aor. heeft gebruikt eerder dan de Praesentia *ἐντρέπου* en *μάτευε*, al passen deze (ook metries en rhythmies) eveneens, want vanaf vs. 1041 is Oedipus al aan het *ἐντρέπεσθαι*, vanaf vs. 1017 al aan het *ματεύειν*, en al zou *ἐντρέπου* overeenstemmen met *βούλου* in 1057. Maar op de vraag, waarom de dichter Iocaste dan niet ook *μὴ δράσῃς* laat zeggen,

πάντα δ' ἐξειπεῖν, *N.* 4. 72: *ἅπαντα διελθεῖν*, *N.* 10. 19: *πάντ' ἀναγήσασθ'*, *I.* 6. 56: *πάσας ἀναγήσασθ' ἀρετάς*, met *N.* 4. 33: *τὰ μακρὰ ἐξενέπειν*, *O.* 9. 80: *ἀναγεῖσθαι*; ook *ἀεῖσαι* in *O.* 10.24 en *fr.* 89a en *κελαδῆσαι* in *O.* 6. 88, *P.* 1.58 en elders, met *ὕμνῳ διώκειν* in *I.* 4. 3 en *κελαδεῖν* in *O.* 1. 9.

kan ik slechts antwoorden met de wedervraag, of deze Aor. zich misschien minder gemakkelik in het rhythme voegde. [1])

§ 41. In Eur. *Helena* zegt Theoclymenus tot de heldin (1285 sq.): *μὴ ἐπὶ τοῖς ἀνηνύτοις ' τρύχου σὺ σαυτήν*, in 1419: *μὴ νῦν ἄγαν σὸν δάκρυσιν ἐκτήξῃς χρόα*. Indien de Aor. van *τρυχοῦν* even gebruikelik was geweest als het Praes., en het Praes. Imper. van *ἐκτήκειν* hier metries even bruikbaar was als de Aor. Conj., zouden, voorzover ik zie, de Aor. Conj. van het eerste en het Praes. Imper. van het tweede w.w. hier evengoed op hun plaats geweest zijn: in de samenhang past m.i. in het eerste vers evengoed het *συντελικῶς* gedachte 'put uw krachten niet definitief uit', in het tweede het *παρατατικῶς* gedachte 'ga niet voort met uw lichaam te doen wegkwijnen'.

§ 42. Bij waarschuwing of protest tegen overijld handelen, haastig oordelen, niet voldoend gemotiveerde verbazing of bezorgdheid is zeker een *μή* + Aor. op zijn plaats als symbool van de gedachte aan *συντελείωσις*, aan definitief-wording, die voorkomen moet worden. Als dus b.v. in de *Andromache* de dienares bezwaar maakt Peleus te gaan waarschuwen en daarom van haar meesteres te horen krijgt (87): *'Ορᾷς; ἀπαυδᾷς ἐν κακοῖς φίλοισι σοῖς*, is het begrijpelik, dat ze protesteert met: *Οὐ δῆτα· μηδὲν τοῦτ' ὀνειδίσῃς ἐμοί· ' ἀλλ' εἶμ'*: dit verwijt wil ze, populair uitgedrukt, niet op zich laten zitten. Evenzo wanneer in de *Hecuba* op Polymestor's uitval tegen het vrouwelik geslacht (1181 sq.): *γένος γὰρ οὔτε πόντος οὔτε γῆ τρέφει ' τοιόνδ', ὁ δ' ἀεὶ ξυντυχὼν ἐπίσταται*, het koor antwoordt: *Μηδὲν θρασύνου μηδὲ τοῖς σαυτοῦ κακοῖς ' τὸ θῆλυ συνθεὶς ὧδε πᾶν μέμψῃ γένος*. Maar dat hier om de samenhang niet ook het Praesens zou kunnen staan (volgens § 4); dat *μέμφου*, de lezing van een der beste codices, die hier metries evengoed past en in overeenstemming is met *θρασύνου*, door een editor zou worden verworpen, omdat hem het Praesens hier niet op zijn plaats schijnt, acht ik uitgesloten: voor een 'houd dit niet vol', 'blijf hier niet bij', is hier m.i. evenveel te

[1]) Ook Scott's artikel over de Prohibitivus met *πρός* + Gen. (b.v. *πρὸς θεῶν*) in *Classical Philology*, II, 1907, pp. 324/30 helpt me niet. In de *Oed. Rex* zegt de herder (1153): *Μὴ δῆτα, πρὸς θεῶν, τὸν γέροντά μ' αἰκίσῃ*, maar kort daarop (1165): *Μή, πρὸς θεῶν, μή, δέσποθ', ἱστόρει πλέον*. Dit is typies: het eerste is een dringende bede in des sprekers eigen belang, het tweede een dringende raad in het belang van de toegesprokene; in het eerste geval heerst daarom de gedachte aan *συντελείωσις*, vandaar de Aoristus; in het tweede geval heerst die gedachte niet, vandaar het Praesens. Hierop komt, in het kort, Scott's betoog neer. Maar — afgezien van andere bedenkingen ertegen — Iocaste zegt, (1060 sq.): *Μή, πρὸς θεῶν, εἴπερ τι τοῦ σαυτοῦ βίου ' κήδῃ, ματεύσῃς τοῦθ'· ἅλις νοσοῦσ' ἐγώ*. Hier is toch duidelik, dat ze niet aan zichzelf denkt bij haar *μὴ ματεύσῃς*, maar Oedipus om zijnentwille bezweert niet door te zetten tot het vreeselike *τέλος*. En ook bij al wat ze verder zegt, denkt ze alleen aan hem; met zichzelf heeft ze immers afgedaan. Ik kan hier dus geen verandering ontdekken in de geestestoestand van Iocaste, die zich weerspiegelt in verandering van tempus. (Natuurlik komt het er niet op aan, aan welke van de twee overgeleverde lezingen, *δρᾷ* en *δρᾶν*, men de voorkeur geeft.)

zeggen als voor een 'stel dit niet voorgoed vast'; evenals b.v. in μηδὲ... παῖδα σὸν κατακτάνῃς (*Bacch.* 1120 sq., zie boven, p. 10) het Praesens, wat de situatie betreft, niet minder goed zou passen, getuige b.v., 'in re simillima': ἀλλὰ μή με κτείνετε, ' πατρὸς παλαιοὶ δμῶες (Eur. *El.* 850 sq.; vgl. 844 sq.: δμῶες ... ᾖξαν εἰς δόρυ ' πολλοὶ μάχεσθαι): hier: 'zet uw κτείνειν, uw pogen mij te doden, niet voort', ginds: 'maak van uw κτείνειν geen κατακτανεῖν' (§ 9). Zo is het ook gelegen met b.v.: μὴ φροντίσῃς (Ar., *Ve.* 25, zie weer boven, p. 10) vgl. met μὴ φρόντιζε (id., *Pl.* 215); μὴ θαυμάσῃς (Plato, *Leg.* 7. 804 B) vgl. met μὴ θαύμαζε (zie boven, p. 6); θάρρει, μὴ δείσῃς (Ar., *Eccl.* 621) vgl. met θάρρει, μὴ φοβοῦ (id., *Pl.* 1091); μὴ κρύψῃς (Ar., *Lys.* 714) vgl. met: μὴ κρύπτε (Eur., *Med.* 65; zie p. 6, n. 3, al. 2); μήπω μέγ' εἴπῃς (Plato, *Soph.* 238 A) vgl. met: μὴ μέγα (μεγάλα λίαν) λέγε (id., *Phaedo* 95 B, Ar., *Ra.* 835). [1])

Dezelfde verhouding tussen Praesens en Aoristus vindt men ook in: Μὴ ἄλλως ποίει, ἀλλ' ἐμοί τε χαρίζου ἀποκρινόμενος καὶ μὴ φθονήσῃς... διδάξαι (Plat., *Rep.* 1. 338 A). Thrasymachus was namelik, of scheen altans, bezig met ἄλλως te ποιεῖν, hetwelk bestond in niet χαρίζεσθαι, maar φθονεῖν, en Socrates had dus heel goed kunnen denken en zeggen: μὴ φθόνει = „blijf niet misgunnen", in plaats van: „misgun niet definitief", in overeenstemming met μὴ ποίει en χαρίζου. Feitelik zegt hij ergens anders (*Gorg.* 489 A): Μὴ φθόνει μοι ἀποκρίνασθαι τοῦτο, Καλλίκλεις, waar op een spannend moment in de discussie hij voorziet, dat Callicles misschien bezwaar zal maken toe te geven (vgl.: καὶ ὅπως μὴ ἁλώσῃ ἐνταῦθα σὺ αὖ αἰσχυνόμενος), en dus voor dat geval hem verzoekt niet blijvend te φθονεῖν (vgl. weer p. 6, n. 3, al. 2). — Zoals op de plaats in de *Rep.*, staat μὴ φθονήσῃς ook: *Euthyd.* 297 B (ἔασον ... καὶ μὴ φθονήσῃς), *Symp.* 222 E (item), *Theaet.* 169 C (cf. *ibid.*: Οὐδὲν ἔτι ἀντιλέγω); daarentegen zonder dat de toegesprokene had laten blijken, dat hij bezwaar maakte te doen wat van hem verlangd wordt b.v.: *Meno* 71 D, *Prot.* 320 C, en evenzo μηδαμῶς ἀποκάμῃς χαριζόμενος: *Politic.* 257 B. [2])

§ 43. In het adespoton tragicum of comicum (90 N = IV. p. 605 M =

[1]) Vgl. Headlam in *The Class. Review*, XIX, 1905, pp. 31 en 35, wiens opvatting van deze Aor. prohibitivi als „colloquial and idiomatic, with an effect of impatience" ik niet kan delen.

[2]) Μὴ (Μηδαμῶς) ἄλλως ποίει wordt ook op de volgende plaatsen gezegd tot iemand die tot op dat ogenblik korter of langer bezig is geweest met wel ἄλλως te ποιεῖν: *Crito*, 45 A, 46 A; *Hipp. min.*, 373 C; *Laches*, 181 C (cf. *ibid.*: χρῆν μὲν οὖν καὶ πρότερόν γε φοιτᾶν); *Rep.* 1. 328 D (ongeveer evenzo); *Phaedo*, 117 A. Daarentegen staat μὴ ἄλλως ποιήσῃς in *Lach.* 201 C en *Symp.* 173 E, waar de toegesprokene, voorzover blijkt, er niet aan heeft gedacht niet aan het verzoek te voldoen. — Ik ben het dus niet eens met H. D. Naylor, waar hij schrijft (*The Class. Rev.*, XX, 1906, p. 348): „It seems to me that μὴ ποίει is here" (sc. Plat., *Rep.* 1. 338 A) „used merely because μὴ ἄλλως ποίει is phraseological *i.e.* an idiom of *polite* remonstrance" (N. cursiveert), en vraagt: „Is μὴ ἄλλως ποιήσῃς found?"; al ben ook ik van oordeel, dat „the present imperative is often more persuasive than the aorist", die daartegenover „curt" kan zijn. (Zie boven, § 28, en *The Class. Rev.*, XIX, 1905, pp. 27 en 29).

III. 1211 K.): *'Αλλὰ ξενῶνας οἶγε καὶ ῥᾶνον δόμους, ' στρώννυ τε κοίτας καὶ πυρὸς φλέξον μένος, ' κρατῆρά τ' αἶρον καὶ τὸν ἥδιστον κέρα* kan ik mij de Praesentia wel als *παρατατικῶς*, de Aoristi wel als *συντελικῶς* gedacht voorstellen. Maar *στρῶσον* en *ἆραι* zou ik evengoed begrijpen en, het metrum daargelaten, ook *οἶξον* en *κέρασον* en, anderzijds, *ῥαῖνε*.

§ 44. In de *Euthydemus* zegt Socrates tot de twee gebroeders (278 E): *τολμήσω ἀπαυτοσχεδιάσαι ἐναντίον ὑμῶν· ἀνάσχεσθον οὖν ἀγελαστὶ ἀκούοντες.* Het is, dunkt mij, volkomen natuurlik, als Socrates hier heeft gedacht, *συντελικῶς*: „houdt uw lachen in tot het einde terwijl ge naar mij luistert". [1]) Maar dat het Praesens hier ook op zijn plaats zou zijn, blijkt, dunkt mij, wel uit hetgeen eraan voorafgaat (D): *ἐὰν δόξω ὑμῖν ἰδιωτικῶς τε καὶ γελοίως αὐτὸ ποιεῖν, μή μου καταγελᾶτε.* Als in de *Politicus* de Eleaat ernstig wil waarschuwen tegen een verkeerde methode en zegt (263 E): *Πειραθῶμεν οὖν ἡμεῖς ἐξευλαβεῖσθαι πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτα*, kan ik de aandrang die ligt in *ἡμεῖς* en *ἐξ-* ook voelen in de Aor.. Evenzo getuigt in de *Philebus* (51 D) de Aor. in *πειράθητι δὲ καὶ σὺ σαφέστερον ἔτι λέγειν*, wellicht van een zekere geanimeerdheid, waarmee Protarchus aandringt op een nadere verklaring. Anderzijds, wanneer Socrates Protarchus uitnodigt (*ibid.* 48 D): *Πειρῶ δὲ αὐτὸ τοῦτο τριχῇ τέμνειν*, kan hij heel wel ironies het Praesens gebruikt hebben omdat hij dacht, dat Protarchus deze operatie wel te moeilik zou vinden en áls hij er zich aan waagde, de poging hem zeker wel een poosje bezig zou houden. Hierop wijst, dunkt me, het onthutste antwoord van Protarchus: *Πῇ φῄς; οὐ γὰρ μὴ δυνατὸς ὦ.* en hetgeen Socrates dan zegt: *Λέγεις δὴ δεῖν ἐμὲ τοῦτο διελέσθαι τὰ νῦν;*. Maar als in de *Sophista* (225 D) de Eleaat aan Theaetetus voorstelt: *Τὴν ἐπωνυμίαν τοίνυν ἣν ἑκάτερον δεῖ καλεῖν αὐτῶν πειραθῶμεν εἰπεῖν*, en ik hiermee vergelijk b.v. kort daarop (225 E): *πειρῶ εἰπεῖν*, dan zie ik in de samenhang op deze twee plaatsen generlei verschil dat het niet overgeleverde tempus minder aannemelik doet schijnen, en kan ik voor de voorkeur, in 225 D aan de Aor. gegeven, niet eens deze slechts uiterlike reden laten gelden, dat *πειρώμεθα* ook Indicativus kan zijn, gezien dat elders, b.v. *Politic.* 264 B, 265 D, deze dubbelzinnigheid van het Praesens geen bezwaar is geweest, om het te gebruiken.

§ 45. In Xenophon's *Symposion* zegt Callias tot Antisthenes (4. 5): *Καὶ ἀνάσχου μέντοι, ὦ σοφιστά, ἐλεγχόμενος.* Waarop Socrates hem bijvalt zeggende: *Νὴ Δί' ἀνεχέσθω μέντοι*. Castalio verlangde hier *ἀνέχου*, Ernesti *ἀνασχέσθω*. Ook ik zou tweemaal hetzelfde tempus hier best begrijpen. Maar waarom zou Callias niet hebben kunnen denken, ingressief, iets als: 'je zult moeten accepteren dat je weerlegd bent', en Socrates, duratief; 'hij zal moeten verdragen, dat hij weerlegd is'? Ingressief acht ik de Aor. ook in het fragment van Euripides (1090 N.): *ἀνάσχου πάσχων·*

---

[1]) Een paar andere voorbeelden van de Aor. van *ἀνέχεσθαι* en *καρτερεῖν* zie in § 11.

δρῶν γάρ ἔχαιρες, maar misschien schrijft Nauck hier, zeker wel om het metrum, terecht met Heath: *ἀνέχου*. — In de *Cyropaedie* zegt Cyrus (8. 6. 12): *μήτε αὐτοί ποτε ἄνευ κόπου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε.* Tegen geen van beide tempora op zich zelf heb ik bezwaar, maar op de vraag, waarom Xenophon niet andersom heeft geschreven: *παρατίθεσθε* en *ἐμβάλητε* of, wat m.i. voor de hand lag, van beide verba hetzelfde tempus gebruikt heeft, [1]) zou wellicht ook Xenophon zelf niets beters hebben weten te antwoorden dan dat inderdaad zijn keus ook wel op een van die andere manieren had kunnen vallen, maar dat hij nu eenmaal deze gekozen had. Hetzelfde geldt m.m. van *λέγετε-λεξάτω* (*ibid.* 6. 4. 19), *λέγε-εἰπέ* (Plato, *Ap.* 26 B), *εἰπέ-λέγε* (id., *Rep.* 1. 336 C D) [2]), *ἀπόκριναι-ἀποκρίνου* (id., *Euthyd.* 287 C D). [3])

§ 46. Invloed van gewoonte (traditie, mode), maar tevens van persoonlikheid komt, als ik goed zie, aan den dag in het gebruik, blijkende uit achterstaande tabel, van de drie Imperativi waarmee de Attiese redenaars de *γραμματεύς* opdragen het een of ander voor te lezen.

§ 47. Bij Menander (*fab. inc.* v. L[3] p. 217. 29) zegt Chaereas tot iemand die al herhaaldelik heeft geschreeuwd : *Μηθὲν βοήσῃς*. Hij schijnt dus op dat ogenblik alleen of in de eerste plaats aan geschreeuw te denken dat hij verwacht, niet of niet zo sterk aan het geschreeuw dat hij al een paar maal had gehoord. Ware het andersom geweest, dan zou hij wel *Μηθὲν βόα* hebben gezegd, wat, dunkt mij, veel meer voor de hand lag en zich met bijvoeging van *σύ* ook gemakkelik in het vers zou hebben gevoegd.

d.

Praesens en Aoristus in strijd met de leer.

§ 48. Voorbeelden als de in § 39 en vlgg. besprokene, waarvan het aantal legio is, zijn weliswaar niet geschikt om het geloof aan de juist-

[1]) Zoals in 8. 1. 38: *οὔτε αὐτός ποτε πρὶν ἱδρῶσαι δεῖπνον ᾑρεῖτο οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε.*

[2]) Met het oog o.a. op wat Gildersleeve zegt in zijn *Syntax*, 405, verdient opmerking, dat *σαφῶς καὶ ἀκριβῶς* op deze plaats in de *Rep.* inderdaad bij het Praesens staat, maar *σαφῶς*, *ἀκριβῶς* (of de Compar. of Superl. van deze adverbia), *ἐναργέστερον* of een ander adverbium van wijze o.a. op de volgende plaatsen staat bij de Aor.: *Ap.* 26 B; *Crat.* 384 A; *Gorg.* 488 D; *Hipp. mai.* 295 A, 300 E; *Lach.* 196 C; *Leg.* 1. 639 E, 644 B; *Phaedo* 58 D (bis), 65 E, 88 E; *Phaedr.* 263 A, 264 C; *Phil.* 17 A, 23 E, 37 A; *Politic.* 263 A; *Protag.* 320 B, 329 C, 352 A; *Rep.* 1. 338 D, 345 C, 4. 436 C 6. 491 C, 7. 523 A; *Soph.* 217 B, 238 D, 248 D, 261 C; *Symp.* 214 E, 215 A; *Theaet.* 169 E; *Tim.* 44 C, 50 A.

[3]) Eerst denkt, naar mijn voorstelling, Dionysodorus alleen aan de vraag die hij het eerst wil stellen, daarna aan een reeks van vragen; het had net zo goed andersom kunnen zijn.

heid van de leer: waar het Praesens staat, is gedacht aan *παράτασις*, waar de Aoristus staat, is gedacht aan *συντελείωσις*, te versterken, maar ze mogen toch ook niet maken, dat men die leer verwerpt.

De zaak wordt echter anders, wanneer men het Praesens aantreft, waar men vindt, dat de gedachte aan *παράτασις* is uitgesloten, of de Aoristus, waar men meent, dat die gedachte juist uit de verbaalvorm moest blijken. Want dan ziet men geen strijd en dus ook geen keus meer tussen twee voorstellingen en hun symbolen die men beide in meerdere of mindere mate passend acht, en kan men dus ook niet laten gelden die overweging waardoor men, bij alle verschil in de wijze van zien en voelen tussen de schrijver en zichzelf, toch kan blijven vasthouden aan de leer. En ook van zulke voorbeelden is het aantal niet gering.

(Bij § 46)

	λέγε	*ἀναγίγνωσκε*	*ἀνάγνωθι* (incl. *παρανάγνωθι*: Ae., 2. 61 en 91; Dem., 18. 267)[1]
Antiphon	0	0	0
Andocides	0	1	9
Lysias	1	0	12 of 11
Isocrates	0	0	7
Isaeus	0	15	22
Lycurgus	5	4	1
Aeschines	11	7	20
(Hyperides	1	0 of 1	1 of 0)
Demosthenes[2]	168 of 172	9	37
Ps. Demosthenes[2]	38 of 39	11	32
Dinarchus	9	1	1

[1]) Voorts *ἀναγνώτω*: Ae., 2. 46 en Ps. Dem., 44. 45, en *ἀναγνῶ*: Dem., 18. 267.

[2]) Volgens Blass in zijn ed. maior (1892). Wat de zeer sterke overheersing van *λέγε* bij Demosthenes betreft, verdient nog vermelding, dat alleen in zijn eerste pleidooien (tegen Aphobus en Onetor) aarzeling is te bespeuren. (De cijfers zijn: 0, 2, 8; 4, 1, 2; 0, 0, 4). Bij Ps. Dem. is het alleen in de redevoeringen tegen Lacritus, Phaenippus en Theocrines zo als bij Demosthenes (4, 1, 1; 8, 0, 1; 12, 1, 1). — Overigens is het misschien niet overbodig, reeds hier op te merken, dat volstrekt niet overal waar het Praesens staat, naar mijn mening gedacht is aan *παράτασις*; vgl. § 56.

1. *Praesens, waar de gedachte aan παράτασις uitgesloten schijnt.*

§ 49. Een groepje vormen die Praesentia, die behalve in hun oorspronkelike betekenis ook gebruikt worden ter inleiding van een andere Imperativus of van een Conj. hort. (of proh.): *ἄγε* (*ἄγετε*), *ἔχε*, *ἴθι* (*ἴτε*: Soph., *Oe. C.* 248, *ἴτω*: Eur., *Cycl.* 616), *φέρε* (*φέρετε* bij Hdt., 4. 115. 3, 127. 3; 6. 12. 3), *ἄγρει* en *ἀγρεῖτε* (bij Hom., alleen in deze functie; zie b.v. *E* 765 en *υ* 149). Dat hierbij niet werd gedacht aan de handeling, door *ἄγειν* enz. aangeduid, laat staan dus aan *παράτασις*, is voor geen tegenspraak vatbaar.[1]) Maar hoe is deze vervluchtiging mogelik geweest, als bij die Imperativi in hun oorspronkelike betekenis steeds wel aan *παράτασις* werd gedacht? Mij dunkt, zulk een overgang postuleert een gebruik in die betekenis, zij het min of meer verbleekt, zonder die gedachte. En feitelik ontbreekt het niet aan plaatsen, waar ik altans, ook zonder dat ik denk aan dat gebruik als aansporend tussenwerpsel[2]) me niet kan voorstellen, dat de spreker aan *παράτασις* heeft gedacht.

§ 50. Om niet te spreken van verwensingen als: *Ἄπαγ' εἰς μακαρίαν ἐκποδών!* (Ar., *Eq.* 1151), *ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον!* (Epich.? bij Athen., 2. 63 C = *Com. fr.* III 1216 K.): in *Ἀπάγετ' ἐκτόπιον ὅτι τάχιστά με* (Soph., *Oe. R.* 1340) duidt Oedipus het *τέλος* zo hartstochtelik aan dat hij m.i. evenmin aan *παράτασις* heeft kunnen denken als waar hij zegt: *ὅπως τάχιστα πρὸς θεῶν ἔξω μέ που καλύψατ' ἢ φονεύσατ' ἢ θαλάσσιον ἐκρίψατ'* (1410 sqq.) en wederom: *ῥῖψόν με γῆς ἐκ τῆσδ' ὅσον τάχισθ'* (1436). Mijns inziens heeft men hier de keus tussen: aanvaarding van het gebruik van het Praesens zonder die gedachte, of — wat ik natuurlik verwerp — verandering van *ἀπάγετ'* in *ἀγάγετ'*. Niet minder hartstochtelik wijst Creon het *τέλος* aan (vgl. boven, in § 11, de vbb. met finale bijzin) waar hij zegt (*Ant.* 760 sq.): *ἄγετε τὸ μῖσος, ὡς κατ' ὄμματ' αὐτίκα παρόντι θνήσκῃ πλησία τῷ νυμφίῳ.* En hier legt de overlevering de keus tussen Praes. en Aor. bepaald op, want de Par. heeft *ἄγετε*, de Laur. *ἄγαγε*. — Hiermee vergelijke men nu eens b.v.: *Συσκευάζου καὶ τὸν λόχον πρόπομπον ἄγε* (Xen., *Cyr.* 4. 5. 17). *Σὺ μὲν . . . ἀπάγου τὴν σὴν . . . καὶ σὺ δὲ . . . ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας* (*ibid.* 3. 1. 37). *Ὄπτα σὺ σιγῇ καὶ ἄπαγ' ἀπὸ τῆς ὀσφύος* (Ar., *Pax* 1053[3])). *Ἀπαγέτω τις αὐτὴν οἴκαδε* (Plato, *Phaedo* 60 A):[4]) op welke plaatsen het

[1]) Wie meent, dat *ἄγαγε* en *ἔνεγκον* om hun drie lettergrepen minder geschikt waren voor deze functie en dáárom het Praesens is gekozen, erkent daarmee, dat de keuze van het Praesens ook wel door iets anders dan de gedachte aan *παράτασις* werd bepaald (Q. E. D.), en bedenke voorts, dat *σχές* éénlettergrepig is en *ἐλθέ* evengoed tweelettergrepig als *ἴθι*.

[2]) Reeds de oude Grammatici rekenden deze Imperativi tot dezelfde groep als b.v. *εἶα*, dus tot die *ἐπιρρήματα* die ze noemden *ἐπ. παρακελεύσεως* (Dion. Thrax, p. 642. 10 sq. Bkk.) of *παρα-* of *ἐγκελευστικά* (Apoll. Dysc., *De adv.* p. 533. 14, *De Constr.* p. 258. 11).

[3]) Vgl. de vertaling van v. Leeuwen: „procul te habe, abstine a cauda" en zijn verdere interpretatie.

[4]) Socrates zegt niet *ἀπαγαγέτω* en denkt dus, als ik goed voel, niet in de eerste

mij altans gemakkelik valt me de handeling *παρατατικῶς* gedacht voor te stellen.

§ 51. Evenmin valt me dat moeilik in vbb. als: *Ἴσχε στόμ', ὡς μὴ μέγα λέγων μεῖζον πάθῃς* (Eur., *Herc.* 1244). *Εὔστομ' ἔχε, παῖ* (Soph., *Ph.* 201). *Ἀλλ' ἔχε, τέκνον* (*ibid.* 210). Maar als bij Demosthenes (45. 25 sq.) de spreker een getuigeverklaring laat voorlezen en daarbij de *γραμματεύς* herhaaldelik in de rede valt, de eerste maal hem toeroepend *ἐπίσχες*, dan een paar maal direkt een opmerking makend, en ten slotte hem tegenhoudend met: *ἔχ' αὐτοῦ*, dan geloof ik niet, dat verschil in 'Anschauung' de oorzaak is van het verschil in tempus, maar de behoefte aan afwisseling. — Zonder afwisseling met *σχές*, voorzover ik weet, wordt *ἔχε* gebruikt in de zin van: 'Pak aan!' 'ziedaar!', Latijn: 'En accipe!' 'Tene!'; b.v.: *Ἐνθοῦ, ῥόφησον, ἔντραγ', ἔχε τριώβολον!* (Ar., *Eq.* 51), waar het Praesens toch wel even *συντελικῶς* zal zijn gedacht als de Aoristi. Dit laatste gebruik lijkt mij te zijn de laatste phase vóór de vervluchtiging tot tussenwerpsel, zooals b.v. in: *Ἀληθέστατα λέγεις. — Ἔχε δή, ἴδωμεν, τίς ποτ' ἂν εἴη ὁ τρόπος οὗτος* (Plato, *Crat.* 435 E). Vgl. het Franse vervluchtigde 'Tiens!' 'Tenez!'.

Niet anders dan met *ἔχε* = 'En accipe!' is het met *δέχου* in vbb. als: *Ἰδού, δέχου κέρκον λάγω τὼ ὀφθαλμιδίω περιψῆν* (Ar., *Eq.* 909). *ἰδού, δέχου* (Soph., *Ph.* 776): en *δέχου* (*ibid.* 1287).

§ 52. Ik twijfel niet, of het Praesens is *παρατατικῶς* gedacht in: *Ἴθ' ᾗπερ ἔρχει* (Ar., *Ra.* 301; ongeveer evenzo *Lys.* 834); ook in: *Ἴτ', ἐγκονεῖτε, σπεύδεθ'* (id., *Pl.* 255), wanneer ik het antwoord van de koorleider vergelijk (257 sqq.): *οὔκουν ὁρᾷς ὁρμωμένους ἡμᾶς πάλαι προθύμως, / ὡς εἰκὸς ἄνδρας ἀσθενεῖς, γέροντας ὄντας ἤδη; / σὺ δ' ἀξιοῖς ἴσως με θεῖν . . .*: Xanthias moet voortgáán, het koor moet voortmáken. Maar ik twijfel evenmin, of bij *Ἴτ' ἐς φθόρον* (Ae., *Ag.* 1267) heeft Cassandra niet aan *παράτασις* gedacht; even weinig als de Paphlagoniër bij zijn *ἄπαγ' ἐς μακαρίαν* (§ 50, eerste vb.). En bij: *Ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι* is het zeker wel alleen het homoioteleuton geweest, dat het Praesens heeft doen kiezen. En verder: wanneer bij de Attiese redenaars de pleiter een of meer getuigen op de verhoging wil laten komen, zegt hij nooit *ἀνάβαινε(-ετε)*, maar regelmatig *ἀνάβηθι (-τε)*, éénmaal (Isae., 9. 30): *βούλομαι ὑμῖν μάρτυρας ἀναβιβάσαι*, éénmaal (Lys., 7. 10): *δεῦρ' ἴτε*. Zou nu Lysias die ene keer, toen hij zijn cliënt dit liet zeggen, niet even *συντελικῶς* hebben gedacht als al die 12 keren dat we *ἀνάβηθι(-τε)* bij hem vinden? Ik kan het niet geloven. [1]) Waarom hij dan niet *ἔλθετε* heeft laten zeggen, weet ik even-

---

plaats aan het *τέλος*, wenst niet zijn vrouw kortweg thuis, maar wil, dat de een of ander haar naar huis begeleidt; wat het „pijnlike" in dit verzoek (aldus o.a. Van Dijk, *Socrates*, p. 104) wel wat schijnt te verzachten. (Vgl. boven, p. 33 en de pp. waarheen in noot 1 aldaar wordt verwezen.)

[1]) Ook Blass is dit te machtig, die toch overigens zo oordeelt als blijkt uit hetgeen ik

min als waarom hij ook die ene maal niet *ἀνάβητε* heeft geschreven, of waarom hij de enige is onder de oudere redenaars die *λέγε* heeft gebruikt, en ook dit éénmaal (§ 46), of waarom we bij hem alleen onder al de redenaars inplaats van *κάλει* (nl. een getuige in een rechtszaak) *κάλεσον* lezen en wederom ook dit éénmaal (§ 58). Wel meen ik de reden te zien, waarom Oedipus zijn dochters tot zich roept met: *Δεῦρ' ἴτ', ἔλθετε!* (*Oe. R.* 1480). *Συντελικῶς* gedacht is m.i. ook dit *ἴτε*. Maar het Praesens is toch niet het typiese symbool van die gedachte; dat is de Aoristus. Er is dus hier een climax: de Aoristus herhaalt dringender het verzoek.[1]) Het is ermee als met Praesens en Aoristus bij Aeschylus in: *ἴθι, ἱκοῦ, ἐλθ'* (*Pe.* 658 sq.), bij Euripides in: *ἴθι, μόλε, μόλε* (*Or.* 176), bij Anacreon in: *Φέρ' ὕδωρ, φέρ' οἶνον, ὦ παῖ, φέρε δ' ἀνθεμοῦντας ἡμῖν ' στεφάνους, ἔνεικον, ὡς δὴ πρὸς Ἔρωτα πυκταλίζω* (27, *Anth. lyr.* ed. D.). Andere vbb. van een m.i. *συντελικῶς* gedacht Praes. Imper. van *ἰέναι* zijn: Eur., *Or.* 1342 (vgl. *ἀλλ' ἐλθέ* in 1337), *Hel.* 1431; Ar., *Lys.* 829; Hdt., 3. 52. 5, 53. 3; Xen., *Cyr.* 5. 3. 49; Plato, *Politic.* 287 B, *Soph.* 248 A; Men., *Sam.* 154, 168, 313, v. L.[3].

§ 53. Als ik in de *Ecclesiazusae* lees, dat de buurman zegt (833): *φέρε σὺ τἀνάφορον, ὁ παῖς*, komt spontaan bij mij op de gedachte aan *παράτασις* en niet aan *συντελείωσις*: de slaaf moet het juk en wat eraan hangt, dragen; dat hij het ergens heen moet brengen, zegt zijn meester niet; aanduiding van een *τέλος* is er niet. Zo ook de Conj. in 868 sq.: *Αἴρεσθε τὴν παμπησίαν.' — Φέρε νυν, ἐγώ σοι συμφέρω.* Maar als ik in de *Equites* vind (970 sqq.): *Καὶ μὴν ἔνεγκ' αὐτοὺς ἰών, ἵν' οὑτοσὶ ' αὐτῶν ἀκούσῃ. — Πάνυ γε. — Καὶ σύ νυν φέρε.' — Ἰδού*, dan heeft, naar mijn voorstelling *Δῆμος* bij zijn *φέρε* evengoed als de koorleider bij zijn *ἔνεγκ'* gedacht, niet dat de toegesprokene zijn prachtige orakels moet gaan dragen, maar alleen dat hij ermee bij hem moet komen; m.a.w.: *φέρε* is hier evengoed *συντελικῶς* gedacht als *ἔνεγκ'*. — Wie hier evenwel nog mocht weifelen, zal zich, denk ik, toch wel gewonnen geven, als hij in de *Acharnenses* vindt (1098/1132): *φέρ' ἔξω δεῦρο, οἶσε, οἶσε δεῦρο, ἔνεγκε δεῦρο*, en zo verder afwisselend deze drie Imperativi.[2]) Vgl. nog b.v. *Pax* 1109, en 1020 sq. met 1219. — Mocht echter ook deze passage voor iemand nog

heb aangehaald in de noot bij § 12. *T.a.p.*, pag. 419 namelik schrijft hij naar aanleiding van dit *δεῦρ' ἴτε* bij Lysias: „müsste das von Rechtswegen *δεῦρ' ἔλθετε* heissen? Ich glaube, das würde noch mehr befremden, als zu umständlich, und möchte eher meinen, dass in diesem *δεῦρ' ἴτε* der Imperativ nicht mehr so streng in seiner Zeitform zu nehmen ist, indem ja *ἴθι*, wie auch *φέρε*, sich durch Schwächung stark einem Adverbium nähert". Dit laatste geldt toch niet voor *ἴτε* hier bij Lysias?

[1]) Wat hier de Aoristus doet, doet *ἀνύτετον* in: *Ξυνδεῖτε ταχέως τουτονί...' ἀνύτετον!* (Ar., *Ra.* 605 sq.; vgl. § 61, p. 59).

[2]) Hier is ook Blass weer gezwicht: „Es bleibt wirklich", zo schrijft hij *t.a.p.*, pag. 419, „keine andre Annahme übrig, als dass sich der Imperativ *φέρε*, da ein Aorist vom selben Stamme mangelte, in die Funktion des Aorists hineingedrängt hat, trotz *οἶσε* und trotz *ἔνεγκε(-ον)*, die nun mit dem Eindringling theilen mussten". Ook hier echter kan ik het met de motivering niet vinden.

niet beslissend zijn, dan zal hij toch zeker bezwijken bij het lezen van plaatsen als: *Φέρε δὴ ταχέως αὔτ'* (Ar., *Ra.* 498), waar geen sprake meer is van dragen of brengen, maar van aan- of overreiken, terhandstellen, *φέρε* dus gelijk is aan het Latijnse 'cedo (of: trade) mihi' [1]), zoals v. Leeuwen dan ook vertaalt, en al dicht genaderd is tot de definitieve vervluchtiging, die men naast deze voorphase vindt in: *Φέρ' αὐτόν* (= *τὸν χρησμόν*), *ἵν' ἀναγνῶ'.. φέρ' ἴδω, τί ἄρ' ἔνεστιν αὐτόθι;* (Ar., *Eq.* 118 sq.). — Nog dichter, naar het mij voorkomt, staat bij het tussenwerpsel dát *φέρε* dat men bij de redenaars ontmoet [2]), b.v. in: *Φέρ' αὐτοῖς τὸν νόμον* (Lyc., *Leocr.* 129). *Φέρε δ' αὐτὰ τὰ ψηφίσματα ...· καὶ λέγ' ἐφεξῆς* (Dem., 18. 73, vgl. 18. 106 en 19. 61), haast = *φέρε λέγ' ἐφεξῆς κτλ.*.

§ 54. Ook bij een begroetingsformule als *χαῖρε* en verwensingen als *ἔρρε* (*ἐρρέτω*: *Υ* 349), *ἄπερρε, φθείρου* (b. v. Ar., *Ach.* 460, *Pl.* 598, 610; Eur., *Heracl.* 284, *fr.* 610 N.), *φθείρεσθε* (Eur., *Andr.* 715), *ἀποφθείρου* (Men., *Sam.* 158 v. L³; vgl. 229: *εἰσφθάρηθι*), *βάλλ' εἰς κόρακας* of *εἰς μακαρίαν* (Ar., *Nu.* 133 en elders; Plato, *Hipp. mai.* 293 A) is zonder twijfel de oorspronkelike betekenis van het verbum gewoonlik niet of zwak gevoeld geworden en aan *παράτασις* niet gedacht. Toch ontmoet men *χαῖρε* nogal eens zo dat de wens hetzij aan de toegesprokene hetzij bij de spreker zelf niet zo vluchtig voorbijgaat, maar wel degelijk een zekere *παράτασις* heeft; b.v. wanneer de toegesprokene antwoordt: *Χαίρω γε* (Ae., *Ag.* 538 sq.), of: *θέλοιμ' ἂν* (Eur., *Alc.* 509 sqq.), of: *Χαίρουσιν ἄλλοι* (id., *Hec.*, 426 sq.), of: *Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτα· σὺ γάρ με οὐ μόνον κελεύεις, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν* (Xen., *Cyr.* 5. 3. 19); of wanneer de spreker zegt: *Χαῖρ', εἰ τὸ χαίρειν ἔστι τοῖς κάτω χθονός* (Astyd., *Trag. fr.* 5 N.), of: *Ὦ χαῖρε πολλά, Μυρρίνη* (Men., *Agric.* 41 v. L³), terwijl hij zich bewust is, de toegesprokene een blijde boodschap te brengen (vgl. 83: *εὐαγγελίσασθαι πρός σε ταῦτ' ἐβουλόμην*), of *χαῖρε* vergelijkt met *σωφρόνει* (Plato, *Charm.* 164 DE).

§ 55. Is bij *παύου* of *παῦε* aan *παράτασις* gedacht, dan betreft die het 'ophouden' of 'doen ophouden' zelf of het gevolg daarvan, dus het 'niet meer gebeuren'. Een voorbeeld is: *Ὦ βάρβιτε, μηκέτι πάσσαλον φυλάσσων ἑπτάτονον λιγυρὰν κάππαυε γᾶρυν* (Bacch., *Scol.* 1. 1 sq. in Diehl's *Suppl. Lyr.* ³). In: *ταύτης δ' ἀποπαύε' ἀοιδῆς λυγρῆς* (*α* 340 sq.) verzoekt Penelope Phemius misschien, *duurzaam* af te laten van die droeve zang, en in: *Ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν παύε', ἔα δὲ χόλον θυμαλγέα* (*Ι* 260 sq.) nodigt Phoenix wellicht Achilles uit te *trachten* niet langer te wrokken. Conatief is het Praesens mogelijk ook in: *Ἀτρεΐδη, σὺ δὲ παῦε τεὸν μένος* (*Α* 282). Maar

---

[1]) En aan *χέρε* = 'porrige mihi' (b.v. Ar., *Pax* 1227, *Th.* 255; Soph., *Aj.* 545), eveneens een Praes. perfectivum.

[2]) N.a.v. dit *φέρε* vraagt Blass *t.a.p.*: „Wie nun soll man dies als Imperfekt verstehen?"; zijn antwoord heb ik reeds vermeld in noot 2 op p. 51.

waarom smeekt Nestor dan Achilles [1]) *μεθέμεν χόλον*? Twijfelachtiger nog van aard schijnt het mij in *Φ* 340: *Μηδὲ πρὶν ἀπόπαυε τεὸν μένος*, waarop Hera onmiddellik laat volgen: *ἀλλ' ὅτε κεν δὴ ' φθέγξομ' ἐγὼ* ϝιϝαχοῦσα, *τότε σχέμεν ἀκάματον πῦρ*. (In 373 daarentegen doet Xanthus met *πανέσθω* een voorstel (§ 28), terwijl Hera in 379 een bevel geeft met *σχέο*.) Heel zwaar valt het me het Praesens te voelen als *παρατατικὸς χρόνος* in: *Κυπρογένη, παῦσόν με πόνων, σκέδασον δὲ μερίμνας ' θυμοβόρους, τρέψον δ' αὖθις ἐς εὐφροσύνας, ' μερμήρας δ' ἀπόπαυε κακάς, δὸς δ' εὔφρονι θυμῷ ' μέτρ' ἥβης τελέσαντ' ἔργματα σωφροσύνης* (Theognis, 1323 sqq.). En het gelukt mij in het geheel niet bij: *Παῦ', εἰς κόρακας!* (Ar., *Ach.* 864), dat voor mij op een lijn staat met *Βάλλ' ἐς κόρακας!* en dergelijke uitdrukkingen (§ 50, de eerste twee vbb., § 52, het vb. uit de Agamemmon, § 54), noch in gevallen als: *Παῦε παῦε, μὴ λέγε* (§ 4), *Παῦε, μὴ λέξῃς πέρα* (§ 35), waarin ik het Praesens niet kan onderscheiden van de Aor. in: *Παῦσαι καὶ μὴ πατέριζε* (§ 4), *Ἐπίσχες αὐτοῦ· μὴ πέρα προβῇς λόγου* (§ 35) dan alleen in zoverre als het reeds is geworden, waarheen de Aor. op weg schijnt: een soort van *σχετλιαστικόν*; waarvoor ook v. Leeuwen het houdt in: *Παῦε· πνιγηρὰν λέγεις* (Ar., *Ra.* 122) [2]).

§ 56. In de *Phaedrus* (263 E) vraagt Socrates zijn jonge vriend, of niet misschien toch ook Lysias voor zijn *λόγος* het juiste uitgangspunt heeft gekozen, en zegt hij tot hem: *Βούλει πάλιν ἀναγνῶμεν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ;*. En als Phaedrus antwoordt, dat hij daartoe bereid is, maar Socrates daar het gezochte niet zal vinden, verzoekt hij hem toch maar: *Λέγε, ἵνα ἀκούσω αὐτοῦ ἐκείνου*. Ik meen te begrijpen, waarom Socrates hier, denkende aan feitelik een en dezelfde handeling, toch eerst de Aor. en dan het Praes. gebruikt. Eerst is het hem te doen om het resultaat der, van het begin tot het eind herhaalde, lectuur en denkt hij dus *συντελικῶς*; daarna zal hij opletten, of hij, wat hij eerst heeft gemist, nu dan misschien zal horen, terwijl Phaedrus aan het lezen is, en stelt hij zich dus het lezen als een *παρατατικόν* voor. Aor. en Praes. staan hier dus ongeveer zo tegenover elkaar als de Imperativi in deze twee zinnen: „Lees deze brieven eens; dan spreken we mekaar nader" en: „Lees deze brieven eens; dan zul je je nog eens amuseeren."

Zo, begin en eind omvattend, complexief dus, vat ik ook *ἀνάγνωθι* op in: *Λαβὲ τὰς μαρτυρίας καὶ ἀνάγνωθ' αὐτοῖς πάσας ἐφεξῆς* (Dem., 28. 10), in weerwil van *ἐφεξῆς*. Maar als Demosthenes daarop (11—13) telkens na het voorlezen van een of meer der getuigenissen daaraan

[1]) Ik voor mij ben namelik overtuigd, dat Nestor zich met: *αὐτὰρ ἐγώ γε ' λίσσομ' Ἀχιλλῆϊ μεθέμεν χόλον* richt tot Achilles, niet blijft toespreken Agamemnon, en we dus moeten aannemen, óf dat *λίσσομαι* op deze plaats zijn object in de Datief bij zich heeft (evenals *εὔχομαι*), óf dat, overeenkomstig de regelmatige constructie, *Ἀχιλλῆα* moet worden gelezen; het laatste lijkt mij het waarschijnlikst.

[2]) Over *ἔχ ἔχ* (Ae., *Ch.* 869) en *ἔρα ἔρα* (id., *Eum.* 255) als tot tussenwerpsels vervluchtigde Imperativi vgl. v. Wilamowitz in zijn *Erläuterungen* bij de *Orestie*, II, *Das Opfer am Grabe*, p. 234.

een opmerking vastknoopt en zich dan weer tot de *γραμματεύς* richt achtereenvolgens met: *λέγε τὰς ἐφεξῆς, λάβ' ἄλλας καὶ ἀναγίγνωσκε, λάβ' ἑτέραν καὶ ἀνάγνωθι, λέγ' ἑτέραν, κτλ.*, dan is het mij altans (in tegenstelling met Blass, *t. a. p.*, pag. 421) niet meer mogelik te geloven aan telkens een andere voorstelling, bij het andere tempus evenmin als bij het andere verbum, maar zie ik als enig motief weer de behoefte aan afwisseling [1]), waarbij aan *παράτασις* bij de Praesentia evenmin is gedacht als bij de Aoristus. Zo ook bij Dinarchus (1. 27): *'Ανάγνωθι τὸ ψήφισμα τὸ Θηβαίων. Λέγε τὰς μαρτυρίας. 'Αναγίγνωσκε τὰς ἐπιστολάς*. Vgl. nog b.v. Isae., 3. 53, 7. 21 sq.; Ae., 1. 148/50, 2. 54 sq.. (Voor een *παρατατικῶς* gedacht *λέγε* = „lees verder" zie § 4).

§ 57. Concluante voorbeelden van een *παρατατικῶς* gedachte Imperativus van *λέγειν* = 'zeggen' of 'spreken' acht ik Lysistrata's *λεγέτω* en *λέγε*, dit laatste tot Kalonike, die de woorden, welke Lysistrata haar heeft voorgezegd, natuurlik met dezelfde komies-plechtige *παράτασις* moet herhalen (Ar., *Lys.* 210 en 214); voorts: *'Ωδε δέ μοι λέγε* (Plato, *Lys.* 208 A), waar Socrates denkt aan een herhaald vragen en antwoorden om tot klaarheid te komen. (Daarentegen in C: *καί μοι ἔτι τόδε εἰπέ.*). *Λέγ' οὖν, ὅ τι σοι φίλον* (id., *Laches* 189 B). *Λέγετε καὶ διέξιτε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν προὐθέμεθα* (*ibid.* D).

Heel dikwijls echter zie ik ook bij dit Praesens niet, hoe er gedacht kan zijn aan *παράτασις*, en gaat het mij daarbij als bij de Imper. in een zin als: „Vertel me eens: hoe oud ben je?", wat voor mij even zeker niet *παρατατικῶς* is gedacht als dat wél het geval is bij: „Vertel me eens op je gemak: hoe is dat alles zo gekomen?" Ik heb het oog op vbb. als: *Καί μοι λέγε· ἦ καὶ ἃ νυνδὴ ἠρώτων ἐγὼ συγχωρεῖς;* (Plato, *Charm.* 162 E). *Λεγόντων δή, θνητὸν ζῷον εἴ φασιν εἶναί τι* (id., *Soph.* 246 E). Ik kan inderdaad niet zien, hoe zulk een *λέγε* zich onderscheidt van de Aor. b.v. in: *Εἰπέ μοι· οὐ ταὐτὸν καλεῖς τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πράττειν;* (*Charm.* 163 B) en *σωφροσύνη, ... τί καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται ...;* *"Ιθι οὖν, εἰπέ* (*ibid.* 165 DE), of in de *Cyropaedie* (3. 1. 31/33), waar Cyrus eerst tot Tigranes zegt: *Λέγε μοι ...· πόσην μὲν στρατιὰν συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον;* en, als Tigranes antwoordt, dat hij kortweg zijn gehele krijgsmacht en al zijn bezittingen tot zijn beschikking stelt, precieser ingelicht wenst te worden en vraagt: *"Ιθι δή, λέξον μοι, ὁπόσον σοι δύναμίς ἐστι, λέξον δὲ καί, πόσα χρήματα.* Andere voorbeelden zijn: *λεγέτω* (Xen., *A.* 2. 1. 10). *λέγε δή μοι* (Plato, *Lach.* 196 C, vgl. met: *τοῦτο γὰρ εἰπέ* in 195 C). *ἀλλά μοι λέγε* (*Hipp. mai.* 302 C, vgl. met: *ὅμως δ' ἔτι μοι εἰπέ* in A).

[1]) Een behoefte overigens, die ook wel eens sluimerde, b.v. bij Isaeus, wanneer hij in zijn 5de pleitrede niet minder dan zevenmaal achtereen (§§ 6/38) laat zeggen: *τούτων ὑμῖν μάρτυρας* (of iets dergelijks) *παρέξομαι*, wat dus nog eentoniger is dan bij Antiphon (5. 20/30) eerst tweemaal (*τούς*) *μάρτυρας παρέξομαι*, dan tweemaal *τ. μ. παρασχήσομαι*, dan weer *παρέξομαι τ. μ.*.

Λέγε μοι, γλυκεῖα, πέρυσιν ἦλθες ἑσπέρας' τοῖς Ταυροπολίοις εἰς κορῶν πανήγυριν;' — Γύναι . . . ! πόθεν ἔχεις, εἰπέ μοι, τὸ παιδίον' λαβοῦσ'; (Men., *Disc.* 476/9) [1].

Wat van *λέγειν* geldt, geldt ook van verwante woorden als *αὐδᾶν, φωνεῖν, ἀποκρίνεσθαι*; vgl. b.v. *αὔδα — φώνει — λέγε* in de *Oed. C.*, 212/17 met *αὔδασον* in 204. *Λέγε δή μοι· . . . αἴσχιον πότερον τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι; ἀποκρίνου* (*Gorg.* 474 C). *Οὔκουν καὶ χύτρα . . . καλὴ καλόν; ἀποκρίνου* (*Hipp. mai.* 288 E; vgl. ditzelfde Praes. b.v. ook in 291 B, 300 B, *Euthyd.* 295 E, 296 B met de Aor. in *Euthyd.* 296 C; beide tempora in *Euthyd.* 297 D: nergens zie ik hier onderscheid tussen de twee.).

§ 58. Wanneer bij de redenaars de spreker wenst, dat een of meer getuigen worden geroepen, zegt hij regelmatig *κάλει*, [2]) slechts éénmaal (Lys., 21. 10) *κάλεσον.* [3]) Is het aannemelik, dat dit *κάλει* steeds *παρατατικῶς* gedacht is? Ook wanneer slechts één getuige moest verschijnen? Diende de spreker erop rekenen, dat de getuige misschien meer dan eens moest worden geroepen? Of dat hij wel eens niet kon verschijnen [4]), zodat

---

1) Ook hier dus weer overeenstemming van de Imperativus met b.v. de Indicativus, waarvan immers het Imperfectum, o.a. juist van *λέγειν*, zo dikwijls aoristies wordt gebruikt. In het algemeen ben ik het op dit punt geheel eens met Hartmann, waar hij in zijn boven (§ 6, noot) aangehaald artikel schrijft: „Schwer wird es . . . sein, die weitverbreitete Ansicht zu besiegen, . . ., das Imperfektum bezeichne, dass man mit der Ausführung der Handlung beschäftigt war. Ich bin weit entfernt, dem Imperfektum diese Bedeutung zu bestreiten, nur soll man sie nicht suchen, wo sie nicht gemeint war", dus niet daar waar het Impf. gebruikt is „in stilistischem Wechsel mit der Aorist", b.v. onder invloed van het metrum; „aber sie können wechseln, nicht weil das Metrum es fordert, sondern weil die Sprache es erlaubt" (pp. 338 en 336; de tweede spatiëring is van mij, de andere zijn van Hartmann); ook met Wackernagel, als hij in zijn *Vorlesungen über Syntax*, I, p. 182 sq., over dit gebruik van het Imperfectum erkent: „Aber wir wollen uns nichts vortäuschen" en wat daar verder volgt, o.a.: „Vielfach, und gerade schon und ganz besonders im ältesten Griechisch, dann auch wiederum bei den vollendesten Prosaisten, gehen für unser Gefühl Imperfekt und Aorist in Berichten über etwas Vergangenes bunt durcheinander."

2) *καλείτω* bij Ae., 2. 86; ook bij Ps. Dem., 58. 42, maar hier is het concessief.

3) Tenzij men mee wil rekenen het problematiese fragment, dat bij Suidas i.v. *δεῦρο* staat op naam van Dinarchus: *καί μοι δεῦρο αὐτοῦ τὸ παιδίον κάλεσον.* Niet om een getuige, maar om de zegsman van een beschuldiging is het te doen in: *κάλεσον αὐτὸν τῇ βουλῇ* bij Andoc., 1. 116. Voorts verdient nog vermelding: *βούλομαι δ' ὑμῖν καὶ τὸν ἱεροκήρυκα καλέσαι* bij Ps. Dem., 59. 78.

4) Aldus namelik Blass, *t.a.p.*, pag. 416 sq., waar hij wijst op de rechtsterm *ἐκκλητεύειν* en aanhaalt: *κάλει δέ μοι Ἀμύντορα . . . καὶ ἐκκλήτευε, ἐὰν μὴ θέλῃ δεῦρο παριέναι* bij Ae., 2. 68. Nu is het rationeel, dat de voorstelling al of niet van *συντελείωσις* ener handeling alleen invloed heeft op de keuze van het tempus van dát ww. dat die handeling aanduidt, in casu dus van *καλεῖν*; en aangezien de spreker niet onzeker was, of het roépen wel zou gebeuren, zou men, volgens deze gedachtengang, overal juist niet *κάλει*, maar *κάλεσον* moeten verwachten en daarbij in het midden laten, of de geroepene ook zou verschijnen. Maar hoe juist dit in het algemeen mag zijn: feitelik wordt de Aoristus praegnant gebruikt zo dat de spreker of schrijver denkt niet alleen aan de volvoering der

het Praes. een soort van conativum, de Aor. een soort van effectivus is? Of was het Praes. nu eenmaal geijkt, onverschillig of de handeling ééns of meermalen moest worden verricht en er op succes gerekend werd of niet? Evenals de Aoristus van *λαβέ* nu eenmaal geijkt was, of het object meervoudig was of niet (§ 34, laatste vb.); evenals de redenaars nu eenmaal *ἀνάβηθι(-τε)* zeiden en niet *ἀνάβαινε(-ετε)* (§ 52); evenals ze nu eenmaal wel *λέγε* of *ἀναγίγνωσκε* lieten volgen op *ἀνάγνωθι*, maar niet andersom, ofschoon tweemaal *ἀνάγνωθι* weer wel goed was (§ 33 op het eind); evenals zij (en de Grieken in het algemeen) *λέγειν* in de zin van *ἀναγιγνώσκειν* nu eenmaal zo goed als alleen[1]) in de Imper. Praes. gebruikten en ze nooit *λέξον* zeiden in plaats van *ἀνάγνωθι*. Ik voor mij aarzel niet, ook dit *κάλει* te rekenen tot die stereotiepe Praesentia waarbij aan *παράτασις* niet meer werd gedacht.

§ 59. In Euripides' *Helena* geeft Theoclymenus, van de jacht teruggekeerd, zijn dienaren dit bevel (1169 sq.): *'Υμεῖς μὲν οὖν κύνας τε καὶ θηρῶν βρόχους, ' δμῶες, κομίζετ' εἰς δόμους τυραννικούς.* Voor enige opwinding bestaat geen reden en er blijkt ook niets van. Met die rustige toon dus is voor mijn gevoel het Praesens geheel in harmonie: Theoclymenus heeft geen aanleiding om zijn dienaren op het hart te drukken de uitvoering metterdaad van wat hij hen opdraagt; die spreekt voor hem

---

handeling die door het ww. wordt aangeduid, maar ook aan het totstandkomen van het daarmee beoogde gevolg. Ik denk aan plaatsen als: *Καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος 'Αρτέμιδος θήρευσε κραιπνόν* (Pind., *P.* 4. 90) = „maakte jacht op en bereikte" (vgl. Xen., *A.* 1. 2. 13 en Plato, *Phil.* 65 A: *εἰ μὴ μιᾷ δυνάμεθα ἰδέᾳ τὸ ἀγαθὸν θηρεῦσαι*). *'Εξαιτησαμένη αὐτὸν* (= „zijn vrijheid gevraagd en verkregen hebbende") *ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν* (Xen., *A.* 1. 1. 3). *Εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν κτλ.* (*ibid.* 5. 1. 11). *Κλέαρχος . . . ἔγνω, ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι* (*ibid.* 1. 3. 2) = „met succes geweld gebruiken" = „met geweld dwingen": *βιάζεσθαι* kon hij ook toen wel, evenals tevoren, toen hij *τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο· οἱ δ' αὐτόν τ' ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου.* — Intussen, wat *κάλει* en *κάλεσον* betreft, laat, vrees ik, het spraakgebruik de verklaring van Blass toch niet toe. Vgl. b.v. enerzijds: *Παῖ, ἔφη* (nl. Critias), *κάλει Χαρμίδην*, met: *'Αλλ' ἥξει, ἔφη* (eveneens Critias) (*Charm.* 155 B). *'Αλλ' ἔκκαλει τὸν δεσπότην τρέχων ταχύ* (Ar., *Pl.* 1103): anderzijds: *κάλεσον* bij Andocides op de plaats aangehaald op p. 55 n. 3, waar de spreker blijkbaar wel wist, dat de toegesprokene *οὐκ εἶχεν εἰπεῖν ὅτου ἤκουσεν* (*ibid.*); voorts: *'Αγάθωνά μοι δεῦρ' ἐκκάλεσον πάσῃ τέχνῃ. — Μηδὲν ἱκέτευ'* (Ar., *Th.* 65 sq.): iemand die smeekt, denkt toch aan de mogelikheid van weigering. *'Αντισθένη τις καλεσάτω πάσῃ τέχνῃ* (id., *Eccl.* 366): Blepyrus richt zich tot het publiek. *Πρὸς τῶν θεῶν νυν ἐκκάλεσόν μοι Μυρρίνην!* (id., *Lys.* 850). *"Ιθι νυν, κάλεσον αὐτήν* (*ibid.* 861): Cinesias smeekt Lysistrata. *'Επὶ δὲ κάλεσον "Αρτεμιν* (*ibid.* 1280 = 1307 v. L.). *'Εκκάλεσον αὐτόν* (Ar., *Ach.* 402): Dicaearchus kon toch niet zeker zijn, dat Euripides wel zou komen; de slaaf antwoordt trouwens: *'Αλλ' ἀδύνατον.*

1) Vgl. Dem., 21. 130: *ἀναγνώσομαι μὲν ὑμῖν τὰ ὑπομνήματα πάντα, λέξω δ' ὅ τι ἂν πρῶτον ἀκούειν βουλομένοις ὑμῖν ᾖ, πρῶτον*, en Ar., *Eccl.* 1014: *Λέγ' αὐτό, τί ποτε καὶ ἔστι. — Καὶ δή σοι λέγω*, waarop de voorlezing van het psephisma volgt.

vanzelf. Derhalve, al is de gedachte aan *συντελείωσις* hier niet uitgesloten, zich opdringen doet ze hier nog veel minder. [1])

Maar wanneer hij dan Helena niet ziet waar hij verwachtte haar te zullen zien, vermoedt hij direkt, dat ze is gevlucht, en roept uit (1180 sq.): *ὠή, χαλᾶτε κλῇθρα, λύεθ' ἱππικὰς ' φάτνας, ὀπαδοί, κἀκκομίζεθ' ἅρματα!* Toch dringt zich, zo ergens, dan hier, zou men zeggen, de gedachte aan *συντελείωσις* onweerstaanbaar op: Theoclymenus is veel te opgewonden (evenals Oedipus en Creon op de in § 50 besproken plaatsen) om *παρατατικῶς* te denken; het is hem te doen om het resultaat van het 'losmaken' en 'naar buiten brengen', dat hij onmiddellik totstandgebracht wenst te zien. Waarom dus niet de Aoristus? Om niet te spreken van het Perfectum, dat, om zijn vorm onbruikbaar, om zijn karakter hier uitstekend zou passen. — Dergelijke voorbeelden zijn o.a.: *Χαλᾶτε κλῇδας,...,' ἐκλύεθ' ἁρμούς* (Eur., *Med.* 1314 sq.). *"Ιτ', ἐκκομίζειν δεῦρο Κασάνδραν χρεὼν' ὅσον τάχιστα, δμῶες, ὡς στρατηλάτῃ ' εἰς χεῖρας δῶμεν* (Eur., *Tr.* 294 sqq.). *"Ανοιγ' ἄνοιγε!* (*ibid.* 304). Hoe dit laatste Praesens verschilt van de Aoristus b.v. in: *'Αλλ' ἀνοίξατε ' ὅπως τάχιστα* bij Aeschylus, *Ch.* 877 sq., is mij duister, even duister als hoe gedacht kan zijn aan *παράτασις* bij hetgeen daar onmiddellik op volgt: *καὶ γυναικείους πύλας ' μοχλοῖς χαλᾶτε!*; of in de *Supplices* van dezelfde dichter, waar de koning het koor eerst vraagt naar de naam van haar vader, zeggende: *Τὸ πάνσοφον νῦν ὄνομα τοῦτό μοι φράσον* (316), maar dan, als hij ook van diens broer de naam wenst te weten, laat volgen: *καὶ τοῦδ' ἄνοιγε τοὔνομ' ἀφθόνῳ λόγῳ* (318); of bij Aristophanes in de *Lysistrata*, waar de Athener schreeuwt: *"Ανοιγε τὴν θύραν σύ!* (1216), of in de *Thesmophoriazusae*, waar op: *'Απόδυσον αὐτόν* volgt: *χάλα ταχέως τὸ στρόφιον* (638); of in Menander's *Disceptantes* (188 sq. v. L.[3]), waar ik lees: *Τὴν πήραν χάλα ' καὶ δεῖξον.* [2])

---

[1]) Evenzo b.v. in Eur., *El.* 360: *Αἴρεσθ', ὀπαδοί, τῶνδ' ἔσω τεύχη δόμων.* Daarentegen is in Eur., *Alc.* 1110: *Κομίζετ', εἰ χρὴ τήνδε δέξασθαι δόμοις* het Praesens concessief (§ 27): Admetus heeft tenslotte maar toegegeven, maar wil toch veel liever, dat het niet gebeuren moest; hij zegt dus: „Brengt haar dan maar naar binnen."

[2]) Wat betreft de veronderstelling, dat metrum of rhythme wellicht heeft gedwongen het Praesens te kiezen, zij het volgende opgemerkt. In het algemeen zal een dichter het Praesens als symbool van de gedachte aan *παράτασις*, de Aoristus als symbool van de gedachte aan *συντελείωσις*, natuurlik alleen dan kiezen, wanneer die gedachte past in de samenhang zoals hij zich die voorstelt. Laat de samenhang beide gedachten toe — wat talloze malen het geval is —, dan kunnen metrum en rhythme invloed hebben op de keus van het symbool (vgl. § 39). Is echter een van de beide uitgesloten door de samenhang naar des dichters voorstelling, dan zal metrum noch rhythme hem dwingen het niet passende symbool te kiezen. Heeft hij dus het Praesens gebruikt en zie ik niet, hoe hij aan *παράτασις* heeft kunnen denken, dan konkludeer ik, dat het Praesens voor hem niet het symbool van *παράτασις* is geweest, maar iets anders zich heeft laten gelden, en dat andere kan dan weer geweest zijn o.a. het metrum of het rhythme. Zo in het algemeen. Feitelik echter kan op de genoemde plaatsen in de *Helena*, de *Medea*, de *Choephori*, de *Supplices*, de *Thesmophoriazusae*, *χαλάσατε*, *(ἐκ)λύσασθ'*, *ἐκκομίσατε (ἅρματα)*, *ἄνοιξον*, *χάλασον*, zonder metries en naar mijn gevoel ook zonder rhythmies bezwaar komen in plaats van het Praes., terwijl in de *Troades* *"Ανοιγ' ἄνοιξον*

§ 60. Dat Bacchylides het Praesens *παρατατικῶς* heeft gedacht, waar hij Meleager deze woorden laat richten tot Hercules, die zijn boog al heeft gespannen en een pijl uit de koker genomen (5. 81 sq.): *Μὴ ταῦσιον προίει ' τραχὺν ἐκ χειρῶν διστόν*, komt mij zeer aannemelik voor. (Vgl. *μηδὲ . . . ἕλκεο* bij Hom., *A* 210, in § 39 besproken.) Zo ook Pindarus, waar hij een lied, dat hij ter ere van iemand wil laten klinken, vergelijkt, zoals hij dikwijls doet, met schichten die hij afzendt, en zegt (*O.* 2. 98 sq.): *Ἔπεχε νῦν σκοπῷ τόξον, ἄγε θυμέ· τίνα βάλλομεν . . . διστοὺς ἱέντες;*. Maar zo gemakkelik als het mij hier valt dit *ἔπεχε* en dit *ἱέντες* me *παρατατικῶς* gedacht voor te stellen, zo moeilik gaat dat bij: *πτερόεντα δ' ἵει γλυκὺν Πυθωνάδ' διστόν* (O. 9. 12 sq.) na hetgeen eraan voorafgaat: *Δία τε σεμνόν τ' ἐπίνειμαι ἀκρωτήριον Ἄλιδος τοιοῖσδε βέλεσσιν*. Als de dichter het 'bestrijken' van de Kronosheuvel te Olympia met zijn dichterpijlen complexief heeft gedacht, dat wil dus zeggen: als hij niet de voorstelling heeft gehad van pijlen terwijl ze vliegen de een na de ander, maar de handeling als een geheel heeft gezien, dan kan ik me niet begrijpen, dat hij zich het zenden van die ene pijl naar Delphi wel met *παράτασις* zou hebben voorgesteld.

§ 61. In O. 1. 17 sq. zegt Pindarus tot zichzelf: *Δωρίαν ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε*. Hierbij tekent Gildersleeve aan: „Here the aor. might be expected, but the pres. shows that the action is watched." Dit is m.i. in ieder geval te sterk uitgedrukt.[1]) Maar misschien heeft Pindarus hier inderdaad zichzelf in gedachte gezien statiglik, en in zoverre *παρατατικῶς*, de lier nemend. Mogelik vraagt hij ook zichzelf (of de Muze?), een krans voor een overwinnaar op die manier te nemen, waar hij zegt (*I.* 5. 62): *Λάμβανέ οἱ στέφανον, φέρε δ' εὔμαλλον μίτραν*, al begrijp ik dan niet, waarom hij erop laat volgen: *καὶ πτερόεντα νέον σύμπεμψον ὕμνον*.

Als in de *Thesmophoriazusae* Euripides Agatho vraagt om het nodige voor de vermomming, zegt deze eerst een paar maal (219, 252): *λάμβανε(-ετε)*; wat ik, indien het *παρατατικῶς* is gedacht, niet anders kan verklaren dan als concessief (§ 27): het laat Agatho per slot van rekening koud, of het gebeurt of niet. Maar waarom hij dan onverwachts (261) *λαβέ* zegt, en onmiddellik daarop weer *λάμβανε*, dat ontgaat me ten enenmale.

Stellig echter heeft, naar mijn voorstelling, de *πρόβουλος* in de *Lysi-*

---

zelfs een zeer passende climax zou geven (vgl. § 52); zodat ik ook aan invloed van metrum of rhythme altans in die verzen het gebruik van het Praes. niet kan toeschrijven.

[1]) Aannemeliker schijnt, wat Gildersleeve in zijn *Syntax* schrijft (405): „The present imperative often produces the effect of an action that is watched." Maar de spreker heeft, toen hij het Praesens koos, dit natuurlik niet gedaan terwille van die indruk op hoorder of lezer. En om hetgeen de spreker heeft bewogen het Praesens te gebruiken, is het toch te doen, als men het karakter van het tempus wil bepalen; zodat voor die bepaling mij niet essentieel schijnt wat G. hier konstateert.

strata συντελικῶς gedacht, toen hij een van zijn τοξόται beval (434): Ξυλλάμβαν' αὐτὴν καὶ ὀπίσω τὼ χεῖρε δεῖ, evengoed als wanneer hij een ogenblik later hem beveelt (442): Ταύτην προτέραν ξύνδησον, of als de prytaan, die in de *Thesm.* zegt (930 sq.): Δῆσον αὐτὸν . . . , ὦ τοξότ'. En zo is het ook met het Praesens b.v. in: Ξυνδεῖτε ταχέως τουτονί . . .' ἀνύτετον [1]) (*Ran.* 605 sq.; in *Lys.* 455: Ἀποστρέφετε τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὦ Σκύθαι, kan het iteratief zijn.). Σὺ δὲ τὰ στρώματ' αὖθις λάμβανε . . . καὶ ταχέως μέντοι πάνυ (*Ran.* 165 sq.). Τὸν δακτύλιον ἀποδίδου ταχύ.' — Λάμβανε (Men., *Disc.* 379 sq. v. L[3]; daarentegen voel ik duidelik de παράτασις die ligt in de afwachting (§ 28), of de toegesprokene aan het verzoek zal voldoen, in: Χεῖρα δεῦρό μοι τὴν σὴν δίδου, *ibid.* 475).

2. *Aoristus, waar men meent, dat de gedachte aan* παράτασις *juist uit de verbaalvorm moest blijken.*

§ 62. In de *Hippias min.* lees ik (373 C): Ἀποκρίνου ἃ ἄν σε ἐρωτᾷ Σωκράτης. En Hippias antwoordt: Ἀλλ' ἀποκρινοῦμαι σοῦ γε δεομένου· ἀλλ' ἐρώτα ὅ τι βούλει. Dit is normaal; ook, dat Socrates, als hij dan de eerste vraag stelt, de Aor. gebruikt en zegt: Ἀλλ' ἀπόκριναι· καλεῖς τινα δρομέα ἀγαθόν; (§ 8 en p. 40, noot 2): Abnormaal en voor mij onverklaarbaar is de Aor. in: Ἀπόκριναι κοινῇ ὑπὲρ Ὁμήρου τε καὶ σαυτοῦ, waarop Hippias weer antwoordt: Ἔσται ταῦτα· ἀλλ' ἐρώτα ἔμβραχυ ὅ τι βούλει (*ibid.* 365 D). Want Socrates is ook hier van plan een reeks van vragen te doen en denkt niet aan één bepaalde vraag, terwijl ik voor afwijking van de regel hier niet (vgl. §§ 34/7) een aannemelike reden zie. Hetzelfde geldt m.m. voor: Ἀπόκριναι ὅ τι ἄν σε ἐρωτῶ bij Lysias (12. 24; op de drie andere plaatsen met deze Aor. bij Lysias: 13. 30, 32; 22. 5, wordt antwoord verlangd op één vraag; het Praes. komt niet voor bij hem volgens Holmes' Index).

§ 63. In de *Leges* besluit Plato de beschrijving van de manier waarop de overheidspersonen trapsgewijze gekozen moeten worden, aldus (6. 753 D): ἑπτὰ δὲ καὶ τριάκοντα, οἷς ἂν πλεῖσται γένωνται ψῆφοι, κρίναντες ἀποφηνάντων ἄρχοντας. Het valt niet moeilik zich voor te stellen, dat de gedachte aan het τέλος, het eindelik totstandkomen der benoeming, zich hier heeft laten gelden. Een paar andere vbb. in de *Leges* van de Aor. 'in re iteranda' die ik begrijpelik vind, zie boven in § 36. Maar regel is, dat ik niet zie, waardoor die plaatsen, waar ik de Aor. aantref, zich onderscheiden van die honderden anderen, waar het Praes. staat (p. 41, noot 1). In 9. 868 A b.v. wordt voorgeschreven: δοῦλον ὁ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν καθηράσθω, ἐὰν δὲ ἀλλότριον θυμῷ, διπλῇ τὸ βλάβος ἐκτεισάτω τῷ κεκτημένῳ, in C echter: ἂν δὲ . . . διὰ θυμὸν πατὴρ ἢ μήτηρ ὑὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἤ τινι τρόπῳ βιαίῳ κτείνῃ, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαιρέσθω (Euseb. -σθαι) καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, en in D E: γυναῖκα δὲ γαμέ-

[1]) Vgl. p. 51, noot 1.

την ἐὰν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ τινά τις, ἢ γυνὴ ἑαυτῆς ἄνδρα ταὐτὸν τοῦτο ὡσαύτως ἐργάσηται, καθαίρεσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς καθαρμοὺς κτλ., voorts in 869 E: ἐὰν ὁστισοῦν ὁτῳοῦν ἀφιῇ τοῦτο ἑκών, ὡς ἀκουσίου γεγονότος τοῦ φόνου, οἵ τε καθαρμοὶ γιγνέσθωσαν τῷ δράσαντι καὶ κτλ.. Mocht iemand opmerken, dat in 868 A slechts van reiniging sprake is, op de plaatsen met het Praes. echter ook nog van een andere straf, wellicht dus hier de Aor. kortaf, „curt", is (p. 45, noot 2) en καθηράσθω beduidt: „hij reinige zich eenvoudig", „hij reinige zich en daarmee uit", dan zal hij deze oplossing toch wel moeten verwerpen bij vergelijking met de overige plaatsen in de νομοθεσία waar de Aor. (Act., Med., Pass.) van καθαίρω voorkomt en de straf niet beperkt is tot reiniging, t.w.: 8. 845 E, 11. 916 C; 9. 877 E; 9. 865 D, en voorts met ἁπλῶς θνῃσκέτω in 12. 946 E. En wat ἐκτεισάτω betreft: indien iemand in de verzwaring van de straf de verklaring van de Aor. mocht zoeken, vergelijke hij b.v. in 11. 914 C: (zo een vrije iets dat hij gevonden heeft, meeneemt naar huis,) πρὸς τῷ ἀνελεύθερος εἶναι δοκεῖν καὶ ἀκοινώνητος νόμων, δεκαπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ κινηθέντος ἀποτινέτω τῷ καταλιπόντι, in 11. 916 B C: διπλασίαν ἀποτίνειν, evengoed als: τιμὴν ἁπλῆν ἀποτινέτω, in 928 B: ζημιούτω... διπλῇ en τετραπλασίαν..., τίνειν.

Evenzeer verlegen zit ik met b.v.: "Ος ἂν ἐπεργάζηται τὰ τοῦ γείτονος ὑπερβαίνων τοὺς ὅρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδείας ἅμα καὶ ἀνελευθερίας ἕνεκα ἰατρευόμενος διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτεισάτω τῷ βλαφθέντι (8. 843 C D), waar wederom sprake is van een verzwaring van de straf. Hier zou men bovendien kunnen denken aan de behoefte aan afwisseling als motief voor het gebruik van de Aor. (daarmee dan natuurlik erkennend, dat dit tempus hier niet van de gedachte aan συντελείωσις het symbool is). Maar ook deze verklaring zou men moeten opgeven, gezien de afwezigheid van variatie b.v. in 9. 878 C met τίνειν-ἐκτίνειν-ἐκτίνειν, in 11. 916 B C met ἀποτίνειν-ἀποτινέτω, in 12. 956 C D met 4 × ἀποτινέτω, voorts 4 × φέρειν in 6. 756 C, 4 × γιγνέσθω in 9. 868 DE, enz. [1])

Ook προσεκτεισάτω in 11. 934 A (na τινέτω in 933 E) en προσαποτεισάτω in 12. 945 A verspreiden geen licht; integendeel: bij iets dat erbij, in de tweede plaats, komt, verwacht ik veeleer het Praes. als symbool van een zekere stilstand in de gedachtengang (vgl. § 33 en in 't bizonder de aldaar vermelde inscripties bij Meisterhans, trouwens ook in de *Leges*, 12. 943 B: πρὸς τούτοις δ' ἔτι προστιμᾶν.)

Andere voorbeelden van dezen aard zijn: εἰσαγαγόντων in 10. 907 E vgl. met εἰσαγόντων of een andere vorm van het Praesens overal elders (9. 871 D; 11. 932 C; 12. 943 B, 946 D, 949 E, 955 C, 958 C); ἀπενιαυτησάτω in 9. 866 C vgl. met ἀπενιαυτεῖν in 9. 868 C; δεθῆναι (ἐνιαυτόν) in 12. 955 A vgl. met δεδέσθω (μηδὲν ἐνιαυτοῦ σμικρότερον en τρία ἔτη) in 9. 880 C; de Aor. van παραδιδόναι in 9. 871 E, 879 A,

---

[1]) Vgl. ook *Mnemosyne*, XLI (1913), p. 397 sqq..

882 A, B, 11. 936 D, E, 937 C vgl. met het Praes. in 9. 855 E, 866 C, 868 C, 878 E, 12. 958 B; enz. [1]).

III.

KONKLUSIES.

§ 64. Op grond van al het voorgaande meen ik nu te mogen konkluderen als volgt.

Bij het zoeken van een antwoord op de vraag, in hoeverre men Praesens en Aoristus Imperativi (of wat daarvoor in de plaats komt) mag beschouwen als symbolen van een bepaalde voorstelling bij de spreker of schrijver, is het in laatster instantie beslissende kriterium het verband, bestudeerd, voorzover mogelik, zonder vooroordeel, met overgave, en met kennis van al wat voor het juiste inzicht van belang is.

Volgens dit verband nu, aldus bestudeerd, gaan te dikwijls Praesens en de gedachte aan *παράτασις*, Aoristus en de gedachte aan *συντελείωσις* ongedwongen samen, om aannemelik te doen schijnen, dat die tempora niet de functie hebben om die gedachten aan te duiden (Hoofdstuk I en II *a* en *b*).

Waar het verband zowel de ene als de andere gedachte meer of minder begrijpelik maakt, behoren het verschil in taalgevoel tussen de Griekse schrijvers en ons, hun moderne lezers, en de invloed die andere factoren kunnen hebben uitgeoefend, te bevredigen als verklaring, waarom een ander tempus is gekozen dan ons meer voor de hand schijnt te liggen (II *c*).

Er is dus voldoende reden om vast te houden aan de leer van Apollonius volgens de tweede van de in § 2 aangehaalde passages: denkt men aan *παράτασις* — en wil men dit door de verbaalvorm kenbaar maken —,[2]) dan gebruikt men het Praesens (hetzij die gedachte betreft de verrichting van de handeling of het uitblijven daarvan); denkt men aan *συντελείωσις*

[1]) In de Cretensiese inscripties is *ἀποτεισάντων(-άτω)* regel, *ἀποτινόντων(-τεινύτω)* schaarse uitzondering. Het is, of zich hierin weerspiegelt, zo meent H. Meltzer (*Bursian's Jhrsber.* 159 = 1912, p. 352), het Doriese militarisme; de Aor. schijnt hem toe te zijn „die barschere Form, ich möchte sagen der Polizeiimperativ", het Praes. „die verbindlichere, demokratischere" en het gebruik van beide tempora in het Atties tekenachtig voor „das panhellenische Athen mit seiner, Entschiedenheit und Urbanität vereinenden, Allseitigkeit". Als dit waar was, zou het in overeenstemming zijn met hetgeen ik op p. 33 en p. 45, noot 2 heb geschreven. Maar evenmin als in de *Leges* heb ik in de Doriese inscripties die ik daarvoor heb doorgelezen, in de samenhang iets gevonden dat wijst op dit verschil tussen Praes. en Aor. Imper. of Infin. imper. hetzij van *ἀποτίνειν* hetzij van andere verba. (Vgl. b.v. S.G.D.I. 4689 — Andania — 76, 79; 5100. 11, 15, 24. In 4689 en 4991 — de grote inscriptie van Gortyn — is het Praesens regel: verhouding ± 5 : 2 en 7 : 2). — Vermelding verdient nog, dat ook in Attiese inscripties (Meisterhans, *l.l.*, pag. 202 sq., 1636,) *ἀποδότω, ἀνειπάτω, ἀποτεισάτω* staat in strijd met de regel. Dat ik niet bereid ben, hier met Meisterhans te spreken van schrijf- of stijlfout, zal ik wel niet uitdrukkelik behoeven te verzekeren.

[2]) Natuurlik heeft Apollonius bedoeld, dat dit erbij gedacht wordt.

— en wil men dit uit de verbaalvorm laten blijken — [1]), dan gebruikt men de Aoristus; anders gezegd: het typiese tempus voor aanduiding van de gedachte aan παράτασις is het Praesens, voor aanduiding van de gedachte aan συντελείωσις de Aoristus.

Men mag dit echter niet omkeren en met Apollonius in de eerste van die twee passages, strikt opgevat, zeggen: waar het Praesens staat, is steeds, alleen of overheersend, aan παράτασις, waar de Aoristus staat, is steeds, alleen of overheersend, aan συντελείωσις gedacht (II *d*). Tenzij men, één van beide: òf ontkent, dat het inzicht in het verband het enige afdoende kriterium in dezen is, òf aantoont, dat al die weerbarstige Praesentia en Aoristi zich slechts schijnbaar verzetten. Want zolang en inzoverre als men èn aan dat kriterium als tenslotte alleen beslissend vasthoudt — wat ik meen dat men doen moet — èn die Praesentia en Aoristi onverklaard laat, en dan toch beweert, dat die twee tempora steeds, om zo te zeggen, in functie zijn, zolang en inzoverre beweert men dit tegelijk *op grond van* en *in weerwil van* een en hetzelfde, t.w. zijn inzicht in de samenhang, en maakt men zich dus schuldig aan 'petitio principii'.

Er blijft dus naar mijn mening een rest, en een aanzienlike rest, enerzijds van Praesentia waarbij niet gedacht is aan παράτασις, maar òf aan συντελείωσις òf ook daaraan niet, anderzijds van Aoristi waar men verlangt, dat de gedachte aan παράτασις uit de verbaalvorm blijkt.
Voor deze mening schijnt niet te pleiten, dat nog in het hedendaagse Grieks tussen Praes. en Aor. het onderscheid bestaat, vermeld op p. 9, noot 1. Maar ook indien dit onderscheid algemeen en standvastig in acht wordt genomen, staat er tegenover, dat ook Imperfectum en Aoristus Indic. in de Oudheid lang niet altijd uit elkaar zijn gehouden (p. 55, noot 1) [2]), nu echter (volgens Dieterich) streng en konsekwent onderscheiden worden (p. 9, noot 1). Wordt echter het onderscheid tussen Praes. en Aor. Imper. niet algemeen en standvastig in acht genomen, dan is het tegenwoordige gebruik in overeenstemming met wat het m.i. in de Oudheid is geweest en pleit het dus veeleer voor mijn mening.

Die mening wordt voorts gesteund door de uitwissing van grenzen tussen Perfectum en Aoristus, waarover is gehandeld in de §§ 20, 21, 24/26, als analoog verschijnsel, en door de overweging, dat in het algemeen naar zin of functie onderling verwante woorden of woordkomplexen op elkanders terrein plegen te komen; zodat dus a priori verwacht mocht worden de konklusie waartoe het onderzoek a posteriori heeft geleid. Inderdaad heeft mij meer getroffen de mededeling dat er tussen Praesens en Aoristus onderscheid is blijven bestaan, dan de ontdekking dat in de Oudheid de grenzen niet altijd in acht genomen zijn.

---

[1]) Zie p. 61, n. 2.

[2]) In de Hellenistiese periode werden ook volgens Dieterich (*Untersuchungen*, p. 241) deze twee 'promiscue' gebruikt, o.a. bij Polybius, bij wie ze „wechseln unaufhörlich und ohne erkennbaren Grund".

§ 65. Aan het slot van zijn artikel, boven (p. 30) vermeld [1]), trekt Riemann zijn konklusies en eindigt dan aldus: „Au reste, comme je le disais plus haut, ces conclusions que j'indique ici demanderaient à être vérifiées par des recherches plus étendues et plus complètes." Tot die verificatie, ofschoon niet zo bedoeld, is mijn onderzoek een bijdrage. Het is geheel anders opgezet en doorgevoerd dan dat van Riemann, die een vijftal regels heeft getoetst aan een groot stuk van de *Gorgias*. Maar langs deze geheel andere weg ben ik gekomen tot in hoofdzaak hetzelfde resultaat. Riemann's slotsom namelik — en hiermee wil ik deze studie besluiten — luidt als volgt: „Je croirais donc que les formes *λῦε* et *λῦσον*, *λύειν* et *λῦσαι*, etc., ne s'employaient pas toujours au hasard, qu'il y avait entre elles une différence de sens réelle, dont la langue avait conscience, et que l'existence d'une double forme permettait aux Grecs de rendre, *lorsqu' ils le voulaient*, [2]) des nuances qui manquent à notre langue; mais en même temps il me paraît bien certain que cette différence de sens était trop délicate pour être observée toujours, que dans bien des cas elle était indifférente, que souvent elle était entièrement négligée. Ici, comme ailleurs, l'usage devait avoir ses caprices, et chaque auteur ses particularités."

---

[1]) Tegen dit artikel richt Blass zich in het *Rhein. Mus.* (zie boven, p. 1). Hij heeft Riemann echter niet tot andere gedachten gebracht, voorzover ik heb kunnen opmaken uit de korte behandeling van hetzelfde onderwerp in Riemann-Goelzer, *Grammaire comparée du Grec et du Latin. Syntaxe*, 1897, p. 280.

[2]) Riemann cursiveert.

EXCURS.

(Bij § 28).

In de *I. F.*, 24 (= 1909), pp. 10/17, heeft E. Kieckers het resultaat meegedeeld van een onderzoek omtrent het gebruik van Praes. en Aor. Imper. 2de p., door hem ingesteld bij Homerus, Hesiodus, Sappho, de drie Tragici, en Aristophanes. Hij komt tot de konklusie, dat het standvastig gebruik van de Aor. in beden tot God, door Mozley gekonstateerd voor de Bijbel — met slechts één uitzondering, t.w. ἐκδίκει in Num. 31 . 2 — in beginsel ook bij de genoemde schrijvers is te vinden. Zijn cijfers zijn:
voor beden door een mens gericht tot een goddelik wezen:

	Ilias	Odyss.	Hes.	Sappho	Aesch.	Soph.	Eur.	Arist.
Praes.	6	6	4	1	21	6	17	12
Aor.	48	22	7	7	46	37	72	44;

voor verzoeken van mens aan mens daarentegen:

Praes.	193	178	13	6	23	72	59	87
Aor.	153	199	5	3	17	47	30	85.

Wat K. hier heeft vastgesteld ten aanzien van beden tot een goddelik wezen, geldt ook voor de *Theognidea* (4 Praes., 9 Aor.), maar niet voor Pindarus, Bacchylides, en de *Hom. Hymnen*. Pindarus wordt trouwens ook door K. tegenover die andere dichters gesteld, maar hoe hij dit kan doen op grond van, zoals hij schrijft (p. 17): „zwölfmal das Präsens und siebenzehnmal den Aorist" in diens *Oden*, begrijp ik niet, aangezien deze verhouding die bij Hesiodus toch zeer nabij komt; misschien heeft hij het dus andersom bedoeld: 17 × Praes., 12 × Aor.. Hoe dit zij, ik heb gevonden in beden (α) tot een der hoofdgoden of (β) tot een goddelik of door de dichter vergoddelikt wezen van lagere rang, als: Muzen, Gratiën, Nike, Tyche, Ilithyia, Echo, Stedemaagden, abstracta (Ἡσυχία, Ἀλάθεια) — aldus onderscheiden naar aanleiding van K.'s gissing, dat Pindarus het gebruik in geval β heeft overgedragen op geval α — :

	Praesens		Aoristus	
	Imper. 2de p.			
	α	β	α	β
bij Pindarus (incl. fragm. Schr.[2])	9 (8 ?)	15 (13?)	11 (10?)	8 (7 ?)
„ Bacchylides („ „ Blass[3])	2	3	1	2
in de Hom. Hymnen:				
in de 4 grote	5 (3?)	2	3 (1 ?)	—
„ „ overige	11	7	9	2
	Opt. 2de p.			
bij Pindarus	2	1	3	—
„ Bacchylides	—	1	—	1
	Imper. of Opt. 3de p.			
bij Pindarus	4	—	2 (1 ?)	—
in de 4 grote Hymnen	1	—	1	—
	Infin. pro Imper. of Opt., hetzij zelfst. of afh. van een verbum precandi:			
bij Pindarus	3	1	4 (5 ?)	—
„ Bacchylides	—	—	1	—
Totaal bij Pindarus	18 (17 ?)	17 (15 ?)	20 (19 ?)	8 (7 ?)
	35 (32 ?)		28 (26 ?)	
„ Bacchylides . .	2	4	2	3
	6		5	
in de 4 grote Hymnen .	6 (4 ?)	2	4 (2 ?)	—
„ „ overige	11	7	9	2
	26 (24 ?)		15 (13 ?)	

Opmerkingen. 1. De onzekerheid in de getallen is een gevolg van de onzekerheid in de overlevering of in de interpretatie. 2. Weggelaten zijn de tot interjecties verbleekte Praesentia ἄγε, ἔρρε, χαῖρε of hun pluralis. 3. De Praesentia zijn:

	Pind.				
ἄεξ'	O. 6. 105	δέκευ	O. 5. 3	δίδοι	O. 7. 89
ἀμφιπόλει	„ 12. 2	„	P. 8. 5	„	„ 13. 115
ἄρχε	N. 3. 10	δίδοι	O. 1. 85	ἐρύκετον	„ 10 (11). 5
δέκευ ?	O. 4. 9	„	„ 6. 104	εὔθυνε	„ 13. 28

	Pind.				
εὔθυνε	N. 6. 28	διδόμεν	Pae. 7b. 12	δίδου	19. 8
ἴθι?	O. 14. 21	διακρίνειν	P. 1. 68	ἔα?	3. 105
ἴτε	P. 11. 3	ὀπάζειν	N. 9. 30	ἐλέαιρε	„ 190
κόμιζε	„ 8. 99			ἔννεπε	„ 1
κώμαζε	I. 7 (6) 20		Bacch.	„	18. 1
μαντεύεο	fr. 150	εὔθυνε	11. 2	ἔρχεο	23. 4
ὄπαζε	N. 3. 9	ὄπαζε	16. 132	ἴληθι	19. 8
πέμπετε	fr. 75. 2	πρόπεμπ'	„ 55	„	22. 4
πράσσετε?	N. 9. 3	ἀμφιτίθει	Epigr. 1	„	33. 17
σπεῖρε	„ 1. 13	ὕμνει	3. 3	ὄπαζε	4. 495
τίμα	O. 7. 88	ἐποπτεύοις	Epigr. 1	„	29. 18
ὑμνεῖτε	N. 10. 2			„	30. 17
ἄγοις	fr. 117		Hymn.	ποίει	3. 104
διδοῖτ'	P. 5. 119	ἀείδεο	16. 1	σάου	12. 3
διαπλέκοις	N. 7. 98 sq.	„	19. 1	τρέφε?	4. 219
διδότω	Pae. 2. 53	ἄρηγε	21. 7	ὕμνει	2. 1
δέξοι	O. 8. 88	ἐπ —	28. 10	„	8. 1
(ἐ)θέλοι	„ „ 85	ἄρχε	12. 3	„	13. 2
ἑρέπτοι	Pae. 1. 9b	ἄρχεο	30. 1		
βλέπειν	P. 8. 67 sq.	δίδου	14. 9	ἰλήκοι	1. 165

De Aoristi zijn:

	Pind.				
ἄκουσον	N. 7. 2	μνάσθηθ'	fr. 140a. 36	δόμεν	P. 5. 124
δέξαι?	O. 4. 9	νεῦσον	P. 1. 71	θέμεν	O. 8. 86
δέξαι	„ 13. 29	πέδασον	O. 1. 76	ἐπιμεῖξαι	N. 9. 31
„	P. 12. 5	πέλασον	„ „ 78	περᾶσαι?	„ 11. 10
„	N. 11. 3	πίθεο	P. 1. 59	τελέσαι	I. 6 (5). 45 sq.
δέξασθε	Pae. 5. 45	πόρε	I. 7 (6). 49		
ἔλθ' ?	O. 14. 21	πόρευσον	O. 1. 77		Bacch.
ἵκεο	N. 3. 3	γένοιο	„ 13. 26	ἄκουσον	16. 53
κλῦθι	fr. 78	ἐθελήσαις	P. 1. 40	στᾶσον	5. 177
κλῦτε	O. 14. 4	τράποιο	Pae. 9. 9	ὕμνησον	„ 179
„	Pae. 6. 58	ἀπαλάλκοι	O. 8. 85	δοίητ'	8. 2
κόμισον	O. 2. 14	περάσαι?	N. 11. 10	παύσασθαι	14 (15). 45 sq.

	Hymn.				
ἀγόρευσον?	1. 467	δός	10. 5	ἔσπετε	32. 1
δός	3. 103	„	25. 12	κλῦθι	7. 9
„	5. 19	ἔντυνον	5. 20	ὄπασσον	23. 5
„	7. 16	ἐπίμεινον?	4. 160	τιμήσατε	24. 6
„	9. 5	ἔσπετε	31. 1	δοῖεν	1. 466

4. K. meent, als ik hem goed begrijp, dat in het door hem gekonstateerde overheersend gebruik van het perfektieve tempus zich openbaart het bij de zwakke, eindige stervelingen overheersend gevoel, dat voor de oppermachtige, eeuwige goden tussen wil en volbrenging geen afstand is, het durativum dus, om zo te zeggen, voor hen als handelende wezens niet bestaat. Mij schijnt deze mening in strijd met het overheersen van het Praesens in de Hom. Hymnen, bij Bacchylides, en vooral bij Pindarus, die toch zeker een streng-godsdienstig man was, in strijd ook met de verhouding tussen Praesens en Aoristus (± 1 : 2) bij de niet minder godsdienstige Aeschylus, vergeleken met die bij de scepticus en rationalist Euripides (± 1 : 4).

Ook Kretschmer (*Glotta*, III., p. 342, en X., p. 120 sq.) aanvaardt de verklaring van K. niet: men zou veeleer verwachten, meent hij, dat aan de handelingen die van de goden verlangd worden, duur werd toegekend en dus het Praesens gekozen was. Maar hijzelf vindt ook dit gekunsteld. Het enige wat we uit de feiten kunnen opmaken, is volgens hem, dat de Aoristus tegenover de goden voor eerbiedig gold, het Praesens voor onbeleefd („unhöflich").

Ik voor mij verwerp ook deze konklusie, daar de samenhang waarin de hierbedoelde Praesentia en Aoristi voorkomen, deze tegenstelling tussen de twee tempora in 't minst niet aannemelik maakt. Ik, als ik ook een gissing moet wagen, zie in de medegedeelde getallen symbolen daarvan, dat over het algemeen de smekeling vaker aandrong op verhoring van zijn bede dan dat hij de beslissing aan het hogere wezen overliet (§ 28); dat echter hierbij allerlei nuancering mogelik en het omgekeerde volstrekt niet uitgesloten was. Natuurlik blijft hiermee onbeantwoord de vraag, waarom dan in, voorzover men ziet, dezelfde situatie de ene spreker anders dan een andere en dezelfde spreker nu zus dan zo heeft gevoeld; waarom b.v. Pindarus in O., 1. 75/85, Pelops in zijn gebed tot Poseidoon eerst driemaal de Aoristus laat gebruiken (*πέδασον, πόρευσον, πέλασον*), maar hem laat eindigen met: *τὺ δὲ πρᾶξιν φίλαν δίδοι*; waarom in de *Pax*, 974/1016, Trygaeus begint met *δέξαι*, voortgaat met *μὴ ποίει* en *ποίει μηδέν*, waarop dan weer niets dan Aoristi volgen, terwijl hij, evenals Pelops bij Pindarus, eindigt met een Praesens: *δίδου*; enzovoort. Ook hier echter zal men, naar ik meen, dikwijls de ars nesciendi moeten toepassen; voor welk punt ik verder verwijs naar § 38.

5. Het heeft mij getroffen, dat men van de overgrote meerderheid der

verba bij eenzelfde dichter òf het Praesens òf de Aoristus en slechts van enkele beide tempora vindt. De neiging echter om hieruit te besluiten, dat bij de grote massa der verba de betekenis beslissend is geweest voor de keuze van het tempus, verdwijnt spoedig, wanneer men ze daar nog eens op aankijkt of ook de ene dichter met een andere vergelijkt, b.v. Homerus, die zijn helden in de *Ilias* standvastig *δός* en *δότε* laat zeggen en alleen in de *Odyssee* één enkele maal ook *δίδου* en *δίδωθι*, met Pindarus, die even standvastig *δίδοι, διδοῦτε, διδότω, διδόμεν* gebruikt en slechts één enkele maal *δόμεν*.

ADDENDA EN CORRIGENDA.

p. 4, n. 3, r. 7: *Παρατατατικός* moet zijn: *Παρατατικός*.
p. 5, n. 4: toe te voegen: Headlam en Naylor *ibid.* XIX en XX.
p. 12, § 10, r. 5 v. o.: § 5 moet zijn: § 4.
p. 14, § 13, laatste regel: 111 moet zijn: III. § 14, r. 6: *ὀρίον* moet zijn: *ὁρίον*.
p. 15, § 15, r. 11: *γενόμενα* moet zijn: *γενόμενον*.

Pro Perfecto fungeert m.i. de Aoristus wel op de volgende plaats in de *Leges* (2. 662 DE). De spreker neemt eens aan, dat de goden-wetgevers van Creta en Sparta gevraagd werd o.a.: *Ποτέρους εὐδαιμονεστέρους χρὴ λέγειν, τοὺς τὸν δικαιότατον ἢ τοὺς τὸν ἥδιστον διαβιοῦντας βίον;*. En, zo gaat hij voort: *Εἰ μὲν δὴ φαῖεν τοὺς τὸν ἥδιστον, ἄτοπος αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο.* Waarop dan volgt: *Βούλομαι δέ μοι μὴ ἐπὶ θεῶν λέγεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ πατέρων καὶ νομοθετῶν μᾶλλον, καί μοι τὰ ἔμπροσθεν ἠρωτημένα πατέρα τε καὶ νομοθέτην ἠρωτήσθω, ὁ δ' εἰπέτω, ὡς ὁ ζῶν τὸν ἥδιστον βίον ἐστὶν μακαριώτατος· εἶτα μετὰ ταῦτα ἔγωγ' ἂν φαίην κτλ.*. Ik meen, dat, als er van *εἴρηκα* een niet omschreven Imperativus ten dienste had gestaan, Plato die hier zeker gebruikt zou hebben, evengoed als hij *ἠρωτήσθω* heeft geschreven, maar, nu die ontbrak, *εἰπέτω* voor Perfectum heeft laten fungeren in de plaats van, wat hem hier, naar ik vermoed, wat al te nadrukkelik zal hebben geschenen: *εἰρηκὼς ἔστω*.

p. 15, n. 2: Mackbeth moet zijn: Macbeth.
p. 18, § 18, r. 11 v. o.: *ἑώρακεν* moet zijn: *ὁρᾷ*.
p. 19, § 19, r. 8: *Ἦδη* moet zijn: *Ἤδη*.
p. 21, noot, r. 8: *ποτὲ* moet zijn: *ποτὲ*.
p. 22, § 22, r. 6 v. o.: naturlik moet zijn: natuurlik.

p. 24, n. 2. De hier gedane vraag, algemeen gesteld, luidt: waarom zegt iemand datgene, waaraan hij in de eerste plaats denkt, dikwijls juist niet explicite? Natuurlik kunnen daar allerlei redenen voor zijn. Maar wij doen het ook wel zonder bepaalde reden; een voorbeeld is het welbekende: „Meneer, weet u ook, hoe laat het is?", waarmee de vrager niet zozeer belangstellend informeert, of de toegesprokene de tijd weet, als wel verzoekt hem die eventueel te zeggen. En dit zal wel niet anders geweest zijn bij de Grieken. Ook dus wanneer gekozen moest worden tussen Aoristus en Perfectum, zal wel dikwijls, evenals waar dat moest geschieden tussen Aoristus en Praesens, voor de gedane keuze geen bepaalde reden bestaan hebben en dus ook niet door ons gevonden kunnen worden; zodat we ook in dezen weer tevreden moeten zijn, als we inzien, dat het overgeleverde tempus, al zou het dan niet onze keus zijn geweest, toch ook nog wel past in het verband. (§ 38, al. 4).

p. 25, r. 9: *οὗτος τ' εἴη* moet zijn: *οὗτος οἷός τ' εἴη*.
p. 26, noot 1, r. 6: *ἐπῄνεσα* moet zijn: *ἐπήνεσα*.
p. 26, noot 2: *θνῄσκειν* moet zijn: *θνήσκειν*.

p. 28 sq.: *θάνῃ* in Eur., *Hipp.* 1299 is ten onrechte beschouwd als voorbeeld van een Aor. pro Pfto, aangezien Hippolytus dan wel stervende is, maar nog niet gestorven, zoals ik, mijn geheugen niet bijtijds controlerend, meende, evenals blijkbaar Stahl.

p. 29, r. 4: 67 moet zijn: 767.

Bij §§ 22—26. Voor de Aoristus geldt dus m.i., wat H. Paul op p. 277 van zijn *Prinzipien der Sprachgeschichte*[4] schrijft (om te verklaren, hoe uit het Perfectum historicum het Perfectum Praesens kan zijn ontstaan): „Da ein stattgehabter Vorgang ein Resultat zu hinterlassen pflegt, so kann bei der Angabe, dass ein Vorgang stattgehabt hat, das nachgebliebene Resultat mitverstanden werden, und dieses eigentlich nur Akzidentielle in der Bedeutung kann zur Hauptsache werden."

ABSTRACT.

The object of this paper is to inquire into the tenability of what Alexandrine and modern philology are, in the main, agreed on teaching us regarding the nature of the Present and the Aorist Imperative and (hort.-prohib.) Subjunctive. To attain this end it has, however, seemed advisable now and then to consider also the tenses of the other moods and those of the verbals.

The argument starts from two passages in *Περὶ συντάξεως* of Apollonius Dyscolus. According to one of these passages the speaker, in using the Present Imperative, conceives of the action as taking place with *παράτασις*, i.e. as in progress; in using the Aorist, as attaining *συντελείωσις*, i.e. accomplishment or achievement. Conversely, according to the other passage the speaker whose notion is one of *παράτασις* uses the Present, the speaker whose notion is one of *συντελείωσις* uses the Aorist.

The correctness of this old and, in principle, modern view is tested by what on this head may be gathered from literary works extending from Homer to the New Comedy and Herodas, incidentally also from later writings and inscriptions.

The following are the chief results obtained.

I.

General observations.

The Present is certainly used in those cases in which it appears clearly from the context — ultimately the decisive criterion — that the speaker has thought of a *παρατατικὸν ἔργον*, an action[1]) that is, in progress:

1. when an action that has already been in progress is to be continued; e.g.: *Λέγε* = Go on (speaking or reading).

2. when the person addressed is yet to start an action and to continue it for a longer or shorter length of time, whether the speaker is aware of that beginning (*α*) or not (*β*); e.g.: (*α*) *Λέγε ἐντευθενί.* (*β*) *Τοιαύτην ἔχετε γνώμην περὶ ἐμοῦ.* (Incoh.-durative Pres.).

3. when the speaker thinks of continuation and completion (*α*), or beginning, continuation and completion (*β*); e.g.: (*α*) *Μέχρι ἂν ἐγὼ ἥκω, αἵ*

---

[1]) *ἔργον* and 'action' are here and in the sequel used as a general term for any attribute that may be expressed by a verb, inclusive, for example, of a state; barring, of course, those cases in which the opposite appears.

σπονδαὶ μενόντων. (β) *Ἔρχεσθ', ὄφρα χ' ἵκησθε μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιούς.* (Durative-finitive Pres.).

4. when the speaker thinks of *παράτασις* interrupted, accordingly of a repetition (Iterative Pres.).

It follows, therefore, that the Pres. Imper. has the same features (as to aspect) as the Imperfect Indic..

The nature of the Aorist as a *συντελικὸς χρόνος* comes out unmistakably when the action indicated by the Imper. must have reached its accomplishment before another is started, e.g.: *Λαβὲ τὸ βιβλίον καὶ λέγε* (= *Λαβὼν .. λέγε*); but it is also clear enough in many other cases when the speaker wishes to prevent an action from coming actually about; e.g.: *Μηδὲν μέγ' εἴπῃς*, said to a person who had given rise to such an apprehension, *Μή με κατακτάνῃς*, said to a person who is trying to kill the speaker.

While, then, in the case of the Present the speaker's thought is: 'Do not continue this', it is: 'Do not let it come to this' or 'Do not carry this into execution', when the Aorist is used. We have, therefore, to deal with a contrast that is on a par with that between the Impf. de conatu and the Aor. de effectu; a contrast which is none the less real, because in many cases one idea appears to be quite as applicable as the other.

Also the various shades in the aspect of the Aorist which modern philology is used to establish, may be traced in the Imper.; such as Momentaneous Aor., e.g.: *Λαβέ* in the above example; Ingressive Aor., e.g.: *Φρόνησον* = Recollect yourself (as opposed to: Bear, or: Keep, in mind = *Φρόνει*); Complexive Aor., e.g.: *Παράμεινον τὸν βίον ἡμῖν.*

It is not only with the Present, but also with the Perfect that the Aorist should be compared. The typical difference, then, between these two tenses is, that the only or prevailing subject of the speaker's thought in the case of the former is the permanent result (or consequence) or the being finished (s. v. v.) of the action, in the case of the latter its accomplishment. E.g.: *Ἔκτησο* = Keep in your (acquired) possession; whereas *Κτῆσαι* means: Put yourself in possession of. *Ταῦτα πεπαίσθω ὑμῖν* = Let there be an end of your playing (lit.: Let your playing be and remain finished), whereas: Stop your playing = *Παύσασθε παίζοντες. Περὶ τούτων τοσαῦτα εἰρήσθω μοι* = Let thus much be (and remain) said by me on this subject = Thus far on this subject.

Again, in the Perfect the action itself lies in the past, but the result in the present, or also both in the future (*τοσαῦτα* in the last example may also refer to what is yet to be said); in the Aorist the action lies, practically without exception, in the future.

The Perf. Pres. and the Pres. Perf. both resemble the Present in so far as they also are used: 1. when the person addressed is to continue what he is or was engaged in; thus: 1. *ἕσταθι* = remain standing, *ἧσο* = remain seated; 2. incoh.-dur.; thus: *ἕσταθι* = go and stand (and remain standing), *ἧσο* = be (and remain) seated.

In the latter case, however, the Perfect and the Present differ in so

far as the Present implies that the action is to be continued, the Perfect urges that the result is to continue.

To denote the result, this was indeed the typical function of the Perfect; but the preceding action also very often was in the speaker's thoughts. This applies not only to the Perf. Pres. and the Pres. Perf., nor does it apply only to the Imperative; in general it may be said that the Perfect is often to be apprehended as Aor. + Pres. (or Perf. Pres. or Pres. Perf.); accordingly, not only: (pregnant) *κάθησο* as *καθεζοῦ* + (strict) *κάθησο*, (pregnant) *ἴσθι* as *πυθοῦ* + (strict) *ἴσθι*, *ὡμολογήσθω* as *μενέτω ὁμολογηθέν(τα)*, but also: *πέπτωκα* as *κεῖμαι πεσών*, *ὀμώμοκα* as *ὀμόσας ἔνορκός εἰμι*, *ηὕρηκα* as *ηὗρον καὶ ἔχω*, etc..

This is brought out most clearly in the numerous cases in which the Perfect is connected with a word or wordgroup which indicates a point of time in the more or less remote past. In these cases the reference cannot possibly be to the result in the present or future, but only to the action in the past; e.g.: *ἑώρακα ὀλίγον πρότερον* = *εἶδον ὀλ. πρ. καὶ νῦν ὁρῶ*, *ἐχθὲς εἰσφκίσμεθα* = *ἐχθὲς εἰσῳκισάμεθα καὶ νῦν εἰσῳκίσμεθα*.

It may, therefore, be said that such a Perfect has, so to speak, one leg in the present and the other in the past, while a (strict) Perf. Pres. has both legs in the present. To keep up the metaphor: the two legs may stand very far apart, as may appear from: *Ἤδη ἓξ ἔτη διατέτριφε πολιορκῶν* (Complexive Perf.; cf. the Complexive Aor., e.g. in: *Τριάκοντα ἔτη ᾤκησεν ἐνθάδε*, said of a person long dead and gone).

The Perfect, however, may also, like the Aorist, stand with both legs in the past, in other words: it is also met with as a pure historical tense, even in writers of the classical period such as Lysias, Isocrates, Xenophon, Plato.

The counterpart (α) of the Perfect with an implied Aorist is the Aorist with an implied Perfect or Present, (β) of the Perf. pro Aor.: the Aor. pro Perf.; accordingly, (α): (pregnant) *στῆθι* = (strict) *στῆθι καὶ ἕσταθι*, (pregnant) *ἤκουσα* = (strict) *ἤκουσα καὶ οἶδα*, (pregnant) *ἔδωκέ μοι* = (strict) *ἔδωκε καὶ νῦν ἔχω*, etc.; (β) *στῆθι* = *ἕσταθι*, *εἰπέτω* = *εἰρηκὼς ἔστω*, *ἐπλόμην* = *εἰμί*, *ἔφυν* = *πέφυκα*, *ἀπωλόμην* = *ὄλωλα*, *εἴπω* = *εἰρηκὼς ὦ*, *θανεῖν*, *θανών*, *θάνω* = *τεθνάναι*, *τεθνηκώς*, *τεθνηκὼς ὦ*.

II.

Detailed discussion.

a.

It is not only the fulfilment of an action which may be conceived of as being done with *παράτασις*; also the non-fulfilment of an action wether or not eventually to be done with *παράτασις*, may thus be thought of. Now, the Present is used to express also this conception of abeyance of *συντελείωσις*. We find it, accordingly, when the speaker assumes an attitude of expectation, i.e.: (α) when he wishes to intimate that, as

regards himself, a thing may happen (or not happen), it being no particular concern of his (Concessive Imper.); (β) when he makes a proposal, submits something for consideration, or tries to elicit an activity; e.g.: (α) *Ἀπολλύτω με, μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω*: the first thing may, the second must be done, is an urgent demand, a condicio sine qua non; (β) *Αὐτὸς σὺ γίγνωσκε· διδούς γε μέντοι δυσγενὲς μηδὲν δίδου*: the speaker leaves it to the discretion of the person addressed, what he will give; even his restriction is couched in mild terms.

However, when the Imperative is concessive, or when something is submitted for consideration, the notion of *συντελείωσις* in the speaker's mind may be strong enough to cause the use of the Aorist. Thus, for example, when Ajax says to Zeus: *Ἐν φάεϊ καὶ ὄλεσσον, ἐπεί νύ τοι ἔϝϝαδεν οὕτως*, the Imperative is certainly concessive, but at the same time Ajax, as appears from *ἐπεί νύ τοι ἔϝϝαδεν οὕτως*, does not doubt that Zeus finally will ruin the Achaeans, and by *ὄλεσσον* means: carry into execution your plan of ruining. Again, when Tomyris proposes to Cyrus: *παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις, παυσάμενος δὲ βασίλευε τῶν σεωυτοῦ* and *μόχθον μὲν τὸν ἔχεις ἄπες, σὺ δὲ διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέρην*, the ceasing and the desisting must have been an accomplished fact before the *βασιλεύειν* and the *διαβαίνειν*.

b.

In like manner as the Present is compatible with an action without *παράτασις*, the Aorist is compatible with an action with *παράτασις*, 1. when the *παρ.* is no subject of the speaker's thought; 2. when the *παρ.* is present to the speaker's mind; in which case (α) it appears distinctly from some word or word-group, or (β) it may be inferred from the context by the person addressed; e.g.: 1. *Πρῶτα μὲν ἐς Πύλον ἐλθὲ καὶ εἴρεο Νέστορα δῖον*: Athena does not bestow any thought on the going on of the *παρατατικὸν ἔργον* which Telemachus' journey unmistakably is, but on its *τέλος* only, i.e. his arrival at Pylus. Conversely, it is equally rational that Athena uses the Pres. (incoh.-dur.) in her exhortation relative to the same journey: *Ἔρχεο πευσόμενος πατρὸς δϝὴν οἰχομένοιο* = start on your journey and continue it. Again in: *Νειμάσθων μὲν δὴ πρῶτον γῆν καὶ οἰκίας καὶ μὴ κοινῇ γεωργούντων, ἐπειδὴ κτλ.· νεμέσθων δ' οὖν τοιᾷδε διανοίᾳ*: of course, Plato's first thought concerns the consummation of the division; whereupon he goes on to say that a joint cultivation is hardly feasible; then reverts to the division to express his opinion about the spirit in which it ought to be done, accordingly reflects on it, sees, as it were, the men engaged in dividing. In this passage, therefore, the Aor. and the Pres. Imper. respectively as representatives of *συντελείωσις* and *παράτασις* of one and the same action are as vividly contrasted as the Aor. and the Impf. Indic. in, for example: *Προσέμειξαν τῷ τείχει .... κατὰ οὖν μεταπύργιον προσέμισγον*. 2⁰. (α) *Χόρτον ἐμῇ συνεχῶς δότε γαστέρι*: *συνεχῶς* indicates the repetition, while the character as a non-*παρατατικὸν ἔργον* of each of the successive acts is revealed by the Aorist; the whole

συνεχῶς δότε, accordingly, shows clearer what is meant than an iterative *δίδοτε* would do. (β) *Ἐάν τι μὴ ἀληθὲς λέγω, μεταξὺ ἐπιλαβοῦ καὶ εἰπέ, ὅτι τοῦτο ψεύδομαι.*

c.

Very often the context is of such a nature that *παρατάσεως* as well as *συντελειώσεως ἔννοια* is in harmony with the matter described, so that to a modern reader both Present and Aorist would appear to be suitable. Why the writer has chosen the tense which actually we find in the text, is frequently far from evident; various causes may have been of influence, e.g. the kind of diction (prose or verse, metre, rhythm), tradition or fashion, the person's idiosyncrasy. In not a few cases the choice may have been a matter of mere chance, some one tense being unavoidable and a plurality of tenses being impossible.

d.

Such examples as those meant in *c*, whose number is indeed legion, certainly are not calculated to ensure belief in the general validity of the theory, but neither can they rightly be adduced to discredit their general accuracy.

Matters are, however, different when the Present is met with in connexions where all notion of *παράτασις* appears to be excluded, or, conversely, when the Aorist is found in places where it seems necessary that such a notion should appear from the use of the Present. For in this case there is, in our opinion, no longer a question of choice between two notions and their verbal symbols, both of which we may deem more or less suitable, nor is it possible for us to adhere to the rule on the strength of the consideration that we may differ from the writer in our views. And yet such examples, too, are far from rare. As regards the Present nobody will surely for a moment entertain the notion that the forms *ἄγε, ἴθι*, and the like, all of which have practically become mere interjections, are suggestive of the action indicated by *ἄγειν, ἰέναι*, etc., much less of *παράτασις* of that action. Such a decline into a hortative particle, on the face of it, gives rise to the assumption that also in the original application of those Imperatives, faded as their meaning may have been, not seldom *παράτασις* was hardly thought of. And instances are not wanting that may serve to make good this assumption. Of a similar nature are also the formulae of salutation and malediction: *χαῖρε, ἔρρε, φθείρου*, and the like, also *παῦε*, for example, in *παῦ', εἰς κόρακας.*. Similarly *λέγε* is frequently met with in a sense which a modern reader fails to distinguish from that of *εἰπέ* or *ἀνάγνωθι*. Again *κάλει* had become the current expression for a speaker to use in ordering the *γραμματεύς* to call a witness; and how far it differs from *κάλεσον*, which is used but once for a similar occasion, does not appear from the context. And so forth.

Conversely, we come across occasional instances of *ἀπόκριναι* when a speaker intimates his intention of putting a series of questions; of *καθηράσθω, ἀπο-* and *ἐκτεισάτω* and other Aorists in the language of Statutes without its being evident why the rule which requires the Present should in these cases have been disregarded.

III.

The above exposition leads inevitably to the following conclusion.

What Apollonius teaches us in the second of the two passages mentioned above can be upheld, viz.: a man who wishes to signify by a verbal form (this is evidently what Apollonius means) that he thinks of either *παράτασις* or *συντελείωσις*, uses the Present in the former, the Aorist in the latter case.

It is, however, only with considerable reserve that the reverse of the contention can be uphold, that is, what Apollonius teaches us in the first passage, viz.: when a person uses the Present, he thinks of *παράτασις*, when he uses the Aorist, he thinks of *συντελείωσις*. If we do not make this reserve, we are, indeed, confronted by this alternative: either we must discard the notion that the view we take of the context is the only conclusive criterion — which is inadmissible —, or we must make good the apparent incongruity of those numerous lawless Presents and Aorists — which appears to be impossible —. For in so far as, while upholding that criterion as ultimately conclusive and at the same time leaving those Presents and Aorists unexplained, we still adhere to the rule that Present and Aorist constantly represent the thought of resp. *παράτασις* and *συντελείωσις*, in so far we adhere to it at once on the strength of and notwithstanding one and the same thing, viz.: our view of the context; in doing which we are begging the question.

INHOUD.[1])

[1]) De cijfers duiden de §§ aan.

INDEX

locorum.[1])

[1]) Zie ook Index rerum en Inhoud.

rerum.

